

आमुखम्

षट्सु शिक्षादिषु वेदाङ्गेषु ज्योतिःशास्त्रमप्यन्यतमम् इति नाविदितं विदुषाम् । तच्च वेदपुरुषस्य नयनमुच्यते । तदुक्तं मुण्डकश्रुती पाणिनीयशिक्षायां च—

‘द्वे विद्ये वेदितव्ये परा चैवापरा च, तत्रापरा—ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेदः शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं छन्दो ज्योतिषम् इति ।’

छन्दः पादौ तु वेदस्य हस्तौ कल्पोऽथ पठघटे ।

ज्योतिषामयनं चक्षुनिरुक्तं श्रोत्रमुच्यते ॥

शिक्षा घ्राणं तु वेदस्य मुखं व्याकरणं स्मृतम् ।

तस्मात् साङ्गमधीत्येव ब्रह्मलोके महीयते ॥ इति ॥

अनघीतज्योतिःशास्त्रो वेदविषयेऽथ इव भवतीति शास्त्रकृतामभिप्रायः । वेदवाटिकारामणी-
यकं ज्योतिर्ज्ञानेन चक्षुष्मतेवानुभवितुं शक्यते, नान्येन, अथेदं किञ्चिदिव विव्रियते—एकत्र श्रुता-
विदमाम्नायते—

‘कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना विबभूवुस्तत्ति ।

त आ ववृत्रन् सवनाद् ऋतस्यादिद् घृतेन पृथिवी म्युद्यते ।’

अयमस्यार्थः—सूर्यरश्मयो जलं धारयित्वा ब्रूलोकमायान्ति, ते कृष्णे नियाने—दक्षिणायने
ब्रूलोकात् पर्यावृत्य मेघरूपेण मध्यममन्तरिक्षलोकं प्राप्नुवन्ति, यश्च ऋतस्य सदनम्—अपां गृहमित्यु-
च्यते, ततो वृष्टिर्भवति । अथ कोऽसौ दक्षिणायनाख्यः कालो यत्र वृष्टिर्जायते ? कश्चापरः कालः
(उत्तरायणाख्यः) यत्रासौ मरीचिमाली जलानि स्वमरीचिष्वाधते ? एतत् सर्वं ज्योतिषशास्त्रा-
देवावगन्तुं शक्यम् । अथायमपरो मन्त्रस्तत्र भवतां पाठकानां पुरस्तादुपस्थाप्यते—

‘स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्तिनस्ताक्षर्योऽरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥’

अत्र मन्त्रे समस्तं खमण्डलं चतुर्दिगवस्थितैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैश्चतुर्धा विभक्तमुपदिष्टम् । इन्द्र-
शब्देन चित्रानक्षत्रं गृह्यते, तैत्तिरीयशाखानुसारेण चित्रानक्षत्राधिपतिरिन्द्र एव । भारतस्य
ग्रीसादिदेशान्तरस्य च प्राचीनेषु नक्षत्रचित्रेषु चित्रानक्षत्रचित्रं लम्बकर्णोलूकाकारमुपलभ्यते, मन्ये
तद् ‘वृद्धश्रवाः’ इति मन्त्रोक्तेन्द्रविशेषणाधारेणैवोत्प्रेक्षितम्, अथवा चित्रानक्षत्रे ताराणां तादृशः
सन्निवेश एव तादृगाकृतिकल्पने मूलम् । कौशिक इतीन्द्रोलूकयोः समाना संज्ञा, ‘निनाय बिभ्यहि-
वसानि कौशिकः’ इति शिशुपालबधे माघकव्युक्तावपि कौशिकशब्देनोभयोः प्रतिपादनम् अस्ति ।
‘पूषा’ इति पदेन रेवतीनक्षत्रमभिप्रेतम् । पूर्षव तस्य देवता । देवतानामभिरपि नक्षत्रनिर्देश इति
प्राचां पन्था अद्याप्यनुवर्तते एव । अन्तिमनक्षत्रत्वाद् अस्य विश्ववेदस्त्वं मन्त्रे प्रोक्तम् । तृतीयं
नक्षत्रं श्रवणनामकं ताक्षर्यशब्देनात्रोपक्षिप्तम् । नक्षत्रेषु बहूनि तारासमूहरूपाण्यपि भवन्ति, श्रवणा-
यामपि सन्ति तिस्रस्ताराः, तिसृणां ताराणां समूहः संप्रसारणादिव्याकरणप्रक्रियया तृक्षइत्युच्यते ।
तिसृणामृचां समूहस्तु चमिति यथा । तृक्ष एव स्वाधिकेनव्यञ्जा ताक्षर्यइति भवति । अपि च ताक्षर्य इति
गरुडस्यापि संज्ञा, अनया संज्ञयात्र गरुडवज्रो विष्णुः संकेत्यते । गरुडवाहनो गरुडवज्रश्च विष्णुरिति
पुराणविदां प्रसिद्धिः । श्रवणनक्षत्राधिपश्च विष्णुरिति ज्योतिर्वित्सु प्रथते । अतोऽपि ताक्षर्यशब्देन
श्रवणखेट एवात्र मन्त्रद्रष्टुरभीप्सित इत्यत्र नास्ति संदेहः । अरिष्टनेमिरिति विषयेन सूचितं
यदिदं श्रवणनक्षत्रं मरीचिमालिनः क्रान्तिवृत्तस्यान्तिमां सीमामधितिष्ठतीति । चतुर्थं नक्षत्रमिह पुष्य-
नामकं बृहस्पतिशब्देनोल्लिखितम् । बृहस्पतिर्हि तस्य देवता । देवताभिधानेनक्षत्रोल्लेख इति
ज्योतिर्विदां शैलीति पुरस्तादुक्तमेव । अज्योतिषज्ञः कथमस्य मन्त्रस्यार्थं विदां करोत्विति साधूक्तं
विद्वद्भिर्वैज्योतिर्विज्ञानगूढयो वेदार्थविषये सर्वथान्ध एवेति ।

किञ्च यथा बीजं काले समुप्तं सिक्तं च क्रमशस्तत्कृतां घत्ते, यथाकालं पुष्प्यति फलति च तथैव लौकिकानि वैदिकानि च सर्वाण्यपि कर्मणि काले कृतान्येव फलानि प्रसवितुं प्रभवन्ति । अकालकृतं सर्वं विफलतामेति । कालज्ञानं च ज्योतिषज्ञानाधीनम् । 'कृत्तिकास्वामीन् आदधीत' इति वेदस्याज्ञा । 'काश्च ताः कृत्तिकाः' इति पञ्चाङ्गविद एव जानीयुः, पञ्चाङ्गगणनायां च ज्योतिर्विद एव प्रभवः । 'देवतारामवाप्यादिप्रतिष्ठोदङ्मुखे रवौ' इति शास्त्रमुदङ्मुखे रवौ (उत्तरायणे) देवतादिप्रतिष्ठामनुशास्ति । कदा रविदङ्मुखो भवतीति तत्त्वतो ग्रहगणितज्ञ एवावबुध्यते । तदेवं ज्योतिर्ज्ञानं वेदार्थ-कालादि जिज्ञासोर्नितान्तमपेक्षणीयमिति निर्विवादम् । चतुर्लक्षं ज्योतिषं शास्त्रमिति विदां प्रसिद्धिः । तच्च सिद्धान्त संहिता-होराख्यैस्त्रिभिः स्कन्धैस्त्रिधा विभक्तं मस्ति । तत्र सिद्धान्तस्कन्धे पाटीगणित—बीजगणित—रेखागणितादिकं सर्वविधं सिद्धान्तरूपं गणितं निरूपितं विद्यते । संहितास्कन्धे भूकम्पोल्कापातावग्रह—वर्षणातिवर्षण—सुभिक्ष—दुर्भिक्षादि-योगाः, स्वचक्र परचक्रादिकं च प्रतिपादितम् । स्वर-शकुन-सामुद्रिक-शास्त्राणि चान्नैवान्तर्भवन्ति । होरास्कन्धे तु जातक-ताजिक-केरलीयप्रश्न-मुहूर्तादिकमन्तर्भवति ।

तदेवमस्मिन्महतोऽस्य परमोपयोगिनो ज्योतिःशास्त्रस्य पारिभाषिकाणां शब्दानां कोषो नाद्य यावत् केनचित्लिखितः, लिखितोऽपि चेन्नाद्यापि विज्ञातः, केन चिद् विज्ञातोऽपि चेन्नाद्यावधि प्राकाश्य-मुपनीत इति विचार्य विदुषां तोषाय, ज्योतिःशास्त्राध्येतृणामुपकाराय, स्वान्तःसुखाय च ज्योतिर्महाणवपारङ्गतेन, शास्त्रानुशीलनशीलेन, कोषशास्त्रतलावगाहिना, विलोमद्वानीरं जाल्मवीतीर-मुपाश्रिते गढ़वालप्रदेशान्तर्गतग्राममण्डलमण्डनायिते खण्डनाम्नि ग्रामे निवसता, बड़ेथवालोपाह्वेन महाविदुषा मुकुन्ददेवज्ञेन विनिर्मितोऽयं ज्योतिषशब्दकोषो भारतशासनशिक्षामन्त्रालयदत्तद्रव्य साहाय्येन मुद्रितः (प्रकाशितः) पाठकानां समक्षेसमुपस्थितो वर्तते । अनेकग्रन्थप्रणेतुरस्य शब्दकोष-कृच्चक्रचूडामणेरपि द्वितीयो ग्रन्थः, यो भारतशासनशिक्षामन्त्रालयेन द्रव्यसाहाय्यं दत्त्वा प्रकाश्य च सम्मानितः ।

अत्र ग्रन्थे पञ्चाङ्ग-काल-पर्वप्रभृतय एकोनविंशतिवर्गाः सन्ति । तत्र दृष्ट्यादिपर्याय-फलोदाहरणवर्गं दृष्टेः स्थितेश्च बहवः पर्यायाः संगृहीताः सन्ति । तत्प्रयोगोदाहरणान्यपि प्राञ्चि तत्र तत्रो दाहृतानि । यौगिकशब्दानां योगार्थप्रदर्शनार्थं शब्दव्युत्पत्तिवर्गोऽप्यत्र निर्माय सन्निवेशितः । यच्छब्दसंबन्धेन यौगिकशब्दा निमित्तिताः, तत्संबन्धिषड्भास्तत्पर्यायसमीप एव समुद्धृता-द्रष्टव्याः । एकादिसंख्यावाचकशब्दानां पर्याया अपीतस्ततः समुद्धृत्य सन्निवेशिताः सन्ति ।

आशासे ग्रन्थोऽयं, न केवलं ज्योतिर्विदां किन्तु, सर्वेषामपि संस्कृतवाङ्मयानुरागिणां रुचिकरो भवेत् । ज्योतिषशब्दकोषमिमम् उद्भाव्य यत्सत्यं ग्रन्थकृता सुरभारतीवाङ्मये चिरादनुवर्तमाना युनैतका परिहृतेति नातिरञ्जितं वचः ।

अन्ते च ग्रन्थमधीत्य जातसंतोषः स्वान्तःसुखाय कोषलेखनप्रवृत्तस्य यदृच्छालाभसंतुष्टस्य ग्रन्थकर्तुर्विदुषः एकं प्रशस्तिपद्यं विलिख्य विरमति—

गङ्गाधमज्जननिरस्त-समस्त-कोष' जालोऽपि कोषरचनानिरतः सदा यः ।

कस्तस्य चित्रचरितस्य मुकुन्दसूरेर्वक्ष्यं गुणान् सुतनुवाग्बिभवः प्रभुः स्यात् ॥

विदुषां वशंबदः

परमेश्वरानन्दः,

महामहोपाध्यायः विद्याभास्करः

केन्द्र-संस्कृतमण्डलस्य भूतपूर्वसदस्यः

॥ श्रीः ॥

आभार-प्रदर्शनम्

एतस्य ज्योतिषशब्दकोषस्य प्रकाशनं भारतशासनदत्तद्रव्यसाहाय्येनैव शक्यसम्भवमभूदिति भारतशासनं प्रति सविनयं कृतज्ञतामात्मनः प्रकाशयामः ।

विद्यानुरागिणः शिक्षामंत्रिणः डा० श्रीत्रिगुणसेनमहोदयाः, राज्यमंत्रिप्रो० श्रीशेरसिंहमहोदयाः तथा राज्यमंत्रिश्री भगवत आजादमहोदयाश्च, गढदेशजनपरमहितकारिणो विद्यानुरागिणः भारतशासनोपमंत्रिणः श्रीभक्तदर्शनमहोदयाः, शिक्षामंत्रालये संयुक्तसचिवास्पदमलंकुर्वन्तः श्री पी० डी० शुक्लामहाभागाः, तत्रैवोपसचिवपदे श्रीयुत्.....महाभागाः, तत्रैव असिस्टेंट ऐज्यूकेशनल एड-वाइजर (संस्कृत) डाक्टर श्रीरामकरणशर्ममहाभागाः, डा० पद्मभूषणोपाधिसमलंकृताः श्रीसूर्यनारायण-व्यासमहोदयाः, श्रीपण्डितवर्यमेदिनीधरडंगवालराजज्योतिषिमहोदयाः, श्रीपण्डितशिवकुमारदीक्षित-भृगुशास्त्रिमहोदयाः, तद्धर्मपत्नीश्रीमतीभृगुशास्त्रिणीमहाभागाश्च, श्रीपण्डितवर्याः श्रीहरदेवशर्माण-स्त्रिवेदिनोज्योतिषाचार्यमहोदयाः, ज्योतिर्विदाचार्यचक्रधरजोशिमहाभागाः, श्रीपण्डितवर्यकिशोरीलाल-शर्माणमहोदयाः, श्रीपण्डितवर्यकुशलानन्दध्यानीशास्त्रिमहोदयाः, श्री पं० जगद्रामशर्मवैद्यमैठाणी-महोदयाः, श्रीपण्डितचन्द्रशेखरशास्त्रिश्रीत्रीयमहोदयाः, मुद्रणालयाध्यक्षाऽऽत्मना श्रीमती उज्ज्वला शर्मा विदुषी एम० ए० महोदयाः, कविवर्याः श्रीबालकृष्णभट्टमहोदयाः, श्रीपण्डितभैरवदत्तकर्मभूमिसम्पादकमहोदयाश्च एतद् ग्रन्थप्रकाशनकर्मणि स्वसहानुभूति-वित्तसम्मत्यादिप्रदानेन अस्मान् बलवदुपकृतवन्त इति तेषामपि घन्यवाद्पुरस्सरं वयमाभारिणः स्मः ।

श्रीश्रीधरप्रसादसाहित्याचार्य्येणापि एतत्पुस्तकानुक्रमणिकायां पृष्ठाद्यङ्कलेखनकर्मणि अस्माकं साहाय्यं प्रतिपन्नमिति सोऽपिमहाभागोऽस्माभिः सादरमभिनन्द्यते घन्यवाद्देशं पुरस्क्रियते । अन्ते च महामहोपाध्यायविरुद्भाजः, श्रीपरमेश्वरानन्दशास्त्रिमहाभागान् प्रत्यपि वयं कृतज्ञतां वहामः, यैर्ग्रन्थ-मधीत्यास्य भूमिकालेखनकलेषः सहर्षं सोढः ।

मुकुन्द आश्रम
गढ़वाल (उत्तरप्रदेश),
आषाढ शु० १५ शुक्रवार संवत् २०२४ वि०

विदुषां वंशवंदो विनीतः
'ग्रन्थ-प्ररोता'
मुकुन्धः ।

ज्योतिषशब्दकोषस्य सङ्केता-
भाराणां विवरणम्—

अ० अकर्मकः ।

अज० लि० अजहल्लिङ्गो,
नित्यलिङ्गो वा ।

अम० अमरः—सिंहः ।

अ० अव्ययः अलिङ्गः निर्लिङ्गो
वा ।

आत्म० आत्मनेपदी ।

आ० भ० आर्थभयट्टीम् ।

इ० इति० ग्रन्थकारः ।

उ० प्र० उडुदायप्रदीपः ।
(लघुपाराशरी)

उ० पु० उत्तमपुरुषः ।

उ० भा० उदयभास्करः ।

उ० भ० उभयपदी ।

क० कु० करणकुतूहलम् ।

क० कश्यपः ।

के० केतकीग्रहगणितम् ।

के० केशवः ।

ग० गर्गः ।

गा० गार्गिः ।

गि० घ० गिरिधरः ।

ग्रं० का० ग्रन्थकारः । (मुकुन्दः)

ग्रं० अ० ग्रन्थान्तरम् ।

अ० ला० ग्रहलाघवम् ।

जा० प० जातकपद्धतिः ।

जा० पा० जातकपारिजातम् ।

जा० भ० जातकाभरणम् ।

जै० प० जैमिनीयपद्यामृतम् ।

ज्यो० भ० ज्योतिर्विदाभरणम् ।

ज्यो० स्त० ज्योतिस्तत्त्वम् ।

त्रि० पु० स्त्रीनपुंसकलिङ्गः
त्रिलिङ्गो वा ।

दे० भा० देवीभागवतम् ।

द्वि० द्विकर्मकः ।

न० नपुंसकलिङ्गः ।

न० ज० नरपतिजयचर्या ।

नी० क० नीलकण्ठी ।

प० क० पद्धतिकल्पबल्ली ।

प० प० परस्मैपदी ।

पुं० पुंल्लिङ्गः ।

पुं० द्वि० पुल्लिङ्गद्विवचनम् ।

पुं० ब० पुल्लिङ्गबहुवचनम् ।

पुं० न० द्विलिङ्गता, पुंनपुंस-
कलिङ्गः ।

पुं० स्त्री० द्विलिङ्गता, पुंस्त्री-
लिङ्गः ।

प्र० पु० प्रथमपुरुषः ।

प्र० भा० प्रश्नमार्गः ।

बी० ग० बीजगणितम् ।

बृ० जा० बृहज्जातकम् ।

बृ० पा० बृहत्पाराशरी ।

बृ० सं० बृहत्संहिता ।

(वाराहीसंहिता)

भा० प्र० भावप्रकाशः ।

भा० ब० भागवतम्

भू० सि० भृगुसिद्धान्तः ।

म० वि० मकरन्दविवरणम् ।

म० पा० मदनपारिजातम् ।

म० पु० मध्यमपुरुषः ।

म० सि० महासिद्धान्तः ।

मु० प० मुकुन्दपद्धतिः ।

मु० चि० मुहूर्तचिन्तामणिः ।

र० वं० रघुः (रघुवंशः) ।

रा० य० रामायणम् ।

ल० लट् (वर्तमाने लट्) ।

ली० व० लीलावती ।

लो० लोट् ।

वा० भ० वाग्भटः ।

वि० मा० विद्यामाधवीयम् ।

वि० लि० विधिलिङ्गम् ।

वि० वृ० विवाहवृन्दावनम् ।

वै० वैजयन्तीकोषः । (यादवः)

श० चि० शब्दार्थचिन्तामणि-
कोषः ।

शं० हो० शम्भुहोराप्रकाशः ।

शी० वो० शीघ्रबोधः ।

श्लो० श० श्लोकशतकम् ।

स० सकर्मकः ।

स० अ० सकर्मकाकर्मकः ।

स० चि० सर्वार्थचिन्तामणिः ।

(वेङ्कटेशः)

सा० व० सारावली । (कल्या-
णवर्मा)

सि० शि० सिद्धान्तशिरोमणिः ।

(भास्करः)

सि० शे० सिद्धान्तशेखरः ।
(श्रीपतिः) ।

सू० सि० सूर्यसिद्धान्तः ।
(मयः) ।

स्त्री० स्त्रीलिङ्गः ।

स्त्री० द्वि० स्त्रीलिङ्गद्विवचनम्

स्त्री० ब० स्त्रीलिङ्ग बहुवचनम् ।

ह० यु० हलायुधकोषः ।

हा० व० हारावलीकोषः ।

है० हैमः, हेमचन्द्रकोषः ।

हो० च० होडाचक्रम् ।

‘गणितक्रियायाश्चिह्नानां विव-
रणम्—

+ धनचिह्नम्, योगः, सङ्कलनम्
(जोड़ः) ।

— ऋणचिह्नम्, वियोगः, व्यव-
कलनम्, (अन्तर, घटाना) ।

× गुणनचिह्नम्, गुणनकर्म,
गुणनक्रिया (गुणा करना) ।

÷ भजनचिह्नम्, भजनक्रिया,
भागः (भाग देना) ।

¹ वर्गचिह्नम्, कृतिः, समद्वि-
घातः (वर्ग करना) ।

वर्गमूलचिह्नम् । (वर्गमूल-
लेना)

² घनचिह्नम्, समत्रिघातः ।

³√ घनमूलचिह्नम् । (घनमूल-
लेना) ।

· दशमलवचिह्नम् ।

= समानचिह्नम् ।

* अंशचिह्नम् ।

’ कलाचिह्नम् ।

” विकलाचिह्नम् ।

(प्रसङ्गतः)

लेखनक्रियायाश्चिह्नानां विव-
रणम्—

भवान्तरविरामचिह्नम्.....’

अर्द्धविरामचिह्नम् .....;

पूर्णविरामचिह्नम् ..... ।

प्रसङ्गसमाप्तिचिह्नम् ..... ।।

प्रश्नचिह्नं काकुचिह्नम्च ?

सम्बोधनसंज्ञाऽऽश्चर्यचिह्नं च...!

उद्धरणचिह्नम्....., “.....”,

पर्यायचिह्नसंयोगचिह्नं च... =

सन्धिविच्छेदचिह्नम्.....+

निर्देशचिह्नम्.....:—

पाठान्तरचिह्नम्..... }

मध्येभावप्रदर्शकचिह्नं च... [ ]

त्रुटिपूर्तिचिह्नम्..... ..

अपूर्णपाठचिह्नम्.....

समासे पदविभागसौकर्यं.....

चिह्नं च ।—

ज्यौतिषशब्दकोषस्थशब्दानां वर्गानुक्रमणिका ।

पृ० पृ०	पृ० पृ०
(१) पञ्चाङ्गवर्गः ।..... १—१०,	(११) आयुर्दायादिवर्गः। ..... १४०—१४४,
(२) कालवर्गः ।..... ११—२०,	(१२) दृष्ट्यादिपर्यायफलोदाहरणवर्गः ।.....
(३) पर्ववर्गः ।..... २०—२५,	१४५—१६८,
(४) राशिवर्गः ।..... २५—२६,	(१३) घातुवर्गः ।..... १६८—१६७,
(५) ग्रहवर्गः ।..... २६ ५८,	(१४) देववर्गः ।..... १६७—२३३,
(६) मानवर्गः।..... ५८—७०,	(१५) दिग्वर्गः।..... २३३—२३६,
(७) गणनावर्गः।..... ७०—६६,	(१६) दिक्पालवर्गः।..... २३६—२४७,
(८) ग्रहगणितवर्गः ।..... ६६—१२१,	(१७) पुर वर्गः ।..... २४७—२४६
(९) भावादिवर्गः।..... १२१—१३१,	(१८) प्रकीर्णवर्गः ।..... २४६—२५८,
(१०) मुहूर्तादिवर्गः ।..... १३१—१४०,	(१९) शब्दव्युत्पत्तिवर्गः ।..... २५६—२७२,

‘स्वान्तःसुखाय गगनेटकषा ‘मुकुन्दः’

श्रीमुकुन्ददेवज्ञविरचितः
ज्यौतिषशब्दकोषः ।

श्रीनन्दनन्दनाय नमः ।

नत्वा श्रीकृष्णचन्द्रस्य पवित्रं पादपङ्कजम् ।

त्रिस्कन्धज्यौतिषात्प्रायः शब्दानादाय सङ्ग्रहः ॥१॥

क्रियतेऽयं मुकुन्देन प्रीत्यै होराविदां मया ।

अन्ये साहित्यिकाः शब्दा ग्राह्या हैमादिकोषतः ॥२॥

नस्वेति क्रियत इति च । श्रीकृष्णचन्द्रस्य श्रीनन्दनन्दनस्य पवित्रं पूतं, पादपङ्कजं चरणसरोरुहं नत्वा प्रणम्य मया मुकुन्देन प्रायो बाहुल्येन त्रिस्कन्धज्यौतिषात् ‘सिद्धान्त’— ‘संहिता’— ‘होरे’ति स्कन्ध-त्रयात्मकज्यौतिषशास्त्रात् शब्दाञ्जात्यादीश्चतुर्विधान् शब्दान् ग्रादाय गृहीत्वा अयमेष सङ्ग्रहः समाहूतिः क्रियते विधीयते । गद्यमयः पद्यमयश्चेति शेषः । कस्मै प्रयोजनाय, होराविदां होरिकाणां प्रीत्यै तुष्ट्यै हिताय वा । इह तु अन्ये इतरे साहित्यिकाः साहित्यसम्बन्धिनो जात्यादयश्चतुर्विधाः शब्दा हैमादिकोषतो हैमामरपुरुषोत्तमदेवप्रभृतिभिर्विरचिता ये कोषास्तेभ्यो ग्राह्या ग्रहीतुमुचिता इत्यर्थः ।

अथ—

पञ्चाङ्गवर्गः प्रारभ्यते

तत्रादौ—

पञ्चाङ्गपर्यायाः—पञ्चाङ्गम्, पञ्जिः, पञ्जिका
पञ्जी, तिथिपटम्, तिथिपत्रिका, तिथिपत्री ।
पञ्चाङ्गावयवभेदाः—(१) तिथिः, (२) वारः,
(३) नक्षत्रम्, (४) योगः, (५) करणम्,
चेत्येतानि पञ्चाङ्गस्य पञ्च भेदाः स्युः ।

तदुक्तम्—

तिथिवारश्च नक्षत्रं योगः करणमेव च,
पञ्चाङ्गस्य फलं भूत्वा गङ्गास्नानफलं लभेद् इति ।
अपि च—‘वारो हरति दुःस्वप्नं नक्षत्रं पापनाश-
नम् । तिथिर्भवति गङ्गाया योगः सागरसङ्गमः ।
करणं सर्वतीर्थानि श्रूयते यत्र पञ्जिका’ इति
शब्दार्थचिन्तामणिः । १६।२।१।

तिथिपर्यायाः—कर्मवाटिका, कर्मवाटी, कला,
तिथिः (पुं० स्त्री०) तिथी (स्त्री) ।

तिथिनामानि—(१) प्रतिपदा, (२) द्वितीया
(३) तृतीया, (४) चतुर्थी, (५) पञ्चमी, (६)
षष्ठी, (७) सप्तमी, (८) अष्टमी, (९) नवमी,
(१०) दशमी, (११) एकादशी, (१२) द्वादशी,
(१३) त्रयोदशी, (१४) चतुर्दशी, (१५)
पूर्णिमा चेति शुक्लपक्षे तिथिनामानि । एवं
कृष्णेऽपि । परन्तु तत्र पूर्णिमास्थाने (३०) ‘अमा-
वास्या’ इति सञ्ज्ञा ज्ञेया ।

शुक्लप्रतिपदापर्यायाः—अग्नितिथिः, अजात-
चन्द्रा, आग्नेयी, आदिमा, आद्या, एकपक्षतिः,
पक्षतिः, प्रतिपत् (द्) प्रतिपदा, प्रथमा, सितास्या ।

द्वितीयापर्यायाः—द्वितीया, धातृतिथिः, निप-
क्षतिः ।

१-३०

तृतीयापर्यायाः—गिरिजातिथिः, गौरीतिथिः,
तृतीया ।

चतुर्थीपर्यायाः—गणेशतिथिः, चतुर्थी, लम्बो-
दरतिथिः ।

पञ्चमीपर्यायाः—अहिनितिथिः, पञ्चमी, सर्पतिथिः ।

षष्ठीपर्यायाः—कार्तिकेयतिथिः, षष्ठी, स्कन्द-
तिथिः ।

सप्तमीपर्यायाः—दिनकृत्तिथिः, रवितिथिः, सप्तमी ।

अष्टमीपर्यायाः—अष्टमी, महेशतिथिः ।

नवमीपर्यायाः—दुर्गातिथिः, नवमी ।

दशमीपर्यायाः—अन्तकतिथिः, दशमी, यमतिथिः ।

एकादशीपर्यायाः—एकादशी, विश्वेदेवतिथिः ।

द्वादशीपर्यायाः—द्वादशी, विष्णुतिथिः, हरितिथिः ।

त्रयोदशीपर्यायाः—कामतिथिः, त्रयोदशी ।

चतुर्दशीपर्यायाः—कलिः, चतुर्दशी, पादूरः,
शिवतिथिः ।

पूर्णिमापर्यायाः—चन्द्रमाता (तृ), चान्द्री, धम्म-
वासरः, निरञ्जना, पित्र्या, पूर्णमा, पूर्णमासी,
पूर्णा, पूर्णिका, पूर्णिमा, पूर्णमासी, पूर्णमी ।
इति ।

पूर्णिमाया भेदौ—(१) अनुमतिः, (२) राका
चेति पूर्णिमाया द्वौ भेदौ स्याताम् । यत्र चन्द्रः
कलोनस्तत्र ‘अनुमतिः’ । यत्र स परिपूर्णस्तत्र
‘राका’ ज्ञेया ।

कृष्णप्रतिपदापर्यायाः—कलोनचन्द्रा, कृष्णास्या,
बहुलमुखा । शेषपर्यायास्तु शुक्लपक्षवज्ज्ञेयाः ।

कृष्णचतुर्दशीपर्यायाः—भूतः, भूता, भूतेष्टा ।
शेषपर्यायास्तु शुक्लपक्षवज्ज्ञेयाः ।

अमावास्यापर्यायाः—अमा, अमामसी, अमामंस्या,
अमावसी, अमावस्या, अमावासी, अमावास्या,
११-६०

तिथिक्षयः, दर्शः, पितृतिथिः, विगतचन्द्रतिथिः
विधुक्षयः, सूर्येन्दुसङ्गमः इति ।

अमाया भेदौ—यदि दृष्टचन्द्रा सा तदा (१)
'सिनीवाली' । नष्टचन्द्र तु सा (२) कुट्टः, कुहः,
इति अमाया द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तिथिस्वामिनामानि—(१) अग्निः, (२) ब्रह्मा
(अन्), (३) गौरी, (४) गणेशः, (५) सपः,
(६) स्कन्दः, (७) रविः, (८) शिवः, (९) दुर्गा,
(१०) यमः, (११) विश्वेदेवाः (पुं० ब०),
(१२) विष्णुः, (१३) कामः, (१४) शिवः,
(१५) चन्द्रः, (३०) पितरः (पुं० ब०)
(पितामहाः) ।

तिथिभेदाः—(१) नन्दा, (२) भद्रा, (३) जया,
(४) रिक्ता, (५) पूर्णा चेत्येते तिथीनां पञ्च-
भेदाः स्युः ।

नन्दातिथिनामानि—प्रतिपदा, पष्ठी, एकादशी;
इति ।

भद्रातिथिनामानि—द्वितीया, सप्तमी, द्वादशी;
इति ।

जयातिथिनामानि—तृतीया, अष्टमी, त्रयोदशी;
इति ।

रिक्तातिथिनामानि—चतुर्थी, नवमी, चतुर्दशी;
इति ।

पूर्णातिथिनामानि—पञ्चमी, दशमी, पूर्णिमा;
इति ।

एकयोक्त्वा पूर्णिमादर्शयोः पर्यायाः—नन्दिवर्द्धनो,
पक्षान्तो, पञ्चदश्यो (स्त्री० द्वि०), पर्वणो (अन्)
(न० द्वि०), यज्ञकालो, इति ।

पर्वमूलपर्यायः—भूतेष्टापञ्चदश्योर्यदन्तरं तत्
'पर्वमूलम्' इति ।

पर्वसन्धिपर्यायः—प्रतिपत्पञ्चदश्योर्यदन्तरं सः
'पर्वसन्धिः' इति ।

१-३२

पक्षमूलपर्यायाः—पक्षतिः (स्त्री०), पक्षती
(स्त्री), पक्षमूलम्; इति ।

अशुभतिथिनामानि—(१) चतुर्थी (२) नवमी
(३) चतुर्दशी, (४) अमावास्या चैताश्चतस्रो-
ऽशुभतिथयः स्युः । एताः शुभे वर्ज्याः ।

वारपर्यायाः—प्रवसरः, ग्रहः (न्), दिनम्, वारः
वासरः, वेला; इति ।

वारनामानि—(१) रविवारः, (२) सोमवारः
(३) मङ्गलवारः, (४) बुधवारः (५) गुरुवारः
(६) शुक्रवारः, (७) शनिवार—श्चेत्येते सप्त
वाराः स्युः ।

क्रूरवारनामानि—(१) रविः, (२) मङ्गलः,
(३) शनिश्चैते त्रयः क्रूरवाराः स्युः ।

सौम्यवारनामानि—(१) सोमः, (२) बुधः
(३) गुरुः (४) शुक्रश्चैते चत्वारः सौम्यवाराः
स्युः ।

क्रूरवाचकशब्दाः—अशुभम्, अशोभनम्, असत्,
उग्रम्, क्रूरम्, पापम् ।

सौम्यवाचकशब्दाः—शुभम्, शोभनम्, सत्,
सौम्यम् ।

नक्षत्रपर्यायाः—उड्डु (न०) उड्डुः, (स्त्री०) ऋक्षम्,
ग्रहः, चन्द्रादाराः (पुं० ब०), ज्योतिः (इस्) (न०)
तारम्, तारकम्, तारका, तारा, दक्षजाः (स्त्री०
ब०), दाक्षायण्यः (स्त्री० ब०), दिवाभीतम्,
घिष्ण्यम्, नक्षत्रम्, भम्, भासन्तः भासन्ती (स्त्री०)
रात्रिजम्, रात्रिदृश्यम्, सत् ? स्तृ ? । इति ।

नक्षत्रनामानि—(१) अश्विनी, (२) भरणी
(३) कृत्तिका, (४) रोहिणी, (५) मृगशीर्षम्
(६) आर्द्रा, (७) पुनर्वसुः, (८) तिष्यः
(पुष्यः), (९) आश्लेषा, (१०) मघा,
(११) पूर्वाफाल्गुनी, (१२) उत्तराफाल्गुनी

३३-६३

(१३) हस्तः, (१४) चित्रा, (१५) स्वातिः, (१६) विशाखा, (१७) अनुराधा, (१८) ज्येष्ठा (१९) मूलम्, (२०) पूर्वाषाढा, (२१) उत्तराषाढा, (अभिजित्) (त्) (न०); उत्तराषाढायां चतुर्थीशस्य श्रवणादिचतुर्दशस्य च अभिजित् इति सज्ञा स्यात् । तद्वत् न मूहर्तचिन्तामणौ—
'वैश्व-प्रान्त्यांश्चिन्तितिथिभागतोऽभिजित्स्यात् ।'
इति । (२२) श्रवणः, (२३) धनिष्ठा, (२४) शतभिषा, (२५) पूर्वाभाद्रपदा, (२६) उत्तराभाद्रपदा, (२७) रेवती, चेत्येतां सप्तविंशति-
नक्षत्राणि स्युः ।
सलिलङ्घनक्षत्रनामानि—प्रश्विन्यौ (स्त्री० द्वि०),
भरण्यः (स्त्री० ब०) क्वचित्तु भरणि (न०),
कृत्तिकाः (स्त्री० ब०), कृत्तिका (स्त्री०),
रोहिणी (स्त्री०), मृगशिरः (अस्) (न०),
मृगशिरः (पुं०) मृगशिराः (अस्) (स्त्री०)
मृगशीर्षम् (न०), मृगशीर्षा (स्त्री०),
आर्द्रा (स्त्री०), पुनर्वसु (पुं० द्वि०)
क्वचित्तु-पुनर्वसुः (पुं०), तिष्यः पुष्यः (पुं०),
आश्लेषाः (स्त्री० ब०), मघाः (स्त्री० ब०)
क्वचित्तु-मघा (स्त्री०), पूर्वाफाल्गुन्यौ (स्त्री० द्वि०),
उत्तराफाल्गुन्यौ (स्त्री० द्वि०), हस्तः
(पुं०) हस्ता (स्त्री०), चित्रा (स्त्री०),
१-२३

स्वातिः (पुं० स्त्री०), स्वाती (स्त्री०), विशाखे
(स्त्री० द्वि०), अनुराधाः (स्त्री० ब०)
अनुराधाः (पुं० ब०), ज्येष्ठा (स्त्री०),
मूलः (पुं०) मूलम् (न०), पूर्वाषाढाः (स्त्री० ब०),
उत्तराषाढाः (स्त्री० ब०), अभिजित्
(त्) (न०), श्रवणः (पुं०), श्रवणा (स्त्री०),
धनिष्ठाः (स्त्री० ब०), शतभिषा (स्त्री०),
पूर्वाभाद्रपदाः (स्त्री० ब०), उत्तराभाद्रपदाः
(स्त्री० ब०), रेवती (स्त्री०), इति ।
नक्षत्राधिपदेवतानामानि—(१) दक्षौ (पुं० द्वि०) (२) यमः, (३) अग्निः, (४) ब्रह्मा
(अन्), (५) चन्द्रः, (६) रुद्रः, (७) अदितिः,
(८) जीवः, (९) सर्पः, (१०) पितरः
(पुं० ब०) (११) भग, (१२) अर्यमा (अन्),
(१३) रविः, (१४) त्वष्टा (ष्टृ), (१५) वायुः,
(१६) शक्राग्नी (पुं० द्वि०), (१७) मित्रः,
(१८) शक्रः (१९) निर्वृत्तिः, (२०) आपः
(स्त्री० ब०), (२१) विश्वेदेवाः (पुं० ब०)
(अभिजितोविधिः), (२२) गोविदः, (२३) वसुः,
(२४) वरुणः, (२५) अजैकचरणः, (२६)
अहिर्बुध्न्यः, (२७) पूषा (अन्), इति ।

नराणां राशिनाम्ने' नक्षत्राणां पादवशतो
विशेषसञ्ज्ञाः—जू, च, चो, ला, (आदिवनी),
२४-४६

१. इह प्रसिद्धान्मनो यवाद्यमक्षरं तद्वशेन जू, च, चो, ला इत्यादिनो यो राशिर्भवति स नामराशिर्ज्ञेयः ।
एवं यस्य नक्षत्रस्य यस्मिन्पादे जन्म तद्वशेन जन्मराशिर्ज्ञेयः ।

तत्रादौ नामराशेः प्राधान्यामुक्तं ग्रन्थान्तरे—

'वेधे, ग्रामे, गृहे, युद्धे, सेवायां, व्यवहारके, नामराशेः प्रधानत्वं, जन्मराशि न चिन्तयेत् ॥ इति ॥

जन्मराशेः प्राधान्यामुक्तं तत्रैव—

'विवाहे, सर्वमाङ्गल्ये, तत्रादौ, ग्रहगोचरे । जन्मराशेः प्रधानत्वं, नामराशि न चिन्तयेत् ॥ इति ॥

अत्र ग्रन्थान्तरे तु विशेष उक्तः—

'वेधे, स्वरे, ग्राम-गृहप्रवेशे, सेवायु, युद्धे, व्यवहारकार्ये, ।

यूते, च वानाविषु, नामराशिर्यात्रा-विवाहाविषु, जन्मराशिः ॥ इति ॥

विचिन्त्य इति शेषः ।

लीं, लू, ले, लो, (भरणी), । आ, ई, ऊ, ए, (कृत्तिका), । ओ, वा, वी, वू, (रोहिणी), । वे, वो, का, की, (मृगशीर्षम्), । कू, घ, ङ, छ, (आर्द्रा), । के, को, हा, ही, (पुनर्वसुः), । हू, हें, हो, डा, (तिष्यः), । डी, हू, डे, डो, (आश्लेषा), । मा, मी, मू, मे, (मघा), । मो, टा, टी, टू, (पूर्वाफाल्गुनी), । टे, टो, पा, पी, (उत्तराफाल्गुनी), । पू, प, ण, ठ, (हस्तः), । पे, पो, रा, रो, (चित्रा) रू, रे, रो, ता, (स्वाती), । ती, तू, ते, तो, (विशाखा), । ना, नी, नू, ने, (अनुराधा), । नो, पा, पी, यू, (ज्येष्ठा), । ये, यो, भा, भी, (लम्), । भू, घ, फ, ढ, (पूर्वाषाढा), । भे, भो, जा, जो, (उत्तराषाढा), । जू, जे, जो, खा, (अभिजित्), । खी, खू, खे, खो, (श्रवणः), । गा, गी, गू, गे, (धानेष्ठा), । गो, सा, सी, सू, (शतभिषा), । से, सो, दा, दी, (पूर्वाभाद्रपदा), । दू, थ, भ, ज्ञ, (उत्तराभाद्रपदा), । दे, दो, चा, ची (रेवती), । इति नराणां राशिनाम्नेर्जिवन्या-दिनक्षत्रतूर्यपादानां विशेषसज्ञाः । इह प्रसङ्गात् नाम्न आद्याक्षरनिर्णय उक्तो ज्योतिस्तत्त्वे—

५, ३६ ।
‘अक्षरा ङाणा नोक्ता आदौ नाम्नो न सन्ति ते ।
यदा भवन्ति गजडा विज्ञेयास्ते यथाक्रमम्’

॥इति ॥

नामपर्यायाः—अभिख्या, अभिधा, आख्या, आह्वयः, आह्वा, गोत्रम्, नाम (अन्) नामधेयः, संज्ञा । ‘उक्तं च’—हैमे—अथाह्वयोऽभिधा । गोत्र-संज्ञानामधेया ऽऽख्याऽऽह्वाऽभिख्याश्च नाम चेति २।२

अश्विनीप०—अमृतादनवैद्यभम्, अश्विनी, अश्वि-युक्, आदिभम्, आद्यम्, तुरङ्गः, त्रिदशदोषवित्-द्, दत्तदेवता, दास्यम्, दास्यदेवत्यम्, देवदोषज्ञौ, देववैद्यभम्, नासत्यौ, प्रथमभम्, यमलौ, यमौ, वालिनी, सुरचिकित्सकौ, सुरभिषजौ (ज्) सुर-
१-३३

वैद्यभम्, हयः, शेषपर्यायास्तु नासत्याश्वश योगिकशब्दतश्चोहनीयाः ।

भरणीपर्यायाः—अन्तकः, अपभरणी, आन्तकम् काल, कृतान्तः, दण्डधरः, दण्डेशः भरणि, भरणिः, भरणी, यमः, यमदेवता, यमदेवतम् यमदेवत्यम्, याम्यम्, याम्यभम्, योग्या, शमनः, शामनम्, सूरजः, सौरिः, शेषपर्यायास्तु यमपर्यायत ऊहनीयाः ।

कृत्तिकापर्यायाः—अग्निः, अग्निदेवा, अग्नि-दैवतम्, अग्निदेवत्यम्, अननः, आग्नेयम्, कार्शी-नवम्, कृत्तिका, कुशानुः, दहनः, बहुला, वह्निः शिखी (इन्), शौच्यम्, हविर्भुक् (ज्), हव्यवाहः, हव्यवाहभम्, हुतभुक् (ज्), हुतवहः, हुताशनः, होतभुजम्, होतवहम्, शेषपर्यायास्तु अग्निपर्यायत ऊहनीयाः ।

रोहिणीप०—अग्रः, अजतारा, अजरवृद्धभम्, कः, कमलजः, कमलयोनिः, कमलागारः, चतुरा-स्यः, तामरसोदयः द्रौहिणम्, धाता (त्), धातृभम्, निर्जरज्येष्ठभम्, पङ्कजप्रभवः, पञ्चतनयः, प्रजापतिः, प्रजापतिदेवतम्, प्राजापत्यम् प्राजेशम् ब्रह्मा (अन्) ब्राह्मचम्, ब्राह्मी, ब्राह्मम्, रोहिणी, विधात्र्यम्, विधिः विरञ्चः विरिञ्चः, विरिञ्चः, वेधाः (अस्), वैधसम्, वैरञ्चम्, शकटम्, शता-नन्दभम्, सरोजनिलयः, शेषपर्यायास्तु ब्रह्म-शकटपर्यायतः कल्पनीयाः ।

मृगशीर्षप०—आग्रहायणी, आब्जम्, इन्दुः, उडुपः, उषार्थ्यः, ऐन्दवम् ओषधयर्थ्यः, कुरङ्गमूर्द्धा (अन्), चन्द्रदेवत्यम्, चन्द्रमाः (अस्) चान्द्रम्, चान्द्रमसम्, तमोक्षतारका, तरलतारकाभम्, न्य-ङ्कूतमाङ्गम्, भार्यः, मस्तकम्, मार्गः मार्गयिणी, मृगः, मृगशिरः (अस्), मृगशिरा, मृगशिराः (अस्), मृगशिरास्तारका, मृगशीर्षम्, मृगशीर्षा, ३४-६५

मृगशीर्ष्णिभम्, मृगी, मृगोत्तमाङ्गम्, रजनिकृत् (त्), राजभम्, राज्यम्, रुहः, रुहशिराः (अस्) रुहूत्तमाङ्गम्, शशभृत् (त्). शशाङ्कभम्, शशिभम्, शीतद्युतिः, सौम्यम्, शेषपर्यायास्तु चन्द्रमृगमस्तक-पर्यायित ऊहनीयाः ।

आर्द्रापर्यायाः०—आर्द्रम्, आर्द्रा, ईशः, ऐशम्, कालिनी, गिरिशः, चन्द्रशेखरः त्रिनयनः, त्रिनेत्र-क्षम्, पुरजित् (त्) भर्गः, भावम्, राजमौलिः, रुद्रः, रुद्रदेवत्यम्, सौद्रम्, रौद्री, रौद्रम्, शः, शङ्करः, शिवः, शूलभृत् (त्), शूली (इन्), शैवम्, हरसञ्जकः, हारम्, हुताशरेताः (अस्) शेषपर्यायास्तु शिवपर्यायितः कल्पनीयाः ।

पुनर्वसुप०—अदितिः, अदितिदेवतम्, अद्री, अमरमाता (त्), आदितेयम्, आदित्यम्, कश्य-पमीरः, काश्यपी, काश्यपीतारा, त्रिदशेन्द्रसूः, देवप्रसूः, देवमाता (त्०), देवाम्बिका, पुनर्भम्, पुनर्वसुः, पुनर्वसू, माता (त्०), मित्रजननी, यामकौ, सुरसवित्री, सुरसूः, सुराम्बा, सुरजननी, शेषपर्यायास्तु अदितिकश्यप-देव-मातृपर्यायित ऊहनीयाः ।

तिष्यप०—अङ्गिराः (अस्), अमरेज्यः, अमरेड्यः, अङ्गिरसम्, आर्य्यः, इज्यः इन्द्रमन्त्री (इन्), ऐज्यम्, गोष्पतिः, गुरुः, गुरुदेवतम्, गुरु-देवत्यम्, गौरवम्, जीवः, जैवम्, तिष्यः, धेषणम्, पुष्यः, पूज्यः, योग्यः वासवाच्यभम्, सिद्धः, सिध्यः, शेषपर्यायास्तु अङ्गिरीगुरुशक्रपर्यायितः कल्प-नीयाः ।

आश्लेषाप०—अश्लेषा, अहिः, आशीविषभम्, आश्रंषा, आश्लेषम्, आश्लेषा, आश्लेषिका, आहम्, उरगाः, कद्रुजभम्, कद्रूजः, कुण्डली (इन्), दन्दशूकः, द्विरसनम्. नागदेवा, नागदेव-तम्, नागदेवत्यम्, फणभृत् (त्), फणी (इन्), भुजगाधिपः, भुजङ्गः, भोजङ्गम्, व्यालः, व्याल-

राट् (ज्), श्लेषा, सपदेवा, सपदेवतम्, सपदेव-त्यम्, सपौऽधाः, सापम्, सापी, शेषपर्यायास्तु सपपर्यायित ऊहनीयाः ।

मघापर्यायाः—आदिजाः (पु० ब०), आदिप्रभवाः (पु० ब०), आदिभुवः (पु० ब०), कव्यभुक् (ज्), जनकः, पितरः (पु० ब०), पिता (त्), पितृजनकः, पितृदेवधिष्ण्यम् पितृदेवा, पितृदेवतम्, पितृदेवत्यम्, पित्र्यम्, पित्र्या, पूर्वजाः (पु० ब०) पैत्रम्, पैत्र्यम्, पौवंजम्, मखा, मघः, मघा, शेषपर्यायास्तु पितृपर्यायित ऊहनीयाः ।

पूर्वाफाल्गुनीप०—पूर्वा, पूर्वफल्गुभम्, पूर्व-फाल्गुः, पूर्वयोनिः, पूर्वाफाल्गुनी, फाल्गुनी, भगः, भगदेवत्यम्, भागम्, भाग्यम्, भाग्यभम्, योनिः, योनिदेवता, योनिदेवा, योनिदेवतम्, योनिदेवत्यम्, शेषपर्यायास्तु योनिः कल्पनीयाः ।

उत्तराफाल्गुनीप०—अदितिसुतः, अर्यमदेवता, अर्यमदेवा, अर्यमदेवतम्, अर्यमदेवत्यम्, अर्यमा (अन्), अर्यम्णम्, आर्यभम्, आर्यम्णम्, उत्तरफल्गु-भम्, उत्तरफाल्गुः, उत्तरार्य्यं, उत्तराफाल्गुनी, मतान्तरे-भगम्, शेषपर्यायास्तु अर्यमतः कल्प-नीयाः ।

हस्तप०—अरुणः, अर्कः, आरुणम्, आर्कम्, ऐनम्, करः, तैक्षणकरम्, दिनेशभम्, दोः (ष्), पाणिः, बाहुः, भवसुः, भवसूः, भानवम्, भानुः, भानुभम्, भुजः, रविः, रावेयम्, शयः, सवितु-देवता, सवितुदेवा, सवितुदेवतम्, सवितुदेवत्यम्, सावित्रम्, हस्तः, हस्ता, शेषपर्यायास्तु हस्तार्क-पर्यायितः प्रकल्प्याः ।

चित्राप०—चित्रः, चित्रम्, चित्रा, तक्षा (अन्), त्वष्टा (ष्टृ), त्वष्टृदेवता, त्वष्टृदेवा, त्वष्टृदेवतम्, त्वष्टृदेवत्यम्, त्वाष्ट्रम्, देवगन्धकारभम्, देव-शिल्पिः, देवशिल्पी (इन्), देवसूत्रधारः, निर्जर-

वर्द्धकः, निर्जरवर्द्धकी (इन्), विश्वकर्मा, (अन्), विश्वकर्मभम्, विश्वकृत्, (त्), सुरवर्द्धकः, सुरवर्द्धकी (इन्), सुरशिल्पी (इन्) शेषपर्यायास्तु देवत्वष्टशिल्पपर्यायितः कल्पनीयाः ।

स्वातिपर्यायाः—अनिलः, अनिली, आनिलेयम्, आशुगः, कः, निष्ठ्या, पवनः, पवना, पावनम्, मरुत् (त्), महाबलः, मारुतः, मारुनम्, वातः, वात्यम्, वायव्यम्, वायुः, वायुदेवता, वायुदेवा, वायुदेवतम्, वायुदेवत्यम्, समीरः, समीरणभम्, समीरणारुह्यः, सामीरम्, स्वशनः, स्वातिः, स्वाती, शेषपर्यायास्तु वायुपर्यायित ऊहनीयाः ।

विशाखाप०—इन्द्राग्निकम्, इन्द्राग्निदेवता, इन्द्राग्निदेवा, इन्द्राग्निदेवतम्, इन्द्राग्निदेवत्यम्, इन्द्राग्नी, ऐन्द्राग्निकम्, ऐन्द्राग्नेयम्, द्विनायकः, द्विपः, द्विदेवता, द्विदेवा, द्विदेवतम्, द्विदेवत्यम्, द्विसुरः, द्वीशः, द्वीश्वरः, द्वयमरः, द्वययः, राधा, विशाखः, विशाखम्, विशाखा, शक्राग्नी, शतमखानलो, शूर्पम्, शूर्पभम् शेषपर्यायास्तु वल्लीन्द्रपर्यायित ऊहनीयाः ।

अनुराधाप०—अनु (अ०), अनुराधः, अनुराधा, अनुराधाः (पु० ब०) अनुराधा, मित्रः, मित्रदेवता, मित्रदेवा मित्रदेवतम् मित्रदेवत्यम्, मैत्रम्, मैत्री, मैत्र्यम्, शेषपर्यायास्तु मित्रपर्यायितः प्रकल्प्याः ।

ज्येष्ठाप०—इन्द्रः, इन्द्रदेवता, इन्द्रदेवा, इन्द्रदेवतम्, इन्द्रदेवत्यम्, उग्रधन्वा (अन्), ऐन्द्रम्, ऐन्द्री, कुलिशतारा, कुलिशभूतारा, जेष्णवम्, ज्येष्ठघ्नी, ज्येष्ठा, देवपः, धन्वभूद्धम्, नगारिभम्, पीरन्दरम्, पीरूतम्, माहेन्द्रम्, शतमखः, शाक्रम, शतमखम्, सुरस्वामी (इन्), स्वर्गाधीश्वरः, शेषपर्यायास्त्विन्द्रपर्यायित ऊहाः ।

मूलप०—अक्रतुभुक् (ज्), असुरः, अस्रपः, आशरः, आशिरः, क्रव्यादः, जटा, दानवः, नक्त-
१-३३

ञ्चरम्, निऋतिः, निशाचरम्, नैकषेयम्, नैऋतम्, नैऋत्यम्, मूलः, मूलम्, मूलवर्द्धनी, यातुभम्, रक्षः (अस्), रक्षोदेवता, रक्षोदेवा, रक्षोदेवत्यम्, रक्षोभम्, राक्षसः, शिफा, शेषपर्यायास्तु रक्षः पर्यायितः परिकल्पनीयाः ।

पूर्वाषाढापर्यायाः—अम्बुदेवता, अम्बुदेवा, अम्बुदेवतम्, अम्बुदेवत्यम्, अम्भोभम् अर्णोभम्, अषाढा, अषाढा, आप्यम्, आशाढा, आशाढा, आषाढा, आषाढा, कीलालम्, कैलालम्, क्षीरम्, क्षैरम्, जलम् तोयम् निष्कम्, नीरम्, नैरम्, नारम्, पयः (अस्), पयोदकुसुमम्, पानीयम्, पूर्वाषाढा, पूर्वाषाढा, पूषा, वनम्, वानम् वारि, वाः (र्), वारंभम्, विगम्, विषम्, वेषम्, सलिलम्, सागरः, सालिलम्, शेषपर्यायास्तु, जलपर्यायितः प्रकल्प्याः ।

उत्तराषाढाप०—अशाढा, अषाढा, आशाढा, आशाढा, आषाढा, आषाढा, उत्तराषाढा, उत्तराषाढा, उषा, विश्वम् विश्वे (पु० ब०), विश्वेदेवा, विश्वेश्वरः, वंश्वम्, वंश्वदेवम्, वंश्वदेवा, वंश्वदेवतम्, वंश्वदेवत्यम्, वंश्वी, शेषपर्यायास्तु विश्वेदेवपर्यायित ऊहनीयाः ।

अभिजित्प०—अजः, अभिजित्, (त्), अभिजिद्धम्, कः, विधिः, शेषपर्यायास्तु विधिपर्यायितः कल्पनीयाः ।

श्रवणप०—अः, अच्युतभम्, अजम्, अनुश्रुतिः, आज्यम्, कर्णः, काण्यम्, गदाग्रज्योतिः (इष्), गोविन्दः, जिनः, जैनम्, दानववैरी (इन्), वलेशोडुः, मुकुन्दः, मुरजित् (त्), मुरारिभम्, वासुदेवः, विष्णुः, विष्णुदेवतम्, विष्णुदेवत्यम्, वैकुण्ठः, वैष्णवम्, शब्दग्रहः, शौरिः, श्रवः, श्रवणः, श्रवणभम्, श्रवणा, श्रवः (अस्) श्रुतिः, श्रोणा, श्रोत्रम्, श्रीनाथः, श्रीपतिभम्, सनातनः,
३४-६५

३३-६३

कत्रयप०—कत्रयम्, 'रोहिणी-स्वात्य-भिजन्ति ।' इति ।

अजयुग्मापर्यायाः—अजयुग्मा, भाद्रद्वयम्, भाद्र-युग्मम्, 'पूर्वाभाद्रो-त्तराभाद्रपदे ।' इति ।

सवारध्रुवस्थिरभनामानि — (ध्रुवस्थिरभम्) - रोहिणी, उत्तराफाल्गुनी, उत्तराषाढा, उत्तरा-भाद्रपदा, रविवारः ।' इति ।

सवारचरचलभनामानि—(चरचलभम्)-श्रवणः, धनिष्ठा, शतभिषा, पुनर्वसुः, स्वातिः, सोमवारः ।' इति ।

सवारोषकूरभनामानि—(उषकूरभम्)-पूर्वाषाढा, पूर्वाभाद्रपदा, भरणी, मघा, मङ्गलवारः ।' इति ।

सवारमिश्रसाधारणभनामानि — (मिश्रसाधारण-भम्) —कृत्तिका, विशाखा, बुधवारः ।' इति ।

सवारलघुक्षिप्रभनामानि—(लघुक्षिप्रभम्)—अभि-जित्, अश्विनी, तिष्यः, हस्तः, गुरुवारः ।' इति ।

सवारमृदुमैत्रभनामानि—(मृदुमैत्रभम्)-अनुराधा, चित्रा, मृगशीर्षम्, रेवती, शुक्रवारः ।' इति ।

सवारतीक्ष्णदारुणभनामानि—(तीक्ष्णदारुणभम्)-आर्द्रा, आश्लेषा, ज्येष्ठा, मूलम् शनिवारः ।' इति ।

पञ्चकनकत्रयनामानि—(१) धनिष्ठोत्तराहर्दम्, (२) शतभिषा, (३) पूर्वाभाद्रपदा, (४) उत्तरा-भाद्रपदा, (५) रेवती चैतानि पञ्चकनकत्राणि स्युः ।

त्रिपुष्करयोगकरनक्षत्रादिनामानि—(१) त्रिपाद-नक्षत्राणि (कृ., पु., उ. फा., वि., उ. षा.,-पू-भा;), (२) भद्रातिथयः, (३) क्रूरवाराश्चैतानि त्रिपुष्करयोगकरनक्षत्रादीनि ज्ञेयानि ।

द्विपुष्करयोगकरनक्षत्रादिनामानि—(१) द्विपाद-नक्षत्राणि (मृ. चि. ध.), (२) भद्रातिथयः, १-३२

(३) क्रूरवाराश्चैतानि द्विपुष्करयोगकरनक्षत्रा-दीनि ज्ञेयानि ।

तारानामानि—(१) जन्म (नृ), (२) सम्पत् (इ), (३) विपत् (इ), (४) क्षेमः, (५) प्रत्यरिः, (६) साधकः, (७) वधः, (८) मैत्रः, (९) अति-मैत्रश्चैते नव ताराः स्युः ।

वर्ज्यतारानामानि—(१) विपद्, (२) प्रत्यरिः, (३) वधश्चैतास्तिस्ताराः शुभे वर्ज्याः । इहा-नुषङ्गतस्तारा बोध्याः ।

इह प्रसङ्गाद् भवारज्योगनक्षानि—(१) आनन्दः, (२) कालदण्डः, (कालः), (३) धूम्रः, (४) प्रजापतिः (धाता), (५) सौम्यः, (६) ध्वाक्षः, (७) ध्वजः (केतुः), (८) श्रीवत्सः, (९) वज्रम्, (१०) मुद्गरः, (११) छत्रम्, (१२) मित्रम्, (१३) मानसम्, (१४) पद्मः, (१५) लुम्बः, (१६) उत्पातः, (१७) मृत्युः, (१८) काणः, (१९) सिद्धिः, (२०) शुभः, (२१) अमृतः, (२२) मुसलम्, (२३) गदः, (२४) मातङ्गः, (२५) रक्षः (अस्) (राक्षसः), (२६) चरः, (२७) सुस्थिरः (स्थिरः), (२८) प्रवर्द्धमानः (वर्द्धमानः), चेत्येतेऽ-ष्टाविंशतिभवारज्ययोगाः स्युः । एषामानयनज्ञानं तु 'मुहूर्तचिन्तामणी'—'दासादक' इत्यस्मिन् श्लोके द्रष्टव्यम् ।

कतिघटीवर्ज्ययोगनामानि—काणः, धूम्रः, ध्वाक्षः, पद्मः, मुद्गरः, मुसलः, लुम्बः वज्रश्चेति ।

सर्वत्याज्ययोगनामानि—उत्पातः, कालदण्डः, मृत्युः, रक्षश्चेति ।

विष्कम्भादियोगनामानि—(१) विष्कम्भः, (२) प्रीतिः, (३) आयुष्मान् (मनुवन्तः), (४) सौभाग्यः, (५) शोभनः, (६) अतिगण्डः, (७) सुकर्मा (अन्), (८) वृत्तिः, (९) शूलम्, ३३-६५

(१०) गण्डः, (११) वृद्धिः, (१२) ध्रुवः, (१३) व्याघातः, (१४) हर्षणः, (१५) वज्रम्, (१६) सिद्धिः, (१७) व्यतिपातः (व्यतीपातः), (१८) वरीयान् (ईयस्), (१९) परिषः, (२०) शिवः, (२१) सिद्धः, (२२) साध्यः, (२३) शुभः, (२४) शुक्लः (२५) ब्रह्मा (अन्), (२६) ऐन्द्रः, (२७) वैधृतिरुच्येत्येते विष्कम्भादयः सप्तविंशतियोगाः स्युः ।

कतिघटीवर्ज्ययोगनामानि—विष्कम्भः, अतिगण्डः, शूलम्, गण्डः, व्याघातः, वज्रः, परिषचेति ।

सर्वत्याज्ययोगनामनी—व्यति (ती) पातः, वैधृतिरुच्येति ।

‘तदुक्तम् ग्रन्थान्ते’—

‘विरुद्धसञ्ज्ञा इह ये च योगा-
स्तेषामनिष्टः खलु पाद आद्यः ।
सर्वैधृतिस्तु व्यतिपातनामा
सर्वेऽप्यनिष्टाः परिघस्य चाद्धम् ॥
तिस्त्रस्तु योगे प्रथमे सवज्रं,
व्याघातसञ्ज्ञे नव, पञ्च शूले, ।
गण्डेऽतिगण्डे च षडेव नाड्यः,
शुभेषु कार्येषु विवर्जनीयाः ॥’ इति ।

तिथ्यादीनां क्षयवृद्धिभेदौ—

तिथिक्षयः, तिथिवृद्धिः, ।

नक्षत्रक्षयः, नक्षत्रवृद्धिः, ।

योगक्षयः, योगवृद्धिः, ।

तिथ्यादीनां क्षय-वृद्धि-घटी प्रमाणं यथा—षड्-
घट्यास्तित्थिक्षयप्रमाणम्, एवं पञ्चघट्यास्तित्थि-
वृद्धिप्रमाणम्, तदुक्तं—धर्मशास्त्रे—‘बाणवृद्धी
रसक्षयः ।’ इति ।

सांघ्रिवेदघट्यो नक्षत्रक्षयः ४।१५। एवं सदल-
षड्घट्यो नक्षत्र-वृद्धिः ६।३० विज्ञेया । अष्ट-
घट्यो योगक्षयः । तथा-व्यघ्नियम-घट्यो योगवृद्धि-
१।४५। ५५ प्रमाणं ज्ञेयम् ।

१-३३

तदुक्तं मकरन्दविदारे—

‘सांघ्रिसिन्धुरसिन्धुरप्रमा तारकातिथियुजां क्षय-
प्रमा । नाडिकासु सदलाङ्गमागंगा व्यंघ्रिलोचन-
मिता मताचितिः । इति ।

ज्योतिर्विदाभरणेऽपि—

‘वृद्धिक्षयोस्तः परमो तिथौ सदा

व्यर्द्धा रसाः सांघ्रिरसाश्च नाडिकाः ।

सनेमतर्काः सपदान्वास्तु भे

निरुच्यंशदोषो द्विरदा युतो क्रमात् ।’ इति ।

करणपर्यायाः—करणम्, कर्मवाटीखण्डम्, कर्म-
वाटघट्टम्, कलाखण्डम्, कलादलम्, कलाद्वम्,
तिथिखण्डम्, तिथिदलम्, तिथ्यद्वम् चेति ।

करणभेदौ—(१) चरकरणम् (२) स्थिरकरणम्
चेति करणस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तत्रादौ चरकरणनामानि—(१) बवः, (२)
बालवः, (३) कौलवः, (४) तैतिलः, (५) गरः,
(६) वणिजः, (७) विष्टिः, चैतानि सप्तचर-
करणानि स्युः ।

तदीशभेदाः—(१) इन्द्रः, (२) ब्रह्मा (अन्),
(३) मित्रः, (४) अर्यमा (अन्), (५) भूः,
(६) श्रीः, (७) यमश्चेते चरकरणपतयः स्युः ।

स्थिरकरणनामानि—(१) शकुनिः, (२) चतु-
ष्पदः (चतुष्पात्), (३) नागः, (४) किंस्तुघ्नः,
चैतानि चत्वारि स्थिरकरणानि स्युः ।

विष्टिपर्यायाः—ईशजा, भद्रा, भेमिका, भेमी,
विट् (ष्), विष्टिः, शम्भुजाः, शम्भुभवा ।’ इति ।

इति श्रीमद्गण्डवालेशान्तमंतदेवप्रयागसमीप-

वर्तिना मुकुन्दाधमवासिना श्रीकौतिरेवौ-

श्री पं० रघुवरदायानुतनुजनुवा मुकुन्व-

देवतेन विरचिते ज्योतिषशास्त्र-

कोषे पञ्चाङ्गवर्गः प्रथमः

समाप्तिसंगमत् ।

—०—०—०—

अथ कालवर्गः—

सावान्यकालपर्यायाः—अनुवेलम्, अनेहा (स्),
अपष्ठुः, अवसरः, आमतिः, कर्माहः, कालः, क्षणः,
जहः, तिथः, दिष्टः, पीथः, पीयुः, मः, मतिः,
वारः, वेला, समयः, सर्वभूषकः, । इति ।

इष्टवाचकशब्दाः—अभिमतः, अभीप्सितः,
अभीष्टः, इष्टः, ईप्सितश्चेत्येते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

इष्टकालपर्यायाः—अभिमतकालः अभिमतसमयः,
अभीप्सितकालः, अभीप्सितसमयः, अभीष्टकालः,
अभीष्टदिष्टः, अभीष्टसमयः, अभीष्टानेहा (स्),
इष्टकाः, इष्टदिष्टः, इष्टानेहा (स्), ईप्सित-
कालः, ईप्सितदिष्टः, ईप्सितसमयश्चेते पुंलिङ्गाः
स्युः ।

कालभेदाः—(१) विनिमै (मि) षः (सेकेण्ड),
(२) निमै (मि) षः (मिनट), (३) काष्ठादिः,
(४) कला, (५) क्षणः, (६) मुहूर्तः, (७) होरा
(घण्टा), (८) अहोरात्रः (दिन रात), (९)
पक्षः, (१०) मासः, (११) ऋतुः, (१२) अयनम्,
(१३) गोलः, (१४) अब्दः (वर्षम्), (१५)
युगम्, (१६) मन्वन्तरम्, (१७) कल्पाः, (१८)
कल्पान्तश्चेते कालस्याष्टादशभेदाः स्युः ।
सूर्यसिद्धान्ते तु (१) मूर्तः (२) अमूर्तः
(त्रुट्यादिः), एतौ द्वौ भेदावुक्तौ । 'उक्तं च'—
'प्राणादिः कथितो मूर्तस्त्रुट्याद्योऽमूर्तश्चक्षकः ।'
इति ६।६६ ।

विनिमेषप०—विनिमिषः, विनिमेषः, (सेकेण्ड-
इतिभाषा) ।

१-२६

निमेषपर्यायाः—निमिषः, निमेषः, लवद्वयम्,
नेत्रपक्षमणोर्व्यापारात्मकः कालः, लवक्षरो-
च्चारणमात्रकालः, लवद्वयात्मकः कालो वा ।
(मिनट इति भाषा),

काष्ठाप०—काष्ठा, अष्टादशनिमेषात्मकः
कालः ।

लवप०—काष्ठाद्वयम्, क्षणद्वयम्, लवः, ।

कलाप०—कला, त्रिशत्काष्ठात्मकः कालः पञ्च-
दशलवात्मकः कालो वा ।

लेशप०—कलाद्वयम्, लेशः, ।

क्षणप०—क्षणः, त्रिशत्कलात्मकः कालः, पञ्च-
दशलेशात्मकः कालो वा ।

त्रुटिप०—त्रुटिः, त्रुटी, क्षणद्वयात्मकः कालो,
लवद्वयात्मकः कालो वा । मतान्तरे तु निमेष-
द्वयम् ।

विपलप०—विपलम्, पलषष्टिभागैकभागः ।

असुप०—असवः (पुं. ब.), प्राणाः (पुं. ब.),
शरीरस्थपञ्चवायवः, दशगुर्वक्षरोच्चारणात्मकः
कालः ।

अहरसुप०—अहः प्राणः, अहरसुः ।

पलप०—पलम्, विघटिका, विघटी, विदण्डः,
विनाडिका, विनाडी, क्वचित् 'घषा' इत्यपि
दृश्यते । षट्प्राणात्मकः कालः ।

घटीप०—घटिका, घटी, दण्डः, धारिका,
नाडिका, नाडी, नालिका, नाली, षष्टिदीर्घा-
क्षरोच्चारणात्मकः कालः, षष्टिपलात्मकः
कालो वा ।

२७-५३

(१) 'दशगुर्वक्षरोच्चारकालः प्राणः षडात्मकः । तैः पलं स्यात् तत्पष्टधा

(२) 'षष्ठ' इत्यभिधीयते ॥ इतिशब्दार्थवि-तामणिः । ११५५।२

(३) 'वडिभः प्राणविनाडी स्यात्तत्पष्ट्या नाडिका स्मृता । नाडीषष्ट्या तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकीर्तितम् ॥'

इति सूर्यसिद्धान्तः । १।११, १२।

मुहूर्त्तपर्यायाः—घटीद्वयम्, दण्डद्वयम्, नाडीद्वयम्, मुहूर्त्तः, द्वादशक्षणायामकः कालः ।

होराप०—वेला, होरा, सार्द्धं घटीद्वयात्मकः कालः षष्टिनिमेषात्मकः कालो वा (घण्टा इति भाषा) ।

दिनपर्याय०—ग्रंशम्, ग्रंशकः, ग्रंशकम्, ग्रहः (ग्रन्), कोकहितः, घन्तः, घन्तः, दिनम्, दिवम्, दिवसः, दिवा (ग्र.), धु, द्यौः, पद्यबन्धुः, भास्वरः, याम-मालः, रविध्वजः, वारः, वासरः, वासः, व्युष्टम्, पञ्चदशमुहूर्त्तात्मकः कालः ।

दिनभेदाः—(१) चान्द्रदिनम्, (२) नाक्षत्रदिनम्, (३) सौरदिनम्, (४) सावनदिनम्, चैते चत्वारो दिनभेदाः स्युः ।

चान्द्रदिनप०—ऐन्दवदिनम्, चान्द्रदिनम्, सौम्य-दिनम्, एकतिथ्यात्मकः कालः ।

नाक्षत्रदिनप०—प्राक्षदिनम्, श्रीध्वदिनम्, नाक्षत्र-दिनम्, षष्टिनाड्यात्मकः कालः ।

सौरदिनप०—प्राक्षदिनम्, ऐनदिनम्, सौर-दिनम् । यथा—

‘सावनम् । दण्डाः षष्टिरहः स्वरवगुणांशादधा-स्तर्दनं भवेदिति ग्रन्थान्तरे ।

सावनदिनप०—कुदिनम्, मेदिनीदिनम्, सावनम्, सूर्यदयान्तर्गतः कालः ।

यथा—

‘उदयादुदयमानोर्भूमिसावनवासराः ।’ इति सूर्यसिद्धान्ते ।

प्रभातप०—ग्रहमुखम्, उपः (ग्रस्) (न०), उषा, कल्पम्, काल्यम्, गोसर्गः, दिनादिः, निशात्ययः, पूर्वाह्णः, पूर्वघः, प्रगे (ग्र०), प्रत्युषः (ग्रस्) (न०), प्रत्युषम् (न०), प्रत्युषः (पुं.), प्रभातम्, प्रविषरः, प्रातः (र्) (ग्र०), प्राह्णः, वासरा-स्यम्, विषातम्, विहानः, व्युष्टम्, सांयात्रिकम्, चैते दिनस्य प्रथमशामपर्यायाः स्युः ।

१-३२

सङ्गतपर्यायाः—सङ्गतः, सङ्गतः, चैतो दिनस्य द्वितीयशामपर्यायो स्याताम् ।

मध्याह्नप०—दिनखण्डम्, दिनदलम्, दिनशक-लम्, दिनार्द्धम्, दिवामध्यम्, मध्यन्दिनम्, मध्याह्नः, वासरमध्यम्, चैते दिनस्य तृतीयशाम-पर्यायाः स्युः ।

कुतपप०—कुतपः, कुतुपः, दिवाष्टममुहूर्त्तः, दिवाष्टमांशः, श्राद्धकालः, ।

पुण्याहप०—पुण्याहम्, (ग्रह्णि पुण्योऽशः), ।

विनान्तप०—अपराह्णः, उच्छ्रूरः, उत्सूरः, दिना-न्तम्, दिनात्ययः, दिनावसानम्, दिवावसानम्, विकालः, विकालकः, सबलिः, सायः, सायम् (ग्र०), सायाह्ण-श्चैते दिनस्य चतुर्थशामपर्यायाः स्युः ।

सन्ध्याप०—पितृसूः, पितृप्रसूः, रुमा, सन्धा, सन्ध्या, ।

सन्धिप०—सन्धा, सन्धिः, ।

त्रिसन्ध्यप०—उपवेणवम्, त्रिसन्ध्यम्, त्रिसन्ध्य-कम्, वेणवम्, ।

त्रिसन्ध्यभेदाः—(१) प्राह्णः, (२) मध्याह्नः, (३) अपराह्णः (पराह्णः), चैते त्रिसन्ध्यभेदाः स्युः ।

विवाहमुहूर्त्तनामानि—(१) महादेवः, (२) सपः, (३) मित्रः, (४) पितरः (पुं. ब.), (५) वसुः, (६) जलम् (७) विश्वेदेवाः (पुं. ब.), (८) अभिजित् (त्) (न०), (९) ब्रह्मा (ग्रन्), (१०) इन्द्रः, (११) इन्द्राग्नी, (पुं. द्वि.) (१२) राक्षसः, (१३) वरुणः, (१४) अर्यमा (ग्रन्), (१५) भगः, चैते दिवापञ्चदश मुहूर्त्ताः स्युः ।

रात्रिपर्यायाः—इन्दुकान्ता, उमा, उशाः (स्), उषा, कलापिनी, ? काली, ? क्षाणिनी, क्षपा, ३३-६३

क्षमा, ? क्षाणिनी, क्षाणी, क्षिपा, ? धारिः, धोरा, चक्रभेदिनी, चन्द्रस्त्री, तमस्विनी, तमा, तमिः, तमिस्रा, तमी, तामसी, तारकिणी, ? तारा, ? तुङ्गा, तुङ्गी, त्रियामा, दोषा, नक्तम् (ग्र०), नक्तमुखा, नक्ता, निट् (श्), निशा, निशीथिनी, निशीथ्या, निषद्वरी, पूताचिः (स्), पैशाची, भूता, भौती, यामवती, यामिनी, याग्या, रक्षोजननी, रजनिः, रजनी, राक्षसी, रात्रिः, रात्रो, वसतिः, वसती, वासतेयी, वासरकन्यका, वासुरा, वासुरोषा, विभावरी, शताक्षी, शय्या, ? शर्वरी, शशिशरीरेश्वरी, शार्वरी, श्यामा, हताचिः (स्), हिमा ।' इति ।

वर्त्तरात्रिपर्यायाः—तमसी, तामसी । यदि सा प्रतितमोयुक्ता 'तमिस्रा' इति ।

पूर्णिमारात्रिप०—यदि सा चन्द्रिकया युक्ता 'ज्योतिष्मती' 'ज्योत्स्नी' इति च ।

रात्रिमुहूर्त्तनामानि—(१) शिवः, (२) अज-चरणः, (३) अहिर्बुध्न्यः, (४) पूषा (ग्रन्), (५) अश्विनो (पुं. द्वि.) (६) यमः, (७) अग्निः, (८) ब्रह्मा (ग्रन्), (९) चन्द्रमाः (ग्रस्), (१०) अदितिः, (११) बृहस्पतिः, (१२) विष्णुः, (१३) सूर्यः, (१४) त्वष्टा (ष्ट), (१५) वायुः, चेते पञ्चदश रात्रिमुहूर्त्ताः स्युः ।

प्रबोधप०—दिनात्ययः, निण्मुखम्, निशावदनम्, निशास्यम्, प्रदोषः, मैथिलः, यामिनीमुखम्, रजनीमुखम् चेते रात्रेः प्रथमयामपर्यायाः ।

साम्बाधिकप०—साम्बाधिकः, इत्ययं प्रदोषतः परं रात्रेर्द्वितीययामपर्यायः ।

अर्द्धरात्रप०—अर्द्धरात्रः, अर्द्धरात्रकः, अवसरालयः, निःसम्पातः, निशाशकलम्, निशीथः, मध्यरात्रः, महानिशा, महानिट् (श्), महारात्रः सर्वावसरश्चेते रात्रेस्तृतीययामपर्यायाः ।

अपररात्रपर्यायाः—अपररात्रः, अपररात्रकः, उच्चन्द्रः, पश्चिमरात्रः, ब्राह्मश्चेते रात्रेश्चतुर्थ-यामपर्यायाः ।

रात्रिसमूहप०—गणरात्रः, निशागणः । इति ।

पक्षिणीप०—'पक्षिणी' 'पूर्वापरदिनाभ्यां युक्त-रात्रिपर्यायोऽयम्' इति ।

गर्भकप०—गर्भकम्, रजनीद्वन्द्वम्, रात्रिद्वयम् ।

कुक्कुरमावकप०—स्वनिशम्, स्वनिशा ।

अहोरात्रप०—अहनिट् (श्), अहोरात्रः, दिवा-निट् (श्), दिवारात्रम्, द्युनिट् (श्), द्युरात्रम्, मुहूर्त्तत्रिशात्मकः कालः ।

दैनंदिनप०—दैनंदिनम्, दिनेदिने भव इत्यर्थः ।

यामप०—घटीमालः, नाडीमालः, प्रहरः, यमः, यातुकः, यामः, दिनस्य रात्रेश्च तुयांशात्मकः कालः ।

अर्द्धप्रहरप०—अर्द्धप्रहरः, अर्द्धयमः, अर्द्ध-यातुकः, अर्द्धयामः, दिनस्य रात्रेश्चाष्टमांशा-त्मकः कालः ।

पक्षप०—अर्द्धमासः, दलः, दलमासः, नेममासः, पक्षः पञ्चदशाहोरात्रः, मासखण्डः, मासार्द्धकः, शकलमासः, पञ्चदशदिवारात्रात्मकः कालः ।

पक्षभेदौ—(१) शुक्लः, (२) कृष्णश्चेती द्वौ पक्षौ स्याताम् ।

शुक्लपक्षप०—अच्छपक्षः, अञ्जदीप्तिः, आपूर्य-माणपक्षः, चन्द्रविवर्द्धपक्षः, दिवाह्वयः, धवल-पक्षः, पूर्वपक्षः, प्राक्पक्षः, बहुलेतरपक्षः, दल-क्षपक्षः, शुक्लपक्षः, सितपक्षः ।

शुक्लवर्णप०—अच्छः, अमलः, अर्जुनः, अवदातः, अवलक्षः, उज्ज्वलः, कृष्णेतरः, गौरः, धवलः, पाण्डरः, पाण्डुः, पाण्डुरः, पुष्ट्रकः, वदातः, वलक्षः,

विषादः, शुक्रः, शुक्लः, शुचिः, शुभ्रः, शुभ्रम् (ग्र०), श्वेतः, श्वेतः, सितः, हरिणः ।

कृष्णपक्षपर्यायाः—अपरपक्षः, असितपक्षः, कृष्णपक्षः, क्षयपक्षः, तमिस्रपक्षः, निशाह्वयः, बहुलपक्षः, शुक्लेतरपक्षः, श्यामलपक्षः, सितान्यपक्षः, सितेतरपक्षः ।

कृष्णवर्णप०—अशुभः, असितः, कालः, कृष्णः, नीलः, मेचकः, रामः, शितिः, श्यामः, श्यामलः ।
मासप०—अहर्गणः, दिनमालः, पक्षी, माः (स्), मासः, वर्षकोशः, वर्षाङ्गः, वर्षाशः, वर्षाशकः, श्रामः ।

मासान्तप०—दिनमालान्तः, मासान्तः, मासावसानम् ।

मासभेदाः—(१) चैत्रः, (२) वैशाखः, (३) ज्येष्ठः, (४) आषाढः, (५) श्रावणः, (६) भाद्रपदः, (७) आश्विनः, (८) कार्तिकः, (९) मार्गशीर्षः, (१०) पौषः, (११) माघः, (१२) फाल्गुनश्चेत्येते द्वादशमासाः स्युः ।

चैत्रप०—कामसखः, कामसखा, चैत्रः, चैत्रिकः, फाल्गुनानुजः, मधुः, मन्मथसखः, मोहनिकः, मोहनिकः, वसन्तमासः, सुरभिमासः ।

वैशाखप०—उच्छ्ररः, उच्छुनः, उत्तरः, उत्सूरः, चैत्रानुजः, ज्येष्ठपूर्वजः, माघवः, राघः, वैशाखः ।

ज्येष्ठप०—आषाढपूर्वजः, ईजानः, खरकोमलः, ज्येष्ठः, ज्येष्ठाश्रमीयः, ज्येष्ठः, वैशाखानुजः, शुक्रः ।

आषाढप०—अशाढः, अशाढः, आशाढः, आषाढः, आषाढः, ज्येष्ठानुजः, शुचिः, श्रावणपूर्वजः ।

श्रावणप०—प्राषाढानुजः, नभः (अस्) (न०), 'सकारान्ता मासाः क्लीबेऽपि' इति 'वैजयन्ती' ।

नभाः (अस्) (पु०), नभसः, भाद्रपदपूर्वजः, श्रावणः, श्रावणिकः ।

भाद्रपदपर्यायाः—आश्विनपूर्वजः, नभस्यः, नभस्यकः, प्रोष्ठः, प्रोष्ठपदः, भाद्रः, भाद्रपदः, श्रावणानुजः ।

आश्विनप०—अश्वयुक् (ज्), अश्वयुक् (ज्), अश्वयुजः, आश्विनः, इषः, कार्तिकपूर्वजः, भाद्रपदानुजः, भाद्रपदावरजः ।

कार्तिकप०—आश्विनानुजः, आश्विनावरजः, ऊर्जः, कार्तिकः, कार्तिकिकः, कौमुदः, बाहुलः, मार्गशीर्षपूर्वजः, शैलः, संरः, संरी (इत्) ।

मार्गशीर्षप०—आग्रहायणः, आग्रहायणिकः, कार्तिकानुजः, कार्तिकावरजः, पौषपूर्वजः, मार्गः, मार्गशिरः, मार्गशीर्षः, वत्सरादिः, वर्षमुखः, वर्षाद्यः, सहः (अस्) (न०), सहाः (अस्) (पु०), हैमनः ।

पौषप०—तिष्यः, तैषः, पुष्यः, पौषः, माघपूर्वजः, मार्गशीर्षानुजः, मार्गशीर्षावरजः, सहस्यः, सिद्धः, सैद्धः ।

माघप०—तपः (अस्) (न०), तपाः (अस्) (पु०), तपसः, पौषानुजः, पौषावरजः, फाल्गुनपूर्वजः, माघः, शातरः, शानकः ।

फाल्गुनप०—चैत्रपूर्वः, तपस्यः, फल्गुनः, फल्गुनाडः, फल्गुनालः, फाल्गुनिकः, माघानुजः, माघावरजः, वत्सरान्तकः ।

अभिमासप०—अधिकमासः, अधिमासः, असक्रान्तिमासः, मलमासः, मलिनमासः, मलिम्लुचः ।

अधिमासभेदौ—(१) संसर्पसञ्ज्ञकः, (२) ग्रहस्पतिसञ्ज्ञकश्चेत्येतावधिमासस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

ग्रहविशेषः—

यस्मिन्नब्दे क्षयमासो भवेत्तत्र द्वावधिमासौ ३३-६३

स्वाताम् । क्षयमासाद्योऽधमासः पूर्वः स 'संसर्प-
सञ्ज्ञकः' सर्वशुभकर्मार्हः, अर्थात्तस्मिन् सर्वशुभ-
कर्म कर्तव्यम् । क्षयमासादुत्तरो भाव्यधिमासस्तु
'अहस्पतिसञ्ज्ञकः', तस्मिन् सर्वशुभकर्म न
कर्तव्यम् ।

क्षयमासपर्यायाः—ऊनमासः, क्षयमासः, द्विसं-
क्रान्तिमासः, न्यूनमासः, ।

संक्रान्तिप०—संक्रमः, (पुं.) संक्रमणम् (न०),
संक्रान्तिः (स्त्री०) ।

संक्रान्तिभेदाः—(१) विषुवती (मेष-तुला)—
संक्रान्ती, (२) अयन—(कर्क-मकर) संक्रान्ती,
(३) षडशीत्यानन—(मिथुन-कन्या-धनु-मीन)
संक्रान्तयः, (४) विष्णुगदाद्वयाः, (वृष-सिंह-
वृश्चिककुम्भ) संक्रान्तयश्चेते संक्रान्तीनां चत्वारो
भेदाः स्युः । तथा चोक्तं रामेण—'षडशीत्या-
ननं चापन्युक्तकन्याभूषे भवेत् । तुलाजौ विषुवं
विष्णुपदं सिंहालिगोधटे ।' इति ।

विषुवत्य०—विषुणः, विषुवम्, विषुवान्
(मत्तु०), विषुवत् (त्), विषुवती ।

सम्पात्तप०—सम्पातः (पु०) मिलनस्थानम्
सङ्गमः, द्वयोः विषुवत्योः अयनयोः संक्रान्त्योर्वा
मिलनस्थानं सम्पातो ज्ञेयः ।

ऋतुप०—ऋतुः, कालः, बीजम्, सतेरकम्,
समयः, मासद्वयात्मकः कालः ।

ऋतुभेदाः—(१) शिशिरः, (२) वसन्तः, (३)
ग्रीष्मः, (४) प्रावृद्ध (ष) (स्त्री०), वर्षा
(स्त्री०), (५) शरत् (द्), (स्त्री०), (६) हेमन्त-
श्चेते षडृतवः स्युः ।

शिशिरप०—कम्पनः, कोटनः, कोडनः, तपः
(भस्), तुहिनत्तुः, शिशिरः, शीतः, शंखः ?
शिशिरः, शेषः, सेषः, हिमकूटः ।

१-३१

वसन्तपर्यायाः—इष्मः, इष्यः, ऋतुराजः, वसन्तः,
कामसखः, कुसुमाकरः, पिकबान्धवः, पिकानन्दः,
पुष्पकालः, पुष्पमासः, पुष्पसमयः, पुष्पसारणः,
बलाङ्कः, बलाङ्ककः, बलाङ्गः, वसन्तः, सुरभिः ।

ग्रीष्मप०—ग्राह्योरः, उष्णः, उष्णकः, उष्णकालः,
उष्णागमः, उष्णोपगमः, ऊष्मकः, ऊष्मा (भन्),
उष्मागमः, ऊष्मायणः, ग्रीष्मः, घर्मः, तपः, तपत्तुः,
तपसमयः, तापनः, निदाघः, पद्मः, शुचिः ।

वर्षत्तुप०—अब्दकालः, कालोक्षी (इन्), क्षरी
(इन्), घनागमः, जलधरमालाकालः, जलार्णवः,
तपात्ययः, प्रावृद्ध (ष), प्रावृषा, मेघकालः, मेघ-
कालागमः, वरिषाः (स्त्री. ब.), वर्षत्तुः, वर्षा,
वर्षाकालः वर्षाः (स्त्री. ब.), वर्षी ।

शरद्वप०—कालप्रभातः, घनान्तः, घनात्ययः,
प्रावृद्धत्ययः, मेघान्तः, वर्षावसानम्, शरत् (द्),
शरदा ।

हेमन्तत्तुप०—ऊष्मसहः, प्रशलः (प्रसवः),
प्रालेयः, रोद्रः, लोघ्नः, शरदन्तः, शरदत्ययः,
हिमागमः, हेमन्तः, हैमनः, हैमन्तः, ।

गोलप०—गोलः । सायनार्कस्य मेषादिषड्भाशि-
भ्रमणात्मकः कालः, तुलादिषड्भाशि भ्रमणात्मकः
कालश्चेति ।

गोलभेदौ—(१) उत्तरगोलः, (२) दक्षिणगोलः-
श्चेती गोलस्य द्वौ भेदौ स्याताम् । उक्तं च—
गोलौ स्तः सौम्ययाम्यौ क्रिपघटरसमे खेचरे'
इ. प्र. ला. ।

उत्तरगोलप०—उत्तरगोलः, उदगगोलः, दक्षिणतर-
गोलः, याम्यान्यगोलः, सौम्यगोलः, ।

दक्षिणगोलप०—अनुदगगोलः, उत्तरेतरगोलः,
उदगन्यगोलः, दक्षिणगोलः, याम्यगोलः, सौम्ये-
तरगोलः, ।

३२-६२

अयनपथायाः—अयनम् पथः, मार्गः, वत्सं (अन्), सायनाकांक्ष्य मकरादिषड्भाशिभ्रमणात्मकः कालः, कर्कादिषड्भाशिभ्रमणात्मकः कालश्चेति ।

अयनभेदौ—(१) उत्तरायणम्, (२) दक्षिणायनम्, चेतावयनस्य द्वौ भेदौ स्याताम् । उक्तं च—
'अथायने ते नक्रात्कीटाच्च षड्भे' इति प्र. ला. ।
उत्तरायणप०—आग्नेयम्, उत्तरवत्सं (अन्), उत्तरायणम्, उदगयनम्, सौम्यायनम् ।

अत्रोदाहरणानि—

'उत्तरपथावलम्बी' (इन्), 'उत्तरमार्गगामी' (इन्), 'उत्तरवत्संचारी' (इन्), रविरिति शेषः ।
दक्षिणायनप०—प्रनुदगयनम्, अपागयनम्, अवागयनम्, दक्षिणवत्सं (अन्), दक्षिणायनम्, याम्यायनम्, विसर्गः ।

अत्रोदाहरणानि—

'दक्षिणपथावलम्बी' (इन्), 'दक्षिणमार्गगामी' (इन्), 'दक्षिणवत्संचारी' (इन्), रविरिति शेषः ।

संवत्सरप०—ग्रहः, अहर्जः, आग्नेयः, उर्वटः, ऋतुवृत्तिः, कालग्रन्थिः, परवाणिः, मासमानः, मासमालः, युगांशः, युगांशकः, वत्सः, वत्सरः, वरिषम्, वर्षः (पु० न०), वायव्यः, शरत् (इ), (स्त्री०), शारदः, श्रामः, सम्पत् (अ०) संवत् (अ०) संवत्सरः, समा (स्त्री), समाः (स्त्री० ब०), संवत्सुः, हायनः (पु० न०) ।

शालिवाहनीयशकवर्षप०—शकः, शाकः, शाकेन्द्रकालः, शालिवाहनीयशकः, शालिवाहनीयशकाब्दः ।

कलौ संवत्सरारम्भकर्तृ नृपनामानि—(१) युधिष्ठिरः, अस्य ३०४४ वर्षप्रमाणम् (२) विक्रमः, अस्य १३५ वर्षप्रमाणम्, (३) शालिवाहनः, १-३१

अस्य १८००० वर्षप्रमाणम् । (४) विजयान्तिनन्दनः, अस्य १०००० वर्षप्रमाणम् । (५) नागार्जुनः, अस्य ४००००० वर्षप्रमाणम् । (६) कल्किः, अस्य ८२१ वर्षप्रमाणम् । कलावेते षट् संवत्सरारम्भकारकान्पाः स्युः ।

वर्षभेदाः—(१) सावनवर्षः, (२) सौरवर्षः, (३) चान्द्रवर्षः, (४) आर्क्षवर्षः, (५) गौरवर्षः—इत्येते वर्षस्य पञ्च भेदाः स्युः ।

सावनवर्षप०—सावनवर्षः, सावनाब्दः, सावनवत्सरः, षष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मकः कालः ।

सौरवर्षप०—आर्क्षवर्षः, ऐनवर्षः, सौरवर्षः, हिलेयवर्षः । पञ्चषष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मकः कालः ।

चान्द्रवर्षप०—आर्क्षवर्षः, ऐन्दववर्षः, चान्द्रवर्षः, वैधववर्षः, चतुः पञ्चाशदुत्तरशतत्रयदिनात्मकः कालः ।

आर्क्षवर्षप०—आर्क्षवर्षः, श्रोधववर्षः, धैष्यवर्षः, नाक्षत्रवर्षः । चतुर्विंशत्युत्तरशतत्रयदिनात्मकः कालः ।

गौरवर्षप०—गौरवर्षः, जैववर्षः, बार्हस्पत्यवर्षः, एकषष्ट्युत्तरशतत्रयदिनात्मकः कालः ।

प्रभवाविसंवत्सरभेदाः—(१) प्रभवः, (२) विभवः, (३) शुक्लः, (४) प्रमोदः, (५) प्रजापतिः, (६) अङ्गिराः (अस्), (७) श्रीमुखः, (८) भावः, (९) युवा (अन्), (१०) धाता (त्), (११) ईश्वरः, (१२) बहुधान्यः, (१३) प्रमाथी (इन्), (१४) विक्रमः, (१५) वृषः, (१६) चित्रभानुः, (१७) सुभानुः, (१८) तारणः, (१९) पाथिवः, (२०) व्ययः, (२१) सर्वजित् (त्), (२२) सर्वधारी (इन्), (२३) विरोधी (इन्), (२४) विकृतिः, (२५) खरः, ३३-६२

(२६) नन्धनः, (२७) विजयः, (२८) जयः,
(२९) मन्मथः, (३०) दुर्मूलः, (३१) हेमलम्बः
(म्बी), (३२) विलम्बः (म्बी), (३३) विकारी
(इन्), (३४) शार्वरी (इन्), (३५), प्लवः,
(३६) शुभकृत (त्), (३७) शोभनः, (३८) क्रोधो
(इन्), (३९) विश्वावसुः, (४०) परा-
भवः, (४१) प्लवङ्गः, (४२) कोलकः,
(४३) सौम्यः, (४४) साधारणः, (४५) विरोध-
कृत (त्), (४६) परिधावी (इन्), (४७) प्रमादी
(इन्), (४८) आनन्दः, (४९) राक्षस,
(५०) अनलः, (५१) पिङ्गलः, (५२) काल-
युक्तः, (५३) सिद्धार्थी (इन्), (५४) रौद्रः,
(५५) दुर्मतिः, (५६) दुन्दुभिः, (५७) रुधिर-
द्वारी (इन्), (५८) रक्ताक्षी (इन्),
(५९) क्रोधनः, (६०) क्षयः,—इच्छेते प्रभवादयः
षष्टिसंख्यत्सराः स्युः ।

पञ्चवर्षीययुगभेदाः— (१) संवत्सरः,
(२) परिवत्सरः, (३) इडावत्सरः, (४) अनुव-
त्सरः, (५) उद्वत्सरश्चेते पञ्चवर्षीययुगभेदाः
स्युः ।

द्वादशयुगस्वामिनामानि— (१) विष्णुः,
(२) जीवः, (३) शक्रः, (४) अग्निः, (५) त्वष्टा
(ष्ट), (६) अहिर्बुध्न्यः, (७) पितरः (त्),
(८) विश्वेदेवाः, (९) सोमः, (१०) इन्द्राग्नी,
(११) नासत्यौ, (१२) भगश्चेते द्वादशयुग-
स्वामिनः स्युः ।

पैत्रपर्यायः—पैत्रः (पुं०), मानुषेण मासेनैकः
पितृणामहोरात्रात्मकः कालः ।

दैवतप०—दैवतः (पुं०), मानुषेण वर्षेणैको
देवानामहोरात्रात्मकः कालः ।

दिव्यवर्षप०—दिव्यवर्षम् (न०), देवतानां
षष्ट्यधिकशतत्रयाहोरात्रात्मकः कालः ।

१-३२

दिव्ययुगपर्यायः—दिव्ययुगम्, (न०), दिव्यैर्द्वादश-
सहस्रवर्षैर्मानुषचतुर्युगस्यात् ।

दैवयुगप०—दैवयुगम् (न०) मानुषाणां कृता-
दियुगचतुष्टयात्मकः कालः ।

युगभेदाः—(१) सत्यम्, (२) त्रेता, (३) द्वापरः,
(४) कलिश्चेते युगस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

सत्यपर्यायाः—कृतम्, सत्यम्, सत्ययुगम्, सौम्यम्
चैतानि क्लीबलिङ्गानि स्युः ।

त्रेताप०—अग्नायी, त्रेता, विसर्जिका चैताः
स्त्रीलिङ्गाः स्युः ।

द्वापरप०—आग्नेयः, द्वापरः, यज्ञियश्चेते
पुंलिङ्गाः स्युः ।

कलिप०—कर्मयुगम् (न०), कलिः, (पुं०), कलि-
युगम् (न०) भर्भरकः, पुष्यः (उभौ पुंसि) ।

कल्पप०—कल्पी (पुं० द्वि०), ये द्वे देवे युगसहस्रे
तौ नृणां कल्पो स्थितिप्रलयकालावत्यर्थः ।

ब्राह्मप०—ब्राह्मः, (पुं०), देवे द्वे युगसहस्रे एको
ब्रह्माणोऽहोरात्रात्मकः कालः ।

मन्वन्तरप०—मन्वन्तरम् (न०), दिव्यानां युगानां
या एकसप्ततिरेकाधिका सप्ततिः तन्मन्वन्तरम् ।

तदुक्तमपरेण—

‘मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः ।’ इति
अ० ४।२२

मयेनापि—

‘युगानां सप्ततिः सैका मन्वन्तरमिहोच्यते ।’ इति
सू० सि० १।१८

मनुभेदाः—(१) स्वायम्भुवः, (२) स्वारोचिषः,
(३) उत्तमः (श्रीतमिः), (४) तामसः
(तामसिः), (५) रैवतः, (६) चाक्षुषः,

३३-६०

(७) वैवस्वतः, (८) सार्वणिः, (९) दक्षसार्वणिः, (१०) ब्रह्मसार्वणिः, (११) धर्मसार्वणिः, (१२) रुद्रसार्वणिः, (१३) रौच्यः (देवसार्वणिः), (१४) भौत्यः (इन्द्रसार्वणिः), इत्येते चतुर्दश मनवः स्युः ।

प्रलयपर्यायाः—कल्पः, कल्पान्तः (कल्पसंहारः), क्षयः, जगत्क्षयः, जिहानकः, दैनन्दिनः, परान्तः, परिवर्तः, परीवर्तः, भूतप्लवः, महाप्रलयः, महासुप्तिः, युगान्तः (युगसंहारः), लोकशेषः, संवर्तः, संहारः, समसुप्तिः, सर्वनाशनः ।

प्रतिसर्गः—प्रतिसञ्चारः, प्रतिसर्गः, प्रलयः, संहारः ।

कालान्यभेदाः—(१) पूर्वाह्णः, (२) मध्याह्नः, (३) सायाह्णः, (४) पूर्वरात्रः, (५) मध्यरात्रः, (६) अन्तरात्रः । एते कालस्य षड्भेदाः स्युः ।

कालान्यभेदाः—(१) भूतम्, (२) वर्तमानम्, (३) भविष्यत्, इत्येते कालस्य त्रयः प्रभेदाः स्युः ।

भूतकालपर्यायाः—अतीतकालः, गतकालः, भूतकालः, यातकालः, वृत्तकालः, व्यतीतकालः ।

वर्तमानकालप०—अतीतानागतभिन्नकालः, अद्यतनम्, अधुनातनम्, इदानीन्तनम्, वर्तमानः, वर्तमानकालः । (आरब्धात्परिसमाप्तिर्वर्तमानः कालः) ।

भविष्यत्कालप०—अनागतम्, उदकः, भविष्यम्, भविष्यत्, भावी (इन्), स्वस्तनम् ।

सद्यः फलप०—सांद्ष्टिकम्, सांसृष्टिकम्, यत्सद्यः फलं तत् ।

वर्तमानकालफलप०—तत्कालः, तदात्वम्, तात्कालिकम्, वर्तमानकालफलम् ।

१-२६

आगामिकालफलपर्यायाः—आगामिकालफलम्, आयतिः (शुभोत्तरः कालः), उदकः (उत्तरं भाविकलं सः), एष्यत्कालीनफलम्, भाविकमं-फलम्, भाविकफलम् ।

उषःकालप०—अहर्मुखम्, उषः (अह्) (न०), प्रत्यूषः (पुं०), शेषपर्यायास्तु प्रभाते द्रष्टव्याः ।

अस्य निर्णयो यथा—

‘पञ्चपञ्च उषःकालः’ इति देवीभागवतम् । पञ्चपञ्चाशद्वटिकोत्तरमुषः कालः । अथवा—होराद्वयात्मकरात्रिशेषकालः ।

ब्राह्ममुहूर्त्तप०—ब्राह्ममुहूर्त्तः, स यथा—अरुणो-दयकालस्य प्रथमदण्डद्वयात्मकः कालः ।

मदनपारिजाते तु—

‘शेषार्द्धप्रहरो ब्राह्मो मुहूर्त्तः ।’ इति ।

तत्रापि—

‘सूर्योदयात्प्रागर्द्धप्रहरे यो द्वौ मुहूर्त्तौ’ । तत्राचो ब्राह्मः, द्वितीयो रौद्रः ।

यत्लक्ष्यम्—

‘ब्राह्मे मुहूर्त्तं उत्तिष्ठेत्’ इति वाग्भटः । ‘ब्राह्मे मुहूर्त्तं किल तस्य देवी’ इति रघुः—५।३६ ।

अरुणोदयकालपर्यायाः—अरुणोदयकालः, ब्राह्म-मुहूर्त्तः । सूर्योदयात्पूर्वं मुहूर्त्तद्वयात्मकः कालः ।

स यथा—

‘रजनीशेषयामस्य शेषार्द्धमरुणोदयः ।’ इति ।

अपि च—

‘चतस्रो घटिकाः प्रातररुणोदय उच्यते’ इति ।

३०-५७

देवीभागवते तु—

‘सप्तपञ्चाशदयः’ इति । इह सप्तपञ्चाशद् घटिकोत्तरमरुणोदयः, अथवा—सद्वादशनिमेष-होरात्मकरात्रिशेषकाल इत्यर्थः ।

गोधूलिकालप०—गोधूलिः (पु०) गोधूलिकालः (पु०), गोधूली (स्त्री०), गोपांगुः (पु०), गोरजः (अस्) (न०), गोरेणुः (पु० स्त्री०) ।

अयं कालविशेषः, स तु ऋतुवशेन ज्ञेयः ।

स यथा—

‘हेमन्तशिशिरयोर्मृदुतां प्राप्तपिण्डीभूतार्ककालः । शीष्मेऽर्द्धास्तार्ककालः । वर्षाशिरद्वसन्तेष्वस्तगतार्क-कालो गोधूली, एषा तु विवाहे शमता ।

ह्योऽव्ययप०^१—ह्यः (अस्) (अ०), गतेऽह्नीत्यर्थः ।

इषोऽव्ययप०^२—इवः (अस्) (अ०), आगामिन्य-ह्नीत्यर्थः ।

अद्यश्वोऽव्ययप०^३—अद्यश्वः (अस्) (अ०), कालविशेषः ।

अद्यतनप०^४—अद्यतनः (पु०), कालविशेषः ।

स यथा—

‘अतीतरात्रेन्त्ययामद्वयेन आगामिरात्रेराद्यया-मद्वयेन च सहितो दिवसः ।

अनद्यतनप०^५—अनद्यतनः (पु०), कालविशेषः, वर्तमानदिवसरहितसमयः, अद्यतनभिन्नः काल-

१-२४

ऐषमप०^६—ऐषमः (अस्) (अ०), वर्तमान वत्सरः ।

पदत्प०^७—पदत् (त्) (अ०), पूर्ववत्सरः ।

परारिप०^८—परारि (अ०), पूर्वतरवत्सरः, गततृतीयवर्षः ।

इतरेद्युप०^९—इतरेद्युः (स्) (अ०), अन्यदिनम् ।

अद्याव्ययप०^{१०}—अद्य, अद्यत्वे, अद्युना, इदानीम्, एतर्हि, सम्प्रति, साम्प्रतम् । एतेऽव्ययाः सन्ति ।

सद्योऽव्ययप०^{११}—अकस्मात्, एकपदे, सद्यः (स्), सपदि, सहसा । एतेऽव्ययाः सन्ति ।

सदाऽव्ययप०^{१२}—अजलम्, अनिशम्, शश्वत् (त्), सदा, सततं, सना, सनात् (त्), सर्वदा । एतेऽव्ययाः सन्ति ।

मुहुः अव्ययप०^{१३}—अभीक्षणम्, असकृत्, पुनः (र्), पुनः पुनः (र्), भूयः (स्), मुहुः (स्), मुहुर्महुः (स्) एतेऽव्ययाः सन्ति ।

एकदाऽव्ययप०^{१४}—एकदा, युगपद् (द्), उभाव-व्ययौ स्तः ।

तदाऽव्ययप०^{१५}—तदा, तदानीम्, तर्हि, । एतेऽव्ययाः सन्ति ।

यदाऽव्ययप०^{१६}—यदा, यर्हि । (उभावव्ययौ स्तः) ।

कदाऽव्ययप०^{१७}—कदा, कर्हि । (उभावव्ययौ स्तः) ।

कदाचनाव्ययप०^{१८}—कदाचन, कदाचित्, कर्हिचित्, जातु । (एतेऽव्ययाः सन्ति) ।

२५-४८

(१) गतदिन, (२) जाने वाला दिन, (३) आजकल, (४) आज का, आज की वस्तुएं आधुनिक, (५) आज का दिन नहीं, जो क्राय का नहीं, (६) ऐसी, ऐसे, (७) गतवर्ष, (८) गत तृतीयवर्ष, परार, (९) अन्यदिन, दूसरे दिन, (१०) वर्तमानदिन, इस समय, (११) तत्काल, तत्क्षण, उसी क्षण । (१२) नित्य, हमेशा, (१३) बारं बार, (१४) एक ही समय में, (१५) तब, उसी समय, (१६) जब, जिस समय, (१७) कब, किस समय, (१८) किसी समय में ।

इह प्रसङ्गात्केचिदव्ययाः कथ्यन्ते—

कुत्राव्ययप०^१—कुत्र, क्व, (उभावव्ययो स्तः) ।

कुत्रचित्प०^१—कुत्रचित् (अ०) ।

क्वचनप०^१—क्वचन, क्वचित्, (उभावव्ययो स्तः) ।

क्वापिप०^१—कुत्रापि (अ०) ।

क्वापिप०^१—क्वापि (अ०) ।

किञ्चनप०^१—किञ्चन, किञ्चित् । (उभावव्ययो स्तः) ।

अत्रप०^१—अत्र, इह, (उभावव्ययो स्तः) ।

इत्थम्प०^१—इत्थम्, एवम्, (उभावव्ययो स्तः) ।

मिथःप०^१—अन्योन्यम् (त्रि०), इतरेतरम् (त्रि०), परस्परम् (अ०), मिथः (स्) (अ०) ।

वाप०^१—अथवा, अन्यतरस्याम्, आहो, उत, उताहो, किम्, किमु, किमुत्, किमुत, किमूत, किवा, यदि वा, यद्वा, वा, विभाषा । एते सर्वेऽव्ययाः सन्तिः ।

पृथक्प०^१—पृथक् (अ०), भिन्नः, अन्यत्रसंगतः, असंकीर्णः ।

इति ज्योतिषशब्दकोषे द्वितीयः

कालवर्गः समाप्तः

—:०:—:०:—

पर्ववर्गः ।

पर्ववर्षायाः—उत्सवः, उद्धर्षः, उद्धवः, क्षणः, (एते पुंसि), पर्व (अन्) (न०), महः (पुं०) ।

१-२५

वार्षिकपर्वमेवाः । तत्राऽऽहौ चैत्रशुक्लपक्षीयपर्व-
नामानि—

(१) शुक्लप्रतिपदि—कल्पादिः, नवरात्रारम्भः, वसन्तारम्भः, आरोग्यप्रतिपद्भ्रतम्, विद्याभ्रतम्, तिलकभ्रतम्, रोटकभ्रतम् ।

(३) तत्र तृतीयायाम्—मन्वादिः, मत्स्यजयन्ती, गौरीभ्रतम्, सौभाग्यशयनभ्रतम्, मनोरथभ्रतम्, अरुन्वतीभ्रतम् ।

(५) तत्र पञ्चम्याम्—कल्पादिः ।

(८) तत्र अष्टम्याम्—भवान्युत्पत्तिः । शीतला-
ष्टमी । बुधाष्टमी ।

(९) तत्र नवम्याम्—रामनवमी (रामजयन्ती), सा मध्याह्नव्यापिनीग्राह्या, तत्र रामनामलेखन-
भ्रतम् ।

(११) तत्र एकादश्याम्—लक्ष्मीकान्तदोलोत्सवः, कामदैकादशी ।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—वामनद्वादशी, एषा
वाराहपुराणोक्ता ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—अशोकत्रिरात्रभ्रतम्, मल्लिकादान्तधावनम् ।

(१५) पूर्णिमायाम्—मन्वादिः, हनुमज्जयन्ती, वंशाखस्नानारम्भः, तस्याः पर्याया यथा—कूर्दनी, काममहः कामिमहः कूर्दना, कूर्दनी, चैत्रपूर्णिमा, चैत्री, मदनध्वजा, मदनोत्सवः, मधूत्सवः, वासन्ती, सुवसन्तः, सुवसन्तकः स्मरोत्सवः ।

वंशाखासितपक्षीयपर्वनाम—

(१६) तत्र वरुथिन्येकादशी ।

२६-५२

(१) कहीं (२) किसी स्थान में, (३) किसी समय में, (४) कहीं भी, (५) कभी, (६) अल्प, (७) वहाँ (८) इस प्रकार से (९) परस्पर, (१०) अथवा या, विकल्प, (११) अलग-अलग, बुदा ।

वैशाखशुक्लपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—कल्पादिः, अक्षय्यतृतीया, परशुरामजयन्ती ।

(७) तत्र सप्तम्याम्—गङ्गासप्तमी ।

(११) तत्र मोहिन्येकादशी ।

(१२) तत्र जामदग्न्यद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्, गुज्जरदेशे कालीव्रतम्, अपामार्गदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र चतुर्विंश्याम्—नृसिंहजयन्ती ।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्—कूर्मजयन्ती, जलकुम्भदानम् । तस्याः पर्यायौ—विश्वविस्ता, वैशाखी ।

ज्येष्ठसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र अपरैकादशी ।

(३०) तत्र भावुकाऽमावास्या ।

ज्येष्ठसितपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—रमाव्रतम् ।

(१०) तत्र दशम्याम्—गङ्गोत्पत्तिः, दशहरा ।

(११) तत्र निर्जलैकादशी ।

(१२) तत्र रामद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्यां निर्गुण्डीदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र पूर्णिमायाम्—मन्वादिः, तस्याः पर्यायाः—

उपनिवेशिनी, ज्येष्ठी, ज्यैष्ठी, वटसावित्री ।

आषाढसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र योगिन्येकादशी ।

आषाढसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१०) तत्र दशम्याम्—मन्वादिः, आशादशमीव्रतम् ।

(११) तत्र एकादश्यां चातुर्मास्यारम्भः, गोपध्वजव्रतम् । कोकिलाव्रतम्, हरिशयिन्येकादशी ।

१-३०

(१२) तत्र कृष्णद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्यां नारङ्गदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र गुरुपूजा, तस्याः पर्यायाः—आषाढी, कृत्रिमाचारी, गुरुपूणिमा ।

आषाढसितपक्षीयपर्वनामानि—

(२) तत्र द्वितीयायाम् अग्न्यव्रतम् ।

(४) तत्र चतुर्थ्याम् सङ्कष्टचतुर्थीव्रतम् ।

(७) तत्र सप्तम्याम्—शीतलाव्रतम् ।

(११) तत्र कामिकैकादशी ।

आषाढसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—नक्तव्रतारम्भः, रोटकव्रतम्, मुकुतव्रतम्, स्वर्णगौरीव्रतम् ।

(३) तत्र मधुश्रवातृतीया ।

(४) तत्र चतुर्थ्याम्—कपदिविनायकव्रतम्, दूर्वागणपतिव्रतम्, इदं कार्तिके वा ।

(५) तत्र नागपञ्चमी ।

(६) तत्र वर्णषष्ठी ।

(७) तत्र सप्तम्याम्—शीतलापूजनम् ।

(८) तत्र दुर्गाष्टमी ।

(१०) तत्र दशम्याम्—कल्किजयन्ती ।

(११) तत्र पुत्रदैकादशी ।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—पवित्रार्पणम्, दधिव्रतम्, बुद्धद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कारञ्जदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र पूर्णिमायाम्—रक्षाबन्धनम्, अस्याः पर्यायाः श्रावणी, द्विवेदिनी, ऋषितर्पणी ।

भाद्रपदसितपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—बृहद्गौरीव्रतम्, दशाफलव्रतम् ।

(६) तत्र चन्द्रषष्ठी, कपिलाषष्ठी ।

(८) तत्र अष्टम्याम्—मन्वादिः, कृष्णजयन्ती, कृष्णजन्माष्टमी, सा निशीथव्यापिनी ग्राह्या ।

३१-६२

(११) तत्र अर्जकादशी ।

(३०) तत्र अर्जकास्वाभाम् — पिठोरीव्रतम्, अस्याः पर्यायः—कुशव्रह्मी ।

भार्यवसितपक्षीयपर्वनाभानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—नक्षत्रतशान्तिः ।

(३) तत्र तृतीयायाम्—मन्वादिः, हरितालिका तद्व्रतञ्च ।

(४) तत्र चतुर्थ्याम्—स्वमन्तकः, सिद्धिविनायक-व्रतम् ।

(५) तत्र ऋषिपञ्चमी, नागपञ्चमी, नागदष्ट-पञ्चमी ।

(६) तत्र षष्ठ्याम्—ललिताव्रतम्, महाचम्पा-व्रतम् ।

(७) तत्र सप्तम्याम्—मुक्ताभरणव्रतम्, महा-लक्ष्मीसप्तमी ।

(८) तत्र अष्टम्याम्—महालक्ष्मीव्रतम्, दुर्वाष्टमी-व्रतम्, ज्येष्ठाव्रतम् ।

(९) तत्र नवम्याम्—दुःखनवमीव्रतम् ।

(११) तत्र पञ्चमादशी ।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—दुग्धव्रतम्, कल्किद्वादशी, जयाद्वादशी, विष्णुशुद्धिलः, अस्यां श्रवणमे—श्रवणद्वादशी, वामनजयन्ती, वामनजयन्तीव्रतम्, अस्याः पर्यायाः—इन्द्रध्वजः, इन्द्रमहोत्सवः, इन्द्रस्योत्सवः, ध्वजोत्थानम्, शक्रध्वजः, शक्र-ध्वजोत्सवः, शक्रोत्सवः, शक्रोत्थानम् ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कङ्गोलदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र चतुर्दशी, उमामहेश्वरव्रतम्, नष्टबोरकम् ।

(१५) तत्र पूर्णिमायां आद्वारम्भः, अस्याः १-२६

पर्यायो प्रोष्ठपदी, गाङ्गी ।

आश्विनसितपक्षीयपर्वनाभानि—

(४) तत्र चतुर्थ्यां दशरथललिताव्रतम् ।

(६) तत्र षष्ठ्याम्—कपिलाषष्ठी ।

(११) तत्र इन्दिरैकादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कलिबुधादिः ।

(३०) तत्र पितृमावास्या, अस्यां गजच्छायापर्व (अन्) ।

आश्विनसितपक्षीयपर्वनाभानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—नवरात्रारम्भः, नवरात्र-व्रतम्, मातामहश्राद्धम् ।

(५) तत्र उपाङ्गललितापञ्चमी ।

(७) तत्र सप्तम्यां सरस्वतीपूजनम्, वित्त्वशाखा-पूजनम्, कालरात्रिसप्तमी ।

(८) तत्र अष्टम्याम्—महारात्रिः, महाष्टमी, अशोकाष्टमी ।

(९) तत्र नवम्याम्—मन्वादिः, भद्रकालीव्रतम् ।

(१०) तत्र दशम्याम्—बौद्धजयन्ती, विजया-दशमी ।

(११) तत्र पाशाङ्कुशैकादशी ।

(१२) तत्र पञ्चमाभद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—कङ्कलीदन्तधावनम्, गुजरे तु गोत्रिरात्रव्रतम् ।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्—नवान्नभक्षणम्, आश्विनी-व्रतम्, अस्याः पर्यायाः—आश्विनी, अराबिला, शारदी, सरस्वती, ध्रुवपूर्णिमा, कोजाग्रतः, शरत्पर्व (अन्), कौमुदीचारम् ।

कार्तिकासितपक्षीयपर्वनाभानि—

(४) तत्र कर्कचतुर्थी, एषा तु दक्षिणदेशे

आश्विने ।

३०-६०

(६) तत्र स्कन्दषष्ठी ।

(११) तत्र रमेकादशी ।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—गोवत्सपूजा ।

(१३) तत्र यमत्रयोदशी ।

(१४) तत्र नरकचतुर्दशी ।

(३०) तत्र अमायाम्—दीपमाला, लक्ष्मीपूजा,

लक्ष्मीव्रतम्, बलिराज्योत्सवश्च, अस्याः पर्यायाः—
दीपमाला, दीपमालिका, दीपाली, दीपावली,
बलिपर्व (भन्), यक्षनिट् (श्), यक्षरात्रिः ।

कार्तिकसितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि — बलिराजः, अन्नकूटः,
पुष्करयोगः ।

(२) तत्र यमद्वितीया, भ्रातृद्वितीया ।

(७) तत्र सप्तम्याम्—कल्पादिः ।

(८) तत्र गोषाष्टमी ।

(९) तत्र नवम्याम्—कृतयुगादिः, अक्षयनवमी,
कूष्माण्डनवमी । तत्र नवमीत एकादश्याम्—
तुलसीविवाहः ।

(११) तत्र प्रबोधिन्वेकादशी, भीष्मपञ्चक-
व्रतम् ।

(१२) तत्र द्वादश्याम्—मन्वादिः, नारायण-
द्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—शनिप्रदोषव्रतम्, पक्ष-
व्रतम्, गुज्जरदेशे तु कालीव्रतम्, कादम्बदन्त-
धावनम् ।

(१४) तत्र वैकुण्ठचतुर्दशी ।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्—त्रिपुरोत्सवः, मन्वादिः ।
अस्याः पर्यायाः—अरिश्रणी, कार्तिकी, धेनुकी,
वत्सरान्तः ।

१-२६

मार्गशीर्षसितपक्षीयपर्वनामानि—

(३) तत्र तृतीयायाम्—सौभाग्यमुन्दरीव्रतम्,
तपसि वा ।

(८) तत्र कालभैरवाष्टमी, कृष्णाष्टमी ।

(११) तत्र उत्पत्येकादशी, अस्यां वैतरणीव्रतम् ।

(३०) तत्र अमायाम्—गौरीतपोव्रतम्, महा-
व्रतम् ।

मार्गशीर्षसितपक्षीयपर्वनामानि—

(५) तत्र नागपञ्चमी ।

(६) तत्र चम्पाषष्ठी ।

(९) तत्र नवम्याम्—कल्पादिः ।

(११) तत्र मोक्षदेकादशी ।

(१२) तत्र मत्स्यद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—पिप्पलदन्तधावनम् ।

(१४) तत्र चतुर्दश्याम्—पिशाचमोचनश्राद्धम् ।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्—दत्तजन्ती, द्वारिशी-
पौर्णिमाव्रतम् । अस्याः पर्यायाः—घ्रात्रहायणी,
आघ्रायणी, मार्गशीर्षी, मार्गी शङ्कुमूली ।

इह केशवे—

‘मृगशीर्षयुतामार्गशीर्षे स्यादाग्रहायणी । इति ।

वैजयन्त्यां तु विशेषः—

‘मासाख्या कूर्चनक्षत्रयोगश्च गुरुणा यदा । महा-
ग्रहायणीत्याद्यास्त एव तिथयः क्रमात् ।’ इति ।

पौषसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र सफलैकादशी ।

(१२) तत्र सुरुषाद्वादशी ।

(३०) तत्र अमायाम्—अर्द्धोदयव्रतम् ।

पौषसितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्रैकादश्याम्—मन्वादिः, पुत्रदेकादशी ।

(१२) तत्र कूर्मद्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—श्रीदुम्बरदन्तधावनम् ।

३०-६०

(१५) तत्र पूर्णिमा—अस्याः पर्यायाः—पौषी, महिषी, माता (तु) । केशवे तु—‘पुष्ययुक्ता पौर्णमासी मासे पौषी च सा पुनः ।’ इति ।

माघासितपक्षीयपर्वनामानि—

(४) तत्र सङ्कष्टहरचतुर्थी, अङ्गारकचतुर्थी ।
(११) तत्र षट्तिर्लकादशी ।
(३०) तत्र अमायाम्—द्वापरादिः ।

माघासितपक्षीयपर्वनामानि ।

(१) तत्र प्रतिपदि—वल्लभजयन्ती ।
(४) तत्र तिलचतुर्थी । तस्याम्—गौरीव्रतम्, वरद्व्रतम् ।
(५) तत्र पञ्चम्याम्—वसन्तपञ्चमी ।
(६) तत्र सूर्यषष्ठी ।
(७) तत्र सप्तम्याम्—मन्वादिः, अचलासप्तमी, पुत्रसप्तमी, रथसप्तमी ।
(८) तत्र भीष्माष्टमी ।
(९) तत्र द्रोणनवमी ।
(११) तत्र जयैकादशी ।
(१२) तत्र बराहद्वादशी, भीष्मद्वादशी ।
(१३) त्रयोदश्याम्—कल्पादिः । गुर्जरे तु काली-व्रतम् । न्यग्रोधदन्तघावनम् ।
(१५) तत्र पूर्णिमा, अस्याः पर्यायो—अग्नि-पूर्णमा, माघी ।

फाल्गुनासितपक्षीय पर्वनामनी—

(११) तत्र विजयैकादशी ।
(१४) तत्र चतुर्दश्याम्—शिवरात्रिव्रतम्, सा तु निशीथव्यापिनी ग्राह्या ।

फाल्गुनासितपक्षीयपर्वनामानि—

(१) तत्र प्रतिपदि—होलिकारम्भः ।

१-२६

(८) तत्र होलाष्टमी ।

(११) तत्र आमलकी (ग्रामर्क्षी) एकादशी ।

(१२) तत्र गोविन्दद्वादशी, बाराहे तु नृसिंह-द्वादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—बादरदन्तघावनम् ।

(१५) तत्र पूर्णिमायाम्—मन्वादिः । होलि-कोत्सवः ।

अस्याः पर्यायाः—दाण्डपाता, फाल्गुनी, वसन्तो-त्सवः, हुताशनी, होला, होलाका, होलिका, होली ।

एतया पूर्णिमया संलग्ना या प्रतिपत्तास्याः पर्यायाः—धूलिमहः, पांसुमहः, रजोमहः, रेणुमहः (‘धुलेण्डी’ इति भाषा) ।

चैत्रासितपक्षीयपर्वनामानि—

(११) तत्र पापमोचन्यैकादशी ।

(१३) तत्र त्रयोदश्याम्—महावाः ऋणव्रतम्, महामहावाः ऋणव्रतम्, शनिप्रदोषव्रतम्, पक्ष-प्रदोषव्रतम् ।

(३०) तत्र अमायाम्—मन्वादिः ।

यस्मिन्नब्देऽधिमासस्तस्य पक्षद्वयोः कमलैकादश्यौ । मतान्तरे तु अधिके सिते ‘पद्मिनी’ । असिते ‘परमा’ इति ।

प्रतिमासे पञ्चपर्वभेदाः—

(१) कृष्णचतुर्दशी, (२) कृष्णाष्टमी, (३) अमा-वास्या, (४) पूर्णिमा, (५) रविसंक्रान्तिदिनं, चैत्रानि पञ्च पर्वणि स्युः ।

यदुक्तं मदीयज्योतिस्तत्त्वे—१६-७-३१४ ।

‘भूतकृष्णाष्टमीदर्शराकाः संक्रान्तिवासराः ।

भानोरेतानि पर्वणि पञ्च सत्सु विवर्जयेत् ।

३०-५८

इति ।

पञ्चाङ्गे ये वार्षिकफलाधिकारिणस्तेषां नामानि—
यथा—(१) संवत्सरः, (२) राजा (अन्),
(३) मन्त्रो (इन्), (४) सस्याधिपः, (५)
पश्चिमघान्येश, (६) मेघेशः, (७) रसाधिपः,
(८) नीरसेशः, (९) फलेशः, (१०) धनेशः,
(११) दुर्गेशः, (१२) महावर्षा, (१३) युव-
राजः, (१४) धनेशः, (१५) अग्नेशः,
(१६) करणाधिपः, (१७) ग्रहेशः, (१८)
मेघराजः, (१९), नागराजः, (२०) वायुराजः,
(२१) वर्षधान्यादयः, (२२) आर्द्राप्रवेशः,
(२३) गुरुचारः, (२४) शनिचारः, (२५)
शनजिह्वा, (२६) रोहिणीवासः, (२७) जग-
ल्लग्नम्, (२८) वर्षलग्नम् (विशोत्तरीमतेन,
अष्टोत्तरीमतेन वा (२९) आयः (लाभः),
(३०) ध्ययः, 'एषामानयनविधिस्तु 'मकरन्द-
कल्पलतादिषु, द्रष्टव्यः । इति ।

इति श्रीमुकुन्दवैद्यविरचिते ज्योतिषशास्त्रकोषे
तृतीयः पर्वभागः समाप्तः ।

—:०:—:०:—

राशिबर्गः—

राशिपर्यायाः—ऋक्षम्, क्षेत्रम्, गृहम्, भम्, भव-
नम्, एते क्लीबलिङ्गाः स्युः, राशिः (पुं०),
(अपममण्डलाकांशो राशिर्बोधः ।

राशिभेदाः—(१) मेघः, (२) वृषः, (३)
मिथुनः, (४) कर्कः, (५) सिंहः, (एते
पुंलिङ्गाः), (६) कन्या, (७) तुला, (उभौ
स्त्रीलिङ्गौ), (८) वृश्चिकः (पुं०), (९)
१-२९

घनुः (ष) (न०), (१०) मकरः, (११)
कुम्भः, (१२) मीनः, (एते पुंलिङ्गाः)
इत्येते द्वादशराशयः सन्ति ।

मेघपर्यायाः—(०) 'अजः, अविः, अघः,
क्रियः, छागः, पशुः, वस्तः, मेढः, मेढः, विस्वः,
वृष्णिः, शुभः, (३) आदिमः, उरणः, उरभः,
ऊर्णायुः, एडकः, छगलः, तुबुरः, तुम्बुरः, प्रथमः,
(४) छगलकः, मुख्यतमः ।

वृषप०—(१) गौः (गो), भः, (२)
उक्षा (अन्), उल्लः, गोपः, भद्रः, वृष, वही
(इन्), (३) अन्नइवान् (अनुबुह), ऋषभः,
उक्षकः, ककुद्यान् (मतु०), गोकुलः, गोपतिः,
ताबुरिः, ताबुरुः, द्वितीयः, पुङ्गवः, वृषभः, गोर-
मणः, बलीवर्दः, सौरभेयः, (५) बलीवर्दकः ।
मिथुनप०—(१) युक् (ज), (२) कामः,
जित्तमः, द्वन्द्वः, नृयुक् (ज), यमम्, युगम्,
युगम्, वीणा, (३) जतुमः, जितुमः, जुतुमः,
तृतीयः नृयुगम्, मन्मथः, मिथुनः, युगलम्,
वल्लकी, विपञ्ची, वैणिकम्, स्त्रीपुंसः, (४)
नृमिथुनम्, वीणाधरः, वीणावादः, (५) नर-
मिथुनम्, वीणा, वैणिकम् ।

कर्कप०—(२) कर्कः, कर्की (इन्), कीटः,
कूर्मः, चान्द्रम्, (३) कटकः, कर्कटः, कुलिरः,
कुलीरः, चतुर्थः, चन्द्रभम्, विधुभम्, (४) कटक-
भम्, कर्कटकः, कर्काटकः, शशाङ्कभम्, षोडशांघ्रिः,
(५) अपत्यशत्रुः, चतुर्थराशिः, चन्द्रभवनम्,
जम्बालनीडः, षोडशपादः, सलिलचरः, (६)
अपत्यशात्रवः, अपत्यसपत्नः, षोडशचरणः ।
३१-३०

सिंहपर्यायाः—(२) लेयः, सिंहः, हरिः, (३) इन-
भम्, केसरी (इन्), द्विपारिः पञ्चमः, पञ्चा-
स्यः, मृगद्विद् (व्), मृगराट् (ज्), मृगारिः,
मृगेन्द्रः, मृगेशः, रविभम्, वनपः, हृर्यक्षः, (४)
इभरिपुः, कण्ठीरवः, करिरिपुः, करिवैरी (इन्),
काननेशः, चित्रकायः, द्विपारिभम्, नसायुधः,
पञ्चनखः, पञ्चमभम्, पञ्चवाननः, पुण्डरीकः,
मृगदृष्टिः, मृगराजः, मृगरिपुः, मृगाधिपः,
मृगरातिः, मृगाशनः, (५) इभजिघांसुः, पाणि-
जायुधः, वनजवनः, वारणवैरी (इन्), (६)
करिकुलरिपुः, (७) सिन्धुरवैरिराशिः ।

कन्याप०—(१) स्त्री, (२) कन्या, कान्ता, तन्वी,
नारी, बाला, भीरुः, योषा, योषित् (त्), रामा,
वधूः, वशा, वामा, षष्ठः, षष्ठी, सुता, (३)
अङ्गना, अबला, एणाक्षी, कन्यका, कन्यात्मः,
कलदृक् (श्), कामिनी, कुमारी, तरुणी, दयिता,
दारिका, पाथेयः, पाथोनः, प्रमदा, बालिका,
भामिनी, महिला, महेला, मानिनी, मृगाक्षी,
मृगीदृक् (श्), युवति, योषिता, रमणी, ललना,
वधूटी, वधूटी, वनिता, वर्णिनी, सुन्दरी, सुमुखी
(४) अभिरामा, कन्यात्मकः, कुमारिका,
कुरङ्गीदृक् (श्), जलजाक्षी, नितम्बिनी, पाथो-
नकः, सीमन्तिनी, सुलोचना, सुवासिनी, हरिण-
दृक् (श्), (५) एणनयना, पद्मदलाक्षी, मृग-
नयना, मृगलोचना, वामलोचना, हरिणेलक्षणा,
(६) कुरङ्गनयना, कुरङ्गलोचना, प्रतीपदशिनी,
वामविलोचना ।

तुलाप०—(२) जूकः, तुलः, तुला, तुली, तूलः, ?
(१) तौलिः, तौली (इन्), घटः, पिचुः यूकम्,
१-२६

वणिक् (ज्), (३) तुलकः, तुलभृत्, तुलाभृत्,
तूलभृत्, तौलिकः, नैगमः, वणिजः, वाणिजः,
सप्तमः, (४) आपणिकः, तुलाधरः, घटगतिः,
पण्याजीवः, वैदेहकः, साधंवाहः, (६) क्रय-
विक्रयकः, वणिगधिपतिः ।

वृश्चिकप०—(२) अलिः, अली (इन्), आलिः,
कीटः, कोपिः, कौपी (इन्), कौर्यः, द्रौणः,
भृङ्गः, (३) अष्टमः, कौपिकः, द्विरेफः, भ्रमरः,
वृश्चिकः, षंडभिः, सविषः, (४) चञ्चरीकः,
पुष्पन्धयः, मधुकरः, वृश्चिकिकः, सरीसृपः ।

धनुःप०—(२) अश्वः, अश्वी (इन्), अस्त्री
(इन्), चापः, चापी (इन्), तौक्षः, तौक्षी
(इन्), धनम्, ? धनुः, धनुः (व्), धन्वा (अन्),
धन्वी (इन्), शस्त्री (इन्), शार्ङ्गम्, हयः,
(३) अस्त्रिभम्, इष्वासः, कार्मुकम्, कोदण्डम्,
चापभृत् (त्), तौक्षिकः, धनुर्भृत् (त्), धनुष्कः,
धनुष्मान् (मनु०), धानुष्कः, नवमः, निषङ्गी
(इन्), शरगः, शारङ्गम्, सारङ्गम्, हयाङ्गम्,
(४) अश्वकायः, अश्वतनुः, इष्वासनम्, कार्मुकभृत्,
कोदण्डभृत्, चापधरः, तुरङ्गाङ्गम्, धनुर्धरः,
बाणासनम्, रोपासनम्, शरधरः, शरासनम्,
हयतनुः, (५) कार्मुकधरः, कोदण्डधरः, तुरग-
तनुः, तुरगजंघः, विशिखासनम् (६) तुरङ्ग-
जघनः, (७) हयनरविदेहः ।

मकरप०—(२) एणः, ग्राहः, नक्रः, मृगः,
कुरङ्गः, कुम्भीरः, दशमः, मकरः, मृगास्यः,
वातायुः, हरिणः, (४) आकोकेरः, एणाननः,
करिकरः, कुरङ्गास्यः, मृगमुखः, मृगवक्त्रः,
मृगाननः, शार्ङ्गरवः, शिशुमारः, हरिणास्यः,
३०-५८

(५) अजितयोनिः, कुरङ्गवक्त्रः, कुरङ्गास्थकः, मृगवदनः, हरिणाननः, (६) ऋषिविशेषभुक् (ज्). हरिवदनः ।

कुम्भपर्यायाः—(१) वः, (२) कुटः, कुम्भः, घटः, निपः, (३) कलशः, कुम्भेभृत्, (त्). घटभृत्, तोयभृत्, हृद्रोगः, (४) कलशभृत्, कुम्भघरः, घटघरः, घटरूपः, चित्तामयः, चेतोगदः, तोयघरः, पयोधरः, (५) कलशघरः हृदयरोगः ।

मीनप०—(२) अन्त्यम्, कन्दः, ऋषः, तिमिः, प्रोष्ठी (इन्), मत्स्यः, मीनः, शक्ली (इन्), (३) अण्डजः, अन्तिमः, अन्त्यभम्, इत्थसिः, तुरष्कः, पाठीनः, पाठीरः, मीनानिः, विसारः, शक्ली (इन्), शकुली (इन्), शफरः, शफरी (इन्), अन्त्यगमः, अन्त्यराशिः, अनिमिषः, अनिमेषः, अवसानम्, जलचरः, तिमिद्वयः, तिमियुगः, पृथुरोमा (अन्), मीनद्वयः, मीनयुगः, मीनयुगमः, वैसारिणः, (५) अम्रसौकाः (अस्), तिमियुगलः, नीरनिकेतः, मीनयुगलः, शफरिद्वयः, शफरियुगम्, (६) अनिमेषाद्वयः, घनरसचरः, पानीयनिकेतः, शफरियुगलः, (७) पुष्करागारराशिः, (८) वलाहकरसागरः ।

एकयोक्त्वा राशिद्वयपर्यायाः—

मेषवृश्चिकपर्यायाः—कोजम्, भोनम्, भौमिजम्, लोहिताङ्गम् ।

वृषतुलाप०—काव्यम्, भार्गवम् शौक्रम्, सैतम् ।
मिथुनकन्याप०—बोधम्, बोधनम्, रोधनम्, चान्द्रिभम् ।

धनुर्मीनप० गोरवम्, जैवम्, बार्हस्पत्यम्, १-२६

वाचस्पत्यम् ।

मकरकुम्भप०—मान्दम्, मार्दवम्, छायाजम्, भानुजम् ।

मेषराशिनक्षत्रभेदाः—अश्विनी, भरणी, कृत्तिका-
६ पादश्च 'मेषराशिः' ।

वृषः,—कृत्तिकाद्वयाद्यपादाः, रोहिणी, मृगशिरो-
ऽर्द्धम्, च 'वृषराशिः' ।

मिथुनः,—मृगशीर्षोत्तरार्द्धम्, अर्द्रा, पुनर्व-
सोराद्यत्रयः पादाश्च 'मिथुनराशिः' ।

कर्कः,—पुनर्वस्वन्त्यपादः, तिष्यः, अश्लेषान्तं
च 'कर्कराशिः' ।

सिंहः,—मघा, पूर्वाफाल्गुनी, उत्तराफाल्गुन्या-
द्यपादश्च 'सिंहराशिः' ।

कन्याः,—उत्तराफाल्गुनीद्वयाद्यपादाः, हस्तः,
चित्रार्द्धञ्च 'कन्याराशिः' ।

तुलाः,—चित्रोत्तरार्द्धम्, स्वाती, विशाखाद्य-
त्रयः पादाश्च, 'तुलाराशिः' ।

वृश्चिकः,—विशाखान्त्यपादः, अनुराधा, ज्ये-
ष्ठान्तं च 'वृश्चिकराशिः' ।

धनुः,—मूलम्, पूर्वाषाढा, उत्तराषाढाद्यपाद-
श्च 'धनुराशिः' ।

मकरः,—उत्तराषाढाद्वयाद्यपादाः, श्रवणम्,
घनिष्ठार्द्धञ्च 'मकरराशिः' ।

कुम्भः,—घनिष्ठोत्तरार्द्धम्, शतभिषा, पूर्वाभाद्र-
पदाद्यपादश्च 'कुम्भराशिः' ।

मीनः,—पूर्वाभाद्रपदाद्वयाद्यपादाः, उत्तराभाद्र-
पदा, रेवत्यन्तञ्च 'मीनराशिः' ।

कालपुरुषाङ्गे राशिबिभागः—(१) मूर्धा (शिरः),
(२) मुखम्, (३) वक्षःस्थलम्, (४) हृदयम्,
३०-५८

(५) क्रोडम् (उदरम्), (६) अम्बरभृत् (कटी), बली ।

(७) बस्तिः, (८) मेहनम्, (९) ऊरु, (१०) जानू, (११) जंघे, पादद्वयमेव कालपुरुष-स्याङ्गे क्रमशो मेषादिराशीनां विभागो ज्ञेयः ।

राशीनां चरादिभेदाः (१) चरः, (२) स्थिरः, (३) द्विस्वभावश्चैते राशीनां त्रयोभेदाः स्युः ।

चरराशिनामानि मेषः, कर्कः, तुला, मकरः ।

स्थिरराशिनामानि—वृषः, सिंहः, वृश्चिकः, कुम्भः ।

द्विस्वभावराशिनामानि—मिथुनः, कन्या, धनुः, मीनः ।

चरराशिपर्याया—चपलः, चपलोदयः, चरः, चरोदयः, चलः, चलोदयः, तरलः ।

स्थिरराशिप०—अग्रः, अग्रोदयः, अचपलः, अच-पलोदयः, अचरः, अचरोदयः, अचलः, अचलोदयः, अतरलः, स्थासुनः, स्थिरः ।

द्विस्वभावराशिप०—द्वन्द्वम्, द्वितनुः, द्विदेहः, द्विप्रकृतिः, द्विमूर्तिः, द्विस्वभावः, द्वयङ्गम् ।

राशीनां मनुष्यादिभेदाः— (१) मनुष्यः, (२) पशुः, (३) कीटः, (४) जलज-श्चैते राशीनां मनुष्यादिचत्वारो भेदाः स्युः ।

मनुष्यराशिनामानि—मिथुनः, कन्या, तुला, धनुः-पूर्वाद्धं, कुम्भश्चैते मनुष्यराशयो लग्नस्थाः, पूर्वस्यां बलिनः, स्युः ।

पशुराशिनामानि—मेषः, वृषः, सिंहः । धनुः-पराद्धं, मकरपूर्वाद्धंश्चैते पशुराशयः स्वस्था-ग्रवाच्यां बलिनः स्वामिनः स्युः ।

जलजराशिनामानि—कर्कः, मकरपराद्धं, मीन-श्चैते जलजराशयः, सुखस्थाः कीवेर्यां बलिनः स्युः ।

कीटराशिनाम—वृश्चिकः, अयमस्ते प्रतीच्या

बली ।

मनुष्यराशिपर्यायाः—द्विपदः, नरः, मनुजः,

मनुष्यः, मर्त्यः, मानवः, मानुषः, इति ।

चतुष्पदप०—चतुष्पदः, चतुष्पाद् (द्), चतु-ष्पादः, चतुश्चरः, चतुरंघ्रिः, चरिः, तुर्यपादः, त्रिर्यङ् (च्), तूर्यपादः, पशुः ।

कीटप०—कीटः ।

जलचरप०—अम्बजः अम्बुजः, आप्यः, जलचरः, जलजः, जलराशिः, वारिजोदयः, वारिप्रसू-तोदयः ।

शीर्षोदयराशिनामानि०—मिथुनः, सिंहः, कन्या, तुला, वृश्चिकः, कुम्भश्च ।

पृष्ठोदयप०—मेषः, वृषः, कर्कः, धनुः, मकरश्च ।

उभयोदयप०—मीनः ।

दिवाबलिप०—मिथुनः, सिंहः, कन्या, तुला, वृश्चिकः, कुम्भः, मीनश्च ।

निशाबलिप०—मेषः, वृषः, कर्कः, धनुः, मकरश्च ।

पूर्वविङ्निवासिराशिनामानि—मेषः, सिंहः, धनुश्च ।

वक्षिणविङ्निवासिः, —वृषः कन्या, मकरश्च ।

पश्चिमविङ्, —मिथुनः, तुला, कुम्भश्च ।

उत्तरविङ्, —कर्कः, वृश्चिकः, मीनश्च ।

राशिस्वामिनामानि—(१) मङ्गलः, (२) शुक्रः, (३) बुधः, (४) चन्द्रः, (५) रविः, (६) बुधः,

(७) शुक्रः, (८) मङ्गलः, (९) बृहस्पतिः, (१०) शनिः, (११) शनिः, (१२) बृहस्पति-

श्चैत्येते मेषात् क्रमात् द्वादशराशीनां स्वा-मिनः सन्ति ।

आत्मीयपर्यायाः—अन्तरङ्गम्, आत्मीयम्, निजम्, नैजम्, स्वम्, स्वकम्, स्वकीयम्, स्वीयम् ।
स्वराशिप०—आत्मीयभम्, आत्मीयराशिः, निज-
गृहम्, निजभम्, निजराशिः, निजक्षम्, स्वगृहम्,
स्वभम्, स्वराशिः, स्वक्षम्, स्वकीयगृहम्, स्वकीय-
भम्, स्वकीयराशिः, स्वकीयक्षम्, स्वीयगृहम्,
स्वीयभम्, स्वीयराशिः, स्वीयक्षम् ।

स्वांशप०—स्वनवांशः, स्वभागः, स्वलवः,
स्वांशः, स्वांशकः ।

वर्गोत्तमांशप०—उत्तमभागः, उत्तमलवः, उता-
मांशः, उतामांशकः, वर्गोत्तमः, वर्गोत्तमभागः,
वर्गोत्तमलवः, वर्गोत्तमांशः, वर्गोत्तमांशकः ।

वर्गोत्तमांशभेदाः—(१) प्रथमां—(आद्यां)—शकः,
(२) पञ्चमांशकः, (३) नवमांशकश्चेत्ते वर्गो-
त्तमांशस्य त्रयो भेदाः स्युः । ते च यथा—चररा-
शिषु प्रथमनवांशः, स्थिरराशिषु पञ्चमनवांशः,
(३) द्विस्वभावराशिषु नवमनवांशो वर्गोत्तम-
संज्ञको बोध्यः ।

इति श्रीमुकुन्ददेवज्ञविरचिते ज्योतिषशास्त्रकोषे
धनुष्यो राशिवर्गः समाप्तः ।

ग्रहवर्गः—

ग्रहपर्यायाः—(२) खगः, खसत् (द्), खेटः,
खोकाः (अस्), ग्रहः, खुगः, खुसत् (द्), (३)
अभ्रगः, खगामी (इन्), खगेन्द्रः, खचरः, खचारः,
खचारी (इन्), खपान्थः, खवर्त्मा (अन्), खेगामी
१—२५

(इन्), खेचरः, गोगतिः, ग्रहेन्द्रः, दिविषत् (द्),
दिवोकाः (अस्), द्युगतिः, द्युगामी (इन्), द्युचरः,
द्युचारी (इन्), नभः सत् (द्), नभोगः, विबुधः,
वियद्गः, विहगः, विहङ्गः, व्योमगः, (४) अभ्रगतिः,
अभ्रगामी (इन्), अभ्रचरः, अभ्रवरगः, आकाशगः,
गगनगः, गगनसत् (द्), दिविचरः, नभश्चरः,
पुष्करगः, वियच्छरः, विहङ्गमः, व्योमगतिः,
व्योमगामी (इन्), व्योमगृहः, व्योमगेहः, व्योम-
चरः, व्योमचारी (इन्), व्योमाटनः, व्योमनिगतिः,
(५) अभ्रवरगतिः, अभ्रवरगामी (इन्), अभ्रवर-
चरः, अभ्रवरचारी (इन्), अभ्रवरपान्थः, अभ्रवर-
वासः, अभ्रवरायणः, आकाशगतिः, आकाशगामी
(इन्), आकाशगेहः, आकाशचरः, आकाशचारी
(इन्), आकाशवासः, आकाशाटनः, गगनगतिः,
गगनगामी (इन्), गगनगेहः, गगनचरः, गगन-
चारी (इन्), गगनवासः, गगनवासी (इन्),
गगनाटनः, गगनेचरः, पुष्करचरः, पुष्करालयः,
व्योमनिवासः, (६) अनिलाध्ववेगः, अभ्रवर-
निवासः, आकाशनिलयः, आकाशसदनः, गगन-
निवासः, गगनभ्रमणः, गगनविचारी (इन्),
गगनाधिवासी (इन्), विष्णुपदायनः, हरिवर्त्म-
चर, हरिवर्त्मचारी (इन्), (७) पुष्करालयशाली
(इन्), महाबलवर्त्मगः, विबुधमार्गचरः, व्योमत-
लाधिवासः, समीरायणचारी (इन्), (८) गगन-
गृहनिवासः, पत्ररथायनायनः ।

आकाशप०—अनन्तम्, अन्तरिक्षम्, अन्तरीक्षम्,
अभ्रम्, अभ्रपथः, अभ्ररम्, अर्कमार्गः, अरुटी
(इन्), आकाशः, उडुपथः, खम्, गगनम्, ग्रह-
नेमिः, घनाश्रयः, चन्द्रमार्गः, छायापथः, तारापथः,
१६—५४

तारावर्त्म (अन्), दिगवस्थानम्, द्यौः (दिव्), दिव्यम्, देवमार्गः, देववर्त्म (अन्), द्युः (अ०), द्यौः (द्यौ), नक्षत्रमार्गः, नक्षत्रवर्त्म (अन्), नभः (अस्), नभसः, नाकः, पक्षिमार्गः, पुष्करम्, बाणमार्गः, भुवः (अस्) (अ०), मरुत्पथः, मरुद्वर्त्म (अन्), महाबिलम्, मेघवर्त्म (अन्), मेघाध्वा (अन्), वायुः, वायुमार्गः, वायुवर्त्म (अन्), वावाहाश्रयः, वियत् (त्), विष्णुपदम्, विहायः (अस्), विहायसः, विह्यसा (अ०), व्योम (अन्), सुरपथः, सुरवर्त्म (अन्), स्वर्गवासी (इन्) ।

शुभग्रहपर्यायाः—(१) सन् (त्), (२) इष्टः, चारुः, पुण्यः, भव्यः, रम्यः, शस्तः, शुभः, साधुः, सौम्यः, (३) अनघः, अनुग्रः, अमलः, उत्तमः, निर्मलः, प्रशस्तः, विमलः, शस्तकृत् (त्), शस्तदः, शुभकृत् (त्), शुभदः, शोभनः, सत्खसत् (द्), सत्खोकाः (अस्), सद्ग्रहः, सुकृतः, सुखगः, सुखेटः, सुग्रहः, (४) अनशुभः, गतमलः, भव्यग्रहः, विनिर्मलः, बीतमलः, शुभकरः, सत्खचरः, सद्द्युगतिः, सन्नभोगः, (५) कल्याणग्रहः, भव्यनभोगः, शुभग्रहेन्द्रः, सद्ध्योमवासः, सुकृतग्रहः, सुवियचचरः, (६) कल्याणखचरः, भव्यवियत्पान्थः, शुभगगनगः, शुभवियचचरः, (७) कल्याणखगमनः, भव्यवियचचरेन्द्रः, शुभनभोगमनः, सुकृतवियचचरः, (८) सुकृतगगनचारी (इन्), सुकृतगगनवासः ।

पापग्रहपर्यायाः—(२) अंहाः (अस्), अघः, असन् (त्), उग्रः, एनाः (अस्), खरः, खलः, तीव्रः, दुष्टः, पङ्कः, पापः, पाप्मा (अन्), (३) अचारुः, १-२६

अपुण्यः, अभव्यः, अशस्तः, अशुभः, असाधुः, असौम्यः, आग्नेयः, कण्टकः, कलुषः, कल्मषः, किल्बिषः, गर्हितः, दहनः, दुरितः, दुर्ग्रहः, दुष्कृतः, पापकः, पावकः, मलिनः, वृजिनः, (४) अनुत्तमः, अशुभकृत् (त्), अशुभदः, अशोभनः, असत्करः, असुकृतः, शुभेतरः, सौम्येतरः, (५) अशुभकरः, अशोभनकृत् (त्), अशोभनदः, सुकृतेतरः, (६) अशोभनखगः, असुकृतखेटः, (७) अशुभनामधरः, अशुभनामधेयः ।

बलपर्यायाः—ऊर्जम्, ओजः (अस्), तरः (अस्), बलम्, वीर्यम्, शक्तिः, शुष्मम्, शौर्यम्, सत्त्वम्, सहः (अस्), सरम्, स्थाम (अन्), शेषस्त्रायुर्द्वि-यादिवर्गः ।

बलिग्रहपर्यायाः—(२) पुष्टः, प्राणी (इन्), बली (इन्), सारी (इन्), (३) असलः, ओजस्वी (इन्), ओजिष्ठः, पीवरः, प्राणभाक् (ज्), प्राणवान् (मतु०), बलभाक् (ज्), बलवान् (मतु०), बलस्थः, मांसलः, विक्रान्तः, वीर्यभाक् (ज्), वीर्यवान् (मतु०), शक्तिभाक् (ज्), शक्तिभृत् (त्), शक्तिमान् (मतु०), सप्राणः, सबलः, सवीर्यः, सशौर्यः, ससारः, सहस्वान् (मतु०), सारभाक् (ज्), सारभृत् (त्), सारमान् (मतु०) (४) उपचितः, प्राप्तवीर्यः, बलदीप्तः, बलशाली (इन्), बलोदारः, वीर्यवाही (इन्), शक्तियुक्तः, शक्तिशाली (इन्), शौर्यवाही (इन्), (५) प्राणोपपन्नः, बलोपपन्नः, वीर्यवन्मुखी (इन्), वीर्योपपन्नः, सम्प्राप्तबलः, (६) प्रकटितबलः, विरचितबलः ।

अतिबलिग्रहपर्यायाः—(३) प्राबल्यः, बलिष्ठः, ३०-५८

बलीयान् (ईयसुन्), विक्रमः, (४) अतिप्राणी (इन्), अतिबली (इन्), अतिवीर्यः, अतिशौर्यः, अग्निप्राणी (इन्), अग्निबली (इन्), प्राणाधिक्यः, बलाधिक्यः, बलोत्कटः, बलोत्कर्षः, वीर्यवत्ता (स्त्री०), श्रेष्ठबलः, श्रेष्ठवीर्यः, (५) अतिशक्तिता (स्त्री०) अत्यन्तप्राणी (इन्), अत्यन्तबली (इन्), अत्यन्तसत्त्वः, प्राणप्रधानः, बलप्रधानः, महोग्रवीर्यः, महोग्रसारः, वीर्यप्रधानः, शौर्यप्रधानः, (६) अतिपराक्रमः, स्फुरदंशुजालः, (७) उत्कटकान्तियुक्तः, श्रेष्ठबलाधिशाली (इन्) ।

हीनबलग्रहपर्यायाः—(२) रिक्तः, (३) अप्राणः, अबलः, अवीर्यः, अशौर्यः, असारः, दुर्बलः, निःप्राणः, निःशौर्यः, निःसत्त्वः, निःसारः, निर्बलः, निर्वीर्यः, विप्राणः, विबलः, विवीर्यः, विशौर्यः, विसारः, (४) इतबलः, कृशबलः, क्षीणबलः, क्षीणवीर्यः, क्षीणसारः, गतप्राणः, गतबलः, बलमुक्तः, बलोज्झितः, बलोद्विक्तः, वीतबलः, वीर्योज्झितः, सारमुक्तः, हीनबलः, (५) अोजोरहितः, प्राणवर्जितः, बलवर्जितः, विधूतवीर्यः, (६) क्षीणपराक्रमः, हीनपराक्रमः, (७) पराक्रमवर्जितः ।

कल्याणसात्रपर्यायाः—कल्याणम् (न०), स्त्रियां कल्याणी, अन्ये टाबन्ताः । काम्यम्, कुशलम्, क्षेमम्, प्रशस्तम्, भन्दम्, भद्रम्, भविकम्, भव्यम्, भावुकम्, भासुरम्, मङ्गलम्, भद्रम्, शम्, शस्तम्, शिवम्, शुभम्, श्रेयः (अस्), इवः श्रेयसम्, इवोवक्षीयसम्, सुकृतम्, सूनृतम्, प्रशस्तम्, शुभम्, शोभनम्, सत् (त्) (न०), क्वचित्तु—वरम्, श्रेष्ठम्, वरिष्ठम्, वरीयः (ईयसुन्) (न०) ।

अन्यत्रापि—

इष्टम्, उत्तमम्, हितम्, अतिशोभनम्, पुष्कलम्, श्रेयः (अस्), श्रेष्ठम्, सत्तमम् । अतिशोभनाद्याः शब्दाः शोभनस्य इत्यन्ये । क्वचित्तु—वरीयः (ईयसुन्), वरिष्ठम्, अप्यतिशोभनस्य ।

सुखपर्यायाः—कम्, निर्वृतिः, शर्मम्, शर्म (अन्), शातम्, सातम्, सुखम्, सौख्यम् ।

आनन्दप०—आनन्दः, आनन्दधुः, अमोदः, आह्लादः, चित्तप्रसन्नता, तृप्तिः, नन्दधुः, नन्दिः, प्रमदः, प्रमोदः, प्रीतिः, मदः, मुत् (द्), शम्भरः, सम्मदः, हर्षः, हृष्टिः, ह्लादः ।

क्लेशप०—आदीनवः, आश्रवः, आलवः, क्लेशः, 'आदीनवः दोषे कष्टे चेत्यन्ये ।' क्लेशः, परिश्रमे इत्यन्ये ।

दुःखप०—अकम्, अतिः, असुखम्, आभीलम्, आमनस्यम्, आर्तिः, कष्टम्, कृच्छ्रम्, दुखम्, पीडा, प्रगाढः, प्रसूतिजम्, बाधा, विराधनम्, वेदना, व्यथा ।

अशुभप०—अनिष्टम्, अप्रशस्तम्, अरिष्टम्, अशस्तम्, अशुभम्, अशोभनम्, असत् (त्), नेष्टम्, रिष्टम् ।

ग्रहभेदाः—(१) सूर्यः, (२) चन्द्रः, (३) मङ्गलः, (४) बुधः, (५) बृहस्पतिः, (६) शुक्रः, (७) शनिः, (८) राहुः, (९) केतुश्चेत्येते नवग्रहाः सन्ति (१) गुलिकः (२) मान्दिश्चेति द्वावुपग्रहौ । ताजिकशास्त्रे तु 'मुन्था' इत्युपग्रह उक्तः । आधुनिकेस्तु (१) हर्शलः, (२) न्येप्च्यूनश्चेति (इन्द्रवरुणौ) द्वौ उपग्रहावुक्ता । केनचित्तु 'प्लोटो' इत्यपि एकोग्रह उक्तः ।

रविपर्यायाः—(१) कः, खः, गौः (गो), द्यौः (द्यौ), (२) अंशुः, अगः, अद्रिः, अरः (ष), अर्कः, अर्चिः, (ष), अरविः, अहिः, आत्मा (अन्), इनः, कः, खगः, खाङ्कः, ज्योतिः (ष), तपुः (ष), तर्षुः, त्वष्टा (ष्ट), द्युक्त् (त्), द्युमान् (मत्तु.), पपीः, पाथः, पाथिः, पातिः, पीतः, पीतुः, पीथः, पीयुः, पुष्टः, पृष्णिः, पेरुः, ब्रह्मन्, ब्रह्मा (अन्), भगः, भातुः, भानुः, भान्तः, भास्वान् (मत्तु.), मन्थः, मित्रः, वाजी (इन्), विष्णुः, शुचिः, सुरः, सनुः, सूरः, सूर्यः, हसः, हरिः, हस्ती (इन्), हेलिः, (३) अंशुमान् (मत्तु.), अश्वगः, अरुणः, अर्चिष्मान् (मत्तु.), अर्मया (अन्), अव्ययः, असुरः, आदित्यः, उष्ण-कृत् (त्), उष्णगुः, उष्णभाः (स्), उष्णभृत् (त्), उष्णरुक् (च्), उष्णांशुः, उष्णोन्नः, कर्णसूः, कालकृत् (त्), कालभृत् (त्), काश्यपः, काश्यपिः, किरणः, किशोरः, कुञ्जारः, कुतपः, क्षपारिः, खद्योतः, खमणिः, खररुक् (च्), खरांशुः, गभस्तिः, गोपतिः, ग्रहमुद् (ष), ग्रहेशः, धर्मांशुः, चण्डांशु, चित्रार्चिः (ष), छायेशः, जगत्सूः, ज्योतिष्मान् (मत्तु.), ज्योतिषः, तपनः, तरणि, तरलः, तापनः, तिग्मगुः, तिग्मभाः (स्), तिम्रांशुः, तीक्ष्णभाः (स्), तीक्ष्णांशुः, तीव्रांशु, त्रितनुः, त्रिर्मातः, दिनकृत् (त्), दिनपः, दिनेशः, दिवसेद् (श्), दीप्तिमान् (मत्तु.), दृशानः, द्युनाथः, द्युनेता (त्), द्युपतिः, द्युप्रणीः, द्युभर्ता (त्), द्युमणिः, द्युरश्मिः, धरुणः, ध्वान्तरिः, पतङ्गः, पद्माक्षः, पिङ्गलः, पुष्करः, प्लवगः, भाकोषः, भानुमान् (मत्तु.), भानेमिः, भारविः, १-२६

भास्करः, महिरः, मिहिरः, मातण्डः, मातण्डः, मुण्डीरः, यमसूः, रात्रिद्विद् (ष), रुचिपः, वारुणः, वारकृत् (त्), वासन्तः, विवस्वान् (मत्तु.), विश्वप्ताः, (आकारान्तः), सप्ताश्वः, सविता (तृ०), (४) अंशुधरः, अंशुपाणिः, अंशुभर्ता (त्), अंशुमाली (इन्), अंशुहस्तः, अञ्जपाणिः, अञ्जबन्धुः, अञ्जहस्तः, अभीशुमान् (मत्तु.), अभीषुमान् (मत्तु.), अम्बरीषः, अम्बुजिनीद् (श्), अम्बुजेशः, अव्यथिषः, अशीतश्क् (च्), अशीतांशुः, अहरीशः, अहर्नटः, अहर्पतिः, अहर्मणिः, अहस्करः, अहिमत्विद् (ष), अहिमांशुः, अहोभर्ता (त्), उदरथिः, उष्णकरः, उष्णघृणिः, उष्णतेजाः (अस्), उष्णद्युतिः, उष्णधामा (अन्), उष्णभानुः, उष्णरश्मिः, उष्णरुचिः, उष्णवपुः (ष), उष्णवृष्णिः, कमलिनीद् (श्), कर्णपिता (त्), कर्मसाक्षी (इन्), कान्तिपतिः, कालकृत्, कालिन्दीसूः, काश्यपेयः, कोकबन्धुः, खगवरः, खतिलकः, खरकरः, खरघृणिः, खरतेजाः (अस्), खरदीप्तिः, खरमहाः (अस्), खररश्मिः, खररुचिः, खाध्वनीन, गभस्तिमान् (मत्तु.), गवांविभुः, ग्रहपतिः, ग्रहपुषः, ग्रहराजः, धर्मकरः, धर्मघृणिः, धर्मद्युतिः, धर्मभानुः, धर्मरोचिः (ष), धर्माधीशः, चण्डकरः, चण्डच्छविः, चण्डभानुः, चण्डमहाः (अस्), चण्डरश्मिः, चित्रभानुः, चित्ररथः, छायाजानिः, छायानाथः, छायापतिः, छायाभर्ता (त्), जगच्चक्षुः (ष), जगदीपः, जगन्नेत्रः, जगत्साक्षी (इन्), जलचौरः, ज्योतिः पीथः, तमिस्रहा (अन्), तमो-तुदः, तमोपहा (अन्), तमोरिपुः, तमोहन्ता (न्तु), ३०-५८

तिग्मकरः, तिग्मतेजाः (अस्), तिग्मद्युतिः, तिग्मभानुः, तिग्ममहाः (अस्), तिग्मरश्मिः, तिग्मरोचिः (व्), तिमिरारिः, तीक्ष्णकरः, तीक्ष्णद्युतिः, तीक्ष्णभानुः, तीक्ष्णमहाः (अस्), तीव्रकरः, तीव्रभानुः, तेजःपतिः, तेजोनिधिः, तेजोराशिः, त्रयीतनुः, त्रयीतपः, त्रयीमूर्तिः, त्विषान्निधिः, त्विषांपतिः, त्विषांप्रभुः, त्विषामीशः, दहनांगुः, दिनकरः, दिनकर्त्ता (तृ), दिनदयः, दिनपतिः, दिनप्रणीः, दिनबन्धुः, दिनभर्ता (तृ), दिनमणिः, दिनरत्नम्, दिनवसुः, दिनविभुः, दिनेश्वरः, दिवसकृत् (तृ), दिवसेशः, दिवाकरः, दिवाधीशः, दिवानाथः, दिवानेता (तृ), दिवाभर्ता (तृ), दिवामणिः, दीधितिमान् (मतु०), दीप्तमूर्तिः, दीप्तरश्मिः, दीप्तिपतिः, दृग्ध्यक्षः, देवसैन्यः, धुमयीशः, द्वादशाङ्गः, द्वादशात्मा (अन्), धामधामा (अन्), धामनिधिः, धामपतिः, धाम्नान्निधिः, ध्वान्तरातिः, नभःपान्थः, नभश्चक्षुः, नभोमणिः, निदाघरक् (च्), पक्षपाणिः, पक्षबन्धुः, पक्षमीशः, प्रचण्डांगुः, प्रजापतिः, प्रतिदिवा (अन्), प्रत्युषाण्डम्, प्रद्योतनः, प्रभाकरः, प्रभापतिः, प्रभाप्रभुः, प्रभाभर्ता (तृ), बहुरूपः, भानुकोशः (ष्), मनुपिता (तृ), मन्दपिता (तृ), मयूखवान् (मतु०), मरीचिमान् (मतु०), महोनिधिः, महोराशिः, यमपिता (तृ०), यमीपिता (तृ०), रश्मिमाली (इन्), रसाधारः, रुचिधामा (अन्), रुचिभर्ता (तृ), रुचिविभुः, लोकबन्धुः, वासरकृत् (तृ), वासरपः, वासुरेशः, विकर्त्तनः, विभाकरः, विभावसुः, विद्यमणिः, विरोचनः, विश्वकृष्ण (अन्), वीतिहोत्रः, वेदोदयः, व्योमरत्नम्, शनि-

पिता (तृ), सञ्ज्ञाजानिः, सदापतिः, सप्तबाहुः, सप्तसज्जिः, सहस्रगुः, सहस्राङ्गुः, सहस्राचिः, (व्), सहस्रांगुः, सुरावृत्, हंसकरः, हरिदश्वः, हरिद्वयः, हरिद्वाजी (इन्), हिमारातिः, (५) अग्निनीपतिः, अग्निनीबन्धुः, अमरव्रतः, अम्बरध्वजः, अम्बरमणिः, अम्बुतस्करः, अम्भोजिनीशः, अयुगसप्तिः, अरुणसूतः, अमरव्रतः, अशिशिरगुः, अशीनकरः, अशीतद्युतिः, अशीतवृष्णिः, अहिमकरः, अहिमरश्मिः, अहिमरुचिः, अहिमरोचिः (व्), अह्लानायकः, उष्णकिरणः, उष्णदीधितिः, उष्णमरीचिः, कठोरज्योतिः (व्), कपिलद्युतिः, कमलनीशः, किरणमाली (इन्), कौसुम्भवासाः (अस्), खरगभस्तिः, खरदीधितिः, खरमरीचिः, खेचरपतिः, गगनमणिः, गभस्तिपाणिः, गभस्तिमाली (इन्), गभस्तिहस्तः, घमंकिरणः, घमंदीधितिः, घमंमयूख, चण्डकिरणः, छायाधिनाथः, छायाधिपालः, छायानायकः, जगत्प्रदीपः, जलजिनीशः, जलतस्करः, तिग्मकिरणः, तिग्मदीधितिः, तिग्ममरीचिः, तिमिरदीप्तिः, तिमिररिपुः, तीक्ष्णदीधितिः, तीक्ष्णमयूखः, तीव्रदीधितिः, तेजसांपतिः, तेजसांराशिः, त्विषानायकः, दशशतांगुः, दिननायकः, दिनाधिनाथः, दिनाधिराजः, दिवसकरः, दिवसपतिः, दिवसमणिः, दिवसविभुः, दिवसेश्वरः, दिवानायकः, द्युतीनांपतिः, नभःकेतुनम्, नलिनीकान्तः, नलिनीनाथः, नलिनीप्रियः, नलिनीविभुः, निदाघकरः, निदाघभानुः, पङ्कजिनीशः, पङ्ककेतुशः, पक्षलाञ्छनः, पक्षिनीकान्तः, पक्षिनीनाथः, पक्षिनीपालः, पक्षिनीश्वरः, प्रतापनिधिः, प्रभाणा-

पतिः, भानुकेसरः, मयूखमाली (इन्), मरीचि-
माली (इन्), महसांपतिः, महसामीशः, मृणा-
लिनीशः, यमजनकः, रात्रिनाशनः, लोकबान्धवः,
लोकलोचनः, वासरकरः, वासरनाथः, वासर-
मणिः, वासरेश्वरः, सरण्युजानिः, सरण्युभर्ता
(तृ), सरोजबन्धुः, सरोजिनीशः, सहस्रकरः,
सहस्रपादः, सहस्ररश्मिः, सुग्रीवपिता (तृ),
हरिद्वगन्धर्वः, हरिद्राहन्, हिरण्यरेताः (अस्),
अनुषारकरः, अनुहिनघामा (अन्), अनुहिन-
रश्मिः, अनुहिनरश्चिः, अदितितनयः, अदिति-
नन्दनः, अनूरुसारथिः, अम्बरमार्गगः, अम्बुज-
बान्धवः, अम्बुजिनीपतिः, अम्भोजिनीप्रेया-
(अस्), अम्भोजिनीस्वामी (इन्), अरुणकिरणः,
अरुणसारथिः, अशिशिरकरः, अशिशिररश्मिः,
अशीतकिरणः, अशीतदीधितिः, अशीतमरीचिः,
अशीतलकेतुः, अहिमयूखः, कमलबान्धवः,
कमलिनीनाथः, कमलिनीभर्ता (तृ), कुमुदती-
शत्रुः, कृतान्तजनकः, खररश्मिमाली (इन्),
चक्रवाकबन्धुः, चक्रवाकसुहृत् (द्), जलजिनी-
बन्धुः, तमिस्राभिघाती (इन्), तिमिरविनाशः,
तिमिरविनाशी (इन्), त्रिजगन्मस्यः, दहन-
किरणः, दशशतकरः, दशशतरश्मिः, दिवसा-
धिनाथः, क्षुचरनायकः, ध्वान्तध्वंसविधिः, नलि-
नीदयितः, नलिनीवनेशः, नलिनीवल्लभः, नलि-
नीविलासी (इन्), निदाघदीधितिः, निदाघांशु-
माली, पङ्कजबान्धवः, पङ्कजबोधनः, पङ्कजिनी-
पतिः, पङ्कुरहबन्धुः, पद्मिनीदयितः, पद्मिनी-
नायकः, पद्मिनीपालकः, पद्मिनीरमणः, पद्मिनी-
बल्लभः, प्रण्युषडम्बरः, महसाधविषः, यमुना-

जनकः, लोकप्रकाशनः, वासरनायकः, शीतैत-
ररश्मिः, संवत्सरपथः, सप्ततुरङ्गमः, सरोज-
बान्धवः, सरोजिनीपतिः, सरोजिनीराजः, सरोरु-
हसुहृत् (द्), सहस्रकिरणः, सहस्रदीधितिः,
सहस्रमयूखः, सांवत्सररथः, (७) अम्बुजिनी-
वनेशः, अशिशिरकिरणः, अशिशिरदीधितिः,
तिग्ममरीचिमाली (इन्), तीक्ष्णमयूखमाली
(इन्), दशशतकिरणः, दशशतमयूखः, धर्मराज-
जनकः, पद्मिनीप्राणपालः, वनजवनपतिः, वास-
राणांविघाता (तृ), सप्तलोकैकचक्षुः (९),
(=) अम्भोजवनप्रकाशी (इन्), कमलिनी-
काननेशः, दशशतकरमूर्तिः, राजीवजीवितेश्वरः,
सहस्रमरीचिमाली (इन्), हरिततुरगनाथः,
हारितहरितवाजी (इन्), (६) कमलिनीपरि-
णायकः, पङ्कुरहैनिकबन्धुः, भुवनत्रयचूडामणिः,
सरोजिनीजीवितेश्वरः, सरोजिनीप्राणाधिनाथः,
सहस्रपत्रवनबन्धुः, (१०) अरविन्दकानननायकः,
हृषीकेशपदौकसांपतिः, (११) सरसीरुहकानन-
नायकः (१२) सकललोकचक्रवालचक्रवर्ती
(इन्)।

ग्रहणपर्यायाः—उपप्लवः, उपरागः, ग्रहः, ग्रहणम्,
राहुप्रासः, राहुस्पर्शः।

ग्रस्तपुण्यवत्प०—उपरक्ती, परिग्रही।

बिम्बप०—बिम्बः, मण्डलम्, शेषपर्यायास्त्वन्यत्र।
परिधिप०—उपसूर्यकम्, उपार्कम्, परिधिः,
परिवेशः, परिवेशनम्, परिवेषः, परिवेषकः, परी-
वेशः, परीवेशनम्, परीवेषः, मण्डलम्।

भर्तृप०—अनुगः, अभिकः, अभीकः, असुपः,
अय्यः, उपयन्ता (न्तृ), कर्मिता (तृ), कान्तः,
१०-५८

गृही (इन्), जानिः, जामाता, (तृ०), धवः, नर्मकीलः, पतिः, परिणैता (तृ), पाणिग्रही (इन्), पाणिग्राहः, प्रणयी (इन्), प्राणनाथः, प्राणपः, प्राणपालः, प्राणपालकः, प्राणसमः, प्राणाधिनाथः, प्राणेशः, प्राणेश्वरः, प्रियः, प्रेयान् (ईयसुन्), प्रेष्ठः, भरुः, भर्ता (तृ), भासुः, भोक्ता (क्तृ), यामाता (तृ), रतगुरुः, रमः, रमणः, रुच्यः, वरः, वरयिता (तृ), विवोढा (ढृ), वोढा (ढृ), सुखोत्सवः, सेक्ता (क्तृ), हृदयेशः ।

क्वचित्तु—

धनिकः, धनी (इन्) इति च दृश्यते ।

स्वामिप०—अधिनाथः, अधिनायकः, अधिपः, अधिपतिः, अधिभूः, अधिराजः, अधीशः, अधीश्वरः, अयः, इनः, इन्द्रः, ईदृ (श्), ईशः, ईशानः, ईशिता (तृ), ईश्वरः, नाथः, नायकः, नेता (तृ), पतिः, परिवृढः, पालः, पालकः, प्रभुः, भर्ता (तृ), राट् (ज्), राजा (अन्), विभुः, सम्पालः, सम्पालकः, स्वामी (इन्) ।

एकयोक्त्या भर्तृस्वामिनोः पर्यायाः—तिलकः, दयः, दयितः, पतिः, प्रियः, भर्ता, बल्लभः, स्वामी (इन्),

मणिप०—मणिः (पुं० स्त्री०) रत्नम् (न०), (अजहल्लिङ्गम्), वसु (न०) ।

रविपुत्रीभेदाः—(१) सञ्ज्ञा, (२) छाया, (३) राज्ञी, (४) पृथ्वी, (५) वडवा चेत्येते रविपुत्रीभेदाः स्युः ।

सञ्ज्ञापर्यायाः—कालिन्दीप्रसूः, त्रसरेणुः, त्वाष्ट्री, शुभयी, प्रभा, प्रभावप्रसूः, मनुप्रसू, महावीर्या, यमजननी, यमप्रसूः, यमीमाता (तृ), योग्या, १-२६

वैवस्वतजननी, सञ्ज्ञा, सरष्पुः, सरष्पूः, सुव-
चला, सूर्या, स्वरेणुः, (सुरेणुः), स्वातिः ।

छायाप०—छाया, तपती, तपतीप्रसूः, प्रतिरूपिणी, भूमयी, भूमिमयी, मन्दजननी, मन्दप्रसूः, वरी, विक्षुभा, विष्टिप्रसूः, सञ्ज्ञाप्रतिकृतिः, सवर्णा, सार्वणिप्रसूः ।

राज्ञीप०—राज्ञी, रेवन्तजननी, रेवन्तप्रसूः, रेव-
न्तमाता (तृ), रेवन्ताम्बा ।

पृथ्वीप०—पृथ्वीः, सावित्रीजननी, सावित्रीप्रसूः, सावित्रीमाता (तृ) ।

वडवापर्यायाः—अर्वती, अरवा, दलजननी, नासत्यप्रसूः, दस्त्रप्रसू, वडवा, वामी ।

रविपुत्रनामानि—(१) कर्णः, (२) नासत्यी, (३) यमः, (४) रेवन्तः, (५) वरुणः, (६) वैवस्वतः (सप्तमो मनुः), (७) शनिः, (८) सार्वणिः (अष्टमो मनुः), (९) सुग्रीवः (वानरेन्द्रः), चैते रविपुत्राः सन्ति ।

कर्णपर्यायाः—अङ्गराट् (ज्), अर्कतनयः, चम्पा-
धिपः, राधातनयः, सूततनयः ।

रेवन्तप०—अर्करेतोजः, प्लवगः, राज्ञीतनयः, रेवन्तः, हयवाहनः ।

सुग्रीवप०—आदित्यसूनुः, तारापतिः, रामसखः, रुमाप्रियः, वानरेन्द्रः, सुग्रीव, हनुमन्मित्रम् ।

रविपुत्रनामानि—(१) कालिन्दी, (२) विक्षुत् (तृ), (३) सावित्री, चैता रविकन्याः सन्ति ।

कालिन्दीपर्यायाः—अर्कात्मजा, कलिन्दकन्या, कलिन्दतनया, कलिन्दपुत्री, कालिन्दी, तपती, तपनतनूजा, तापी, यमभगिनी, यमस्वसा (तृ), यमानुजा, यमी, यमुना, शमनस्वसा (तृ), १०-५८

सूर्यजा, सूर्यसनया ।

सावित्रीप०—पूतिनपुत्री, विधातृपत्नी, सावित्री ।

रविसारथिप०—अनुरः, अरुणः, आश्विनः, काश्यपिः, गरुडाग्रजः, जटायुसूः, तार्क्ष्यः, महासारथिः, विनतासूनुः, विपुलस्कन्धः, वैनतेयः, सूरसूतः ।

सारथिप०—शक्ता (त्), दक्षिण (णे) स्थः, नियन्ता (न्तु), प्राजिता (तु), यन्ता (न्तु), रथ-कुटुम्बिकः, रथकुटुम्बी (इन्), प्रवे (चे) ता (तु), सव्येष्ठः, सव्येष्ठा (ष्टु), सारथिः, सूतः, ।

विनप०—अहः (न्), घसः, दिनम्, दिवसः, वासरः, शेषपर्यायास्तु कालवर्गे द्रष्टव्याः ।

सूर्यलोकः—भास्करभुवनम्, लोकबन्धुलोकः, सूर्यलोकः, सौरभुवनम् ।

किरणः—अंगुः, अभीगुः अभीषुः, अचिः (ष्), उधृतिः, उखः, करः, किरणः, गभस्तिः—स्ती, गौः(गो), घृणिः, त्विषिः—षी, दीधितिः (स्त्री०), द्युत् (त्), धाम (अन्), घृणिः, नेमिनिधिः, पद्मपादः, पूतिनः, प्रग्रहः, भानुः, भाः (स्), मयूखः, मरीचिः—ची (स्त्री० पु०), रश्मिः, विरोकः, वृष्णिः, सान्ध्यः, हेतिः ।

प्रभा (दीप्ति)प०—आभा, भोजः (अस्), केतुः, छविः, त्विट् (ष्), त्विषा, दीप्तिः, द्युतिः—ती, प्रभा, भा, भामः, भासः, रुक् (च्), रुचिः, रोचिः (ष्) (न०), वसु, विभा, शोचिः (ष्) (न०) ।

प्रकाशपर्यायाः—प्रातपः, आलोकः, इद्धम्, उद्योतः, उद्द्योतः, धर्मः, ज्योतिः (ष्), तेजः (स्), द्योतः, प्रकाशः, महः (अस्), वर्धः (अस्), शुष्मम्, सहः (अस्) ।

उष्णप०—उष्णम्, धर्मः, निदाघः ।

अस्युष्णप०—खरम्, चण्डः, तिग्मम्, तीक्ष्णम्, १-३१

तीव्रम्, पटुः, रौद्रम् ।

कमलप०—अपपुष्पम्, अञ्जम्, अम्बुजन्म (अन्), अम्बुपद्मम्, अम्बुरुद (ह्), अम्बुरुहम्, अम्भोजम्, अम्भोरुहम्, अरविन्दम्, कंजम्, कञ्जम्, कमलम्, कुटपम्, कुशेशयम्, जलजम्, जलजन्म (अन्), जलरुद (ह्), जलरुहम्, तामरसम्, दारम्, दोलकम्, नलम्, नलिनम्, नालीकम्, निर्लेपम्, पङ्कजम्, पङ्कजन्म (अन्), पङ्करुद (ह्), पङ्करुहम्, पङ्केरुहम्, पद्मम्, पाथोजम्, पाथोरुहम्, पुष्करम्, विसकुसुमम्, विसनाभिजम्, विसप्रसूनम्, महोत्पलम्, राजीवम्, वारिजम्, वारिरुहम्, वार्जम्, विसकुसुमम्, विसनाभिजम्, विसप्रसूनम्, शतपत्रम्, श्रीः, सरसिजम्, सरसीजम्, सरसीरुहम्, सरोजम्, सरोजन्म (अन्), सरोरुद (ह्), सरोरुहम्, सलिलजम्, सहस्रपत्रम्, सारसम्, सुजलम् ।

कमलिनीपर्यायाः—अग्निजनी, अम्बुजिनी, अम्भोजिनी, कमलिनी, जलजिनी, नलिनिनी, नलिनी, नालीकिनी, पङ्कजिनी, पद्मिनी, पुटकिनी, मृणालिनी, विसिनी, सरोजिनी ।

प्रियपर्यायाः—अभीप्सितम्, अभीष्टम्, दयः, दयितः, प्रियः, वल्लभः, हृद्यम् ।

रथेः पारिपाश्विकनामानि—माठरः, पिङ्गलः, दण्डः, राजश्रोथी, खरद्वारिकी, कल्माषपक्षिणी, जातृकारः, कुतापकी, पिङ्गगजो, दण्डिपुरुषी, किशोरकी ।

सौरतन्त्रे तु—

‘तत्र शक्रो वामपार्श्वे दण्डाख्यो दण्डनायकः । वह्निस्तु दक्षिणे पार्श्वे पिङ्गलो वामनश्च सः ॥ यमोऽपि दक्षिणे पार्श्वे भवेन्माठरसंज्ञया ।’ इति । ३२-६०

रवेर्मातृपर्यायाः—प्रदितिः—ती, प्रमरमाता (तृ), ऋः, ऋनामा, कश्यपपत्नी, कश्यपभीरुः, काश्यपी, त्रिदशेन्द्रप्रसूः, दक्षप्रजापतिकन्या, देवजननी, देवप्रसूः, देवमाता (तृ), देवाम्बिका, मित्रजननी, सुरजननी, सुरप्रसूः, सुरसवित्री, सुराम्बा ।

रवेः पितृपर्यायाः—कर्मकन्याकुमारः, कलाङ्गजः, कलागर्भजः, कलापुत्रः, कलाभवः, कलाभूः, कश्यपः, काश्यपः, मरीचिजः, मरीचिपुत्रः, मारीचः, सुरजनकः, सुरतातः, सूर्यपिता ।

कश्यपपत्नीभेदाः—(१) प्रदितिः, (२) दितिः, (३) दनुः, (४) काला, (५) दनायुषा, (६) सिहिका, (७) मुनिः, (८) क्रोधा, (९) वरिष्ठा, (१०) सुरभिः, (११) वशा, (१२) कद्रूः, (१३) विनता, चेत्येतास्त्रयोदश कश्यपस्य पत्न्यः सन्ति ।

सूर्यद्वादशभेदाः—(१) विष्णुः, (२) यमः, (३) विवस्वान् (मतु०), (४) अंशुमान् (मतु०), (५) पर्जन्यः, (६) वरुणः, (७) इन्द्रः, (८) घाता (तृ), (९) मित्रः, (१०) पूषा (अन्), (११) त्वष्टा (ष्टृ), (१२) भगवचैते चैत्रादितो रवेर्द्वादशभेदाः स्युः ।

चक्रवाकपर्यायाः—कान्तः, कामी (इन्), कामुकः, कोकः, गोनर्दः ? चक्रः, चक्रवाकः, चक्राह्वयाह्वयः, द्वन्द्वचरः, द्वन्द्वचारी (इन्), भूरिप्रेमा (अन्), रथाङ्गः, रथाङ्गाह्वः, रथाङ्गाह्वयनायकः, रात्रि-वियोगी (इन्), रात्रिविश्लेषगामी (इन्), राविषः, सहायः ।

बन्धुपर्यायाः—ज्ञातिः, बन्धुः, बान्धवः, सगोत्रः, स्वः, स्वजनः ।

१-२६

मित्रपर्यायाः—मित्रम् (न०) (भजहृत्लिङ्गम्), वयस्यः, सखा (लि), सवयाः (ग्रस्), सहचरः, सहायः, साप्तपदीनः, सुहृत् (ङ्), स्निग्धः ।

आकाशप०—आकाशः, खम्, गगनम्, नभः (ग्रस्), शेषस्त्वन्यत्र ।

नेत्रप०—प्रक्षि (इन्), चक्षुः (ष्), नयनम्, नेत्रम्, लोचनम्, शेषस्त्वन्यत्र ।

चोरप०—एकगारिकः, चोरः, चोरङ्गः चौरः, तस्करः, दस्युः, पटचोरः, परास्कन्दी (इन्), परिमोषी (इन्), पाटच्चरः, पारिपन्थिकः, प्रति-रोधकः, मलिम्लुचः, रात्रिचरः ।

वनप०—काननम्, गहनम्, वनम्, विपिनम्, शेषस्त्वन्यत्र ।

ग्रस्तप०—ग्रस्तः, ग्रस्तमनम्, लुप्तः, लोपः, शेषस्त्वन्यत्र ।

उदयप०—असूर्यगः, उदयः, दृश्यमानः, शेषस्त्व-न्यत्र ।

अत्र विशेषः । 'मदीयहोडाचक्रे'—

‘वैशाखादिषु मासेषु लग्नेष्वभ्यादिषु क्रमात् ।

उदेत्यर्कः स्वोदयाङ्गात्सप्तमेऽङ्केऽस्तमेति सः ॥

इति हो० च० १।३।४।

अस्य व्याख्या—

वैशाखादिषु द्वादशमासेषु क्रमात् मेषादिषु द्वादश-लग्नेषु सूर्य उदेति । तथा स्वोदयलग्नात्सप्तमे लग्ने सः (सूर्यः) अस्तमेति अस्तं प्राप्नोतीत्यर्थः ।

वस्त्रप०—अंशुकम्, अम्बरम्, आच्छादः, आच्छा-दनम्, कपटः, कशिपुः, चीरम्, चीवरम्, चेलम्, छादनम्, द्विचयम्, निवसनम्, पटम्, प्रोतम्, लक्तकः, वसनम्, वसितम्, वस्त्रम्, वासनम्, ३०-५८

वासः (यस्) (न०), शाटकः, सिक् (च्),
सिचयः ।

कुसुम्भप०—कमलोत्तरम्, कुसुम्भम्, पद्मोत्तरम्,
महारजतम्, महारजनम्, लट्वा (स्त्री०), वल्लि-
शिखम् ।

हरित्प०—पालाशः, हरित्, शेषस्तु बुधे ।

अश्वप०—अमृतसोदरः, अरुट् (ष्), अर्वा (अन्),
अव्यथः, अश्वः, आशुः, उच्चैःश्रवाः (अस्), एक-
शफ, एतम्बः, एतशः, किण्वी (इन्), किण्वी (इन्),
कुण्डी (इन्), कुटरः, कुदरः, कुरटः, केसरी (इन्),
क्रमणः, क्रान्तः, गन्धर्वः, गूढभोजनः, ग्रहभोजनः,
घोटः, घोटकः, चामरी (इन्), जवनः, जवी (इन्),
जितवः, ताक्ष्यः, तुरगः, तुरङ्गः, तुरङ्गमः, दक्षिका
(अन्), दक्षिकावा (अन्), दोगैहः, द्वीपः, धाराटः,
नरः, पतङ्गः, परुलः, पाकलः, पालकः, पीतिः,
पीती (इन्), पीथिः, पैदः (ट्वः), प्रकीर्णः,
प्रकीर्णकः, प्रोथी (इन्), ब्रध्नः, मरुद्रथः, मांसचत्वः,
माषाशनः, माषाशी (इन्), मुद्गभुक् (ज्),
मुद्गभोजी (इन्), मुद्गाशनः, युयुः, राजस्कन्धः,
लक्ष्मीपुत्रः, ललामः, वल्लिः, वाजी. (इन्), वात-
स्कन्धः, वातायनः, वारुः, वासुदेवः, वाट् (ह्),
वाहः, वाहनश्रेष्ठः, विमानकः, वीतिः, वीती
(इन्), व्रती (इन्), शालिहोत्रः, शालिहोत्री
(इन्), श्वेनः, श्वेनासः, श्रीपुत्रः, श्रीभ्राता
(त्), सपतिः, सविक्रमः, सिंहविक्रमः, सुपर्णः,
संघवः, स्थीर्य्यः, हंसः, हंसास्यः, हयः, हरिः,
हरिक्रान्तः, हेपी (इन्), ह्वय्यः ।

चन्द्रपर्यायः—(१) ऊः, ग्लौः, चः, द्रुः, भेट्
(श्), मः, माः (स्), (२) अंशुः, अजः, अब्जः,
१-२६

इन्दुः, ऋक्षेड् (श्), कलेट् (श्), क्रान्तः,
क्रुष्टः, कलेदुः, गौरः, चन्दः, चन्द्रः, चूडा?,
जर्णः, तपः, तपाः (अस्), तुङ्गी (इन्) ? तृपत्
(त्), तृपद् (द्), तृपिः, नेमिः, पीतुः, पैदः,
बुधः, भगः, भपः, भार्य्यः, भेनः, भेशः, मासः,
राजा (अन्), रात्रीट् (श्), विषुः, व्याप्त्रः,
शशी (इन्), सिप्र, सृप्रः, सोमः, स्नेहः,
स्पन्दः ?, स्यन्दः, हरिः, (३) अत्रिजः, अब्जारिः,
अमितिः, अमृतः, अम्बुजः, उडुपः, उषार्य्यः,
उषेशः, ऋक्षपः, ऋक्षेशः, एकभूः, एणभृत्
(त्), एणाङ्कः, कलापः, कलामृत् (त्), कला-
वान् (मत्तु०), कलेशः, क्षपाकृत् (त्), क्षपेशः,
रवसिन्धुः, गौरगुः, गौरभाः (अस्), गौरांशुः,
चन्दिरः, चन्द्रमाः (अस्), चिकिलदः, छायाङ्कः,
छायाभृत् (त्), जडांशुः, जडोलः, जयन्तः,
जरणः, ज्योत्स्नेशः, तपसः, तमीशः, तमोनुत्
(द्), तापसः, तारेशः, तुङ्गीशः, त्रियामेट् (श्),
दशाश्वः, द्विजेन्द्रः, द्विजेशः, धिष्यपः, धिष्येशः,
ध्वान्तारिः, निट्पतिः, निशाकृत् (त्), निशेशः,
पक्षजः, परिच्छः, परिज्मा (अन्), परिज्वा (अन्),
परिज्ञः, पर्वधिः, पर्वरिः, भधवः, भनाथः, भपतिः,
भभर्त्ता (तृ), भविभुः, भुवन्त्युः, भूपतिः,
मृगाङ्कः, यजतः, यज्ञराट् (ज्), यामिनीट्
(श्), युवनः, रजनीट् (श्), रात्रिपः, रात्रीशः,
लक्ष्मणः, विकुलः, विकिलदः, विश्वप्ताः
(भ्राकारान्तः), शपितः, शयतः, शशभृत् (त्),
शशाङ्कः, शीतगुः, शीतभा ?, शीतभाः (अस्),
शीतलः, शीतांशुः, शुभांशुः, शुभ्रगुः, शुभ्रभाः
(अस्), शुभांशुः, श्वेतगुः, श्वेतवाट् (ह्),
३०-५८

श्वेतांशुः, श्वेताश्वः, षोडशी (इन्), सितगुः, सितभाः (अस्), सितरक् (च्), सितांशुः, सिन्धुजः, सिन्धूत्थः, सुधाङ्गः, सुधांशुः, सुधासूः, सुधासूत् (त्), स्तूपतिः ?, हिमगुः, हिम-
त्वद् (ष्), हिमभाः (अस्), हिमसूत् (त्), हिमांशुः, हृद्यांशुः, (४) अत्रिजनिः, अत्रिजनुः (ष्), अत्रिजन्मा (अन्), अत्रिदृग्जः, अत्रि-
भवः, अत्रिसुतः, अनुष्णगुः, अनुष्णभाः (अस्), अमृतसूः, अमृताङ्गः, इन्द्रभिधः, उडुनाथः, उडु-
पतिः, उडुप्रभुः, उडुराजः, उषाधिपः, उषापतिः, उषाविभुः, उषेश्वरः, ऋक्षनेमिः, ऋक्षभर्ता
(तृ), ऋक्षाधिपः, एणलक्ष्मा (अन्), ओष-
धीशः, कर्केश्वरः, कलाधिभूः, कलानाथः, कलानिधिः, कुमुदेशः, क्षणदेशः, क्षपाकरः,
क्षपानाथः, क्षपापतिः, क्षपाप्रभुः, क्षपा-
भर्ता (तृ), खचमसः, गौग्द्युतिः, गौररश्मिः, ग्रहनेमिः, ग्रहपतिः, चित्राटीरः, छायापिदमुः, (प्नुः),
जडच्छविः, जडद्युतिः, जडरश्मिः, जडरोचिः, (ष्), जडाभीशुः, जडोद्भवः, जुहुराणः, जुहु-
वाणः, ज्योत्स्नाकरः, तपोराजः, तमीपतिः, तमीभर्ता (तृ), तमोनुदः, तमोहरः, तारकेशः,
ताराजानिः, ताराधिपः, ताराधीशः, तारानाथः, तारानेता (तृ), तारापतिः, तारापीडः, तारा-
स्वामी (इन्), तिथिप्रणीः, तिमिरारि, तुङ्गी-
पतिः, तुषारगुः, तुषारत्वद् (ष्), तुषारभाः, (अस्), तुषारांशुः, तुहिनगुः, तुहिनरक् (च्),
तुहिनांशुः, दशैविपत् (द्), दशवाजी (इन्), दशहयः, दोषाकरः, दोषाधीशः, दोषानाथः,
द्विजपतिः, द्विजराजः, द्विजविभुः, धवलगुः,

धवलभाः (अस्), धवलरक् (च्), धवलांशुः, नक्षत्रपः, नक्षत्रेशः, नमोदीपः, निशाकरः, निशा-
केतुः, निशाचरः, निशानाथः, निशानेताः (तृ), निशापतिः, निशामणिः, निशारत्नम्,
नीहारगुः, नीहारांशुः, पक्षजन्मा (अन्), पक्ष-
धरः, पूर्वैविपत् (द्), पाण्डरांशुः, पीयूषगुः, पीयूषत्वद् (ष्), पीयूषसूः, पीयूषांशुः, पीयू-
षोक्षः, पुनर्युवा (अन्), प्रालेयभाः, (अस्), प्रालेयांशुः, भदयितः, भनायकः, भरमणः, भाषि-
नाथः, मासहोत्थः, मिहिकांशुः, मृगधरः, मृग-
पिप्लुः (द्मुः), मृगलक्ष्मा (अन्), यजतनुः, यज्वपतिः, यथासुखः, यामिनीशः, रजनिपः,
रजनीशः, राकानाथः, राकापतिः, राकेश्वरः, राजराजः, रात्रिनाथः, रात्रिनेता (तृ), रात्रि-
पतिः, रात्रिमणिः, रात्रीनाथः, रोहिणीशः, लोकम्पूणः, बलक्षगुः, वामेण्डलः, विभावसुः,
विरोचनः, शताक्षीशः, शर्वरीशः, शशाधरः, शशलक्ष्मा (अन्), शशाङ्कभृत्, (त), शिशिरगुः,
शिशिरांशुः, शीतकरः, शीतकेतुः, शीतच्छविः, शीतज्योतिः (ष्), शीतदीप्तिः, शीतद्युतिः,
शीतपादः, शीतभानुः, शीतमहाः (अस्), शीतरश्मिः, शीतरुचिः, शीतरोचिः, (ष्),
शीतलगुः, शीतलभाः, (अस्), शीत-
लांशुः, शुचिरोचिः (ष्), शुभ्रकरः, शुभ्र-
भानुः, शुभ्राम्बरः, श्यामाकरः, श्यामानाथः, श्वेतकेतुः, श्वेतद्युतिः, श्वेतधामा (अन्), श्वे-
तभानुः, श्वेतरुचिः, श्वेतरुचिः (ष्), श्वेत-
वाजी (इन्), श्वेतांशुकः, समुद्रजः, सागरभूः,
सितकरः, सितदीप्तिः, सितद्युतिः, सितरश्मिः,

सितरुचिः, सितवृष्णिः, सितहयः, सिन्धुजनिः, तुषारमूर्तिः, तुषाररश्मिः, तुषारशोचिः, (६), सिन्धुजन्मा (अन्), सिन्धुमित्रम्, सिन्धुसुतः, तुहिनकरः, तुहिनद्युतिः, तुहिनरश्मिः, तुहिन-
 सिन्धोमित्रम्, सिप्रग्रहः, सुधाकरः, सुधावृष्णिः, रोचिः, (६), तुहिनाकरः, तुहिनांशुकः, त्रिया-
 सुधादीप्तिः, सुधाधारः, सुधानिधिः, सुधापिन्धुः, मेश्वरः, दक्षजाजानिः, दक्षजापतिः, दक्षसुतेशः,
 सुधाभानुः, सुधारश्मिः, सुधावासः, सुधांशुकः, दाक्षायणीशः, द्विजन्मपतिः, द्विजाधिराजः,
 सुधासिन्धुः, सुधासूतिः, हरिणभृत् (त्), धवलकरः, धवलच्छविः, धवलद्युतिः, धवल-
 हिमरश्मिः, हिमरुचिः, हिमरोचिः (६), वृष्णिः, धिष्ण्यरमणः, नक्षत्रनाथः, नक्षत्रनेमिः,
 (५) अखरकरः, अग्रजाधिपः, अग्रमंधामा, नक्षत्रपतिः, नक्षत्रेश्वरः, नभश्चमसः, नलि-
 (अन्), अत्रिनेत्रजः, अत्रिनेत्रभूः, अत्रीतजनिः, नीरिपुः, नलिनीशत्रुः, नलिन्याःशत्रुः,
 अनिदावांशुः, अनुष्णकरः, अनुष्णरश्मिः, अमृत- निशाधिपतिः, निशानायकः, निशावल्लभः,
 करः, अमृततेजाः (अस्), अमृतदीप्तिः, अमृत- निशीथिनीशः, नीहारकरः, नीहारदीप्तिः,
 द्युतिः, अमृतधामा (अन्), अमृतपिण्डः, अमृत- नीहाररश्मिः, पद्मासहोत्थः, पद्मिनीशत्रुः,
 मूर्तिः, अमृतरश्मिः, अमृतरुचिः (६), अमृता- पीयूषकरः, पीयूषघनः, पीयूषद्युतिः, पीयूष-
 भीषुः, अरीद्रकेतुः, अवश्यायगुः, उडुनायकः, पिण्डः, पीयूषभानुः, पीयूषमहाः (अस्), पीयूष-
 उषाधिपतिः, ऋक्षरमणः, ऋक्षाधिपतिः, एण- मूर्तिः, पीयूषरश्मिः, पीयूषरुचिः, पीयूषवपुः
 कलङ्कः, एणतिलकः, ओषधीगर्भः, ओषधीपतिः, (६), पीयूषाभीशुः, प्रालेयभानुः, प्रालेयरश्मिः,
 ओषधीश्वरः, कमलरिपुः, कलाधिनाथः, कला- भगणनाथः, मिहिकाशोचिः (६), मृगलाञ्छनः,
 नायकः, कलानान्निधिः, कुमुदबन्धुः, कुमु- मृणालिनीद्विद् (६), यज्वानांपतिः, यामव-
 दिनीशः, कुमुदतीशः, कुरुङ्गलक्ष्मा (अन्), तीशः, यामिनीपतिः, यामिनीश्वरः, रजनीकरः,
 कूर्त्तकाभवः, कैरवबन्धुः, कौमुदीपतिः, क्षण- रजनीकरः, रजनीकान्तः, रजनीनाथः, रजनी-
 दाकरः, क्षणदाधवः, क्षणदाधिपः, क्षणदाधिभूः, पतिः, रजनीप्रेयाः (अस्), राकाधीश्वरः,
 क्षणदापतिः, क्षपाधिपतिः, क्षपानायकः, चकोरबन्धुः, रोहिणिमित्रम्, रोहिणीकान्तः, रोहिणीजानिः,
 चकोरसुहृत् (द्), छायालक्षणः, छायालाञ्छनः, जड- रोहिणीनाथः, रोहिणीपतिः, रोहिणीप्रियः,
 मयूखः, जलनिधिभूः, जलमण्डलः, तमिस्राकरः, रोहिणीप्रेयाः (अस्), रोहिणीविभुः, लक्ष्मी-
 तमिस्राधिपः, तमीनायकः, तारकराजः, तार- सहजः, लक्ष्मीसहोत्थः, लोकाप्यायकः, वलक्ष-
 कानाथः, ताराधिराजः, तारानायकः, तारा- करः, वलक्षभानुः, वलक्षरश्मिः, विभावरीशः,
 रमणः, तिथिप्रणेता (त्), तुषारदीप्तिः, शशकलङ्कः, शशलक्षणः, शशलाञ्छनः, शिशिर-
 १-२६ शीतकिरणः, शीतदी-
 चितः, शीतमयूखः, शीतमरीचिः, शीतलकरः,

शीतलभानुः, शीतलाभीषुः, शीतांशुमाली (इन्), श्वेतकिरणः, श्वेतवाहनः, समुद्राङ्गजः, सरोरु-
हारिः, सर्वपथीशः, सागरात्मजः, सितकिरणः
मितदीधितिः, सिन्धुनयः, सिन्धुनन्दनः, सुधा-
किरणः, सुधादीधितिः, सुधामयूखः, सुधाम-
रीचिः, स्नेहरेकभूः, हरिणलक्ष्मा (अन्),
हिमकिरणः, हिमगभस्तिः, हिमततिलुत् (त),
हिमदीधितिः, हिमांशुमाली (इन्). (६) अचण्ड-
मरीचिः, अनिदाघधामा (अन्), अनुष्णदीधितिः,
अब्धिनवनीतम्, अमृतकिरणः, अमृतदीधितिः,
अम्निधानः, अमृतशरीरः, अवश्यायकरः,
आकाशचमत्, इलादेवराजः, उषाधिनायकः,
ऋक्षाणामधिपः, ओषधीनाथः, ओषधीनायकः,
कमलशायकः, कलापारिवृढः, कुमुदबान्धवः,
कुमुदात्मबन्धुः, कुमुदानन्दनः, कुमुदिनीपतिः,
कुमुदेकबन्धुः, कुमुद्वतीबन्धुः, कुमुद्वतीमुहूर्दः,
(६) कुम्भलाञ्छनः, कुवलयनाथः, कृत्तिका-
सम्भवः, कैरववनेशः, कैरवविकासी (इन्), कैर-
विणीपतिः, कैरविणीश्वरः, क्षणदाधिनाथः, क्षण-
दानायकः, थापापरिवृढः, क्षीरोदनन्दनः, छाया-
मृगधरः, जन्मलमूर्तिः, तारकानायकः, तिथि-
प्रवक्तृकः, तुषारकिरणः, तुषारदीधितिः, तुहिन-
किरणः, तुहिनमयूखः, तुहिनमरीचिः, त्रिश-
मारमणः, दाक्षायणिकान्तः, दाक्षायणीजानिः,
दाक्षायणीपतिः, धवलकिरणः, धवलदीधितिः,
नयनाभिरामः, निशापरिवृढः, निशीथिनीनाथः,
निशीथिनीपतिः, पीयूषकिरणः, पीयूषमयूखः,
प्राचीनतिलकः, प्रालेयकिरणः, प्रालेयमरीचिः,
मिहिकामयूखः, मिहिकामरीचिः, यामवतीपतिः,
१-२६

यामिनीनायकः, रजनीनायकः, रजनीरमणः,
रोहिणीरमणः, रोहिणीवत्तलभः, विभावरीभर्ता
(तृ), विभावरीविभुः, शम्भुशिरोमणिः,
शम्भुशिरोमणिः, शर्वरीनायकः, शिशिरकिरणः,
शिशिरमयूखः, शीतलदीधितिः, श्रविष्ठारमणः,
श्वेतपद्मबन्धुः, सितकरवपुः (प), हरचूडामणिः,
हरिणलक्षणः, हरिणलाञ्छनः, हिमरश्मिमाली
(इन्), (७) अत्रिनेत्रप्रसूतः, अनिदाघदीधितिः,
अब्धिनवनीतकम्, आपधीनामधीशः, कुमुदवन-
बन्धुः, कुमुदाकरबन्धुः, कुमुदानन्दकरः, कुमु-
दिनीदयितः, कुमुदिनीरमणः, कैरववनबन्धुः,
कैरवाणां विकासी (इन्), कैरविणीवनेशः, क्षण-
दाधिनायकः, चण्डघृणोतरांशुः, चण्डीशचूडा-
मणिः, चण्डीशचूडारन्म, जलनिधितनयः,
तारकाविनोदकः, त्रिनेत्रचूडामणिः, दाक्षायणी-
रमणः, द्विजराजलेखरः, नक्षत्रमपालकः, नभो-
मण्डलदीपः, प्रोडपाथोधिपुत्रः, यामवतीनायकः,
शीतमयूखमाली (इन्), ममुद्रनवनीतम्, सारङ्ग-
कलङ्कभृत् (८) अत्रिनयनप्रभवः, कुमुदकानन-
बन्धुः, कुमुदगहनबन्धुः, कुमुदवनमुबन्धुः,
कुमुदाकरबान्धवः, कुमुदिनीप्राणेश्वरः, कुमु-
दिनीवधूवरः, कुमुदिनीवनभर्ता (तृ), कैरव-
वनबान्धवः, त्रिनयनचूडारत्नम्, दाक्षायणी-
परिवृढः, द्रुहिणपादजतकः, (९) कुमुदकानन-
बान्धवः, कुमुदषण्डबोधन्दः, कुमुदित्यमुनायकः,
(१०) कुमुदिनांकानननायकः, कैरवकाननाधि-
नायकः, अत्रिनयनममुन्धज्योतिः (प),
(११) कामिनीवदनमोर्भचोरः, विभावरी-
विलासदन्तपत्रः, कैरविणीवनिताजनभर्ता (तृ),
३०-५८

पीतचकोरमरीचिचयः, (१२) धूर्जटिजटामण्डल-
चूडामणिः ।

रात्रिपर्यायाः—क्षणदा, क्षपा, तमी, त्रियामा,
दोषा, निशा, निशीथिनी, यामवती, यामिनी,
रजनी, रात्रिः, विभावरी, शर्वरी । शेषपर्यायास्तु
कालवर्गे द्रष्टव्याः ।

दशरात्रिप०—तमसी, तमिस्रा, दशरात्रिः ।

पूर्णिमारात्रिप०—ज्योतिष्मती, ज्योत्स्नी, पूर्णिमा-
रात्रिः ।

चन्द्रप्रभाप०—कौमुदी, चन्द्रगोलिका, चन्द्रप्रभा,
चन्द्रातपः, चन्द्रिका, चन्द्रिमा, चान्द्री, चार्वी,
ज्योत्स्ना ।

नक्षत्रप०—उडु, ऋक्षम्, तारका, तारा,
धिष्यम्, नक्षत्रम्, भम् । शेषस्तु पञ्चाङ्गवर्गे ।

चिह्नप०—अङ्कः, अभिज्ञानम्, कलङ्कः, चिह्नम्,
लक्षणम्, लक्षम् (अन्), लच्छतम्, लाञ्छनम्
लिङ्गम् ।

मृगप०—अजिनयोनिः, एणः, कुरङ्गः, मगः,
वातायुः, शशः, सारङ्गः, हरिणः, शेषस्त्वन्यत्र ।

हिमपर्यायाः—अवश्यायः, आकाशबाष्पः, इन्द्राग्नि-
धूमः, खबाष्पः, तुषारः, तुहिनम्, नीहारः,
प्राण्यम्, महिका, मिहिका, रजनीजलम्,
हिमम् ।

हिमसंहतिप०—हिमसंहतिः, हिमानी ।

शीतप०—जडः, तुषारः, शिशिरः, शीतः,
शीतलः, सुशीमः, सुषिमः, सुषीमः, हिमः ।

शुक्लवर्णप०—अच्छः, अमलः, अर्जुनः, अवदातः,
अवलक्षः, उज्ज्वलः, गौरः, धवलः, पाण्डरः,
पाण्डुः, पाण्डुरः, पुष्ट (ण्डु)कः, वदातः,
१-२१

वलक्षः, विशदः, शुक्रः, शुक्लः, शुचिः, शुभ्रः,
शुभ्रम् (अ०), श्वेतः, श्वेतः, सितः, हरिणः ।
कमलकुमुदादीनां सामान्यप०—उत्पलम्, कुवम्,
कुवलम्, कुवल्यम्, कुवेलम् । 'कुवल्यं' चन्द्र-
विकासि, 'पद्मम्' सूर्यविकासि इत्यनयोर्भेदो-
ज्येयः ।

सितोत्पलप०—कुमुत् (द्), कुमुद्वती, कैरवम्,
गर्दभाह्वयम् ।

कुमुद्वलताप०—कुमुदिनी, कुमुद्वती, कैरविणी ।

अमृतप०—अमृतम्, पीयूषम्, पेयूषम्, सुधा,
शेषस्तु देववर्गे ।

चकोरप०—अङ्गारभक्षः, उत्पिबः, कौमुदीजी-
बनः, कौमुदीजीवी (इन्), चकोरः, चकोरकः,
चन्द्रिकापायी (इन्), चन्द्रिकाप्रियः, चन्द्रि-
काशनः, चलच्चञ्चुः, जीवजीवः, जीवजीवकः,
जीवजीवः, ज्योत्स्नाप्रियः, रक्ताक्षः, विषदशन-
मृत्युकः, विषमृत्युः, विषमृत्युसूचकः ।

चन्द्रपितृप०—अश्विः, समुद्रः, सागरः, सिन्धुः,
शेषस्त्वन्यत्र (देववर्गे) ।

चन्द्रपितृप०—अत्रिः (सप्तर्षिविशेषः), अत्री
(इन्), अतसूयापतिः, कदमकन्यापतिः, अत्रिदृग,
अत्रिनेत्रः, अत्रिलोचनः ।

चन्द्रभगिनीप०—इन्दिरा, रमा, लक्ष्मीः, शेषस्तु
देवे ।

चन्द्रपुत्रप०—चान्द्रिः, जः, बुधः, विदुः, वैधवः,
सौम्यः, शेषस्तु बुधपययि ।

चन्द्रपुरीप०—चन्द्रपुरी, विभा, सोमपुरी, एषो-
दिच्यां वर्तते ।

चन्द्रकलाप०—(१) अमृता, (२) मानदा,
१०-५८

(३) विश्वा, (४) तुष्टिः, (५) पुष्टिः, (६) रतिः, (७) घृतिः, (८) शशिनी, (९) चन्द्रिका, (१०) कान्तिः (११) ज्योत्स्ना, (१२) श्री, (१३) प्रीतिः, (१४) अङ्गदा, (१५) पूर्णा, (१६) पूर्णामृता, चेताश्चन्द्रस्य षोडशकलाः सन्ति ।

क्षीणचन्द्रपर्यायाः—अपचिततनुः, उचयपरिच्युतः, कलुषितः, कुज्योतिः (ष्), कृशः, क्षयकायः, क्षयरोचिः (ष्), क्षयी (इन्), क्षीणः, क्षीणकरः, क्षीणकलः, क्षीणकान्तिः, क्षीणतनुः, गलितः, दीप्तिरहितः, दुर्बलः, नष्टः, प्रक्षीणः, मूढः, विकलः, विगलितः, विनष्टः, वृद्धिकलाविहीनः ।

दुर्विधुष०—दुश्चन्द्रः, दुर्विधुः, (नीचादिक्षीणमारकादिभागः) ।

पूर्णचन्द्रप०—अखण्डमण्डलः, अखण्डितवपुः (ष्), अधिकलः, अन्यूनकलः, आपूर्णमण्डलकलाकलितः, कलाकलापाधिकृताधिशाली, कलाभिभूषितः, कलाभिरभिभूषितः, गोक्षीरशंखधवलः, 'दिनम्मन्या,' 'पूर्णेन्दुस्तु दिनम्मन्या' इति वेजयन्ती । परिपूरिताङ्गः, पथ्याप्तचन्द्रः, पूतद्युतिः, पूर्णः, पूर्णकलः, बिभ्रद्रश्मिकरालपूर्णपरिधिः, वर्धमानतनुः, वद्धिष्णुः, विपुलरश्मिशिखाकलापः, विवर्द्धमानः, शंखधवलः, संवर्द्धमानः, सकलाभिराममूर्तिः, सुधामृणालोपमबिम्बशोभितः ।

मङ्गलपर्यायाः—(१) हः, (२) असृक् (ज्), अस्लः, आरः, कुजः, कुभूः, क्रूरः, क्षमाजः, क्षमोत्थः, चरः, जिह्मः, नतः, पापी (इन्), भुनः, भूजः, भूभूः, भौमः, रक्तः, वक्रः, (३) अङ्गारः, १-२६

अरालः, अरुणः, आविद्धः, इराजः, इलाजः, इलाभूः, इलोत्थः, उर्वीजः, उर्वीभूः, ऊर्मिमान् (मनु०), ऐरेयः, ऐलेयः, प्रोर्वेयः कर्षकः, कुञ्चितः, कुजनिः, कुजन्मा (अन्), कुटिलः, कुपुत्रः, कुभवः, कुसुतः, कुसूनुः, क्रूरकृत् (त्), क्रूरदृक् (श्), क्रूराक्षः, क्षमाजः, क्षमाभूः, क्षितिजः, क्षितिभूः, क्षैतेयः, क्षोणिजः, क्षोणीभूः, क्षमाजनिः, क्षमाजन्मा (अन्), क्षमापत्यम्, क्षमापुत्रः, खोल्मुकः, गोत्राजः, गोत्राभूः, गोत्रेयः, घातुकः, धराजः, धराभूः, नवाचिः (ष्), नृशंसः, पृथ्वीजः, पृथ्वीभूः, प्रव्यालः, बलाजः, भूजनिः, भूपुत्रः, भूभवः, भूमिजः, भूमिभूः, भूसुतः, भूसूनुः, मङ्गलः, महिजः, महोजः, महोभूः, माहेयः, रक्ताङ्गः, रसाजः, रसाभूः, रुधिरः, रोहितः, लोहितः, वृजिनः, वेल्लितः, शोणितः, अङ्गारकः, अचलाजः, अनन्ताभूः, अवनिजः, अवनीजः, अवनीभूः, आषाढाभूः, असृक्तनुः, अस्लकरः, अस्त्रवासाः (अस्), आवनेयः, आषाढाभूः, इलाजन्मा (अन्), इलाभवः, इलासुतः, उर्वीपुत्रः, उर्वीभवः, उर्वीसूनुः, ऋणा-न्तकः, काश्यपीजः, काश्यप्युत्थः, काश्यपेयः, कुकुमारः, कुतनयः, कुदायादः, कुदारकः, कुनन्दनः, क्रुरनेत्रः, क्षमापुत्रः, क्षमासुतः, क्षमासूनुः, क्षितिजनिः, क्षितिपुत्रः, क्षितिभवः, क्षिति-सुतः, क्षितिसूनुः, क्षोणिजन्मा (अन्), क्षोणीपुत्रः, गोत्रापत्यम्, गोत्रापुत्रः, धराङ्गजः, धरात्मजः, धरापुत्रः, धरासुतः, धरित्रिजः, धानीपुत्रः, पृथिवीजः, पृथ्वीपुत्रः, पृथ्वीसूनुः, बलासवः, भूकुमारः, भूतनयः, भूदारकः, भूनन्दनः, भूमि- ३०-०६

जातः, भूमिपुत्रः भूमिसुतः, भूमीभवः महिपुत्रः, महीसुतः, मेदिनीजः, मेदिनीभूः, रक्तकरः, रक्तद्युतिः, रक्तरश्मिः, रसात्मजः, रसाभवः, रुधिराङ्गः, रोहिताङ्गः, लोहिताङ्गः, लोहिताङ्गुः, वक्रचार्गः, वसुधाजः वाचनजः ?, वाचनभूः ?, वासुधेयः, व्योमोलमुकः, (५) अचलासुतः, अनन्ताजनिः, अरुणतनुः, अरुणावासाः (अस्), अरुणाम्बरः, अरुणीजनिः, अरुनेर्जनिः, अषाढाभवः, अषाढाभवः, इलाकुमारः, इलातनूजः, इलात्मजातः, उर्वीतनयः, ऋणस्य हर्ता (तु), कृतनुभवः, क्रूरलोचनः, क्षमातनयः, क्षितिकुमारः, क्षितितनयः, क्षितिनन्दनः, क्षोणिकुमारः, क्षोणीतनूजः, क्षोणीनन्दनः, गगनोल्मुकः, धरणिमुतः, धरणीपुत्रः, धरणीभवः, धरण्याःपुत्रः, धराकुमारः, धरातनयः, धरित्र्यात्मजः, धरित्र्याःपुत्रः, धात्रीतनयः, धात्रीनन्दनः, पृथिवीसुतः, पृथ्वीतनयः, पृथ्वीतनूजः, बलाकुमारः, भूमिदायादः, भूमीतनयः, महिनयः, महितनूजः, महीकुमारः, महानन्दनः, मेदिनीजनिः, रोहितच्छविः, रोहितदेहः, रोहितद्युतिः, लोहितदेहः, वक्रचार्गः, वसुन्धराजः, वसुन्धराभूः, वसुधाभवः, वाचनसूनुः ?, वासुन्धरेयः, विपुलात्मजः, विश्वम्भराजः, वृश्चिकनाथः, शिववीर्यजः, शोणविग्रहः, सर्वसहाजः, (६) अचलातनयः, अनन्तातनूजः, अवनितनयः, अवनिनन्दनः, अरुणीतजन्मा (अन्), इरमानन्दनः, इरमासम्भवः, इलादेहोद्भवः, काश्यपीकुमारः, कोकनदच्छविः, क्रूरविलोचनः, क्षितितनूजनिः, जगतीनन्दनः, तीव्रविलोचनः, धरणिकुमारः, धरणितनयः, १-२१

धरणीतनूजः, धरादेहभूः, धरित्रीतनयः, धात्रीतनूजनिः, पृथिवीतनूजः, पृथिवीसम्भवः, मेदिनीनन्दनः, रुधिरकिरणः, लोहितदीधितिः, लोहितविग्रहः, वसुन्धरात्मजः, वसुन्धरापुत्रः, वसुन्धराभवः, वसुन्धरासुतः, वसुधातनूजः, वसुधात्मजातः, वसुमतीपुत्रः, वसुमतीसुतः, विश्वम्भराजनिः, सर्वसहात्मजः, सर्वसहायोनिः, सर्वसहासूनुः । (७) महिमूर्तिसम्भवः, मेदिनीगर्भभूतः, मेदिनीतनूजन्मा (अन्), वसुन्धरानन्दनः, वसुमतीतनयः, विपुलातनूजातः, विश्वम्भरानन्दनः, शोणितसंहननः, सर्वसहातनूजः, सागराम्बरासुतः, (८) अचलाविग्रहोद्भवः, वसुन्धराङ्गसम्भवः, सर्वसहाशरीरजः । (९) काश्यपीकलेवरोद्भवः, (१०) विश्वम्भराविग्रहसम्भवः ।

रक्तपर्यायाः—असृक् (ज्), अस्त्रम्, आग्नेयम्, आसुरम्, कीलालम्, क्षतजम्, प्राणदम्, मांसकरम्, मांसकारि, रक्तम्, रसतेजः (अस्), रसभवम्, रसोद्भवम्, रुधिरम्, रोक्यम्, लोहितम्, वाशिष्ठम्, विस्त्रम्, शोणितम्, शोध्यम् ।

रक्तवर्णप०—अरुणः, अव्यक्तरागः, कोकनदच्छविः, बालसन्ध्याभः, माञ्जिष्ठः, रक्तः, रोहितः, लोहितः, शोणः, सन्ध्याभः ।

ऋणप०—उद्धारः, ऋणम्, पट्युद्भवजन्म, प्रमात्यम् ?, प्रामाज्यम्, प्रामित्यम्, ? प्रामीत्यम् ।

अङ्गप०—अङ्गम्, कायः, तनुः, देहः, शेषस्त्वपत्र ।

भूमिप०—अचलकीला, अचला, अदितिः, अद्रि-कीला, अनन्ता, अन्तरिक्षम्, अविध्वीपा, अविध-मखला, अविधवस्त्रा, अम्बरस्थली, अवनिः— ३०-५८

नी, आदिमा, आद्या, इडा, इडिका, इरा इला, इलिका, ईला, उदधिवस्त्रा, उर्वरा, उर्वी, कान्ता, काश्यपी, कोलिनी, कुः, कुम्भिनी, कुह्वरी, केलिनी, क्रोडकान्ता, क्षमा, क्षरिः, क्षान्ता, क्षान्तिः, क्षितिः, क्षोणिः—णी, क्षोणिः—णी, क्षमा, खगवती, खण्डनी, गन्धमाता (तृ), गन्धवती, गह्वरी, गातुः, गिरिकर्णिका, गिरिस्तनी, गौः (गो), गोत्रकीला, गोत्रा, ग्मा, घनश्रेणी, जगती, जगद्गहा, ज्या, दक्षा, देहिनी, द्विरा, धरणिः—णी, धरणीधरा, धरा, धराधारा, धरित्री, धात्री, धारणी, धारवित्री, नगाधारा, निर्ऋतिः, निश्चला, पर्वतकीला, पर्वताधारा, पारा, पूषा, पृथ्वी, पृथिवी, पृथुः, पृथ्वी, पेरा, बला, बीजप्रसूः, बीजसूः, भुवनमाता (तृ), भूः, (स्) (अ०), भूतधात्री, भूतमाता (तृ), भूमिः—भी, मध्यमलोकः, मध्यमलोकवर्त्म (अन्), मध्यलोकः, मर्यः, महाकाण्डा, महास्थाली, महिः—ही, माधवी, मेदिनी, मेर्वद्विकीला, रत्नगर्भा, रत्नवती, रत्नसूः, रत्नावती, रसा, वरा, वसुन्धरा, वसुधा, वसुधारिणी, वसुमती, विपुला, विश्वम्भरा, विश्वा, शैलाधारा, श्यामा, समुद्रकाञ्ची, समुद्रमेखलना, समुद्ररसना, समुद्रवसना, समुद्राम्बरा, सपंभृता, सर्वसहा, सलिलेशाम्बरा, सहा, सागरनेमी, सागरमेखला, सागराम्बर, सुधा, स्थगणा, स्थिरा, स्वसूः, स्वस्थली, हेमा ।

एकयोक्त्वा द्यावापृथिवीपर्यायाः—अपारे, घृतवती, घृतवर्यो, दिवः पृथिव्यौ, दिवस्पृथिव्यौ, द्यावाक्षमे, द्यावापृथिवी, द्यावापृथिव्यौ, द्यावाभूमी, बृहती, बृहत्यौ, भूद्यावी, रोदसी, रोदसी, १-२६

रोदस्यो, रोधसी, रोधस्यो ।

पुत्रपर्यायाः—अङ्गजः, अङ्गभूः, आत्मजः, आत्मजन्मा (अन्), आत्मजातः, आत्मनीनः, उद्गहः, कुलधारकः, तनयः, तनुजः, तनूजः, दायदः, दारकः, द्वितीयः, नन्दनः, पिण्डदः, पुत्रः, सुतः, सूनुः, स्वजः ।

एकयोक्त्वा पुत्रपुत्रीपर्यायाः—अपत्यम् (न०) (अजहल्लिङ्गम्), तुक् (ज्) (पुं०), लोकम् (न०), प्रजा (स्त्री०), प्रसूतिः, (स्त्री०), बीजम् (न०), सन्तातिः (स्त्री०), सन्तानः (पुं०)

बुधपर्यायाः (१) जः, विद् (द्), सत् (त्), (२) आब्जिः, ग्लौजः, ग्लौभूः, चान्द्रिः, बुधः, मजः, राज्यः, वर्चाः (अस्) शान्तः, सौम्यः, हेमा (अन्) ?, हेम्नः, (३) अम्बभूः, आत्रेयः, इन्दुजः, इन्दुभूः, इन्दूत्थः, इलेशः, एकाङ्गः, ऐन्दवः, कुमारः, कोविदः, चन्द्रजः, ताराजः, तारेयः, नेमिजः, पञ्चाचिः (ष्), पण्डितः, बोधनः, मार्गाङ्किः, रोधनः, विधुजः, विधुभूः, विधूत्थः, विबुधः, वैधवः, वैबुध, शशिजः, शशिभूः, शाशाङ्किः, श्यामाङ्गः, हर्षुलः, (४) अतिदीर्घः, अत्रिपौत्रः, दृक्पथः, अम्बजन्मा (अन्), अम्बसुतः, अम्बसूनुः, अम्बापत्यम्, इन्दुजनिः, इन्दुपुत्रः, इन्दुभवः, इन्दुसुतः, इन्दुसूनुः, इलाजानिः, इलानाथः, इलेश्वरः, एकदेहः, चन्द्रजनिः, चन्द्रजन्मा (अन्), चन्द्रपुत्रः, चन्द्रसुतः, चन्द्राङ्गजः, चन्द्रात्मजः, चान्द्रमसः, जैवातृकिः, तारकेयः, तारासुतः, द्वैजराजिः, धनिष्ठाभूः, प्रहृषणः, प्रहर्षुलः, भेशजातः, मृगाङ्कजः, राजपुत्रः, राजसुतः, रोहिणीजः, रोहिण्यः, ३०-५८

विधुजनिः, विधुसुतः, शशाङ्कजः, शार्वरीशः, शशधरिः, शीतांशुजः, शीतांशुभूः, श्यामगात्रः, श्रविष्ठाजः, श्रविष्ठाभूः, सोमजनिः, सोमसुतः, सोमसूनुः, हिमांशुजः, हैमांशवः, (५) अञ्जनन्दनः, इन्दुतनयः, इन्दुनन्दनः, इलारमणः, इलावल्लभः, उषेशजातः, ऋक्षपजनिः, कलापजनिः, कलेशजनिः, कलेशपुत्रः, चन्द्रतनयः, जडांशुजन्मा (अत्), जडांशुभवः, जडांशुसूनुः, जैवातृकजः, तारकासूनुः, ताराङ्गजातः, तारातनयः, तारानन्दनः, तौहिनांशुजः, तौहिनांशवः, द्विजराजजः, धनिष्ठाभवः, परिज्वपुत्रः, पर्वरिपुत्रः, पालाशवासाः (अस्), पालाशाम्बरः, मृगाङ्कसूनुः, यामिनोशजः, रजनीशभूः, राकेशात्मजः, रोहिणीभवः, रोहिणीसुतः, विधुतनयः, विधुदारकः, शशाङ्कसूनुः, शशिकुमारः, शशितनुजः, शशिनन्दनः, शिशिरांशुजः, शीतशुसूनुः, शीतभानुजः, शीतलांशुजः, शीतांशुजातः, शीतांशुपुत्रः, शीतांशुसूनुः, शीतलांशवः, शैशिरांशवः, श्रविष्ठाभवः, सोमनन्दनः, हरिणाङ्कजः, हिमकरजः, हिमांशुजन्मा (अन्), हिमांशुसूनुः, हिमांशोः सुतः, (६) अत्रिजनुः सुतः, अमृतरश्मिजः, अमृतांशुजन्मा (अन्), अमृतांशुसूनुः, इन्दुदेहभवः, उडुनाथपुत्रः, उषाधिताथजः, अक्षेश्वरजन्मा (अत्), एणाङ्कतनूजः, ओषधीशसुतः, कलाधरपुत्रः, कलानिधिसुतः, चन्द्रमसः सुतः, चान्द्रमसायनः, चान्द्रमसायनिः, छायाङ्कतनयः, जैवातृकजनिः, तमिस्राकरजः, तमीनाथजातः, तमीभर्तृपुत्रः, तमीशतनयः, तुषारांशुजनिः, तुषारांशुसुतः, तुहिनोन्नसुतः, द्विजराजपुत्रः, द्विजराज-

सूनुः, धनिष्ठासम्भवः, नक्षत्रेशसुतः, निशानाथसुतः, पीयूषरश्मिजः, प्रालेयमानवः, प्रालेयभानुजः, भनाथनन्दनः, मृगधरजनिः, मृगाङ्कदेहजः, यामिनीशसूनुः, यामवतीशजः, रजनीश्वरभूः, रात्रिनाथात्मजः, रोहिणीनन्दनः, लोकम्पूणात्मजः, वलक्षगुपुत्रः, वार्मण्डलभवः, विधुतनुभवः, विधुदेहजातः, शशाङ्कतनयः, शशिशरीरजः, शिशिरांशुसूनुः, शीतकरात्मजः, सितकेतुसूनुः, सितांशुतनुभूः, सुधाकराङ्गजः, सूर्यसहचरः, हरिणाङ्कजन्मा (अन्), हिमकरजनिः, हिमकिरणभूः, हिमरश्मिपुत्रः, (७) अत्रिदृग्जातसूनुः, अत्रीतजन्माङ्गजः, अमृतभानुसूनुः, गौरमरीचिपुत्रः, जडमयूखसुतः, जैवातृकतनयः, तुषारकरपुत्रः, तुहिनदीधितिजः, द्विजराजदेहजः, धवलभानुभवः, पर्वरिदेहजातः, पीयूषांशुतनयः, प्रालेयरश्मिसुतः, मिहिकाकरजनिः, मृगधरदेहभूः, यामवतीशसुतः, रजनीकरपुत्रः, राकाधिराजजन्मा (अन्), वलक्षवृष्णिभवः, शर्वरीशप्रसूतः, शिशिरगुतनयः, शीतदीधितिसुतः, शीतलभानुभवः, हिममरीचिजनिः, (८) अमृतकिरणजन्मा (अन्), कलावतोदेहभवः, कुमुदिनीपतिपुत्रः, कुरङ्गलक्ष्मप्रभवः, तारकराजतनूजः, द्विजराजाङ्गसम्भवः, धवलदीधितिपुत्रः, नक्षत्रनाथनन्दनः, निशीथिनीनाथसुतः, निशीथिनीवल्लभजः, नीहारकरप्रसूतिः, रोहिणीरमणात्मजः, हिमकिरणतनूजः, (९) क्षणदाधिनाथनन्दनः, (१०) दक्षजारमणात्मसम्भवः, (११) दाक्षायणीनायकदेहजन्मा (अन्), (१२) दाक्षायणीपरिवृढाङ्गसमुद्भवः ।

बुधपितृपर्यायाः—अञ्जः, इन्दुः, चन्द्रः, चन्द्रमाः
(अस्), विधुः, सोमः, शेषस्तु चन्द्रे ।

बुधमातृप०—तारा, रोहिणी, शेषस्तु चन्द्रे ।

बुधपत्नीप०—इला, वेला ।

बुधपुत्रप०—उर्वशीरमणः, ऐलेयः, पुरुरवाः
(अन्), बौधः ।

पण्डितप०—कोविदः, पण्डितः, बुधः, विद् शेषस्तु
प्रकीर्णं ।

हरितवर्णप०—पलाशः, पालाशः, पीतनीलः,
हरित् (त्), हरितः ।

बृहस्पतिपर्यायाः—(१) ज्योग्, भः, (२) अर्च्यः,
आर्यः, इज्यः, ईड्यः, गुरुः, गौरः, चक्षाः (अस्),
जीवः, तपाः, (अस्), धीमान् (मत्तु०), धीक्षः,
पूज्यः, प्रख्याः (अस्), मंत्री (इन्), वाग्मी
(इन्), सूरिः, (३) अङ्गिराः (अस्), अमात्यः,
अर्चितः, आचार्यः, इन्द्रार्च्यः, इन्द्रेज्यः, गिरीशः,
गीः पतिः, गोष्पतिः, गीरथः, गोपतिः गोविन्दः,
दीदिविः, देवार्च्यः, देवेज्यः, देवेड्यः, धिषणः,
पारुष्यः, पुरोधाः (पस्), पूजितः, प्रख्यावाक्
(च्), प्रचक्षाः (अस्), प्रशान्तः, मतिमान्
(मत्तु०), लेखार्च्यः, लेखेज्यः, वाक्पतिः, वागीशः,
वाग्वाग्मी (इन्), सचिवः, सिन्धुजः, सुरार्च्यः,
सुरार्यः, सुरेज्यः, सुरेड्यः, सुरेयः, हरीज्यः,
हरीड्यः, हर्यर्च्यः, (४) अङ्गिरोजः, अङ्गि-
रोभूः, अनिर्वापः, अमरार्च्यः, अमरेज्यः, अम-
त्येज्यः, अङ्गिरसः, आदित्यार्च्यः, आदित्येज्यः,
इन्द्रमन्त्री (इन्), इन्द्रवन्द्यः, इन्द्राचार्यः, इन्द्रा-
चितः, गिरांपतिः गिरांस्वामी (इन्), गीर्वा-
णेज्यः, गीर्वाणेड्यः, ताराजानिः, त्रिदशार्च्यः,
१-२६

त्रिदशेज्यः, त्रिदशेड्यः, दिविजेज्यः, देवगुरुः,
देवनुनः, देवपूज्यः, देवमन्त्री (इन्), देववन्द्यः,
देवाचार्यः, देवामात्यः, देवार्चितः, देवोपनीः,
दैवतेज्यः, द्वादशाचिः (ष्), निर्जरेज्यः, पीत-
वासाः (अस्), बृहस्पतिः, मतिसत्ता, मरुतपूज्यः,
मरुदार्च्यः, मरुदीड्यः, मरुद्गुरुः, मरुद्वन्द्यः,
मरुनुतः, मरुमन्त्री (इन्), महामति, मृषध्वजः,
लेखगुरुः, लेखवन्द्यः, वागधीशः, वागीश्वरः,
वाचांपतिः, वाचांप्रभुः, वाचामीशः, वाचांविभुः,
वासवेज्यः, वासवेड्यः, शक्रगुरुः, शक्रपूज्यः, शक्र-
मन्त्री (इन्), शेमुषीशः, सुरगुरुः, सुरनुतः, सुर-
पूज्यः, सुरपेज्यः, सुरमन्त्री (इन्), सुरवन्द्यः,
सूरसूरिः, सुराचार्यः, सुरार्चितः, सुरेशार्च्यः,
सुरेशेड्यः, हरिप्रियः, (५) अङ्गिरः पुत्रः,
अङ्गिरः सुतः, अङ्गिरोभवः, अद्रिभिन्मन्त्री
(इन्), अमरगुरुः, अमरनुतः, अमरपूज्यः,
अमरमन्त्री (इन्), अमराचार्यः, अमरार्चितः,
अमत्यगुरुः, अमत्यामात्यः, आखण्डलेज्यः, इन्द्र-
पूजितः, इन्द्रमहितः, इन्द्रयाजकः, इन्द्रवन्दितः,
इन्द्रसचिवः, उतथ्यसोत्यः, उतथ्यानुजः, गिरो-
रमणः, गीर्वाणगुरुः, गीर्वाणवन्द्यः, गोपतिवन्द्यः,
जम्भारिगुरुः, त्रिदशगुरुः, त्रिदशवन्द्यः, त्रिदशा-
चार्यः, त्रिदशार्चितः, दिविजगुरुः, देवतापूज्यः,
देवनमस्यः, देवयाजकः, देवोपाध्यायः, देवता-
चार्यः, द्वादशकरः, निर्जरगुरुः, निलिम्पमन्त्री
(इन्), निलिम्पाचार्यः, पर्जन्यपूज्यः, पाखण्ड-
कर्त्ता (र्त्तु), पीतवसनः, पीताम्बरभूत, पुरन्द-
रेज्यः, पुरुहूतार्च्यः, प्राक्फाल्गुनेयः, फाल्गुनी-
भवः, बृहतांपतिः, मघवद्गुरुः, मरुदचितः, मरुदा-

चार्यः, मरुन्मस्यः, मरुद्याजकः, महेन्द्रगुरुः, वचसांपतिः, वाचामधीशः, वासवगुरुः, वासवपूज्यः, वासवाच्चितः, विबुधपूज्यः, विबुधाचार्यः, विबुधामात्यः, वृत्रारिपूज्यः, वृत्रारिवन्द्यः, वृषवन्दितः, शक्रस्य मंत्री (इन्), शासितदेवः, सरस्वतीशः, सुरनमस्यः, सुरपूजितः, सुरमहेज्यः, सुरयाजकः, सुराणांगुरुः, सुराधिदेवः, सुरेन्द्रगुरुः, सुरेन्द्रवन्द्यः, सुरेशगुरुः, सुरेशनुतः, सुरेशपूज्यः, सुरेशमन्त्री (इन्), सुरेशाचार्यः, सुरेशाच्चितः, सुरोपाध्यायः, स्वरचित्तांघ्रि, (६) अनिमिषाचार्यः, अनिमिषाचितः, अमरपुरोधाः (अस्), अमराचित्तांघ्रिः, अमरेशमन्त्री (इन्), आदित्यगुरुः, आदित्याचित्तांघ्रिः, इन्द्रपुरोहितः, इन्द्रसुवस्तिकः, उतथ्यसोदरः, उतथ्यावरजः, गीर्वाणेशवन्द्यः, चित्रशिक्षण्डिजः, त्रिदशपगुरुः, त्रिदशपतीज्यः, त्रिदशसचिवः, दम्भोलिभृदिज्यः, दम्भोलिभृन्मन्त्री (इन्), दिविचराचार्यः, देवपतिपूज्यः, देवपतिमन्त्री (इन्), देवपुरोहितः, देवराजाच्चितः, देवसमचितः, निर्जरसचिवः, पर्जन्याचितपत् (६), पविपाणिपूज्यः, पविपाणिमन्त्री (इन्), पुरन्दरगुरुः, पुरन्दराचार्यः, पुरन्दरामात्यः, पुरुहूतपूज्यः, पुरुहूतवन्द्यः, प्राक्फाल्गुनीसुतः, बलारातिगुरुः, मघोनः सचिवः, मरुतां पुरोधाः (अस्), मरुताममात्यः, मरुत्पुरोहितः, मरुदधिदेवः, मरुदुपाध्यायः, महेन्द्रसचिवः, लेखपुरोहितः, वचसामधीशः, विबुधवन्दितः, विबुधसचिवः, विबुधेन्द्रमन्त्री (इन्), शक्रपुरोहितः, शक्रसुवस्तिकः, शक्याः प्रभोर्मन्त्री १-२६

(इन्), शतक्रतुगुरुः, संवर्तपूर्वजः, सुमनोनमस्यः, सुरनाथगुरुः, सुरपतिगुरुः, सुरपपुरोधाः (अस्), सुरपुरोहितः, सुरराजगुरुः, सुरराजपूज्यः, सुरराजवन्द्यः, सुरवन्द्यमानः, सुरार्च्यचरणः, सुरेन्द्रयाजकः, सुरेशनमस्यः, सुरेशपूजितः, सुरेशयाजकः, सुरेशसचिवः, सुरेशाधिदेवः, सुरेशोपाध्यायः, (७) अदितिजनिगुरुः, अदितिसुतामात्यः, अमरनाथपूज्यः, अमरपाचित्तांघ्रिः, अमरपूजितांघ्रिः, अमरपूज्यपादः, अमरराजपूज्यः, अमरराजमन्त्री (इन्), अमरवन्द्यमानः, अमरधीसहायः, अमरेन्द्रोपाध्यायः, इन्द्रस्यपुरोहितः, कुलिशधरनुतः, कुलिशभृत्सचिवः, गणपतिगणकः, गीर्वाणराजाचितः, चित्रशिक्षण्डिसूतः, त्रिदशपतिगुरुः, त्रिदशराजगुरुः, त्रिदिवेशवन्दितः, दानवारिसचिवः, देवताराजपूज्यः, देवदेवसचिवः, देवदेवाधिदेवः, देवनायकगुरुः, देवेशपुरोहितः, निर्जरराजपूज्यः, पविपाणिपूजितः, मरुत्पतिपूजितः, मरुद्वन्दितपदः, मेघयानाच्चित्तांघ्रिः, वचसांपरिवृढः, विबुधपतिगुरुः, शचीपतेः पुरोधाः (अस्), संक्रन्दनसचिवः, सुनासोरपुरोधाः (अस्), सुरनाथपूजितः, सुरनाथयाजकः, सुरपतिवन्दितः, सुरराजपुरोधाः (अस्), सुरराजवन्दितः, सुरवन्दितपदः, सुरेशपुरोहितः, (८) अदितिनन्दनपूज्यः, अमरनाथवन्दितः, अमर्त्यपूज्यचरणः, अमृतान्धसांपूजितः, अस्वप्नदेवसचिवः, ऋभुविभुवन्दित्तांघ्रिः, क्रतुभुजांपतिपूज्यः, गीर्वाणनाथसचिवः, चित्रशिक्षण्डिप्रसूतः, दिविषन्तुत्तरणः, दिवौकसादेवगुरुः, निर्जरराजवन्दितः, निलिम्पराजपूजितः, बहिर्मुख- १०-५८

वन्दितांघ्रिः, यज्ञभुजां सोवस्तिकः, वृन्दारकाचित-
पदः, सुपर्वनाथमहितः, सुरकुलपतिपूज्यः, सुरेश-
वन्दितपदः, सुरेश्वरपूजितांघ्रिः, स्वर्लोकराज-
सचिवः, (६) भ्रमृतादनाचितपदः, नाकनायक-
याजकः, निलिम्पेश्वरपूजितांघ्रिः, शचीपति-
बुद्धिसहायः, सुरराजवन्दितपदः, सुरवृन्दवन्दित-
पदः, (१०) अनिमिषेशपूजितपादः, निलिम्प-
नायकपुरोहितः, (११) अदितिनन्दननाथपुरोधाः,
(अस्), निर्जैरनायकपूजितपादः, वृन्दारकवृन्द-
वन्दितपदः, (१२) अदितिदारकदेववन्दित-
पादः, (१३) अदितिदारकदेववन्दितचरणः ।

गुरुपर्यायाः—उपनीः, क्षाणी (इन्), गुरुः, तीर्थः,
दिशातः, देशिकः, देशिकोत्तमः, धर्मोपदेशकः,
निषेकादिकृत् (त्), बोधानः, ब्राह्मिकः ।

आचार्य्यप०—अनुयोगकृत् (त्), आचार्य्यः, गुरुः,
मंत्रव्याख्याकारः, मंत्रव्याख्याकृत् (त्) ।

उपाध्यायप०—अध्यापकः, उपाध्यायः, पाठकः ।

पूज्यप०—अञ्चितम्, अचितम्, अर्च्यः, इज्यः ।
ईडधः नमस्यः, नुतः, पूजितम्, पूज्यः, महितम्,
वन्दितम्, वन्द्यः, वन्द्यमानः, समञ्चितम्, सम्पू-
जितम् ।

मंत्रिप०—भ्रमात्यः, धीकर्मसहायः, धीसखः,
धीसचिवः, बुद्धिसहायः, मंत्री (इन्), सचिवः,
सामवयिकः ।

पुरोहितप०—ऋत्विक् (ज्), पुरोधाः (अस्),
पुरोहितः, याजकः, सोवस्तिकः (सुवस्तिकः?) ।

सदस्यप०—देशिकः, देशिकोत्तमः, सदस्यः,
सभासद् (द्), सभास्तारः, सभ्यः, सामाजिकः,
स्थेयः ।

१-२६

याजकनामानि—(१) अश्वर्युः, (२) प्रस्थाता
(त्), (३) नेष्टा (ष्ट्), (४) उन्नेता (त्),
(५) ब्रह्मा (भन्), (६) ब्रह्मणाच्छंती (इन्),
(७) अग्नीध्रः, (८) पोता (त्), (९) उद्गाता
(त्), (१०) प्रस्तोता (त्) (११) प्रतिहर्ता
(त्), (१२) अस्तुब्राह्मणः, (१३) होता (त्),
(१४) मन्त्रावरुणः, (१५) अच्छवाकः,
(१६) श्रावस्तुत् (त्) ।

वैजयन्त्यां तु —

याजकाः, भरताः, यज्ञलिहः, कुरवः, ऋत्विजः,
यत्सुचः, देवयवः, वाद्यतः, वृक्षतबर्हिषः, अश्व-
यंवः, उद्गातातरः, होतारः, ब्रह्मा चेति महर्विजः ।

वाक्पथ्याः—गिरः, गिरा, गोः, (गो), ब्राह्मी,
भारती, भाषा, वचः (अस्), वाक् (च्), वाणी,
श्रुतदेवी, सरस्वती ।

पादप०—अङ्गिः, अङ्गिः, क्रमः, क्रमणः, चरणः,
चलनः, पत् (द्), पदम्, पात् (द्), पादः ।

पीतवर्णप०—गौरः, तालकाभः, पीतः, पीतलः,
सितरञ्जनः, सितरूपः, हरिद्राभः, हरिद्रासदृशः,
हारिद्रः ।

गुरुपितृप०—अङ्गिराः (अस्), (सप्तर्षिविशेषः),
चित्रशिखण्डी (इन्) ।

गुरुज्येष्ठभ्रातृप०—उतथ्यः, जीवाग्रजः ।

गुरुपत्नीप०—तारा ।

गुरुपुत्रप०—कचः ।

गुरुवर्यप०—नीतिघोषः ।

शुक्रपर्यायाः—(१) जाः, भः, (२) अच्छः, इतः,
कविः, काणः, कामः?, काव्यः, दूतः, धिष्ण्यः,
भगः, भृगुः, शुक्रः, शुक्लः, श्वेतः, सितः,
३०-५८

(३) आस्फुजिः, आस्फुजित् (त्), उशाना (ऋस्), एकदृग् (श्), एकाक्षः, दैत्यत्विक्, (ज्), दैत्यार्च्यः, दैत्येज्यः, दैत्येड्यः, दैत्येशः, बलीज्यः, भमङ्गः, भागवान् (मनु०), भार्गवः, भृगुजः, भृगुभूः, भृगूत्थः, मघाजः, मघाभूः, मघोत्थः, सुकविः, (४) असुरार्च्यः, असुरेज्यः, असुरेड्यः, आसुरेज्यः, एकचक्षुः (स्), एकनेत्रः, कविसूनुः, काव्यसुतः, चित्रवासाः (अस्), चित्राम्बरः, तिर्यग्गामी (इन्), दनुजाच्यः, दानवेज्यः, दानवेड्यः, दिनदृश्यः, दिवाचरः, दैत्याच्यः, दैत्येज्यः, दैत्येड्यः, दैत्यगुरुः, दैत्यनुतः, दैत्यपूज्यः, दैत्यप्रियः, दैत्यभर्ता (त्), दैत्यमंत्री (इन्), दैत्यवन्द्यः, दैत्यसुहृत् (द्), दैत्याचार्यः, दैत्यामात्यः, दैत्यार्चितः, दैत्येन्द्रेड्यः, दैत्ये-
शेज्यः, दैत्येशेड्यः, दैत्योपनीः, प्राक्सुरेज्यः, प्राग्देवेज्यः, बलिगुरु, बलिपूज्यः, बलिमंत्री (इन्), बलिवन्द्यः, बल्यमात्यः, भृगुजनिः, भृगुजन्मा (अन्), भृगुपुत्रः, भृगुभवः, भृगुसुतः, भृगुसूनुः, भृग्वपत्यम्, मघाजनिः, मघाजन्मा (अन्), मघाभवः, मदग्रहः, श्वेतरथः, षोडशाचिः (ष्), षोडशांगुः, सितरथः, (५) असुरगुरुः, असुरप्रियः, असुरसूरिः, असुराचार्यः, असुरार्चितः, एकनयनः, एकलोचनः, चित्रवसन, दनुजगुरुः, दनुजनुतः, दनुजपूज्यः, दनुजमंत्री (इन्), दनुजवन्द्यः, दनुजसूरिः, दनुजाचार्यः, दनुजामात्यः, दनुजारचितः, दानवगुरुः, दानवपूज्यः, दानवप्रियः, दानवमंत्री (इन्), दानववन्द्यः, दानवसुहृत् (द्), दानवाचार्यः, दानवामात्यः, दानवारचितः, दितिजगुरुः, दितिजपूज्यः, १-२६

दितिजमंत्री (इन्), दितिजाचार्यः, दितिजा-
मात्यः, दैत्यपूज्यः, दैत्यवन्द्यः, दैत्यार्चितः, दैत्यनमस्यः, दैत्यपुरोधाः (अस्), दैत्यपूजितः, दैत्यमहितः, दैत्यवन्दितः, दैत्यसचिवः, दैत्येन्द्र-
मंत्री (इन्), दैत्येन्द्रवन्द्यः, पूर्वदेवेज्यः, पूर्व-
सुरेज्यः, प्राक्सुरवन्द्यः, प्राग्देवतेज्यः, प्राग्देव-
पूज्यः, प्राग्देवाचार्यः, प्राग्देवताच्यः, प्राग्देवते-
ज्यः, बलिपूजितः, बलिवन्दितः, बलिसचिवः, बलेःपुरोधाः (अस्), भार्गवदेवः, भृगुतनयः, भृगुनन्दनः, भृगुप्रसूतिः, भृगुवंशजः, भृगोरपत्यम्, भृगोर्नन्दनः, शतपर्वेशः, सुरारिवन्द्यः, (६) अमरारिगुरुः, अमरारिपूज्यः, अमर्त्यारि-
मन्त्री (इन्), अमर्त्यारिवन्द्यः, असुरदयितः, असुरनमस्यः, असुरपूजितः, असुरमहेज्यः, असुर-
वन्दितः, असुरेन्द्रगुरुः, आसुरपूजितः, इन्द्ररिपु-
मंत्री (इन्), इन्द्रारिवन्दितः, त्रिदशारातीज्यः, त्रिदिवेशारीड्यः, दनुजनाथाच्यः, दनुजसचिवः, दनुजाधिपेज्यः, दनुजेन्द्रमंत्री (इन्), दानव-
पूजितः, दानवयाजकः, दानववन्दितः, दानवोपा-
ध्यायः, दितितनयेज्यः, दितिमुताचार्यः, देव-
रिपूपनीः, दैत्यनमस्यः, दैत्यमहितः, दैत्यपुरो-
हितः, पूर्वदेवतेज्यः, पूर्वदेवपूज्यः, पूर्वदेवतेड्यः, प्रथमदेवाच्यः, प्रथमसुरेज्यः, प्राग्देवतावन्द्यः, प्राग्देववन्दितः, प्राग्देवतार्चितः, बलिपूज्यपादः, भार्गवनन्दनः, भृगुनन्दकरः, विबुधारातीज्यः, विबुधारिपूज्यः, विबुधारिवन्द्यः, शतपर्वाजानिः, शतपर्वानाथः, शतपर्वापतिः, शासितदानवः, सुरारिदयितः, सुरारिसचिवः, (७) अनिमिषा-
रातीज्यः, अनिमेषारिपूज्यः, अमरवैरिवन्द्यः, ३०-५८

अमर्त्यसपत्नेज्यः, असुरकुलगुरुः, असुराणां दयितः, असुरेन्द्रपुरोधाः (अस्), असुरेन्द्रमहितः, असुरेन्द्रसचिवः, दनुजराजगुरुः, दनुतनयाचितः, दनुनन्दनमन्त्री (इन्), दानवराजपूज्यः, दानवाधीशवच्चः, दानववृन्ददेवः, दानवाच्यचरणः, दानवेन्द्राचितांघ्रिः, दितिनन्दनवन्द्यः, दितिसुतसचिवः, दितिसुतपूजितः, दैतेयराजाचिवतः, दैत्यपतिपुरोधाः (अस्), दैत्यराजवन्दितः, पूर्वदेवसचिवः, पूर्वदेवाचितांघ्रिः, प्रथमदेवगुरुः, प्रथमसुरनुतः, प्रथमसुरपूज्यः, प्राग्देवताचिवतांघ्रिः, प्राग्देवतावन्दितः, (८) अनिमिपरिपुपूज्यः, असुरपूज्यचरणः, असुरराजपूजितः, असुरवन्दितपादः, असुराविपपूजितः, दनुजः, सोवस्तिकः, दानवनाथनमस्यः, दानवराजवन्दितः, दितिसुतपुरोहितः, देवेन्द्रसपत्नगुरुः, दैत्यपतेः पुरोहितः, दैत्येन्द्रपूजितपादः, पूर्वदेवाचितपादः, प्रथमदेवपुरोधाः (अस्), प्राग्देवतपुरोहितः, सुरेन्द्रशत्रुमहितः, सुरेशसपत्नसचिवः, (९) अनिमिषद्विषदचितः, अमरराजरिपूजनी, अमरवैरिपुरोहितः, दनुजराजपुरोहितः, (१०) अनिमिषेश्वरवैरिवन्द्यः, अमरशात्रवपूजितांघ्रिः, असुरवृन्दवन्दितपादः, दानवराजपूजितपादः, (११) अदितिसूनुसपत्नसचिवः, असुरनायकपूजितपादः, प्रथमदैवतवन्दितपादः, प्राग्देवतापूजितपादपद्यः (कः), प्राग्देवताराजसुपूजितांघ्रिः, दितिजबुद्धिसहायनभक्षरः, वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितपादः, वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितनपदः ।

शुक्रपितृपर्यायाः—भृगुः, महर्षिविशेषः, भगवद्विभूतिः ।

१-२६

शुक्रपत्नीप०—शतपर्वा, शतपर्विका, शतपर्वा ।

शुक्रपुत्रप०—असुरपुरोहितः, शण्डः ।

शुक्रपुत्रीप०—देवयानी, ययातिपत्नी, शुक्राचार्यपुत्री ।

चित्रवर्णप०—एतः, कर्बुरः, कल्माषः, किर्मीरः, चित्रम्, चित्रलः, शवलः ।

शिष्यप०—अन्तेवासी (इन्), अन्तेषत् (द्), छात्रः, मोक्षः, विनेयः, शिष्यः ।

दैत्यप०—असुरः, इन्द्रारिः, कश्यपापत्यम्, क्षारः ?, दितिजः, दितिसुतः, दित्यपत्यम्, दृष्टिमुद् (प्), देवशत्रुः, दैतेयः, दैत्यः, पातालोकाः (अस्), पूर्वदेवः, पूर्वदेवता, पूर्वसुरः, प्रथमदेवः, प्रथमदेवता, प्रथमसुरः, प्राग्देवः, प्राग्देवता, प्राक्सुरः, यज्ञशत्रुः, रसागेहः, वेदविद्विद् (प्), शुक्रशिष्यः, सुरद्विद् (प्), सुरारिः, हरिद्विद् (प्) ।

दानवप०—असुरः, इन्द्रारिः, दनुजः, दनुतनुजन्मा (अन्), दनुपुत्रः, दनुभवः, दनुभूः, दनुसूनुः, दानवः, शुक्रशिष्यः ।

कालेयपर्यायाः—असुरः, इन्द्रारिः, कालोजः, कालीतनयः, कालीपुत्रः, कालीभवः, कालीभूः, कालीसूनुः, कालेयः, महिषासुरः, महिषीजः, महिषीभवः, महिषीभूः, महिषीसुतः, माहिषेयः, सुरद्विद् (प्) ।

दैत्यवर्द्धकिप०—असुरशिल्पी, दैत्यवर्द्धकिः, मयः, सूर्यसद्धान्तकर्ता (त्) ।

शनिपर्यायाः—(२) अकिः, आरः, आकिः, ऐनिः, कालः, कृष्णः, कोणः, कोलः, क्रूरः, क्रोडः, छोडः, दीर्घः, नीलः, पङ्कः, पीष्णः,

३०-५६

ब्राह्मिः, भागिः, भाग्यः, मन्दः, मृदुः, मैत्रः, मैत्रिः, यमः, वक्रः, शनिः, शनैः (स्) (अ०), शोरः, शोरिः, श्यामः, सीरः, सीरिः, स्थिरः, हांसिः, (३) अंशुजः, अंशुभूः, अन्तकः, अर्कजः, अर्कभूः, अंशुकलजः, अश्वेतः, असितः, आशवः, आरुणिः, इनजः, इनभूः, इनोत्थः, कृशाङ्गः, क्रूरात्मा (अन्), घटपः, घटेशः, छायाजः, छायाभूः, छायेयः, तापनिः, नीलरुक् (क्), पपीभूः, पातङ्गिः, पैङ्गलः, प्रभाजः, प्रभाभूः, प्राभेयः, ब्रह्मजः, ब्रह्मण्यः, भगजः, भगभूः, भगोत्थः, भानवः, भानुजः, भानुभूः, भास्करिः, भास्वज्जः, भास्वद्भूः, मन्दगः, मन्देतिः, मार्तण्डिः, मार्तण्डिः, मित्रजः, मुदुगः, मेचकः, मेहिरिः, रविजः, रविभूः, रावेयः, सप्ताचिः (ष्), सप्तांशुः, सप्तांशः, हंसजः, हेलिजः, हेलैयः, (४) अरुणजः, अरुणोत्थः, अर्कजनिः, अर्कजन्मा (अन्), अर्कपुत्रः, अर्कभूतः, अर्कसुतः, अर्कत्मजः, असितगुः, असितभाः (अस्), असितरुक् (क्), आदित्यजः, आदित्योत्थः, इनजनिः, इनजनुः (ष्), इनसुतः, इनात्मजः, उष्णांशुजः, औष्णांशवः, कपिलाक्षः, कृष्णप्रभः, कृष्णरुचिः, कृष्णवासाः (अस्), कृष्णाम्बरः, खरांशुजः, खरोलभूः, खारांशवः, गभस्तिजः, गाभस्तेयः, घटनाथः, घटविभुः, घटाधिपः, चण्डांशुजः, चाण्डकरिः, चाण्डांशवः, छायाजनिः, छायात्मजः, छायापुत्रः, छायाभवः, छायासुतः, छायासूनुः, तपनजः, तारण्यः, त्रिमूर्तिभूः, त्रैमूर्त्यः, दैनकरिः, देवाकरिः, ध्वान्तद्विभूः, नीलद्युतिः, नीलरुचिः, नीलरोचिः (ष्), नील-

वस्त्रः, नीलवासाः (अस्), नीलाम्बरः, नीलांशुः, पतङ्गजः, पतङ्गभूः, पपीजनिः, पप्यपुत्रः, पीथपुत्रः, पूषजातः, प्रभासुतः, प्राभाकरिः, ब्रह्मजनिः, ब्रह्मभवः, भगभवः, भगात्मजः, भानुजन्मा (अन्), भानुपुत्रः, भास्करजः, भास्वद्भूः, मन्दगतिः, मन्दगामी (इन्), मन्दचरः, मन्दभुक्तिः, मन्दमार्गः, मन्दरयः, महाग्रहः, मृदुगतिः, मृदुगामी (इन्), मार्तण्डजः, मार्तण्डभूः, मित्रपुत्रः, मिहिरजः, यमानुजः, रविजन्मा (अन्), रविभवः, रवेः सुतः, रेवतीजः, रेवतीभूः, वैकर्तनिः, वैरोचनिः, वैवस्वतः, शनैश्चरः, शनैश्चारी (इन्), शितिदीप्तिः, शितिरुचिः, शितिवासाः (अस्), श्यामतनुः, श्यामलाङ्गः, श्यामवासाः (अस्), श्रुतकर्मा (अन्), सूनुपुत्रः, सूनुसूनुः, सूरसुतः, सूर्यपुत्रः, सूर्यात्मजः, हंसजनिः, हेलिसुतः, (५) अर्कतनयः, अंशुभ्ररोचिः (ष्), असितशोचिः (ष्), असिताम्बरः अहैरङ्गभूः, आदित्यसुतः, इनप्रसूतः, उष्णांशुपुत्रः, क्रूरदक्षपथः, खरांशुपुत्रः, ग्रहनाथकः, चण्डांशुसूनुः, छायाकुमारः, जगज्जन्मजः, तपनात्मजः, तरणिपुत्रः, तरणिबन्धुः, तिग्ममहोभूः, त्रिमूर्तिपुत्रः, दिनमणिजः, दिनेशसूनुः, दिवानाथजः, दैनमण्यः, द्युमणिसुतः, नलिनीशजः, नीलवसनः, नीलाम्बरभूत् (त्), पतङ्गपुत्रः, पिङ्गलात्मजः, प्रेतपुरीशः, भगसम्भवः, भानुतनयः, मार्तण्डाङ्गजः, मिहिरात्मजः, मेचकरुचिः, यमावरजः, युगवर्तकः, रेवतीभवः, लोकबन्धुभूः, विकर्तनजः, विरोचनभूः, वैभावसवः, श्यामलशोचिः, (ष्), सप्ताश्वसूनुः, सवितुसुतः, सह-

सांशुजः, साहस्रांशवः हंससन्ततिः, हेलिनन्दनः,
 (६) ग्रहणतनयः, अर्कतनुजन्मा (अन्), असित-
 वसनः, आदित्यतनूजः, इनदेहजन्मा (अन्),
 उष्णांशुतनयः, कपिलनयनः, कपिललोचनः,
 कमलिनीशजः, खररश्मिसूनुः, गभस्तिस्मभवः,
 षटरूपभर्ता (त्), तपननन्दनः, तमोहत्सुतः,
 तरणितनूजः, तीक्ष्णोन्नतनुभूः, तीव्रकरजातः,
 दिनकरात्मजः, दिननायकोत्थः, दिनपतिपुत्रः,
 दिनेशतनयः, दिवसेशसूनुः, दिवाकरसुतः, द्युमणि-
 नन्दनः, नलिनीशजनिः, पतङ्गतनयः, पिङ्गला-
 त्मभवः, ब्रध्नतनुजन्मा (अन्), भास्करात्मभवः,
 भास्वत्तनुजनिः, मिहिराङ्गजातः, यमसहोदरः,
 लोकबन्धुपुत्रः, विभावसुसुतः, विवस्वत्तनूजः,
 श्रुतश्रवोऽनुजः, सप्तांशुपुंगवः, सवितुःकुमारः,
 सहस्रांशुसुतः, हंसशरीरजः, हेलिविग्रहभूः,
 (७) अर्कसंहननजः, अहस्करनन्दनः, आदित्य-
 समुद्भवः, उष्णदीधितिःसूनुः, कमलिनीशजन्मा
 (अन्), जगत्साक्षिसन्ततिः, तपनतनुभवः,
 तरिणदेहजातः, पद्मिनीपालपुत्रः, प्रखरकर-
 जन्मा (अन्), मातृण्डकायभवः, मिहिराङ्ग-
 सम्भवः, वासरनाथपुत्रः, वासरमणिसूनुः,
 सप्तगन्धर्वजातः, सप्तसप्त्यङ्गजन्मा (अन्),
 सुवर्चलाजनिभूः, (८) अम्बुजहितप्रभवः, अम्भो-
 जमित्रतनयः, अम्भोजिनीपतिपुत्रः, दशशत-
 करपुत्रः, (९) अम्भोभवमित्रनन्दनः, धर्मघृण्या-
 त्मसमुद्भवः, नलिनीश्वरशरीरजः, पद्मिनी-
 प्राणपतिपुत्रः, (११) सरोजिनीनाथशरीरजन्मा
 (अन्), पुटकिनीशकलेवरजातः, (१२) मृणा-
 लिनीनाथकलेवरोद्भवः, नालीकिनीनाथकदेह-
 १-२६

सम्भवः, (१४) पङ्केरुहाधिपतिसंहननप्रसूतिः ।
 शनिपितृपर्यायाः—अर्कः, इनः, पपीः, रविः,
 सूर्यः, शेषस्तु रवी ।
 शनिमातृप०—छाया, प्रभा, विभा, शेषस्तु रवी ।
 शनिभ्रातृप०—अन्तकः, कालः, यमः, शेषस्तु
 यमे ।
 शनिपत्नीप०—चित्ररथकन्या, चित्ररथपुत्री,
 शनिपत्नी ।
 कृष्णवर्णप०—अशुक्लः, अशुभः, अश्वेतः,
 असितः, कालः, कृष्णः, नीलः, मेचकः, रामः,
 शितिः, श्यामः, श्यामलः ।
 राहुपर्यायाः—(१) वः, (२) अगुः, अहिः,
 चक्री (इन्), तम. तमः, (अस्) (न०),
 दैत्यः, धाता (त्), ध्वान्तः, नागः, पङ्कः, पातः,
 फणी (इन्), भोगी (इन्), राहुः, वक्रः, विदुः,
 व्यालः, सर्पः, (३) अनशुः, अञ्जारिः, अरश्मिः,
 अहिराट् (ज्), उरगः, कुण्डली (इन्), ग्रहारिः,
 गूढपात् (द्), जिह्वागः, तिमिरः, दनुजः, दानवः,
 नागराट् (ज्), पन्नगः, पृदाकुः, फणिपः,
 फणीन्द्रः, फणीशः, भानुभुक् (ज्), भुजगः,
 भुजङ्गः, भुजङ्गदः, भोगिपः, भोगीन्द्रः, भोगीशः,
 व्यालेशः, शश्वरिः, शीर्षकः, सर्पेन्द्रः, सुरद्वि
 (ष्), संहैयः, स्वर्भाणुः, स्वर्भानुः, (४) अन्ध-
 कारः, अमयूखः, असुरेशः, अहिनाथः, अहि-
 पतिः, अहिबिभुः, अहेः प्रभुः, आशीविषः.
 इन्दुतपः (अस्), इन्दुन्तुदः, इन्दुदुहत् (द्),
 इन्दुरिपुः, उपप्लवः, उपरागः, उरगपः, उरगेशः,
 काकोदरः, कृष्णवर्णः, चक्षुः श्रवाः (अस्),
 चन्द्रन्तुदः, चन्द्रन्तुनः, चन्द्रपातः, चन्द्रमर्दी,
 ३०-५८

चन्द्ररिपुः, तमः खेटः, तमोगुणः, दन्दशूकः, दनुजेशः, दर्वीकरः, दानवपः, दानवेन्द्रः, देवरिपुः, देवशत्रुः, दैत्यग्रहः, दैत्यच्छाया, दैत्याधिभूः, नागराजः, फणिपतिः, फणीश्वरः, ब्रह्मवैरी (इन्), भरणीभूः, भुजङ्गमः, भुजगराट् (ज्), भुजगेन्द्रः, भोगिनाथः, भोगिपतिः, मलयजः, रविरिपुः, विधुन्तुदः, विधुमर्दी, विधुवैरी (इन्), बिलेशयः, विषधरः, व्यालपतिः, व्यालपालः, शशिमर्दी (इन्), शिरोग्रहः, शिरोवक्त्रम्, शीर्षदेहः, सिंहिकाभूः, सिहीसूनुः, सिंहिकेयः, सोमशत्रुः, (५) अभ्रपिशाचम्, अमृतचौरः, असुरनाथः, असुराधीशः, इन्दुप्रत्यर्थी (इन्), उरगाधिपः, उरगाधिभूः, ग्रहकल्लोलः, निमिरदीप्तिः, दनुजनाथः, दानवेश्वरः, नागाधिराजः, निशाकरारिः, पवनाशनः, फणिनायकः, भुजगपतिः, भुजगविभूः, भुजङ्गनाथः, भुजङ्गमेशः, भुजङ्गविभुः, भुजङ्गाधिभूः, विधुबाधकः, शिरोचुचरः, सिंहिकापुत्रः, सिंहिकासुतः, सिंहिकासुतः, सिहीतनूजः, सिहीनन्दनः, सोमसपत्नः, (६) अभ्रपिशाचकम्, इन्दुविमर्दनः, उरगाधिनाथः, उषाविभुशत्रुः, तुहिनाशुन्तुदः, दानवाधिपतिः, पवनभुवपतिः, फणिनामधिपः, भरणीसम्भवः, भुजगनायकः, रविचन्द्ररिपुः, विहङ्गकल्लोलः, सिंहिकानन्दनः, सिहीतनूजन्मा (अन्), स्वर्गदिवामणिः, हिमकररिपुः, (७) कुमुदपतिरिपुः, तमोनाथसपत्नः, दानववृन्दनाथः, दिवसकररिपुः, फणिनामधीश्वरः, सिंहिकाकायजातः, सिंहिकागर्भभूतः, सिंहिकादेहभवः, सिहीसहृन्तभूः, (८) कुमुदिनीपतिपातः, १-२६

त्रिदशसप्तदिवाकृत् (त्), धवलकरसपत्नः, रविचन्द्रविमर्दनः, सूर्याचन्द्रमसोररिः, (९) देवनिकेतनभास्करः, रजनीश्वररश्मिहरः, (११) विभावरीनाथमरीचिहर्ता (त्), दाक्षायणीनायकरश्मिहर्ता (त्), (१२) निशीथिनीनायकदीधितेहरः ।

सर्पपर्यायाः—अहिः, नागः, सर्पः, शेषस्त्वन्यत्र ।
अन्धकारप—अन्धकारम्, अन्धतमसम्, अन्धातमसम्, अवतमसम्, आततिः, आसक्तम्, तमः, तमः (अस्) (न०), तमिस्रम्, तामिस्रम्, तिमिरम्, दिगम्बरः, दिनकेशरः, दिनाण्डम्, ध्वान्तम्, निशावर्म (अन्), नीलपङ्कम्, भूच्छायम्, भूच्छाया, रजोवलम्, रात्रिरागः, वियद्भूतिः, वृत्रः, शार्वरम्, सन्तमसम् ।

केतुपर्यायाः—(२) अहिः, कृशः, केतुः, गुदम्, गुह्यम्, चूडो (इन्), तटम्, ध्वजः, पुच्छम्, वक्रः, शिरवी (इन्), श्रीमान् (मतु०), सर्पः, (३) अकचः, अनिलः, आहिकः, उत्पातः, कबन्धः, केतनः, केतवः, धूमजः, पताकः, मृत्युभूः, वारुणः, विकचः, विकेशः, शिखाभूत् (त्), शिखावान् (मतु०), (४) अचिकुरः, आश्लेषाभूः, ऊर्ध्वकचः, केशपाशी (इन्), ग्रहान्तिमः, चन्द्रारातिः, तमः पुच्छः, धूम्रकायः, बिलेशयः, ब्रह्मपुत्रः, मृत्युपुत्रः, मृत्युसुतः, राहुपुच्छः, विषगर्भः, वैजयन्तः, (५) अश्लेषाभवः, आद्रालुब्धकः, कबन्धखगः, कबन्धग्रहः, वैजयन्तकः, शिखिविकामी (इन्), (६) उपप्लवाकचः, विभावसुसुतः, (७) अकचनाकवासः, कबन्धनभश्चरः, कमलजतनयः, केशपाशिलचरः, ३०-५८

हिमकरदमनः, (८) विधुवर्गविमोचनः ।

प्रकाशकग्रहनामानि—सूर्यः, चन्द्रश्चेति द्वौ प्रकाशकौ ग्रहौ स्तः ।

ताराग्रहनामानि—भौमः, बुधः, बृहस्पतिः, शुक्रः, शनिश्चैते पञ्च ताराग्रहाः सन्ति ।

तमःस्वरूपग्रहनामनी—राहुः, केतुश्चैतौ द्वौ तमः स्वरूपग्रहौ स्तः ।

शुभग्रहनामानि—अर्द्धबिम्बाधिकेन्दुः, निष्पाप-बुधः, गुरुः, शुक्रश्चैते शुभग्रहाः सन्ति ।

अतिशुभग्रहनामानि—बृहस्पतिः, शुक्रः, यमक- (घ) ण्टकश्चैतेऽतिशुभग्रहाः सन्ति ।

पापग्रहनामानि—अर्द्धबिम्बोनेन्दुः, भौमः, रविः, सपापबुधः, शनिः, राहुः, केतुश्चैते पापग्रहाः सन्ति ।

क्रूरग्रहनामनी—भौमः, शनिश्चैतौ द्वौ क्रूरग्रहौ स्तः ।

अतिपापग्रहनामानि—केतुः, गुलिकः, मान्दिः, राहुश्चैतेऽतिपापग्रहाः सन्ति ।

गुलिकपर्यायाः—अतिपापी (इन्), गुलिकः, प्राणहरः ।

मान्दिप०—आकिजः, आकिपुत्रः, आकिसुनुः, आर्केर्जनिः, कालसुतः, कृष्णात्मजः, दिनकरसुत-पुत्रः, पङ्कजः, प्रेतपुरीशजः, प्रेतपुरीशसुनुः, भास्वज्जभूः, मन्दजः, मन्दपुत्रः, मन्दसुतः, मन्दोत्थः, मान्दिः, यमात्मजः, शनिसुतः शनेः सुनुः, शनेस्तनूजः ।

प्राणपर्यायाः—असुः, प्राणः, प्राणपदः ।

ताजिकशास्त्रीयमुन्थाग्रहप०—अन्धिहा, इन्था, इन्थहा, मुया, मुन्था, मुथिहा ।

१-२६

उपग्रहनामानि—(१) कालः, (२) परिवेषः (परिधिः), (३) धूमः, (४) अर्द्धयामः, (अर्द्ध-प्रहरः), (५) यमघण्टकः (यमकण्टकः), (६) इन्द्रधनुः, (शक्रचापः), (७) गुलिकः (मान्दिः), (८) व्यतिपातकः (व्यतीपातः), (९) ध्वजः (उपकेतुः). इत्येते नवोपग्रहाः सन्ति ।

ख्याद्यंशानां नामानि—ख्यांशः (कालः), भौमांशः (मृत्युः), बुधांशः (अर्द्धप्रहरः), गुर्वंशः (यमघण्टकः), शन्यंशः (गुलिको मान्दिर्वा), चैते ख्याद्यंशनामानि सन्ति ।

नूतनग्रहनामानि—(१) हर्शलः (इन्द्रः), (२) नेपच्यूनः (वरुणः), प्लोटोः (?), चैते-नवग्रहाः सन्ति ।

एकयोक्त्याग्रहाणां पर्यायाः —

रवीन्द्रोः पर्यायाः—गावो, ग्रहराजो, तिमिरारी, दर्शतो, ध्वान्तारी, पचतो, पीतू, पुष्पदन्ती, पुष्पवन्तो, भगौ, भासन्तो, भेनौ, हरी, उष्ण-हिमकरी ।

चन्द्रगुर्वोः प०—गौरी, सिन्धुजौ, सिन्धुभवौ ।

ज्ञावर्धोः प०—हरिजौ ।

शेन्द्रोः प०—बुधौ ।

रवीज्ययोः प०—गोपती ।

रव्यारयोः प०—अरुणौ, काश्यपेयौ ।

तमोऽर्कयोः प०—असुरौ, अहौ ।

राहुकेत्वोः प०—अर्केन्दुवैरिणौ, उपखगौ, उप-ग्रहौ, तमोग्रहौ, रवीन्दुरश्मिहरी, रवीन्दु-विमर्दनी ।

भेन्द्रोः प०—भमौ ।

३०-५८

चन्द्रज्ययोः५०—मेज्यौ ।

चन्द्राक्षयोः५०—माच्छौ ।

गुरुभयोः५०—अनिमिषानिमिषद्विषर्दाचौ, अमात्यौ, अचितौ, अग्र्यौ, आचार्यौ, उपनियां, उपाध्यायौ, गुरु, पूजितौ, पूज्यौ, मन्त्रिणौ, महितौ, वन्दितौ, वन्द्यौ वाडवखगौ, विप्रौ, शासितदेवदंत्यौ ।

शुक्रगुणोः५०—मेज्यौ ।

शुक्रशान्योः५०—शुक्लाशुक्लौ, सितासितौ, सित-सौरी ।

गुरुशुक्ररविभौमप०—द्विजराजखेचराः ।

सूर्यारमन्धप०—विषमग्रहाः ।

रविभौमप०—राजग्रहौ ।

भौमार्कप०—भूमिसूर्यपुत्रौ ।

भौमबुधप०—कुचन्द्रसूनु ।

उच्चराशिपर्यायाः—उच्चम्, (पुं०, न०) उच्च-गृहम्, उच्चभम्, उच्चभवनम्, उच्चराशिः, उच्चक्षम्, तुङ्गम्, तुङ्गगृहम्, तुङ्गभम्, तुङ्ग-भवनम्, तुङ्गराशिः, तुङ्गक्षम् ।

ग्रहोच्चराशिनामानि—(१) मेषः, (२) वृषः, (३) मकरः, (४) कन्या, (५) कर्कः, (६) मीनः, (७) तुला, एतेऽर्काक्रमत उच्चराशयः सन्ति ।

ग्रहोच्चांशसंख्याः—दश, त्रयः, अष्टाविंशतिः, पञ्चदश, पञ्च, सप्तविंशतिः, विंशतिश्चैते रवेः क्रमादुक्तोच्चराशिपूच्चांशः सन्ति ।

नीचराशिपर्यायाः—अधरम्, अधरगृहम्, अधर-भम्, अधरभवनम्, अधरराशिः, अधरक्षम्, निम्नम्, निम्नगृहम्, निम्नभम्, निम्नभवनम्, निम्नराशिः, निम्नक्षम्, नीचः, नीचगृहम्, नीच-१-२६

भम्, नीचभवनम्, नीचराशिः, नीचक्षम् ।

ग्रहनीचराशिनामानि—(१) तुला, (२) वृश्चिकः, (३) कर्कः, (४) मीनः, (५) मकरः, (६) कन्या, (७) मेषः, एतेऽर्कात् क्रमतो नीच-राशयः, सन्ति, नीचांशास्तूच्चांशवद् बोध्याः ।

मूलत्रिकोणराशिपर्यायाः—त्रिकोणम्, त्रिकोण-गृहम्, त्रिकोणभम्, त्रिकोणभवनम्, त्रिकोण-राशिः, त्रिकोणक्षम्, मूलत्रिकोणम्, मूलत्रिकोण-गृहम्, मूलत्रिकोणभम्, मूलत्रिकोणभवनम्, मूल-त्रिकोणराशिः, मूलत्रिकोणक्षम् ।

ग्रहमूलत्रिकोणराशिनामानि—(१) सिंहः, (२) वृषः, (३) मेषः, (४) कन्या, (५) धनुः, (६) तुला, (७) कुम्भः, इत्येतेऽर्कात् क्रमतो ग्रहाणां मूलत्रिकोणराशयः सन्ति ।

ग्रहमूलत्रिकोणांशसंख्याः—विंशतिः, सप्तविंशतिः, द्वादश, पञ्च, दश, पञ्चदश, विंशतिश्चैते रवेः क्रमान्मूलत्रिकोणांशः सन्ति ।

कालपुरुषाङ्गेग्रहविभागो यथा—(१) शीर्षं, मुखं च, (२) गलः, (३) पृष्ठं, उदरं च, (४) करः अङ्घ्रिश्च, (५) कटी जघने च, (६) गुह्यं मुष्कं च, (७) जानू, इत्येतेषु कालपुरुष-शरीरावयवेषु एकादिसंख्याक्रमतो रव्यादिग्रहाणां विभागो बोध्यः ।

ग्रहधातुनामानि—(१) अस्थि, (२) रुधिरम्, (३) मज्जा, (४) त्वचा, (५) वसा, (६) वीर्यम्, (७) स्नायुश्चैते धातवोऽर्कात् क्रमात्सन्ति ।

ग्रहवर्णनामानि—(१) रक्तः, (२) श्वेतः, (३) शोहितः, (४) हरितः, (५) पीतः,

(६) सितः, (७) ह्यःमलः, चैते वर्णा रवेः क्रमात्सन्ति ।

विगीशानामानि—(१) रविः, (२) शुक्रः, (३) मङ्गलः, (४) राहुः, (५) शनिः, (६) चन्द्रः, (७) बुधः, (८) गुरुश्चैते पूर्वाशीनां दिशांप्र-
दक्षिणक्रमेण रव्यादयोऽधिपाः सन्ति ।

पुरुषग्रहनामानि—रविः, कुजः, गुरुश्चैते पुरुष-
ग्रहाः सन्ति ।

स्त्रीग्रहनामनी—चन्द्रः, शुक्रश्चैतो स्त्रीग्रहौ स्तः ।

नपुंसकग्रहनामनी—बुधः, शनिश्चैतो क्लीबग्रहौ
स्तः ।

सजल (आर्द्र) ग्रहनामनी—चन्द्रः, शुक्रश्चैतो
सजलावार्द्रग्रहौ स्तः ।

निर्जल (शुष्क) ग्रहनामानि—रविः, मङ्गलः
शनिश्चैते निर्जल (शुष्क) ग्रहाः सन्ति ।

सजलनिर्जलग्रहनामनी—बुधः, गुरुश्चैतो सजल-
निर्जलग्रहावर्थासजलराशिगो सजलौ निर्जलरा-
शिगो निर्जलावित्याशयः ।

ग्रहावस्थानामानि—(१) वृद्धः, (२) स्तनयानम्,
(३) बाल्यम्, (४) कौमारम् (व्रतस्थितम्),
(५) यौवनम्, (६) मध्यः, (७) अतिवृद्धश्चै-
तानि ग्रहणां वयांसीनात् क्रमाज्ज्ञेयानि ।

ग्रहरसनानामानि—(१) कटुकः, (२) क्षारम्,
(३) कटुकः, (४) कषायः, (५) मधुरः,
(६) अमलः (७) तीक्ष्णम्, चैतेऽक्ति क्रमात्
रसाः सन्ति ।

ग्रहद्रव्यनामानि—(१) ताम्रम्, (२) मणिः,
(३) सुवर्णम्, (४) शुक्तिः, (५) रौप्यम्,
(६) मुक्ताफलम्, (७) लौहंचैतानीनात् क्रमाद्
१-२९

द्रव्याणि सन्ति ।

ग्रहरत्ननामानि—(१) माणिक्यम्, (२) मुक्ता,
(३) प्रवालम्, (४) पुष्परगः, (५) गारुतमतम्,
(६) वज्रम्, (७) नीलुच्चैतानीनात् क्रमाद्
रत्नानि सन्ति ।

ग्रहवस्त्रनामानि—(१) स्थूत्रम्, (२) रम्यनवम्
(३) अग्निहतम्, (दग्धं), (४) जलहनम्
(प्राद्रं), (५) मध्यमम् (६) दृढम्, (७) जीर्णम्,
चैतानीनात् क्रमाद् वस्त्राणि सन्ति ।

ग्रहक्रीडास्थाननामानि —(१) देवालयाः,
(२) जलतटम्, (३) अग्निस्थानम्, (४) विहा-
रस्थानम्, (५) कोशस्थानम्, (६) शयनस्थानम्,
(७) उत्तरप्रदेशश्चैतानीनात्, क्रमात् क्रीडास्था-
नानि सन्ति ।

ग्रहाभिदेवनामानि—(१) अग्निः, (२) जन्नम्,
(३) स्कन्दः, (४) विष्णुः, (५) शक्रः,
(६) शची, (७) ब्रह्मा, चैतेऽर्काः क्रमादग्नि-
देवाः सन्ति ।

सुखप्रदग्रहनामानि—चन्द्रः, बुधः, गुरुः, शुक्र-
श्चैते ग्रहाः प्रकृत्या नृणां सुखप्रदाः स्युः ।

दुःखप्रदग्रहनामानि—रविः, मङ्गलः, शनिः,
राहुः, केतुश्चैतेग्रहाः प्रकृत्या नृणां दुःखप्रदाः स्युः ।

सत्त्वगुणप्रधानग्रहनामानि—रविः, चन्द्रः, गुरु-
श्चैते सत्त्वगुणप्रधानग्रहाः सन्ति ।

रजोगुणप्रधानग्रहनामनी—बुधः, शुक्रश्चैतो रजो-
गुणप्रधानग्रहौ स्तः ।

तमोगुणप्रधानग्रहनामनी—भीमः, शनिः, राहुः,
केतुश्चैते तमोगुणप्रधानग्रहाः सन्ति ।

ग्रहवर्णनामानि—(१) क्षत्रियः, (२) वैश्यः,

(३) क्षत्रियः, (४) शूद्रः, (५) ब्राह्मणः,
(६) ब्राह्मणः, (७) अन्यजश्चेत्क्रमात् क्रमाद्
वर्णाधिपाः सन्ति ।

ग्रहजातिनामानि—(१) क्षत्रियः, (२) तपस्वी,
(३) सुवर्णकारः, (४) ब्राह्मणः, (५) वणिक्,
(ज). (६) वैश्यः, (७) शूद्रश्चेता अर्कात् क्रमाद्
ग्रहजातयः सन्ति ।

द्विपदग्रहनामनी—गुरुः शृक्श्चेतौ द्विपदौ स्तः ।

चतुष्पदग्रहनामनी—भौमः शनिश्चेतौ चतुष्पदौ
स्तः ।

पक्षिग्रहनामनी—रविः, बुधश्चेतौ विहङ्गमौ
स्तः ।

सरोसृपाकारग्रहनाम —चन्द्रोऽयंसरोसृपाकारो-
ऽस्ति ।

इति श्रीगुरुन्देवशिरचिते उद्योतिषशब्दकोषे
पञ्चमो ग्रहवर्गः समाप्तः ।

—०—

मानवर्गः ।

मानपर्यायाः—इयत्ता, परिमाणम्, परिमितिः,
प्रमाणम्, (अजहल्लिङ्गम्) प्रमितिः, मानम् ।

मानार्थवाचकशब्दाः—(१) यौतवम् (यौतवम्),
(२) द्रुवयम्, (३) पाय्यम्, चेति त्रयो मानार्थ-
वाचकशब्दाः स्युः ।

तदुक्तममरेण—

‘यौ (यौ) तवं द्रुवयं पाय्यमिति मानार्थकं त्रयम्’
इति अम० २।१।८५

मानभेदाः—(१) तुलामानम्, (२) प्रस्थमानम्,
(३) अङ्गलिमानम्, चेति मानस्य त्रयो भेदाः
स्युः ।

अत्राहामरसिंहः—

‘मानं तुलाङ्गलिप्रस्थैः’ इति अम० २।१।८५

हेमचन्द्रेण तु स्पष्टमुक्तम्—

‘तुलार्थः यौ (यौ) तवं मानं द्रुवयं कुडुवादिभिः ।
पाय्यं हस्तादिभिः’ इति अभि० चि० ४।२००।

८८३

मानप्रभेदाः—(१) उन्मानम्, (२) परिमाणम्,
(३) प्रमाणं चेति मानस्य त्रयः प्रभेदाः स्युः ।

तदुक्तममरस्यामरविवेकविवृतौ—

‘ऊर्ध्वमानं किलोन्मान, परिमाणं तु सर्वतः ।
आयामस्तु प्रमाणं, स्यात्संख्या भिन्नार्थसर्वतः ॥’
इति । अमरस्यामरविवेकटीकायाम् १।८५।२३१।

उन्मानपर्यायाः—उन्मानम्, ऊर्ध्वमानम्, तुला-
मानम्, ‘वट्ट’ ‘वाट’ इति च भाषा ।

परिमाणप०—परिमाणम्, प्रस्थमानम्, सर्वतो-
मानम् ।

प्रमाणप०—अङ्गलिमानम्, आयामः, प्रमाणम् ।
शास्त्रीयमाने तुलामानभेदाः—(१) गुञ्जा,
(२) माषः, (३) कर्षः, (४) पलम्, (५) सुव-

(१) तदुक्तं—नामलिङ्गानुशासने—‘गुञ्जाः पञ्चासमायकः । ते षोडशांशकर्षोऽस्त्री पलं कर्षश्चतुष्टयम् ।

सुवर्णविस्तौ ‘हेम्नोऽंशे’ कुशविस्तस्तु तत्पले ॥ तुला स्त्रियां पलशतं भारः स्याद्विशतिस्तुला । आश्रितो
वस भारः स्युः शाकटो भार आश्रितः ॥ कार्षापणः कार्षिकाः स्यात्कार्षिके तान्निके पणः ।’ इति नामलि-
ङ्गानुशासने सुभाष्यारम्भायाम् १।८५, ८६, ८७, ८८। ३३० ।

(शेष पृष्ठ ५६ पर) —

र्णम्, (६) कुरुविस्तः, (७) तुला, (८) भारः, (९) प्राचितः, (१०) शाकटभारः, (११) राज-
तर्कः, (१२) ताम्रकर्षश्चैत्येते तुलामानभेदाः
स्युः ।

गुञ्जापर्यायाः—काकचिञ्चा, काकचिञ्चिः,
काकचिञ्ची, कृष्णला, गुञ्जा, रक्तिका ।
'घु'घु'ची' इति भाषा ।

माषप०—माषः, माषकः, हेम, धान्यकः,
'मासा' इति भाषा ।

तदुक्तम्—

'दशाहं गुञ्जं प्रवदन्ति माषं मासाह्वयै षोडश-
भिश्च कर्षम् ।' इति लीलावती ।

'गुञ्जाभिर्दशभिर्माषः शाणो माषचतुष्टयम् ।'
इति वैद्यकपरिभाषा । श० चि० पृ ६०१ स्त० १ ।
'षड्भिस्तु रक्तिकाभिः स्यान्माषको हेमधान्यका ।

माषो गुञ्जाभिरष्टाभिः सप्तभिर्वा भवेत्त्व-
चित् ।' इति भावप्रकाशे च ५।६।३०६

कर्षप०—अक्षः, उदुम्बरम्, करमध्यः, कर्षः,
कवलग्रहः, किञ्चित्पाणिः, तिन्दुकम्, पाणितलम्,
पाणिमानिका, पिचुः, विडालपदकम्, षोडशिका,
सुवर्णम्, हंसपदम् ।' इति ।

तदुक्तम्—

'ते षोडशाक्षः कर्षोऽस्त्री' इत्यमरसु० व्या०

५।८६।३३० 'मिषजां व्यवहारे तु 'कर्षः स्यात्तोल-
कद्वयम् ।' इति श० चि० २।५१८ अशीतिर-
रक्तिकाः । 'राजनिर्घट्टमते—'कर्षः स्याद्दश-
माषकः ।' इति श० चि० १।५१६

'कोलद्वयं तु कर्षः स्यात्स प्रोक्तः पाणिमानिका ।
अक्षः पिचुः पाणितलं किञ्चित्पाणिश्च तिन्दु-
कम् ॥ विडालपदकं चैव तथा षोडशिका मता ।
करमध्यो हंसपदं सुवर्णं कवलग्रहः ॥ उदुम्बरं
च पर्यायैः कर्षमेव निगद्यते ।' इति भावप्रकाशः
५।८, ६, १०।३८६

पलप०—ग्राम्रम्, कर्षचतुष्टयम्, चतुर्थिका,
निकुञ्चकः, पलम्, प्रकुञ्चः, बिल्वम्, मुष्टिः,
मुष्टी, षोडशी, सृपाटः ।

तदुक्तम्—

'गुक्तिभ्यां च पलं ज्ञेयं मुष्टिराम्रं चतुर्थिका ।
प्रकुञ्चः षोडशी बिल्वं पलमेवात्र कीर्यते ॥'
इति भावप्रकाशः । ५।११।३८ ।

'तत्तुशास्त्रं तौलकचतुष्टयम् । वैद्यके अष्टतोल-
कम् । लौकिके साष्टरवितद्विमाषकतोलकत्रित-
यम् ॥ यथा—'पलं तु लौकिकं मानैः साष्टरवित-
द्विमाषकम् । तोलकत्रितयं ज्ञेयं ज्योतिर्ज्ञैः स्मृति-
सम्मतम् ।' इति तिथितत्त्वे ॥' पलं सुवर्णाश्च-

न्यासः—

५ गुञ्जाः=१ माषः ।

सुवर्णस्य कर्षं—

१०० पलानि=१ तुला ।

१ प्राचितः—१ शाकटभारः ।

१६ माषाः=१ कर्षः । ४ कर्षाः=१ पलम् ।

१६ माषाः=१ सुवर्णः । ४ सुवर्णाः=१ कुरुविस्तः ।

२० तुलाः=१ भारः । १० भाराः=१ प्राचितः ।

१६ माषाः=१ राजतर्कः । ,, ,, =१ ताम्रकर्षः ।

त्वारः पञ्च बापि प्रकीर्तिताः ।' इति श-चि०
स्त १ पृ ६४ ।

सुवर्णप०—विस्तः, सुवर्णम् ।

अत्राह हेमचन्द्रः—

'विस्तः सुवर्णो हेम्नोऽक्षे' इत्यभि चि० ३।२०१।

८८४

कुरुविस्तप०—कुरुविस्तः, सुवर्णपलम् ।

तुलाप०—तुला, पलशतम् ।

भारप०—भरः, भारः ।

आचितप०—आचितः, आचितिः, शलाटः,

शाकटः, भारः शाकटीनः ।

तदुक्तम्—

'कुरुविस्तस्तु तत्पले ॥ तुला पलशतं तासां
विशत्या भार आचितः । शाकटः शाकटीनश्च
शलाटस्ते दशचितः ।' इत्यभि० चि० ३।२०१।

८८५

'आचितो दशभाराः स्युः' इति हलायुधः ।

'भारैर्दशभिराचितिः ।' इति रस्तकोषः । 'आचितः
शकटोन्मेये पलानामयुतद्वये ।' इति च मेदिनी ।

इत्यमरसु० व्या० ६।३३१।८७

राजतकर्षप०—कार्षापणः, कार्षापणकः, कार्षिकः,
राजतकर्षः ।

उक्तञ्च—

'कार्षापणः कार्षिकः स्यात्' इत्यमरसु० व्या०
६।३३१।८८।

ताम्रकर्षप०—ताम्रकर्षः, ताम्रिकः, पणः
('पैसा' इ० भा०) ।

उक्तञ्च—

'कार्षिके ताम्रिके पणः ।' इत्यम० सु० व्या०
६।३३१।८८।

मागधीयमाने 'तुलामानभेदा':—(१) त्रसरेणुः,
(२) मरीचिः, (३) राजिका, (४) सर्वपः,
(५) यवः, (६) गुञ्जा, (७) माषकः, (८) शाणः,
(९) कोलः, (१०) कर्षः ।

१-१७

१८-३४

(१) मागधमानमाह भावभिधः—'त्रसरेणुर्बुधः प्रोक्तस्त्रिशता परमाणुभिः । त्रसरेणुस्तु पर्यायान्मा बन्धो
निगद्यते ॥ जालान्तरगतः सूर्यकरंश्चो विलेप्यते । षड्वंशोभिर्मरीचिः स्यात्ताभिः षड्विंशच्च राजिका ॥
सिसुभी राजिकाभिश्च सर्वपः प्रोच्यते बुधः । यथोऽष्टसर्वपः प्रोक्तो गुञ्जा स्यात्सच्चतुष्टयम् ॥ षड्विंश
स्तु रषितकाभिः स्यान्माषको हेमधान्यको । माषद्वयतुभिः शाणः स्यादधरणः सः निगद्यते ॥ टङ्कः स
एव कथितस्तद्व्यं कोल उच्यते । कुत्रको षट्कर्षश्च व्रंशणः स निगद्यते ॥' इति भावप्रकाशः ५।३८६।
३,४,५,६,७।

म्यासः—

३० परमाणवः—१ त्रसरेणुः ।

६ मरीचयः—१ राजिका ।

८ सर्वपाः—१ यवः ।

६ गुञ्जाः—१ माषकः ।

२ शाणौ—१ कोलः ।

६ बंधयः—१ मरीचिः ।

३ राजिकाः—१ सर्वपः ।

४ यवाः—१ गुञ्जा ।

४ माषाः—१ शाणः ।

२ कोली—१ कर्षः ।

त्रसरेणुपर्यायाः—त्रसरेणुः, वंशी ।

शाणपर्यायाः—टङ्कः, धरणः, निष्कः, शाणः,

मरीचिप०—किरणः, भानुः, मरीचिः, शेषस्तु रवौ ।

शाणकः ।

राजिकाप०—असुरी, कृष्णिका, क्षवः, क्षता- भिजननः, राजसर्षपः, राजिका ।

तदुक्तम्—

‘तै (मार्षः) श्चतुर्भिस्तु शाणकः । टङ्कोऽस्त्री धरणम्’ इति कल्पद्रौ १६०।५।१५-१६।

कोलप०—कोलः, क्षुद्रकः, द्रक्षणः, वटकः ।

तदुक्तम्—

‘क्षवः क्षुनाभिजननो राजिका राजसर्षपः ।

तदुक्तम्—

‘शाणद्वयं कोलस्तु द्रक्षणः । क्षुद्रको वटकः’ इति

असुरी कृष्णिका चासौ’ इत्यभि० चि० ३।१०१। ४१८-१९।

कल्पद्रौ १६०।५।१६

सर्षपप०—श्वेतसर्षपः, सर्षपः, सिद्धार्थः ।

कालिङ्गीयमाने तुलामानभेदाः—(१) गौर (श्वेत) सर्षपः, (२) यवः, (३) गुञ्जा,

तदुक्तम्—

‘अथ सिद्धार्थः श्वेतसर्षपः ॥’ इत्यभि० चि० ४२१० ११८०।

(४) वल्लः (५) माषः, (६) शाणः,

यवप०—तीक्ष्णशूकः, यवः, ह्यप्रियः ।

(७) गद्याणकः, (८) कर्षः, (९) पलम्,

तदुक्तम्—

‘यवो ह्यप्रियस्तीक्ष्णशूकः’ इत्यभि० चि० ४।

(१०) कुडवः ।

शास्त्रीयमाने प्रत्यमानभेदाः—(१) मुष्टिः,

२६८।११७०

(२) कुडवः, (३) प्रस्यः, (४) आढकः,

(५) द्रोणः, (६) शूर्पः, (७) खारी, (८) प्रव-

१-१७

१८-३४

(१) प्रत्यमानमाहामरः—‘अस्त्रियामाढकट्टीणौ खारी बाहो निकुञ्चकः । कुडवः प्रस्य इत्याद्याः परिमा-
णार्थकाः पृथक् ।’ इत्यमरामरविवेकटीकायाम् । १६। २३२।८८-९ कुडव इत्येकं पावशेर इति ख्यातस्य।
कुटपः’ इति मुकुटः । कुडवो वा । कुडवप्रमाणन्तु ‘मृद्वेणुकाष्ठलोहावेः पात्रं यच्चतुरङ्गुलम् । विस्तीर्णं च तथोष्णं
च तन्मानं कुडवं बवेत् । ‘प्रस्यः’ इत्येकं शेर इति ख्यातस्य । आद्याशब्दाङ्गुर्भारादिग्रहः । यवाद्—‘पलं प्रकुञ्चकं
मुष्टिः, कुडवस्तच्चतुष्टम् । चत्वारः कुडवः प्रस्यश्चतुः प्रस्यं तथाढकम् ॥ अष्टाढको भवेद्द्रोणो द्विद्रोणः
शूर्पं उच्यते । सार्द्धशूर्पो भवेत्खारी द्विशूर्पो द्रोण्युदाहृता ॥ तमेव भारं जानीयाद्बाहो भारश्चतुष्टय-
मिति ।’ अन्यच्च । अष्टमुष्टिर्भैतिकिञ्चित्किञ्चित्किञ्चित् तु पुष्कलम् । पुष्कलानीति चत्वारि आढकः
परिकीर्तितः । चतुराढको भवेद्द्रोण इत्येतन्मानलक्षणम् इत्युक्तम् ॥’ इत्यमरस्यामरविवेकटीकायाम् ६।२३३।८६

व्यासः—

४ मुष्टयः=१ कुडवः (कुडपः)।

४ कुडवाः=१ प्रस्यः ।

४ प्रत्याः=१ आढकः ।

४ आढकाः=१ द्रोणः ।

४ द्रोणाः=१ खारी ।

४ खार्यः=१ प्रवर्तः । (प्रवर्तिका) ।

२० खार्यः=१ बाहः (भबिका)

तिका, (६) बाहः ।

मुष्टिपर्यायाः—१ मुष्टिः (पुं० स्त्री०) मुष्टी मुचुटिः, मुचुटी, मुस्तुः, संग्राहः ।

तदुक्तम्—

‘सम्पिण्डिताङ्गुलिः पाणिर्मुष्टिर्मुस्तुर्मुचुटश्चपि ।’
इत्यभि० चि० ३।१३७।५६७।

मुष्टिवाचकशब्दाः—आम्रम्, चतुर्थिका, निकुञ्चकम्, पलम्, प्रकुञ्चकम्, बिल्वम्, मुष्टिः, षोडशी, सृपाटः ।

उदमानप०—उदमानः, आढकस्य पञ्चाशत्तमो भागः ।

तदुक्तम्—

‘कुल्या स्यादष्टभिर्द्रोणैर्द्रोणपादेन चाढकः । प्रतो-
र्द्दशतिको भाग उदमानउदाहृतः ॥’ इति श०
चि० २।३५७

कुडवपर्यायाः—अर्द्धशरावकः, अष्टमानम्, कुटपः, कुडपः, कुडवः, पादः, प्रस्थतुर्थाशः । “माणा” इति । “पौवा” इति च भाषा ।

प्रस्थप०—कुडवचतुष्टयम्, प्रस्थः, शेटकः, शेरः, सेरः, “पाथा” इति । “सेर” इति च भाषा ।

आढकप०—आढकः, कांस्यपात्रं, चतुःषष्टिपलः, द्रोणचतुर्थाशः, प्रस्थचतुष्टयम्, भाजनम् ।
द्रोणप०—अम्रणः, आढकचतुष्टयम्, उन्मानम्, कलशः, खारीतुर्यभागः, घटः, द्रोणः, नल्वणः, राशिः ।

खारीप०—खारः, खारिः, खारिका, खारी, द्रोणचतुष्टयम्, प्रवर्तिकपञ्चमांशः, बाहुविशत्यशः, षण्वत्यधिका चतुःसहस्रपालिका ।

प्रवर्त्तप०—खारिपञ्चकम्, प्रवर्त्तः, प्रवर्तिका ।

बाहप०—खारिविशम्, बाहः ।

मागधीयमाने प्रस्थमानभेदाः—(१) कर्षः, (२)

१-१५

१. मागधीयमाने तुला (प्रस्थ) मानस्य

न्यासः—

२ कर्षो = १ शुक्तिः ।

२ शुक्ती = १ पलम् ।

२ पले = १ प्रसूतिः ।

२ प्रसूती = १ अञ्जलिः ।

२ अञ्जली = १ मानिका । (कुडवः)

२ मानिके = १ प्रस्थः ।

४ प्रस्थाः = १ आढकः ।

४ आढकाः = १ द्रोणः ।

२ द्रोणौ = १ शूर्पः ।

२ शूर्पौ = १ द्रोणी ।

४ द्रोण्यः = १ खारी ।

२००० पलानां द्विसहस्रं = १ भारः ।

१०० पलानां शतं = १ तुला ।

१६-३१

अथवा—

४ मावा = १ टङ्कः ।

४ टङ्कः = १ अक्षः ।

४ अक्षाः = १ बिल्वम् ।

४ बिल्वानि = १ कुडवः ।

४ कुडवाः = १ प्रस्थाः ।

४ प्रस्थाः = १ आढकः ।

४ आढकाः = १ राशिः ।

४ राशयः = १ गोष्यः ।

४ गोष्यः = १ खारि ।

शुक्तिः, (३) पलम्, (४) प्रसृतिः, (५) अञ्जलिः,
(६) कुडवः, (७) मानिका, (८) प्रस्थः, (९)
ग्राढकः, (१०) द्रोणः, (११) शूर्पः, (१२) द्रोणी,
(१३) खारी, (१४) भारः, (१५) तुला, चेति
मागधीयमाने प्रस्थमानभेदाः ।
कर्षपर्यायाः—कर्षः, कोलद्वयम् ।
शुक्तिप०—अर्द्धपलम्, अष्टमिका, शुक्तिः ।
प्रसृतिप०—अर्द्धाञ्जलिः, प्रसृतम्, प्रसृतिः ।
अञ्जलिप०—अञ्जलिः, अर्द्धशरावकः, अष्टमा-
नम्, कुडवः ।
मानिकाप०—अष्टपलम्, शरावः ।

शूर्पप०—कुम्भः, गोणी, चतुःषष्टिशरावकः,
भारः, शूर्पः ।
द्रोणीप०—गोणी, द्रोणी, वाहः ।
भारप०—पलद्विहस्रम्, भरः, भारः ।
तुलाप०—तुला, पलशतम् ।
कालिङ्गीयमाने प्रस्थभेदाः—(१) कुडवः, (२)
प्रस्थः, (३) ग्राढकश्चेत्यादयः पूर्ववन्मताः ।
चतुष्पलं कुडवः स्यात् ।
तदुक्तम्—
'चतुष्पलंश्च कुडवः प्रस्थाद्याः पूर्ववन्मताः । इति
भावप्रकाशे ५।३८।२७ ।

१-११

१२-२२

उक्तं च—

१. 'स्यात्कर्षांशमर्द्धपलं शुक्तिरष्टमिका तथा ॥ शुक्तिभ्यां च पलं ज्ञेयं मुष्टिरात्रं चतुषिका ।
प्रकुञ्चः षोडशी बिल्वं पलमेवात्र कीर्यते ॥ पलान्यां प्रसृतिर्ज्ञेया प्रसृतं च निगद्यते । प्रसृतिभ्यामञ्जलिः
स्यात्कुडवोऽर्द्धशरावकः ॥ अष्टमानं च संज्ञेयः कुडवाम्यां च मानिका । शरावोऽष्टपलं तद्वृत्तेयमत्र विषयार्णः ॥
शरावाम्यां भवेत्प्रस्थश्चतुः प्रस्थस्तथाढकः । भाजनं कांस्य पात्रं च चतुःषष्टिपलश्च सः ॥ चतुर्भिराढकैर्द्रोणः
कलशो नल्वणोऽर्मणः । उन्मानं च घटो राशिर्द्रोणपर्यायसंज्ञितः ॥ द्रोणाम्यां शूर्पकुम्भौ च चतुःषष्टिशरावकः ।
शूर्पान्यां च भवेद् द्रोणी वाहो गोणी च सा स्मृता । द्रोणीचतुष्टयं खारी कथिता सूक्ष्मबुद्धिभिः । चतुःसहस्र-
पलिका षण्णावत्यधिका च सा ॥ पलानां द्विसहस्रं च भार एकः प्रकीर्तितः । तुलापलशतं ज्ञेयं सर्वत्रैवं
निश्चयः ॥ माषटकुक्षविल्वानि कुडवः प्रस्थमाढकम् । राशिगोणी खारिकेति यथोत्तरचतुर्गुणम् इति भा. प्र.
५।३८।१० तः १९ या. ।

२. मतान्तरे तुलामानस्य

न्यासः—

४ मुष्टयः=१ कुडवः ।
४ कुडवाः=१ प्रस्थः ।
४ प्रस्थाः=१ ग्राढकः ।
८ ग्राढकाः=१ द्रोणः ।
२ द्रोणी=१ शूर्पः ।
१॥ साढं शूर्पः=१ खारी ।
४ भाराः=१ वाहः ।

३. पुनर्मतान्तरे तुलामानस्य

न्यासः—

८ मुष्टयः=१ किञ्चित् ।
८ किञ्चित्=१ पुष्कलम् ।
४ पुष्कलानि=१ ग्राढकः ।
४ ग्राढकाः=१ द्रोणः ।

बराटकादीनां नामानि—(१) वराटकः, (२) काकिणी, (३) पणः, (४) द्रम्मः, (५) निष्कः, चेत्थेतानि वराटकादीनां नामानि स्युः ।

बराटकपर्यायाः—कपर्दः, कपर्दकः, पणास्थिकः, वराटः, वराटकः, श्वेतकपर्दकः, हिरण्यः ।
“कौडी” इति भाषा ।

काकिणीप०—काकणिः, काकणी, काकनिः, काकनी, काकिणिः, काकिणी, काकिनिः, काकिनी, एकवराटी, “एक कौडी” इति भाषा । पणतुर्याशः, पणपादः, पञ्चगण्डकः, वराटकानां दशकद्वयम्, उदमानचतुर्थभागः, उदमानतुर्याशः ।

उक्तञ्च—

‘पणगण्डकयोस्तुर्यं उदमानस्य काकिणी ।’ इति

रुद्रः । रमसस्तु नान्तेष्वप्याह—‘पणोदमानगण्डानां तुर्याशोऽपि च काकिनी ।’ इति सु० व्या०

१।४५२ ।

पणप०—कार्षापणः, पणः, वराटकानां विंशतिगण्डकः ।

द्रम्मप०—द्रम्मः, पणानां षोडशकः ।

निष्कप०—चतुः सौवर्णिकः, दीनारः, व्यावहारिकरूपकम्, षोडशद्रम्मः ।

तदुक्तम्—

‘चतुः सौवर्णिको निष्को विज्ञेयस्तु प्रमाणतः ।’

इति श० चि० २।१४३६ ।

१-११

१४-२४

(१) बराटकादीनां मानान्याह भास्करः—‘बराटकानां दशकं द्वयं यस्मा काकिणी तादृश पणश्चतस्रः । ते षोडश द्रम्म इहावगम्यो द्रम्मस्तथा षोडशभिश्च निष्कः ॥’ इति लीलावत्याम् ।

अपिच—ताम्रिकः काषिकः पणः ।’ इति याज्ञवल्क्यवचनेन गुञ्जाः पञ्चाधमायकः, ते षोडशाक्षः कर्षोऽस्त्रो’ त्यमरसिंहोक्तेन च अशीतिरक्षितपरिमितताम्ने पणशब्दः सङ्केतितः । स च तावत्संख्यकंबराटकसंख्यते इति बराटकेष्वपि तथा व्यवहारः । एतन्मूलकं अभिष्यमस्यसूक्तयोवचनं यथा—‘अशीतिभिर्बराटकैः पण इत्यभिधीयते । तैः षोडशैः पुराणं स्याद्वर्जतं सप्तभिस्तु तैः ।’ इति प्रायश्चित्ततत्त्वे ।’ इति श० चि० स्तं० पृ० २०६ (२) शंभुलादीनांमानान्याह भास्करः—‘यबोबरैरंगुलमष्टसंख्यहंस्तोऽङ्गुलैः षड्गुणितैश्चतुर्भिः । हस्तैश्चतुर्भिर्भवतीह दण्डः क्रोशः सहस्रद्वितयेन तेषाम् ॥ स्याद्योजनं क्रोशचतुष्टयेन तथा करणां दशकेन वंशः ।’ इति लीलावत्याम् ।

अनेन विधिना द्वार्त्रिंशत्सहस्रहस्तैर्योजनमानं ज्ञेयम् । मानशास्त्रे तु षोडशसहस्रहस्तैर्योजनमुक्तम् । तद्यथा—‘द्वावशांगुलिकः शंकुस्तद्वयं तु शयः स्मृतः । तच्छतुष्कं धनुः प्रोक्तं क्रोशो धनुः सहस्रलिकः । तच्छतुष्कं योजनं स्यात्’ इति श० चि० १।४

न्यासः—

२० बराटकाः = १ काकिणी ।

४ काकिण्यः = १ पणः ।

१६ पणाः = १ द्रम्मः ।

१६ द्रम्माः = १ निष्कः ।

अङ्गुलमानभेदाः—(१) रजः (सु), (२) पर- (सु), रेणुः ।

माणुः, (३) त्रसरेणुः, (४) ध्वंसी (वंशी), (५) ध्वंसीप०—त्रसरेणुः, ध्वंसी, वंशी ।

बालाग्रम्, (६) लिखा, (७) यूका, (८) यवः, बालाग्रप०—कचाग्रम् बालाग्रम्, त्रसरेणुषट्कम् ।

(९) अङ्गुलम्, (१०) वितस्तिः, (११) हस्तः, लिखाप०—यूकाण्डः, रिखा, लिछा, लिखा, लिक्षिका ।

(१२) चापः, (दण्डः), (१३) क्रोशः, (१४) योजनम् ।

रजःपर्यायाः—धूलिः, धूली, पांशुः, पांसुः रजः यूकाप०—केशकीटः, यूका, षट्पदी ।

१-७

८-१३

(१) उक्तञ्च—‘जालान्तरगते भानौ यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः । प्रथमं तत्प्रमाणानां त्रसरेणुं प्रचक्षते ।’ इति । ब्रह्मकपरिभाषया त्रिसत्यपरमाणुपरिमाणं ध्वंसी । ‘जालान्तरगते सूर्यकरे ध्वं (वं) सी (शी) बिलोक्यते । त्रसरेणुस्तु विज्ञेयस्त्रिशता परमाणुभिः ॥’ इति श० चि० २।१२२०

अनुस्मृतौ तु—‘त्रसरेणवोऽष्टौ विज्ञेया लिखिका परिमाणतः ।’ इति मनुः । इति श० चि० १।१५६

अपि च—‘जालान्तरगते भानौ यच्चानुदृश्यते रजः । तद्वचनुभिर्भवेत्लिखा लिङ्गाज्जडविश्व सर्वपः ।’ इति श० चि० १।१५६

अस्य न्यासः यथा—

६ षड्भिः परमाणुभिः = १ त्रसरेणुः ।

८ त्रसरेणुभिः = १ कचाग्रम् ।

८ कचाग्रैः = १ लिखा ।

८ लिखाभिः = १ यूका ।

८ यूकाभिः = १ यवः ।

८ यवोदरैः = १ अङ्गुलम् ।

१२ अंगुलैः = १ वितस्तिः । (शंकुः)

२ वितस्तिभ्यां वा २४ अंगुलैः = १ हस्तः ।

(किञ्चुः)

२ हस्ताभ्यां = १ गजः । (हस्ताद्वयं)

४ हस्तैः = १ चापः (दण्डः),

१० हस्तैः = १ वंशः

४००० षतुःसहस्रं हस्तैः = १ नलवः ।

२००० द्विसहस्रमित्तैर्धनुभिः = १ क्रोशः ।

२ द्वाभ्यां क्रोशाभ्यां = १ गण्डूतिः ।

४ षतुःक्रोश्या = १ योजनम् ।

मतान्तरे तु—

१ रजः = १ परमाणुः ।

३० परमाणुः = १ त्रसरेणुः ।

८ त्रसरेणवः = १ लिखा ।

पुनर्भतान्तरे—

१ परमाणुः = १ रजः ।

४ परमाणवः = १ लिखा ।

५ लिखाः = १ सर्वपः ।

यवप०—अश्वप्रियः, तीक्ष्णशूकः, यवः ।

इह षड्भिर्गोसर्षपैः परिमितं यवपरिमाण-
मुक्तं मनुना—‘सर्षपाः षड्यवो मध्यः’ ‘मध्ये न
स्थूलो नापि सूक्ष्मो यवो भवतीत्यर्थः ।

अपि च—

‘जालान्तरगते भानौ यवचाणुर्दृश्यते रजः ।
तैश्चतुर्भिर्भवेल्लिक्षा निक्षिषड्भिश्च सर्षपः ।
षट्सर्षपैर्यवस्त्वेको गुञ्जैका तु यवैस्त्रिभिः ।’
इति श० चि० १।१५

अङ्गुलप०—अंगुलम्, शंकुद्वादशभागः, हस्त-
चतुर्विंशत्यंशः, अष्टसंख्ययवोदरमानम् ।

तदुक्तम्—

‘अष्टभिस्तैर्भवेज्ज्येष्ठं मध्यमं सप्तभिर्यवैः, कन्यस
षड्भिर्षट्पिण्डमङ्गुलं मुनिसत्तम ! ।’ इति । मानं
तु पाश्चैतन्य—‘षड्यवः पाश्चैतन्यमिताः ।’ इति
कात्यायनदर्शनात् । इति श० चि० १।२५ ।

वितस्तिप०—कनिष्ठया सह विततोऽङ्गुष्ठः,
द्वादशाङ्गुलपरिमाणम् । वितस्तिः, हस्ताद्धम्,
शंकुतुल्यम्, ‘वालस्ति’ इति भाषा ।

हस्तप०—करः, किष्कुः, पञ्चशास्त्रः, षाणिः,
शयः, हस्तः । ‘हाथ’ इति भाषा ।

तदुक्तम्—

‘यवानां तण्डुलैरेकमङ्गुलं चाष्टभिर्भवेत् । अदी-
र्घयोजितैर्हस्तश्चतुर्विंशद्विभङ्गुलः । इति कालि-
कापुराणैः’ इति श० चि० २।१००२ ।

गजप०—गजः, हस्तद्वयम्, षट्त्रिंशदङ्गुलपरि-
मितम् ।

चापप०—चापः, धनुः, मतान्तरे तु ‘दण्डः’ ।

१-२८

तदुक्तम्—

‘चतुर्विंशाङ्गुलो हस्तस्तच्चतुष्कं धनुः स्मृतम् ।’
इति श० चि० १।१२८६

वंशप०—वंशः, हस्तदशकम्, ‘वांस’ इति भाषा ।

उक्तं च—

‘तथा कराणां दशकेन वंशः ।’ इति लीलावत्याम् ।
नल्लप०—किष्कुचतुःशतम्, नल्लः, हस्तचतुः-
शतम् ।

उक्तं च—

नल्लः किष्कुचतुःशतम् ।’ इत्यमरः १८।११६
अम० सु० व्या० ‘कात्यस्तु’ ‘नल्लं हस्तशतम्’
इत्याह । भट्टक्षीरस्वामी तु ‘नल्लं विंशहस्तशतम्’
इति दर्शितवान् । मुकुटस्तु—‘नल्लो विंशं हस्त-
शतम्’ इति च दर्शितवान् इत्यमर सु० व्या०
टिप्पण्याम् १८।११६

क्रोशप०—क्रोशः, क्रोशम्, क्रोशो, दण्डसहस्रद्वि-
यम्, सहस्रधनुः, ‘कोस’ इति भाषा ।

उक्तं च—

‘धन्वन्तरं सहस्रं तु क्रोशः’ इति वाचस्पतिः ।
इत्यमरसु० व्या० २।१।१५।१८ ‘स्यादङ्गुलं
तैर्द्वादशभिर्वितस्तिस्तदयुगेन च । हस्तो हस्तै-
श्चतुर्भिः स्याद्वनुदण्डश्च तैः पुनः । द्विसह-
स्रमितैः क्रोशः क्रोशाभ्यां गोस्तं पुनः । गव्यूतं
च स्त्रियां गव्या द्वयोर्गव्यूतिरित्यपि ।’ इति
कल्पद्रौ २०.१०३ ।

गव्यूतिःप०—क्रोशद्वयम्, क्रोशयुगम्, गव्या, गव्यू
तम्, गव्यूतिः, गोमतम्, गोस्तम्, द्विसहस्रधनुः ।

‘दो कोस’ इति भाषा ।

२६-५६

उक्तं च—

‘गव्यूतिः स्त्री क्रोशयुगम्’ इत्यमरः । सु० व्या० २।१।१५।१८ ‘धन्वन्तरसहस्रं तु क्रोशः क्रोश-
द्वयं पुनः । गव्यूतं स्त्री तु गव्यूतिर्गौरुतं गोमतं च
तत्।’ इति वाचस्पतिः । ‘धनुर्हंस्तचतुष्टयम् ।
द्वाभ्यां धनुः सहस्राभ्यां गव्यूतिः पुंसि भाषितः ।’
इति शब्दार्णवः ।’ इत्यमरसु० व्या० २।१।११६।
१८।

योजनप०—चतुः क्रोशी, क्रोशचतुष्टयम्, योज-
नम् ।

उक्तं च—

‘योजनं परमात्मनि । चतुष्क्रोश्यां च योगे च’
इति मेदिन्याम् ६१ ११-१२।

विनमानपर्यायाः—अहमितिः, दिनप्रमाणम्, दिन-
मानम्, दिनमितिः, दिवसप्रमाणम्, दिवसमानम्,
दिवसमितिः, द्युप्रमाणम्, द्युमानम्, द्युमितिः,
वासरप्रमाणम्, वासरमानम्, वासरमितिः,
दिनाद्वंद्वं—अहर्दलम्, घसाद्वंद्वं, दिनखण्डम्,
दिनदलम्, दिनशकलम्, दिनाद्वंद्वं, दिवसखण्डम्,
दिवसदलम्, दिवसशकलम्, दिवसाद्वंद्वं, वासर-
खण्डम्, वासरदलम्, वासरशकलम्, वासराद्वंद्वं ।

१-२१

रात्रिमानप०—रजनीप्रमाणम्, रजनीमानम्,
रजनीमितिः, रात्रिप्रमाणम्, रात्रिमानम्, रात्रि-
मितिः, निशाप्रमाणम्, निशामानम्, निशामितिः,
शर्वरीमानम्, तभीमानम् ।

अर्द्धरात्रिमानप०—अर्द्धरात्रः, निशीथः, निशीथ-
मानम् ।

राश्र्यद्वंद्वं—निशाखण्डम्, निशादलम्, निशा-
द्वंद्वं, निशाशकलम्, रात्रिखण्डम्, रात्रिदलम्,
रात्रिशकलम्, राश्र्यद्वंद्वं, शर्वरीखण्डम्,
शर्वरीदलम्, शर्वरीशकलम्, शर्वर्यद्वंद्वं ।

कालप०—अनेहा, कालः, दिष्टः, शेषस्तु कालवर्गः।
कालमानप०—अनेहोमानम्, कालमानम्, दिष्ट-
मितिः, समयप्रमाणम् ।

कालभेदौ—(१) मूर्तः, (२) अमूर्तश्चेत्येतौ
कालस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तदुक्तम्—

‘प्राणादिः कथितो मूर्तश्च्युत्याद्योऽमूर्तसंज्ञकः ।’
इति सूर्यसिद्धान्ते १।११॥

कालप्रभेदाः—(१) ब्राह्मम्, (२) देवम्,
(३) मानवं चैते कालस्य त्रयः प्रभेदाः स्युः ।

मूर्तकालभेदाः—(१) निमेषः, (२) काष्ठा,

२२-५२

(१) मूर्तकालभेदानां

न्यासः—

१८ निमेषः=१ काष्ठा ।

३० काष्ठाभिः=१ कला ।

३० कलाभिः=१ घटिका ।

२ घटिकाम्यां=१ मुहूर्तः ।

३० मुहूर्तः=१ दिनम् । (नाक्षत्रम्)

मूर्तकालान्यभेदानां

न्यासः—

१० गुर्बक्षरः=१ अशुः (प्राजः),

६ अशुभिः=१ पलम् ।

६० पलः=१ घटी ।

६० घटीभिः=१ दिनम् (नाक्षत्रम्),

३० दिनेः=१ मासः ।

१२ मासैः=१ वर्षम् ।

(३) कला, (४) घटिका, (५) मुहूर्तः, (६) दिनम् (नाक्षत्रम्), चैते मूर्त्तकालस्य षड्-भेदाः स्युः ।

मूर्त्तकालस्यान्यभेदाः — (१) गुर्वक्षरम्, (२) अशुः, (३) पलम्, (४) घटी, (५) क्षणः, (६) दिनम् (नाक्षत्रम्), (७) मासः, (८) वर्षम्, चैते मूर्त्तकालस्यान्यभेदाः स्युः ।

तदुक्तम्—

‘योऽङ्गोनिमेषस्य खरामभागः स तत्परस्तच्छत-भाग उक्ता । ऋतिनिमेषैर्धृतिभिश्च काष्ठा तत्त्रि-शता सद्गणकैः कलोक्ता । त्रिशत्कलाऽऽक्षी घटिका क्षणः स्यान्नाडीद्वयं तैः खगुणैर्दिनं च । गुर्वक्षरैः खेन्दुमितरसुस्तैः षड्भिः पलं तैर्घटिका-स्त्र्यष्टभिः । स्याद्वा घटीषष्टिरहः खरामैर्मासो दिनैस्तैर्द्विकुभिश्चवर्षम् । इति सिद्धान्तशिरो-मणौ ।

अपि च—

‘षड्भिः प्राणैर्विनाडी स्यात्तत्त्वष्ट्या नाडिका स्मृता । नाडीषष्ट्या तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकी-र्तितम् । तत्त्रिंशता भवेन्मासः, इति ।’ मासैर्द्वा-दशभिर्वर्षं दिव्यं तदह उच्यते । इति च-सू. सि. १।११, १२, १३ ।

मासभेदाः—(१) चान्द्रः, (२) सौरः, (३) सावनः (४) नाक्षत्रः (आर्क्षः), चैते मासस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

तदुक्तम्—

‘दशविंशति मासमुशान्ति चान्द्रं सौरं तथा भास्कर-राशिचारात् । त्रिंशद्दिनं सावनसंज्ञमार्या नाक्षत्र-मिन्दोर्भगणाश्रयाच्च ।’ इति ग्रन्थान्तरे ।

१-२६

‘तत्त्रिंशता भवेन्मासः सावनोऽर्कोदयैस्तथा । ऐन्दवस्तिथिभिस्तद्वत्संक्रान्त्या सौर उच्यते । मासैर्द्वादशभिर्वर्षं दिव्यं तदह उच्यते ।’ इति च सू. सि. १।१२, १३ ।

चान्द्रमासभेदौ—(१) दशान्तिः, (२) पूर्णिमान्त-श्चैतो चान्द्रमासस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तदुक्तम्—

‘चान्द्रस्तु द्विविधो मासो दशान्तिः पूर्णिमान्तिसि । देवार्थे पूर्णमास्यन्तो दशान्तिः पितृकर्मणि ।’ इति ग्रन्थान्तरे ।

वर्षभेदाः—(१) ब्राह्मम्, (२) दिव्यम् (देवम्), (३) पित्र्यम्, (पैत्र्यम्), (४) प्राजापत्यम् (मानवम्), (५) गौरवम् (बार्हस्पत्यं, जैवम्), (६) सौरम्, (७) सावनम्, (८) चान्द्रम् ऐन्दवम्), (९) आर्क्षम् (नाक्षत्रम्), चैतानि वर्षाणां नवमानानि स्युः ।

तदुक्तम्—

‘ब्राह्मं दिव्यं तथा पित्र्यं प्राजापत्यं (मानवं) गुरोस्तथा (जैवम्) । सौरं च सावनं चान्द्रमासं मानानि वै नव ।’ इति सू. सि. ।

अपि च—

एवं पृथङ्मानव-देव-जैव-पैत्रा-ऽऽर्क्ष-सौरै-न्दव-सावनानि । ब्राह्मं च काले नवमं प्रमाणं ब्रह्मास्तु साध्या मनुजैः स्वमानात् । ज्ञेयं विमिश्रं तु मनु-ष्यमानं मानैश्चतुर्भिर्व्यवहारवृत्तेः । एवं सौर-चान्द्र-सावन-नाक्षत्रमानैश्चतुर्भिरेभिर्मिश्रितैर्मनु-ष्यमानं ज्ञेयम् । इति सि. शि. ।

३०-५६

तत्रैव सौरादिमासप्रयोजनमुक्तम्—
'वर्षायनर्तुयुगपूर्वकमत्र सौरान्मासास्तथा च
तिथयस्तुहिनांशुमानात् । यत्कृच्छ्रसूतकचिकि-
त्सितवासराद्यं तत्सावनाच्च घटिकादिकमाक्ष-
मानात् ।' इति सि. शि. ।

प्राजापत्यब्राह्मणमानयोर्ज्ञानमित्थम्—
'मन्वन्तरव्यवस्था च प्राजापत्यमुदाहृतम् । न तत्र

द्युनिशोर्भेदो ब्राह्मणं कल्पस्ततो नृणाम् ।' इति
सू. सि. ।

इह ग्रहगणिते 'विकलादिसंज्ञाः—(१) विकला,
(२) कला, (३) ग्रंशः (भागः), 'त्रिंशद्विंशकस्तथा
राशेर्भाग इत्यभिधीयते ।' इति श. चि. २।४२० ।
(४) राशिः, (५) भगण—इचैता विकलादिसंज्ञाः
स्युः ।

अत्र कलौ शककारकनृपनामानि—(१) युधि-

१-७

८-१५

(१) विकलादिसंज्ञाक्रममाह भास्करः—'क्षेत्रे समाद्येन समाविभागाः स्युश्चक्राश्वंशकलाविलिप्ताः ।'
इति सिद्धान्तशिरोमणौ ।

(१) विकलादिसंज्ञाभान—

न्यासः—

६० विकलाः=१ कला ।

६० कलाः=१ ग्रंशः ।

३० ग्रंशाः=१ राशिः ।

१२ राशयः=१ चक्रम् ।

उक्तं च—

'विकलानां कला षष्ट्या तत्षष्ट्या भाग उच्यते । तत्त्रिंशता भवेद्वाशिर्भगणो द्वावशेष ते' इति
सू० सि० १।२८ ।

(२) शककारकनृपाणां मानानां

न्यासः—

नृपतयः—

तद्वर्षाणि—

(१) युधिष्ठिरः—

३०४४

(२) विक्रमः—

१३५

(३) शालिवाहनः—

१८०००

(४) विजयाभिनन्दनः—

१००००

(५) नागार्जुनः—

४०००००

(६) कल्किः—

८२१

योगः ४३२०००

(शेष पृष्ठ ७० पर) —

ष्ठिरः, (२) विक्रमः, (३) शालिवाहनः, (४) विजयाभिनन्दनः, (५) नागार्जुनः, (६) कल्कि—
इच्छते कलौ षट्शक (संवत्सर) कर्तारो नृपतयः
स्युः ।

युगनामानि—(१) सत्यम्, (२) त्रेता, (३) द्वापरः, (४) कलि—इच्छतानि चत्वारि युगानि
स्युः ।

इति श्रीमुकुन्दबंशधिरचिते ज्योतिषशास्त्रकोषे
षष्ठो मानवर्गः समाप्तः ।

—०—

गणनादिवर्गः—

अङ्कवाचकशब्दाः—अङ्कः, एकद्वयादिः, संख्या ।
अङ्कभेदाः—(१) एक, एका, एकम् । (२) द्वौ,
द्वे, द्व । (३) त्रयः, तिस्रः, त्रीणि । (४) चत्वारः,
चतस्रः, चतुर । (५) पञ्च (अन्) (त्रि. व.) ।

१-६

७-१२

—(पृष्ठ ६६ में)

उक्तं च—

‘युधिष्ठिरो विक्रमशालिवाहनो, ततस्तु राजा विजयाभिनन्दनः । ततस्तु नागार्जुनकल्किभूपतिः,
कलौ दहेते शककारका नृपाः । क्रमादमोषां कृतवेदस्नानयः, शरत्रिचन्द्राः सप्तसाष्टभूमयः । ततोऽयुतं सप्तचतु-
ष्टयं च कुब्रजनागाः शकमानवत्सराः ।’ इति ज्योतिर्विदाभरणे ।

(१) युगमानानां न्यासः —

४३२००० वर्षे = कलियुगम् ।

८६४००० „ = द्वापरयुगम् ।

१२९६००० „ = त्रेतायुगम् ।

१७२८००० „ = सत्ययुगम् ।

४३२०००० „ = चतुर्युगम् ।

७१ महायुगं = १ मन्वन्तरम् ।

३०६७२०००० सौरवर्षे = १ मन्वन्तरम् ।

उक्तं च—

‘युगानां सप्ततिः सैका मन्वन्तरमिहोच्यते ।’ इति सु० सि० १।१८

(२) अमिनीये जातकशास्त्रे संख्याद्योतनार्थं सङ्केतमाह यथा —

‘क, ट, प, य, — वर्गभवेरिह, पिण्डान्त्यैरक्षरैरङ्कः ।

निज्यधि शून्यं ज्ञेयं, तथा स्थरे केवले कथितम् ॥’ इति जं. टी. ।

अस्यार्थः—

काक्षाः ९, टाक्षाः ९, पाक्षाः ५, याक्षाः ८, यथा—१ क, २ ख, ३ ग, ४ घ, ५ ङ, ६ च, ७ छ, ८

(शेष पृष्ठ ७१ पर)

(६) षट् (ष) (त्रि. ब.) । (७) सप्त (अन्) नम् (न.) ।
 (त्रि. ब.) । (८) अष्ट (अन्) (त्रि. ब.) । (९) संख्याभेदौ—(१) गणना, (२) अङ्कवर्चतो
 नव (अन्) (त्रि. ब.) । इत्येतेऽङ्कानां नवभेदाः संख्याया द्वौ भेदौ स्याताम् ।
 सन्ति । गण'नापर्यायाः—अङ्कगणितम् (न.), गणनम्
 संख्याय०—संख्या (स्त्री), सख्यातम् (न.), संख्या- (न.), गणना (स्त्री.), गणितम् (न.), परिग-

१-५

६-१०

(७० पृष्ठ से)

अ, ए अ ॥ १ ट, २ ठ, ३ ड, ४ ढ, ५ ण, ६ त, ७ थ, ८ द, ९ ध ॥ १ प, २ फ, ३ ब, ४ भ, ५ म ॥ १ य, २ र, ३ ल, ४ व, ५ श, ६ ष, ७ स, ८ ह ॥ इत्यक्षरसंख्याविन्यासः । इहास्मिन् शास्त्रे वर्गभेदः काविवर्गोत्पत्तेः पिण्डानां योगिकशब्दानां यानि अस्यानि अक्षराणि तैरङ्काः बोध्याः । नि=नकारः, जि=जकारः, अक्षि अकारादिस्वरे च शून्यं ज्ञेयम् । यत्र केवले स्वरे वर्णयोगरहिते स्वरे तत्रैव तथा (शून्यं) कथितमुक्तमित्यर्थः ।

उदाहरणं प्रदर्शयति —

‘वेवा ४६, धवो ५६, धोग ३६, ववा ५४, स्तमो ५६, रमा ५२, धूलिः ३६ क्रमावुष्णकरादिबिन्दवः ।
 सालोलसंख्या ३३७ समुवायबिन्दवः’ इति जातकपारिजाते १०१२ यथा—वकारोऽष्टौ, वकारद्वयवारः अत्रापि
 अङ्कानां वामतो गतिः’ इति परिभाषया जाता अष्टचत्वारिंशन्मिता रविबिन्दवः, एवमन्येऽपि ज्ञेयाः ।

महासिद्धान्ते तु संख्याद्योतनार्थं सङ्केतमाह—

‘रूपात् क, ट, प, य, पूर्वा, वर्णा वर्णक्रमाद् भवन्त्यङ्काः ।

अनौ शून्यं प्रथमार्थं, आ छेदे, ऐ तृतीयार्थं ॥१॥ इति ।

अस्यार्थः —

‘क, ट, प, य पूर्वा वर्णा वर्णक्रमादक्षरक्रमादेकत अङ्का भवन्ति : क, का, कि ..... क् इत्यादिभिरेकः ।
 ख, खा, खि ..... ख् इत्यादिभिर्द्वौ इत्यादि । अत्र व्यञ्जनेषु स्वराणां योगेन संख्यायां न भेदो भवतीति ज्ञेयम् ।
 यथा—क=का=कि=...=१ । अत्रैतदुक्तं भवति ।

अत्र प्रथमो वर्गः—क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ।

द्वितीयो वर्गः—ट ठ ड ढ ण त थ द ध न ।

तृतीयो वर्गः—प फ ब भ म ।

चतुर्थो वर्गः—य र ल व श ष स ह ।

एवमत्र वर्णक्रमतोऽङ्काः वर्गाक्षरैः क्रमेण च शतस्थानीय-वशस्थानीय-कस्थानीयेत्यादि-वक्षिणक्रमेण
 संख्या भवन्ति । ‘अङ्कानां वामतो गतिः’ इहैवा परिभाषा नादरणीया । अनौ वर्णौ शून्यद्योतकौ स्तः । पदविग्रहे
 आ प्रथमावहुवचनविभक्त्यर्थं । ऐ च तृतीयावहुवचनविभक्त्यर्थं बोध्या न ‘आः’ ‘ऐः’ इति ।

(१) गिनती ।

णनम् (न.), परिगणना (स्त्री.), परिगणितम् (न.), संख्या (स्त्री), संख्यानम् (न.) ।

अङ्कगणितभेदौ—(१) व्यक्तगणितम् (पाटी-गणितम्), (२) अव्यक्तगणितम् (बीजगणित-रेखागणितं च), इत्येतौ अङ्कगणितस्य द्वौ भेदौ, स्याताम् ।

गणितपर्यायाः—कृतसंख्यकम्, गणितः, परिगणितः, संख्यानः, संख्यावत् (मतु.) एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

संख्येय (गण्य) ५०—गणनीयः, गणितव्यः, गण्यः, गण्यः, परिगणनीयः, परिगणितव्यः, परिगण्यः, संख्यातुमर्हः, संख्यातुं योग्यः, संख्यायोग्यः, संख्येयः । एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

संख्येयम्=द्रव्यम्, 'अत्राहामरसिंहः—

.....संख्याः, संख्येये ह्यादश त्रिषु ।
विशत्याद्याः सदैकत्वे सर्वाः संख्येयसंख्ययोः
१।२, ६, ८३ । संख्यार्थे द्विबहुत्वे स्त-स्तास्तु
चानवतेः स्त्रियः । पञ्क्तेः शतसहस्रादि क्रमाद्दश-
गुणोत्तरम् । २, ६, ८४ इति ।

अस्यार्थः—

आदश दशशब्दमभिवाप्य । आङ्मयार्थाभिविध्यो-
रित्यव्ययीभावः । 'नपुंसकादन्यत्रस्याम्' इति पक्षे
टच् न । एकादिका नवदशपर्यन्ताः संख्याः
संख्येये त्रिलिङ्गा च । तेन संख्यासंख्येययोः
समानाधिकरण्येन वृत्तिः । यथा—एकः पटः ।
एका शाटी । एकं वस्त्रम् । हि शब्दोऽवधारणे,
संख्येय एव, न तु संख्यायामित्यर्थः । तेन एको
विप्र इत्यादि भवति न तु विप्रस्यैक इत्यादि ।
१-२८

'किन्तु' 'द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचन' इति सूत्रे द्व्येक-
योरिति निर्देशात् संख्यामात्रेऽपि सम्भवः । तेन
घटानां पञ्चेत्यपि स्यादिति सुभूतिः । 'वातकु-
रेषा गुणसप्तयुक्ते'ति वचकं च सङ्गच्छते । विश-
तिराद्या या शतान्ताः संख्याः, संख्येय-
संख्ययोर्वर्तन्ते, एकवचनान्ताश्च, यथा—विशति-
गविः, गवां विशतिः । विशत्यादीनां यदा संख्या-
र्थस्तदा द्विवचनबहुवचनेऽपि स्तः । यथा—द्वे
विशती गावः, गवां वा तिस्रो विशतयः इति ।
तासु विशत्या नवतिमभिव्याप्य स्त्रीलिङ्गाः ।
भिन्नलिङ्गेनापि समानाधिकरण्ये स्त्रीलिङ्गाः ।
यथा—विशत्या पुरुषैः कृतम् । विशतिः कुण्डा-
नीति । इति सुखानन्दनाथः । श. चि. २-६८५।
१-६८६ ।

भाष्येऽपि—

'आदशभ्यः संख्या संख्येये वर्तते । ऊर्ध्वं संख्याने
संख्येये च' इति । विशतिः पटाः । विशतिः पटा-
नाम् । शतं गावः । शतं गवाम्—इति क्षीरस्वामी ।
विशत्याद्यास्तु संख्याशब्दा एकत्वे वर्त्तमानाः
संख्येये संख्याने च वर्त्तन्ते । यथा—विशतिर्घटां,
विशतिर्घटानाम् । शतं गावः, शतं गवाम् इति ।
यदाह वाचस्पतिः—'ऊनविशत्यादिकास्तु सर्वाः
संख्येयसंख्ययोः' इति—इति हेमचन्द्राचार्यः ।
'पञ्क्तेर्दशगुणोत्तरं क्रमात् शतसहस्रादि विशेष्यम् ।
यथा—एकं दशगुणितं पञ्क्तिरुच्यते, दशपञ्क्तयः
शतम्, दशशतानि सहस्रम्, दशसहस्राण्युत-
मित्यादि ज्ञेयम् । अ. सु. व्या. टि. ८३-३२६ ।

यथा हि लीलावत्याम्—

२६-५६

एक-दश-शत-सहस्रा-युत-लक्ष-प्रयुत-कोटयः क्रमशः । अर्बुद-मब्जं खर्वं-निखर्वं=महापद्म-शङ्खवस्तस्मात् ॥ जलधि-श्चान्त्यं मध्यं परार्द्धं-मिति दशगुणोत्तराः संज्ञाः । संख्यायाः स्थानानां व्यवहारार्थं कृता पूर्वः ॥ इति ली० व० ।

संख्यास्थानभेदाः—(१) एकम्, (२) दश, (३) शतम् (दशदशकम्), (४) सहस्रम् (दशशतानि), (५) अयुतम् (दशसहस्राणि), (६) लक्षम् (शतसहस्राणि), (७) प्रयुतम् (दशलक्षाणि), (८) कोटिः (शतलक्षाणि), (९) अर्बुदम् (दशकोटयः), (१०) अब्जम् (शतकोटयः), (११) खर्वम् (दशाब्जानि), (१२) निखर्वम् (शताब्जानि), (१३) महा-पद्मम् (दशनिखर्वाणि), (१४) शङ्खुः (शत-निखर्वाणि), (१५) जलधिः, (दशशङ्खुः), (१६) अन्त्यकम् (शतशङ्खुः), (१७) मध्यम् (दशान्त्यकानि), (१८) परार्द्धम् (शतान्त्य-कानि), इति ।

संख्याभेदाः—(१) एकः, एका, एकम्, (२) द्वौ, द्वे, द्वे, (३) त्रयः, तिस्रः, त्रीणि (४) चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि, (५) पञ्च, (६) षट् (षु), (७) सप्त, (८) अष्ट, (९) नव, (१०) दश, (११) एकादश, (१२) द्वादश, (१३) त्रयोदश, (१४) चतुर्दश, (१५) पञ्चदश, (१६) षोडश, (१७) सप्तदश, (१८) अष्टादश, (१९) नव-दश (ऊनविंशतिः), इह पञ्चतो नवदशान्ताः संख्याः अन्नन्ताः त्रिलिङ्गाः स्युः । अत ऊर्ध्वः सर्वा नवनवत्यन्ताः संख्याः स्त्रीषु वर्तन्ते । यथा—(२०) विंशतिः, (२१) एकविंशतिः,

(२२) द्वाविंशतिः, (२३) त्रयोविंशतिः, (२४) चतुर्विंशतिः, (२५) पञ्चविंशतिः, (२६) षड्विंशतिः, (२७) सप्तविंशतिः, (२८) अष्टाविंशतिः, (२९) नवविंशतिः (ऊनविंशत्), (३०) विंशत्, (३१) एकत्रिंशत्, (३२) द्वात्रिंशत्, (३३) त्रयस्त्रिंशत्, (३४) चतु-स्त्रिंशत्, (३५) पञ्चत्रिंशत्, (३६) षट्त्रिंशत्, (३७) सप्तत्रिंशत्, (३८) अष्टत्रिंशत्, (३९) नवत्रिंशत् (ऊनचत्वारिंशत्), (४०) चत्वारिंशत्, (४१) एकचत्वारिंशत्, (४२) द्वि (द्वा) चत्वारिंशत्, (४३) त्रयश्च-त्वारिंशत्, (४४) चतुश्चत्वारिंशत्, (४५) पञ्चचत्वारिंशत्, (४६) षट्चत्वारिंशत्, (४७) सप्तचत्वारिंशत्, (४८) अष्टचत्वा-रिंशत्, (४९) नवचत्वारिंशत् (ऊन-पञ्चाशत्), (५०) पञ्चाशत्, (५१) एक-पञ्चाशत्, (५२) द्वि (द्वा) पञ्चा-शत्, (५३) त्रयःपञ्चाशत्, (५४) चतुः-पञ्चाशत्, (५५) पञ्चपञ्चाशत्, (५६) षट्-पञ्चाशत्, (५७) सप्तपञ्चाशत्, (५८) अष्ट-पञ्चाशत्, (५९) नवपञ्चाशत् (ऊनषष्टिः), (६०) षष्टिः, (६१) एकषष्टिः, (६२) द्वि (द्वा) षष्टिः, (६३) त्रयः षष्टिः, (६४) चतुः-षष्टिः, (६५) पञ्चषष्टिः, (६६) षट्षष्टिः, (६७) सप्तषष्टिः, (६८) अष्टषष्टिः, (६९) नवषष्टिः (ऊनसप्ततिः), (७०) सप्त-तिः, (७१) एकसप्ततिः, (७२) द्वि (द्वा) सप्ततिः, (७३) त्रयःसप्ततिः, (७४) चतुःसप्ततिः, (७५) पञ्चसप्ततिः, (७६) षट्-

सप्ततिः, (७७) सप्तसप्ततिः, (७८) अष्ट-
सप्ततिः, (७९) नवसप्ततिः (ऊनाशीतिः),
(८०) अशीतिः, (८१) एकाशीतिः, (८२) द्व्य-
(द्वा) शीतिः, (८३) त्रयोऽशीतीः, (४८) चतु-
रशीतिः, (८५) पञ्चाशीतिः, (८६) षडशीतिः,
(८७) सप्ताशीतिः, (८८) अष्टाशीतिः,
(८९) नवाशीतिः (ऊननवतिः), (९०) नवतिः,
(९१) एकनवतिः (९२) द्वि (द्वा) नवतिः,
(९३) त्रयोनवतिः, (९४) चतुर्णवतिः,
(९५) पञ्चनवतिः, (९६) षण्णवतिः,
(९७) सप्तनवतिः, (९८) अष्टनवतिः,
(९९) नवनवतिः (ऊनशतम्), (१००) शतम्,
इति ।

शून्यपर्यायाः—पूर्णम्, विन्दुः, शून्यम् ।

शून्यवाचकशब्दः—आकाशनाम^१ ।

एकपर्यायः—एकः (पुं०) एका (स्त्री), एकम्
(न०) ।

एकवाचकशब्दः—इन्द्रहस्तिनाम, इन्द्राश्वनाम,
उक्ता (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), गणेशदन्त-
नाम, चन्द्रकः, चन्द्रनाम, पृथ्वीनाम, ब्रह्मा
(अन्) (न०), रूपम् (न०), शाली (इन्)
(त्रि०), शुक्राक्षिनाम, चंते शब्दा एकवाचका
विशेषाः ।

द्विपर्यायाः—द्वौ (पुं०), द्वे (स्त्री०), द्वे (न०),
द्वयम्, द्विकम्, द्वितयम्, एते त्रिलिङ्गाः ।

द्विवाचकशब्दाः—श्रोणी, कर्णौ चरणौ, दक्षौ,
नयने, बाहू, स्तनौ, हस्तौ चेत्येषां नामानि ।
अत्युक्ता (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः),
आसधारे, इन्द्राग्नी, उभौ, जकुटे, द्वन्द्वे, द्वैते,
द्व्यात्मकम्, नदीकूले, नारदपर्वतौ, पक्षौ, भार्या-
पत्नी, यमले, यमे, यमौ, यामले, युग्मे, राम-
नन्दनौ, सहचरौ, चेत्येते द्विवाचकशब्दा बोध्याः ।
त्रिपर्यायाः—त्रयः (पुं० ब०), तिस्रः (स्त्री० ब०)
त्रीणि (न० ब०), त्रयम्, त्रिकम्, त्रितयम्, एते
क्लीबलिङ्गाः ।

त्रिवाचकशब्दाः—अनलाख्या, कालारव्या, क्रमाः,
गङ्गामार्गाः, गुणाः, ग्रामाः, त्रिपुष्कराः, पुरः,
पुराणि, भुवनानि, मध्या (स्त्री०) छन्दोजाति-
विशेषः, रामाः, लोकारव्या, विष्णुक्रमाः, शिव-
मयनारव्या, चेत्येते त्रिवाचका शब्दाः ।

त्रिपुष्करभेदाः—(१) भद्रातिथयः, क्रूरवाराः,
(३) त्रिपादनक्षत्राणि, चंते त्रिपुष्कराः स्युः ।

चतुः पर्यायाः—चत्वारः (पुं० ब०), चतस्रः
(स्त्री०), चत्वारि (न० ब०), द्विकृतिः
(स्त्री०), द्विद्विकम् (न०), द्विवर्गः, (पुं०),
चतुष्कम् (त्रि०) ।

(१) आरव्या, नाम, संज्ञा इत्यादयो नामपर्याया येषां शब्दानामन्ते स्युस्तेषां सर्वे पर्यायास्तत्संख्या
नामानि ज्ञेयानि । येषां शब्दानामन्ते नामपर्याया न स्युस्ते केवलं तत्संख्यावाचका बोध्याः ।' इति ।

चतुर्वाचकशब्दाः —अग्निः संज्ञा^१ (नाम), नीयेऽपि षान्ता (षष्), नान्ता (पञ्चन्नादयः) आश्रमाः^२, उपायाः^३, ऐरावतदन्तनाम, कृताः, संख्या त्रिषु लिङ्गेषु वचनेषु च समानरूपाणि भवन्तीत्यर्थः ।
पञ्चवाचकशब्दाः—अग्नयः, अग्निः, असुसंज्ञा, इन्द्रियाख्या, एताः^४, पाण्डवाः^५, भूताः (पञ्च-महाभूताः), रुद्रमुखनाम, वाताख्या, विषयाः, शरनाम, सुप्रतिष्ठा (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), स्मरत्राणाः, स्वर्गतरवश्चेत्येते पञ्च-वाचकशब्दाः ।
षट्पर्यायौ—षट् (ष) त्रिषु लिङ्गवचनेषु समान-रूपाणि । षट्कम् (त्रि०) ।

अत्राह याज्ञवल्क्यः—

‘षट्संज्ञा युष्म-दस्म-च्च त्रिषु लिङ्गेष्वभेदवत् ।’
 इति वैजयन्ती । ‘ष्णान्ता षट् १।१।२४ पान्ता नान्ता च संख्या षट् संज्ञा स्यात् । इति पाणि-

षड्वाचकशब्दाः—अङ्गानि, अग्निसंज्ञा, ऋतु-नाम, कार्तिकेयमुखनाम, गायत्री (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), गुणाः^६, चक्रवर्तिनः^७, चक्रार्द्धम्, ज्वरबाहुनाम, तर्काः^८, त्रिशिरानेत्र-नाम, दर्शना न, भदलम्, भार्द्धम्, भ्रमरपादनाम,

१-१५

१६-३१

- (१) समुद्रस्य सर्वे पर्यायाश्चतुः संख्यावाचका बोध्याः । चतुः समुद्रभेदाः—
- (२) ब्रह्मचर्याश्रमः, गार्हस्थ्याश्रमः, वानप्रस्थाश्रमः, सन्यासा (भिक्षुका) श्रमः—इत्येति चत्वार आश्रमाः स्युः ।
- (३) भेदः, वण्डः, साम (अन्), वानम् चेति चत्वार उपायाः स्युः ।
- (४) ब्राह्मणः, क्षत्रियः, वैश्यः, शूद्रश्चेति चतस्रो जातयः (वर्णाः), स्युः ।
- (५) अग्निः=विषयाः,
- (६) युधिष्ठिरः, भीमः, अर्जुनः, नकुलः, सहदेवः,—इत्येते पञ्चराण्डवाः स्युः ।
- (७) ऊक्तं च (१) सन्निव—(२) विग्रह—(३) यानानि—(४) संस्थाप्या—(५) ऽऽसनमेव च ।
 (६) द्वे धीभावश्च विज्ञेयाः षड्गुणा नीतिवेदिनाम् ॥’ इ० श० चि० १।६।१६।
- (८) ऊक्तं च—(१) मान्धाता (२) धुन्धुमारश्च (३) हरिश्चन्द्रः (४) पुरुषराः ।
 (५) भरतः (६) फाल्गुनीर्णवश्च षडैते चक्रवर्तिनः ॥, इति ग्रन्थान्तरे ।
- (९) षट्कभेदाः—

रसाः^१, रागाः, वज्रकोणानि, शास्त्राणि, सम-
याख्या, चेत्येते षड्वाचकाः शब्दाः ।

सप्तपर्यायौ—सप्त (अन्) (त्रि० ब०), सप्त-
कम् त्रि०) ।

सप्तवाचकशब्दाः—अश्वनाम, उष्णिक् (ह्)
(छन्दोजातिविशेषः), ऋषिसंज्ञा, द्वीपाः^२,
धान्यानि, नृपाः^३, पर्वताख्या, पातालाख्या,
भारतीयकुलाचलाः, रज्याङ्गानि^४, लोकाः,
वह्निशिखाः (जिह्वः), वायवः, वाराः, समुद्राः,
सूर्याश्वाः, स्वराश्चेत्येते सप्तवाचकशब्दाः ।

अष्टपर्यायाः—अष्ट (अन्) (त्रि० ब०), अष्ट-

कम् (त्रि०), चतुर्द्विकम् त्रि०), द्विघनः (पुं०),
द्विचतुष्कम् (त्रि०) ।

अष्टवाचकशब्दाः—अनुष्टुब् (भ्) (स्त्री०)
(छन्दोजातिविशेषः), कुलाचलाः, दिक्पालाः
(लोकपालाः), दिग्गजाः, मङ्गलानि^५, योगा-
ङ्गानि^६, वसवः, शिवमूर्तयः, सर्पाख्या, सिद्धयः
हस्त्याख्या,—चैतेऽष्टवाचकशब्दाः ।

नवपर्यायाः—नव (अन्) (त्रि० ब०), त्रिकृतिः
(स्त्री०), त्रित्रिकम् (त्रि०), त्रिवर्गः (पुं०),
नवकम् (त्रि०) ।

नववाचकशब्दाः—अङ्काः, गावः^७ (गो), ग्रहाख्या,

१-११

१२-२२

(१) मधुरः, अम्लः, लवणः, कटुकः, कषाय,—इचंते षड्रसाः स्युः ।

(२) जम्बूद्वीपः,—प्लक्षद्वीपः,—शाल्मलिद्वीपः,—कुशद्वीपः,—क्रौञ्चद्वीपः,—पुष्करद्वीपः,— इचंते सप्त
द्वीपाः स्युः ।

(३) तदुक्तं ग्रन्थान्तरे (१) भरता—(२) जून्—(३) मान्वात्—(४) भगीरथ—(५) युधिष्ठीराः ।
(६) सगरो (७) नहुषश्चैव सप्तंते चक्रवर्तिनः ॥ इति ।

(४) उक्तञ्च कामन्दकीये—स्वाम्यमात्यश्च राष्ट्रं च दुर्गं कोशो बलं सुदृष्ट् । परस्पररोपकारीभं
सप्ताङ्गं राज्यमुच्यते ॥ इति अ० चि० १।६६ ।

(५) मङ्गलभेदाः—(१) ब्राह्मणः, (२) गोः, (३) अग्निः (४) सुवर्णम् (५) धृतम्
(६) सूर्यः, (७) जलानि, (८) राजा, चैतान्यष्टौ मंगलानि स्युः । उक्तं च—‘मत्स्यसूक्त-
महातंत्र ४३ पटले—‘लोकैऽस्मिन्मङ्गलान्यष्टौ ब्राह्मणो गौर्हस्ताशनः । हिरण्यं सर्पिरादित्य
प्रापो राजा तथाष्टमः । एतानि सततं पश्येन्ममस्यैव चयेततः । प्रवक्षिणंतु कुर्वीत तथा चायुर्न
हीयते ॥ इति ।

(६) (१) यम—(२) नियमा—(३) सत—(४) प्राजापान—(५) प्रत्याहार—(६) भारणा
(७) ध्यान (८) समाधयः, इत्येतात्यष्टौ योग, ज्ञानि स्युः ।

(७) गो भेदाः—

छिन्नरावणमस्तकनाम, नन्दाः, निधिसञ्ज्ञा, बृहती (स्त्री०) (छन्दोजातिविशेषः), भारतीय-वर्षाणि^१ (भूखण्डानि), रन्ध्रनाम^२, रसाः^३, वर्षाणि^४, वशाघ्नीस्तना, -चेत्येते नववाचकशब्दाः ।

दशपर्यायाः—दश (अन्) (त्रि. व.), दशकम् (त्रि.), दशत् (त्) (स्त्री०), दशतयः (त्रि०), द्विपञ्चकम् (त्रि०), ।

दशवाचकशब्दाः—अवस्थाः, आशाख्या, कराङ्गु-लयः, कृष्णावताराः, चन्द्राश्वाः, पंक्तिः (स्त्री०) (छं० जा० वि०), रावणमौलिनाम, विश्वदेवाः, शम्भुबाहुनाम, सुशर्म्माणश्चेत्येते, दशवाचक-शब्दाः ।

एकादशपर्यायाः—एकादश (अन्) (त्रि० ब०),

एकादशकम् (त्रि०), एकाधिकदश (त्रि०), ।

एकादशवाचकशब्दाः—कुरुराजसेनाः, त्रिष्टुब् (भ्) (स्त्री०) (छं० जा० वि०), शिवनाम, चेत्येते एकादशवाचकशब्दाः ।

द्वादशपर्यायाः—द्वादश (अन्) (त्रि० ब०), त्रि-चतुष्कम् (त्रि०), द्विदश (अन्) (त्रि० ब०), द्विषट् (ष) (त्रि० ब०), द्विषट्कम् (त्रि०), द्व्यधिकदश (अन्) (त्रि० ब०), ।

द्वादशवाचकशब्दाः —कार्तिकेयनेत्रव-ह्नीर्नाम, चक्रम् (न०), जगती (स्त्री०) (छं० जा० वि०), भगणना, भावाः, मासाः, रविनाम, राज-मण्डलानि, राशयः, राशिगणनाम, संक्रान्तयः, साध्याः, सारिकोष्ठानि चेत्येते, द्वादशवाचक-शब्दाः ।

१-१३

१४-२७

(१) नन्दभेदोः—

(२) भारतीयभूखण्डभेदाः—(१) ऐन्द्रम्, (२) कशेरुशकलम्, (३) ताम्रपर्णम्, (४) गर्भस्तिमत्, (५) कुमरिकाख्या (भरतखण्डम्) (अत्रैव वर्षण्यवस्था), (६) नागम्, (७) सोम्यम्, (८) वारणम्, (९) गान्धर्वम् चैते नव भारतीयवर्षभेदाः ।

(३) रन्ध्रपर्यायाः—छिद्रम्, द्वारम्, रन्ध्रम् ।

रन्ध्रभेदाः—(२) नेत्र- (२) अवण- (२) नासानां द्वे द्वे रन्ध्रे प्रकीर्तिते । (१) मुख- (१) मेहन- (१) पायूनामेकैकं रन्ध्रमुच्यते ॥ इति भावप्रकाशे । २।३।१४।५७।

(४) उक्तं ब-भृङ्गार-हास्य-करुणा, रौद्र-वीर-भयानकाः । बीभत्सा-बभ्रुत-शान्ताश्च रसा भावा पुनस्त्रिधा ॥ इत्यभिधानचिन्तामणौ पृ० ७४, श्लो० २६४-५ ।

(५) वर्षभेदाः—(१) भारतवर्षम् (नाभिवर्षम्) (अजनामवर्षम्), (२) किन्नरवर्षम्, (३) हरिवर्षम्, (४) कुशवर्षम्, (५) हिरण्यवर्षम्, (६) रम्यकवर्षम्, (७) भद्राह-वर्षम्, (८) केतुमालवर्षम्, (९) इलावृतवर्षम्, चैतानि नव वर्षाणि स्युः ।

त्रयोदशपर्यायाः—त्रयोदश, त्र्यधिकदश, सानलदश, एतेऽन्नन्ताः, त्रिलिङ्गाः ।

त्रयोदशवाचकशब्दाः—गुणाः,^१ ताम्बुलानि, विश्वेदेवाः, विश्वघ्नपक्ष,—श्चेत् त्रयोदशवाचकशब्दाः ।

चतुर्दशपर्यायाः—चतुर्दश (अन्) (त्रि० ब०), चतुरधिकदश (अन्) (त्रि० ब०), द्विसप्त (अन्) (त्रि० ब०), द्विसप्तकम् (त्रि०), ।

चतुर्दशवाचकशब्दाः—इन्द्रनाम, त्रिदिवाः, ध्रुवतारकाः, भुवनानि, मनवः, रत्नसञ्ज्ञा, राजानः, विद्याः, वैकुण्ठाः, शक्वरी (स्त्री०) (छं० जा० वि०), चेत्येते चतुर्दशवाचकाः शब्दाः ।

पञ्चदशपर्यायाः—पञ्चदश (अन्) त्रि० ब०), पञ्चाधिकदश (अन्) (त्रि० ब०), त्रिपञ्च (अन्) (त्रि० ब०), त्रिपञ्चकम् (त्रि०) सेषुदश

(अन्) (त्रि० ब०), :

पञ्चदशवाचकशब्दाः—अतिशक्वरी (स्त्री०) (छं० जा० वि०), तिथिसञ्ज्ञा, दिनाख्या, सामिधेनी, चेत्येते पञ्चदशवाचकशब्दाः ।

षोडशपर्यायाः—षोडश (अन्) (त्रि० ब०), षोडश (पुं० ब०) नित्यबहुवचनान्तः, एकाधिक-पञ्चदशसंख्या, चतुश्चतुष्कम् (त्रि०), द्व्यष्ट (त्रि० ब०), षडधिकदश (अन्) त्रि० ब०), ।

षोडशवाचकशब्दाः—अष्टिः (स्त्री०) (छं० जा० वि०) कर्कटपादाः (पुं०) कलाः (स्त्री०), चन्द्रकलाः, (स्त्री०), चतुष्कृतिः (स्त्री०), चतुर्वर्गः ((पुं०), नृपाश्चेत्येते षोडशवाचकाः शब्दाः, ।

सप्तदशपर्यायाः—सप्तदश, सप्ताधिकदश, साग-दश एतेऽन्नन्ताः त्रिलिङ्गाः ।

सप्तदशवाचकशब्दाः—प्रत्यष्टिः (स्त्री०) (छं०

(१) उक्तं च — (१) मानुष्यं, (२) वरवंशजन्म, (३) विभवो, (४) वीर्यायु, (५) रारो-य्याना, (६) सन्मित्रं, (७) सुसुतः, (८) सती प्रियतमा, (९) भवितव्यनारायणे । (१०) विद्वत्त्वं, (११) सुजनत्व, (१२) मित्रियजयं, सत्पात्रवान् रति-स्ते पुण्येन विना त्रयोदश गुणाः संसारिणां दुर्लभाः ॥' इति ग्रन्थान्तरे ।

(२) विश्वेदेवभेदाः—(१) ऋतुः, (२) वक्षः, (३) सत्यः, (४) वसुः, (५) कामः, (६) कालः, (७) धूरिः, (८) लोचनः, (९) पुरुषः, (१०) आर्द्रव, (११) धनुः, (१२) दधिः, (१३) स्रग्भेदे त्रयोदश विश्वेदेवाः सन्ति । तदुक्तं हेमाद्रौ शंखभूहस्पती—

दृष्टिधादे कतूदक्षी सत्यो नान्दीमुखे वसु । सापिण्डयके कामकाली तीर्थे च धूरिलोचनी ॥
पुरुषार्द्रां वीर्ये पार्वणे समुदाहृती । हेमधादे धनरक्षी कथ्येते विश्वदेवकौ ॥
एकोद्दिष्टे स्रग्भेदे विश्वेदेवा त्रयोदश इति ॥

जा० वि०), धान्यानि, मेघनाम,^१ चैते सप्तदश-
वाचकशब्दाः ।

अष्टादशपर्यायाः—^१अष्टादश, अष्टाधिकदश,
सेभदश चैतेऽनन्ताः त्रिलिङ्गाः । द्विनवकम्
(त्रि०) त्रिषट्कम् (त्रि०), ।

अष्टादशवाचकशब्दाः—खगयुक् (ज्), ग्रहद्वयम्,
द्वीपाः,^१ धान्यानि,^१ धृतिः (स्त्री०) (छ० जा०
वि०), पुराणानि,^१ विद्याः,^१ स्मृतयः^१—इत्येतेऽष्टा-
दशवाचकशब्दाः ।

एकोनविंशतिपर्यायाः—ऊनविंशतिः, एकाद्विंश-
तिः, एकान्विंशतिः, एकोनविंशतिश्चैते स्त्री
लिङ्गाः, नवदश, नवाधिकदश, साङ्कदश चैते-
ऽनन्तास्त्रिलिङ्गाः ।

एकोनविंशतिवाचकशब्दः—अतिधृतिः (स्त्री०)
(छ० जा० वि०),

विंशतिपर्यायाः—विशकम् (त्रि०), विशत्,
विंशतिः, विंशतिका, विंशती चैते स्त्रीलिङ्गाः ।

चतुःपञ्चकम् (त्रि०), द्विदशकम् (त्रि०),
द्विदशतः परिमाणमस्य ।

विंशतिवाचकशब्दाः—अङ्गलिनाम, आशाद्वयम्,
काष्ठायुक् (ज्), कृतिः (स्त्री०) (छ० जा०

वि०), नखाख्या, रावणहस्तनाम, चैते विंशति-
वाचकशब्दाः ।

एकविंशतिपर्यायाः—एकविंशत् एकविंशतिः,
एकाधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः । त्रिसप्त
(अन्) (त्रि० ब०), त्रिसप्तकम् (त्रि०) ।

एकविंशतिवाचकशब्दाः—प्रकृतिः (स्त्री०)
(छ० जा० वि०), *मूर्च्छनाः (स्त्री०),
समिन्नाम^१, स्वगल्या^१, चेत्येते एकविंशतिवाचक-
शब्दाः ।

द्वाविंशतिपर्यायाः—द्वाविंशत्, द्वाविंशतिः,
द्व्यधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः ।

द्वाविंशतिवाचकशब्दाः—आकृतिः (स्त्री०),
(छ० जा० वि०) जातयः^१ (स्त्री०), रुद्रयुक्
(ज्), शिवद्वयम्^१ चैते द्वाविंशतिवाचकशब्दाः ।

त्रयोविंशतिपर्यायाः—त्रयोविंशत् त्रयोविंशतिः,
त्र्यधिकविंशतिः, साग्नविंशत्, चैते स्त्रीलिङ्गाः ।

त्रयोविंशतिवाचकशब्दः—विकृतिः (स्त्री०)
(छ० जा० वि०),

चतुर्विंशतिपर्यायाः चतुर्विंशत्, चतुर्विंशतिः, चतु-
रधिकविंशतिश्चैते, स्त्रीलिङ्गाः, चतुःषट्कम्
(त्रि०), त्र्यष्टकम् (त्रि०), ।

(१) मेघमेघाः—

(३) एषां मेघा अन्यत्र ।

(५) एषां मेघा अन्यत्र ।

(७) आसां मेघा अन्यत्र ।

(९) स्वर्गमेघाः—

(२) एषां मेघा अन्यत्र

(४) एषां मेघा अन्यत्र

(६) एषां मेघा अन्यत्र

(८) समिद्धमेघाः—

(१०) आसां मेघा अन्यत्र

चतुर्विंशतिवाचकशब्दाः—जिननाम, रवियुक् (ज्), सङ्कृतिः (स्त्री०) (छं० जा० वि०), सिद्धाः, सूर्यद्वयम्, चैते चतुर्विंशतिवाचकशब्दाः ।

पञ्चविंशतिपर्यायाः—पञ्चविंशत्, पञ्चविंशतिः, पञ्चाधिकविंशतिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः ।

पञ्चपञ्चकम् (त्रि०),

पञ्चविंशतिवाचकशब्दाः—अतिकृतिः, अभिकृति-इवेमी स्त्रीलिङ्गा (छं० जा० वि०), तत्त्वानि, पञ्चकृतिः (स्त्री०), पञ्चवर्गः (पुं०), चैते पञ्चविंशतिवाचकशब्दाः ।

षड्विंशतिपर्यायाः—षड्विंशत्, षड्विंशतिः, षडधिकविंशतिः, साङ्गविंशति, इचैते स्त्रीलिङ्गाः ।

षड्विंशतिवाचकशब्दाः—अहोकृतिः, उत्कृतिश्च स्त्रीलिङ्गा (छं० जा० वि०), विश्वद्वयम्, विश्वयुक् (ज्), विश्वयुगम् (त्रि०), चैते षड्विंशतिवाचकशब्दाः ।

सप्तविंशतिपर्यायाः—सप्तविंशत्, सप्तविंशतिः, सप्ताधिकविंशतिः, सागविंशति, इचैते स्त्रीलिङ्गाः, त्रिनवकम् (त्रि०), ।

सप्तविंशतिवाचकशब्दाः—त्रिघनः, नक्षत्रनाम, चैतो सप्तविंशतिवाचकशब्दौ ।

अष्टाविंशतिपर्यायाः—अष्टाविंशत्, अष्टाविंशतिः, अष्टाधिकविंशतिः, सेभविंशति, इचैते स्त्रीलिङ्गाः ।

अष्टाविंशतिवाचकशब्दाः—इन्द्रद्वयम्, इन्द्रयुक्, इन्द्रयुगम्, मनुद्वयम्, मनुद्वितयम्, मनुयुक्, मनुयुगम्, मोह, इचेत्येतेऽष्टाविंशतिवाचकशब्दाः ।

ऊनत्रिंशत्पर्यायाः—ऊनत्रिंशत्, ऊनत्रिंशतिः, एकाद् नत्रिंशत्, एकान्नत्रिंशत्, एकोनत्रिंशत् चैते (स्त्री०) ।

त्रिंशत्पर्यायाः—त्रिंशत्, त्रिंशतिः, साशाविंशति-इचैते स्त्रीलिङ्गाः । त्रिदशकम् (त्रि०), पञ्चषट्कम् (त्रि०), त्रिदशतः परिमाणमस्य ।

त्रिशद्वाचकशब्दाः—अर्द्धद्वयम्, तिथिद्वयम्, तिथियुक्, दिनयुक्, द्वाद्वितयम्, चैते त्रिशद्वाचकशब्दाः ।

एकत्रिंशत्पर्यायाः—एकत्रिंशत्, एकत्रिंशतिः, एकाधिकत्रिंशतिः, सेशविंशति, इचैते स्त्रीलिङ्गाः । **द्वात्रिंशत्पर्यायाः**—द्वात्रिंशत्, द्वात्रिंशतिः, द्व्यधिकत्रिंशति-इचैते स्त्रीलिङ्गाः, चतुरष्टकम् (त्रि०), ।

द्वात्रिंशद्वाचकशब्दाः—अष्टिद्वयम्, दन्तनाम, नृपयुक्, चैते द्वात्रिंशद्वाचकशब्दाः ।

त्रयस्त्रिंशत्पर्यायाः—त्रयस्त्रिंशत्, त्रयस्त्रिंशतिः, त्र्यधिकत्रिंशतिः, सविश्वविंशतिः चैते (स्त्री०)

त्रयस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः—देवाख्या, रुद्रत्रिकम्, शिवत्रितयं, चैते त्रयस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः ।

चतुस्त्रिंशत्पर्यायाः—चतुस्त्रिंशत्, चतुस्त्रिंशतिः, चतुरधिकत्रिंशत्, सेन्द्रविंशतिः चैते स्त्री० ।

चतुस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः—अत्यष्टिद्वयम्, घनयुक्,

मेघयुगं, चैते चतुस्त्रिंशद्वाचकशब्दाः ।

पञ्चत्रिंशत्पर्यायाः—पञ्चत्रिंशत्, पञ्चत्रिंशतिः, पञ्चाधिकत्रिंशतिः, सतिथिविंशतिः, सतस्त्वपङ्क्तिश्चैते स्त्रीलिङ्गाः, पञ्चसप्तकम् (त्रि०) ।

षट्त्रिंशत्पर्यायाः—षट्त्रिंशत्, षट्त्रिंशतिः, षडधिकत्रिंशतिः, श्चैते स्त्रीलिङ्गाः चतुर्णवकम् (त्रि०), नवचतुष्कम् (त्रि०), षट्षट्कम् (त्रि०) ।

षट्त्रिंशद्वाचकशब्दाः—तुषिताः, धृतिद्वयम्, पुराणयुक्, रागिण्यः, विद्यायुगम्, षट्कृतिः, षड्वर्गः, स्मृतिद्वयम् चैते षट्त्रिंशद्वाचकशब्दाः ।

सप्तत्रिंशत्पर्यायाः—सप्तत्रिंशत्, सप्तत्रिंशतिः, सप्ताधिकत्रिंशतिः, साम्बुदविंशतिः, श्चैते स्त्रीलिङ्गाः ।

अष्टत्रिंशत्पर्यायाः—अष्टत्रिंशत्, अष्टात्रिंशत्, अष्टत्रिंशतिः, अष्टात्रिंशतिः, अष्टाधिकत्रिंशतिः, श्चैते स्त्रियाम् ।

अष्टत्रिंशद्वाचकशब्दाः—अतिधृतिद्वयम्, अतिधृतियुक्, अतिधृतियुगम् (त्रि०), चैतेऽष्टत्रिंशद्वाचकशब्दाः ।

ऊनचत्वारिंशत्पर्यायाः—ऊनचत्वारिंशत्, एकाद्वनचत्वारिंशत्, एकान्नचत्वारिंशत्, एकोनचत्वारिंशत्, नवत्रिंशतिश्चैते स्त्रियाम् ।

एकचत्वारिंशत्पर्यायाः—अष्टपञ्चकम् (त्रि०), चतुर्दशकम् (त्रि०), चत्वारिंशत् (स्त्री०), पञ्चाष्टकम् (त्रि०), चतुर्दशतः परिमाणमस्य ।

चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—कृतिद्वयम्, कृतियुक्, नखद्वयम् नखरयुगम्, चैते त्रिलिङ्गाः, चत्वा-

रिंशद्वाचकशब्दाः ।

एकचत्वारिंशत्पर्यायाः—एकचत्वारिंशत्, एकाधिकचत्वारिंशत्, सेशत्रिंशत्, सस्वगंविंशत्, स्त्रियाम् ।

द्विचत्वारिंशत्पर्यायाः—द्विचत्वारिंशत्, द्विचत्वारिंशतिः, द्वयधिकचत्वारिंशत्, सेनत्रिंशत्, स्त्रियाम् ।

द्वाचत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—प्रकृतियुक्, मूर्च्छनाद्वयम्, स्वर्गयुगम्, चैते त्रिलिङ्गाः द्वाचत्वारिंशद्वाचकशब्दाः ।

त्रयश्चत्वारिंशत्पर्यायाः—त्रयश्चत्वारिंशत्, त्रिचत्वारिंशत्, त्र्यधिकचत्वारिंशत्, सविश्वत्रिंशत्, स्त्रियाम् ।

चतुश्चत्वारिंशत्पर्यायाः—चतुश्चत्वारिंशत्, चतुरधिकचत्वारिंशत्, ससिद्धविंशतिः, सेन्द्रत्रिंशत्, स्त्रियाम् । रुद्रचतुष्कम् (त्रि०) ।

चतुश्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—प्राकृतिद्वयम्, प्राकृतियुक्, जातिद्वितयम्, जातियुगं चैते त्रिलिङ्गाश्चतुश्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः ।

पञ्चचत्वारिंशत्पर्यायाः—पञ्चचत्वारिंशत्, पञ्चाधिकचत्वारिंशत्, स्त्रियाम्, नवपञ्चकम्, पञ्चनवकम्, तिथित्रिकम् चैते त्रिलिङ्गाः ।

षट्चत्वारिंशत्पर्यायाः—षट्चत्वारिंशत्, षडधिकचत्वारिंशत्, साष्टिंशत्, स्त्रियाम् ।

षट्चत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—विकृतिद्वयम्, विकृतियुक्, विकृतियुगम्, चैते त्रिलिङ्गाः ।

सप्तचत्वारिंशत्पर्यायाः—सप्तचत्वारिंशत्, सप्ताधिकचत्वारिंशत्, सप्तविंशतिः, स्त्रियाम् ।

अष्टचत्वारिंशत्पर्यायाः—अष्टचत्वारिंशत्, अष्टाधिकचत्वारिंशत्

स्त्रियाम् ।

अष्टषट्कम्, षडष्टकम्, चैतो त्रिलिङ्गो ।

अष्टचत्वारिंशद्वाचकशब्दाः—जिनद्वयम्, जिन-
युक्, सिद्धद्वितयम्, सिद्धयुगम्, चैते त्रिलिङ्गाः ।

एकोनपञ्चाशत्पर्यायाः—ऊनपञ्चाशत्, एकाद्
नपञ्चाशत्, एकान्नपञ्चाशत्, एकोनपञ्चाशत्,
नवचत्वारिंशत् स्त्रियाम् ।

ऊनपञ्चाशद्वाचकशब्दाः—तानाः (पुं० ब०),
महद्गणः (पुं०), सप्तकृतिः (स्त्री०), सप्तवर्ग-
(पुं०) इचैते ऊनपञ्चाशद्वाचकशब्दाः ।

पञ्चाशत्पर्यायाः—पञ्चाशत्, दशाधिकचत्वा-
रिंशत्, स्त्रियाम् । पञ्चदशकम् (त्रि०) पञ्च-
दशतः परिमाणमस्य ।

पञ्चाशद्वाचकशब्दाः—अतिकृतिद्वयम्, अभिकृति-
द्वयम्, तत्त्वयुगम् चैते त्रिलिङ्गाः ।

एकपञ्चाशत्पर्यायाः—एकपञ्चाशत् (स्त्री०),
एकाधिकपञ्चाशत् (स्त्री०), अत्याष्टत्रिकम्
(त्रि०), मेघत्रिकम् (त्रि०) ।

द्वापञ्चाशत्पर्यायाः—द्वापञ्चाशत्, द्विपञ्चाशत्,
द्वयधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम् ।

त्रयःपञ्चाशत्पर्यायाः—त्रयःपञ्चाशत्, त्रिप-
ञ्चाशत्, त्र्यधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम् ।

चतुःपञ्चाशत्पर्यायाः—चतुःपञ्चाशत्, चतु-
रधिकपञ्चाशत्, स्त्रियाम् । नवषट्कम् (त्रि०)
षण्णवकम् (त्रि०) ।

चतुःपञ्चाशद्वाचकशब्दाः—धिष्ण्ययुक्, नक्षत्र-
द्वयम्, भयुगम् (त्रिषु) ।

पञ्चपञ्चाशत्प०—पञ्चपञ्चाशत्, पञ्चा-
धिकपञ्चाशत्, सतिथिचत्वारिंशत् (स्त्रि-

याम्) ।

षट्पञ्चाशत्पर्यायाः—षट्पञ्चाशत्, षडधिक-
पञ्चाशत् स्त्रियाम् । अष्टसप्तकम् (त्रि०),
सप्ताष्टकम् (त्रि०) ।

सप्तपञ्चाशत्प०—सप्तपञ्चाशत्, सप्ताधिक-
पञ्चाशत् स्त्रियाम् । अतिधृतित्रिकम् (त्रि०) ।

अष्टपञ्चाशत्प०—अष्टपञ्चाशत्, अष्टापञ्चा-
शत्, अष्टाधिकपञ्चाशत् स्त्रियाम् ।

एकोनषष्टिप०—ऊनषष्टिः, एकाद्नषष्टिः,
एकान्नषष्टिः, एकोनषष्टिः, नवपञ्चाशत्
स्त्रियाम् ।

षष्टिप०—षष्टिः (स्त्री०) एकाधिकोनषष्टिः
(स्त्री०) षड्दशकम् (त्रि०), षड्दशतः परिमा-
णमस्य ।

एकषष्टिप०—एकषष्टिः, एकाधिकषष्टिः
स्त्रियाम् ।

द्विषष्टिप०—द्वाषष्टिः, द्विषष्टिः, द्वयधिकषष्टिः
(स्त्री०) ।

त्रयःषष्टिप०—त्रयःषष्टिः, त्रिषष्टिः, त्र्यधिकषष्टिः
स्त्रियाम् । नवसप्तकम् (त्रि०), सप्तनवकम्
(त्रि०) ।

चतुःषष्टिप०—चतुःषष्टिः, चतुरधिकषष्टिः,
स्त्रियाम् । अष्टाष्टकम्, (त्रि०), षोडशच-
तुष्कम् (त्रि०) ।

चतुःषष्टिवाचकशब्दाः—अष्टकृतिः (स्त्री०),
अष्टवर्गः (पुं०), आभास्वराः (पुं० ब०), कलाः
(स्त्री० ब०), चतुर्धनः (पुं०), दन्तद्वयम्
(त्रि०) ।

पञ्चषष्टिपर्यायाः—पञ्चषष्टिः (स्त्री०),

पञ्चाधिकषष्टिः (स्त्री०), त्रयोदशपञ्चकम् (त्रि०) ।

षट्षष्टिप०—षट्षष्टिः (स्त्री०), षडधिकषष्टिः (स्त्री०) । एकादशषट्कम् (त्रि०) ।

सप्तषष्टिप०—सप्तषष्टिः (स्त्री०) सप्ताधिकषष्टिः (स्त्री०) ।

अष्टषष्टिप०—अष्टषष्टिः, अष्टाषष्टिः, अष्टाधिकषष्टिः (स्त्री०) ।

एकोनसप्ततिप०—ऊनसप्ततिः, एकादनसप्ततिः, एकान्नसप्ततिः, एकोनसप्ततिः, नवषष्टिः स्त्रियाम् ।

सप्ततिप० सप्ततिः (स्त्री०), एकाधिकोनसप्ततिः (स्त्री०), सप्तदशकम् (त्रि०), सप्तदशतः परिमाणमस्य ।

एकसप्ततिप०—एकसप्ततिः, एकाधिकसप्ततिः (स्त्री०) ।

एकसप्ततिवाचकशब्दाः—मन्वन्तरम् (न०) ।

द्विसप्ततिप०—द्वासप्ततिः, द्विसप्ततिः द्वयधिकसप्ततिः (स्त्री०), अष्टनवकम्, द्वादशषट्कम्, नवाष्टकम् (त्रि०) ।

त्रिसप्ततिप०—त्रयःसप्ततिः, त्रिसप्ततिः, त्रयधिकसप्ततिः (स्त्री०) ।

चतुःसप्ततिप०—चतुःसप्ततिः, चतुरधिकसप्ततिः (स्त्री०) ।

पञ्चसप्ततिप०—पञ्चसप्ततिः, पञ्चाधिकसप्ततिः (स्त्री०), पञ्चदशपञ्चकम् (त्रि०) ।

षट्सप्ततिप०—षट्सप्ततिः, षडधिकसप्ततिः (स्त्री०) ।

सप्तसप्ततिप०—सप्तसप्ततिः, सप्ताधिकसप्ततिः (स्त्री०), एकादशसप्तकम् (त्रि०) ।

अष्टसप्ततिप०—अष्टसप्ततिः, अष्टासप्ततिः, अष्टाधिकसप्ततिः (स्त्री०) ।

ऊनाशीतिप०—ऊनाशीतिः, एकादनाशीतिः, एकान्नाशीतिः, एकोनाशीतिः, नवसप्ततिः (स्त्री०) ।

अशीतिप०—अशीतिः, एकाधिकोनाशीतिः (स्त्री०), अष्टदशकम्, दशाष्टकम्, विंशतिचतुष्कम्, षोडशपञ्चकम् (त्रि०) । अष्टदशतः परिमाणमस्य ।

एकाशीतिप०—एकाशीतिः, एकाधिकाशीतिः (स्त्री०), नवनवकम् (त्रि०) ।

एकाशीतिवा०—नवकृतिः (स्त्री०), नववर्गः (पुं०) ।

द्व्यशीतिप०—द्व्यशीतिः, द्व्यधिकाशीतिः (स्त्री०) ।

त्र्यशीतिप०—त्र्यशीतिः, त्र्यधिकाशीतिः (स्त्री०) ।

चतुरशीतिप०—चतुरधिकाशीतिः (स्त्री०), द्वादशसप्तकम् (त्रि०) ।

पञ्चाशीतिप०—पञ्चाशीतिः, पञ्चाधिकाशीतिः (स्त्री०), सप्तदशपञ्चकम् (त्रि०) ।

षडशीतिप०—षडशीतिः, षडधिकाशीतिः (स्त्री०) ।

सप्ताशीतिप०—सप्ताशीतिः, सप्ताधिकाशीतिः (स्त्री०) ।

अष्टाशीतिप०—अष्टाशीतिः, अष्टाधिकाशीतिः (स्त्री०), एकादशाष्टकम् (त्रि०) ।

ऊननवतिप०—नवनवतिः, एकाद् ऊनवतिः एकान्न

नवतिः, एकोननवतिः, नवनवतिः (स्त्री०) ।

नवतिप०—एकाधिकोननवतिः, नवतिः, नवतिका, नवती (स्त्री०) । दश, नवकम्, नवदशकम्, अष्टादशपञ्चकम् (त्रि०), नवदशत परिमाणमस्य । एकनवतिप०—एकनवतिः, एकाधिकनवतिः (स्त्री०) ।

द्विनवतिप०—द्वानवतिः, द्विनवतिः द्व्यधिकनवतिः (स्त्री०) ।

त्रिनवतिप०—त्रयोनवतिः, त्रिनवतिः, त्र्यधिकनवतिः (स्त्री०) ।

चतुर्णवतिप०—चतुर्णवतिः, चतुरधिकनवतिः (स्त्री०) ।

पञ्चनवतिप०—पञ्चनवतिः, पञ्चाधिकनवतिः (स्त्री०) । ऊनविंशत्पञ्चकम् (त्रि०) ।

षण्णवतिप०—षण्णवतिः, षडधिकनवतिः (स्त्री०), दन्तत्रिकम्, द्वादशाष्टकम्, रदत्रितयम् (त्रि०) ।

सप्तनवतिप०—सप्तनवतिः, सप्ताधिकनवतिः (स्त्री०) ।

अष्टनवतिप०—अष्टनवतिः, अष्टानवतिः, अष्टाधिकनवतिः (स्त्री०) ।

एकोनशतप०—ऊनशतम्, एकाद् नशतम्, एकन्नशतम्, एकोनशतम् एकादशानवकम् (त्रि०) नवनवतिप० (स्त्री०), देवत्रयम्, सुमनस्त्रितयम् (त्रि०) ।

शतप०—शतम् (न०), दशतिः (स्त्री०), दशदशकम् (त्रि०), दशदशतः परिमाणमस्य ।

शतवाचकशब्दाः—इन्द्रयज्ञाः, दशकृतिः, दशवर्गः, धृतराष्ट्रपुत्राः, पद्मदलानि, पुरुषायूषि, रावणाङ्गुल्यः, शतभिषक्ता रकाश्चैते शतवाचकाः शब्दाः । विंशत्युत्तरशतद्वयस्य षट्त्रिंशदुत्तरशतद्वयस्य वा पर्यायः—महाराजिकाः (पुं० ब०) ।

षट्द्युत्तरशतत्रयपर्यायाः—भगणभागाः, भगणलवाः भगणांशकाः, भगणांशाः, भचक्रभागाः, भचक्रलवाः भचक्रांशकाः, भचक्रांशाः ।

सहस्रप०—सहस्रम्, दशशतम्, दशघनशतम् (त्रि०) ।

सहस्रवाचकशब्दाः—अनन्तशीर्षाः, अर्जुनहस्ताः, इन्द्रचक्षूषि, जाल्मवीपथाः, पद्मदलानि, भागीरथीवक्त्राणि, रविकराः, रविबाणाः, वेदशाखाश्चैते सहस्रवाचकाः शब्दाः सन्ति ।

द्विशतपर्यायाः—द्विशतम्, शतद्वयम्, शतयुगम्, (न०) ।

त्रिशतप०—त्रिशतम्, शतत्रयम् (न०), ।

द्विसहस्रप०—द्विसहस्रम् सहस्रद्वयम् (न०) ।

अयुतप०—अयुतम् (न०), दशसहस्राणि (न० ब०) ।

पूर्णार्थकैकप०—आदिमः (पुं०), आदिमा (स्त्री०), आदिमम् (न०), आद्यः (पुं०), आद्या (स्त्री०), आद्यम् (न०) प्रथमः (पुं०), प्रथमा (स्त्री०), प्रथमम् (न०) । प्रथमा=प्रतिपदा तिथि-विशेषः ।

पूर्णार्थकद्विप०—द्वितीयः (त्रि०), द्वितीया (स्त्री०) ति० वि० ।

पूर्वाधिकत्रिष०—'तृतीयः (त्रि०), तृतीया (स्त्री०)
ति० वि० ।

पू० चतुष०—'चतुर्थः (त्रि०), चतुर्थी (स्त्री०)
ति० वि० ।

पू० पञ्चष०—'पञ्चमः (त्रि०), पञ्चमी (स्त्री०) ।
ति० वि० ।

पू० षट्ष०—'षष्ठः (त्रि०), षष्ठी (स्त्री०) ।
ति० वि० ।

पू० सप्तष०—'सप्तमः (त्रि०), सप्तमी (स्त्री०),
ति० वि० ।

पू० अष्टष०—'अष्टमः (त्रि०), अष्टमी
(स्त्री०) ति. वि. ।

पू० नवष०—'नवमः (त्रि०), नवमी (स्त्री०),
ति. वि. ।

पू० दशष०—'दशमः (त्रि०), दशमी (स्त्री०),
ति. वि. ।

पू० एकादशष०—'एकादशः, एकादशकः, एका-
दशतमः (त्रि०), एकादशी (स्त्री०), तिथि-
विशेषः ।

पू० द्वादशष०—'द्वादशः, द्वादशकः, द्वादशतमः

(त्रि०), द्वादशी (स्त्री०) ति. वि. ।

पू० त्रयोदशष०—'त्रयोदशः, त्रयोदशकः, त्रयो-
दशतमः (त्रि०), त्रयोदशी (स्त्री०) तिथिविशेषः ।

पू० चतुर्दशष०—'चतुर्दशः, चतुर्दशकः, चतुर्दश-
तमः (त्रि०), चतुर्दशी (स्त्री०) ति. वि. ।

पू० पञ्चदशष०—'पञ्चदशः, पञ्चदशकः, पञ्च-
दशतमः (त्रि०), पञ्चदशी (स्त्री०) अमावास्या,
पूर्णिमासी ।

पू० षोडशष०—'षोडशः, षोडशकः, षोडशतमः
(त्रि०) ।

पू० सप्तदशष०—'सप्तदशः, सप्तदशकः, सप्त-
दशतमः (त्रि०) ।

पू० अष्टादशष०—'अष्टादशः, अष्टादशकः,
अष्टादशतमः (त्रि०) ।

पू० एकोनविंशति—'ऊनविंशः, ऊनविंशतितमः,
एकोनविंशः, एकोनविंशतमः, एकोनविंशतितमः
(त्रि०) ।

पू० विंशतिष०—'विंशः, विंशतमः, विंशतितमः
(त्रि०) ।

१-२०

२१-३६

- (१) 'तीसरा=री' इ. भा. ।
- (३) 'पाँचवाँ=वीं' इ. भा. ।
- (५) 'सातवाँ=वीं' इति भाषा ।
- (७) नवां=वीं (इ. भा.) ।
- (९) ग्यारहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (११) तेरहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१३) पन्ध्रहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१५) सत्रहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१७) उन्नीसवाँ=वीं (इ. भा.) ।

- (२) 'बीया=बी' इ. भा. ।
- (४) 'छठा=ठी' इ. भा. ।
- (६) आठवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (८) बसवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१०) बारहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१२) चौदहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१४) सोलहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१६) अठारहवाँ=वीं (इ. भा.) ।
- (१८) बीसवाँ=वीं (इ. भा.) ।

- पू० एकविंशतिप०—एकविंशः, एकविंशत्तमः, एकविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० द्वाविंशतिप०—द्वाविंशः, द्वाविंशत्तमः, द्वाविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० त्रयोविंशतिप०—त्रयोविंशः, त्रयोविंशत्तमः, त्रयोविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० चतुर्विंशतिप०—चतुर्विंशः, चतुर्विंशत्तमः, चतुर्विंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० पञ्चविंशतिप०—पञ्चविंशः, पञ्चविंशत्तमः, पञ्चविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० षड्विंशतिप०—षड्विंशः, षड्विंशत्तमः, षड्विंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० सप्तविंशतिप०—सप्तविंशः, सप्तविंशत्तमः, सप्तविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० अष्टाविंशतिप०—अष्टाविंशः, अष्टाविंशत्तमः, अष्टाविंशतितमः (त्रि०) ।
- पू० ऊनत्रिंशत्प०—ऊनत्रिंशः, ऊनत्रिंशत्तमः, एकोनत्रिंशः, एकोनत्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० त्रिंशत्प०—त्रिंशः, त्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० एकत्रिंशत्प०—एकत्रिंशः, एकत्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० द्वात्रिंशत्प०—द्वात्रिंशः, द्वात्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० त्रयस्त्रिंशत्प०—त्रयस्त्रिंशः, त्रयस्त्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० चतुस्त्रिंशत्प०—चतुस्त्रिंशः, चतुस्त्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० पञ्चत्रिंशत्प०—पञ्चत्रिंशः, पञ्चत्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० षट्त्रिंशत्प०—षट्त्रिंशः, षट्त्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० सप्तत्रिंशत्प०—सप्तत्रिंशः, सप्तत्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० अष्टत्रिंशत्प०—अष्टत्रिंशः, अष्टत्रिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० ऊनचत्वारिंशत्प०—ऊनचत्वारिंशः, ऊनचत्वारिंशत्तमः, एकोनचत्वारिंशः, एकोनचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० चत्वारिंशत्प०—चत्वारिंशः, चत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० एकचत्वारिंशत्प०—एकचत्वारिंशः, एकचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० द्विचत्वारिंशत्प०—द्विचत्वारिंशः, द्विचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० त्रयश्चत्वारिंशत्प०—त्रयश्चत्वारिंशः, त्रयश्चत्वारिंशत्तमः, त्रिचत्वारिंशः, त्रिचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० चतुश्चत्वारिंशत्प०—चतुश्चत्वारिंशः, चतुश्चत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० पञ्चचत्वारिंशत्प०—पञ्चचत्वारिंशः, पञ्चचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० षट्चत्वारिंशत्प०—षट्चत्वारिंशः, षट्चत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० सप्तचत्वारिंशत्प०—सप्तचत्वारिंशः, सप्तचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० अष्टचत्वारिंशत्प०—अष्टचत्वारिंशः, अष्टचत्वारिंशत्तमः (त्रि०) ।
- पू० ऊनपञ्चाशत्प०—ऊनपञ्चाशः, ऊनपञ्चाशत्तमः, एकोनपञ्चाशः, एकोनपञ्चाशत्तमः (त्रि०) ।

(त्रि०) ।

पू० पञ्चाशत्प०—पञ्चाशः, पञ्चाशत्तमः
(त्रि०) ।

पू० एकपञ्चाशत्प०—एकपञ्चाशः, एकपञ्चा-
शत्तमः (त्रि०) ।

पू० द्विपञ्चाशत्प०—द्वापञ्चाशः, द्वापञ्चा-
शत्तमः, द्विपञ्चाशः, द्विपञ्चाशत्तमः (त्रि०) ।

पू० त्रिपञ्चाशत्प०—त्रयःपञ्चाशः, त्रयःपञ्चा-
शत्तमः, त्रिपञ्चाशः, त्रिपञ्चाशत्तमः (त्रि०) ।

पू० चतुःपञ्चाशत्प०—चतुःपञ्चाशः चतुःपञ्चा-
शत्तमः (त्रि०) ।

पू० पञ्चपञ्चाशत्प०—पञ्चपञ्चाशः, पञ्च-
पञ्चाशत्तमः (त्रि०) ।

पू० षट्पञ्चाशत्प०—षट्पञ्चाशः, षट्पञ्चा-
शत्तमः (त्रि०), षट्पञ्चाशिका (स्त्री०) ।

पू० सप्तपञ्चाशत्प०—सप्तपञ्चाशः, सप्त-
पञ्चाशत्तमः (त्रि०) ।

पू० अष्टपञ्चाशत्प०—अष्टपञ्चाशः, अष्ट-
पञ्चाशत्तमः, अष्टापञ्चाशः, अष्टापञ्चा-
शत्तमः (त्रि०) ।

पू० ऊनषष्टिप०—ऊनषष्टः, ऊनषष्टितमः, एको-
नषष्टिः, एकोनषष्टितमः (त्रि०) ।

पू० षष्टिप०—षष्टः, षष्टितमः (त्रि०) ।

पू० एकषष्टिप०—एकषष्टः, एकषष्टितमः
(त्रि०) ।

पू० द्विषष्टिपर्यायाः—द्वाषष्टः, द्वाषष्टितमः,
द्विषष्टः द्विषष्टितमः (त्रि०) ।

पू० त्रिषष्टिप०—त्रयः षष्टः, त्रयः षष्टितमः,
त्रिषष्टः, त्रिषष्टितमः (त्रि०) ।

१-२६

पू० चतुःषष्टिप०—चतुःषष्टः, चतुःषष्टितमः,
(त्रि०) ।

पू० पञ्चषष्टिप०—पञ्चषष्टः, पञ्चषष्टितमः,
(त्रि०) ।

पू० षट्षष्टिप०—षट्षष्टः, षट्षष्टितमः,
(त्रि०) ।

पू० सप्तषष्टिप०—सप्तषष्टः, सप्तषष्टितमः,
(त्रि०) ।

पू० अष्टषष्टिप०—अष्टषष्टः, अष्टषष्टितमः,
अष्टाषष्टः, अष्टाषष्टितमः (त्रि०) ।]

पू० ऊनसप्ततिप०—ऊनसप्ततः, ऊनसप्ततितमः,
एकोनसप्ततः, एकोनसप्ततितमः (त्रि०) ।

पू० सप्ततिप०—सप्ततः, सप्ततितमः (त्रि०) ।

पू० एकसप्ततिप०—एकसप्ततः, एकसप्ततितमः,
(त्रि०) ।

पू० द्विसप्ततिप०—द्वासप्ततः, द्वासप्ततितमः,
द्विसप्ततः, द्विसप्ततितमः (त्रि०) ।

पू० त्रिसप्ततिप०—त्रयःसप्ततः, त्रयःसप्ततितमः,
त्रिसप्ततः, त्रिसप्ततितमः (त्रि०) ।

पू० चतुःसप्ततिप०—चतुःसप्ततः, चतुःसप्तति-
तमः (त्रि०) ।

पू० पञ्चसप्ततिप०—पञ्चसप्ततः, पञ्चसप्तति-
तमः (त्रि०) ।

पू० षट्सप्ततिप०—षट्सप्ततः, षट्सप्ततितमः
(त्रि०) ।

पू० सप्तसप्ततिप०—सप्तसप्ततः, सप्तसप्तति-
तमः (त्रि०) ।

पू० अष्टसप्ततिप०—अष्टसप्ततः, अष्टसप्त-
तितमः, अष्टासप्ततः, अष्टासप्ततितमः (त्रि०) ।

३०-५८

पू० ऊनाशीतिप०—ऊनाशीतः, ऊनाशीतितमः, (त्रि०) ।

एकोनाशीतः एकोनाशीतितमः (त्रि०) ।

पू० अशीतिप०—अशीतः, अशीतितमः (त्रि०) ।

पू० एकाशीतिप०—एकाशीतः, एकाशीतितमः (त्रि०) ।

पू० द्व्यशीतिप०—द्व्यशीतः, द्व्यशीतितमः (त्रि०) ।

पू० त्र्यशीतिप०—त्र्यशीतः, त्र्यशीतितमः (त्रि०) ।

पू० चतुरशीतिप०—चतुरशीतः, चतुरशीतितमः (त्रि०) ।

पू० पञ्चाशीतिप०—पञ्चाशीतः, पञ्चाशीतितमः (त्रि०) ।

पू० षडशीतिप०—षडशीतः, षडशीतितमः (त्रि०) ।

पू० सप्ताशीतिप०—सप्ताशीतः, सप्ताशीतितमः (त्रि०) ।

पू० अष्टाशीतिप०—अष्टाशीतः, अष्टाशीतितमः (त्रि०) ।

पू० ऊननवतिप०—ऊननवतः, ऊननवतितमः, एकोननवतः, एकोननवतितमः (त्रि०) ।

पू० नवतिप०—नवतः, नवतितमः (त्रि०) ।

पू० एकनवतिप०—एकनवतः, एकनवतितमः (त्रि०) ।

पू० द्विनवतिप०—द्विनवतः, द्विनवतितमः, द्विनवतिः, द्विनवतितमः (त्रि०) ।

पू० त्रिनवतिप०—त्र्योनवतः, त्र्योनवतितमः, त्रिनवतिः, त्रिनवतितमः (त्रि०) ।

पू० चतुर्णवतिप०—चतुर्णवतः, चतुर्णवतितमः (त्रि०) ।

पू० पञ्चनवतिप०—पञ्चनवतः, पञ्चनवतितमः

(त्रि०) ।

पू० षण्णवतिप०—षण्णवतः, षण्णवतितमः (त्रि०) ।

पू० सप्तनवतिप०—सप्तनवतः, सप्तनवतितमः (त्रि०) ।

पू० अष्टनवतिप०—अष्टनवतः, अष्टनवतितमः, अष्टानवतः, अष्टानवतितमः (त्रि०) ।

पू० नवनवतिप०—ऊनशततमः, एकोनशततमः, नवनवतः, नवनवतितमः (त्रि०) ।

पू० शतप०—शतनमः (त्रि०) । शतस्य पूरणे ।

प्रकारार्थवाचकसंख्याशब्दाः—द्विधा, द्वेधा, द्वैधा, चैतेऽव्ययाः । द्वैविध्यम् (न०), (द्विप्रकारम्) । त्रिधा, त्रेधा, त्रैधा, चैतेऽव्ययाः । त्रैविध्यम् (न०), (त्रिप्रकारम्) । चतुर्धा (अ०) (चतुःप्रकारम्) । पञ्चधा (अ०) (पञ्चप्रकारम्) । षट्धा, षोढा उभावव्ययो (षट्प्रकारम्) । सप्तधा (अ०) (सप्तप्रकारम्), अष्टधा (अ०) (अष्टप्रकारम्), नवधा (अ०) नवप्रकारम् (एवमग्रे ऊहनीयाः) ।

संख्यावाचकशब्दानां क्वचिद्विशेषरूपाणि—

यथा । सप्ताहः (पुं०) (सप्तदिवसाः) (सप्तदिनात्मकः कालः) । नवाहः (पुं०) (नवदिवसाः) (नवदिनात्मकः कालः) ।

एकद्वौ (त्रि०) (एको वा द्वौ वा) । द्वित्राः (त्रि०) (द्वौ वा त्रयो वा) परिमाणं येषां तेषु बहुवचनान्तोऽयम् । त्रिचतुराः (त्रि०) (त्रयो वा चत्वारो वा) । त्रिपञ्चाः (त्रि०) (त्रयो वा पञ्च वा) ।

चतुःपञ्चाः (त्रि०) (चत्वारो वा पञ्च वा) ।
पञ्चषांः (त्रि०) (पञ्च वा षड्वा) परिमाणं
येषां तेषु बहुवचनान्तोऽयम् (पाँच या छः
इति भाषा) । षट्सप्ताः (त्रि०) (षट्वा
सप्त वा) ।

सप्ताष्टाः (त्रि०) (सप्त वा अष्ट वा) ।
एवमग्रे । द्विकृत्वः (अ०) (द्विवारम्) । त्रिकृत्वः
(अ०) (त्रिवारम्) । चतुःकृत्वः (अ०)
(चतुर्वारम्), एवमग्रेऽपि ।

'सर्वपर्यायाः—अखण्डः, अखिलः, अनूनः, अनूनकः,
अन्यूनः, अशेषः, कृत्स्नः, निःशेषः, निखिलः,
न्यक्षः, पूर्णः, विश्वः, सकलः, समः, समग्रः,
समस्तः, सर्वश्चेते वाच्य—(त्रि०) लिङ्गाः स्युः ।

'पादोनप०—त्र्यध्नघूनः, चरणोनः, त्रिचरणः, त्रि-
पदः त्रिपादः, त्र्यध्नः, पदोनः, पादोनः, विचरणः,
विपदः, विपादः, व्यध्नश्चेते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

'अर्धप०—अर्धः (त्रि०), खण्डः (पुं० न०), खण्ड-
लम् (न०), दलम् (न०), नेमः (पुं०), भित्तम्
(न०), शकलम् (पुं० न०), शल्कम् (न०) ।

'दलितप०—अर्धितः, खण्डितः, दलितश्चेते
त्रिलिङ्गाः ।

'साद्वप०—सखण्डः, सखण्डलम्, सदलम्, सनेमः,
सभित्तम्, सशकलम्, साद्वम् ।

'सपादप०—सचरणः, सपदः, सपादः, साध्नः ।

चतुर्थीशप०—अध्रिः, अर्धार्धः, चतुर्थभागः,
चतुर्थांशः, चरणः, तुरीयः तुरीयकः, पदः, पादः ।
'अंशप०—अंशः, भागः, वण्टः, वण्टकः ।

संख्यानाम्नां विषये विशेषसूचना—
स्वीयमत्समानधर्महोत्रिकग्रन्थेषु गुणाः, अन्न-
यश्च त्रयः । समुद्राश्चत्वारः । वायवः पञ्च ।
कालाः, रसाश्च षट् । द्वीपाः सप्त । विश्वेदेवा-
एकादश । भुवनानि चतुर्दश । कलाः, नृपाश्च
षोडश । मेघाः सप्तदश । धान्यानि अष्टादश ।
शेषसंख्याः समानाः ।

अङ्कन्यासवाचकशब्दाः—अङ्कनिवेशनम्, अङ्क-
न्यासः, अङ्कस्थापनम् ।

अङ्कन्यासविधिवा०—अङ्कन्यासक्रमः, अङ्कन्यास-
नियमः, अङ्कन्यासविधिः ।

अत्र गणितविदां सम्प्रदायागतपरिभाषा—

'अङ्कानां वामतो गतिः ।' इति ।

अङ्कानां स्थापनं सव्य—(वाम) क्रमेण कर्तव्य-
मित्यर्थः ।

अत्रोदाहरणं प्रदर्शयति—

'आकाशपक्षक्षितिसम्मिताः समाः पूर्णागुरुक्तं
मनुजस्य हस्तिनः ।' इति प्र० का० । आकाशः
गून्यम्, पक्षौ द्वौ, क्षितिः एका, चेतेषामङ्कानां
सव्य—(वाम) क्रमेण स्थापनमित्यम्—१२० अर्थाद्
विंशत्युत्तरशतं समानां मनुजस्य नरस्य हस्तिनश्च

(१) सब, सारा । (२) तीन पाद (पौन, पोना) । (३) आधा, दोपाद । (४) आधा किया
हुआ । (५) अर्धघुक्त (ड्योडा) एक (६) चतुर्थांश घुक्त (सगेया) एक (७) चौथा भाग (पोबा) ।
(८) बाँट (हिस्ता) ।

पूर्णयुः परमायुर्भूतं कथितम् । एवं सर्वत्र (त्रि.) ।

बोधयम् ।

‘सङ्कलनवाचकशब्दाः—संयोगः, संगृहः, मेलः, योगश्चैते पुंसि । युतिःस्त्रियाम् । ऐक्यम्, मिलनम्, मिलितम्, मेलनम्, मेलितम् योजनम्, योजितम्, संयोजनम्, संयोजितम्, सङ्कलनम्, सङ्कलितं चैते क्लीबे । अन्वितः, आढ्यः, उपाहितः, प्रयुक्तः, प्रयुतः, प्रयोज्यः, युक्तः, युक्, युज्यः, युतः, योज्यः, संयुक्तः, संयुक् संयुतः, सयोज्यः, समन्वितः, समाढ्यः, समेतः, सहितश्चैते त्रिषु ।

‘योगफलप०—योगफलम् (न.), सङ्कलितः (त्रि.)।

सङ्कलनप्रकारमाह भास्करः—

‘कार्यः क्रमादुत्क्रमतोऽथवाङ्कयोगो यथास्थानकमन्तरं वा ।’ इ. ली. व. ।

‘व्यवकलनवाचकशब्दाः—वियोगः (पुं०), वियुतिः (स्त्री०), परिशोधनम्, परिशोधितम्, वर्जनम्, वर्जितम्, वियोजनम्, वियोजितम्, विवर्जनम्, विवर्जितम्, विश्लेषितम्, विश्लेष्यम्, व्यवकलनम्, व्यवकलितम्, संशोधनम्, संशोधितम् चैते क्लीबे । अपास्यः, ऊनः, ऊनितः, न्यूनः, पतितः, परिशोधितः, परिशोध्यः, रहितः, वियुक्तः, वियुक्, वियुतः, वियोज्यः, विरहितः, विवर्ज्यः, विशोधितः, विशोध्यः, विहीनः, शुद्धः, शोधितः, शोध्यः, सविहीनः, संशुद्धः, संशोध्य—श्चैते त्रिषु ।

‘वियोगफलप०—वियोगफलम् (न०), व्यवकलितः

अत्र व्यवकलनप्रकारमाह भास्करः—

‘कार्यः क्रमादुत्क्रमतोऽथवाङ्कयोगो यथास्थानकमन्तरं वा ।’ इ. ली. व. ।

‘गुणनवाचकशब्दाः—घातः वधश्चैतौ पुंसि ।

निघ्नी, विनिघ्नी, हतिश्चैते स्त्रियाम् । गुणनम्, ताडनम्, ताडितम्, निहननम्, पिण्डनम्, विवर्द्धनम्, संगुणनम्, सन्ताडनम्, संवर्द्धनम्, हननं चैते क्लीबे । अभिहतः, अभ्यस्तः, आहतः, उपाहतः, क्षुण्णः, गुणः, गुणितः, गुण्यः, निहतः, पिण्डितः, पूरितः, प्रणिघ्नः, विगुणितः, विनिघ्नः, विनिहतः, विवर्द्धितः, संवर्द्धितः, संगुणितः, संताडितः, सुताडितः, सम्पिण्डितः हतश्चैते त्रिषु ।

‘गुणनफलप०—गुणनफलम् (न.) गुणितः (त्रि.) ।

अत्र गुणनप्रकारमाह भास्करः—

‘गुण्यान्त्यमङ्कं गुणकेन हन्यादुत्सारितेनैव पुनश्च राशिम्’ इ. ली. व. ।

‘भजनवाचकशब्दाः—भागः, विभाग—श्चैतौ पुंसि । भजनम्, विभाजनम्, हरणं चैते क्लीबे । अपनीतः, अपहृतः, उद्धृतः, परिभाजितः, परिहृतः, परिहृतः, भक्तः, भाजितम्, विभक्तः, विभाजितः, विभाज्यः, विहृतः, विहृतः, संविहृतः, समुद्धृतः, हाय्यः, हृत, हृतश्चैते त्रिषु ।

‘भजनफलप०—भजनफलम् (न०), विभाजितः (त्रि०) ।

(१) जोड़ना (२) जोड़, जोड़किया हुआ, (३) घटाना (४) अन्तर, घटाया हुआ (५) गुणना (६) गुणितसंख्या, गुणा हुआ । (७) भाग देना (८) बिला, बिला हुआ ।

इह भजनप्रकारमाह भास्करः—

‘भाज्याद्वरः शुद्धयति यद्गुणः स्यादन्त्यात्फलं तत्सलु भागहारे ।’ इ. ली. व. ।

लब्धिवाचकशब्दाः—लाभः (पुं०) । अवाप्तिः, प्राप्तिः, लब्धिः, समवाप्ति-श्चैते स्त्रियाम् । अवाप्तम्, प्रापणम्, फलम्, भजनफलम्, भाग-फलम्, लभनम्, चैते क्लीबे ।

प्राप्तः, प्राप्तः, लब्ध-श्चैते त्रिषु ।

क्वचिद्भजनवाचकशब्दाः—अवाप्तः, आप्तः, आप्तिः, फलम्, लब्धम्, लब्धिश्चेत्यादयः शब्दाः क्वचिद्भजनार्थेऽपि प्रयुज्यन्ते ।

उदाहरणानीह

‘भ्रमरफलाधिसायुक्तमिति’ । ‘अन्विषङ्कलब्धे रुनाहैरिति ।

‘क्विभाजैरवाप्तांशयोग इति च ग्रहलाघवे ।

शेषवाचकशब्दाः—अवशिष्टः, अवशेषः, अवशेषितः, उच्छिष्टः, उर्वरितः, परिशिष्टः, परिशेषः, परिशेषितः, शेषः शेषितश्चैते त्रिषु । एते क्वचिद् भजनार्थमपि प्रयुज्यन्ते ।

निःशेषपर्यायाः—निःशेषः, निरवशिष्टम्, निरवशेषः, निरवशेषितश्चैते त्रिषु ।

तष्टवाचकशब्दाः—कृशः, कुशारव्यकः, क्षयितः, तक्ष्यम्, तनु, तनूकृतम्, तष्टः, त्वष्टः, सूक्ष्मकृत-श्चैते त्रिषु । सूक्ष्मीकरणम् (न०) ।

अन्तरवाचकशब्दाः—अन्तरम् (न०), अन्तरितः, (त्रि०), छिद्रम्, रन्ध्रम्, विलम्, विवरम्, चैते क्लीबे ।

*योज्यादीनां नामानि—(१) योज्यः, (२) योजकः, (३) वियोज्यः (शोध्यः), (४) वियो-जकः (शोधकः), (५) गुण्यः, (६) गुणकः, (७) भाज्यः, (८) भाजकश्चैते पुल्लिङ्गाः ।

सङ्कलनीयवाचकशब्दाः—परियोजनीयः, परि-योजितव्यः, परियोज्यः, प्रयोजनीयः, प्रयोजि-तव्यः, प्रयोज्यः, योजनीयः, योजितव्यः, योज्यः, सङ्कलनीयः, सङ्कलितव्यः, सङ्कल्यः, संयोजनीयः, संयोजितव्यः, संयोज्यश्चैते त्रिषु ।

वियोजनीयवाचकशब्दाः—पतनीयः, पतितव्यः, पात्यः, परिशोधनीयः, परिशोधितव्यः, परिशोध्यः, वियोजनीयः, वियोजितव्यः, वियोज्यः, विशो-धनीय, विशोधितव्यः, बिशोध्यः, व्यवकलनीयः व्यवकलितव्यः, व्यवकल्यः, शोधनीयः, शोधि-तव्यः, शोध्यः, संशोधनीयः, संशोधितव्यः, संशो-ध्यश्चैते त्रिषु ।

* (१) वह अंक जिसमें कोई अंक जोड़ा जावे (२) वह अंक जो किसी अंक में जोड़ा जावे (३) वह अंक जिसमें से कोई अंक घटाया जावे (४) वह अंक जो किसी अंक में घटाया जावे (५) वह अंक जो किसी अन्य अंक से गुणा किया जावे (६) वह अंक जिससे कोई अंक गुणा किया जावे (७) वह अंक जिसमें किसी अंक से भाग दिया जावे (८) वह अंक जिससे किसी अंक में भाग दिया जावे ।

(१) जोड़ने योग्य अंक (२) घटाने योग्य अंक ।

अन्तरितवाचकशब्दाः—अन्तरितः, परिशोधितः, विशोधितः, शोधितः, संशोधितश्चैते त्रिषु ।

गुणनीयवाचकशब्दाः—गुणनीयः, गुणितव्यः, गुण्यः, ताडनीयः, ताडितव्यः, ताड्यः, संगुणनीयः, संगुणितव्यः, संगुण्यः, संताडनीयः, संताडितव्यः, संताड्यः, हननीयः, हन्तव्यः, हन्यश्चैते त्रिषु ।

भजनीयवाचकशब्दाः^१ - परिभजनीयः, परिभजितव्यः, परिभज्यः, परिभाजनीय, परिभाजितव्यः, परिभाज्यः, परिहरणीयः, परिहर्तव्यः, परिहार्यः, भजनीयः, भजितव्यः, भज्यः, भाजनीयः, भाजितव्यः, भाज्यः, विभजनीयः, विभजितव्यः, विभज्यः, विभाजनीयः, विभाजितव्यः, विभाज्यः, हरणीयः, हर्तव्यः, हार्यश्चैते (त्रिषु) ।

उत्सृष्ट^२—(परित्यक्त) वाचकशब्दाः—उज्झितः, उत्सृष्टः, कृतत्यागः, त्यक्तः, धूतः, परित्यक्तः, परिवर्जितः, प्रोज्झितः, मुक्तः, वर्जितः, विधूतः, विधूतः, विवर्जितः, विहीनः, समुज्झितः, हीनश्चैते त्रिषु ।

स्यागप^३—छोरणम् (न०), त्यजनम् (न०), त्यागः, (पुं०), परित्यजनम् (न०), परित्यागः (पुं०), परिवर्जनम् (न०), वर्जनम् (न०), विवर्जनम् (न०) ।

स्याज्य^४पर्यायाः—अपनेयः, त्यक्तव्यः, त्यजनीयः, त्यागयोग्यः, त्यागार्हः, त्याज्यः, परिवर्जनीयः, परिवर्जितव्यः, परिवर्ज्यः, वर्जनीयः, वर्जितव्यः, वर्ज्यः, विवर्जनीयः, विवर्जितव्यः, विवर्ज्यः, हातव्यः, हातुं योग्यः, हेयश्चैते त्रिषु ।

पृथक्प^५—पृथक् (अ०), पृथक् स्थापितम् (त्रि०), अनष्टम् (त्रि०), अविनष्टम् (त्रि०) ।
द्विष्टप^६—द्विष्टः (त्रि०), स्थानद्वये स्थापितम् ।

त्रिष्टप^७—त्रिष्टः, (त्रि०), स्थानत्रये स्थापितम् ।

आवृत्तिप^८—आवृत्तिः (स्त्री०), गुणः (पुं०), यथा षड्गुणः ।

प्राप्त^९प^{१०}—प्राप्तः, आसादितः, प्राप्तः, भावितः, भूतः, लब्धः, विन्नश्चैते त्रिषु ।

प्राप्तव्य^{११}प^{१२}—प्रापणीयः, प्राप्तव्यः, प्राप्यः, लब्धव्यः, लभनीयः, लभ्यश्चैते त्रिषु ।

परिगण्याव्ययपर्यायाः^{१३}—गणयित्वा, परिगणय्य, सङ्गणय्य, परिगण्य, सङ्गण्य, चैतेऽव्ययाः ।

संयोज्याव्ययवाचकशब्दाः^{१४}—एकीकृत्य, नियोज्य, मिलित्वा, मेलयित्वा, संयोज्य, समेत्य, सम्मित्य, सम्मेल्य, चैतेऽव्ययाः ।

(१) घटाया हुआ (२) गुणन, गुणा करने योग्य (३) विभाग करने योग्य, बाँटने योग्य (४) छोड़ा, छोड़ा हुआ (५) छोड़ना (६) छोड़ने योग्य (७) अलग रखना, अलग रखा हुआ (८) दो स्थान में रखा हुआ (९) तीन स्थान में रखा हुआ (१०) गुना, छः गुना (११) पाया या मिला हुआ (१२) मिलने योग्य ।

(१) गिनकर (२) जोड़कर

वियोज्याध्ययवाचकशब्दाः^१—अपनीय, अपात्य, परिशोध्य, शोषयित्वा, वियोज्य, विशोध्य, व्यवकल्प, संशोध्य, चैतेऽव्ययाः ।

गुणयित्वाऽध्ययवाचकशब्दाः^२—अभिहत्य, गुणयित्वा, गुणित्वा, ताडयित्वा, निहत्य, प्रणिहत्य, विनिहत्य, संहृत्य, सङ्गुणय्य, सन्ताड्य, सम्पिण्ड्य, हत्वा, चैतेऽव्ययाः ।

हृत्वाऽध्ययवाचकशब्दाः^३—छित्वा, परिहृत्य, भंक्त्वा, भक्त्वा, भाजयित्वा, विभज्य, विभाज्य, विहृत्य, संविभज्य, संविभाज्य, संविहृत्य हृत्वा, चैतेऽव्ययाः ।

त्यक्त्वाऽध्ययवाचकशब्दाः^४—अपनीय, अपहाय, त्यक्त्वा, परित्यज्य, परिहृत्य, प्रोज्झ्य, वर्जयित्वा, विवर्ज्य, विहाय, सन्त्यज्य, हित्वा, चैतेऽव्ययाः ।

सम्प्राप्त्याऽध्ययवाचकशब्दाः^५—अधिगम्य, प्रापय्य, प्राप्य, सम्प्राप्य, संलभ्य, चैतेऽव्ययाः ।

कृत्वाऽध्ययवाचकशब्दाः^६—कारयित्वा, कृत्वा, विधाय, संविधाय ।

प्राप्तिप०^७—प्रायः (पुं०), लाभः (पुं०), आप्तिः (स्त्री०), उपलब्धिः (स्त्री०), प्राप्तिः

(स्त्री), लब्धिः (स्त्री), वित्तिः (स्त्री०), फलम् (न०) ।

व्ययप०^८—अर्थवर्तनम् (न०), अर्थात्ययः, अर्थापगमः, अर्थापचयः, वित्तापगमः, वित्तात्ययः, वित्तापचयः, व्यय-इचैते पुल्लिङ्गाः ।

धनप०—अक्षयम्, अनृणम्, धनम्, स्वम् ।

ऋणप०—अधनम्, अस्वम्, ऋणम्, क्षयम् ।

धनाधनपर्यायाः—धनक्षयम्, धनर्णम्, धनाधनम्, स्वर्णम् ।

योगप०—ऋणर्णयुतिः, क्षयक्षययुतिः, धनधनयुतिः, धनर्णान्तरम्, स्वर्णान्तरम्, स्वस्वयुतिः ।

तदुक्तं बीजगणिते—

‘योगे युतिः स्यात्क्षययोः स्वयोर्वा धनर्णयोरन्तरमेव योगः ।’ इति ।

खण्डगुणनप०—खण्डगुणनम् (न०), गुणनविशेषः ।

अत्राहभास्करः—

‘गुण्ययस्त्वधोऽधो गुणखण्डतुल्यस्तैः खण्डकैः संगुणितो युतो वा ।’ इति लीलावत्याम् ।

अपवर्तकप०^९—अपवर्तकः (त्रि०) ।

अपवर्तनप०^{१०}—अपवर्तनम् (न०) ।

अपवर्त्यप०^{११}—अपवर्त्यः (त्रि०) ।

(१) घटा कर (२) गुन कर (३) भागवेकर (४) छोड़कर (५) पाकर (६) मिलना, लाभ, प्राप्तवनी (७) खरच, उठाव ।

(८) वह संख्या जिससे अन्य दो या अधिक संख्याओं को भाग देने पर शेष कुछ न रहे (९) बड़ी संख्याओं को संक्षेप करना. लाघव, उलटफेर, पलटावा (१०) जिस संख्या को दूसरी किसी संख्या से भाग देने पर कुछ न बचे वह उस संख्या का ‘अपवर्त्य’ कहलाता है ।

तदुक्तं भास्करेण—

‘समेन केनाप्यपवर्त्यं हारभाज्यौ भवेद्वा सति
सम्भवे तु । इ० ली० व० ।

अपवर्तितप०^१—अपवर्तितः (त्रि०) ।

तथा च भास्करः—

‘मिथो हराभ्यामपवर्तिताभ्यां यद्वा हरांशौ सुधि-
यात्र गुण्यौ । इ० ली० व० ।

सवर्णनप०^२—सवर्णनम् (न०) ।

तदुक्तं भास्करेण—

‘लवा लवघ्नाश्च हरा हरघ्ना भागप्रभागेषु सवर्णनं
स्यात् ।’ इति ली० व० ।

अंशप०^३—अंशः (पुं०), लवः (पुं०), भाज्याङ्कः
(पुं०) ।

राशिप०^४—राशिः (पुं०), पुञ्जः (पुं०), समूहः
(पुं०) ।

हरप०^५—छिद्, छेदः (पुं०), छेदनम् (न०),
भाजकः, विभाजकः, हरः, हारश्चैते पुंसि ।

समच्छेदप०^६—समच्छिद्, समच्छित्तिः (स्त्री०),
समच्छेदः (पुं०), छेदसाम्यम् (न०) ।

उक्तं च भास्करेण—

‘अन्योन्यहाराभिहतौ हरांशौ राश्योः समच्छेद-
विधानमेवम् । मिथो हराभ्यामपवर्तिताभ्यां यद्वा
हरांशौ सुधियात्र गुण्यौ ॥’
इति लीलावत्याम् ।

शम्भुहोराप्रकाशेऽपि—

‘निघ्नावन्त्योऽन्यश्च हारैर्हरांशावेवं राश्योश्छेद-
साम्यं भवेद्वा । सच्छिद्घ्याणां सम्यगेवं मयात्र
बोधः।यैतत्प्रोक्तमन्तर्दशासु ॥ इति पुञ्जराजः ।
वर्गपर्यायाः—कृतिः (स्त्री०), वर्गः (पुं०), सम-
द्विघातः (पुं०), (सदृशद्विराशिघातः वा स्व-
गुणोऽङ्को वर्ग इत्यर्थः) ।

वर्गानयनविधिं प्राह भास्करः—

‘समद्विघातः कृतिरुच्यतेऽथ स्थाप्योऽन्यवर्गो द्विगु-
णान्त्यनिघ्नाः । स्वस्वोपरिष्ठाच्च तथापरेऽङ्का-
स्त्यक्वाऽन्त्यमुत्सायं पुनश्च राशिम् ॥ इ० ली०
व० ।

वर्गसंख्यायामुपरि विषम (१) सम (—) रेखा-
स्थापनप्रकार उक्तो ग्रन्थान्तरे—

‘अन्त्यं यावदिहेच्छाङ्कादूर्ध्वं (१) तिर्यक्स्थ
(—) रेखाया । सज्ञ स्थानाङ्कानां च विषमाख्यं
समं क्रमात् ॥’ इति ।

यथा न्यासः—२५७८

वर्गमूलपर्यायाः—पदम्, मूलम्, वर्गमूलं चैते
क्लीबे ।

वर्गमूलानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

‘त्यक्त्वाऽन्त्याद्विषमात्कृतिं

द्विगुणयेन् मूलं समे तद्वते,

(४) पलटो हुई या बबली हुई संख्या । (५) अंशों से अंशों को गुणना एवं हरों से हरों को गुणना उसे ‘सवर्णन’ कहते हैं । (६) भिन्न की लकीर के ऊपर की संख्या या राशि (७) भिन्न की लकीर के ऊपर तथा नीचे की संख्या, (८) भिन्न की लकीर के नीचे की संख्या । (९) भिन्न की लकीर के नीचे की गुणी हुई समान संख्या ।

त्यक्त्वा लब्धकृतिं तदाद्यविषमात्
लब्धं द्विनिघ्नं न्यसेत् ।
पंक्त्यां पंक्तिहृते समेऽन्त्यविषमात्
त्यक्त्वाऽऽप्तवर्गफलं,
पंक्त्यां तद्द्विगुणं न्यसेदिति मुहुः
पंक्तेर्दलं स्यात्पदम् ॥
इ. ली. व. ।

आर्य्यभट्टीयेऽपि—

भागं हरेदवर्गान्नित्यं द्विगुणेन वर्गमूलेन ।
वर्गाद्वर्गे गुढे लब्धं स्थानान्तरेमूलम् ॥'

इ. आ. भ. ।

घनपर्यायाः—घनः (पुं० न०), वृन्दम् (त्रि०),
समन्निषातः (पुं०), (समन्निषातिहतिः, वर्गो
वर्गमूलाहतो वा) ।

तदानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

'समन्निषातश्च घनः प्रदिष्टः

स्थाप्यो घनोऽन्त्यस्य ततोऽन्त्यवर्गः ।

आदित्रिनिघ्नस्तत आदिवर्ग-

स्थ्यन्त्याहतोऽथादिघनश्च सर्वे ॥

स्थानान्तरत्वेन युता घनः स्यात्,

प्रकल्प्य तत्खण्डयुगं ततोऽन्त्यम् ।

एवं मुहुर्वर्गं घनप्रसिद्धा—

—वाद्यङ्कतो वा विधिशेष कार्यः ॥

घनमूलप०—घनमूलम् (न०)

तदानयनप्रकारं प्राह भास्करः—

'आद्यं घनस्थानमथाघने द्वे

पुनस्तथान्त्याद् घनतो विशोष्य ।

घनं पृथक्स्थं पदमस्य कृत्या

१-२८

त्रिघ्नयां तदाऽऽद्यं विभजेत्फलं तु ॥

पङ्क्त्यां न्यसेत्तत्कृतिमन्त्यनिघ्नीम्

त्रिघ्नीं त्यजेत्तत्प्रथमात्फलस्य ।

घनं तदाद्याद् घनमूलमेवं

पङ्क्तिर्भवेदेवमतः पुनश्च ॥

त्रैराशिकपर्यायाः—अनुपातः (पुं०), अनुपातकम्
(न०), त्रैराशिकम् (न०) ।

त्रैराशिकगणितविधिमाह भास्करः—

'प्रमाणमिच्छा च समानजाती

आद्यन्तयोः स्तः फलमन्यजातिः ।

मध्ये तदिच्छाहतमाद्यहृतस्यात्

इच्छाफलं व्यस्तविधिविलोमे ॥

इ. ली. व. ।

'प्रमाणम्' 'फलम्' 'इच्छा' चेत्येतत् त्रैराशिकम् ।

पराशरहोरायामपि—

प्रमाणमिच्छा तुल्यं च स्थाप्यमाद्यन्तयोर्द्वयोः ।

मध्ये फलेऽन्यजाती च सङ्गुणेदिच्छया द्विजः ॥

प्रमाणासंस्फुटफलं तदाख्यमनुपातकम् ।' इति

अनुपातं पुं स्याद् वराहः—

'नीचेऽतोऽर्द्धं ह्रसति ततश्चान्तरस्थेऽनुपातः'

इ. वृ. जा. ।

(१) त्रैराशिकम्, (२) व्यस्तत्रैराशिकम्, चैती
त्रैराशिकस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तल्लक्षणादिकं आह भास्करः—

'इच्छा वृद्धौ फले ह्रासी ह्रासे वृद्धिः फलस्य तु ।

व्यस्तं त्रैराशिकं तत्र ज्ञेयं गणितकोविदेः ॥

जीवानां वयसो मील्ये तौल्ये वर्णस्य हेमनि ।

भागहारे च राशीनां व्यस्तं त्रैराशिकं भवेत् ॥'

इ. ली. व. ।

(१) पञ्चराशिकम्, (२) सप्तराशिकम्, (३) नवराशिकम् । एवमग्रेऽपि । इह पञ्चराशिकादौ करणसूत्रमाह—भास्करः—
पञ्चसप्तनवराशिकादिके

अन्योन्यपक्षनयनं फलच्छिदाम् ।

संविधाय बहुराशिजे वधे

स्वल्पराराशिवधभाजिते फलम् ॥'

इ. ली. व. ।

गणितशुद्धिपर्यायः—गणितशुद्धिः (स्त्री०) ।

तत्प्रकारमाह बीजदत्तः—

'गुण्ये गुणे नवहते परिशेषघाते

नन्देद्द्वैते भवति यः परिशेषराशिः ।

घातेन गुण्यगुणयोर्नवशेषितेन

साम्येन तस्य निगदेद्गणितस्य शुद्धिम् ॥'

इति ग्रन्थान्तरे ।

पाटीगणितेऽपि—

'हारापत्या नवशेषस्तद्यत्तेनाद्यशेषनवशेषः ।

भाज्याङ्को नवशेषस्तुल्यः स्यात्सदा शुद्धः ॥' इति ।
इति श्रीमुकुन्ददैवज्ञविरचिते ज्योतिषशब्दकोषे
सप्तमो गणनावर्गः समाप्तमगमत् ।

—:०:—

ग्रहगणितवर्गः—

ग्रहपर्यायाः—खगः, खचरः, ग्रहः, नभश्चरः
शेषपर्यायास्तु ग्रहवर्गे द्रष्टव्यः ।

ग्रहभेदाः—(१) प्रकाशकग्रहो, (२) तारा-
ग्रहाः, (३) तमः स्वरूपग्रहो इति ग्रहाणां त्रयो
भेदाः स्युः ।

प्रकाशकग्रहनामनी—सूर्यः, चन्द्रः ।

ताराग्रहनामानि—भौमः, बुधः, गुरुः, शुक्रः,
शनिः ।

तमः स्वरूपग्रहनामनी—राहुः, केतुः ।

ग्रहगणितपर्यायाः—'खचरगणितम्, ग्रहगणितम्,
द्युचरगणितम् ।

१-१७

१८-३२

(१) भारते ग्रहगणितस्य त्रयोभेदाः ।

(१) सिद्धान्तः, (२) तंत्रम्, (३) करणम्, चेति त्रयोभेदाः स्युः । सिद्धान्तस्यापि त्रयः पक्षाः ।

(१) सूर्यसिद्धांतः, (२) आर्यसिद्धांतः, (३) ब्रह्मसिद्धांतश्चेति त्रयः पक्षाः । इह सिद्धांते
सृष्ट्यादितोऽहर्गणानयनमुक्तम् । तंत्रे युगावितस्तत् । करणे तु शकावितस्तवानयनं ज्ञेयम् । सृष्ट्यादहर्गणभव-
ग्रह उदयान्तरसंस्कारेण संस्कृतः कार्यस्तबालङ्का (रेखास्थानगर) मध्यमार्कोदयकालिकमध्यमग्रहः स्यात् ।

तदुक्तं भास्करेण—

'ब्रह्मक्षिः पुरिमध्यमभास्करे क्षितिजसन्निधिगे सति मध्यमः ।' इति सि० शि० । अस्मिन् ग्रहे खर-
संस्कारो देयस्तदा रेखाकोदयकालीनमध्यमग्रहः स्यात् । यद्यभीष्टो ग्रामो रेखाया (भूमध्यरेखायाः) बहिःस्थित-
स्तदा रेखास्तरसंस्कारः प्रोक्तः । स ख यथाह—

'रेखा स्ववेशांतरयोजनघ्नी गतिर्ग्रहस्याभ्रगजैविभक्ताः । लब्धं विलिप्ताः खचरे विधेयाः प्राग्धा-
मुनं पक्षिमतो धनं ताः ।' इति करणकुतूहले । अनेन संस्कारेण स्वाभीष्टग्रामे मध्यमार्कोदयकालिको मध्यमग्रहः
स्यात् । अथवा स्ववेशौयमध्यमग्रहः स्यात् । एषं तंत्रतोऽपि मध्यमग्रहानयनं ज्ञेयमिति ।

स्पष्टग्रहसाधनाय विकलादिभेदाः—(१) विकला,
(२) कला, (३) अंशः, (४) राशिः, (५) भग-
णाद्धम्, (६) चक्रम्, (७) भगणांशः । इति
विकलादयः सप्तभेदाः ।

विकलापर्यायाः—विकला, विकलिका, विलिप्ता,
विलिप्तिका, कलाषष्टिभागैकभागः, विकला-
चिन्हम्, ।

कलाप०—कला, कलिका, लिप्ता, लिप्तिका,
षष्टिविकलोन्मिता, अंशषष्टिभागैकभागः, कला-
चिन्हम्, ।

अंशप०—अंशः, अंशकः, भागः, -कः, लवः, -
कः, षष्टिकलोन्मिताः, राशित्रिंशद्भागैकभागः ।
अंशचिन्हम्० ।

राशिप०—अपमण्डलाकांशः, भम्, राशिः, शेष-
पर्याया राशिपर्याये द्रष्टव्याः ।

भगणाद्धप०—चक्रदलम्, चक्राद्धम्, भगणाद्धम्,
भदलम्, भाद्धम्, भष्टकम्, राशिदलम्, राशि-
ष्टकम्, राश्यद्धम् ।

भगणप०—चक्रम्, पर्ययगणः, भगणः, भचक्रम्,
भसंघः, राशिगणः, राशिचयः, राशिसमूहः,
षष्ट्युत्तरशतत्रयभागाः ।

भगणांशप०—भगणलवाः, भगणभागाः, भगणां-
शकाः, भगणांशाः, राशिगणभागाः, राशिगण-
लवाः, राशिगणांशकाः, राशिगणांशाः ।

भचक्रकलाप०—भचक्रकला, भचक्रकलिका,

भचक्रलिप्ता, भचक्रलिप्तिका ।

विकलागणप० विकलागणः, विलिप्तागणः,
धिमीरिकगणः ।

समूहप०—आकरः, उत्करः, श्लोषः, कदम्बकम्,
कलापः, काण्डम्, कूटम्, गणः, चक्रम्, चक्रवालः,
चयः, जटा, जातम्, जालम्, जालकम्, निकरः,
निकुरम्बम्, निचयः, निवहः, पटलम्, पटली,
पिण्डः, पुञ्जः, पुञ्जकः, पुञ्जी, पूगः, पेटकम्,
प्रकरः, प्रचयः, मण्डलम्, राशिः, राशी, वारः,
विसरः, वृन्दम्, व्यूहः, व्रजः, व्रातः, संहतिः,
संघः, संघातः, सञ्चयः, सन्दोहः, समवायः,
समुदयः, समुदायः, समूहः, स्कन्धः,
स्तोमः ।

वर्षगणप०—अब्दगणः, वर्षगणः, शकगणः,
शरद्गणः, संवत्सरगणः ।

चक्रप०—गणः, चक्रम्, व्रजः कतिवर्षावध्यात्मकः
कालः ।

मासगणप०—मागणः, मासगणः, मासचयः,
मासनिचयः, मासपिण्डः, मास-
व्रजः, माससंघः, माससञ्चयः, मासौषः ।

अवमदिनपर्यायाः—अवमः, अवमतिथिः, अवम-
दिनम्, ऊनदिनम्, ऊनाहः, क्षयाहः, तिथिक्षयः,
तिथिप्रणशः, तिथ्यन्तस्पष्टैकदिनवारः न्यूनाहः,
हीनः ।

अग्रगणप०—अग्रःसंघः, अग्रहचयः, अग्रहानि-

(१) इहास्य पर्याया योगिकशब्दसिद्धयर्थं प्रोक्ताः ।

(२) करणारम्भकालीनशकवर्षेण रहितो ऽभीष्टशकाब्दो जातो वर्षगण इति ।

चयः, ग्रहगणः गणः, घस्रसंघः, घस्रौघः, दिनगणः, दिनचयः, दिननिचयः, दिनवृन्दम्, दिनव्रजः, दिनसंघः, दिनसञ्चयः, दिनीघः, दिवसगणः, दिवसनिकरः, दिवसव्रजः, दिवसव्रातः, दिवागणः, दिवाचयः, दिवाव्रजः, द्युगणः, द्युचयः, द्युपिण्डः, द्युराशिः, द्युवृन्दम्, द्युव्रजः, वासरनिवहः, वासरवृन्दम्, वासरसञ्चयः, वासौघः ।

ग्रहगणभेदी—(१) ग्रीहयिकदिनगणः, (२) सावयवदिनगणः ।

ग्रीहयिकदिनगणपर्यायाः—ग्रीहयिकदिनगणः, निरवयवदिनगणः, प्रातःकालीनदिनगणः ।

सावयवदिनगणप०—साभीष्टकालिकदिनगणः, सावयवदिनगणः, सेष्टकालीनदिनगणः ।

ग्रहगणजलगप०—ग्रहगणजलगः, दिनगणभवलेटः, द्युगणोद्भवग्रहः, वासरौघभवखचरः ।

क्षेपकप०—क्षेपः, क्षेपकः ।

ध्रुवकप०—ध्रुवः, ध्रुवकः ।

चक्रघ्नध्रुवप०—चक्रगुणितध्रुवः, चक्रघ्नध्रुवः, चक्रनिघ्नध्रुवः, चक्रहतध्रुवकः ।

संस्कारप०—भावना, वासना, संस्कारः ।

संस्कारभेदाः—(१) उदयान्तरम्, (२) रेखान्तरम्, (३) चरान्तरम्, (४) भुजान्तरम्, (५) बीजान्तरम्, (६) आकर्षणम् । चैते षट्संस्काराः स्युः ।

वेदान्तरसंस्कारभेदौ—(१) प्रागपरम् (रेखान्तरम्), (२) याम्योत्तरम् (चरान्तरम्), चैतौ द्वौ संस्कारौ स्याताम् ।

योजनपर्यायाः—क्रोशचतुष्टयम्, चतुष्क्रोशम्, चतुष्क्रोशी, योजनम् ।

भूप०—भूः, भूमिः, शेषपर्यायास्तु भीमपर्यायेषु द्रष्टव्याः ।

परिधिप०—कक्षा, परिधिः, मण्डलम्, वृत्तम्, वृत्ताकारपथः ।

१-१७

१८-३४

(१, २) करणग्रन्थेऽन्वयाध्यैर्मध्यमग्रहानयनार्थं सङ्गे कल्पिते 'क्षोको' 'ध्रुवक' इत्येति । क्षेपको नाम करणारम्भकाले लङ्कायम्यमाकौदये यो मध्यमग्रहः स ग्रहस्य क्षेपकः । एकचक्रदिनगणभवमध्यमग्रहः परमदिनगणभवमध्यमग्रहो वा 'ध्रुवक' इति ज्ञेयः ।

(३) सोऽभीष्टचक्रेण गुणितो जातचक्रनिघ्नध्रुवकः । स्वक्षेपकः, चक्रनिघ्नध्रुवकः, दिनगणभवग्रह इत्येतां त्रयाणां योगसत्ता उज्जयिनीरेखायां मध्यमाकौदयसमये मध्यमभीमबुध-शुक्रा भवेयुः । गुप्तक्षायोरतिदूरस्वस्थान्तयोराकर्षणसंस्कारोऽपि विधेयः । रवौ तु वेदांतसंस्कारः कर्तव्यः ।

चन्द्रविशेषः—पूर्वपरामृष्टग्रहगणवच्चन्द्रोऽप्युक्तप्रकारानीतो लङ्कायां मध्यमाकौदयकालीनो मध्यम एव ज्ञेयः ।

सच—रेखान्तर—चरान्तर—बीजो-वयान्तर-भुजान्तराणि एभिः संस्कृतः प्रातःकाले ग्रीहयिको मध्यमचक्रः स्यात् । राहुचन्द्रोच्चयोरपि बीजसंस्कारो देयः । ग्रहलाघवे तु चक्रनिघ्नध्रुवकं ज्ञेयमस्ति । तेन तत्राप्यस्त्वं कार्यम् । शेषक्रिया प्राग्जज्ञेया ।

(४) योजनज्ञानं मानवर्गे द्रष्टव्यम् ।

भूपरिधिप०^१—कुपरिधिः, भूवक्षा, भूपरिधिः,
भूमगोलः, भूमण्डलम्, भूमिकक्षा, भूमिगोलपरिधिः
भूवृत्तम्, भूवेष्टनम्, महीमण्डलम्, महीवृत्तम् ।
भूव्यासप०—कुविस्तृतिः, भूकर्णः, भूविस्तृतिः,
भूव्यासः महीव्यासः, मेदिनीविस्तृतिः ।
भूव्यासाष्टप०—कुविस्तृतिदलम्, भूवेष्टनाष्टम्,
भूव्यासाष्टम् ।
रेखाप०—रेखा, रेखा ।
रेखायोजनप०—रेखाचतुष्कोशम्, रेखाचतुष्कोशी,
रेखायोजनम् ।
रेखांशप०—रेखाभागाः, रेखालवाः, रेखांशकाः,
रेखाशाः ।

भूमध्यरेखाप०—कुमध्यरेखा, भूमध्यरेखा, भूमि-
मध्यरेखा, महीमध्यरेखा, मेदिनीमध्यरेखा ।
रेखाभूमिप०—रेखाकुः, रेखाभूः, रेखाभूमिः,
भूमध्यरेखापुरम् भूमध्यरेखानगरम्, लंकामेवा-
मध्यसूत्रगतदेशः, वारप्रवृत्तिस्थलम् ।
भूमध्यस्थरेखापुरनामानि—लंका^१ । देवकन्या ।
काञ्ची । कलिकोटम्^२ । मङ्केरिपुरम्^३ । चिक-
मङ्गलूरम्^४, हरिहरम्^५, वागलकोटम्^६, माहिष्मती^७
च ।^८सह्याकुलाचलः । सोलापुरं^९ च ।^{१०}प्रसायि-
पुरम्, बिडं^{११} च ।^{१२}भुसावलम् ।^{१३}उज्जयिनी ।
^{१४}कोटपुरम् (कोटा) ।^{१५}टोंकम् ।^{१६}जयपुरम् ।
^{१७}रोहितकम्, ^{१८}जालन्दरम् ।^{१९}स्थानेश्वरम् ।
^{२०}कुपक्षेत्रं च ।^{२१}हिमालयः ।^{२२}सुमेरुः ।

१-२८

२६-५६

(१) भू.रे.विष्णुसाबाह् भास्करः—

‘प्रोक्तो योजनसंख्यया कुपरिधिः सप्ताङ्गन्याय्यः

४६६७ तद्वयातः कुभुजाङ्गसायकभुवः १५८१ इति सि० शि० ।

(२) कुमध्ये वर्तते । (३) मल्लालये सप्तद्वीपस्थम् । (४) कुर्गप्रान्ते (५, ६, ७, ८) षट्-
प्रभा तीरवर्ति—नेसूरराज्ये कर्नाटदेशे । (९, १०) (महाराष्ट्रदेशे) विदर्भपरिषदायबह्मराज्येसाहपि निकट एव
वर्तिवर्ति । गोदावरी नालिद्वरप्रदेशे । (११, १२) निजामराज्यमध्ये । इमे भारतवर्षदक्षिणभागे । (१३)
कान्तिदेशे (१४) मालवप्रान्ते । मध्यभागे । (१५, १६, १७) राजपुतानाराज्ये । (१८, १९, २०, २१)
पञ्चनद (पंजाब) प्रान्ते । (२२, २३) इमे भारतवर्षोत्तरदिशि ।

इह तु सिद्धान्तोक्तरे विशेषः—

‘लङ्का कुमारी नगरी च काञ्ची पानाटमद्रिश्च सितः वडास्यः ।

श्रीवत्सगुल्मं च पुरी ततश्च माहिष्मती चोज्जयिनी प्रसिद्धा ॥

स्यादाधमोऽस्मान्नगरं सुरम्भं ततः पुरं पट्टिबाभिधानम् ।

श्रीगंगारटं च सरोहिताश्रमस्थानेश्वरं शीतगिरिः सुमेरुः ॥

इतीव याम्योत्तरमां धराया रेखाभिमां गोलविबो धरन्ति ।

अथानि रेखास्थितिभानि लोके ज्ञेयानि तन्मैः पुटभेदनानि ॥’ इति ।

लङ्कापर्यायाः—दशशिरःपुरी, रक्षसांपुरी, राक्ष-
सालयः, रावणराजधानी, लंका ।

देवकन्याप०—कन्या, कन्याकुमारी, कुमारी,
देवकन्या, देवसुतापुरी ।

काञ्चीभेदी—(१) शिवकाञ्ची, (२) विष्णु-
काञ्ची ।

माहिष्मतीपर्यायाः—चैद्यपुरी, माहिष्मती, शिशु-
पालनगरी ।

सह्यकुलाचलप०—सह्यकुलपर्वतः, सह्यकुलाचलः,
सह्यकुलाद्रिः ।

उज्जयिनीप०—प्रवन्तिका, प्रवन्ती, उज्जयिनी,
उज्जयिनी, विशाला ।

कुरक्षेत्रप०—कुरक्षेत्रम् ।

हिमालयःप०—पार्वतीगुरुः, शीतगिरिः, हिमाचलः,
हिमाद्रिः, हिमालयः ।

मेरुप०—देवीकः, मेरुः, सुमेरुः, सुरालयः । शेषंतु-
देववर्गः ।

मध्यमग्रहप०—अस्पष्टग्रहः, अस्पष्टखगः मध्यमम-
न्त्रचरः, मध्यमग्रहः, मध्यमद्युचरः ।

मध्यमग्रहभेदाः—(१) तात्कालिकमध्यमग्रहः,
(२) स्वपुरीदयिकमध्यमग्रहः, (३) लंकामध्यमा-
कौदयकालिकमध्यमग्रहः ।

गतिपर्यायाः—इतिः, गतिः जवः, भुक्तिः ।

मध्यमगतिप०—मध्यगतिः, मध्यभुक्तिः, मध्यम-
गतिः, मध्यमजवः, मध्यमभुक्तिः, मध्यमेतिः ।

ग्रहतनुप०—ग्रहतनुः, ग्रहदेहः, ग्रहवपुः, ग्रह-
शरीरम् ।

तात्कालिकमध्यमग्रहप०—इष्टकालीनमध्यमग्रहः,
तात्कालिकमध्यमग्रहः, सावयवदिनगणभवमध्यम-
ग्रहः ।

स्वपुरीदयिकमध्यमग्रहप०—ग्रीदयिकमध्यमग्रहः,
प्रातःकालीनमध्यमग्रहः, स्वपुरीदयिकमध्यमग्रहः ।

लङ्कामध्यमाकौदयकालिकमध्यमग्रहप०—रेखा-
स्थानगरमध्यमाकौदयकालीनमध्यमग्रहः, लङ्का-
मध्यमाकौदयकालिकमध्यमग्रहः ।

१-१७

१८-३५

(१) रज्ज्वादीनां मध्यमगतयः कलाविकाः ।

सू०	च०	मं०	बु०	पू०	शु०	श०	रा०	च० उ०	ग्रहाः
५६	७६०	३१	५६	५	५६	२	३	६	कलाः
८	३५	२६	८	०	८	०	११	४१	विकलाः

ग्रहाघबीयबुधकेन्द्रगतिः १८६।२४, शुक्रकेन्द्रगतिः ३७।०

केतकीयबुधकेन्द्रगतिः २४५।३२, शुक्रकेन्द्रगतिः ६६।८

(२) महाभास्करीये—ग्रहतनुसाधनं यथा—बट्ट्युत्तरशतत्रयनिध्नो बर्बगणौ ग्रहतनुः (वेहः) स्यात् ।

[तेन समेता विहगा भ्रूवका उक्ताः ।

मन्दपर्यायाः—मन्दम्, मृदु ।

शीघ्रप०—ग्रम्, अविलम्बितम्, प्रागु, क्षिप्रम्, चञ्चलम्, चपलम्, चलम्, तूर्णम्, त्वरितम्, द्रुतम्, लघु, शीघ्रम्, सत्वरम् ।

शीघ्रवाचकाव्ययशब्दाः—अञ्जसा, ग्रम्, अज्ञाय, प्रागु, भटिति, द्राक्, मंथु, सपदि, लाक् ।

वेगपर्यायाः—जवः, तरः (ग्रस्) (न०), प्रसरः, रयः, रंहः, (ग्रस्) (न०), वाजः, वेगः, स्यदः, ॥ इति ।

उच्चपर्यायाः—उच्चम्, उच्छिन्नम्, उदग्रम्, उद्-धुरम्, उन्नतम्, तुङ्गम्, प्रागु ।

'केन्द्रम्'—केन्द्रम्, ग्रहोच्चात्तरम्, वृत्तमध्यम् ।

तदुक्तम्—

'वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तं केन्द्रं ग्रहोच्चा-न्तरमुच्यतेऽऽ । यतोऽन्तरे तावति तुङ्गदेशान्नी-चोच्चवृत्तस्य सदैव केन्द्रम् ॥, इति सिद्धान्त-

शिरोमणौ ।

केन्द्रांशप०—केन्द्रभागः केन्द्रलवः, केन्द्रांशः, केन्द्रांशकः ।

केन्द्रभेदौ—(१) मन्दकेन्द्रम्, (२) शीघ्रकेन्द्रम्, चैतो केन्द्रस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

केन्द्रान्यभेदाः—(१) आकर्षणकेन्द्रम्, (२) च्युति-केन्द्रम्, (३) तिथिकेन्द्रम्, चैते केन्द्रस्यान्ये भेदाः स्युः ।

'मन्दकेन्द्रपर्यायाः—मन्दकेन्द्रम्, मृदुकेन्द्रम् ।

'शीघ्रकेन्द्रपर्यायाः—प्रागुकेन्द्रम्, ग्रहोनचलो-च्चम्, चञ्चलकेन्द्रम्, चलकेन्द्रम्, तूर्णकेन्द्रम्, द्रुतकेन्द्रम्, द्राक्केन्द्रम्, द्राक्केन्द्रकम्, शीघ्र-केन्द्रम् ।

उच्चभेदौ—(१) मन्दोच्चम् (२) शीघ्रोच्चम्, चैतो द्वौ उच्चभेदौ स्याताम् ।

'मन्दोच्चपर्यायाः—मन्दतुङ्गम्, मन्दोच्चम् मृदु-तुङ्गम्, मृदुच्चम् ।

(१) ग्रहोच्चात्तरम्, गोलमध्यस्थानम्, वृत्तमध्यम्, वृत्तक्षेत्रमध्यस्थलं वा । (२) सिद्धांशिरोमणौ केतकीग्रहगणिते च मन्दोच्चोत्तरग्रहो मन्दकेन्द्रं भवति । सूर्यसिद्धांति ग्रहलाघवे च ग्रहोनमन्दोच्चं मन्दकेन्द्रं भवति । (३) केतकीग्रहगणिते मन्दस्फुटार्कोत्तरमन्दस्फुटग्रहः शीघ्रकेन्द्रं भवति । सूर्यसिद्धांति सिद्धांतिशिरोमणौ च ग्रहोनशीघ्रोच्चं शीघ्रकेन्द्रं भवति । ग्रहलाघवे तु मध्यमनोमार्कोत्तरविहीनमध्यमार्कस्तेषां शीघ्रकेन्द्रं भवति ।

(४) केतकीग्रहगणिते ग्रहाणां राश्यादयो मन्दोच्चाः ।

प्र०	रविः	भौमः	बुधः	गुरुः	शुक्रः	शनिः
रा०	२	४	७	५	६	८
मृ०	१६	११	२३	२०	१७	८
क०	४१	४१	२६	१३	४०	२७
वि०	०	०	०	०	०	०

शीघ्रोच्चम्—आशुतुङ्गम्, आशूच्चम्, चल-
तुङ्गम्, चलोच्चम्, द्राक्तुङ्गम्, द्राशूच्चम्, शीघ्र-
तुङ्गम्, शीघ्रोच्चम् ।

पदम्—पदम्, स्थानम्, राशित्रयात्मकम् ।

पदभेदौ—(१) विषमपदम्, समपदम्, चैतौ द्वौ
पदभेदौ स्याताम् ।

विषमपदवाचकशब्दाः—अयुक् (ज्), अयुग्मम्,
असमम्, असमानम्, अोजः, विषमम्, विषम-
संख्या ।

तदुक्तम्

‘ओजेनोजः समः पादे’ इति भरतादयः, इति
श० चि० १।४४२ ।

समपदवाचकशब्दाः—अनोजः, नोजः, युक् (ज्),
युग्मम्, समानम् ।

त्रिभयपर्यायाः—त्रिभम्, भ्रत्रयम् भ्रत्रयसमुदायः,

राशित्रयम्, राशित्रयसमुदायः ।

भुजप०—दोः (स्) (पुं० न०), प्रविष्टः, बाहुः
(पुं० स्त्री०), भुजः (पुं० स्त्री०) बाहा
(स्त्री०) ।

भुजभेदाः—(१) त्रिभाल्यकेन्द्रम्, (२) त्रिभा-
विकषड्भोनकेन्द्रम्, (३) षड्भाधिकषड्भोन-
केन्द्रम्, (४) नवभाधिकभक्तच्युतकेन्द्रम् चेत्येते
भुजस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

भुजांशपर्यायाः—भुजभागः, भुजलवः, भुजांशः,
भुजांशकः ।

स्वभा = कर्णः (श्रुतिः, श्रवणम्) ।

कर्णप०—ध्वनिग्रहः, पैञ्जूरः (पुं० न०), महा-
नादः, वचोग्रहः, शब्दग्रहः, शब्दाधिष्ठानम्,
श्रवणम् श्रवः (स्) (न०), श्रुतिः (स्त्री०),
श्रोत्रम् (पुं० न०) ।

कर्णभेदौ—(१) मन्दकर्णः, (२) शीघ्रकर्ण-

१-१५

१६-३१

बुधशुक्रयोस्तु । मध्यमाधिकारोक्तविधिना तयोः शीघ्रकेन्द्रे साधनीये । भीमार्कज्यानां मध्यमरविरव शीघ्रोच्चम्
स्यात् । अक्षितयोस्तु पूर्वागते शीघ्रकेन्द्रे मध्यमरविणा सहिते तयोः शीघ्रोच्चे स्याताम् । ‘तदुक्तम्’—‘मध्यमार्क-
सहितं चलोकेन्द्रं स्याद्बुधस्य सितस्य चलोच्चम् । मेदिनीतनयजीवशनीनां मध्यमार्कं उचितं तु चलोच्चम् ॥’ इति
ग्रन्थांतरे ।

(५) प्रह्लाधवीर्यग्रहगणिते ग्रहाणां मन्त्रोच्चराशयः ।

ग्र०	रविः	भीमः	बुधः	शुक्रः	शुक्रः	शनिः
रा०	२	४	७	६	३	८
मं०	१८	०	०	०	०	०

(१) अयुग्मे पदे यातं भुजः स्यात् । युग्मे तु एष्यं भुजः स्यात् । प्रह्लाधवेतु-दोस्त्रिभोनं त्रिभोच्चं
विशेष्यं रसैवचकतो ऽङ्गुलिकं स्यादिति ।

एचैतो द्वौ कर्णस्यभेदोऽस्याताम् ।

मन्द्वकर्णप०—मन्दकर्णः, मन्दश्रुतिः, मृदुकर्णः,

मृदुश्रुतिः, मृदुश्रवः (अस) (न०) ।

मध्यममन्द्वकर्णप०—मध्यममन्दकर्णः मध्यम-

मृदुकर्णः ।

स्पष्टमन्द्वकर्णप०—स्पष्टमन्दकर्णः, स्पष्टमृदु-

कर्णः, स्फुटमन्दकर्णः, स्फुटमृदुकर्णः ।

शीघ्रकर्णप०—ग्राशुकर्णः, चलकर्णः, द्राक्कर्णः,

द्राक्श्रुतिः, शीघ्रकर्णः ।

स्पष्टशीघ्रकर्णप०—स्पष्टचलकर्णः, स्पष्टद्राक्-

कर्णः, स्पष्टशीघ्रकर्णः, स्पष्टाशुकर्णः, स्फुटचल-

कर्णः, स्फुटद्राक्श्रुतिः, स्फुटशीघ्रकर्णः, स्फुटा-

शुकर्णः ।

कर्णान्यभेदाः—(१) अक्षकर्णः, (पलकर्णः),

(२) अभिमतकर्णः, (इष्टकर्णः), (३) उद्धतकर्णः,

(४) उन्मण्डलकर्णः, (५) कलाकर्णः, (लिप्ता-

श्रुतिः) (६) छायाकर्णः, (भाकर्णः), (७) ह्रुदल-

कर्णः, (मध्याह्नकर्णः), (८) मध्यकर्णः, (९)

योजनकर्णः, (१०) विषुवत्कर्णः, (११) सम-

कर्णः, (१२) सममण्डलकर्णः (समवृत्तकर्णः) ।

चेते कर्णस्यान्ये भेदाः स्युः ।

परिधिभेदाः—(१) मन्दपरिधिः, (२) शीघ्रपरि-

धिश्चैतो द्वौ परिधिभेदो स्तः ।

विभापर्यायाः—कोटिः, कोटी, विभा ।

कोटिप०^३—कोटिः, कोटी, बाहुहीनत्रिभुज-

नत्रिभुजः ।

तदुक्तम्—

‘द्विकसूत्रसम्पातगतस्य शंको-

रछायाश्रपूर्वापरिसूत्रमध्यम् ।

दोर्दोः प्रभावर्गवियोगमूलं

‘कोटि’—नरात्रागपरा ततः स्यात् ॥’

इति सिद्धान्तशिरोमणौ ।

कोट्यंशप०—कोटिभागः, कोटिलवः, कोट्यंशः,

कोट्यंशकः ।

रविमन्द्वकर्णप०^४—रविमन्दकर्णः, रविमृदुश्रवः,

रविमृदुश्रुतिः ।

चन्द्रमन्द्वकर्णप०^५—चन्द्रमन्दकर्णः, चन्द्रमृदुश्रवः,

चन्द्रमृदुश्रुतिः ।

ज्यापर्यायाः—गव्या, गुणः, गुणा, जीवा, ज्याका,

ज्या, द्रुणा, घनुर्गुणः, पतञ्जिका, पतञ्जिका,

प्रतिकायः, प्रत्यञ्चा, बाणासनम्, मारवम्,

मोर्विका, मोर्वी, व्यधः, शिञ्जा, शिञ्जिनी,

शिञ्ज्या, सिञ्जा, सिञ्जिनी ।

ज्याद्वंशप०—जीवाखण्डम्, जीवादलम्, जीवाद्वंशम्,

(१) ग्रहसूर्ययोरन्तरं मन्दकर्णः ।

(२) भूमिग्रहयोरन्तरं शीघ्रकर्णः । अथवा—भूमिमध्याद् ग्रहावधिर्वन्तरं स एव शीघ्रकर्णो ज्ञेयः ।

(३) राशिचक्रतृतीयांशः कोटिः । अथवा—विमण्डलापमण्डलान्तरं कोटिः सा विक्षेपमुत्प्ला अवति ।

(४) पृथिवीसूर्ययोरन्तरम् ‘सूर्यमन्दकर्णः’ ।

(५) भूमिन्द्रोरन्तरं चन्द्रमन्दकर्णः ।

ज्याखण्डम्, ज्यादलम्, ज्याद्धम्, ज्याशकलम्
मीर्वीदलम् ।

ज्याभेदाः—(१) अक्षज्या, (२) अग्रज्या, (३)
अर्द्धज्या, (४) दृष्टत्रिज्या, (५) उत्क्रमज्या,
(६) कुगुणा, (कुजीवा, कुज्या, क्षितिज्या) (७)
कोटिगुणा, (कोटिजीवा, कोटिज्या, लम्बज्या),
(८) क्रमज्या, (९) क्रान्तिज्या (अपमज्या),
(१०) चरज्या (चरदलज्या), (११) जिनांश-
जीवा, (१२) त्रिगुणा (त्रिजीवा, त्रिज्या, त्रिभ-
ज्या), (१३) दिज्या, (१४) दृज्या, (१५)
द्युजीवा (द्युज्या^१, द्युमीर्वी), (१६) नतज्या, (१७)
परमक्रान्तिज्या (परमापमज्या), (१८) भुजज्या
(द्योज्या^१, बाहुज्या), (१९) लम्बज्या^१ चैते ज्याया
भेदाः स्युः ।

धनुःपर्यायाः—अस्त्रम्, आयुधार्थ्यम्, आसः,
ह्रस्वाः, काण्डम्, कामुकम्, कोदण्डम्, गुणी,
चापः, तारकम्, तृणता, त्रिणता, द्रुणम्, धनु(न.),
धनुः (पुं० स्त्री०), धनुः (उम्) (अस्त्री), धनुः
(स्त्री०), धन्त्रम्, धन्व (धन्), शरारोयः, शरा-

वापः, शरासनम्, शेषः, सरासनम्, स्थावरम् ।

करणग्रन्थेष्वङ्कुभेदौ—(१) मन्दांकः, (२) चलांक-
श्चैतावकानां द्वौ भेदौ स्तः ।

मन्दाङ्कुपर्यायाः—मन्दांकः, मान्दः, मृद्वंकः ।

शीघ्राङ्कुप०^३—चञ्चलांकः, चलः, चलांकः, शीघ्रः,
शीघ्रांकः ।

मन्दफलप०—मन्दफलम्, मन्दसंज्ञफलम्, मान्दम्,
मृदुफलम्, मृदुसञ्ज्ञफलम् ।

शीघ्रफलप०—प्रागुक्तम्, चञ्चलफलम्, चल-
फलम्, द्राक्फलम्, शीघ्रफलम्, शीघ्रघम् ।

स्पष्टपर्यायो—स्पष्टम्, स्फुटम् ।

मन्दस्पष्टरविप०—मन्दस्पष्टरविः, मन्दस्पष्टार्कः,
मृदुस्फुटरविः, मृदुस्फुटार्कः ।

तदुक्तम्—

‘मृदुसञ्ज्ञकलेन मध्य-

मस्तरणिः संस्करणीय उक्तवत् ।

स्फुटतामुपयाति मध्यमस्त-

रणिर्मन्दकलेन केवलम् ॥’ इति केतकीग्रहगणिते ।

(१) द्युज्यानाम कान्तिकोटिज्या ।

(२) लम्बज्या नाम अक्षकोटिज्या । इति उद्योतिषिदां परिभाषा सुप्रसिद्धा ।

(३) भौमादीनां प्रथमद्वितीयशीघ्रफलयोः साधने यदा गताङ्कुस्यापेक्षया भोग्याङ्कोऽधिकस्तदा
तदन्तरं लयः । यदा गताङ्कुस्यापेक्षया भोग्याङ्कोऽल्पस्तदा तदन्तरं लयः । अथ लयान्तराभ्यां शेषांशादिकं
गुणितं पञ्चदशभिन्नकृतं तदा यत्फलं लभ्यते तदा अयेऽन्तरे तद्भोग्याके योग्यं अयेऽन्तरे तु भोग्याके वियोग्यं
ततो वशमक्तमंशादिकं शीघ्रफलं स्यात् । प्रथमशीघ्रफलाद्धं द्वितीयशीघ्रफलम् सर्वं मध्यमग्रहे सेवारी शीघ्रकेन्द्रे
तद् धनं तुलादीतु ऋणं कार्यम् ।

मन्दस्पष्टग्रहः०—मन्दस्पष्टग्रहः, मन्दस्फुटग्रहः,
मृदुस्पष्टग्रहः, मृदुस्फुटग्रहः ।

अयनप०—अयनम्, चलम्, चलनम् ।

अयनांशप०—अयनभागः, अयनलवः, अयनांशः,
अयनांशकः, चलभागः, चललवः, चलांशः, अयन-
चलनभागः, अयनचलनः, अयनचलनलवः, अयन-
चलनांशः, अयनचलनांशकः ।

सम्पातार्कप०—सम्पातार्कः, सायनार्कः ।

छायाप०—ग्राभा, छाया, दीप्तिः, द्युतिः, प्रभा,
भा, विभा ।

पलभाप०—अक्षः, अक्षच्छाया, अक्षप्रभा, अक्षभा,
अक्षभा, पलच्छाया, पलप्रभा, पलभा, पलविभा,
पलाभा, विषुवच्छाया, विषुवत्प्रभा, विषुवद्भा,
विषुवती, विषुवतीच्छाया, वैषुवती, शंकुतलगत-
च्छाया ।

चरप०—चरम् ।

चरखण्डप०—चरखण्डम्, चरखण्डकम्, चरदलम्,
चरभित्तम्, चरशकलम्, चराद्धम् ।

स्पष्टरविप०—स्पष्टरविः, स्पष्टार्कः, स्फुटरविः,
स्फुटार्कः ।

स्पष्टग्रहप०—स्पष्टखगः, स्पष्टग्रहः, स्फुटखगः,
स्फुटग्रहः ।

रविमन्दकेन्द्रपर्यायाः—रविमन्दकेन्द्रम्, रविमृदु-
केन्द्रम्, सूर्यमन्दकेन्द्रम्, सूर्यमृदुकेन्द्रम् ।

रविमन्दफलप०—रविमन्दफलम्, रविमृदुफलम्,
द्युमणिमन्दफलम् ।

स्वर्णताप०—धनर्णता, धनर्णत्वम्, घनाधनम्,
स्वक्षयत्वम्, स्वर्णता, स्वास्वता ।

तदुक्तम्—

‘केन्द्रे स्यात्स्वमृणं फल क्रियतुलाद्यं’ इति ।

अपिच—

‘गती धनर्णं केन्द्रे कुलीरमृगषट्कगते’ इति च
ग्रहलाघवे २।२,

चन्द्रकेन्द्रभेदाः—(१) द्युतिकेन्द्रम् (२) तिथि
केन्द्रम् (३) मन्दकेन्द्रम्, (४) राहुकला, चैते
चन्द्रकेन्द्रभेदाः स्युः ।

१-१८

१९-३६

(१) मन्दस्पष्टग्रहोविशेषवृत्ते अर्थात् स्वक्षायार्थं तिष्ठति । (२) वेदाध्यव्यूतः सरसहतः
शकोऽयनांशः ।’ इति ग्रहलाघवे २ । (३) एवं विषुवतिच्छाया स्वदेशे या विनाद्धा दक्षिणोत्तररेखायां
सा तत्र विषुवत्प्रभा । ‘इति सूर्यातिद्वारे ३।१२।’ ‘अर्थात्ते तु’ चन्द्रादिवनिष्ठा पलभाद्विता च लङ्कावधिः
स्याद्विह दक्षिणोऽक्षः ।’ इति ।

(४) लङ्काकोदयरेखाकोदययोर्तरं चरं स्यात् । उन्मण्डलक्षितिजयोर्यवतरं तच्चरं वा । स्वदेश-
निरक्षरेखायोः सूर्योदयकालयोर्तरं चरसमानम् । स्वस्वदेशे क्षितिजे रघुदयासद्वेशीयकेद्वितीये चरखण्डसमानम्
इति । अथवा—‘कान्त्यक्षभागाहतिपञ्चमांशवचरं पलात्मं गगनेचरानाम् ।’ इति अर्थात्तरे ।

(५) ‘गिष्ठा हता स्युर्वंशभिर्भुजङ्गैर्दिग्भिश्चराद्वानि गुणोद्धृतास्या ।’ इति प्र० ला० २।२१ ।

(६) स्पष्टग्रहः कान्तिवृत्ते तिष्ठति तेन कान्तिवृत्तीयो ग्रहो भवति ।

चन्द्रफलभेदाः—(१) ज्युतिफलम्, (२) त्रि-
फलम्, (३) मन्दफलम्, (४) राहुकलाफलं,
चैते चन्द्रफलभेदाः ।

गतिमन्दफलप०—गतिमन्दफलम्, गतिमृदुफलम्,
भुक्तिमन्दफलम्, भुक्तिमृदुफलम् ।

मन्दस्पष्टगतिप०—मन्दस्पष्टगतिः, मन्दस्पष्टा,
मृदुस्फुटा, मन्दस्पष्टभुक्तिः, मृदुस्फुटगतिः, मृदु-
स्फुटभुक्तिः ।

भौमादीनां केन्द्रभेदाः—(१) प्रथमशीघ्रकेन्द्रम्,
(२) मन्दकेन्द्रम्, (३) द्वितीयशीघ्रकेन्द्रम्, चैते
भौमादीनां केन्द्रभेदाः स्युः ।

भौमादीनां फलभेदाः—(१) प्रथमशीघ्रफलार्द्धम्,
(२) मन्दफलम् (३) द्वितीयशीघ्रफलाखिलम्,
चैते भौमादीनां फलभेदाः स्युः ।

तदुक्तम्—

‘प्राङ्मध्यमे चलफलस्य दलं विदध्यात्तस्माच्च
मान्दमखिलं विदधीत मध्ये । द्राक्केन्द्रकेऽपि च
विलोममतश्च शीघ्रं सर्वत्र तत्र विदधीत भवे-
त्स्फुटोऽसौ ॥’

इति ग्रहलाघवे ३ ।

भौमादीनां गतिफलभेदाः—(१) मन्दगतिफलम्,
(२) शीघ्रगतिघनफलम् (३) शीघ्रगत्यूनफलं
चैते गतिफलभेदाः स्युः ।

भौमादीनां गतिभेदाः—(२) मध्यमगतिः (ग्रह-
मध्यभुक्तिः), (२) मन्दगतिः (मन्दपरिस्फुटा,
मृदुस्फुटा), (३) शीघ्रगतिः (शीघ्रभुक्तिः,
द्राक्केन्द्रभुक्तिः), (४) वक्रगतिः (कुटिलभुक्तिः),
(५) स्पष्टगतिः (स्फुटभुक्तिः), (६) दैन-

कीगतिः (द्युगतिः), (७) तात्कालिकीग-
तिश्चैते गतिभेदाः स्युः ।

भौमादीनां गतेरन्यप्रभेदाः—(१) ऋजुगतिः,
वक्रगतिश्चैतो द्वौ भेदौ स्तः ।

ऋजुगतिप्रभेदाः(१)—मन्दा, (२) मन्दतरा,
(३) समा, (४) शीघ्रा, (५) शीघ्रतराश्चैते
ऋजुगतेः पञ्चप्रभेदाः स्युः ।

वक्रगतिप्रभेदाः (१) वक्रा (वक्रगतिः), (२)
अनुवक्रा, (३) कुटिला, चैते वक्रगतेस्त्रयः
प्रभेदाः स्युः ।

तदुक्तम्—

‘वक्रानुवक्रा कुटिला मन्दा मन्दतरा समा ।
तथा शीघ्रा शीघ्रतरा ग्रहाणां चाष्टधा गतिः ॥’
इति सूर्यतिद्धान्ते ।

मतान्तरे तु—

ग्रहाणांषोढागतिनामानि—पूर्वापरा । याम्यो-
त्तरा । ऊर्वाधरा चेति षोढा गतयः स्युः ।

उदयवाचकशब्दाः—उदयः, उदितः, उद्गमः,
दर्शनम्, दृश्यः, समुदयः, समुद्गमः ।

उदयिवाचकशब्दाः—अनस्तगतः, असूर्यंगः, उदयी
(इन्), दिवाकरकरव्यासङ्गमुक्तिः, दृश्ययातः,
स्फुरत्प्रभः ।

अस्तप०—अदृशनम्, अदृश्यः, अस्तम्, अस्तमनम्,
अस्तमयः, मुषितः, मूढः, मोढयः, लोपः ।

अस्तगतप०—अंशुमर्दंशुसङ्कुलः, अंशुलीनः,
अर्ककराभितप्तः, अर्कोन्गतः, आदित्यरश्मि-
परिभूतः, क्षीणकरः, तिग्मांशुलुप्तद्युतिः, दिनकर-
लुप्तमयूखः, दिनकरकराभितप्तः, दिनकरोनकरः,

दिनेशकरलुप्तः, दिनेशकान्त्याभिहतः, दिनेशकिरणच्छन्नः, दिनेश्वरकरच्छन्नः, दिवाकरकरच्छन्नः, भास्वलुप्तज्योतिः, रविकरच्छन्नः, रविकराभिहतः, रविकिरणमुषितदीप्तिः, रविगः, रविमुषिततनुः, रविलुप्तकरः, रविलुप्तरुचिः, लुप्तः, लुप्तकरः, विकर्त्तनकरच्छन्नः, सूर्यकिरणलुप्तः, सूर्यप्रविष्टः, सूर्याशुलुप्तः, सूर्यमयूललुप्तः, सूर्यलुप्तकिरणः, सूर्योच्छन्नद्युतिः ।

वक्रप०—अनृजुः, अरालम्, आविद्धम्, ऊर्मिम् (मनुप), कुञ्चितम्, कुटिलम्, नतम्, भङ्गुरम्, भुरनम्, वक्रम्, वृजिनम्, वेल्लितम् ।

वक्रिप०—अनृजुगः, अनृजुगतिः, वक्रगः, वक्रगतिः, वक्रस्थः, वक्त्री (इन्) ।

मार्गप०—अजिह्वाः, अनुलोमः, अवक्रः, ऋजुः, प्रगुणः, मार्गः ।

मार्गिप०—ऋजुगः, ऋजुगतिः, ऋजुभुक्तिः, मार्गगः, मार्गी (इन्) ।

पूर्वोदयपर्यायाः—ऐन्द्र्युदयः, ऐन्द्र्युदगमः, पूर्वदर्शनम्, पूर्वोदयः, पूर्वोदगमः, प्रागुदयः, प्राग्दर्शनम्, प्राचीदर्शनम्, प्राच्युदयः, प्राच्युदगमः ।

पूर्वास्तप०—पूर्वलोपः, पूर्वादृशनम्, पूर्वास्तम्, पूर्वास्तमनम्, प्रागदर्शनम्, प्रागस्तम्, प्रागस्तमनम्,

प्रागलोपः, प्राचीलोपः, प्राच्यदर्शनम्, प्राच्यस्तम्, प्राच्यस्तमनम् ।

पश्चिमोदयप०—तोयदर्शनम्, तोयोदयः, तोयोदगमः, पश्चिमदर्शनम्, पश्चिमोदयः, पश्चिमोदगमः, प्रतीचीदर्शनम्, प्रतीच्युदयः, प्रतीच्युदगमः, प्रत्यगुदयः, प्रत्यगुदगमः, प्रत्यग्दर्शनम्, वारुणीदर्शनम्, वारुण्युदयः, वारुण्युदगमः ।

पश्चिमास्तप०—तोयलोपः, तोयादर्शनम्, तोयास्तम्, तोयास्तमनम्, पश्चिमलोपः, पश्चिमादर्शनम्, पश्चिमास्तम्, पश्चिमास्तमनम्, प्रतीचीलोपः, प्रतीच्यदर्शनम्, प्रतीच्यस्तम्, प्रतीच्यस्तमनम्, प्रत्यग्दर्शनम्, प्रत्यगस्तम्, प्रत्यगस्तमनम्, प्रत्यग्लोपः, वारुणीलोपः, वारुण्यदर्शनम्, वारुण्यस्तम्, वारुण्यस्तमनम् ।

अल्पगतिप०—अल्पगः, अल्पगतिः, लघुगः, लघुगतिः ।

भूरिगतिप०—अधिकगः, अधिकगतिः, भूरिगः, भूरिगतिः, भूरिजवः, भूरिभुक्तिः ।

शीघ्रगतिप०—शीघ्रगः, शीघ्रगतिः, शीघ्रभुक्तिः, शैघ्र्यगः, शैघ्र्यगतिः, शैघ्र्यभुक्तिः ।

कुजप०—कुजम्, क्षितिजम्, गर्भक्षितिजम् ।

प्राक्कुजप०—उदयक्षितिजम्, प्राक्कुजम्, प्राक्क्षितिजम्, हरिजम्^१ ।

(१, ४) भीमादीनां पञ्चताराप्रहाणां प्राच्यामुदयः, प्रतीच्यामस्तो ज्ञेयः ।

(२, ३) बुधभुक्त्यस्तु पूर्वस्यामस्तः पश्चिमायामुदयोऽपि ज्ञेयः ।

(५) जगोले आकाशमप्यान्तवर्त्यंशांतरं तिर्यग्भुक्तम् । स्वे स्वे कुजेऽर्कस्य समुदयः (उदयः), स्यात् ।

(६) क्षितजवृत्तस्य पूर्वविशेषः ।

(७) तथा च प्रयोगः—यद्वाशिर्वजति हरिर्बं गर्भकोस्तु तद्वत् इति वराहः ।

‘प्रत्यक्कुजप०—प्रस्तक्षितिजम्, पश्चिमक्षितिजम्, प्रत्यक्षितिजम्, प्रत्यक्कुजम् ।

‘निरक्षप०—निरक्षदेशः, पलभाशून्यदेशः, व्यक्षदेशः ।

साक्षप०—साक्षदेशः पलभासहितदेशः, सपलदेशः ।

अक्षप०—अक्षः, पलः ।

अक्षांशप०—अक्षभागः, अक्षलवः, अक्षांशः, अक्षांशकः, पलभागः, पललवः, पलांशः, पलांशकः, खमध्यार्कनतांशः (दक्षिणः) ।

अंशभेदाः—उन्नतांशः, क्षेत्रांशः (क्रान्तिवृत्तस्थांशः) दिगंशः, नतांशः (क्रान्त्यक्षजसंस्कृतिः), लम्बांशः (क्षितिजादुन्नतांशः सौम्यः), तूलांशः, यंत्रांशः, यंत्रजोन्नतांशः, अभिमतयंत्रांशः, भुजांशः, कालांशः (क्षणांशः) ।

लङ्कोदयपर्यायाः—लङ्कोदयाः, लङ्कोदयप्राणाः, लंकोदयासवः, निरक्षोदयाः, व्यक्षोदयाः ।

तदुक्तम्—

लंकोदया विघटिका गजभानि गोऽङ्कदस्त्रा-
स्त्रिपक्षदहनाः इति ग्रहलाघवे ४।१।

स्वोदयप०—स्वभोदयाः, स्वराश्युदयाः, स्वोदयाः स्वोदयप्राणाः, स्वोदयासवः, गृहोदयाः, उदयप्राणाः, उदयासवः, भोदयाः, राश्युदयाः ।

तदुक्तम्—

‘क्रमगोत्क्रमस्थाः । हीनान्विताश्चरदलैः क्रम-
गोत्क्रमस्थैर्मेषादितो घटतउत्क्रमतस्त्वमे स्युः ॥’
स्वोदयाः’ इति शेषः । इति ग्रहलाघवे ४।१।

भुक्तांशप०—इतभागः, इतलवः, इतांशः, इतांशकः, गतभागः, गतलवः, गतांशः, गतांशकः, भुक्तभागः, भुक्तलवः, भुक्तांशः, भुक्तांशकः, यातभागः, यातलवः, यातांशः, यातांशकः ।

भोग्यांशप०—एष्यभागः, एष्यलवः, एष्यांशः, एष्यांशकः, गम्यभागः, गम्यलवः, गम्यांशः, गम्यांशकः, भोग्यभागः, भोग्यलवः, भोग्यांशः, भोग्यांशकः, येयभागः, येयलवः, येयांशः, येयांशकः ।

भुक्तकालप०—इतकालः, गतकालः, भुक्तकालः, यातकालः ।

भोग्यकालप०—एष्यकालः, गम्यकालः, भोग्यकालः, येयकालः ।

(१) क्षितजवृत्तस्य पश्चिमदिक् प्रवेशः ।

(२) अतलो नगर्गोऽक्षरहितास्ताश्च यथा—कुम्भे ‘लङ्का’ इयं भारतवर्षे दक्षिणे वर्तते । अस्याः प्राक् (पूर्व) ‘यमकोटिः’ सा भद्राश्चर्यं तिऽति । पश्चिमे केतुनालश्च रोमरुः (रोमरूपतनम्) । ततोऽधः सिद्धपुरम् (सिद्धपुरी) । अस्याः सौम्ये (उत्तरे) कुम्भर्षे सुमेरुः, तत्र सुरसिद्धसंघा बसन्ति । तस्या यान्ये बडवानलः, तत्र श्रीर्षे सवेत्याः सर्वे नरकाः सन्ति । लङ्कापुरेऽर्कस्य यदोदयस्तदा यमकोटिपुष्या विनाढम् । सिद्धपुरे ऽस्तकालोऽधः । तदा रोमके रात्रिदलम् । उक्ताश्चतस्रो नगर्गो भूतस्यापश्चिमा अन्त्योऽन्यं प्रतिष्ठिताः । तासांमुरितो विषुवन्तो विवाकरो याति । तासु विषुवन्त्याया ध्रुवस्थोऽग्नतिश्च न दृश्यते । तत्र विवामानं राजिमानं च त्रिषान्माडिकाः । इति सूर्यसिद्धांततन्त्रम् । इति राजाराधाकांतशब्दकल्पद्रुमे । ६० क्ष० चि० ।

इष्टघटीप०—अभिमतघटिका, अभिमतघटी, अभिमतनाडिका अभिमतनाडी, इष्टघटिका, इष्ट-घटी, इष्टनाडिका, इष्टनाडी, अभीष्टघटी, अभीष्टनाडी ।

लग्नप०—उदयः, उदगमः, लग्नम्, विलग्नम् ।

शेषपर्यायास्तु तनुभावे द्रष्टव्याः ।

शंकुप०—कीलः, नरः, ना, शंकुः ।

अस्य सलक्षणपर्यायानाह—

‘सूचीमुखो द्वादशभिस्तथांगुलै-
रघः पृथुस्तिष्ठति यो महीतले ।

विना निखातं गजदन्तनिमितः

कीलः स शंकुर्नर इत्युदीरितः ॥

इति ग्रन्थान्तरे ।

शंकुभेदाः—अभीष्टोन्मण्डलशंकुः, इष्टशंकुः, उन्मण्डलना (उन्मण्डलशंकुः), कोणशंकुः, दिना-र्द्धशंकुः, (द्युदलशंकुः, मध्याह्नशंकुः), समनरः (समना), समवृत्तशंकुः (सममण्डलशंकुः, सम-शंकुः) ।

अहोरात्रपर्यायाः—अहोरात्रः, अहर्निशम्, दिवा-रात्रम्, शेषन्वन्त्यत्र ।

अहोरात्रभेदाः—(१) दिनार्द्धम्, (२) दिनमा-नम् (३) रात्र्यर्द्धम् (निशीथः), (४) रात्रिमानं चेतःहोरात्रभेदाः स्युः ।

कपालभेदौ—(१) पूर्वकपालम् (२) परकपा-

लम्, चैतौ कपालभेदौ स्याताम् ।

‘पूर्वकपालपर्यायौ—पूर्वकपालम्, प्राक्कपालम् ।

‘परकपालप०—अपरकपालम्, परकपालम्, प्रत्यक्कपालम्, परत्रकपालम् ।

नतकालप०—नतः नतकालः, नतसमयः ।

उन्नतकालप०—उन्नतः, उन्नतकालः, उन्नत-समयः ।

उक्तं च—

‘यातः शेषः प्राक्परत्रोन्नतः स्यात्कालस्तेनोनं
द्युखण्डं नतः स्यात् । इतिग्रहलाघवे ४ ।

नतभेदौ—(१) पूर्वनतः, (२) पश्चिमनतश्चैतौ
नतस्य द्वौ भेदौ स्तः ।

पूर्वनतपर्यायौ—पूर्वनतः, प्राङ्नतः ।

पश्चिमनतप०—पश्चिमनतः, प्रत्यङ्नतः ।

उन्नतभेदौ—(१) पूर्वोन्नतः, पश्चिमोन्नत-
श्चैतावुन्नतस्य द्वौ भेदौ स्तः ।

पूर्वोन्नतपर्यायौ—पूर्वोन्नतः, प्रागुन्नतः ।

पश्चिमोन्नतप०—पश्चिमोन्नतः, प्रत्यगुन्नतः ।

‘आर्क्षकालप०—आर्क्षः, आर्क्षकालः, आर्क्षसमयः,
आर्क्षदिकः, नाक्षत्रः नाक्षत्रकालः, नाक्षत्रसमयः,
विषुवकालः ।

अक्षक्षेत्रप०—अक्षक्षेत्रम्, पलक्षेत्रम् ।

‘अग्राप०—अग्रा ।

अग्राप्रखण्डप०—अग्राप्रखण्डम्, अग्रादिखण्डम् ।

(१) सूर्योदयाद् विनार्द्धपर्यन्तं पूर्वबलम्, प्राक्कपालं स्यात् ।

(२) मध्याह्नादुपरि सूर्यास्तपर्यन्तं पश्चिमबलं तदपरं पश्चिमकपालम् ।

(३) ग्रहाणामुन्मण्डलोदयसमये तेषामार्क्षकालः आर्क्षकालो नाम विषुवकालो ज्ञेयः ।

(४) जितिके अहोरात्रद्वयसममण्डलयोरमध्यभागस्य या ज्या सा ‘अग्रा’ ज्ञेया ।

लम्बप०—लम्बः, दीर्घम्, क्षेत्रादौ लम्बमानरेखा-
सूत्रं वा ।

तदुक्तम्—

‘पश्येज्जलादौ प्रतिबिम्बितं वा खेटं दृगोच्च्यं
गणयेच्चलम्बम् । तल्लम्बपातम्’ इति ग्रह-
लाघवे ४ ।

क्रान्तिपर्यायाः—अपक्रान्तः, अपक्रमः, अपमः,
अपमण्डलम्, अपवृत्तम्, क्रमणम्, क्रान्तिः ।

स्पष्टक्रान्तिप०—अक्रमः, स्पष्टक्रान्तिः, स्पष्टा-
पमः, स्फुटक्रान्तिः, स्फुटापमः ।

अपममण्डलप०—अपममण्डलम्, क्रान्तिमण्डलम्,
क्रान्तिवृत्तम्, नाडीवृत्तम् ।

हरप०—हरः, हारः ।

इष्टहरप०—अभिमतहरः, अभिमतहारः, अभी-
ष्टहरः, अभीष्टहारः, इष्टहरः, इष्टहारः ।

इष्टच्छायाप०—इष्टच्छाया, इष्टभा ।

गोलप०—गोलम्, मण्डलम् ।

तदुक्तम्—

‘गोलं श्रोतुं यदि तव मतिर्भास्करीय शृणु त्वम्’

इति सिद्धान्तशिरोमणौ ।

गोलभेदाः—(१) खगोलः, (२) ग्रहगोलः, (३)
दृगगोलः, (४) भगोलः, (५) भूगोल इचंते गोल-
भेदाः स्युः ।

खगोलपर्यायाः—आकाशमण्डलम्, खगोलः,
व्योमकक्षा ।

‘ब्रह्माण्डमध्ये परिधिस्तुल्यवृत्तमानं व्योमकक्षो-
च्यते ॥’ इति ।

ग्रहगोलप०—ग्रहकक्षा, ग्रहगोलः, ग्रहमण्डलम् ।

उक्तं च—

‘ब्रह्माण्डमध्ये परिधिव्योमकक्षाऽभिधीयते ।
तन्मध्ये भ्रमणं भानामधोऽधः क्रमशस्तथा ।

मन्दामरेज्यभूपुत्रसूर्यशुक्रदुर्जेन्दवः ।

परिभ्रमन्त्यधोऽधःस्थाः सिद्धविद्याधरा घनाः ॥’
इति सूर्य सिद्धान्ते ।

‘भक्षकप०—आकाशकक्षा, नक्षत्रकक्षा, नक्षत्र-
गोलः, भक्षकक्षा, भगोलः, भक्षकम्, भमण्डलम्,
राशिचक्रम् ।

(१) तदुक्तं बह्विपुराणे भवनामाध्यामे श्र० जि० २।४०५

यथा - भ्रमावर्तो भक्षकेऽस्मिन् द्रुवो नाभौ व्यवस्थितः ।

भ्राराचक्रे त्विन्दुभीमो शुक्रजीवशनश्चराः ॥

राहुः केतुरगस्त्यश्च नक्षत्राप्यथ राशयः ।

यदा विसृजु अष्टासु मेरोर्भूगोलकोऽङ्गुला ॥

छाया भवेत्तदा रात्रिः स्याच्च तद्विरहाद्दिनम् ।

सूर्येन्द्रोऽपरागस्तु गोलच्छायाया भवेत् ॥

अन्योन्ययोस्त्रयोरे ब..... कारणात् ।

‘पातभोक्षो तु जायेते तत्रातः पूर्वपश्चिमौ ॥

क्षेपवृत्तप०—क्षेपवृत्तम्, विक्षेपमण्डलम्, विक्षेप-
वृत्तम् ।

विषुवप०—वासन्तिकम्, महाविषुवसंक्रान्तिः,
विषुवम्, विषुवत्, समरात्रिदिवकालः ।

कक्षाच्युतिप०—कक्षाच्युतिः ।

केन्द्रच्युतिप०—केन्द्रच्युतिः ।

इष्टहृतिप०—अभोष्टच्छेदः, इष्टहृतिः ।

यष्टिप०—यष्टिः ।

इष्टयष्टिप०—इष्टयष्टिः ।

दृङ्मण्डलप०—दृक्क्षेपमण्डलम्, दृङ्मण्डलम् ।

विषुवन्मण्डलप०—नाडिकामण्डलम्, नाडीमण्ड-
लम्, नाडीवृत्तम्, विषुवद्रेखा, विषुवद्वृत्तम्,
विषुवन्मण्डलम् ।

उन्मण्डलप०—उन्मण्डलम्, उन्मण्डलवृत्तम्,
लङ्काक्षितिजम् ।

सममण्डलप०—विमण्डलम्, सममण्डलम्,
याम्योत्तरमण्डलम् (पूर्वपराश्रिता रेखा) ।

अत्राह भास्करः

प्राक्पश्चिमाश्रिता रेखा प्रोच्यते सममण्डम् ।
उन्मण्डलं च विषुवन्मण्डलं परिकीर्तितम् ॥ इति
सिद्धान्तशिरोमणी ।

दिक्प०—आशा, दिक्, (श्) दिशा, शेषास्तव-
न्यत्र ।

दिग्भेदाः—(१) अपरा (पश्चिमा), (२) पूर्वा
(प्राची), (३) उदक् (उदीची), (४) याम्या
(अवाची), चैताश्चतस्रो दिशः स्युः ।

१-१३

१४-२६

(पृष्ठ ११० का शेष)

तत्र पुण्यफलाद्भागः कृतो राहोस्तु विष्णुना' इत्यादि ।

अस्य भवकस्य भ्रमणव्यवस्थामाह भास्करः—(सिद्धांत शिरोमणी) 'निरक्षदेशे क्षितिमण्डलोपगौ
ध्रुवौ नरः पश्यति दक्षिणोत्तरौ । तदाधितं से जलयंत्रं बत्सदा भ्रमद्भुवः' निजमस्तकोपरि । उदाग्निशं याति
यथा यथा नरस्तथा तथा खान्ततमक्षमण्डलम् । उदग् ध्रुवं पश्यति चोग्नतं क्षितेस्तवन्तरे योजनजाः पलांशकाः ।
योजनसंख्या भांशं ३६० गुणिता कुपरिधि ४६६७ हूता भवन्त्यंशाः भूमौ कक्षायां वा भागेभ्यो योजनानि च
व्यस्तम् ।

(२) नक्षत्रकक्षा—नक्षत्राधिष्ठितगोलमध्यवृत्तम् ।

(१) स्वस्तिके आशः स्वस्तिके आन्तः कीलकां कृत्वा समं प्रोतं श्लथं दृग्भल्यं कार्यम् ।

(२) तयोरेव पूर्वापरसम्पातयोर्विलम्बं, याम्योत्तरवृत्ते स्वस्तिकाद् दक्षिणतोऽधः, स्वस्तिका-
नुसरतोऽंशांशान्तो यद्वत् निबध्यते तद् 'विषुवद्' 'वृत्तम्' । 'षष्ट्याऽत्र नाडीवलम् विदध्यात् ।'
इति ।

(३) क्षितिजवृत्तम्, निरक्षदेशस्य क्षितजवृत्तम्, अहोरात्रवृत्तं च दिनरात्र्योर्द्विअयकारणं च ।
इति ।

तदुक्तम्

भाषा ।

वृत्ते समभूगते तु केन्द्रस्थितशङ्कोः क्रमशो
विशत्यपेति । छायाग्रमिहापरा च पूर्वा ताभ्यां
सिद्धतिमेरुदक् च याम्या ॥” इति ग्रहला-
घवे ४ ।

दिग्बलनप०—दिग्बलनम्, आशावलनम्, ककु-
ब्दबलनम्, काष्ठावलनम् ।

यंत्रप०—यन्त्रम्, दारूयन्त्रादि, “कल” इति

यंत्रभेदाः—(१) गोलः, (२) नाडीवलयः,
(३) यष्टिः, (४) शङ्कुः (नरयन्त्रम्), (५)
घटीयन्त्रम्, (६) चक्रम्, (७) चापः, (८)
तुर्यम् (तुरीयम्), (९) फाकम्, (१०) घीः,
(११) सर्वतोभद्रः (१२), कपालकयन्त्रम्, (१३)
निकायन्त्रम्, चैते यन्त्रभेदाः स्युः ।

‘घटीयन्त्रपर्यायाः—घटिका, घटी, घटीयन्त्रम्,

(१) घटीयन्त्रं अर्थाज्जलघटीस्थापनक्रियामाह नारदः—

‘पूर्वं सञ्चित्य गणितं शास्त्रोक्तं लग्नमानयेत् ।
तत्सन्नं जलयंत्रेण दद्याद् ज्योतिषिकोत्तमः ॥’
षडंगुलमितोत्सेधं द्वादशांगुलमायतम् ।
कुर्यात्कपालवसास्त्रपात्रं च दशभिः फलेः ॥
पूर्णं षष्ट्या त्वथ पलैः षष्टिर्भजति वासरात् ।
मासमात्रशयंश १ १।३ युतस्वर्णवृत्तशलाकया ॥
चतुर्भिरंगुलैरायतया विद्वमिति स्फुटम् ।
तास्त्रपात्रं जलैः पूर्णं मृत्पात्रे वा ज्यवा शुभे ॥
गंधपुष्पाक्षतैः साढे रत्नकृत्य प्रयत्नतः ।
तन्मुलस्थे स्वर्णपुते वस्त्रयुग्मेन वेष्टिते ॥
मण्डलाढीदयं वीक्ष्य रवेस्तत्र विनिक्षिपेत् ।
मंत्रेणानेन पूर्वोक्तलक्षणं यंत्रमुत्तमम् ॥ इति ।

अथवा—

‘एकान्तपक्षे ऽनिलवर्जिते ऽस्मिन् दध्यक्षतैः पूजितमण्डले च ।
कुण्डेऽम्बुपूर्णं घटिका प्रवाह्या सूर्यार्द्धं बिम्बे उदितेऽस्तगे वा ॥’

अत्र मंत्रः—

‘सुखं त्वमसि यंत्राणां ब्रह्मणा निर्मितं पुरा ।

अ (शि) बाभ (शि) बाय मर्त्यानां कालसाधक कारणम् ॥’ इति

ज्योतिषकल्पद्रुमे तु यथा—

‘कुम्भाढं कृतिशुद्धतास्त्रदशभिः पात्रं पलैर्निमितं शंकाढीन्ननिशङ्कुबिस्तृतिरिदं सासाङ्गुलैरायतम् ।

विद्धा हेमशलाकया सुललिते उन्मग्य तस्मिन् घटी उन्मग्या जलुपष्टिबारपठिते शोकेन सा पूर्यते ॥’ इति ।

(शेष पृष्ठ ११३ पर)

ताम्रिका, ताम्री, नाडिका, नाडी, मानरन्ध्रा, षष्टिदीर्घाक्षरोच्चारा मेरुका घटिका घटी ।
मेरुका, यामघोषिणी, यामनाडी, विकालिका, नाडी च नाडिकायामनाडी स्याद्यामघोषिणी ॥
षष्टिदीर्घाक्षरोच्चारा । विकालिका मानरन्ध्रा ताम्रिकाऽप्यथ तद
तदुक्तम् केशवे पृ ४०७ श्लो २१, २२ द्वयम् ॥ इति ।

१-४

५-८

(पृष्ठ ११२ का शेष)

अस्य यन्त्रस्य व्यासोऽर्कः 'लात्मकः', उन्नतिः षडंगुलप्रमिता विधेया । इह पञ्चभिर्गुञ्जाभिरेको
मावः, अस्य चतुः षष्ट्या पलमेकं भवति । सत्र्यंशमावमात्र १।१।३ स्वर्णस्य चतुरंगुलप्रमिता शलाः का कार्या
तयातस्यात्र विद्ध 'जलघटी' भवतीति ।

ज्योतिर्विवाभरणोऽपि—

'गुर्वक्षराणामुदितं च षष्ट्या पलं पलानां घटिका किलैका ।' इति ।

ग्रन्थान्तरेऽपि—

'शौचं प्रसूतेघटिका निधेया कालोऽतिसूक्ष्मः कथितो मुनीन्द्रः ।
इत्थं घटीयन्त्रविधानमाहं रवीरितं सूक्ष्मफलावबुध्यं ॥
यत्र विवासाधनमेव कंश्चिन्निर्द्वाधनं कंश्चिद्विह प्रयुज्यते ॥
प्रसाध्यते येन विवा निशातं मुख्यं घटीयन्त्रमहं प्रवक्ष्ये ॥
दशपला तुल्योत्तमगुञ्जका घटदलाकृतिरुच्छ्रयताऽङ्गुलैः ।
रसमितं विस्तार्कमितांगुलैः समधना तु घटी समुदीरिता ॥
चतुर्भिर्गोहभिर्गुञ्जा त्रिगुञ्जा बल्ल उच्यते ।
बल्लं षोडशभिर्गुञ्जं गर्भं षोडशभिः पलम् ॥
तौल्यं तु साह्रद्वयमावहेऽन्यो दशाहं गुञ्जं प्रवदन्ति मावम् ।
शला विधेया चतुरंगुलाऽऽर्यस्तलैस्तु घट्या विवरं विधेयम् ॥ इति

बिष्णुपुराणे तु घटिकाज्ञानोपायो यथा—

निमेषो मानुषो यो यं मात्रामात्रप्रमाणकः ।
तैः पञ्चदशभिः काष्ठा त्रिंशत्काष्ठास्तथा कला ॥
नाडिका तु प्रमाणेन कलादश च पञ्च च ।
उन्मात्रेण स्मृतः सा तु पलाग्यर्द्धत्रयोदश ॥
हेममार्गः कृतच्छिद्रा चतुर्भिश्चतुरंगुलैः ।
मागधेन प्रमाणेन जलप्रत्यस्तु संस्मृतः ॥ इति ।

(शेष पृष्ठ ११४ पर)

त्रिकाण्डशेषेऽपि पृ० २७२ श्लोक ६४

‘अथ ताम्री स्यान्मानरन्ध्रा विकालिका ॥’
इति ।

नलिकापर्यायाः—नलः, नलकसुषिरम्, नलिका,
नलिकाबन्धः ।

छिद्रप०—छिद्रम्, रन्ध्रम्, सुषिरम् ।

इह नलिकाछिद्रतो ग्रहदर्शनहेतुमाह
भास्करः ‘दशयेद्विचरं दिवि के वाऽनेहसि द्युचर’
दर्शनयोग्ये ।

पूर्वमेव विरचय्य यथोक्तं रञ्जनाय सुजनस्य
नृपस्य ॥ इति सि० शि० ।

‘दृग्ग्रहप०’—दृक्खगः, दृक्खचरः, दृग्ग्रहः, दृग्द्यु-
चरः ।

दृक्कर्मप०—दृक्कर्म, दृष्टिकर्म ।

दृक्कर्मलवप०—दृक्कर्मलवः, दृष्टिकर्मलवः ।

प्राग्दृग्ग्रहप०—पूर्वदृग्ग्रहः, प्राग्दृग्ग्रहः ।

पश्चिमदृग्ग्रहप०—पश्चिमदृग्ग्रहः, प्रत्यग्दृग्ग्रहः ।

‘ताराग्रहकुजलम्बनप०’—ताराग्रहकुजलम्बनम् ।

ताराभेदाः—(१) प्रजापतिः, (२) मृगव्याघः
(व्याघः), (३) ब्रह्महृद् (ब्रह्महृदयः), (४)
अग्निः (हुतभुक्), (५) अगस्त्यः, (६) अपां-
वत्सः (आपः), (७) लुब्धकः (लुब्धः), (८)
इन्द्रः (नेप्च्यूनः), (९) वरुणः (हर्शल), (१०)
अभिजित् (ब्राह्मम्) चैते दशतारा अपि नभसि
दृश्यन्ते ।

(पृष्ठ ११३ का शेष)

नैमित्तिकलयं प्रपञ्चयिष्यन् निमेषादिक्रमेण प्रथमांशोक्तमेव कल्पप्रमाणमनुस्मारयति निमेष इति
सप्तभिः । मात्रैश्च मात्रं प्रमाणं यस्य । एकमात्रतत्त्वज्ञोच्चारणकालसम्मितो हि निमेषः । निमेषकाल तुल्या
हि मात्रा तत्त्वक्षरं च यत् । इति ब्राह्माण्योक्तेः ॥

नाडिकाज्ञानोपायमाह—

उन्मानेनेति साङ्ख्येन । अन्धस्य उन्मानेन उन्मोयतेऽनेनेत्युन्मानं पात्रम् । अन्धेन योगेन त्रयोदश साङ्ख्य-
त्रयोदशोत्पत्त्यः । उन्मानरूपेण घटितानि साङ्ख्यद्वादशपलानि सा नाडिका । साङ्ख्यद्वादशपलताम्रनिमित्तपात्रेण
सा नाडिका ज्ञातव्येत्यर्थः । किं प्रमाणं तत्पात्रं कार्यं तदाह ‘मागधेन प्रमाणेन जलप्रत्यस्तु संस्मृतः ।’ इति
साङ्ख्यद्वादशपल जलेन हि मागधवेशप्रत्यः प्रपूर्यते । तत्प्रमाणं पात्रं कार्यमित्यर्थात्सिद्धम् । ननु तथापि पात्रेण
कथं नाडिकाज्ञानं क्रियापरिच्छेदरात्कालस्येत्याशङ्क्य किं साङ्ख्येन प्रत्यादि बिशिनष्टि । हेनेति । माघः पञ्च-
गुञ्जः । हेन्तो मार्बश्चतुर्भिश्चतुरङ्गुलेन शलाकारूपेण रचितः कृतच्छिद्रा । एतदुक्तं भवति । साङ्ख्यद्वादशपल-
ताम्रमयं मागधप्रत्यस्मिन्मृतमूर्ध्वायत पात्रं चतुर्माषचतुरङ्गुलहेमशलाकया कृताशच्छिद्रं जले स्थापितं तेन
च्छिद्रेण यावता कालेन पूर्यते तावान् कालो नाडिकेति । ‘तथा च शुक्रः’—द्वादशाङ्गपलोन्मानं चतुर्भिश्चतुरं-
गुलैः । स्वर्णमाघैः कृतच्छिद्रं यावत्प्रत्यजलसुतमिति । इति तट्टीकार्या श्रीधर स्वामिनः । इति शर्ष० २।८६३ ।

(१) दृक्कर्मदत्तो ग्रहप्राकाशे दुग्गोचरो भवति ।

(२) भीमादीनां कुजलम्बनानि (क्षितिजलम्बनानि) नाम स्वल्पोदयास्तकाले लम्बनानि स्युः ॥

गतपर्यायाः—अतीतः, इतः, गतः, प्रगतः, यातः, व्यतीतः ।

गम्यपर्यायाः—अगतः, एष्यः, गम्यः, भविता, भाव्यः, येयः ।

तात्कालिकप०—तत्कालजः, तत्कालभवः, तात्कालिकः, तात्कालीनः ।

'पर्वप०—पर्व (अन्) (न०) पूर्णिमाप्रतिपत्तस्निधः, दर्शप्रतिपत्तस्निधः ।

पर्वान्तप०—अमान्तः, कृष्णगमः, कृष्णान्तः, दर्शान्तः, पर्वविरामः, पर्वविरामकालः, पर्वान्तः, पौर्णमास्यन्तः, शुक्लगमः, सितान्तः, सूर्येन्दुसङ्गमान्तः ।

तिथिविरामप०—तिथिविरतिः, तिथिविरामः, तिथ्यन्तः, तिथ्यपायः स्फुटतिथ्यवसानम् ।

प्रतिपदन्तप०—प्रतिपदन्तः, प्रतिपद्गमः ।

विराट्कर्कप०—विपातः, विपाताकं, विराट्कर्कः, व्यगुः, व्यगुरविः, व्यग्वर्कः ।

विराट्चन्द्रप०—विराट्चन्द्रः, व्यगुचन्द्रः, व्यगुविधुः ।

साग्वर्कप०—साग्वर्कः, साग्विनः ।

ग्रहणप०—ग्रहः ग्रहणम्, प्रग्रहः ।

सम्भवप०—विनिश्चयः, सम्भवः ।

शरप०—इषुः, कलम्बः, पृषत्कः, बाणः, शरः,

सायकः शेषपर्यायास्तु कामपर्याये द्रष्टव्याः ।

स्पष्टशरप०—स्पष्टबाणः, स्पष्टशरः, स्फुटबाणः, स्फुटशरः ।

चन्द्रशरप०—चन्द्रबाणः, चन्द्रविक्षेपः, चन्द्रशरः, विक्षेपः ।

अत्राह भास्करः—

'विक्षेपइन्दोः स च बाणसंज्ञः' इति शिरोमणौ ।

बिम्बप०—तनुः (स्त्री०), बिम्बः (अस्त्री), मण्डलम् (त्रि०). मानम् (न०), वपुः (उस्)(न०) ।

बिम्बकलाप०—बिम्बकला, बिम्बकलिका, बिम्बलिप्ता, बिम्बलिप्तिका, मण्डललिप्ता ।

अंगुलादिप०—अंगुलादि, अंगुलमुखम्, अङ्गुलवदनम् ।

भूभाप०—अवनीभा, उर्वीप्रभा, कुभा, क्षितिभा, क्षमाभा, भूच्छाया, भूभा, भूमिभा, मेदिनीच्छाया, राहुबिम्बम् ।

सूर्यग्रहणप०—रविग्रहः, सूर्यग्रहणम् ।

चन्द्रग्रहणप०—चन्द्रग्रहणम्, विधुग्रहः, विधुपिहितम् ।

छाद्यप०—ग्राह्यः, छाद्यः, पिधेयः ।

छादकपर्यायाः—ग्राहकः, छादकः, पिधानम्, सञ्छादकः ।

(१) पर्वशब्दः पूर्णिमाऽभावस्या वाचो ज्ञेयः । (२) छादनीयो वा छादितुं योग्यश्छाद्यः ।

(२) अंगुलाधो 'अंगुल' मपि ग्राह्यम् ।

(३) छादयति यः सञ्छादकः । चन्द्रग्रहणे छादको भूभा । छाद्यश्चन्द्रः । रविग्रहणे छादकश्चन्द्रः, छाद्यो रविः । ग्राह्यग्राहकयोर्योगो ग्रहणम्, योगो नामान्तराभावः ग्राह्यग्राहकयोर्नन्तराभावो ग्रहणम् ।

मानैक्यप०—बिम्बयोगः, बिम्बैक्यम्, मण्डलयोगः,
मण्डलैक्यम्, मानयोगः, मानैक्यम् ।

मानैक्यखण्डप०—बिम्बयोगार्द्धम्, बिम्बैक्यखण्डम्,
बिम्बैक्यार्द्धम्, मण्डलयोगार्द्धम्, मण्डलैक्य-
खण्डम्, मण्डलैक्यार्द्धम्, मानयोगार्द्धम्, मानै-
क्यखण्डम्, मानैक्यार्द्धम् ।

ग्रासप०—ग्रसनम्, ग्रासः, छन्नम्, पिहितम्, स्थ-
गितम् ।

खग्रासप०—अपिहितम्, खग्रसनम्, खग्रासः,
खच्छन्नम्, खच्छन्नकम्, नभश्छन्नम्, निखिल-
ग्रहः, सर्वग्रहः, सर्वग्रहणम् ।

स्थितिप०—स्थितिः ।

स्थितौभेदः—(१) राशीस्थितिः, (२) मध्य-
स्थितिः, (३) मोक्षस्थितिरुच्येति स्थितेस्त्रयोभेदाः
स्युः ।

स्पर्शस्थितिप०—स्पर्शस्थितिः, राशिका, स्पा-
शिकी ।

मध्यस्थितिप०—मध्यस्थितिः, माध्यमिका,
माध्यमिकी ।

मोक्षस्थितिप०—मोक्षस्थितिः, मोक्तिका, मोक्तिकी
मोक्षिका, मोक्षिकी ।

स्थित्यर्द्धप०—स्थितिखण्डम्, स्थितिदलम्,
स्थित्यर्द्धम् ।

मर्दप०—मर्दम्, विमर्दम् ।

मर्दार्द्धप०—मर्दखण्डम्, मर्ददलम्, मर्दार्द्धम्,
विमर्दार्द्धम् ।

स्पर्शिकग्रासप०—स्पर्शिकग्रसनम्, स्पर्शिकग्रासः ।

मौक्षिकग्रासप०—मौक्षिकग्रसनम्, मौक्षिकग्रासः ।

स्पर्शप०—स्पर्शः (ग्रासप्रारम्भः) ।

मोक्षप०—मोक्षः (ग्रासाभावः) ।

पिहितप०—पिहितम्, सम्मोलनम्, निमोलनम्,
(सर्वबिम्बग्रासः) ।

अपिहितप०—अपिहितम्, उन्मोलनम् (बिम्बो-
न्मुक्तप्रारम्भकालः) ।

स्पर्शकालप०—ग्रहणमुखम्, प्रग्रहः, (प्रारम्भः),
प्रग्रहणम्, स्पर्शकालः, स्पर्शसमयः ।

मध्यकालप०—ग्रहणमध्यम्, मध्यकालः, मध्य-
ग्रहः, मध्यग्रहणम्, ताश्चविरातः, स्फुटति-
थ्यवसानम् ।

सम्मोलनकालप०—निमोलनम्, पिहितम्, मील-
नम्, सम्मोलनम् ।

उन्मोलनकालप०—अपिहितम्, उन्मोलनम्,
उन्मोलनकालः ।

(१) एष स्थितेर्वलोनके स्फुटतिथ्यन्ते भवति ।

(२) स्फुटतिथ्यन्ते एष मध्यं मध्यग्रहणं गृहणमध्यं भवति । अस्मात्प्राक् स्थित्यर्द्धनाडीषु प्रग्रहः,
परतो मुक्तिसर्गः ।

(३) एष मर्दार्द्धनाडीषु भवति ।

(४) स तु मर्दनाडीषु नाडीषु भवति ।

सकलग्रहप०—अखिलग्रहः, निखिलग्रहः, सकल-
ग्रहः सर्वग्रहणम् ।

‘कङ्कणप०—कङ्कणम्, कङ्कणग्रहः, कङ्कणग्रह-
णम् ।

‘मोक्षकालप०...ग्रहणविरामः, पर्वविरामकालः,
मुवितः, मुवितकालः, मोक्षः, मोक्षकालः, विमोक्षः,
विमोचनम् ।

पर्वकालप०—ग्रहणाखिलकालः, पर्वकालः, पर्व-
समयः ।

परिलेखप०—आलेख्यकर्म (ग्रन्), छेद्यक,
परिलेखः, बिम्बलेखनम्, मण्डललेखः ।

यदुक्तम्—

‘न छेद्यकमृते यस्माद्भेदा ग्रहणयोः स्फुटाः ।

ज्ञायन्ते तत्प्रवक्ष्यामिच्छेद्यकज्ञानमुत्तमम् ॥’
(इति सूर्यसिद्धान्ते ।)

नतभेदौ—(१) प्राङ्गतम् (२) पश्चिमगतम्,
चेतिततस्य बलनसिद्धयै द्वौ भेदौ स्याताम् ।
यत्रार्कद्वोग्रही क्रमेण रात्रिदिवसयोर्भवेताम्,
तदोक्तनते साध्ये ।

‘बलनभेदौ—(१) प्राक्षबलनम् (२) ग्रायनबलनं,
चेति द्वौ बलनौ स्तः ।

बलनांघ्रिप०—बलनचरणाः, बलनपादाः, बलनां-
घ्रयः ।

‘संस्कृतिप०—संस्करणम्, संस्कृतिः, संस्क्रिया ।

प्रासांघ्रिप०—प्राशांघ्रिः, प्रासांघ्रिः, छन्नांघ्रिः,
छन्नाशांघ्रिः, दिक्चरणः, दिक्पादः ।

१-१३

१४-२६

(१) ग्लोबिम्बमाने अर्कतनोः सुषुप्ते सर्वग्रहः कङ्कणमन्यथा स्यात् । अस्यार्थः—अर्कतनोः सूर्यबिम्बाद्
ग्लोबिम्बमाने सुषुप्ते गुरुतरे सति सर्वग्रहो भवति । अन्यथा नाम चन्द्रबिम्बात्सूर्यबिम्बे
विस्तृततरे सति ‘कङ्कणग्रहणं’ ज्ञेयम् । ग्राहकबिम्बे पृथुतरे ग्राह्यमाच्छाद्य खगोलग्रहणोद्भवः ।
ग्राहकबिम्बे लघुतरे सति ग्राह्यबिम्बं ग्राहकबिम्बमभितः सितकङ्कणाकृतिर्भूयां भ्राजते, ततः
कङ्कणग्रहणं दृश्यते ।

(२) ग्रन्थधिके स्फुटतिभ्यन्ते स्थितिवलेनैव मोक्षो भवति ।

(३) सममण्डलप्राच्याः सकाशान्नाडिकामण्डलप्राची यावतान्तरेण बलति तदाक्षं बलनमित्यन्वर्थं

नाम ।

अथवा—

यत्सममण्डलं सा दृष्टुः प्राची, सममण्डलनाडिकामण्डलप्राच्योर्यन्तरं तदाक्षंबलनम् । यतो नाडि-
कामण्डलसममण्डलयोरन्तरं अक्षांशा एव, तथैव नाडीमण्डलप्राच्याः क्रान्तिमण्डलप्राची यावतान्तरेण बलति
तदायनं बलनं अयनसम्बन्धित्वादायनं बलनं ज्ञेयम् ।

(४) संस्कृतिर्यथा—अनयोर्योगः, ऋणयोरपि योगः, अनन्ययोरन्तरमेव योगः । ‘यदुक्तम्’—‘योगे
युतिः स्यात्तस्ययोः स्वयोर्वा अनन्ययोरन्तरमेव योगः ।’ इति बीजगणिते ।

अभयसंस्कृतिर्यथा—अयनाक्षबलनयोः संस्कृतिः, एकविंश योगो भिन्नविशोरन्तरम् । बलनदिक्-
चरणाः स्युः ।

खग्रासांघ्रिप०—खग्रासांघ्रिः, खच्छन्नचरणः, सदैव' इत्युक्तेः ।

खच्छन्नपादः, खच्छन्नांघ्रिः, खच्छन्नाशांघ्रिः ।

प्रसार्यवाचकाव्ययशब्दौ—प्रसार्य (अ), वि-
गणय्य (अ०), ('गणना करे' इति भाषा) ।

'सव्यप०—सव्यम्, वामभागः ।

'अपसव्यप०—अपसव्यम्, असव्यम्, दक्षिण-
भागः ।

तदुक्तम्—

'सव्यासव्यमपागुदग्वलनजाशांघ्रीन् प्रदद्याच्छरा-
शायाः स्याद् ग्रहमध्यमन्यदिशि खग्रासोऽथ वाशे-
षकम् ।' इति ग्रहलाघवे ।

'चन्द्रग्रहणभङ्गीप०—चन्द्रग्रहणभङ्गी, चन्द्रग्रह-
णछेद्यकलेखनम् ।

वर्णप०—वर्णः, शुक्लादिः ।

वर्णभेदा—(१) धूम्रः, (२) कृष्णः, (३) कृष्ण-
रक्तः, (४) पिशङ्गश्चेत्ते चन्द्रग्रहणस्य वर्णाः
स्युः । सूर्यस्य सदैव 'कृष्णवर्णः ।' अर्कस्तु कृष्णः

पर्वेशप०—पर्वनाथः, पर्वस्वामी, पर्वेशः ।

पर्वस्वामिनामानि—(१) ब्रह्मा (अन्), (२)
शशी (इन्), (३) इन्द्रः, (४) कुबेरः, (५)
वरुणः, (६) अग्निः, (७) यम इवैते पर्वस्वामिनः
स्युः ।

विहितप०—ग्रस्तम्, पिहितम् ।

पिधानप०—अपिधानम्, आच्छदनम्, तिरो-
धानम्, पिधानम् ।

बिम्बशेषप०—बिम्बशेषम्, मण्डलशेषम्, मण्ड-
लावशेषः ।

त्रिभोनलग्नप०—त्रिभहीनम्, त्रिभहीनलग्नम्,
त्रिभोनम्, त्रिभोनलग्नम्, वित्रिभम्, वित्रिभ-
लग्नम्, खदलम् ।

'लम्बनप०—लम्बनम्, विलम्बनम्, हरिजम्^५ ।

'नतिप०—अवनतिः दृङ्नतिः, नतिः ।

दृक्षेप०—दृक्षेः, दृष्टिक्षेपः ।

(१-२) प्राचीचिन्हतो वक्षिणादिक्केणांघ्रीन् शराशाया दद्यात् । एवं प्राचीचिन्हत उत्तरादिक्केणां-
घ्रीन् शराशाया दद्यादित्यर्थः ।

(३) अस्यां स्पर्श—मौलन-मध्योन्मीलन-मुक्तयश्चेत्येतत्संबं दृग्गोचरं भवेत् । 'उक्तशब्द'—'अखिल-
मिदं भङ्ग्यां भवेद् गोचरम् ।' इति ।

(४) दृक्षुश्चाच्छन्दो यावतान्तरेण लम्बितस्तल्लबनम् ।

अथवा—

गर्भायपृष्ठीययोगयोरन्तरमेव लम्बनम् ।

(५) दृग्लम्बाकान्तरजा ज्या छेदाप्ता भवेद्धरिजम् ।

'सूर्यसिद्धांते'—हरिजज्याभाव उक्तः स यथा—'अध्य १० लग्नस्थिते भानौ हरिजस्य न सम्भवः ॥' इति

(६) वक्षिणोत्तरान्तरं यत्तन्मनिसंज्ञम् । दृक्षेपजा वित्रिभनतांशविक्रान्तिः ।

दृक्क्षेपभेदौ—(१) रविदृक्क्षेपः, (२) चन्द्रदृक्-
क्षेप इत्येतां दृक्क्षेपभेदौ स्तः ।

‘विक्षेप०—विक्षेपः ।

चन्द्रपर्यायाः—इन्दुः, चन्द्रः, विधुः, शेषपर्यायाश्च-
न्द्रपर्याये द्रष्टव्याः ।

शृङ्गप०—कृणिका, विषाणम्, शृङ्गम् ।

उन्नतिप०—उदयः, उन्नतिः ।

‘चन्द्रशृङ्गोन्नतिप०—चन्द्रशृङ्गोन्नतिः, विधुशृ-
ङ्गोन्नतिः, शशिशृङ्गोन्नतिः ।

यदुक्तम्—

‘विधुशृङ्गोन्नतिरीक्ष्यते यदह्नि तपनारते विधु-
रीक्ष्यतेऽन्यथा न ।’ इति ग्रहलाघवे ।

उदयप०—उदयः, उदगमः, दर्शनम् ।

अस्तप०—अस्तः, लोपः, अदर्शनम् ।

‘कालांशप० कालांशकाः, कालांशाः, क्षणांशकाः,
क्षणांशाः, दृश्यांशाः, समयांशाः ।

कालांशानाह भास्करः—

‘दत्तेन्दवः शैलभुवश्च शक्रा रुद्राः खचन्द्रा-

स्तिथयः क्रमेण । चन्द्रादितः काललवा निरुक्ता
जगुक्तयोर्वक्रगयोर्द्विहीनाः ॥’ इति शिरोमणौ ।

पातांशप०—पातभागाः, पातलवाः, पातांशकाः,
पातांशाः ।

पातांशानाह गणेशः—

‘खाम्बुधयः खयमाः खभुजङ्गाः खाङ्गमिताः
खदश क्रमशः स्युः । पातलवाः कुमुताद् बुध-
भ्रम्वोर्मध्यमचञ्चलकेन्द्रविहीनाः ।’ इति ग्रह-
लाघवे ।

भप०—उडु नक्षत्रम्, भम् ।

ग्रहप०—खगः, खेटः, ग्रहः, द्युचरः, द्युगतिः ।

युतिप०—युतिः, योगः, संयुतिः, ।

‘भग्रहयुतिप०—नक्षत्रग्रहयोगः, भग्रहयुतिः ।

भग्रहयुतिमाह—नृसिंहदैवज्ञः—

‘द्युचरभध्रुवकान्तरलिप्तिका द्युगतिभुक्तिहृता
हि गताः गतैः । फलदिनेर्द्युचरेऽधिकहीनके युति-
रिहेतुस्तथा खलु वक्रिणि ॥’ इति ग्रहलाघवस्य
मल्लारिविद्वतो ।

युतिपर्यायाः—युतिः, युद्धम् ।

(१) अत्र रविग्रहेऽर्कचन्द्रयोर्याम्योत्तरमन्तरं ‘विक्षेपः’ । विक्षेपो नाम कक्षामण्डलविमण्डलयोर्याम्यो-
त्तरमन्तरं स्यात् ।

(२) मासप्रथमपादे, मासान्तपादे च चन्द्रशृङ्गोन्नतिर्द्रष्टव्या ।

(३) सूर्यग्रहयोरन्तरे बद्धं माने सति ‘ग्रहदर्शनं’ (ग्रहोदयः), क्षीयमाणे सति गृहलोपः (गृहास्तः)
स्यात् ।

(४) भद्रवकावगूणे शीघ्रगतिगृहे याता युतिः । पृष्ठगे शीघ्रे गम्या युतिः बक्रगतिगृहे सा
बिलोमा ज्ञेया ।

युतिभेदाः—(१) युतिः (युद्धम्), (२) समा-
गमः, (३) अस्तमनम्, चेति युतेस्त्रयो भेदाः
स्युः ।

'युद्धभेदाः—(१) भेदः, (२) उल्लेखः, (३)
मंशुविमर्दनम्, (४) अपसव्यम् (असव्यम्),
चेति युद्धस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

तद्भेदानाह मयः—

'उल्लेखं तारकास्पर्शाद् भेदे भेदः प्रकीर्त्यते ।
युद्धमंशुविमर्दाख्यमंशुयोगे परस्परम् ॥
मंशादूनेऽपसव्याख्यं युद्धभेकोऽत्र चेदणुः ।
समागमश्चेदंशादधिके भवतश्चेद्बलान्वितौ ॥'
इति सूर्यसिद्धान्ते ।

युतिप०—युतिः, संयुतिः ।

वियुतिप०—वियुतिः, वियोगः ।

भेदप०—भेदः, वियोगः ।

भेदयुतिप०—भेदयुतिः, भेदवियोगः ।

'पराजयप०—पराजयः, पराभवः, रणेभङ्गः ।

पातप०—पातः, पुष्पवत्क्रान्तिसाम्यम् ।

पातभेदौ—(१) वैधृतपातः, (२) व्यतिपातः-
श्चेति द्वौ पातौ स्याताम् ।

'वैधृतपातप०—वैधृतपातः, समक्रान्तिकालः,
महापातकालः ।

'व्यतिपातप०—व्यतिपातः, व्यतीपातः, क्रान्ति-
लिप्तासमकालः ।

गण्डान्तप०—गण्डान्तम्, तिथिभाङ्गसन्धिः ।

तदुक्तम्—

'नक्षत्रतिथिलग्नानां गण्डान्तं त्रिविधं स्मृतम् ।
न० ति० ल० न० ति० ल०
नव-पञ्च-चतुर्थानां द्वयेकार्द्धघटिकामितम्
श-चि-१।७७३

गण्डप०—गण्डः, गण्डकालः, गण्डसमयः ।

उक्तं च—

'अश्विनीमघमूलानां तिस्रो गण्डाद्यनाडिकाः ।
अन्त्याः पौष्णोर्गोन्द्राणां पञ्चैव जवना जगुः ॥

(१) अन्योन्यं तारागृहाणां योगो युद्धं समागमश्च स्याताम् । यदा तारागृहाणां मिलनं चन्द्रेण सह
तदा समागमः । चेत्तेषां मिलनं सूर्येण सह तदास्तमनं स्यात् ।

उक्तं च—

'तारागृहाणामन्योन्यं स्यातां युद्धसमागमौ ।

समागमः शशाङ्केन सूर्येणास्तमनं सह ॥' इति सूर्यसिद्धान्ते ।

(२) अस्य लक्षणमुक्तं भृगुसिद्धान्ते—'इयामो वा व्यपगतस्मिन्मण्डलो वा रूद्रो वा व्यपगतस्मि-
नान् कुशो वा आक्रान्तो विनिपतितः कृतापसव्यो विज्ञेयो हत इति स गृहो गृहेण ॥

इति सूर्यसिद्धान्तस्य रङ्गनाथटीकायाम् ।

(३) रवीन्द्रोः क्रान्त्योः साम्यम् । (४) विपरीतायनगतयोश्चन्द्रार्कयोर्भंगणाद्धं तयोर्धृतौ
क्रान्तिलिप्ताः समाश्चेत्तदा व्यतीपातो नाम महापातो भवेत् ।

मूलेन्द्रयोदिवा गण्डो निशायां पितृसर्पयोः ।
सन्ध्याद्वये तथा ज्ञेयो रेवतीतुरगर्क्षयोः' इति
श० चि० २।१।७७१—७२ ।

खेटमण्डलान्तरम्—खेटमण्डलान्तरम्, ग्रह-
बिम्बकेन्द्रान्तरम् ।

इति श्रीमुकुन्ददेवज्ञ विरचिते ज्योतिषशब्दकाषे
ऽष्टमो ग्रहगणितवर्गः समाप्तः ।

—:०:—

भावादिवर्गः ।

भावपर्यायौ—भावः, तन्वादिः ।

भावभेदाः—(१) तनुः, धनम्, (३) सहजः,
(४) सुखम्, (५) सुतः, (६) रिपुः, (७) जाया,
(८) मृत्युः, (९) धर्मः, (१०) कर्म (अन्)
(न०), (११) लाभः, (१२) व्ययः,—चेत्येते
द्वादशभावाः सन्ति ।

तनुवाचकशब्दाः—(१) क४म्, ख१०म्, प्राक्,
(२) अङ्गम्, आश्रमा (अन्), आदिः, आद्यः,
कल्पम्, कल्यम्, कायः, कु१०ल्म्, क्षेत्र४म्,
गात्रम्, धनः, च्युतिः, जन्म (अन्), तनुः,
तनुः, देहः, पिण्डम्, पुरम्, पूर्वः, पौरम्, मूर्तिः,
मूर्धा (अन्), मूलम्, लानम्, लेखा, वपुः (उष्),
वर्ष्म (अन्), शक्तिः, शिरः (अस्), शीर्षम्,
होरा (३) आदिमः, उदयः उदयन् (त्), उद्गतः,
उद्गमः, पुद्गलः, प्रथमम्, प्राक्कुजम्, प्राग्लग्न-
म्, भूकेन्द्रम्, विग्रहः, विलग्नम्, शरीरम्, साम३
र्थ्यम्, हरिजम् (४) अभ्युदितम्, उत्तमाङ्गम्,
उदयाद्रिः, कञ्जासनम्, कलेवरम्, जीवगृहम्,
निविलग्नम्, प्राक्क्षितिजम्, प्राग्विलग्नम्, सह-

ननम्, समुदयः, समुद्गतः, समुद्गमः,
होरा लेखा, (५) उदयगिरिः, उदयाचलः,
पूर्वविलग्नम्, प्रथमलग्नम्, (६) उदयशिखरिः ।
इति ।

धनप०—(१) गीः (गिर्), दृग् (श्), द्विः,
धम्, राः (रै), वाक् (च्), स्वम्, (२) अक्षि
(न्), अर्थः, आस्यम्, ऋवथम्, कोशः-षः,
गिरा, गोत्र१०म्, दृष्टिः, द्युम्नम्, द्रव्यम्,
धनम्, धान्यम्, निधिः, नेत्रम्, पोष्यम्, त्नाही,
भाषा, उक्तिः, मुखम्, रिक्थम्, वक्त्रम्, वचः
(अस्), वसु, वाणी, वित्तम्, सारम्, (३)
आननम्, ईक्षणम्, कुटुम्बम्, कौटुम्बम्, द्रवि-
णम्, द्वितयम्, द्वितीयम्, नयनम्, निधानम्,
भर्त्तव्यम्, भारती, लपनम्, लोचनम्, वचनम्,
वदनम्, वाक्स्थानम्, विभवम्, शेवधिः, हिर-
ण्यम्, (४) परिच्छेदः, परिजनः, परिवर्हः,
परि (री) वारः, पोष्यवर्गः, भरीयम्, विलो-
चनम्, सरस्वती, स्वापतेयम् ।

सहजवा०—(१) त्रिः, दोः (ष्), (२)
अस्त्रम्, उरः (अस्), ऊर्जम्, ओजः (अस्),
कण्ठः, करः, गलः, तरः (अस्), तेजः (अस्),
त्रिकम्, दासः, धन्वी (इन्), धैर्यम्, पाणिः,
प्राणः, प्रेष्यः, बलम्, बाहुः, बीजम्, भुजः, भुजा,
मृत्युः, योद्धा (द्ध), योधम्, योधः, लोकः, वक्षः
(अस्), वल्लिः (इ० कैश्चित्), वीर्यम्, शक्तिः,
गुल्मम्, शौर्यम्, श्रवः (अस्), श्रुतिः, श्रोत्रम्, सहः,
सहः (अस्) (न०), स्थाम् (अन्), हस्तः । (३)
अनुगः, अनुजः, उद्यमः, किङ्करः, तृतीयम्,
त्रितयम्, दायादः, दुश्चिक्थम्, दुश्चित्कम्,
२८-५६

धानुष्कम्, पौरुषम्, प्रतापः, प्रभावः, भूतकः, योषनम्, योषेयः, यौषेयः, विक्रमम्, विक्रान्तः, श्रवणम्, सगर्भ्यः, सहजः, सहायः, सहोत्थः, सामर्थ्यम्, सेवकः, सोदरः, सौदर्यः, (४) अनुचरः, पराक्रमः, सहचरः, सहोत्पन्नः, सहोदरः, (५) समानोदर्यः । इति ।

सुखभाववा०—(१) आपः (अप्) (स्त्री० ब०), कम्, कुः, ख१०म्, बम्, भूः, मुद् (द्), वाः (र्), स्वः (बन्धुः), हृद् (द्), (२) अबा, अम्बा, अम्बु (न०), अम्भः (अस्), अर्णः (अस्), अमुः ?, एषा, ओकः (अस्), काण्डम्, कुटम्, कुटिः, कु१०लम्, कुशम्, क्षितिः, क्षीरम्, क्षेत्रम्, गृहम्, गृहाः (पुं० ब०), गेहम्, चित्तम्, चेतः (अस्), जलम्, जादतिः, तुरम्, तुर्यम्, तूर्यम्, तोयम्, दकम्, दायः, धाम (अन्), धिष्यम्, नारम्, निष्कम्, नीरम्, पत्रम्, पयः (अस्), पस्त्यम्, पाथम्, पाथः (अस्), पुरम्, प्रसूः, प्रियः, प्रीतिः, बन्धुः, बहिः (ष्), बाह्यम्, मनः (अस्), माता (त्), मित्रम् (अजहल्लिङ्गम्) (न०), यानम्, युग्यम्, वनम्, वप्रः, वस्त्यम्, वयः (अस्), वारम्, वारि (न०), वासः, वाहः, विप्रदा, विशाम, विषम्, वृद्धिः, वेश्म (अन्), शर्म (अन), शातम्, शाला, सखा (लि), सद्य (अन्), सुखम्, सुहृत्, (द्), सौख्यम्, स्फातिः, स्वान्तम्, हर्षः, हितम्, (३) अगारम्, अमृतम्, आगारम्, आनन्दः, आमोदः, आलयः, आस्प१०दम्, उदकम्, उरजम्, कवन्धम्, कमन्धम्, कमलम्, कीलालम्, कुटीरम्,

कुसलम्, कृपीटम्, केदारः, क्षणदम्, गोनिधिः, चतुर्थः, जननी, जनित्री, जीवनम्, तुरीयम्, शोरणम्, निकाय्यः, निकेतम्, निलयः, निवासः, निशान्तम्, पातालम्, पानीयम्, पुष्करम्, प्रमदः, प्रमोदः, बान्धवः, भवनम्, भुवनम्, भूतलम्, मन्दिरम्, मानसम्, वयस्यम्, वसतिः, वसेस्तिः, वाहनम्, शम्बरम्, शरणम्, सगोत्रः, सदनम्, सम्बरम्, समृद्धिः, सरिलम्, सलिलम्, सवित्री, सागरः, (इ० कै०), सादनम्, सुहितः, स्वजनः, हिबुकम्, हृदयम्, (४) आनन्दधुः, घनरसः, जनयित्री, जीवनीयम्, नागलोकः, निकेतनम्, बलिसद्य (अन्), मेघपुष्पम्, रसातलम्, वृद्धिस्थानम्, सरित्स्थानम्, सहचरः, स्थिरातलम्, (५) अधोभुवनम्, उदवसितम्, सर्वतोमुखम्, (८) अनलहरनिलयम् । इति ।

सुतभाववा०—(१) गोः (गो), चित्. धीः, (२) आत्मा (अन्), गर्भः, चार्वी, जप्तिः, तन्तुः, तुन्दम्, देवः, पण्डा, पुत्रः, प्रजा, प्रेक्षा, बुद्धिः, मतिः, मनुः, मंत्रः, मेधा, राजः ?, विदा, विद्या, संवित् (द्), सुतः, सूनुः, स्वजः, स्वा४न्तम् ?, (३) अङ्गजः, अपत्यम् (अजहल्लिङ्गम्) (न०), आत्माजः, आनन्दः, आस्प१०दम् ?, उदरम्, कुमारः, चेतना, जठरम्, तनयः, तनुजः, तनुभूः, तनूजः, तनूत्यः, तनूभूः, त्रिकोणम्, दारकः, धिषणा, नन्दनः, पञ्चकः, पञ्चमः, प्रतिपत्, (द्), प्रतिभा, प्रतिमा, प्रभ३वः, प्रसूतिः, मनीषा, वाक्स्थानम्, विवेकः, शेमुषी, सन्ततिः, सन्तानः (४) उपलब्धिः, तनुजनिः, तनुजन्म

(अन्), तनुजातः, तनुभवः, तनूत्पन्नः, तनूद्भवः, तनूभवः, सचि१२वादि, (४) तनुप्रसूतिः, पितृ-नन्दनः, इति ।

रिपुभाववा०—(१) चः, द्विट् (ष्), भीः, रुक् (ज्), (२) अशः, अरिः, अरुः (उस्), अस्त्रम्, आमः, ईर्मम्, कटिः, कोपः क्रोधः, क्लेशः, क्षतम्, क्ष१२रतिः, खलः, गदः, घातः, त्रासम्, दरम्, दस्युः, सुहृद् (द्), दुष्टम्, द्विषद् (द्), द्विषा (अन्), द्वेषः, द्वेषी (इन्), द्वेष्यः, नाभिः, नेष्टम्, परः, भङ्गः, भयम्, भीतिः, मान्द्यम्, रिपुः, रुजा, रोग, लोभः, विघ्नः, वैरी (इन्), व्याधिः, व्रणः, शत्रुः, शस्त्रम्, षष्ठः, हा१२रतिः, हतिः, (३) अनात्मा (अन्), अमित्रः, अरातिः, अहितः, आकल्यम्, आतंकः, आमयः, आयुधम्, जिघांसुः, तस्करः, द्वेषणः, प्रत्यर्थी (इन्), मत्सरः, मातुलः, मोषकः, विपक्षः, विद्विषः, व्यसनम्, शात्रवः, षट्कोणम्, सपत्नः, साध्वसम्, (४) अपाटवम्, अभिघाती (इन्), अभिभवः, अभियातिः, अभियाती (इन्) असहजः, असहनः, उपतापः, चोरस्थानम्, ज्ञाति-स्थानम्, परिपन्थी (इन्), परिभवः, प्रत्यनीकम्, प्रहरणम्, वैरस्थानम्, (५) अभिजिघांसुः, द्विष-दगारम्, (७) प्रवलतररिपुः । इति ।

जायाभाववा०—(१) इः, दम् (अ०), दा, स्त्री, (२) अध्वा (अन्), अर्थः, अर्या, अस्तः, कान्तः, कान्ता, कामः, क्षीर४म्, गिरिः (इ० कैश्चित्), गुडम्, गुप्तम्, जाया, तन्वी, दधि, दाराः (पुं० ब०), दारा (स्त्री), द्युनम्, द्यूतम्, द्यूनम्, नारी, पतिः, पतिः,—त्ती, पथः पन्था (पथिन्), पद्या, प्रियः-या, भार्या, भीरुः, भवः भादः, मारः, मार्गः, रतिः, १-२६

लोकः (कैश्चित्), वस्तिः, वधूः, वधूर्त्म (अन्), वाष्टः, सूपम्, सृष्टिः, स्मरः, (३) अङ्गना, अज्ञता, अतनुः, अन्ङ्गः, अयश्नम्, अस्तभम्, आत्मभूः उत्तमा, कन्दर्पः, कलत्रम् (न०), कोपना, गन्तव्यम्, गमश्नम्, गृहिणी, चित्तजः, चित्तोत्थः, जामित्रम्, दयिता, दर्पकः, दारभम्, द्वितीया, नदीशः (इति कैश्चित्), निवृत्तिः, पक्षद्विः, वी, पक्षद्विः-ती, पर्वतः (इति कैश्चित्), पुरन्धी, प्रद्युम्नः, प्रेयाः—सी, मनोजः, मनोभूः, मन्मथः, मुहिरः, यामित्रम्, युवतिः, रमणी, वधुटी, वधूटी, वर्तनिः—नी, विवाहः, शहरणिः, सप्तमः, सहरणिः, (४) अनन्यजः, अस्तमयम्, एकपदी, कुटुम्बिनी, कुसुमेषुः, गतिस्थानम्, चेतोजन्मा (अन्), जल-जाक्षी, दारालयः, पंकजाक्षी, पञ्चबाणः, पञ्च-शरः, परिणयः, पुष्पधन्वा (अन्), प्रियतमः—मा, भर्तृस्थानम्, भार्यास्थानम्, मनसिजः, मनोभवः, मूत्रकुच्छूम्, रतिपतिः, वधूगृहम्, वरारोहा, शम्बरारिः, सम्बरारिः, सुवासिनी, (५) असमहेतिः, अस्तभवनम्, कलत्रसम्पद् (द्), कुसुमशरः, दर्प-प्रगेहम्, परिणयनम् (न०), पाणिगृहीता-ती, मकरध्वजः, मकरेङ्गितः, मत्तकासिनी, मदनास्प-दम्, मीनकेतनम्, वरवर्णिनी, विषयशरः, सह-धमिणी, (६) एणयनाङ्गम्, कामिनीमन्दिरम्, नीरजलोचना, पयोरुहक्षुः (ष्), (७) द्रुहिण-गृहमुखी, सुनयनाभवनम् । इति ।

मृत्युभाववा०—(१) युत् (ध्), (२) अत्ता (त्), अन्तः, आजिः, आयुः, आयुः (ष्), (न०), कलिः, कालः, क्षयः, गुह्यम्, च्यु१तिः, छिद्रम्, जन्यम्, ध्वस्तम्, नाशः, बन्धः, मृतिः, मृत्युः,

मृधम्, याम्यम्, युद्धम्. योधम्, रणः (पुं० न०) रन्ध्रम्, रोकम्, रोद्गः, लयः, वधः, वपा, विलम्, व्याधिः, शान्तः (त्रि०), शुषि, श्वभ्रम्, संयत् (त्), (पुं० स्त्री), संख्यम्, समित्, (त्) (स्त्री), सुषिः, हरः, (३) अनीकः, अन्तकः, अत्ययः, अ१२पायः, अष्टमः, आहवः, कलहः, कुटिलम्, कुहरम्, जीवितम्, दिष्टान्तः, निधनम्, निर्याणम्, निलयः, नैधनम्, पञ्चता, पञ्चत्वम्, पन्नगः (इति कैश्चित्), प्रधनम्, प्रलयः, मरणम्, माङ्गल्यम्, योधनम्, विग्रहः, विनाशः, विरतिः, विरामः, विलयः, विवरम्, संयुगः, संस्थानम्, संस्फोटः, संस्फोटः सङ्गरः, संग्रामः, समरः समितिः, समीकम्, सुषिरम्, (४) अभिमर्दः, अभ्यागमः, अभ्यामर्दः, आयोधनम्, आस्कन्दनम्, कालगेहम्, कालधर्माः, दीर्घनिद्रा, दुरोदरः, निपतनम्, निमीलनम्, निर्व्ययनम्, पराभवः, पराभूतिः, परिभावः, महायात्रा, लयपदम्, समाधानं, समुदायः, सम्प्रहारः, अभिसम्पातः, आयुर्विशेषः, कालभवनम्, क्षतपर्यायः, जीवितकालः, जीवितफलम्, देहविवरम्, निधनपदम्, प्रविदारणम्, मरणपदम्, सम्परायिकम्, साम्परायिकम्, (६) कृतान्तभवनम्. इति ।

भाग्यभाववा०—(१) तम्, घः, शम्, (२) अध्वा (अन्), आर्यः, ऊरुः, ऋतुः, क्षेमम्, गुरुः, जपम्, ज्ञानम्, तपः (अस्), तीर्थम्, दया, दानम्, दिष्टम्, दैवम्, धर्म्मः । नन्दः (इति कैश्चित्), पथः, पंथा (थिन्), पद्या, पुण्यम्, मंदम्, भद्रम्, भव्यम्, भाग्यम्, मनः (अस्), मार्गः, यज्ञः^{१०}, वाटः, विधिः, विभुः, वृषः, शस्तम्, शिवम्, १-२६

शुभम्, श्रेयः (अस्). सूतिः, स्वान्तम्, (३) अध्वरः^{१०}, अध्वयुक् (ज्), अयनम्, अजितम्, आचार्यः, कल्याणम्, कुशलम्, तपस्या, त्रिकोणम्, दीक्षणम्, देशिकः, नवमः (त्रि०), नियतिः, पदविः—त्री, पद्धतिः—ती, पैत्रिकम्, भविकम्, भावुकम्, मङ्गलम्, मानसम्, शरणिः, सरणिः^५, सुकृतम्, हृदयम्, (४) एकपदी, गुरुदेवः त्रित्रिकोणम्, पितृगृहम्^{१०}, भागधेयम्, श्वः श्रेयसम्, (५) त्र्याद्यत्रिकोणम्, (७) देवतालयपदम्^५ । इति ।

कर्मभाववा०—(१) खम्, दिव्, द्युः (अ०), द्यौः, राट्-ज्, (२) अभ्रम्, आज्ञा, कर्म (अन्), कीर्तिः, कुलम्, कृत्यम्, ऋतुः, क्रिया, क्षेमः, जयः, जानुः, ज्ञानम्, तातः, धाम (अन्), नभः (अस्), नाकः, नादः, नृपः, पंक्तिः, पदम्, पिता (तृ), मध्यः, मानः, यशः (अस्), राजा (अन्), राज्यम्, वंशः, वियत् (त्), व्योम (अन्), शिष्टिः, (३) अच्युतः, अनन्तम्, अन्वयः, अम्बकः, अम्बरम्, आकाशः (पुं० न०), आबुकः, आशाख्या, आस्पदम्, गगनम्, जनकः, जनिता (तृ), जीवन्तम्, दशमः (त्रि०), दैत्यारिः, निदेशः, निर्देशः, पुष्करम्, प्रतिष्ठा, मध्यमः (त्रि०), मेघाध्वा (अन्), वणिज्या, वाणिज्यम्, विहायः (अस्), व्यापारः, शासनम्, समज्ञा, सविता (तृ०), (४) अन्तरि (री) क्षम्, अववादः, उडुपथः, कीर्तिस्थानम्, जनयिता (तृ), तारापथः, नभस्थलम्, निषिक्तकः, मधुहरः, महाविलम्, मेघूरणम्, राज्यपदम्, विष्णुपदम्, विहायसः, सुरवर्त्म (अन्), ३०-५८

(५) अमरवर्त्म (अन्), गगनतलम्, गरुडधरः, गुणप्रवृत्तिः । (६) चित्तसमुन्नतिः, (७) दनु-जदलहरः । इति ।

लाभभाववा०—(२) अयः, आप्तिः, आयः, ईशः (इति कै०), जंघाः, तपः (अस्), प्राप्तिः, फलम्, भवः (इति कै०), भावः, रुद्रः (इ० कै०), लब्धिः, लाभः, शिरः (इ० कै०), (३) अधिकम्, अयानम्, अवाप्तिः, आगमः, उपान्त्यम्, गिरीशः, (इ० कै०), जघनम्, लभ-नम्, सम्प्राप्तिः, (४) एकादशः (त्रि०), देवदेवः (इ० कै०), नदिनाथः (इ० कै०), फला-गमः, मनोरथः, समवाप्तिः, (५) धनाद्यागमः, (७) पशुपतिनिलयः (इति कैश्चित्) ।

व्ययभाववा०—(१) पद् (द्) (२) अकम्, अंहि, अंहिः, अन्तः, अन्त्यः, अतिः, आतिः, कष्टम्, कृच्छ्रम्, क्षतिः, त्यागः, दुःखम्, ध्वान्तम्, नाशः, पदम्, पादः, पापम्, पाप्मा (अन्), पीडा, प्रान्त्यम्, बधः, मंत्री (इन्), रिफम्, रिप्पम्, रिप्फम्, रिष्फम्, बाधा, व्यथा, व्ययः, हानिः, (३) अन्तिमः, अपायः, अप्राप्तिः, अमात्यः, अलब्धिः, आभीलम्, चरणः, चरमम्, जघन्यम्, द्वादशः (त्रि०), निवृत्तः, पश्चिमः, पार्श्वात्यः, पीडनम्, व्यथनम्, शयनम्, सचिवः, (४) अपचयः, अपचितिः, अमानस्यम्, अव-सानम्, अमानस्यम्, धीसचिवः, प्रसूतिजम्, व्ययस्थानम्, (५) क्षयसूचकम्, बुद्धिसहायः, लग्नान्त्यखण्डम् । इति ।

आधेय—(ग्रह) पर्यायाः—अभ्रगः, खचरः, खेटः, ग्रहः, इति । शेषपर्यायास्तु ग्रहवर्गे द्रष्टव्याः ।

आधार—(राशिः, स्थानम्, भावश्च) पर्यायाः—ऋक्षम्, भम्, राशिः, इति । शेषपर्यायास्तु राशिवर्गे द्र० । स्थानपर्याया भावपर्याया-श्चास्मिन्नेव वर्गे द्रष्टव्याः ।

इह मनुक्तिविचारणीयाः—

‘आधेयाः स्युर्भास्कराद्या ग्रहेन्द्रा,

आधारा भस्थानभावा निरुक्ताः ।

यद्याधारा सौम्ययुक्तेक्षिता ये,

तेषां पुष्टिर्हानिरुक्ता ज्येष्ठा तु ॥ इति ।

स्थानवाचकशब्दाः—आयतनम्, आश्रयः, आस्प-दम्, गृहम्, धाम (अन्), निकेतम्, निवासः, पदम्, भावः, संश्रयः, स्थलम्, स्था-नम् । इति ।

पूर्वार्थसंख्यावाचकस्थाननामानि—(१) प्रथमः, (२) द्वितीयः, (३) तृतीयः, (४) चतुर्थः, (५) पञ्चमः, (६) षष्ठः (७) सप्तमः, (८) अष्टमः, (९) नवमः, (१०) दशमः, (११) एकादशः, (१२) द्वादश,—इत्तानि लग्नादीनां द्वादशस्थानानां नामानि सन्ति । तानि त्रिषु ज्ञेयानि ।

इह दृश्यादृश्याद्वैदिकं पूर्वापराद्धं च मनुक्तितो विचार्यते—

‘कामस्यैष्य लवाद्यमङ्गभगतांशांतं समस्तं दलं, दृश्यं वामवपुस्तथोदित,—मथादृश्याद्धं मन्यत्स-सम् ।

दक्षाङ्गं च तथा बुधैरनुदित, मानेष्ण्यभागादिकं, पातालस्य गतांशकांतमखिलं पूर्वाद्धं मन्यत्परम् ॥ इति ज्योतिस्तत्त्ववे ४।१०६ ।

अस्यार्थः—

सप्तमभावस्य भोग्यांशतश्चरभ्य लग्नभुक्तांश-
पर्यंतं समग्रखण्डं 'दृश्यभागः', 'वामशरीरं',
'उदितं' चोच्यते । एवं तनुभावस्य भोग्यांशतः
श्चरभ्य सप्तमभुक्तांशपर्यंतं समग्रखण्डं 'अदृ-
श्याद्धं', 'दक्षिणाङ्गम्', 'अनुदितं', चोक्तम् ।
इति, 'दशमतश्चतुर्थतश्च' 'पूर्वाद्धं' पराद्धं च
ज्ञेयमिति ।

उपचयभावनामानि—तृतीयः, षष्ठः, दशमः,
लाभश्चैतानि उपचयभावनामानि ।

उपचयपर्यायाः—उपचयः, ऋद्धिः, एषा, चयः,
चितिः, वृद्धिः, समुपचयः, इति ।

त्रिकभावनामानि—षष्ठः, अष्टमः, द्वादशश्चैता-
नि त्रिकभावनामानि ।

त्रिकवाचकशब्दाः—अनिष्टम्, अरिष्टभावः,
त्रिकम्, दुष्टम्, दुःस्थः, पीडास्थानम्, बाधकः,
बाधास्थानम् इति ।

पतितभावनामनी—षष्ठः, व्ययश्चैते पतित-
भावनामनी ।

पतितपर्यायः—पतितम् ।

केन्द्रभावनामानि—लग्नम्, चतुर्थम्, सप्तमं, दशम-
श्चैतानि केन्द्रभावनामानि ।

केन्द्रपर्यायाः—कण्टकम्, कीचकम्, केन्द्रम्, चतुः-
केन्द्रम्, चतुष्कचतुष्टयम्, चतुष्टयम् ।

पणफरभावनामानि—द्वितीयम्, पञ्चमम्,
अष्टमम्, एकादशं, चैतानि पणफरभावनामानि ।

पणफरपर्यायः—पणफरम् ।

आपोक्लिमभावनामानि—तृतीयम्, षष्ठम्,

नवमम्, द्वादशं, चैतानि आपोक्लिमभावनामानि ।

आपोक्लिमपर्यायाः—आपोक्लिमम् ।

अपेक्ष्यभावनामानि—लग्नम्, घनम्, सुखम्,
सुतः, जाया, मृत्युः, दशमम्, एकादशं, चैता-
न्यपेक्ष्यभावनामानि ।

अपेक्ष्यपर्यायाः—अपेक्ष्यः, अनुपेक्ष्यः, पीडभम्,
पीडक्षम् इति ।

सुभावनामानि—लग्नम्, तृतीयम्, सुखम्, पञ्च-
मम्, सप्तमम्, नवमम्, दशमम्, एकादशं,
चैतानि सुभावनामानि ।

सुस्थानपर्यायाः—सत्स्थानम्, सत्प्रदभम्, सुस्थानम् ।

त्रिकोणभावनामनी—पञ्चमम्, नवमं, चैते
त्रिकोणभावनामनी स्तः ।

त्रिकोणपर्यायाः—कोणम्, त्रिकोणम्, शस्तम् ।

ज्ञानभावनामानि—द्वितीयम्, चतुर्थम्, पञ्च-
मम् चैतानि ज्ञानभावनामानि ।

ज्ञानपर्यायः—ज्ञानम् ।

लीनभावनामानि—तृतीयः, षष्ठः, अष्टमः, व्यय-
श्चैतानि लीनभावनामानि ।

लीनपर्यायः—लीनम् ।

आयुर्गृह्णामनी—तृतीयम्, अष्टमं, चैते आयु-
र्गृह्णामनी ।

आयुर्गृहपर्यायाः—आयुःस्थानम्, आयुर्गृहम्,
आयुर्भवनम् ।

मारकगृह्णामनी—द्वितीयम्, सप्तमं, चैते मार-
कगृह्णामनी ।

मारकगृहपर्यायाः—मारकगृहम्, मारकभवनम्,
मारकरस्थानम् ।

नेत्रगृह्णामनी—द्वितीयम्, व्ययश्चैते नेत्रगृह-
नामनी ।

नेत्रगृहपर्यायाः—चक्षुर्गृहम्, नयनभवनम्, नेत्र-
गृहम्, लोचनालयः ।

मैत्रीपर्यायाः—अजयम्, मैत्री, सख्यम्, सङ्गतम्,
साप्तपदीनम्, सौहार्दम्, सौहृदम् ।

मैत्रीभेदाः—(१) तत्कालमैत्री, (२) निसर्गमैत्री,
(३) पञ्चधामैत्री, चैते मैत्र्यास्त्रयो भेदाः स्युः ।

तत्कालमैत्र्याः प्रभेदाः—(१) मित्रभवनानि (२)
शत्रुभवनानि चैते द्वौ प्रभेदौ स्याताम् ।

स्वतोमित्रभवननामानि—द्वितीयम्, तृतीयम्, चतु-
र्थम्, दशमम्, एकादशम्, द्वादशम् ।

स्वतः शत्रुभवननामानि—एकमम्, पञ्चमम्,
षष्ठम्, सप्तमम्, अष्टमम्, नवमम् ।

निसर्गमैत्र्याः प्रभेदाः—(१) मित्राणि, (२) समाः
(समानाः, उदासीनाः), (३) शत्रवश्चैते निसर्ग-
मैत्र्यास्त्रयः प्रभेदाः स्युः ।

मित्रग्रहनामानि—(१) चन्द्रारजीवाः, (२)
जार्की, (३) रवीन्द्रज्याः, (४) भार्की, (५)
रवीन्द्राराः, (६) जार्की, (७) जाच्छौ, चैतरवेः
क्रमान्मित्राणि सन्ति ।

समग्रहनामानि—(१) बुधः, (२) भोमेज्यभा-
र्क्यः, (३) भार्की, (४) आरेज्यार्क्यः, (५)
शनिः, (६) आरेज्यौ, (७) जीवश्चैते रवेः क्रमा-
त्समाः सन्ति ।

शत्रुग्रहनामानि—(१) भार्की, (२) अभावः, (३)
बुधः, (४) चन्द्रः, (५) भाच्छौ, (६) रवीन्द्र,
(७) रवीन्द्राराश्चैते रवेः क्रमात्सप्तमाः सन्ति ।

पञ्चधामैत्र्याः प्रभेदाः—(१) अधिमित्राणि, (२)
मित्राणि, (३) समाः, (४) शत्रवः, (५) अधि-

शत्रवश्चैते पञ्चधामैत्र्याः पञ्चप्रभेदाः सन्ति ।

ते च यथा—

(१) द्विधा (तत्कालनिसर्गमैत्र्योः) मित्रता=अ-
धिमित्रता ।

(२) द्विधा (तत्कालनिसर्गमैत्र्योः) शत्रुता=अ-
धिशत्रुता ।

(३) एकत्र मित्रता अन्यत्र शत्रुता=समता ।

(४) एकत्र मित्रता अन्यत्र समता=मित्रता ।

(५) एकत्र शत्रुता अन्यत्र समता=शत्रुता ।

एवं पञ्चधा मैत्री विज्ञेया ।

सन्मित्रपर्यायाः—शुभसुहृत् (६), सन्मित्रम्,
स्विष्टः ।

कारकपर्यायाः—कर्ता, कारकः, विधायकः ।

कारकभेदाः—(१) चरकारकः (२) स्थिरकारकः,
श्चैतौ कारकस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

चरकारकनामानि—(१) आत्मकारकः, अमा-
त्यकारकः, (३) भ्रातृकारकः, (४) पितृ-
कारकः, (५) पुत्रकारकः, (६) जातिकारकः,
(७) दाराकारकः—श्चैतौऽशाधिकतः क्रमेण
सप्तचरकारकाः स्युः ।

भाव (स्थिर) कारकग्रहनामानि—(१) सूर्यः,
(२) गुरुः, (३) भौमः, (४) जेन्द्रः, (५)
गुरुः, (६) भौमार्की, (७) शुक्रः, (८) शनिः,
(९) सूर्येज्यौ, (१०) जार्केज्यार्क्यः, (११) गुरुः,
(१२) शनिः—श्चैते तनुभावतः क्रमेण स्थिरभाव-
कारकाः स्युः ।

वर्गप०—कला, गणः, वर्गः ।

जासके बर्गभेदाः—(१) षड्वर्गाः, (२) सप्त-

वर्गाः, (३) दशवर्गाः, (४) षोडशवर्गाः,—इच्छेते होराशास्त्रे वर्गानां चत्वारो भेदाः स्युः । ताजिकशास्त्रे तु 'द्वादशवर्गा' इत्येको भेदः ।

षड्वर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः (दृगाणः), (४) नवमांशकः, (५) द्वादशांशकः, (६) त्रिशांशक,—इच्छेते षड्वर्गप्रभेदाः स्युः । एते यात्राविवाहादिमुहूर्तेषु चिन्तनीयाः ।
सप्तवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) सप्तांशः, (५) नवांशः, (६) द्वादशांशः, (७) त्रिशांश,—इच्छेते सप्तवर्गप्रभेदाः स्युः । एते जातकपद्धत्युत्तरतीत्या बलाद्यानयने चिन्तनीयाः ।

दशवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) सप्तांशः, (५) नवांशः, (६) दशमांशः, (७) द्वादशांशः, (८) षोडशांशः, (९) त्रिशांशः, (१०) षष्ट्यंश,—इच्छेते दशवर्गप्रभेदाः स्युः । अमी पारिजातांशादितः फलचिन्तने चिन्तनीयाः ।

षोडशवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) चतुर्थांशः, (५) सप्तांशः, (६) नवांशः, (७) दशमांशः, (८) द्वादशांशः, (९) षोडशांशः, (१०) विंशांशः, (११) सिद्धांशः, (१२) भांशः, (१३) त्रिशांशः, (१४) खवेदांशः, (१५) अक्षवेदांशः, (१६) षष्ट्यंश,—इच्छेते षोडशवर्गप्रभेदाः स्युः । इमे जातकेषु सूक्ष्मफलचिन्तने चिन्तनीयाः ।

ताजिकशास्त्रे द्वादशवर्गप्रभेदाः—(१) गृहम्, (२) होरा, (३) द्रेष्काणः, (४) चतुर्थांशः, (५) पञ्चमांशः, (६) षष्ठांशः, (७) सप्तांशः,

(८) अष्टमांशः, (९) नवांशः, (१०) दशमांशः, (११) एकादशांशः, (१२) द्वादशांश,—इच्छेते द्वादशवर्गप्रभेदाः स्युः । एते वर्षफलानयने बलासाधनाय चिन्तनीयाः ।

गृहादीनामंशादिप्रमाणमित्थम्—

गृहे ३०° । होरायाम् १५° । द्रेष्काणे १०° । चतुर्थांशे ७° । ३०' ०", सप्तांशे ४° । १७' १६" । नवांशे ३° । २०' । दशमांशे ३° । ०' । द्वादशांशे २° । ३०' । षोडशांशे १° । ५२' । ३०" । विंशांशे १° । ३०' । ०" सिद्धांशे १° । १५' । ०" । भांशे १° । ६' । ४०" । त्रिशांशे तु समराशिषु ५° । ७° । ८° । ५° । ५° अंशानां क्रमेण भञ्जेज्यावर्धारास्तदंशः । अजोराशिषु ५° । ५° । ८° । ७° । ५° अंशानां क्रमेण भञ्जेज्यावर्धारास्तदंशः । खवेदांशे ०° । ४५' । ०" । अक्षवेदांशे ०° । ४०' । ०" । षष्ट्यंशे ०° । ३०' । ०" एतदुक्तप्रमाणं स्वस्वप्रमाणेन पृथग् गुणयेत्तदा निजनिजप्रमाणं भवेत् ।

पारिजाताष्टांशानां नामानि—(१) पारिजातांशः, (२) उत्तमांशः, (३) गोपुरांशः, (४) सिंहासनांशः, (५) पारावतांशः, (६) देवलोकांशः, (७) ब्रह्मलोकांशः, (८) ऐरावतांशः, (९) श्रीधामांशः,—इच्छेत्येते 'वैशेषिकांशका' ज्ञेयाः ।

होरापर्यायाः—भदलम्, भाद्रम्, राशिदलम्, राश्यर्द्धम्, होरा ।

द्रेष्काणप०—त्रिभागः, त्रिलवः, त्र्यंशः, दृक्काणः, दृगाणः, द्रेष्काणः ।

सप्तांशप०—सप्तमांशः, सप्तांशः, नगांशः, शैलांशः ।

नवांशप०—अंशः, अंशकः, अङ्गभागः, अङ्गलवः, अङ्गांशः, अङ्गांशकः, कला, गोंशः, गोंशकः, गोभागः, गोलवः, नन्दांशः, नवभागः, नवलवः, नवांशः, नवांशकः ।

दशमांशप०—दशमभागः, दशमलवः, दशमांशः, दशमांशकः, दिगंशः, दिगलवः ।

द्वादशांशप०—अर्कांशः, अर्कांशकः, द्वादशभागः, द्वादशलवः, द्वादशांशः, द्वादशांशकः ।

षोडशांशप०—नृपांशः, नृपांशकः, षोडशभागः, षोडशलवः, षोडशांशः, षोडशांशकः ।

त्रिंशांशप०—त्रिंशद्भागः, त्रिंशलवः, त्रिंशांशः, त्रिंशांशकः, खगुणभागः, खगुणांशकः, खगुणांशः ।

षष्ट्यांशप०—खरसांशः, खरसांशकः, खतर्कांशः, षष्टिभागः, षष्टिलवः, षष्ट्यांशः, षष्ट्यांशकः ।

अवस्थाभेदाः—(१) दीप्ताद्याः, (२) बालाद्याः, (३) जाग्रदाद्याः, (४) शयनाद्याः, (५) दृष्ट्याद्याः, (६) गविताद्याः, इत्येते ग्रहाणामवस्थानां षड्भेदाः सन्ति । इति ।

दीप्तादीनां नामानि—(१) दीप्तः, (२) स्वस्थः, (३) मुदितः (प्रमुदितः), (४) शान्तः, (५) शक्तः, (६) प्रपीडितः, (७) दीनः, (८) खलः, (९) विकलः, (१०) भीतश्चैतानि दीप्तादीनां नामानि ।

बालादीनां नामानि—(१) बालः, (२) कुमारः, (३) युवा (ग्रन्), (४) वृद्धः, (५) मृतश्चैतानि बालादीनां नामानि ।

जाग्रदादीनां नामानि—(१) जाग्रत् (तु), (२) स्वप्नः, (३) सुषुप्तिः (स्त्री०), इत्येतानि जाग्रदादीनां नामानि ।

शयनादीनां नामानि—(१) शयनम्, (२) उपवेशः, (३) नेत्रपणिः, (४) प्रकाशः, (५) गमनम्, (६) आगमनम्, (७) सभायां वसतिः, (८) आगमः, (९) भोजनम्, (१०) नृत्यलिप्ता, (११) कौतुकम्, (१२) निद्रा, चैतानि शयनादीनां नामानि ।

दृष्ट्यादीनां नामानि—(१) दृष्टिः, (२) चेष्टा, (३) विचेष्टा, चैतानि दृष्ट्यादीनां नामानि ।

गवितादीनां नामानि—(१) गवितः (सगर्वः), (२) मुदितः, (३) लज्जितः, (४) संशोभितः, (५) क्षुधितः, (६) तृषार्तकश्चैतानि गवितादीनां नामानि ।

द्वाराहादियोगनामानि—(१) द्वारहयोगः, (२) बालवैधव्ययोगः, (३) मृतापत्ययोगः, (४) राज्ययोगः, (५) राज्यप्राप्तियोगः, (६) विवाहयोगः, (७) विषकन्यायोगः, (८) वैधव्ययोगः, (९) षट्क्लीबयोगः, (१०) सन्ततियोगश्चेत्यन्येऽपि योगाः स्युः ।

चन्द्रजनितयोगनामानि—(१) सुनफा, (२) अनफा, (३) दुग्धरा, (४) केमदुग्धश्चैते चत्वारश्चन्द्रजनितयोगास्तेष्वन्तिमो दरिद्रयोगो ज्ञेयः ।

रविजनितयोगनामानि—(१) वेशिः, (२) बोशिः, (३) उभयचरिः, (४) कर्त्तरी, चैते चत्वारो रविजनितयोगा अपि कर्त्तरी न शस्तः ।

भीमादिजनितपञ्चमहापुरुषयोगनामानि—(१) रुचकः, (२) भद्रः, (३) हंसः, (४) मालव्यः,

(५) शशश्चैते भीमात् क्रमात् पञ्चमहापुरुष-
(राज) योगा ज्ञेयाः ।

भास्करादीनां विविधयोगानां नामानि—भास्करः ।
इन्द्रः । मरुत् (६) । शकटः । लग्नाधियोगः ।
गजकेसरी (इन्) । अमला (स्त्री) । शुभः ।
अशुभः । कर्त्तरी (स्त्री) । पर्वतः । काहलः ।
मालिका (स्त्री) । चामरः । शंखः । भेरी (स्त्री) ।
मृदङ्गः । श्रीनाथः । शारदा (स्त्री) । मत्स्यः ।
कूर्मः । खड्गः । लक्ष्मीः (स्त्री) । कुसुमः ।
पारिजातः । कलानिधिः । अंशावतारः । ब्रह्म
(अन्) । रज्जूः (स्त्री) । मुसलः । नलः । माला
(स्त्री) । व्यालः । गदा (स्त्री) । शकटः । विहङ्गः ।
शृङ्गाटकः । हलम् । वज्रः (पुं० न०) । यवः ।
कमलम् । वापी । यूपः । शरः । शक्तिः (स्त्री) ।
दण्डः । नौका (स्त्री) । कूटः । छत्रम् । कामुकम् ।
अर्द्धचन्द्रः । चक्रम् । समुद्रः । गोलः । युगम् ।
शूलम् । केदारः । पाशः । दामिनी (स्त्री) ।
वीणा (स्त्री) । सिंहासनम् । ध्वजः । हंसः ।
राजहंसः । कारिका (स्त्री) । एकावली (स्त्री) ।
चतुःशरः । अमरः । चापः । दण्डः । शकटः ।
नन्दा (स्त्री) दाता (तृ) । चिल्लिपुच्छः । लालाटिः
(स्त्री) । दोला । बुधादित्यः । जलम् । श्रीछत्रम् ।
सिंहासनम् । चतुश्चक्रम् । प्रब्रज्या (स्त्री) इत्येते
भास्करादयो विविधयोगाः सन्ति । एषां लक्षणानि
फलानि च जातकेषु द्रष्टव्यानि । अथवा मदीयज्यो-
तिस्त्वग्रन्थेष्ववलोकितव्यानि ।

ताजिकशास्त्रीययोगनामानि—(१) इक्कवालः,
(२) इन्दुवारः, (३) इत्थशालः, (४) ईसराफः,
(५) नक्तम्, (६) यमया, (७) मणऊं, (८)
१-२६

कम्बूलः, (९) गैरिकम्बूलः, (१०) खल्लासरम्,
(११) रद्दम्. (१२) दुफालिकुत्थम्, (१३) दुत्थो-
त्यदिवीरः, (१४) तम्बीरः, (१५) कुत्थः, (१६)
दुरुफः, इत्येते ताजिकशास्त्रीयषोडशयोगाः सन्ति ।
तत्र ईसराफः, मणऊं, रद्दम्, दुरुफश्चैतेऽशुभ-
योगाः । एते सर्वे इत्थशालस्य भेदाः सन्ति ।
अमीषां लक्षणादिकं विस्तरतो मद्भिरचित ताजिक-
योगसंग्रहे द्रष्टव्यम् ।

वर्षीयपञ्चाधिकारिणां नामानि—(१) जन्म-
लग्नेशः, (२) वर्षलग्नेशः, (३) मुन्थाराशीशः
(मुन्थेशः), (४) त्रिराशीशः, (५) 'दिवा' रवि-
राशीशः । 'नक्तम्' चन्द्रराशीशः । एषां पञ्चा-
धिकारिणां मध्ये योऽधिकबली लग्नं पश्यति स
वर्षराष्ट्रं बोध्यः ।

हर्षबलपर्यायः—हर्षबलम्, (वर्षे बलविशेषः) ।

हर्षबलभेदाः—(१) स्थानबलम्, (२) स्वगृ-
होच्चबलम्, (३) स्थानत्रयात्मकपुंस्त्रीबलम्, (४)
दिवा रात्रौ क्रमेण पुंस्त्रीबलम् । तेषां योगः कार्य-
स्तद्धर्षबलम् । यस्य ग्रहस्य बलयोगः पञ्चात्पः स
होनबलो बोध्यः ।

हृद्पर्यायी हृद्म् (न०), हृदा (स्त्री) ।

द्रेष्काणप०—दृगाणः, द्रेष्काणः, शेषस्त्वन्यत्र ।

नवांशप०—नवांशः, मुसल्लहः, शेषस्त्वन्यत्र ।

पञ्चवर्गीयबलनामानि—(१) स्वगृहबलम्, (२)
स्वोच्चबलम्, (३) हृद्बलम्, (४) द्रेष्काण-
बलम्, (५) मुसल्लहबलम्, इत्येषां योगश्चतु-
भिर्विभक्तो विशोपका स्यात् ।

सहमपर्यायीः—सद्य (अन्) (न०), सहमम्
(न०) ।

सहस्रनामानिः—(१) पुण्यसहस्रम्, (२) विद्या-
(३) गुरु० (४) यशः० (५) माहात्म्य० (६)
प्राशा० (७) सामर्थ्य० (८) भ्रातृ० (९)
गौरव० (१०) राज० (११) तात० (१२)
मातृ० (१३) पुत्र० (१४) जीवित० (१५)
जल० (१६) मित्र० (१७) कर्म० (१८)
रोग० (१९) मन्मथ० (२०) कलि० (२१)
क्षमा० (२२) शास्त्र० (२३) बन्धु० (२४)
बन्धक० (२५) मृत्यु० (२६) देशान्तर०
(२७) धन० (२८) अन्यदारा० (२९) अन्य-
कर्म० (३०) वणिक्० (३१) वाणिज्य० (३२)
विवाह० (३३) प्रसूति० (३४) कार्यसिद्धि०
(३५) सन्ताप० (३६) श्रद्धा० (३७) प्रीति०
(३८) बल० (३९) सैन्य० (४०) अङ्ग०
(४१) जाड्य० (४२) रिपु० (४३) शौर्य०
(४४) उपाय० (४५) दरिद्र० (४६) व्यापार०
(४७) जलपात० (४८) गुरुता० (४९) जल-
मार्ग० (५०) बन्धनसहस्रं चेत्येतानि पञ्चा-
शत्सहस्रनामानि ।

पात्यांशपर्यायाः—पात्यभागाः, पात्यलवाः,
पात्यांशकाः, पात्यांशाः, हीनभागाः, हीनलवाः,
हीनांशकाः, हीनांशाः ।

पात्यांशदशायः—पात्यांशदशा, हीनांशदशा ।

मुद्रादशायः—मुद्रादशा, मीढादशा ।

त्रिपताकचक्रम्—त्रिपताकचक्रम् (न०), त्रिप-
ताकी (स्त्री०) ।

मासप्रवेशायः—मावेशः, मासनिवेशः, मास-
प्रवेशः ।

दिनप्रवेशायः—दिनप्रवेशः, दिवसप्रवेशः, द्युनि-

वेशः, द्युप्रवेशः ।

इति श्रीमुकुन्ददैवज्ञविरचिते ज्योतिषशब्दकोषे
नवमो भावादिवर्गः समाप्तिमगात् ।

—०—

मुहूर्तादिवर्गः ।

मुहूर्तायः—दिनशुद्धिः, मुहूर्ताः, इह गर्भाधाना-
दीनां संस्काराणां गृहारम्भयात्रादीनां शुभका-
र्याणां ज्योतिर्विद्वद्भिर्निर्णय्यतमकः कालविशेषः ।

शुद्धिप०—विशुद्धता, विशुद्धिः, शुद्धता, शुद्धिः ।
शुद्धिवाचकशब्दाः—दोषखण्डनम्, दोषनिरा-
करणम्, दोषनिरासः, निर्दोषता, पवित्रता
विशुद्धता, शुद्धता, स्वच्छता ।

शुद्धिभेदाः—(१) पञ्चाङ्गशुद्धिः, (दिनशुद्धिः),
(२) चन्द्रशुद्धिः, (सर्वारम्भशुद्धिः), (३) लग्न-
शुद्धिः, (४) नवांशशुद्धिः, (५) रविशुद्धिः, (६)
गुरुशुद्धिः, (७) नैधनशुद्धिः, (८) गोचरशुद्धिः,
(९) अष्टकवर्गशुद्धिः, (१०) ताराशुद्धिः, (११)
शुक्रशुद्धिः, (१२) स्थानशुद्धिः, चेत्यादयः शुद्धे-
र्भेदाः स्युः ।

पञ्चाङ्गशुद्धिः—तिथि-वार-नक्षत्र-योग-करणानि
चैतानि पञ्चाङ्गानि । एषां मुहूर्तांशास्त्रोक्त-
निर्दोषताऽऽदौ चिन्तया । ततोऽभीष्टशुभकार्यस्य
मुहूर्तस्य मुहूर्तंशास्त्रोक्तविधिना निर्णयः
कर्तव्यः ।

चन्द्रशुद्धिः—चन्द्रनिर्दोषता । अत्राह रामः—
'उभयोश्चन्द्रविशुद्धितो विवाहः । 'स एव'—
'स्त्रीणां विधोर्वलमुशन्ति विवाहगर्भसंस्कारयो-
रितरकर्मसु भर्तु रेव ॥' इति । अस्याः स्पष्टी-

करणं 'मदीयहोडाचक्रं' यथा—'सर्वं भपाश्रितं कर्मसि । 'द्वयो (वरकन्ययोः) स्तथा । ग्राह्यं दशाङ्कुस्य बलमिति । 'कलहश्चतुर्थे' इति । मृत्युरिष्टाष्टमाख्ये' इति । 'द्वादशे हानिरीरिता ।' इति च । इह गोचरे जन्मचन्द्रराशित उक्तस्थान-गत अर्थाच्चतुर्थाष्टमान्त्यगतश्चन्द्रो नेष्टः । कार्यभेदतो द्वादशगतश्चन्द्रस्य परिहार उक्तः । 'पट्टबन्धनचौलान्नप्राशने चोपनायने' । पाणिग्रहे प्रयाणे च चन्द्रमा व्ययगः शुभः ।' इति । क्षीरे यात्रायां च जन्मराशिस्थश्चन्द्रो नेष्टः ।

क्षीरे प्रयाणे न शुभो जनीन्दुः' इति ।

सर्वारम्भशुद्धिः—लग्नचन्द्रयोः शुभता । 'तदुक्तं-मदीय होडाचक्रं—'सर्वारम्भः शुभोऽन्त्याष्टशुद्धो-पचयभेऽङ्गणे । सद्दग्युते स्वभाङ्गक्षात्खायत्रि-षङ्गते विधौ ॥' इति ।

पृ० ४४ श्लो० ११७ ।

लग्नशुद्धिः—लग्ननिर्दोषता । अत्राह रामः—'आयोगे सुयोगोऽपि चेत्स्यात्तदानीमयोगं निहत्यैष सिद्धिं तनोति । परे लग्नशुद्ध्या कुयोगादिनाश' मिति । अथवा—'भायि' त्रिवर्गकिरण शुभशील-युक्ता शीलं शुभं भवति लग्नवशेन तस्याः । तस्मा-द्विवाहसमये परिचिन्त्यते हि तन्निष्पन्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः ।' इति मु० चि० ६, १

नवांशशुद्धिः—'तन्वंशकौ चन्द्रयुतौ खलादयो सर्वेषु सत्कर्मसु वर्जनीयौ ।' इ० बृ० हो० च० १०८।४१

रविशुद्धिः—रविनिर्दोषता । अत्राह रामः—'रविशुद्धिवशाच्छुभो वराणामिति । मदीयहोडा-चक्रेऽपि—'भानोः शुद्धौ ग्रहारम्भो व्रतोद्वाहावि-

नेज्ययोः ।' इति हो० ११६।४३ 'वरस्य मार्तण्ड-बलं विलोकयेत्' इति । करग्रहे । मृत्युप्रदोऽर्को निधने व्यये सुखे । सत् पूजयाऽर्को जनुरस्तधीतपः स्वगो रविस्तूपचये शुभप्रदः ।' इति । अत्र विशेष, षमाह—'गर्गो मुनिश्चाथ वसिष्ठकश्यपौ पाराशराद्या मुनयो वदन्ति । द्वितीयपुत्राम्बुगतो दिवाकरस्त्रयोदशाहात्परतः शुभावहः ॥' इति । गुरुशुद्धिः—गुरुनिर्दोषता । अत्राह रामः—'गुरु-शुद्धिवशेन कन्यकानां समवर्षेषु षडब्दकोप-रिष्टात् ।' इति । 'अपि च' वदुकन्याजन्मराशे-स्त्रिकोणायद्वि-सप्तगः ।

श्रेष्ठो गुरुः खपट्त्रयाद्ये पूजयाऽन्यत्र निन्दितः ।

नैधनशुद्धिः—लग्नादष्टमस्थानस्य निर्दोषता । अर्थात्तत्र शुभाशुभग्रहाभावः । 'संशुद्धे मृतिभवने' इति रामः । 'नैधने शुद्धियुक्ते इति च ।

गोचरशुद्धिः—गोचरस्य निर्दोषता ।

यथा—'केतूपप्लवभौममन्दगतयः षष्ठत्रि-संस्थाः शुभाश्चन्द्रार्कावपि ते च तौ च दशमौ चन्द्रः पुनः सप्तमः । जीवः सप्तनवद्विपञ्चमगतो युग्मेषु सोमात्मजः, शुकः षड्दशसप्तवर्जमितरे सर्वेष्व्युपान्ते शुभाः ॥' इति ।

ताराशुद्धिः—तारानिर्दोषता । ताराशुद्धौ शुभं चौलमिति । हो० च० ११६।४३

त्रिपञ्चाद्विरहिततारासु चूडाकर्म शुभं स्यादित्यर्थः ।

'दिनर्क्षं गणयेद्यावद्गोहृच्छेषे त्वसत्त्रिभम्' पञ्चाद्विभं तथा' हो० च० ११५।४३

शुकशुद्धिः—शुकस्य निर्दोषता :

तदुक्तम्:—

‘दक्षिणे दुःखदो दैत्यपूज्यो हन्त्यक्षि सम्मुखे ।
मूढगो रोषयेच्छस्तं शस्तः स्यात्पृष्ठवामयोः ॥’
इति हो० च० ११०।४१
स्थानशुद्धिः—भावानां निर्दोषता । ‘उक्तञ्च’
‘ग्रन्थान्तरे—

‘विवाहे सप्तमं शुद्धं यात्रायामष्टमं तथा ।
दशमं च गृहाम्भे चतुर्थं च प्रवेशने ॥’ इति ।

अथाष्टकवर्गशुद्धिः—

‘अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांगुभानुषु ।
व्रतोद्वाहौ च कर्त्तव्यौ गोचरेण कदापि न ॥’
इति राजमार्तण्डः ।

तत्रैव—

‘अष्टवर्गेण ये शुद्धास्ते शुद्धाः सर्वकर्मसु ।
सूक्ष्माष्टवर्गसंगुद्धिः स्थूला शुद्धिस्तु गोचरे ॥
‘अभावतो गोचरशोभनानां शुद्धि
वदेद् भागुरिरष्टवर्गात् ।
बैधव्यकन्याक्षयहेतुयोगे
जीवाष्टवर्गस्य वदेत्तु शुद्धिम् ॥ इति ।
‘विफलं गोचरगणितं ह्यष्टकवर्गेण
निर्दिशेत्पुंसाम् ।
रेखाधिक्ये शुभदं बिन्दुधिके
नैव शोभनं प्रायः ॥ इति ।

शुभपर्यायाः—प्रशस्तम्, शस्तम्, शुभम्, सत्,
शेषस्तु ग्रहे ।

कार्य्यप०—अर्थः, कार्यम्, कृत्यम्, प्रयोजनम् ।
कर्मप०—कर्म (अन्) (न०), क्रिया (स्त्री), विधा
(स्त्री) ।

कर्मवाचकशब्दाः—करणम्, कर्म (अन्), कृतिः,
क्रिया ।

विधानपर्यायाः—करणम्, कर्म (अन्), विधानम्,
विधिः (पुं०) ।

संस्कारपर्यायः—संस्कारः (पुं०) ‘संस्क्रियतेऽनेन
श्रौतेन स्मार्त्तेन वा कर्मणा पुरुष इति संस्कारः ।

‘गर्भाधानादिः ।’

संस्कारभेदाः—(१) गर्भाधानम्, (२) पुंसवनम्,
(३) सीमन्तोन्नयनम्, (४) जातकर्म (अन्),
(५) नामकर्म (अन्), (६) निष्क्रमः, (७) अन्न-
प्राशनम्, (८) चूडाकर्म (अन्), (९) उपनयनम्,
(१०) वेदारम्भः, (११) महानाम्नीव्रतम्, (१२)
उपनिषद्ब्रतम्, (१३) वेदब्रतम्, (१४) गोदानम्,
(१५) मेखलोन्मोक्षः, (१६) विवाहश्चेत्येते
षोडशमुख्यसंस्काराः सन्ति ।

गर्भाधानपर्यायाः—आधानम्, आधानविधिः,
आधानिकम्, कुसुमप्रतिष्ठा, गर्भप्रतिष्ठा, गर्भ-
स्थापनम्, गर्भाधानम्, गर्भाधानविधानम्, गर्भा-
धानविधिः, जीवसेकः, निषेकः, निषेककर्म (अन्)
पुंसवनप०—गर्भरक्षणम्, गर्भसंस्कारः, पुंसवम्,
पुंसवनम् । पुमान् सूयतेऽनेन ।

सीमन्तोन्नयनप०—सीमन्तः, सीमन्ताख्यम्, सीमन्त-
विधानम्, सीमन्तकर्म (अन्), सीमन्तोन्नयनम् ।
‘सीमन्तस्य तदाख्यगर्भसंस्कारस्योन्नयनमुद्धा-
वनम् ।

विष्णुपूजाप०—विष्णुपूजनम्, विष्णुपूजा, विष्ण्व-
र्चनम्, विष्ण्वर्चा । एषा तृतीयमासे कर्त्तव्या ।

जातकर्मपर्यायाः—जातकर्म (अन्), जातकर्मक्रिया,
जातक्रिया, जातकृत्यम्, मेधाजनिः ।

सूतिस्नानप०—प्रसववतीस्नानम्, प्रसूतास्नानम्, सूतिकास्नानम्, सूतिस्नानम् ।

सूतिकाक्वाथप०—प्रसववतीक्वाथम्, प्रसूतापथ्यम्, सूतिकाक्वाथम्, सूतिक्वाथम्, सूतिपथ्यम् ।

षष्ठ्युत्सवप०—षष्ठीमहोत्सवः, षष्ठ्युत्सवः ।

स्तनपानप०—दुग्धपानम् पयःपानम्, स्तनपानम्, स्तन्यपानम् ।

नामकरणप०—उत्थानम्, नामकरणम्, नामकृतिः, नामकृत्यम्, नामक्रिया, नामविधानम् ।

निष्क्रमप०—अब्दपूर्तिः, उपनिष्क्रमणम्, निष्काशनम्, निष्क्रमः, निष्क्रमणम् ।

अन्नप्राशनप०—अन्नकाशनम्, अन्नप्राशनम्, अन्नादनम्, अन्नाशनम्, अशनम्, प्राशनम्, बालान्नभुक्तिः ।

केशाधिवासनप०—कषाधिवासनम्, केशाधिवासनम्, शिरसिजाधिवासनम् ।

चूडाकर्मप०—चूडा, चूडाकरणम्, चूडाकर्म (अन्), चूडाकृत्यम्, चूडाक्रिया, चौलम्, चौलकर्म (अन्) ।

क्षौरप०—क्षौरम् क्षौरकृत्यम्, क्षौरक्रिया, मुण्डनम्, मुण्डनक्रिया, वपनम्, वपनक्रिया ।

कर्णवेधप०—कर्णच्छेदनम्, कर्णवेधः, कर्णवेधनम्, घ्राणवेधः, शब्दग्रहवेधः, श्रवणवेधनम्, श्रवणवेधविधानम्, श्रुतिवेधकर्म (अन्), श्रुतिवेधनम् ।

वटुप०—आजिनी (इन्), गुरुकुलवासी (इन्), माणवकः, मेखली (इन्), वटुः, वटुकः ।

मेखलाप०—मेखला, मौञ्जः, मौञ्जी ।

ब्रह्मसूत्रप०—उपवीतम्, देवलक्ष्म (अन्), द्विजा-

यनम्, पवित्रम्, ब्रह्मसूत्रम्, यज्ञसूत्रम्, यज्ञोपवीतम् ।

ब्रह्मचारिप०—ब्रह्मचारी (इन्), मुख्याश्रमी (इन्), वर्णी (इन्), व्रती (इन्) ।

व्रतबन्धपर्यायाः—आनयः, उपनयः, उपनयनम्, उपनायः, उपनायनम्, ब्रह्मसूत्रधृतिः, मेखलबन्धः, मेखलाबन्धनम्, मौञ्जरसनाबन्धः, मौञ्जीनिबन्धनम्, मौञ्जीबंधः, मौञ्जीबंधनम्, यज्ञसूत्रधारणम्, वटूकरणम्, व्रतबंधः, व्रतादेशः ।

वरप०—उपयन्ता (न्तु), कन्यार्थी (इन्), कुमारः, परिणेता (तृ), वरः, विवोढा (ढृ), वोढा (ढृ) ।

वधूप०—कन्या, कुमारिका, कुमारी, वधुका, वधूः, वराधिनी ।

जन्मपत्रीप०—जननपत्री, जन्मपत्रम्, जन्मपत्रिका, जन्मपत्री ।

वरवध्वोर्जन्मपत्रीमेलनप०—मिलनम्, मेलः, मेलनम्, युक्तिः, युतिः, योगः, संयोगः, समता, सम्मिलनम् ।

कूटप०—अष्टकूटः, कूटः, वर्णादिः ।

कूटभेदाः—(१) वर्णः, (२) वश्यम्, (३) ताराः (४) योनिः, (५) ग्रहमंत्रि, (६) गणमंत्रि, (७) भकूटः (राशिकूटः), (८) नाडी, चेत्येतेऽष्टकूटाः संति ।

वर्णप्रभेदाः—(१) ब्राह्मणः, (२) क्षत्रियः, (३) वैश्यः, (४) शूद्रः । इत्येते चत्वारो वर्णाः सन्ति । अत्र 'वर्णाधिका वधूर्नशस्ता' ।

वश्यप्रभेदाः—(१) द्विपदः (नरः), मिथुन-कन्या-

तुलाकुम्भा-श्चापाद्यश्च, (२) चतुष्पदाः (पशवः) (गोसिंहमृगमेषा नक्राद्यखण्डं चापपराद्धं च) ।
(३) कीटः (कुलीरः), (४) सरोसृपः (अलिः) ।
जलचरौ (मृगोत्तरार्द्धं मीनश्च), 'हरि' हित्वा सर्वे नृणां वश्याः । अलिं विना सर्वे हरे-
र्वश्याः ।

ताराप्रभेदाः—(१) जन्म (अन्), (२) सम्पत्
(द्), (३) विपत् (द्), (४) क्षेमः, (५)
प्रत्यरिः, (६) साधकः, (७) वधः, (८) मैत्रः,
(९) अतिमैत्र-श्चेत्येता नवताराः संति । आसु
त्रि-पञ्च सप्त-नेष्टाः ।

योनिप्रभेदाः—(१) अश्वः, (२) गजः, (३)
मेषः, (४) सर्पः, (५) श्वानः, (६) मार्जारः,
(७) मूषकः, (८) गौः (गो), (९) महिषः,
(१०) व्याघ्रः, (११) मृगः, (१२) वानरः,
(१३) नकुलः, (१४) सिंहश्चेत्येताः चतुर्वंश
योनेयः संति । आसु याः साहजिकवैरयोनेयस्ता
न शस्ताः स्युः ।

ग्रहसंज्ञाप्रभेदाः—(१) मित्रम्, (२) समः,
(३) शत्रुः । एते प्रागेवोक्ता इह तु प्रासङ्गिकाः ।
उभयोर्वैरकन्ययो राशिनवांशपत्योर्मित्रः शत्रुता
चेत्तदामेलनं न शस्तम् ।

गणप्रभेदाः—(१) देवः, (२) मनुष्यः, (३)
राक्षस-श्चेति त्रयो गणाः संति । रक्षोगणजा-
कन्या न शस्ता । यदा वरो मनुजगणजस्तयोर्मेलनं
न शस्तम् ।

भङ्गप्रभेदाः—(१) त्रिकोणम् (नवमपञ्चम-
राशी), (२) द्विद्वादशः (द्वितीयद्वादशराशी),
(३) षडष्टकम् (षष्ठाष्टमराशी), विषमभजायाः

कन्याया भाद्रभं षष्ठं न सत् । एवं तस्याः
समभजाया भाद्रभमष्टमं तदपि न शोभनम् ।
अन्यत्सर्वमविचारणीयम् ।

नाडीप्रभेदाः—(१) आद्यनाडी, (२) मध्य-
नाडी, (३) अन्त्यनाडी—चेत्येतास्तिस्रो नाड्यः
सन्ति । यदोभयोर्वैरवध्वोर्जन्म मध्यनाडी-
नक्षत्रेषु भवेत्तदा मेलनं न सत् । मध्यनाडीदोषस्तु
सर्वथा त्याज्यः ।

वर्गभेदाः—(१) अवर्गः, (२) कवर्गः, (३)
चवर्गः, (४) टवर्गः, (५) तवर्गः, (६)
पवर्गः, (७) यवर्गः, (८) शवर्ग-श्चेत्येतेऽष्टौ
वर्गाः संति ।

वर्गस्वामिनामानि—(१) गरुडः, (२) विडालः,
(३) सिंहः, (४) श्वानः, (५) सर्पः, (६)
मूषकः, (७) मृगः, (८) मेष-श्चेत्येतेऽवर्गात् क्र-
मादष्टवर्गाणां स्वामिनः संति । तत्र निजवर्गतः
पञ्चमो वर्गो नो शोभनः ।

रेवत्यादिभानां भागभेदाः—(१) पूर्वभागः (तत्र
रेवतीतः षण्णक्षत्राणि), (२) मध्यभागः (तत्रा-
र्द्राभतो द्वादशनक्षत्राणि), (३) परभागः (तत्रेन्द्र-
भतो नव नक्षत्राणि), पूर्वभागे वरः श्रेष्ठः ।
परभागे वधूः श्रेष्ठा । मध्ये तु द्वयोः
सुमतिः ।

नृद्वरपर्यायः—नृद्वरम् । 'इह कन्याजन्मभाद् द्वितीय-
नक्षत्रे वरजन्म न सत् ।

ग्रहमेलनभेदाः—(१) वरवध्वोर्जन्माङ्गात्तनुसुखा-
स्तमृत्यन्त्यगः कुजो नेष्टः ।

(२) तत्रगताः पापा अपि नेष्टाः ।

(३) वरजनने खलांतर्गतः सखलश्च सितोनेष्टः ।

ग्रथवा

सितात्सुखास्तमृतिगाः पापा न शस्ता एवं कन्या-
जनने चन्द्रादपि चितनीयाः ।

विवाहपर्यायाः—उद्वाहः, उपयमः, उपयमनम्,
उपयामः, करकमलपीडनम्, करकमलसंग्रहः, कर-
ग्रहः, करग्रहणम्, करतलग्रहः, करतलग्रहणम्,
करनिपीडनम्, करपीडनम्, करपीडा, करवारिज-
संग्रहः, कराब्जग्रहणम्, कराम्बुजार्दनम्, कराम्बु-
रुहग्रहणम्, करार्दनम्, करोत्पलग्रहः, दारकर्म
(ग्रन्), दारक्रिया, दारपरिग्रहः, दोग्रहः, दोग्रह-
क्रिया, दोर्वारिजार्दनम्, परिणतिः, परिणयः, परि-
णयनम्, पाणिग्रहः, पाणिग्रहणम्, पाणिग्रहोत्सवः,
पाणिनिपीडनम्, पाणिपयोजपीडनम्, पाणिपयोज-
पीडा, पाणिपीडनम्, पाणिपीडनविधिः पाणि-
पीडा, पाणिविषोदयग्रहः, प्रवेष्टपानीयरुहार्दनम्,
प्रवेष्टपीडा, प्रवेष्टोत्पलसंग्रहः, भुजग्रहः, भुजतो-
यजग्रहः, भुजवारिजग्रहः, भुजाब्जग्रहणम्, भुजा-
ब्जपीडा, भुजाभ्रपुष्पप्रसवग्रहः, भुजाम्बुजग्रहः,
भुजाम्बुजनिपीडनम्, वाधुक्यम्, विवाहः, विवाह-
कार्यम्, विवाहोत्सवः, शयकुशेशयमर्दनम्, शयग्रहः,
शयग्रहणम्, शयतोयजग्रहः, शयपीडनम्, शयाम्बु-
जग्रहः, शयसंग्रहः, समुद्वाहः, समुद्वाहविधिः, हस्त-
ग्रहः, हस्तग्रहणम्, हस्तपीडनम् इति ।

इह मदीयपद्यानि—

पाणिग्रहः, परिणयः, करपीडनं, च

दारक्रियो-पयम-पाणिपयोजपीडा ।

दोर्वारिजार्दन-करग्रहणो-पयामो-

द्वाहा, भुजाम्बुजनिपीडन-पाणिपीडे ॥१॥

शयग्रहः, पाणिपयोजपीडनं,

करार्दनं, हस्तनिपीडनं, तथा ।

भुजाब्जपीडा, भुजवारिजग्रहः,

प्रवेष्टपीडा, शयतोयजग्रहः ॥२॥

विवाह-वाधुक्य-करग्रहाश्च,

हस्तग्रहो, दारपरिग्रहश्च ।

भुजाभ्रपुष्पप्रसवग्रहश्च-

प्रवेष्टपानीयरुहार्दनं च ॥३॥

दारकर्म, भुजतोयजग्रहः,

पाणिपीडन-कराम्बुजार्दने ।

हस्तपीडन-करोत्पलग्रहौ,

दोग्रहः, परिणति-भुजग्रहः ॥४॥ इति ।

विवाहाग्निपरिग्रहपर्यायाः—प्रावस्थाधानम्,

उद्वाहपावकपरिग्रहः, विवाहाग्निपरिग्रहः ।

त्रेताग्निसंग्रहप०—त्रेताग्निसंग्रहः, त्रेतानलसंग्रहः,

श्रौताधानम् ।

वेदारम्भप०—ग्राम्नायोपक्रमः, वेदारम्भः, श्रुति-
प्रक्रमः ।

वेदव्रतप०—ग्रामव्रतविधिः, वेदव्रतम्, श्रुतिपतः
श्रुतिनियमः ।

महानाम्नीव्रतप०—महानाम्नीतपः, महानाम्नी-
नियमः, महानाम्नीव्रतम् ।

उपनिषद्व्रतप०—उपनिषत्तपः, उपनिषन्नियमः,
उपनिषत्पुण्यकम्, उपनिषद्व्रतम् ।

क्षुरिकाबन्धप०—क्षुरिकाबन्धः, क्षूरिकाबन्धः,
क्षूरिकाबन्धनम् ।

केशान्तप०—कचान्तः, केशान्तः, केशान्तकर्म,
केशान्तकृत्यम्, केशान्तक्रिया, गोदानम् ।

समावर्तनपर्यायाः—मेखलामोकः, मेखलाव्रतविमो-

चनम्, मौञ्जीबन्धविमोचनम्, मौञ्जीविमोक्षः, व्रतमोक्षणम्, समावर्तः, समावर्तनम्, समावर्तनकम् स्नानम् ।

वधूप्रवेशप०—नववधूप्रवेशः, नववधूप्रवेशनम्, वधूप्रवेशः, वधूसन्निवेशः, वधूसन्निवेशनम्, एष तु विवाहतोऽष्टदिनान्तराले कार्यः ।

द्विरागमप०—द्विरागमः, द्विरागमनम् ।

एषु तु विषमे मासे वर्षे वा कार्यः ।

यात्रापर्यायाः—अभिनिर्याणम्, गतिः, गमः, गमनम्, प्रयाणम्, प्रयाणकम्, प्रसरणम्, प्रस्थानम्, यात्रा, व्रज्या ।

दोषप०—दूषणम्, दोषः ।

दोषभेदाः—(१) वेधः (पञ्चशलाकासप्तशलाका-जन्यः), (२) लत्ता (लात), (६) युतिः (गोचर-ग्रहचारः), (४) वज्रः, (५) बाणः (मृत्युपञ्चकम्), (६) जामित्रम् (यामित्रम्), (७) पातः (रवीन्द्रोऽन्तिसाम्), (८) खार्जूरवेधः, (९) दिग्योगः, (१०) उपग्रहश्चैते दशदोषाः सन्ति । ते विवाहादौ वर्जनीयाः ।

इहान्येऽपि दोषाः सन्ति ।

तेषां नामानि यथा—

(१) संवत्सरान्तिमपक्षः (चैत्रकृष्णपक्षः), (२) आश्विनकृष्ण (महालय) पक्षः, (३) भीष्मपञ्चकम्, (माघशुक्लैकादशीतः पञ्चदिनात्मकः कालः), (४) यमपञ्चकम् (कार्तिककृष्णत्रयोदशीतः पञ्चदिनात्मकः कालः), (५) विश्वधल-पक्षः (त्रयोदशदिनात्मकः पक्षः), (६) गुर्वादित्य-योगः, (७) ग्रहणदिनम्, (८) त्रिविधोत्पातदिनम्,

(९) तिथिहानिः (प्रथमदिनम्), (१०) तिथिवृद्धिः, (११) क्षयमासः, (१२) मलमासः (अधिकमासः), (१३) पित्रोः श्राद्ध (तिथि) दिनम्, (१४) िष्टि-करणम् (भद्रा), (१५) नष्टचन्द्रः (कृष्णचतुर्दशी-तस्त्रिदिनात्मकः कालः), (१६) जन्ममासः, (१७) जन्मतिथिः, (१८) जन्मनक्षत्रम्, (१९) शुक्रास्तः, (२०) गुर्वस्तः, (२१) तयोः शैशववाढंके, (२२) सिंहमकरस्थेय्यः, (२३) वक्रगुरुः, (२४) अति-चारगुरुः, (२५) होलाष्टकम्, (२६) सेन्दुलग्नम्, (२७) सपापलग्नम्, (२८) सेन्दुलग्नांशः, (२९) सपापलग्नांशश्चेत्यन्ये दोषाः सन्ति ।

(१) चन्द्रगुडिः, (२) लग्नगुडिः, (३) गुरुगुडिः, (४) रविगुडिः, (५) तारागुडिः, (६) नैवन-गुडिः—श्चेत्यादयोऽपि विवाहादीनां मुहूर्तेष्व-पेक्षिताः ।

गृहपर्यायाः—गृहम्, गेहम्, वेष्टम् (अन्), सध (अन्), शेषस्तु देवे ।

वास्तुप०—प्रायः, गृहभूः, गृहार्हभूमिः, वास्तु, वेष्टभूमिः, सदनभूमिः ।

हस्तप०—करः, पाणिः, हस्तः शेषस्त्वन्यत्र ।

वास्तुभेदाः—(१) ध्वजः, (२) धूमः, (धूम्रः), (३) हरिः (सिंहः) (४) श्वा (अन्) (कुक्कुरः), (५) गौः (गो) (वृषभः), (६) खरः (गर्दभः), (७) इभः (हस्ती गजो वा), (८) ध्वांसकः वायसः (काको वा), इत्यष्टावायाः सन्ति ।

देर्ध्यपर्यायाः—प्रायतिः, दीर्घता, दैर्ध्यम्, ('लम्बाई' इति भाषा) ।

विस्तृतप०—विस्तरणम्, विस्तारः, विस्तृतिः ।

('चौड़ाई' इति भाषा) ।

गुणनप०—ग्राहतम्, गुण्यम्, हुतम्, शेषस्तु गणनावर्गः ।

पिण्डप०—गुणनफलम्, पिण्डम्, विस्तृतिर्दध्यर्हतिः ।
वास्तवादीनां नामानि—(१) वास्तु, (प्रायः),
(२) वारः, (२) ग्रंशकः, (४) धनम् (द्रव्यम्),
(५) ऋणम्, (६) नक्षत्रम्, (७) तिथिः, (८) योगः, (९) प्रायुः (उष्). चैते वास्तवादयो नव
वास्तुशास्त्रोक्तगणितविधिनाऽऽज्ञेयाः इति ।

वास्तुपर्यायी—प्रायः, वास्तु ।

नृपमन्दिरपर्यायाः—नृपमन्दिरम्, भूपालभवनम्,
राजनिकेतनम्, सौधम् ।

विमानप०—विमानम्, सप्ताहभवनम्, सावंभोम-
गृहम् ।

तद्भेदाः—(१) नन्दावर्तः (नन्दावर्तः), (२)
रुचकः, (३) वर्द्धमानः, (४) विच्छन्दकः (विच्छ-
दंकः), (५) सर्वतो भद्रः, (६) स्वस्तिकः ।
विशेषस्तु वास्तुशास्त्रे बृहत्संहितायां च द्रष्टव्यः ।
प्रासादपर्यायाः—देवमन्दिरम्, प्रसादनः, प्रासादः,
राजमन्दिरम् ।

हर्म्यप०—धनिवासः, हर्म्यम् ।

देवस्थानप०—प्रायतनम्, चैत्यम्, देवस्थानम्,
मन्दिरम्, सुरसभ्य (अन्), सुरालयः ।

यज्ञस्थानप०—प्रध्वरशाला, ऋतुशाला, मखशाला,
यज्ञशाला, यज्ञस्थानम् ।

हविर्गृहपर्यायाः—हविर्गृहम्, हविर्गृहम्, हविर्भवन-
म्, होत्रीयम् ।

शान्तिगृहप०—प्राथर्वणम्, शान्तिगृहम्, शान्ती-
निकेतनम्, शान्तीसदनम् ।

छात्रवृत्तिप०—आसथः, भ्रातृसध्यम्, छात्रालयः,
मठः ।

जिनमन्दिरप०—प्रायतनम्. चैत्यम्, जिनसभ्य
(अन्), विहारः ।

पर्णशालाप०—उटजः, पत्रशाला, पर्णशालम्, पर्ण-
शाला, ('फोपड़ा' इति भाषा) ।

शयनागारप०—अपवरकः, गर्भागारम्, वासीकः
(अस्), शयनागारम्, शयनास्पदम् ।

कोशप०—कोशः-षः, भाण्डागारम्, (भण्डार,
खजाना, तहसील, इति च भाषा) ।

सूतिकागृप०—अरिष्टम्, प्रसूतिभवनम्, सूतिका-
गृहम् ।

अन्नदानादिगृहप०—अन्नदानाद्युदवसितम्, प्रति-
श्रयः, सत्रशालम्, सत्रशाला ।

पानीयशालाप०—जलशाला, पानीयशाला, प्रपा ।
गोशालाप०—गोशाला, सन्दानिनी, सुरभिशाला ।

शिल्पिशालाप०—आवेशनम्, शिल्पिशाला ।

अश्वशालाप०—अश्वशाला, वाजिशालम्—ला,
मन्दुरा । 'घोड़शाल' इति भाषा ।

हस्तिशालाप०—गजशाला, चतुरम्, हस्तिशाला ।

पाकस्थानप०—पाकस्थानम्, महानसम्, रसवती,
सूदशाला ।

मुनिस्थानप०—आश्रमः, मुनिकुटी, मुनिस्थानम् ।

वृक्षप०—अंह्रिपः, अगः, अगच्छः, अगमः, अग्निरः,
अद्रिः, अनोकहः, आगमः, आरोहकः, उरुः, ऊर्णः,
करालिकः, कारस्करः, कुचिः, कुजः, कुञ्जः, कुटः
कुटारः, कुठः, कुठारः, कुठिः, कुरुहः, क्षित्तजः,
क्षित्तरुहः, गच्छः, चरणपः, जन्तुः, जर्णः, जीर्णः,

तरुः, द्रुः, द्रुमः, द्वीपः धरणीरुहः, नः, नगः, नन्दा-
वर्तः, नागः, पर्णी (इन्), पलाशी (इन्), पादपः,
पुलाकी (इन्), पुष्पदः, पुष्पफलदः, पुष्पफली
(इन्), फलदः, भूजः, भूषट् (ह्), भूरुहः, महोजः
महोरुहः, रूक्षः, वनस्पतिः, वसुः, वल्लिजन्मा
(अन्), वल्लिभूः, विटपी (इन्), विष्टरः, वृक्षः,
शाखी (इन्), शालः, शिखरी (इन्), सालः
सीमाकः, सीमिकः, स्कन्धी (इन्), स्थिरः, हरित्
(त्), हरितच्छदः, हरिद्रुः । 'पेड़' 'गाछ' 'विरुवा'
इति च भाषा ।

काष्ठपर्यायाः—काष्ठम्, दलिकम्, दारु, दारु-
मात्रः, स्थाणु, 'लकड़ी' इति भाषा ।

प्रस्तरप०—अश्मा (अन्), उपलः, काचकः, ग्रावा
(अन्), दृश (ष) त् (द्), पारटीटः, पारास्कः,
पारावुकः, पाषाणः, प्रस्तरः, मृन्मरुः, शिला,
'पत्थर' इ० भा० ।

मृत्तिकाप०—तुवरी, मृत्तिः, मृत्तिका, मृत् (द्),
मृदा, । 'मिट्टी' इ० भा, ।

पाषाणचूर्णप०—पाषाणक्षोदः, प्रस्तरचूर्णः,
शिलारजः (अस्), 'सिमेण्ट' इति भाषा ।

सुधाप०—कटशर्करा, लेपनम्, लेपनद्रव्यम्, सुधा,
सोधभूषणम् । 'चूना' इ० भा० ।

इष्टकाप०—इष्टका, दग्धमृत्खण्डम्, दग्धमृच्छ-
कलम् । 'ईष्ट' इति भाषा ।

शिल्पप०—कर्म (अन्), कला, शिल्पम्,
विज्ञानम् ।

शिल्पिप०—कारी (इन्), कारुः, कारुकः,
प्रकृतिः, शिल्पकारः, शिल्पी (इन्), । 'मिस्त्री'
'राज', 'मोड, इति च भाषा ।

वर्द्धकप०—काष्ठतद् (क्ष्), काष्ठतक्षकः, तक्षा
(अन्), त्वष्टा (ष्टृ), रथकृत् (त्), रथकारः,
वर्द्धकिः, शिल्पकारः, शिल्पकारी (इन्) । 'बडई'
इति भाषा ।

शयनगृहप०—प्रपवरकः, गर्भागारम्, वासीकः
(अस्) । शेषस्त्वन्यत्र ।

खट्वाप०—खट्वा, पर्यङ्कः, पल्यङ्कः, मञ्चः,
मञ्चकः ।

शय्याप०—तलिमम्, तल्पम्, शयनम्, शयनीयम्,
शय्या ।

निद्राप०—तन्द्रा-न्द्रिः-न्द्री, तामसी, नन्दीमुखी,
निद्रा, प्रमीला, शयनम्, श्वासहेतिः, संलयः,
संवेशः, स्वापः ।

अधिकनिद्राप०—सुखसुप्तिका, सुप्तम्, सुष्वापः ।

मनुष्यप०—मनुजः, मनुष्यः, मानवः, शेषस्तु
देववर्गे ।

पुरुषप०—नरः, पुरुषः, शेषस्तु देववर्गे ।

पति०—धवः, पतिः, भर्ता (तृ), शेषस्तु रवौ ।

स्त्रीप०—नारी, महिला, स्त्री, शेषस्तु सरस्व-
त्याम् ।

पत्नीप०—गृहिणी, पत्नी, भार्या, शेषस्तु सरस्व-
त्याम् ।

शिश्नप०—कामलता, पुंश्चिह्नम्, मेढः मेहनम्,
लङ्गुलम्, लाङ्गुलम्, लिङ्गम् शङ्कुः, शिश्नम्,
शेषः, शेषः (अस्) (न०), शेषः, शेषः (अस्)
(न०) ।

योनिप०—अपत्यपथः, च्युतिः, बुलिः, भगः,
योनिः, स्मरकूपिका, स्मरमन्दिरम्, स्त्रीचिह्नम् ।

वीर्यप०—आनन्दप्रभवम्, इन्द्रियम्, किट्टव-

जितम्, निषेकम् पुंस्त्वम्, पौरुषम्, प्रधानघातुः, बलम्, बीजसमुद्भवम्, रेतः (अस्) (न०), वीर्यम्, शुक्रम् ।
नरनारीप०—जम्पती, जायापती, दम्पती, भार्यापती ।

अथवा—

द्वन्द्वम्, नयुग्मम्, मिथुनम्, स्त्रीपुंसी (पुं० द्वि०) ।

मैथुनप०—कामकेलिः (स्त्री०), ग्राम्यधर्मः, निधुवनम्, पशुक्रिया (स्त्री०), पशुधर्मः, मैथुनम्, मोहनम्, रतम्, रतिः (स्त्री०) रहः (अस्) (न०), व्यवायः, संवेशनम्, सम्प्रयोगः, सम्भोगः, सुरतम् ।

आधानप०—आधानम्, गर्भाधानम्, निषेकः, बीजप्रक्षेपकालः ।

गर्भाशयप०—उल्बम्, गर्भाशयः, जरायुः, 'गर्भं मिल्ली' इति भाषा ।

रश्मिशुक्रमिथुनप०—ऊल्बम्, कललम् ।

दौहृदप०—दोहृदम्, दौहृदम्, लालसा, श्रद्धा ।

दोहृदान्विताप०—दोहृदान्विता, श्रद्धालुः ।

गर्भप०—गर्भः, गर्भः, दोहृदलक्षणम्, भ्रूणः ।

गर्भवतीप०—अन्तर्बन्ती, आपन्नसत्त्वा, उदरिणी,

गर्भवती, गर्भिणी, गुर्विणी, गुर्वी ।

प्रसवभासप०—वैजननः, सूतिमाः (अस्), सूतिमासः, जन्ममासः ।

प्रशवप०—उद्भवः, प्रसवः, प्रसूतिः (स्त्री), विजननम्, सवः, समुद्भवः ।

प्रसूताप०—जातसन्ताना, जातापत्या, नव-

१-२८

प्रसूता, प्रजाता, प्रसववती, प्रसूता, प्रसूतिका, विजाता, सूतका, सूतिका ।

उपसूतिकाप०—उपसूतका, उपसूतिका, उप-प्रसूता, उपप्रसूतिका ।

सूतिकागृहप०—अरिष्टम्, सूतिकागारम्, सूतिकागृहम्, सूतिकागृहम्, सूतिकाभवनम्, सूतिकावासः, सूतिगृहम् ।

पुत्रप०—आत्मजः, तनयः, नन्दनः, पुत्रः, शेष-स्त्वन्यत्र ।

पुत्रीप०—आत्मजा, कन्या, दुहिता, पुत्री, शेषस्त्वन्यत्र ।

बालकप०—अर्भः, अर्भकः, उत्तानशयः, कुमारः, कुमारकः, क्षीरकण्ठः, क्षीरकण्ठकः, क्षीरपः, गर्भः, डिम्भः, दारकः, पाकः, पृथकः, पोतः, पोतकः, बालः, बालकः, बालिशः, माणवकः, मुष्टिन्धयः, वटुः, वत्सः, शावः, शावकः, शिशुः, शिशुकः, स्तनन्धयः, स्तनपः ।

इति श्रीमुकुन्ददैवज्ञविरचिते ज्यौतिषशब्द-

कोषे दशमो मुहूर्त्तादिवर्गः समाप्तः ।

—०:—

आयुर्द्वयादिवर्गः ।

आयुः पर्यायाः—आयुः (पुं०), आयुः (उस्) (न०), जीवितकालः, परमायुः (उस्) (न०) ।

आयुष्यप०—आयुष्यम्, पथ्यम् ।

अरिष्टप०—अरिष्टम्, अशुभम्, कष्टम्, जन्म, रिष्टम् ।

अरिष्टमेवा—(१) गण्डारिष्टम्, (२) चन्द्रारि-

२६-५४

ष्टम्, (सु) ग्रहारिष्टम्, (४) योगारिष्टम्, (५)
पताकीविषजारिष्टं चैतेऽरिष्टस्य पञ्च भेदाः स्युः ।
गण्डान्तप०—गण्डान्तम् (न०), तिथ्यादिसन्धिः
(पु०) ।

गण्डान्तभेदाः—(१) तिथिगण्डान्तः, (२) नक्षत्र
गण्डान्तः, लग्नगण्डान्तश्चैते गण्डान्तस्य त्रयो
भेदाः सन्ति ।

तदुक्तं ग्रन्थान्तरे—

‘नक्षत्रतिथिलग्नानां गण्डान्तं त्रिविधं स्मृतम् ।
नवपञ्चचतुर्थानां ह्येकार्द्धघटिकास्मृतम् ॥

इति श० चि० १।७७३।

अभुक्तमूलप०—अभुक्तमूलम् । मूलक्षंघटिका-
विशेषः ।

तद्यथा—‘मूलस्यारम्भतः प्रथमाष्टघटयः, ज्येष्ठाया
अन्तिमपञ्चघटयः । एवं त्रयोदशघटयात्मकः
कालोऽभुक्तमूलकालो ज्ञेयः ।

आयुर्भेदाः—(१) अनायुः, (२) अल्पायुः, (३)
मध्यायुः, (४) दीर्घायुः, (५) पूर्णायुः, (६)
अमितायुश्चैते उषन्ताः क्लोबलिङ्गाः ।

अनायुःप०—अनायुः (उष्) (न०), तत्कालमरणम्,
तत्क्षणमरणम्, सद्योमरणम् ।

अल्पायुःप०—अल्पायुः, तुच्छायुः, स्वल्पायुः ।

मध्यायुःप०—मध्यमायुः, मध्यायुः ।

दीर्घायुःप०—उत्तमायुः, चिरायुः, दीर्घायुः, मह-
त्तरायुः, विपुलायुः ।

पूर्णायुःप०—परमायुः, पूर्णायुः,

साप्तवर्षशतम् (न०) मानवायुः (न०)

सपञ्चनिशाविंशत्युत्तरसमानां शतम् ।

१-२८

तदुक्तम्—

‘जीवेद्वर्षशतं समाश्रमपमृत्युविवर्जितम् ।’

इति दुर्गासप्तशत्याम् ।

इह स्पष्टमाह वराहः—

‘समा षष्टिद्विघ्नी मनुजकरिणां पञ्च च निशा’

इति बृहज्जातके ।

अमितायुःप०—अमितायुः, प्रमाणरहितायुः ।

यदुक्तं केशवेन—

‘कर्कीन्द्रज्ययुतोदये बुधसितौ केन्द्रे व्यरीशे
तरैरायुर्द्वयमितमितं जातकपद्धतौ ।

रामायणे तु तन्मानमुक्तम्—

‘दशवर्षसहस्राणि दशवर्षशतानि च ।

वसामि मानुषे लोके पालयन् पृथिवीमिमां ॥’
इति ।

आयुषोऽन्यभेदाः—(१) अनियतम्, (२) नियतम्,
(३) योगोत्थितम्, चैत आयुषस्त्रयो भेदाः सन्ति ।
अनियतपर्यायाः—अनियतायुः, अमितायुः, दिव्यायुः।
नियतायुःप०—गणितागतम्, ग्रहगणितजम्,
नियतम् ।

योगोत्थितायुःप०—जातकायुः, योगजायुः, योगो-
त्थितायुः ।

गणितागतायुर्भेदाः—(१) अंशायुः, (२) निसर्गायुः,
(३) पिण्डायुः, (४) जीवायुः, (५) मिश्रायुः,
(६) भिन्नाष्टकवर्गजायुः, (७) समुदायाष्टक-
वर्गजायुः, (८) मिश्रायुः, (९) रश्मिजायुः, (१०)
नक्षत्रजायुः, (११) नवांशजायुः, (१२) केन्द्रजायुः,
(१३) जैमिनीयायुः, (१४) वाढरायणायुः ।
आयुषोऽन्ये भेदा अपि सन्ति ।

२९-५९

नतपः—नतम् (पुं० न०) एतद्दशमलग्नसाधनो-
पकरणम् ।

नतभेदौ—(१) नतम्, (२) उन्नतञ्चैतौ नतस्य
द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तदुक्तं मदीय (मुकुन्द) पद्धतौ—

‘अभीष्टकालो द्युदलेन वर्जितोऽ

योत्रिशतश्चेदधिकः खषट् च्युतः ।

नतं परं प्राक्खगुणात्पकाधिके

ताभ्यां विहीनाः खगुणा इहोन्नते ॥’ इति ।

१।२।

नतप्रभेदाः—(१) पूर्वनतम् (दिनाद्धतः प्राक्कालः),
(२) पूर्वोन्नतम् (निशीथतः परः कालः), (३)
पश्चिमनतम् (दिनाद्धतः परो यातः कालः), (४)
पश्चिमोन्नतम् (निशीथतः प्राक्कालः) चैते नतस्य
चत्वारः प्रभेदाः सन्ति ।

भावपर्यायाः—भावाः, तन्वादयः, तेषां पर्यायास्तु
प्रागेवोक्ताः ।

दृष्टिपर्यायाः—दृक् (श्) (स्त्री०), दृष्टिः (स्त्री०)
शेषस्त्वन्यत्र ।

द्रष्टृप०—दर्शकः (त्रि०), दर्शयिता (तृ) (त्रि०),
द्रष्टा (ष्टृ) (त्रि०), पश्यतीति ।

दृश्यप०—दृश्यम्, द्रष्टव्यम्, दर्शनीयम्, द्रष्टुयोग्यं,
चैते त्रिलिङ्गाः सन्ति ।

यदुक्तं केशवेन—

‘खैकाग्निद्विखवेदरामयमभूखाभ्राभ्रमेकादिभे द्रष्ट्रा-
वर्जितदृश्यकस्येति’ जातकपद्धतौ ।

बलप०—ऊर्जम्, श्रोजः (अस्), तरः (अस्), दृढम्,
द्रविणम्, धीरः, धीरता, पराक्रमः, प्राणः, बलम्,
वीर्यम्, शक्तिः शुष्मम्, शौर्यम्, सत्त्वम्, सहः

१—२६

(अस्), सारम्, स्थाम (अन्) ।

बलभेदौ—(१) ग्रहबलम्, (२) भावबलम्, चैतौ
बलस्य द्वौभेदौ स्याताम् ।

ग्रहबलप्रभेदाः—(१) स्थानबलम्, (२) दिग्बलम्,
(३) कालबलम्, (४) नित्यगंजम्, (५) चेष्टा-
बलम्, (६) दृग्बलं, चैतानि ग्रहाणां षड्बलानि
सन्ति ।

स्थानबलप्रभेदाः—(१) उच्चबलम्, (२) सप्तै-
क्यजबलम्, (३) केन्द्रादिबलम्, (४) युग्मायुग्म-
बलम्, (५) द्रष्टृकाणबलम्, चैतेषां पञ्चानां
योगः स्थानबलं ज्ञेयम् ।

दिग्बलपर्यायाः—ग्राशाबलम्, दिग्बलम्, दिशा-
बलम्, हरिद्वलम् ।

तदानयनमुक्तं केशवेन—

‘मन्दाललग्नमिनात्कुजाच्च हिवुक्तं शोध्यं विधो-
र्भागवान्माध्यं ज्ञादगुस्तोऽस्तमत्र रसभात्पुष्टं
त्यजेच्चक्रतः । दिग्वीर्यं रसहृत्’ इति जातक-
पद्धतौ । ७॥

कालबलप्रभेदाः—(१) पक्षबलम्, (२) नतो-
न्नतबलम्, (३) द्युरात्रिथ्यंशबलम्, (४) वर्षे-
शादिबलं चैतेषां चतुर्णां योगः कालबलं बोध्यम् ।

वर्षेशादिबलप्रभेदाः—(१) वर्षेशबलम्, (२) मासे-
शबलम्, (३) दिनेशबलम्, (४) कालहोreshबल
चैतेषां चतुर्णां योगो वर्षेशादिबलं ज्ञेयम् ।

कालहोराप०—कालहोरा (स्त्री०) ।

अस्या आनयनविधिरुक्तो रामेण—

‘वारादेष्टिका द्विघ्नाः स्वाक्षह्नुच्छेषवर्जिताः ।
सैकास्तष्टा नगैः कालहोreshा दिनपात् क्रमात् ॥’
इति मुहूर्तचिन्तामणौ १ ।

१०—५८

तेनैव तत्प्रयोजनमुक्तम्—

‘वारे प्रोक्तं कालहोरासु तस्य’ इति ।

चेष्टाबलप्रभेदौ—(१) अयनबलम्, (२) चेष्टा-
बलं, चैतो चेष्टाबलस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।
तयोर्योग एव चेष्टाबल बोध्यम् ।

भावबलप०—भावबलम्, भाववीर्यम्, भावौजः ।

भावबलभेदौ—(१) भावदिग्बलम्, (२) भाव-
दृग्बलं, चैतो भावबलस्य द्वौ भेदौ स्याताम् ।

तत्र बुधगुरुदृशोर्योगः कार्यस्तदा स्फुटग्रहबलं
स्यात् ।

रश्मिप०—ग्रंशुः, करः, किरणः, मरीचिः,
रश्मिः, शेषस्तु रवौ ।

रश्मिभेदौ—(१) उच्चरश्मिः, (२) चेष्टा-
रश्मिश्चैतो रश्मेद्वौ भेदौ स्याताम् ।

इष्टप०—इष्टम्, शुभम् ।

कष्टप०—ग्रगुभम्, कष्टम् ।

तत्प्रभेदौ—स्पष्टगुभम्, स्पष्टागुभम्, स्फुट-
गुभम्, स्फुटागुभम् ।

गुणकनामानि—उच्चगुणकः, चेष्टागुणकः,
स्फुटगुणकः, मध्यमाश्रयगुणकः, स्पष्टाश्रयगुणकः,
कर्मयोग्यगुणकः ।

ग्रंशाद्युःपर्यायौ—ग्रंशाद्युः, सत्याद्युः ।

आयुर्भागप०—आयुरंशाः, आयुर्भागाः, आयु-
लंवाः,

हानिप०—अपचयः, अपहारः, हरणम्, हानिः ।

हानिभेदाः—(१) चक्रार्द्धहानिः (चक्रपातार्द्ध-
हानिः), (२) शत्रुक्षेत्रगतहानिः, (३) अस्तगत-
हानिः, (४) सन्नस्थपापहानिः । (५) नीच-

भगतहानिः, (६) नीचभस्थग्रहयुवतहानि
श्चैतानि षड्विधहरणानि स्युः ।

पिण्डायुर्गुणकाः—(१) गोडब्जाः, (२) तत्त्वानि,
(३) तिथयः, (४) रवयः, (५) दिनानि, (६)
स्वर्गाः (७) नरवाः, चैते र वेः क्रमात्पिण्डायु-
र्गुणकाः सन्ति ।

निसर्गाद्युर्गुणकाः—(१) नखाः, (२) भूः, (३)
द्वौ, (४) गावः, (५) घृतिः, (६) नखराः, (७)
पञ्चाशत्, चैते खेः क्रमान्तिसर्गाद्युर्गुणकाः
सन्ति ।

पिण्डायुःप्रभृतीनामंशप०—पिण्डायुरंशाः, पिण्डा-
युर्भागाः, पिण्डायुर्लंवाः’ निसर्गायुरंशाः, निस-
र्गायुर्भागाः, निसर्गायुर्लंवाः, जीवायुरंशाः, जीवायु-
र्भागाः, जीवायुर्लंवाः ।

हानिसंस्कृतायुरंशप०—हरणसंस्कृतायुरंशाः, हा-
निसंस्कृतायुर्भागाः, हानिसंस्कृतायुर्लंवाः ।

वर्षाद्यायुःप०—अब्दाद्यायुः, वर्षमुखायुः, वर्षा-
द्यायुः शरदानायाः, समावदनायुः, हायना-
स्यायुः ।

अन्तर्दशप०—अन्तरम्, अन्तर्दशा, पक्ता (क्तृ),
पाचकः ।

दशाप्रवेशप०—दशानिवेशः, दशाप्रवेशः, दशा-
सन्निवेशः, दायप्रवेशः ।

नक्षत्रप०—ऋक्षम्, नक्षत्रम्, भम्, शेषस्तु नक्षत्र-
पर्याये ।

भभुक्तप०—इतः, गतः, प्रगतः, प्रयातः भभुक्तः,
भयातः यातः ।

भभोग्यप०—अगतः, अयातः, एष्यः, गम्यः,

भगम्यः, भभोगः, भभोग्यः, भैष्यः, भोग्यः, येयः ।

गतगम्ययोः पर्यायी यात-येयावित्युक्तं

श्रीपतिना—

मिहिरविरहितेन्दोरंशकेभ्यो द्विचन्द्रैर्गततिथि-
निचयः स्यात्तत्र शेषं गतारूपम् । तदपि हरवि-
गुण्डं गम्यकं तद्विलिप्ता गतिविवरविभक्ता यात-
येया विनाडयः ॥ इति सिद्धान्तशेखरे—इति
केतकीटीकायाम् ७२।१५३

सर्वक्षेप०—सर्वभोगः, सर्वभोग्यः, सर्वक्षेम् ।

स्पष्टभुक्तप०—स्पष्टभुक्तम्, स्फुटभुक्तम् ।

स्पष्टभोग्यप०—स्पष्टभोग्यम्, स्फुटभोग्यम् ।

स्पष्टसर्वक्षेप०—स्पष्टसर्वक्षेम्, स्फुटसर्वक्षेम् ।

दशापर्यायाः—दशा, दायः ।

दशानामानि—अष्टोत्तरीदशा, कालचक्रीदशा,
चरदशा, महादशा, योगिनीदशा, विशोत्तरीदशा ।

एवं अन्या अपि विविधा दशाः सन्ति ।

विशोत्तरीदशेशानामानि—(१) आदित्यः, (२)
चन्द्रः, (३) कुजः, (४) राहुः, (५) जीवः, (६)
शनिः, (७) बुधः, (८) केतुः, (९) शुक्रश्चैते-
विशोत्तर्या कृतिकानक्षत्रतः क्रमेण आदित्यादयो
नवग्रहा दशाधिपा ज्ञेयाः ।

दशेशवर्षाणि—(१) रसाः, (२) दश, (३) शैलाः,
(४) धृतिः, (५) अष्टिः, (६) अतिधृतिः, (७)
अत्यष्टिः, (८) सप्त, (९) विशतिः । इति आदि-
त्यक्रमतो दशेशानां वर्षाणि सन्ति ।

योगिनीदशाधिपनामानि—(१) मङ्गला, (२)

पिङ्गला, (३) धान्या, (४) भ्रामरी, (५) भद्रिका,
(६) उत्का, (७) सिद्धा, (८) सङ्कटा, चैता
अष्टौ योगिनीदशाधिपा आर्द्रानक्षत्रतः क्रमेण
ज्ञेयाः ।

योगिनीदशेशवर्षाणि—(१) एकः, (२) द्वौ, (३)
त्रयः, (४) चत्वारः, (५) पञ्च, (६) षट्, (७)
सप्त, (८) अष्टौ, चेति मंगलाक्रमतो दशाधि-
पानां वर्षाणि सन्ति ।

दशाप्रभेदाः—(१) दशा, (२) अन्तर्दशा, (३)
विदशा (उपदशा), (४) सूक्ष्मदशा (५) प्राण-
दशा, चेत्येते दशायाः पञ्चभेदाः सन्ति ।

अन्तर्दशापर्यायाः—अन्तरम्, अन्तर्दशा, अन्तर्दायः,
अपहारः, अपहृतिः, भुक्तिः, हृतिः ।

विदशाप०—उपदशा, विदशा ।

पाचकप०—पक्ता (क्तृ), परिपाचकः, पाचकः ।

फलापककालप०—परिणतिः, परिणामः, परि-
पाकः, पाकः, फलपाककालः, विप कः ।

जन्मराशिप०—जन्म (अन्), जन्मभम्, जन्मराशिः,
जन्मक्षेम् ।

जन्मराशिस्वामिप०—ऋक्षेशः, जन्मभनाथः, जन्म-
राशिनाथः, जन्मक्षस्वामी (इन्) ।

इति श्रीमुकुन्ददेवशिवरचिते ज्योतिषशब्दकोषे
एकादश आयुर्दायादिवर्गः समाप्तः ।

—:०:—

दृष्ट्यादिपर्यायिकलोदाहरणवर्गः ।

वचनपर्यायाः—अवलोकः, अवलोकनम्, अव-
क्षणम्, अवक्षा, आलोकः, आलोकनम्, आलोच-
नम्, ईक्षणम्, ईक्षा, दर्शनम्, दृक् (श्) (स्त्री),
दृशिः (स्त्री०), दृश्या (स्त्री), दृष्टिः (स्त्री),
द्योतनम्, निध्यानम्, निभालनम्, निरीक्षणम्,
निर्वर्णनम्, निशमनम्, निशामनम्, परिलोकनम्,
प्रेक्षणम्, प्रेक्षा (स्त्री०), लोकः, लोचनम्, विलो-
कः, विलोकनम्, विलोचनम्, वीक्षणम्, वीक्षा
(स्त्री), समालोकः, समालोकनम्, समालोचनम्,
समीक्षणम्, समीक्षा (स्त्री) ।

प्रेक्षणक्रियाप०—अवलोकितम् (न०), आलो-
कितम् (न०), ईक्षितम् (न०), निरीक्षितम्
(न०), वीक्षितम् (न०) इत्यादयः सर्वेशब्दा
नपुंसके ज्ञेयाः ।

दक्षितप०—अभिवीक्षितः, अवलोकितः, अव-
क्षितः, आलोकितः, ईक्षितः, दर्शितः, दृष्टः,
निरीक्षितः, निभालितः, परिलोकितः, प्रदृष्टः,
प्रविलोकितः, प्रसमीक्षितः, प्रेक्षितः, प्रोद्धीक्षितः,
लोकितः, विलोकितः, वीक्षितः, सन्दर्शितः,
सन्दृष्टः, सम्प्रदृष्टः, समालोकिः, समीक्षितः,
श्चते सर्वे शब्दास्त्रिलिङ्गा भवन्ति ।

दर्शनीयप०—अवलोकनीयः, अवलोकितव्यः,
अवलोक्यः, अवक्षेणार्हः, अवक्षणीयः, आलोक-

नार्हः, ईक्षणार्हः, ईक्षणोयः, ईक्षितुयोग्यः,
ईक्षितव्यः, ईश्यः, द्रष्टव्यः, द्रष्टुयोग्यः, प्रेक्ष-
णोयः, प्रेक्ष्यः, वीक्षणोयः, वीक्ष्यः, समीक्षणोयः,
समीक्ष्य-श्चते त्रिलिङ्गाः ।

दृष्टृप०—आलोकी (इन्) (त्रि०), दशकः, दर्श-
यिता (तृ), दर्शी (इन्), दृष्टिकर्ता (तृ),
द्रष्टा (ष्टृ), समालोकी (इन्) एते सर्वे त्रि-
लिङ्गाः ।

दृश्यप०—दृश्यः (त्रि०), प्रेक्ष्यः (त्रि०), वीक्ष्यः
(त्रि०), समीक्ष्यः (त्रि०) ।

दृश्यन्प०—दृश्यन् (न०), प्रेक्षन् (न०),
वीक्ष्यन् (न०), समीक्ष्यन् (न०) ।

दृष्ट्वाव्ययप०—अवलोक्य (अ०), आलोक्य
(अ०), दृष्ट्वा (अ०), निरीक्ष्य (अ०), प्रस-
मीक्ष्य (अ०), प्रेक्ष्य (अ०), विलोक्य (अ०),
वीक्ष्य (अ०), सम्प्रेक्ष्य (अ०) ।

दृश्यत्प०—अवलोकयन् (त्) (त्रि०), आलोक-
यन् (त्) (त्रि०), परिलोकयन् (त्) (त्रि०),
पश्यन् (त्) (त्रि०), विलोकयन् (त्) (त्रि०) ।

दृश्यमानप०—अवेक्ष्यमाणः (त्रि०), आलो-
क्यमानः (त्रि०), ईक्ष्यमाणः (त्रि०), दृश्यमानः
(त्रि०), निरीक्ष्यमाणः (त्रि०), परिदृश्यमानः
(त्रि०), परिलोक्यमानः (त्रि०), विलोक्यमानः
(त्रि०), वीक्ष्यमाणः (त्रि०), सन्दृश्यमानः

(१) देखना (२) देखने की क्रिया (३) देखा (४) देखने योग्य (५) देखने वाला (६) देखा जाने वाला (७) दिखालाई देने वाली वस्तु (८) देख कर (९) देखता हुआ (१०) जो देखा जाता है ।

(त्रि०), सन्निरिक्ष्यमाणः (त्रि०), समालोक्य-
मानः (त्रि०) ।

‘दृष्टिदृष्टप०—ईक्षणवीक्षितः, दर्शनप्राप्तः, दृष्ट-
देहः, दृष्टमूर्तिः, दृष्टशरीरः, दृष्टिदृष्टः, दृष्टि-
पथगतः, प्रविलोकनयुतः, प्रसमीक्षितदेहः, प्रेक्ष-
णतांगतः, प्रेक्षणत्वयात-श्चेते सर्वे त्रिलिगा
भवन्ति ।

स्थितिप०—अवस्थानम् (न०), अवस्थितः
(स्त्री०), आसना (स्त्री०), आस्था (स्त्री०),
आस्या (स्त्री), उपविष्टिः (स्त्री०), निष्ठा
(स्त्री०), प्रतिष्ठा (स्त्री०), वासः (पुं०), व्यव-
स्थानम् (न०), व्यवस्थितिः (स्त्री०), संस्था
(स्त्री०), संस्थितिः (स्त्री०), स्थितिः, (स्त्री०),
एते सर्वे षष्ठीविभक्त्यन्ते प्रयोज्याः । यथा रवे-
र्भेषे स्थितिः । इति ।

संयोगवाचकशब्दाः—अन्वयः (पुं०), मिलनम्
(न०), मेलः (पुं०), मेलकः (पुं०), मेलनम्
(न०), युति (स्त्री०), योगः (पुं०), संयुतिः
(स्त्री०), संयोगः (पुं०), संसर्गः (पुं०), सङ्गः
(पुं०), सङ्गतिः (स्त्री०), सङ्गमः (पुं०), सम-
न्वयः (पुं०), समागमः (पुं०), समाजः (पुं०),
समायोगः (पुं०), समितिः (स्त्री०), एते सर्वेऽपि
षष्ठीविभक्त्यन्ते प्रयोज्याः । यथा—‘खलग्रहाणां
मिलनम् ।’ इति ।

युक्तवाचकशब्दाः—अन्वितः, आद्यः, आश्लिष्टः,
आलिङ्गितः, प्रयुतः, प्रयुक्तः, मिलितः, मिश्रितः,
युक् (ज्), युक्तः, युतः, लङ्गितः, लङ्गः, लीनः,

शाली (इन्), संयुक् (ज्), संयुक्तः, संयुतः,
संलग्नः, संश्लिष्टः, संसक्तः, सहितः, सक्तः,
सखा, सङ्गतः, सनाथः, समन्वितः, समादृत्यः,
समेतः, सम्पद्यमानः, सम्पृक्तः, सम्मिश्रः, सहितः,
एते सर्वे त्रिलिङ्गा भवन्ति । ते तृतीयाविभ-
क्त्यन्ते योज्याः । यथा—‘‘खलैः समेतः ।’’
इति ।

व्याप्तवाचकशब्दाः—आचितः, आश्रितः, उप-
विष्टः, निचितः, समाक्रान्तः एते त्रिलिङ्गाः तृती-
याविभक्त्यन्ते योज्याः ।

प्राप्तवाचकशब्दाः—अधिगतः, आगतः, आपन्नः,
आप्तः, आयातः, आस्थितः, इतः, उपगः, उप-
गतः, उपयातः, उपेयिवान् (वस्वन्तः), गः,
गतः, प्रगतः, प्रयातः, प्राप्तः, यातः, समधिगतः,
समागतः, समासादितः, समुपस्थितः, समुपेतः,
सम्प्राप्तः एते त्रिलिङ्गाः ।

स्थितवाचकशब्दाः—अधिष्ठितः, अवस्थितः,
आश्रितः, आसनावस्थितः, आसीनः, उपविष्टः,
उपस्थितः, कृतावस्थानम्, प्रतिष्ठितः, विराज-
मानः, व्यवस्थितः, श्रितः सश्रितः, संस्थः,
संस्थितः, समाश्रितः, समासीनः, समुपाश्रितः,
सेवितः, स्थः, स्थितः । एते त्रिलिङ्गाः ।

स्थानवाचकशब्दाः—आयतनम्, आश्रयः, आस्प-
दम्, कृतपदः, कृतस्थितिः, कृतायतनः, कृताश्रयः,
कृतास्पदः, गृहम्, पदम्, संश्रयः, स्थलम्,
स्थानम् ।

मिलित्वाऽव्ययवाचकशब्दाः—उपेत्य, मिलित्वा

(मिलकर), सम्मिल्य, समुपेत्य, समेल्य, अङ्गपवान्, अस्तपवान्, पण्डितवान्, साधुमान्, एतेऽव्ययाः ।

प्राप्याव्ययवाचकशब्दाः—अधिगम्य (प्राप्त होकर), प्राप्य (पाकर), सम्प्राप्य ।

पूर्णपर्यायाः—आचितम्, छन्नम्, निचितम्, पूरितम्, पूर्णम्, भरितम्, व्याप्तम्, एते त्रिलिङ्गाः ।

सम्बन्धप०—युक्तिः (स्त्री०), संयोगः (पुं०), संसर्गः, संस्पर्शः, समागमः, सम्पर्कः, सम्बन्धः, स्पर्शः, स्पृष्टिः (स्त्री०) ।

सम्बन्धभेदाः—(१) अन्योन्यराशिस्थितत्वं प्रथमः, (२) परस्परदृष्टिसम्बन्धो द्वितीयः, (३) एकत्र दृष्टिसम्बन्धस्तृतीयः, (४) सहावस्थानसम्बन्धश्चतुर्थः, इत्येते सम्बन्धस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

सम्बन्धप०—संयोगी, संसर्गी, सम्पर्की, सम्बन्धी, एते इन्नतास्त्रिलिङ्गाः स्युः ।

अण्प्रत्ययान्तशब्दाः—कौलः, कौशः, स्मारः ।

युक्तस्थितादिवाचकप्रकीर्णशब्दाः—अधिकलः, अधिकृत्, अधियोगः, अधिश्रितः, अध्यासितः, अध्यासीनः, अध्युषितः, अभिगतः, अभ्युपेतः । आयातः, अवलम्बितः, अष्टमः, नवमः, षष्ठः, आकीर्णः, आक्रान्तः, आरूढः, आवासः, आश्रित्य (अ०), कलितः, कृताधिकारः, चन्द्राधियोगः, इष्टयुतः, निरतः, निष्ठः, पतितः, प्रकल्प्य (अ०), प्रपूर्णम्, मिश्रः, यथातथा (कर्मनिवृत्त्यर्थवाचकः), याप्यः, योगाधियोगः, वहः, विराजमानः, समनुपतितः ।

मनुबन्तशब्दाः—तपोवान्, तमोवान्, भानुमान्,

मन्दवान्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

मत्बर्थीयशब्दाः—अधिकारी, अधिशाली, अवलम्बी, केन्द्री, जुः (ष), पाली, भाक् (ज), यायी युक् (ज्), योगी, विहारो, सङ्गी, स्थायी, स्पृक् (श्), एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

णिनिप्रत्ययान्तशब्दाः—आलम्बी, गामी, चारी, निवासी, वर्ती, वासी, शाली, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

सहसमासजशब्दाः—साधिकारः, सघनः, समदः, समुखः, ससरस्वतीशः ।

दृष्टिप०—आलोकः, (पुं०) आलोकनम् (न०), आलोचनम्, (न०), ईक्षणम् (न०), ईक्षा (स्त्री०), दर्शनम् (न०) दृक् (श्) (स्त्री०) दृशिः (स्त्री०), दृष्टिः (स्त्री०) द्योतनम् (न०), निध्यानम्, निभालनम्, (न०), निर्वर्णनम्, (न०), निशमनम्, (न०), निशामनम् (न०) ।

दृष्टप०—अवलोकितः, आलोकितः, ईक्षितः, निरीक्षितः, परिलोकितः, परीक्षितः, प्रदृष्टः, प्रेक्षितः, प्रोद्दीक्षितः, लोकिताः, विलोकितः, संवीक्षितः संदृष्टः, समालोकितः, समीक्षितः, सम्प्रदृष्टः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

दृष्टिदृष्टवाचकप्रकीर्णशब्दाः—दत्तनेत्रः, दृष्टदेहः, दृष्टमूर्तिः, दृष्टशरीरः, दृष्टिघटितः, दृष्टिशुद्धः, प्रेक्षणता, प्रेक्षणत्वम् ।

युतीक्षणवाचकशब्दाः—ईक्षान्वयवान्, दर्शनयोगः, युतिदृक्, युतिवीक्षणम्, वीक्षणसमागमः ।

दृष्ट्वावाचकाव्ययशब्दाः—अवेक्ष्य, आलोक्ष्य,

दृष्ट्वा, प्रेक्ष्य, विलोक्य, संदृश्य, समीक्ष्य, एतेऽव्ययाः स्युः ।

मध्यप०:—अन्तः (२) (अ०), अन्तरम् (न०), अन्तरा (अ०), अन्तरालम् (न०), अन्तरालकम् (न०), अभ्यन्तरम् (न०), मध्यः (पुं० न०) ।

मध्यगतप०—अन्तरगतः, अन्तर्गतः, मध्यगः, मध्यगतः, मध्ययातः ।

विनार्थवाचकाव्ययशब्दाः—अन्तरेण, ऋते, विना, हिरू, एतेऽव्ययाः स्युः । क्वचित्—अन्तरम्, वर्जनमपि ।

वर्जितवाचकशब्दाः—उज्झितः, ऊनः, ऊनितः, च्युतः, न्यूनः परिच्युतः, मुक्तम्, रहितः, वर्जितः, वि (अ०), विमुक्तः, वियुक्तः, वियुतः, विरहितः, विवर्जितः, विशेष्यम्, विश्लेष्यम्, विहीनः, वीतः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

अन्तरवाचकशब्दाः—अन्तरम्, विवरम् ।

वर्ज्यवाचकशब्दाः—परिवर्जनीयः, परिवर्जितव्यः, परिवर्ज्यः, वर्जनीयः, वर्जितव्यः, वर्ज्यः, (छोड़ने योग्य) ।

वर्जयित्वावाचकाव्ययशब्दाः—अप, अपहाय, अपास्य, त्यक्त्वा, परिहृत्य, प्रोज्झ्य, वर्जयित्वा, विहाय, सन्त्यज्य, हित्वा, एतेऽव्ययाः,

गतवतुप्रत्ययान्तशब्दाः—आश्रितवान्, इतवान्, गतवान्, प्राप्तवान्, यातवान्, स्थितवान्, एते-त्रिलिङ्गाः स्युः ।

ज्ञानञ्-कानञ् प्रत्ययान्तशब्दाः—ईक्ष्यमाणः, वर्तमानः, विद्यमानः, विराजमानः, विलोक्यमानः,

वीक्ष्यमाणः, शोभमानः, समीक्ष्यमाणः, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

शतुप्रत्ययान्तशब्दाः—अघ्रितिष्ठन्, गच्छन्, चरन्, चलन्, तिष्ठन्, निवसन्, पश्यन्, प्रवसन्, भवन्, वसन्, व्रजन्, सन्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

प्रकीर्णशब्दाः—अगुरुगः, गुरुगः, समभगः, एतेऽपि त्रिलिङ्गाः स्युः ।

अथातः परं स्थितिपर्यायाणामुदाहरणानि प्रदर्श्यन्ते (ठहरने का स्थान) ।

अवस्थानम् (न०) स्थितिः, वासः, प्रतिष्ठा ।

यथा—‘अवस्थानमङ्गे शशाङ्के ज्यमानाम्’ इति ग्रन्थकारः । अवस्थितिः (स्त्री०) वासः ।

” ‘अवस्थितिर्लाभगृहेसतां चेत्’ इति ग्रं. का. । आसना (स्त्री०) स्थितिः ।

” ‘भवति दिवसमर्तुस्त्वआसनायामजर्क्षे’ इ. ग्रं. का. । आस्था (स्त्री०) स्थितिः ।

” ‘आस्थायां यदि घटभे खरांगुसूनोः’ इ. ग्रं. का. । आस्या (स्त्री०) स्थितिः ।

” ‘आस्यायां पुण्डरीके जनजनिमये पद्मिनी-नाथसूनोः’ इ. ग्रं. का. ।

उपविष्टिः (स्त्री०) वासः ।

” ‘यदोपविष्टिर्मंदने खलानाम्’ इ. ग्रं. का. । निष्ठा (स्त्री०) स्थितिः ।

” ‘निष्ठाञ्जनीलाम्बरभास्वतां भवे’ इ. ग्रं. । प्रतिष्ठा (स्त्री०) स्थितिः ।

” ‘पुण्ये पपीपङ्गुक्विप्रतिष्ठा’ इ. ग्रं. का. । वासः (पुं०) १ अवस्थानम् । २ गृहम् ।

- „ 'त्रिषडायेष्वसद्भासो विशेषेण गुरुदयः ।' इ. ग्रं. का. ।
इ. ग्रं. का. ।
व्यवस्थानम् (न०) स्थितिः ।
„ 'व्यवस्थानमन्त्ये क्षीनेन्दुजानाम्' इ. ग्रं. ।
व्यवस्थितिः (स्त्री०) १ अवस्थानम् ।
२ व्यवस्था ।
„ 'व्यवस्थितिर्जन्मनि वित्तभावे खलग्रहाणां
धनहानिमाहुः ।' इति ग्रं० का० ।
संस्था (स्त्री०) स्थितिः ।
„ 'संस्थाजनौ जीवगृहे जडांशोः' इ. ग्रं. का. ।
संस्थितिः (स्त्री०) स्थितिः ।
„ 'बन्धुनुसदने कुजराह्वोः संस्थितौ रचयति
क्षयरोगम् ।' इति जैमिनीयपद्यामृते ।
अथवा—
'केन्द्रत्रिकोणरन्ध्राधेष्वनयोः (लग्नेन्दोः)
शुभसंस्थितिः ।' इति ग्रन्थान्तरे ।
वा—
'सतां संस्थितिः सूनुभे सूनुलब्धिः' इ. ग्रं. ।
स्थितिः (स्त्री०) अवस्थानम् ।
'उशनसः कलशे जनुषि स्थितौ'
इति जातकाभरणे ।
अथेदानीं संयोगवाचकशब्दोदाह०
अन्वयः (पुं०) संयोगः, सम्बन्धः, मेलः ।
„ यदान्वयोऽङ्गे गुरुभास्वतोर्जनी' इ. ग्रं. का.
मेलः (पुं०) } सङ्गः, सङ्गमः ।
मेलकः „ }
मेलनम् (न.) ।
यथा—'मदे मेलनं मन्दमार्तण्डनाम्नोः' इ. ग्रं. का.
युक्तिः (स्त्री०) सङ्गः ।
„ 'यमारयोर्भुक्तिरनङ्गभावे' इ. ग्रं. का. ।
युतिः (स्त्री०) योगः, समागमः ।
„ 'मदनमन्दिर आरभयोर्युतिः' इ. ग्रं. का. ।
योगः (पुं०) १ संयोगः २ युक्तिः ।
„ 'अथ कण्ठकायेशयोगेऽतिपराक्रमी स्यात्'
इ० ग्रं० का० ।
सयुतिः (स्त्री०) संयोगः ।
„ 'अग्रे संयुतिर्मङ्गलादित्यसूचोः' इ. ग्रं. का.
सयोगः (पुं०) मेलनम्, सम्बन्धः ।
„ 'संयोग आये यमयामिनीशयोः' इ. ग्रं. का.
संसर्गः (पुं०) १ संगः, सङ्गमः २ सम-
वायादिसम्बन्धः ।
„ 'संसर्ग आङ्गिरसगौररश्म्योः' इ. ग्रं. का. ।
सङ्गः (पुं०) १ संयोगः, सङ्गमः, मेलः,
ऐक्यम् २ संसर्गः, संस्पर्शः ।
„ 'सङ्गो विसारे विधुवासरेशयोः' इ. ग्रं. का.
सङ्गतिः (स्त्री०) सङ्गमः ।
„ 'वृषे सङ्गतिः षोडशांगुडपत्योः' इ. ग्रं. का.
सङ्गमः (पुं०) संगः, मेलकः ।
„ 'जम्बालनीड उडुपाचिचतसङ्गमश्चेत्'
इ० ग्रं० का० ।
समन्वयः (पुं०) संयोगः, मिलनम् ।
„ 'मतिपतिः सबलोऽत्र समन्वये शखपयोः
सति कण्ठकभे तथा ।' इ० ग्रं० का० ।
समागमः (पुं०) संयोगः ।
„ 'उडुपतेवृषभेऽत्र समागमः' इ० ग्रं० का० ।
समाजः (पुं०) समितिः, संयोगः ।

„ ‘ह्याङ्गे हरीन्दुशमानां समाजः’ इ० ग्रं० का
समायोगः (पु०) संयोगः, समागमः, सम्बन्धः
„ ‘समायोगो याम्ये यमजनकनीहारकरयोः’
इ० ग्रं० का० ।

समितिः (स्त्री०) समाजः, संयोगः ।

„ ‘भग्लौविदां समिति रायगृहेऽर्थलाभः’ इ. ग्रं.
अथाधुना युक्तवाचकशब्दानामुदाहरणानि
प्रदर्शयन्ते ।

अन्वितः (त्रि०) युवतः ।

„ ‘कल्याणयातो कविनान्वितः कलेट्’ इ. ग्रं.
आढ्यः (त्रि०) युक्तः ।

„ ‘शुभाशुभाढ्ये यदि जन्मलग्ने’

इति जातकपारिजाते ।

आश्लिष्टः (त्रि०) आलिङ्गितः ।

„ ‘आये सदाऽऽश्लिष्ट इनारमन्दे’ इ. ग्रं. का.
आलिङ्गितः (त्रि०) युक्तः ।

„ ‘तनयभवननाथो धन्विनाऽऽलिङ्गिताङ्गः’
इ० ग्रं० का.

उपेतः (त्रि०) युक्तः ।

„ षट्त्रिंशद्व्याष्टमोपेता व्ययवित्तगृहाधिपाः’
इ० जा० पा० ।

प्रयुतः (त्रि०) युक्तः ।

यथा—‘दिनपती प्रयुते मदनेऽशुभे’ इ. ग्रं. का. ।

प्रयुक्तः (त्रि०) युक्तः ।

„ ‘भाग्ये भगे भास्करिणा प्रयुक्ते’ इ. ग्रं. का.

प्रसक्तः (त्रि०) संबद्धः, मिलितः ।

„ ‘शुभस्यास्य प्रसक्तस्य’ इत्युद्वायप्रदीपे ।

मिलितः (त्रि०) युक्तः, सङ्गतः ।

„ ‘श-कु-बु-जीमिलिताश्च दिवाम्बुगे भृगुसुते
करनाश उतांगुलेः ।’ इति गिरिधरः ।

मिश्रितः (त्रि०) मिलितः, युक्तः ।

„ ‘मदालये मिश्रित धारविद्भ्याम्’ इ. ग्रं. ।
युक् (ज्) (त्रि०) युक्तः ।

„ ‘सचरणभूयुग्मसनमभीष्टम् ।’ इ० ग्रं० ।
युक्तः (त्रि०) युतः, मिलितः ।

„ ‘अथ निर्मलैः । युक्तेऽमलांशे सहजे च कारके’
इति ग्रं० का० ।

युतः (त्रि०) युक्तः, सहितः ।

„ ‘चरराशियुतेलग्ने धरासुतयुते मदे ।’

इति प्रश्नमार्गे ।

लगितः (त्रि०) } संयुक्तः, मिलितः ।
लग्नः „ }
लीनः „ }

„ ‘शनिना लगिते लग्ने, हे ली लग्ने सुधांशुना
मङ्गले ग्लौभुवा लीने’ इ० ग्रं० का० ।

आलिङ्गिताङ्गः (त्रि०) मिलितदेहः ।

„ ‘आलिङ्गिताङ्गो धनुषाऽङ्गो मृदुः’ इ. ग्रं.

संयुक् (ज्) (त्रि०) } युक्तः ।
संयुक्तः „ }
संयुतः „ }

„ ‘पापसंयुजि मारनिकेते’ इ० ग्रं० का० ।

धनेशे लाभसंयुक्ते’ इति । ‘कारके बलहीने
वा क्रूरषट्पञ्चसंयुते ॥ इति च त्रि० मा०

संलग्नः (त्रि०) संयुक्तः ।

„ ‘संयुक्ते रविणा तुषारकरिणे’ इ० ग्रं० का०

संश्लिष्टः (त्रि०) मिलितः, आश्लिष्टः ।

„ ‘संश्लिष्टः शशिना सरोरुहसुहृत्’ इ. ग्रं. का

संप्रक्तः (त्रि०) संलग्नः ।

- „ ‘संसक्त इन्दौ खररश्मिमालिना’ इ. ग्रं. का
संहितः (त्रि०) १ सहितः, २ मिलितः ।
„ ‘संहितो यदि विदा निशाकरः’ इ. ग्रं. का. ।
सक्तः (त्रि०) लग्नः, लगितः ।
„ ‘आत्मकारकलवे शशिसक्ते’ इ. जै. प. मृ.

अथवा—

- यथा—‘निधनभवननाथः कामिनीभावसक्तः इ. ग्रं.
सखा (त्रि०) सहायः, सहचारी, अनुचरः,
अभिसरः ।
„ ‘अखिलकेन्द्रसखैः खलखेचरैः’ इ. ज्यो. भ.

अथवा—

- ‘अशुभशुक्रसखः’ इ. विवाहवृन्दावने ।
सङ्गतः (त्रि०) युक्तः ।
„ ‘द्वितनौ भार्गवभार्यभूभवाः । यदि ते तुर-
गाङ्गमङ्गताः सुतदाः । इति ग्रं० का. ।
सनाथः (त्रि०) नाथवत्, रक्षकः युक्त
इत्यर्थः ।
„ ‘विग्रहे कमलिनीशसनाथे’ इति ग्रं० का० ।

अथवा—

- ‘सपत्नभवविक्रमैः शनिकुजरविभिः
सनाथैः, इति ज्यो० भ० ।
समन्वितः (त्रि०) युक्तः ।
„ ‘सतां गृहे सौम्यखगैः समन्विते’ इ. ग्रं. का ।
समादयः (त्रि०) युक्तः ।

- यथा—सौम्यैः समादये सुतसघनीन्दौ इ. ग्रं. का. ।
समेतः (त्रि०) मिलितः, संयुक्तः ।
„ ‘पञ्चमे नवमे द्यूनेसमेतौ सितभास्करी ।’
इति गागिः ।

अथवा

- ‘मदे पतङ्गे मृदुना समेते’ इ० ग्रं० का० ।
सम्पद्यमानः (त्रि०) मिलितः ।
„ ‘सम्पद्यमानस्तरणिर्धराभुवा’ इ. ग्रं. का. ।
सम्पृक्तः (त्रि०) संयुक्तः ।
„ ‘सम्पृक्तोऽसृक् सौरिणा भास्वता वा’

इ. ग्रं. का. ।

- सम्मिश्रः (त्रि०) संयुक्तः ।
„ ‘सम्मिश्रश्चेद् भास्करो बोधनेन’ इ. ग्रं. का.
सहितः (त्रि०) संयुक्तः ।
„ ‘भास्करहिमकरसहितः शनैश्चरो मृत्युदः
प्रसवकाले ।’ इति सारावल्याम् ।

अथवा—

- ‘यमोऽर्कमाभ्यां सहितोऽन्तदः सवे’ इ. ग्रं.
अथाधुना व्याप्तवाचकशब्दोदाहरणानि—
आचितः (त्रि०) व्याप्तः ।
„ ‘ऽथो चिति नेत्रपाण्यवस्थाचिते सोमसुते’
इ. ग्रं. का. ।

आश्रितः (त्रि०) अधिष्ठितः ।

- ‘यदाश्रिते कालगृहे कलानिधौ समीक्षिते
कालखगेन जन्मनि । इ. ग्रं. का. ।
उपविष्टः (त्रि०) अधिष्ठितः ।
‘उपविष्ट इने निधने सयमे द्रविणे विधुना
सहिते सकुजे ।’ इ. ग्रं. का. ।
निचितः (त्रि०) व्याप्तः, पूरितः ।
„ ‘शीर्षोदयभाजि कण्टके स-न्नचिते दीक्षण-
धीस्थले विदीज्ये ।’ इ. ज्यो. भ. ।

अथवा—

- ‘कण्टके यदि कोदयभाजि शोभनद्युगतिना

निचिते ऽत्र ।' इ. ग्रं. का. ।

समाक्रान्तः (त्रि०) १ व्याप्तः, २ अधि-
ष्ठितः ।

„ 'समाक्रान्तः सौम्यो यदि जनुषि देवाचित-
पदा ।' इ. ग्रं. का. ।

अथवा—'समाक्रान्तः सौम्यैः सुतसदनगे भास्कर-
सुते ।' इ० ग्र० का० ।

अथ सम्प्रति प्राप्तवाचकशब्दोदाहरणानि—

अधिगतः (त्रि०) प्राप्तः ।

„ 'अधिगते धनभे धरणीभुवा' इ० ग्र० का० ।
आगतः (त्रि०) १ आयातः, उपस्थितः,
प्राप्तः ।

„ 'गणे सतां गात्रगूहोपगोऽथवा तनौ शुभ-
व्योमगयोगमागते ।' इ० ग्र० का० ।

आपन्नः (त्रि०) १ प्राप्तः, २ आगतः ।

„ सद्योगमापन्न इहोद्गमालये' इति० ग्र०
का० ।

आप्तः (त्रि०) १ प्राप्तः, २ लब्धः ।

„ 'खगे खरांशौ खलदृष्टिमाप्ते' इति ।

वा—

„ 'सोदरपेऽङ्गमाप्ते' इति च ग्र० का० ।

आयातः (त्रि०) आगतः ।

„ 'शुभवर्गे लग्नगते लग्ने वा शुभवर्ग-
मायाते ।' इ० जै० प० ।

आस्थितः (त्रि०) १ प्राप्तः, २

आरूढः ।

„ 'यदोद्गमे सद्दृशमास्थिते जनी' इ० ग्र०
का० ।

अथवा—

'केन्द्रारूढे शोभनव्योमवासे ।' इ० ग्र०
का० ।

इतः (त्रि०) गतः ।

„ 'कायोपगोऽर्के शुभवीक्षणते ।' इ० ग्र०
का० ।

गः (त्रि०) पदान्ते गच्छत्यस्मिन्,
घञर्थकः ।

„ 'विधुररौ च मृतौ शनिरायगः' इत्युदय-
भास्करे ।

अथवा—

'तनुजलास्तसहोदः शत्रुगा गुरुसितेन्दुज-
मन्ददिवाकराः ।' इ० वि० मा० ।

गतः (त्रि०) १ यातः, २ आप्तः ।

„ 'निशाकरे भाग्यगते सभागवे' इ० ग्र०
का० ।

प्रगतः (त्रि०) गतः ।

„ 'कवौ कलत्रं प्रगते सगोष्यतौ' इ० ग्र०
का० ।

उपगः (त्रि०) प्राप्तः ।

„ 'यानेशकर्मोपगती बलिष्ठी' इ० जा०
पा० ।

अथवा—

'उपगते शुभयोगमिने' मदे इ० ग्र० का० ।

उपयातः (त्रि०) प्राप्तः ।

„ 'बली विलग्नान्नवमोपयातः' इ० जा०
पा० ।

उपेयिवान् (क्वस्वन्तः) (त्रि०) उपगतः ।

‘उपेयिवाननाश्वाननूचानश्चेति क्वसुप्रत्य-
यान्तो निपातः ।

यथा—‘पापमन्दिरमुपेयुषि मन्दे’ इ० जै० प० ।

अथवा—

‘अथ कलावति कर्कमुपेयुषि’ इ० ग्रं०
का० :

प्रयातः (त्रि०) गतः (गया),

„ ‘कृशतां प्रयातः’ इ० जै० प० ।

‘बिभावरीशे कृशतां प्रयाते’ इ० ग्रं०
का० ।

प्राप्तः (त्रि०) समुपस्थितः ।

„ वित्तेशाद्धनरिः फरन्ध्रभवनप्राप्ताश्च सौम्य-
ग्रहाः’ इ० ग्रं० का ।

यातः (त्रि०) गतः ।

„ ‘याते कलत्रं यदि कृष्णवाससि’ इ० ग्रं०
का० ।

समधिगतः (त्रि०) प्राप्तः, अधिगतः ।

„ ‘सौम्याः खेटास्त्रिकोणोदयसमधिगताः
केन्द्रगा नो असौम्याः’ इ० ग्रं० का० ।

समागतः (त्रि०) सम्प्राप्तः ।

„ ‘धर्मेशदृष्टौ यदि तद्युतो वा परस्परक्षेत्र-
समागतौ वा ।’ इ० जा पा० ।

समासादितः (त्रि०) १ प्राप्तः २ आहृतः ।

„ ‘जायासमासादित उष्णरोचिषि’ इ० ग्रं०
का० ।

समुपस्थितः (त्रि०) प्राप्तः ।

„ ‘भार्यानिक्ते समुपस्थिते भृगौ’ इ० ग्रं०
का० ।

समुपेतः (त्रि०) सम्प्राप्तः ।

यथा—अनन्तगेहे समुपेत आर्ये’ इ० ग्रं० का० ।

सम्प्राप्तः (त्रि०) समागतः ।

„ ‘सम्प्राप्त उर्वीतनये मनोजे’ इ० ग्रं० का० ।

अथेदानीं स्थितवाचकशब्दोदाहरणानि—

अधिष्ठितः (त्रि०) १ आश्रितः, २ आहितः ।

„ ‘अधिष्ठिते भास्वति भाग्यवेश्मनि’ इ०
ग्रं० का० ।

अवस्थितः (त्रि०) स्थितः, आसीनः,
कृतावस्थानम् ।

„ ‘निधानभावे सितगाववस्थिते’ इ० ग्रं० का०

आश्रितः (त्रि०) उपविष्टः ।

„ ‘बृहस्पतावाश्रित उद्गमालये’ इ० ग्रं० का०
आसानावस्थितः (त्रि०) आसीनः, समासीनः,
उपविष्टः, (बैठा) ।

„ ‘आसनावस्थिते वाक्पतौ वाग्गृहे’ इ० ग्रं०
का० ।

आसीनः (त्रि०) उपविष्टः ।

„ ‘आसीने धवलच्छवी धनगृहे धिष्येन
संवीक्षिते’ इ० ग्रं० का० ।

उपविष्टः (त्रि०) समासीनः ।

„ ‘उपविष्ट इलातनये तनये’ इ० ग्रं० का० ।

उपस्थितः, (त्रि०) १ उपसन्नः, निकट-
स्थितः, प्राप्तः, ३ आगतः ।

„ ‘उपस्थिते वेश्मनि वेश्मनायके’ इ० ग्रं० का०
कृतावस्थानम् (त्रि०) स्थितः, आसीनः ।

„ ‘कृतावस्थानेऽर्के मदनभवने मन्दसहिते’
इ० ग्रं० का० ।

- प्रतिष्ठितः (त्रि०) संस्थितः ।
 „ ‘प्रभाकरे पङ्गुगृहे प्रतिष्ठिते’ इ० ग्रं०
 का० :
 व्यवस्थितः (त्रि०) प्रतिष्ठितः ।
 „ ‘एवं देशाधिनाथा ये ग्रहवेधे व्यवस्थिताः ।’
 इति नरपतिजयचर्यायाम् ।
 संस्थः (त्रि०) अवस्थितः ।
 „ ‘ग्रहो यदि च कर्मणि संस्थः’ इ० जा०
 पा० ।
 स्थः (त्रि०) पदान्ते तिष्ठत्यस्मिन् ‘घञ्-
 र्थे कः’ ।
 „ ‘राहुश्चतुष्टयस्थो मरणाय निरीक्षितः
 पा० : ।’ इति सारावल्याम् ।
 स्थितः (त्रि०) १ वर्तमानः, २ समुपस्थितः,
 ३ निश्चलः, स्थिरः ।
 ‘वपुषि स्थिते स्वगृहतुङ्गो विधौ’ इति ।
 ‘लग्नपुत्ररिपुविक्रमस्थिताः शुक्रजीवशनि-
 भास्करा यदा ।’ इति च वि० मा० ।
 संस्थितः (त्रि०) व्यवस्थितः ।
 „ शोभने संस्थिते सोदरेशान्विते कण्टके’
 इ० ग्रं० का० ।
 समासीनः (त्रि०) उपविष्टः ।
 „ ‘समासीने सोमे ससलिसदनेशे सलिंगृहे’
 इ० ग्रं० का० ।
 श्रितः (त्रि०) १ आश्रितः, २ संलग्नः,
 संयुक्तः ।
 „ ‘श्रित उषारमणे रमणालये’ इ० ग्रं०
 का० ।
 संश्रितः (त्रि०) आश्रितः, अनुजीवी ।

- „ ‘संश्रिते कण्टके कोणपे सायपे ।’ इ० ग्रं०
 का० ।
 ‘श्रितकण्टके च सुरराजमंत्रिणि’ इत्यु०
 भा० ।
 ‘षान्यानां नवसंग्रहे शशिशनी लग्ने श्रितै-
 कांशकौ’ इ० वि० मा० । समुपाश्रितः
 (त्रि०) आश्रितः, उपविष्टः (बैठा) ।
 „ ‘माहेयमन्दामृतरश्मिरोधनाः स्वनीच-
 राशि समुपाश्रिता इमे ।’ इ० ग्रं० का० ।
 सेवितः (त्रि०) आश्रितः ।
 „ ‘चेत्सेविता युवतिरत्रिजनुः सुतेन’ इ०
 ग्रं० का० ।
 अयाधुना स्थानवाचकशब्दोदाहरणानि—
 कृतायतनः (त्रि०) कृताश्रयः, कृत आयातन
 आश्रयो येन ।
 „ ‘कृतायतनः स्वकीयतुङ्गोदये नलिनीवना-
 घिनाथः ।’ इ० ग्रं० का० ।
 कृताश्रयः (त्रि०) कृतपदः ।
 „ ‘कृताश्रयः स्वीयसुहृद्विलग्ने सरस्वतीशः
 सितसोमयुक्तः ।’ इ० ग्रं० का०
 कृतास्पदः (त्रि०) कृतपदः ।
 „ ‘कृतास्पदो दैत्यगुर्गनिजोच्चोदये दयानाथ-
 निरीक्ष्यमाणः ।’ इ० ग्रं० का० ।
 कृतपदः (त्रि०) कृतास्पदः ।
 कृतं पदं स्थानं येन एवं विधः कुमुदस्य
 बन्धुश्चन्द्रः ।
 „ ‘स्वोच्चोदये कृतपदः कुमुदस्य बन्धुः’ इ०
 ज्यो० भ० ।

कृतस्थितिः (त्रि०) कृतसंस्था ।
 कृता स्थितिः संस्था येन एवं विधो राहुः ।
 ,, 'घटसिंहवृश्चिकोदयकृतस्थितिर्जीवितं
 हरति राहुः ॥' इ० सा० व० ।
 संश्रयः (पु०) आश्रितः ।
 यथा—'ग्रहैस्ततः पञ्चिभिरुच्चसंश्रयैः' इति रघौ
 ३।१३
 स्थलम् (न०) १ स्थानम् २ स्थलिः ।
 ,, 'लाभस्थो सुखभाग्येशो पश्यन्तो वा सुख-
 स्थलम् ।' इ० जा० पा० ।
 अपि च—
 'शीर्षोदयभाजि कण्टके सन्निचिते दीक्षणाधीस्थले
 विदीज्ये ।' इति ज्यो० भ० ।
 स्थानम् (न०) गृहम् ।
 ,, 'क्षेत्रस्थाने शुभक्षेत्रे तदीशे शुभसंयुते ।'
 इति ।
 'तरणीन्दुकुजाः पुत्रस्थाने युक्ता न सौम्यगाः ।'
 इति च सर्वार्थचिन्तामणौ ।
 अथेदानीं मिलित्वाज्ययवाचकशब्दोदाहर-
 णानि—
 उपेत्य (अ०) समुपेत्य ।
 ,, 'दनुजगुरुमुपेत्यादित्यसूनुर्मदस्थः' इ० ग्रं०
 का० ।
 मिलित्वा (अ०) समेत्य
 ,, 'मदे मिलित्वा मृदुमङ्गलेनाः कुर्वन्ति
 भार्यामरणं नरस्य ।' इ० ग्रं० का० ।
 सम्मित्य (अ०) मिलित्वा ।
 ,, 'सम्मित्य सौम्यास्फुजिदिन्दुजीवाः स्मरे
 विवाहं भटिति प्रकुर्वुः ।' इ० ग्रं० का० ।

समुपेत्य (अ०) समेत्य ।
 ,, 'कलेवरेण समुपेत्य वित्तः' । इ० ग्रं०
 का० ।
 समेत्य (अ०) मिलित्वा
 ,, 'मित्रे कपं मङ्गलहेलिमन्दाः समेत्य जन्तो-
 जंननीं हरन्ति ।' इ० ग्रं० का० ।
 अथवा—
 'मित्रोदयं राजमदं स्वराज्यं राज्यं रिपो-
 यंचञ्चति यो जनेशः ।
 नेतुं समेत्योदयमेवमीयात्तमादराद्देरिज-
 नेरितार्थः ॥
 अस्यार्थः—मित्रोदयं लग्नस्थसूर्यं, राज-
 मदं सप्तमस्थचन्द्रं, स्वराज्यं धनस्थबुधं
 एवं विधं उदयं लग्नं समेत्य प्राप्येति ।
 इति ज्योतिर्विदाभरणे ।
 अथ साम्प्रतं प्राप्यवाचकाव्ययशब्दोदाहर-
 णानि—
 अधिगम्य (अ०) सम्प्राप्य ।
 ,, 'सूर्यात्मजांशमधिगम्य हिमांशुरङ्गे' इ०
 जे० प० ।
 प्राप्य (अ०) अधिगम्य ।
 ,, प्राप्येन्द्रमन्त्रीन्दुगृहं यदोदये' इ० ग्रं० का० ।
 सम्प्राप्य (अ०) अधिगम्य ।
 ,, 'सम्प्राप्य पंगुः कलशं कलेवरे' इ० ग्रं०
 का० ।
 अथ साम्प्रतं सम्बन्धपर्यायाणामुदाहर-
 णानि—
 पृक्तिः (स्त्री०) सम्पर्कः, स्पृष्टिः, स्पर्शः ।

- „ कलेवरेषो निजभेऽथवान्त्ये पृक्ती जनी
चेत्कलुषग्रहाणाम् ।' इति ग्रं. का. ।
संयोगः (पुं०) सम्पर्कः ।
„ संयोगो भवभे दिवाकरभुवः' इ. ग्रं. का. ।
संसर्गः (पुं०) सङ्गः, सङ्गमः ।
„ संसर्गस्तनुभवने दिनेशचान्द्रयोः ।' इ. ग्रं.
संस्पर्शः (पुं०) । १-स्पर्शः । २-सम्बन्धः ।
„ संस्पर्शं मृतिमन्दरे तनुविभोः सौम्यैर्यदा
नेक्षिते' इ. ग्रं. का. ।

समागमः (पुं०) संयोगः ।

- „ 'समागमे शीतरुचेः कलेवरे ।' इ. ग्रं. का.
सम्पर्कः (पुं०) १-सम्बन्धः । २-संयोगः ।
३-मेलकः ।
„ 'सम्पर्कः सहजगृहे शुभग्रहाणाम्' इ. ग्रं.
सम्बन्धः (पुं०) संयोगपूर्वः ।
„ 'सत्सम्बन्धे भाग्यगृहे विधीशे सद्भिर्दृष्टे
जायते भाग्यवान्ना ।' इ. ग्रं. का. ।
स्पर्शः (पुं०) १-सम्पर्कः । २-स्पर्शनम् ।
„ स्पर्शं वित्ते बोधनस्याथवेन्दोः' इ. ग्रं. का.
स्पृष्टिः (स्त्री०) पृक्तिः, सम्पर्कः ।
„ स्पृष्टी कलेवरगृहे यदि लोहितांशोः' इ.
ग्रं. का. ।

अथाधुनासम्बन्धिपर्यायोदाहरणानि—

- संयोगी (इन्) (त्रि०) संयोगविशिष्टः ।
„ संयोगिनीहास्तगृहे भृगोजनेः' इ. ग्रं. का. ।
संसर्गी (इन्) (त्रि०) । १-संसर्गविशिष्टः ।
२-सङ्गी । मत्वर्थीय इति ।
„ 'खससंसर्गिणि भाभे' इति जै. प. ।

- सम्पर्की (इन्) (त्रि०) सम्पर्कविशिष्टः ।
„ 'सम्पर्किणि छूनगृहे दिवाविभोः ।' इ. ग्रं.
सम्बन्धी (इन्) (त्रि०) सम्बन्धविशिष्टः,
गुणवान्, संयुक् ।
„ 'चन्द्रोविलग्नसम्बन्धी वाहनेशसमन्वितः ।'
इति जा. पा. ।
अथ सम्प्रतीहोपयोगिनामण्प्रत्ययान्तादी-
नां युक्तस्थितादिवाचकप्रकीर्णशब्दोदा-
हरणानि प्रदर्शयन्ते—

यथा—अण्प्रत्ययान्ताः—

- कीलः (त्रि०) कुलं वंशः, तत्र भवः, इत्य-
नेनाण् प्रत्ययः । दशमभावस्थ इत्यर्थः ।
स्मारः (त्रि०) स्मरः कामः 'तत्र भवः'
इत्यनेनाण् प्रत्ययः । सप्तमभावस्थ इत्यर्थः
कीशः (त्रि०) कुशं जलं 'तत्र भवः' इत्य-
नेनाण् प्रत्ययः । चतुर्थभावस्थ इत्यर्थः ।
यथा—स्मारीऽसुरेन्द्रमहितः सहसा समेतः कीलः
कलाधरसुतो यदि जन्मदिष्टे ।
कीशोऽत्रिजोऽखिलतनुः पदमन्दिरं सत्'
इति ग्रं. का. ।

अथवा—

'कीशो भवेत्कमलिनीपरिणायकश्चेत्स्मारः
सवित्कविरिहाहवयानकाले ।'

इति ज्यो० भ० ।

अधिकलः (पुं०) पूर्णः ।

- यथा—'पुरप्रवेशेऽधिकले विधी हितः' इ. ज्यो. भ.
अधिकृत् (त्) (त्रि०) अधिकारवान् ।

- लग्नाधिकृति' 'लग्नाधिकारवतीत्यर्थः
ज० प० ।
- अधियोगसञ्ज्ञः (पुं०) योगविशेषः ।
- „ 'एकोऽपि जीवो बलवान् विलग्ने केन्द्रत्रिकोणे
शशिजः कविर्वा । द्वाभ्यां च ताभ्यामधि-
योगसञ्ज्ञः' इ० वि० मा० ।
- अधिश्रितः (त्रि०) स्थितः ।
- „ 'सौम्योऽधिश्रितकण्टकोऽतिबलवान्'
इ० वि० मा० ।
- अध्यासितः (त्रि०) १ अधिष्ठितः,
२ निषेवितः ।
- „ 'अध्यासितेऽस्तेऽवनिजेऽङ्गना क्षतिः' इ. प्र.
अध्यासीनः (त्रि०) उपविष्टः ।
- „ 'अध्यासीनेऽङ्गे गुरावङ्गपुष्टिः' इ. प्रं. का.
अध्युषितः (त्रि०) उषितः, स्थितः । 'वसा'
इति भाषा
- „ 'पदतो घनभे कलाधिभूगुरुशुक्राध्युषिते'
ज० प० ।
- अन्वितः (त्रि०) युक्तः, मिलितः ।
- „ 'पापान्विते यदि विदेशगतोऽतिमूर्खः'
इ० जा० पा० ।
- अभिगतः (त्रि०) सेवितः, आश्रितः ।
- „ 'कायाख्येऽभिगत इनात्मजे सचापे' इ० प्रं०
अभ्युपेतः (त्रि०) लपगतः, प्राप्तः ।
- „ 'तुषाररश्मौ तनयेऽभ्युपेते' इ० प्रं० का० ।
- अयातः (त्रि०) अगतः, अप्राप्तः ।
- „ 'शुभदृष्टिमयाते' इ० जै० प० ।
- अवलम्बितः (त्रि०) संश्रितः, आश्रितः ।
- „ 'अवलम्बित उद्गमगेह इने' इ० प्रं० का० ।
- १-२६
- अष्टमः (त्रि०) }
नवमः }
षष्ठः }
- „ 'अष्टमो मङ्गलः सौरिर्नवमः षष्ठ आस्फु-
जित् ।' इ० प्रं० का० ।
- आकीर्णः (त्रि०) १ व्याप्तः, २ समाक्रान्तः
- „ 'आकीर्णोऽङ्गे पद्मिनीपालसूनौ इ. प्र. का. ।
- आक्रान्तः (त्रि०) १ कृताक्रमणः, व्याप्तः,
२ अभिभूतः, पराभूतः व्याकुल इत्यर्थः ।
- „ श्यामो वा व्यपगतरश्मिमण्डलो वा रूक्षो
वा व्यपगतरश्मिवान् कुशो वा । आक्रान्तेः
इति भृगुसिद्धान्ते' इति सूर्यसिद्धान्ते
रङ्गनाथविवृतौ ।
- अथवा—
- 'नेत्रद्वयं पापयुतं च पापाक्रान्तौ तदीशौ'
इ० प्रं० का० ।
- आरूढ (त्रि०) कृतारोहणम् ।
- „ 'तमोग्रहौ शुभारूढौ' इत्युक्तु प्र० ।
- आवासः (पुं०) गृहम्, वासस्थानम् ।
- यथा—'आवासे सुरमंत्रिणो हरिपदे' इ० प्रं० का०
- आश्रित्य (अ०) संश्रित्य ।
- „ 'यस्मिन्भावे स्थित' खेटस्तदाश्रित्य स्वकं
फलम् । ददाति' इति श्लोकशतके ।
- कलितः (त्रि०) आप्तः, युक्तः
- „ 'भार्गवेण कलिते व्ययलाभे' इ० प्रं० का० ।
- अथवा—
- 'पापयुग्मकलिते सुतपुण्ये' इ० जै० प० ।
- कृताधिकारः (त्रि०) कृतः अधिकारः
स्वामित्वं येन ।
- „ 'निशाकरागारकृताधिकारः' इति । कर्क-
३०-५६

- राशि गत इत्यर्थः । इ० जै० प० ।
 क्षीणकलः (पुं०) अपूर्णकलः ।
 ,, 'क्षीणकलाकलापः' क्षीणचन्द्र इत्यर्थः
 इ० जै० प० ।
 चन्द्राधियोगः (पुं०) योगविशेषः ।
 ,, 'सौम्यैः स्मरादिनिधनेष्वधियोग इन्दोः'
 इ० बृ० जा० ।
 दृष्टियुतः (त्रि०) दृशाढ्यः ।
 ,, 'बुधदृष्टियुते सौख्ये' ज्ञस्य दृशायुक्त'
 इत्यर्थः । जै० प० ।
 निरतः (त्रि०) १ लीनः, तत्परः, २ नियुक्तः
 अधिकृतः ।
 ,, 'वैरिरन्ध्रनिरतैरतिपापैरीक्षिते शशिनि
 मृत्युमुपैति । इ० वि० मा० ।
 निष्ठः (त्रि०) स्थितः ।
 ,, 'मानसे मलिनस्त्रेचरनिष्ठे' इति ।
 अथवा—
 'सैहिकेयनलिनीपतिनिष्ठे' इति च जै० प० ।
 पतितः (त्रि०) प्रस्कन्नम्, गलितः ।
 ,, 'श्यायारिषूयाः पतिता हरन्ति कष्टं शिगूनां
 जनने तदानीम् ।' इ० ग्रं० का० ।
 प्रकल्प्य (प्र) कल्पयित्वा ।
 यथा—
 'इत्थं तातादिभावानां लग्नं तत्तत्प्रक-
 ल्प्य वै । सर्वं फलं वदेत्' इ. श्लो. श. ।
 प्रपूर्णः (त्रि०) } पूरितः
 प्रपूरितः ,, }
 ,, 'प्रपूर्णे ऽब्जे षड्बलेः किं कलाभिः' इ. ग्रं०
 ,, प्रपूरिते षोडशभिः कलाभिः सुधाकरे' इ.
 ग्रं. का. ।
 मिश्रः (त्रि.) मिलितः, मिश्रितः, सम्पृक्तः,
 संयुक्तः ।
 ,, अत्यन्ताशुभदः पापः पापमध्ये यदा भवेत्
 सम्बंधी तु शुभो मिश्रो ऽसम्बन्धी त्वशुभ-
 प्रदः ।' इ. श्लोक श.
 यथातथा (अ०) क्रमनिवृत्त्यर्थवाचकोऽयम् ।
 ,, निघनारिघनव्ययस्थिता रविचन्द्रारयमा
 यथा तथा ।' इति बृ. जा ।
 याप्यः (त्रि०), यापनीयः, निरसनम्,
 परित्यागः ।
 ,, 'न शुभगदिता योगाः सद्दृष्टा याप्याः
 स्युः ।'
 पूर्णं यथोक्तं फलं न प्रयच्छन्तीत्यर्थः ।
 इ. बृ. जा. ।
 योगाधियोगः (पुं०) योगविशेषः ।
 ,, 'योगाधियोगः सहितस्त्रिभिः (ज्ञेयाच्छेः)
 स्यात्' इ. वि. मा. ।
 वहः (त्रि०) वाहकः, वहनकर्ता ।
 ,, ऋषविशेषभुजा सयमासृजा विषणविष्ण्य-
 मृगाङ्गवहं धनुः ।' इति ज्यो. भ. ।
 अथवा—
 ,, 'विषणविष्ण्यपधिष्ण्यवहं धनुः' इति ।
 अथवा—
 ,, 'उदयगा वनिता विधुभूवहा' इति च ग्रं०
 विराजमानः (त्रि०) दीप्तिविशिष्टः ।
 शोभमानः, सुशोभितः (बैठा) ।

- “ विराजमाने द्विजराजलेचरे कृशे त्रिके क्तवाचकोऽयम् ।
 भूतनयान्विते तथा ।’ इ. ग्रं. का. । ” ‘निघनभवनपाली सहोत्थाधिशाली’ इ०
 समनुपतितः (त्रि०) सम्यक् प्रकारेण- ग्रं० ग्रं० ।
 नुपतितोऽनुगलितः (गिरा हुआ) । अवलम्बी (इन्) (त्रि०) आश्रितः ।
 “ ‘समनुपतिताः सबुधास्त्रयो ग्रहाः’ इ. वृ. जा. ” प्रालेयभानावलम्बिनि द्युने’ इ. ग्रं. का.
 “ अथेदानीं मनुक् प्रत्ययान्ताः शब्दाः प्र. द. केन्द्री (इन्) (त्रि०) केन्द्रेऽऽस्त्यस्मिन् अत
 तपोवान् (त्रि०) गुरुसहितः । इनिठनावित्यनेन मत्वर्थीय इनिः ।
 तमोवान् (त्रि०) राहुसहितः । ” ‘यस्याङ्गिनः केन्द्रिणि मंत्रिणीह’ इ० ग्रं०
 भानुमान् (त्रि०) रविसहितः । जुः (ष्) (त्रि०) सेवनम् । ‘जुषी’ प्रीति-
 “ ‘व्योम्निभानुमति किं तपोवति’ इ. ग्रं. का. सेवनयोः ।
 अथवा ‘क्विप् च’ इत्यनेन क्विप् । मत्वर्थीयः ।
 ‘अचलाजशनीक्षितवत्युदये’ इति गिरधरः । ” ‘तस्य त्रिकोणजुषि कष्टतमे तदानीम्’
 अङ्गपवान् (त्रि०) लग्नेशसहितः । इति प्रश्नमार्गे ।
 अस्तपवान् (त्रि०) सप्तमेशसहितः । पाली (इन्) (त्रि०) स्वामी । ‘पाल’
 “ ‘मन्मथेऽङ्गपवतीह नुम्’ तिर्मन्मथेऽस्तपवति रक्षणे । अत इनिठनावित्यनेन मत्वर्थीय
 स्त्रियास्तथाः’ इति ज्यो. भ. । इनिः ।
 पण्डितवान् (त्रि०) बुधसहितः । ” ‘सुतस्थानपाली रिपुस्थानशाली’ इति ।
 “ ‘पण्डायां पण्डितवति’ पञ्चमे बुधसहितः’ ‘निघनभवनपाली सहोत्थाधिशाली’ इति
 साधुमान् (त्रि०) शुभसहितः । च ग्रं० ग्रं० ।
 “ ‘सुधाकरे साधुमति’ शुभग्रहसहिते चन्द्र’ भाक् (ज्) (त्रि०) पृथक्करणम् । ‘भाज्’
 मन्दवान् (त्रि०) शनिसहितः । पृथक्करणे ।
 “ ‘चन्द्रे मन्दवति’ (शनिसहिते चन्द्र इत्यर्थः) इति च ज्यो. भ. । ‘मत्वर्थीयः क्विप्, पदान्ते युक्तवाचको-
 अथेदानीं मत्वर्थीयशब्दोदाहरणानि— ज्यम् ।
 अधिकारी (इन्) (त्रि०) अधिकारोऽस्ति ” ‘शीर्षोदयभाजि कष्टके सन्निचिते दीक्ष-
 अस्य अत इनिठनावितीनिः । णघोस्थले विदीज्ये ।’ इति । ‘विदि
 यथा—‘प्रथमभवनचारी मृत्युभावाधिकारी’ इ० विशोदयभाजि’ इति । ‘मकरमङ्गलं रवि-
 ग्रं० ग्रं० । जभाजम्’ इति च ज्यो० भ० ।
 अधिकशाली (इन्) (त्रि०) युक्तः, पदान्तेषु अथवा—
 ‘तुय्येति मरश्मिसुतभाजि’ इति । ‘तुय्ये

चान्द्रिभाजि' इ० जै० प० ।

अथवा—

'भानुजन्मनि मृगोदयभाजि इ० ग्रं० का०
यायी (इन्) (त्रि०) १ यातः, २ संग्रामे
अग्रगामी आक्रमणकारी ।

- " काव्यः पातालायायी' इ० जा० लं० ।
'मदनपतिर्धूनयायी' इ० जै० प० ।
'राहुवक्त्रे स्थिते सूर्ये चन्द्रे हृदयसंस्थिते ।
यायिनो विजयस्तत्र' इ० न० ज० ।
युक् (ज्) (त्रि०) योगः । 'युजिर्' योगे ।
'ऋत्विग्दधृक्सगित्यादिना 'क्विन्'
'मत्त्वर्थीयः ।'
" 'आरयुजि व्यये' इति । 'वागधीशयुजिव्यये
इ० जै० प० ।

अथवा—

'अन्त्ये गिरीशयुजि विद्युजिभाग्ये' इ०
ग्रं० का० ।

- योगी (इन्) (त्रि०) योगयुक्तः । योगो-
ज्यास्ति । 'अत इनावितीतिः ।
" 'तुय्ये रुधिरयोगिनि' इ० जै० प० ।

अथवा—

'मेदिनीतनययोगिनि युग्मे' इ० ग्रं० का०
विहारी (इन्) (त्रि०) विहारकर्त्ता ।
'मत्त्वर्थीय इतिः ।'

- " स्वांशकात्सलिलभे गुरुभृग्वोर्दृष्टियोगयुजि
सौषविहारी ।' इ० जै० प० ।

संयोगी (इन्) (त्रि०) संयोगविशिष्टः ।

यथा—'संयोगिनीहास्तगृहे भृगोजनेः' इ० ग्रं०

संसर्गी (इन्) (त्रि०) संसर्गविशिष्टः,
२ सङ्गी 'मत्त्वर्थीय इतिः ।

- " 'खलसंसर्गिणि भावे' इ० जै० प० ।
सङ्गी (इन्) (त्रि०) सक्तः, सङ्गविशिष्टः
" 'पद्मिनोरमणसङ्गिनि तुय्ये' इति । 'द्वादशे-
ऽर्कगिखिसङ्गिनि ।
'तुय्ये केतुसङ्गिनि' इति च जै० प० ।

अथवा—

'रोहिणीरमणसङ्गिनि शौर्ये' इति ग्रं० ।
सम्पर्कौ (इन्) (त्रि०) सम्पर्कविशिष्टः ।

- " 'सम्पर्कणि धून्गृहे दिवाविभोः' इ० ग्रं० ।
सम्बन्धी (इन्) (त्रि०) सम्बन्धविशिष्टः,
गुणवान्, संयुक् ।
" 'चन्द्रोविलग्नसम्बन्धी वाहनेशसमन्वितः ।'
इ० जा० पा० ।

स्थायी (इन्) (त्रि०) पश्चात्सेत्रगामी,
पश्चाद्वादकारी, स्थायी पौरसंज्ञो वा
राजा ।

- " 'राहुवक्त्रे स्थितेसूर्ये चन्द्रे हृदयसंस्थिते ।
यायिनो विजयस्तत्र स्थायिनो भङ्ग
आहवे ।' इ० न० ज० ।

स्पृक् (श्) (त्रि०) संस्पर्शनम् । 'स्पृश'
संस्पर्शने ।

'स्पृशोऽनुदके क्विन्' 'मत्त्वर्थीयः ।

- " 'मदनस्पृशि चावनेये' इ० ज्यो. भ० ।

अथवा—

यदा द्वितीयस्पृशि भूकुमारे' इ० ग्रं० का० ।

अथ सम्प्रति 'णिनि' प्रत्ययान्तशब्दोदाहरणानि—

- आलम्बी (इन्) (त्रि०) आश्रयी । आल-
म्बितुं शीलमस्यास्ति इति णिनिः ।
„ 'घनधाम्नि निजोच्चराशिगद्युचरालम्बिनि'
इ० जै० प० ।
गामी (इन्) (त्रि०) गमनशीलः । 'गम्ल्'
गती ।
'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये' इत्य-
नेन णिनिः ।
„ 'कलशगामिनि पङ्कजिनीपितौ' इ. जा. भ. ।

अथवा—

- 'युवतिगामिनि शीतलरोचिषि' इ. ग्रं. का. ।
चारी (इन्) (त्रि०) चरणशीलः । 'चर'
गतिभक्षणयोः 'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये'
इत्यनेन णिनिः ।
„ 'प्रथमभवनचारी मृत्युभावाधिकारी'
इ. ग्रं. भं. ।

अथवा—

- 'चण्डांगुमाली मृतिभावचारी' इ. ग्रं. का. ।
निवासी (इन्) (त्रि०) निवसनशीलः ।
निवसति तच्छीलः । वस० णिनिः ।
„ 'भेदिनीतनयभागनिवासो' इ. ग्रं. भं. ।

अथवा—

- 'अथ निवासिनि सोमगृहांशके' इ. ग्रं. का. ।
वर्ती (इन्) (त्रि०) वर्तिष्णुः । वर्तनशीलः ।
'अलङ्कृजिति 'इष्णुच्' ।
„ 'सराजभंत्री कुलमानवर्ती सहंसभूमङ्गलला-
भभावः ।' इति ।
'कलशवर्तिनि योंऽशुभुवि व्रजेत् ।' इति
च ज्यो० भ० ।

अथवा—

- 'काये सकाव्ये वृषवर्तिनीन्दो' इ. ग्रं. का. ।
वासी (इन्) (त्रि०) वसनशीलः । 'वस'
निवासे ।
'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये' इत्यनेन
णिनिः ।
यथा— 'वधूभवासिनि क्षपाधिनायके' इ. ग्रं. का. ।
शाली (इन्) (त्रि०) शोभायमानः
शालते ।
'शाल' कथ्यते । ताच्छील्ये णिनिः पदान्ते
युवतवाचकोऽयम् ।
„ 'सुतस्थानपाली रिपुस्थानशाली' इ. ग्रं. भं. ।

अथवा—

- 'कलत्रशाली सकुजः कलापः' इ. ग्रं. का. ।
अथेदानीं सहसमासजशब्दोदाहरणानि—
साधिकारः (त्रि०) अधिकारसहितः ।
'अधिकारेण स्वोच्चादिस्वामित्वेन
सहितः । 'सहस्य सः संज्ञायाम्' इत्यनेन
'स' इत्यस्य पूर्वनिपातः ।
„ सहोदरे भास्वति साधिकारे इति । 'तुङ्गा-
दिवर्गे किमु साधिकारे बित्तेर्जिञ्चते' इति
च ग्रं. का. ।

- सघनः (पु०) घनेन लग्नेन सहितः ।
समदः „ मदेन सप्तमेन सहितः ।
ससुखः „ सुखेन चतुर्थेन सहितः ।
„ 'सघनः कविसूनुर्दग्धमे समदो राजसुतो
यदातदा । ससुखो गुरुरालयाश्रयात्'
इति. ज्यो. भ. ।

तत्रैव—

ससौम्यराज्यश्च सभास्वदायः सपूज्यकेन्द्रः
 ससितोदयश्चेत्' इति. ज्यो. भ. ।
 'सराजमन्त्री कुलमानवर्ती सहसभूमङ्गल-
 लाभभावः' इति. ज्यो. भ. । 'भूषविशेष-
 भुजा सयमासृजा' इति. ज्यो. भ. । 'करि-
 करेऽसृजि पूणिण सलेयभे' इति. ज्यो. भ. ।
 'सवित्कविरिहाह्वयानकाले' इ. ज्यो. भ. ।
 'समन्दमृगोदये' इति. ज्यो. भ. ।
 'सविदि भीरुघने कविमानगे' इति च
 ज्यो. भ. ।

अथवा—

'सरस्वतीशे ससरस्वतीशे' इ. ग्रं. का. ।

अथाधुना दृष्टिपर्यायोदाहरणानि—

- आलोकः (पुं०) दर्शनम् ।
 ,, 'निशाकरालोकगतेऽस्तगे रवौ' इति ।
 आलोकनम् (न०) ईक्षणम् ।
 ,, 'ज्ञालोकनाप्ते विधिगे क्षपाकरे' इति ।
 आलोचनम् (न०) दर्शनम् ।
 ,, 'भालोचनेतेऽस्तगते महीसुते ।' इति ।
 ईक्षणम् (न०) दृष्टिः ।
 ,, 'मन्देक्षणेन सहिते मदमन्दरे नुः' इति ।
 ईक्षा (स्त्री०) दृक् ।
 ,, 'ईक्षागुरोर्बलवती कथिताऽतिशस्ता नो सा
 शुभा भवति भास्करनन्दनस्य ।' इ. ग्रं. ।
 दर्शनम् (न०) दृष्टिः ।
 ,, 'सहोदरे भास्करिदर्शनान्विते' इति ।
 दृक् (श्) (स्त्री०) ईक्षा ।
 ,, 'पञ्चत्वगेहे पविपाणिपूज्ये दृशासमेते

बलिवन्दितस्य ।' इति ।

दृशिः (स्त्री०) दृष्टिः ।

,, 'शशाङ्कदृश्या सहिते स्वगे शनौ' इति ।

दृष्टिः (स्त्री०) दर्शनम् ।

,, 'भार्यानिकेतं भृगुदृष्टियुक्तं नरस्य पाणि-
 ग्रहणं त्ववश्यम् इति ।

द्योतनम् (न०) वीक्षणम् ।

,, 'दिवाकरद्योतनगेऽर्थभेगुरौ' इति ।

निध्यानम् (न०) दर्शनम् ।

,, 'महीजनिध्यानमितेऽस्तभावे' इति ।

निभालनम् (न०) वीक्षणम् ।

,, 'स्मरे कुजे काव्यनिभालनंगते' इति ।

निर्वर्णनम् (न०) दृष्टिः ।

,, 'निर्वर्णनेते धिषणस्य भागवे' इति ।

निशमनम् (न०) दृक् ।

,, 'कल्याणे सकवौ गुरोर्निशमनं याते मही-
 नन्दने' इति ।

निशामनम् (न०) दृष्टिः ।

,, 'सूरेनिशामनमिते तनये तमीशे' इति च
 ग्रं. का. ।

आयेदानीं दृष्टिपर्यायोदाहरणानि—

अवलोकितः (त्रि०) ईक्षितः ।

यथा—'खस्ये हिमांशाववलोकितेऽहिना' इ. ग्रं. ।

आलोकितः (त्रि०) दृष्टः ।

,, 'आलोकितेऽखिलस्वगैर्जननोदये नुः' इ. ग्रं. ।

ईक्षितः (त्रि०) विलोकितः ।

,, 'यदि हरी हरिगौ शुभदेक्षितौ' इ. ग्रं. का. ।

निरीक्षितः (त्रि०) दृष्टः ।

,, 'वष्टेक्षेन निरीक्षिते सुतवती जारेण संजा-
 यते' इ. जा. पा. ।

- परिलोकितः (त्रि०) दृष्टः ।
- „ 'विधौ विधिस्ये परिलोकिते विदा' इ. अं. ।
- परीक्षितः (त्रि०) दृष्टः
- „ 'कलेचरेशे कलुषैः परीक्षिते' इ. अं. का. ।
- प्रदृष्टः (त्रि०) प्रेक्षितः ।
- „ 'खलैः प्रदृष्टे खलराशियाते' इ. अं. का. ।
- प्रेक्षितः (त्रि०) दृष्टः ।
- „ 'विवस्वता प्रेक्षित ऋक्षनाथे' इ. अं. का. ।
- प्रोद्वीक्षितः (त्रि०) दृष्टः
- „ 'प्रोद्वीक्षिते पङ्कजिनीप्रियेण' इ. अं. का. ।
- लोकितः (त्रि०) ईक्षितः ।
- „ 'चित्तोत्थस्ये बुधगुरुविषुभिलोकिते लोक-
बन्धो' इ. अं. का. ।
- विलोकितः (त्रि०) भ्रवलोकितः ।
- „ 'कल्याणकायभवनेशविलोकितौ वा' इ. अं. ।
- संवीक्षितः (त्रि०) समीक्षितः ।
- „ 'संवीक्षितेऽखिलदृशा यदि लोकबन्धो
लोकम्पूणेन वृषगेण सभागवेण । इ. अं. ।
- सन्दृष्टः (त्रि०) भ्रवलोकितः ।
- „ 'सन्दृष्टौ हरपतिना हरी हरिस्थौ' इ. अं. ।
- समालोकितः (त्रि०) दृष्टः ।
- „ 'समालोकितेसौरिणा सौख्यभावे' इ. अं. ।
- समीक्षितः (त्रि०) समालोकितः ।
- „ 'सतां गृहे शुभग्रहैः समन्विते समीक्षिते' इ. ।
- अथाधुना दृष्टिदृष्टवाचकप्रकीर्णशब्दो-
दाहरणानि—
- दत्तनेत्रः (त्रि०) दत्तदृष्टिः ।
- „ 'सुतालयदत्तनेत्रः' इ. जे. प. ।
- दृष्टदेहः (त्रि०) दृष्टमूर्तिः ।

- „ 'रविदृष्टदेहः' इ. जे. प. ।
- दृष्टमूर्तिः (त्रि०) दृष्टशरीरः ।
- „ 'बृहस्पतिर्भो मगृहेऽष्टमस्थः सूर्येन्दुभौमा-
कर्जदृष्टमूर्तिः । इ. स. चि. ।
- दृष्टशरीरः (त्रि०) दृष्टदेहः ।
- „ 'प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगः पञ्चमगो
रिपुदृष्टशरीरः ।' इ. मु. चि. ।
- दृष्टिघटितः (त्रि०) ईक्षणघटितः ।
- „ 'शुक्रदृष्टिघटिते रसवादी' इ. जे. प. ।
- दृष्टिशुद्धः (त्रि०) दृक्शुद्धः ।
- „ 'हृतदृष्टिशुद्धः ।' 'पापदृष्टिरहित इत्यर्थः ।
इ. जे. प. ।
- प्रेक्षणता (स्त्री०) वीक्षणता ।
- यथा—'कलानिधिप्रेक्षणतां प्रयाते' इ. जे. प. ।
- प्रेक्षणत्वम् (न०) वीक्षणत्वम् ।
- „ 'छायापुत्रप्रेक्षणत्वं प्रयातः' इ. जे. प. ।
- अथ साम्प्रतं युतीक्षणवाचकशब्दोदाहरणानि—
- ईक्षान्वयवान् (मनुबन्तः) (त्रि०)
दृग्योगवान् ।
- „ 'मान्दो वेस्मस्ये तत्पतीक्षान्वयवति' इ. प्र. ।
- दर्शनयोगः (पुं०) दृष्टियोगः ।
- „ 'मन्दराहुकृतदर्शनयोगे' इति ।
- युतिदृक् (श्रु०) (स्त्री०) योगदर्शनम् ।
- „ 'विमलयुतिदृशा' सद्योगदृष्ट्या इत्यर्थः ।
इति ।
- युतिवीक्षणम् (न०) योगदृक् ।
- „ 'अर्कजीवयुतिवीक्षणसत्त्वे' इति च जे. प. ।
- युतीक्षणम् (न०) योगवीक्षणम् ।
- „ 'सौख्यालये सोम्ययुतीक्षणे यदि' इ. अं. ।

- वीक्षणसमागमः (पुं०) ईक्षान्वयः ।
 ,, 'सौम्यवीक्षणसमागमसत्त्वे' इ. जै. प. ।
 अथ सम्प्रति दृष्ट्वा वाचकाव्ययशब्दोदाहरणानि—
 अवैक्ष्य (अ०) आलोक्य ।
 ,, 'विधोर्बलमवैक्ष्य वा दलनकण्डकं गृहा-
 ङ्गणम्' इ. मु. चि. ।
 आलोक्य (अ०) दृष्ट्वा ।
 ,, 'आलोक्य वक्रो नृविलग्नगं शनिं शिशोः
 'श्मशाने जननं करोति हि ।' इ. ग्रं. का. ।
 दृष्ट्वा (अ०) विलोक्य ।
 ,, 'दृष्ट्वादयस्थं दनुजाच्चित्तं मरुन्मन्त्री विधत्ते
 विगदं विशं यदि ।' इ. ग्रं. का. ।
 प्रेक्ष्य (अ०) दृष्ट्वा ।
 ,, 'नृलग्नगं प्रेक्ष्य कुजः श्मशाने' मन्दमित्य-
 नुवर्तते । इ. बृ. जा. ।
 विलोक्य (अ०) आलोक्य ।
 ,, 'तत्रारिष्टं तथा चेष्टं विलोक्य प्रबलं वदेत्'
 इ. श्लो. श. ।
 सन्दृश्य (अ०) दृष्ट्वा ।
 ,, 'सन्दृश्य काव्यं स्मरणं सुरेज्यः करोति
 लब्धिं द्रुतमङ्गनायाः ।' इ. ग्रं. का. ।
 समीक्ष्य (अ०) आलोक्य ।
 ,, 'निधानगो विधीश्वरः स्वकीयमन्दिरं यदा ।
 समीक्ष्य मानवेश्वरं करोति' इ. ग्रं. का. ।
 अथाधुना मध्यपर्यायोदाहरणानि—
 अन्तः (२) (अ०) मध्यः ।
 ,, अन्तः शशिन्यशुभयोगे पतङ्गे' इ. बृ. जा.
 अन्तरम् (न०) मध्यः ।
 ,, 'सदन्तरे व्योम्नि सुधाकरान्विते' इ. ग्रं.

- अन्तरा (अ०) मध्यः ।
 ,, 'अन्तराऽसृजि सौम्यखेटयोः' इ. ग्रं. का. ।
 अन्तरालम् (न०) अभ्यन्तरम् ।
 ,, 'किंवाकचन्द्रावसदन्तराले' इ. ग्रं. का. ।
 अन्तरालकम् (न०) अभ्यन्तरम् ।
 यथा—'सदन्तरालके तुषाररोचिषि' इ. ग्रं. का. ।
 अभ्यन्तरम् (न०) अन्तरालम् ।
 ,, 'अभ्यन्तरे कल्मषखेटयोः कलेट्' इ. ग्रं. का.
 मध्यः (पुं० न०) अन्तरम् ।
 ,, 'मध्येऽसतां पुष्करवासिनां शशी' इ. ग्रं. का.
 अथाधुना मध्यगतपर्यायोदाहरणानि—
 अन्तरगतः (त्रि०) मध्यगतः ।
 ,, 'शुकः खलान्तरगतः सखलः सिताढ्या' इ.
 अथवा—
 'अश्वे शुभान्तरगते भवपे' इ. ग्रं. का. ।
 अन्तर्गतः (त्रि०) मध्यगतः ।
 ,, "अन्तर्गते शोभनयोः शशांके' इ. ग्रं. का. ।
 मध्यगः (त्रि०) अन्तर्गतः ।
 ,, 'चतुष्टयेऽथो शुभमध्यगेऽब्जे' इ. ग्रं. का. ।
 मध्यगतः (त्रि०) मध्ययातः ।
 ,, 'सौम्यमध्यगतेऽथवा' 'शुभयोरन्तर्गत'
 इत्यर्थः जा. पा. ।
 मध्ययातः (त्रि०) मध्यगतः ।
 ,, 'लाभालये तदधिपेऽभिलमध्ययाते' इ. ग्रं.
 अथेदानीं विनार्यवाचकाव्ययशब्दोदाहरणानि—
 अन्तरेण (अ०) विना ।
 ,, 'शुभदृष्टिमन्तरेण' 'शुभदृष्टिं विनेत्यर्थः ।
 जै. प. ।
 ऋते (अ०) विना

- „ ‘पापाभ्रसद्योगमृतेऽमृतांशौ’ इ. ग्रं. का. । विमुक्तः (त्रि०) रहितः ।
 विना (ग्र०) हिक् ।
 द्रष्टाप्ता भ्रस्तमिते विना शनिसितौ’ इ.जा. „ ‘दक्षाक्षिकाणोऽमलदृष्टिमुक्ते’ इ. ग्रं. का. ।
 पा. हिक् (ग्र०) विना । विमुक्तः (त्रि०) वियुतः ।
 „ ‘हेलं हिर्गुं हिमकराद् द्रविणे व्यये च’ „ ‘भञ्जेन्दुवागीशदृशा वियुक्ते’ इ. ग्रं. का. ।
 अथ साम्प्रतं वजितवाचकशब्दोदाहरणानि— वियुतः (त्रि०) वियुक्तः ।
 उज्जिभ्तः (त्रि०) वजितः ।
 „ ‘अथो, बलोऽज्जिते लोचनपे त्रिके वा’ „ ‘सद्दीनमभ्रस्थलं माहेयेन विवर्जितं यदि
 ऊनः (त्रि०) हीनः । तदा’ इ. ग्रं. का. ।
 „ ‘कोलेक्षिते तद्गृहेतुनाऽर्थो नो दुःख तप्तः’ विशेष्यम् (त्रि०) विश्लेष्यम् ।
 ऊनित (त्रि०) वजितः । „ ‘दोस्त्रिभोनं, त्रिभोर्ध्वविशेष्यं रसैः’
 „ ‘वीर्योनिते भवधवे’ इ. ग्रं. का. । इ. ग्रं. ला. २।१
 च्युतः (त्रि०) रहितः । विशेष्यम् (त्रि०) विश्लेष्यम् ।
 „ नीचोनो भगणच्युतः षडधिकश्चेत्षड्- „ ‘रात्रेः शेषमितं युतं दिनदलेनाऽङ्गोगतं
 हृदाच्च बलम्’ इ. जा. प. । शेषकं विश्लेष्यं खलु पूर्वपश्चिमतम्’
 अथवा— इ. जा. प. १।२
 „ ‘स्वोच्चोनिनितो दिविचरो रसभात्प्रपुष्टश्च- वीतः (त्रि०) विरहितः ।
 क्राच्युतः कृतलवः खपुराणभक्तः ।’ इति „ ‘स्नाङ्गार्थहितपाः । त्रिकेऽस्ते वीतोर्ज्जाः’
 मुकुन्दपद्धतौ । वीतोर्ज्जा बलविरहिता इत्यर्थः । इ. ग्रं.
 मुक्तम् (त्रि०) रहितम् । अथेदानीमन्तरवाचकशब्दोदाहरणानि—
 „ ‘नीचारिपापगगनाटनदृष्टिमुक्ते’ इ. जा. भन्तरम् (न०) शोध्यशोधकयोरवशिष्टम्,
 पा. वजितः (त्रि०) रहितः, परित्यक्तः । वैशेष्यम् ।
 „ ‘द्रष्टा वजितदृश्यकस्य गुरुणा’ इ. जा. प. „ ‘वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तं केन्द्रं ग्रहो-
 वर्ज्यः (त्रि०) वर्जनीयः । च्चान्तरमुच्यतेऽतः । यतोऽन्तरे तावति
 „ ‘योधाप्तिवर्ज्यमितरान् क्षययन्ति भावान् तुङ्गदेशास्त्रीचोच्चवृत्तस्य सदैव केन्द्रम् ॥’
 पापाः’ इ. वि. मा. । इ. सि. शि. ।
 वि (ग्र०) विगतः । विवरम् (न०) भन्तरम् ।
 यथा— ‘सहजपापनिरीक्षितचन्द्रमा विष्णुभद्रं „ ‘ज्यां प्रोक्तरूपं शेषं तत्त्वादिबहुतं तद्विवरो-
 जननी—मरणप्रदः ।’ इत्यु० भा० । दृष्टम्’ इ. सू. सि. ।

अथवा—

‘दिग्घनोद्विषा दिनगणोऽङ्कुभिस्त्रिशैलै-
र्भक्तः कलाशककलाविवरं कुजः स्यात् ।’
इ. प्र. ला. १।

अथाधुना त्यक्त्वाव्ययवाचकशब्दोदाहरणानि—

अप (अ०) वर्जनम्, विना ।

„ ‘अपजृकचरोदये’ इति । तुलारहिते चर-
लग्न इत्यर्थः इति ज्यो. भ. ।

अथवा—

„ अपमनोभवकण्टकचित्तपः पतय एकगृह इति
अपकुसुमशरकेन्द्रे कोणभे केशितद्वत् ।’ इति
च प्र. का. ।

अपहाय (अ०) विहाय ।

„ ‘अपहाय तनुं विषमर्क्षगतो रविजोऽपि
नृजन्मकरः कथितः ।’ इ. प्र. का. ।
अपास्य (अ०) वर्जयित्वा ।

‘अपास्य पश्यन्निजदृश्यलेटात्’ इति नील-
कण्ठधाम् ।

त्यक्त्वा (अ०) अपास्य ।

‘त्यक्त्वाऽन्त्याद्विषमात्कृतिं द्विगुणयेन्मू-
लम्’ इति ली० व० ।

प्रोजम्भ्य (अ०) वर्जयित्वा ।

ज्यां प्रोजम्भ्य शेषं तत्त्वाविवहतम्’ इ.
सू. सि. ।

अथवा—

‘सूर्योच्छिन्नद्युतिषु च दलं प्रोजम्भ्य गुक्ता-
कंपुत्रौः’ इ. बृ. जा. ।

वर्जयित्वा (अ०) हित्वा ।

‘अङ्गारकं वर्जयित्वा शत्रुक्षेत्रगतेग्रहे ।’

इति बृहत्पाराशर्याम् ।

अथवा—

‘क्षोणीपुत्रं वर्जयित्वा रिपुस्या’ इ. जा. पा.
विना (अ०) हित्वा ।

„ ‘विना सिताकीं यदि हानियुग्मे’ इति
पद्धतिकल्पवल्याम् ।

अथवा—

विना वक्रगम्’ इ. जा. प. ।

विहाय (अ०) अपहाय ।

„ विहाय लग्नं विषमर्क्षसंस्थः सौरोऽपि
इ. बृ. जा. ।

सन्त्यज्य (अ०) परित्यज्य ।

„ ‘सन्त्यज्य मैत्रं रविवासरे विधौ’ इ. प्र. का.
हित्वा (अ०) विहाय ।

„ ‘हित्वाऽर्कं सुनफाऽनफादुरुधरा’ इ. बृ. जा. ।

अथवा

‘हित्वा मृगेन्द्रं नरराशिवश्या’ इ. मु. चि. ।

‘अथ साम्प्रतं ‘क्तवतु’ प्रत्ययान्तशब्दोदा-
हरणानि—

आश्रितवान् (त्रि०) स्थितवान् ।

„ ‘मुहुमङ्गलशीतगुदित्सु चाश्रितवत्सु तनु-
जनिकेतैः’ इ. प्र. का. ।

इतवान् (त्रि०) प्राप्तवान् ।

„ ‘इतवति क्रियभे कलशाधिपे’ इ. प्र. का. ।

गतवान् (त्रि०) यातवान्

„ गतवत्सु निकेतने ववचित्क्षितिभूदानव-
पूज्यकेतुषु । मिथ ईक्षणकर्तृषु क्षमापति-
लक्ष्मा’ इ. ज्यो. भ. ।

अथवा—

- ‘सोर्जे भीमे गतवति निजं तुङ्गमकैन्दुगौरंः’
 प्राप्तवान् (त्रि०) इतवान् ।
 ,, ‘प्राप्त्यालयं प्राप्तवति प्रभाकरे’ इ. च. ग्रं.
 यातवान् (त्रि०) गतवान् ।
 ,, ‘यमानुजे यातवति क्षयालयम्’ इ. ग्रं. का.
 स्थितवान् (त्रि०) गतवान् ।
 ,, ‘स्थितवति द्रविणे दनुर्जाचिते’ इ. ग्रं. का. ।
 अथ सम्प्रति शानच्कानच्प्रत्ययान्तशब्दोदाहर-
 णानि—
 ईक्ष्यमाणः (त्रि०) वीक्ष्यमाणः ।
 ,, ‘बली य एषांतनुमीक्ष्यमाणः’ इ. नी. कं. ।
 अथवा—
 ‘भव्यान्विते वाऽङ्गिर ईक्ष्यमाणे’ इ. ग्रं.
 वर्तमानः (त्रि०) विद्यमानः, स्थितः,
 उपस्थितः, तत्कालवृत्तम् । वर्तते ।
 ,, ‘गोवर्णेश्वरवन्दिते कुलिरभेऽङ्गे वर्तमाने
 समे समे सचन्द्रे इत्यर्थः । इ. ग्रं. का. ।
 विद्यमानः (त्रि०) वर्तमानः । विद्यते ।
 यथा—‘विद्यमान उदये विदि सेन्दौ’ इ. ग्रं. का. ।
 विराजमानः (त्रि०) शोभमानः
 विराजते)
 ,, ‘विराजमाने गवि राजनन्दने सराज्यनाथे
 यदि राजलोकिते ।’ इ. ग्रं. का. ।
 विलोक्यमानः (त्रि०) आलोक्यमानः ।
 ,, ‘विलोक्यमानेऽसृजि विग्रहे विदा’
 वीक्ष्यमाणः (त्रि०) ईक्ष्यमाणः ईक्षते ।
 ,, ‘अर्काराराम्यां वीक्ष्यमाणेऽनुजेज्ञे’
 शोभमानः (त्रि०) विराजमानः ।

शोभते ।

- ,, ‘स्वे सामरेज्ये विदि शोभमाने’ इ. ग्रं. का. ।
 समीक्ष्यमाणः (त्रि०) वीक्ष्यमाणः
 समीक्षते ।
 ,, ‘समीक्ष्यमाणे विधिपे विवस्वता’
 अथेदानीं शतृप्रत्ययान्तशब्दोदाहरणानि—
 अधितिष्ठन् (त्रि०) अधितिष्ठतिस्म ।
 ,, ‘शीतगावधितिष्ठति तीर्थगृहे’ इ. ग्रं. का. ।
 गच्छन् (त्रि०) गच्छतिस्म ।
 ,, ‘कण्ठीरवे गच्छति कर्मसाक्षिणि’
 चरन् (त्रि०) चरतिस्म ।
 ,, ‘हस्तादीनि चरन् षड्क्षाणि’ ‘बुध इति
 शेषः’ इति बृहत्संहितायाम् ।
 चलन् (त्रि०) चलतिस्म ।
 ,, ‘चलन् बुधो हस्तहयेन्दुभानि’ इ. ग्रं. का. ।
 पश्यन् (त्रि०) पश्यतिस्म ।
 ,, पश्यन्तो जनननीगृहं जनकगौ कल्याण-
 मित्राधिपौ’ इ. ग्रं. का. ।
 प्रवसन् (त्रि०) प्रवसतिस्म ।
 ,, ‘छिद्रे सोम्ये प्रवसति यदा त्वष्टमे ग्लौर्यं दि
 स्यात् ।’ इ. बृ. जा. ।
 अथवा—
 ‘पाताले पुत्रभे वा प्रवसति तपने सोडुपे
 सौरिदृष्टे’ इ. ग्रं. का. ।
 भवन् (त्रि०) भवतिस्म ।
 ,, ‘राज्यागारे भवति भवपे भानवेन प्रदृष्टे’ इ.
 विलोकयन् (त्रि०) विलोकयतिस्म ।
 ,, ‘विलोकयन् वाक्पतिमङ्गनेहगं गौरांशुना
 कं कुस्तेऽङ्गिनां तदा ।’ इ. ग्रं. का. ।

व्रजन् (त्रि०) व्रजतिस्म ।

„ 'मिहिरजन्मनि ना मकरोदये व्रजति
राजगुरुस्तरसाभवैः ।' इ. ज्यो. भ. ।

सन् (त्रि०) अस्ति स्म ।

„ 'मनसिजे सति सौम्ययुते कुजे' इ. ग्रं. का. ।
अयेदानीं प्रकीर्णशब्दोदाहरणानि—

अगुरुः (त्रि०) निम्नादिभादिगतः ।

„ 'अगुरुगो गुरुरङ्गसौख्यहा' इ. ग्रं. का. ।

गुरुः (त्रि०) उच्चादिभादिगतः ।

„ 'सुखं जनन्यागुरुः कलापो युक्तेक्षितः
सत्त्वचरैः करोति । इ. ग्रं. का. ।

समभगः (त्रि०) समराशिगतः

„ 'समभगौ सबुधौ गुरुभास्करो' इ. ग्रं. का. ।

इति श्रीमुकुन्दबलभिरचिते ज्योतिषसम्बन्धकोषे द्वादशो
बृहत्पाणिपर्यायिकलोभाहरणवर्गः समाप्तः ।

—:०:—

१-१५

* इह धातुवर्गे प्राक् चिन्तनीयविषयाः—तत्रादौ
दश लकाराः प्रदर्श्यन्ते—(१) लट्, (२) लिट्,
(३) लुट्, (४) लृट्, (५) लेट्, (६) लोट्,
(७) लङ्, (८) लिङ्, (९) लुङ्, (१०) लृङ्
इति । एषु पञ्चमो लकारः (लेट्) छन्दोमात्र-
मोचरः । लिङो द्वौ भेदौ स्तः । (१) विधिलिङ्,
(२) आशीर्लिङ् इति । अथ तिबादि प्रत्ययाः—
(१) तिप्, (२) तस्, (३) क्ति, (४) सिप्, (५)
थस्, (६) थ्, (७) मिप्, (८) वस्, (९) मस्,
(१०) त्, (११) आताम्, (१२) क्त, (१३)

#धातुवर्गः ।

'सम् + ह्या' - गणने (गिनना) ।

(चुरादौ) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—संख्यायते, संख्यायेते, संख्यायन्ते । विधि-

लिङि—संख्यायेत, संख्यायेयाताम्, संख्यायेरन् ।

यथा—'भास्वच्छुक्रज्जेन्दुसौम्यार्यभीमाः संख्यायेरन्
वारतस्ते तदंशाः ।' इति विवाहवृन्दावने ।

(प्रदादौ)—परस्मैपदे—(स०)

लोटि—(प्र०) संख्यातु संख्यातात्, संख्याताम्,
संख्यान्तु ।

(ष) संख्याहि संख्यातात् । संख्यातम् । संख्यात ।

(उ०) संख्यानि, संख्याव, संख्याम ।

यथा—'क्रमोत्क्रमादुत्क्रमतः शराङ्कान् संख्याहि'

इति ग्रं. ला. ।

'गण' संख्याने (गिनना) ।

(चुरादौ) आत्मनेपदे—(स०) ।

१६-३१

थास्, (१४) आथाम्, (१५) ध्वम्, (१६) इङ्,
(१७) बहि, (१८) महिङ् । एतेऽष्टादश लादेशाः
प्रत्ययाः स्युः । तेषु तिबादयो नवप्रत्ययाः पर-
स्मैपदे, एवं तादयो नवप्रत्यया आत्मनेपदे स्युः ।

अत्र पदभेदाः—(१) पदस्मैपदम्, (२) आत्म
नेपदम्, (३) उभयपदं, चेति त्रीणिपदानि स्युः ।
तिङां त्रयाणामेकपुरुषः । एवं एकपुरुषस्य त्रीणि
वचनानि । पुरुषभेदाः—(१) प्रथमपुरुषः, (२)
मध्यमपुरुषः, (३) उत्तमपुरुष इवेति त्रयःपुरुषाः ।
वचनभेदाः—(१) एकवचनम्, (२) द्विवचनम्,
(शेष पृष्ठ १६६ पर)

लटि—गणयते, गणयेते, गणयन्ते ।

वि० लि०—गणयेत्, गणयेताम्, गणयेरन् ।

परस्मै पदे—

लटि—गणयति, गणयतः, गणयन्ति ।

वि० लि०—गणयेत्, गणयेताम्, गणयेयुः । यथा—
'खेटं दृगौच्छं गणयेच्च लम्बम् ।' इति ग्रहलाघवे ।

'युजिर्' योगे (योग करना, मिलाना) ।

(रुधादौ) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—युङ्क्ते, युञ्जाते, युञ्जते ।

वि० लि०—युञ्जीत, युञ्जीयाताम्, युञ्जीरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—युनक्ति, युङ्क्तः, युञ्जन्ति ।

वि० लि० युञ्ज्यात्, युञ्ज्याताम्, युञ्ज्युः ।

यथा—ऐश्वर्यं रेखा शिखरेण मूलाद्युनक्ति या

ऽपि पितृवंशरेखा ।' इ. वि. वृ. ।

'युजिर्' 'णिजि'—

परस्मैपदे—

लटि—योजयति, योजयतः, योजयन्ति ।

वि. लि. योजयेत्, योजयेताम्, योजयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—योजयते, योजयेते, योजयन्ते ।

वि० लि०—योजयेत्, योजयेताम्, योजयेरन् ।

'कल' गतिसंख्यानयोः (गति, गिनना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—कलयति, कलयतः, कलयन्ति ।

वि० लि०—कलयेत्, कलयेताम्, कलयेयुः ।

१-१३

१४-२६

(१६८ पृष्ठ का शेष)

(३) बहुवचनं, चेति त्रीणि वचनानि स्युः ।

'भूवादयो धातवः ।' क्रियावाचिनो भवादयो धातु-
संज्ञाः स्युः । ते दशगणेषु विभाजिताः । ते च
यथा—

(१) भूवादिगणः, (२) भ्रूवादिगणः, (३) जुहो-
त्यादिगणः, (४) दिवादिगणः, (५) स्वादिगणः
(६) तुदादिगणः, (७) रुधादिगणः, (८) तना-
दिगणः, (९) ऋयादिगणः, (१०) चुरादिगण-
श्चेति गणानां दश भेदाः स्युः । कर्मवशतो धातूनां
त्रयोभेदाः । ते यथा—(१) सकर्मकः, (२) अक-
र्मकः, (३) द्विकर्मकश्चेति कर्मणस्त्रयो भेदाः ।
एवमिद्व्यवशतोऽपि धातूनां त्रयोभेदाः । ते तु यथा—
सेद्धातुः, (२) अनिद्धातुः (३) वेद्धातुश्चेति
धातूनां त्रयो भेदाः स्युः । सकर्मकमकज्ञानं यथा

—'फलव्यधिकरणव्यापारवाचकत्वं सकर्मकत्वम् ।
फलसमानाधिकरणव्यापारवाचकत्वमकर्मकत्वम् ।

द्विकर्मकधातवो यथा—'दुह्, याच्, पच्,
दण्ड्, रुधि, प्रच्छि चि, ब्रूञ्, जि, मण्य, मुष्, चेति
द्वादश धातवो द्विकर्मकाः । तथा नी, ह, कृष्,
वह्, चेति चत्वारोऽपि द्विकर्मकाः ।

दुहादीनां द्वादशानां, तथा नीप्रभृतीनां चतुर्णां
कर्मणा यद्युच्यते तदेवाकथितं कर्मेति परिगणनं
कर्तव्यमित्यर्थः । 'गां दोग्धि पयः' । 'वलि याचते
वसुधाम् ।' ग्राममजां—नयति, हरति, कर्षति,
बहति वा । (अर्धनिबन्धनेयं संज्ञा) । वलि
भिक्षते वसुधाम् । माणवकं धर्म—भाषते, अभि-
धत्ते, वक्तीत्यादि ।

‘सन्ध+कल’ योगे (जोड़ना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—सङ्कलयति, सङ्कलयतः, सङ्कलयन्ति ।

वि. लि. सङ्कलयेत्, सङ्कलयेताम्, सङ्कलयेयुः ।

‘चिडि’ सङ्घाते । संघातः=ऐक्यम्, संयोगः ।

(जोड़ना) ।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे (स०) ।

लटि—पिण्डते, पिण्डते, पिण्डन्ते ।

वि० लि० पिण्डेत, पिण्डेयाताम्, पिण्डेरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—पिण्डति, पिण्डतः, पिण्डन्ति ।

वि० लि०—पिण्डेत्, पिण्डेताम्, पिण्डेयुः

चुरादौ तु—

परस्मैपदे—

लटि—पिण्डयति, पिण्डयतः, पिण्डयन्ति ।

वि० लि० पिण्डयेत्, पिण्डयेताम्, पिण्डयेयुः ।

‘मिल’ सङ्गमे, संश्लेषणे, श्लेषणे वा (मिलना)

(तुदादौ) (अ०) ।

परस्मैपदे—लटि—मिलति, मिलतः, मिलन्ति ।

वि० लि० मिलेत्, मिलेताम्, मिलेयुः ।

आत्मनेपदे—मिलते, मिलेते, मिलन्ते ।

वि० लि०—मिलेत, मिलेयाताम्, मिलेरन् ।

‘सम्+कुषाङ्’ मेलने (सङ्ग, सङ्गम, साथ)

(जुहोत्यादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—सन्धति, सन्धतः, सन्धन्ति ।

यथा—‘सन्धत प्राये मिलनं रवीन्द्र’ इ. अ. का. ।

वि० लि०—सन्ध्यात्, सन्ध्याताम्, सन्धयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—सन्धते, सन्धते, सन्धन्ते । वि० लि०

सन्धति, सन्धयाताम् सन्धेरन् । ‘वि+अब+कल’ वियोगे, हीने, अङ्कान्तरकरणे (घटाना) ।

परस्मैपदे—

लटि—व्यवकलयति, व्यवकलयतः, व्यवकलयन्ति ।

वि. लि. व्यवकलयेत्, व्यवकलयेताम्, व्यवकलयेयुः ।

‘वि+युजिर्’ वियोगे (घटाना)

अ त्मनेपदे—

लटि—वियुञ्जते, वियुञ्जाते, वियुञ्जते । वि०

लि० वियुञ्जीत, वियुञ्जीयाताम्, वियुञ्जीरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—वियुनक्ति, वियुङ्कतः, वियुञ्जन्ति ।

वि. लि. वियुञ्ज्यात्, वियुञ्ज्याताम्, वियुञ्ज्युः ।

णिजि—

परस्मैपदे—

लटि—वियोजयति, वियोजयतः, वियोजयन्ति ।

वि. लि.—वियोजयेत्, वियोजयेताम्, वियोजयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—वियोजयते, वियोजयते, वियोजयन्ते ।

वि. लि.—वियोजयेत, वियोजयेताताम्, वियोजयेरन् ।

‘शुष’ अङ्कहरणे शीचे च (घटाना अङ्कशोधना, मलापनयन, शुद्ध होना, पवित्र होना) ।

णिजि—

परस्मैपदे—

लटि—शोधयति, शोधयतः, शोधयन्ति ।

वि. लि. शोधयेत्, शोधयेताम्, शोधयेयुः ।

यथा—‘ततो दलानि शोधयेत्’ इति ग्रहलाघवे ४।

दिवादी तु—(अ०) ।

लटि—शुद्ध्यति, शुद्ध्यतः, शुद्ध्यन्ति ।

वि. लि. शुद्धयेत्, शुद्धयेताम्, शुद्धयेयुः ।

यथा—‘भवतो गुणः शुद्धयति येन तेन’ इ. ली. व.

‘ग्रोहाक्’ त्यागे (छोड़ देना, त्याग देना) ।

(जुहोत्यादौ) (स०) ।

लटि—जहाति । जहितः जहीतः । जहति ।

लोटि—(प्र० पु०) जहातु जहितात् जही-

तात् । जहिताम् जहीताम् । जहतु ।

(म० पु०) जहाहि जहिहि जहीहि जहि-

तात् जहीतात् । जहितम् जहीतम् । जहित

जहीत । (उ० पु०) जहानि, जहाव, जहाम ।

वि. लि—जह्यात्, जह्याताम्, जह्युः । यथा—

‘तदनु जहीहि गृहोदयाश्च शेषम्’ इति ग्रह० ४ ।

भावकर्मणोः—आत्मनेपदे—

लटि—हीयते, हीयेते, हीयन्ते ।

वि. लि—हीयेत, हीयेयाताम्, हीयेरन् । यथा—

‘रिपुगृहयतेर्हीयते स्वन्निभागः’ इति बृहज्जातके ।

‘ऊन’ परिहाणे (घटाना), लीन होना, नष्ट

करना) । (चुरादौ) परस्मैपदे—(म० अ०) ।

लटि—ऊनयति, ऊनयतः, ऊनयन्ति ।

वि. लि—ऊनयेत्, ऊनयेताम्, ऊनयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—ऊनयते, ऊनयेते, ऊनयन्ते ।

वि. लि—ऊनयेत, ऊनयेयाताम्, ऊनयेरन् ।

‘ह्रस’ ह्रस्वत्वे, शब्दे च (छोटा हो जाना, शब्द

करना) । (भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—ह्रसति, ह्रसतः, ह्रसन्ति । वि. लि—

ह्रसेत्, ह्रसेताम्, ह्रसेयुः । यथा—‘नीचेष्टोऽहं

ह्रसति हि ततश्चान्तरस्थेऽनुपातः’ इति । ‘सत्स्वद्धं

१-२८

ह्रसति तथैकराशिकानाम्’ इति च बृहज्जातके ।

‘हिसि’ हिंसायाम् (मारना, नष्ट करना) ।

परस्मैपदे—(रुधादौ), (स०) ।

लटि—हिनस्ति, हिस्तः, हिसति ।

वि. लि—हिंस्यात्, हिंस्याताम्, हिंस्युः । यथा—

‘वामं ‘हिनस्त्य’ परं रविः’ इति । वा—‘नान्यो ग्रहः

सदृशमन्यफलं हिनस्ति’ इति च दृ० जा० ।

‘त्यज’ हानौ (छोड़ना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—त्यजति, त्यजतः, त्यजन्ति । वि. लि—

त्यजेत्, त्यजेताम्, त्यजेयुः । यथा—‘वेदाङ्गाष्टन

वार्कैर्द्रपक्षरन्ध्रतिथौ त्यजेत् ।’ इति मुहूर्त-

चिन्तामणौ ।

अथवा—

‘त्यजेत्तिथीन्बद्धवसुक्षमातिथीरसौम्यवारान्’ इति

विद्यामाधवीये । लोटि—(प्र. पु.) त्यजतु त्यज-

तात् । त्यजताम् । त्यजन्तु ।

(म. पु.) त्यज त्यजतात् । त्यजतम् । त्यजत ।

(उ. पु०) त्यजानि, त्यजाव, त्यजाम ।

यथा—‘षण्मासं ग्रहभिन्नं ‘त्यज’ शुभे इ० मु०

कर्मकर्तके—त्यजते, त्यजेते, त्यजन्ते । गिजि-

त्याजयति-ते ।

‘सृज्’ विसर्गे (छोड़ना, खुलना, बनना) ।

(दिवादौ)—आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—सृज्यते, सृज्येते, सृज्यन्ते ।

वि. लि—सृज्येत, सृज्येताम्, सृजेरन् ।

‘उब् + सृज्’ } विसर्गे (छोड़ना) ।

बि + ” }
२१-२६

परस्मैपदे—

लटि—उत्सृजति, उत्सृजतः, उत्सृजन्ति ।

वि. लि—उत्सृजेत्, उत्सृजेताम्, उत्सृजेयुः ।

यथा—‘आगताद् द्विगुणमुत्सृजेत्सुधी’ इ. वि.

वृ० । लटि—विसृजति, विसृजतः, विसृजन्ति ।

वि. लि—विसृजेत्, विसृजेताम्, विसृजेयुः ।

यथा—सायकं तोयं वाग्निभयं विचिन्त्य विसृजे-
त्’ इति वि. मा. ।

‘वृजी’ वर्जने (वर्जनं करना, मना करना,
रोकना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—वर्जति, वर्जतः, वर्जन्ति ।

वि. लि—वर्जेत्, वर्जेताम्, वर्जेयुः ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—वर्जयति, वर्जयतः, वर्जयन्ति ।

वि. लि—वर्जयेत्, वर्जयेताम्, वर्जयेयुः ।

यथा—‘वर्जयेत्सर्वकार्येषु हस्तार्कम्’ इति मु. चि. ।

परि + वृजी } (वर्जनं करना)
वि + ,,

चुरादी—परस्मैपदे—

लटि—परिवर्जयति, परिवर्जयतः, परिवर्जयन्ति ।

वि. लि—परिवर्जयेत्, परिवर्जयेताम्, परिवर्ज-
येयुः । लटि—विवर्जयति, विवर्जयतः, विवर्जयन्ति

वि. लि—विवर्जयेत्, विवर्जयेताम्, विवर्जयेयुः ।

यथा—‘गुरौ पुष्यं विवर्जयेत्’ इति मु. चि. ।

‘गुण’ आसन्नगणे केतने च (आसन्नगण करना,
बुझाना । गणित में गुणन करना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—गुणयति, गुणयतः, गुणयन्ति । वि. लि—

गुणयेत्, गुणयेताम्, गुणयेयुः । भावे ‘गुण्यते ।’

‘सम + गुण’ अङ्कपूरणे (गुणना)

परस्मैपदे—

लटि—संगुणयति, संगुणयतः संगुणयन्ति । वि.

लि—संगुणयेत्, संगुणयेताम्, संगुणयेयुः ।

‘तड’ आघाते=हनने (अङ्क गुणना)

चुरादी—‘णिजि’ परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—ताडयति, ताडयतः, ताडयन्ति ।

वि. लि—ताडयेत्, ताडयेताम्, ताडयेयुः ।

परि + तड

} हनने, अङ्कपूरणे (गुणना) ।
सम + ,,

परस्मैपदे—

लटि—परिताडयति, परिताडयतः, परिताड-

यन्ति । वि. लि—परिताडयेत्, परिताडयेताम्,

परिताडयेयुः ।

परस्मैपदे—

लटि—सन्ताडयति, सन्ताडयतः, सन्ताडयन्ति ।

वि० लि०—सन्ताडयेत्, सन्ताडयेताम्, सन्ताडयेयुः ।

‘वर्ध’ छेदनपूरणयोः । छेदनं, पूरणं=अङ्कगुणनम्
(गुणना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(स० अ०)

लटि—वर्धयति, वर्धयतः, वर्धयन्ति । वि० लि०

वर्धयेत्, वर्धयेताम्, वर्धयेयुः ।

आत्मनेपदे—(स० अ०) ।

लटि—वर्धयते, वर्धयेते, वर्धयन्ते । वि. लि—वर्धयेत्,

वर्धयेयाताम्, वर्धयेरन् ।

परि+वर्ध } गुणना ।
सम्+ ,, }

परस्मैपदे—

लटि—परिवर्धयति, परिवर्धयतः, परिवर्धयन्ति ।
वि. लि. परिवर्धयेत्, परिवर्धयेताम्, परिवर्धयेयुः ।
लटि—संवर्धयति, संवर्धयतः, संवर्धयन्ति । वि. लि.
संवर्धयेत्, संवर्धयेताम्, संवर्धयेयुः ।

‘हन्’ हिंसागत्योः । हिंसा, हननं, पूरणं, अङ्कुगुण-
नम् । (गुणना, जाना) ।

(अदादौ)— परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—हन्ति, हतः, घ्नन्ति । यथा—‘सौम्यव्यघो
‘हन्ति’ सुखानि शब्दवत्’ इति वि. वृ. ।

वा—

‘दशदिनकृतपापं ‘हन्ति’ सिद्धान्तवेत्ता’ इ. मु. पी.
धा. विवृतौ । यथा—‘घ्नन्ति’ चाशुभमविघ्नमातरः
इ० वि० वृ० । वि० लि०—हन्त्यात्, हन्त्याताम्,
हन्त्युः । यथा—‘गुण्यान्त्यमङ्क’ गुणकेन हन्त्यात्’
इति लीलावत्याम् । भावे ‘हन्त्यते’ ।

‘भज’ सेवायां भागे च (भक्ति, भाग देना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—भजति, भजतः, भजन्ति । वि० लि० भजेत्,
भजेताम्, भजेयुः । यथा—‘भजति’ युवतिरेभिर्भूष-
सीमन्तिनीत्वम्’ इ० वि० वृ० ।

आत्मनेपदे—

लटि—भजते, भजते, भजन्ते । वि० लि० भजेत,
भजेयाताम्, भजेरन् । यथा—‘भजेत भुक्त्यन्तर-
भुक्तियोगेः’ इ० वि० वृ० ।

परि+भज } भागे (भाग देना) ।
वि+ ,, }

१-२६

परस्मैपदे—

लटि—परिभजति, परिभजतः, परिभजन्ति । वि०
लि० परिभजेत्, परिभजेताम्, परिभजेयुः । लटि—
विभजति, विभजतः, विभजन्ति । वि० लि० विभ-
जेत्, विभजेताम्, विभजेयुः ।

‘भाज’ पृथक्कर्मणि (अलग करना, पृथक् करना,
भाग देना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—भाजयति, भाजयतः, भाजयन्ति । वि० लि०
भाजयेत्, भाजयेताम्, भाजयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—भाजयते, भाजयते, भाजयन्ते । वि० लि०—
भाजयेत, भाजयेयाताम्, भाजयेरन् ।

परि+भाज } भागे, भजने (भाग देना)
वि+ ,, }

परस्मैपदे—

लटि—परिभाजयति, परिभाजयतः, परिभाजयन्ति
वि० लि० परिभाजयेत्, परिभाजयेताम्, परिभाज-
येयुः । लटि—विभाजयति, विभाजयतः, विभाज-
यन्ति । वि० लि० विभाजयेत्, विभाजयेताम्,
विभाजयेयुः ।

‘हृज्’ हरणे । हरणं=विभाजनं (बांटना, भाग
देना) प्रापणं स्वीकारः, स्तेयं, नाशनं, च । (हरण
करना चोरना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—हरति, हरतः, हरन्ति । यथा—एकौशं
‘हरति’ बली तथाऽऽहृत्यतः ।’ इ० वृ० जा० ।
वि० लि०—हरेत्, हरेताम्, हरेयुः । यथा—‘भागं
हरेदवर्गान्नित्यं द्विगुणेन वर्गमूलेन ।’ इत्याद्यं भट्टीये ।

३०-५८

वा—

प्राणान् प्रयाणे 'हरेत्' ।' इति विद्यामाधवीये ।
लोटि—हरतु, हरतात्, हरताम्, हरन्तु । यथा—
विघ्नं मुहूर्तकलितद्वितीयदन्तप्ररोहो 'हरतु'
द्विपास्थः ।' इति मु० चि० ।

आत्मनेपदे—

लटि—हरते, हरेते, हरन्ते । वि० लि० हरेत, हरे-
याताम्, हरेरन् ।

'अप+हृञ्' अपहरणे (नाश करना) लटि—
अपहरति, अपहरतः, अपहरन्ति । वि० लि० अप-
हरेत्, अपहरेताम्, अपहरेयुः । यथा—'भानुस्ताम्बू-
लदाना 'दपहरति' नृणां वैकृतं आसरोत्थम्' इति
गन्थान्तरे । लटि—परिहरति, परिहरतः, परिहरन्ति ।
(परिहरणे) (त्याग) । यथा—'परिहरन्त्यु' पराग-
परागतम्' इति वि. वृ. । लटि—व्यवहरति, व्यवहरतः
व्यवहरन्ति, (आचरण) । तथा—तदपि चारु न
चारुषितैर्मुखं 'व्यवहरन्ति' तथा वितथाशयाः ।'
इति वि० वृ० ।

'असु' अदने (खाना) भ्वादी आत्मनेपदे । (स०) ।

लटि—असते, असेते, असन्ते ।

वि० लि०—असेत, असेयाताम्, असेरन् । ल्युटि—
असनम् ।

'अस' ग्रहणे (ग्रहण करना, पकड़ना, ग्रसना,
(चुरादौ—'णिजि' । (स०) ।

लटि—आसयति, आसयतः, आसयन्ति । वि०
लि०—आसयेत्, आसयेताम्, आसयेयुः ।

'छब' अपवारणे (ढकना) ।

(चुरादौ) 'णिजि' । (स०) ।

लटि—छादयति, छादयतः, छादयन्ति । वि०
१-२६

लि०—छादयेत्, छादयेताम्, छादयेयुः । यथा—
'छादयत्य' कर्मिन्दुर्विधुं भूभा' इति ग्र० ला ५।३

अथवा—

'राहुः कुभामण्डलाः शशाङ्क' शशाङ्काश्छादय-
तीनविम्बम् । इति सिद्धान्तशिरोमणी ।

'भू' सत्तायाम् (होना)

भ्वादी—परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—भवति, भवतः, भवन्ति । यथा—'भवति'
विलग्नमदोऽयनांशहीनम्' इति ग्रहलाघवे ४।३
'चतुर्थे भवने सूर्याज्ज्ञसितौ 'भवतः' कथम् ।'
इति वृ० जा० । घनान्त्यलग्नेषु 'भवन्ति' खेटाः,
इति ग्र० का० । वि० लि०—भवेत्, भवेताम्,
भवेयुः । यथा—'समेन केनाप्यपवर्त्य हारभाज्यौ
'भवे' द्वा सति सम्भवे तु ।' इति ली० व० ।
'तयोः सम्बन्धमात्रेण 'भवेतां' योगकारकौ' इत्यु-
द्धाद्यप्रदीपे । केनापि ते स्पष्टतरा 'भवेयुः' इति
ग्रन्थान्तरे । 'णिजि'—लटि—भावयति, भावयतः,
भावयन्ति, वि० लि—भावयेत्, भावयेताम्,
भावयेयुः । भावे—'भूयते' ।

'बिब्' सत्तायाम् (होना, है) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—विद्यते, विद्येते, विद्यन्ते । यथा—'पञ्चमे
विद्यते भौमः' इति । विद्येतेऽर्थे शशाङ्कारौ' इति ।
'विद्यन्ते' ऽस्ते शुभा' खेटाः' इति च ग्र० का० ।
वि० लि०—विद्येत, विद्येयाताम्, विद्येरन् ।
यथा—'विद्येत' बन्धो वनभावनायः' इति । 'विद्ये-
यातां 'व्योम्नि सौम्यौ नभोगौ ।' इति । 'विद्येरन्'
स्वे वक्रवैरोचनीनाः ।' इति च ग्र० का० ।
'अस्' भुवि (सत्ता, होना, है) ।

(अदादौ—परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—(प्र० पु०) अस्ति, स्तः, सन्ति । (म० पु०) अस्ति, स्थः, स्थ । (उ० पु०) अस्मि, स्वः, स्मः । यथा—‘अस्ति चेदद्यपराङ्मुखा मतिः’ इति वि० वृ० । व्यस्तैर्दलैर्व्यस्तघनुर्यके ‘स्तः’ । इति करणकुतूहले २ । ‘सन्ति’ स्त्रियो भवनवर्ग-खगस्वभावाः’ इति ग्रन्थान्तरे । ‘दक्षो ऽसि’ भिन्ने गुणनाविधौ चेत्’ इति ली० व० । ‘कतु’ ग्रहप्रकरणं स्फुटमुद्यतोऽस्मि’ इ० ग्र० ला० १।३ वि० लि०—स्यात्, स्याताम्, स्युः । यथा—‘स्यात्सा-यनोष्णांशुभुजर्क्षसंख्ये’ ति ग्र० ला० २ । ‘ताराग्रहा-णामन्योन्यं स्यातां’ युद्धसमागमौ । इति सूर्य-सिद्धान्ते । ‘स्युः खण्डानि खवाद्वयोऽम्बरकृताः’ इति ग्र० ला० ।

वृत्तु वर्तने (वर्तना, वर्तमान, उपस्थित) ।

भ्वादौ—आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—वर्तते, वर्तते, वर्तन्ते । यथा—पञ्चमे ज्ञो रविः षष्ठे ‘वर्तते’ नवमे गुरुः । ‘भाग्ययोगाभिधे-योगे निहन्ता वैरिणां सदा ।’ इति कश्यपः ।

वा—

‘तस्य नृपतिः शश्वद्वशे वर्तते ।’ इति वि० वृ० ।

‘उच्चमूलत्रिकोणेषु वर्तते गुरुभार्गवौ । अभया-भिधयोगोऽयं भङ्करविनाशनः ।’ इत्यत्रिः । यथा—वर्तन्ते खे चारुचण्डांशुचन्द्राः कुर्युर्मर्त्यं भूपमान्यं सदैव । इति ग्र० का० । वि० लि०—वर्तत, वर्त-याताम्, वर्तेरन् । यथा—स्वे वर्तेरन् वीर्यभाजः शुभाश्चेत्, इति ग्र० का० ।

‘अप+वृत्तु’ अपवर्तने (पलटाव, उलटफेर)

लटि—अपवर्तते, अपवर्तते, अपवर्तन्ते । वि० १-२६

लि०—अपवर्तते, अपवर्तयाताम्, अपवर्तेरन् ।

नि+ङुघाञ्—स्थापने (रखना)

जुहोत्यादौ । परस्मैपदे । (स०) ।

लटि—निदधाति, निधत्तः, निदधति । यथा—हृदि निदधति कृष्णांघ्रिद्वयं पुण्यभाजः, इ० ग्र० वि. लि.—निदध्यात्, निदध्याताम्, निदध्युः ।

आत्मनेपदे—

लटि—निधत्ते, निदधाते, निदधते, वि० लि०—निदधीत, निदधीयाताम्, निदधीरन् ।

‘ष्ठा’ गतिनिवृत्तौ (बैठना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—तिष्ठति, तिष्ठतः, तिष्ठन्ति । यथा—‘तिष्ठति व्योम्नि तिग्मगेः ।’ इति । ‘तिष्ठतोऽङ्गे सुधाङ्गे-ज्यौ’ इति च ग्र० का. । ‘दशमैकादशे रिः फलग्न-वित्तसोत्थमे । ग्रहास्तिष्ठन्ति चेत्सीम्या नृपगुल्यो भवेन्नरः ।’ इति सर्वार्थचिन्तामणौ । वि० लि—तिष्ठेत्, तिष्ठेताम्, तिष्ठेयुः । यथा—‘तिष्ठेत्तपो-भावपतिस्तनौ चेत्’ इति । तिष्ठेतां भविषू भाग्ये’ इति । ‘तिष्ठेयुः पामराः षष्ठे’ इति च ग्र० का. ।

सम्+ष्ठा (बैठना)

आत्मनेपदे—

लटि—संतिष्ठते, संतिष्ठते, संतिष्ठन्ते । वि० लि०—संतिष्ठेत, संतिष्ठेयाताम्, संतिष्ठेरन् । यथा—यः पश्येदुपगम्य च वशे ‘सन्तिष्ठते’ दासवत्’ इति विद्यामाधवीये ।

‘आस’ उपवेशने—(बैठना) ।

(अदादौ) आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—आसते, आसाते, आसते । वि. लि.—आसीत, आसीयाताम्, आसीरन् । यथा—‘आसते शशिज- ३०-५८

जीवभाः स्मरे' इति । 'आसीत कामभवने घन-
भावनाथः' इति च ग्रं. का. ।

'उप+विश' उपवेशने (बैठना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—उपविशति, उपविशतः, उपविशन्ति । वि. लि.
—उपविशेत्, उपविशेताम्, उपविशेयुः ।

'विश' प्रवेशने (घुसना, प्रवेश करना, बैठना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—विशति, विशतः, विशन्ति । वि० लि० —
विशेत्, विशेताम्, विशेयुः । यथा—'सोऽन्धकार-
चरतां वहन्महीच्छायया विशति सोममण्डलम् ।'
इ० वि० वृ० । भावे—विशयते । 'णिजि—वेशयति—ते ।

'प्र+विश' प्रवेशते (प्रवेश करना) ।

(तुदादौ) (स०) ।

लटि—प्रविशति, प्रविशतः, प्रविशन्ति । वि० लि०
प्रविशेत्, प्रविशेताम्, प्रविशेयुः ।

'वस' निवासे (रहना, निवास करना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—वसति, वसतः, वसन्ति । यथा—'वसति विबु-
धबन्धो वित्तभावेऽयं दाता' इति । वसतो वनभे
विरोचनेन्दू' इति । यथा—'वने वसन्तीनकुजार्क-
नन्दनाः' इति च ग्रं० का० । लोटि—वसतु, वस-
तात्, वसताम्, वसन्तु । यथा—'नैकत्र वसतु दिव-
सान्' इति वि० मा० । वि० लि०—वसेत्, वसेताम्,
वसेयुः । यथा—'वसेद्वधूभावपतिर्वपुर्गृहे' इति 'वधू-
गृहे बौधनभी वसेताम्' इति । 'वसेयुरर्थे विधुबो-
धनेनाः' इति च ग्रं० का. । भावे—उष्यते । 'णिजि'
वासयति—ते ।

'नि+वस' निवासे (रहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—निवसति, निवसतः, निवसन्ति । वि. लि.—
निवसेत् निवसेताम्, निवसेयुः । यथा—निवसेद्वरिजे
हरभावपे' इ. ग्रं० का. । निवसेतां व्यत्ययेत तावुभी
धर्मकर्मणोः' इत्युदुप्र० ।

अप+इण् निःसरणे (निकलना)

(अदादौ) परस्मैपदे—(अ० स०)

लटि—अपेति, अपेतः, अपयन्ति । वि० लि०—अपे-
यात्, अपेयाताम्, अपेयुः । यथा—वृत्ते समभूगते
तु केन्द्रस्थितशङ्कोः क्रमशो विशत्यपेति । छाया-
ग्रमिहापरा च पूर्वा' इ. ग्रं० ला. ४।

उद्+इण् दर्शने (उदय होना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(अ० स०)

लटि—उदेति, उदितः, उद्यन्ति । वि. लि.—उदे-
यात्, उदेयाताम्, उदेयुः । यथा—'उदेति चायं
प्रतिपत्समाप्तौ, कृशोऽपि बद्धिष्णुतया प्रशस्तः ।'
इ. वि. वृ. । 'उद्यन्ति पृष्ठत इनारयमोरगा इलौ-
काव्येन्दवाः' इति ज्योतिस्तत्त्वे ५।३७ ।

धृञ् धारणे (धारण करना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०)

लटि—धरति, धरतः, धरन्ति । वि. लि. धरेत्,
धरेताम्, धरेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—धरते, धरेते, धरन्ते । वि. लि.—धरेत, धरे-
याताम्, धरेरन् । भावे—धार्यते । क. धार्यते ।
णिजि—धारयति—ते ।

धृभृञ् धारणपोषणयोः (धारण करना, पोषण
करना) ।

(जुहोत्यादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—बिभ्रति, बिभृतः, बिभ्रति ।

वि. लि.—बिभ्र्यात्, बिभ्र्याताम्, बिभ्र्युः । यथा—
'स्वस्वभङ्गिभृतवोऽपि बिभ्रति' इ. वि. वृ. ।

आत्मनेपदे—

लटि—बिभ्रते, बिभ्राते, बिभ्रते । वि. लि. बिभ्रीत
बिभ्रीयाताम्, बिभ्रीरन् ।

'कु धाञ्' धारणपोषणयोः (धारण करना, पालन
करना ।

(जुहोत्यादौ)—परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—दधाति, दधत्, दधति । वि० लि०—
दध्यात्, दध्याताम्, दध्युः । यथा—'नरा नाय्यो
राज्यं दधति पदपाणिप्रणयिभिः' इति वि० वृ० ।
'वस्त्राणि दध्युर्मृगदासपुष्ये' इति ग्रं० का० ।

आत्मनेपदे—

लटि—दधते, दधाते, दधते । वि० लि० दधीत,
दधीयाताम्, दधीरन् ।

अत्र विशेषः—

* 'विपूर्वो 'धा' करोत्यर्थे ह्यभिपूर्वस्तु भाषणे ।
मेलने चापि सम्पूर्वो निपूर्वः स्थापने मतः ॥' इति ।

तेन—

'बि+धाञ्' (करना) ।

(जुहोत्यादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—विदधाति, विदधत्, विदधति । वि०
लि०—विदध्यात्, विदध्याताम्, विदध्युः ।
यथा—'स नियतं विदधाति वधूवरम्' इति वि०
वृ० । 'विधत्तोऽर्थंगो वित्तहानिं महीजपतङ्गौ
यदा' इति । 'काव्येन्द्रिया विदधति वित्तं वित्त-
स्थाः' इति च ग्रं० का० । 'प्राङ्मध्यमे चलफलस्य
दलं विदध्यात्' इति ग्रहलाघवे ३ । 'विदध्यातां
खस्यौ मुरगुरुकवी स्वं नृपतितः' इति । 'विदध्यु-
र्भविचन्द्रजीवा नृपालं खयाताः' इति च ग्रं०
का० । लृटि—विधास्यति, विधास्यतः, विधा-
स्यन्ति । लोटि—विदधातु विधत्तात् ।

१-१७

१८-३४

* उपसर्गः (पुं०) क्रियायोगे प्र-परावयः ।

ते यथा—प्र, परा, अप, सप्त, अनु, अथ, निर्, निस्, दुर्, दुस्, वि, आङ्, नि, अधि, अपि, अति, कु,
उत्, अभि, प्रति, परि, उप । एते द्वाविंशतिः प्रावयः ।

अत्र विशेष उक्तः शब्दार्थचिन्तामणौ—१-३६४७ यथा—निपाताश्चावयो ज्ञेया उपसर्गास्तु प्रावयः ।
द्योतकत्वात् क्रियायोगे लोकावधगता इमे ॥ ते त्रिधा—'धात्वर्थं धावते कश्चित्' यथा—आवसे । 'कश्चित्समु-
वर्तते'—यथा—प्रसूते । 'तमेव विशिनष्ट्यन्यः' यथा—प्रजमति । 'उपसर्गतिस्त्रिधा ॥' अपि च—'उपसर्गं
धात्वर्थो बलावगन्त्र नीयते । प्रहाराहारसंहारविहारपरिहारवत् ॥' इति ।

अन्यत्रापि—

'एकः कश्चिद्भूजैव धातुरपसर्गबशात्तथा । यथा कुम्भात्सरत्यम्नो, मर्षं क्षरति कुम्भरः ॥ जयती-
श्वर उत्कर्षे' जयत्यभिप्रवे रिपुम् । 'निखिलं वेति गोविन्दः' संबिते माधवो यथा ॥ 'बृन्दावने वसत्यस्मिन्
हिररावसति ब्रजम्' । धात्वर्थं धावते कश्चित्कश्चित्समुवर्तते ॥ तमेव विशिनष्ट्यन्योऽनर्थकोऽप्यः प्रमुच्यते ।
इत्याख्यातचण्डिका । का० ३ इलो० ७७।७८।७९।८० । 'धातूपसर्गयोः कार्यमन्तरङ्गम्' अन्यद्बहिरङ्गम् ।

विधत्ताम्, विदधतु। यथा—हस्ते प्रयाय पवने
विदधातु यात्राम्' इति वि० मा० ।

आत्मनेपदे—

लटि—विधत्ते, विदधाते, विदधते । वि० लि०
विदधीत, विदधीयाताम्, विदधीरन् । यथा—
'दृष्ट्वा विधत्ते वशवर्तिनं तम्' इति । 'विदधीत
गुरो लग्ने स्वांशस्थे' इति च वि० मा० । कर्म-
कर्त्तृके लटि—विधीयते, विधीयंते, विधीयन्ते।
यथा—'विधीयतेऽर्घ्येनियमात्तदन्वयम्' इति वि. मा.
'सम् + पठ्' सम्पादने (करना) ।

(दिवादी)—'णिजि' (सं. अ०) ।

परस्मैपदे—

लटि—सम्पादयति, सम्पादयतः, सम्पादयन्ति ।
वि० लि०—सम्पादयेत्, सम्पादयेताम्, सम्पादयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—सम्पादयते, सम्पादयेते, सम्पादयन्ते, ।
वि० लि०—सम्पादयेत, सम्पादयेयाताम्, सम्पा-
दयेरन् ।

'हु कृञ्' करणे (करना) ।

(तनादी)—परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—(प्र० पु०) करोति, कुरुतः, कुर्वन्ति ।
(म० पु०) करोषि, कुरुयः, कुरुय । (उ० पु०)
करोमि, कुर्वः, कुर्मः । यथा—'वक्त्रां करोत्यनि-
मिषः पदवीं यियासोः' इति वि० मा० । 'स्वगौ
सितेज्यो कुरुतो नृपालम्' इति अ० का० ।
'लग्ने दिवाकरविधुन्तुदमन्दभीमाः कुर्वन्ति राज्य-
यजमानविनाशनं च ।' इति वि. मा. । लोटि—
(प्र० पु०) करोतु कुरुतात् । कुरुताम् । कुर्वन्तु ।
१-२८

(म० पु०) कुरु कुरुतात् । कुरुतम् । कुरुत । (उ०
पु०) करवाणि, करवाव, करवाम । वि० लि०—
कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः । यथा—अत्याज्य-
नामनि सशृपघटे विचापे 'कुर्यात्' इति वि०
मा० । 'कुर्यातां' गुरुशशिनी स्वगौ ससौम्यो'
इति अ० का० । 'कुर्युः' स ते मिथुनं गृहोदय-
गतान्' इति वृ० जा० ।

आत्मनेपदे—

लटि—कुरुते, कुर्वते, कुर्वते ।
वि० लि०—कुर्वीत, कुर्वीयाताम्, कुर्वीरन् ।
यथा—'द्युभेक्षिते चेत्कुरुते गिरं चिरात्' इ० वृ०
जा० । 'दुरधारा विधुरां कुरुते वधूम्' इ. वि. वृ० ।
'प्र + हु कृञ्' करणे (करना) ।

परस्मैपदे—

लटि—प्रकरोति, प्रकुरुतः, प्रकुर्वन्ति । वि० लि०—
प्रकुर्यात्, प्रकुर्याताम्, प्रकुर्युः । यथा—'सिद्धं च
सिद्धा प्रकरोति पुंसाम्' । इति ज्यो० सा० ।

आत्मनेपदे—

लटि—प्रकुरुते, प्रकुर्वते, प्रकुर्वते । वि० लि०—
प्रकुर्वीत, प्रकुर्वीताम्, प्रकुर्वीरन् । यथा—पितं
प्रकुर्वीत रविबिलग्नम्' इ० अ० का० । कर्मकर्त्तृके—
लटि—क्रियते, क्रियते, क्रियन्ते । यथा—क्रियते
काशिनाथेन शीघ्रबोधाय संग्रहः । इति शीघ्र-
बोधे १।१।

'णिजि'—परस्मैपदे

लटि—कारयति, कारयतः, कारयन्ति । वि. लि.
कारयेत्, कारयेताम्, कारयेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—कारयते, कारयेते, कारयन्ते । वि. लि.

कारयेत्, कारयेयात्, कारयेरन् ।

‘रच्’ प्रतियस्ते (रचना करना, बनाना करना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—रचयति, रचयतः, रचयन्ति । यथा—रचयति रचिरुष्मां कोविदः कामंज्ञताम्’ इ. वि. वृ. ‘विषम-भांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः रचयतो वरलाभमिमौ’ इ. मु. चिं. ६। वि. लि. रचयेत्, रचयेताम्, रचयेयुः । यथा—पञ्च, द्वे द्वे च रेखे रचयेद्विदिषु’ इ. वि. वृ. ।

‘बि+रच्’ प्रतियस्ते (बनाना, करना, रचना करना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—(प्र.पु.) विरचयति, विरचयतः, विरचयन्ति । (म० पु०) विरचयसि, विरचयथः, विरचयथ । (उ०पु०) विरचयामि, विरचयावः, विरचयामः । यथा—‘वृन्दावनं विरचयामि विचाररम्यम्’ इ. वि. वृ. । वि. लि. विरचयेत्, विरचयेताम्, विरचयेयुः । यथा—वेदिकां विरचयेद्यथातथा’ इ. वि. वृ. ।

‘कृपि’ चिन्तने (रचना करना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कल्पयति, कल्पयतः, कल्पयन्ति । वि. लि. कल्पयेत्, कल्पयेताम्, कल्पयेयुः । यथा—‘तानवि-सुहृन्मित्रादिभिः कल्पयेत्’ इ. वृ. जा. ।

‘आ+चर’
सम्+आ+चर } व्यवहरणे (व्यौहार करना)

(भ्वादौ) परस्मैपदे—(अ० स०)

लटि—आचरति, आचरतः, आचरन्ति । यथा—‘यद्यदाचरति श्रेष्ठ’ इ. भ.गी. । वि. लि.—आचरेत् आचरेताम्, आचरेयुः । यथा—‘यदाऽऽचरेयुः स्व-

कुलोक्तभार्याः’ इ. वि. वृ. । लटि—समाचरति, समाचरतः समाचरन्ति । वि. लि.—समाचरेत्, समाचरेताम्, समाचरेयुः । यथा—‘पुलोमजापूजनं सयुवतिः समाचरेत्’ इ. वि. वृ. ।

‘सृच्’ विसर्गे (उत्पादन करना, करना, रचना करना, छोड़ना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—सृजति, सृजतः, सृजन्ति । वि. लि. सृजेत्, सृजेताम्, सृजेयुः । यथा—‘गोधूलिकं सृजति (उत्पादयति) गोपपृथग्जनानाम्’ इति ।

अथवा

‘गुहरनन्त्यमदेषु मुदं श्रियं’सृजति’ इति च वि. वृ. । ‘उद्+पद्’ उत्पादने (उत्पन्न करना, करना) ।

(चुरादौ) ‘णिजि’ परस्मैपदे (अ०स०)

लटि—उत्पादयति, उत्पादयतः, उत्पादयन्ति । वि. लि. उत्पादयेत्, उत्पादयेताम्, उत्पादयेयुः । ‘जनी’ प्रादुर्भावे (उत्पन्नहोना, पैदा होना) ।

(दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—जायते, जायेते, जायन्ते । वि. लि.—जायेत, जायेयाताम्, जायेरन् । यथा—‘जायते नालवे-ष्टितः’ इ. वृ. जा. । ‘जायेयातामस्तमभ्याह्न-लने’ इ. वि. वृ. ।

‘प्र+जनी’ प्रादुर्भावे (उत्पन्न होना) ।

(दिवादौ) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—प्रजायते, प्रजायेते, प्रजायन्ते । वि. लि. प्रजायत, प्रजायेयाताम्, प्रजायेरन् । जनी ‘णिजि’-परस्मैपदे—

लटि—जनयति, जनयतः, जनयन्ति । वि. लि. जन-

येत्, जनयेताम्, जनयेयुः । यथा—बलवद्ग्रहदोष-
कारणैर्मनुजानां जनयत्यनेत्रताम् ॥' इ. बृ. जा. ।

'प्लूङ्' प्राणिप्रसवे (प्रसव करना, जन्म देना) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे (अ०) ।

लटि—प्लूयते, प्लूयते, प्लूयन्ते । वि. लि. प्लूयते, प्लूये-
याताम्, प्लूयेरन् ।

'प्र+प्लूङ्' प्राणिप्रसवे (प्रसव करना, जन्म देना) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—प्रसूयते, प्रसूयते, प्रसूयन्ते । वि. लि.—प्रसूयते
प्रसूयेयाताम्, प्रसूयेरन् । यथा—सोषरभूमिषु च
प्रसूयते' इ० बृ० जा० ।

'अय्' गतौ (गमनं, ज्ञानं, प्राप्तिः) (जाना,
जानना, लाभ) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे (अ० स०)

लटि—अयते, अयते, अयन्ते । नि. लि. अयेत, अये-
याताम्, अयेरन् ।

'पव्' गतौ (चलना) ।

दिवादी—आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—पद्यते, पद्यते, पद्यन्ते । वि० लि०—पद्येत,
पद्येयाताम्, पद्येरन् ।

'व्रज्' गतौ (जाना) ।

(भ्वादी—परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—व्रजति, व्रजतः, व्रजन्ति । वि० लि०—
व्रजेत्, व्रजेताम्, व्रजेयुः । यथा—'निविशङ्क-
मरिणा जयं व्रजेत्' इति वि० मा० ।

'इष्' गतौ (जाना) ।

(भ्वादी—परस्मैपदे—(स० अ०) ।

लटि—एति, इतः, यन्ति । वि० लि०—इयात्,
इयाताम्, इयुः । यथा—'नो पूर्वराशिं गुरुरेति

वक्रितः' इति मु० चि० १ ।

अथवा—

'मित्रत्वमेति रिपुर्मुख्य तथैकराशौ' इति वि. मा. ।

उप+इष्
'सम्+''
'सम्+उप+'' } प्राप्ती (प्राप्त करना) ।

(अदादी) परस्मैपदे (स० अ०) ।

लटि—उपैति, उपेतः, उपयन्ति । वि० लि०—
उपेयात्, उपेयाताम्, उपेयुः । यथा—'नरेण

संयोगमुपैति कामिनी' इति बृ० जा० । लटि—
समेति, समितः, संयन्ति । वि० लि०—समियात्,

समियाताम्, समियुः । यथा—'लग्नं 'समेत्यु'भयतः
पृथुरोमयुग्मम्' इति बृ० जा० । लटि—समुपैति,

समुपेतः, समुपयन्ति । वि० लि०—समुपेयात्,
समुपेयाताम्, समुपेयुः । यथा—'क्षिप्रं विनाशं

'समुपैति' जातः' इति बृ० जा० ।

'चर्' गतिभक्षणयोः (गमन, चलना, भक्षण करना)

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—चरति, चरतः, चरन्ति । वि० लि०—
चरेत्, चरेताम्, चरेयुः । यथा—'उदयमेति यदा

दिवि तत्परं 'चरति' केतुरपि प्रतिवासरम् ।'
इति वि० वृ० ।

'सम्+चर्' सञ्चरणे (चलना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—सञ्चरति, सञ्चरतः, सञ्चरन्ति । वि०
लि०—सञ्चरेत्, सञ्चरेताम्, सञ्चरेयुः ।

'वि+चर्' विचरणे । (विचरना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—विचरति, विचरतः, विचरन्ति । वि०

लि०—विचरेत्, विचरेताम्, विचरेयुः । यथा—
'विचरति' भद्रा त्रिभुवनमध्ये' इति ग्रन्थान्तरे ।
'चल्' कम्पने (चलना, फिरना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—चलति, चलतः, चलन्ति । वि० लि०—
चलेत्, चलेताम्, चलेयुः । यथा—'ग्रहणं ऋक्षग
एव स चेन्न किं चलति किञ्चिदुपप्लव एव तत् ।'
इति वि० वृ० ।

'अमु' चलने (भ्रमण करना, चलना, घूमना) ।

(भ्वादी दिवादी च) परस्मैपदे—(अ०) ,

लटि—भ्रमति, भ्रमतः, भ्रमन्ति । भ्रम्यति,
भ्रम्यतः, भ्रम्यन्ति । भ्राम्यति, भ्राम्यतः, भ्राम्य-
न्ति । वि० लि०—भ्रमेत्, भ्रमेताम्, भ्रमेयुः ।
भ्रम्येत्, भ्रम्येताम्, भ्रम्येयुः । भ्राम्येत्, भ्राम्ये-
ताम्, भ्राम्येयुः । यथा—'इह विहितकरग्रहा
गृहाणि 'भ्रमति' भुज्यतया परः शतानि ।'
इति वि० वृ० ।

'गम्ल्' गतौ (गमनं, ज्ञानं, प्राप्तिः) (जाना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—गच्छति, गच्छतः, गच्छन्ति । यथा—
'घटजोस्तं ह्युदयं च गच्छति । इति अ० ला० ।
'क्रिये गच्छन्ति पामराः' इति अ० का० । लोटि—
गच्छतु गच्छतात् । गच्छताम् । गच्छन्तु । यथा—
'अध्युष्य गच्छतु परेषु मुहूर्तमात्रम्' इति वि. मा. ।
'गच्छन्तु चापे तिमिमे शुभग्रहाः' इति अ० का० ।
वि० लि०—गच्छेत्, गच्छेताम्, गच्छेयुः । यथा—
'नगच्छेयुर्नव स्त्रियः ।' इति अ० का० ।

'आ+गम्ल्' आगतौ (आना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

१-२६

लटि—आगच्छति, आगच्छतः, आगच्छन्ति ।
वि० लि०—आगच्छेत्, आगच्छेताम्, आगच्छेयुः ।
'आ+या' आगतौ (आना) ।

(अदादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—आयाति, आयातः, आयान्ति । वि० लि०—
आयायात्, आयायाताम्, आयायुः । यथा—'विश्ले-
षमायाति यथाऽसुभिः स्वैः ।' इति वि० वृ० ।
'प्र+या' प्रापणे (जाना) ।

(अदादी) परस्मैपदे (अ० स०)

लटि—प्रयाति, प्रयातः, प्रयान्ति । यथा अस्तं प्राच्यां
भूरिलवो लघुः प्रयाति' इति । 'चलकेन्द्रलवैः
'प्रयान्ति' वक्रम्' इति च अ. ला० । लोटि—प्रयातु
प्रयातात् । प्रयाताम् । प्रयान्तु । यथा—'तत्तद्दिङ्-
निहितः प्रयातु कुकुभं तां तां शुभैस्तारकैः' इ. वि.
मा. । वि. लि. प्रयायात्, प्रयायाताम्, प्रयायुः ।
'या' प्रापणे । प्रापणमिह गतिः (जाना) ।

(अदादी) परस्मैपदे (अ० स०)

लटि—याति, यातः यान्ति । यथा—'एका तिर्यक्
तर्जनी 'याति' रेखा' इ० वि० वृ० । 'इतीमे 'यान्ति'
दृक्तुत्यतां सिद्धैस्तैरिह पञ्चमनयसत्कार्यादिकं
त्वादिशेत् ।' इ० अ० ला० । १ । वि० लि०—'यायात्
यायाताम्, यायुः । यथा—'न तां प्रतिदिशं यायात्
पृष्ठगास्ते शुभप्रदाः' इ. वि. मा. ।

'णीञ्' प्रापणे (पहुँचाना, ले जाना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—नयति, नयतः, नयन्ति । यथा—'पश्यन् वशं
नयति तं पुरुषं स्पृशन् वा इ० वि० मा० ।

अथवा

'नयति देवरि देवरिपूषनीः' इ० वि० वृ० । 'किं

१०-५८

नयन्ति यदि तत्पृथग्भवेत्' इ० वि० वृ० । वि० लि०
नयेत्, नयेताम्, नयेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—नयेते, नयेते, नयन्ते । वि० लि०—नयेत, नये-
याताम्, नयेरन् ।

‘बह्’ प्रापणे (पहुँचाना, ढोना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—बहति, बहतः, बहन्ति । यथा—‘बहति शेष-
गृहेषु महोत्सवम्’ इ० वि० वृ० । वि० लि०—बहेत्,
बहेताम्, बहेयुः ।

‘उद् + बह्’ उद्वहने (विवाह करना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—उद्वहति, उद्वहतः, उद्वहन्ति । वि० लि०—उद्व-
हेत्, उद्वहेताम्, उद्वहेयुः । यथा—‘नोत्तमामुद्वहेत्क-
न्याम्’ इ० अ० ।

‘कु + लभष्’ प्राप्ती (प्राप्ति करना, पाना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे (स०)

लटि—लभते, लभेते, लभन्ते । यथा—‘समर्च्यमानो
लभते धनं जयम्’ इ० वि० मा० ।

अथवा

यथा—‘इन्द्रोः प्राप्य दशां फलानि लभते मंत्रद्विजा-
त्युद्भवान्’ इ० वृ० जा० । वि० लि०—लभेत, लभे-
याताम्, लभेरन् ।

‘बिद्ल्’ लाभे (प्राप्त करना) ।

(तुदादी) आत्मनेपदे (स०)

लटि—विन्दते, विन्देते, विन्दन्ते । यथा—‘तदा यदि
नृपो युद्धे जयं विन्दते’ इ० वि० मा० । वि० लि०
विन्देत, विन्देयाताम्, विन्देरन् ।

परस्मैपदे

लटि—विन्दति, विन्दतः, विन्दन्ति । यथा—तीव्रान्
विदन्ति रोगान्’ इ० वि० मा० । वि० लि०—विन्देत्,
विन्देताम्, विन्देयुः ।

‘आप्ल्’ व्याप्तौ (पाना, व्याप्त होना) ।

(स्वादी) आत्मनेपदे (अ० स०)

लटि—आप्नुते, आप्न्वाते, आप्न्वते । वि० लि०—
आप्न्वीत, आप्न्वीयाताम्, आप्न्वीरन् ।

परस्मैपदे

लटि—आप्नोति, आप्नुतः, आप्नुवन्ति । वि० लि०—
आप्नुयात्, आप्नुयाताम्, आप्नुयुः ।

‘प्र + आप्ल्’ व्याप्तौ (पाना, व्याप्त होना) ।

(स्वादी) आत्मनेपदे (अ० स०)

लटि—प्राप्नुते, प्राप्न्वाते, प्राप्न्वते । वि० लि०—
प्राप्न्वीत, प्राप्न्वीयाताम्, प्राप्न्वीरन् ।

परस्मैपदे

लटि—प्राप्नोति, प्राप्नुतः, प्राप्नुवन्ति । यथा—
‘भृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपि प्राप्नोति च व्यङ्गताम्’
इति वृ० जा० ।

अथवा

‘विद्वाव्याऽरिवरूथिनीं जयमथ प्राप्नोति पृथिवी-
पतिः’ इति वि० मा० ।

‘अभि + कुधाञ्’ भाषणे (बोलना)

(जुहोत्यादी) आत्मनेपदे (स०)

लटि—(प्र० पु०) अभिघत्तं, अभिदघाते, अभि-
दघते । (म० पु०) अभिघत्से, अभिदघाथे, अभि-
घद्वे । (उ० पु०) अभिदघे, अभिदघ्वे, अभि-
दघ्महे । यथा—अथ मासगणास्तुलघुक्रियया ग्रहण-

द्वयसिद्धिकृतेऽभिदधे' इ. प्र. ला. ७।१ वि. लि.—
अभिदधीत, अभिदधीयाताम्, अभिदधीरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—अभिदधाति, अभिदधत्, अभिदधति । वि०
लि० अभिदध्यात्, अभिदध्याताम्, अभिदध्युः ।

'गङ्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना, कहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—गदति, गदतः, गदन्ति । यथा—'गगनतो-
यतपस्सु शुभेर्भु' गुग्गदति शंखम्' इति. वि. वृ. ।

वि. लि.—गदेत्, गदेताम्, गदेयुः ।

'नि+गङ्' } व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना,
'प्र+नि+', 'कहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—निगदति, निगदतः, निगदन्ति । लिटि—
निजगाद, निजगदतुः, निजगदुः । यथा—'वक्त्रां
करोत्यनिभिषः पदवीं यियासोयनि नृयुग्ममशुभं
निजगाद गार्ग्यः ।' इति वि० मा० ।

वि० लि०—निगदेत्, निगदेताम्, निगदेयुः ।

लटि—प्रणिगदति, प्रणिगदतः, प्रणिगदन्ति ।

वि. लि.—प्रणिगदेत्, प्रणिगदेताम्, प्रणिगदेयुः ।

'बङ्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्टबोलना, कहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—वदति, वदतः, वदन्ति । यथा—'श्रीमान्व-
राहो 'वदती' ह्युक्तया ।' इति ग्रन्थान्तरे ।

'होरात्वंशप्रमतिमपरे राशितुल्यं वदन्ति' इ. वृ. जा. ।

लोटि—(प्र. पु.) वदतु वदतात्, वदताम् । वदन्तु ।

(म. पु.) वद वदतात् । वदतम् । वदत । (उ. पु.)

वदानि, वदाव, वदाम । यथा—'खपञ्चयुग्मवति

किं 'वद' स्वस्यवर्गम् ।' इति ली. व. । वि. लि.—
वदेत्, वदेताम्, वदेयुः । यथा—'नाशं वदेद्यदधिकं
परिपच्यते तत्' इ. वृ. जा. ।

'प्र+वङ्' व्यक्तायां वाचि (बोलना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—प्रवदति, प्रवदतः, प्रवदन्ति । यथा—
तावद्गते दिननिशोः 'प्रवदन्ति' जन्म ।' इ. वृ. जा. ।

वि. लि.—प्रवदेत्, प्रवदेताम्, प्रवदेयुः । यथा—

'क्षिप्रं निधनं 'प्रवदेत्' इति वृ० जा० ।

'ब्रूञ्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना, कहना) ।

(भ्वादी) उभयपदे—(स०) ।

लटि—(प्र. पु.) ब्राह्, ब्राहतुः, ब्राहुः । (म. पु.)

ब्रात्थ, ब्राह्युः ।

(पक्षे पञ्चसु वचनेषु)

यथा—'एकोऽंशं हरति बली तथा 'ऽऽह' सत्यः'
इ. वृ. जा. ।

अथवा—

'भास्वद्भार्गवशोदिशं प्रविशतादित्याह वाच-
स्पतिः ।' इति वि. मा. । वीर्यान्वितेषु नृपजन्म
दशाविलग्नवर्णाधिपेषु नृपतेरभिषेकः 'ब्राहुः' ।

इति वि. मा. । लटि—(पक्षे) (प्र. पु.) ब्रवीति,

ब्रूतः, ब्रुवन्ति । (म. पु.) ब्रवीषि, ब्रूयः, ब्रूय ।

(उ. पु.) ब्रवीमि, ब्रूवः ब्रूमः । यथा—मुद्गान् च

ब्रुवन्ति भक्ष्याणि' इ. वि. मा. । 'सञ्ज्ञां ब्रूमो

विशेषतः ।' इति । लिटि—उवाच, ऊचतुः,

ऊचुः । यथा—'इति केचिदूचुः । इति ग्रन्थान्तरे ।

'प्र+ब्रूञ्' लिटि—प्रोवाच, प्रोचतुः, प्रोचुः ।

यथा—'रिःफस्यानखिलान् ग्रहान् न शुभदान्

'प्रोवाच' वाचस्पतिः ।' इ. वि. मा. । 'प्रोचु'

स्तद्वहन्तरनादिभूषाम् ।' इति मु. वि. । लोटि—
(प्र. पु.) ब्रवीतु ब्रूतात् । ब्रूताम् । ब्रवन्तु ।
(म. पु.) ब्रूहि ब्रूतात् । ब्रूतम् । ब्रूत । (उ. पु.) ।
ब्रवाणि, ब्रवाव, ब्रवाम । यथा—'सांघ्रिद्वयं त्रयं
व्यंघ्रि कीदृग् 'ब्रूहि' सर्वाणितम् ।' इति ली. व. ।
वि. लि.—ब्रूयात्, ब्रूयाताम्, ब्रूयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि ब्रूते, ब्रूवाते, ब्रूवते । यथा—'त्याज्यं
मुनयो 'ब्रूवते' केचित्सर्वत्र शुभकार्ये' इ. वि. मा. ।
लिटि—ऊचे, ऊचाते, ऊचिरे, यथा—'भतिथि-
वारफलानि पदे पदे विरचितानि परैरिति नो-
चिरे ।' इति वि. वृ. । वि. लि.—ब्रूवीत, ब्रूवीया-
ताम्, ब्रूवीरन् ।

'निरु+ब्रूञ् लटि—निरूचे, निरूचाते, निरूचिरे ।
यथा—'इत्यतीन्द्रियदृशो 'निरूचिरे' (निजगदुः)
यद् गुणागुणमयम् ।' इति वि. वृ. ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

'ब्रू' परिभाषणे (बोलना, कहना) ।

लटि—वक्ति, वक्तः ।

यथा—'रवीन्दुमित्रमुरजिद्वस्वन्त्यमित्रान् शुभान्,
जीवो 'वक्ति' वरं वराहमिहिरः इति वि. मा. ।
वि. लि.—उच्यात् उच्याताम्, कर्मकर्तृके—लटि—
उच्यते, उच्येते, उच्यन्ते । चुरादौ 'णिजि'-
लटि—वाचयति—ते, वाचयतः, येते, वाच-
यन्ति,—न्ते ।

'ब्रूक्षिङ्' व्यक्तायां वाचि' अयं दर्शनेऽपि (बोलना) ।

(अदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—चष्टे, चक्षाते, चक्षते । वि. लि.—चक्षीत,
१-२८

चक्षीयाताम्, चक्षीरन् ।

'आ+चक्षिङ्' }
प्र + " } (कहना, बोलना) ।
सम्+आ " }

(अदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—आचष्टे, आचक्षाते, आचक्षते । प्रचष्टे,
प्रचक्षाते, प्रचक्षते । समाचष्टे, समाचक्षाते, समा-
चक्षते । लोटि—(प्र० पु०) चष्टाम्, चक्षाताम्,
चक्षाताम् । (म. पु.) चक्ष्व, चक्षायाम्, चक्षध्वम् ।
(उ. पु.) चक्षै, चक्षावहै, चक्षामहै यथा—'तत्रा-
क्षभाकौ' गणक ! 'प्रचक्ष्व' चेदक्षजक्षेत्रविचक्षणो-
ऽसि इति । 'क्षेत्रक्षोदविधौ विचक्षणः 'समाचक्ष्व'
ऽविलक्षोऽसि चेत्' इति च सि. शि. ।

'कथ' वाक्यप्रबन्धे (कथा कहना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कथयति, कथयतः, कथयन्ति । यथा—तत्रापि
मूषिकभयं कथयन्ति सौम्ये' इ. वि. मा. । लोटि—
(प्र. पु.) कथयतु कथयतात् । कथयताम् । कथयन्तु ।
(म. पु.) कथय कथयतात् । कथयतम् । कथयत ।
(उ. पु.) कथयानि, कथयाव, कथयाम । यथा—
किं स्यात् त्रयाणां 'कथयाऽऽणुशेषम्' इ. ली. व. ।
वि. लि.—कथयेत्, कथयेताम्, कथयेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—कथयते, कथयेते, कथयन्ते । वि. लि.—कथ-
येत, कथयेयाताम्, कथयेरन् । भावे—कथ्यते ।

'भाष्' व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना) ।

(अदादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—भाषते, भाषेते, भाषन्ते । वि. लि.—भाषेत,
भाषेयाताम्, भाषेरन् । क० भाष्यते । णि० भाष-
यति—ते ।

वि + भ्राइ + हृङ् कथने (कहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—व्याहरति, व्याहरतः, व्याहरन्ति । वि. लि.

व्याहरेत्, व्याहरेताम्, व्याहरेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—व्याहरते, व्याहरेते, व्याहरन्ते । वि. लि.—

व्याहरेत, व्याहरेयाताम्, व्याहरेरन् ।

‘पठ्’ व्यक्तायां वाचि (स्पष्ट बोलना)

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—पठति, पठतः, पठन्ति । वि. लि. पठेत्, पठेताम्, पठेयुः । क. पठथते । ‘णिजि’—पाठयति—ते ।

‘अधि + इङ्’ अध्ययने (पठना) ।

(अदादी) आत्मनेपदे (अ०)

लटि—अधीते, अधीयाते, अधीयते । वि. लि.—अधीयत, अधीयीयाताम्, अधीयीरन् । क० अधीयते । ‘णिजि’—अध्यापयति ।

‘प्रथ्’ प्रख्याने (कहना, प्रख्यात करना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—प्रथयति, प्रथयतः, प्रथयन्ति । प्राथयति, प्राथयतः, प्राथयन्ति । वि. लि.—प्रथयेत्, प्रथयेताम्, प्रथयेयुः । प्राथयेत्, प्राथयेताम्, प्राथयेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—प्रथते, प्रथेते, प्रथन्ते । वि. लि. प्रथेत, प्रथेयाताम्, प्रथेरन् । यथा—‘हित्वा सपत्नमितरान् प्रथयन्ति सौम्याः’ इ. वि. मा. ।

‘तक्’ भाषार्थः (बोलना) ।

(चुरादी) (परस्मैपदे (स०)

लटि—तर्कयति, तर्कयतः, तर्कयन्ति । वि. लि.—

१-२६

तर्कयेत्, तर्कयेताम्, तर्कयेयुः । यथा—‘कथितफल-विपाकैस्तर्कयेद्वर्तमानाम्’ इ. बृ. जा. ।

‘आ + मन्’ कथने (कहना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—ग्रामनति, ग्रामनतः, ग्रामनन्ति । वि. लि.—ग्रामनेत्, ग्रामनेताम्, ग्रामनेयुः । यथा—मासे तिथौ च पृथुमङ्गलमामनन्ति (कथयन्ति)’ इ. वि. वृ. ।

‘गा’ गायने (गाना, कहना) ।

(जुहोत्यादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—जगाति जगितः । जगीतः । जगति । लिटि—जगौ, जगतुः, जगुः । यथा—‘दक्षिणादित्य एति तदिति श्रुतिजंगौ’ इति । सूर्यशुद्धिमपरे नृणां जगुः’ इति च वि. वृ. ।

‘आ + दिश्’
नि + ”
जिद् + ”
सम् + आ ” } कथने (कहना) ।

(तुदादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—आदिशति, आदिशतः, आदिशन्ति । वि. लि. आदिशेत्, आदिशेताम्, आदिशेयुः । यथा—‘सिद्धैस्तैरिह पर्वधर्मनयसत्कार्यादिकं त्वादिशेत्’ इति

ग्र. ला. १। लटि—निदिशति, निदिशतः, निदिशन्ति । वि. लि.—निदिशेत्, निदिशेताम्, निदिशेयुः । लटि—निदिशति, निदिशतः, निदिशन्ति ।

वि. लि.—निदिशेत्, निदिशेताम्, निदिशेयुः । यथा—‘निदिशन्त्य—(कथयन्ति) सितशौनकादयः’ इ. वि. वृ. ।

लटि—समादिशति, समादिशतः, समादिशन्ति, वि. लि.—समादिशेत्, समादिशेताम्, समादिशेयुः ।

यथा—‘तत्कालेस्त्रवणं ‘समादिशेत्’ इ. वृ. जा. ।

‘दिश्’ अतिसर्जने । अतिसर्जनं दानम् (देना) ।

१०-५६

(तुदादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—दिशति, दिशतः, विशन्ति । यथा—सहोत्थ-
स्थो मन्दो दिशति चिरमायुः सुखगुणान्' इ. वि.
मा. । भ्रातृक्षयं च दिशतो भ्रातृगौ भोमभानवौ'
इ. ग्रं. का. । 'न दिशन्ति शुभं नृणां सौम्याः केन्द्रा-
धिपा यदि' इ. उ. प्र. । वि. लि.—दिशेत् दिशेताम्,
दिशेयुः । यथा—'दिशेत्सूनु' सूरिः सुतसदनयातो
जनुषि नुः' इ. ग्रं. का. । 'शुक्रसौम्यौ सहजगौ
दिशेतां सोदरं नृणाम्' इ. ग्रं. का. । 'न दिशेयु-
ग्रंहाः सर्वे स्वदशासु स्वभुक्तिषु' इत्यु. प्र. ।
'बद्ध' दाने (देना) ।

(भ्वाद्) आत्मनेपदे (स०)

लटि—ददते, ददेते, ददन्ते । वि. लि.—ददेत, ददे-
याताम्, ददेरन् ।

'दुषाम्' दाने (देना, प्रदान करना) ।

(जुहोत्यादौ) (परस्मैपदे) (स०)

लटि—ददाति, दत्तः, ददति । वि. लि.—दद्यात्,
दद्याताम्, दद्युः ।

आत्मनेपदे

लटि—दत्ते, ददाते, ददते । वि. लि.—ददीत, ददी-
याताम्, ददीरन् । यथा—'किन्त्वत्र भांश-
प्रतिमं ददाति' इ० वृ० जा० । 'दद्यातां चिर-
जीविने नहिभवेदोषो पुनर्भू भवः' । इति. मु. चि. ।
'शुक्रेन्द्र समभांशके हि विषमेऽन्येऽदद्युराग्नि बलम्'
इति जा० प० ।

'दाण्' दाने (देना) ।

(भ्वाद्) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—यच्छति, यच्छतः, यच्छन्ति । यथा—
'प्रतिदिनं खचरः प्रचरन् फलं किमपि यच्छति'
१-२६

चारफलो हि सः ।' इ० वि० वृ० । केन्द्राद्येषु च
रूपकार्द्वचरणान् 'यच्छन्ति' खेटाः क्रमात् ।'
इति जा० प० । वि० लि०—यच्छेत्, यच्छेताम्,
यच्छेयुः ।

'वि+त्' वितरणे (देना) ।

(भ्वाद्) परस्मैपदे—(ग्र० स०) ।

लटि—वितरति, वितरतः वितरन्ति । यथा—
'केचिदस्य वितरति कोविदाः' इ० वि० वृ० ।
यथा—'स्त्रीखेटौ चरमे नराः प्रथमके क्लीबौ च
मध्येतथा द्वेषकाणे वितरन्ति पादम्' इ. जा. प. ।
वि० लि०—वितरेत्, वितरेताम्, वितरेयुः ।

'ग्रह्' उपादाने (ग्रहण करना, लेना) ।

(भ्वाद्) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—गृह्णाति, गृह्णीतः, गृह्णन्ति । वि० लि०—
गृह्णीयात्, गृह्णीयाताम्, गृह्णीयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—गृह्णीते, गृह्णाते, गृह्णते । वि० लि०—
गृह्णीत, गृह्णीयाताम्, गृह्णीरन् । यथा—'मृत्नां
विवादभूमौ गृह्णीयात् सा भवेत्स्वीया' इ. वि. मा. ।
'ला' प्रादाने (लेना) ।

(भ्रदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—लाति, लातः, लान्ति । वि० लि०—
लायात्, लायाताम्, लायुः ।

'गल्' भ्रदाने (खाना) ।

(भ्वाद्) परस्मैपदे—(ग्र०) ।

लटि—गलति, गलतः, गलन्ति । वि० लि०—
गलेत्, गलेताम्, गलेयुः । यथा—'मङ्गलं गलति
सागंले विषी' इति वि० वृ० ।

'ग्रह्' भक्षणे (खाना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—अस्ति, अस्तः, अदन्ति । वि० लि०—
अद्यात्, अद्याताम्, अद्युः । यथा—‘अशुभलसित-
मस्ति तदूढयोः’ इति वि० वृ० ।

‘अश्’ भोजने (भोजन करना, खाना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—अश्नाति, अश्नीतः, अश्नन्ति । वि० लि०—
अश्नीयात्, अश्नीयाताम्, अश्नीयुः ।

‘भुज्’ पालनाभ्यवहारयोः (खाना, पालनकरना)

(रुधादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—भुनक्ति, भुङ्क्तः, भुञ्जन्ति । यथा—
‘यदीन्दुराक्रम्य पुनर्भुनक्ति, इति वि० वृ० । वि०
लि०—भुञ्ज्यात्, भुञ्ज्याताम्, भुञ्ज्युः ।

आत्मनेपदे—

लटि—भुङ्क्ते, भुञ्जाते, भुञ्जते । वि० लि०—
भुञ्जीत, भुञ्जीयाताम्, भुञ्जीरन् ।

‘पा’ पाने (पीना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—पिबति, पिबतः, पिबन्ति । यथा—‘षड्-
भागाश्चैव नद्यां पिबति च सलिलं सप्तमांशेन
मिश्रः’ इति ली० व० । यथा—‘सुसलिलमिह
मर्त्या निम्नगायाः पिबन्ति’ इ० अ० का० ।
वि० लि०—पिबेत्, पिबेताम्, पिबेयुः । यथा—
पिबेयुरादित्यमुखाः सुधां ग्रहाः’ इति० अ० का० ।
‘पीङ्’ पाने (पीना) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—पीयते, पीयेते, पीयन्ते । वि० लि०—
पीयेत, पीयेयाताम्, पीयेरन् । यथा—पीयन्ते
१-२८

मदिरा नराः सवनिता नित्यं विवाहोत्सवे इ. अ.
‘पिष्ट्व’ संचूर्णने (पीसना) ।

(रुधादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—पिणष्टि, पिष्टः, पिषन्ति । यथा—यस्य-
च्छाया पुष्पवन्तौ पिणष्टि’ इति वि० वृ० ।
वि० लि०—पिष्यात्, पिष्याताम्, पिष्युः ।

‘डु पचष्’ पाके (पकाना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—पचति, पचतः, पचन्ति । वि० लि०—
पचेत्, पचेताम्, पचेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—पचते, पचेते, पचन्ते । वि० लि०—पचेत,
पचेयाताम्, पचेरन् । क० पचते । णि० पाच-
यति—ते ।

परि+पचष्’ णिजि—

(चुरादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—परिपाचयति, परिपाचयतः, परिपाच-
यन्ति । यथा—‘एवं परस्परगताः परिपाचयन्ति’
इ० वृ० जा० । वि० लि०—परिपाचयेत्, परि-
पाचयेताम्, परिपाचयेयुः ।

‘दृशिर्’ प्रेक्षणे (देखना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—पश्यति, पश्यतः, पश्यन्ति । यथा—‘यदि
न पश्यति नश्यति तत्कृतम्’ इ० वि० वृ० ।
‘पश्यतोऽङ्गं पपीन्दुजौ’ इति अ० का० ।

अथवा—

‘तनुगृहं बलिनी यदि पश्यतः’ इ० मु० चि० ।
‘पश्यन्ति सप्तमं सर्वे’ इत्यु० प्र० । ३ वि० लि०—
पश्येत्, पश्येताम्, पश्येयुः । यथा—‘पश्येज्जलादौ
२९-३७

प्रतिबिम्बितं वा' इ. ग्र. ला. । पश्येयुरग्राः स्मरणी
कवीन्द्र' इ० प्र० का० । क० दृश्यते ।

‘णिजि’ परस्मैपदे

लटि—दर्शयति, दर्शयतः, दर्शयन्ति । वि. लि.—
दर्शयेत्, दर्शयेताम्, दर्शयेयुः । यथा—‘दर्शयेद्दि-
विचरं दिवि के वा’ इति सि० शि० ।

आत्मनेपदे

लटि—दर्शयते, दर्शयते, दर्शयन्ते । वि० लि०—दर्श-
येत, दर्शयेयाताम्, दर्शयेरन् ।

‘ईक्ष्’ दर्शने (देखना) ।

(भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ० स०)

लटि—ईक्षते, ईक्षते, ईक्षन्ते । यथा—न मेचकं
चान्द्रकमीक्षते यः’ इ० वि० वृ० । वि० लि०—
ईक्षेत, ईक्षेयाताम्, ईक्षेरन् ।

‘निर् + ईक्ष्’ } (देखना) ।
प्र + ” }
वि + ” }

(भ्वादौ) आत्मनेपदे (अ० स०)

लटि—निरीक्षते, निरीक्षते, निरीक्षन्ते । प्रेक्षते,
प्रेक्षते, प्रेक्षन्ते । वीक्षते, वीक्षते, वीक्षन्ते । वि. लि.
—निरीक्षेत, निरीक्षेयाताम्, निरीक्षेयेरन् । प्रेक्षेत,
प्रेक्षेयाताम्, प्रेक्षेरन् । वीक्षेत, वीक्षेयाताम्,
वीक्षेरन् ।

‘लोकृ’ दर्शने—(देखना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—लोकयति, लोकयतः, लोकयन्ति । वि. लि.—
लोकयेत्, लोकयेताम्, लोकयेयुः ।

‘अव + लोकृ’ } (देखना) ।
आ + ” }
परि + ” }
वि + ” }

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—अवलोकयति, अवलोकयतः, अवलोकयन्ति ।

यथा—‘त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयन्ति
चरणाभिवृद्धितः ।’ इ. वृ. जा. । वि० लि०—अव-
लोकयेत्, अवलोकयेताम्, अवलोकयेयुः । लटि—
आलोकयति, आलोकयतः, आलोकयन्ति । परि-
लोकयति, परिलोकयतः, परिलोकयन्ति । विलो-
कयति, विलोकयतः, विलोकयन्ति । वि० लि०—
आलोकयेत् आलोकयेताम्, आलोकयेयुः । यथा—
छायां विधोर्न ध्रुवमृक्षमालामालोकयेत्’ इ. वि. वृ. ।
वि० लि०—परिलोकयेत्, परिलोकयेताम्, परिलो-
कयेयुः । विलोकयेत्, विलोकयेताम्, विलोकयेयुः ।
यथा—‘विलोकयेद् व्योमचरं किलैवं जले विलोमं
तदपि प्रवक्ष्ये ।’ इ. सि. शि. ।

‘श्रु’ श्रवणे (सुनना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—शृणोति, शृणुतः, शृण्वन्ति । वि० लि०—
शृणुयात्, शृणुयाताम्, शृणुयुः । यथा—‘नाकी-
र्णकर्णः शृणुयाच्च घोषं तौ वा सुभुक्तोऽपि धृति
न घत्ते ।’ इ० वि० वृ० । ‘यां वाचं शृणुयुस्तदर्थ-
सदृशीसिद्धिः किलोपश्रुतौ’ इ० च वि० वृ० ।
‘ज्ञा’ अवबोधने (जानना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—(प्र० पु०) जानाति, जानीतः, जानन्ति ।
(म. पु.) जानासि, जानीथः, जानीथ । (उ. पु.)
जानामि, जानीवः, जानीमः । यथा—जानासि
चेद्द्वर्गधनो विभिन्नौ’ इ० ली० व० । वि० लि०—
जानीयात्, जानीयाताम्, जानीयुः । क० ज्ञायते ।
‘णिजि’—ज्ञापयति—ते ।

‘मनु’ अवबोधने (मानना, समझना) ।

(तनादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—मनुते, मन्वाते, मन्वते । वि. लि. मन्वीत, मन्वीयाताम्, मन्वीरन् । लटि—मेने, मेनाते, मेनिरे । यथा—‘जन्मलग्नमिदमङ्गमङ्गिना मेनिरे मन इतीन्दुमन्दिरम् ।’ इ. वि. वृ. ।

‘बुध्’ अवगमने (जानना) ।

(दिवादौ) आत्मनेपदे (स०) ।

लटि—बुध्यते, बुध्येते, बुध्यन्ते । वि. लि. -बुध्येत, बुध्येयाताम्, बुध्येरन् । क० बुध्यते । ‘णिजि’—बोधयति—ते ।

‘मन्’ ज्ञाते (मानना, समझना) ।

(दिवादौ) आत्मनेपदे (स०) लटि—

(प्र. पु.) मन्यते, मन्येते, मन्यन्ते । (म. पु.) मन्यसे, मन्येथे, मन्यध्वे । (उ. पु.) मन्ये, मन्यावहे, मन्यामहे । यथा—‘स बहु मन्यत एव तथातथम्’ इ. वि. वृ. ‘शस्तं मृगस्यामियमेव मन्ये इति च वि. वृ. । वि. लि. मन्येत, मन्येयाताम्, मन्येरन् ।

‘विद्’ ज्ञाने (जानना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—(प्र० पु०) वेत्ति, वेत्तः, विदन्ति । (पक्षे) वेद, विदतुः, विदुः । यथा—‘वेत्त्यक्षभां चापि त, ज्योतिर्वित्कमलावबोधनविधौ वन्दे परं भास्करम्’ इति च सि. शि. । लटि—(म० पु०) वेत्सि, वित्थः, वित्थ । (पक्षे) वेत्थ, विदथु विद । यथा—‘कीदृक् स्याद् ‘ब्रूहि’ ‘वेत्सि’ त्वमिह यदि’ सि० शि० । लटि—(उ० पु०) वेत्थि, विद्वः, विद्वः । (पक्षे) वेद, विद्व, विद्वम् । लोटि—(प्र. पु.) वेत्तु वेत्तात् । वेत्ताम् । विदन्तु ।

१-२६

अत्र विशेषः—

‘सत्तायां विद्यते, ज्ञाने वेत्ति, विन्ते विचारणे । विन्दते विन्दति प्राप्तौ, श्यन्लुकश्नमशेष्विदं क्रमात्’ इति । (म० पु०) विद्धि वित्तात् । वित्तम् । वित्त । (उ० पु०) विदानी, विदाव, विदाम, । यथा—‘अर्द्धं त्रिभागोनहतं च ‘विद्धि’ दक्षोऽसि भिन्ने गुणनाविधौ चेत् ।’ इति च सि० शि० । वि० लि०—विद्यात्, विद्याताम्, विद्युः । यथा—‘दशममत्र च कर्म विद्यात्’ इ० वृ० जा० । ‘अव+इण्’ अवबोधने (जानना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—अवेति, अवेतः, अवयन्ति । लोटि—(प्र० पु०) अवन्तु अवेतात् । अवेताम् । अवयन्तु । (म० पु०) अवेहि अवेतात् । अवेतम् । अवेत । (उ० पु०) अवायानि, अवायाव, अवायाम । यथा—‘दीक्ष्य भास्करमवेहि मध्यममध्यमाहरणमस्ति चेच्छ्रुतम् ।’ इति सि० शि० ।

अथवा—

‘अवेहि’ मां किङ्करमष्टमूर्त्तः’ इति रघौ ।

‘दु मज्जो’ शुद्धौ (शुद्ध करना, नहाना, माजना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—मज्जति, मज्जतः, मज्जन्ति । यथा—‘कफश्च्युतो मज्जति चाम्बुकुम्बी’ इति वि० वृ० । वि० लि०—मज्जेत्, मज्जेताम्, मज्जेयुः ।

‘ष्णा’ शीचे (नहाना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—स्नाति, स्नातः, स्नान्ति । वि० लि०—स्नायात्, स्नायाताम्, स्नायुः । यथा—‘स्नायाद-

३०-५७

थात्तवती मृगपौष्णवायुहस्ताश्विघातृभिररं लभते 'लघि' भोजननिवृत्तावपि (भोजन न करना) ।
च गर्भम् ।' इति मु० चि० ।

'इष्' इच्छायाम् (इच्छा करना, चाहना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—इच्छति, इच्छतः, इच्छन्ति ।

यथा—'यवना' ने—'च्छन्ति' केचित्तथा' इ. वृ. जा. । वि० लि०—इच्छेत्, इच्छेताम्, इच्छेयुः ।

भावे—इष्यते । यथा—'जलराशौ विलग्नस्थे दूरं नीयानमिष्यते' इ० वि० मा० । 'मासो-त्तरं तत्र विवाह इष्यते' इ० मु० चि० ।

'वाछि' इच्छायाम् (इच्छा करना, चाहना) ।

(भवादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—वाञ्छति, वाञ्छतः, वाञ्छन्ति । यथा—होरेत्यहोरात्रविकल्परूपे 'वाञ्छन्ति' पूर्वापर-वर्णलोपात् । इ० वृ० जा० । वि० लि०—वाञ्छेत्, वाञ्छेताम्, वाञ्छेयुः ।

'वश्' कान्ती । 'कान्तिरिच्छा (चाहना, इच्छा करना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—वष्टि, उष्टः, उशन्ति । यथा—'ऐन्दवं बलमुशन्ति किं न ते' इति वि० वृ० ।

वा

'स्त्रीणां विधोर्बलमुशन्ति' विवाहगर्भसंस्कारयोः' इ० मु० चि० । वि० लि०—वश्यात्, उश्याताम्, उश्युः ।

'लगे' सङ्गे (सङ्ग करना, लगना) ।

(भवादौ) परस्मैपदे (अ०) ।

भावे=लग्यते, क्तप्रत्यये लग्नम् । लटि—लगति, लगतः, लगन्ति । वि. लि.—लगेत्, लगेताम्, लगेयुः

(भवादौ) आत्मनेपदे ।

लटि—लंघते, लंघते, लंघन्ते । वि० लि०—लंघेत, लंघेयाताम्, लंघेरन् ।

'वदि' अभिवादनस्तुत्योः (प्रणाम करना, प्रशंसा करना, स्तुति करना) ।

(भवादौ) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—(प्र. पु.) वन्दते, वन्देते, वन्दन्ते । (म. पु.) वन्दसे, वन्देधे, वन्दध्वे । (उ. पु.) वन्दे, वन्दावहे, वन्दावहे । यथा—'ज्योतिर्वित्कमलावबोधनविधौ वन्दे परं भास्करम् ।' इति सि० शि० । वि. लि. वन्देत, वन्देयाताम्, वन्देरन् ।

'शंसु' स्तुती (प्रशंसा करना) ।

(भवादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—शंसति, शंसतः, शंसन्ति । यथा—'स्वर्णाद्यमन्नाशने, शंसत्येषु नवेषु' इति वि० मा० । वि० लि० शंसेत्, शंसेताम्, शंसेयुः ।

'कृष्' विलेखने । विलेखनमाकर्षणम् (खींचना) ।

(भवादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—कर्षति, कर्षतः, कर्षन्ति । वि. लि.—कर्षेत, कर्षेताम्, कर्षेयुः । यथा—'रिष्टं कर्षति पूर्णन्दुः' इ. 'षेव' सेवने (सेवा करना, भजन करना) ।

(भवादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—सेवते, सेवेते, सेवन्ते । वि. लि. सेवेत, सेवेयाताम्, सेवेरन् । यथा—'षष्ठ्यष्टमीभूतविधुस्येषु नो 'सेवेत' ना तैलपलेक्षुरं रतम् ।' इ. मु. चि. । 'प्रच्छ' ज्ञोप्सायाम् (पूछना, प्रश्न करना) ।

(तुदादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—पृच्छति, पृच्छतः, पृच्छन्ति । वि. लि.—पृच्छेत्,

पृच्छेताम्, पृच्छेयुः ।

‘शीङ्’ स्वप्ने (सोना) ।

(भ्रदादौ) परस्मैपदे (भ्र०)

लटि—शेते, शयाते, शेते । वि. लि.—शयीत, शयी-
याताम्, शयीरन् । भावे—शय्यते । ‘णिजि’—शाय-
यति—ते ।

‘पल्’ पतने गतौ वा (गिरना, जाना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (भ्र०)

लटि—पतति, पततः, पतन्ति । वि. लि.—पतेत्,
पतेताम्, पतेयुः । यथा—‘अस्त्र पतेन्मङ्गलमङ्ग-
लधम्’ इ. वि. वृ. ।

‘स्मृ’ स्मरणे (चिन्तायाम्) (चिन्ता करना, ध्यान
करना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—स्मरति, स्मरतः, स्मरन्ति । यथा—‘नक्रङ्गते
चापररात्रमेषामेतत्परं वासववत्स्मरन्ति’ इ. वि.
लोटि—(प्र. पु.) स्मरतु स्मरतात् । स्मरताम् ।
स्मरन्तु । (म. पु.) स्मर स्मरतात् । स्मरतम् ।
स्मरत । (उ. पु.) स्मराणि, स्मराव, स्मराम ।
यथा—‘स्मर’ रामं करणं च विष्णुरूपम्’ इ. ग्र.
ला. १।२ वि. लि.—स्मरेत्, स्मरेताम्, स्मरेयुः ।
‘विष्णु’ संरादौ । संराद्धिः=निष्पत्तिः (सिद्ध होना
पूर्ण हो जाना) ।

(दिवादौ) परस्मैपदे (भ्र०)

लटि—सिद्धयति, सिद्धयतः, सिद्धयन्ति । यथा—
‘प्रारब्धं ‘सिद्धयति’ तदा’ इ. वि. मा. । वि. लि.—
सिद्ध्येत्, सिद्ध्येताम्, सिद्ध्येयुः ।

‘फल’ निष्पत्तौ (सफल होना, कामसिद्ध होना,

परिणाम निकलना) ।

(भ्वादौ) परस्मैपदे (भ्र०)

लटि—फलति, फलतः, फलन्ति । वि. लि.—फलेत्,
फलेताम्, फलेयुः । यथा—फलेद्यदि प्राक्तनमेव
तत्तिकम्’ इ. वि. वृ. ।

‘बृङ्’ सम्भक्तौ वरणे च (स्वीकार करना, वरण
करना) ।

(ऋयादौ) आत्मनेपदे (स०)

लटि—वृणीते, वृणाते, वृणते । वि. लि.—वृणीत,
वृणीयाताम्, वृणीरन् ।

‘वृञ्’ वरणे (वरण करना, चुनना, वरना)

(स्वादादौ) परस्मैपदे—(स०)

लटि—वृणोति, वृणुतः, वृण्वन्ति । वि. लि.—वृणुयात्,
वृणुयाताम्, वृणुयुः । यथा—‘उल्लिख्य सामुद्रिक-
लक्षणानि वरैः कुमारी वृणुयान्निमित्तैः ।’ इ. वि. वृ.
‘स्त्रि’ क्षये (अक्रसंकेः) (नाश करना) (अन्तर्भा-
विष्यर्थस्तु सकर्मकः) ।

(चुरादौ) आत्मनेपदे (भ्र० स०)

लटि—क्षीयते, क्षीयेते, क्षीयन्ते । यथा—‘क्षीयन्ते’
व्ययभवनादसत्सु वामम्’ इ. वृ. जा. । वि. लि.—
क्षीयेत, क्षीयेयाताम्, क्षीयेरन् ।
‘णश्’ अदर्शने (नष्ट होना, न दिखलाई पड़ना) ।

(दिवादौ) परस्मैपदे (भ्र०)

लटि—नश्यति, नश्यतः, नश्यन्ति । यथा—यदि न
पश्यति नश्यति तत्कृतम्’ इ. वि. वृ. । वि. लि.—
नश्येत्, नश्येताम्, नश्येयुः । यथा—‘क्रूरस्य नश्ये-
द्वलरूपसम्पद’ इ. वि. वृ. ।

‘वि+णश्’ अदर्शने (नष्ट होना) ।

(दिवादी) परस्मैपदे (अ०)

लटि—विनश्यति, विनश्यतः, विनश्यन्ति । यथा—
'त्यक्तो' विनश्यति' कुजार्कजयोस्तथाये । इ. बृ.
जा. । वि. लि.—विनश्येत्, विनश्येताम्, विनश्येयुः ।
'वि+पद्' आपत्ती (विपत्ति में फंसना) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे (स० अ०)

लटि—विपद्यते, विपद्यते, विपद्यन्ते । यथा—'नारी
गर्भयुता विपद्यते' इ. बृ. जा. । वि. लि.—विपद्येत,
विपद्येयाताम्, विपद्येरन् ।

'पीड' श्रवणाहने (पीडा देना, दवाना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे (स०)

लटि—पीडयति, पीडयतः, पीडयन्ति । वि. लि.—
पीडयेत्, पीडयेताम्, पीडयेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—पीडयते, पीडयते, पीडयन्ते । वि. लि—पीड-
येत्, पीडयेयाताम्, पीडयेरन् । भावे—पीड्यते ।
'रुजो' भङ्गे (पीडित होना, रोगी होना) ।

(तुदादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—रुजति, रुजतः, रुजन्ति । वि० लि०—
रुजेत्, रुजेताम्, रुजेयुः ।

'ज्वर्' रोगे (ज्वर ग्राना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—ज्वरति, ज्वरतः, ज्वरन्ति । वि० लि०—
ज्वरेत्, ज्वरेताम्, ज्वरेयुः ।

'व्यथ' भयसञ्चलनयोः (डरना, दुःखी होना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—व्यथते, व्यथते, व्यथन्ते, । वि० लि०—
व्यथेत्, व्यथेयाताम्, व्यथेरन् ।

'मोड्' हिसायाम् हिसात्र प्राणवियोगः (हिसा
करना) ।

(दिवादी) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—मीयते, मीयते, मीयन्ते । यथा—'जीवे-
त्त्वापि विभङ्गरिष्टजशिशू रिष्टं विना मीयते'
इति जा० प०।४०। वि० लि० मीयेत्, मीयेया-
ताम्, मीयेरन् ।

'मृड्' प्राणत्यागे (मरना) ।

(तुदादी) आत्मनेपदे—(अ०) ।

लटि—म्रियते, म्रियेते, म्रियन्ते । वि० लि०—
म्रियेत्, म्रियेयाताम् म्रियेरन् ।

'जीव' प्राणधारणे (जीना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (अ०) ।

लटि—जीवति, जीवतः, जीवन्ति । यथा—'ज्येष्ठा-
समीरोगरग्रीवपूर्वात्रयेषु नो जीविति' जातरोगः ।'
इ० वि० मा० । वि० लि०—जीवेत्, जीवेताम्,
जीवेयुः । यथा—'जीवेत्त्वापि विभङ्गरिष्टजशिशू
रिष्टं इ० जा० प० ४० ।

'क्षिप' प्रेरणे (फेंकना) ।

(तुदादी) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—क्षिपति, क्षिपतः, क्षिपन्ति । यथा—'क्षिपति'
सप्तदिनान्युदयास्तयोः सुरगुरुश्च भृगुश्च' इ०
वि० बृ० । वि० लि०—क्षिपेत्, क्षिपेताम्, क्षिपेयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—क्षिपते, क्षिपेते, क्षिपेन्ते, वि० लि०—
क्षिपेत्, क्षिपेयाताम्, क्षिपेरन् ।

'क्षष' प्रेरणे (प्रेरणा करना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—क्षपयति, क्षपयतः क्षपयन्ति । यथा—योधा-

प्रितृज्यमितरान् क्षायन्ति भावान्' इ. वि. मा. ।

वि० लि०—क्षपयेत्, क्षपयेताम्, क्षपयेयुः ।

'खनु' अवदारणे (खोदना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे (स०) ।

लटि—खनेते, खनेते, खनन्ते । वि० लि०—खनेत,
खनेयाताम्, खनेरन् ।

परस्मैपदे

लटि—खनति, खनतः, खनन्ति । यथा—अशुभ-
शुकपक्षः स खनत्यसून्' इ. वि. वृ. । वि० लि०—
खनेत्, खनेताम्, खनेयुः ।

'भिदिर्' विदारणे (भेदन करना) ।

(रुधादी) आत्मपदे (स०) ।

लटि—भिन्दे, भिन्दाते, भिन्दते । वि० लि०—
भिन्दीत, भिन्दीयाताम्, भिन्दीरन् ।

परस्मैपदे

लटि—(प्र. पु.) भिनत्ति, भिन्तः, भिन्दन्ति ।
(म. पु.) भिनत्सि, भिन्त्यः, भिन्थ । (उ. पु.)
भिनधि, भिन्धः, भिन्ध्मः । यथा—'कभशकटमसौ
भिनत्यसृक् शनिरुडुपश्चेज्जनक्षयः' इति । 'पुष्टा-
श्चेतत्संशयं तं च भिन्ध्मः ।' इति च ग्र. ला. ।

'जि' जये (उत्कर्षप्राप्ति, श्रेष्ठ बनना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (अ०)

लटि—जयति, जयतः, जयन्ति । यथा—'जयति,
शास्त्रमिदं यवनेष्वपि ।' इ. वि. वृ० ।

वा—

'व्यक्तीकृता 'जयति' केशवाक्यं तिश्च ।' इ.
ग्र. ला १।१

'वि + जि' विजये (उत्कर्ष प्राप्ति) ।

१-२८

(भ्वादी) आत्मनेपदे (अ०) ।

लटि—विजयते, विजयेते, विजयन्ते । 'प्रायः
शुक्रखगो, युतौ विजयते याम्योत्तराशास्थितः इ०
वि० लि० विजयेत्, विजयेयाताम्, विजयेरन् ।
'लस' श्लेषणक्रीडनयोः, (भालिङ्गन करना,
चिपटना, खेलना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०)

लटि—लसति, लसतः, लसन्ति, वि० लि०—
लसेत्, लसेताम्, लसेयुः ।

'वि + लस' " " "

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ० स०) ।

लटि—विलसति, विलसतः, विलसन्ति । लोटि—
विलसतु, विलसतात् । विलसताम् । विलसन्तु ।
यथा—'किमपरै रुधिरबिन्दुवपुर्विलसन्तु ये' इ.
वि० वृ० । वि० लि०—विलसेत्, विलसेताम्,
विलसेयुः ।

'क्रीड' क्रीडने (खेलना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे—(अकर्मकः) ।

लटि—क्रीडते, क्रीडते, क्रीडन्ते । यथा—पद्मिन्यां
चाष्टमांशः स्वनवमसहितः क्रीडते सानुरागः,
इ. ली. व. । वि० लि० क्रीडेत्, क्रीडेयाताम्,
क्रीडेरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—क्रीडति, क्रीडतः, क्रीडन्ति । वि० लि०
क्रीडेत्, क्रीडेताम्, क्रीडेयुः ।

'सह' मर्षणे (सहना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—सहते, सहते, सहन्ते, यथा—'प्रायो

३६-५६

विवाहपटलं तटलम्बमानः सावस्तृणो न 'सहेत'
इति वि. वृ. । वि० लि० सहेत, सहेयाताम्,
सहेरन् ।
'अञ्जू' व्यक्तिक्रक्षणकान्तिगतिषु (व्यक्त करना,
चिकना, इच्छा करना, जाना) ।

(रघादी) परस्मैपदे—(स० अ०) ।

लटि—अनक्ति, अङ्कतः, अञ्जन्ति । वि० लि०
अञ्ज्यात्, अञ्ज्याताम् अञ्ज्युः ।

'वि+अञ्जू' व्यक्तिभ्रक्षणकान्तिगतिषु (व्यक्त
करना) ।

लटि—व्यनक्ति, व्यङ्कतः, व्यञ्जन्ति । यथा—
'सन्धौ खेदो निःफलोभावभागी—स्तुत्यः सम्भारभाव-
पक्ति व्यनक्ति । भावपक्तिः भावफलं व्यनक्ति ।
प्रथयति स्वपाकं स्वफलं' इति वि० वृ० । वि०
लि० व्यञ्ज्यात्, व्यञ्ज्याताम्, व्यञ्ज्युः ।

'अभि+वि+अञ्जि' (चुरादी) परस्मैपदे—
(अक्रमकः) ।

लटि—अभिव्यञ्जयति, अभिव्यञ्जयतः, अभि-
व्यञ्जयन्ति । यथा—'सर्वेऽभिव्यञ्जयन्ति' स्व-
दशामवाप्य' इ. वृ. जा. । वि० लि० अभिव्यञ्ज-
येत्, अभिव्यञ्जयेताम्, अभिव्यञ्जयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—अभिव्यञ्जयते, अभिव्यञ्जयेते, अभि-
व्यञ्जयन्ते । वि० लि० अभिव्यञ्जयेत, अभि-
व्यञ्जयेयाताम्, अभिव्यञ्जयेरन् ।

'प्र+आ+रभ' राभस्ये (आरम्भ करना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—(प्र० पु०) प्रारभते, प्रारभेते, प्रारभन्ते ।

यथा—'शशाङ्कुजयोलङ्गे स्ववर्गस्थयोर्युद्धं 'प्रार-
भते' इति वि. मा. । लटि—(म० पु०) प्रारभसे,
प्रारभेथे, प्रारभध्वे । (उ० पु०) प्रारभे, प्रारभा-
वहे, प्रारभामहे । यथा—'स्वल्पं वृत्तविचित्रमर्थ-
बहुलं शास्त्रपञ्चवं 'प्रारभे' इति वृ. जा. १।१ ।
वि० लि० प्रारभेत, प्रारभेयाताम्, प्रारभेरन् ।
'लघि' आप्यायने क्रमणे च (सन्तुष्ट करना,
लंघना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—लंघयति, लंघयतः, लंघयन्ति । वि० लि०
लंघयेत्, लंघयेताम्, लंघयेयुः । यथा—'वायव्या-
नलकोणगोऽस्ति परिधो याता न तं 'लंघयेत्',
इ. वि. मा. ।

'मुच' प्रमोदने, मोचने च (हृषित होना,
छोडना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—मोचयति, मोचयतः, मोचयन्ति । यथा—
'विधुमष्टमषष्ठमूर्तिं यन्मोचयन्ति तदयम् इ. वि.
वृ. । वि. लि. मोचयेत्, मोचयेताम्, मोचयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—मोचयते, मोचयेते, मोचयन्ते । वि. लि.
मोचयेत, मोचयेयाताम्, मोचयेरन् ।

'मुञ्ज' मोक्षणे (छोडना) ।

(तुदादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—मुञ्चति, मुञ्चतः, मुञ्चन्ति । वि० लि०
मुञ्चेत्, मुञ्चेताम्, मुञ्चेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—मुञ्चते, मुञ्चेते, मुञ्चन्ते । वि० लि०

मुञ्चेत, मुञ्चेयाताम्, मुञ्चेरन् ।

‘वि+स्तृष’ आच्छादने (ढाँकना, घेरना, अच्छा-
दन करना) ।

(ऋयादौ) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—‘विस्तृणाति, विस्तृणीतः, विस्तृणन्ति ।

यथा—‘तेनानन्दं वंशयोविस्तृणाति’ इति वि.

वृ. । विस्तृणाति=विस्तरयति णिजन्तर्भावः । वि.

लि० विस्तृणीयात्, विस्तृणायाताम् विस्तृणीयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—विस्तृणीते, विस्तृणाते, विस्तृणते ।

वि० लि० विस्तृणीत, विस्तृणीयाताम्, विस्तृणी-
रन् ।

णम—प्रह्वत्वे=शिरसा नती, शब्दे च (शिर से
प्रणाम करना, शब्द करना) ।

भ्वादी, परस्मैपदे, (स०) ।

लटि—नमति, नमतः, नमन्ति । वि० लि० नमेत्,
नमेताम्, नमेयुः ।

‘उप+णम’ उपनमने, प्रणाम करना ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०)

लटि—उपनमति, उपनमतः, उपनमन्ति । यथा—
एवं नरा नरदुकाणनवांशद्भिः पुंस्त्रेचरै ‘रुप-
नमन्ति’ नितम्बिनीनाम् ।’ इति वि. वृ. । वि० लि०
उपनमेत्, उपनमेताम्, उपनमेयुः ।

‘परि+णम’ परिणमने परिपाक को प्राप्त ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०)

लटि—परिणमति, परिणमतः, परिणमन्ति ।

यथा—परिणमति=परिपाकं प्राप्नोति । वि०

लि०—परिणमेत्, परिणमेताम्, परिणमेयुः ।

‘प्र+णम’ प्रह्वत्वे शब्दे च (प्रणाम करना, शब्द
करना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०)

लटि—प्रणमति, प्रणमतः, प्रणमन्ति । वि०

लि०—प्रणमेत्, प्रणमेताम्, प्रणमेयुः ।

‘शुष्’ शोषणे (सूखना) ।

(दिवादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—‘शुष्यति, शुष्यतः, शुष्यन्ति । यथा—

‘उरः पुरः शुष्यति यस्य चाद्रम्, इ. वि. वृ. ।

वि० लि०—शुष्येत्, शुष्येताम्, शुष्येयुः ।

‘जान्’ निद्राक्षये (जागना) ।

(अदादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—जागति, जागृतः, जाग्रति । यथा—‘आशि-
प्यमाणो दिशि दक्षिणस्यां जागति’ इति वि. वृ. ।

जागति=प्रबुध्यति यानेऽधिकृतः । वि० लि०

जागृयात्, जागृयाताम्, जागृयुः ।

‘ध्वन’ शब्दे (शब्द करना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(स०) ।

लटि—ध्वनति, ध्वनतः, ध्वनन्ति । यथा—‘लव-

रयोः सविता यदि कारणं ‘ध्वनति’ सा नितरां
यवानध्वनिः ।’ इति वि. वृ. । लटि—ध्वनयति,

ध्वनयतः, ध्वनयन्ति, अथवा—ध्वानयति, ध्वानयतः,

ध्वानयन्ति । वि० लि० ध्वनेत्, ध्वनेताम्,

ध्वनेयुः । ध्वनयेत्, ध्वनयेताम्, ध्वनयेयुः, अथवा

ध्वानयेत्, ध्वानयेताम्, ध्वानयेयुः ।

‘तनु’ विस्तारे (फैलाना, तनना) ।

(तनादी) आत्मनेपदे—(स०) ।

लटि—तनुते, तन्वाते, तन्वते, । यथा—‘तनुगता

यदि तत्तनुते वधूः' इति वि० वृ० । वि० लि०
तन्वीत, तन्वीयाताम्, तन्वीरन् ।

परस्मैपदे—

लटि—तनोति, तनुतः, तन्वन्ति, । यथा—'अयोगं
निहृत्येष सिद्धितनोति' इ. मु. चि. । वि० लि०
तनुयात्, तनुयाताम्, तनुयुः ।

'आ+तनु'

(तनादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—आतनोति, आतनुतः, आतन्वन्ति, । यथा—
'मुहूर्तचिन्तामणिमातनोति' । इ० मु. वि० १।२
वि० लि० आतनुयात्, आतनुयाताम्, आतनुयुः ।
'हृ' दानादनयोः (देना, खाना) ।

(जुहोत्यादौ) परस्मैपदे (स०)

लटि—जुहोति, जुहुतः, जुह्वन्ति, । वि० लि०
जुहुयात्, जुहुयाताम्, जुहुयुः ।

'भुष' स्तेये (चोरी करना)

(क्र्यादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—मुष्णाति, मुष्णीतः, मुष्णन्ति, । वि० लि०
मुष्णीयात्, मुष्णीयाताम्, मुष्णीयुः ।

'चुर' स्तेये (चोरी करना) ।

(चुरादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—चोरयति, चोरयतः, चोरयन्ति, । वि० लि०
चोरयेत्, चोरयेताम्, चोरयेयुः, ।

आत्मनेपदे—

लटि—चोरयते, चोरयेते, चोरयन्ते । वि० लि०
चोरयेत्, चोरयेयाताम्, चोरयेरन् ।

'अब' रक्षणगतिकांत्यादिषु (रक्षण, गमन, इच्छा
प्रभृति) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (स० अ०) ।

लटि—अवति, अवतः, अवन्ति, । वि० लि० अवेत्
अवेताम् अवेयुः ।

'पा' रक्षणे (रक्षा करना) ।

(अदादौ) परस्मैपदे (स०) ।

लटि—पाति, पातः, पान्ति, । वि० लि० पायात्,
पायाताम्, पायुः ।

'भा' दीप्तौ (शीघ्रित होना)

(अदादौ) परस्मैपदे (अ०) ।

लटि—भाति, भातः, भान्ति, । वि० लि० भायात्,
भायाताम् भायुः ।

'वा' गतिगन्धनयोः (जाना और बताना)

(अदादौ) परस्मैपदे (अ०)

लटि—वाति, वातः, वान्ति, । वि० लि० वायात्
वायाताम्, वायुः ।

'णह' बन्धने (बांधना) ।

(दिवादौ) परस्मैपदे (स० अ०) ।

लटि—नहति नह्यतः नह्यन्ति । वि० लि०
नह्येत्, नह्येताम्, नह्येयुः ।

आत्मनेपदे

लटि—नह्यते, नह्येते नह्यन्ते । वि० लि०
नह्यत, नह्ययाताम्, नह्येरन् ।

'शुच' शोके (शोक करना, सोचना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे (अ० स०)

लटि—शोचति, शोचतः, शोचन्ति, । वि० लि०
शोचेत्, शोचेताम् शोचेयुः ।

'शुब' हर्षे (हर्षित होना) ।

(भ्वादी) आत्मनेपदे—(अ०)

लटि—मोदते, मोदते, मोदन्ते । वि० लि० मोदेत,
मोदेयाताम्, मोदेरन् ।

‘वर्ष’ स्नेहने (पानी वरसना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—वर्षति, वर्षतः, वर्षन्ति । वि० लि० वर्षेत्,
वर्षेताम्, वर्षेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—वर्षते, वर्षते वर्षन्ते । वि० लि० वर्षेत्,
वर्षेयाताम्, वर्षेयेरन् ।

‘गर्ज’ शब्दे (गरजना) ।

(भ्वादी) परस्मैपदे—(अ०) ।

लटि—गर्जति, गर्जतः, गर्जन्ति । वि० लि०—गर्जेत्,
गर्जेताम्, गर्जयुः ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—गर्जयति, गर्जयतः, गर्जयन्ति । वि० लि०
गर्जयेत्, गर्जयेताम्, गर्जयेयुः ।

‘पूज’ पूजायाम् (पूजा करना) ।

(चुरादी) परस्मैपदे—(अ०)

लटि—पूजयति, पूजयतः, पूजयन्ति । वि० लि०
पूजयेत्, पूजयेताम्, पूजयेयुः ।

आत्मनेपदे—

लटि—पूजयते, पूजयते, पूजयन्ते । वि० लि०—
पूजयेत, पूजयेयाताम्, पूजयेरन् ।

‘अर्च’ पूजायाम् (पूजा करना) ।

(भ्वादी)—परस्मैपदे—

लटि—अर्चति, अर्चतः, अर्चन्ति । वि० लि०—अर्चेत्,
अर्चेताम्, अर्चेयुः ।

इति श्रीमुक्तावलीविरचिते श्योतिषशास्त्रकोषे
धातुवर्गः समाप्तमगम् ।

देववर्गः—

देवपर्यायाः—अग्ररः, अदितिजः, अदितिनन्दनः,
अदितिपुत्रः, अनिमिषः, अनिमेषः, अमरः,
अमर्त्यः, अमृतान्वाः (अस्), अमृताशनः,
अमृत्युः, अविलसः, अव्ययालयः, अव्याधिः,
अमुरारिः, अस्वप्नः, आजानः, आदितेयः,
आदित्यः, ऋभुः, कर्मजः, कामरूपः, कामरूपी
(इन्), कालेयवैरी (इन्), क्रतुभुक् (ज्),
गोर्वाणः, गोर्वाणः, चिरायुः, (उष्), त्रिदशः,
त्रिदिवाधीशः, त्रिदिवेशः, त्रिदिवेशानः, त्रिविष्ट-
पसत् (द्), दनुजद्विद् (ष्), दानववैरी (इन्),
दानवारिः, दिविपत् (द्), दिवोकाः (अस्),
दिवोकाः (अस्), दृग्विपः देवः, देवता (स्त्री०),
देवयुः, दैत्यवैरी (इन्), दैवतः, दैवतम् (न०),
द्युषत् (द्), द्युन्मा (अन्), द्योत् (द्), नभः
सत् (द्), नाकी (इन्), निर्जरः, निलम्पः,
पूजितः, बर्हिर्मुखः, बर्हिरास्यः, बर्हिवन्दनः, मरुत्
(त्), मर्त्यमहितः, मुचिरायः, यज्ञाशनः, लेखः,
वयुः, वसुजः, आयुः, विटपतिः, विबुधः,
विमानयानः, विमानिकः, विवस्वान् (मत्तु०),
वृन्दारकः, वैमानिकः, शान्तः, शोभः, शोभः,
साध्यः, सुधाभुक् (ज्), सुधाशनः, सुपर्वी
(अन्), सुमनाः (अस्), सुरः, सुबलः, सुबालः,
स्वर्गसत् (द्), स्वर्गी (इन्), स्वर्गोकाः (अस्),
स्वाहाभुक् (ज्), स्वाहाशनः, स्वाहाशी (इन्),
स्थिरः, हव्ययोनिः । देवतां दैवतं च विहायान्ये
नृलिङ्गाः स्युः ।

देवपितृप०—कश्यपः, मारीचः, शेषस्तु रवी ।

३०-५७

देवमातृपु०—अदितिः, ऋनामा, शेषस्तु रवी ।
स्वर्गप०—अमर्त्यं भवनम्, अवरोहः, ऊर्ध्वलोकः,
 खम्, गोः (गो), तविषः, ताविषः, त्रिदशालयः,
 त्रिदशावासः, त्रिदिवः, त्रिपिष्टपम् (न०), त्रिवि-
 ष्टपम् (न०) दिदिविः, दिवम्, द्यौः (दिव्), दीदिविः,
 देवलोकः, देवसप्ता (अन्), द्युः (अ०), द्यौः (द्यौ),
 नभः (अस्), नाकः, फलोदयः, भुविः (इस्)
 (अ०), भोगभूमिः, मन्दरः, मेरुपृष्ठम्, मेरुशृङ्गः,
 वासवावासः, शक्रभवनम्, सुरसप्ता (अन्),
 सुरालयः, सुरावासः, सुराश्रयः, सैरिकः, सैरिभः,
 सौरिकः, स्वः (र्) (अ०), स्वर्गः, स्वर्लोकः,
 इति ।

मेरुप०—कनकाचलः, कर्णिकाचलः, कर्णिकाद्रिः,
 काञ्चनगिरिः, गोधुक् (ह्), देवगिरिः, मणि-
 सानुः, महामेरुः, मेरुः, रत्नसानुः, सुमेरुः, सुरा-
 लयः, स्वर्गगिरिः, स्वर्गिरिः, स्वर्णाद्रिः,
 हेमाद्रिः ॥

देवविमानपर्यायाः—देवयानम्, विमानः (पुं०
 न०), व्योमयानम्, सुरयानम् ।

सभाप०—आस्था, आस्थानम्, आस्थानी, गोष्ठी,
 घटा, परिषद्, पर्वद्, सदः (स्), (स्त्री० न०),
 संसद्, सभा, समाजः, समितिः ।

देवसभाप०—देवसभा, सुवर्मा, सुरसभा ।

देवनदीप०—मन्दाकिनी, वियद्गङ्गा, सुरदीधिका,
 स्वर्गदी ।

देवतरुमेवाः—(१) कल्पवृक्षः, (२) पारिजातकः,
 (३) मन्दारः, (४) सन्तानः, (५) हरिचन्दनः,
 (पुं० न०), चैते पञ्च देवतरवः सन्ति ।

देवो (दिव्यो) द्यानपर्यायाः—चैत्ररथम्, देवो-
 द्यानम्, मिश्रकम्, वैभ्राजम्, सुध्रकावणम् ।

देववैद्यप०—अविजो, अर्कजो, अश्विनोकुमारी,
 अश्विनोपुत्री, अश्विनोमुती, अश्विनो, अश्विनेयो,
 अश्विनो, गदागदौ, गदान्तको, दस्रो, देव-
 चिकित्सको, देवभिषजो. देववैद्यो, नासत्यो,
 नासिक्यो, पुष्करस्त्रजो, प्रवरवाहनो, यज्ञवहो,
 यमलो, यमो, युजो, रासभवाहनो, वडवासुतो,
 वरवाहनो, वरानाको, वाडवेयो, सुरचिकित्सको,
 स्वर्वैद्यो ।

वैद्यप०—अगदङ्कारः, आयुर्वेदकः, आयुर्वेदिकः,
 आयुर्वेदो (इन्), चिकित्सकः, दोषज्ञः, भिषक्
 (ज्), रोगहारी (इन्), वैद्यः ।

देववर्द्धकिय०—अमरशिल्पी (इन्), त्वष्टा (ष्टृ),
 देववर्द्धकिः, द्युवर्द्धकिः, भौमनः, विश्वकर्मा
 (अन्), विश्वकृत् (त्), सुरशिल्पी (इन्) ।

वर्द्धकिय०—काष्ठतट् (क्ष), तक्षा (अन्),
 त्वष्टा (ष्टृ), रथकारः, रथकृत् (त्), वर्द्धकिः,
 स्थपतिः ।

ऋषिप०—ऋषिः, मंत्रद्रष्टा (ष्टृ), मुनिः, मोन-
 व्रती (इन्), मोनी (इन्), रिषिः (ह्लादिश्च),
 ('विद्याविदग्धमतयो रिषयः प्रसिद्धाः' इति प्रयो-
 गात्), वाचंयमः, व्रती (इन्), शंसितव्रतः,
 शापास्त्रः, सत्यवचाः, (अस्) ।

ऋषिमेवाः—(१) ब्रह्मर्षिः (वसिष्ठाद्याः),
 (२) देवर्षिः (कचादयः), (३) महर्षिः (व्या-
 सादयः), (४) परमर्षिः (भेलाद्याः), (५) का-
 ण्डर्षिः (जैमिन्याद्याः), (६) श्रुतर्षिः (सुश्रु-
 २६-५६

तार्क्षीः, (७) राजर्षिः (ऋतुपूर्णादियः चैते ऋषीणां सप्तभेदाः सन्ति ।

सुरर्षिभेदाः—(१) नारदः, (२) पर्वतः, (३) भर्गवः, (४) देवतः, (५) कचः, (६) तुम्बुरुः इत्यादयः ।

नारदपर्यायः—कपिवक्त्रः, कलहप्रियः, कलि-कारकः, देवब्रह्मा (अन्), देवलः, नारदः, पिशुनः, विधातृभूः ।

सप्तर्षिभेदाः—(१) मरीचिः, (२) अत्रिः, (३) पुलहः, (४) पुलस्त्यः, (५) ऋतुः, (६) अङ्गिराः (अस्), (७) वशिष्ठश्चैते सप्त-र्षीणां भेदाः सन्ति ।

सप्तर्षिपत्नीभेदाः—(१) सम्भूतिः, (२) अन-सूया, (३) क्षमा, (४) प्रीतिः, (५) सन्नतिः, (६) लज्जा, (७) अरुन्धती, चैता मरीचेः क्रमात्सप्तर्षीणां पत्न्याः सन्ति ।

ब्रह्मर्षिभेदाः—(१) मरीचिः, (२) अत्रिः, (३) अङ्गिराः (अस्), (४) पुलस्त्यः, (५) पुलहः, (६) ऋतुः, (७) भृगुः, (८) दक्षः, (९) वसिष्ठश्चेत्यादयः ।

वशिष्ठपर्यायाः—अक्षमालावतिः, अरुन्धतीजानिः, वशिष्ठः, वसिष्ठः ।

वशिष्ठपत्नी०—अक्षमाला, अरुन्धती ।

ज्योतिष्कदेवनाम—ज्योतिष्काः ।

ज्योतिष्कदेवभेदाः—(१) चन्द्रः, (२) अर्कः, (३) ग्रहाः, (४) नक्षत्राणि, (५) तारकाश्चे-त्येते ज्योतिष्कदेवानां पञ्चभेदाः सन्ति ।

देवस्थपर्यायाः—छायापथः, छायामार्गः, देवपथः,

देवमार्गः, नभः सरित् (त्), सुराध्वा (अन्), सोमधारा ।

‘छायापथो नाम ज्योतिश्चक्रमध्यवर्ती कश्चित्तिर-श्चीनोऽवकाशः इति मल्लिनाथः । ‘देवैरचिता-दिभिर्गमयितृत्वेनाधिकृतैरुपलक्षितः पन्था देवपथ उच्यते । देवानां पन्था ।

वनपर्यायाः—अटवी (स्त्री०), अरण्यम्, कक्षः, काननम्, कान्तारम्, गहनम्, भूषः, दवः, दावः, वनम्, वाक्षम्, विपिनम्, षण्डम्, सत्रम् ।

उपवनप०—अपवनम्, आरामः, उपवनम्, वेलम् ।

उद्यानप०—आक्रीडः, उद्यानम् ।

बाह्यारामप०—पौरकः, बाह्यारामः ।

गृहारामप०—गृहारामः, निष्कुटः ।

राज्ञीक्रीडोद्यानप०—प्रमदवनम् ।

पुष्पवाटीप०—पुष्पवाटिका, पुष्पवाटी, वृक्ष-वाटिका, वृक्षवाटी ।

क्षुद्रारामप०—क्षुद्रारामः, प्रसीदिका ।

वृक्षप०—तटः, द्विपः, वृक्षः शाखी शेषस्तु वास्तु-विचारे ।

सरोवरप०—कासारः, तटाकः, तडाकः, तडागः ।

पद्माकरः, सरः (अस्) (न०), सरसम्, सरसी (स्त्री०), सरोवरः ।

अल्पसरोवरप०—तल्लः, पल्लवः, वेशन्तः ।

अगस्त्यपर्यायाः—अगस्तिः, अगस्त्यः, आग्नि-मारुतः, आग्नेयः, इत्थलारिः, उदयनः, और्वशेयः, कलशीसुतः, कुम्भभवः, कुम्भयोनिः, कुम्भसम्भवः, क्वाथिः, घटजः, घटोद्भवः, घटोद्भवमुनिः,

तपनः, दक्षिणर्षिः, दक्षिणारतिः, दण्डयामः, दीक्षाग्निः, पीताब्धिः, मानसूनुः, मान्यः, मुनिः, मैत्रावरुणः—णिः, वातापिद्धिद् (ष्), वारुणिः, विन्ध्यकूटकः, सत्याग्निः, सुरारिहन्ता (न्त), अगस्त्यपत्नीप०—कौषातकी, लोपामुद्रा, वरदा, वरप्रदा, वैदर्भी ।

अगस्त्यपुत्रभेदी—(१) इधमवाहः, (२) दृढच्युत् ।
अगस्त्यविक्—अग्राची, दक्षिणा ।

अगस्त्योदयास्तप०—अगस्त्यदर्शनः, अगस्त्यदृश्यः,
अगस्त्योदयः । अगस्त्यलोपः, अगस्त्यास्तः ।

तदुक्तं गणेशेन—

‘पलभाष्टवधोऽसंयुता गजशैला वसुलेचरा लवाः ।
इह तावति भास्करे क्रमाद् घटजोऽस्तं ह्युदयं च
गच्छति ॥ इति ग्रहनाथवे ।

ध्रुवप०—उत्तानपादजः, श्रोतानपादः—दिः,
ग्रहाधारः, ग्रहाश्रयः, ज्योतीरथः, ध्रुवः, नक्षत्र-
नेमिः, सुनीतितनयः ।

ध्रुवमातृप०—सुनीतिः ।

ध्रुवविकप०—उत्तानपादः ।

ध्रुवविकप०—उत्तरा ।

उत्पत्तिवाचकशब्दाः—उत्थः, उत्पत्तिः, उत्पन्नः,
उद्भवः, उद्भूतः, जः, जननम्, जनिः—नी, जनितः,
जनुः, जनुः (उष्), जनूः, जन्मम्, जन्म (अन्),
जन्यम्, जन्त्युः, जातः, जातकः, जातिः, परिसूतिः,
प्रजननम्, प्रजातः—कः, प्रभवः, प्रसवः, प्रसूतः—
तिः, भवः, भावः, भूः, भूतः, सञ्जा—तः—कः,
समुत्पन्नः, समुद्भवः, समुद्भूतः, सम्भवः, सम्भूतः,
सूः, सूतः—तिः ।

प्राणिवाचकप०—कलेवरी (इन्), चेतनः, जनः,
जनिमान् (मतु०), जनुष्मान् (मतु०), जन्त्युः,
जन्मवान् (मतु०), जन्मी (इन्), जन्त्युः, जात-
जन्मा (अन्), जायमानः, तनुभृत् (त्), देहभृत्
(त्), देही (इन्), प्राणभृत् (त्), प्राणी
(इन्), भवी (इन्), शरीरी (इन्) ।

मनुष्यपर्यायः—कान्तः, चेतनः, दीर्घप्रेक्षी (इन्),
द्विवादः, ना (नृ), पिशितेक्षणः, भूमिजः, भूस्थः,
भूस्पृक् (श्), मनुजः, मनुजनिः, मनुभवः, मनुष्यः,
मनूद्भवः, मर्त्यः, मानवः, मानुषः, वक्ता (क्त्),
विट् (श्), शतायुः (उष्), षः ।

पुरुषपर्यायः—नरः, ना (नृ), पञ्चजनः, पुमान्
(पुं स्), पुरुषः, पूरुषः ।

देवधेनुप०—कामधेनुः, कामधुक् (ह्), देवधेनुः,
स्वर्गोः ।

नन्दिनीप०—कामधेनुपुत्री, नन्दिनी, वशिष्ठधेनुः ।

गोप०—अध्व्या, अनडुही, अनुड्वाही, अर्जुनी,
उषा, उस्त्रा, गो (गो), तम्या, तम्बा,
तंवा, निलिम्पिका, माता (तृ), माहा, माहेयी,
रोहिणी, शृङ्गिणी, सुरभिः, सौरभेयी ।

देवाहारप०—अमृतम्, देवभोज्यम्, देवान्धः
(अस्) (न०), देवान्नम्, देवाहारः, पीयूषम्,
पेयूषम्, समुद्रनवनीतम्, सुधा ।

आहारप०—अदनम्, अभ्यवहारः, अवध्वाणः, अश-
नम्, आहारः, खादनम्, घासिः (पुं०), जग्धिः
(स्त्री०), जक्षणम्, जमनम्, जवनम्, निघसः,
न्यादः, प्रत्यवसानम्, प्लातम्, भक्षणम्, भोजनम्,
लेहः, वल्गनम्, विष्वाणः, स्वदनम् ।

साधनीयद्रव्यभेदा—(१) चोष्यः (त्रि०) (२) मक्ष्यः (त्रि०), (३) भोज्यम् (४) लेह्यम्, चैते साद्यद्रव्यस्य चत्वारो भेदाः सन्ति ।

वैत्यपर्यायाः—असुरः, दैतेयः, दैत्यः, शेषस्तु शुक्रं दानवप० दनुजः, दानवः, शेषस्तु शेषे ।

शत्रुप० अभियः, अभिघाती (इन्), अभिजिघांसुः, अभिभवः, अभिमतिः, अभिमातिः, अभियातिः, अभियाती (इन्), अभिन्नः अभिन्नकः, अरातिः, अरिः असहनः असुहृत् (द्), अहितः घातकः, जिघांसुः जिघांसुः, दस्युः, दुहृत् (द्), द्विषन् (त्), द्विट् (ष्). द्वेषणः द्वेषी (इन्), द्वेष्यः, परः, परिपन्थकः, परिपन्थी (इन्), पर्यवस्थाता (त्), प्रतिपक्षः, प्रत्यनीकः, प्रत्यर्थी, प्रत्यवस्थाता (त्) भ्रातृव्यः, रिपुः, विद्विषः, विद्विद् (ष्), विद्वेषी (इन्), विपक्षः—कः, विरोधी (इन्), वैरी (इन्), शत्रुः, शात्रवः, सापत्नः, हिसकः, हिसनः ।

कामादिशत्रुभेदाः—(१) कामः, (२) क्रोधः. (३) लोभः, (४) मदः (५) मोहः, (६) मत्सरश्चैते कामादयः षट् शत्रवः सन्ति ।

वैरपर्याया—द्वेषणः विरोधः, विद्वेषः, वैरम्, शत्रुता, सपत्नता ।

यज्ञपर्याया—अध्वरः, अभिषवः, आहवः, इज्या, इष्टम्, इष्टिः, ऋतुः, धर्मः, धृतिः, प्रयागः बहिः (ष्), मलः, मन्युः महः, मेघः, मेनः यज्ञः, यज्ञः, यागः, वसुनः, वितानम्, विश्वहृर्यतः, विष्णुः, संस्तरः, संस्था, सत्रम्, सप्ततन्तुः, सवः, सवनम्, सहसानुः, सानुः स्तोमः, हवः, हवनम्, होमः, ।

१-२८

यज्ञभेदाः—(१) अग्निष्टुद्यज्ञः, (२) अग्निष्टोम०, (३) अग्निहोत्र०, (४) अतिरात्र०, अश्वमेध०, (६) अष्टकपालेष्टि०, (७) आघ्रायण०, (८) इष्टाकृत०, (९) इष्टापूर्त०, (१०) इष्टिकर्म०, (११) गोमेध०, (१२) चातुर्मास्य०, (१३) द्वादशाह०, (१४) पौर्णमास०, (१५) दर्श०, (१६) नरमेध०, (१७) पुण्डरीक०, (१८) राजसूय०, (१९) वाजपेय०, (२०) विश्वजित्०, (२१) सर्वमेध०, (२२) साद्यस्क०, (२३) सारस्वत०, (२४) सोमयागः, (२५) सौत्रा-मणियज्ञः, (२६) शिवयागः, (२७) विष्णुयाग-श्चेत्यादयो यज्ञभेदाः स्युः ।

अग्निपर्यायाः—अग्निः, अग्नलः, कृशानुः, पावकः, शेषस्त्वग्नी ।

मुखप० आननम्, आस्यम्, घनम्, घनोत्तमम्, चरम्, तुण्डम्, तेरम्, दन्तालयः, दशनगृहम्, द्विजालयः, मुखम्, लपनम्, वक्त्रम्, वदनम्, स्तेहरसनम् ।

पूजितप० अञ्चितम्, अपचायितम्, अपचितम्, अचितम्, अहितम्, नमसितम्, नमस्थितम्, पूजितम्, महितम् ।

योनिप० कारणम्, योनिः, योनी ।

हव्यप०—दैवान्नम्, साम्नाय्यम्, हवनीयम्, हविः, (इष्), हव्यम्, होतव्यद्रव्यम्, होमीयद्रव्यम् ।

धान्यप० अद्यम्, अन्नम्, भोगार्हम्, भोग्यम्, भोज्यम्, धान्यम्, व्रीहिः, सस्यम्, सीत्यम् स्तम्बकरिः ।

यदुक्तं स्मृतौ —

शस्यं क्षेत्रगतं प्राहुः, सतुषं धान्यमुच्यते ।

२९-५६

ग्रामं वितुषमित्युक्तं स्विन्नमन्नः मुदाहृतम् ॥

इति श० चि० । २१५३१

धान्यभेदाः—(१) ब्रीहिः, (२) यवः, (३) मसूरः, (४) गोधूमः, (५) मुद्गः, (६) माषः (७) तिलः, (८) चणकः, (९) अणुः (चीनाकः), (१०) प्रियङ्गुः, (११) कोद्रवः, (१२) मकुष्ठकः, (१३) कलायः (१४) कुलत्थः, (१५) षष्टिकः, (१६) वर्षपः (१७) अतसी, (१८) श्यामाकश्चैते धान्यानामष्टादश भेदाः सन्ति ।

ब्रीहियर्थायाः—अन्नम्, धान्यम्, भोगार्हं, ब्रीहिः, धानं 'साठी' इति च भाषा ।

तण्डुलप०—तण्डुलः, (पुं०), धान्यसारः (पुं०), 'चाउर' इति, 'चावल' इति च भाषा ।

तिलपर्यायाः—तिलः पापध्वः, पितृतर्पणम्, होमधान्यम्, 'तिल' इति भाषा ।

यवप०—तीक्ष्णशूकः, यवः, ह्यप्रियः, 'जो' इति भाषा ।

गोधूमप०—गोधूमः, सुमनः, 'गेहूँ' इति भाषा ।

चणकप०—चणकः हरिपन्थकः, 'चना' 'छोला' इति च भाषा ।

अतसीप०—अतसी, उमा, क्षुमा, 'अलसी' इति भाषा ।

माषप०—नन्दो (इन्), बली (इन्) मदनः, माषः, बीजवरः, वृष्यः, 'उड़द' इति भाषा ।

तुवरीप०—प्राढकी, तुवरी, वर्णा । 'अरहर' 'तुअर' इति च भाषा ।

मुद्गप०—प्रथनः, बलाटः, मुद्गः, लोम्यः, हरिः, हरितः, 'मूंग' इति भाषा ।

१-२८

मसूरप०—मङ्गल्यकः, मसूरः, 'मसूर' इति भाषा ।

कलायप०—कलायः, खण्डिकः, त्रिपुटः, सतीनकः, सातीनः, हरेणुः, 'मटर' इति भाषा ।

सर्षपप०—कदम्बकः, तन्तुमः, सर्षपः, 'सरसों' इति भाषा ।

श्वेतसर्षपप०—श्वेतसर्षपः, सिद्धार्थः, 'सफेद सरसों' इति भाषा ।

कङ्गुनीप०—कङ्गुः, कङ्गुनी, क्वङ्गुः पीततण्डुला प्रियङ्गुः, कांकुणी, इति भाषा ।

कोद्रवप०—उद्दलः, काद्रवः, कोद्रवः, कोरदूषकः, 'कोदों' इति भाषा ।

यवनालप०—जूर्णह्वयः, जोन्नाला, देवधान्यम्, बीजपुष्पिका, यवनालः, योनलः, 'जुवार' इति भाषा ।

कुलत्थप०—कालवृन्तः, कुलत्थः, 'कुलथ' इति भाषा ।

कर्पासीप०—कर्पासी, कार्पासी, तूला, बदरा, बदरी, समुद्रान्ता, 'कपास का पेड़' इति भाषा ।

कर्पासफलप०—कर्पासफलम्, कार्पासम्, कार्पासास्थि, बदरः, 'विनौला' 'कपासिघ्ना' 'वाडवा' इति च भाषा ।

कर्पासप०—कर्पासः, कार्पासः—कः, कर्पासी, कर्पासिकाः, कार्पासी, तुण्डिकेरी, पिचव्यः, बदरा, बादरः वस्त्रयोनिः, 'कपास' इति भाषा ।

कार्पासतूलप०—कार्पासतूलः, तुलः, तूलः, तूलकम्, तूलपिचुः, निर्बीजकार्पासः, पिचुः, पिचुतूलः, 'रई' इति भाषा ।

२९-५६

गुडप०—इक्षुपाकः, इक्षुरसकवाथः, गुडः । 'गुड'
इति भाषा ।

शर्कराप०—शर्करा, सिता, सितोपला, । 'मिश्री'
इति भाषा ।

खण्डप०—खण्डः, मधुघूलिः, 'खाण्ड' इति भाषा ।

मत्स्यण्डिप०—फाणितम्, मत्स्यण्डिका, मत्स्यण्डी,
मत्स्याण्डिका, मत्स्याण्डी । 'राव' इति भाषा ।

रसालाप०—मर्जिता मार्जिता, रसाला, शिखरिणी ।

'चाटने योग्य पदार्थ' 'शिखरन' इति भाषा ।

गृहपर्यायाः—अगारम्, अधिवासः, अधिवासनम्,
अवसथः, आगारम्, आलयः, आवसथः, आव-
सथ्यः, आवासः, आश्रयः, उटजम्, उदवसितम्,
ओकम्, ओकः (अस्) (न०), कुटः, कुटिः—टी,
कुटीरः, कुलम्, केतनम्, केतरम्, क्षयः, गृहम्,
गृहाः (पुं. ब०), गेहम्, घामम्, घाम (अन्)
(न०), धिण्यम्, निकाय्यः, निकायम्, निकेतः,
निकेतनम्, निलयः, निवसतिः, निवसनम्,
निवासः, निवेशनम्, निशान्तम्, पस्त्यम्, बुंदिरम्,
भवनम्, मन्दिरम्, मन्दिरा, महाकीर्तनम्,
वसतिः=ती, वस्तम्, वस्त्यम्, वासः, वास्तु,
विटम्, विशयम्, विश्रामः, वेशः, वेष्म (अन्),
शय्यम्, शरणम्, शाला, शिविरम्, संवासः,
संस्त्यायः, सदनम्, सथ (अन्), सभा, सादनम्,
साला, स्थानम्, हर्म्यम् ।

गृहभेदाः—(१) नन्दावर्तः (नन्द्यावर्तः),
(२) रुचकः, (३) वद्धमानः, (४) विच्छन्दकः
शेषस्तु वास्तुविचारे ।

सुवर्णपर्यायाः—अग्निः, अग्निबीजम्, अग्निभम्,
१-२८

अग्निबीजम्, अग्निवीर्यम्, अग्निशिखम्, अजरम्,
अनलम्, अपिञ्जरम्, अर्जुनम्, अष्टापदम्,
आग्नेयम्, उज्ज्वलम्, औजसम्, कनकम्, कर्बूर-
म्, कर्णिकारच्छायम्, कर्णिकाराभम्, कर्बूरम्,
कर्बूरम्, कर्बूरम्, कलधौतम्, कल्याणम्, का-
ञ्चनम्, कार्तस्वरम्, गाङ्गेयम्, गाण्डम्, गैरिकम्,
चन्द्रम्, चामीकरम्, चाम्पेयम्, चाम्पेयकम्,
चारुस्तेनम्, चारुरूपम्, जातरूपम्, जाम्बवम्,
जाम्बुनदम्, चारुरूपम्, तपनीयम्, तार-
जीवनम्, तेजः (अस्) (न०), दाक्षायणम्,
दीप्तकम्, दीप्तम्, निष्कम्, पिञ्जानम्,
पीतकम्, भर्मम्, भर्म (अन्), भास्करम्,
भूतमम्, भूरि, भूषणार्हम्, मङ्गल्यम्, मनोहरम्,
महारजतम्, रक्तवर्णम्, रजतम्, रत्नवरम्,
रुक्मम्, राः (रै), लोभनम्, लोहवरम्, लोहो-
त्तमम्, वसु, वल्लिबीजम्, वल्लिबीजम्, वेणुतट-
जकाञ्चनम्, वेणुतटीभवम्, वैणवम्, शातकुम्भम्,
शातकोम्भम्, शिलोद्भवम्, शुक्रम्, शृङ्गारम्,
श्रीकेतनम्, श्रीमकुटम्, श्रीमत्कुम्भम्, सुवर्णम्,
सौमेरयम्, स्वर्णम्, हाटकम्, हिमम्, हिरण्यम्,
हेमम्, हेम (अन्) ।

पर्वतप०—अगः, अचलः, अग्निः, अवनिधरः, अवनी-
धरः, अहाय्यः, इलाधरः, उर्वङ्गः, उर्वधिरः, ऐरा-
वतः, कटकी (इन्), कन्दराकरः, कुकोलः, कुटः,
कुटारः, कुट्टीरः, कुधरः, कुध्रः, कुलपर्वतः, कुलशैलः,
कुलाचलः, कुलाद्रिः, क्षितिभून्, क्षमाभून्, गिरिः,
गोत्रः, ग्रावा (अन्), जीमूतः, दन्ती (इन्), ददुरः,
दुर्मन्, धरः, धरणीकोलकः, धरणीध्रः, धराधरः,
घातुभूतः, नगः, पर्वतः, पृथुशेखरः, प्रपाती
२९-५७

(इन्), प्रस्थवान् (मतु०), फलिकः, बन्धाकिः, भाकूटः, भूधरः, भूधः, भूभृन् (त्), महीधरः, महीधः, वृक्षवान् (मतु०), व्यंशः, शिखरी (इन्), हिलोच्चयः, शृङ्गवान् (मतु०), शृङ्गी (इन्), शैलः, सानुमान् (मतु०), स्थावरः, स्थिरः, एते सर्वे नृलिङ्गाः ।

हारावल्यां वर्षपर्वतभेदाः— (१) हिमवान् (मतु०), (२) हेमकूटः, (३) निषधः, (४) मेरुः, (५) चैत्रः, (६) कर्णौ (इन्), (७) शृङ्गी (इन्), चेते सप्त वर्षविकृतयः, भाजकगिरयः, स्युः ।

ग्रन्थान्तरे तु कुलाचलभेदाः— (१) हिमालयः, (२) हेमकूटः, (३) निषधः, (४) नीलः, (५) श्वेतः, (६) शृङ्गवान्, (मतु०), (७) माल्यवान्, (मतु०) (८) गन्धमादनम्, चैतेऽष्टौ कुलाचलभेदाः सन्ति ।

विष्णुपुराणे तु कुलपर्वतभेदाः— (१) महेंद्रः (माहेन्द्रः), (२) शुक्तिः (शुक्तिमान्), (३) मलयः, (४) ऋक्षकः (ऋक्षपर्वतः), (५) विन्ध्यः, (६) सह्यः, (७) पारिया (पा) त्रश्चते सप्तकुलपर्वतभेदाः सन्ति ।

पूर्वपर्वतपर्यायाः— उदयः, उदयगिरिः, उदयपर्वतः, उदयाचलः, उदयाद्रिः, पूर्वपर्वतः, पूर्वाद्रिः, प्राक्पर्वतः ।

पश्चिमपर्वतप०— अस्तः, अस्तमयाचलः, अस्ताचलः, अस्ताद्रिः, चरमाद्रिः, पश्चिमपर्वतः, पश्चिमाचलः ।

देवयोनिभेदाः— (१) विद्याधरः, (२) अप्सरः, १-२८

(अस्), (स्त्री०), (३) यक्षः, (४) रक्षः (अस्) (न०), (५) गन्धर्वः, (६) किन्नरः, (७) पिशाचः, (८) गुह्यकः, (९) सिद्धः, (१०) भूतश्चैते देवयोनीनां दशभेदाः सन्ति ।

विद्याधरपर्यायाः कामरूपी (इन्), खेचरः, द्युचरः, विद्याधरः, सत्ययौवनः, स्थिरयौवनः ।

अप्सरःप०— अप्सराः (अस्) (स्त्री०), अप्सरसः (स्त्री० ब०), देवगणिका, रातमदा, रतेमदा, सुदमात्मजा, सुमदात्मजा, सुमदा, सुरस्त्री, स्वर्ग-स्त्री, स्वर्वधूः, स्वर्वेश्या ।

हलायुधेऽप्सरसां भेदाः— (१) घृताची, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) उर्वशी, (५) तिलोत्तमा, (६) सुकेशी, (७) मञ्जुषोषा, चैते सप्ताप्सरसां भेदाः ।

अन्यत्र तासां भेदा यथा—

(१) उर्वशी, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) घृताची, (५) पुञ्जिकस्थलो, (६) सुकेशी, (७) मञ्जुषोषा, (८) महारङ्गवती, चैते ऽष्टौ भेदाः सन्ति ।

वह्निपुराणे गणभेदनामाध्याये तु यथा—

(१) उर्वशी, (२) मेनका, (३) रम्भा, (४) मिश्रकेशी, (५) अलम्बुषा, (६) विश्वाची, (७) घृताची, (८) पञ्चचूडा, (९) तिलोत्तमा, (१०) भानुमती, (११) अबला, (१२) वर्चा, चैते द्वादशभेदाः सन्ति ।

स्त्रीपर्यायाः— अनुदरा, अबला, जोषा, जोषित् (त्), जोषिता, नारी, पयोरुहचक्षुः, प्रतीप-दशिनी, मण्डयन्ती, महला, महिला, महिली, २९-३१

महेला, महेलिका, महेली, मेहला, मेहली, मेहिला, योषित्, योषा, योषिता, रामा, वधूः वधूजनः, वनिता, वर्णिनी, बशा, वासिता, सीमन्तिनी, स्त्री० ।

स्त्रोणां विशेषभेदाः—अङ्गना, अञ्चितभ्रूः, अल-
सेक्षणा, एकवासाः (अस्), एणनयना, कान्ता,
कामिनी, कामुका, कुरङ्गनयना, चारुनेत्रा, जनिः,
जनी, तनुः, तन्वङ्गी, तन्वी, तरललोचना,
त्रिनता, दशिनी, नताङ्गी, नतोदगा, नितम्बिनी,
प्रमदा, भाविनी, भीरुः, भरूः, भीलुः, भीलूः,
मत्तेभगमना, मनोज्ञा, मनोविलासवती, मनोहरा,
मानिनी, मृगाक्षी, रत्नभूता, रमणा, रमणी,
रममाणा, रामा, ललना, ललिता, लीलावती,
वामदृक् (श्), वामलोचना, वामाक्षी, विलासिनी,
शर्वरी, सिन्दूरतिलका, सुतनुः, सुनयना, सुनेत्रा,
सुन्दरा, सुन्दराङ्गी, सुन्दरी, सुभ्रूः, सुलोचना,
सुस्मितास्या, स्मरवती, हरिणेशणा ।

शुणोत्कृष्टस्त्रीपर्यायाः—उत्तमा, चारुवर्द्धना, मत्त-
काशि (सि) नी, वरवर्णिनी, वरा, वरारोहा,
श्यामा ।

कोपशीलस्त्रीप०—कोपना, कोपनी, कोपिनी,
क्रोधना, चण्डी, भामिनी ।

प्रमवतीस्त्रीप०—कान्ता, दयिता, प्रणयिनी, प्राण-
समा, प्राणेशा, प्राणेश्वरी, प्रिया, प्रेमवती, प्रेयसी,
प्रेष्ठा, वल्लभा, हृदयेशा, हृदयेश्वरी ।

चतुरोन्मत्तस्त्रीप०—वाणिनी ।

कुटुम्बिनीप०—कुटुम्बिनी, गृहिणी, पुरन्धी,
मातृका ।

१-२५

तरुणीस्त्रीप०—चरी, चिरण्टी, तरुणी, तलुनी,
दिवकरी, दृष्ट (ढ) रजाः (अस्), धनिका, प्रौढा,
मध्यमा, युवतिः—ती, वयस्था, श्यामा, सुवयाः
(अस्), सुस्तनी ।

वैश्याप०—कामलेखा, क्षुद्रा, खगालिका, गणिका,
भर्भर्रा, पणाङ्गना, पण्याङ्गना, भुजिष्या, भोग्या,
रूपाजीवा, लज्जिका, वारमुखा, वारवधूः, वार-
वाणिः—णी, वैश्या, शूला, साधारणस्त्री, स्मर-
दीपिका ।

रजःप०—आर्त्तवम्, कुसुमम्, पुष्पम्, रजः (अस्),
स्त्रीकुसुमम्, स्त्रीधर्मः, स्त्रीपुष्पम्, स्त्रीप्रसूनम्,
स्त्रीसुमम् ।

गर्भधारणयोग्यकालप०—ऋतुः (पु०), षोडशनि-
शान्तर्गतः कालः ।

ऋतुमतीप०—अग्निः, अग्निः—वी, आग्नेयी, आर्त्त-
ववती, उदक्या, ऋतुमती, पांसुला, पुष्पवती,
पुष्पिता, मलिना—नी, म्लाना, रजस्वला, रजो-
वती, स्त्रीधर्मिणी ।

यक्षप०—यक्षः, शेषस्तु कुबेरे ।

रक्षप०—रक्षः, शेषस्तु निऋते ।

गन्धर्वप०—गन्धर्वः, शेषस्तु कुबेरे ।

किन्नरप०—किन्नरः, " " ।

पिशाचप०—पिशाचः, शेषस्तु निऋते ।

गुह्यकप०—गुह्यकः, शेषस्तु कुबेरे ।

सिद्धप०—सिद्धः, देवयोनिविशेषः ।

सिद्धभेदाः—(१) सनकः, (२) सनन्दनः, (३)

सनातनः, (४) सनत्कुमार, इच्छेते चत्वारस्सिद्धाः

सन्ति ।

२६-५६

सनात्कुमारपर्यायाः—आयुर्वेदसंहिताकारः वैधात्रः,
सनात्कुमारः, सनात्कुमारः ।

सिद्धानां चतुर्विंशतिभेदा अपि सन्ति ते
तु ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः ।

जिनप०—अधीश्वरः, अनेकान्तवादी (इन्),
अभयदः, अहंन् (त्), आप्तः, केवली (इन्),
क्षीणाष्टकर्मा (अन्), जगत्प्रभुः, जिनः, जिनेश्वरः,
तीर्थंकरः, तीर्थङ्करः, त्रिकालवित् (द्), देवाधि-
देवः, परमेश्वरी (इन्), पारगतः, पुरुषोत्तमः,
बोधिदः, भगवान् (मतु०), बीतरागः, शम्भुः
सर्वज्ञः, सर्वदर्शी (इन्), सर्वीयः, सार्वः, स्याद्वादी
(इन्), स्वयम्भूः ।

जिनभेदाः—(१) ऋषभः, (२) अजितः, (३)
शम्भवः, (४) अभिनन्दनः, (५) सुमतिः, (६)
पद्मप्रभः, (७) सुपाश्वरः, (८) चन्द्रप्रभः, (९)
सुविधिः, (१०) शीतलः, (११) श्रेयांसः, (१२)
वामुपूज्यः, (१३) विमलः, (१४) अनन्तः,
(१५) धम्मः, (१६) शान्तिः (१७) कुन्धुः,
(१८) अरः, (१९) मल्लिः, (२०) मुनिसुव्रतः,
(२१) नमिः, (२२) नेमिः, (२३) पाश्वरः,
(२४) वीर, श्चेत्येते जिनानां चतुर्विंशतिभेदाः
सन्ति ।

भूतपर्यायाः—बालग्रहः, भूतः (पु० न०), भूता-
पुत्रः, रुद्रानुचरः, शिवपार्श्वगः ।

गणदेवताभेदाः—(१) रुद्राः (११), (२)
वसवः (८), (३) आदित्याः (१२), (४)
विश्वेदेवाः (१०, १३), (५) साध्याः (१२),
(६) मरुद्गणाः (४६), (७) तुषिताः (३६),

१-२८

(८) आभास्वराः (६४), (९), म (मा) हारा-
जिकाः (२२०, २३६), (१०) वैकुण्ठाः (१४),
(१२) सुशर्माणः (१०) ।

तदुक्तं शेषनाममालावां (परिशिष्टे) (५, ६,
७, १, ३५३-४) 'द्वादशार्का, वसवोऽष्टौ, विश्वे-
देवास्त्रयोदश ।'

षट्त्रिंशत्तुषिताश्चैव, षष्टिरामस्वरा अपि ॥
षट्त्रिंशदधिके माहाराजिकाश्च शते उभे ।
रुद्रा एकादशैः—कोनपञ्चाशद्वायवो, उपरे ॥
चतुर्दश तु वैकुण्ठाः, सुशर्माणः पुनर्दश ।
साध्याश्च द्वादशेत्याद्या, विज्ञेया गणदेवताः ॥'
इति ।

रुद्रभेदाः—(मात्स्ये)—(१) अजैकपादहिब्रध्नः,
(२) विरूपाक्षः, (३) रैवतः, (४) हरः,
(५) बहुरूपः, (६) त्र्यम्बकः, (७) सुरेश्वरः,
(८) सावित्रः, (९) जयन्तः, (१०) पिनाकी
(इन्), (११) अपराजित-श्चैते रुद्रस्यैकादश-
भेदाः सन्ति ।

तद्भेदाः—(केशवे तु)—(१) अजैकपात् (द्),
(२) अहिबुध्न्यः, (३) पिनाकी (इन्),
(४) अपराजितः, (५) कपर्दी (इन्), (६) भुव-
नाधीशः, (७) भगः (वः), (८) स्थाणुः,
(९) वृषाकपिः, (१०) गिरिशः, (११) वीर-
भद्र-श्चेत्येते रुद्रस्यैकादशभेदाः सन्ति ।

वसुभेदाः—(भरतमते) (१) धरः, (२) ध्रुवः,
(३) सोमः, (४) विष्णुः, (५) अनिलः,
(६) अनलः, (७) प्रत्यूषः, (८) प्रभासश्चैतेऽष्टौ
वसवः सन्ति ।

२६-५६

तत्त्वेनाः— (महाभारते तु) (१) आपः, (२) ध्रुवः, (३) सोमः, (४) धरः, (५) अनिलः, (६) अनलः, (७) प्रत्यूषः, (८) प्रभासश्चैते-
ऽष्टौ वसवः सन्ति :

आदित्यभेदाः— विष्णुः, यमः, शेषस्तु रवौ ।

विश्वेदेवभेदाः— (१) ऋतुः, (२) दक्षः, (३) वसुः, (४) सत्यः, (५) कामः, (६) कालः, (७) ध्वनिः (धृतिः), (८) रोचकः (कुरुः), (९) माद्रवाः (अस्), (१०) पुरुरवाः (अस्), इत्येते विश्वेदेवानां दशभेदाः सन्ति ।

मतान्तरे तु --

‘दृष्टिश्चाद्धे ऋतू दक्षी सत्यो नान्दीमुखे वसू ।
सापिण्ड्यके कामकालौ तीर्थे च धूरिलोचनौ ॥
पुरुरवाद्भौ चैतौ पार्वणे समुदाहृतौ । हेमश्चाद्धे
घनरुची कथ्येते विश्वेदेवकौ । एकोदिष्टे रुद्रसंज्ञौ
विश्वेदेवास्त्रयोदश ।’ इति हेमाद्रौ शंखबृहस्प-
त्युक्तेः ।

आदिदेवपर्यायाः— आदिदेवाः, आद्यदेवाः, पूर्व-
देवाः, प्रथमदेवाः ।

आदिदेवभेदाः— (१) ब्रह्मा (अन्), (२) विष्णुः, (३) शिवः, इत्येते आदिदेवानां त्रयो भेदाः
सन्ति ।

सर्वदेवभेदाः आदित्याः (द्वादश), रुद्राः
(एकादश), वसवः (अष्टौ), प्रजापतिः (ब्रह्मा)
(एकः), इन्द्रः (एकः), अथवा-द्वौ दक्षौ
एवं देवानां त्रयस्त्रिंशद्भेदाः स्युः ।

ब्रह्मपर्यायाः— भजः, अण्डजः, अक्वजः, अक्व-
योनिः, अष्टकर्णः, अष्टश्रवाः—(अस्), आः,
१-२८

आत्मभूः, आपवः, उः, कः, कञ्जः, कञ्जजः,
कञ्जारः, कमनः, कमलासनः, कमलोद्भवः,
कविः, कुशकेतुः, कृपाद्वैतः, खसपर्णः, गुणसागरः,
चतुराननः, चतुर्मुखः, चिन्तामणिः, चिरञ्जीवी
(इन्), चिरन्तनः, जटाधरः, जन्मुः, देवदेवः,
द्रुघ (ष) ण, द्रुहिणः, धरुजः, धाता (तृ),
नाभिः, नाभिजः, नाभिजन्मा (अन्), निधनः,
पद्मगर्भः, पद्मजन्मा (अन्), पद्मपाणिः, पद्मभूः,
पद्मयोनि, पद्मलाञ्छनः, पद्मासनः, परमेष्ठी
(इन्), पितामहः, पुराणगः, पुराणगीः, पुराण-
गीतः, पुरुषः, पूर्वः, प्रजापतिः, प्रपितामहः,
प्रपूज्यः, प्रभुः, प्राणः, प्रणदः, बहुरूपः, बहुरेताः
(अस्), ब्रह्मा (अन्), भवान्तकृत् (तृ), भाव-
वृत्तः, भूतात्मा (अन्), मः, मञ्जुप्राणः, महा-
वीर्यः, मृगयुः, रजोमूर्तिः, लोकनाथः, लोकेशः,
वसुश्रवाः, (अस्), विधाता (तृ), विधिः, विर-
ञ्चः, विरञ्चनः, विरञ्च्यः, विरिञ्चः,
विरिञ्चिः, विरिञ्चिः, विश्वरेताः (अस्),
विश्वस्टट् (ज्), विश्वात्मा (अन्), विश्वेश्वरः,
वेदगर्भः, वेदी (दे) शः, वेधाः (अस्), शतधृतिः,
शतपत्रनिवासः, शतानन्दः, शम्भुः, शाश्वतः,
सञ्जः, सत्यकः, सदानन्दः, सनत् (तृ) (अ०),
सनातनः, सनात् (तृ) (अ०), सन्ध्यारागः,
सरोजजन्मा (अन्), सरोजी (इन्), सर्वकर्ता
(तृ), सर्वतोमुखः, सामयोनिः, सारसूः, सुधावर्षी
(इन्), सुरज्येष्ठः, सुरासुरगुरुः, स्थविरः, स्रष्टा
(ष्टृ), स्वभूः, स्वयम्भुः—म्भूः, स्वायम् वमनु-
पिता (तृ), हंसरथः, हंसवाहः, हंसवाहनः,

हिरण्यगर्भः ।

ब्रह्मपुरीप०—मनोवती ।

ब्रह्मपत्नीनामनी—(१) स्वरा (एषाज्येष्ठा-पत्नी), (२) सावित्री (एषा कनिष्ठा पत्नी) ।

सावित्रीपर्यायाः—गायत्री, त्रिपदा, त्रिपदादेवी, पृथ्विसुता, ब्रह्मपत्नी, ब्रह्माणी, वेदमाता (तृ), वैश्वामित्रि, श्रुतिजननी, सावित्री, सूर्यतनया, सूर्यसुता ।

पत्नीप०—ऊढा, करात्ती, कलत्रम् (न०), क्षेत्रम् (न०), गृहिणी, गृहाः (पुं० ब०), गेहिनी, जनी, जाया, दारः, (पुं०), दारा (स्त्री०), दाराः (पुं० ब०), द्वितीया, पत्नी, परिग्रहः (पुं०), पाणिगृहीता—ती, पालुषी, प्रिया, भार्या, बधूः, सधर्मचारिणी, सधर्मिणी, सहचरी, सहधर्मिणी । इति ।

ब्रह्मणो बालयोगिमानसपुत्रनामानि—(१) सनकः, (२) सनन्दनः, (३) सनातनः, (४) सनत्कुमारः (५) नारद इत्यादय एते बालयोगिनः सन्ति ।

तस्य सस्त्रीकमानसपुत्रनामानि—(१) मरीचिः, (२) अत्रिः, (३) अङ्गिराः (अस्), (४) पुलस्त्यः, (५) पुलहः, (६) ऋतुः, (७) भृगुः, (८) दक्षः, (९) प्रचेतसः (पुं० ब०), (१०) वसिष्ठः, इत्यादयस्तस्य सस्त्रीकमानसपुत्राः सन्ति ।

यदुक्तं श्रीमद्भागवते—

‘उत्सङ्गान्नारदो जज्ञे, दक्षोऽङ्गुष्ठात्स्वयम्भुवः’ ।
इति ।

तत्पुत्री (सरस्वती) पर्यायाः—अन्त्यसन्ध्येश्वरी, १-२८

इरा, ईश्वरी, गीः (र्), गिरा, गिरादेवी, गिर्देवी, गौः, (गो), ब्रह्मकन्यका, ब्रह्मपुरी, ब्रह्मसुता, ब्राह्मी, भारती, भाषा, महाश्वेता, रसा, वचसामधीशा, वर्णमातृका, वाक् (च्), वाक्प्रदा, वाक्येश्वरी, वाग्देवता, वाग्देवी, वागीशा, वागीश्वरी, वाचा, वाणी, विद्यादेवी, वेदाग्रजा, वेदाग्रणी, वेदी, शारदा, शुक्ला, श्रीः, सन्ध्या, सरस्वती, सायं सन्ध्यादेवता ।

कन्याप०—अनागतार्तवा, अरजाः (अस्), अलकनन्दा, कनी, कन्यका, कन्या, कुमारिका, कुमारी, गौरी, नग्ना, नरिका ।

पुत्रीप०—अङ्गजा, आत्मजा, उद्बहा, तनया, तनुजा, तनूजा, दारिका, दुहिता (तृ), देहसञ्चारिणी, धीदा, नन्दना, नन्दिनी, पुत्रका, पुत्रिका, पुत्री, समदुः, समर्धुका, सुता, सूतुः—तूः, स्वजा ।

भाषणप०—अभिधानम् (न०), उक्तिः (स्त्री०), उदितम्, गदितम्, जल्पितम्, भाणितम्, भाषणम्, भाषितम्, लपितम्, वचनम्, वचः (अस्), वाक्यम्, (एते क्लीबलिङ्गाः) व्याहारः (पुं०) ।

वीणाप०—अनुवादिनी, कण्ठकूणिका, घोषवती, ध्वनिमाला, वङ्गमल्ली, वल्लकी, विपञ्चिका, विपञ्ची, वीणा ।

वीणागुणप०—तंत्री ।

सप्ततंत्रीयुक्तवीणाप०—चित्रा, परिवादिनी ।

शिवादीनां वीणानामानि—शिवस्य ‘अनालम्बी’, सरस्वत्याः ‘कच्छपी’, नारदस्य ‘महती’, गणा नाम् ‘प्रभावती’, विश्ववसोः (गन्धर्वविशेषस्य) २९-५६

‘बृहती’ । तुम्बुरोः (गन्धर्वविशेषस्य) ‘कलावती’ ।
षण्डालानां बीणानामानि—कटोलवीणा, काण्ड-
वीणा, किन्नरी, कुवीणा, खुंखणी, चाण्डालिका,
डक्करी, बल्लकी, सारिका ।

कण्ठगतमाधुर्यपर्यायाः—स्वरः, अथवा-स्वराः—
निषादादयः ।

स्वरभेदाः—(१) निषादः, (२) ऋषभः, (३)
गान्धारः, (४) षड्जः, (५) मध्यमः, (६)
धैवतः, (७) पञ्चमः इत्येते स्वराणां सप्तभेदाः
स्युः ।

तद्भेदेषु—(मतान्तरे) (१) षड्जः, (२)
ऋषभः, (३) गान्धारः, (४) मध्यमः, (५)
पञ्चमः, (६) धैवतः, (७) निषादः, इत्येते
मतान्तरे तद्भेदाः स्युः ।

तेषां साङ्केतिकभेदाः—‘स०’ ‘रि०’ ‘ग०’ ‘म०’
‘प०’ ‘ध०’ ‘नि०’ इत्यपरे स्मृताः ।

इह नारदोक्तियथा—

‘षड्जं रीति मयूरस्तु गावो नर्दन्ति चार्षभम् ।
अजाविको च गान्धारं क्रौञ्चो नर्दति मध्यमम् ॥
पुष्पसाधारणे काले कोकिलो रीति पञ्चमम् ।
अश्वस्तुधैवतं रीति, निषादं रीति कुञ्जरः’ ॥

इति । अम० सु० व्या० १।७।१

स्वरसन्धोहपर्यायो—ग्रामः, स्वरसन्धोहः ।

ग्रामभेदाः—(१) नन्दावर्तः (षड्जग्रामः), (२)
जोमूतः (मध्यमग्रामः), (३) सुभद्रः (गान्धार-
ग्रामः), इत्येते ग्रामस्य त्रयो भेदाः स्युः ।

मूर्च्छनापर्यायः—मूर्च्छना (ग्रामसप्तमांशो नाम
मूर्च्छना गीताङ्गं वा) ।

मूर्च्छनाभेदाः—(१) ललिता, (२) मध्यमा, (३)
चित्रा, (४) रोहिणी, (५) मतङ्गजा, (६)
सौवीरी, (७) षण्डमध्या, (८) पञ्चमा, (९)
मत्सरी, (१०) मृदुमध्या, (११) शुद्धा, (१२)
अन्ता, (१३) कलावती, (१४) तीव्रा, (१५)
रौद्री, (१६) ब्राह्मी, (१७) वैष्णवी, (१८)
खेदरी, (१९) सुरा, (२०) नादावती, (२१)
विशाला, इत्येते मूर्च्छनाया एकविंशतिभेदाः स्युः ।
तानपर्यायः—तानः (पु०) गानाङ्गविशेषः ।

यथा—

‘विस्तीर्यन्ते प्रयोगा यैर्मूर्च्छनाशेषसंश्रयाः ।

तानास्तेऽप्यूनपञ्चाशत् सप्तस्वरसमुद्भवाः ॥

तेभ्यएव भवत्यन्ये कूटतानाः पृथक् पृथक् ।

ते स्युः पञ्चसहस्राणि त्रयस्त्रिंशच्छतानि च । इति ।

श० चि १।१०६७

तानभेदाः—(१) अग्निष्टोमः, (२) अत्यग्नि-
ष्टोमः, (३) वाजपेयः, (४) षोडशी (स्त्री०),
(५) पुण्डरीकः, (६) अश्वमेधः, (७) राजसूयः,
(८) स्विष्टकृत्, (९) बहुसोवर्णः, (१०) गोसवः,
(११) महाव्रतः, (१२) विश्वजित् (तृ), (१३)
ब्रह्मयज्ञः, (१४) प्राजापत्यः, (१५) अश्वक्रान्तः,
(१६) रथक्रान्तः, (१७) विष्णुक्रान्तः, (१८)
सूर्यक्रान्तः, (१९) गजक्रान्तः, (२०) बलभिद् (द्),
(२१) नागपक्षकः, (२२) चानुमांस्यः, (२३)
संस्थाख्यः, (२४) शस्त्रः, (२५) उक्थः, (२६)
सौत्रामणी (स्त्री०), (२७) चित्रा (स्त्री०), (२८)
उद्भिदाह्वयः, (२९) सावित्री (स्त्री०), (३०)
अर्द्धसावित्री (स्त्री०), (३१) सर्वतोभद्रः (३२)

आदित्यनामयनः, (३३) गवामयननामकः, (३४) सर्पाणामयनः, (३५) कोणपायनः, (३६) अग्नि-
चित् (त्), (३७) द्वादशाहः, (३८) उपांगुः,
(३९) सोमाभिघः, (४०) अश्वप्रतिग्रहः, (४१) वर्गहरथः, (४२) अभ्युदयः, (४३) सर्वस्वदक्षिणः,
(४४) दीक्षा (स्त्री०), (४५) सीमाह्वयः, (४६) समिधाह्वयः, (४७) स्वाहाकारः, (४८) तनूनपात्
(त्), (४९) गोदोहन, इचैते तानानामूनपञ्चा
शब्दे दाः स्युः ।

गानपर्यायाः—गानम्, गान्धर्वम्, गीतम् गीतिः,
गेयम् । इति ।

अंगुलिप०—अंगुरिः—री, अंगुलिः—ली, अंगुलीया,
करशाखा ।

अंगुष्ठप०—अंगुलः, अंगुष्ठः, करवीरः, वृद्धा-
अंगुलिः ।

तर्जनीप०—अंगुष्ठनिकटांगुलिः, तर्जनी, प्रदेशनी,
प्रदेशिनी ।

मध्यांगुलिप०—ज्येष्ठा, मध्यमा, मध्या ।

अनामिकाप०—अनामा, अनामिका, उपक-
निष्ठांगुलिः, सावित्री ।

कनिष्ठांगुलिप०—कनिष्ठा, कनीनिका, दुर्बलां-
गुलिः ।

नखप०—अंगुलिजः, अंगुलीकण्टकः, अंगुली-
सम्भूतः, करकण्टः—कः । करचन्द्रः, करजः,
कररुहः, करशूकः, कराग्रजः, करोद्भवः, कामां-
कुशः, खरूलः, नखः, नखरः, (पुं० न०), पाणिजः,
पाणिरुहः, पुनर्नवः, पुनर्भवः, भुजाकण्टः,
महाराजः, रतिरथः, स्मरांकुशः ।

रागप० रागः (पुं०) भैरवादिः, गायनशास्त्रीय-
रागः ।

रागभेदाः—(भरतहनुमन्मते) (१) भैरवः, (२)
कौशिकः, (३) हिन्दोलः, (४) वीपकः, (५)
श्रीरागः, (६) मेघः, इत्येते षड्रागाः स्युः ।

तद्भेदाः—(कलानाथसोमेश्वरमते) (१) मालवः,
(२) मल्लारः, (३) श्रीरागः, (४) वसन्तः, (५)
हिल्लोलः, (६) कर्णाटश्चैते मतान्तरे रागाणां
षड्भेदाः स्युः ।

रागिणीपर्यायाः—रागिणी, रागपत्नी, राग-
भार्या ।

रागिणीभेदाः—(१) धानसी, (२) मामसी,
(३) रामकीरी, (४) सिन्धुडा, (५) आशावरी,
(६) भैरवी, चेमाः, षण्मालवप्रियाः । (१)
वेलावली, (२) पूरवी, (३) कानडा, (४)
माधवी, (५) कोडा, (६) केदारिका, चेमाः-
षण्मल्लारप्रियाः । (१) गान्धारी, (२) शुभगा,
(३) गौरी, (४) कीमारी, (५) वेलोयारी,
(६) वैरागी, चेमाः षट् च्छ्रीरागप्रियाः । (१) तुडी,
(२) पञ्चमी, (३) ललिता, (४) पठमञ्जरी,
(५) गुर्जरी, (६) विभाषा, चेमाः षड्वसन्त-
रागप्रियाः । (१) मायूरी, (२) दीपिका, (३)
देशकारी, (४) पाहिडा, (५) कराडी, (६)
मोरहाटी, चेमाः षड् हिल्लोलरागप्रियाः । (१)
नाटिका, (२) भूपाली, (३) रामकेली, (४)
गडा, (५) कामोदा, (६) कल्याणी, चेमाः षट्
कर्णाटराम प्रियाः । एवं रागिणीनां षट्त्रिंशद्भेदाः
स्युः ।

वेदपर्यायाः—आगमः, आम्नायः ऋषि, छन्दः (अस्) (न०), त्रयी (स्त्री०), निगमः, ब्रह्म (अन्) (न०), वेदः, श्रुति (स्त्री०), स्वाध्यायः ।

प्रणवप०—ओङ्कारः, प्रणवः ।

वेदभेदाः—(१) ऋक् (च्), (२) यजुः (ष्), (३) साम (अन्), (४) अथर्व (अन्), चैते वेदस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

उपवेदभेदाः—(१) आयुर्वेदः (ऋगुपवेदः), (२) धनुर्वेदः (यजुरुपवेदः), (३) गान्धर्ववेदः (साम्न उपवेदः), (४) अथर्वशास्त्रम् (अथर्वोपवेदः) चैते उपवेदानां चत्वार उपभेदाः स्युः ।

अंगपर्यायाः—अङ्गम्, अपघनः, अवयवः, गात्रम्, प्रतीकः ।

षडंगभेदाः—(१) पादो, (२) हस्तो, (६) नयने, (४) श्रवणे, (५) नासिके, (६) मुखम्, चंतानि षडङ्गानि स्युः ।

षट्शास्त्रभेदाः—(१) छन्दः (अस्), (वेदस्य पादो), (२) कल्पः (वेदस्य हस्तो), (३) ज्योतिषम् (वेदस्य चक्षुषी), (४) निरुक्तम् (वेदस्य श्रोत्रे), (५) शिक्षा (वेदस्य नासिके), (६) व्याकरणम् (वेदस्य मुखम्), चैते शास्त्राणां षड्भेदाः स्युः ।

छन्दःपर्यायाः—छन्द (अस्), पद्यम्, वृत्तम् ।

छन्दोजातिभेदाः—(१) उक्ता, (२) मध्या, (३) प्रतिष्ठा, (४) अन्या, (५) सुप्रतिष्ठा, (६) गायत्री, (७) उष्णिक् (ह्), (८) अनुष्टुप् (म्), (९) बृहती, (१०) पंक्तिः (११) त्रिष्टुप् (भ्), (१२) जगती, (१३) अतिजगती, (१४)

१-२८

शक्वरी, (१५) अतिशक्वरी, (१६) अष्टिः, (१७) अत्यष्टिः, (१८) घृतिः, (१९) अति-घृतिः, (२०) कृतिः, (२१) प्रकृतिः, (२२) आकृतिः, (२३) विकृतिः, (२४) संकृतिः, (२५) अभिकृतिः, (२६) उत्कृतिश्चैते छन्दसां षड्विंशति-जातिभेदाः स्युः ।

श्रुतिजातिभेदाः—(१) तीव्रा, (२) कुमुद्वती, (३) मन्दा, (४) छन्दोवती, (५) दयावती, (६) रञ्जनी, (७) रतिका, (८) रौद्री, (९) क्रोधा, (१०) वज्रिका, (११) प्रसारिणी, (१२) प्रीतिः, (१३) मार्जनी, (१४) क्षितिः, (१५) रक्ता, (१६) सन्दीपनी, (१७) आलापिनी, (१८) मदन्ती, (१९) रोहिणी, (२०) रम्या, (२१) उन्ना, (२२) क्षोभिणी, चैते श्रुतेर्द्वाविंशतिजातिभेदाः स्युः ।

कल्पपर्यायाः—कल्पाः, क्रमः, यज्ञविद्या, विधिः, बोधायनापस्तम्बश्वलायनादिमहर्षिप्रणीतग्रन्थः । ज्योतिषप०—ग्रहणादिगणनशास्त्रम्, ज्योतिषशास्त्रम्, ज्योतिषम्, ज्योतिषम्, वेदचक्षुः ।

ज्योतिषशास्त्रभेदाः—(१) सिद्धान्तः, (२) संहिता, (३) होरा चैते ज्योतिषशास्त्रस्य त्रयो मुख्यभेदाः स्युः ।

यदुक्तम्—

‘सिद्धान्त-संहिता-होरारूपस्कन्धत्रयात्मकम्’ इति ।

कैश्चित्तु—

(१) केरलीयम् (कृष्णीयप्रश्नशास्त्रम्), (२) शकुनम् (वसन्तराजादिप्रणीतशास्त्रम्), चेत्याभ्यां सहितं पञ्चस्कन्धात्मकमेतच्छास्त्रमुच्यते । ये

होराविद्यो 'मूहूर्तशास्त्रं' श्रीपतिकृततरत्नमालावि
विद्यामाधवीयं च होराशास्त्रतः पृथङ् मन्यन्ते
तन्मते ज्योतिषशास्त्रं षट्स्कन्धात्मकं बोध्यम् ।
निरुक्तपर्यायाः - निरुक्तम्, निरुक्तिः, निर्वचनम्,
पदभञ्जनम्, व्याकरणपरिशिष्टम्, यास्कप्रणी-
तग्रन्थः ।

शिक्षाप०—वेदशिक्षणप्रकारवान्, महृषिनारद-
पाणिनि प्रणीतग्रन्थः, शिक्षा ।

व्याकरणप०—ग्राम्नायाननम्, पदम्, वेदवदनम्,
व्याकरणम्, शब्दशास्त्रम्, श्रुतिमुखम् ।

व्याकरणभेदाः—(१) ऐन्द्रम्, (२) चान्द्रम्, (३)
काशकृत्स्नम्, (४) कौमारम्, (५) सारस्वतम्,
(६) शाकटायनम्, (७) आपिशलेयम्, (८)
शाकलम्, (९) पाणिनीयम्, (१०) हैमम्,
चैते व्याकरणशास्त्रस्य दशभेदाः स्युः ।

शाब्दिकनामानि - (१) इन्द्रः, (२) चन्द्रः,
(३) काशकृत्स्नः, (४) आपिशलिः, (५)
शाकटायनः, (६) पाणिनिः, (७) अमरः
(अमरसिंहः), अधुनास्य व्याकरणं नोपलभ्यते ।

(८) जैनेन्द्रः, (हेमचन्द्राचार्यः) श्वेत्यस्य शब्दा-
नुशासनं व्याकरणशास्त्रमिदानीमुपलभ्यते ।

वेदान्तपर्यायाः—उपनिषत् (८), ब्रह्मविद्या,
वेदान्तः ।

सांख्यप०—कापिलम्, शांख्यम्, सांख्यम् ।

मीमांसाप०—मीमांसा, विचारणा, वेदविचारणा,
पूर्वमीमांसा, उत्तरमीमांसा च मीमांसापूर्वोत्तर-
भेदेन प्रसिद्धं शास्त्रं तज्जैमिनिव्यासप्रणीतम् ।
तदेव वाक्यम् ।

षड्वंशभेदाः—(१) वैशेषिकम् (कणादस्य),
(२) न्यायः (गोतमस्य), (३) मीमांसा (जैमिनेः),
(४) सांख्यम् (कपिलस्य), (५) पातञ्जलम्-
(पतञ्जलेः), (६) वेदान्तः (व्यासस्य), चैतानि
षड्वंशानि स्युः ।

धर्मशास्त्रपर्यायाः—अनुशासनम्, धर्मशास्त्रम्,
धर्मसंहिता, स्मृतिः, मन्वादिप्रणीतशास्त्राणि ।

धर्मशास्त्रप्रयोजकनामानि—(१) मनुः, (२)
अत्रिः, (३) विष्णुः, (४) हारीतः, (५) याज्ञ-
वल्क्यः, (६) उशना, (७) अङ्गिराः (असु),
यमः, (८) आपस्तम्बः, (१०) संवर्तः, (११)
कात्यायनः, (१२) बृहस्पतिः, (१३) पराशरः,
(१४) व्यासः, (१५) शंखः, (१६) लिखितः,
(१७) दक्षः, (१८) गोतमः, (१९) शातातपः,
(२०) वशिष्ठः, इच्छेते विंशतिधर्मशास्त्रकाराः,
तेष्वष्टादशैव प्रसिद्धधर्मशास्त्र (स्मृति)काराः
सन्ति, तेनाष्टादशस्मृतय एव ज्ञेयाः ।

पुराणपर्यायाः—चिरन्तनम्, पञ्चलक्षणम्,
पुराणम्, पुरातनम्, प्रतनम्, प्रलम् ।

तत्त्वक्षणभेदाः—(१) सर्गः, (२) प्रतिसर्गः, (३)
वंशः, (४) मन्वन्तराणि, (५) वंशानुचरितं, चैत-
त्पञ्चलक्षणात्मकं पुराणम् ।

तदुक्तम्

'सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च ।
वंशानुचरितं चेति पुराणं पञ्चलक्षणम्', इति ।
श. वि. १-१८४

पुराणनामानि—(१) मातस्यम्, (२) मार्कण्डेयम्,
(३) भाविष्यम्, (४) भागवतम्, (५) ब्राह्मम्,
२१-५६

(६) ब्राह्माण्डम्, (७) ब्राह्मवैवर्तम्, (८) वायव्यम्, (९) वामनीयम्, (१०) वैष्णवम्, (११) वाराहीयम्, (१२) आग्नेयम्, (१३) नारदीयम्, (१४) पादम्, (१५) लैङ्गम्, (१६) गारुडम्, (१७) कौर्मम्, (१८) स्कान्दम्, चैतान्यष्टादश पुराणानि स्युः ।

तदुक्तम्—

‘मद्वयं, भद्वयं, चैव, व्रत्रयं, वचतुष्टयम् । अनाप-
लिङ्गकूस्कानि पुराणानि पृथक् पृथक् ।
इति । श. चि. १।१८४

विद्यापर्यायो—विद्या, शास्त्रम् ।

विद्याभेदाः—(१) आन्वीक्षिकी (अस्यामात्मवि-
ज्ञानम्), (२) त्रयी (अस्यां धर्माधर्मौ),
(३) वार्ता (अस्यामर्थानिर्धो), (४) दण्डनीतिः
(अस्यां नयानयो चिन्त्यो), चैते विद्यायाश्चत्वारो
भेदाः स्युः ।

तत्त्वतुर्दशभेदाः—(१) शिक्षा, (२) कल्पः,
(३) व्याकरणम्, (४) छन्दः (अस्),
(५) ज्योतिः (ष्), (६) निरुक्तिः, (७) ऋक्
(च), (८) यजुः (ष्), (९) साम (अन्),
(१०) अथर्व (अन्), (११) मीमांसा,
(१२) आन्वीक्षिकी (तर्कविद्या, न्याय),
(१३) धर्मशास्त्रम् (स्मृतिः), (१४) पुराणम्,
चैताश्चतुर्दशविद्याः स्युः । (१५) आयुर्वेदः,
(१६) धनुर्वेदः, (१७) गान्धर्वः, (१८) अर्थ-
शास्त्रं, चैता अष्टादश विद्याः स्युः ।

ग्रन्थपर्यायो—ग्रन्थः, द्वात्रिंशदक्षरी ।

महाकाव्यम्—महाकाव्यम्, सर्गबन्धः ।

१-२८

नाटकम्—नाटकम्, महारूपकम्, गद्यपद्यप्राकृत-
भाषामयो ग्रन्थः ।

इतिहासम्—इतिहासः, पुरावृत्तम्, पूर्वचरितम् ।
पूर्ववृत्तप्रतिपादकव्यासादिप्रणीतो भारतादि-
ग्रन्थः ।

आख्यायिकाप०—आख्यायिका, उपलब्धार्था,
उपलब्धार्थकथा, कादम्बरीवामवदत्तादयः ।

आन्वीक्षिकीप०—आन्वीक्षिकी, तर्कविद्या, तर्क-
शास्त्रम्, न्यायः ।

कामन्दकीयप०—कामन्दकीयम्, कौटिल्या-
(चाणक्या) र्थशास्त्रम् ।

चम्पूप०—चम्पूः (स्त्री०), गद्यपद्यमयवाक् ।

खण्डकाप०—खण्डकथा, वाङ्मयप्रभेदः ।

सन्दर्भप०—गुम्फः, ग्रन्थनम्, परिस्पन्दः, प्रति-
यत्नः, प्रबन्धः, रचना, श्रन्थनम्, सन्दर्भः ।

पादप०—अङ्घ्रिः, अङ्घ्रिः, क्रमः, क्रमणः, चरणः,
चलनः, पत् (द्), पदः, पात् (द्), पादः ।

हस्तप०—करः, करिः, किष्कुः, कुलिः, तलः,
पञ्चशाखः, पाणिः, भुजदलः, भुजादलः, शमः,
शायः, शलः, सलः, हस्तः ।

बाहुप०—कुलिः (पुं०), दोः (स्) (पुं० न०),
दोषा (स्त्री), प्रवेष्टः, बाहुः, बाहा (स्त्री),
बाहुः, बाहुः (स्त्री०), भुजः, भुजा (स्त्री) ।

नेत्रपर्यायो—अक्षि (न्), अम्बकम्, ईक्षणम्, गोः
(गो), चक्षुः (ष्), ज्योतिः (इष्), तपनः,
दशनम्, दर्शनेन्द्रियम्, देवदीपः, दैवदीपः, दृक्
(श्), दृशा, दृशिः, दृशी, दृष्टिः, नयनम्, नेत्रम्,
प्रेक्षणम्, रूपग्रहः, लोचनम्, विलोचनम्,
वीक्षणम् ।

३०-५७

(त्), नवव्यूहः, नवशक्तिः, नृसिंहः, नृसिंहवपुः
(ष्), पद्मगर्भः, पद्महासः, परपुरुषः, पराक्रमः,
पराविद्धः, पांशुजालिकः, पाण्डवाभीलः, पुण्य-
श्लोकः, पुष्पहासः, प्रमदनः, बलिनन्दमः, बहुरूपः,
बहुशृङ्गः, भद्रापिलः, महाक्रमः, महातपाः
(अस्), महामायः, महाहंसः, मानञ्जरः, यज्ञ-
धरः, यज्ञनेमिः, यमकीलः, यवनारिः, योगनि-
द्रालुः, रत्नबाहुः, लतापर्णः, लोकनाभः, लोहि-
ताक्षः, वशः, वर्द्धमानः, वरारोहः, वायुवाहनः,
विधाता (तृ), विश्वभुक् (जू), वृकोदरः, वृषो-
त्साहः, वैनतेयवाहनः, शंखपाणिः, शतकः, शत-
वीरः, शद्रुः, शरुः, शलिकः, श्रवणः, श्रीगर्भः,
श्रीवराहः, षडङ्गजित् (त्), सदायोगी (इन्),
समितिञ्जयः, सरीसृपः, सहस्रजित् (त्),
सात्वतः, सिन्धुवृषः, सुधन्वा (अन्), सुभद्रः,
सुवृषः, सूक्ष्मनाभः, सोमसिन्धुः, स्थिरः, हिरण्य-
केशः, हिरण्यनाभः ।

पुनस्तदन्यानि यौगिकनामानि—अरिष्टसूदनः,
अरिष्टहा (अन्), कंसजित् (त्), कालनेमिहरः,
कालियदमनः, केशिसूदनः, केशिहा (अन्),
चाणूरसूदनः, द्विविदारिः, धेनुकध्वंसी (इन्),
धेनुकसूदनः, पूतनाद्रुषणः, पूतनासूदनः, बलि-
बन्धनः, वाणजित् (त्), मधुमथनः, मेन्दमदनः,
यमलाज्जुनभञ्जनः, राहुमूर्धहरः, शकटारिः,
शिशुपालनिषूदनः, सात्वारिः, हयग्रीवरिपुः,
हिरण्यकशिपुविदारणः ।

विष्णुशत्रुनामानि—अरिष्टः, कंसः, कालनेमिः,
कालियः, केशी (इन्), कैटभः, चाणूरः, द्विविदः,
१-२८

धेनुकः, नरकः, पूतना, बलिः, बाणः, मधुः, मुरः,
मेन्दः, यमलाजुनी, राहुः, शकटः, शिशुपालः,
सात्वः, हयग्रीवः, हिरण्यकशिपुः, रावणः, जरा-
सन्धः, निशुम्भः, मेरकः, तारकः, प्रह्लादः ।

विष्णोरवतारभेदाः—(१) मत्स्यः, (२) कूर्मः,
(३) वराहः, (४) नृसिंहः, (५) वामनः,
(६) परशुरामः, (७) रामः, (८) बलरामः,
(९) बौद्धः, (१०) कल्किश्चैते विष्णोः (कृष्ण-
स्य) दशावताराः सन्ति । 'कृष्णस्तु स्वयं भग-
वान्विष्णुर्नावतारः ।

तदुक्तं—

‘वनजौ, वनजौ, खर्वं,—स्त्रिरामी, सकृपो, ऋपुः ।
अवतारा दशैवंते ‘कृष्णस्तु भगवान्’ स्वयम् ।
राघविनोदकाव्यटीकायाम् १।१२५

‘कृष्णस्तु भगवान् स्वयम्’ इति श्रीमद्भगवते च ।
रामभेदाः—(१) परशुरामः (जामदग्न्यः),
(२) रामः (दाशरथिः), (३) बलरामः (रौहि-
ण्यः), चैते, त्रयो रामाः स्युः ।

विष्णोः शंखपर्यायः—पाञ्चजन्यः (अयं दक्षिणा-
वर्तः) ।

तच्चक्रप०—सुदर्शनः ।

तद्गदाप०—कौपोदकी, कौमोदकी, कौमोदी ।

तद्धनुःप०—शाङ्गम् ।

तत्सङ्गप०—नन्दकः ।

तत्करस्थमणिप०—स्यमन्तकः ।

तद्भुजमध्यस्थमणिप०—कौस्तुभः ।

तद्भुजप०—श्रीवत्सः ।

तद्भुजप०—गह्वः, भुजङ्गहा (अन्) ।

तन्मालाप०—वैजयन्ती ।

तन्निवासप०—क्षीरसागरः ।

तच्छ्रव्यां (शेष) प०—अन्नतः, आलुकः, गौरः, नागराजः, भूधरः, विष्णुशय्या, शेषः, सहस्रफणः, सहस्रवदनः, सितपङ्कजचित्तः ।

तत्पत्नी (लक्ष्मी) प०—अम्बिजा, अम्बुजा, अश्व-
माता (तृ), आ, इन्दिरा, ईः, कन्दर्पमाता (तृ),
कमला, करीषिणी, कल्याणी, क्षीरसागरकन्यका,
क्षीरसागरसुता, क्षीराब्धितनया, क्षीराब्धिपुत्री,
क्षीराब्धिमानुषी, क्षीरोदतनया, क्षीरोदसुता,
चञ्चला, चला, जलधिजा—ता, दुग्धाब्धितनया,
नारायणी, नीरजा, नीरजनिकेतना, पद्मगृहा,
पद्ममालिनी, पद्मलाञ्छना, पद्मवासाः (अस्),
पद्मा, पद्मालया, पिङ्गला, पिल्लिला, भर्भरीः,
भार्गवी, भृगुपुत्री, मङ्गला, मा, रमा, लक्ष्मीः,
लोकजननी, लोकमाता (तृ), विल्वद्रुमगृहा,
विष्णुपत्नी, विष्णुशक्तिः, वृषाकपायी, शक्तिः,
श्रीः, सा, हरिप्रिया, हरिवल्लभा ।

इन्द्रप०—इन्द्रः, पुरन्दरः, शक्रः, शेषस्त्वन्द्रे ।

अश्वरज्जप०—अनुजः, अश्वरजः, कनिष्ठः कनीयान्
(ईयस्), कन्यसः, जघन्यजः, यविष्ठः, यवीयान्
(ईयस्), लघुः ।

वक्षःप०—उरः (अस्), कोडन्, क्रोडा, भुजान्तरम्,
वक्षः (अस्), वत्सः, हृदयस्थानम् ।

लक्ष्मकप०—कलङ्कम्, चिन्हम्, लक्ष्मकम्, शेष-
स्तु चन्द्रे ।

गदाप०—गदा (स्त्री०) स्वनाम्ना प्रसिद्धं लोह-
मयं शस्त्रम् ।

हस्तप०—पाणिः, हस्तः, शेषस्तु ब्रह्मणि ।

ध्वजप०—केतनम्, केतुः, ध्वजः पताका, वैजयन्ती ।

जलपर्यायाः—अङ्कुरम्, अश्वम्, आपः (१)
(स्त्री० ब०), अश्वपुष्पम्, अमृतम्, अम्बु,
अम्मः (अस्), अणः (अस्), आपः (अस्), इरा,
उडुः, उडूः, उदम्, उदकम्, ऊर्जम्, ऋतम्, कतम्,
कबन्धम्, कम् (अ०) कमन्धम्, कमलम्,
कम्बलम् कबुरम्, काण्डम्, कीलालम्, कुलीन-
सम्, कुशम्, कृपीटम्, कोमलम्, क्षणदम्, क्षरम्,
क्षीरम्, गोः (गो), घनपदम्, घनपुष्पम्, घनरसः,
घृतम्, चन्द्रोरसम्, चलम्, जडम्, जलम् जल-
पीथम्, जीवनम्, जीवनीयम्, तामरसम्, तोयम्,
दकम्, दहनारातिः, दहनारिः, दिव्यम्, दैव्यम्,
घरुणम्, नराः (स्त्री० ब०) नलिनम्, नारम्,
नाराः (स्त्री० ब०), निम्नगम्, नीरम्, पयः
(अस्), पवित्रम्, पातालम्, पाथः (अस्), पानी-
यम्, पावनम्, पिप्पलम्, पीथम्, पुष्करम्, प्राण-
दम्, बन्धकम्, भुवनम्, मधु, मरुलम्, मलिनम्,
मेघजम्, मेघपुष्पम्, मेघप्रसवम्, यादः (अस्),
यादोगृहम् यादोनिवासः, रसः, वनम्, वाजम्
बाः (र्), वारम्, वारि, वारुणम्, विषम्, व्योम
(अन्), शंवम्, शंवरम्, शम्बरम्, शरम्, शिवम्,
षड्रसम्, संवरम्, सदनम्, सम्बः, सम्बलम्, सरः
(अस्), सरम्, सरिलम् सर्वतः (अस्) (अ०),
सर्वतोमुखम्, सलम्, सलिलम्, सारम्, सुखम्,
सेव्यम्, सोमम्, स्पन्दनम् ।

शय्याप०—तलियम्, तल्पम्, शयनम्, शयनीयम्,
शय्या, शायिका ।

पीतपर्यायाः—पीतः, हरिद्राभः, शेषस्तु गुरो ।

वस्त्रप०—अम्बरम्, वसनम्, वस्त्रम्, शेषस्तु रवौ ।

द्वैतेकमलप०—पुण्डरीकम्, सिताम्भोजम्, शेषस्तु चन्द्रे ।

अक्षिप० अक्षि (न्), नेत्रम्, शेषस्तु ब्रह्मणि ।

बारीश (समुद्र) प०—अकूपारः, अकूपारः, अपान्नायः, अपांषः, अपांपतिः, अपारः, अप्यतिः, अग्निः, अम्बुधिः, अम्भोधिः, अम्भोनिधिः, अम्भोराशिः, अर्णवः, अवारपारः, इन्दुजनकः, उदधिः, उदन्वान् (मतु०), उर्वङ्गः, ऊर्मिकोशः, ऊर्मिमाली (इन्), कचङ्गलः, कधिः, कन्धिः, कीलालधिः, कूलङ्कषः, क्षीराब्धिः, क्षीणीप्राचीरम्, चन्द्रजनकः, जलदः, जलधिः, जलनिधिः, जलपः, जलराशिः, जलेन्द्रः, तरणिः, तरन्तः, तरिषः, तरीयः, तरीषः, तारिषः, तिमिः, तिमिकोशः—षः, तिमिमाली (इन्), तोयनिधिः, दानवगृहः, दारदः, दैत्यगृहः, द्वीपवान् (मतु०), धरणिप्लवः, धरणिपूरः, धुनिनाथः, धेनः, नदीकान्तः, नदीनः, नदीपतिः, नदीशः, नभसः, नित्यः, नीरधिः, नीरनिधिः, पयोधिः, पयोनिधिः, पयोराशिः, पराकुवः, पलङ्कषः, पाथोधिः, पाथोनिधिः, पारावारः, पृथिवीप्लवः, पेरुः, प्राणभास्वान् (मतु०), मकराकरः, मकरालयः, मन्धिरः, महाकच्छः, महाशयः, महीप्राचीरम्, महीप्रावरणम्, महीप्रावारः, महोदधिः, मितद्गुः, यादईशः, यादः पतिः, यादसांपतिः, यादोनाथः, रत्नकोशः, रत्नराशिः, रत्नाकरः, १-२८

लौहित्यः, वनमवाहः, वरुणावासः, वाङ्कः, वारान्निधिः, वारिधिः, वारिनिधिः, वारिराशिः, वारीशः, वार्विः, वाहिनीपतिः, विततः, वीधि-माली (इन्), शैलगृहः, शैलशिविरम्, संवरः, समुद्रः, सरस्वान् (मतु०) सरितांपतिः, सरित्पतिः, सरिन्नाथः, सागरः, सिन्धुः, स्तम्भिः, स्तम्भी (इन्), स्रोत ईशः ।

समुद्रभेदाः—(१) लवणसमुद्रः, (२) इक्षुस०, (३) सुरास०, (४) घृतस०, (५) दधिस०, (६) दुग्धस० (७) जलस० चेते सप्तसमुद्राः सन्ति । तदन्यभेदास्तु ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः ।

धनु पर्यायाः—अश्वम्, आयुशायम्, आसः, इष्वासः, काण्डम्, कामुकम्, कोदण्डम्, गुणी (इन्), चापः, तारकम्, तृणता, त्रिणता, द्रुणम्, धनु (न०), धनुः (पुं० स्त्री०), धनुः (उष्) (अस्त्री), धनूः (स्त्री०), धन्वम्, धन्व (घन्), शरारोपः, शरावापः, शरासनम्, शाङ्गम्, शेषः, सरासनम्, स्यावरम् ।

इन्द्रियप०—अक्षम्, इन्द्रियम्, करणम्, खम्, ग्रहणम्, विषयस्त्रोतः (अस) (न०), विषयायी (इन्), विषययि (इन्) (न०), स्रोतः (अस) (न०), हृषीकम्, ।

इन्द्रियभेदौ (१) कर्मेन्द्रियम्, (२) ज्ञानेन्द्रियम्, चैताविन्द्रियस्य द्वौ भेदौ स्तः ।

कर्मेन्द्रियपर्यायाः—कर्मेन्द्रियम्, कृत्येन्द्रियम्, क्रियेन्द्रियम् ।

ज्ञानेन्द्रियप०—ज्ञानेन्द्रियम्, धीन्द्रियम्, बुद्धीन्द्रियम् ।

कर्मन्द्रियभेदाः—(१) पायुः (गुदम्), (२) उप-
स्थम् (भगलिङ्गं च), (३) करौ (हस्तौ), (४)
पादौ (चरणौ), वाक् (च्) (वाणी), चेत्येते
कर्मन्द्रियस्य पञ्च प्रभेदाः स्युः ।

कर्मन्द्रियविषयभेदाः—(१) उत्सर्गः (विसर्गः,
विण्मूत्रत्यागः), (२) आनन्दः (कामजसुखम्),
(३) दानम् (वितरणम्), आदानं च (ग्रहणम्),
(४) गतिः (गमनम्), (५) आलापः (वाक्यार्थ-
कम्) ।

ज्ञानेन्द्रियप्रभेदाः—(१) श्रोत्रे (कर्णौ),
(२) त्वक् (च्) (त्वचा), (३) चक्षुषी (नेत्रे),
(४) रसना (जिह्वा), (५) नासे (नासिके),
चेत्येते ज्ञानेन्द्रियस्य पञ्चप्रभेदाः स्युः । मन-
श्चेतिषड्धोन्द्रियाणि ।

ज्ञानेन्द्रियविषयभेदाः—(१) शब्दः (शब्दग्रह-
णम्), (२) स्पर्शः (स्पर्शग्रहणम्), (३) रूपम्
(रूपदर्शनम्), (४) रसः, (रसग्रहणम्),
(५) गन्धः (गन्धग्रहणम्), चेत्येते ज्ञानेन्द्रियस्य
पञ्च विषयभेदाः स्युः ।

इन्द्रियाधिष्ठातृदेवनामानि—(१) श्रोत्रयोः
(दिशः), (२) त्वचः (वायुः), (३) चक्षुषोः
(अर्कः), (४) जिह्वायाः (वरुणः), (५) नासि-
कयोः (अश्विनौ), एतानि पञ्च बुद्धीन्द्रिया-
धिष्ठातृदेवनामानि । (६) वाक् (अग्निः),
(७) बाह्वोः (इन्द्रः), (८) पादयोः (विष्णुः),

(९) गुदस्य (मित्रः), (१०) मेढस्य (प्रजापतिः),
एतानि पञ्च कर्मन्द्रियाधिष्ठातृदेवनामानि ।

(११) मनसः (चन्द्रः) (उभयात्मकं मनः) ।

विषयपर्यायाः—अर्थः, इन्द्रियार्थः, गोचरः, विषयः,
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धारव्यः ।

विषयभेदाः—(१०) शब्दः, (२) स्पर्शः,
(३) रूपम् (४) रसः, (५) गन्धः—इचेत्येते
विषयस्य गोचरस्येन्द्रियार्थस्य च पञ्च भेदाः
स्युः । यथा—कर्णगोचरः । त्वगोचरः । दुर्गो-
चरः । वागोचरः । घ्राणगोचर इत्यादयः ।

भूतपर्यायाः—पृथिव्यादिः, भूतः, महाभूतः ।

भूतभेदाः—(१) खम् (आकाशः), (२) कः
(वायुः), (३) शिखी (अग्निः तेजो वा),
(४) जलानि (आपः), (५) उर्वी (भूमिः) ।
'ख-क-शिखि-जलो-व्यं' इति पञ्च महाभूत-
भेदाः ।

भूतगुणभेदाः—(१) शब्दः, (२) स्पर्शः,
(३) रूपम्, (४) रसः, (५) गन्धः । 'शब्द-
स्पर्श-रूप-रस-गन्धा—काशादीनां मुख्यगुणाः
स्युः ।

क्षीर (दुग्ध) पर्यायाः—अमृतम् ऊषस्यम्, कल्-
णम्, क्षीरम्, गव्यम्, गोरसः, जीवनम्, जीवनी-
यम्, ज्येष्ठम्, दुग्धम्, ध्यामकम्, पयः (अस्),
पीथम्, पीथूषम्, पुंसवनम्, प्रस्रवणम्, बालसा-
त्म्यम्, मधु, मधुज्येष्ठम्, योग्यम्, रसायनसमा-

(१) 'पायुयस्यं पाणिपादौ वाक्चेतीन्द्रियसंग्रहः । उत्सर्गं आनन्दानामन्यालापाश्च 'तत् किञ्च'
इति । (२) मनः कर्णस्थानेनैव रसना च त्वचा सह । नासिका चेति षट् तानिर्बोन्द्रियाणि प्रचक्षते ॥' इति ।

श्रयम्, रसोत्तमम्, वारिसात्म्यम्, सरम्, सोमजम्, सोमरसोद्भवम्, सौम्यम्, स्तन्यम्, स्वादु ।

धारोष्णप०—अमृतम् ।

सागरप०—प्रविधः, समुद्रः, सागरः, शेषस्त्वत्रैव ।

कन्याप०—कन्यका, कन्या, तनया, सुता, शेषस्तु सस्त्वत्याम् ।

विष्णुप०—विष्णुः, हरिः, शेषस्त्वत्रैव ।

पत्नीप०—पत्नी, भार्या, वधूः, शेषस्तु ब्रह्मणि ।

कामदेवप०—अङ्गजः, अङ्गजनः (उष्), अनङ्गः, अनन्यजः, आत्मभूः, आत्मयोनिः, इः, इरजः, इराजः, कञ्जनः, कञ्जसूः, कन्तुः, कन्दर्पः, कमनः, कलाकेलि, कामः, कामदेवः, कुसुमधन्वा (अन्), कुसुमबाणः, कुसुमायुधः, कुसुमेष्टुः, चन्द्रसचिवः, चित्तोत्थः, चेतोभवः, चैत्रसखः, जराभीतः, जराभीरुः, दर्पकः, पञ्चबाणः, पञ्चशरः, पञ्चेषुः, पुष्पकेतनः, पुष्पचापः, पुष्पधनुः, पुष्पधन्वा (अन्), पुष्पध्वजः, पुष्पबाणः, पुष्पास्त्रः, पुष्पेषुः, प्रकर्षकः, प्रसूनाशनिः, प्रसूनासमः, बन्धुः, मथनः, मदनः, मधुदीपः, मधुपुष्पः, मधुसखः, मधुसारथिः, मधुसुहृत् (द्), मनः शयः, मनसिजः, मनसिशयः, मनोजः, मनोजनुः (उष्), मनोजन्मा (अन्), मनोदाही (इन्), मनोभवः, मनोयोनिः, मन्मथः, महोत्सवः, मापत्यम्, मारः, मुमुरः, योवनोद्धेदः, रणरणकः, रतिपतिः, रतिप्रियः, रतिरमणः, रतिवरः, रमः, रबीष्टुः, रागरज्जुः, रूपास्त्रः, लक्ष्मीजः, लक्ष्मीजनः (उष्), लक्ष्मीसुतः, वसन्तसखः, वामः, विधाता (तृ), विषमेष्टुः, विष्णुजनिः, शमान्तकः, शिखिमृत्युः, शृङ्गारजनः

(उष्), शृङ्गारजन्मा (अन्), शृङ्गारयोनिः, श्रीनन्दनः, संसारगुरुः, सङ्कल्पजन्मा (अन्), सङ्कल्पभवः, सङ्कल्पयोनिः, सर्वधन्वी (इन्), सुरतप्रियः, स्मरः, स्मृतिभूः, स्वरोचिः (इष्), हृच्छयः ।

कामपत्नीप०—कामकला, कामपत्नी, केलिकला, केलिकलावती, कैलती, रतिः, रागलता, सेः ।

कामपुत्रीभेदी—(१) तृट् (ष्) (तृष्णा), (२) प्रीतिश्चैते कामस्य द्वे पुत्र्यौ स्याताम् ।

कामपरिचारकभेदाः—(१) क्रोधः, (२) दम्भः, (३) मदः, (४) मोहः, (५) लोभश्चैते पञ्चकामस्य परिचारकभेदाः स्युः ।

कामसायकभेदाः—(१) अरविन्दम् (२) अशोकम्, (३) चूतम्, (४) नवमल्लिका, (५) नीलोत्पलम्, चैतेपञ्च कामसायकस्य भेदाः स्युः ।

कामस्य पञ्चबाणानामानि—(१) मोहनः (सम्मोहनः), (२) उन्मादनः, (३) सन्तापनः (तापनः), (४) शोषणः, (५) स्तम्भनः (मारणः, निश्चेष्टाकरणः, निश्चेष्टीकरणश्च), इत्येते कामस्य पञ्च बाणाः स्युः ।

बाणपर्यायाः—अक्षः, अजिह्वागः, अस्त्रकण्टकः, आशुगः, इष्टुः, कङ्कपत्रः, कदम्बः, कलम्बः, काण्डः, कादम्बः, खगः, खरुः, गार्धपक्षः, चित्रपुङ्खः, तीरम्, तूणस्वेडः, नाराचः, पत्रवाहः, पत्री (इन्), पृषत्कः, प्रक्षेडनः, प्रदरः, बाणः, मर्मभेदनः, मर्मभेदी (इन्), मार्गणः, रोषः, रोपः, रोपणः, लक्षहा (अन्), लोहनालः, लोहमयबाणः, वाजः, वाजी (इन्), वारः, विकर्षः—कः, विक्षेपः, विज्जालः,

विपाटः, विशिखः, वीरतरः, वीरशंकुः, शरः, शरः, शायकः, शिलीमुखः, सरः, सायकः, स्थूलक्ष्वेदः, स्थूलदण्डः ।

लोहबाणप०—अस्त्रसायकः, एषणः, काण्डगोचरः, नाराचः, प्रक्ष्वेदनः, प्रक्ष्वेदनः, प्रक्ष्वेलनः, प्रसनः, लोहनालः, सर्वलोहः ।

कुसुम (पुष्प) प०—कुसुमम्, पुष्पम्, प्रसवः, प्रसूनम्, प्रसूनकम्, फुल्लम्, मणीचकम्, मणीवकम्, सुमम्, सुमनः (अस्) (न०), सुमनसः, सूतम् ।

धन्वप०—कामुकम्, चापः, धनुः, धन्व (अन्), शेषस्त्वन्नैव ।

चित्तप०—अतिन्द्रियम्, अंतःकरणम्, उच्चलम्, उच्चलितम्, गूढपथम्, गूढपदम्, चित्तम्, चेतः (अस्) (न०), मनः (अस्) (न०), मानसम्, स्वान्तम्, हृत् (द्), हृदयम् ।

चैत्रप०—चैत्रः, मधुः, शेषस्तु चैत्रमासे ।

सखि (मित्र) प०—आक्रन्दः, आत्मीयः, आप्तः, इष्टः, निजः, पांशुकः, प्रियः, मित्रम्, वयस्यः, सखा (खि), सरव्यम्, सद्बुचिः, सबयाः (अस्) (पु०), सहचरः, सहायः, साप्तपदीनः—कः, सुहृत् (द्), स्निग्धः, स्नेहः, हितः ।

उक्तं चास्यलक्षणम्,

‘अहिते प्रतिषेधश्च हिते चैव प्रवर्तनम् ।
व्यसने चापरित्यागस्त्रिविधं सखि लक्षणम् ॥
अपिच—सन्त्यागासहनो बन्धुः सदैवानुगतः सुहृत् ।
एकक्रियो भवेन्मित्रं समप्राणः सखा भवेत् ।’

इति । श० चिं १ । ६७६

शिक्षि (अग्नि) पर्यायाः—अग्निः, शिक्षी,

शेषस्त्वग्नी ।

मृत्युप०—अन्तः, अत्ययः, अन्धकः, अमतः, अवसानम्, अस्तम्, कठमोषः, कालः, कालधर्मः, गमिः, दिष्टन्तः, दीर्घनिद्रा, नाशः, निघनम् (पु० न०), निपातः, निमीलनम्, पञ्चता, पञ्चत्वम्, परलोकगमः, परलोकगमनम्, प्रलयः, प्राणवियोगः, भूमि-लामः, मरणम्, मृतिः (स्त्री०), मृत्युः, (पु० स्त्री०) विलयः संस्था ।

रूपप०—मनोहराकृतिः, रूपम्, लावण्यम्, सुन्दरता, सौन्दर्यम् ।

अस्त्रप०—अस्त्रम्, आयुधम्, प्रहरणम्, शस्त्रम्, हेतिः (स्त्री०) ।

विष्णुवाहन (गरुड) प०—अमृताहरणः, अरुणा-वरजः, अहिभुक् (ज्), उन्नतीशः, उरगाशनः, उल्लतीशः, कश्यपनन्दनः कश्यपापत्यम्, कामायुः (उष्), काश्यपसुतः, काश्यपिः, खगेन्द्रः, खगेश्वरः, गरुडः, गरुत्मान् (मतु०), गरुः, चिरात् (द्), तरस्वी (इन्), ताक्ष्यः, ताक्ष्यनायकः, नागशत्रुः, नागान्तकः, नागाशनः, पक्षिराट् (ज्), पक्षिसिंहः, पक्षिस्वामी (इन्), पद्मगारिः, पद्मगाशनः, पवनाश-नाशः, पुष्करः, भुजगान्तकः, भुजगाशनः, महापक्षः, महावीरः, महावेगः, महेन्द्रजित् (त्), मायुः, रसायनः, वज्रतुण्डः, वज्रजित् (त्), विनतातनयः, विशालकः, विषापहः, विष्णुकेतुः, विष्णुरधः, विष्णुवाहनः, विष्णुविमानः, विहङ्गराजः, विहगा-धिपः, वैनतेयः, शात्मलिस्थः, शात्मली (इन्), शिलाग्नीहः, शिलावासः, शिलीकाः (अस्), सर्पारातिः, सुधाहरः, सुधाहारकः, सुधाहृत् (त्), २६-२६

सुपर्णः—कः, सुपर्णीतनय, सुमुखसूः, लुरेन्द्रजित् (त्), सौपर्ण्यः, स्वर्णकायः, स्वर्णपक्षः, हरि-
वाहनः ।

गदडपत्नीप०—उन्नतिः, उलूनी ।

गदडपुत्रप०—सुमुखः ।

गदडपितृप०—कश्यपः, मारीचः ।

गदडमातृप०—विनता, सुपर्णा, सुपर्णी ।

पक्षिप०—घङ्गुः, अगोकाः (अस), अण्डजः, अनेकजः, उत्पतः, ऊकः, कण्ठाग्निः, कीकसमुखः, खगः, गरुमान् (मनु०), चञ्चुभृत् (त्), चञ्चु-
मान् (मनु०), छुरण्डः, तुण्डी (इन्), द्युगः, द्विजः, नगोकाः (अस), नभसङ्गः, नभोगमः, नाडीचरणः, नीडजः, नीडी (इन्), नीडोद्भवः, पक्षी (इन्), पतगः, पतङ्गः, पतत् (त्), पतत्रिः, पतत्री (इन्), पत्ररथः, पत्रवाहः, पत्रवाहनः, पत्राङ्गी (इन्), पत्री (इन्), पिच्छन् (त्), पिपत्सन् (त्), पिपतिषन् (त्), पिपतिषुः, पीतुः, पुगः, प्लावी (इन्), भसन् (त्), मदनः, मदुरः, मलूकः, मशाकः, रसनादः, रसनारदः, सोमकी (इन्), वशाकुः, वयाः (अस्), वाजी (इन्), वातगामी (इन्), वारङ्कः, वारङ्गः, विः, विकिरः, विप्रुषः, विविष्किरः, विष्करः, विहृगः, विहङ्गः, विहङ्गमः, विहायाः (अस्), वृक्षसद्मा (अन्), व्योमचारी (इन्), शकुनः, शकुनिः, शकुन्तः, शकुन्तिः, शरडः, शलकः, शुक्रः, सरण्डः ।
शाकुनिकपक्षिनामानि—(१) कपोतः, (२) काक, (३) कुरुरः, (४) कुलालः, (५) खञ्जनः, (६) सरः, (७) गृध्रः, (८) चक्र-
वाकः (६) चटकः, (१०) चापः, (११) माण्ड-

रीकः, (१२) भारद्वाजः, (१३) मयूरः, (१४) वगुलः, (१५) शशघ्नः, (१६) शुक्रः, (१७) श्यामा, (१८) श्येनकः, (१९) श्रीकर्णः, (२०) हारीतश्चैतानि शाकुनिकपक्षिणां नामानि ।

पक्षययायाः—गरुत् (त्), छदः, छदनम्, तनू-
रुहम्, पक्षः, पतत्रम्, पत्रम्, पिच्छम्, वाजः ।

पक्षिकृत्तायप०—कुनायः, नीडम् पञ्जरम् ।

रशमिप०—राट् (ज), राजा (अन्), स्वामी (इन्), शेषस्तु रवी ।

नागर०—काद्रथेयः, नागः, बहुकगसर्पः, मनुष्या-
कार कणालाङ्गूनयुक्तसर्पः ।

नागराज०—अनन्तः, नागराजः, शेषः, शेषस्तिव-
हैव ।

नागपुरीप०—भोगवती ।

नागभेशः—(१) वासुकिः, (२) तक्षकः, (३) महापद्मः, (४) कालीयः, (५) कुलिकः, (६) कम्बलः, (७) बलाहकः, (८) अश्वतरश्चैते नागानामष्टौ भेदाः स्युः ।

तन्नामान्तरभेशः—(१) अनन्तः, (२) वासुकिः (सर्पराजः), (३) पद्मः, (४) महापद्मः, (५) तक्षकः, (६) कुलीरः, (७) कर्कटः, (८) शंख इत्येते नामान्तरेण नागानामष्टौ भेदाः स्युः ।

तदन्ये भेशाः—(१) सुबुधः, (२) नन्दसारी (इन्), (३) कर्कोटकः, (४) पृथुश्रवाः (अस्), (५) वासुकिः, (६) तक्षकः, (७) कम्बलः, (८) अश्वतरः, (९) हेममाली (इन्), (१०) नरेन्द्रः, (११) वज्रदंष्ट्रः, (१२) विष, इत्येते नागानां द्वादशभेदाः स्युः ।

नागलोकपर्यायाः—अधोभुवनम्, तलम्, नागलोकः, पातालम्, बलिवेशम् (अन्), बलिसदम् (अन्), रसा, रसातलम्, वडवामुखम् ।

पातालभेदाः—(१) अतलम्, (२) वितलम्, (३) सुतलम् (नितलम्) (४) तलातलम् (गभस्तिमत्) (मतु०), (५) महातलम्, (६) रसातलम् (सुतलम्), (७) पातालम्, इत्येते पातालस्य सप्त भेदाः स्युः ।

नागमातृपर्यायाः—कद्रुः, कद्रूः, नागमाता (तु) । लोकप०—जगत्, जगती, पिष्टपम्, भुवनम्, लोकः, विश्वम्, विष्टपम् ।

लोकभेदाः—(१) स्वर्लोकः, (२) मर्त्यलोकः, (३) पाताललोकः, इत्येते लोकस्य त्रयो भेदाः स्युः ।

तद्वन्यभेदाः—(१) भूलोकः (विषुवद्रेखा, (२) भुवर्लोकः, (३) स्वर्लोकः (आकाशः), (४) महर्लोकः, (५) जनलोकः, (६) तपोलोकः, (७) सत्यलोकः इत्येते लोकस्य सप्तभेदाः स्युः ।

भुवनभेदाः—(१) अतलम्, (२) वितलम् (नितलम्), (३) सुतलम् (वितलम्), (४) तलातलम् (गभस्तिमत्), (५) महातलम्—(तलम्) (६) रसातलम् (सुतलम्) (७) पातालम्, (८) भूः, (९) भुवः, (१०) स्वः, (११) महः (स्), (१२) जनः, (१३) तपः (स्), (१४) सत्यश्चेत्येते भुवनस्य चतुर्दशभेदाः स्युः ।

तदुक्तमग्निपुराणे—

‘पातालानां च सप्तानां लोकानां च यदन्तरम् ।

शुषिरं तानि कथ्यन्ते भुवनानि चतुर्दश ॥ इति ।

१-२८

छिद्रवाचकशब्दाः—छिद्रम्, द्वारम्, रन्ध्रम् ।

छिद्रभेदाः—(२) द्वे नेत्रे, (२) द्वे श्रवणे, (२) द्वे नासे, (१) मुखम्, (१) मेहनम्, (१) पायु-श्चेतानि नवच्छिद्राणि स्युः ।

पन्नग (सर्प) पर्यायाः—अग्निलाशनः, अहिः, आशीविषः, आशीविषः, उरगः, उरङ्गः, उरङ्गमः, कञ्चुकी (इन्), कद्रुजः, कद्रुसुतः, काकोदरः, काद्रवेयः, कुण्डली (इन्), कुम्भीनसः, गूढपात् (द्), गूढपादः, गोकर्णः, चक्री (इन्), चक्षुः कर्णः, चक्षुः श्रवाः (अस्), चिकुरः, जलहण्डः, जिह्वाः, जिह्वागः, दण्डी (इन्), दन्दशूकः, दर्वीहरः, दर्वीधृत् (त्), दर्वीभृत् (त्), दीर्घजिह्वः, दीर्घगूढः, दीघरसनः, दृक्कर्णः, दृक्श्रवाः (अस्), दृक्श्रुतिः, द्विजिह्वः, द्विरमनः, नाकुपद्मा (अन्), पन्नगः, पवनाशनः, पुष्करः, पृदाकुः, प्रचलाकी (इन्), फटी (इन्), फणकरः, फणधरः, फणभृत् (त्), फणवान् (मतु०), फणाकरः, फणाधरः, फणाभरः, फणाभृत् (त्), फणावान् (मतु०), फणी (इन्), फुल्लरीकः, बिलवासी (इन्), बिलशयः, बिलशयनः, बिले-वासी (इन्), बिलेशयः, बिलौकाः (अस्), भुजगः, भुजङ्गः, भुजङ्गमः, भेकभुक् (ज), भोगधरः, भोग-भृत् (त्), भोगी (इन्), लतारसनः, लेलिहानः, वायुभक्षः, विषधरः, विषधः, विषायुधः, विषास्यः, व्याडः, व्यालः, व्याह्वः, श्वसनाशनः, श्वसनोत्सुकः, समकोलः, सरीसृपः, सर्पः, हरिः, हीरः ।

अरि (शत्रु) पर्यायाः—अरिः, रिपुः, शत्रुः

२९-५६

सप्तः, शेषस्तु देवे ।

स्वर्गप०—कनकम्, काञ्चनम्, सुवर्णम्, स्वर्णम्, हाटकम्, शेषस्तु देवे ।

काय (शरीर) प०—अङ्गम्, अवयवस्थानम् अव-
ष्टाङ्गम्, आङ्गम्, आत्मा (अन्), इन्द्रियायतनम्,
करणम्, कलेवरम्, कायः, कुलम्, क्षेत्रम्, गात्रम्,
घनः, चतुः शाखम्, जस्तम्, तनुः, तनुः (उष्),
तनूः, दशरथः, देहः, पञ्जरः, पिण्डः, पुद्गलः
पुः (२), पुरम्, पुरी (इन्), पौरम्, प्रजनुकः, प्रजा-
नुकः, बन्धः, बलम्, बेरम्, भूः, भूघनः, भूतात्मा
(अन्), मूर्तिः, मूर्तिमत् (मत्तु०), वपुः (उष्), वर्णम्
(अन्), विग्रहः, व्याधिमन्दिरम्, व्याधिस्थानम्,
शकटम्, शरीरम्, शस्तम्, शितम्, षडङ्गम्—
कम्, संहननम्, सञ्चरः, सिनम्, सूत्रशाखम्,
स्कन्धः, स्थानकम्, स्वर्गलोकेशः ।

विष्णुशक्तिभेदाः—(१) आचारा, (२) वैष्णवी,
(३) सूक्ष्मा, (४) लक्ष्मीः, (५) पुष्टिः, (६)
निरञ्जना, (७) जीवनी, (८) मोहनी, (९)
माया, चैता विष्णोर्नवशक्तयः ।

विष्णुपार्षदभेदाः—(१) कुमुदः, (२) कुमुदाक्षः,
(३) गरुडः, (४) जयः, (५) जयन्तः, (६) नन्दः,
(७) पुष्पदन्तः, (८) प्रबलः, (९) बलः, (१०)
विजयः, (११) विष्वक्सेनः, (१२) श्रुतदेवः,
(१३) सात्वतः, (१४) सुनन्दः, इत्यादयो विष्णोः
पार्षदाः स्युः ।

श्रीकृष्णपर्यायाः—अरिष्टहा (अन्), अर्जुनसखा'
अर्जुनसारथिः, कंसजित् (तु), कंसरिपुः, कंसारा
तिः, कालियदमनः, कृष्णः, केशिहा (अन्), गदा-
१-२८

ग्रजः, गोकुलेशः, गोपामः—कः, गोपीवल्लभः, गो-
पेन्द्रः, गोवर्द्धनधरः, चाणूरसूदनः, जयन्ताग्रजः, दामो-
दरः, दार्शाहः, देवकीनन्दनः, देवकेयः, द्वारकेशः,
द्विवि दारिः, धेनुकध्वंसी (इन्), नन्दनन्दनः, नन्दा-
त्मजः, परमाण्वङ्गकः, पाण्डवायनः, पाण्डवाभीलः,
पूतनाद्रूषणः, पूतनासूदनः, पृथिनभद्रः, पृथिन-
शृङ्गः, बभ्रुः, बलानुजः, बाणजित् (तु), मधुरेशः,
मार्जः, मुरलोचरः, मुरारिः, मेन्दमदनः, यमलार्जुन-
भञ्जनः, यादवः, यादवेन्द्रः, राधाकान्तः, राधा-
रमणः, राधावल्लभः, रुक्मिणीप्रियः, लोहिताक्षः,
वंशीधरः, वनमाली (इन्), वसुदेवभूः, वासुदेवः,
वासुभद्रः, वृन्दावनेश्वरकः, व्रजकिशोरः, व्रज-
नाथः, व्रजमोहनः, व्रजवरः, व्रजवल्लभः, शक-
टारिः, शिशुपालनिषूदनः, शैलधरः, शौरिः,
श्रीकृष्णः, श्रीकृष्णचन्द्रः, षडङ्गजित् (तु),
षड्विन्दुः, सव्यः, साल्वारिः, सुभद्रः, सीरिः,
स्मरदेहकृत् (तु) ।

श्रीकृष्णपितृप०—आनकदुन्दभिः, कृष्णपिता
(तु), दिन्दुः, देवकीपतिः, भूकश्यपः, वसुदेवः,
शौरिः, श्रीकृष्णजनकः ।

श्रीकृष्णमातृप०—सत्यदितिः, देवकसुता,
देवकात्मजा, देवकी, देवकी. वसुदेववधूः, श्री-
कृष्णजननी ।

पितृप०—उत्पादकः, गुरुः, जनकः, जनयिता
(तु) जनिता (तु), अनित्रः, जन्मकारकः,
जन्मदः, जन्यः, तातः, देहकर्ता (तु), पिता (तु)
प्रसविता (तु), वप्यः, बीजी (इन्), रेतोषाः
(अस्), वप्ता (प्तु), वप्यः, वप्रः, सविता (तु) ।

मातृप०—अवका, अम्बा, अम्बालिका, अम्बिका, जननिः—नी, जनयित्री, जनिः, जनित्री, जनी, जानी, प्रसूः, मधुमती, माता (आबन्तः), माता (त्), शिका, सावित्री ।

राधाप०—राधा, राधिका, रासक्रीडेश्वरी, वृन्दावनेश्वरी, वृषभानुनन्दिनी, वृषभानुमुता, सुरभानुपौत्री ।

रुक्मिणीप०—कुण्डिनपुरपतिकन्या, प्रद्युम्न-जननी, भीष्मकपुत्री, रुक्म्यनुजा, रुक्मिणी, विदर्भजा, विदर्भराजतनया, वंदर्भी ।

श्रीकृष्णपत्नीभेदाः—(१) रुक्मिणी, (२) सत्य-भामा, (३) जाम्बवती, (४) भद्रा, (५) लक्ष्मणा, (६) कालिन्दी, (७) मित्रविन्दा, (८) नग्नजितिश्वेताः श्रीकृष्णचन्द्रस्याष्टौ पत्न्यः स्युः श्रीकृष्णभ्रातृ (बलदेव) पर्यायाः—अच्युताग्रजः, अनन्तः, एककुण्डलः, एकचरः, कामपालः, कालिन्दीकर्षणः, कालिन्दीभेदनः, गुप्तवरः, गुप्तवरः, तालध्वजः, तालभृत् (त्), तालाङ्कः, द्विविदहन्ता (न्तृ), नीलवस्त्रः, नीलाम्बरः, पीरः, प्रलम्बधनः, प्रलम्बभित् (द्), प्रलापी (इन्), प्रियमधुः, फालः, बलः, बलदेवः, बलभद्रः, बलरामः, बली (इन्), भद्रवलनः, भद्राङ्गः, मधुप्रियः, मुष्टिकधनः, मुशली (इन्), मुसली (इन्), यमुनाभित् (द्), यमुनाकर्षणः, रामः, रुक्मिदर्पः, रुक्मिदारणः, रुक्मिदारी (इन्), रुक्मिभित् (द्), रेवतीरमणः, रेवतीशः, रौहिणेयः, शेषाहिनामभृत् (त्), संवर्तकः, संवर्तकी (इन्), सङ्कर्षणः, सात्वतः, सितासितः, सीरपाणिः, सीरी (इन्), सुरा-

वल्लभः, सौनन्दी (इन्), हलधरः, हलभृत् (त्), हलायुधः, हली (इन्), हालः ।

बलदेवमुशलपर्यायः—सौनन्दम् ।

मुशलप०—अयोऽग्रम्, अयोनिः, मुशलः, मुषलः, मुसलः ।

बलहलप०—संवर्तकः, संवर्तकाह्वयम् ।

हलप०—गोदारणम्, लाङ्गलम्, सीरः, हलम् ।

बलदेवमातृप०—बलदेवमाता (त्), रामजननी, रोहिणी, वसुदेवधूः ।

बलदेवपुत्रप०—शठः ।

बलदेवपत्नीप०—रेवतात्मजा, रेवती, रोहिणी-स्तुपा ।

बलदेवभगिनीप०—नन्दनन्दिनी, नन्दपुत्री, नन्दा, नन्दात्मजा, नन्दिनी, नन्दी, बलदेवाग्रजा, यशो-दात्मजा, विन्ध्यवासिनी, विन्ध्याचलनिवासिनी, शेषस्तूमायाम् ।

भगिनीप०—जामिः, धामिः—मी, भगिनी, भगिनी, सहोदरा—री, सोदरा, स्वसा (सृ) ।

ज्येष्ठभगिनीप०—अग्रजा, अवन्ती, अम्बा, जामिः, ज्येष्ठा ।

कनिष्ठभगिनीप०—अनुजा, अम्बिका, अवरजा, कनियसी, कनिष्ठा, कन्यसा ।

कालिन्दीप०—प्रकंसुता, प्रकटिमा, कलिन्द-कन्या, कलिन्दतनया, कलिन्दपुत्री, कलिन्दशैलजा, कालिन्दी, तपनतनूजा, तपनी, तापी, दिवाकरा-त्मजा, यमनी, यमभगिनी, यमस्वसा (सृ), यमा-नुजा, यमी, यमुना, शमनस्वसा (सृ), श्यामा, सूर्यजा, सूर्यतनया, सूर्यसुता ।

ममप०—कालः, ममः, शेषस्तु ममे.
मविराप०—मदिरा, मद्यम्, सुरा, शेषस्तु वरुणे ।

प्रियप०—प्रियः, ब्रह्मभूः ।
सन्धप०—कृष्णतावः, गोपमुख्यः, नन्दः, यशोदा-
जानिः, वसुदेवसत्त्वा, प्रजेश्वरः ।

यशोदाप०—कृष्णजननी, नन्दपत्नी, यशोदा,
विन्ध्यवासिनीमाता (तृ), प्रजेश्वरी ।
शेषप०—आभीरः, गोधुक्, (ह), गोपः, गोमिस्रः,
गोसंख्यः, वल्लवः ।

गोपीप०—गोपवधूः, गोपसुता, गोपाङ्गना, गोपा-
लिका, गोपिका, गोपी, राधासखी, प्रजाङ्गना ।
गोकुलप०—गोकुलम्, नन्दावासः, श्रीकृष्ण-
निवासप्रायः ।

प्रजभूमिप०—प्रजभूः, प्रजमण्डलम् ।
बन्दावन्धिप०—बन्दावन्धम्, श्रीकृष्णावासः ।

श्रीकृष्णजन्मपुरी (मथुरा)प०—मथुरा, मथूरा,
मथुरपुरी, मथुरा, मथुलम्, मथुपधनम् ।

नृपपर्यायाः—प्रथपतिः, अवनपतिः, इनः, हलेशः,
क्षितिपः, क्षमाभुक् (ज), क्षमाभूत (ते), दण्डेश्वरः,
नरदेवः, नरपः, नरपतिः, नरपालः, नरेन्द्रः,

नाभिः, नायकाधिपः, तमः, भूमिपतिः, नृपालः,
पार्थः, पार्थिवः, पृथिवीसङ्गः, प्रजापः, प्रजापतिः,

प्रजेश्वरः, भूपः, भूपतिः, भूपालः, भूभुक् (ज),
भूभू (तृ), भूमिपः, भूमिन्धः, मध्यलोकेभः,

महीक्षिण (तृ), महीपः, महीपतिः, महीपालः,
सूक्ष्माभिविक्तः, सूक्ष्मवसिक्तः, राद (नृ), राजा

(भन), लोकपालः, स्कन्धः, स्कन्धः ।

उपतं न ह्यसामुमे—५२६

राजा राजन्यो रसद् भ्राजपतिः इति । कको०
४२१ आस्य दीकायां पृ० ५६४ ।

मथुरानुप०—ग्राहकः, उग्रसेनः, कंसजनकः,
कंसवतीतात, देवकाग्रजः, देवकीपितृभ्यः,
श्रीकृष्णमातामहः ।

नृपभेदाः—(१) मत्तः (आविक्षितः),
(२) सुहो (हा) वः (आतिथिनः), (३) प्रङ्गः,

(बृहद्रथः), (४) क्षिबिः (श्रीश्रीनरः), (५) भरतः
(दौष्यन्तिः), (६) रामः (बाशरथिः),

(७) भगीरथः (गङ्गाजनकः), (८) हिलीपः
(रघुजनकः), (९) माम्बाता (तृ) (पौवना-

श्वः), (१०) ययातिः (नाहुषः), (११) अम्ब-
रीषः (नाभागः), (१२) क्षात्रविन्दुः (चैत्ररथः),

(१३) गयः (भ्रासुर्त्तरथः), (१४) रन्तिदेवः
(साङ्कृत्यः), (१५) समरः (इक्ष्वाकुवधः),

(१६) पृथुः (वैव्यः), इत्येते भारते षोडश
महान्तो नृपतयः स्युः ।

कंसपर्यायाः—ग्राहकात्मजः, उग्रसेनसुतः, कंसः,
कंसासोदरः, कृष्णमातुलः, जरासन्धवाज्याता
(तृ) ।

कंसप०—ग्राहकतनुजा, उग्रसेनसुता, कंसभगिनी,
कंसवती कंसा, वसुदेवानुजपत्नी ।

श्रीकृष्णनिवासद्वारीप०—प्रक्षिप्तगरी, द्वारकः,
द्वारका, द्वारकापुरी, द्वारवती, द्वारावती,

द्वारिका, बनमालिनी ।

श्रीकृष्णमालाभेदौ—(१) तन्दनमाला (२) जम-
माला, चैते द्वे माले स्याताम् ।

श्रीकृष्णमंत्रिपर्यायौ—उद्भवः, पवनप्राधिः ।
२६-५६

श्रीकृष्णस्वस्वप०—शतानन्दः ।

श्रीकृष्णतस्त्रिप०—अर्जुनः, धनञ्जयः, पार्थः ।

श्रीकृष्णसारथिभेदौ—(१) दाहकः, (२) सात्यकिः, चेतौ द्वौ सारथी स्याताम् ।

सात्यकिपर्यायाः—पार्थशिष्यः, युगधानः, शिने-
नृप्ता (पु); सात्यकिः ।

श्रीकृष्णहयभेदाः—(१) मेघपुष्पः, (२) वला-
हकः, (३) शैव्यः, (४) सुप्रोवद्वचंते श्रीकृष्णरय-
स्य चत्वारोऽश्वाः स्युः ।

प्रद्युम्नपर्यायाः—कार्णिः, कृष्णजनुः (उष्),

कृष्णजन्मा (अनु), ऋषकेतनः, भूषध्वजः,

प्रद्युम्नः, मकरकेतनः, मकरध्वजः, मकराङ्कः—

कः, मीनकेतनः, मीनकेतुः, मीनाङ्कः, रुक्मिणी-

नन्दनः, शंवरारिः, शम्बरसूदनः, शम्बरारिः,

शूर्पकारारिः, शूर्पकारिः, श्रीकृष्णपुत्रः ।

तत्पत्नीभेदौ—(१) रतिः, (२) रुक्मिणी चेत
द्वे भार्ये स्तः ।

अनिहृदपर्यायाः—अनिहृदः, उषापतिः, उषारमणः,

उपेशः, ऋष्यकेतुः, ऋष्यकेतनः, ऋष्यकेतुः,

ऋष्याङ्कः, ऋषकेतुः, बाणारिः, ब्रह्मसूः,

विश्वकेतुः ।

तत्पत्नीष०—अनिहृदभार्या, उषा, ऊषा, चित्र-

लेखासखी, प्रद्युम्नस्तुषा, बाणासुरसुना, विन्ध्या-

वतीपौत्री ।

शिवपर्यायाः—अकुतहचनः, अशतः, अग्निलाचनः,

अजः, अरुजः, अट्टहासः, अण्डकलोचनः, अद्रि-

धन्वा (अनु), अन्धकरिपुः, अन्धकसूदनः, अपरा-

जितः, अम्बवाहनः, अम्बरीषः, अर्द्धकालः,

अर्द्धमकुटः, अव्ययः, अष्टमूर्तिः, अकुरारिः,

अस्त्रधन्वा (अनु), अहिपद्मङ्कः, अहिबुध्नः,

अहिबध्नः, अहिबुध्नः, आशावासाः (अस्), ईशः,

ईशानः, ईश्वरः, उः, उग्रः, उड्डीकः, उन्मत्तवेष्टः,

उमापतिः, उलन्दकः, ऊर्ध्वरेताः (अस्),

एकदक् (श्), एकलिङ्गः, कङ्कटीकः, कटपूः,

कटमर्दः, कटाटङ्कः, कण्ठकासः, कपर्दी (इन्),

कपालभृत् (त्), कपाली (इन्), कपिशः,

कामारिः, कालकण्ठः, कालञ्जरः, कूटकृत् (त्),

कृतकरः, कृत्तिवासाः (अस्), कृष्णानुरेताः,

केदारः, कोपवाही, (इन्), कोलः, क्रतुध्वंसी

(इन्), खट्वाङ्गी (इन्), खण्डपरशुः, खण्डपशुः,

खरः, गङ्गाधरः, गजदेत्यभिद् (इ), गजारिः,

गिरिशः, गिरीशः, गुडाकेशः, गुरुः, गुह्यः,

गुह्यगुह्यः, गोपतिः, गोपालः, बलः, चन्द्रिकः,

चन्द्रमीलितः, चन्द्रशेखरः, जगद्योनिः, जटाफाटः,

जटाटीनः, जटाटीरः, जटायान् (मनु०), जयन्तः,

जोष्टिङ्गः, भाण्डः, क्षिप्रिकान्तः, क्षोष्टिङ्गः,

डिण्डीशः, तमोहा (अनु), तहणेन्दुशेखरः,

त्रिपुरान्तकः, त्रिपुरारिः, त्रिसोचनः, ध्रुवकः,

दक्षाध्वगारातिः, दशाबाहुः, दशाव्ययः, दशोत्तमः,

दिगम्बरः, दिग्वासाः (अस्), दिशाप्रियः, दिशा-

प्रियतमः, दृग्युद्धः, देवमणिः, धूमः, धूर्जटिः,

धूर्तकूटः, ध्रुवः, नटराट् (अ), नदिबद्धमः,

नराधारः, नरास्त्रिमाली (इन्), नवशक्तिः,

नाट्यप्रियः, नीलकण्ठः, नीलघ्रीवः, नीललोहितः,

पञ्चमुखः, परमेस्वरः, पशुपतिः, पाशुचम्बनः,

पिङ्गवक् (श्), पिङ्गाक्षी (इन्), पुरष्टि (श्),

प्रमथोधिपः, प्रहसः, बकः, बभ्रुः, बहुरूपः, बुद्धः, भगनेत्रान्तकः, भगाली (इन्), भद्राकः, भद्रेश्वरः, भवः, भर्गः, भर्ग्यः, भवः, भालदृक् (श्), भाल-
लाञ्छनः, भीमः, भीष्मः, भूतेशः, भूमिकायः, भैरवः, भोगः, भौतिकः, मः, मखरिपुः, मन्दर-
मणिः, महाकालः, महाङ्गीनः, महादेवः, महान-
टः, महानादः, महाम्बुकः, महान्नतः, महान्नती
(इन्), महेशः, महेश्वरः, मिहिराणः, मृडः,
मृत्युञ्जयः, योगी (इन्), रुद्रः, रुलन्दः, रेरिहाणः,
रेवतः, लुनायवाहारिः, वरः, वरदः, वराकः,
वर्षटः, वह्निरेताः (अस्), वामः, वामदेवः, वावाह-
वाहः, विरूपाक्षः, विशालाक्षः, विषान्तकः, विहायः,
शिरोरुहः, वृद्धः, वृषकेतुः, वृषध्वजः, वृषपर्वा
(अन्), वृषवाहनः, वृषाकपिः, व्योमकेशः, शङ्कुः,
शम्भुः, शर्वः, शवरः, शशिभूषणः, शशिशेखरः,
शायी (इन्), शितिकण्ठः, शिपिविष्टः, शिवः,
शिवेशः, शिशिरः, शूली (इन्), शैलवासी (इन्),
श्मशानसद्मा (अन्), श्रीकण्ठः, षाण्डः, सञ्जः,
सन्ध्यानाटी (इन्), समुद्रवाहनः, सम्बरारिः,
सर्वणः, सर्वज्ञः, सर्वतोमुखः, सिताङ्गः, सुप्रवादः,
सुभगः, सुमहान् (त्), स्त्रीदेहाढः, स्थाणुः,
स्यालः, स्मरशासनः, स्मरहरः, स्वभूः, हः, हरः,
हरिः, हिरण्यरेताः (अस्), हीरः, नटराजराजः ।
तदन्त्ये पर्यायाः—अधीशः, अर्द्धनारीक्षः, कङ्काल
माली (इन्), काशीनाथः, कुलेश्वरः, कैलासन-
केतनः, खेचरः, तीव्रः, देवदेवः, धरणीश्वरः,
नन्दीश्वरः, प्रियतमः, फणधरधरः, भीरुः,
भीषणः, भूरिः, भृङ्गीशः, यमान्तकः, रसनायकः,
१-२५

शिविविष्टः, सिद्धदेवः, हररूपः, हिण्डो (इन्)
हिमाद्रितनयापतिः ।

शिवस्याष्टमूर्तिभेदाः—(१) सर्वः (क्षितिमूर्तिः),
(२) भवः (जलमूर्तिः), (३) रुद्रः (अग्निमूर्तिः),
(४) उग्रः (वायुमूर्तिः), (५) भीमः (आकाश-
मूर्ति), (६) पशुरतिः (यजमानमूर्तिः), (७)
महादेवः (चन्द्रमूर्तिः), (८) ईशानः (सूर्यमूर्तिः),
इत्येते शरभमूर्तेः शिवस्याष्टपादाः स्युः ।

आशापर्यायाः—आशा, दिक्, दिशा शेषस्तु
दिशि ।

वासः प०—वस्त्रम्, वास (अस्), शेषस्तु रवौ ।

कालप०—कालः, नीलः, इयामः, शेषस्तु शनौ ।

कण्ठप०—कण्ठः, गलः, निगरणः ।

कृत्ति (चर्म) प०—ग्रजिनम्, अमृगधरा, कृत्तिः,
चर्म (अन्), छविः, छादनी, त्वक् (च्) ।

गिरिप०—अद्रिः, गिरिः, पर्वतः, शेषस्तु देवे ।

शिवगिरि (कैलास) प०—अष्टापदः, कैलासः,
घनदावासः, रजताद्रिः, स्फटिकाचलः, हराद्रिः,
हिमवद्ध (द्व) सः ।

ईशप०—ईशः, स्वामी, शेषस्तु रवौ ।

रजतप०—इन्दुलोहम्, कम्, कलघोतम्, कुप्यम्,
कुमदाह्वयम्, खर्जुर्म, खर्जूरम्, चन्द्रभीरु,
चन्द्रभूतिः, चन्द्रलोहम्—कम्, चन्द्रवपुः (उष्),
चन्द्रहासम्, चन्द्राह्वयम्, जवीयसम्, तप्तरूपकम्,
तारम्, त्रापुषम्, दुर्वर्णम्, कम्, धोतम्, भीरुकम्,
महावसु, महावसु, महाशुभ्रम्, यवीयसम्,
रङ्गवीजम्, रजतम्, रश्मिजालम्, राजरङ्गम्,
रुचिरम्, रूप्यम्, रोप्यम्, लोहराजकम्, वङ्गजी-
२६-५६

वनम्, वसु, वसुश्रष्टम्, वाक्थलम्, शुभ्रम्, शोध्यम्, श्रष्टम्, श्वेतम्-कम्, सितम्, सुभीरु, सृप्रभीरु, सोषम्, सोम्यम् ।

गुडाका (निद्रा) पर्यायाः—गुडाका, तन्द्रा, तन्द्रिः—
न्दी, तामसी, नन्दीमुखी, निद्रा, प्रमीला,
शयनम्, श्वासहेतिः (स्त्री), संलयः, संवेशः,
स्वप्नम्, स्वापः ।

अधिकनिद्राप०—सुखसुप्तिका, सुप्तम्, सुस्वापः,
जटाप०—जटा, सटा ।

चन्द्रप०—इन्दुः, चन्द्रः, विधुः, शशी (इन्)
शेषस्तु चन्द्रे ।

शेखरप०—अवतंसः, आपीडः, उत्तंसः, वतंसः,
शेखरः ।

गङ्गाप०—अर्घ्यतीर्थः, अलकनन्दा, उग्रशेखरा,
ऋषिकुल्या, कुमारसूः, खापगा, गङ्गाका, गङ्गा,
गङ्गाका, गङ्गिका, गान्दिनी, गान्धिनी,
जह्नुकन्या, जह्नुतनया, जह्नुप्रजा, जह्नु-
सुता, जाह्नवी, ज्येष्ठा, तीर्थराजः, त्रिदशदीधिका
त्रिपथगा, त्रिमार्गगा, त्रिमार्गा त्रिस्रोताः (अस्),
त्र्यध्वगा, देवनदी, देवसिन्धुः, देवापगा, धर्मद्वी,
नन्दिनी, निर्जरनिम्नगा, पुण्या, भगीरथप्रजा,
भवायना, भागीरथी, भीष्मजननी, भीष्मसूः,
मन्दाकिनी, रुद्रशेखरा, विष्णुपदी शिवशेखराः,
शुभ्रा, शैलेन्द्रजा, समुद्रसुभगा, सरिद्धरा,
सितसिन्धुः, सिद्धसिन्धुः, सिद्धापगा, सुधा,
सुरदीधिका, सुरनदी, सुरनिम्नगा, सुरवृन्द-
वन्दितपदा, सुरसरित् (त्), सुरसरिद्धरा,
सुरापगा, सुरालयगमा, स्वरपगा, स्वर्गवापी,
१-२८

स्वर्गसरिद्धरा, स्वर्गपगा, स्वर्गदी, स्वर्धुनी,
स्वर्वापी स्वरपगा, हरशेखरा, हिमाद्रिसुता,
हैमवती ।

शिखाप०—केशपाशी, केशी, चूडा, शिखण्डिका,
शिखा ।

मौलि (मुकुट) प०—उष्णीषम्, किरीटम्,
कोटीरम्, मुकुटः, मुकुटम्, मौलिः ।

जगत्प०—जगत्, भुवनम्, लोकः, शेषस्त्वत्रैव ।

योनिप०—कारणम्, शेषस्त्वत्रैव ।

शिवस्य दशाऽव्ययभेदाः—(१) ज्ञानम्, (२)
वैराग्यम्, (३) ऐश्वर्यम्, (४) तपः (अस्), (५)
सत्यम्, (६) क्षमा, (७) धृतिः, (८) श्रद्धात्वम्,
(९) आत्मसम्बन्धः, (१०) अधिष्ठातृत्वम्, इत्येते
शिवस्य दशाऽव्ययाः स्युः ।

नरपर्यायाः—नरः, मनुजः, मानवः, शेषस्तु देवे ।

अस्थिप०—अस्थि (न०), कर्करः, कीकसम्,
कुल्यम्, देहधारकम्, भारद्वाजम्, मज्जकृत् (त्),
मांसपित्तम्, मेदस्तेजः (अस्) (न०), मेदोजम्,
श्वदयितम् सारः, हड्ढम् ।

मालिप०—मालावान् (मनु०), माली (इन्) ।

नाट्यप०—तांडवम्, नटनम्, नर्तनम्, नाट्यम्,
नृत्तम्, नृत्यम्, लास्यम् ।

प्रिय०—प्रियः, बल्लभः, शेषस्त्वन्यत्र ।

कालपर्यायाः—कालः, कृष्णः, नीलः, शेषस्तु शनौ
ग्रीवाप०—कन्धरा, ग्रीवा, धमनिः, शिरोधरा,
शिरोधिः ।

भालप०—अलिकम् अलीकम्, गोधिः (स्त्री०) ।

भालम्, ललाटम् ।

दृक्पु०—मन्त्रि (त्र) दृक् (त्र), नयनम्, नेत्रम्
शेषस्त्वन्मन्त्रः ।

सुलाय (महिष) प०—कासरः महिषः, सुलायः
शेषस्तु यमेः ।

वाहप०—यानम्, वाहः, वाहनम्, शेषस्तु
ब्रह्मणि ।

अरिप०—अरिः, रिपुः, शत्रुः, सपत्नः, शेषस्तु देवे ।

शिवशत्रुभेदाः—(१) कामः, (२) अन्धकः,

(३) यमः, (४) भजः, (५) पुरः (त्रिपुरः),

(६) पूषा (अन्), (७) मरुतः इत्यादयः शिवस्य

शत्रुभेदाः स्युः ।

शिवकण्डपार्यायाः—कपर्दः, जटाजूटः, जटावन्धः ।

शिवसनप०—सद्वान्नः, सुखधुणः, सुखमुणः ।

शिवधनुःप०—भजकावम्, भजगवम्, भजगावम्,

भजनीवम्, भजगवम्, पिनाकम्, युयम् ।

शिवमन्त्रिभेदाः—(१) वामा, (२) ज्येष्ठा, (३)

शिवः, (४) रौद्री, (५) चित्तोन्मादकरी, (६)

सुखा, (७) काली, (८) कलेवरा, (९)

भूतदमनी, इत्येताः शिवस्य नव शक्तयः स्युः ।

ब्राह्म्यादिस्तम्भस्तुभेदाः—(१) ब्राह्मी, (२)

मातृदेवरी, (३) कीमारी, (४) वैष्णवी, (५)

वाराही, (६) इन्द्राणी (ऐन्द्री), (७) चामुण्डा

(नारसिंही), इत्येताः ब्राह्म्याद्याः सप्तमातरः

स्युः ।

ऐश्वर्यपञ्चम्याः—ऐश्वर्यम्, भूतिः, विभूतिः ।

ऐश्वर्य्य (सिद्धि) भेदाः—(१) अग्निमा (अन्), (२)

महिमा (अन्), (३) गरिमा (अन्), (४) लक्षिमा

(अन्), (५) प्राप्तिः (स्त्री०), (६) प्राक्काम्यम्,

१-२८

(७) ईशित्वम्, (८) वसित्वम्, इत्येतत् षष्टः
सिद्धयः स्युः ।

शिवपारिषदपर्यायाः—गणः, पारिषदः, पार्षदः,

पार्षदः, प्रमथः ।

शिवपञ्चविशेषप०—छतालका, मेलका, हेलकाः ।

शिवप्रतीहारप०—तण्डुः, ताण्डवतालिका, तुण्डी

(इन्), द्वास्थः, नन्दिः—कः, नन्दिकेश्वरः,

नन्दिकः, नन्दी (इन्), नन्दीश्वरः ।

शिवगणदेवता—कुष्माण्डः—कः, कूष्माण्डः—कः

केलकिलः, गणपतिप्रियः ।

शिवद्वारपालविशेषप०—अस्थिविग्रहः, चर्मो

(इन्), नाडीदेहः, नाडीविग्रहः, भृङ्गरिः—टिः,

भृङ्गरीटिः, भृङ्गी (इन्), महाकायः, महाकालः,

महाभीषः, वटङ्करी (इन्), लूनदोः (ष्), लूनवट्टः,

शलः ।

शरभक्षपिशिवपर्यायौ—भेरवः, महाभेरवः ।

वीरभद्रप०—देवाजः, वीरभद्रः, हीराजः ।

शिवबाहनप०—दक्षः, धृषः ।

गोम०—अमडवान् (कुह), उक्षा (अन्), ऋषभः,

ककुद्मान् (मतु०), गौः (गो), बलीवदः भद्रः,

वाढवेयः, धृषः—भः, शक्वरोः, शाक्वरोः, शाक्वरोः,

सीरमेयः ।

गोभेदाः—अर्ण्यास्तरे द्रष्टव्याः ।

पार्वतीपर्यायाः—अद्रिजा, अनन्ता, अपरजा,

अपर्णा, अमोघा, अम्बिका, अष्टादशभुजा, आर्या,

इन्द्रभेयिनी, इन्द्रस्वता (सु), ईश्वरा-री, उग्रचा-

रिणी, उमा, एकपर्णा, एकपाटला, एकानशा,

करालिका, कबुरी, कलापिनी, कान्तारवासिनी,

२६-५६

कात्यायनी, कालङ्गमी, कालञ्जरी, कालवनेनी,
काश्यानी, कालायनी, काली, किराती, कुण्डा,
कुन्दा, कुमारी, कुलदेवता, कुन्दा, कुलेस्वरी, कुहा-
वती, कृष्णपिङ्गला, कृष्णभगिनी, कृष्णस्वसा
(स), कृष्णा, केशी, कैंटबी, कोटवी, कोटिश्री,
कौशिकी, क्षेमङ्करी, क्षेमा, गणनायिका, गदिनी,
गान्धर्वी, गार्गी, गिरिजा, गोकुलोद्भवा, गोला,
गोतमी, गोरी, गणाञ्जनी, चण्डिका, चण्डी,
चारुणा, जयन्ती, जया, जागुली, जारी, तामसी,
ज्यम्बका, दक्षकन्या, दक्षजा, ददुरा, दाक्षायणी,
दुर्गा, दूषद्वती, लकुला, लम्बपुत्री, लन्दयन्ती, लन्दा,
लन्दिनी, नारायणी, निरञ्जना, निम्बभमयनी,
नीलवस्त्रा, परमब्रह्मचारिणी, परमेष्टिनी,
पार्वती, पितृगणा, पुरजा, (अस्), प्रकीर्णकेशी,
प्रकृष्णाङ्गी, प्रगल्भा, प्रभा, बदरीबासा, बहिष्ब-
जा, बलदेवभगिनी, बलदेवस्वसा (स), बहुपुत्री,
बहुभुजा, बाभ्रवी, ब्रह्मचारिणी, भववती, भद्र-
काली, भवानी, भीमा, भूतनायिका, भ्रामरी,
मन्दरवासिनी, मन्दराबासा, मलयवासिनी, महा-
काली, महाजय, महादेवी, महानिशा, महामाया,
महारानी, महरोद्री, महाविद्या, महिषमथनी, मातृ-
माता (तृ), मानस्तोका, मृडाणी, मेनकात्मजा,
मेनाजा, मेनात्मजा, मैनाकभगिनी, मैनाकस्वसा
(स), यज्ञभगिनी, यमस्वसा (स), यम्बवी, योमिनी,
रक्तवन्ती, रामभगिनी, राक्षसा (स), रजानी,
रेवती, रोद्री, लम्बा, वध्या, वधा, वाराणस्य,
वाचणी, विक्रमा, विकराला, विजया, विन्ध्यनि-
लया, विन्ध्यवल्गुनी, विन्ध्यराजनिवासिनी,

विरजाः (अस्), विलङ्गा, विशालाक्षी, शक्तिः,
शण्डिली, शतमुखी, शर्वाणी, शाकम्भरी, शिवर-
वासिनी, शिवदूती, शिवा, शिवी, शुक्लभयनी,
शूलभरा, शूलधृत्, (त्), शैला, शैलेयी, धैली,
सती, सर्वमङ्गला, सावित्री, सिंह्याना, सिंहस्था,
सिंहवाहना, सिनीवाली, सुनन्दा, सौः, स्कन्ध-
माता, (त्) हासा, हिण्डी, हिमा, हीरी, हैमवती ।
पार्वतीसखीभेदौ—(१) जया, (२) बिजया, जेत,
पार्वत्या द्वे सख्यौ स्याताम् ।
पार्वतीबाहनपर्यायः—मनस्तालः । एष पार्वतीसिंह-
स्य नाम ।

यानप०—यानम्, बाहनम्, शेषस्तु ब्रह्मणि ।
सिंहप०—भृगोकाः (अस्), इक्षारिः, कण्ठीश्वरः,
करिदारकः, करिमाचलः, केशरी (इन्), केशी
(इन्), केसरी (इन्), क्रव्यात् (द्), क्रवावः, राज-
मोचनः, शणेश्वरः, शम्भोष्णीषः, शक्तितासहः, शिव-
कायः, तुल्यविक्रमः, दशमीश्वरः, दीप्तः, दीप्ति-
ङ्गलः, दृप्तः द्विदान्तकः, नखरायुधः, नखी (इन्),
नगोकाः (अस्), नभः क्रान्तः, पञ्चनखः, पञ्च-
मुखः, पञ्चशिखः, पञ्चाननः, पञ्चबास्यः, पल-
ङ्कषः, पारिन्द्रः, पारीन्द्रः, पुण्डरीकः, बली (इन्),
बहुबलः, भीमविक्रमः, भीमविक्रान्तः, भरतेश्वरः,
महातदः, महावीरः, माली (इन्), मृगदृष्टिः,
मृगद्विद् (ष्), मृगपतिः, मृगद्विद् (ञ्), मृगराजः,
मृगरिपुः, मृगाधिपः, मृगारिः, मृगाशनः, मृगेन्द्रः,
रक्तजिह्वः, खगोकाः (अस्), खमराजः, विक्रमी
(इन्), विक्रान्तः, ध्यादीर्घस्यः, शार्दूलः, शूरः,
शृङ्गोष्णीषः, शैलाष्टः, श्वेतपिङ्गः, श्वेतपिङ्गः

सकृत्प्रजः, सटाङ्कः, सिंहः, सुगन्धिः—कः, हरिः, हरितः, हय्यक्षः, हस्तिशत्रुः ।

चामुण्डाप०—कपालिनी, कर्णमोटी, चण्डमुण्डा, चर्चिका, चर्चा, चर्ममुण्डा, चामुण्डा, भैरवी, महागन्धा, महाचण्डी, मार्जारकर्णिका ।

गणेशप०—आखुगः, आखुयान, आखुरथः, एकदंष्ट्रः, एकदन्तः, एकरदः, गजवदनः, गजाननः, गजास्यः, गणपतिः, गणाधिपः, गणेशः, चतुर्भुजः, तुन्दिलः, त्रिधातुकः, द्विशरीरः, द्वैमानुरः, नागाननः, परशुधरः, परशुभृत् (त्), पशुपाणिः, पृश्निगर्भः, पृश्निशृङ्गः, प्रमथधिपः, मूषवाहनः, मूषिकरथः, मोदकवल्लभः, लम्बजठरः, लम्बोदरः, वक्रपादः, वक्रभुजः, वक्रगुण्डः, विघ्ननायकः, विघ्ननाशकः, विघ्ननाशनः, विघ्नराजः, विघ्नविनायकः, विघ्नहारी (इन्), विघ्नेशः, विघ्नेशानः, विघ्नेश्वरः, विनायकः, विषाणान्तः, शिवपुत्रः, सदाभदः, सिन्दूरवल्लभः, हस्तिमल्लः, हस्तिमुखः, हस्तिराजः, हेरम्ब ।

गजप०—अनेकपः, अन्तःस्वेदः, अन्तःस्वेदी (इन्), अग्रस्वेदः, असुरः, इभः, कजः, कटी (इन्), कपिः, कम्बुः, करटी (इन्), करिः, करी (इन्), करेणुः, कुञ्जरः, कुम्भी (इन्), कुपी (इन्), गजः, गम्भीरवेदी, (इन्), गर्जः, जटी (इन्), जलकाक्षः, जलकाक्षी (इन्), जलकान्तः, जलाकाक्षः, जलाकाक्षी (इन्), दन्तावलः, दन्ती (इन्), दीर्घपवनः, दीर्घमास्तः, द्विदन्तः, द्विपः, द्विपायी (इन्), द्विरदः, द्विविषाणकः, ध्वजः, नागः, निर्भरः, निर्लूनः, पथी (इन्), १-२६

पिचिलः, पिण्डपादः, पीलुः, पुष्करी (इन्), पेचकी (इन्), पेचिलः, मतङ्गः, मतङ्गजः, मदवन्दः, महामदः, महामृगः, महाशयः, मातङ्गः, मृगः, रदी (इन्), राजिलः, राजीवः, लतारत, लतालकः, वारणः, वाराङ्गः, विलोमजिह्वः, विलोमरसनः, वेतण्डः, व्यालः, गुण्डालः, गुण्डाली (इन्), शूर्पकर्णः, षष्टिहायनः, सामजः, सामयोनिः, सामोद्भवः, सिन्धुरः, सूचिकाधरः, सूर्पकर्णः, सूर्पश्रुतिः, स्तम्बेरमः, हस्ती (इन्) ।

गजभेदाः—(१) ऐरावतः, (२) पुण्डरीक इत्यादयो गजस्याष्टौ भेदाः स्युः । शेषस्तु दिग्वर्गे ।
द्वैमातुरभेदौ—(१) दुर्गा, (२) चामुण्डा । इति ।

अथया—

(१) दुर्गा, (२) हस्तिनी, चैते गणेशस्य द्वे मातरौ स्याताम् ।

मूषकपर्यायाः—आखुः, उन्दरः, उन्दुरः, उन्दुरः, खनकः, मुषकः, मूषः—कः, मूषिकः, वज्रदशनः, वृषः, वृषलोचनः, सूच्यास्यः ।

वाहनप०—यानम्, वाहनम्, शेषस्तु ब्रह्माणि ।

मोदकप०—मोदकः, लड्डुकः ।

वल्लभप०—प्रियः, वल्लभः ।

लम्बप०—दीर्घः, लम्बः ।

उदरप०—उदरम्, कुक्षिः, गर्भः, जठरम्, तुन्दम्, तुन्दिः (स्त्री०), पिचण्डः, मलुकः, रोमलताधारः ।

स्कन्धप०—अग्निजन्मा (अन्), अग्निभूः, अग्नि-सुतः, उमासुतः, करवीरकः, कान्तः, कामजित्, (त्), कामदः, कार्तिकेयः, कुक्कुटध्वजः, कुमारः,

कृत्तिकामुनः, क्रौञ्चदारणः, क्रौञ्चवैरी (इन्),
क्रौञ्चारातिः, क्रौञ्चारिः, गङ्गामुनः, गाङ्गेयः,
गुहः, गौरीपुत्रः, गौरीसुतः, गोरेयः, चण्डः,
जयन्तः, तारकजित् (त्), तारकवैरी (इन्),
तारकान्तकः, तारकारिः, दिगम्बरः, देवसेनापतिः,
द्वादशाक्षः, द्वादशाक्षः, नीलदंष्ट्रः, पवित्रः,
पार्वतीनन्दनः, बर्हिणवाहनः, बालचर्यः, बालु-
लेयः, ब्रह्मगर्भः, ब्रह्मचारी (इन्), भूतेशः, मयूर-
केतुः, मयूररथः, महातेजाः, (अस्), महासेनः,
महिषादनः, महोजाः (अस्), मातृवत्सलः,
रेवतीजः, वासुदेवप्रियः, विशाखः, विश्वामित्र-
प्रियः, वैजयन्तः, शक्तिजन्मा (अन्), शक्तिधरः,
शक्तिपाणिः, शक्तिभृत् (त्), शरजः, शरजन्मा
(अन्), शरभूः, शरवणोद्भवः, शिखिवाहनः,
शिशुः, शीघ्रः, शुचिः, षडाननः, षण्मुखः, षण्डी-
स्वामी, षाण्मातुरः, सिद्धसेनः, सुब्रह्मण्यः, सेनानीः
(पुं०), स्कन्दः, स्वामी (इन्), स्वाहेयः ।
तत्पत्नीप०—जयन्ती, देवसेना । शेषस्तिवन्द-
पुत्र्याम् ।

तत्पत्नीप०—शक्तिः (स्त्री०) ।

तत्पुत्रजप०—नैगमेषः, विशाखः, शाखः ।

तद्वाहनप०—केकी (इन्), खिलखिलः, गरव्रतः,
चन्द्रकी (इन्), चित्रपिङ्गलः, नगावापः, नील-
कण्ठः, नृत्यप्रियः, बर्हिणः बर्ही (इन्), बहुलग्रीवः,
मयुकः, मयूरः, मरूकः, मार्जारकण्ठः, मेघनादा-
नुलासकः, मेघसुहृत् (द्), शिखावलः, शिखी
(इन्), शुक्लापाङ्गः, सर्पभुक् (ज्), स्थिरमदः ।

तद्गणप०—बालग्रहाः, पूतनाद्याः ।

क्रौञ्चपर्वतपर्यायाः—क्रौञ्चः, क्रुञ्चः, क्रौञ्चः ।
शरणप०—दारणम्, विदारणम् ।

इति श्रीशुक्लवैवर्तविरचिते ज्योतिषशास्त्रकोषे
शतुवंशो देववर्गः समाप्तमवसत् ।

—:०:—

दिग्दर्शनः—

दिक्पर्यायाः—आशा, ककुप् (भ्), ककुभा,
काष्ठा, गोः (गो), दिक् (श्), दिशा, दीर्णी,
देववधूः, तरिः, हरित्, हरिता ।

विदिक्प०—अपदिशम् (अ०), अवान्तरदिशा,
उपदिक् (श्), प्रदिक् (श्), विदिक् (श्) ।

दिग्भेदाः—(१) पूर्वा, (२) आग्नेयी,
(३) दक्षिणा, (४) नैर्ऋती, (५) पश्चिमा,
(६) वायवी, (७) उत्तरा, (८) ऐशानी,
(९) ऊर्ध्वा, (१०) अघरा, चैते दिशां दशभेदाः
स्युः ।

पूर्वापर्यायाः—अपरेतरा, अमरेड्दिक्, उदया-
चलावच्छिन्नदिक्, ऐन्द्री, पुरः (स्) (अ०),
पूर्वा, पीरन्दरी, प्राक् (अ०), प्राङ् (त्रि०),
प्राग्भागः, प्राची, मघोनी, मङ्गला, माघवती,
सूर्योदया, हरिदिक् (श्) ।

आग्नेयीप०—आग्नेयी, चराशा, वह्निदिक् । (श्),
दक्षिणप०—अग्रस्त्यपूता, अपाक् (त्रि०) ।
अवाक् (अ०), अवाङ् (त्रि०), अपाची, अवाची,
उत्तरेतरा, दक्षिणदिक् (श्), दक्षिणा, यामी,
याम्या, वैवस्वती, शामनी ।

नैर्ऋतीप०—अन्धकी, निर्ऋती, निर्ऋतीदिक् ।
२९-५५

(श), नैऋती, रक्षोदिक्—(श) ।

पश्चिमप०—अपरा, अस्ताचलावच्छिन्नदिक् (श), चरमाद्रयवच्छिन्नदिक् (श), पश्चिमा, पूर्वोतरा, प्रतीची, प्रत्यक् (त्रि०), प्रत्यक् (अ०), वरुणदिक् (श), वरुणदेशः, वारुणी, सूर्यास्ता । वायवीप०—अनन्ता, मासती, वायवी, वायव्या, वायुदिक् (श) ।

उत्तराप०—अाचीतरा अबाचीतरा, उत्तरा, उदक् (अ०), उदङ् (पु०), उदीची, कौबेरी, देवी, सप्तषिपूता ।

ऐशानीप०—अपराजिता, ईशानः, ईशानदिक् (श), ऐशानी, त्रिनेत्रदिक् (श), शार्वी, शालाक्षा, शिवाशा ।

ऊर्ध्वाप०—उपरिष्ठादिक् (श), ऊर्ध्वा, ब्राह्मी । अधराप०—अधरा, अधस्तादिक् (श), अधोदिक् (श), नागी, नारकी ।

दिग्भववस्तुप०—दिग्भवम् (त्रि०), दिश्यम् (त्रि०) ।

प्राग्भवप०—प्राक् (अ०), प्राङ् (त्रि०), प्राचीनम् (त्रि०), प्राग्भवः (त्रि०) ।

अप्राग्भवप०—अप्राग् (त्रि०), अप्राग्भवः (त्रि०), अप्राचीनम् (त्रि०), अप्राच्यम् (त्रि०), अवाङ् (त्रि०), अवाचीनम् (त्रि०) ।

प्रत्यग्भवप०—प्रत्यक् (अ०), प्रत्यक् (त्रि०), प्रत्यग्भवः (त्रि०), प्रतीचीनम् (त्रि०) ।

उदग्भवप०—उदक् (अ०) उदक् (ञ्च्) (त्रि०), उदग्भवः (त्रि०) उदीचीनः (त्रि०) ।

तिर्यग्भवप०—तिर्यचीनः (त्रि०), तिर्यक्

(ञ्च्), (त्रि०), तिर्यग्भवः (त्रि०) ।

दिग्गजभेदाः—(१) ऐरावतः, (२) पुण्डरीकः (३) वामनः, (४) कुमुदः, (५) अञ्जनः, (६) पुष्पदन्तः, (७) सार्वभौमः, (८) सुप्रतीकः, इत्येतेऽष्टौ पूर्वतः क्रमाद् दिग्गजाः स्युः ।

दिग्गजपत्नीभेदाः—(१) अभ्रमुः, (२) कपिला, (३) पिङ्गला, (४) अनुपमा, (५) ताम्रकर्णी, (६) शुभ्रदन्ती (शुभ्रदन्ती), (७) अङ्गना, (८) अञ्जना (अञ्जनावती). इत्येता अष्टौ ऐरावततः क्रमतो दिग्गजपत्न्यः स्युः ।

दिगीशग्रहभेदाः—(१) रविः, (२) शुक्रः, (३) भौमः, (४) राहुः, (५) शनिः, (६) चन्द्रः, (७) बुधः, (८) बृहस्पतिः, इत्येते पूर्वदिशः क्रमाद्दिगीशा ग्रहाः स्युः ।

तदुक्तममरसिंहेन—

‘रविः शुक्रो महीसूनुः स्वर्भानुर्भानुजो विधुः ।

बुधो बृहस्पतिश्चेति दिशामीशास्तथा ग्रहाः । इति ।

चन्द्रदिक्चारपथायाः—चन्द्रदिक्चारः, चन्द्रदिङ् निवासः, चन्द्राशाचारः, चन्द्राशावासः ।

चन्द्रदिक्चारभेदाः—(१) मेष-सिंह-धनुर्भगत-चन्द्रस्य प्राच्यां वासः । (२) वृष-कन्या-मकर-भगतचन्द्रस्यावाच्यां वासः । (३) मिथुन-तुला-कुम्भगतचन्द्रस्य प्रतीच्यां वासः । (४) कर्क-वृश्चिक-मीनभगतचन्द्रस्योदीच्यां वासः । इति ।

तदुक्तं मदीयबृहद्होडाचक्रे—

‘पूर्वेऽजसिंहचापेषु याम्ये स्त्रीमकरोक्षसु । प्रतीच्यां मिथुनेजूके कुम्भे चन्द्रो वसेत्सदा ॥ कर्काल्य-

न्येषु कीबेर्या घनाप्यं सम्मुखे विधौ ॥ घन-
हानिः पृष्ठचन्द्रे सम्पत्सुखं च दक्षिणे । मरणं
वामचन्द्रे स्यादीरितं गणकोतमैः इति ॥
१।६७-६८, ६९।२६-७।

ग्रन्थान्तरे तु विशेषः—

‘अजमुखहरिचापक्षार्दिचारक्रमेण अमति हरि-
दिशातश्चन्द्रमाश्चाष्टदिक्षु । घन^१—तिथि^२—
शशिनेत्रे^३—लेश^४—मेघ^५—श्रुगोन्दु^६—अभुव^७—
तथि^८घटीभिर्दक्षिणाग्रे शुभं स्यात् ।

पू० आ० द० नै० प० वा० उ० ई०
१७ १५ २१ १६ १७ १४ २० १५
सर्वघट्यः, आसां योगो वा (१३५) घट्यः
दक्षिणे सम्मुखे चन्द्रे यात्रादिकं शुभं भवेत् ।’ इति ।
घातचन्द्रभेदाः— एकः, पञ्च, नव, द्वा, षट्,
दिशः, त्रयः, सप्त, वेदाः, अष्टौ, रुद्राः, अर्काः,
मेघभात् क्रमतो घातचन्द्राः स्युः ।

तदुक्तं मदीयहोडाचक्रं—

‘पृथ्वी पञ्च खगा युग्मौ षट् पक्तिर्वहनयो-
ऽद्वयः । युगा गजेशमातृण्डा घातचन्द्रा हि मेघभात्
इति हो० १२।२८

तत्फलं तत्रैव—

‘यात्रायां बन्धनं रोगे मृत्युर्भङ्गस्तु संगरे । विधवा
कन्यकोद्वाहे ज्ञेयं घातविधोः फलम् ।’ इति । हो०
च० ७२-२५

अस्य परिहार उक्तो ग्रन्थान्तरे—

‘तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु । माङ्गल्य-
सर्वकार्येषु घातचन्द्रं न चिन्तयेत् ॥’ इति ।

योगिनीदिक्चारपर्यायाः— योगिनीदिक्चारः,
१-२८

योगिनीदिङ्निवासः, योगिन्याशाचारः, योगिन्या-
शावासः ।’ इति ।

योगिनीदिक्चारभेदाः—प्रतिपदि, नवम्यां, च
योगिन्यावासः प्राच्याम् । तृतीयायामेकादश्यां,
चाग्निकोणे तद्वासः । पञ्चम्यां त्रयोदश्यां
चावाच्यां तद्वासः । चतुर्थ्यां द्वादश्यां च
निर्ऋतिकोणे तद्वासः । षष्ठ्यां, चतुर्दश्यां च
प्रतीच्यां तद्वासः । सप्तम्यां, पूर्णिमायां,
च वायुकोणे तद्वासः । द्वितीयायां, दशम्यां, चो-
दिच्यां तद्वासः । अष्टम्याममायां, चेशकोणे
तद्वासः ।’ इति ।

तदुक्तं ग्रन्थान्तरे—

‘ब्रह्माणी सस्थिता पूर्वे प्रतिपन्नवमीतिथौ ।
माहेश्वरी चात्तरे च द्वितीयादशमीतिथौ ॥
स्थिताऽऽग्नेये च कीमारी तृतीयैकादशीतिथौ ।
नारायणी च नेत्रैत्ये चतुर्थीद्वादशीतिथौ ॥
पञ्चम्या च त्रयोदश्या वाराही दक्षिणे तथा ।
षष्ठ्यां चैव त्रयोदश्यामिन्द्राणी पश्चिमे स्थिता ॥
सप्तम्यां पौर्णिमास्यां च चामुण्डा वायुगोचरे ।
अष्टम्यामावास्ययोश्च महालक्ष्मीशगाचरे ॥
इति ।

तत्रैव तत्फलम्—

‘योगिनी सम्मुखे नैव गमनादि प्रकारयेत् ।’ इति ।

अपि च—

‘वामे शुभप्रदा पृष्ठे वाञ्छितार्थप्रदायिनी’, दक्षिणे
घनहन्त्री च सम्मुखे मृत्युदायिनी ॥’ इति ।

दिक्शूलपर्यायाः—दिक्शूलम्, दिशाशूलम्, आशा-
शूलम् क्लीबे (दिग्विशेषगमने निषिद्धवाराः) ।

तदुक्तं ग्रंथान्तरे—

‘शुक्रादित्यदिने न वारुणदिशं, न ज्ञे कुजे चोत्तरां,
मन्देन्द्रोदच दिने न शक्रककुभं, याम्यां गुरौ न
वजेत् । शूलानीति विलंघ्य यान्ति मनुजा ये
वित्तलाभाशया भ्रष्टाशाः पुनरापतन्ति यदि ते
शक्रेण तुल्या अपि ॥’ इति ।

दिकङ्खलभेदाः—(१) रविशुक्रयोर्वारे प्रतीच्यां
शूलम्, (२) बुधभौमयोरुदीच्यां शूलम्,
(३) शनिचन्द्रयोः प्राच्यां शूलम्, (४) जीवे-
ज्वाच्यां शूलम् । यत्र दिशि शूलमस्ति तत्र न
गच्छेत् ।

विदिकङ्खलभेदाः—(१) बुधमन्दयोर्वारे ईशान-
कोणे शूलम्, (२) जीवेन्द्रोरनिकोणे शूलम्,
(३) भौमवारे वायव्यां शूलम्, (४) रवौ शुक्रे
च रक्षोदिशि शूलम् । यस्यां दिशि शूलं तत्र यात्रां
वर्जयेत् ।

अस्य परिहार उक्तो मदीयहोडाचक्रे—

‘पीत्वा घृतं रवौ, गच्छेत्पयश्चन्द्रे, कुजे, गुडम् ।
बुधे तिलान्, गुरोर्वारे दधि, शुक्रे यवांस्तथा ॥
भुक्त्वा माषान्नमर्कौ तु शूलदोषापनुत्तये ।’
इति । हो० च० २६।३६।६७।

इति श्रीमुकुन्ददेवशिरारिणे ज्यौतिषशब्दकोषे

पञ्चदशो विम्बर्गः समाप्तः ।

—०—

दिक्पालवर्गः ।

दिक्पालभेदाः—(१) इन्द्रः, (२) अग्निः, (३)
यमः, (४) नैऋतः, (५) वरुणः, (६) वायुः,
(७) कुबेरः, (८) ईशः, इत्येते पूर्वदिशः क्रमाद-
ष्टौ दिक्पालाः स्युः ।

तदुक्तममरसिंहेन—

‘इन्द्रो बह्निः, पितृपति, नैऋतो वरुणो मरुत् ।
कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमादिति ॥
इन्द्रपर्यायाः—अण्डीरः, अदितिपुत्रः, अद्रिद्विद्
(ष्), अद्रिभित् (द्), अप्सरसांपतिः, अमरेद्
(श्), अर्की (इन्), अर्हः, आखण्डलः, आतङ्कः,
इन्द्रः, उग्रधन्वा (अन्), ऊर्ध्वधन्वा (अन्),
ऋभुश्वा (अन्), ऋषभध्वजः, ऐरावतः, कारुः,
किणालातः, कौटीरः, कौशिकः, खदिरः गोत्रभित्
(द्), गौरावस्कन्दी (इन्), घनाघनः, चन्दिरः,
चित्ररथः, जम्भभेदी (इन्), जम्भरिपुः, जयः,
जिष्णुः, तपः, तपस्तक्षः, तुराषाद् (ह्), तुलः,
त्रिलोकीराजः, दल्मी (इन्), दाल्मिः, दिवस्पतिः,
दुश्च्यवनः, देवताधिपः, देवदुन्दुभिः, देवराजः,
देवश्रेष्ठः, धाराङ्कुरः, नमुचिनिषूदनः, नमुचि-
सूदनः, नाकनाथः, परमन्युः, पर्जन्यः, पर्थञः,
पर्वतारिः, पाकनिषूदनः, पाकशासनः, पुरन्दरः,
पुरुदंशः (अस्), पुरुहूतः, पुलोमनिषूदनः, पुलोम-
शत्रुः, पुलोमारिः, पूतक्रतुः, पूर्वदिक्पतिः, पूर्व-
दिक्पालः, पृतनाषाद् (ह्), प्रयागः, प्राचीन-
बर्हिः, प्राचीपतिः, बलनिषूदनः, बलरिपुः, बलहा
(न्), बलारातिः, बाणः, बाहुजः, बाहुदन्तेयः,
२५—५१

विडौजाः(प्रस्), भूरिश्रवाः (प्रस्), मघवा (न्), मघवान् (मतु०), मरुत्वान् (मतु०), महेन्द्रः, माहिरः, मेघवाहनः, मेघाण्डः, यामनेमिः, युधिष्ठिरः, रावणः, लेखषंभः, लोकपतिः, वज्र-
दक्षिणः, वज्रशणिः, वज्री (इन्), वन्दिकः, व (वि) युनः, वारणः, वावाहिवाहः, वासवः, वास्तोष्पतिः, विडौजः, विभीषणः, विश्वम्भरः, वृत्रः, वृत्रनिषूदनः, वृत्रहा (न्), वृत्रारिः, वृद्ध-
श्रवाः(प्रस्), वृषा (न्), वैकुण्ठः, शक्रः, शची-
पतिः, शतधृतिः, शतमन्युः, शयीचिः, शुनासीरः, शैलारिः, संक्रन्दनः, सहस्रनयनः, सहस्राक्षः, सित-
कुञ्जरः, सुनामा (न्), सुनाशीरः, सुनासीरः, सुरपतिः, सुराधिपः, सुरेश्वरः, सूत्रामा (न्), स्वाराट् (ज्), हरिः, हरिमान् (मतु०), हरि-
वाहनः, हरिहयः, हर्यश्वः ।

इन्द्रभेदाः—(१) यज्ञः, (२) रोचनः, (३) सत्यजित् (त्), (४) चित्रशिल्पः, (५) विभुः, (६) मंत्रद्रुमः, (७) पुरन्दरः, (८) बलिः, (९) श्रुतः, (१०) शम्भुः (११) वैधृतः, (१२) ऋत-
धामा (अन्), (१३) दिवस्पतिः, (१४) शुचि-
श्चंते चतुर्दश इन्द्राः स्युः ।

इन्द्राणीपर्यायाः—इन्द्राणी, गन्धोली, चारुधारा, चारुरावा, जयवाहिनी, परिपूर्णसहस्रचन्द्रवती, पुमोजा, पुलोमतनया, पूतकृतायी, पीलोमी, महेन्द्राणी, शक्राणी, शचिः,—ची, शतावरी, सचिः—ची ।

जयन्तीप०—इन्द्रपुत्रः, जयः, जयदत्तः, जयन्तः, पाकशासनिः, यागसन्तानः ।

जयन्तीप०—इन्द्रपुत्री, गुहप्रिया, जयन्ती, तविषी, तार्विषो, देवसेना ।

इन्द्रपुरीप०—अमरा, अमरावती, इन्द्रपुरी, विश्वोक्तसारा, वृषभासा, सुदर्शनम्, सुदर्शना, सुदर्शनी, सुरपुरी ।

इन्द्रप्रसादप०—वैजयन्तः ।

इन्द्रध्वजप०—वैजयन्तः ।

इन्द्रसारथिप०—इन्द्रसारथिः, मातलिः, शक्रसा-
रथिः, हयङ्गुषः ।

इन्द्रहयप०—उच्चैःश्रवाः (अस्), देवाश्वः, वृषणश्वः, वृषणाश्वः, श्वेतहयः ।

इन्द्रगजप०—अभ्रनागः, अभ्रमातङ्गः, अभ्रमुप्रा-
णेश्वरः, अभ्रमुप्रियः, अभ्रमुवल्गुभः, अभ्ररूपः, अभ्रिमदंनः, अभ्रंसोदरः, ऐरावणः, ऐरावतः, चतुर्दंष्ट्रः, चतुर्दन्तः, भद्ररेणुः, मदाम्बरः, राय-
न्तरिः श्वेतगजः, श्वेतद्विपः, सदादानः, सदामदः, सुदामा (अन्), सूर्यभ्राता (त्), सूर्यसोदरः ।

इन्द्रद्वीः स्थप०—देवनन्दी (इन्) ।

इन्द्रक्रीडाभूष०—नन्दिका ।

इन्द्रक्रीडासरःप०—नन्दिसरः (अस्), नन्दीसरः (अस्) ।

इन्द्रवनप०—ऐन्द्रम्, कन्दसारम्—कम्, नन्दनम्, पारुष्यम्, मिश्रकावनम्, वृषणवसु ।

इन्द्रशान्तिकर्मकृतप०—पुराजः ।

इन्द्रधनुःप०—इन्द्रधनुः, इन्द्रायुधम्, देवायुधम्, शक्रधनुः (उष्), शक्रशरासनम् ।

तदुत्पातादिना अथर्वं सतत्पर्यायाः—रोहितम् ।

वज्रप०—अक्षजम्, अभ्रोत्थम्, अम्बुजम्,

अशनिः—नी, आपोत्रम्, इन्द्रप्रहरणम्, कुलिशः (पुं० न०), कुलीशम्, गिरिकण्टकः, गिरिज्वरः, गोः (गो), जम्भारिः, जाम्बविः, त्रिदशायुधम्, दम्भः, दम्भोलिः, पविः, भिदिरम्, भिदुः, भिदुरम्, भिद्रः, मेघभूतिः, वज्रः (पुं० न०), वज्राशनिः, व्याधामः, शतकोटिः, शतधारम्—कम्, शतारम्, शंवः, शम्बः, सम्बः, स्वरः (पुं०), स्वरः (स्), ह्लादिनी (स्त्री०) ।

वज्रध्वनिपर्यायाः—वज्रजनितशब्दः, वज्रनिर्घोषः, वज्रनिष्पेयः, स्फूर्ज्युः ।

वज्राग्निप०—इरम्मदः, मेघज्योतिः (इष्), वज्राग्निः ।

वज्रज्वालाप०—अग्निभीः (स्त्री०) ।

मेघप०—अन्नम्, अन्दः, अन्नम्, अन्नम्, अम्बुदः, अम्बुभूत् (त्), अम्बुवाहः अम्भोघरः, अम्भोभूत् (त्), कदः, कन्धः, कन्धरः, कोशः, क्षरः, खतमालः, गगनध्वजः, गडयित्तुः, गडेरः, गदयित्तुः, गदामरः, गदाम्बरः, गवेडुः, गाडवः, घनः, घनाघनः, जलकरङ्कः, जलदः, जलघरः, जलभूत् (त्), जलमसिः, जलमुक् (च्), जलवाहः, जोमूतः, तटित्पतिः, तडित्वान् (मनु०), तोयदः, ददुंरः, देवः, धाराघरः, धूमयोनिः, नदतुः, नभोगजः, नभोध्वजः, नभोहस्ती (इत्), नभाट् (ज्), नागः, पयोगर्भः, पयोघरः, पयोमुक् (च्), पर्जन्यः, पर्य्यन्यः, पाथोदः, पेचकः, बलाहकः, भेकः, मदीयित्तुः, मदाम्बरः, मुदिरः, मेघः, वनदः, वनमुक् (च्), वराहकः, बलाहकः, वातरथः, वायुदाहः, वारिदः, वारिघरः,

वारिमसिः, वारिमुक् (च्), वारिवाहः, वारिवाहनः, वारिमसिः, वारिमुक् (च्), शम्बरः, श्वेतनीलः, स्तनयित्तुः ।

मेघभेदाः—(१) प्रावर्तः, (२) संवर्तः, (३) पुष्करः, (४) द्रोणः, इत्येते मेघस्य चत्वारो भेदाः स्युः ।

तदन्यभेदाः—(१) प्रावर्तः, (२) संवर्तः, (३) पुष्करः, (४) द्रोणः, (५), कालः, (६) नीलः, (७) वरुणः, (८) वायुः, (९) तमः, इत्येते मेघस्य नवभेदाः स्युः ।

पुनस्तदन्यभेदाः—ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्याः ।

विद्युत्प०—अचिरद्युतिः, अचिरप्रभा, अचिर-रोचिः (इष्), अणुप्रभा, अणुभा, अशनिः—नी, अस्थिरा, ऐरावती, क्षणप्रभा, क्षणांगुः, क्षणिका, चञ्चला, चटुला, चपला चम्पा, चला, चिलमीलिका, चिलिमिली, जलदा, जलपालिका, जलवालिका, तटित् (त्), तडित् (त्) दीप्ता, नीलाञ्जना, मेघप्रभा, राधा, विद्युत् (त्), वीया, शतह्लादा, शतावर्ता, शम्पा, सम्पा, सजूः, सोदामनी, सोदामिनी, सोदाम्नी, हरिस्वस्ता (स्), ह्लादिनी ।

मेघमालाप०—कादम्बिनी, काली कृष्णनवाम्बुदः, मेघमाला, मेघश्रेणी, (नवोमेघः) ।

वृष्टिप०—वर्षः, वर्षम्, वर्षणम्, वृष्टिः (स्त्री०) ।

वृष्टिनिरोषप०—अवग्रहः, अवग्रहः, वग्रहः, वग्रहः ।

अग्निप०—अगिरः, अग्निः, अग्नि-कोणपतिः,

अग्निगुष्मा (अन्), अग्निहोत्रः, अञ्चतिः, अदेवताडः, अनन्तः, अनलः, अनिलसखः, अपपारिकः, अपापित्तम्, अपित्तम्, अरिणिः, अर्चिष्मान् (मतु०), आज्यभुक् (ज्), आशयाशः, आशिरः, आशुगुक्षणिः, आश्रयाशः, ईषिरः, उर्दचिः (इष्), उषर्बुधः, उषर्बुद् (ध्), ऊर्ध्वगतिः, एषतुः, कः, कपिलः, कर्कः, कुतपः, कुषाकुः, कृणोद्योनिः, कृशानुः, कृष्णवर्मा (अन्), कृष्णाचिः (इष्), घसुरिः, घासिः, घृताचिः, (इष्) चक्रवाडः, चित्रभानुः, चिरिः, छागरथः, छागवाहनः, छिदिरः, जागृचिः, जातवेदाः (अस्), जुहुराणः, जुह्वारः, जुह्वालः ज्योतिः (इष्), ज्वलनः, ज्वालाजिह्वः, तनूनपात् (द्), तमोघ्नः, तमोनुत् (द्), तमोवैरो (अन्), तुल्यः, तेजाः (अस्), त्रिधामा (अन्), दमुनाः, (अस्), दमूनः, (अस्), दस्मः, दहनः, दीप्रः, दुरासदः, दूतः, धुः, धनञ्जयः, धमनः, धिष्ण्यः, धूमकेतुः, धूमध्वजः, नाचिकेतः, पचिः, पर्परीकः, पवनवाहनः, पविः, पशुपतिः, पाचनः, पावकः, पावनः, पिङ्गलः, पोथः, पृथुः पृदाकुः, पृष्ठः, भञ्जः बर्हिः, बर्हिः (इष्), बर्हिः गुष्मा, (अन्), बर्हिस्तकः, बर्हिस्त्यः, बर्हिज्योतिः (इष्), बलिदीप्तः, बहलः, बहुलः, बहुद्भानुः, भरथः, भास्करः, भुजिः, भुवन्युः, भूमिकेतनः, मन्त्रः, मन्त्रजिह्वः, महावीरः, यज्ञः, रक्तवर्णः, रोहिताश्वः, रोहिदश्वः, लोहिताश्वः, वञ्चतिः, वमिः, वसुः वसुरेताः (अस्), वह्निः, वातसखः, वातसारथिः, वायुवाहनः, वायुसखः—खा, विभावसुः, विरोचनः, विश्वप्ताः, (आका-

रान्तः), वीतिहोत्रः, वृषाकपिः, वैश्वानरः, शमी-गर्मः, शिखावान् (मतु०), शिखी (इन्), शिवः, शुक्रः, शुचिः, शुचिपतिः, शुष्मः, शुष्मा (अन्), शोचिष्केशः, शोणः, श्रेष्ठः, सद्धिः, सप्तजिह्वः, । सप्तदीधितिः, सप्तार्चिः (इष्), समन्तभुक् (ज्), समित्पीथः, सर्वदेवमुखः, सहुरिः साचिः, सुशिखः, सुशिराः (अस्), सृदाकुः, स्रुगजिह्वः, स्वनिः, स्वर्णदीधितिः, स्वाहापतिः, हरः, हवः, हवनः, हविरशनः, हव्यः, हव्यभुक् (ज्), हव्य-वाहः, हव्यवाहनः, हव्याशः, हव्याशनः, हिमा-रातिः, हिरण्यरेताः (अस्), हुतभुक् (ज्), हुतवहः, हुताशः, हुताशनः, होमिः ।

अग्निभेदाः—(१) दक्षिणाग्निः, (२) गार्हपत्यः, (३) ग्राहवनीयः, इत्येतेऽग्नेस्त्रयो भेदाः स्युः ।

एकयोस्तथात्रयग्निपर्यायः—त्रेता (स्त्री०) ।

अग्निशिखापर्यायाः—अर्चिः, अर्चिः (ष्), (स्त्री० न०), कीला (पुं० स्त्री०), जिह्वा (स्त्री०), ज्वाला (पुं० स्त्री०), शिखा (स्त्री०) हेतिः (स्त्री०) ।

महाज्वालापः—उलका, उल्का, भलका, नीलकः, प्रवर्यः, महाज्वाला ।

अग्निजिह्वाभेदाः—(१) काली (कपाली), (२) मनोजवा, (३) सुलोहिता, (४) सुधूम्रवर्णा (५) स्फुलिङ्गिनी, (६) विश्वरुचिः, (७) देवी-लेलायमाना, इत्येता अग्नेजिह्वायाः सप्तभेदाः स्युः ।

तद्भेदाः 'मतान्तरे'—(१) कराली (काली), (२) धूमिनी (कराली), (३) श्वेता (विस्फु-

लिङ्गिनी), (४) लोहिता (धूम्रवर्णा),
(५) नीललोहिता (विश्वरुचिः), (६) सुवर्णा
(लोहिता), (७) पद्मरागा (मनोजवा), इत्येता
मतान्तरेऽग्नेः सप्तजिह्वाः स्युः ।

अग्निपितृपर्यायः—धर्मः ।

अग्निमातृप०—वसुः ।

अग्निपत्नीप०—अग्निप्रिया, अग्नयायी, दहनप्रिया,
स्वाहा, हुतभुक् प्रिया ।

अग्निपुत्रभेदाः—(१) पावकः, (२) पवमानः,
(३) शुचिः, इत्येतेऽग्नेस्त्रयः पुत्राः स्युः ।

अग्निगणपर्यायाः—अग्निगणः, अपुञ्जः,
खङ्गाङ्गः, स्फुलिङ्गः ।

अग्निसन्तापप०—सञ्ज्वरः, सन्तापः ।

अग्निउल्काप०—अलातम्, अलातज्वाला, उल्का,
उल्मुकम्, क्रमुकम्, (दीप्ताग्रं काष्ठम्) ।

अङ्गारप०—अङ्गारः, प्रशान्ताग्निः (ष) ।

अग्निविट्प०—अग्निविट् (श), इङ्गालः,
कारिका, 'कोयला' इति भाषा ।

भस्मप०—क्षारः, भसितम्, भस्म (अन्), भूतिः,
रक्षा, 'राख' इति भाषा ।

अग्न्युत्पातपर्यायाः—अग्न्युत्पातः, अग्न्युत्पातः,
उपाहितः ।

स्मूलकाष्ठाग्निप०—स्कन्धाग्निः । 'मोटी लकड़ी
की आग' इति भाषा ।

तृषाग्निप०—आमः, तरत्समः, तार्णः, समः ।
'तिनके की आग' इति भाषा ।

तुषानलप०—कुकूलः, कूलः, तुषानलः, मुमुंरः ।
'भूसे की आग' इति भाषा ।

करीषाग्निप०—छगणः, छागणः, छागलः । उरले
की आग' इति भाषा ।

समुद्राग्निप०—अश्विकुक्ष्यग्निः, श्रीर्वः, काकध्वजः,
कुक्ष्यग्निः, जलेन्धनः, वडवानलः, वडवामुलः,
वाडवः, वाडवानलः, संवर्तकः, समुद्रवह्निः,
सलिलेन्धनः ।

वनाग्निप०—दवः, दावः, दावाग्निः, दावानलः,
दुधः, वनवह्निः, वनानलः, सह्रक्षाः (अस्) ।

ज्वराग्निप०—आधिमन्यवः ।

मेघाग्निप०—इरस्मदः ।

प्रेतवाहाग्निप०—क्रव्यात् (द्), क्रव्यादः,
चित्ताग्निः ।

भूतकाग्निप०—सव्यः ।

सूतकाग्निप०—अपसव्यः ।

पित्राग्निप०—कव्यवाहनः ।

देवाग्निप०—हव्यवाहनः ।

वैत्याग्निप०—सह्रक्षाः (अस्) ।

यज्ञाग्निप०—अपोनपात् (द्) ।

ऋत्वाग्निप०—अपान्नपात् (द्) ।

वर्त्महोमाग्निप०—पथिकृत् (त्) ।

पद्महोमाग्निप०—अग्नीकवान् (मनु०) ।

आधानाग्निप०—अहस्तातः ।

यूपकर्माग्निप०—सुरभिः ।

ब्रह्मोदनाग्निप०—अरतः ।

सवनाहुतिप०—यविष्ठः ।

विवाहाग्निप०—महिमान् (मनु०) ।

वन्द्यदेवाग्निप०—अद्भुतः ।

अतास्ताग्निप०—बहुरन्नादः ।

पाकयज्ञिकवह्निप०—सुलभः ।

अध्वरे दक्षिणाग्निप०—ग्रन्वाहार्यपवनः, शुक्रः ।

पश्चिन्नेऽग्निप०—गार्हपत्यः, गृहपतिः, पवमानः ।

पूर्वेऽग्निप०—आहवनीयः, शंस्यः, हव्यवाहनः ।

लौकिकाग्निप०—प्रावसध्यः, सभ्यः ।

धूमपर्यायाः—अग्निवाहः, अम्भःसूः, करमालः, जीमूतवाही (इन्), दहनकेतनम्, धूमः, वायुवाहः, स्तरीः (स्त्री०) ।

गन्धवासितधूमप०—धूपः ।

काष्ठप०—काष्ठम्, दलिकम्, दारु ।

समित्प०—इन्धनम्, इध्मम्, एघः, एघः, (अस्)

तर्पणम्, समित् (घ) (स्त्री०) ।

समिद्भेदा ग्रन्थान्तरेद्रष्टव्याः ।

होमप०—आहुतिः, देवयज्ञः, वषट्कारः, हवनम्, होत्रम्, होमः ।

होमकुण्डप०—हवित्री, होमकुण्डम् ।

धान्यभेदाः—(१) यवाः, (२) गोधूमाः, (३) तिलाः, (४) कङ्गवः, (५) मुद्गकाः, (६) श्यामाकाः, (७) चणकाः, इत्येते धान्यानां सप्त भेदाः स्युः ।

हव्यान्नप०—चरुः, हव्यपाकः, हव्यन्नम् ।

धाव्याप०—धाव्या, सामधेनी, 'अग्निस्समिन्धने समित्प्रक्षेपगवह्निज्वलने या ऋक्प्रयुज्यते सा 'धाव्या' सामधेनी' च ।

अग्निवाहन (छाग) प०—अजः, छागः, छागलः, छागः, तुभः, पशुः, वस्तः, शुभः, स्तभः, स्तुभः ।

अजाप०—अजा, गलस्तनी, छागिका, छागी, मञ्जा, सर्वभक्षा ।

यमप०—अन्तकः, अकंपुत्रः, अकंसूनुः, उर्मिला-

१-२८

पतिः, भीष्मवरः, भीष्मवरः, कङ्कः, कर्मकरः, कालः, कालकुन्धः, कालकूटः, कालिन्दीशेदरः, कीनाशः, कृतास्तः, चित्रगुप्तः, जीविलेशः, दक्षिणदिक्पालः, दक्षिणाधिपः, दक्षिणाशापतिः, दण्डः, दण्डधरः, दण्डधारः, दण्डधामः, दध्नः, धर्मः, धर्मराजः, धर्मराट्, धूमोर्णापतिः, प(पा) परः, पितृपतिः, पीयूः, पुराणान्तः, प्रेतपतिः, प्रेतराट् (ज्), भीमशासनः मन्दः, महासत्यः, महिषध्वजः, महिषवाहनः, मृत्युः, यमः, यमकः, यमराजः, यमराट्, यमुनाग्रजः, यमुनाभ्राता (तृ), लुलायवाहः, विशोर्णपात् (द्), विश्वप्ताः (आकारान्तः), वैवस्वतः, शमनः, शोर्णपादः, शोर्णाघ्नः, शोर्णाह्नः, श्राद्धदेवः, समवर्ती (इन्), सावित्रेयः, सूरसू, हरिः, हर्षणः ।

यमपत्नीप०—उर्मिला, धूमोर्णा, विजया ।

यमपुरीप०—यमपुरी, संयमनी ।

यमलेखकप०—चित्रगुप्तः ।

यमप्रतीहारप०—वैद्यतः ।

यमविचारभूप०—कालीची, कालीमी ।

यमपञ्जिकाप०—अग्रसन्धानी, पञ्जिका ।

यमकूतप०—कीलालपः, क्षपाटः, खमात्मजः, नर-विष्वणः, नृचक्षाः, (अस्), पलाशः, पलाशी (इन्), रात्रिमटः, त्रिबुरः, शङ्कुः, शमनीषदः, सन्त्राबलः, हनूषः ।

यमशसनामनी—(१) चण्डः, (२) महावण्डः, इत्येते यमस्य द्वौ दासौ स्याताम् ।

मृत्युपर्यायाः—अन्तः, कालः, नाशः, निधनम्, मरणम्, मृतिः, मृत्युः, शेषस्तु कामदेवे ।

२९-५६

यमबाह्व (महिष) प०—कटाहः, कलुषः, कासरः, कृष्णशृङ्गः, गदगदस्वरः, जरस्तः, दंशभीरुकः, धीरस्कन्धः, पिङ्गः, भहः, महिषः, यमरथः, यम-
बाहनः, रक्ताक्षः, रजस्वलः, लालिकः, लुलापः, लुलायः, बाह्विद (ष्), बाहरिपुः, सैरिभः, स्कन्धशृङ्गः, हंसकालीतनयः, हेरम्बः ।

महिषीप०—कलुषा, काली, पयस्विनी, मन्द-
गमना, महाक्षीरा, महिषी, सैरिभी, हंसकाली ।

निर्ऋतकोणविष्णुपालप०—निर्ऋतिः (पु०)
नैर्ऋतः (पु०), नैर्ऋती (स्त्री०) नैर्ऋतकोण-
नैर्ऋत दिक्पालः कोणाधिपतिः, पश्चिमदक्षिण-
कोणपालः, अवाचीप्रतीचीमध्यदिगीशः ।

अलक्ष्मीप०—अलक्ष्मीः, ज्येष्ठा, निर्ऋतिः
(स्त्रियाम्) ।

राक्षसप०—अनुषः, अललोहितः, असूक्पः, अश्रपः,
अलपः, आशरः, आशारः, आशिरः, आसरः,
उद्धरः, उद्धरः, कलासुतः, कटप्रूः, कर्बुरः, कर्बूरः,
कलमाषः, कषापुत्रः, कीनाशः, कीलालपः,
कीलालपाः, कुणपः, कैकसेयः, कोणपः, कौणपः,
कव्यात् (द्), कव्यादः, क्षपाटः, खसात्मजः, खसा-
पुत्रः, जललोहितः, जातुधानः—कः, त्रिशिराः
(अस्), नक्तञ्चरः, नरविष्कणः, नरविष्कणः,
निकषात्मजः, निकसात्मजः, नीलाम्बरः, नृचक्षाः
(अस्), नैकषेयः, नैकसेयः, नैर्ऋतः, पलप्रियः,
पलादः—नः, पलाशः—शी (इन्), पिशिताशनः,
पुण्यजनः, पुरुषादः, पैशाचः प्रवाहिकः, भूतः,
रक्तग्रहः, रक्तग्रीवः, रक्षः (अस्) (न०),
रजनीचरः, रतविष्णुः, राक्षसः, रात्रिचरः,
१-२८

रात्रिञ्चरः, रात्रिबलः, रात्रिमटः, विक्षुरः,
विधुरः, विधुरः, शङ्कुः, शमनीषदः, सन्ध्याबलः,
समितीषदः, स्तब्धसम्भारः, हनुषः, हनूषः ।

रक्ष-पुरीषर्थायाः—निरक्षदेशः, पलभासूयस्थानम्,
रक्षः पुरी, राक्षसीपुरी, रावणराजधानी, लङ्का
(इयं कुमध्यगा), व्यक्षदेशः, अघुना 'सिलोन'
इति नाम्ना प्रसिद्धो देशः ।

रक्षःपितृप०—निर्ऋतिः (पु०) ।

रक्षोमातृप०—निकखा, निकषा, निकसा, निर्ऋती,
नैकषेयी, नैकसेयी ।

पिशाचप०—अनृजुः, कापिशेयः, कापीशेयः, दर्वः,
पिङ्गकः, पिण्डकः, पिशाचः ।

शरीरस्थधातुभेदाः—(१) रसः, (२) असूक्
(ज्), (३) मांसम्, (४) मेदः (स्), (५) अस्थि,
(६) मज्जा, (७) शुक्रम्, इत्येते शरीरस्थाः
सप्तधातवः स्युः । (१) रोम (न्), (२) त्वक्
(च्), (३) स्नायुर्वचैभिः सहिता दश धातवः
स्युः ।

रसधातुप०—अग्निसम्भवः, असूक्करः, आग्नेयः,
आहारेतेजः (स्), घनधातुः, महाधातुः, मूल-
धातुः, रसः, पट्टसासवः ।

रक्तप०—असूक् (ज्), अश्रम्, अलम्, आग्नेयम्,
आसुरम्, कीलालम्, क्षतजम्, प्राणदम्, मांस-
कारि (इन्), रक्तम्, रसतेजः (स्), रसभवम्,
रुधिरम्, लोहितम्, वाशिष्ठम्, विस्त्रम्,
शोणितम्, शोध्यम् ।

मांसप०—आमिषम्, आरटम्, उद्वः, उद्वसम्,
काश्यपम्, कीनम्, क्रव्यम्, जङ्गलम्, तरसम्,

पलम्, पललम्, पिशितम्, मांसम्, मेदस्कृत्
(त्) (न०), रक्ततेजः (स्), रक्तभवम्, लेप-
नम् । समारटम् ।

मांसलताप०—ग्रामिषलता, पेशी, पेश्यः
(स्त्री० ब०), मांसलता ।

मुख्यमांस (हृदय)प०—अग्रमांसम्, बुक्कः
(त्रि०), बुक्का (अन्), सुरसम्, हृत् (द),
हृदयम् ।

शुष्कमांसप०—उत्तप्तम्, वल्लुरम्, वल्लूरम् ।

पूयप०—दूष्यम्, पूयम्, 'पीप' इति भाषा ।

वसाप०—अस्थिकृत् (त्) (न०), गौतमम्,
मांसजम्, मांसतेजः, (स्), मेदः (स्) (न०),
वपा, वसा । 'चर्वी' इति भाषा ।

मस्तकस्नेहप०—गोदम् (पु० न०), गोदंम्,
मस्तकस्नेहः, मस्तिष्कः, मस्तुलुङ्गकः । 'मगज'
इति भाषा ।

हड्डप०—अस्थि (न०), कर्करः, कीकसम्, कुल्यम्,
देहधारकम्, भारद्वाजम्, मज्जकृत् (त्) (न०),
मांसपित्तम्, मेदस्तेजः (स्), मेदोजम्, श्वदयि-
तम्, सारः, हड्डम् । 'हड्डी' इति भाषा ।

मस्तकहड्डप०—किरोटिः—टी (स्त्री०) । मस्तक-
हड्डम् ।

वरुणप०—अपान्नायः, अपांपतिः, अप्पतिः,
अग्निवसद्या (अन्), अम्बुकान्तारः, अम्बुवासः,
अर्णवमन्दिरः, उद्दामः, कुण्डली (इन्), ऋग्यादः,
जम्बुकः, जम्बूकः, जलकान्तारः, जलपतिः, जल-
भूषणः, जलाधिदैवतः, जलेश्वरः, जीवनावासः,
दुन्दुभिः, दैत्यदेवः, नन्दपालः, परञ्जनः, पर-
१-२८

ञ्जयः, पश्चिमदिशापतिः, पाशापाणिः, पाशी
(इन्), प्रचेताः, (स्), प्रतीचीशः, प्रत्यगाशा-
पतिः, मकरवाहनः, मेघनादः, यादःपतिः,
यादसान्नायः, यादसम्पतिः, यादोनायः, रामः,
वः, वरणः, वरुणः, वामः, वारिलोमः, वारीश्वरः,
वार्याश्रयः, विलोमः, शीतलः, संवृतः सलि-
लेश्वरः, सुखाशः ।

वरुणवाहनप०—आलास्यः, कुम्भी (इन्),
कुम्भीरः, गोमुखः, जलसूकरः, तालुजिह्वः, नक्रः,
मकरः, महामुखः, शकुमुखः, शंखमुखः । 'नाकू'
'मगर' इति च भाषा ।

वरुणपत्नीप०—काहली, गौरी, तल्लिः—स्त्री ।

वारुणपुरीप०—गन्धवती, वरुणपुरी, सुखा ।

जलजन्तुप०—यादांसि (न० ब०) जलजन्तवः
(पु० ब०) ।

जलप०—प्रापः (स्त्री० ब०), अम्बु, जलम्,
तोयम्, पानीयम्, शेषस्तु विष्णो ।

समुद्रप०—अग्निः जलधिः, वरुणगृहः, वरुणा-
वासः, समुद्रः, सागरः, सिन्धुः, शेषस्तु विष्णो ।

नदीप०—अपगा, अग्वा, अर्णा, अपगा,
इरावती, ऋषिकुल्या, कर्षूः, कुल्या, कूलकूषा,
कूलवती, कृष्णा, गिरिजा, चञ्चला, चम्पला,

जम्बालिनी, जलधिगा, तटिनी, तरङ्गिणी, तलोदा,
द्वीपवती, धुनिः—नी, घेना, नदी, निम्नगा, निर्ऋ-
रिणी, निर्ऋरिणी, पयस्विनी, पर्वतजा, पार्वती,
माता (तृ), रुजाता, रोधवक्रा, रोधश्चक्रा,
रोधस्वती, रोधोवक्त्रा, रोधोवक्रा, रोधोवती,
बहा, बाहिनी, शिफा, शैबलिनी, शैबालिना,

समुद्रकान्ता, समुद्रगा, समुद्रदयिता, समुद्रस्त्री, सरस्वती, सरित् (त्), सस्त्रुत् (त्), सागरगा, सागरगामिनी, सिन्धुः सुनीरः, स्रवन्ती, स्रोताः (अस्), स्रोतस्वती, स्रोतस्विनी, स्रोतोवहा, स्रोत्या, हिरण्यवर्णा, ह्रदनी, ह्रादिनी ।

सरस्यप०—अण्डवः, अनिमिषः, आत्माशी (इत्), कण्टकी (इन्), कण्टकालः, कण्ठी (इन्), जलचरः, जलग्निकः, जलग्निकः, जलेशयः, भ्रूषः, तिमिः, पाठीनः, पृथुरोमा (अन्), मच्छः, मत्सः, मत्स्यः, माङ्गल्यदर्शनः, मीनः, मूकः, रोहितः, वल्कवान् (मनु०), विसारः, वैसारिणः, शंवरः, शकलिः, शकली (इन्), शकुनी (इन्), शकुली (इन्), शम्बरः, शलकी (इन्), शेवः, संधाचारी (इन्), स्थिरजिह्वः, स्वकुलक्षयः ।

तदन्त्येऽपि पर्यायाः—अग्निमेषः, अन्नरसोकाः (अस्), धनरसचरः, तुरस्कः, नीरनिकेतः, पाठीरः, पुष्करागारः, प्रोष्ठी (इन्), बलाहकरसागरः, शक्ली (इन्), शफरः, शफरी (इन्) ।

मदिराप०—अग्निजा, इरा, कल्यम्, कश्यम्, कादम्बरी, कापिशम्, कापिशायनम्, गन्धोत्तमा, देवसृष्टा, परिप्लुता, परिस्रुत् (त्), परिस्रुता, प्रसन्ता, मदना, मदिरा, मदिष्ठा, मद्यम्, मधु, माण्डीकम्, माण्डीकम्, वारुणी, शुण्डा, सुरा, स्वादुरसा, हलिप्रिया, हारहूरम्, हाला ।

वायुपर्यायाः—अक्षतिः, अग्निसखः, अक्षतिः, अजिरः, अञ्चतिः, अनवस्थानः, अनिलः, अवलीरः, अहिकान्तः, आत्मा (अन्), आवकः, आशुगः, उत्तरपश्चिमदिक्कोणाधिपतिः, कः,

कम्पलक्ष्मा (अन्), कम्पाकः, कर्त्ता (त्), क्षिपणुः, क्षिपतिः, खगः, खश्वासः, गन्धवहः, गन्धवाहः ही (इन्), चञ्चलः, चपलः, चलः, जगत्, जगत्प्राणः, जगद्वलः, जलकान्तारः, जवनः, जलदूषणः?, जीवनः, तरस्वी (इन्), दैत्यदेवः, धारः, धारावलिः, धूननः, धूनिध्वजः, ध्वजप्रहरणः, नभःप्राणः, नभःश्वासः, नभःस्वरः, नभस्वान् (मनु०), नभोजातः, निःपावः, नित्यगतिः, निश्वासकः, पः, पञ्चलक्ष्मा (अन्), पवनः, पवमानः, पश्चिमोत्तरदिक्कोणपतिः, पृथ्व्याकुलः, पृषताम्पतिः, पृषताश्वः, पृषदश्वः, प्रकम्पनः, प्रधावनः, प्रभञ्जनः, प्रवहः, प्राणः, फणिप्रियः, बलदेवः, भोगिकान्तः, मरुतः, मरुत् (त्), मर्कः, मलिम्लुचः, महाबलः, मातरिश्वा (अन्), मास्तः, मृगवाहनः, मेघकारकः, मेघारिः, मोटनः, यः युजिनः, लघुगः, लोलघण्टः, लोलपटः, लोहघनः, वः, वहः, वातः, वातगुल्मः, वातिः, वातूलः, वायुः, वासः वाहः, विः, विश्वप्ताः (आकारान्तः), विहगः, वेगी (इन्), शीघ्रः, शीतलः, शुचिः, शुषिलः, शुष्मिः, श्वसनः, श्वसितः, श्वसीनिः, श्वेतोदरः, संहर्षः, सदागतिः, समिरः, समीरः, समीरणः, सम्भूतः, सरः, सरयुः, सारः, सुखाशः, सुरालयः, सूदाकुः, सूमरः, स्तनूनः, स्पर्शः, स्पर्शनः, स्वकम्पनः, हरिः ।

वायुपुरीप०—गन्धवती, वातपूः, वायुपुरी ।

वायुबाहन (मृग)प०—अजिनयानि, कुरङ्गः, मृगः, वनायुः, वातायुः, वानायुः, शारङ्गः, सारङ्गः, हरिणः ।

वायुपुत्रभेदाः—(१) भीमसेनः, (२) हनुमान् (मनु०) इत्येते वायोर्द्वौ पुत्रौ स्तः ।

भीममातृप०—कुन्ती, पाण्डुवत्नी, पृथा ।

हनुमन्मातृप०—अञ्जना, अञ्जनावती ।

वायुभेदाः—(१) रूहः, (२) भूभूः, (३) चण्डः, (४) प्रचण्डश्चेत्येते वायोश्चत्वारो भेदाः स्युः ।

तदन्यभेदाः—(१) आवहः, (२) प्रवहः, (३) संवहः, (४) विवहः, (५) उद्वहः, (६) अतिवहः, (७) प्राणवहः, इत्येते वायोः सप्त भेदाः स्युः ।

‘मनान्तरे तभेदाः—(१) भूवायुः, (२) आवहः, (३) प्रवहः, (४) उद्वहः, (५) संवहः, (६) सुवहः, (७) परावहश्चेति । ‘सिद्धान्तशिरोमणी’ तु—(१) आवाहः, (२) प्रवहः, (३) उद्वहः, (४) संवहः, (५) सुवहः, (६) परिवहः, (७) परावहश्चेति सप्त भेदाः स्युः । अथ शरीरस्थाः प्राणादयः पञ्चवायवस्तत्क्रियाश्च यथा—

(१) प्राणः (हृदि) (अन्नप्रवेशनम्) । (२) अपानः (गुदे) (मूत्राद्युत्सर्गः) । (३) समानः (नाभिमण्डले) (अन्नादिपचनम्) । (४) उदानः (कण्ठदेशे) (भाषणादिः) । (५) व्यानः (सर्वशरीरगः) (निमेषादिः), इत्येते शरीरस्थवायोः पञ्चभेदास्तत्क्रियाश्च । अथ तस्य कृकरादयः पञ्च भेदास्तत्क्रियाश्च यथा—(१) कृकरः (क्षुत्करः), (२) देवदत्तः (जृम्भणकरः), (३) नागः (उद्गारकरः), (४) कूर्मः (उन्मीलननिमीलनकरः), (५) घनञ्जयः (पोषणकरः), इत्येते तस्य कृकरादयः सक्क्रियाः पञ्च भेदाः स्युः ।

वातसंहतिप०—आःसङ्गिनी, वातगुल्मः, वात-

मण्डली, वातसंहतिः, वाताली, वातुलः, वातूलः, वात्या । भाषायां तु ‘ववण्डर’, ‘बबूला’, इति च लौकिकम् ।

मृदुवातप०—चिञ्चलिकः मृदुवातः, लिट् (ह्), लेढा (ढ्), सौरतः ।

शिशिरतुंजवायुपर्यायो—पुटानिलः, शैशिरः ।

वसन्तुंजवायुप०—अमलपालिकः, दाक्षिणात्यः, मलयानिलः, वासन्तः ।

ग्रीष्मर्तुंजवायुप०—गरवायुः, ग्रीष्मः, चरवायुः, चारवायुः, निदाघजः, निदाघसमयानिलः ।

वर्षर्तुंजवायुप०—कङ्कावातः, भञ्जानिलः, भञ्जवातः, प्रावृषिजः, संकावातः, तवृष्टिकप्रावृ-
डभवानिलः,

शरदृतुजवायुप०—शरः, शारदः, सारणः ।

हेमन्तर्तुंजवायुप०—जारवायुः, हेमन्तः ।

कुबेरपर्यायाः—अर्हदुपासकः, अलकाधिपः, अष्ट-
दन्तः, इच्छावसुः, इलविलापुत्रः, ईशवयस्यः, ईशसखः, ईहावसुः, उत्तराशापतिः, एककुण्डलः, एकपिङ्गः, ऐलविलः, ऐडविडः, ऐडविलः ऐलः, ऐलविलः, किन्नरेशः, किन्नरेश्वरः, किम्पुरुषेश्वरः, किशाली (इन्), कुडः, कुतनुः, कुबेरः, कुशरीरः, कुहः, केकराक्षः, कैलासनाथः, कैलासोकाः, (अस्), गुहाकः, गुह्यकेशः, गुह्यकेश्वरः, त्रिपात् (इ), त्रिशिराः, (अस्), त्र्यम्बकसखः, द्रुमः, घनकेलः, घनदः, घनाधिपः, घनाध्यक्षः, घनी (इन्), घने-
श्वरः, नन्दीवृक्षः, नरवाहनः, निधानाध्यक्षः, निधानेशः, निधानाथः, निधिपालः, निधीश्वरः, नृषर्मा (अन्), पद्मलाञ्छनः, पराविद्धः, पिशा-

चकी (इन्), पुण्यजनेश्वरः, पौलस्त्यः, प्रमोदितः, बकः, मनुष्यधर्मा (अन्), मन्दः, महासत्त्वः, मायुराट् (ज्), यक्षः, यक्षराजः, यक्षराट्, (ज्), यक्षेश्वरः, रत्नकरः, रत्नगर्भः, रत्नहस्तः, राज-राजः, रुद्रसखः, वक्रनेत्रः, वटवासी (इन्), वटा-श्रयः, वसुः, वित्तेशः, विलः, वैश्रवणः, शम्भु-मित्रम्, श्रीकण्ठसखः, श्रीदः, श्रेष्ठः, सत्यसङ्गरः, सितोदरः, सुप्रसन्नः, सोमः, स्वेश्वरः, ह्यर्धक्षः, अर्हत्पर्यायाः—अर्हन् (त्), जिनः, शेषस्तु देवे ।

उपासकप०—आराधनाकरः, आराधनाकर्त्ता, उपासकः ।

कुबेरपुरीप०—अलका, कुबेरपुरी, प्रभा, वसुप्रभा, वसुसारा, वसुस्थली, वस्वोकसारा, वस्वोक-सारिका, वस्वोकसारा ।

अधिपप०—अधिपः, नाथः, स्वामी शेषस्तु रवौ

अष्टप०—अष्ट (अन्) (त्रि. ब.) ।

हन्तप०—दन्तः, दशनः, द्विजः, रदः, शेषस्त्वन्यत्र ।

इच्छाप०—अभिलाषः, आशंसा आशा, इच्छा, ईप्सा, ईहः, ईहा, कांक्षा, कामः, कामना, गर्दः, तृट् (ष्), तृष्णा, धनाया, मनोगती, मनोरथः, मनोराज्यम्, रुचिः, लिप्सा, लोभः, वशः, वाञ्छा, स्पृहा ।

वसु (धन) प०—प्रयः, ऋक्णम्, ऋक्ष्यम्, धुम्नम्, द्रविणम्, द्रव्यम्, धनम्, पूव्यम्, रिक्यम्, राः (रे), वसु, विटपः, वित्तम्, विभवः, सारम्, स्वम्, स्वापतेयम्, हिरण्यम् ।

घटिताघटितहेमरूप्यप०—प्रकुप्यम्, कोशम्,

कोशः, कोषः, हिरण्यम् ।

ताम्रादिकप०—कुप्यम् ।

आहत (मुद्रित) कुप्याकुप्यप०—रूप्यम् ।

निधिपर्यायाः—कुनाभिः, गूढकोशः, निधानम्,

निधिः, रत्नकोशः, वर्णकविः, शेवधिः, सेवधिः ।

निधिभेदाः—(१) पद्मः, (२) महामद्यः, (३)

शंखः, (४) मकरः, (५) कच्छपः, (६) मुकुन्दः,

(७) कुनन्दः, (८) नीलः, (९) खर्वः (चर्वाः)

(अस्), इत्येते निधेर्नवभेदाः स्युः ।

निक्षेपपर्यायाः—उपनिधिः, निक्षेपः, न्यस्तकः, न्यासः, स्थाप्यः 'धरोहर' इतिभाषा ।

कुत्सितप०—कु (अ०), कुत्सितम् ।

बेर (शरीर) प०—अङ्गम् कलेवरम्, कायः तनुः बेरम्, शरीरम्, शेषस्तु गरुडे ।

कुबेरपत्नीप०—ऋद्धिः, कुबेरपत्नी, धनददारा ।

कुबेरमातृप०—इडविला, इलविला, कुबेराम्बा ।

कुबेरपितृप०—कुबेरजनकः, पौलस्त्यः, विश्रवाः,

कुबेरभ्रातृप०—दशकण्ठः, मेघनादजनकः, रावणः ।

कुबेरस्थानप०—कैलासः, रजताचलः, हराद्रिः, शेषस्तु शिवे ।

कुबेरमानप०—पुष्पम्, पुष्पकम् ।

कुबेरसारथिप०—मायुराजः ।

कुबेरोद्यानप०—चैत्ररथम् ।

कुबेरपुत्रभेदी—(१) नलकूबरः, (२) मणिग्रावः (माणिग्रीतः), इत्येते कुबेरस्य द्वौ पुत्रौ स्तः ।

किन्नरप०—प्रदवमुक्तः, किन्नरः, किम्पुरुषः, तुरङ्गवदनः मयुः ।

यक्षप०—खाशेयः, गुह्यकः पुण्यजनः, यक्षः, राजा

(ग्रन्), वटवासी (इन्) ।

गुह्यकप०— कुबेरनिधिरक्षकः, गुह्यकः, देवजनः, माणिचरिः ।

तन्मास्मानि— जीमूतवाहनः, मणिभद्र इत्यादयः ।

गन्धर्वपर्यायाः— गन्धर्वः, गातुः, गान्धर्वः, गीत-
मोदी (इन्), दिव्यगायनः, देवगायनः, सुरगायनः,
स्वर्गगायकः, हरिणनर्तकः ।

गन्धर्वभेदा— (१) चित्ररथः, (२) तुम्बुरुः,
(३) वसुरुचिः, (४) विश्वावसुः, (५) वृषणाश्वः,
(६) हहाः (हाहाः, हाहाः (स्) (७) हाहाहूहूः (८)
हुहुः (हूहूः), इत्यादयो गन्धर्वाणां भेदाः स्युः ।

कुबेरवाहन (मनुष्य) प०— नरः, मनुजः,
मानवः शेषस्तु देवे ।

ईशानपर्यायाः— ईशः, ईशानः, ईशानकोणाधिपतिः,
रुद्रः शङ्करः, शिवः, शेषस्तु शिवे । अयमेकादश-
रुद्रान्तर्गतो रुद्रविशेषः ।

ईशानपुरीप०— ईशपुरी, ईशानपुरी, यशोवती ।

इति श्रीमुकुन्ददेवज्ञविरचिते ज्योतिषशब्दकोषे

षोडशो विक्षपालवर्गः समाप्तिसमस्तः ।

पुरवर्गः—

पुरपर्यायाः— अग्निष्ठानम्, द्रंगः, नगरम्, नगरी,
निगमः, निवेशनम्, पटभेदनम्, पट्टनम्, पट्टनी,
पत्तनम्, पुटः, पुटभेदनम्, पूः (र्) (स्त्री०),
पुरम्, पुरिः, पुरी, स्थानम् (शहर) इति भाषा ।

पण्यप०— क्रयविक्रयद्वयम्, क्रयविक्रयवस्तु ।

पण्यभूष०— प्रारीहः, क्रयविक्रयस्थानम्, क्रयारोहः,
ग्राममुखम्, जन्मम्, पण्यभूः, हट्टः, हट्टक्रयः,
(‘खरीदने बेचने का स्थान’ इति भाषा) ।

पण्यशालाप०— अट्टः, प्रापणः, निषद्या, पण्यवि-
क्रयशाला, पण्यवीथिका, पण्यवीथी, पण्यशालम्-
ला । विपणिः— गी, संवातः, हट्टः, ‘बाजार’
‘दुकान’ इति च भाषा ।

पण्यार्घप०— क्रयविक्रयद्वयार्घः, क्रयविक्रय-
वस्त्वर्घः ।

वैश्यप०— आर्यः, ऊरव्यः, ऊरजः, भूमिस्पृक्
(श्), विट्, वैश्यः, ‘वनियां, इति भाषा ।

तद्वृत्तिभेदाः— (१) वाणिज्यम् (व्यापारः), (२)
पाशुपाल्यम् (जानवर पालना), (३) कर्षणम्
(खेती), चेति वैश्यानां तिस्रो वृत्तयः स्युः ।

प्राजीविकाप०— प्राजीवः, प्राजीविका, जी-
नम्, जीविका, वार्ता, वृत्तिः, वेतनम् । ‘रोजगार’
इति भाषा ।

वणिक्प०— प्रापणिकः, क्रयविक्रयकः, क्रयविक्र-
कर्ता (तृ), क्रयविक्रयी (इन्), चङ्गणः, नागरः,
निगमः, निमुटः, नैगमः, पणिः, पणी (इन्),
पण्याजीवः, प्रापणिकः, वणिक् (ज्) वंदेशिकः,
वेदेहः वेदेहकः, व्यापारी (इन्), सार्धवाहः,
(‘वनियां’ ‘वनजारा’ ‘व्यापारी’ इति च भाषा) ।

वणिग्गृहप०— पणिकः, वणिग्गृहम्, ‘वनिये का
घर’ इति भाषा ।

वाणिज्यप०— क्रयविक्रयः, वणिज्या, वाणिज्यम्,
सत्यानृतम् । ‘वणज’ इति भाषा ।

क्रयप०— क्रयः, क्रयुकः, क्रेणी (इन्), प्रक्रयः,

भेटकः । 'खरीदना' इति भाषा ।

विक्रयप०—पणः, विक्रयः, विपणः । 'बेचना' इति भाषा ।

क्रायकप०—क्रयकर्ता (तृ०), क्रयिकः, क्रयी (इन्), क्रायकः, क्रेता (तृ), 'मोल लेने वाला' 'खरीदने वाला' इति च भाषा ।

विक्रायकप०—विक्रयकर्ता (तृ०) विक्रयिकः, विक्रयी (इन्), विक्रायकः, विक्रेता (तृ) । 'बेचने वाला' इति भाषा ।

क्रयाणकप०—क्रयाणकम् । 'खरीदी हुई वस्तु' इति भाषा ।

विक्रयाणकप०—विक्रयाणकम् । 'बेचने के लिए रखी हुई वस्तु' इति भाषा ।

विक्रेयपदायाः—पणित्यम्, पण्यम्, विक्रेयम् । 'बिकने की वस्तु' इति भाषा ।

मूल्यप०—ग्रहः, अवक्रयः, भाटकः, मूल्यम्, वक्रयः, वस्तुः, (पु० न०), 'बिकने की वस्तुओं का मोल' इति भाषा ।

क्रेयप०—क्रेयम् (त्रि०). क्रेतव्यमात्रकम् । 'खरीदने योग्य वस्तु' इति भाषा ।

क्रय्यप०—क्रय्यम् (त्रि०) 'बेचने के लिए (प्रसारित) बाजार में फैलाई हुई वस्तु' इति भाषा ।

विनिमयप०—निमयः, निमेयः, नैमेयः, परावर्तः, परिदत्तम्, परि(री)दानम्, परि(री)वर्तः, परिवर्तनम्, परिवृत्तिः, परीवर्तः—नम्, प्रति-दानम्, प्रतिहारः विनिमयः, विमयः, विमेय, वैमेयः, व्यतिहारः, 'हेरा फेरी' 'अदला-बदली' १-२८

इति च भाषा ।

सत्यापनप०—सत्यङ्कारः, सत्याकृतिः, सत्यापनम्, 'वयाना' 'साई' इति च भाषा ।

मूलधनप०—नीविः, नीवी, पण्यद्रव्यम्, परिपणः, भाण्डम्, मूलद्रव्यम्, मूलधनम्, वणिङ्मूलधनम्, 'पू'जी' 'मूलधन' इति च भाषा ।

लाभप०—अधिकम्, फलम्, लाभः, 'लाम' 'नफा' 'मुनाफा' इति च भाषा ।

निक्षेपप०—उपनिधिः, निक्षेपः, ग्यासः । 'धरो-हरि' 'थाती' इति च भाषा ।

न्यासापणप०—तदर्पणम्, न्यासापणम्, प्रति (ती)दानम्, परि (री)दानम् । धरोहरि लौटाना' इति भाषा ।

महर्षप०—महर्षः । 'महंगा' इति भाषा ।

महर्घताप०—महर्घता, महर्घत्वम् । 'महंगाई' इति भाषा ।

महर्घ्यताप०—महर्घ्यता, अधिकभूतत्वम् ।

महार्घप०—महार्घः (त्रि०), महामूल्यम् ।

महार्घ्यप०—महार्घ्यः (त्रि०), मूल्यवान्, 'वेश कीमती' इति भाषा ।

समताप०—तु-यता, समता, समत्वम्, सम नता, सादृश्यम्, साम्यम् ।

समर्घप०—समर्घः (त्रि०), 'सस्ता' 'मंदा' इति च भाषा ।

समर्घताप०—समर्घता (स्त्री०), समर्घत्वम् (न०), 'सस्ताई' 'मंदगी' इति च भाषा ।

ऋणप०—अपमित्यकम्, उद्धारः, ऋणम्, पय्यु-दञ्चनम्, 'उधार' 'कर्ज लेना' इति च भाषा ।

वृद्ध्याजीवप०—कुसीदिकः, द्वैगुणिकः, बाधुषिः, बाधुषिकः, बाधुषी (इन्), 'व्याजखोर' इति भाषा ।

कुसीदप०—अर्थप्रयोगः, कुशीदम्, कुषीदम्, कुसीदम्, वृद्धिजीवनम् वृद्धिजीविका । 'व्याज का घन्धा' 'व्याज का व्यापार' इति च भाषा ।

वृद्धिप०—वृद्धिः (स्त्री०), कलन्तरम् (न०), 'सूद 'लाभ' 'व्यज' इति च भाषा ।

चयप०—उपचयः, ऋद्धिः, एषा, चयः, चितिः, वृद्धिः ।

क्षतिप०—अपचयः, अपहरः, अपायः, क्षतिः, क्षयः, नाशः, विरतिः, हानिः ।

बन्धकप०—अधिः (स्त्री०) अधिकः, प्रणयः, बन्धः, बन्धकः । 'गिरवी' 'बन्धक' इति च भाषा ।

इति धीमुकुन्दैवज्ञविरचिते ज्योतिषशब्दकोषे
सप्तदश पुरवर्गः समाप्तमगमत् ।

प्रकीर्णवर्गः —

उक्तप०^१—अभिहितः, आख्यातः, ईरितः, उक्तः, उच्चारतः, उच्चारितः, उद हृतः, उदितः, उदीरितः, उद्दिष्टः, उपदिष्टः, कथितः, कलितः, कीर्तितः, रूपातः, गदितः, जल्पितः, निगदितः, निरुक्तः, निर्दिष्टः, परिकीर्तितः, परिगदितः, परिजल्पितः, प्रकीर्तितः, प्रजल्पितः, प्रणिगदितः, प्रदिष्टः, प्रोक्तः, भाणतः, भाषितः, लपितः,

विनिर्दिष्टः, विहितः, संकीर्तितः, समीरितः, समुदाहृतः, समुदिनः, समुदीरितः, समुद्गीर्णः, संप्रोक्तः । एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

कथनप०^२—अभिधानम्, उच्चारणम्, कथनम्, कथा (स्त्री०), गदनम्, जलनम्, भणनम्, भाषणम्, लपनम् वचनम्, वदनम् वाचनम् । एते क्लीबलिङ्गाः स्युः ।

वाच्यप०^३—अभिधेयः, उच्चारणीयः, उच्चारितव्यः, उच्चार्य्यः, कथनीयः, कथितव्यः, कथ्यः, गदनीयः, गदितव्यः, गद्यः, जलनीयः, जल्पितव्यः, जल्प्यः निर्देशनीयः, निर्देश्यः, निर्दिष्टव्यः, भणनीयः, भणितव्यः, भण्यः, भाषणीयः, भाषितव्यः, भाष्यः, लपनीयः, लपितव्यः, लप्यः, वक्तव्यः, वचनीयः, वदनीयः, वदितव्यः, वद्यः, वाच्यः, विनिर्देश्यः । एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

वाचकप०^४—अभिधायकः, वक्ता (क्त्), वाचकः । एते त्रिलिङ्गाः ।

उक्तवाचकावययप०^५—उक्त्वा, उच्चर्य्य, उदिप्त्वा, कथयित्वा, जल्पित्वा, प्रवक्ष्य, प्रजल्प्य, प्रलप्य, भणित्वा, भाषयित्वा, लपित्वा सनप्य, समुच्चार्य्य, समुदर्य्य, सम्भण्य, सम्भाष्य । एते ङगयाः ।

उच्चर्य्यमाणप०^६—उच्चर्य्यमाणः, कथामनः, जल्पयमानः, निर्दिश्यमानः, भण्यमानः, भाष्यमाणः, लप्यमानः, वक्ष्यमाणः । एते त्रिलिङ्गाः ।

अवगतवाचकशब्दाः^७—अवगतः, अवसितः, आल-

(१) कहा, कहा हुआ (२) कहना (३) कहने योग्य (४) बोलने वाला (५) कह कर (६) उच्चारण किया जाने वाला, कहा जाने वाला (७) जाना, जाना हुआ ।

क्षितः, ज्ञातः, परिगतः, परिज्ञातः, प्रतिपन्नः, प्रतीतः, प्रमितः, बुद्धः, बुधितः, मतः, मनितः, विज्ञातः, विदितः, सितः, एते त्रिलिङ्गाः ।

ज्ञातव्यवाचकप०^१—अवगन्तव्यः, ज्ञातव्यः, शातु-
महं, ज्ञातुयोग्यः, ज्ञानकर्म, ज्ञानविषयम्, ज्ञेयः,
प्रतिपाद्यम्, प्रत्येतव्यः, बोधनीयः, बोधयोग्यः,
बोधितव्यः, बोद्धव्यः, बोध्यः, विज्ञातव्यः, विज्ञेयः,
वेदनीयः, वेदितव्यः, वेदितुयोग्यः, वेद्यः, संवेद्यः ।
एते त्रिलिङ्गाः ।

ज्ञात्वाव्ययवाचकशब्दाः^२—अवगम्य, ज्ञत्वा,
प्रबोध्य, बुद्ध्वा, विज्ञाय । एतेऽव्ययाः ।
ज्ञापितप०^३—ज्ञापितः, प्रबोधितः, बोधितः,
वेदितः, सूचितः (त्रि०) ।

ज्ञापितव्यप०^४—ज्ञापनीयः, ज्ञापितव्यः, ज्ञाप्यः
एते त्रि० ।

स्मृतपयथाः^५—कृतस्मरणम्, संस्मृतः, स्मृतः,
स्मृतिविषयः ।

स्मरणीयप०^६—संस्मरणीयः, संस्मर्तव्यः,
संस्मर्यः, स्मरणीयः, स्मर्तव्यः स्मर्यः । एते (त्रि०) ।

स्मृत्वाव्ययप०^७—संस्मृत्य, स्मृत्वा । एतावदव्ययी ।
स्मृतिप०^८—आध्यानम् (न०), चर्चा (स्त्री०),
चिन्तनम् (न०), चिन्ता (स्त्री०), चिन्तिया

(स्त्री०), ध्यानम् (न०), स्मरणम् (न०),
स्मृतिः (स्त्री०) ।

विचारप०^९—चर्चा (स्त्री०), चिन्तनम् (न०),
ज्ञानम् (न०), विचारः, (पुं०), विचारणम् (न०),
विचारणा (स्त्री०) विचिन्तनम् (न०), वित्तिः
(स्त्री०), सख्या (स्त्री०) ।

चिन्तितप०^{१०}—चिन्तितः, विचारितः, वित्तम्,
विन्नम् (त्रि०) ।

चिन्तनीयप०^{११}—चिन्तनीयः, चिन्तितव्यः,
चिन्त्यः, निरूपणीयः, निरूपितव्यः, निरूप्यः,
परिचिन्तनीयः, परिचिन्तितव्यः, परिचिन्त्यः,
विचारणीयः, विचारितव्यः, विचार्यः, विभा-
वनीयः, विभावितव्यः, विभाव्यः, सञ्चिन्तनीयः
सञ्चिन्तितव्यः, सञ्चिन्त्यः (त्रि०) ।

चिन्त्यमानप०^{१२}—चिन्त्यमानः, निरूप्यमाणः, विचा-
र्यमाणः, विचिन्त्यमानः, विभाव्यमानः (त्रि०) ।

चिन्तयित्वाव्ययप०^{१३}—चिन्तयित्वा, परिचिन्त्य,
प्रविचार्य, विचार्य, विचिन्त्य, सञ्चिन्त्य
(अ०) ।

कल्पितप०^{१४}—कल्पितः, परिकल्पितः, प्रकल्पितः
(त्रि०) ।

कल्पनीयप०^{१५}—कल्पनीयः, कल्पितव्यः, कल्प्यः,

- (१) जानने योग्य (२) 'ब्रह्मागरे पामरव्योमवासे प्रत्येतव्या नुः क्षतिर्ब्रह्मिणस्य' । इति ग्रन्थकारः ।
(३) जान कर । (४) सूचित, जनाया हुआ, बतलाया हुआ । (५) जो बतलाने के योग्य हो, समझाने योग्य
(६) याद किया हुआ (७) स्मरण (याद) करने योग्य (८) याद कर (९) स्मरणशक्ति, याददाश्त ।
(१०) सोचना, विचारना, खयाल । (११) सोचा हुआ, विचार हुआ (१२) सोचने योग्य, (१३) विचारने
योग्य । (१४) विचार कर, (१५) कल्पना किया हुआ । (१६) कल्पना करने योग्य ।

परिकल्पनीयः, परिकल्पितव्यः, परिकल्प्यः, उत्सर्जनम् (न०), त्यागः (पुं), ददनम् (न०), प्रकल्पनीयः, प्रकल्पितव्यः, प्रकल्प्यः (त्रि०) । दानम्, निर्वपणम्, निर्वीपणम्, प्रदेशनम्, ऊहप०^१—ग्रध्याहारः (पुं०), उन्नयनम् (न०), प्रादेशनम्, वितरणम्, विश्राणनम्, विसर्जनम्, ऊहः (पुं०), ऊहनम् (न०), ऊहा (स्त्री०), विहायिनम्, स्पर्शनम् । इह ददनत उत्तरे सर्वे तर्कः, (पुं०), परामशः (पुं०), वितर्कः (पुं०), क्लीबलिङ्गाः । वितर्कणम् (न०), विमशनम् (न०) ।

ऊहितप०^२—ऊहितः, तर्कितः (त्रि०) ।

ऊहनीयप०^३—ऊहनीयः, ऊहितव्यः, ऊहाः, तर्कणीयः, तर्कितव्यः, तर्क्यः (त्रि०) ।

तर्कयित्वाप०^४—तर्कयित्वा, प्रोह्य, सन्तर्क्य, समुह्य (अ०) ।

अपोहप०^५—अपोहः (पुं), तर्कनिराकरणम् (न०), वितर्काभावः (पुं०) ।

गतप०^६—अतीतः, इतः, गतः, प्रगतः, प्रयातः । यातः, विगतः, वीतः, व्यतीतः (त्रि०) ।

गन्तव्यप०^७—गन्तव्यः, गन्तुमर्हः गन्तुयोग्यः, गमनीयः, गम्यः, गम्यमानः (त्रि०) ।

गत्वाप०^८—इत्वा, गत्वा यात्वा (अ०) ।

गमनप०^९—गमनम् (न०), प्रयाणम् (न०), यात्रा (स्त्री०) ।

शेषस्त्वन्वयः ।

दानप०^{१०}—अहतिः (स्त्री०), अपवर्जनम् (न०), (पुं०) ।

(त्रि०) ।

हेयप०^{११}—हेयः पात्यः हातव्यः, त्याज्यः, (त्रि०), (छोडने योग्य) ।

दातव्यप०^{१२}—दातव्यः, दानः, दानीयः देयः, प्रदेयः, वितरणीयः, वितर्तव्यः वितर्त्यः (त्रि०) ।

दत्वाव्ययप०^{१३}—दत्वा, वितर्त्य, संदाय (अ०) ।

समाप्तप०^{१४}—अवसितः, वसितः, समापन्नः, समाप्तः समाप्तिङ्गन्तः, सितः (त्रि०) ।

समाप्तिप०^{१५}—अवसानम् (न०), समापन्नम् (न०), समाप्तिः (स्त्री०), समाप्तिका (स्त्री०) ।

समापनीयप०^{१६}—समापनीयः, समापितव्यः, समाप्यः (त्रि०) ।

समाप्यव्ययप०^{१७}—समाप्य (अ०), समाप्ति प्राप्येश्यर्थे ।

प्रदर्शितप०^{१८}—दिष्टः, प्रदर्शितः प्रदिष्टः (त्रि०) ।

उपोद्घातप०^{१९}—उदाहारः, उपक्रमः, उपोद्घातः

(१) अनुमान, अटकल । (२) अटकल किया हुआ अनुमान किया हुआ । (३) अनुमान के योग्य, अटकल के योग्य (४) अटकल कर, अनुमान करके । (५) तर्क को दूर करना । (६) गया, गया हुआ । (७) जाने योग्य । (८) जाकर । (९) जाना । (१०) बेना । (११) दिया, दिया हुआ, बांटा हुआ । (१२) देने योग्य । (१३) नवकदान (देने) विशेषनाम्न्याम्, इ० जा० अ० । (१४-१५) 'वर्तमानार्थके' बेया, न० ज० । 'बेयाः । स्थषी-प्रफलवत्कुटुम्बयोः, इति । 'वेयं तच्चरमरुणे विलिप्तकासु, इति च प्र० ला० । 'वेयं=यथागतं धनं कार्यमित्यर्थः । (१३) बेकर । (१४) समाप्त हुआ, पूरा हुआ । (१५) पूर्ति, सम्पूर्ण । (१६) समाप्ति के योग्य । (१७) समाप्त कर । (१८) बिल्लालाया हुआ । (१९) ग्रन्थ का आरम्भ वा कार्यारम्भ ।

उदाहरणप०—उदाहरणम् (न०), उदाहृतिः (स्त्री) ।

नित्यप० अजलम्, अनवरतम्, अनारतम्, अनिरम्, अविश्रुतम्, अश्रान्तम्, असक्तम्, नित्यम्, संसक्तम्, सततम्, सन्ततम् । क्रिय विशेषणत्वे एषां बलीब वम् । द्रव्यविशेषणत्वे तु वाच्य (त्रि०) लिङ्गत्वम्, जं यति ।

अतिशयप० अतिमर्यादम्, अतिमात्रम्, अतिबलम् अतिशयः (पुं०), अत्यर्थम्, उत्कर्षः (पुं०) उद्गढम्, एकान्तम्, गढम्, तीव्रम्, दढम्, नितान्तम्, निर्भरः (पुं०) बाढम्, भरः (पुं०) भृशम् ।

अत्रविशेषः—

अतिमर्यादमित्यारम्भ्य भृशशब्दपर्यन्तं नपुंसकलिङ्गे यदुक्तं तत्तु असत्त्वे द्रव्यवृत्तित्वाभावे एव ज्ञेयम् । यथा—शीघ्रं जुहोति । शीघ्रं कृतवन् । भृशं मूर्खः । भृशं याति । सततं भुङ्क्ते, इति क्रिया-विशेषणत्वे एषां शीघ्रादीनां मध्ये यत्सत्त्वगमि द्रव्यवृत्ति तत् त्रिषु । तस्य द्रव्यस्य यत्लिङ्गं तदेवायेत्यर्थः । यथा—शीघ्रा धेनु, शीघ्रा जरा । शीघ्रो मृत्युः, शीघ्रो वृषः । शीघ्रं वयः, शीघ्रं गमनम् । अतिशयोत्कर्षनिर्भरभराणां सत्त्वगमित्वं नास्ति । नित्यं पुंस्त्वम् ।

क्रमपर्यायाः—अनुक्रमः (पुं०), अनुपूर्विका (स्त्री०), अनुपूर्वी (स्त्री०) आनुपूर्व्यम् (न०), आनुबन् (त्रि०) आनुवृत्तिः (स्त्री०), क्रमः (पुं०), परिराटिः—टो (स्त्री०) पर्याय (पुं०), उत्क्रमप०—अक्रमः, उत्क्रमः, क्रमविपर्ययः, व्यतिक्रमः, व्युत्क्रमः एते पुल्लिङ्गाः ।

अतिक्रमप०—अतिक्रमः, अतिपातः, उपात्ययः, पययः ।

व्यतिक्रमप०—विपर्ययः (पुं०), विपर्यायः (पुं०) विपर्यायः (पुं०), वैपरीत्यम् (न०), व्यतिक्रमः (पुं०), व्यत्ययः (पुं०), व्यत्यस्तः (त्रि०), व्यत्यासः (पुं०) ।

विपरीतप०—अपष्ठु, अपष्ठुम्, अपमव्यम्, प्रतिफलम्, प्रतिरोधम्, पीतिन्, असव्यम्, वामम्, विलोमम्, एते बलीबलिङ्गाः । व्यस्तः (त्रि०) । शरीरस्य वामभागप०—वामम्, सव्यम् ।

शरीरस्य दक्षिणभागप०—अपसव्यम्, दक्षिणाङ्गम् ।

प्रथमप०—अग्रम्, आदिः, आदिमम्, आद्यम्, पूर्वः, पोरस्त्यम्, प्रथमम्, एते त्रिलिङ्गाः । प्रक् (अ०) ।

मध्यमप०—मध्यम्, मध्यन्दिनम्, मध्यमम्, मध्यमीयस्, मध्यन्दिनम्, माध्यमम् ।

(१) गणित की किस्म या बुध्दान्त (मिशाल) । (२) नित्य, निरन्तर, सतत, सर्वदा । (३) अधिकता (बहुतायता) । (४) यथाक्रम (सिलसिला), (५) विपरीतभाव, नियमविरुद्धता । (६) विरुद्ध-व्यवहार, नियम वा मर्यादा उल्लंघन (७) विपर्यय, क्रमानुसार न होने वाला । (८) विरुद्ध (उलटा) । (९) बायां अंग, (१०) दाहिना अंग । (११) पहला, (१२) बीच ।

'अन्त्यप०—अन्तः, अन्तिमम्, अन्त्यम्, चरमम्, जघन्यम्, पश्चिमम्, पाश्चात्यम् ।

अन्तरालप०—अन्तरालम्, विचालम्, शेषस्त्व-
न्यत्र ।

अन्तरप०—अन्तरम्, मध्यम्, शेषः त्वग्यत्र ।

'निरन्तरप०—घनम् निविडम्, निरन्तरम्, सान्द्रम् ।

पंक्तिप०—आलिः ली, आवलिः-ली, ततिः, कोरणी, पंक्तिः, माला, राजिः, लेखा, वीधी, श्रेणिः णी ।

संलग्नप०—अनन्तरम्, अपटान्तरम्, अपदान्तरम्, अव्यवहिनम्, संलग्नम्, संसक्तम् ।

अधीनप०—अधीनः, आयत्तः, गृह्यकः, नाथ-
वान् (मनु०), निघ्नः, परच्छन्दः, परतंत्रः, परवशः परवान् (मनु०), पराधीनः, परायत्तः, वशः । एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

समीपप०—अन्तिकम्, अभितः (स्) (अ०), अभ्यग्रम्, अभ्यर्णम्, अभ्याशम्, अभ्यासः, आस-
न्नम्, उपकण्ठम्, उपान्तम्, निकटम्, पार्श्वम्, सदेशम्, सनीडम्, सन्निकर्षः, सन्निकृष्टम्, सन्नि-
धानम्, सन्तिविः, समर्थादम्, समीपम्, सविधम्, सवेशः, समीपम् ।

विरलप०—तनु, पेलवम्, विरलम् ।

ह्रस्वप०—कुञ्जम्, खर्वम्, नीचः, नीची, (स्त्री.),
न्यक् (ञ्च्) (न०) चान्तः । मन्थरम्, लघु,
ह्रस्वः ।

उन्नतप०—उच्चम्, उच्छ्रितम्, उदग्रम्, उद्धुरम्,
उन्नतः, तुङ्गः, प्रांशुः ।

वीर्घप०—आयतम्, दीर्घम् ।

विस्तीर्णप०—उरु, गुरु, ततम्, पृथु पृथुनम्, बहु,
बृहत् (त्) (न०), महत् (त्) (न०), वडूम्,
वरिष्ठम्, विवटम्, विपुलम्, विशङ्कटम्, विशा-
लम् विस्तीर्णम् स्फारम् ।

स्थूलप०—पीनः, पीवा (अन्), स्त्रीपुंयोस्तु
प वा पीवरः, स्थूलः ।

अधिकप०—अतिरिक्तः, अधिकः, पुष्टः, प्रपुष्टः,
समधिकश्चैते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

अल्पप०—अल्पः, क्षुल्लम्, क्षुल्लकम्, स्तोकः ।

अत्यल्पप०—अणीयः (ऽस), अल्पिष्ठः, अल्पीयः
(अस्), कनीयः (अस्) ।

सूक्ष्मप०—अणुः, कणः, कृशम्, क्षुद्रम्, तनुः, तलि-
नम्, तुच्छम्, त्रुटिः-टी, दभ्रम्, पेलवम्, मात्रा,
लवः, लशः, श्लक्ष्णम्, सूक्ष्मम् ।

बहुलप०—अदभ्रम्, पुरहम्, पुरु, पुरुहम् । पुरुहः
पुरुह्वी । लकीवे तु पुरुह्व । पुष्कलम्, प्रचुरम्,
प्रभूतम्, प्राज्यम्, बहुः, बहुलम्, भूयः (अस्),
भूयिष्ठम्, भूरि, स्फारम्, स्फिरम् ।

अनेकप०—अनेकः, उच्चावचम्, नैकः, नाना-
प्रकारम्, बहुः, नैकविधम्, बहुविधम् ।

नानारूपप०—नानारूपः, नानाविधः, पृथ-
ग्रूपः, पृथग्विधः, बहुरूपः, बहुविधः, विविधः ।
एते त्रिलिङ्गाः ।

समान(तुल्य)प०—तुल्यः, सदृक्(श्), सदृशः,
सदृशः, सधर्मा (अन्), सन्निभः, समः, समानः,
सरूपः, सवर्णः, साधारणः, अमी वाच्य-

लिङ्गाः सन्ति ।

उत्तरपदस्थसदृशप०—उपमा, कल्पः, निभः, नीकाशः, प्रकारः, प्रकाशः, प्रख्यः, प्रतिकाशः, प्रतिमः, प्रतीकाशः, भूतः, रूपम्, सङ्काशश्चैते उपमादय उत्तरपदस्था वाच्यलिङ्गाः स्युः ।

यथा—पितृनिभः पुत्रः नित्यसमासोऽयं पित्रा सदृश इत्यर्थः । मातृनिभा कन्या मातुः सदृशीत्यर्थः । पितृभूतः, पितृरूपः, पितृकल्पो वा पुत्रः । 'चन्द्रप्रख्यम्' मुखम् । 'काशसङ्काशकेशः' इति ।

तुलितप०—उन्मितम्, तुलितम्, तुल्यम्, परिमितम्, प्रमः, प्रमाणम्, प्रमितम्, समानम्, सम्मितम् ।

दोषप०—दूषणम् (न०), दोषः (पुं०) ।

दूषितप०—अभिशास्तः, क्षारितः, प्राप्तदोषः, वाच्यम् (त्रि०),

दूष्यप०—दूषणीयः, दूषितव्यः, दूष्यः (त्रि०) ।

दुष्टप०—दुष्टम्, दोषभाक् (ज्), दोषयुक्तः, दोषवान् (मतु०), दोषी (इन्) (त्रि०) ।

त्याज्यप०—त्याज्यम्, परिवर्जनीयम्, परिवर्जितव्यम्, परिवर्ज्यम्, वर्जनीयम्, वर्जितव्यम्, वर्ज्यम्, विवर्जनीयम्, विवर्जितव्यम्, विवर्ज्यम् (त्रि०) ।

वर्जनप०—निषिद्धिः, निषेधः, निवर्तनम्, प्रतिषेधः, वर्जनम् ।

वर्जितप०—निषिद्धम्, नेष्टम्, वर्जितम्, विवर्जितम् ।

निन्दाप०—अपवादः, अवर्णः, उपक्रोशः, कुप्सा, क्षेपः, गर्हः, गहंणम्, गर्हा, जुगुप्सनम्, गुप्सा,

धिक्रिया, निन्दा, निर्वादः, परि (री) वादः ।

निन्दितप०—गहितम्, धिक्कृतम्, निन्दायुक्तम्, निन्दितम् (त्रि०) ।

निन्धप०—निन्दनीयः, निन्दितव्यः, निन्धः (त्रि०), अधमप०—अणकम्, अधमम्, अपकृष्टम्, अपशदम्, अवन्त (त्), अवधम्, अवयम्, आणकः, कपूयः, काण्डम्, कुत्सितम्, कुपूयम्, खेटम्, गह्वम्, चेलम्, निकृष्टम्, पापम्, प्रतिकृष्टम्, ब्रुवम्, याप्यम्, याव्यम्, रेपः, रेपः (अस्), रेफः । मध्यवर्तिप०—मध्यः, मध्यमः, मध्यवर्ति (इन्), समः, समानः एते त्रिलिङ्गाः ।

गौणप०—अप्रधानम्, अप्राग्यम्, अमुख्यम्, उपसर्जनम्, उपाग्रम्, गुणम् । एते त्रिलिङ्गाः ।

प्रधानप०—अग्रम्, अग्रणीः, अग्रिमम्, अग्रिमः, अग्रेसरम्, अग्र्यम्, अनवरार्थ्य—ध्वम्, अनुत्तमम्, अनुत्तर्गम्, उत्तमम्, ग्रामणीः, जात्यम्, परम्, परार्थ्य—ध्वम्, पुरोगम्, प्रकृष्टम्, प्रधानम्, प्रमुखम्, प्रवरम्, प्रवर्हम्, प्रवर्हणम्, प्रवेकम्, प्रष्ठम्, प्राग्रम्, प्राग्रहरम्, प्राग्यम्, मुख्यम्, युक्तम्, वरम्, वरेण्यम्, वर्ध्यम्, श्रेष्ठम्, स्पर्ध्यम्, एते त्रिलिङ्गाः स्युः ।

श्रेष्ठवाचकप०—व्याघ्रः, पुङ्गवः, ऋषभः, कुञ्जरः सिंहः, शार्दूलः, नागः, आद्यशब्दात्—सोमः, चन्द्रः मुखम्, इत्यादयः । एते उत्तरपदे पुंसि श्रेष्ठार्थं गोचराः, (वाचकाः) ।

उदाहरणं यथा—

पुरुषव्याघ्रः, मुनिपुङ्गवः, पुरुषर्षभः, मनुष्य-कुञ्जरः, नृपसिंहः, नृपशार्दूलः, नृपनागः, गोनागः

गोवृन्दारकः, नृसोमः, नरचन्द्रः, चन्द्रमुखः । इति ।

तदुक्तम्—

‘स्युस्तरपदे व्याघ्र-पुङ्गव-र्षभ-कुञ्जराः सिंह-
शाद्वल-नागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः
(वाचकाः) । इत्यमरः ।

प्रशस्तवाचकप०—मतल्लिका (स्त्री०) मचचिका
(स्त्री०), प्रकाण्डम् (पुं० न०), उद्धः (पुं०)
तल्लजः (पुं०) । इत्येतेऽजहल्लिङ्गाः स्युः । एते
पञ्चनियतलिङ्गाः, अव्युत्पन्नाश्चेति प्राञ्चः ।
अथवा नित्यमेते पञ्च द्रव्यवाचिनः स्युः । गोम-
तल्लिका, गोनागः, गोवृन्दारकः, गोतल्लजः,
गोमचचिका, गोप्रकाण्डम्, गवोद्धः, इति ।
अन्यत्र तु-ब्राह्मणमतल्लिका, ब्राह्मणमचचिका,
गोप्रकाण्डः, मनुष्योद्धः, कुमारीतल्लजः । समा-
सस्तु—प्रशस्तो ब्राह्मणो ब्राह्मणमतल्लिका,
प्रशस्तो ब्राह्मणो ब्राह्मणमचचिका, प्रशस्ता
गौर्गोप्रकाण्डः, प्रशस्तो मनुष्यो मनुष्योद्धः,
प्रशस्ता कुमारी, कुमारीतल्लजः । इति ।

सुन्दरप०—अभिरामम्, कमनीयम्, कञ्जम्,
कान्तम्, काम्यम्, चारु, चौक्षम्, न्युलम्, पेशलम्,
प्रियम्, बन्धुरम्, मञ्जु, मञ्जुलम्, मधुरम्,
मनोज्ञम्, मनोरमम्, मनोहरम्, मनोहारि, रमणी-
यम्, रम्यम्, रुचिरम्, रुच्यम्, लडहम्, वल्गु,
वामम्, शोभनम्, साधु, सुन्दरम्, सुषमम्, सौम्यम्,
हारि, हृद्यम् (त्रि०) ।

प्रवीणप०—अभिज्ञः, कुशलः, कृतकर्मा (अन्),
कृतकृत्यः, कृतमुखः, कृतहस्तः, कृतार्थः, कृती
(इन्), कृष्टिः, क्षेत्रज्ञः, चतुरः, दक्षः, नदीष्णः,

निपुणः, निष्णः, निष्णातः, पटुः, प्रकृष्टसारः,
प्रवीणः, विज्ञः, विज्ञानिकः, वैज्ञानिकः, शिक्षितः
(त्रि०) ।

दक्षप०—उष्णः, चतुरः, दक्षः, पटुः, पेशलः,
सूत्थानः (त्रि०) ।

अतिचतुरप०—छइल्लः, छेकः, छेकालः, छेकिलः,
विदग्ध (त्रि०) ।

प्रतिभाशालप०—प्रगल्भः, प्रतिभान्वितः, प्रति-
मुखः, प्रोढः (त्रि०) ।

दूरदर्शप०—दीर्घदर्शी (इन्), दूरदर्शी (इन्),
(त्रि०) ।

तीक्ष्णबुद्धिमत्प०—कुशाग्रीयमतिः, सूक्ष्मदर्शी
(इन्) (त्रि०) ।

प्रत्युत्पन्नमतिप०—तत्कालधीः, प्रत्युत्पन्नमतिः
(त्रि०) ।

पण्डितप०—(१) ज्ञः, वित् (द्), सन् (त्),
(२) कविः, कृती (इन्), कृष्टिः, धीमान्
(मनु०), धीरः, प्रज्ञः, प्राज्ञः, बुधः, विद्वान्
(क्वसु), व्यक्तः, सुधीः, सूरिः, (३) कविता
(तृ), कृतीन्द्रः, कोविदः, दोषज्ञः, पण्डितः,
प्रबुद्धः, मतिमान् (मनु०), मनीषी (इन्), मेधावी
(इन्), विपश्चित् (त्), विबुधः, संख्यावान्
(मनु०), (४) अभिरूपः, कोविदोच्चः, दीर्घदर्शी
(इन्), दूरदर्शी (इन्), धीरवर्यः, पण्डिताग्र्यः,
प्राप्तरूपः, लब्धवर्णः, विचक्षणः, विशारदः,
सुमतिमान् (मनु०), (५) बुधाग्रगण्यः ।
क्वचित्तु—(२) प्राद्यः, ऋषिः, ज्ञानी, (इन्),
पूर्वः, महान् (मनु०), मुनिः, श्रेष्ठः, (३) अग्रङ्गः,

दिव्यदृक् (श्), पुराणः, प्राक्तनः, प्राचीनः, बहुज्ञः, महर्षिः, महत्त्मा (घन्), विधिज्ञः, शास्त्रवित् (द्), श्रुतिवित् (द्), सज्जनः, सुमतिः, सुविद्वान् (क्वसु), (४) चिरन्तनः, ज्ञानदोहः, पुरातनः, भव्याशयः, महान्मुनिः, शास्त्रवेदी (इन्), श्रेष्ठमुनिः, सत्यवादी (इन्), (५) आचार्यमुखः, उदारचित्तः, धिषणालयः, पुराण-दृष्टः, पुराणविज्ञः, प्रमाणपटु, बुधाग्रगण्यः, महानुभावः, मुनिपुङ्गवः, मुनिप्रवर्त्यः, शास्त्र-प्रवरः, शास्त्रप्रवीणः, पुराणविग्रहः, श्रुतधनजनः, (५) पूर्वमुनिप्रवर्त्यः, श्रुतवारपारगः, (८) वाचाविचारचतुरः, शास्त्रान्तरपारगम्यः (१२) विकसितधिषणाप्रभाभासुरः ।

ज्योतिषवित्प०—(२) ज्ञानी (इन्), (३) आदेशी (इन्), कालवित् (द्), क्षणदः, गणकः, गतिज्ञः, ग्रहज्ञ, ज्योतिर्वित् (द्), दैवज्ञः दैववित् (द्), नैमित्तः, भागवः ? मोहूर्तः, होरावित् (द्), होरिकः, (४) ईश्वरः, कान्तिकः, कालप्रियः, गणतिकः, जानकजः, ज्योतिषिकः, दैववेदी (इन्), निमित्तवित् (द्), नैमित्तिकः, फलितज्ञः, मौर्हीतिकः, विप्रश्निकः, सांख्यिकः, साहित्यिकः, होरिकः, (५) कालवित्तन, ग्रहग्रन्थिवित् (द्), दैवचित्तकः, दैवज्ञ-वर्त्यः, प्रश्नार्थवादी (इन्), लग्नलग्नधीः, सुजातकवित् (द्), होरागनज्ञः, होराविधिज्ञः, (६) जातककोविदः, ज्योतिषगणित, द्रव्येष-

सत्यः, निखिलागमज्ञः, होरिकाग्रगण्यः, (७) गणकमुनिवरः, प्राक्तनजातकज्ञः, (८) जातका-गमदर्शनः, (९) फलितागमबोधवृद्धः, (१०); (१०) जातकार्णवर्नियाममुख्यः, प्रवरमतिद्युत-होरिकः (११) होरागमज्ञानविराजमानः, होरा-पारावारपारंप्रयातः, होराविधानार्णवपारयातः, (१४) होरागमार्णवतरङ्गविहारदक्षः ।
तत्त्वार्थज्ञातृप०—( ) तांत्रिकः, (४) सिद्धान्तज्ञः, सैद्धान्तिकः, (५) ज्ञातसिद्धान्तः, शास्त्र-तत्त्वज्ञः ।

शकुनशास्त्रप०—निमित्तशास्त्रम् ।

शकुनप०—निमित्तम् (न०), शकुनम् (न०) ।

शकुनज्ञप०—शकुनज्ञः (त्रि०) शकुनवित् (द्), शकुनवेदी (इन्), शाकुनः, शाकुनिकः ।

प्रश्नप०—अनुयोगः, अनुयोजनम्, कथङ्कथिकता, पृच्छा, प्रश्नः ।

पृच्छकप०—कथङ्कथिकः, पृच्छकः, प्रश्नकर्ता (त), प्रष्टा (ष्टृ), प्रश्निकः । एते त्रिलिङ्गः ।

प्रश्नलग्नप० पृच्छिततनुः (मन्त्र०) प्रश्नलग्नम् (न०) ।

पृष्टप०—पृष्टः (त्रि०) ।

पृष्टव्यप०—पृच्छयम् (त्रि०), प्रष्टव्य (त्रि०) ।

गोचरप०—गोचरः, गोचारः, ग्रहगोचरः, ग्रहगोचारः ।

गोचरफलप०—गोचरफलम्, गोचारफलम्, ग्रह-गोचरफलम्, ग्रहगोचारफलम् ।

(१) शुभाशुभलक्षण, शपुन, (२) पूछना (३) पूछनेवाला, (४) पूछने के समय का लग्न, (५) (६) पूछाजाने योग्य ।

यथा—जन्मरक्षोः सकाशद् ग्रहाणां सञ्चार-
वशेन शुभाशुभफलं यत्तद् ग्रहगोचरफलं जातव्य-
मिति । जन्मचन्द्र-घिष्ठतराशितस्तराशले (वर्त-
मानसमये) रव्यादयो ग्रहा यस्मिन् यस्मिन् तन्वा-
दिभावे वर्तन्ते तज्जन्यगोचरफलानि ते नराणां
प्रयच्छन्तीत्यर्थः ।

सामुद्रप०—देहलक्षणम्, शरीरचिह्नम्, सामु-
द्रम्, समुद्रोक्तशास्त्रम् ।

सामुद्रिकप० सामुद्रिकः, (त्रि०), सामुद्रिकः
(त्रि०), स्त्रीपुंसयोश्चिह्नवेत्ता (तृ) (त्रि०) ।

तदुक्तम्—

‘वेत्ता स्त्रीपुंसयोश्चिह्नं सामुद्रिकं उदाहृतः ।
इति हारावल्याम्, ३६६।६१

फलप०—फलम् (न०), व्युष्टिः (स्त्री०), परि-
णामः (पुं०), ‘प्रयोजन’ इति भाषा ।

फलितप०—फलितः (त्रि०), सफलसञ्जातफलम्,
‘ज्योतिषशास्त्रं का फलित’ (होरा) भागः । इति
भाषा ।

स्फुरणप०—स्पन्दः, स्पन्दनम्, स्फुरणम्, स्फा-
रणम्, स्फुरः, स्फुरणम्, स्फुरणा, स्फुरितम्,
स्फुजनम्, स्फोरणम् । ‘शरीरं का फड़कना’ इति
भाषा ।

अस्य फलम्—

अङ्गस्य स्फुरणं भवेच्छुभतरं पाश्वे सदा दक्षिणे
भागे वामं इहाप्रशस्तमुदितं स्त्रीणां विलोमं
मतम् ।’ इति ज्योतिस्तत्त्वे ४३।१३५६।४४

छिक्काप०—क्षत्रः (पुं०), क्षुत् (स्त्री०), क्षुनम्
(न०), छिक्का (स्त्री०), ‘छीं’ इति भाषा ।

अस्य फलम्—

१-२६

‘छिक्का कलिश्चेत्पुरतोऽथ मध्ये छिक्काऽऽमनो-
ज्जीवमयं सद्बुधम् । स्वप्ने क्षणे भोजनदानदीडे
वामाङ्गपृष्ठे शुभदाः क्षुतः षट्’ इति ज्योतिस्तत्त्वे
४३।१३५६।२

स्वप्नप०—प्रसुप्तविज्ञानम् (जाग्रद्विज्ञानमयः),
स्वप्नः ।

अस्य भेदाः—

(१) दृष्टः, (२) श्रुतः, (३) अनुभूतः,
(४) प्रार्थितः, (५) कल्पितः, (६) भावितः,
(७) दोषजश्चेत्येते स्वप्नस्य सप्तभेदाः स्युः ।

अस्यान्ये प्रभेदाः—

(१) स्पष्टस्मृतिः, (२) अस्पष्टस्मृतिः (३) अ-
स्मृतिश्चेत्येतेऽन्ये त्रयः प्रभेदाः स्युः ।

उपश्रुतिप०—आकाशवाणी (स्त्री०), उपश्रुतिः
(स्त्री०), चित्तोक्तिः (स्त्री०), देवप्रश्नः
(पुं०), पुष्पशकटी (स्त्री०), ‘आकाशवाणी’
इति भाषा ।

तदुक्तम्—

‘अथस्यापुष्पशकटी देवप्रश्न उपश्रुतिः ।’ इति
कल्पद्रौ ६६।६७। ‘चित्तोक्तिः पुष्पशकटी देव-
प्रश्न उपश्रुतिः ॥’ इति त्रिकाण्डशेषः । तज्ज्ञान-
प्रकारमाह ‘पुरुषोत्तमदेवः—‘नक्तं निर्गत्य यत्कि-
ञ्चिच्छुभाशुभकरं वचः । श्रूयते तद्विदुर्धोरा
दैवप्रश्नमुपश्रुतिम् ॥’ इति हारावल्याम् ३६८।२९

सांहितिकप०—संहिताशास्त्रज्ञः, संहिताशास्त्र-
वेत्ता (तृ), सांहितिकः ।

ईतिप०—ईतिः (स्त्री०), कृषेः षट् (सप्तवा)
प्रकारोपद्रवविशेषः । अजन्यम्, उत्पातः
(विप्लवः), कलहभेदः (नृपतिरहितयुद्धम्),

३०-५८

दिग्भः, प्रवासः, इति ।

कृषेः षट्प्रकारोपद्रवभेदाः—अतिवृष्टिः, (२) अनावृष्टिः, खण्डवृष्टिः, (३) शलभाः, (४) मूष (षि) काः, (५) शुकाः (खगाः), (६) अ (प्र) त्यासन्नाश्च राजानः, इत्येताः षट्ईतयः स्युः । अथवा स्वचक्रम्, (७) परचक्रम्, इत्येताः सप्त ईतयः स्युः ।

उक्तं च—

‘अतिवृष्टि-रनावृष्टिः शलभा मूष (षि) का शुकाः (खगाः) । अ (प्र) त्यासन्नाश्च राजानः षडेता ईतयः स्मृताः । अथवा—स्वचक्रं परचक्रं वा सप्तैता ईतयः स्मृताः ।’ इति पाठान्तरम् ।
अजन्यप०—अजन्यम् (न०), १ उत्पातः, उपद्रवः, उपप्लवः, उपसर्गः, शुभाशुभसूचकमहाभूत-विकारः । २ रोगप्रभेदः ।

तदुक्तम्—

‘विदुरजन्यमुत्पातम्’ इति हारावल्याम् ।
४०६।२१०

उत्पातभेदाः—(१) दिव्योत्पातः, (२) आन्तरीक्ष्योत्पातः, (३) भौमोत्पातः । इत्युत्पातस्य त्रयो भेदाः स्युः । तत्र दिव्यो यथा—अपवर्णि चन्द्रादित्यग्रासः । आन्तरीक्ष्यो यथा—उल्कापात-निर्घातादिः । भौमो यथा—भूकम्पादिः ।

उल्कापातपर्यायौ—उल्कापातः, अग्निशिखा-क्लृजः पातः ।

निर्घातप०—निर्घातः (पुं०), व्योममुद्गरः (पुं०) ।

तदुक्तम्—

‘निर्घातो व्योममुद्गरः ।’ इति हारावल्याम् ।
४०६।२१ वाग्भिविहृतवायुप्रपतनजन्यशब्दविशेषः ।

यथाऽऽह्वराहः—‘पवनः पवनानिहतो गगना-दवनौ यदा समापतति । भवति तदा निर्घातः स च पापो दीप्तविह्वस्तः ॥’ इति श. चि० २।१४०

भूकम्प०—(पुं०) भूकम्पनम् (न०), भूचलः, (पुं०), भूचलनम् (न०), उत्पातविशेषः । ‘भूचाल’ इति भाषा ।

तदुक्तं शब्दार्थचिन्तामणौ—२-२४८

‘क्षितिकम्पमाहुरेके बृहदन्तर्जलनिवाससत्त्वकृतम् । भूभारखिन्नदिग्गजविश्रामसमुद्भवं चान्ये ॥ अनिलोऽनिलेन निहतः क्षितौ पतन् स स्वनं करोत्यन्ये । केचित्त्वदृष्टकारितमिदमन्ये प्राहुरा-चार्याः ॥’ इति ।

तत्रैवास्य फलमाह—वशिष्टः—

‘यामक्रमाम्च भूकम्पो द्विजादीनमनिष्टदः । अनिष्टदः, क्षितौशानां सन्ध्योरुभयोरपि ॥ इति श० चि० १-४४८ ।

विग्वाहः—(पुं०) उत्पातविशेषः । यथाऽऽह्वस्य लक्षणं वराहाचार्यः—तत्र वर्णभेदेन तस्य फलम्—‘दाहो दिशां राजभयाय पीतो देशस्य नाशाय-हुताशवर्णः । यश्चारुणः स्यादपसव्यवायुः स सस्यनाशं च करोति दृष्टः ॥ योऽतीवदीप्त्या कुरुते प्रकाशं ध्यायामभिव्यञ्जयतेऽर्कवद्यः । राज्ञो महद्वेदयते भयं स शस्त्र-प्रकोपं क्षतजानुरूपः ॥’ इति श० चि० १-११६६ ।

केतुप०—केतुः (पुं०), शिखी (इन्) (पुं०), स चोत्पातरूपः । अत्र केतुरित्येकवचनं जात्यभि-प्रायेण । इति ।

इति श्रीमुकुन्दबैवन्तविरचिते उद्योतिषशब्दकोशे-

ऽष्टादशः प्रकीर्णवर्गः सप्तमिषमस्त ।

शब्दव्युत्पत्तिवर्गः—

तत्रादौ शब्दपर्यायानाचष्टे—

‘शब्दो, व्योमगुणः, स्वनिर्नरि, रसो, घोषो, न ना गर्जना, ध्रूणा, श्वेडविरावरावरवणा, गानाभिधाने, स्वनः । कानं, कूजित-कूजने, व मशनं, गर्जा द्वयो,—गुञ्जनं, निर्घोषो, निनदः, स्वरः, कुहरितं, निह्लादको, निस्वनः ॥१॥ संरावाऽऽरववाचकाश्च रणको, ध्वानो, भिषा, मुञ्जनं, ह्लादो, गञ्जनरेभणे, क्वणनकं, क्वाणः, क्वणो, निक्वणः । निक्वाणोऽपि च कोरणं, नरि, कणि-ह्लासाभिलापा, वपि स्वानाऽऽरावकवा, ध्वनिर्नरि, तथा नादो, निनादो, रवः ॥२॥

अनयोर्व्याख्या—शब्द इति । संरावेति च । शब्दः, व्योमगुणः, स्वनिः, रसः, घोषः, गर्जना, ध्रूणा, श्वेडः, विरावः, रावः, रवणः, गानम्, अभिधानम्, स्वनः, कानम्, कूजितम्, कूजनम्, मशनम्, गर्जा, गुञ्जनम्, निर्घोषः, निनदः, स्वरः, कुहरितम्, निह्लादकः, निस्वनः, संरावः, आरवः, वाचकः, रणकः, ध्वानः, अभिषा, मुञ्जनम्, ह्लादः, गञ्जनम्, रेभणम्, क्वणनकम्, क्वाणः, क्वणः, निक्वणः, निक्वाणः, कोरणम्, कणिः, ह्लासः, अभिलापः, स्वानः, आरवः, कवः, ध्वनिः, नादः, निनादः, रवः ।’ इति शब्दमात्रस्य द्विपञ्चाशन्नामानि स्युः । तत्र गर्जना ‘स्त्रीक्लीबयोः’ । गर्जा ‘स्त्रीपुंसयोः’ । स्वनिः, कणिः, ध्वनिश्च पुंसि । क्वणनम्, निःस्वनः, निःस्वानः, निस्वानः, रणः, इत्यन्ये शब्दा अपि शब्दपर्यायेषु दृश्यन्ते ।

अथेदानीं शब्दभेदान्याचष्टे—

‘रूढश्च योगिको योगरूढाख्यः पारिभाषिकः । एवं चतुर्विधाः शब्दास्त्रिविधा इति केचन ॥३॥ रूढयोगिकमिधास्ते मण्डपाखण्डलो मणिः । व्युत्पत्तिवर्जिता रूढा अथो योगोऽव्ययश्च सः ॥ ४ ॥ गुणात् क्रियायाः सम्बन्धात्सञ्जातोऽत्र ततो गुणात् । श्यामाङ्गः पीतवासाश्च क्रियायाः कस्तूतुल्याकाः ॥५॥

एषां व्याख्या—रूढ इति । रूढेति । गुणादिति च । (१) रूढः, (२) योगिकः, (३) योगरूढः, (४) पारिभाषिकश्च । एवं शब्दः प्रकारार्थः । चतुर्विधाः शब्दाः, भवेयुरिति शेषः । केचन शब्दवेदिनस्तु रूढः, योगिकः, मिश्रश्च ते त्रिविधा इत्याहुः । ‘तत्र रूढाञ्छब्दान्याचष्टे - प्रकृतिप्रत्ययविभागेनान्वर्थञ्जिता व्युत्पत्तिरहिताः शब्दा रूढाः स्युः । मण्डप—आखण्डल—मणि—नूपुरादय इत्युदाहरणम् । ‘योगिकशब्दान्याचष्टे—शब्दानामन्योन्यमर्थानुगमनमन्वयः सयोगः । स च पुनः योगो गुणात्, क्रियायाः सम्बन्धाच्च भवति । गुणः श्यामपीतादिः । क्रिया करोत्यादिका । सम्बन्धो वक्ष्यमाणः सञ्जातो यस्य स तथः ।’ गुणक्रियासम्भवयोगेन योगिकानामुदाहरणम्—गुणतो गुणनिबन्धनो येषां योगस्ते शब्दाः श्यामाङ्गः, पीतवासाः इत्याद्याः । श्यामः अङ्गमस्य इति गुणप्राधान्याद् श्यामाङ्गः ‘बुधः’ । पीतः वासोऽस्य इति गुणप्राधान्यात् पीतवासाः ‘बृहस्पतिः’ । एवं कौसुम्भवासाः ‘सूर्यः’ इत्यन्येऽप्युद्गीर्णयाः । संख्याऽपि गुण एव इति । एकदन्तः ‘गणेशः’ ।

तेन—एकदेहः 'बुधः' । द्विरदः हस्ती । द्विरेफः भ्रमरः । त्रिलोचनः 'शिवः' । त्रिशिराः 'अमुर विशेषः' । चतुर्मुखः 'ब्रह्मा' । चतुर्बाहुः 'विष्णुः' । पञ्चबाणः 'कामः' । पञ्चाक्षिः 'बुधः' षडभिः भ्रमरः । षण्मुखः स्कन्दः । सप्तपर्णः 'सांतवण' इति ख्यातो वृक्षः । सप्ताक्षिः शनिः । सप्ताश्वः सूर्यः । अष्टमूर्तिः शिवः । अष्टश्रवाः ब्रह्मा । न-शक्तिः शिवः । नवाक्षिः भोमः । दशकण्ठः रावणः । दशाश्वः चन्द्रः । एकादशद्वारं शरीरारख्यं पुरम् । द्वादशभुजः स्कन्दः । द्वादशाक्षिः बृहस्पतिः । षोडशाभिः कर्कटः । षोडशाक्षिः शुक्रः । त्रिशति-भुजः रावणः । शतक्रतुः इन्द्रः । शताङ्गुलिः, रावणः । दशशतकरः सूर्यः । सहस्रनयन इन्द्रः । सहस्रबाहुः कार्तवीर्यः । सहस्रवदनः शेषः । सहस्राङ्गुः सूर्य इत्यादि संगृहीतम् । क्रियायाः क्रियानिबन्धनो योगो येषां ते कर्तृप्रभृतयः । करोति इति करणप्राधान्यात्कर्ता ब्रह्मा एव धाता विधाता इत्यादयः ।

अथ साम्प्रतं सम्बन्धं व्याचष्टे—

निजेशत्वादिसम्बन्धो नामाहुस्तत्रतद्वताम् । स्वा-
न्नाथा-धीश-नेतार इन्द्रश्च नायकः प्रभुः ॥६॥
स्वामी-शानो-दधिभू-पाल-पति-भर्तार ईशिता ।
क्वचिदत्र धरो माली पाणिर्मत्वर्थपूर्वकाः ॥७॥
अनयोर्व्याख्या—निजेति । स्वामीति च । निजम्
आत्मीयम्, ईशः स्वामी यस्तत्र प्रभविष्णुः
उत्पत्तिकाले सर्वस्य प्रभवनशील इत्यर्थः । तयो-
र्भावां निजेशत्वम् । तदादिसम्बन्धः । आदिशब्दा-
त्कार्यकारणभावादि परिग्रहः । इति । "तत्र निजेश-
१-२८

भावसम्बन्धे नाथादयः शब्दाः निजात् (मूलशब्दात्)
परे नियोजिताः तद्वतां ईशानां स्वामिनां नाम
प्राहुः ब्रुवन्ति । मत्वर्थपूर्वका इति । मतुस्तद्धितः ।
तस्यार्थोऽस्त्यर्थे विशिष्टप्रकृत्यर्थेन सह देवदत्तादेः
सम्बन्धः । तदाधारो वा 'तदस्यास्त्यस्मिन्निति
मतुः' इति मतुप्रत्ययविधानात् । मतोरर्थो यस्य
स मत्वर्थकस्तद्धितो मतुना समानार्थ इत्यर्थः ।
स च इन्नणिकादिः । मत्वर्थव्यभिचारान्मतुरपि ।
आदिशब्द दधिपादयोऽपि । 'नामाहुस्तत्र तद्व-
ताम्' इति उत्तरेष्वप्यनुवर्तनीयम् ।

अत्र क्रमेणोदाहरणानि व्याचष्टे—

'ग्रहनाथो ग्रहाधीशो ग्रहेन्द्रो ग्रहनायकः । ग्रह-
प्रभुर्ग्रहस्वामी ग्रहेशानो ग्रहाधिभूः ॥८॥ ग्रहपालो
ग्रहपतिर्ग्रहभर्ता ग्रहेशिता । अंशुमाली चांशुधरो-
ह्यंशुपाणिस्तथांशुमान् ॥९॥ इति रूढिषा कवी-
न्द्राणां स्मृतोदाहरणावली ।' इति

अनयोर्व्याख्याः—ग्रहनाथ इति । ग्रहपाल इति ।
इतीति च । ग्रहनाथः, ग्रहाधीशः, ग्रहेन्द्रः ग्रह-
नायकः, ग्रहप्रभुः, ग्रहस्वामी (इन्), ग्रहेशानः,
ग्रहाधिभूः, ग्रहपालः, ग्रहपतिः, ग्रहभर्ता (तु),
ग्रहेशिता (न्), क्वचित्तु—अंशुमाली (इन्),
अंशुधरः, अंशुपाणिः, अंशुमान् (मत्वन्तः),
'सूर्यः' । इतिशब्दः प्रकारार्थः । तेन ग्रहाधिपा-
दयोऽपि । कवीन्द्राणां कविश्रेष्ठानां रूढिः पर-
म्परा तथा न तु कविरूढयतिक्रमेण । एष उदा-
हरणावली उदाहृतिः श्रेणी स्मृता ज्ञेया ।' इति ।

अथातः परं रम्यादीनां योगिकशब्दानाह—
'क्रमेण योगिकाञ्छब्दानिनादीनां प्रवक्ष्यहम् ।

अस्थायः—क्रमेणेति । क्रमेण क्रमतः इत्यादीनां सूर्यादीनां योगिकान् शब्दान् योगजशब्दान् ग्रहम् प्रवचिन् ब्रवीमि ।

तत्राऽऽदौ रवेर्यौगिकशब्दानाह—

‘पति-जलजिनी-छाया-सञ्ज्ञा-वडवा-राज्ञीभ्यश्च ।
स्वामी, गो-घु-ग्रहो, गोविन्दपदत-स्तिलक-मणी
कर्म-जगद्भ्यां साक्षी, चक्रवाका-ऽम्बुज-लोकेभ्यः ।
बन्धुः, प्रभायाः करो, दिनात्स्वामी-कर-कृ-
न्मणयश्च । अम्बरतो ध्वज-मार्गंगा, वंशव-ज्जाम्यां
हस्तो, ध्वान्ताद् द्विट् । तेजो-महोभ्यां राशि-निधी,
सहस्र-तिगमो-ष्णतो रश्मिः । मतुबन्ताश्च विवस्वद्-
भानु-ज्योति-रर्चिषो, विज्ञेयाः । जगतश्च नेत्र-
दीपो, शनि-कर्ण-यम-सुग्रीवेभ्यश्च सूः ॥१४॥
नामान्येतानि रवे’-रिति ।

एषां व्याख्या—तिरिति । कर्मेति । अम्बरत इति ।
मनुबन्ता इति । नामानीति च । जलजिनी, छाया,
सञ्ज्ञा, वडवा, राज्ञी, चैभ्यः शब्देभ्यः परतः
पतिशब्दो नियोज्यस्तदा रविनामानि स्युः । यथा-
जलजिनीपतिः, छायापतिः, सञ्ज्ञापतिः, वडवा-
पतिः, राज्ञीपतिः ।’ इति । गौः, घुः, ग्रहश्चैभ्यः
शब्देभ्यः परतः स्वामिशब्दो नियोज्यस्तदा रवे-
र्नामानि स्युः । यथा—गोस्वामी, ‘घुस्वामी, ग्रह-
स्वामी तदा तद्वत् । गोविन्दपदत आकाशशब्दा-
दुत्तरे तिलक-मणीचेनदा तद्वत् । यथा—गोविन्द-
पदतिलकः, गोविन्दपदमणिः ।’ इति । कर्म-
जगच्चैभ्यःमुत्तरे साक्षिशब्दश्चेत्तदा तद्वत् । यथा-
कर्मसाक्षी, जगत्साक्षी ।’ इति । चक्रवाकः, अम्बु-
जम्, लोकश्चैभ्यः परतश्चेद्वन्धुशब्दस्तदा तद्वत् ।
१-२८

यथा—चक्रवाकबन्धुः, अम्बुजबन्धुः, लोकबन्धुः,
इति । प्रभाया उत्तरे यदि करशब्दस्तदा तद्वत् ।
यथा—प्रभाकरः, इति । दिनात्परतः स्वामी, करः,
कृत्, मणि-श्चैते शब्दाः स्युस्तदा तद्वत् । यथा-
दिनस्वामी, दिनकरः, दिनकृत्, दिनमणिः, इति ।
अम्बरत उत्तरे यदा ध्वज-मार्गंगशब्दौ स्यातां
तदा तद्वत् । यथा अम्बरध्वजः, अम्बरमार्गंगः ।
इति । अंगुः, अञ्जं, चाभ्यामुत्तरे यदा हस्तस्तदा
तद्वत् । यथा—अशुहस्तः, अञ्जहस्तः । इति ।
ध्वान्तादुत्तरे यदा द्विट् तदा तद्वत् । ध्वान्त-
द्विट् । इति । तेजः, महश्चैभ्यामुत्तरे यदा
राशिनिधिशब्दौ स्यातां तदा तद्वत् । यथा—तेजो-
राशिः, तेजोनिधिः, महोराशिः, महोनिधिः,
इति । सहस्रम्, तिगमम्, उष्णं चैभ्यः परतो यदा
रश्मिशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—सहस्ररश्मिः,
तिगमरश्मिः, उष्णरश्मिः ।’ इति । विवस्वद्,
भानुः, ज्योतिः, अर्चिश्चैते शब्दा यदा मतुप्प्रत्य-
यान्तास्तदा तद्वत् । यथा—विवस्वान्, भानु-
मान्, ज्योतिष्मान्, अर्चिष्मान् ।’ इति । जगत
उत्तरे यदि नेत्रदीपो शब्दौ स्यातां तदा तद्वत् ।
यथा—जगन्नेत्रः, जगदीपः ।’ इति । शनिः, कर्णः,
यमः, सुग्रीवः, श्वैभ्य उत्तरे यदि सूशब्दस्तदा
तद्वत् । यथा—शनिसूः, कर्णसूः, ययसूः, सुग्रीवसूः ।
इत्येतानि खेर्नामानि स्युः ।

अथ सम्प्रति चन्द्रस्य यौगिकशब्दानाह—

“अथ विधो,— हिम-सित-सुधाभ्यो दीप्तिः ।
पीयूषात्सूःश्चाङ्गं, हरिण-शश-च्छायाभ्योऽङ्ग-
धरः, भूतः ॥१५॥ राका-रात्रि-कौमुदी-तारा-
२६-२६

कुमुदिनी-रोहिणी-भेभ्यः । द्विजौ-वधीभ्यां पतिः-
स्तथा दाक्षायणी-दक्षजाम्यां च । शर्वर्या रत्नकरी,
मनुवधरान्ता, कलाऽनुजो, लक्ष्म्याः । अत्रिनय-
नतो जननं, कुमुदाब्बन्धुरभ्येस्तनयः । इति ।

एषां व्याख्या—अथेति—राकेति । शर्वर्या इति
च । अथशब्द आनन्तर्यार्थे । हिमम्, सितम्,
सुधा, चैभ्यः शब्देभ्यः परतो दीप्तिशब्द-
श्चेत्तदा चन्द्रमसो नामानि स्युः । यथा-हिम-
दीप्तिः, सितदीप्तिः, सुधादीप्तिः ।' इति ।
पीयूषात् परतः सूः, अङ्गं, चैतो शब्दो स्यातां
तदा तद्वत् । यथा-पीयूषसूः, पीयूषाङ्गः ।' इति ।
हरिणः, शशाः, छाया चैभ्यः परतः, अङ्कं, धरः,
भूचैते शब्दास्स्युस्तदा तद्वत् । यथा-हरिणाङ्कः,
हरिणधरः, हरिणभूत् । शशाङ्कः, शशधरः, शश-
भूत् । छायाङ्कः, छायाधरः, छायाभूत् । इति ।
राका, रात्रिः, कौमुदी, तारा, कुमुदिनी, रोहिणी,
भम्, द्विजः, श्रोषधी, दाक्षायणी, दक्षजा, चैभ्यः
परतो यदि पतिशब्दस्तदा तद्वत् । यथा-राका-
पतिः, रात्रिपतिः, कौमुदोपतिः, तारा-
पतिः, कुमुदिनीपतिः, रोहिणी भपतिः,
द्विजपतिः, श्रोषधीपतिः, दाक्षायणीपतिः,
दक्षजापतिः । इति । शर्वर्या उत्तरे यदि
रत्नं करश्च यदि तदा तद्वत् । यथा-
शर्वरीरत्नम्, शर्वरीकरः । इति यदि कला-
शब्दो मनुवधरान्तस्तदा तद्वत् । यथा-कलावान्,
कलाधरः । इति । लक्ष्म्या उत्तरे यद्यनुजस्तदा
तद्वत् । यथा-लक्ष्म्यनुजः ।' इति । अत्रिः सप्तवि-
विशेषः, तस्य नयनतो नेत्राद् उत्तरे यदि जननं

तदा तद्वत् । यथा-अत्रिनेत्रेजननः । इति ।
कुमुदादुत्तरे यदा बन्धुस्तदा तद्वत् । यथा-कुमुद-
बन्धुः । इति । अश्वेस्तरे यदि तनयस्तदा तद्वत् ।
यथा-अश्वितनयः । इति ।

अथाधुना भौमस्य यौगिकशब्दानाह—

‘अथ नामानि भौमस्य लोहित-रश्मिरतः कराङ्गे,
परतः । तथा क्रूराद्विलोचनं, माषाढाया भूः,
क्षितेस्तनयः, इत्थं ॥१८॥ भूनाम्नोऽणादयो, इति ।
अस्य व्याख्या—अथेति । भूनाम्न इति च ।
लोहितम्, रश्मिरं चाभ्यां परतश्चेत्करः, अङ्गं,
च स्यातां तदा भौमस्य नामानि स्युः । यथा-
लोहितकरः, लोहिताङ्गः । रश्मिरः, रश्मिराङ्गः ।
इति । क्रूरादुत्तरे यदि विलोचनं तदा तद्वत् ।
यथा-क्रूरविलोचनः । इति । माषाढाया उत्तरे
यदा भूस्तदा तद्वत् । यथा-माषाढाभूः । इति ।
क्षितेस्तरे यदा तनयस्तदा तद्वत् । यथा-क्षिति-
तनयः ।' इति । भूः पृथ्वी तस्या नाम आख्या
तस्याः परतो यदि अणादयः प्रत्ययाः स्युस्तदाते-
ऽपि भौमनामानि स्युः । यथा-भौमः, आवनेयः,
माहेयः, ऐलेयः, आचलेयः, क्षंतः । इति ।

अथ साम्प्रतं बुधस्य यौगिकशब्दानाह—

‘……ऽथ, नामानि विदः श्यामलादङ्गं, च ।
अणाद्याश्चन्द्रनाम्नस्तथा रोहिणी-ताराम्यां च
॥१९॥ अविष्टाया भवो, ऽब्जासनयो, इति ।
अस्य व्याख्या—अथेति । अविष्टाया इति च ।
श्यामलादुत्तरेऽङ्गं चेत्तदाविदो नाम स्यात् । यथा
—श्यामलाङ्गः । इति । चन्द्रनाम्नचन्द्राख्यायाः
तथा रोहिण्याः तारायाश्च परतो यद्यणाद्याः
२६-५६

प्रत्ययाः स्युस्तदा विदो बुधस्य नामानि भवन्ति । यथा—चान्द्रिः, शाशाङ्किः, ऐन्दवः, वैधवः, चान्द्रमसायनः, चान्द्रमसायनिः' रौहिणेयः, तारकेयः, तारेयः ।' इति । श्रविष्ठाया उत्तरे यदि भवस्तदा तद्वत् । यथा—श्रविष्ठाभवः ।' इति । एवं अञ्जादुत्तरे तनयस्तदा बुधस्य नाम । यथा—अञ्जतनयः ।' इति ।

अथ सम्प्रति बृहस्पतेयौ गिकनामान्याह—
..... ऽथ वागीश्वरस्य नामानि । उतध्यावनुजो, भवः, फाल्गुन्या, अङ्गिरसस्तथाण् ॥२०॥

अस्य व्याख्या—अथेति उतध्वो बृहस्पतेर्ज्येष्ठ-भ्राता तस्मादुत्तरे यद्यनुजशब्दस्तदा वागीश्वरस्य बृहस्पतेर्नाम स्यात्, यथा—उतध्यावनुजः ।' इति । फाल्गुन्याः परतो यदा भवशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—फाल्गुनीभवः ।' इति । अङ्गिराः सप्तषि-विशेषस्तन्नामत उत्तरे यद्यण् प्रत्ययः स्यात्तदा तद्वत् । यथा—अङ्गिरसः ।' इति ।

अथे—दानीं वक्ष्यमाणोत्तरपदेषु बृहस्पतिशुक्रयोयो'-
गिकनामान्याह—

‘अदिति-दितिजाम्यां परे, याजको-पाध्याय-पूजित-पूज्याः । ऋत्विगा-चाय्यो-पनी-दयित-प्रिय-सुहृ-दीड्य-नुतानि ॥ पुरोहित-सौवस्तिकौ महिता-चित-गुरु-बन्ध-नमस्ये-ज्याः । राजवन्दित-पदोऽचितपद-मंत्रिणी, क्ष-भयोः क्रमान्नाम ॥

अनयोर्ग्याख्या—अदितितीति । पुरोहितेति च । अदितिजः देवः । दितिजः दैत्यः । आभ्यां परे उत्तरे यदि याजक-उपाध्याय-पूजित-पूज्य-ऋत्विक्-आचार्य-उपनी-दयित--प्रिय-सुहृद्-ईड्य--नुत-पुरो-
१-२८

हित—सौवस्तिक-महित-अर्चित-गुरु, बन्ध-नमस्य-इज्य--राजवन्दितपद,—अर्चितपद,—मंत्रीत्यादयः शब्दाः सन्ति तदा क्रमात् ऋ-भयोर्बृहस्पतिशुक्रयोरेकयोक्त्या नामानि भवन्ति । यथा—देवयाजकः, देवोपाध्यायः, देवपूजितः, देवपूज्यः, देव-त्विक् (ज्), देवाचार्यः, देवोपनीः, देवदयितः, देवप्रियः, देवसुहृत् (द्), देवेड्यः, देवनुतः, देवपुरोहितः, देवसौवस्तिकः, देवमहितः, देवा-र्चितः, देवगुरुः, देवबन्धः, देवनमस्यः, देवज्यः, देवराजवन्दितपदः, देवार्चितपदः, देवमंत्री, चेति । एवं दैत्ययाजकः, दैत्योपाध्यायः, दैत्यपूजितः, दैत्यपूज्यः, दैत्यत्विक्, दैत्याचार्यः, दैत्योपनीः, दैत्यदयितः, दैत्यप्रियः, दैत्यसुहृत् (द्), दैत्येड्यः, दैत्यनुतः, दैत्यपुरोहितः, दैत्यसौवस्तिकः, दैत्य-महितः, दैत्यार्चितः, दैत्यगुरुः, दैत्यबन्धः, दैत्य-नमस्यः, दैत्येज्यः, दैत्यराजवन्दितपदः, दैत्यार्चित-पदः, दैत्यमंत्री, चेति क्रमात् ऋ-भयोर्गुरुशुक्रयो-
नामानि स्युः ।

अथ साम्प्रत शुक्रस्यान्ययोगिकनामान्याह—
‘शतपर्वायाः पति-श्च भृगुतस्तनयो, ण्, च पुरो-हितो, बलेः । गुरु, र्दानवासितस्तस्य नामा,—इति । अस्य व्याख्या—शतेति—शतपर्वाया उत्तरे यदि पतिशब्दः स्यात्तदा शुक्रस्य नाम । यथा—शत-पर्वापतिः ।' इति । भृगुतः परतो यदा तनयोऽण्-प्रत्ययश्च तदा शुक्रस्य नाम । यथा—भृगुतनयः, भार्गवः ।' इति । बलेरुत्तरे यदा पुरोहितशब्द-स्तदा तद्वत् । यथा—बलिपुरोहितः ।' इति । एवं दानवादुत्तरे चेद्गुरुशब्दस्तदा सितस्य नाम ।
२९-५६

यथा—दानवगुरुः ।' इति ।

अथाधुना शनेयो^१ गिकनामान्याह—

...ऽथ शनेः कृशादङ्गः । मनीलाद्वस्त्रं, घटतः स्वामी, छायापतङ्गतोऽणाद्याः । रेवत्या भूः, मन्दा, मूढोश्च गः, गतिः, गमनः, गामिनोः इति ।

अस्य व्याख्या—अथेति । नीलः दिति च । अथ-शब्दोऽनन्तरवाची । कृशादुत्तरे चेदङ्गं तदा शने-र्नाम स्यात् । यथा—कृशादङ्गः ।' इति । नीला-दुत्तरे चेद्वस्त्रं तदा तद्वत् । यथा—नीलवस्त्रः ।' इति । घटत उत्तरे यदि स्वामिशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—घटस्वामी ।' इति । छायायाः, पतङ्गा-च्च परतोऽणाद्याः प्रत्ययाश्चेत्तदा तद्वत् । यथा—छायेयः, पातङ्गः ।' इति । रेवत्या उत्तरे यदा भूशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—रेवतीभूः । मन्दात्, मूढोश्चोत्तरे यदा ग-गति-गमन-गामिशब्दाः स्यु-स्तदा ते शनेर्नामानि भवन्ति । यथा—मन्दगः, मन्दगतिः, मन्दगमनः, मन्दगामी । एवं मूढगः, मूढगतिः, मूढगमनः, मूढगामी शनेर्नामानि स्युः ।

अथ साम्प्रतं राहोयो^१ गिकनामान्याह—

...ऽथ चन्द्रात्पुन-मर्ध-रयो, भरण्या भवो, भुज-ङ्गमास्त्वामी । शिरसो ग्रहः, दक्ष देवाः, हरिः, सिंही-तोऽणुः, त्रिदिवतो भानुः ॥२५॥ राहोर्नामा, इति ।

अस्य व्याख्या—अथेति । चन्द्रादिति । राहोरिति च । अथानन्तर्ये । चन्द्रादुत्तरे तुदः, मर्दी, हरिशब्द-श्चेत्तदा राहोर्नामानि स्युः । यथा—चन्द्रन्तुदः, चन्द्रमर्दी, चन्द्रारिः । इति । भुजङ्गमादुत्तरे यदि स्वामिशब्दस्तदा तद्वत् । यथा भुजङ्गमस्वामी । इति । शिरस उत्तरे यदा ग्रहशब्दस्तदा तद्वत् ।

१-२८

यथा—शिरोग्रहः । इति । देवाहारतोऽरिश्चेत्तदा तद्वत् । यथा—देवारिः । इति । सिंहीनः परतो यदाण प्रत्ययस्तदा तद्वत् । यथा—सिंहेयः, सिंहि-केयः । इति । त्रिदिवतः परतो भानुः,—स्तदा राहो-र्नाम स्यात् । यथा—त्रिदिवभानुः । इति ।

अथेदानीं केतोयो^१ गिकनामान्याह—

...ऽथो कचः, ऊर्ध्वः, द्युच्छः, भगोः, कबन्धा-स्त्रगः । आश्लेषायाश्च भवः, शिखातो मतुब्, केतोर्नाम ॥२६॥

अस्य व्याख्या—अथो इति । अथोशब्दोऽनन्तर-वाची । ऊर्ध्वत्परतः कचशब्दश्चेत्तदा केनोर्नाम स्यात् । यथा—ऊर्ध्वकचः । इति । अगोर्हत्तरे यदा पुच्छशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—अगुपुच्छः । इति । कबन्धादुत्तरे यदि खगशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—कबन्धखगः । इति । आश्लेषायाः परतो यदा भव-शब्दस्तदा तद्वत् । यथा—आश्लेषाभवः । इति । शिखात उत्तरे यदि मतुप्प्रत्ययस्तदा तद्वत् । यथा—शिखावान् । इत्येतानि केतोर्नामानि स्युः ।

अथाधुना गुलिकस्य यौगिकनामनी आह—

'अत्युपसर्गातिपापी, प्राणाद्धरो, गुलिकस्य च नाम ।

अस्य व्याख्या—अतीति । प्रतितः परतः पापि-शब्दश्चेत्तदा गुलिकस्य नाम स्यात् । यथा—अतिपापी । इति । प्राणादुत्तरे यदि हरशब्दस्तदा तद्वत् । यथा—प्राणहरः । इति ।

अथ साम्प्रतं मान्दिप्राणयोर्नामान्याह—

'मन्दात्परे सुतेऽनी, मान्देः, प्राणात्पदं चासोर्नाम ।

अस्य व्याख्या—मन्दादिति । मन्दात्परे सुतेऽनी-सुतशब्द इज्-प्रत्ययश्च तदा मान्देर्नामनी २६-२६

स्याताम् । यथा—मन्दसुतः, मान्दिः । इति । एवं प्राणादुत्तरे पदं चेत्तदा असौः प्राणस्य नाम स्यात् । यथा—प्राणपदः । इति ।

अथेदानीं ग्रहस्य यौगिकनामान्याह —
'खात्परतो गामि,-चरा,-टन,-गमन,-गति,-स,-
द्वास,-निवासश्च । गौ,-को,-भ्रमणा,-यना,-ट-
पान्थ,-तलाधिवासा, ग्रहस्य नाम ॥२८॥

अस्य व्याख्या—खादिति । खात्परतो गामि-चर-
अटन-गमन-गति-सद्-वास-निवास-ग-भ्रोकस्-
भ्रमण-भ्रयन-अट-पान्थ-तलाधिवासशब्दा यदि
तदा ग्रहस्य नाम । यथा—खगामी, खचरः,
खेटनः, खगमनः, खगतिः, खसद्, खवासः, खनि-
वासः, खगः, खोकाः खभ्रमणः, खेयनः खेटः,
खपान्थः, खतलाधिवासश्चेति ग्रहस्य नामानि स्युः ।

अथेदानीमिह प्रसङ्गाद्देवानामपि यौगिकनामान्याह-
'दैत्य-दानव-रक्षोभ्योऽरि,योज्यः परतो,ऽमृतात् ।
आहारो, मन्दिरा-न्मेरोः स्वर्गाच्चालय, इत्यपि ॥
अप्सरोभ्यः पति, योज्यः कश्यपा-ददितेः सुतः ।
वैश्व-पद्या-चारि,-वासाः, खान्नामाहुर्दिवौकताम् ॥

अनयोर्व्याख्या—दैत्येति । अप्सरोभ्य इति च ।
दैत्याः दितेः पुत्राः, दानवा दनोः पुत्राः, रक्षांसि
च निकषापुत्राः, एषां नामतः, परतः परे, अरिः
शत्रुवाचकशब्दः, योज्यो योजनीयः, तदा दिवो-
कसां देवानां, नाम संज्ञा, आहुर्ब्रूवन्ति । एवं अमृ-
तात् सुधायाः परत आहारोऽभ्यवहारो योज्यः ।
मन्दिरात् प्रासादात्, मेरोहिमाद्रेः, स्वर्गात्
त्रिदशालयाच्च आलयो योज्यः । अप्सरोभ्य
उर्बशीप्रभूतितः पतिर्भर्ता योज्यः । कश्यपाददितेश्च
१-२८

परे सुतो योज्यः । रवात् आकाशनामतः परे
वैश्व-पद्या-चारि-वासा एते शब्दा योज्यास्तदा
देवानां नामानि भवन्ति ।

उदाहरणानि यथा—दैत्यारिः, दानवारिः, रक्षो-
ऽरिः । मन्दिरालयः, मेर्वालियः स्वर्गालयः ।
अप्सरसां पतिः । कश्यपसुतः, अदितिसुतः ।
खवैश्मा, खपद्यः, खचारी, खवासः देवः । इति ।

अथाधुना प्रकारान्तरेण यौगिकनामान्याह —
'आहारो, रिषो, उचलश्च तरवो, ज्येष्ठो,-
ऽङ्गना, बाहनं, सेनानीः, सखिगायनाश्च जनको,
ऽम्बा, योनयो, बद्धंकिः । वैद्यो, दाह, सुमं, मिषा,
च नगरी, यज्ञो,-त्तमो, तोषको, बल्लो, राज,-
पती अरातिसचिवो, मंत्री, गुरुश्चा-लयाः । ३१ ।
धनु,-लौका,-ऽऽध्या,-ऽराम,-सभा,-श्रेष्ठ,-धियो,
लता । निम्नगा, दीर्घहा, नालः, सङ्घो मृतिहा,
प्रियः । सुधा, दैतेय,-दनुज,-नेकषेया, हिमाचलः ।
पारिजातादयो, ब्रह्मा, तथा तिलोत्तमादिकाः ।
बिमान,-स्तारकाः गति,-गन्धर्वाः, कश्यपो-ऽदितिः ।
विद्याधरादयः, स्ववष्टा, नास्त्यो, पीतदारु च । ३४ ।
सर्वङ्गः, स्वर्णरम्भा, च तथा चाप्यमरावती ।
होमो,ऽर्कः, कौस्तुभमणि,-स्तुवर्त्तो, च शतक्रतू ।
शुक्रो, जीवो, तथा नाक,—रत्नसानु,-प्रसादनाः ।
आयुधं, च तथा स्वर्गः शक्र,-श्चैत्ररयादिकाः ।
सुधर्मा,ऽपि वयःस्था, च विघातभू,-कचादिकाः ।
महाज्योतिष्मती, जह्नुतनया,ऽयो नभः सरित्
नलोत्तम-स्तथा देवसर्षप, — स्तुवरी,-त्यपि ।
अगस्त्यपादप,इक्ष्वते,—शब्दा योज्याः सुरात्परे । ३८ ।
तत्तन्नामे-तराणी-ति, पदयोः परिवर्तनात् ।
२६-५६

एषां व्याख्या—आहार इति । धनुरिति । सुषेति । विमान इति । लवङ्गमिति । शुक्र इति । सुष-
मेति । नलोत्तम इति च । एषां व्याख्या तु
सुगमा । एत इति । एतेऽमीशब्दा ध्वनयः, सुरात्
सुरशब्दात्, परे परत उत्तरे वा योज्या योजनीयाः ।
तदा तत्तन्नाम आहारादीनां प्रियान्तानां नाम
संज्ञां आहुरिति शेषः । इत्येवं, पदयोः पूर्वोत्तर-
पदयोः, परिवर्तनात् परावृत्तेस्तेषामितराण्य-
न्यानि नामान्यूह्यानि, ।' इति विवृतिः ।

उदाहरणानि तु यथा—सुराहारः सुधा । सुर-
रिपवो देतेय—दनुज—नैकषेयाः । सुराचलो
हिमाचलः । सुरतरवः पारिजातादयः । सुर-
ज्येष्ठो ब्रह्मा । सुराङ्गनास्तिशोत्तमादिकाः ।
सुरबाहनं विमानः । सुरसेनानीस्तारकारातिः
(स्कन्दः) । सुरसखाः सुरगायनाश्च गन्धर्वास्तु-
म्बुरुप्रभृतयः । सुरजनकः कश्यपः । सुराम्बा
अदितिः । सुरयोनयो विद्याधरादयः । सुरवद्धंकिः
त्वष्टा (विश्वकर्मा) । सुरवैद्यो नासत्यो (अश्वि-
नीकुमारी) । सुरदार पीतदार (‘दीवार’ इति
प्रसिद्धोक्ताः) । सुरसुमं लवङ्गम् । सुरप्रिया
स्वर्णरम्भा जातिर्वा । सुरनगरी अमरावती ।
सुरयज्ञो होमः । सुरोत्तमोर्जः (सूर्यः) । सुरतो-
षकः कौस्तुभमणिः । सुरवल्ली तुलसी । सुरराजः
सुरपतिश्च शतक्रतु (इन्द्रो) । सुररातिसचिवः
शुक्रः । सुरमंत्री सुरगुरुश्च जीवो (बृहस्पतिः) ।
सुरालयाः स्वर्ग—सुमेरु—प्रासादाः । सुरायुधं
धनुः (शक्रधनुः) । सुरलोकः स्वर्गः । सुराश्रय
इन्द्रः । सुरारामाः चैत्रयादिकाः । सुरसभा

सुधर्मा । सुरश्रेष्ठा वयः स्था (ब्राह्मी) । सुरर्षयो
विधातृभू—(नारदः) कचादिकाः । सुरलता महा-
ज्योतिष्मती । सुरनिम्नगा जहनुतनया (भागी-
रथी) । सुरदीधिका नभः सरित् (मन्दाकिनी
प्राकाशगङ्गा) । सुरनालो नलोत्तमः । सुरसर्षपो
देवसर्षपः । सुरमृत्तिका तुवरी (काक्षी) । सुर-
प्रियोऽगस्त्यपादपः ।' इति ।

अथ सम्प्रति कार्यकारणभावसम्बन्धं व्याचष्टे—
‘कार्यकारणयोर्भावसम्बन्धश्चेह कथ्यते । ३६।
कार्याद् विधातृ-कृत्-कर्तृ-कर-सृ-सृष्ट-सृ-
निभाः । कारणाद् जन्म-ज-रह-सूति-भू-योन्य-
णादिकाः । ४०। इति ।

अस्य व्याख्या—कार्येति । कार्यादिति ।
कारणादिति च । यदा कार्याद् जन्यात्परे
विधानादयः शब्दास्तद्वतां कारणानां जनकानां
नाम आहुः । यथा—विश्वविधाता, विश्वकृत्,
विश्वकर्ता, विश्वकरः, विश्वसूः विश्वसृष्टा,
विश्वसृद् ‘ब्रह्मा’ । तस्य हि विश्वं कार्यमिति
रुढिः ॥ निभाः सदृशाः । तेन ‘विश्वजनकः, विश्व-
कारकः’ इत्याद्यपि । कविरूढ्या इत्येव । नहि
यथा—चित्रकृदुच्यते तथा चित्रसूः इति । एवं
कारणाद् जनकात्परे जन्मादयः शब्दास्तद्वतां
कारणवतां कार्याणां नाम आहुः । यथा—आत्म-
जन्मा, आत्मजः, आत्मरहः, आत्मसूतिः, आत्मभूः,
आत्मयोनिः ‘ब्रह्मा’ । तस्य ह्यात्मा कारणमिति
रुढिः । वक्ष्यमाणस्यादिशब्दस्याभिसम्बन्धात्
सम्भवादयोऽपि गृह्यन्ते । अणादयस्तु—भानो-
रपत्यं भानवः शनिः । इन्दोरपत्यं ऐन्दवः बुधः ।

भूमेरपत्यं भोमः । सोमस्यापत्यं सोम्यः, चन्द्रम-
सोऽपत्यं चान्द्रमसायनश्च बुधः । अङ्गिरसोऽपत्यं
आङ्गिरसः बृहस्पतिः । भृगोरपत्यं भार्गवः शुक्रः ।
सिंहिकाया अपत्यं सैहिकेयः राहुः । इहापि हि
मानवादीनां भान्वाद्यो हि जनका इति रूढिः ।
'कविरूढ्या' इत्येव । नहि—आत्मयोनवत्
'आत्मजनकः, आत्मकारकः' इति भवति ।

अथेदानीं धार्य-धारकसम्बन्धमाहुः—

धार्याद् भूषण-भौत्य-ङ्कु-पाण्य-स्त्र-ध्वज-भृन्नि-
भाः । भर्तृ—शेखर-मत्वर्य-शालि-मालि-धरा
अपि । ४१ । इति ।

अस्य व्याख्या—धार्यादिति । भर्त्रितिव । धार्याद्
धार्यवाचकाद् भूषणादयो धरान्ता धारकस्य नाम
आहुः । यथा—शशिभूषणः, चन्द्रमौली, वृषाङ्कः,
पिनाकपाणिः, शूलास्त्रः, वृषध्वजः, शूलभृत्,
निभग्रहणात् तत्तुल्या वृषकेतन—शूलायुध—वृष-
लक्ष्म—चन्द्रशिरस्—चन्द्राभरणादयो गृह्यन्ते ।
तथा—पिनाकशाली, शशिशेखरः, शूली, पिना-
कमाली पिनाकं मलते धारयतीति कृत्वा पिना-
कभर्ता, गङ्गाधरः । 'कविरूढ्या' इत्येव ।

अथ सम्प्रति भक्ष्यभक्षकभावसम्बन्धमाहुः—

'भक्ष्यात् पायि-व्रता-न्धो-लिट्-पा-ऽऽशा-ऽज्ञान-
भुगाविकाः । इति ।

अस्य व्याख्या—भक्ष्यादिति । भक्ष्यं भोज्यं तद्वा-
चिनः शब्दात्परे पाय्यादयः शब्दास्तद्वतां भक्ष्यवतां
भक्षकाणां नाम आहुः । यथा—सुधापायिनः,
सुधाव्रताः, सुधान्वसः, सुधालिहः, सुधापाः,
सुधाशाः, सुधाशानाः, सुधामुत्रः 'सुराः' । तेषां हि
१-२८

सुधाभक्ष्या, इति रूढिः ।

अथाधुना धववधूभावसम्बन्धमाहुः—

'धवात्प्रणयिनी—कान्ता—बल्लभा—गृहिणीसभाः
। ४२ । वध्वा वरे-श-रमणो-पयन्तु-बल्लभादयः ।
अस्य व्याख्या—धवादिति । धवः पतिस्तद्वाच-
कशब्दात् प्रणयिनीसदृशाः शब्दास्तद्वतीनां पतिम-
तीनां भार्याणां नाम आहुः । यथा—सूर्यप्रणयिनी,
सूर्यकान्ता, सूर्यवल्लभा, सूर्यगृहिणी, 'संज्ञा' । एवं
चन्द्रप्रणयिनी, चन्द्रकान्ता, चन्द्रवल्लभा, चन्द्रगृ-
हिणी, 'रोहिणी' । तयोः हि सूर्यः चन्द्रश्च पती—
इति रूढिः । समग्रहणात्प्रियतमा—वधू—रमणी-
प्रभृतयो गृह्यन्ते । 'कविरूढ्या' इत्येव । नहि
भवति यथा—सूर्यं—प्रणयिनी तथा सूर्यपरिग्रहः ।
इति । वध्वा इति । वधूवाचिनः शब्दात्परे वरादयः
शब्दास्तद्वतां वधूवतामुपयन्तुणां नाम आहुः ।
यथा—सञ्ज्ञावरः, सञ्ज्ञेशः, सञ्ज्ञारमणः, सञ्ज्ञो-
पयन्ता, सञ्ज्ञावल्लभाः, 'सूर्यः' तस्य हि सञ्ज्ञा-
वधूः इति रूढिः । आदिशब्दात् तत्सदृशार्थाः पत्या-
दयो गृह्यन्ते । 'कविरूढ्या' इत्येव । नहि भवति
यथा—सञ्ज्ञावरः सूर्यः, तथा विभाकरः इति ।

अथेदानीं मित्रसम्बन्धमाहुः—

'मित्रान्मित्रनिभाः' इति ।

अस्य व्याख्या—मित्रादिति । मित्रं सखा तद्वाच-
काच्छब्दादुत्तरे सखिसमानार्थास्तद्वतां सख्यवतां
नाम आहुः । यथा—रामस्य सखा रामसखः
'सुग्रीवः' । शिवस्य सखा शिवसखः 'कुबेरः'
चैत्रस्य मधोः वसन्तस्य वा सखा चैत्रसखः,
मधुसखः, वसन्तसखः, 'कामः' एवं दशरथस्य सखा
२९-५६

दशरथसखः 'जटायुः' । वायोः सखा वायुसखः अग्निः । "राजाहः सखिभ्यष्टव" अथवा वायुः सखा अस्येति वायुमखा । "एजभावादनङ्सावित्यनङ्" । एव मतिः सखा अस्येति मतिसखा बृहस्पतिः । निभग्रहणात् सुहृदादयो गृह्यन्ते । 'कविरूढया' इत्येव । नहि भवति यथा—रामसखः सुग्रीवः, तथा—सुग्रीवसखः रामः इति । एवं शिवसखः कुबेरः, तथा—कुबेरसखः शिवः इति ।

अथ सप्प्रति बाह्यावाहकभावसम्बन्धमाहुः—
.....बाह्याद् बाह्यासनगामिनः ।४३। इति ।
अस्य व्याख्या—बाह्यादिति । बाह्याद् बाह्यावाच-
काच्छब्दादुत्तरे बाह्यादयः शब्दास्तद्वतां बाह्यवतां
बाह्यितृणां नाम आहुः । यथा—हसवाहनः,
हंसासनः, हसगामी, 'ब्रह्मा' । वृषभवाहनः, वृषभा-
सनः, वृषभगामी 'शिवः' । एव गरुडवाहनः, गरु-
डासनः, गरुडगामी, 'विष्णुः' । तेषां हि हंसादयो
बाह्यानि इति रूढिः । इह हंसयानः, वृषभयानः,
गरुडयान इत्यादयो ऽपि 'कविरूढया' इत्येव । नहि
भवति यथा—'नरवाहनः' 'कुबेरः' तथा—नर-
गामी, नरासनः, नरयानः । इति ।

अथाधुना ज्ञातेयसम्बन्धमाहुः—

'ज्ञातेर्भगिन्य-वरज-सुता-ऽऽत्मजा-ऽप्रजादयः । इति ।
अस्य व्याख्या—ज्ञातेरिति । ज्ञातिः स्वजनः तद्वा-
चकाच्छब्दादुत्तरे भगिन्यादयस्तद्वतां ज्ञातेयवतां
ज्ञातीनां नाम आहुः । भगिन्यादीनां च ज्ञातिवि-
शेषश्चाचित्वाज्ज्ञातिविशेषादेव प्रयोगो यथा—
कालभगिनी कालिन्दी । उत्तम्यावरजः बृहस्पतिः ।
जहनुसुता जाह्नवी । सूर्यात्मजः शनिः । चन्द्रात्मजः
१-२८

बुधः । कृष्णाग्रजो बलदेवः । प्रादिशब्दात् सोदरा-
दयो गृह्यन्ते । यथा—कालिन्दीसोदरो यमः ।
'कविरूढया' इत्येव । नहि भवति यथा—'कालिन्दी
कालभगिनी' तथा—'शनिभगिन्यपि । "

अथेदानीमाश्रयाश्रयिसम्बन्धमाहुः—

"आश्रया-द्वासि-सदनपर्यायाः सच्छयादयः ।४४।
अस्य व्याख्या—आश्रयादिति । आश्रयो निवासः
तद्वाचकाच्छब्दादुत्तरे वासि—सदनपर्यायाः सच्-
शयादयश्च तद्वतां आश्रयवतां आश्रितानां नाम
आहुः । यथा—आकाशवासिनः, आकाशसदनाः,
आकाशसद आकाशशयाः एवं आकाशश्रयाः
दिवौकसः 'ग्रहाः' । दिवशब्दो वृत्तवाकरान्तोप्य-
स्तीति । आकाशो व्योम, सच तेषामाश्रयः इति
रूढिः । 'कविरूढया' इत्येव । नहि भवति यथा—
आकाशसदना ग्रहाः, तथा भूमिसदना मानवाः ।,
इति ।

अथ साम्प्रतं वध्यवधकभावसम्बन्धमाहुः—

'वध्या-च्छासन-भिद् द्वे षि-ध्रु-जिद्-ध्वंस्य-रि-
सूदनाः । दाम्यं -ऽन्तकारि-मयन-वर्षच्छिद्-
दमना-न्तकाः । जयि-मर्दन-हन्-घाति-केतु हन्तु-
निषूदनाः ।४५। इति ।

अस्य व्याख्या—वध्यादिति । दारीति च । वध्योघात्यः
तद्वाचिनः शब्दात्परतः शासनादयो निषूदनान्ता-
स्तद्वतां वधकानां नाम आहुः । यथा—'पुरशा-
सनः, पुरभिद्, पुरद्वेषी, पुरध्रुक्, पुरजित्,
पुरध्वंसी, पुरारिः, पुरसूदनः, पुरदारी, पुरान्त-
कारी, पुरमथनः, पुरदर्पच्छिद्, पुरदमनः, पुरा-
न्तकः, पुरजयी, पुरमर्दनः, पुरहा, पुरघाती, पुर-

केतुः, पुरहन्ता, पुरनिषूदनः 'शिवः' । अन्धकरिपुः
अन्धकसूदनः, असुरारिः, कामान्तकः, कामारिः,
ऋतुध्वंसी, गजदैत्यभिद्, गजारिः, तमोहा, त्रिपुरा-
न्तकः, त्रिपुरारिः, दक्षाध्वरातिः, पुरद्विद्, भगने-
त्रान्तकः, मखरिपुः, लुलायवाहारिः, विषान्तकः,
सम्बरारिः, स्मरहरः, इत्यपि । एवं कालदमनी,
चण्डहन्त्री, निशुम्भमथनी, महिषमथनी, मुण्ड-
घातिनी, रक्तबीजमदिनी, शुंभमथनी 'पार्वती' ।
इति ।

“कामजित्, क्रौञ्चदारणः, क्रौञ्चवैरी, क्रौञ्चा-
रातिः, तारकजित्, तारकवैरी, तारकारिः, महि-
षार्दनः, 'स्कन्दः' । इति ।

“अरिष्टसूदनः अरिष्टहा, कंसजित्, कंसारातिः,
कालनेमिहरः, कालनेम्यरिः, कालियदमनः,
कालियशासनः, कालियारिः, केशिसूदनः, केशिहा,
कैटभजित्, कैटभारिः, चाणूरसूदनः, जरासन्धारिः
तमोहा, दानवशत्रुः दैत्यशत्रुः, दैत्यारिः, द्विवि-
दारिः धेनुकध्वंसी, धेनुकसूदनः, नरकान्तकः,
नरकारातिः, नरकारिः, पूतनादूषणः बलिध्वंसी,
बलिबन्धनः, बलिवैरी, बाणजित्, मधुमथनः,
मधुरिपुः, मध्वरिः, मुरमदनः, मुररिपु, मुरारिः,
मैन्दमदनः, यमलाजुंनभञ्जनः, राहुभेदी, राहु-
मूर्धभिद्, राहुमूर्धहरः, राहुवैरी, वृषशत्रुः, शक-
टारिः, शिशुपालनिषूदनः, साल्वारिः, सुरारिहा,
हयग्रीवरिपुः, हिरण्यकशिपुविदारणः, 'विष्णुः' ।
इति ।

कालिन्दीकर्षणः, कालिन्दीभेदनः, द्विविदहन्ता,
प्रलम्बघ्नः, प्रलम्बभिद्, मुष्टिकघ्नः, यमुनाभिद्,

यमुनाकर्षणः, रुक्मिदपञ्छिद्, रुक्मिदारणः,
रुक्मिदारी, रुक्मिभिद् 'बलदेवः' । इति ।

“शमान्तकः, शिखिमृत्युः, मनोदाही, मन्मथः,
'कामदेवः' । इति ।

“शम्बरसूदनः, शम्बरारिः, शूर्पकारातिः, शूर्प-
कारिः, 'प्रद्युम्नः' । इति ।

“बाणारिः 'अनिरुद्धः' इति ।

“अद्रिद्विद्, अद्रिभिद्, गोत्रभिद्, जम्भभेदी, जम्भ-
रिपुः, जम्भारिः, नमुचिनिषूदनः, नमुचिसूदनः,
पर्वतारि, पाकनिषूदनः, पाकशासनः, पुलमनि-
षूदनः, पुलोमशत्रुः, पुलोमारिः, बलनिषूदनः,
बलरिपुः, दलहा, बलारातिः, वृत्रनिषूदनः,
वृत्रहा, वृत्रारि, शौनारिः 'इन्द्रः' । इति ।

अथात्र विशेषमाहुः—

“दृश्यते विवक्षायां वृषवाहनोऽस्य च बाह्यात्वे ।
स्यात्सत्त्वे तु वृषपतिर्बृषलाञ्छनश्च धार्यत्वेऽपि
अस्य व्याख्या—दृश्यत इति । विवक्षानिबन्धनो-
हि सम्बन्धः, तत एकस्मादपि वृषदेः सम्बन्धि-
पदात् परे सम्बन्धान्तरनिबन्धना बाह्यादयः
शब्दा यथावितं प्रयुज्यन्ते ।

बाह्यावाहकभावसम्बन्धे विवक्षायां वृषस्य बाह्यात्वे
'वृषवाहनः' 'शिवः' । इति भवति । एवं सत्त्वे तु
निजेशसम्बन्धविवक्षायां 'वृषपतिः' 'शिवः' इति
भवति । तथा धार्यत्वे धार्यधारकभावसम्बन्ध-
विवक्षायां च 'वृषलाञ्छनः' 'शिवः' । इत्यपि ।

“धार्यत्वेऽशो, स्तथांशुमाल्यंशुपतिरंशुमानपि सत्त्वे ।

वध्यत्वेऽहेरहारि—रहिभुङ् मयूरो भोग्यत्वे । ४७।

अस्य व्याख्या—धार्यत्वं इति । तथांशोर्धार्यत्वे

‘ग्रंशुमाली’ ‘सूर्यः’ इति भवति । सत्त्वे स्वस्वामि-
भावसम्बन्धविवक्षायां ‘ग्रंशुपतिः, ग्रंशुमान्’,
‘सूर्यः’ । इत्यपि । तथा वक्ष्यत्वे वक्ष्यवधकभाव-
सम्बन्धविवक्षायामहेः सर्पस्य अरिः शत्रुर्मयूरः ।
एवं भक्ष्यत्वे भक्ष्यभक्षकभावसम्बन्धविवक्षायाम-
महिभुक् ‘मयूरः’ । इत्यपि भवति ।

अथ सम्प्रतीह सम्बन्धनिबन्धानां व्युत्पत्तिमुक्त्वा
व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

‘व्यक्तैरङ्कुर्व्यक्तेर्जातिशब्दो वाचको विज्ञेयः ।
वाताप्यरातिपूता—ऽऽशा याम्याशोच्यते धीरैः ।
४८ । पूता सप्तर्षिभिरिति कौबेरी स्याद्’ इति ।
अस्य व्याख्या—व्यक्तैरिति । पूतेति च । अङ्कु-
र्विशेषणैर्व्यक्तैः स्पष्टैर्जात्यभिधायकोऽपिशब्दो
व्यक्तेर्वाचको विज्ञेयः । व्यक्तेर्नामतां प्राप्नो-
तीत्यर्थः ।
अत्रोदाहरणं प्रदर्शयति—वातापिः असुरविशेष-
स्तस्यारातिः शत्रुः अगस्तिः ऋषिविशेषस्तेन पूता
स्वासनया पवित्रिता इति व्यक्तमङ्कुर्वतेनाङ्कित
‘आशा’ इति जानिशब्दो याम्याशाया व्यक्तेरभि-
धायी धीरैर्विद्वद्भिरुच्यते कथ्यते ।
इति सप्तर्षिभिः कश्यपादिभिः पूता पवित्रिता
आशा कौबेरी उत्तरा स्यात् ।’ इति ।

अथेवानां व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

‘.....अयुग्विषमशब्दो । त्रि-पञ्च-सप्तादीनां-
वाचकौ संयोजयेत् क्रमादत्र १४६ । त्रिलोचन-
पञ्चसायक-सप्तपर्णादिष्व,—’ इति ।

अस्य व्याख्या—अयुगिति । त्रि-पञ्च-सप्तादि-
स्थाने अयुग्—विषमशब्दो त्रिलोचनादिपदेषु
१-२८

योजितव्यो । यथा—त्रिलोचनः, अयुगलोचनः,
विषमलोचनश्च ‘शिवः’ । पञ्चसायकः, अयुक्-
सायकः, विषमसायकश्च ‘कामदेवः’ । सप्तपर्णः,
अयुक्पर्णः, विषमपर्णश्च ‘वृक्षविशेषः’ । ‘सांतवण’
इति प्रसिद्धः । आदिशब्दात् नवशक्तिः, अयुक्-
शक्तिः, विषमशक्तिश्च ‘महादेवः’ । एवं त्र्यम्बक-
पञ्चेषु—सप्तच्छदादिष्वपि ।

अथ साम्प्रतं व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

‘.....ऽयं विरोध्यर्थम् । गुणशब्दोऽत्र न आदिरि-
तरोत्तरो निगदति यथा कृष्णः १५० । सितेतरः
स्यादसितः’ इति ।

अस्य व्याख्या—अथेति । अथशब्दोऽनन्तरवाची ।
गुणशब्दो गुणवाचिशब्दो नञादिरितरोत्तरो
नञ्पूर्वैर्इतर शब्दोत्तरश्च विरोध्यर्थं विरोधिन-
मर्थं निगदत्यभिधत्त इत्यर्थः । यथा—असितः
सितेतरः, कृष्णः श्यामः । एवं अक्रुशः क्रुशेतरश्च
स्थूल इत्यादिः ।

अथ सम्प्रति व्युत्पत्त्यन्तरमाहुः—

‘.....पानीयनिध्यादिषु पदे पूर्वे । तथोत्तरे तु
वाडवोषुर्बुधादिषु, भूभवाद्येषु १५१ । द्वयेऽपि हि
पर्यायपरिवर्तनम्’ इति ।

अस्यव्याख्या—पानीयेति । पानीयनिध्यादिषु
शब्देषु पूर्वस्मिन्नेवपदे पर्यायस्य परावृत्तिर्भवति ।
यथा—पानीयनिधिः, जलनिधिः, तोयनिधिः,
वारिनिधिः, वाहिः । आदिशब्दग्रहणात्
अम्बुदः, वारिदः, पयोदः, सलिलदः, कन्दः,
इत्यादि । वाडवोषुर्बुधादिषु वडवाग्निप्रभृतिषु
शब्देषु उत्तरस्मिन्नेव पदे पर्यायपरावृत्तिः

स्यात् । यथा—वडवकृशानुः, वडवपावकः,
वडवधनञ्जयः । आदि शब्दात् अम्बुजम्, पङ्क-
जम्, पङ्केरुहम्, सरोजम्, सरोरुहम्, सरोजन्म,
इत्यादि । भूभूदाद्येषु शब्देषु द्वयेऽपि पूर्वत्र उत्तरत्र
च पदे पर्यायस्य परावृत्तिः (परिवर्तनं) भवति ।
यथा—भूभृत्, क्षितिभृत्, धराधरः, धरणीधरः ।
आद्यशब्दात् गीर्वाणनाथः, वृन्दारकराजः,
लेखर्षभः, इत्यादयः ।

अथ सम्प्रति परावृत्तिसह-योगिकशब्दानाहुः—
“.....एवं परावृत्तिसहाइव । योगाः स्युरिति
योगिकाः ।’ इति ।

अस्य व्याख्या—एवमिति । एवमिति पूर्वत्र उत-
रत्र उभयत्र च पदे परावृत्तिः पर्यायपरिवर्तनं
सहन्ते क्षमन्ते परावृत्तिसहाः पानीयनिध्यादयः
शब्दाः । योगात् अन्वयाद् भवेयुः इति योगिकाः ।
त्रयादिषु योगिकेषु शब्देषु पूर्व-मध्यो-त्तर-पदानां
योजना क्रमेण कर्त्तव्या यथा—(३) कमल +
कानन + नायकः, = कमलकानननायकः
‘सूर्यः’ । कुमुदिनी + विपिन + विकासी = कुमु-
दिनीविपिनविकासी ‘चन्द्रः’ । (४) चण्डी +
ईश + चूडा + मणिः = चण्डीशचूडामणिः
‘चन्द्रः’ । अत्रि + नयन + समुत्थ + ज्योतिः = अत्रि-
नयनसमुत्थज्योतिः ‘चन्द्रः’ । कामिनी + वदन +
सौरभ + चौरः = कामिनीवदनसौरभचौरः
‘चन्द्रः’ । निर्जर + नायक + पूजित + पादः = निर्जर-
नायकपूजितपादः ‘बृहस्पतिः’ । (५) अर्दित +
दारक + देव + वन्दित + चरणः = अर्दितदारकदेव
वन्दितचरणः ‘बृहस्पतिः’ । इति ।

१-२८

अथेदानीं मिश्रशब्दानाहुः—

“.....मिश्रास्तिवह परावृत्तिसहाः । १५२ । दशरथो
ऽन्तकश्चापि गीर्वाणसन्निभाः’ इति ।

अस्य व्याख्या—मिश्रा इति । इह शब्दभेदे दशरथा-
दयः शब्दाः पूर्वत्र उत्तरत्र च पदे पर्यायस्य परा-
वृत्तिः परिवर्तनमसहमाना अक्षममाना मिश्रा योग-
युक्ता रूढिमन्तश्च ज्ञातव्याः । सन्निभ आद्यर्थः ।

अथाधुना पारिभाषिकशब्दानाहुः—

“.....तथा ।

क्रियश्च तावुरि-जित्मः कुलीरो लेय इत्यपि । १५३ ।
पाथोन-जूक-कौर्प्याद्या दुश्चिक्यं हिबुकोऽप्यथ ।
डिम्ब-डित्थ-नदीपूर्वाः संस्मृताः पारिभाषिकाः ।

अस्य सार्द्धपद्यस्य व्याख्या—तथेति । पाथोनेति
च । तथा तद्वत्, क्रियः, तावुरिः, जित्मः, कुलीरः,
लेयः, पाथोनः, जूकः, कौर्प्य इत्याद्या राशौ ।
दुश्चिक्यं हिबुक इत्याद्या भावे । तथा डिम्ब-
डित्थ-नदीपूर्वा ग्रन्थत्र पारिभाषिका आधुनिक-
सङ्केतेनार्थ बोधकपदाः संस्मृता ज्ञेयाः, बुधैरिति
शेषः । क्वचित्तु तात्पर्यग्राहकवशात्केवलयोगेन
केवलरूढ्याचार्यद्वयबोधको योगिकरूढः शब्दोऽपि
दृश्यते । यथा—अश्वगन्धादिः । इति ।

अथेदानीं ग्रन्थमिमं पद्यद्वयेनोपसंहारयति—

श्रीवैकृतीये नखलादि २०२० तुल्ये
वर्षे, तपःशुक्लले, दशम्याम् ।

मघाज-बारे, जननादतीते ऽङ्गागोन्मिताब्दे, ७६
गढवेशजेन, १५५ ।

श्रीकीर्तिदेव्यास्तनुसम्भवेन, श्रीकृष्णपादाम्बुज-
२६-५५

षट्पदेन । मुकुन्दात्मना गणकेन, कोषो-ऽसौ, निर्मित, -इचक्रधरस्य, तुष्ट्यै, १५६।

अनयोर्व्याख्या—श्रीति । श्रीति च । नखखाश्चि-
तुल्ये विंशत्युत्तरसहस्रद्वय २०२० तुल्ये प्रमिते
श्रीवैक्रमीये श्रीविक्रमनृपतिराज्यारोहणसमयतो
वर्षे सँवत्सरे. तपः शुक्लदले माघशुक्लपक्षे,
दशम्यां दशमीतिथौ, मघाजवारे शुक्रवारे,
जननात् जन्मसमयनोऽनीते गते, अङ्गा गान्धित-ब्दे
षट्सप्तति ७६ तुल्ये वर्षे (वयसि) गढदेशजेन
गढवालनाम्नि देशे समुद्रवेन, श्रीकीर्तिदेव्या-

१-१०

स्तनुसम्भवेन श्रीकीर्तिदेवीपुत्रेण, श्रीकृष्णपादाम्बु-
जषट्पदेन, श्रीकृष्णचरणाम्बुजभ्रमरेण, मुकुन्द-
गणकेन मुकुन्ददैवज्ञेन, असौ 'ज्योतिषशब्दकोषः',
देवप्रयागनिवासिलाक्ष्मीधरिश्चक्रधरेस्यात्मीयान्ते-
वासिजनस्य तुष्ट्यै संतोषाय (हिताय वा)
निर्मितो विरचितः । शुभं भूयात् । इति श्रीगढ-
देशान्तर्गण-देवप्रयाग' — ममीश्वरतिमुकुन्दाश्रम-
वासिना श्रीकीर्तिदेवीश्रीगण्डितरघुवदत्ततनुजनुषा
श्रीमुकुन्ददैवज्ञेन विरचिते ज्योतिषशब्दकोषे
एकोनविंशतितम. शब्दव्युत्थित्तवर्गः समाप्ति-
मगमत्, इति शम् ।

११-२१

शब्दानुक्रमणिका ।

अ	अहस्पति १४, ५६ ।	अक्षमालापति १६६, २१ ।	अगिरस् २३८, ५६ ।
अ ७, ५८ । ११, ४७ ।	अहस्पतिसंज्ञक १५, ४ ।	अक्षय ६३, २६ ।	अगु ५३, ४१ ।
२१५, ८ ।	अह् ४६, ४५ ।	अक्षयतृतीया २१, २ ।	अगुपुच्छ २६४, ४१ ।
अंश १२, ५ । ६६ टी. २ ।	१२५, १५ । २१३, ४४ ।	अक्षयनवमी २३, १६ ।	अगुह्य १४८, ३४, १६८, ७ ।
६६, १० । ८६, २७ ।	अंक्षिप १३८, ५२ ।	अक्षलव १०८, ८ ।	अगोदय २८, १३ ।
६४, १२ । ६७, २ ।	अक ३१, ४४ ।	अक्षवेदांश १२८, २४ ।	अगोकस् २२२, ८ ।
६७, ११ । १२३ ५ ।	१२५, १४ ।	अक्षभा १०५, १२ ।	अगनायी-१७, ४१ । १२४०, ७ ।
१२६, ३ । १६४, ४२ ।	अकच ५४, ४७ ।	अक्षांश १०८, ८ ।	अग्नि ३, ६ । ४, ३४ । ५, ४२ । १३, १६ । १७, २२ ।
अंशक १२, ५ । ६७, ११ ।	अकचनकावास ५४, ४७ ।	अक्षांशक १०८, ६ ।	५७ ४४ । ७५, १६ । ७६ टी. ८ ।
१२६, ३ । १३८, ५ ।	अकस्मात् १६, ३३ ।	अग्निन् ३७, ३५ । २१३, ५२ । २३०, १ ।	११४, २१ । ११८ २२ । २०१, ४१ । २०३, १८ । २३६, २१ ।
अंशचिह्न ६७, १३ ।	अकुतस्त्वन २२७, २५ ।	अक्षण्ड ८६, १० ।	२३८, ५६ ।
अंशायुस् १४१, ५० ।	अकुप्य २४६, २८ ।	अक्षण्डमण्डल ४३, १५ ।	अग्निकण २४०, ११ ।
१४३, २२ ।	अकूपार २१८, ७ ।	अक्षण्डितवयुस् ४३, १५ ।	अग्निचित् २१०, २ ।
अंशावतार १३०, १० ।	अकूपार २१८, ७ ।	अक्षरकर ४०, १० ।	अग्निदेवता ५, ४२ ।
अंशु ३२, २ । ३६, १५ ।	अक्का २२४, १ ।	अक्षिल ८६, १० । २१४, ४७ ।	अग्निदैवत ५, ४३ ।
३८, २६ । १४३, ११ ।	अक्कुमुञ्ज ७, ३२ ।	अखिलग्रह ११७, १ ।	अग्नि पूणिमा २४, २२ ।
अंशुक ३७, ५५ ।	अक्रम २५२, २७ ।	अग्र २८, १३ । ३२, २ ।	अग्निप्रिया २४०, ७ ।
अंशुज ५२, ४ ।	अक्ष ५६, १८ । १०५, ११ ।	१३८, ५२ । २०३ ५० ।	अग्निबीज २०३, २८ ।
अंशुधर ३२, ३४ ।	१०८, ६ ।	अग्रच्छ १३८, ५२ ।	२०३, २६ ।
अंशुपति २७०, २ ।	अक्षकर्ण १०३, १४ ।	अगत ११५, ३ । १४३, ५६ । १५७, २६ ।	अग्निम २०३, २८ ।
अंशुपति ३२, १४	अक्षक्षेत्र १०६, ४६ ।	अगदङ्कार १६८, ३६	अग्निलोचन २२७, २५ ।
अंशुभत् ३२, ३४ ।	अक्षच्छाया १०५, ११ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निवाह २४१, ६ ।
अंशुभू ५२, ४ ।	अक्षज २१५, ४८ । २३७ ५६ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निविश २४०, १७ ।
अंशुभत् ३२, १ ।	अक्षज २१५, ४८ । २३७ ५६ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निवीर्य २०३, २६ ।
३७, १७ ।	अक्षज २१५, ४८ । २३७ ५६ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निशिल २०३, २६ ।
अंशुमदशुसकुल १०६, ५३ ।	अक्षज्या १०४, ३ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निशुष्मन् २३६, १ ।
अंशुमालिन् ३२, ३५ ।	अक्षत २२७, २५ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निष्टुभ २०१, २६ ।
अंशुलीन १०६, ५३ ।	अक्षति २४४, २५ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निष्टोम २०१, २६ ।
अंशुविमर्दन १२०, ५ ।	अक्षप्रभा १०५, ११ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	२०६, ४४ ।
अंशुहस्त ३२, ३५ ।	अक्षभा १०५, ११ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निमस २४४, २५ ।
अंस = (भुजशिराः, स्कन्धः),	अक्षभाग १०८, ८ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	अग्निसम्भव २४२, ४७ ।
अंसल ३० ४४ ।	अक्षमाला १६६, २३ ।	अग्रम १३८, ५२ ।	
अंहति २५१, २२ ।		अग्रम १३८, ५२ ।	
अंहुस् ३०, २७ ।		अग्रम १३८, ५२ ।	

अग्निस्थापन ५७, ४० ।
 अग्निहोत्र २०१, ३० ।
 २३६, १ ।
 अग्न्युत्पातः—२४०, २१ ।
 अग्र२५२, ४१।२५४, ४२ ।
 अग्रजा २२५, ४७ ।
 अग्रजाविष ४०, १० ।
 अग्रज्या १०४, ३ ।
 अग्रणी २५४, ४२ ।
 अग्रमांस २४३, ६ ।
 अग्रसन्धानी २४१, ४६ ।
 अग्रा १०६, ४७ ।
 अग्राग्रलण्ड १०६, ४८ ।
 अग्रादिलण्ड १०६, ४८ ।
 अग्रिम २५४, ४२ ।
 अग्रिम २५४, ४२ ।
 अग्रैस्तर २५४, ४३ ।
 अग्रय २५४, ४३ ।
 अग्र ३०, २७ ।
 अग्रमधामन् ४०, १० ।
 अग्र्या २००।४५ ।
 अग्र ४२, १५।७०, ८ ।
 १६ ।
 अग्रुणित ७१, ८ ।
 अग्रुतः १६४, ७ ।
 अग्रुति २४४, २५ ।
 अग्रुनिवेशन ८६, ३३ ।
 अग्रुन्यास ८६, ३३ ।
 अग्रुन्यासक्रम ८६, ३५ ।
 अग्रुन्यासनियम ८६, ३५ ।
 अग्रुन्यासविधि ८६, ३६ ।
 अग्रुन्यासस्थापन ८६, ३४ ।
 अग्रुभाग १२६, ३ ।
 अग्रुलव १२६, ३ ।
 अग्रुश १२६, ४ ।
 अग्रुशांक १२६, ४ ।
 अग्रवतः १६४, ७ ।
 अग्र ४४, ४४। ७५, २७ ।
 १२१, १६, २११, १२ ।
 २२४, ४, २२६, ३५ ।
 २४६, ४१ ।
 अग्रज ४५, ३१। १२२, ४६ ।

अग्रजा २०८, ४० ।
 अग्रुदा ४३, ४ ।
 अग्रुना २६, १५ । २०५, ५१ ।
 २३३, ३६ ।
 अग्रुपवत—१४७, २६ ।
 १५६, १३ ।
 अग्रुभू ४५, ३१ ।
 अग्रुसहमन्—१३१, १४ ।
 अग्रुराज ३५, ४७ ।
 अग्रुार ४३, २६। २४०, १६ ।
 अग्रुारक ४३, ४५। १६६, २८ ।
 अग्रुारकचतुर्थी २४, ५ ।
 अग्रुारभक्ष ४२, ४१ ।
 अग्रुारु ६, २१। १६, ५५।
 ४७, १५।४६, ५०। १६६, १८।२०८, २०। २१२, ३८ ।
 अग्रुारपुत्र ४७, ४४ ।
 अग्रुारः सुत ४७, ४३ ।
 अग्रुारोज ४७, २४ ।
 अग्रुारोभव ४७, ४४ ।
 अग्रुारोभू ४७, २४ ।
 अग्रु २२२, ८ ।
 अग्रु २१०, १२ ।
 अग्रु २१०, १२ ।
 अग्रुल ६५, ४।६५, १३।
 ६६, ६।२१०, १४ ।
 अग्रुलमुख ११५, ३५ ।
 अग्रुलवदन ११५, ३५ ।
 अग्रुलादि ११५, ३५ ।
 अग्रुलि २१०, १२ ।
 अग्रुलिज २१०, २३ ।
 अग्रुलिमान् ७६, १८ ।
 अग्रुलिमान ५८, ४५ ।
 अग्रुली २१०, १२ ।
 अग्रुलीकण्टक २१०, २३ ।
 अग्रुलीया २१०, १२ ।
 अग्रुलीसम्भूत २१०, २३ ।
 अग्रुल २१०, १४ ।
 अग्रुलनिकटाग्रुलि २१०, १६ ।

अग्रि ८, १८।४६, ४५।४६,
 ४६। ८६, २५।१२५, १५।
 २१३, ४४ ।
 अग्रिपु १३८, ५२ ।
 अग्रुयुन ८६, १४ ।
 अग्रुण्डमरीचि ४१, ६ ।
 अग्रुपल २८, १३ ।
 अग्रुपलोदय २८, १३ ।
 अग्रु २८, १४ ।
 अग्रुरोदय २८, १४ ।
 अग्रुल २८, १४।२०३, ५० ।
 अग्रुलकीला २८, १४।४४, ५६ ।
 अग्रुला ४४, ५६ ।
 अग्रुलाज ४३, ४५ ।
 अग्रुलातनय ४४, २४ ।
 अग्रुलाविग्रहोद्भव ४४, ४१ ।
 अग्रुलासप्तमी २४, १४ ।
 अग्रुलासुत ४४, ६ ।
 अग्रुलोदय २८, १४ ।
 अग्रु ३०, २६ ।
 अग्रुकुर ५४, ५० ।
 अग्रुचरुति २३८, ४० ।
 अग्रुचरप्रभा २३८, ४० ।
 अग्रुचररोचिस् २३८, ४० ।
 अग्रुचुत १२४, ४८।२१५, ८ ।
 अग्रुचुतभ ७, ५८ ।
 अग्रुचुताग्रज २२४, १५ ।
 अग्रु १३, ६०।४२, २७।४६, ५६ ।
 अग्रुक्षपक्ष १३, ५६ ।
 अग्रुक्षावाक ४६, ३६ ।
 अग्र ५, ६४।७, ५५, ७, ५८ ।
 ८, १८।२५, ३२। ३८, २६।
 २०७, २७।२१५, ८।२२७, २६।२४१, २५ ।
 अग्रकाव २३०, १४ ।
 अग्रगाव २३०, १४ ।
 अग्रगाव २३०, १४ ।
 अग्रचरण ८, १८।१३, १७ ।
 अग्रउ २५५, ५१ ।
 अग्रतारा ५, ४६ ।
 अग्रन्य २५७, ५७ ।

अग्रपद ८, १६ ।
 अग्रपद ८, १६ ।
 अग्रपाद ८, १६ ।
 अग्रपाद ८, १६ ।
 अग्रयुग्मा ६, ३१ ।
 अग्रर १६७, ३१ । २०३, २६ ।
 अग्रर वृद्धम ५, ४६ ।
 अग्रय १२७, ३ ।
 अग्रस्त्रम् १६, ३५।२५२, ३।
 अग्रा २४१, २७ ।
 अग्राप्रि ८, २० ।
 अग्रासचन्द्रा २, २६ ।
 अग्रित २१५, ८ ।
 अग्रिन २२८, ४२ ।
 अग्रिनयोनि २७, १।४२, १८।२४४, ५४ ।
 अग्रिर २४४, २६ ।
 अग्रिह १०७, १४ ।
 अग्रोगव २३०, १५ ।
 अग्रैकचरण ४, ४३।८, २० ।
 अग्रैकपाद ८, २०।२०६, ७७ ।
 अग्रैकपाद ८, २० ।
 अग्रैकपाददैवत ८, २१ ।
 अग्रैकपाददैवत्य ८, २१ ।
 अग्रैकाग्रि ८, २२ ।
 अग्रैकादशी २२, १ ।
 अग्रैता १२३, ३२ ।
 अग्रचति २३६, १। २४४, २६ ।
 अग्रचित ४६, १८।२०१, ४७ ।
 अग्रचितभू २०५, ५ ।
 अग्रजन २२७, २६ । २३४, ३१ ।
 अग्रजना २३४, ३७। २४५, ४ ।
 अग्रजनावती २३४, ३७, २४५, ४ ।
 'अग्रजन्ति' १६४, ७ ।
 अग्रजलि ६३, १।६३, ६ ।

अञ्जसा १०१, ५ ।
 अञ्ज्यात् १६४, ८ ।
 अञ्ज्याताम् १६४, ८ ।
 अञ्ज्योः १६४, ८ ।
 अटवी १६६, ३५ ।
 अट्ट २४७, २६ ।
 अद्दहास २२७, २६ ।
 अण ८ २५४, ३३ ।
 अणामन् २३०, २६ ।
 अणीयस् २५३, ३८ ।
 अणु २०२, ५ । २५३, ४० ।
 अणुप्रभा २३८, ४१ ।
 अणुभा २३८, ४१ ।
 अण्डज २७, ११ । २०७,
 २७ । २२२, ८ ।
 अण्डीर २३६, २८ ।
 अण्डकलोचन २२७, २६ ।
 अतनु १२३, ३२ ।
 अतरल २८, १५ ।
 अतल २२३, ५ । २२३, १६ ।
 अतसी २०२, ८ । २०२, २१ ।
 अतिक्रति ८०, ८ ।
 अतिक्रतिद्वय ८२, १३ ।
 अतिक्रम २५२, २६ ।
 अतिगण्ड ६, ६४ । १०, ६ ।
 अतिचारगुह १३७, ३६ ।
 अतिजगती २११, २८ ।
 अतिदीर्घ ४५, ५० ।
 अतिधृति ७६, १३ । २११,
 ३० ।
 अतिधृतित्रिक ८२, ३३ ।
 अतिधृतिद्वय ८१, १७ ।
 अतिधृतियुग ८१, १८ ।
 अतिधृतियुज् ८१, १७ ।
 अतिधृतराक्रम ३१, ६ ।
 अतिपात २५२, २६ ।
 अतिपापिन् ५५, १६ ।
 अतिप्राणिन् ३१, १ ।
 अतिबलिन् ३१, २ ।
 अतिभी २३८, १३ ।
 अभिमर्याद २५२, ८ ।
 अभिमात्र २५२, ८ ।
 अभिर्नैत्र ६, ३७ । १३५, १० ।

अतिरात्र ० २०१, ३० ।
 अतिरिक्त २५३, ३५ ।
 अतिवह २४५, ८ ।
 अतिवीर्य ३१, २ ।
 अतिवेल २५२, ६ ।
 अतिशक्तिता ३१, ५ ।
 अतिशक्करी ७८, १८ ।
 २११, २६ ।
 अतिशय २५२, ६ ।
 अतिशोभन ३१, ३१ ।
 अतिसौख्यं ३१, २ ।
 अतीत ११५, १ । २५१;
 १४ ।
 अतीतकाल - १८, १८ ।
 अतीतानागतभिन्नकाल १८,
 २० ।
 अनुषारकर ३४, ६ ।
 अनुद्दिनधामन् ३४, ६ ।
 अनुद्दिनरश्मि ३४, १० ।
 अनुद्दिनरुचि ३४, १० ।
 'अतः' १८७, २१ ।
 अति १८७, २१ ।
 अत् १२३; ५५ ।
 अत्यग्निष्टोमं २०६, ४४ ।
 अत्यन्तप्राणिन् ३१, ६ ।
 अत्यन्तबलिन् ३१, ६ ।
 अत्यन्तसत्त्व ३१, ७ ।
 अत्यय १२४, ५ ।
 अत्यर्थ २५२, ६ ।
 अत्यष्टि ७८, २८ ।
 २११, ३० ।
 अत्यष्टित्रिक ८२, १६ ।
 अत्यष्टिद्वय ८०, ४८ ।
 अत्याज्य १७८, ३१ ।
 अत्युक्ता ७४, २५ ।
 अत्र २०, १० ।
 अत्रि ४२, ४६ ।
 १६६, ६ । १६६, १७ ।

२०८, २० ।
 २१२, ३७ ।
 अत्रिज ३८, ३७ ।
 अत्रिजनि ३६, ६ ।
 अत्रिजनुष् ३६, ६ ।
 ४६, २१ ।
 अत्रिजम्भन् ३६, ७ ।
 अत्रिदृग्ज ३६, ७ ।
 अत्रिदृग्जनुःसुत
 ४६, २१ ।
 अत्रिदृग्जनुःसुत
 ४६, ४० ।
 अत्रिदृश् ४२, ५० ।
 अत्रिनयनप्रभव ४१ ४८ ।
 अत्रिनयनसमुत्पज्ज्योतिस्
 ४१, ५६ ।
 अत्रिन् ४२, ५० ।
 अत्रिनेत्र ४२, ५१ ।
 अत्रिनेत्रज्ज ४० ११ ।
 अत्रिनेत्रजनन
 २६२, २६ ।
 अत्रिनेत्रप्रसूत ४१, ३७ ।
 अत्रिनेत्रभू ४०, ११ ।
 अत्रिपोत्र ४५, ५० ।
 अत्रिभव ३६, ७ ।
 अत्रिलोचन ४२, ५१ ।
 अत्रिसुत ३६, ८ ।
 अत्रीतजनि ४०, ११ ।
 अत्रीतगन्माञ्ज्ज
 ४६, ४१ ।
 अयवन् २११, ६ । २१३,
 २१ ।
 अयवोपवेद २११, १०१
 अयवा २०, १४ ।
 अदन २००, ५२ ।
 'अदन्ति' १८७, २१ ।
 अदभ्र २५३, ४३ ।
 अदर्शन १०६, ५१ ।
 अदिति ४, ३५ ।
 ६, १३ । १३, २१ ।
 ३७, १ । ४४, ५६ ।
 १६८, १ ।
 अदितिज १६७, ३१ ।

अदितिजनिगुह ४८, ३६ ।
 अदितितनय ३६, १० ।
 अदितिदारकदेववन्दित-
 चरण ४६, ११ ।
 अदितिदारकदेववन्दितपाद
 ४६ १० ।
 अदितिदेवत ६, १३ ।
 अदितिनन्दन ३६, १० ।
 १६७, ३१ ।
 अदितिनन्दननाथपुरोहस्
 ४६, ८ ।
 अदितिनन्दनपूज्य
 ४८, ५३ ।
 अदितिपुत्र २३६, २८ ।
 अदितिमुत ६, ४६ ।
 १६७, ३२ ।
 अदितिमुतनाथ
 ४८, ३६ ।
 अदितिसुसप्तनसचिव
 ५१, २२ ।
 अदृश्य १०६ ५१ ।
 अदृक्पथ १०६, ५१ ।
 अदेवताड २३६, २ ।
 अद्भुत २४०, ५५ ।
 अघ १६, ३१ ।
 २०१, ५३ ।
 अघतन १८, २१ । १६, १६ ।
 अघत्वे १६, ३१ ।
 अघववस् १६, १७ ।
 अघात् १८७ ३ ।
 अघाताम् १८७ ३ ।
 अघः १८७, ३ ।
 अघ्रि ३२, २ । १३८,
 ५३ । २०३, ५० । २२८, ४४ ।
 अघ्रिकीला ४४, ५६ ।
 अघ्रिजा २३०, ५२ ।
 अघ्रिद्विष् २३६, २८ ।
 अघ्रिधन्वन् २२७ २६ ।
 अघ्रिधृत् २१५, ६ ।
 अघ्रिमिद् २३६, २६ ।
 अघ्रिमिन्मन्त्रि ४७, ४४ ।
 अघ्री ६, १३ ।

अधन ६३, २७ ।
अधम २५४, ३३ ।
अधर ५६, २६ । २१४,
११ ।

अधरगृह ५६, २६ ।
अधरम ५६, २६ ।
अधरमधन ५६, २७ ।
अधरराशि ५६, २७ ।
अधरर्क्ष ५६, २७ ।
अधरा २३३, ३६ । २३४,
१५ ।

अधरोष्ठ २१४, ११ ।
अधस्ताद्विष् २३४, १५ ।
अधि २०५, ४३ । २४६,
१३ ।
अधिक १२४, ८ । २४८,
३५ । २४६, १३ । २४३,
३५ ।

अधिक १०७, ३६ ।
अधिकगति १०७, ३६ ।
अधिगम्य १४७, ३ ।
अधिकन्यूनत्व २४८, ४५ ।
अधिकमास १४, ५६ ।
१३७, ३० ।

अधिकल ४३, १५ । १४७,
१८ । १५६ । ५३ ।
अधिकार १५७, ५६ १५७,
५८ ।

अधिकारवत् १५६, ५५ ।
अधिकारिन् १४७, ३१ ।
१५१, २५ ।

अधिकृत् १४७, १६ ।
१५६, ५५ ।

अधिकृत् १५८, १८ ।
अधिगत १४६, ३७ ।
१५३, १७ ।

अधिगम्य ६३, १६ । १५५,
४५ । १५५, ४८, १५५,
५० ।

अधितिष्ठत् १५८, ३१ ।
१६७, ३६ ।

अधिनाथ ३४, १२ ।

अधिनायक ३५, १२ ।
अधिप ३५, १२ । २४६,
१५ ।

अधिपति ३५, १३ ।
अधिप्राणिन् ३१, ३ ।
अधिबलिन् ३१, ३ ।
अधिभू ३५, १३ ।
अधिमास १४, ५६ ।
अधिनिम्न १२७, २७ ।
अधियोग १४७, १६ ।
१५७, ३ ।

अधिराज ३५, १३ ।
अधिवास २०३, १० ।
अधिवासन
अधिशानु १२७, २८ ।
अधिशालिन् १४७, ३१ ।
१५६, २६ ।

अधिभित १४७, १६ ।
१५७, ७ । १५७, ८ ।
अधिष्ठातृत्व २२६, ४१ ।
अधिष्ठान २४७, २१ ।
अधिष्ठित १४६, ४३ ।
१५१, ४६ । १५१, ५२ ।
१५२, २ । १५३, ३५ ।
१५७, १० ।

अधोते १८५, १५ ।
अधत् २५३, १२ ।
'अधोयत्' १८५, १६ ।
अधोयते १८५, १५ । १८५,
१६ ।

अधोयते १८५, १५ ।
अधोयीयानाम् १८५, १६ ।
अधोमीरन् १८५, १६ ।
अधोश ३५, १३ । २२८,
२४ ।
अधोश्चर ३५, १३ । २०६,
५ ।

अधुना १६, ३१ ।
अधुनातन १८, २१ ।
अधोलज्ज २१५, ६ ।
अधोदिष् २३४ १५ ।

अधोमुख १२२, ४२ ।
२२३, १ ।

अधोमुख २१५, ४८ ।
अध्यापक ४६, १७ ।

'अध्यापयति' १८५, १७ ।
अध्यासित १४७, १६ ।
१५७, १० । १५७, १२ ।

अध्यासीन १४७, २० ।
१५७, १३ ।

अध्याहार २५१, ३ ।
अधुषित १४७, २०,

१५७ १५ ।
अध्वग ३२, १२ ।

अध्वन् १२४, २४ ।
अध्वयुज् १२४, ३२ ।

अध्वर १२४, ३२ । २०१,
२३ ।

अध्वरशाला १३८, २३ ।
अध्वयु ४६, ३० ।

अर्धग, ५३, ५५ ।
'अनक्ति' १६४, ७ ।

अनघ ३०, १४ ।
अनङ्ग १२३, ३२ ।

अनङ्ग २३०, ४७ ।
अनङ्गो २००, ४५ ।

अनङ्गाही २००, ४५ ।
अनद्यतन १६, २३ ।

अनन्त १२४, ४८ । १७६,
४१ । २०६, १७ । २१५,
६ । २२२, ४१ । २२५,
१६ । २३६, २ ।

अनन्तचतुर्वशी २२, २७ ।
अनन्तधापित २१५, ६ ।

अनन्तशीर्ष ८४, ३१ ।
अनन्तर २६, ५१ । २५३,
१० ।

अनन्ता ४४, ५० । २३०, ५२,
२३४, ६ ।

अनन्ताजनि ४४, ६ ।
अनन्तातनूज ४४, २५ ।

अनन्ताभू ३३, ५५ ।
अनन्यज १२३, ४१ ।

अनका १२६, ५० ।

अनल ५, ४३ । १७, ११ ।
२०१, ४१ । २०३, ३० ।

२०६, ५५ । २०७, ३ ।
२३६, २ ।

अनलहरनिलय १२२, ४३ ।
अनलाख्या ७४, ३२ ।

अनलोत्पात २४०, २१ ।
अनवरत २५२, ३ ।

अतवराध्य २५४, ४३ ।
अतवराध्य २५४, ४३ ।

अतवस्थान २४४, २६ ।
अनशुभ ३०, १८ ।

अनष्ट ६२, २६ ।
अनसूया १६६, १३ ।

अनसूयापति ४२, ५० ।
अनस्तगत १०६, ४८ ।

अनागत १८ २४ ।
अनागतात् २०८, ३७ ।

अनामा २१० १६ ।
अनामिका २१० १६ ।

अनायुस् १४१, १७ । १४१,
२० ।

अनारत २५२, ३ ।
अनालम्बी २०८, ५४ ।

अनिदाघदीधिति ४१, ३८ ।
अनिदाघधाम् ४१, ११ ।

अनिदाघांगु ४०, १२ ।
अनिमिष २७, १४ । १६७,
३२ ।

अनिमिषद्विषदचित् ५१,
१६ ।

अनिमिषरिपुपूज्य ५१, ११ ।
अनिमिषाचार्य ४८, ११ ।

अनिमिषानिमिषद्विषदचित्
५६, ३ ।

अनिमिषारातीत्य ५०, ५७ ।
अनिमिषाचित् ४८, ११ ।

अनिमेष २७, १५ । १६७,
३२ । २४४, १५ ।

अनिमेषपूजितपाद ४६, ७ ।
अनिमेषारिपूज्य ५०, ५८ ।

अनिमेषाह्वय २७, १६ ।

अग्निप्रेषश्चरवैरिवन्ध ५१, २० ।	अनुयोग २५६, ४१ ।	अन्तः स्वेष्ट २३२, १६ ।	अन्त्यध्व= (गुहः), ५८, २ ।
अग्निपत् १४१, ४३ ।	अनुयोगकृत् ४६, १५ ।	अन्तः स्वेदिन् २३२, १६ ।	अन्त्यभाडी १३५, ३४ ।
अग्निपत्तियुग् १४१, ४५ ।	अनुयोजन २५६, ४१ ।	अन्तक ५, ३६।१४२, ४।५३, ३५।१२४, ५।२४१, २६ ।	अन्त्यध्व ८, ४०।२७, ११ ।
अग्निहृद् २२७, १८ ।	अनुप्राध ७, २० ।	अन्तकतिवि २, ४१ ।	अन्त्यप्राध १८, १५ ।
अग्निहृद्भाषा २२७, २२ ।	अनुप्राधा ४, २।४, २५।७, २०।६, १८ ।	अन्तकाल= (मरणसमयः), अन्तगतम ८, ४० ।	अन्त्यप्राधि २७, १४ ।
अग्निर्वाप ४७, २५ ।	अनूराधा ४, २६।७, २१ ।	अन्तर् १६४, २५ ।	अन्त्यसन्धेयवरी २०८, २८ ।
अग्निल ७, ५।५४, ४७।२०६, ५४।२०७, २।२४४, २६ ।	अनुलोम १०७, १४ ।	अन्तर ६१, ३६।१४३, ४८। १४४, ३८।१४८, ३।१४८, १७।१६४, २७।१६४, ३६। १६५, ४६।२५३, ५ ।	अन्त्यसन्धेयवरी २०८, २८ ।
अग्निलसख २३६, २ ।	अनुवत्सर १७, १८ ।	अन्तर १६४, २५ ।	अन्त्यकस्त्रिपु २२७, २७ ।
अग्निलाध्ववेग २६, ४३ ।	अनुवादिनी २०८, ४६ ।	अन्तर ६१, ३६।१४३, ४८। १४४, ३८।१४८, ३।१४८, १७।१६४, २७।१६४, ३६। १६५, ४६।२५३, ५ ।	अन्त्यकसूदन २२७, २७ ।
अग्निलाशन २२३, ३३ ।	अनुवत् ११, २ ।	अन्तरगत १४८, ७।१६४, ४० ।	अन्त्यकार ५४, ३७ ।
अग्निली ७, ५ ।	अनुवाशन २१२, ३४ ।	अन्तरङ्ग २६, १ ।	अन्त्यकी २३३, ५१ ।
अग्निश १६, ३५।२५२, ४ ।	अनुयुति ७, ५८ ।	अन्तरा १४८, ४ । १६४, २६ ।	अन्त्यतमस ५४, ३७ ।
अग्निष्ट ३१ ४८।१२६, १५।	अनुष २४२, १५ ।	अन्तरा १४८, ४ । १६४, २६ ।	अन्त्यतमस ५४, ३७ ।
अग्नीक १२४, ५ ।	अनुष्टुप् ७६, १३।२११, २६ ।	अन्तरा १४८, ४ । १६४, २६ ।	अन्त्य २०१, ५३, २०२, १०, २३८, १४ ।
अग्नीकवत् २४०, ४६ ।	अनुष्णकार ४०, १२ ।	अन्तराल १४८, ४।१६४, ३१।१६४, ३५।२५३, ३ ।	अन्त्यकान १३४, १२ ।
अनु ७, २० ।	अनुष्णम् ३६, ८ ।	अन्तरालक १४८, ४।१६४, ३३ ।	अन्त्यकट २३, ११ ।
अनुक्रम २५२, २३ ।	अनुष्णदीधिति ४१, ६ ।	अन्तरालक १४८, ४।१६४, ३३ ।	अन्त्यदानाद्युदवसित १३८, ४१ ।
अनुग ३४, ५७।१२१, ५५ ।	अनुष्णमास ३६, ८ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्यप्राशन १३३, ३८, १३४, १२ ।
अनुग्र ३०, १४ ।	अनुष्णारविम ४०, १२ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्यादन १३४, ३३ ।
अनुचर १२२, ४।१५१, १०।	अनुचान १५३, १ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याशन १३४, ३३ ।
अनुज १२१, ५५ ।	अनून ८६, १० ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुजा २२५, ४६ ।	अनूनक ८६, १० ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुजीविन् १५४, २६ ।	अनूत ३६, ३ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुहुह २५, ३६ ।	अनूतसारवि ३४, ११ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुत्तम ३० ३३ । २५४, ४३ ।	अनूतु १०७, ६।२४२, ३६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुत्तर २५४, ४४ ।	अनूतुग १०७, १२ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुदग्गोल १५, ६० ।	अनुतुगति १०७, १२ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुदगयन १६, १२ ।	अनूत ६३, २६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुदरा २०४, ५४ ।	अनूत २५३, ४७ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुपचय १२६, ३४ ।	अनूत २२२, ६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुपमा २३४, ३५ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुपात ६५, ३४ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुपातक ६५, ३४ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुप्राधिका २५२, २३ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुमति २, ५१ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।
अनुपायिन् १६०, ७ ।	अनूत २३३, १६ ।	अन्तरिक्ष २६, ५।१४४, ५७। १२४, ५५ ।	अन्त्याध्व ४६, ३३ ।

अन्वाहार्यपञ्चन २४१, २।
 अन्वित ६०, ७, १४६,
 १६, १५०, ६।
 १५७, १६।
 अप ४, ४०
 अप १४८, २१, १६६, ६।
 अपकृष्ट २५४, ३३।
 अपक्रय ११०, ७, ११०,
 ६।
 अपक्रान्त ११०, ७।
 अपगा २४३, ४८।
 अपघन २११, १२।
 अपचय १२५, २४।
 १२६, ३४। १४३, २५।
 २४६, ११।
 अपचायित २०१, ४७।
 अपचित २०१, ४७।
 अपचिनतनु ४३, ६।
 अपचिति १२५, २४।
 अपज्जुक्चरोदय १६६, ७।
 अपटान्तर २५३, १०।
 अपत्य ४५, ३६, १२२
 ४६।
 अपत्यपथ १३६, ५६।
 अपत्यशत्रु २५, ५४।
 अपत्यशात्रव २५, ५६।
 अपत्पसपत्न २५, ५६।
 अपदान्तर २५३, १०।
 अपदिश २३३, ३४।
 अपनीत ६०, ३६।
 अपनीय ६३, १, ६३, १२
 अपनेय ६२, २३।
 अपपारिक २३६, ३।
 अपभरणो ५, ३६।
 अपम ११०, ७।
 अपमण्डल ११०, ८।
 अपमण्डलाकांक्ष ६७, १४।
 अपममण्डल ११०, ११,
 अपमित्यक २४८, ५५।
 अपमृत्यु= (विनारोगेश
 मरणम्)

‘अपयन्ति’ १७६, ३६।
 अपर= (इतरः)
 अपरकपाल १०६, २७।
 अपरपक्ष १४, ३।
 अपररात्र १३, ३३।
 अपररात्रक १३, ३३।
 अपरा १११, २४।
 २३४, २।
 अपराजित २०६, ४५।
 २०६, ४६। २१५, १०
 २२७, २७।
 अपराजिता २३४, ११।
 अपराह्ण १२, ४२।
 १२, ५३।
 अपरज्ञा २३०, ५२।
 अपरेतरा २३३, ४१।
 अपरा २३०, ५३।
 अपवन १६६, ३८।
 अपवरक १३६, ३५।
 अपवर्जन २५१, २२।
 अपवर्जित= (परिहृतः,
 त्यक्तः)
 अपवर्तक ६३, ४०।
 अपवर्तन ६३, ४१।
 अपतित ६४, ४।
 अपवर्त्य ६३, ४२।
 अपवाद २५४, २७।
 अपवृत्त ११०, ८।
 अपवाद २५४, ३३।
 अपवृत्तु ११, ३। २५२, ३५।
 पपवृत्तु (ल) २५२, ३५।
 अपसव्य ११८, ६।
 १२०, ५। २४०, ४२।
 २५२, ३६।
 अपहाय ६३, १२।
 १४८, २१। १६६, १३।
 १६६, ३७।
 अपहार १४३, २५।
 १४४, ३६। २४६, ११।
 अपहृत ६०, ४०।
 अयहृति १४४, ३६।

अपांताय
 अपांवात्स ११४, २१।
 अपाकरण= (निरा-
 करणम्),
 अपाङ्ग= (नेत्रान्तः)
 अपाङ्गदर्शन= (कटाक्षम्)
 अपाग २३३, ४७।
 २३४, २१।
 अपागभव २३४, २१।
 अपागयन १६, १२।
 अपाची २००, ८। २३३, ४८।
 अथाचीतरा २३४, ८।
 अपाचीन २२४, २२।
 अपाच्य २३४, २२।
 अपाटव १२३, १७।
 अपान २४५, १८।
 अपान्नपाद २४०, ४७।
 अपामार्गदन्तधावन
 अपाम्य २१८, ८।
 अपाम्यति ८, ८।
 २४३, २३।
 अपाम्भित २३६, ३।
 अपाय १२४, ६।
 १२५, २०। २४६, ११।
 अपार २१८, ८।
 अपारे ४५, २६।
 अपास्य ६३, १।
 १४८, २२। १६६, १६
 १६६, १७। १६६, १६।
 अपिञ्जर २०३, ३०।
 अपितु= (किन्तु यदि,
 यद्यपि),
 अपिधान ११८, २५।
 अपिहित ११६, ६।
 ११६, ३३। ११६, ४२।
 अपुञ्ज २४०, ११।
 अपुण्य ३०, ३०।
 अपूर्णवल १५८, २।
 अपेतः १७६, ३६।
 अपेयात् १७६, ३६।
 अपेयाताम् १७६, ३७।
 अपेयुः १७६, ३७।
 अपेति १७६, ३६।

अपोह २५१, १२।
 अप्यति ८, ८। ३४३, २३।
 अप्यित २३६, ३।
 अप्युष्प ३६, ३३।
 अप्रधान २५४, ४०।
 अप्रशस्त ३१, ४८।
 अप्रश्वेद २३२, २०।
 अप्राप्य २५४, ४०।
 अप्राण ३१, १२।
 अप्राप्त १५७, २६।
 अप्राप्ति १२५, २०।
 अप्रिय २०१, ६।
 अप्सवेद २०४, २८।
 २०४, ३५।
 अप्सरसाम्पति २३६, २६।
 अबल ३१, १३।
 अबला २६, १५।
 २०४, ५२। २०४, ५४।
 अबा १२२, ६।
 अब्ज २८, ३७। ३६, ३३।
 ३८, २६। ४७, १।
 ७३, ११। २१४, २६।
 अब्ज २०७, २७।
 अब्जजन्मन् ४५, ५०।
 अब्जदीप्ति १३, ५६।
 अब्जनन्दन ४६, ४।
 अब्जपाणि ३२, ३५।
 अब्जबन्धु ३२, ३६।
 अब्जभू ४५, ५३।
 अब्जयानि २०७, २७।
 अब्जसुत ४५, ५१।
 अब्जसुत ४५, ५१।
 अब्जहस्त ३२, ३६।
 अब्जापत्य ४५, ५१।
 अब्जारि ३८, ३७।
 ५३, ४५।
 अब्जिनी ३६, ४७।
 अब्जिनीपति ३३, ३४।
 अब्जिनीबन्धु ३३, ३४।
 अब्द ११, १६। १६, १६।
 २३८, १४।

अवकाल १५, ४० ।	अभिज्ञ २५५, २५ ।	अभिमर्ष १२४, १४ ।	अभीष्ट ११, ७।३६, ५१ ।
अवदण ६७, ३६ ।	अभिज्ञान ४२, १५ ।	अभिमाति २०१, ७ ।	अभीष्टकाल ११, ६ ।
अवपर्याय=(समाप्तवर्षे द्वितीयवर्षस्य प्रवृत्तिः)	अभितत् २५३, १६ ।	अभियाति १२३, १८ ।	अभीष्टषट्का
अवपूर्ति १३४, १० ।	'अभिवदति' १८३, ४ ।	२०१, ७ ।	अभीष्टषटी
अववाहन २२७, २८ ।	अभिवदते १८२, ५३ ।	अभियातिन् १२३, १८,	अभीष्टच्छेद
अववाद्यायुस् १४३, ४५ ।	अभिवदति १८३, ४ ।	२०१, ८ ।	अभीष्टदिष्ट ११, १० ।
अववा २४३, ४८ ।	अभिवदते १८२, ५३ ।	अभिराम २५५, १८ ।	अभीष्टनाडिका
अवि ४२, ४७ ।	अभिवदधाय १८२, ५४ ।	अभिरामा २६, २१ ।	अभीष्टनाडी
२४३, ४६ ।	अभिवदधीताम् १८३, २ ।	अभिरूप २५५, ४६ ।	अभीष्टसमय ११, १० ।
अविवकुक्षमिन २४०, ३१ ।	अभिवदधीत १८३, २ ।	अभिलाष २४६, १६ ।	अभीष्टहर ११०, १४ ।
अविज १६८, ३१ ।	अभिवदधे १८२, ५५ ।	अभिवीक्षित १४५, १५ ।	अभीष्टहार ११०, १५ ।
अविज्या २४४, १६ ।	अभिवदधे १८२, ५५ ।	'अभिव्यञ्जयते' १६४,	अभीष्टानेहस् ११, १० ।
अविवतनय	अभिवदधे १८२, ५५ ।	१८ ।	अभीष्टान्मण्डलशङ्कु
अविद्वोपा ४४, ५७ ।	अभिवदध्यात् १८३, ५ ।	अभिव्यञ्जयति १६४, १८ ।	१०६ १४ ।
अविनगरा २२६, ५१ ।	अभिवदध्याम् १८३, ५ ।	अभिव्यञ्जयते १६४, २३ ।	अभुक्त=(उपवासी)
अविनवनीत ४१, १० ।	अभिवदध्यात् १८३, ५ ।	अभिव्यञ्जयति १६४,	अभुक्तमूल १४१, १२ ।
अविनवनीत ४१, ३८ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	१८ ।	अभ्यन्त २५३, १७ ।
अविषेखला ४४, ५७ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयन्ते १६४, २३ ।	अभ्यन्तर १४८, ५।१६४,
अविषवस्त्रा ४४, ५८ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २० ।	३३।१६४, ३५ ।
अविषसजा ७५, १ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २४ ।	अभ्यर्ण २५३, १७ ।
अविषसप्तन् २४३, २४ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेताम् १६४,	अभ्यवहार २००, ५२ ।
अव २३८, १४ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	२१ ।	अभ्यस्त ६०, ३१ ।
अवपुष्प २१७, ३२ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेताम् १६४,	अभ्यागम १२४, १४ ।
अवभ्रमातङ्ग—(ऐरावतः)	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	२५ ।	अभ्यामर्ष १२४, १५ ।
२३७, ४० ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेयुः १६४, २१ ।	अभ्याश २५३, १७ ।
अभयद २०६, ६ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेयुः १६४, २५ ।	अभ्यास २५३, १७ ।
अभय ३०, ३० ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्युदय २१०, ५ ।
अभाव १२७, २४ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्युदित १२१ १५ ।
अभिक ३४, ५७ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्युपेत १४७, २०।१५७,
अभिकृति ८०, ८।२११, ३३ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	२४ ।
अभिकृतिद्वय ८२, १३ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्र २६, ५२।१२४, ४२।
अभिरूपा, ५, २५ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	२३८, १४ ।
अभिरगत १४७, २०।१५७,	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रग २६, २४।१२५, २८
२२ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रगति २६, २६ ।
अभिरघातिन् १२३, १७ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रगामिन् २६, ३० ।
२०१, ६ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रचर २६, ३० ।
अभिरिज्यां १२३, २१ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रनाग २३७, ४० ।
२०१, ६ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रपथ २६, ५२ ।
अभिरिज् ४, ४४, २८।७,	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रपिशाच ५४, ११ ।
५५।६, १७।१२, ५८, ११४,	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रपिशाचकम् ५४, २० ।
२४ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रपुष्प=(जलम्) २१७,
अभिरिज् ७, ५५ ।	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	३२ ।
	अभिवदध्यात् १८२, ५५ ।	अभिव्यञ्जयेत् १६४, २५ ।	अभ्रमातङ्ग २३७, ४० ।

अधमु २३४, ३४ ।
 अधमुप्राणोद्वर २३७, ४० ।
 अधमुप्रिय २३७, ४१ ।
 अधमुबल्लम २३७, ४१ ।
 अधरसीकस् २७, १७ ।
 २४४, १५ ।
 अधरूप २३७, ४१ ।
 अध्रोत्य २३७, ५६ ।
 अधनि = (चन्द्रः, कालः, दण्डवत्),
 अधर १३०, २० । १६७, ३२ । २१२, १८ ।
 अधरगुरु ४७, ४५ ।
 अधरधीसहाद ४८, ३६ ।
 अधरनाथपूज्य ४८, ३७ ।
 अधरनाथवर्दिन ४८, ५३ ।
 अधरनुत ४७, ४५ ।
 अधरपाणिनांघ्रि ४८, ३७ ।
 अधरपुरोधम् ४८, ११ ।
 अधरपूजिनांघ्रि ४८, ३८ ।
 अधरपूज्य ४७, ४५ ।
 अधरपूज्यपाद ४८, ३८ ।
 अधरमंत्रित् ४७, ४६ ।
 अधरमा ६, १४ ।
 ३७, १ ।
 अधरराजपूज्य ४८, ३८ ।
 अधराजमन्त्रिन् ४८, ३६ ।
 अधरराजरिपूषनी ५१, १६ ।
 अधरवन्धदान ४८, ३६ ।
 अधरवर्त्मन् १२५, १ ।
 अधरवैत्पुरोहित ५१, १६ ।
 अधरवैरिबन्ध ५०, ५८ ।
 अधरव्रत ३३, ३४ । ३३, ३६ ।
 अधरशान्धवपूजिनांघ्रि ५१, २१ ।
 अधरशिल्पिन् १६८, ४२ ।
 अधरसिंह २१२, १६ ।
 अधरा २३७, ३१ ।
 अधराचार्य ४७, ४६ ।

अधरारिगुरु ५०, ४१ ।
 अधरारिपूज्य ५०, ४१ ।
 अधरारचित ४७, ४६ ।
 अधरारचिमांघ्रि ४८, १२ ।
 अधरारच्य ४७, २५ ।
 अधरावली २३७, ३१ ।
 अधरज्य ६, २१ । ४७, २५ ।
 अधरद्वय ६, २२ ।
 अधरद्वयोपाध्याय ४८, ४० ।
 अधरद्विदिश २३३, ४१ ।
 अधरेश् २३६, २६ ।
 अधरेशमन्त्रिन् ४८, १२ ।
 अधरस्य १६७, ३३ ।
 अधरस्यगुरु ४७, ४७ ।
 अधरस्यपूज्यचरण ४८, ५४ ।
 अधरस्यभ (भु) वन १६८, २ ।
 अधरस्यसपत्नेज्य ५१, १ ।
 अधरस्यार्थमाय ४७, ४७ ।
 अधरस्यारिमन्त्रित् ५०, ४१ ।
 अधरस्यारिवन्ध ५०, ४२ ।
 अधरस्यज्य ४७, २६ ।
 अधम १३, ६० । ३०, १४ । ४२, २७ ।
 अधमलपालिक २४५, ३५ ।
 अधमला १३०, ५ ।
 अधमा २, ५६ ।
 अधमाय ४७, १५ । ४६, २२ । ५६, ४ । १२५, २१ ।
 अधमायकारक १२७, ४४ ।
 अधमानस्य १२५, २४ ।
 अधमान ११५, ६ ।
 अधमामसी २, ५६ ।
 अधमामस्या २, ५६ ।
 अधमावसी २, ६० ।
 अधमावस्या २, ६० ।
 अधमावासी २, ६० ।
 अधमावास्या २, ६० । ३, ३६ । २४, ३५ ।
 अधमिति ३८, ३८ ।

अधिनायुस् १४१, ३५ ।
 १४१, ४५ ।
 अधितीजस् = (अतिवीर्य-शाली),
 अधिन् १२३, १३ । २०१, ८ ।
 अधिलक २०१, ८ ।
 अधुस्थ २५४, ४० ।
 अधुतस् = (अमुष्यात्),
 अधुहि = (अमुष्मिन् काले),
 अधुत् ११, २२ । ६३, २८ ।
 अधुत ६, ५० । ३८, ३८ ।
 ४२, ३६ । २००, ४६ ।
 अधुतकर ४०, १२ ।
 अधुतकिरण ४१, १० ।
 अधुतकिरणग्रन्थ ४६, ४६ ।
 अधुतचौर ५४, ११ ।
 अधुतमेजस् ४०, १३ ।
 अधुतदीधिति ४१, १० ।
 अधुतदीप्ति ४०, १३ ।
 अधुतद्युति ४०, १४ ।
 अधुतधामन् ४०, १४ ।
 अधुतनिधान ४१, ११ ।
 अधुतपिण्ड ४०, १४ ।
 अधुतभानसु ४६, ४१ ।
 अधुतभूति ४०, १४ ।
 अधुतयोग = (योगविशेषः),
 अधुतरश्मि ४०, १५ ।
 अधुतरश्मिज ४६, २२ ।
 अधुतरोचिष् ४०, १५ ।
 अधुतवर्षिणी २१४, २० ।
 अधुतशारीर ४१, ११ ।
 अधुतसिद्धियोग = (योग-विशेषः),
 अधुतस् ३६, ६ ।
 अधुतसोदर ३८, ७ ।
 अधुता ४२, ५८ ।
 अधुताङ्ग ३६, ६ ।
 अधुतादनवैद्यम् ५, २६ ।
 अधुतादनाचिनपद ४६, ४ ।
 अधुतान्धस् १६७, ३३ ।

अधुतांघसांघजिन ४८, ५४ ।
 अधुतामोक्ष ४०, १५ ।
 अधुताशन १६७, ३३ ।
 अधुतांघुजन्मत् ३६, २२ ।
 अधुतांघुसु ४६, २२ ।
 अधुताहरण २२१, ४१ ।
 अधुतु १६७, ३४ ।
 अधुता २३०, ५३ ।
 अधुता १२४, ४६ । २१३, ५२ ।
 अधुता २६, ५२ । ३७, ५५ । १२४, ४६ ।
 अधुता २६, ३० ।
 अधुतागति २६, ३५ ।
 अधुतागामिन् २६, ३५ ।
 अधुताचर २६, ३५ ।
 अधुताचारिन् २६, ३५ ।
 अधुताध्वज ३३, ३५ ।
 अधुतानिवास २६, ४३ ।
 अधुतापान्य २६, ३६ ।
 अधुताभूत् २८, १ ।
 अधुताभूति ३३, ३५ ।
 अधुताभूति ३४, ११ ।
 अधुतावास २६, ३६ ।
 अधुतास्थली ४४, ५८ ।
 अधुतायण २६, ३७ ।
 अधुतारीष ३२, ३७ । २२६, ४० । २२७, २८ ।
 अधुता १२२, ६ । २२५, १ । २२५, ४७ ।
 अधुतालिका २२५, १ ।
 अधुता २२५, १ । २२५, ४६ । २३०, ५३ ।
 अधुता १२२, १० । २४३, २४ ।
 अधुताकान्तर २४३, ३४ ।
 अधुता २८, ३७ । ३८, ३८ । २३७, ५६ ।
 अधुताजन्मत् ३६, ३३ ।
 अधुताजन्धु
 अधुताजन्धुव ३४, ११ ।
 अधुताहितप्रभव ५३, २३ ।
 अधुता २१७, ६ ।

अकारादिसप्तधातुक्रमशिका

अम्भुजिनी ३६, ४७ ।
 अम्भुजिनीपति ३४, १२ ।
 अम्भुजिनीवनेश ३४, ३४ ।
 अम्भुजिनीश् ३२, ३७ ।
 अम्भुजेश ३२, ३८ ।
 अम्भुतस्कर ३३, ३५ ।
 अम्भुद २३८, १४ ।
 अम्भुदेवना ७, ३६ ।
 अम्भुदेवा ७, ३६ ।
 अम्भुदेवत ७, ३६ ।
 अम्भुदेवत्य ७, ४० ।
 अम्भुदेवत्य ७, ४० ।
 अम्भुप ८, ८ ।
 अम्भुप ३६, ३४ ।
 अम्भुभून् २३८, १५ ।
 अम्भुसु ३६, ३४ ।
 अम्भुसु ३६, ३४ ।
 अम्भुवाप २४३, २४ ।
 अम्भुवाह २३८, १५ ।
 अम्भस् १२२, १० ।
 अम्भःसु २४१, ६ ।
 अम्भोज ३६, ३४ ।
 अम्भोजमित्रतनय ५३, २३ ।
 अम्भोजवनप्रकाशिन ३४, ४० ।
 अम्भोजिनी ३६, ४८ ।
 अम्भोजिनीपतिवृत् ५३, २४ ।
 अम्भोजिनीप्र यस् ३४, १२ ।
 अम्भोजिनीश ३३, ३५ ।
 अम्भोजिनोस्वामिन् ३४, १३ ।
 अम्भोधर २३८, १५ ।
 अम्भोभ ७, ४० ।
 अम्भोभवमित्रनन्दन ५३, २५ ।
 अम्भोभूत् २३८, १५ ।
 अम्भोसु ३६, ३५ ।

अम्भोऽर्थं ८, ६ ।
 अम्भ ५७, २५, ७६, टी. १ । २१४, २६ ।
 अय १२५ ।
 'अयते' १८०, १५ ।
 अयन ११, १८, १६, १, १०५, ३, १२३, ३२, १२४, ३२ ।
 अयनचलन १०५, ६ ।
 अयनचलनभाव १०५, ५ ।
 अयनचलनलव १०५, ६ ।
 अयनचलनाश १०५, ६ ।
 अयनचलनांशक १०५, ७ ।
 अयनचल १४३, ३ ।
 अयनभाग १०५, ४ ।
 अयनलव १०५, ४ ।
 अयनसंक्रान्ति १५, ११ ।
 अयनांश १०५, ४ ।
 अयनांशक १०५, ५ ।
 'अयन्ते' १८०, १५ ।
 अयात १५७, २६ ।
 अयान १२५, ८ ।
 अयुग्म १०२, ७ ।
 अयुगसन्ति ३३, ३६ ।
 अयुज् १०२, ७ ।
 अयुत ७३, ८ ।
 'अयेत' १८०, १५ ।
 अयेते १८०, १५ ।
 अयेयाताम् १८०, १५ ।
 अयेरन् १८०, १६ ।
 अयोध २२५, ३२ ।
 अयोनि २२५, ३२ ।
 अर १०१, २ । १०१, ५ । २०६, १६ ।
 अरजस् २०८, ३७ ।
 अरण्य १६६, ३५ ।
 अरविन्द ३६, ३५ ।

अरविन्दकानननायक ३४, ४६ ।
 अरविम ५३, ४५ ।
 अरगति १२३, १३, २०१, ८ ।
 अराल ४३, ३०, १०७, ६ ।
 अराविला २२, ५४ ।
 अरि १२३, ५ । २०१, ६ । २२३, ५६ । २३०, ७ ।
 अरिणि २३६, ३ ।
 अरिमर्दन २३७, ४२ ।
 अरिर्भूय २३, २८ ।
 अरिष्ट ३१, ४८ । १३८, ३६ । १४०, ३३ । १४०, ४० । १६४, १७ । २१६, २७ ।
 अरिष्टनेमि २१५, १० ।
 अरिष्टभाव १२६, १५ ।
 अरिष्टसूदन २१६, १८ ।
 अरिष्टहन् २१६, १६, २२४, २६ ।
 अरिसजा ७५, २२ ।
 अरुण ६, ५५ । ३२, १२ । ३६, ३ । १४३, ३० । ४४, ४६ । ५५, ५३ ।
 अरुणकिरण ३४, १३ ।
 अरुणज ५२, १६ ।
 अरुणतनय ५३, २ ।
 अरुणानु ४४, ७ ।
 अरुणावास ४४, ७ ।
 अरुणासारथि ३४, १४ ।
 अरुणासूत ३३, ३६ ।
 अरुणाम्बर ४४, ७ ।
 अरुणावरज २२१, ४१ ।
 अरुणादयकाल १८, ५२ ।
 अरुणादय ५२, १६ ।
 अरुन्धती १६६, १५ । १६६, २३ ।
 अरुन्धतं जानि १६६, २१ ।
 अरुन्धतीव्रत २०, ३३ ।
 अरुस् ३२, २ । ३८, ७ । १२३, ५ ।

अरीशकेतु ४०, १६ ।
 अर्क ६, ५५ । ३२, ३ । ५३, ३१ । १६६, २५ । २३५, १५ ।
 अर्ककराभितप्त १०६, ५४ ।
 अर्कज ५२, ४ । १६८, ३१ ।
 अर्कजनि ५२, १६ ।
 अर्कजन्मन् ५२, १७ ।
 अर्कतनय ३५, ४७ । ५२, ४५ ।
 अर्कतनुजन्मन् ५३, २ ।
 अर्कपुत्र ५२, १७ । २४१, २६ ।
 अर्कभू ५२, ५ ।
 अर्कभूत ५२, १७ ॥
 अर्कभाग २६, ५२ ।
 अर्करीतो ३५, ४६ ।
 अर्कसंहननज ५३, १६ ।
 अर्कसुत ५२, १७ ।
 अर्कसुता २२५, ५१ ।
 अर्कसुतु २४१, २६ ।
 अर्कसोदर २३७, ४२ ।
 अर्काश १२६, ६ ।
 अर्काशक १२६, ६ ।
 अर्कात्मज ५२, १८ ।
 अर्कात्मजा ३५, ५५ । २२५, ५१ ।
 अर्कि ५१, ५६ ।
 अर्किन २३६, ३० ।
 अर्कोदुर्वरिन् ५५, ५५ ।
 अर्कोपगत १०६, ५४ ।
 अर्थ २४८, १६ ।
 अर्थवर्तार्थ २२६, १४ ।
 'अर्चतः' १६७, २७ ।
 अर्चन्ति १६७, २७ ।
 अर्चन्ति १६७, २७ ।
 अर्चि २३६, ४४ ।
 अर्चित ४७, १६ । ४६, १८ । ५६, ४ । २०१, ४८ ।

अधिष् ३२, ३ । ३६,
१५ । २३६, ४४ ।
अधिष्मत् ३२, १२ ।
३३६, ४ ।
'अर्धे' १६७, २७ ।
अर्चताम् १६७, २७ ।
अर्चयुः १६७, २८ ।
अर्च्य ४७, ११ । ४६,
१८ । ५६, ४ ।
अर्चन १३, ६० । ४२,
२७ ।
अर्जुन ७६, टी० ४ । २०३,
३० । २२७, २ ।
अर्जुनसलि २२४, २६ ।
अर्जुनसारथि २२४, २७ ।
अर्जुनहस्त ८४, ३१ ।
अर्जुनी २००, ४५ ।
अर्जित १२४, ३२ ।
अर्णवमन्दिर २४३, २५ ।
अर्णव १२२, १० ।
अर्णोम ७, ४० ।
अर्णा २४३, ४८ ।
अर्ति ३१, ४४ । १२५,
१५ ।
अव ७५, १६ । ७५, टी०
६ । १२१, ३४ । १३३,
२६ । २४६, २४ ।
अर्धपति २२६, १८ ।
अर्धप्रयोग २४६, ४ ।
अर्धवर्तन ६३, २३ ।
अर्धशास्त्र २११, १० ।
२१३, २५ ।
अर्थात्यय ६३, २३ ।
अर्थापगम ६३, २४ ।
अर्थापचय ६२, २४ ।
अर्द्ध ८६, १७ ।
अर्द्धकाल २२७, २८ ।
अर्द्धचन्द्र १३०, १६ ।
अर्द्धज्या १०४, ४ ।
अर्द्धमासी २२८, २४ ।
अर्द्धपल ६३, ७ ।
अर्द्धग्रहर १३, ४८ ।

अर्द्धविष्माधिकेन्दु ५५, ८ ।
अर्द्धबिम्बोनेन्दु ५५, १२ ।
अर्द्धमकुट २२७, २६ ।
अर्द्धमास १३, ५१ ।
अर्द्धयम १३, ४८ ।
अर्द्धयानुक १३, ४८ ।
अर्द्धयाम १३, ४६ । ५५,
३१ ।
अर्द्धरात्र १३, २६ । ६७,
२१ ।
अर्द्धरात्रक १३, २६ ।
अर्द्धशरावक ६२, १६ ।
६३, ६ ।
अर्द्धसावित्री २०६, ५६ ।
अर्द्धोज्जलि ६३, ८ ।
अर्द्धार्द्ध ८६, २५ ।
अर्द्धित ८६, २० ।
अर्द्धोदयव्रत २३, ५६ ।
अर्द्धुद ७३, ११ ।
अर्ध १४०, ४० ।
अर्धक १४०, ४० ।
अर्धरा ६२, २३ ।
अर्ध ३५, १४ । १२३, २४ ।
अर्धरा ६, ५१ ।
अर्धमदेवता ६ ४६ ।
अर्धमदेवा ६, ५० ।
अर्धमदेवत ६०, ५० ।
अर्धमदेवत्य ६, ५० ।
अर्धमन् ४, ३७ । ६, ५० ।
१०, ५३ । १२, ६० ।
३२, १३ ।
अर्ध ३४, ५८ ।
अर्धनी ३५, ४० ।
अर्धत् ३८, ७ । २५४,
३४ ।
अर्ध २३६, ३० ।
अर्धत् २०६, ६ । २४६, ६ ।
अर्धदुपासक २४५, ४४ ।
अर्धित २०१, ४८ ।
अर्धक = (धृणकुन्तलम्),
अर्धकन्ता २०८, ३८ ।
२२६, १४ ।
अर्धकप्रभा = (कुबेरपुरी),

अर्धका २४६ । १२ ।
अर्धकाधिप २४५, ४४ ।
अर्धकसी २४२, १३ ।
अर्धवि १२५, २१ ।
अर्धम्बुषा २०४, ५० ।
अर्धलोहित २४२, १५ ।
अर्धसी २०२, २१ ।
अर्धसेखणा २०५, ५ ।
अर्धलात २४०, १४ ।
अर्धलातज्वाला २४०, १४ ।
अर्ध २६, ३५ ।
अर्धक २२६, ५५ ।
अर्धत् २६, ३५ ।
अर्धक २२६, ५५ ।
अर्ध २५३, ३७ ।
अर्धग १०७, ३७ ।
अर्धगति १०७, ३७ ।
अर्धायुस् १४१, १७,
१४१, २२ ।
अर्धपिष्ठ २५३, ३८ ।
अर्धोयस् २५३, ३८ ।
अर्धक १०७, १४ ।
अर्धक २४८, १६ ।
अर्धगत २४६, ४७ ।
अर्धगन्तव्य २५०, ४ ।
अर्धगम्य २५०, १० ।
अर्धग्रह २३८, ५४ ।
अर्धग्रह २३८, ५४ ।
अर्धटिन् २६, ५२ ।
अर्धतस २२६, १२ ।
'अर्धतः' १६६, ३० ।
अर्धतमस ५४, ३८ ।
'अर्धतः' १६६, ३० ।
अर्धदात १३, ६० । ४२,
२७ ।
अर्ध २५४, ३४ ।
अर्धनति ११८, ३३ ।
अर्धन ५४, ५८ ।
अर्धनिज ५३, ४६ ।
अर्धनितनय ५४, २५ ।
अर्धनिधर २०३, ५० ।

अर्धनिनन्दन ५४, २५ ।
अर्धनी ५४, ५८ ।
अर्धनीज ५३, ४६ ।
अर्धनीजनि ५४, ८ ।
अर्धनीतजन्मन् ५४, २६ ।
अर्धनीधर २०३, ५० ।
अर्धनीपति २२६, १८ ।
अर्धनीभा ११५, ३७ ।
अर्धनीभू ५३, ४६ ।
अर्धनेर्जनि ५४, ८ ।
'अर्धन्ति' १६६, ३० ।
अर्धन्तिका १००, ११ ।
अर्धन्ती १००, ११ । २२५,
४७ ।
अर्धम ६७, ४६ ।
अर्धमनिय ६७, ४६ ।
अर्धमदिन ६७, ४६ । १३७,
२६ ।
अर्ध २५४, ३४ ।
'अर्धयन्ति' १८६, ४१ ।
अर्धयन्तु १८६, ४२ ।
अर्धयव २११, १२ ।
अर्धयवस्थान २२४, ४ ।
अर्धरजा २२५, ४६ ।
अर्धरोह १८८, २ ।
अर्धग १३५, ३८ ।
अर्धग २५४, २७ ।
अर्धलक्ष १३, ६१ । ४२,
२८ ।
अर्धलम्बित १४७, २१ ।
१५७, २८ । १५७, ५८ ।
अर्धलम्बिन् १४७, ३१ ।
१६, ३३ ।
अर्धलीर २४४, २७ ।
अर्धलोक १४५, १ ।
अर्धलोकन १४५, १ ।
अर्धलोकनविधि = (अर्धलो-
कनरीति)

अवलोकनार्हं १४५, २३ ।
 अवलोकनीय १४५, २२ ।
 अवलोकयत् १४५, ४० ।
 अवलोकयतः १८८, ३३ ।
 अवलोकयति १८८, ३३ ।
 अवलोकयन्ति १८८, ३३ ।
 अवलोकयेत् १८८, ३५ ।
 अवलोकयेताम् १८८, ३६ ।
 अवलोकयेयुः १८८, ३६ ।
 अवलोकित १४५, ११ ।
 १४५, १५ । १४७, ४७ ।
 १६२, ४६, १६३, १४ ।
 अवलोकितव्य १४५, २२ ।
 अवलोक्य १४५, २३ ।
 १४५, ३६ ।
 अववाद १२४, ५६ ।
 अवशिष्ट ६१, १६ ।
 अवशेष ६१, १६ ।
 अवशेषित ६१, १६ ।
 अवश्यम्=(निश्चयः),
 अवश्याय ४२, २० ।
 अवश्यायकर ४१, ११ ।
 अवश्यायगु ४०, १६ ।
 अवष्टाङ्ग २२४, ४ ।
 अवष्वाण २००, ५२ ।
 अवसथ २०३, ११ ।
 अवसर ३, ३८ । ११, ३ ।
 अवसालय १३, ३० ।
 अवसाल २७, १५ ।
 १२५, २४ । २५१, ३६ ।
 अवसित २४६, ४७ ।
 २५१, ३४ ।
 अवस्था ७७, ८ ।
 अवस्थान १४६, ८ ।
 १४८, ३८ । १४८, ५५ ।
 १४६, ५ । १४६, १६ ।
 अवस्थित १४६, ८ ।
 १४६, ४३ । १५३, ३८ ।
 १५४, ७ ।
 अवस्थिति १४८, ४० ।
 अवाक् २३३, ४८ ।
 अवागबन्ध १६, १२ ।

अवाङ् २३३, ४८ ।
 २३४, २२ ।
 अवाची २३३, ४८ ।
 अवाचीतरा २३४, ८ ।
 अवाचीम २३४, २३ ।
 अवाचीप्रतीचीमव्यदि-
 गोश् २४२, १२ ।
 अवान्तरदिश् २३३, ३४ ।
 अवाप्त ६१, ६ ।
 अवाप्ति ६१, ४ ।
 १२५, ८ ।
 अवायानि, १८६, ४४ ।
 अवि २५, ३२ । ३२, ३ ।
 २०५, ४३ ।
 अविनष्ट ६२, २६ ।
 अविरत २५२, ४ ।
 अविलम्बित १०१, २ ।
 अविलस १६७, ३४ ।
 अवी २०५, ४३ ।
 अवीर्य ३१, १३ ।
 अवैक्षण १४५, १ ।
 अवैक्षणार्ह १४५, २३ ।
 अवैक्षणोय १४५, २३ ।
 अवैक्षा १४५, २ ।
 अवैक्षित १८६, ४१ ।
 अवैक्ष्य १४७, ५६ ।
 १६४, ४ ।
 अवैष्णवमाण १४५, ४३ ।
 'अवेत्' १६६, ३० ।
 अवेत १८६, ४३ ।
 अवैतः १८६, ४१ ।
 अवैतम् १८६, ४३ ।
 अवैतात् १८६, ४२ ।
 अवैतात् १८६, ४३ ।
 अवैताम् १८६, ४२ ।
 अवैताम् १८६, ३१ ।
 अवैतुः १८६, ३१ ।
 अवैतात् १८६, ४३ ।
 अवैति १८६, ४१ ।
 अवैतु १८६, ४२ ।

अव्यक्तगणित ७२, ४ ।
 अव्यक्तराग ४४, ४६ ।
 अव्यय ३२, १३ । ३८, ८ ।
 अव्ययिप ३२, ३८ ।
 अव्यय २१५, १० ।
 २२७, २६ ।
 अव्ययालय १६७, ३४ ।
 अव्यवहित २५३, १२ ।
 अव्याधि १६७, ३४ ।
 अग्रान १३४, १३ ।
 २००, ५२ ।
 अग्रानि २३८, १ ।
 २३८, ४१ ।
 अग्रानी २३८, १ ।
 २३८, ४१ ।
 अग्रस्त ३०, ३० । ३१, ४६ ।
 अग्राड ७, ४६ । १४, २७ ।
 अग्राड १४, २७ ।
 अग्राशिरकर ३४, १४ ।
 अग्राशिरकिरण ३४, ३५ ।
 अग्राशिरगु ३३, ३७ ।
 अग्राशिरदीपित ३४, ३५ ।
 अग्राशिररहिम ३४, १४ ।
 अग्राशिरकर ३३, ३७ ।
 अग्रीनकिरण ३४, १५ ।
 अग्रीतदीपित ३४, १५ ।
 अग्रीनद्युति ३३, ३७ ।
 अग्रीतमरीचि ३४, १५ ।
 अग्रीतरुज् ३३, ३८ ।
 अग्रीतलक्ष्मि ३४, १६ ।
 अग्रीतवृष्टि ३३, ३७ ।
 अग्रीतागु ३२, ३६ ।
 अग्रीति ५६, २५ ।
 ८३, ३१ । ८८, ३ ।
 अग्रीमितम ८८, ३ ।
 अगुक्ल ५३, ३८ ।
 अगुक्लज ५२, ५ ।
 अगुम् ३, ४६ । १४, ७ ।
 ३०, ३० । ३१, ४६ ।
 १३०, ६ । १४०, ५२ ।
 अगुभकर ३०, ३६ ।
 अगुभकृत् ३०, ३६ ।

अगुभति ३, १७ ।
 अगुभद ३०, ३४ ।
 अगुभनामधर ३०, ३७ ।
 अगुभनामधेय ३०, ३८ ।
 अगुभ ५३, ३८ ।
 अगुभरोचिस् ५२, ४६ ।
 अगुभ्यत २१, ३६, ४६ ।
 अगुभ ८६, ११ ।
 अगुभानिनात्रत २०, ४४ ।
 अगुभानिना २२, ४५ ।
 अगुभान ३, ४६ । ३०, ३४ ।
 ३१, ४६ ।
 अगुभानकृत् ३०, ३६ ।
 अगुभानलग्न ३०, ३६ ।
 अगुभानद ३०, ३६ ।
 अगुभान्य ३१, १३ ।
 'अगुभन्ति' १८७, ७ ।
 अगुभन्ति १८७, ७ ।
 अगुभन्तः १८७, ७ ।
 अगुभनीयात् १८७, ८ ।
 अगुभनीयाताम् १८७, ८ ।
 अगुभनीयुः १८७, ८ ।
 अगुभन् १३६, १३ ।
 अगुभ २४२, ५० ।
 अगुभ २४२, १५ ।
 अगुभन्त २४२, ४ ।
 अगुभेया ६, २८ ।
 अगुभेयाभव ५४, ५४ ।
 अगुभ २६, ४०, ३८, ८, १३५, १२ ।
 अगुभकाय २६, ४८ ।
 अगुभकान्त २०६, ४६ ।
 अगुभवतु २६, ४८ ।
 अगुभवतर २२२, ५५ ।
 अगुभवनाम् ७६, ५ ।
 अगुभवप्रतिग्रह २१०, ४ ।
 अगुभवप्रिय ६६, १ ।
 अगुभवमुख २४६, ५४ ।
 अगुभवमेध २०१, ३०, २०६, ४६ ।

अश्वयुज १४, ३६ ।
 अश्वत्थ ३५, ४० ।
 अश्विन १३, १६ । २६,
 ४० । १६८, ३२ ।
 अश्विनी ३, ५६ । ४, १२ ।
 ५, २६ । ६, १७ । २७,
 ३३ ।
 अश्विनीकुमार १६८, ३१ ।
 अश्विनीपुत्र १६८, ३२ ।
 अश्विचक्रं सुत १६८, ३२ ।
 अश्विनयुज ५, २६ । १४,
 ३६ ।
 अश्वेत ५२, ५ । ५३, ३८ ।
 अषाढ १४, २७ ।
 अषाढा ७, ४१, ७, ४६ ।
 अषाढ १४, २७ ।
 अषाढा ७, ४१ । ७, ४६ ।
 अषाढाभव ४४, ८ ।
 अष्टकपालेष्टि २०१, ३१ ।
 अष्टकर्ण २०७, २८ ।
 अष्टकवर्गशुद्धि १३१, ४५ ।
 अष्टकूट १३४, ४६ ।
 अष्टकृति ८२, ४६ ।
 अष्टचत्वारिंश ८६, ४१ ।
 अष्टचत्वारिंशत् ७३, ४२ ।
 ८१, ५४ ।
 अष्टचत्वारिंशत्तम ८६, ४१ ।
 अष्टत्रिंश ८६, २७ ।
 अष्टत्रिंशत् ७३, ३६ । ८१,
 १४ ।
 अष्टत्रिंशति ८१, १५ ।
 अष्टत्रिंशत्तम ८६, २८ ।
 अष्टदन्त २४५, ४५ ।
 अष्टशदक ८३, ३२ ।
 अष्टधा ८८, ३३ ।
 अष्टत् ७१, २ । ७३, २१ ।
 ७६, ११ । २३५, १५ ।
 २४६, १६ ।
 अष्टनवक ८३, १७ ।

अष्टनवत ८८, २४ ।
 अष्टनवति ७४, ११ । ८४,
 १४ ।
 अष्टनवतितम ८८, २४ ।
 अष्टपञ्चक ८१, २३ ।
 अष्टपञ्चाश ८७, १५ ।
 अष्टपञ्चाशत् ७३, ४८ ।
 ८२, ३४ ।
 अष्टपञ्चाशत्तम ८७, १५ ।
 अष्टपल ६३, ११ ।
 अष्टम २६, १७ । ८५, ७ ।
 १२४, ६ । १२५, ४६ ।
 १२६, १३ । १२६, ४६ ।
 १२७, १२ । १४७, २१ ।
 १५७, ३१ ।
 अष्टमभाव=(मृत्युभाव),
 अष्टमराशि=(वृश्चिक),
 अष्टमान ६२, १६ । ६३,
 ६ ।
 अष्टमांश १२८, ३० ।
 अष्टमिका ६३, ७ ।
 अष्टमी २, २० । २, ३६ ।
 ३, २० । ८५, ७ ।
 अष्टमूर्ति २२७, २६ ।
 अष्टश्रवस् २०७, २८ ।
 अष्टषष्ट ८७, ३० ।
 अष्टषष्टि ७३, ५३ । ८३,
 ६ ।
 अष्टषष्टितम ८७, ३० ।
 अष्टसप्तक ८२, ३० ।
 अष्टसप्तत ८७, ४१ ।
 अष्टसप्तति ७४, १ । ८३,
 २७ ।
 अष्टसप्ततितम ८७, ४१ ।
 अष्टाचत्वारिंश ८६, ४२ ।
 अष्टाचत्वारिंशत् ८१, ५४ ।
 अष्टाचत्वारिंशत्तम ८६, ४२

अष्टात्रिंश ८६, २७ ।
 अष्टात्रिंशत् ८१, १४ ।
 अष्टात्रिंशति ८१, १५ ।
 अष्टात्रिंशत्तम ८६, २८ ।
 अष्टादश ७३, २४ । ७६,
 २ । ८५, २५ ।
 अष्टादशक ८५, २५ ।
 अष्टादशतम ८५, २६ ।
 अष्टादशपञ्चक ८४, ३ ।
 अष्टादशपुजा २३०, ५३ ।
 अष्टाधिकत्रिंशति ८१, १५ ।
 अष्टाधिकचत्वारिंशत् ८१,
 ५५ ।
 अष्टाधिकनवति ८४, १४ ।
 अष्टाधिकपञ्चाशत् ८२,
 ३५ ।
 अष्टाधिकविंशति ८०, २५ ।
 अष्टाधिकषष्टि ८३, ६ ।
 अष्टाधिकनवति ८३, २८ ।
 अष्टाधिकशीति ८३, ४३ ।
 अष्टानवत ८८, २५ ।
 अष्टानवतितम ८८, २५ ।
 अष्टापञ्चाश ८७, १६ ।
 अष्टापञ्चाशत् ८२, ३४ ।
 अष्टापञ्चाशत्तम ८७, १६ ।
 अष्टापद २०३, ३० ।
 २२८, ४५ ।
 अष्टात्रिंश ८६, १५ ।
 अष्टात्रिंशति ५६, २३ ।
 ७३, ३२ । ८०, २४ ।
 अष्टात्रिंशतितम ८६, १६ ।
 अष्टात्रिंशत्तम ८६, १५ ।
 अष्टाशीति ७४, ६ । ८३,
 ४३ । ८८, ११ ।
 अष्टाशीतितम ८८, ११ ।
 अष्टाषष्ट ८७, ३१ ।
 अष्टाषष्टि ८३, ६ ।
 अष्टाषष्टितम ८७, ३१ ।
 अष्टाष्टक ८२, ४८ ।
 अष्टाष्टत ८७, ४२ ।

अष्टामन्त्रति ८३, २७ ।
 अष्टासप्ततितम ८७, ४२ ।
 अष्टि ७८, २३ । २११,
 २६ ।
 अष्टिद्वय ८०, ४० ।
 अष्टोत्तरीदश १४४, १४ ।
 अश्वयुज २१५, ४६ ।
 असकृत् १६, ३८ ।
 असक्न २५२, ४ ।
 असक्नीयां २०, १६ ।
 असक्नितितम १४, ५६ ।
 असत् ३, ४६ । ३०, २७ ।
 ३१, ४६ ।
 असत्क ३०, ३४ ।
 असम १०२, ८ ।
 असमहेति १२३, ४७ ।
 असमान १०२, ८ ।
 असम्पुष २१५, ११ ।
 असव्य ११८, ६ । १२०,
 ५ ।
 असह १२३, १६ ।
 असहन १२३, १६ । २०१,
 ६ ।
 असाधु ३०, ३० ।
 असाध्यपुर ६६, २१ ।
 असार ३१, १३ ।
 असित १४, ७ । ५२, ५ ।
 ५३, ३६ ।
 असितयु ५२, १८ ।
 असितपक्ष १४, ३ ।
 असितभास् ५२, १८ ।
 असितवृत् ५२, १६ ।
 असितवसन ५३, २ ।
 असितशोचिस् ५२, ४६ ।
 असितान्तर ५२, ४६ ।
 असिधार ७४, २६ ।
 असु ११, ४४ । ५५, २७ ।
 ६८, ५ । १२२, ११ ।
 असुकृत् ३०, ३५ ।
 असुक् ३१, ४४ ।

असुप ३४, ५७ ।
 असुर ७, ३२, ३२, १३ ।
 ५१, ३८ । ५१, ४६ ।
 ५१, ४६ । ५५, ५५ ।
 २०१, ४ । २३२, २० ।
 असुरकुलगुह ५१, १ ।
 असुरगुह ५०, २६ ।
 असुरदयित ५०, ४२ ।
 असुरनमस्य ५०, ४३ ।
 असुरनाथ ५४, १२ ।
 असुरनायकपूजितपाद ५१,
 २३ ।
 असुरनुत = (शुक्र)
 असुरपुगोहित ५१, ३१ ।
 असुरपूजित ५०, ४३ ।
 असुरपूज्यचरणा ५१, १२ ।
 असुरप्रिय ५०, २२ ।
 असुरमहेज्य ५०, ४३ ।
 असुरगजपूजित ५१, १२ ।
 असुरवन्दित ५०, २२ ।
 असुरवन्दितपाद ५१, १२ ।
 असुरवृन्दवन्दितपाद ५१,
 २१ ।
 असुराश्लिप्त् ५१, ५४ ।
 असुरसूरि ५०, २२ ।
 असुराचार्य ५०, २२ ।
 असुराणां दयित ५१, १ ।
 असुराधिपपूजित ५१, १३ ।
 असुराधीश ५४, १२ ।
 असुरारि १६७, ३५ ।
 २२७, २६ ।
 असुराचित ५०, २२ ।
 असुरार्च्य ५०, ६ ।
 असुरो ६१, ४ ।
 असुरेज्य ५०, ६ ।
 असुरेड्य ५०, ६ ।
 असुरेन्द्रगुह ५०, ४४ ।
 असुरेन्द्रपुरोषसु ५१, २ ।
 असुरेन्द्रमहित ५१, २ ।
 असुरेन्द्रसचिव ५१, २ ।
 असुसञ्ज्ञा ७५, १६ ।
 असुहृद् २०१, ६ ।

असुर्य ३७, ४५ । १०६,
 ४८ ।
 असुक्कर २४२, ४७ ।
 असुक्तनु ४३, ४७ ।
 असुवष २४२, १५ ।
 असुवरा २२८, ४२ ।
 असृज् ४३, २६ । ४४,
 ४४ । २४२, ४१ । २४२,
 ५० ।
 असौम्य ३०, ३१ ।
 अस्खलित = (अप्रतिहतः),
 अस्त, ३७, ४३ । १०६,
 ५१ । ११६, १४ । १२३,
 २४ । २०४, २५ ।
 अस्तक्षितिज १०८, १ ।
 अस्तगतहानि १४३, २७ ।
 अस्तपवत् १४७, २६ ।
 १५६, १४ ।
 अस्तभ १२३, ३२ ।
 अस्तभवन १२३, ४८ ।
 अस्तमन ३७, ४३ । १०६,
 ५१ । १२०, २ ।
 अस्तमय १०६, ५१ ।
 १२३, ४१ ।
 अस्तमयाचन २०४, २५ ।
 अस्ताचल २०४, २५ ।
 अस्ताचलावच्छिन्नदिशु
 २३४, २ ।
 अस्ताद्रि २०४, २६ ।
 अस्तुब्राह्मण ४६, ३५ ।
 अस्त्र १०४, १२ । १२१,
 ४७ । १२३, ५ । २२१,
 ३६ ।
 अस्त्रिन् २६, ४० ।
 अस्त्रिभ २६, ४४ ।
 अस्थि ५६, ५३ । २२६,
 ४४ । २४२, ४२ । २४३,
 १७ ।
 अस्थिकृत् २४३, ११ ।
 अस्थिषन्वत् २२७, ३० ।
 अस्थिरा २३८, ४२ ।

अस्थिविग्रह २३०, ३६ ।
 अस्पष्टग्रह १००, १८ ।
 अस्पष्टलग्न १००, १८ ।
 अस्त्र ४३, २७ । ४४,
 ४४ । २४२, ५० ।
 अस्त्रकर ४३, ४७ ।
 अस्त्रप ७, ३२ । २४२,
 १६ ।
 अस्त्रवाससु ४३, ४७ ।
 अस्त्रु = (नेत्रजलम्),
 अस्त्र ६३, २७ ।
 अस्त्रवन् १६७, ३५ ।
 अस्त्रपदेवसाचिव ४८, ५५ ।
 अहः संघ ६७, ५६ ।
 अहन् ३, ३८ । १२, ५ ।
 ३६, ११ ।
 अहरसु ११, ४७ ।
 अहरोश ३२, ३६ ।
 अहर्गण १४, ६ । ६८, १ ।
 अहर्गणजलग्न ६८, १५ ।
 अहर्जर् १६, १६ ।
 अहर्दल ६७, १४ ।
 अहर्द्वय ८०, ३४ ।
 अहर्नत ३२, ३६ ।
 अहर्निश १३, ४१ । १०६,
 १६ ।
 अहर्पति ३२, ३६ ।
 अहर्बन्धव = (सूर्यः),
 अहर्माण ३२, ३६ ।
 अहर्मिति ६७, १० ।
 अहर्मुख १२, २६ । १८,
 ३४ ।
 अहस्कर ३२, ४० ।
 अहस्करनन्दन ५३, १६ ।
 अहस्तान २४०, ५० ।
 अहस्पति = (क्षयमासे
 पराधिमासे),
 अहस्पतिसंज्ञकः १४, ५६ ।

अहम्यं २०३, ५१ ।
 अहि ६, २८ । ३२, ३ ।
 ५३, ५१ । ५४, ५३ ।
 ५४, ५५ । २२३, ३३ ।
 अहिकान्त २४४, २७ ।
 अहित १२३, १३ । २०१,
 ६ ।
 अहितित्थि २, ३५ ।
 अहिनाथ ५३, ५३ ।
 अहिनाथ्यं २२७, ३० ।
 अहिपति ५३, ५३ ।
 अहिघ्न २२७, ३० ।
 अहिघ्न २२७, ३१ ।
 अहिभुज् २२१, ४२ ।
 अहिभकर ३३, ३८ ।
 अहिमविष् ३२, ४० ।
 अहिमयूखमयूख ३४, १६ ।
 अहिमरुचि ३३, ३८ ।
 अहिमोचिप् ३३, ३६ ।
 अहिनाथ ३२, ४० ।
 अहिनाथ ५३, ५६ ।
 अहिर्बुध्न ८, ३१ ।
 अहिर्बुध्न्य ४, ४४ । ८,
 ३१ । १३, १८ । १७,
 २३ । २०६, ४८ ।
 २२७, ३१ ।
 अहिर्बुध्न्यदेवता ८, ३२ ।
 अहिर्बुध्न्यदेवा ८, ३२ ।
 अहिर्बुध्न्यदेवत ८, ३२ ।
 अहिर्बुध्न्यदेवत ८, ३३ ।
 अहिर्बुध्न्य ५३, ५५ ।
 अहिर्वैरिवाह २१५, ११ ।
 अहिःपथ ५३, ५४ ।
 अहिरङ्गसु ५२, ४७ ।
 अहोक्रुति ८०, १५
 अहोरात्र ११, १७ । १३,
 ४१ । १०६, १६ ।
 अह्नांचय ६७, ५६ ।
 अह्नांनयक ३३, ३६ ।
 अह्नांनय ६७, ५६ ।

आत्मीयम् २६, ३ ।	आदिनव ३१, ४१ ।	आपस्तम्ब २१२, ३६ ।	आमनस्य ३१, ४५ ।
आत्मीयराशि २६, ३ ।	आदेशिन् २५६, १५ ।	आपिशलि २१२, १७ ।	१२५, २५ ।
आत्रेय ४५, ४३।२४२, ४७ ।	आद्य ५, ३० । २५, ३२ ।	आपिशलेय २१२, १३ ।	आमनेत् १८५, ३५ ।
आत्रेयी २०५, ४३ ।	आच्छ, ३६ । १२१, १६ ।	आपीड २२६, १२ ।	आमनेताम् १८५, ३५ ।
आथर्वण १३८, २७ ।	२५२, ४१ ।	आपूर्णमण्डलकलाकलित	आमनेयुः १८५, ३५ ।
आदान २१६, ७ ।	आद्यदेव २०७, १८ ।	४३, १६ ।	आमय १२३, १४ ।
आदि १२१, १६ । २५२, ४१ ।	आद्याडी १३५, ३३ ।	आपूर्णमण्डल १३, ५६ ।	आमर्षकावली २४, ३१
आदिज ६, ३७ ।	आद्या २, २७ । ४५, १ ।	आपोविलम् २२०, १८ ।	आमलकयेकादशी २४, ३१ ।
आदितेय ६, १४ । १६७, ३५ ।	आद्या, ३६ ।	आपोत्र २३८, १ ।	आमिष २४२, ५५ ।
आदितेयगुरु ४८, १३ ।	आधान १३३, ४४ ।	आप्त ६१, ७ । ६१, ८ ।	आमिषलता २४३, ४ ।
आदित्य ६, १४ । ३२, १३ । १४४, १७ । १६७, ३६ । २०६, २६ । २०७, २३ ।	१४०, १४ ।	६२, ३३ । १४६, ३८ ।	आमूर्तरयस् २२६, ४२ ।
आदित्यज ५२, १६ ।	आधानविधि १३३, ४४ ।	१५२, १८ । १५२, ४२ ।	आमोद ३१, ३७ ।
आदित्यतनूज ५३, ३ ।	आधानिक १३३, ४५ ।	२०६, ६ । २२१, १७ ।	१२२, २६ ।
आदित्यसमुद्भव ५३, १६ ।	आधिमन्यव २४०, ३७ ।	आप्ति ६१, ६ ६३, २१ ।	आम्नाय २११, १ ।
आदित्यसुत ५२, ४७ ।	आध्यान २५०, २१ ।	१२५, ४ ।	आम्नायानन २१२, ६ ।
आदित्यसूनु ३५, ५१ ।	आनककुन्दुभि २२४, ४६ ।	आप्नुते १८२, ३८ ।	आम्नायोपक्रम १३६ ४६ ।
आदित्यानामयन २१०, १ ।	आनत १२१, ३६ ।	आप्नुते १८२, ३५ ।	आम्ना ५६, ३५ । ६२, ७ ।
आदित्याचिताष्टि ४८, १३ ।	२०१, ४३ । २१४, १० ।	आप्नुयात् १८२ ३६ ।	आय २५, १५ । ६३, २० ।
आदित्याच्यं ४७, २६ ।	आनन्द ६, ४३ । १७, १० ।	आप्नुयाताम् १८२, ३६ ।	१२५, ४ । १३८, ६ ।
आदित्येज्य ४७, २६ ।	३१, ३७ । १२२, २६ ।	आप्नुयुः १८२, ३६ ।	२५५, ४ ।
आदित्योत्थ ५२, १६ ।	१२२, ५० । २१६, ६ ।	आप्नुवन्ति १८२, ३८ ।	आयत २५३, १२ ।
आदिदेव २०७, १८ ।	आनन्द ३१, ३७ ।	आप्नोति १८२, ३८ ।	आयत २५३, २८ ।
२१५, ११ ।	१२२, ३८ ।	आप्नोति १८२, ३५ ।	आयत १२५, ३६ ।
आदिप्रभव ६, ३७ ।	आनन्दप्रभव ३१, ३७ ।	आप्नोति १८२, ३५ ।	१३८, २१ । १३८, ३१ ।
आदिभू ६, ३८ ।	आनय १३४, ३३ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	१४६, ४६ ।
आदिभू ५, ३० ।	आनिलेय ७, ५ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयति १८, ३१ ।
आदिम २५, ३४ ।	आनपूर्विका २५२, २४ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	१३७, ५४ ।
८४, ३८ । १२१, २२ ।	आनुपूर्वी २५२, २४ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयतवलन ११७, २० ।
२५२, ४१ ।	आनुपूर्व २५२, २५ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयत १४६, ३८ ।
आदिमा २, २७ ।	आनुवृत्ति २५२, २४ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	१४७, २१ । १५२, ११, १५२, २१ ।
४५, १ । ८४, ३८ ।	आन्तक ५, ३६ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयति १८१, ३४ ।
आदिबराह २१५, १२ ।	आन्तरीक्ष्योत्पात २५८, १६ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयति १८१, ३४ ।
आदिशतः १८५, ४८ ।	आन्त्य ८, ४१ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयाम ५८ ५५ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आन्वीक्षिकी २१३, १२ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयायात् १८१, १५ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	२१३, २२ । २१३, ३६ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयायाताम् १८१, १५ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आपच २०७, २६ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयायायुः ८१ १५ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आपण २४७, २६ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयु १४०, ४६ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आपणिक २६, ३२ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयुष १२३, १४ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	२४७, ४३ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	२२१, ३६ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आपण १४६, ३७ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	आयुषाभ्य १०५, १२ ।
आदिशति १८५, ४८ ।	१५२, १५ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	२१८, ४० ।
आदिशति १८५, ४८ ।	आपणस्वरूपा १४०, २२ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	
आदिशति १८५, ४८ ।	आपण २१७, ३३ ।	आप्नोति १८२, ३६ ।	

आयुः स्थान १२६, ५१ ।
 आयुर्गृह १२६, ५१ ।
 आयुर्भवन १२६, ५२ ।
 आयुर्भाग १४३, २३ ।
 आयुर्वर्ष १४३, २३ ।
 आयुर्विशेष १२४, १६ ।
 आयुर्वद २११, ८ ।
 २१३, २४ ।
 आयुर्वदक १६८, ३६ ।
 आयुर्वदसंहिताकार
 २०६, १ ।
 आयुर्वेदिक १६८, ३६ ।
 आयुर्वेदित् १६८, ४० ।
 आयुरश १६८, ४० ।
 आयुष्मत् ६, ६३ ।
 आयुष्य १४०, ५१ ।
 आयुस् १३८, ७ ।
 १४०, ४६ ।
 आयोधन १२४, १५ ।
 आर ४३, २७ । ५१, ५६ ।
 आरट २४२, ५५ ।
 आरव २५६, २२ ।
 आराधनाकर्त्तृ २४६, १० ।
 आराधनाकार २४६, १० ।
 आराम १६६, ३२ ।
 आराव २५६, २२ ।
 आरुण ६, ५५ ।
 आरुण ५२, ६ ।
 आरूढ १४७, २२ ।
 आरुष्य १२७, २२ । १५२,
 २६ ।
 आरुष्याकि १२७, २१ ।
 आरुष्यप्रतिपद्वत् २०, २६ ।
 आरुह २४७, २६ ।
 आरुहक १३८, ५३ ।
 आर्क ६, ५५ ।
 आर्कदिन १२, १७ ।
 आर्कवर्ष १६, ४२ ।
 आर्कि ६, ५५ ।
 आर्किज ५५, २१ ।
 आर्किपुत्र ५५, २१ ।
 आर्किस्तु ५५, २१ ।
 आर्कैर्जनि ५५, २२ ।

आर्क्ष ६८, ३५ । १०६,
 ४३ ।
 आर्क्षकाल १०६, ४३ ।
 आर्क्षदिन १२, १५ ।
 आर्क्षवर्ष १६, ३८ । १६,
 ४८ ।
 आर्क्षसमय १०६, ४३ ।
 आर्तव २०५, ३८ ।
 आर्तववती २०५, ४३ ।
 आर्ति ३१, ५५ ।
 आर्द्र ६, ६ ।
 आर्द्रा ३, ६१ । ४, १८ ।
 ६, ६ । ६, २१ ।
 आर्द्राप्रवेश २५, ११ ।
 आर्द्रालब्धक ५४, ५५ ।
 आर्य्य ३, २२ । ६, ५१ ।
 १२४, २५ । २४७, ३५ ।
 आर्य्यमूला ६, ५१ ।
 आर्या २३०, ५३ ।
 आरुक्षित २४६, ३७ ।
 आरुम्बित् १४७, ३५ ।
 १६१, १ ।
 आरुष्य १२२, २६ । २०३,
 ११ ।
 आरुष्य २१६, ८ ।
 आरुष्यपिनी २११, ४० ।
 आरुषि २६, ३५ । २५३, ७ ।
 आरुषित १४६, २६ ।
 १५०, १४ । १५०, १६ ।
 आरुषित्ताङ्ग १५०, ४६ ।
 आरुषी १५०, ४६ ।
 आरुषु २१७, ३ ।
 आरुष्यकर्मन् ११७, १० ।
 आरुषु ३६, २६ । १४५,
 ७ । १४७, ४० । १६२,
 १४ ।
 आरुषुकन १४५, २ । १४७,
 ४० । १६२, १६ ।
 'आरुषुकर्ण' १४७, ४० ।
 आरुषुकनीय १४७, ४० ।
 आरुषुकयत् १४५, ४० ।
 आरुषुकयतः १८८, ३७ ।
 आरुषुकयति १८८, ३७ ।

आरुषुकयति १८८, ३७ ।
 आरुषुकयेत् १८८, ४० ।
 आरुषुकयताम् १८८, ४० ।
 आरुषुकयेयुः १८८, ४० ।
 आरुषुलित १४५, ११ ।
 १४५, १६ । १४७, ४७ ।
 १६२, ५२ ।
 आरुषुकिन् १४५, २८ ।
 आरुषुक्य १४५, ३६ ।
 १४७, ५६ । १६४, ४ ।
 आरुषुकमान १४५, ४३ ।
 १६७, २५ ।
 आरुषुचन १४५, २ । १४७,
 ४१ । १६२, १८ ।
 आरुषुक २४४, २७ ।
 आरुषुक २६२, ४७ ।
 आरुषुक २३८, ३२ । २३८,
 ३५ ।
 आरुषु २५३ ७ ।
 आरुषुक १३८, २६ ।
 २०३, ११ ।
 आरुषुक १३८, २६ ।
 २०३, ११ ।
 आरुषुक २४१, ५ ।
 आरुषुक्याधान १३६, ४२ ।
 आरुषु २४५, ७ ।
 आरुषु १४७, २२ । १५७,
 ४८ । २०३, १२ ।
 आरुषुक २२६, ३४ ।
 आरुषुक ४३, ३० । १०७,
 ६ ।
 आरुषुत्ति ६२, ३२ ।
 आरुषु २४६, १६ ।
 आरुषुयात २३६, ४ ।
 आरुषु ७, ३३ । २४२, १६ ।
 आरुषु १११, २२ । २२८,
 ३७ । २३३, ३१ । २४६,
 १६ ।
 आरुषु ७७, ८ । १२४,
 ५० ।
 आरुषु ११७, २५ ।
 आरुषु ७, ४१ । ७, ४६ ।
 आरुषु १४, २७ ।

आरुषु ७, ४१ । ७, ५० ।
 आरुषु २३३, २७ ।
 आरुषु ७६, १८ ।
 आरुषु १४२, ४१ ।
 आरुषु १४५, ४० ।
 आरुषु ११२, ६ ।
 आरुषु २१०, ४१ ।
 आरुषु २२७, ३१ ।
 आरुषु १३१, ३ ।
 आरुषु ७, ३३ । २३६,
 ५ । २४२, १६ ।
 आरुषु २२३, ३४ ।
 आरुषु ५३, ५४ ।
 २२३, ३४ ।
 आरुषु ६, २८ ।
 आरुषु ३८, ८ । १०१, ६ ।
 आरुषु १०३, ८ ।
 आरुषु १०१, २७ ।
 आरुषु ७, ६ । २२०, ५० ।
 २४४, २७ ।
 आरुषु १०२, १ ।
 आरुषु १०४, २८ ।
 आरुषु २३६, ५ ।
 आरुषु १०२, १ ।
 आरुषु ३६, ३ ।
 आरुषु ७५, २ । १३८,
 ५१ । १४६, ४६ ।
 आरुषु १२४, ३६ । २०३,
 १२ ।
 आरुषु २३६, ५ ।
 आरुषु ३१, ४१ ।
 आरुषु १४६, ३४ । १४६,
 ४४ । १५१, ४६ । १५३,
 ३५ । १५४, २५ । १५४,
 ३६ । १५५, ५ । १५७,
 २२ ।
 आरुषु १४८, २४ ।
 आरुषु १४७, २२ । १५७,
 ५० ।
 आरुषु ११७, २५ ।
 आरुषु ७, ४१ । ७, ४६ ।
 आरुषु १४, २७ ।

आश्लेषा ३, ६२ १४, २० । २० । ६, २६ । ६, २१ आश्लेषाभू ५४ । ५१ । आश्लेषिका ६, २६ । आश्वयुज १४, ३७ । आश्विन १४, १६ । १४, ३७ । १६८, ३२ । आश्विनकृष्णपक्ष १३७, २३ । आश्विनपूर्वज १४, ३३ । आश्विनानुज १४, ३६ । आश्विनावरज १४, ३६ । आश्विनी २२, ५४ । आश्विनेय १६८, ३२ । आषाढ १४, २७ । आषाढा ७ ४२ । ७, ५० । आषाढ १४, १५ । १४, २८ । आषाढपूर्वज १४, २४ । आषाढा ७, ४२ । ७, ५० । आषाढानुज १४, २६ । आषाढाभू ४३, ४६ । ४३, ४८ । २६२, ४३ । आषाढी २१, ३३ । आस १०४, १२ । १७५, २ । आसक्त ५४, ३८ । आसते १७५, ५७ । आसन २१४, ३१ । आसना १४६, ६ । १४८, ४२ । आसनावन्धित १४६, ४४ । आसद २१५, ४६ । आसन्न ५४, ३८ । आसर २४२, १६ । आसाते १७५, ५७ । आसादित ६२, ३३ । 'आसीत' १७५, ५७ । आसीन १४६, ४४ । १५३, ३८ । १५३, ४३, ११५३, ५५ । आसीयाताम् १७५, ५८ । आसीरन् १७५, ५८ । आसुर २४२, ५१ ।	आसुरयुजित ५०, ४४ । आसुरेय ५०, ७ । आस्कन्द १२४, १५ । 'आस्तो' १७५, ५७ । आस्था १४६, ६ । १४८, ४४ । १६८, २० । आस्थान १६८, २० । आस्थानी १६८, २० । आस्थित १४६, ३८ । १५२, २५ । आस्पद १२२, २६ । १२२, ५० । १२४, ५० । १२५, ३६ । १४६, ४६ । आस्फुजित ५०, १ । आस्फुजित् ५०, १ । आत्य १२१, ३४ । २०१, ४३ । आत्या १४६, १० । १४८, ४६ । आलव ३१, ४१ । 'आह' १८३, ४० । आहत ६०, ३१ । १३८, १ । 'आहुतः' १८३, ४० । 'आहुतः' १८३, ४१ । आहव १२४, ५ । २०१, २३ । आहवनीय २३६, ३२ । २४१, ४१ । आहार २००, ५३ । आहारेतेजस् २४२, ४८ । अहित १५३, ३५ । आहिर्बुध्न ८, ३३ । आहिर्बुध्न्य ८, ३३ । 'आहुः' १८३, ४० । आहुक २२६, ३१ । आहुकलनुजा २२६, ४६ । आहुकात्मज २२६, ४६ । आहुति २४१, १४ । आहुत १५३, २३ । आहो २०, १४ । आह्य ६, ३० । आह्नाव ३१, ३८ । आह्नय ५, २६ ।	आह्ना ५, २६ । इ— इ इकवाल १३०, २७ । इक्षुपाक २०३, १ । इक्षुरसक्वाय २०३, १ । इक्षुसमुद्र २१८, ३६ । इक्ष्वानुवंशज २२६, ४३ । इक्ष्माल २४०, १७ । 'इक्ष्मालः' १६०, ५ । इक्ष्मति १६०, ५ । इक्ष्मन्ति १६०, ५ । इक्ष्मा २४६, १६ । इक्ष्मावसु २४५, ४५ । 'इक्ष्मत्' १६०, ७ । इक्ष्मताम् १६०, ७ । इक्ष्मयुः १६०, ७ । इज्य ६, २२ । ४७, १२ । ४६ १८ । इज्या २०१, २३ । इडविला २४६, ४४ । इडा ४५, १ । इडावत्सर १७, १८ । इडिका ४५, १ । इत ११५, १ । १४३, ५४ । १५२, ३२ । 'इतः' १८०, २८ । इतकाल १०८, ३७ । इतबल ३१, १६ । इतभाग १०८, २८ । इतरेतर २०, १२ । इतरेद्युत् १६, ३० । इतलव १०८, २८ । इतवत् १४८, २४ । १६६, ४६ । १६७, ३ । इतांश १०८, २८ । इतांशक १०८, २६ । इति १००, २३ । इत्यम् २०, ११ । इत्यशाल १३०, २८ । इत्यसि २७, ११ ।	हत्वा २५१, १८ । ह्वानीम् १६, ३१ । ह्वानीस्तन १८, २१ । ह्व ३६, २७ । ह्वम १५, ३२ । २४१, ११ । ह्वमवह २००, ७ । हन ३२, ४ । ३५, १४ । ४६, ५६ । ५३, ३१ । २२६, १८ । २४१, १४ । हनजनि ५२, २० । हनजनुम् ५२, २० । हनदेहजन्मन् ५३, ३ । हनप्रसूत ५२, ४७ । हनभ २६, १ । हनभू ५२, ६ । हनसुत ५२, २० । हनात्मज ५२, २० । हनीय ५२, ६ । हन्त्या ५५, २८ । हन्थिहा ५५, २६ । हन्दिवा ५२, ५२ । २१७, ७ । हन्दिरेकादशी २२, ३४ । हन्दु ५, ५६ । ३८, ३० । ४७, १ । ११६, ४ । २२६, १० । हन्दुकान्त १२, २६ । हन्दुज ५५, ४४ । हन्दुजनक २१८, १० । हन्दुजनि ५५, ५२ । हन्दुतनय ४६, ५ । हन्दुतपस् ५३, ५५ । हन्दुबुद्धि ५३, ५५ । हन्दुदेहभव ४६, २३ । हन्दुतन्मन् ४६, ५३ । हन्दुतुद ५३, ५५ । हन्दुपुत्र ५५, ५२ । हन्दुप्रत्यभिन् ५४, १२ । हन्दुभव ५५, ५२ । हन्दुभू ५५, ४४ । हन्दुरिपु ५३, ५६ । हन्दुलोहकम् २२८, ४६ ।
--	--	--	---

‘ईक्षेत’ १८८, १४ ।	ईह २४६, २० ।	उच्चारित २४६, १६ ।	उत्तम्यानुब ४७, ४७ ।
‘ईक्षेते’ १८८, १२ ।	ईहा २४६, २० ।	उच्चारितव्य २४६, ३० ।	२६३, १३ ।
ईक्षेयाताम् १८८, १४ ।	ईहावसु २४५, ४३ ।	उच्चार्य २४६, ३० । २४,	उत्तम्यानुगमम् = (बृह-
ईक्षेरन् १८८, १४ ।	उ —	६ । ३६ ।	स्पतिः)
ईक्ष्य १४५, २५ ।	उ २०७, २६ । २३५, १० ।	उच्चायमाण २४६, ४४ ।	उत्तम्यावरज ४८, १५ ।
ईक्ष्यमाणा १४५, ४४ ।	उक्त २४६, १६ ।	उच्चैः श्रवस् ३८, ८ ।	उताहो २०, १४ ।
१४८, २७ । १६७, ११ ।	उक्ता ७४, १७ । २११,	२३७, ३८ ।	उत्कटकान्तियुक्त ३१, १० ।
ईजान १४, २४ ।	२४ ।	उच्छर १४ २२ ।	उत्कर १७, १६ ।
ईदध ४७, १२ । ४६, १६ ।	उक्ति १२१, ३७ । २०८,	उच्छिष्ट ७१, १५ ।	उत्कर्ष २५२, ६ ।
ईति २४७, ५६ ।	४५ ।	उच्छ्रान्त १४, २२ ।	उत्कृति ८०, १५ ।
ईप्ता २४६, २० ।	उक्त्वा २४६, ३६ ।	उच्छ्रार १२, ४२ ।	उत्क्रम २५२, २७ ।
ईप्तिन ११, ७ ।	उक्थ २०६, ५३ ।	उच्छ्रित १०१, ११ ।	उत्क्रमज्या १०४, ४ ।
ईप्तिनकाल ११, १२ ।	उक्षक २५, ४० ।	२५३, २६ ।	उत्तंस २२६, १२ ।
ईप्तिनदिष्ट ११, १२ ।	उक्षन् २५, ३८ । २३०,	‘उच्यते’ १८४, २३ ।	उत्तप्त २४३ ६ ।
ईप्तिनममय ११, १२ ।	४७ ।	उच्येते १८४, २३ ।	उत्तम ३०, १४ । ३१,
ईरित २४६, १५ ।	उग्र ३, ५० । ३०, २८ ।	उच्यते १८४, २३ ।	३१ । १२५४, ४४ ।
ईर्म १२३, ६ ।	२२७, ३२ । २२८,	उज्जयिनी १००, ११ ।	उत्तमभाग २४२, १० ।
ईला ४५, २ ।	३३ ।	उज्जयिनी ६६, २२ ।	उत्तमलव २६, १० ।
ईश ३५, १४ ।	उग्रकूरम ६, ११ ।	१००, १२ ।	उत्तमा २०५, १८ ।
ईश ६, ६ । २२७, ३१ ।	उग्रचारिणी २३०, ४७ ।	उज्ज्वल १३, ६१ । ४२,	उत्तमायुस् १४१, २४ ।
२२८, ४८ । २३६, २३ ।	उग्रधन्वन् ७, २६ । २३६,	२८ । २०३, ३१ ।	उत्तमाङ्ग १२१, २५ ।
२४७, १४ ।	३१ ।	उज्ज्वल ६२, ७४ । १४८,	उत्तमांश २६, १० ।
ईशजा १०, ५८ ।	उग्रशेखरा २२६, १४ ।	१२ । १६५, १४ ।	उत्तमांशक २६, ११ ।
ईशपुरी २४७, १७ ।	उग्रसेन २२६, ३१ ।	उज्ज १३८, ३३ । २०३,	उत्तरगोल १५, ५४ ।
ईशवयस्य २४५, ४५ ।	उग्रसेनसुत २२६, ४६ ।	१२ ।	१५, ५८ ।
ईशसख २४५, ४६ ।	उग्रसेनसुता २२६, ४६ ।	उडु ३, ५३ । ४२, १३ ।	उत्तरपथावलम्बिन १६, १० ।
ईशान ३५, १४ । २२७,	उग्रा २११, ४२ ।	११६, २८ । २१७, ३४ ।	उत्तरपथिचमदिकोणाधि-
३२ । २२८, ३५ ।	उच्च ५६, १६ । १०१,	उडुनाथ ३६, ६ ।	पति २४४, ८ ।
२३४, ११ । २४७,	११ । २५३, २६ ।	उडुनाथयुव ४६, २३ ।	उत्तरफल्यु ६, ५१ ।
१४ ।	उच्चगुणाक १४३, १६ ।	उडुनायक ४०, १६ ।	उत्तरकाल्यु ६, ५२ ।
ईशानकोणाधिपति २४७,	उच्चगृह ५६, १६ ।	उडुप ५, ६० । ३८, ३८ ।	उत्तरकाल्युनी ६, ५२ ।
१४ ।	उच्चदेव २१५, १२ ।	उडुपति ३६, ६ ।	उत्तरभद्रका ८, ३४ ।
ईशानदिश २३४, ११ ।	उच्चन्द्र १३, ३४ ।	उडुपय २६, ५३ ।	उत्तरभाद्र ८, ३४ ।
ईशानपुरी २४७, १७ ।	उच्चबल १४२, ३७ ।	उडुप्रभु ३६, १० ।	उत्तरभाद्रपद ८, ३४ ।
ईशित ३५, १५ ।	उच्चम ५६, १७ ।	उडुराज ३६, १० ।	उत्तरभाद्रपदा ८, ३४ ।
ईशित्व २३०, २६ ।	उच्चभवन ५६, १७ ।	उडु २१७, ३४ ।	उत्तरभार्गवमि १६, १० ।
ईश्वर १६, ५७ । ३५,	उच्चरश्मि १४३, १३ ।	उडुश २२७, ३२ ।	उत्तरमीमांसा २१२, २६ ।
१५ । २२७, ३२ ।	उच्चराशि ५६, १७ ।	उत २०, १४ ।	उत्तरवर्त्मचारित १६, ११
ईश्वरा २३०, ५४ ।	उच्चर्ष ५६, १८ ।	उतथ्य ४६, ५२ । २६३,	उत्तरवर्त्मन् १६, ७ ।
ईश्वरी २०८, २६ । २३०,	उच्चल २२१, १२ ।	११	उत्तरा २००, २० ।
५४ ।	उच्चनि २२१, १३ ।	उतथ्यतनय = (श्रीतम)	२३३, ३५ । २३४, ८ ।
ईश्वर २३६, ५ ।	उच्चारणा २४६, २५ ।	उतथ्यसोथ ४७, ४६ ।	उत्तराथ्य ६, ५२ ।
ईसराफ १३०, ३८ ।	उच्चारणीय २४६, २६ ।	उतथ्यसोथर ४८, १४ ।	उत्तराथ्य ८, ५२ ।

उर्वशीरमणा ४७, ५ ।
 उर्वी ४५, २ । २१६, ३६ ।
 उर्वीज ४३, ३१ ।
 उर्वीतनय ४४, १० ।
 उर्वीधर
 उर्वीपुत्र ४३, ४६ ।
 उर्वीप्रभा ११५, ३७ ।
 उर्वीभव ४३, ४६ ।
 उर्वीभू ४३, ३१ ।
 उर्वीसूनु ४३, ४६ ।
 उलम्बका २३७, ४८ ।
 उलम्बक २२७, ३३ ।
 उलूती २२२, ४ ।
 उलूतीश २२१, ४३ ।
 उल्का १४४, २८ । २३६,
 ४८ । २४०, १४ ।
 उल्कापात २५८, २४ ।
 उत्ब १४०, १६ ।
 उत्प्लुक्त २४०, १५ ।
 उल्लेख १२०, ४ ।
 'उवाच' १८३, ५३ ।
 उशनस् ५०, १ । २१२,
 ३८ ।
 उशस् १२, ६२ ।
 उषधुध २३६, ६ ।
 उषधुध २३६, ६ ।
 उषस् १२, २६ । १८,
 ३४ ।
 उषा ७, ५१ । १२, २६ ।
 १२, ६३ । २००, ४६ ।
 २२७, २२ ।
 उषाधिनाथज ४६, २३ ।
 उषाधिनायक ४१, १२ ।
 उषाधिप ३६, १० ।
 उषाधिपति ४०, १७ ।
 उषापति ३६, १० । २२७,
 १८ ।
 उषारमणा १५४, २७ ।
 २२७, १८ ।
 उषार्थ्य ५, ६० । ३८,
 ३८ ।
 उषाविभू ३६, ११ ।
 उषाविभुषा ५४, २१ ।

उषेज ३८, ३६ । २२७,
 १६ ।
 उषेजजात ४६, ६ ।
 उषेजवर ३६, ११ ।
 उष्ण १५, ३६ । ३६, ३० ।
 २५५, ३० ।
 उष्णक १५, ३६ ।
 उष्णकर ३२, ४१ ।
 उष्णकाल १५, ३६ ।
 उष्णाकरणा ३३, ३६ ।
 उष्णकृत ३२, १३ ।
 उष्णगु ३२, १४ ।
 उष्णगृणि ३२, ४१ ।
 उष्णनैमस् ३२, ४२ ।
 उष्णदीधिति ३३, ४० ।
 उष्णादीधितिसूनु ५३, १७ ।
 उष्णद्युति ३२, ४२ ।
 उष्णाधामन् ३२, ४२ ।
 उष्णमानु ३२, ४३ ।
 उष्णमास् ३२, १४ ।
 उष्णभूत् ३२, १४ ।
 उष्णमरोचि ३३, ४० ।
 उष्णरविम ३२, ४३ । १
 २६१, ४४ ।
 उष्णरुक् ३२, १५ ।
 उष्णरुक् ३२, ४३ ।
 उष्णरुपुस ३२, ४४ ।
 उष्णरुपुणि ३२, ४४ ।
 उष्णरुहिकर ५५, ४७ ।
 उष्णगाम १५, ३७ ।
 उष्णांशु ३२, १५ ।
 उष्णांशुज ५०, २१ ।
 उष्णांशुतनय ५३, ४ ।
 उष्णांशुपुत्र ५२, ४८ ।
 उष्णिह ७६, ५ । २११,
 २६ ।
 उष्णीष २२६, ३४ ।
 उष्णीषगम १५, ३७ ।
 उष्णीष ३२, १५ ।
 'उष्यते'
 उन्न २५, ३८ । ३६, १६ ।
 उन्ना २००, ४६ ।

ऊ —
 'ऊ' ५, १ । ३८, २८ ।
 २२७, ३२ ।
 ऊक २२२, ६ ।
 'ऊचुः' १८३, ५३ ।
 ऊचाते १८४, १० ।
 ऊचिरे १८४, १० ।
 ऊचुः १८३, ५४ ।
 'ऊचे' १८४, १० ।
 ऊठा २०८, ६ ।
 ऊधस्य २१६, ४६ ।
 ऊन ६०, १६ । १४८,
 १२ । १६५, ६ ।
 ऊनचत्वारिंशत् ८६, २६ ।
 ऊनचत्वारिंशत् ७३, ३७ ।
 ८१, २० ।
 ऊनचत्वारिंशत्तम ८६, ३० ।
 ऊनत्रिंशत् ६६, १७ ।
 ऊनत्रिंशत् ७३, ३३ । १८०,
 ३० ।
 ऊनत्रिंशति ८०, ३० ।
 ऊनत्रिंशत्तम ८६, ३० ।
 ऊनदिन ६७, ४७ ।
 ऊनवत ८८, १८ ।
 ऊनवति
 ऊनवतितम
 ऊनपञ्चाश
 ऊनपञ्चाशत् ७३, ४३ ।
 ८६, ४३ ।
 ऊनपञ्चाशत्तम ८६, ४३ ।
 ऊनमास १५, ६ ।
 'ऊनयतः' १७१, १६ ।
 ऊनयति १७१, १६ ।
 ऊनयति १७१, १६ ।
 ऊनयते १७१, २२ ।
 ऊनयते १७१, २२ ।
 ऊनयेत् १७१, २० ।
 ऊनयेत् १७१, २३ ।
 ऊनयेनाम १७१, २० ।
 ऊनयेते १७१, २२ ।
 ऊनयेयाताम् १७१, २३ ।
 ऊनयेयुः १७१, २० ।
 'ऊनयेरन्' १७१, २३ ।

ऊनविंश ८५, २६ ।
 ऊनविंशत्यञ्चक ८५, १०
 ऊनविंशति ७३, २५ ।
 ७६, ६ ।
 ऊनविंशतितम ८५, २६ ।
 ऊनशन ८५, १६ ।
 ऊनशततम ८८, ३७ ।
 ऊनषष्ठ ८७, १८ ।
 ऊनषष्ठि ७३, ४६ । ८२,
 ३६ ।
 ऊनषष्ठितम ८७, १८ ।
 ऊनसप्तत ८७, ३१ ।
 ऊनसप्तति ७३, ५४ ।
 ८३, ८ ।
 ऊनसप्ततितम ८७, ३१ ।
 ऊनाशीत ८८, १ ।
 ऊनाशीत ७४, २ ।
 ८३, ३२ ।
 ऊनाशीतितम ८८, १ ।
 ऊनाश ६७, ४८ ।
 ऊनित ६०, १६ ।
 १४८, १२ । १६५, ११
 ऊरव्य
 ऊर १३८, ५३ ।
 ऊरज
 ऊर ८८, २ ।
 ऊर्ज १४, ३६ । ३०, ३६
 १२१, ४७ । १४२, २७ ।
 ऊर्ण १३८, ५३ ।
 ऊर्णा २५, ३५ ।
 ऊर्ध्वक ५४, ५१ ।
 २६५, ४० ।
 ऊर्ध्वकर्मन् २१५, ५० ।
 ऊर्ध्वगति २३६, ६ ।
 ऊर्ध्वधन्वन् २३६, ३१ ।
 ऊर्ध्वमान ५८, ३८ ।
 ५८, ४१ ।
 ऊर्ध्वरेतस् २२७, ३३ ।
 ऊर्ध्वला १६८, २ ।
 ऊर्ध्व २३३, ३६ ।
 २३४, १४ ।
 ऊर्मिकोश २१८, ११ ।
 ऊर्मित् ४३, ३१ ।

ऊनिमान	ऋणस्यहृत् ४४, १० ।	एकत्रिंश ८६, २० ।	एकषष्टितम ८७, २२ ।
ऊनिमालिन् २१८, १२ ।	ऋणान्तक ४३, ४६ ।	एकत्रिंशत् ७३, ३३ ।	एकसप्तत ८७, ३६ ।
ऊत्ब १४०, १८ ।	ऋत २१७, ३४ ।	८०, ३८ ।	एकसप्तति ७३, ५५।८३, १४।
ऊषा २२७, २२ ।	ऋतधामन् २३७, १६ ।	एकत्रिंशति ८०, ३८ ।	एकसप्ततितम ८७, ३६ ।
ऊष्मक १५, ३७ ।	ऋतु ११, १८ । १५, २३ ।	एकत्रिंशत्तम् ८६, २० ।	एका ७०, ६ । ७२, २६ ।
ऊष्मन् १५, ३७ ।	१६६, १० । १६६, १६ ।	एकदष्ट २३२, ६ ।	७३, १८ ।
ऊष्मसह १५, ४८ ।	ऋतुनामन् ७५, २७ ।	२५६, ५५ ।	एकाक्ष ५०, २ ।
ऊष्मागम १५, ३८ ।	ऋतुमर्ता २०५, ४४ ।	एकदन्त २३२, ७ ।	एकाङ्ग २१५, ५१ ।
ऊष्मायण १५, ३८ ।	ऋतुराज १५, ३२ ।	एकदा १६, ४१ ।	एकाग्रि ८, २३ ।
ऊह २५१, ४ ।	ऋतुवर्ति १६, २० ।	एकदश ५०, २ । २१५, ५० ।	एकदश ७३, २२ । ७७,
ऊहन २५१, ४ ।	ऋत १६४, ५५ ।	२२७, १३ ।	१३ । ८५, १३ ।
ऊहनीया २५१, ८ ।	ऋद्धि २४६, ४३ ।	एकदेह २६०, १ ।	एकादशक ७७, १४ । ८५,
ऊहा २५१, ४ ।	ऋनामा ३७, २ ।	एकद्वि ८८, ५३ ।	१३ ।
ऊहित २५१, ७ ।	१६८, १ ।	एकद्वयादि ७०, ८ ।	एकादशतम ८५, १४ ।
ऊहितव्य २५१, ८ ।	ऋभु १६७, ३६ ।	एकनयन ५०, २३ ।	एकादशक नवक ८४, १७ ।
ऊह्य २५१, ८ ।	ऋभुक्षन् २३६, ३२ ।	एकनवत ८८, २१ ।	एकादशषट्क ८३, ३ ।
ऋ	ऋभुविभुवन्दिताधि	एकनवति ७४, ८ ।	एकादशसप्तक ८३, २६ ।
ऋ ३७, २ ।	८८, ५५ ।	एकनवति ५४, ५४ ।	एकादशाष्टक ८३, ४३ ।
ऋक्	ऋच्यकेतु २२७, १६ ।	एकनवतिसम ८८, २१ ।	एकादशी २, २१ । २, ४२ ।
ऋक्थ १२१, ३४ ।	ऋचम २५, ३६ । २३०, ४७ ।	एकनेत्र ५०, ७ ।	३, १६ । ८५, १४ ।
२४६, २४ ।	ऋचषष्ठज २३६, ३२ ।	एकपक्षाति २, २७ ।	एकादऊननवति ८३, ५५ ।
ऋक्ष ३, ५३ । २५, २२ ।	ऋषि १६८, ४८ ।	एकपञ्चाश ८७, २ ।	एकादूनचत्वारिंशत् ८१,
४२, १३ । १४३, ५२ ।	ऋषिकुल्या २२६, १५ ।	एकपञ्चाशत् ७३, ४४ ।	२१ ।
ऋक्षक २०४, १६ ।	२४३, १५ ।	८२, १५ ।	एकादूनत्रिंशत् ८०, ३१ ।
ऋक्षनेमि ३६, ११ ।	ऋषितर्पणी २१, ५६ ।	एकपञ्चाशत्तम ८७, २ ।	एकादूनपञ्चाशत् ८२, ४ ।
ऋक्षप ३८, ३६ ।	ऋषपञ्चमी २२, १० ।	एकपदे १६, ३३ ।	एकादूनविंशति ७६, १० ।
ऋक्षप शनि ४६, ६ ।	ऋषिसञ्ज्ञा ७६, ६ ।	एकपर्णा २३०, ५५ ।	एकादूनशत ८४, १६ ।
ऋक्षपर्वत २०४, १६ ।	ऋष्यकेतन २२७, १६ ।	एकपाटला २३०, ५५ ।	एकाद नवष्टि ८२, ३६ ।
ऋक्षभर्तृ ३६, ११ ।	ऋष्यकेतु २२७, १६ ।	एकपाद २१५, ५० ।	एकाद नसप्तति ८३, ८ ।
ऋक्षरमण ४०, १७ ।	ऋष्याङ्क २२७, २० ।	एकपिङ्ग २४५, ४७ ।	एकाद नाशीति ८३, २६ ।
ऋक्षारामधिय ४१, २३ ।	ए	एकरद २३२, ७ ।	एकाधिकचत्वारिंशत् ८१,
ऋक्षधिय ३६, १२ ।	‘ए’ ५, १ ।	एकलिङ्ग २२७, ३४ ।	३० ।
ऋक्षधियति ४०, १७ ।	एक ७०, ६ । ७२, २५ ।	एकलोचन ५०, २५ ।	एकाधिकत्रिंशति ८०, ३० ।
ऋक्षेश ३८, ३० ।	७३, १ । ७३, ६ ।	एकवासत् २०५, ६ ।	एकाधिकदश ७७, १४ ।
ऋक्षेश ३८, ३६ ।	७, १८ । २३५, १४ ।	एकाविंश ८६, ११ ।	एकाधिकनवति ८४, ५ ।
१४४, ४६ ।	एककुण्डल २२५, १६ ।	एकविंशत् ७६, २३ ।	एकाधिकपञ्चाशत् ८२,
ऋजु १०७, १४ ।	२४५, ४६ ।	एकविंशति ७३, २८ । ७६,	१६ ।
ऋजुग १०७, १६ ।	एकचक्षुष ५०, ७ ।	२३ ।	एकाधिकविंशति ७६, १२४ ।
ऋजुगति १०६, २६ ।	एकचत्वारिंश ८६, ३१ ।	एकविंशतितम ८६, १ ।	एकाधिकषष्टि ८२, ४२ ।
१०७, १६ ।	एकचत्वारिंशत् ७३, ३८ ।	एकविंशतम ८६, १ ।	एकाधिकसप्तति ८३, १४ ।
ऋजुमुक्ति १०७, १६ ।	८१, ३० ।	एकषष्ट ८७, २२ ।	एकाधिकोनषष्टि ८३, ३६ ।
ऋण ४४, ५२ । १३८, ६ ।	एकचत्वारिंशतम ८६, ३२ ।	एकषष्टि ७३, ५० । ८२,	एकाधिकोनसप्तति ८३,
२४६, २४ । २४८, ५५ ।	एकचर २२५, १६ ।	४२ ।	११ ।

एकाधिकोनाशीति ८३, ३१।
 एकानशा २३०, ५५।
 एकान्नचत्वारिंशत् ८१, २१।
 एकान्नत्रिंशत् ८०, ३१।
 एकान्नवति ८३, ५५।
 एकान्नपञ्चाशत् ८२, ५।
 एकान्नविंशति ७६, ११।
 एकान्नशत ८४, १७।
 एकान्नषष्टि ८२, ३७।
 एकान्नसप्तति ८३, ६।
 एकान्नाशीति ८३, ३०।
 एकावली १३०, १६।
 एकाशीति ८८, ४।
 एकाशीति ७४, ३। ८३, ३४।
 एकाशीतितम ८८, ४।
 एकीकृत्य ६२, ४२।
 एकोनविंश ८६, १८।
 एकोनविंशत् ८०, ३१।
 एकोनविंशतम ८६, १८।
 एकोनवत ८८, १६।
 एकोनवति ८४, १।
 एकोनवतितम ८८, १६।
 एकोनचत्वारिंश ८६, ३०।
 एकोनचत्वारिंशत् ८१, २१।
 एकोनचत्वारिंशतम ८६, ३०।
 एकोनपञ्चाश ८६, ४४।
 एकोनपञ्चाशत् ८२, ५।
 एकोनपञ्चाशतम ८६, ४४।
 एकोनविंश ८५, २७।
 एकोनविंशति ७६, ११।
 एकोनविंशतितम ८५, २७।
 एकोनविंशतम ८५, २७।
 एकोनशत ८४, १७।
 एकोनशततम ८८, ३७।
 एकोनषष्टि ८२, ३७। ८७, १६।
 एकोनषष्टितम ८७, २०।
 एकोनसप्तत ८७, ३४।
 एकोनसप्तति ८३, ८।
 एकोनसप्ततितम ८७, ३४।

एकोनाशीति ८८, २।
 एकोनाशीति ८३, ३०।
 एकोनाशीतितम ८८, २।
 एडक २५, ३५।
 एण २६, ५४।
 एणनयना २६, २४। २०५, ६।
 एणाक्षी २६, १५।
 एणानन २६, ५६।
 एत ५१, ३४।
 एतहि १६, ३२।
 एण ७५, १७।
 'एति' १८०, २८।
 एष २४१, ११।
 एषुतः २३६, ७।
 एषस् २४१, ११।
 एषा १२२, ११।
 एनस् ३०, २८।
 एवम् २०, ११।
 एष ११५, ३। १४३, ५६।
 एष्यत्कालीनकलम् १८, ३२।
 एष्यभाग १०८, ३२।
 एष्यलव १०८, ३२।
 एष्यांश १०८, ३२।
 एष्यांशक १०८, ३६।
 ऐ—
 ऐक्य ६०, ४। १४६, ५५।
 १८०, ४।
 ऐज्य ६, २३।
 ऐडविड २४५, ४७।
 ऐडविल २४२, ४७।
 ऐन ६, ५६। १२, १७।
 ऐनविन १२, १७।
 ऐनवर्ष १६, ४२।
 ऐनि ५१, ५७।
 ऐन्दव ५, ६०। ४५, ४५।
 ६८, ३५। २६३, २।
 ऐन्दवदिन १२, १३।
 ऐन्दववर्ष १६, ५५।
 ऐन्द्र ७, २६। १०, ६।
 २३७, ५०।
 ऐन्द्राग्नि ७, १४।

ऐन्द्राग्नेय ७, १४।
 ऐन्द्री ७, २६। २३०, २५।
 २३३, ४२।
 ऐन्द्रीविलग्न २३०, २५।
 ऐन्द्रुदगम १०७, १८।
 ऐन्द्रुदय १७, १८।
 ऐरावण २३७, ४२।
 ऐरावत २०३, ५१। २३२।
 ३६। २३४, ३०। २३६, ३२।
 ऐरावती २३८, ४२।
 ऐरेय ४३, ३२।
 ऐल २४५, ४७।
 ऐलविल २४५, ४८।
 ऐलेय ४३, ३२। ४७, ५।
 २६२, ४८।
 ऐश ६, ६।
 ऐशानी २६३, ३८। २३४, १२।
 ऐश्वर्य २२६, ३६। २३०, २५।
 ऐयमस् १६, २५।

ओ—

'ओ' ५, २।
 ओक १२२, ११।
 ओकस् १२२, ११।
 ओकस् १२२, ११।
 ओष १३०, ११।
 ओङ्कार २०१, ११।
 ओज २०३, १।
 ओजपाद् ८, २३।
 ओजस् ३०, ३६। ३६, २२१। १२१, ४७।
 ४४२, २७।
 ओजस्विन् ३०, ४४।
 ओजिष्ठ ३०, ४५।
 ओजोरहित ३१, १६।
 ओषधी २६२, १७।
 ओषधीनांथा ४१, १३।
 ओषधीनामधीश ४१, ३८।
 ओषधीनायक ४१, १३।
 ओषधीपति २६२, २१।
 ओषधीश २६२, २१।

ओषधीशसुत ४६, २४।
 ओषधीश्वर
 ओषधय ५, ६०।
 ओष्ठ ७४, २३।
 ओष्ठनामन् १३३, १।
 ओष्ठा १३३, १।

औ

औजस
 औडम्बर
 औडवदिन १२, १५।
 औडववर्ष १६, ४८।
 औत्तम १७, ६०।
 औत्तानपाद् २००, १५।
 औदयिक
 औदयिकदिनगण
 औदयिकमध्यमग्रह
 औदुम्बर
 औदुम्बरदन्तधावन
 २३, ६०।
 और्ध्व
 और्ध्वेय १६६, ५४।
 और्वेय ४३, ३२।
 औशीनर
 औष्णांशव ५२, २१।

क

क ५, ५०। ७, ६।
 ७, ५६। ३१, ३५।
 ३२, १। ६७, ११।
 १२१, १५। १२२, ८।
 २०७, २६। २३६, ७।
 २४४, ३८।
 कस २१६, २७। २२६, ४६।
 कसत्रनक २२६, ३१।
 कसजित् २१६, १६।
 कसभगिनी २२६, ४६।
 कसरिपु २६६, १३।
 कसवती २२६, ५०।
 कसवतीतात २२६, ३२।
 कसा २२६, ५०।
 कसाराति २६६, १३।
 कसासीदर २२६, ४७।
 ककुदम् २४, ४०।
 २३०, ४८।

अकारादिष्वानुक्रमिका

ककुम् २३३, ३१ ।
 ककुमा २३३, ३१ ।
 कक्षा १६६, ३५ ।
 कक्षा ६८, ३३ ।
 कक्षाच्युति ११०, ५ ।
 कक्षामुत् २४२, १७ ।
 कङ्क २४१, ३० ।
 कङ्कण ११७, ३ ।
 कङ्कणग्रह ११७, ३ ।
 कङ्कणग्रहण ११७, ३ ।
 कङ्करीक २२७, ३४ ।
 कङ्कात्र २२०, ५० ।
 कङ्काल = शरीरारिष्य)
 कङ्कालमालिन् २२८, २४
 कङ्कावात् २४५, ३६ ।
 कङ्कनीदन्तधावन २२, ५१
 कङ्कालदन्तधावन २२, २६ ।
 कङ्ग २०२, ३७ ।
 १४१, १८ ।
 कच ४६, ५४ । १६६, ४ ।
 कचङ्गल २१८, १२ ।
 कचाय ६५, १० । १
 ६५ टी० ६, ६५८. २०
 कचाधिवासन १३४, १५ ।
 कचान्त १३६, ५६ ।
 कच्छप १४६, ३५ ।
 कच्छपी २०८, ५५ ।
 कज २३२, २० ।
 कज्जुकिन् = (सर्प)
 कज्ज २०७, २६ ।
 कज्जज २०७, २६ ।
 कज्जन २२०, ११ ।
 कज्जसू २२०, ११ ।
 कज्जोर २०७, ३० ।
 कज्जासन १२१, २६ ।
 कटक २५, ५१ ।
 कटकम् २५, ५२ ।
 कटकिन् २०३, ५२ ।
 कटप्रू २४२, १७ ।
 २२७, ३४ ।
 कटमर्द २२७, ३४ ।
 कटाटङ्क २२७, ३५ ।

कटाह २४२, १ ।
 कटि १२३, ६ ।
 कटिन् २३२, २० ।
 कटी ५६ ४६ ।
 कटुक ५७, २३ । ५७, २४ ।
 ७६ टी० १ । २१४, २७ ।
 कटोलवीणा २०६, २ ।
 कठमोष २२१, ३१ ।
 कठोरज्योतिस् ३३, ५०
 कठा २५३, ४० ।
 कठिण २५६, २१ ।
 २५६, २५ ।
 कण्टक ३०, ३१ ।
 १५७, ८ ।
 कण्टकिन् २४४, ७ ।
 कण्ठ १२१, ४८ ।
 २२८, ४१ ।
 कण्ठेकाल २४४, ७ ।
 कण्ठकृषिका २०८, ४६ ।
 कण्ठाग्नि २२२, ६ ।
 कण्ठिन् २४४, ७ ।
 कण्ठीरव २६, ५ ।
 १६७, ३६ । २३१, ४१ ।
 कण्ठेकाल ५२७, ३५ ।
 कत २१७, ३४ ।
 कत्तूण २१६, ४६ ।
 कत्रय ६, १ ।
 कथङ्कयिक २५६, ४३ ।
 कथङ्कयिकता २५६, ४१ ।
 कथञ्चन = (केनाप्यशेने-
 त्यर्थ),
 कथञ्चित् = (अतिप्रयत्ने-
 त्यर्थ),
 कथन २४६, २५ ।
 कथनीय २४६, ३० ।
 कथम् = (प्रयत्ने, केनप्रका-
 रेण),
 कथमपि = (बाढमित्यर्थ,
 यत्नगौरवेऽपि),
 'कथय' १८४, ७७ ।
 कथयन् १८४, ४७ ।
 कथयतः १८४, ४४ ।
 कथयतम् १८४, ४७ ।

कथयतात् १८४ ४६ ।
 कथयतात् १८४, ४७ ।
 कथयताम् १८४, ४६ ।
 कथयति १८४, ४४ ।
 कथयतु १८४, ४६ ।
 कथयति १८४, ४४ ।
 कथयन्तु १८४, ४६ ।
 कथयते १८४, ५२ ।
 कथयन्ते १८४, ५२ ।
 कथयानि १८४, ४८ ।
 कथयाम १८४, ४८ ।
 कथयाव १८४, ४८ ।
 कथयित्वा २४६, ४० ।
 'कथयेत्' १८४, ५० ।
 कथयेत् १८४, ५२ ।
 कथयेताम् १८४, ५० ।
 कथयेतु १८४, ५० ।
 कथयेतु १८४, ५२ ।
 कथयेयाताम् १८४, ५३ ।
 कथयेयुः १८४, ५० ।
 कथयेरन् १८४, ५३ ।
 कथा २४६, २६ ।
 कथित २४६, १७ ।
 कथितव्य २४६, ३० ।
 कथ्य २४६, ३० ।
 'कथ्यते' १८४, ५३ ।
 कथ्यमान २४६, ४४ ।
 कद २३८, १६ ।
 कदम्ब २२६, ५० ।
 कदम्बक ६७, २६ ।
 २०२, ३३ ।
 कदा १६, ४६ ।
 कदाचन १६, ४७ ।
 कदाचित् १६, ४७ ।
 कद्वय ८, ६३ ।
 कद्रू २२३, ६ ।
 कद्रुज ६, ३० । २२३, ३५ ।
 कद्रुजम् ६, ३० ।
 कद्रू २२३, ६ ।
 कद्रुसुत २२३, ३५ ।
 कधि २२८, १२ ।
 कनक २०३, ३१ ।
 कनकाचल १६८, १३ ।
 कनिष्ठ २१७, २० ।

कनिष्ठा २१०, २१ ।
 २२५, ५० ।
 कनी २०८, ३८ ।
 कनीतिका २१०, २१ ।
 कनीयत् २१७, २० ।
 २५३, ३६ ।
 कनीयसी २०५, ५० ।
 कन्तु २२०, ११ ।
 कन्द २७, ७ ।
 कन्दराकर २०३, ५२ ।
 कन्दर्प २२०, १२ ।
 कन्दर्पमात् २१७, ७ ।
 कन्दसार २३७, ५० ।
 कन्दसारक २३७, ५० ।
 कन्ध २३८, १६ ।
 कन्धर २३८, १६ ।
 कन्धरा २२६, ५३ ।
 कन्धि २१८, १२ ।
 कन्यका २६, १५ ।
 २०८, ३८ । २२०, ५ ।
 कन्यस २१७, २१ ।
 कन्यसा २२५, ५० ।
 कन्या २५, २७ । २६, १२ ।
 २८, ६ ।
 २८, २१ । २८, ४० ।
 २८, ४४ । २८, ५० ।
 ५६, ३३ । १००, ३ ।
 १३४, ४२ । १४०, ३८ ।
 २०८, ३८ । २२०, ५ ।
 कन्याकुमारी १००, ३ ।
 कन्यात्म २६, १५ ।
 कन्यात्मक २६, २१ ।
 कन्यारारि २७, ४४ ।
 कन्यायिन् १३४, ३६ ।
 का १५५, ३२ ।
 कपर्द २३०, ४२ ।
 कपर्दक ६४, ४१ ।
 कपर्दिन् २०६, ४६ ।
 २२७, ३५ ।
 कपर्दविनायकव्रत २१, ४४
 कपाल = (पूर्वपरी)
 कपालमुत् २२७, ३६ ।

कपालयंत्र ११२, १२।	कमलाक्षन २०७, ३०।	करतिमीडन १३६, ८।	करोदभव २१०, २५।
कपालिन २२७, ३६।	कमलिनी ३६, ४८।	करपीडन १३६, ८। १३६,	'करोमि' १७८, २३।
कपालिनी २३२, ३।	कमलिनीकाननेश ३४, ४०।	२६।	करोषि १७८, २२।
२३६, ५०।	कमलिनीनाथ ३४, १७।	करपीडा १३६, ८।	कर्क २५, २६। २५, ५०।
कपि ३२, ४। २१५, ५१।	कमलिनीपरिणयाक ३४, ४२।	करमध्य ५६, १८।	२८, ७। २८, २७।
२३२, टी०	कमलिनीमूर्त्ति ३४, १७।	करमाल २४१, ६।	२८, ४२। २८, ४६।
कपिल २१५, १३।	कमलिनीश ३२, ४४।	कररूह २१०, २५।	२८, ५२। २३६, ७।
२३६, ७।	कमलिनीश ३२, ४४।	'करवाणि' १७८, ३०।	कर्कचतुर्थी २२, ५८।
कपिलद्युति ३३, ४१।	कमलिनीशज ५३, ५।	करवाय १७८, ३०।	कर्कट २५, ५१। २२२,
कपिलनयन ५३, ४।	कमलिनीशजन्मन् ५३, १७।	करवारिजसंग्रह १३६, ८।	५०।
कपिललोचन ५३, ४।	कमलैकादशी २४, ४६।	'करवाव' १७८, ३०।	कर्कटक २५, ५३।
कपिला २३४, ३४।	कमलोत्तर ३८, ३।	करवीर २१०, १४।	कर्कटपाद ७८, २६।
कपिलाक्ष ५२, २१।	कमलोद्भव २०७, ३०।	करवीरक २३२, ५५।	कर्कर २४३, १७। २२६,
कपिलाषष्ठी २१, ६०।	कमितृ ३४, ५८।	करशाखा २१०, १३।	४४।
२२, ३३।	कम्पन १५, २६।	करशूक २१०, २५।	कर्कराशि २७, ४०। १५७,
कपिवक्त्र १६६, ६।	कम्पलक्ष्मन् २४४, २६।	कराग्रज २१०, २५।	५८।
कपिश २२७, ३६।	कम्पाक २४४, २६।	कराङ्गुलि ७७, ८।	कर्काटक २५, ५३।
कपूय २५४, ३५।	कम्बल २१७, ३६। २२२,	कराडी २१०, ५१।	कर्कित २५, ५०।
कपोत २२२, २६।	४६। २२२, ५४।	कराली २०८, ६।	कर्कश्वर ३६, १३।
कबन्ध ५४, ४८। १२२,	कम्बु २३२, २१।	कराठजग्रहण १३६, ६।	कर्कोटक २२२, ५३।
२७। २१७, ३५।	कम्बुल १३०, ३०।	कराम्बुजादेन १३६, ६।	कचूर २०३, ३१।
कबन्धखग ५४, ५५।	कम्ब २५५, १८।	१३६, ३६।	कर्ण ७, ५६। ७४, २३।
कबन्धग्रह ५४, ५५।	कर ६, ५६। ५६, ४६।	कराम्बुखग्रहण १३६, ६।	१०२, २६। २१४, १।
कबन्धनभस्वर ५४, ५८।	६६, १८। १२१, ४८।	करादेन १३६, १०। १३६,	कर्णांगोचर २१६, ३४।
कभ = (रोहणीनक्षत्रम्),	१३७, ४८। १४३, ११।	३१।	कर्णांछेदन १३४, २२।
कभ २१७, ३५।	२१६, २।	करालिक १३८, ५४।	कर्णानामन् ७४, २६।
कभन २०७, ३०। २२०,	करकण्ट २१०, २४।	करालिका २३०, ५६।	कर्णपितृ ३२, ४५।
१२।	करकण्टक २१०, २४।	कराली २३६, ५५।	कर्णमोटी २३२, ३।
कभनी २५५, १८।	करकमलोडन १३६, ६।	करि २१३, ४६। २३२,	कर्णवेध १३४, २२।
कभन्ध १२२, २८।	करकमलसंग्रह १३६, ६।	२१।	कर्णवेधन १३४, २२।
कभल १२२, २८। ११४,	करग्रह १३२, ३१। १३६,	करिकर २६, ५७।	कर्णवस्त ३२, १५।
२६। १३०, १४। २१७,	६। १३६, ३४।	करिकुलरिपु २६, ११।	कर्णाट २१०, ३६।
१३५।	करग्रहण १३६, ७। १३६,	करिदारक २३१, ४२।	कर्णिकाचल १६८, १३।
कभलकानन नायक २१७,	२८।	करिन् २३२, २१।	कर्णिकाद्रि १६८, १३।
१८।	करचन्द्र २१०, २४।	करिमाचल २३१, ४२।	कर्णिकारच्छाय २०३, ३२।
कभलज ५, ५०।	करज २१०, २४।	करिरिपु २६, ५।	कर्णिकाराभ २०३, ३२।
कभलजतनय ५४, ५८।	करटिन् २३२, २१।	करिवैरिन् २६, ५।	कर्णिन् २०४, ६।
कभलबान्धव ३४, १६।	करण २, ७। १०, ४३।	करीषिणी २१७, ८।	कर्त्तरी १२६, ५४। १३०, ६।
कभलयोनि ५, ५०।	६६ टी. २। १३३, २६।	करेणु २३२, २२।	कर्त्तृ २४४, २६।
कभलरिपु ४०, १६।	१३३, ३१। २१८, ४७।	'करोति' १७८, २८।	कर्दनी २०, ४७।
कभलशात्रव ५१, १४।	कराधिप २५, ६।	करोतु १७८, २८।	कर्दयकन्याकुमार ३७, ६।
कभला २१७, ८।	करतलग्रह १३६, ७।	करोत्तलग्रह १३६, १०।	कर्दमकन्यापनि(१) १६६, ६।
कभलागार ५, ५०।	करतलग्रहण १३६, ७।	१३६, ४०।	कर्पट ३७, ५६।

कर्पास २०२, ५१ ।	कहि १६, ४६ ।	कलागर्भज ३७, ७ ।	कलिन्दकन्या २२५, ५१ ।
कर्पासफल २०२, ४८ ।	कहिचित् १६, ४७ ।	कलाङ्गज ३७, ६ ।	कलिन्दनया २२५, ५२ ।
कर्पासिका २०२, ५२ ।	कल—(मधुरध्वनिः),	कलाचिह्न ६७, ६ ।	कलिन्दनन्दनी यमुना
कर्पासी २०२, ४६ ।	कलकठ २१४, ५२ ।	कलादल १०, ४४ ।	कलिन्दपुत्री २२५, ५२ ।
२०२, ५१ ।	कलकल—(कोलाहल),	कलाद्वय ११, ३७ ।	३५, ५६ ।
कर्बूर २४२, १७ ।	कलङ्क ४२, १५ । २१७, २५	कलाधर १५६, ४६ ।	कलिन्दमीलजा २२५ ५२ ।
कर्बूर ५१, ३४ । २०३,	कलत्र १५३, १५ ।	२६२, २६ ।	कलियुग १७, ४५ ।
३२ । २४२, १७।२१७,	२०८, ६ ।	कलाधरपुत्र ४६, २५ ।	७० टी० ६ ।
३६ ।	कलत्रशालिन् १६१, ४१ ।	कलाधरपुत्र ४६, २५ ।	कलियुगादि २२, ३५ ।
कर्बूरी २३०, ५६ ।	कलदृशू २६, १६ ।	कलाधिनाथ ४०, १६ ।	कलुष ३०, ३१ ।
कर्बूर २०३, ३३ । २४२,	कलघोत २०३, ३३ ।	कलाधिभू ३६, १३ ।	१६३, ४ । २४२, १ ।
१८ ।	२२८, ४६ ।	कलानाथ ३६, १३ ।	कलुषा २४२, ७ ।
कर्मकर २४१, ३० ।	कलम्ब ११५, २३ ।	कलानाथि ४०, २० ।	कलुषित ४३, ७ ।
कर्मज १६७, ३६ ।	२२०, ५० ।	कलानायक ४०, १६ ।	कलेवर १२१, २६ ।
कर्मन् १२१, १२ ।	कलयति १६६, २५ ।	कलानिधि १३०, १० ।	१५५, ५१ । २४६, ४१ ।
१३३, २७ । १३३, २६ ।	'कलयतः' १६६, २५ ।	कलानिधिसुत ४६, २५ ।	कलेवरा २३०, १८ ।
१३३, ३१ ।	कलयति १६६, २५ ।	कलान्तर २४६, ७ ।	कलेवरिन् २००, २६ ।
कर्मयुग १७, ४५ ।	कलयेत् १६६, २६ ।	कलाप १६१, ४१।६७, ३० ।	कलेवरेण १५५, २६ ।
कर्मयोग्यगुणक १४३, २१ ।	कलयेताम् १६६, २६ ।	३८, ४० ।	१५६ १ ।
कर्मवाटिका २, १६ ।	कलयेयुः १६६, २६ ।	कलापजनि ४६, ६ ।	कलेशू १६४, ३६ ।
कर्मवाटी २, १६ ।	कलल १४०, १८ ।	कलापरिवृद्ध ४१, १४ ।	कलेश ३८, ४१ ।
कर्मवाटीखण्ड १०, ४३ ।	कलश २७, ५ । ६२, २४ ।	कलापिनी १२, ६३ ।	कलेशजनि ४६, ७ ।
कर्मवाटीदल=(तिथ्यर्द्धम्)	१५५, ५१ ।	२३०, ५६ ।	कलेशपुत्र ४६, ७ ।
कर्मवालट्यर्द्ध १०, ४३ ।	कलशगामिन् १६१, ८ ।	कलापुत्र ३७, ७ ।	कलीनचन्द्रा २, ५५ ।
कर्मसाक्षिन् ३२, ४५ ।	कलशधर २७, ८ ।	२३०. ५६ ।	कल्कि १६, ३५ ।
१६७, ३७ ।	कलशभृत् २७, ६ ।	कलापुत्र ३७, ७ ।	६६ टी० ७ । २१६, ३६ ।
कर्माह ११, ३ ।	कलशोसुत १६६, ५६ ।	कलाभव ३७, ७ ।	कल्किजयन्ती २१, ५० ।
कर्म्मिन्द्रिय २१८, ५१ ।	कलह १३२, ३ ।	कलाभिभूषिन् ४३, १७ ।	कल्किद्वादशी २२, २० ।
कर्बूर २०३, ३३ ।	कलहप्रिय १६६, ६ ।	कलाभिरभिभूषिव ४३, ६८ ।	कल्प ११, २० । १२, २७ ।
कर्ष ५८, ४७ । ५६, १८ ।	कलहभेद २५७, ५८ ।	कलाभू ३७, ७ ।	१७, ४७ । १८, ६२ ।
५६, २६ । ५६ टी० ६ ।	कला २, १६ । ११, १६ ।	कलाभृत् ३८, ४० ।	२११, १८ । १२१, १७ ।
६०, ३४ । ६१, ३० ।	११, ३५ । ६७ टी० २ ।	कलाय २०२, ७।२०२, ३१ ।	२५४, २ ।
६२, ३१ । ६३, ६ ।	६८, १ । ६०, १० ।	कलाङ्क १०, ४४ ।	कल्पनीय २५०, ४४ ।
कर्षक ४३, ३२ ।	६६ टी० १ । ७८, २६ ।	कलावत् ४६, ५० ।	'कल्पयत' १७६, २१ ।
कर्षचतुष्टय ५६, ३४ ।	८६, ३२ । ६७, ८ ।	१५३, ५ । २६२, २५ ।	कल्पयति १७६, २१ ।
कर्षणा २७७, ३८ ।	१२६, ४ । १३६, २५ ।	कलावती २०६, १ ।	कल्पयति १७६, २१ ।
कर्षतः १६०, ४६ ।	कलाकर्ण १०३, १६ ।	२०६, ३३ ।	कल्पयेत् १७६, २२ ।
कर्षति १६०, ४६ ।	कलाकलाप ४३, १७ ।	कलि २, ४५ । १७, ४५ ।	कल्पयेताम् १७६, २२ ।
कर्षन्ति १६०, ४६ ।	कलाकलापाधिकृताधि-	७०, ६ ।	कल्पयेयुः १७६ २२ ।
कर्षत् १६०, ४६ ।	शालिन् ४३, १७ ।	कलिका ६७, ८ ।	कल्पवृक्ष १६८, २६ ।
कर्षताम् १६०, ५० ।	कमलकानननायक २७१, १८	कलिकारक १६६, ६ ।	कल्पसहार १८, ६ ।
कर्षयुः १६०, ५० ।	कलाकेलि २२०, १२ ।	कलित १४७, २३ ।	कल्पादि २०, २८ ।
कर्षू २४३, ४६ ।	कलाखण्ड १०, ४४ ।	१५७, ५३ । २४६, १७ ।	२०, ३४ । २१, २ ।

२३, १४। २३, ४०।
 २४, २०।
 कलगन्त ११, २१।
 कल्पित २५०, ४२।
 २५७, ३८।
 कल्पितव्य २५०, ४४।
 कल्प्य २५०, ४४।
 कलमष ३०, ३१।
 १६४, ३६।
 कलमाष ५१, ३४।
 २४२, १८।
 कलमाषपक्षिन् ३६, ५४।
 कल्य १२१, १७।
 २४४, १६।
 कल्याण ३१, २२।
 २०३, ३३।
 कल्याणखगमन ३०, २३।
 कल्याणववर ३०, २२।
 कल्याणग्रह ३०, २०।
 कल्याणी ३१, २३।
 २१०, ५४। २१७, ८।
 कल्लकोटि ६६, १६।
 कव २५६, २२।
 कवर्ग १३५, ३८।
 कवलग्रह ५६, १६।
 कवि ४६, ५७। १५७, ५।
 २०७, ३१। २१५, १३।
 २५५, ४०।
 कविता (तु) २५५, ४२।
 कविसून ५०, ७।
 कव्यभुज ६, ३८।
 कव्यवाहन २४०, ४३।
 कशिपु ३७, ५६।
 कश्य २४४, १६।
 कश्यप १६७, ५७।
 २२२, ६।
 कश्यपनन्दन २२१, ४३।
 कश्यपपत्नी ३७, २।
 कश्यपभीष्ट ६, १४।
 ३७, २।
 कश्यपपुत्र २६५, ३४।
 कश्यपापत्य ५१, ३८। २२१, ४३।

कषायुज २४२, १८।
 कषाय ५७, २४। ७५
 टी, १।
 कषायुज २४२, १७।
 कष्ट ३१, ४५। १४३,
 १६।
 'का' ५, ३।
 काक २२२, २७।
 काकविञ्चा ५६, ५।
 काकविञ्चि ५६, ५,
 काकविञ्ची ५६, ६।
 काकणि ६४, ७।
 कांकरा ६४, ७।
 काकध्वज २४०, ३१।
 काकनि ६४, ७।
 क कनी ६४, ८।
 काकणि ६४, ८।
 काकणी ६४, २। ६४,
 ८। ६४ टी. १४।
 काकिनी ६४, ८।
 काकिनी ६४, ८।
 काकु २१४, २०।
 काकोदर ५३, ५७। २२३,
 ३५।
 कांक्षा २४६, २०।
 काचक १३६, १३।
 काञ्चन २०३, ३३।
 काञ्चनगिरि १६८, १३।
 काञ्ची ६६, १६।
 काण ६, ४६। ६, ५७।
 ४६, ५७।
 काण्ड ६७, ३०। १०४,
 १६। १२२, ११। २५४,
 ३५। २१७, ३६।
 काण्डगात्र २२१, ४।
 काण्डवि १६८, ५५।
 काण्डवीणा २०६ २।
 कात्यायन २१२, ४०।
 कात्यायन २३१, १।
 कादम्ब २२०, ५१।
 कादम्बरदन्तधावन २३,
 २४।
 कादम्बरी २४४, २०।

कादम्बिनी २३८, ५०।
 काद्रव २०२, ३६।
 काद्रवेय २२२, ३६। २२३,
 ३६।
 कानडा २१०, ४३।
 कानन १६६, ३६।
 काननेश २६, ६।
 कान्त १५, ३२। २००,
 ३५। २३२, ५५। २५५,
 १६।
 कान्ता २६, १२। ४५,
 २। २५०, ६। २०५,
 २७।
 कान्ता १६६, ३६।
 कान्तावासिनी २३०, ५६।
 कान्ति ४३, ३।
 कान्तिपति ३२, ५५।
 कापिल २१२, २४।
 कापिश २४४, २०।
 कापिशायन २४४, २०।
 कापिशेय २४२, ३६।
 कापीशेय २४२, ३६।
 काय ३ १०। २५, ४३।
 ४६, ५७। २०१, १८।
 २०७, ७। २१५, १३।
 २२०, १२। २३०, ८।
 कामकनी २२०, ३४।
 कामकेल १४०, ६।
 कामभुक्त २१६, ६।
 कामजित् २३२, ५५।
 २६६, १०।
 कामतिथि २, ४४।
 कामद २३२, ५६।
 कामधुवा = (देवधेनु)
 कामहृ, २००, ४२।
 कामदेव २२०, १२। २६६,
 ३२।
 कामदेवकादशी २०, ४०।
 कामधेनु २००, ४२।
 कामधेनुपुत्री २००, ४४।
 कामना २४६, २०।
 कामन्दकीय २१३, ३८।
 कामपत्नी २२०, ३४।

कामपाल २२५, १६।
 काममह २०, ४८।
 कामरूप १६७, ३६।
 कामरूपिन् १६७, ३६।
 २०४, ३३।
 कामलना १३६, ५२।
 कामलेखा २०५, ३३।
 कामसख १४, १६। १५,
 ३३।
 कामसखा १४, १६।
 कामाङ्कुश २१०, २५।
 कामास्तक २६६, २।
 २६६, २।
 कामायुस् २२१, ४३।
 काम्तरि २२७, ३७।
 २६६, २।
 कामिककादशी २१, ४६।
 कामिन् ३७, २२।
 कामिनी २६, १६। १८०,
 ३६। २०५, ७।
 कामिनीमन्दिर १२३ ५२।
 कामिनीवदनसौरभचौर ४१
 ५७। २७१ ४४।
 कामिमह २०, ४८।
 कामुक ३७, २२।
 कामुका २०५, ७।
 कामोद २१०, ५४।
 काम्य ३१, २३। २५५,
 १६।
 काय ४४, ५४। १२१,
 १७। २४६, ४१।
 कारक १२७, ४१।
 कारञ्जरदन्तधावन २१,
 ५४।
 कारण २०१, ५०। २१४,
 ४६।
 'कारयतः' १७८, ५४।
 कारयति १७८, ५४।
 कारयति १७८, ५४।
 कारयते १७८, ५७।
 कारयते १७८, ५७।
 कारयित्वा ६३, १८।
 'कारयेत्' १७८, ५५।

कारयेत् १७६, १ ।
 कारयेताम् १७८, ५५ ।
 कारयेते १७८, ५७ ।
 कारयेयाताम् ७६, २, ८ ।
 कारयेयुः १७९, ५५ ।
 कारयेयन् १७६, २ ।
 कारस्कर १३८, ५४ ।
 कारिका १३०, १६ ।
 २४० १८ ।
 काष्ठ १३६, २७ । २३६,
 ३२ ।
 काष्ठक १३६, २७ ।
 कार्त्तवीर्यं
 कार्त्तस्वर २०३, ३४ ।
 कार्त्तान्तिक २५६, १८ ।
 कार्त्तिक १४, १६ । १४,
 ४० ।
 कार्त्तिकपूर्वज १४, ३७ ।
 कार्त्तिक-नुज १४, ४३ ।
 कार्त्तिकावरज १४, ४३ ।
 कार्त्तिकिक १४, ४० ।
 कार्त्तिकी २३, २८ ।
 कार्त्तिकेय २३ ५६ ।
 कार्त्तिकेयनिधि २, ३६ ।
 कार्त्तिकेयनेत्रवाह्नोर्नामन्
 ७७, २२ ।
 कार्त्तिकेयप्रसू = (दुर्गा)
 कार्त्तिकेयमुख ७५ २८ ।
 कार्त्तिकेयवन = (श-वण),
 कार्त्ति कोत्सव = (कार्त्तिको-
 पूर्णिमा),
 कार्पास २०२, ४८ । २०२,
 ५१ ।
 कार्पासक २०२, ५१ ।
 कार्पासतूल २०२, ५४ ।
 कार्पासफल
 कार्पासास्थि २०२, ४८ ।
 कार्पासिका
 कार्पासी २०२, ४६ ।
 कार्मुक २६, ४४ । १०४,
 १६ । १३०, १५ । १२१,
 ४१ । २२१, १० ।

कार्मुकधर २६, ५१ ।
 कार्मुकमूल २६, ४८ ।
 कार्यं ८, ६ । १३३, २६ ।
 २१४, ४६ ।
 कार्यसिद्धि १३१, १२ ।
 कार्गवन् ५, ४३ ।
 कार्वाण ५८ टी० ३ ।
 ६०, २४ । ६०, २४ ।
 ६४, १७ ।
 कार्वाणक ६०, २१ ।
 कार्षिक ५८, टी० ३ ।
 ६०, २१ । ६०, २४ ।
 कार्ष्णि २२७, १० ।
 कार्ष्ण्य ७, ५६ ।
 काल ५, ३७ । ११, ३ ।
 ११, ३५ । १४, ७ ।
 १५, २३ । ५१, ५७ ।
 ५३, ३४ । ५६, ३६ ।
 ५५, ३० । ६७, २६ ।
 ८६, ३१ । २०७, ७ ।
 २४१, ३१ । २२६, १ ।
 कालकूट २२७, ३७ ।
 कालकुण्ड २१५, ५१ ।
 कालकुन्ध २१५, ५१ ।
 २४१, ३१ ।
 कालकुट २४१, ३१ ।
 कालकृत ३२, १६ ।
 कालकृत ३२, ४६ ।
 कालङ्गमा २३१, १ ।
 कालगेह १२४, १४ ।
 कालप्रति १६, २० ।
 कालचन्द्रीदशा १४४, १४ ।
 कालञ्जर २२७, ३७ ।
 कालञ्जरी २३१, १ ।
 कालदण्ड ६, ४३ । ६, ६०
 कालदमनी २३१, १ ।
 २६६, ६ ।
 कालधर्म २२१, ३१ ।
 कालनेमि २१६, २७ ।
 कालनेमिहर २१६, १६ ।
 २६६, १४ ।
 कालनेम्परि २१५, १४ ।
 २६६, १४ ।

कालप्रमान १५, ४५ ।
 कालप्रिय २५६, १६ ।
 कालबल १४२, ३४ ।
 कालभगिनी २६८, २७ ।
 कालभवन १२४, १८ ।
 कालभाग = (कालांशः)
 ११६, १५ ।
 कालभृत् ३२ १६ ।
 कालभरवाण्टमी २३, ३३ ।
 कालमान ६७, २७ ।
 कालयुक्त १७, ११ ।
 कालाग्नि २३१, २ ।
 कालरात्रिसहामी २२, ४३ ।
 कालव = (कालांशः),
 कालवित्रय २५६, २२ ।
 कालविद् २५६, १५ ।
 कालवृन्त २०२, ४४ ।
 कालसुत, ५५, २२ ।
 कालहोरा १५६, ५४ ।
 कालहोरेणवल १४२, ५२ ।
 काला ७, ५५ ।
 कालाख्या ७४, ३२ ।
 कालायनी २३१, २ ।
 कालांश ११६, १५ ।
 कालांशक ११६, १५ ।
 कालिका २३१, २ ।
 कालिनी ६, ७ ।
 कालिन्दी २२५, १३ ।
 २२५, ५३ । ३५, ५६ ।
 कालिन्दीकषण २२५, १७ ।
 २६६, २७ ।
 कालिन्दीप्रसू ३५, २७ ।
 कालिन्दीभेदन २२५, १७ ।
 २६६, २७ ।
 कालिन्दीसू ३२, ४६ ।
 कालिन्दीसोदर २४१, ३१ ।
 कालिय २१६, २८ ।
 कालिपदमन २१६, २० ।
 २६६, १४ ।
 कालिषशासन २६६, १५ ।
 काली १२, ६३ । २४२, ७
 २३०, १८ । २३८, ५० ।
 २३६, ५० ।

कालिची २४१, ४८ ।
 कालीज ५१, ४८ ।
 कालोत्तनय ५१, ५० ।
 कालोपुत्र ५१, ५० ।
 कालोभव ५१, ५० ।
 कालोभी २४१, ४८ ।
 कालोभू ५१, ५० ।
 कालीय २२२, ४५ ।
 कालीवारि २६६, १५ ।
 कालीव्रत २१, ७ ।
 २३, २४ । २४, २० ।
 कालीसुनु ५१, ५१ ।
 कालेय ५१, ५१ ।
 कालेयवैरिन् १६७, ३७ ।
 कालोक्षित् १५, ४० ।
 काल्य १२, २७ ।
 काल्य २७, २६ ।
 ४६, ५७ ।
 काव्यसुत ५०, ८ ।
 काशकृत्स्न २२२, १७ ।
 २१२, १७ ।
 काशीनाथ २२८, २५ ।
 काश्यप ३२, १६ ।
 २४२, ५६ । ३७, ८ ।
 काश्यपसुत २२१, ४४ ।
 काश्यपि ३३, १६ ।
 २२१, ४४ । ३६, ४ ।
 काश्यपी ६, १५ ।
 ४५, ३ । ३७, २ ।
 काश्यपिकले वरोद्धव
 ३४, ४२ ।
 काश्यपिकुमार ४४, २७ ।
 काश्यपीज ४३, ५० ।
 काश्यपीतारा १६, १५ ।
 काश्यपेय ३२, ४६ ।
 ४३, ५० । ५५, ५३ ।
 काष्ण्यपुन्य ४३, ५० ।
 काष्ठ १३६, ११ । २४१, १०
 काष्ठतक्ष १३६, ३० ।
 १६८, ४५ ।
 काष्ठतक्षक १३६, ३० ।
 काष्ठा ११, ३२ । ६७, ३२ ।
 २३३, ३२ ।

कुबेरपुरी २४६, १२ ।
 कुबेराम्ना २४६, ४४ ।
 कुब्ज २५३, २३ ।
 कुम्भ ४३, ३५ ।
 कुम्भरेखा ६६, १३ ।
 कुमा ११५, ३७ ।
 कुमार ४५, ४५ । १२२,
 ५१ । १२६, २७।१३४,
 ४०, १४० । ४०, २३२ ।
 ५६ ।
 कुमारक १४०, ४१ ।
 कुमारसू २२६, १५ ।
 कुमारिका २६, २१।१३४,
 ४२ । २०८, ३८ ।
 कुमारी २६, १६ । १००,
 ३ । १३४, २०८, ३६ ।
 २३१, ३ ।
 कुमारीतल्लज २५५, १३ ।
 कुमुद ४२, ३६ ।
 कुमुद १५४, ५४ । १५४,
 ५६ । २३४, ३१ ।
 कुमुदकाननबन्धु ४१, ४८ ।
 कुमुदकाननबान्धव ४१,
 ५३ ।
 कुमुदगहनबन्धु ४१, ४६ ।
 कुमुदपतिरिपु ५४, २६ ।
 कुमुदबन्धु ४०, २० ।
 कुमुदबान्धव ४१, १४ ।
 कुमुदवती ४२, ३८ ।
 कुमुदवनबन्धु ४१, ३८ ।
 कुमुदवनसुबन्धु ४१, ४६ ।
 कुमुदबण्डवोषप्रद ४१, ५४ ।
 कुमुदाकरबन्धु ४१, ३६ ।
 कुमुदाकरबान्धव ४१, ५० ।
 कुमुदातरबन्धु ४१, १५ ।
 कुमुदानन्दकर ४१, ३६ ।
 कुमुदानन्दन ४१, १५ ।
 कुमुदाह्वय २२८, ५० ।
 कुमुदिनी ४२, ३८ ।
 २६२, १६ ।
 कुमुदिनीकानननायक
 ४१, ५५ ।

कुमुदिनीदयित ४१, ४०
 कुमुदिनीनायक—(चन्द्रः)
 कुमुदिनीपति ४१, १५ ।
 २६२, २० ।
 कुमुदिनीपतिपुत्र ४६, ५० ।
 कुमुदिनीप्राणेश्वर ४१, ५० ।
 कुमुदिनीरमण ४१, ४० ।
 कुमुदिनीवधूवर ४१, ५० ।
 कुमुदिनीवनभक्त ४१, ५१ ।
 कुमुदिनीविपिनवासिन्
 २७१, १६ ।
 कुमुदिनीश ४०, २० ।
 कुमुदित्यसुनायक ४१, ५४ ।
 कुमुदेकबन्धु ४१, १६ ।
 कुमुदेश ३६, १४ ।
 कुमुद्वती ४२, ३६ ।
 २११, ३५ ।
 कुमुद्वतीबन्धु ४१, १६ ।
 कुमुद्वतीश ४०, २१ ।
 कुमुद्वतीशम् ३४, १७ ।
 कुमुद्वतीसुहृद् ४१, १६ ।
 कुम्भ २५, ३० । २७, ४ ।
 २८, ८ । २८, २२ ।
 २८, ४१ । २८, ४५ ।
 २८, ५१ । ५६, ४२ ।
 कुम्भधर २७, ६ ।
 कुम्भभव १६६, ५६ ।
 कुम्भभूत २७, ५ ।
 कुम्भयानि १६६, ५६ ।
 कुम्भराशि २७, ५४ ।
 कुम्भसम्भव १६६, ५६ ।
 कुम्भिन् २३२, २२ ।
 २४३, ३६ ।
 कुम्भिनी ४५, ३ ।
 कुम्भीनस २२३, ३६ ।
 कुम्भीर २६, ५५ ।
 २४३, ३७ ।
 कुरङ्ग २६, ५५ ।
 ४२, १८ । २४४, ५५ ।
 कुरङ्गनयना २६, २६ ।
 २०५, ७ ।
 कुरङ्गपुष्प ५, ६० ।

कुरङ्गलक्षम् ४०, २१ ।
 कुरङ्गलक्षप्रभव ४६, ५१ ।
 कुरङ्गलोचना २६, २६ ।
 कुरङ्गलक्ष २७, १ ।
 कुरङ्गास्य २६, ५७ ।
 कुरङ्गास्यक २७, १ ।
 कुरङ्गीदश २६, २२ ।
 कुरट ३८, १० ।
 कुर ४६, ३६ । २०७, ८ ।
 'कुर' १७८, २६ ।
 कुरक्षेत्र १००, १३ ।
 'कुरुत' १७८, २६ ।
 कुरुतः १७८, २१ ।
 कुरुतः १७८, २१ ।
 कुरुतम् १७८, २६ ।
 कुरुतात् १७८, २८ ।
 कुरुतात् १७८, २६ ।
 कुरुताम् १७८, २८ ।
 कुरुते १७८, ३७ ।
 १७८, ४० ।
 कुरुय १७८, २२ ।
 कुरुयः १७८, २२ ।
 कुरुराजसेना ७७, १५ ।
 कुरुविस्त ६०, ७ ।
 कुरुह १३८, ५५ ।
 'कुरुमः' १७८, २३ ।
 कुर्यात् १७८, ३१ ।
 कुर्याताम् १७८, ३१ ।
 कुर्युः १७८, ३१ ।
 कुरुवः १७८, २३ ।
 कुरुते १७८, ३७ ।
 कुरुन्ति १५५, २३ ।
 १७८, २१ ।
 कुरुन्तु १७८, २८ ।
 कुरुति १७८, ३७ ।
 कुरुति १७८, ३८ ।
 कुरीयाताम् १७८, ३८ ।
 कुरीरन् १७८, ३८ ।
 कुल १२१, १७ ।
 १२२, १२ । १५६, ३६ ।
 २०३, १४ ।
 कुलन्य २०२, ७ ।

२०२, ४४ ।
 कुलदेवता २३१, ३ ।
 कुलधारक ४५, ३३ ।
 कुलपर्वत २०३, ५३ ।
 कुलशैल २०३, ५३ ।
 कुला २३१, ३ ।
 कुलाचल ७६, १४ ।
 २०३, ५४ ।
 कुलाद्रि २०३, ५४ ।
 कुलाय २२२, ३६ ।
 कुलाल २२२, २७ ।
 कुलि २१३, ४६ ।
 २१३, ४६ ।
 कुलिक २२२, ५५ ।
 कुलि २५, ५१ ।
 कुलिश २३८, १७ ।
 कुलिशधरतारा ७, २७ ।
 कुलिशधरनुत ४८, ४१ ।
 कुलिशभूतारा ७, २७ ।
 कुलिशभूतस्त्रि ४८, ४१ ।
 कुलीनस २१७, ३६ ।
 कुलीर २५, ५२ ।
 १३५, ३ । २२२, ५० ।
 २७१, ४२ ।
 कुलिश २३८, २ ।
 कुलेश्वर २२८, २५ ।
 कुलेश्वरी २३१, ३ ।
 कुल्य २४३, १७ ।
 २२६, ५५ ।
 कुल्या २४३, ४६ ।
 कुव ४२, ३२ ।
 कुवल ४२, ३३ ।
 कुवल्य ४२ ३३ ।
 कुवल्यनाय ४१, १७ ।
 कुविस्तुतिदल ६६, ६ ।
 कुवीणा २०६, ३ ।
 कुवल ४२, ३३ ।
 कुष १२२, १२ ।
 १५६, ४३ । २१७, ३७ ।
 कुषकेतु २०७, ३१ ।
 कुषग्रहणी २२, ३ ।
 कुषाद्वीप ७६ टी० २ ।
 कुषारी २४५, ५६ ।

कुशल ३१, २३। २५५, २५।
 कुशाग्रियमान २५५, ३७।
 कुशीद २४६, ४।
 कुशेश्य ३६, ३६।
 कुषाकु २३६, ७।
 कुविन् २३२, २२।
 कुषीद २४६, ४।
 कुष्माण्ड २३०, ३७।
 कुष्माण्डक २३०, ३७।
 कुसीद २४६, ५।
 कुसीदिक २४६, १।
 कुसुत ४३, ३४।
 कुसुम १३०, ६।
 २०५, ३०। २२१, ७।
 कुसुमधवन् २२०, १३।
 कुसुमप्रतिष्ठा १३३, ४५।
 कुसुमबाण २२०, ३३।
 कुसुमशर २२०, १४।
 कुसुमाकर १५, ३३।
 कुसुमागम १५, ३३।
 कुसुमायुध २२०, १३।
 कुसुमेषु २२०, १३।
 कुसुम्भ ३०, ३।
 कुसुतु ४३, ३४।
 कुह २४५, ५०।
 कुह=अन्धकार)
 कुहरित २५६, १०।
 कुहावती २३१, ३।
 कुह ३, ४।
 कुह ३, ४।
 कुह्वरी ४५, ३।
 कु ५, ३।
 कुकल २४०, २७।
 कुजन २५६, १६।
 कुजित २५६, १६।
 कुट ६७, ३०।
 १३०, १५। १३४, ४६।
 कुटकुत् २२७, ३७।
 कुणिका ११६, ६।
 कुर्वना २०, ४०।
 कुर्वनी २०, ४०।
 कुर्व २५, ५१। १३०, ६।
 २४५, २५। २१६, ३३।

कुर्वजयन्ती २१, १०।
 कुर्वद्वादशी २३, ५६।
 कुल=(तट)
 कुलक=(तट)
 कुलङ्घ्य २१०, १३।
 कुलङ्कवा २४३, ४६।
 कुलवती २४३, ५०।
 कुष्माण्ड २३०, ३७।
 कुष्माण्डक २३०, ३७।
 कुष्माण्डनवमी २३, ७७।
 कुकर २४५, २३।
 कुच्छ ३१, ४५।
 कुत १७, ३६। ७५, २।
 १५४, ५४।
 कुतकर्मन् २२५, २६।
 कुतकृत्य २५५, २६।
 कुतप्याण ६२, १५।
 कुतपद १४६, ५०।
 १५४, ४७। १५४, ५३।
 कुतमुल २५५, २६।
 कुतमुग १७, ३६।
 कुतमुगदि २३, १६।
 कुतसंख्यक ७२, ७।
 कुतसंस्था १५५, १।
 कुतस्थिति १४६, ५०।
 १५५, १।
 कुतस्मरण २५०, १६।
 कुतहस्त २५५, २६।
 कुताक्रमण १५७, ३०।
 कुताधिकार १४७, २३।
 १५७, ५६।
 कुतान्त ५, ३७। २४१, ३२।
 कुतान्तजनक ३४, १०।
 कुतान्तभवन १२५, २१।
 कुतायतन १४६, ५०।
 १५५, ३५। १५४, ४३।
 कुतारोहण १५७, ४६।
 कुतार्थ २५५, २६।
 कुतावस्थान १४६, ५५।
 १५३, ६६। १५६, ५६।
 कुताश्रय १४६, ५०।
 १५४, ४३। १५४, ५५।

कुतास्पद १४६, ५१।
 १५४, ४०।
 कुति ७६, २०। १११, ३१।
 १३३, २६। २२०, ४२।
 कुतिद्वय ५१, २७।
 कुतिन् २५५, २६।
 २५५, ४०।
 कुनियुज् ५१, २७।
 कुतीन्द्र २५५, ४३।
 कुति = (चर्म)
 कुत्तिका ३, ६०।
 ४, १४। ५, ४४।
 ६, १५।
 कुत्तिकाभय ४०, २२।
 कुत्तिकासम्भव ४१, १०।
 कुतकामुत २३३, १।
 कुतिवासस् २२७, ३०।
 कुत्य १३३, २६।
 कुत्येन्द्रिय २१०, ५३।
 कुत्रिमाचारिन् २१, ३४।
 कुत्वा ६३, १०।
 कुत्स ६६, ११। २१४, ७७।
 कुपाद २०७, ३१।
 कुपीट १२२, २६। २१७, ३७।
 कुपीटयोनि २३६, ८।
 कुष ४३, ७। ५४, ४४।
 ६१, २३। २५३, ४०।
 कुषबल ३१, १६।
 कुषाख्यक ६१, २३।
 कुषाङ्ग ५२, ६।
 कुषानु ५, ४४। २३६, ८।
 कुषानुवत् २२७, ३।
 कुषेतर=(स्थूल)
 कुष्टि २५५, २७।
 २५५, ४०।
 कुष्ण १३, ५४। १४, ७।
 ५१, ५७। ५३, ३६।
 ११०, १५। ५३, ३६।
 २२६, ५२।
 कुष्णगम ११५, ६।
 कुष्णचतुर्दशी २४, ५३।
 कुष्णजननी २२६, ६।
 कुष्णजयन्ती २१, ६१।

कुष्णाजन्माष्टमी २१, ६२।
 कुष्णानात २२६, ४।
 कुष्णद्वादशी २१, ३१।
 कुष्णनवाम्बुद २३०, ५०।
 कुष्णपक्ष १४, ३।
 कुष्णापङ्कला २३१, ४।
 कुष्णाग्रभ ५२, २१।
 कुष्णमार्गनी २३१, ४।
 कुष्णागत ११०, १५।
 कुष्णाह्वि ५२, २२।
 कुष्णाया ५६, ६।
 कुष्णावर्ग ५३, ५७।
 कुष्णावर्त्मन् २३६, ८।
 कुष्णावासस् ५२, २२।
 १५३, १५।
 कुष्णावृज् २४२, २।
 कुष्णास्वस् २३१, ४।
 कुष्णा २३१, ५। २४३, ५०।
 कुष्णाग्रज २२५, ७।
 कुष्णात्मज ५५, २२।
 कुष्णान्त ११५, ६।
 कुष्णाभ्वर ५२, २२।
 कुष्णाचिस् २३६, ६।
 कुष्णावातर ७७, ६।
 कुष्णाष्टमी २३, ३३।
 २४, ५३।
 कुष्णास्या २, ५५।
 कुष्णिका ६१, ४।
 कुष्णतर १३, ६१।
 कुष्णपद्मविशेष
 'के' ५, ४।
 केकराक्ष २४५, ५०।
 केकिन २३३, ४१।
 केतन ५४, ४०। २०३, १४
 २१७, ३०।
 केतर २०३, १४।
 केना ५४, ४०।
 केतु ३१, ५३। ५४, ४४।
 ५५, ७। ६६, ३०।
 १४४, १६। २१७, ३०।
 २४०, ५६।
 केदार १२२, २६।
 १३०, १७। २२७, ३६।

केदारिका २१०, ४४ ।	कैटभ २१६, २८ ।	१०३, २४ । १०३, २५ ।	कोष २७, २४ ।
केन्द्र १०१, १३ ।	कैटभजित् २१५, १५ ।	कोटिगुणा १०४, ६ ।	कोटित्यार्थशास्त्र २१३, ३८ ।
केन्द्रच्युति ११०, ६ ।	२६६, १६ ।	कोटिजीवा १०४, ६ ।	कोटुम्ब १२१, ३६ ।
केन्द्रजायुष् १४१, ५४ ।	कैटभारि २१५, १५ ।	कोटिज्या १०४, ६ ।	कोण २४२, १६ ।
केन्द्रभाग १०१, १६ ।	२६६, १६ ।	कोटिभाग १०३, ३३ ।	कोणक १२६, ३६ ।
केन्द्रत्व १०१, १६ ।	कैटभी २३१, ५ ।	कोटिलव १०३, ३३ ।	कोपादकी २१६, ५० ।
केन्द्राश १०१, १६ ।	कैरव ४२, ३६ ।	कोटिश्री २३१, ५ ।	कोवेरी २३४, ६ ।
केन्द्रांशक १०१, २० ।	कैरवकाननाधिनयक	कोटी १०३, २४ ।	कोमार ५७, २० ।
केन्द्रादिबल १४२, ३८ ।	४१, ५५ ।	कोटीर २२६, ३५ ।	२१२, १२ ।
केन्द्रित् १४७, ३२ । १६६,	कैरवबन्ध ४०, २२ ।	कोट्यंश १०३, ३३ ।	कोमारी २१०, ४६ ।
३७ ।	कैरवबान्धव ४१, १८ ।	कोट्यंशक १०३, ३४ ।	२३०, २१ । २३५, ४३ ।
केन्द्रम १२६, ५१ ।	कैरववनबन्ध ४१, ४० ।	कोडन १५, २६ ।	कोमुद १४, ४० ।
केरलीय २११, ५४ ।	कैरववनबान्धव ४१, ५२ ।	कोडा २१०, ४४ ।	कोमुदिनीपति २६२, १६ ।
केलिकला २२०, ३४ ।	कैरववनेश ४१, १८ ।	कोण ५१, ५७ ।	कोमुदी ४२, १० ।
केलिकलावती २२०, ३५ ।	कैरवविकाशित् ४१, १८ ।	कोण १५४, ३० ।	२६२, १६ ।
केलिकल २३०, ३८ ।	कैरवाणाविकाशित्	२४२, १६ ।	कोमुदीचार २२, ५६ ।
केलिनी ४५, ४ ।	४१, ४१ ।	कोणशङ्कु १०६, १५ ।	कोमुदीजीवन ४२, ४१ ।
केवलित् २०६, ६ ।	कैरविली ४२, ३८ ।	कोदण्ड २६, ४४ ।	कोमुदीजीवित् ४२, ४२ ।
केश = (मूर्धजः)	कैरविलीपति ४१, १६ ।	१०४, १६ । २१८, ४१ ।	कोमुदीपति ४०, २२ ।
केशकोट ६५, १६ ।	कैरविलीपति ४१, १६ ।	कोदण्डधर २६, ५१ ।	कोमोदकी २१६, ५० ।
केशाट २१५, १४ ।	कैरविलीपति ४१, १६ ।	कोदण्डमूत् २६, ४६ ।	कोमोदी २१६, ५० ।
केशपाशित् ५४, ५१ ।	कैरविलीपति ४१, १६ ।	कोद्रव २०२, ६ । २०२, ३६ ।	कोपि २६, ३६ ।
२२६, ३२ ।	कैरविलीपति ४१, १६ ।	कोप = (क्रोधः)	कोपिक २६, ३७ ।
केशपाशिलचर ५४, ५८ ।	कैलती २२०, ३५ ।	कोपनी २०५, २१ ।	कोपित् २६, ३६ ।
केशव २१५, १५ ।	कैलाल ७, ४२ ।	कोपनी २०५, २१ ।	कोप्य २६, ३६ ।
केशाधिवासन १३४, १५ ।	कैलस २४६, ४७ ।	कोपवादिन् २२७, ३६ ।	कोर्म २३३, ५ ।
केशान्त १३६, ५६ ।	२२७, ४५ ।	कोपिनी २०५, २१ ।	कोल १४७, १७ । १५६,
केशान्तकर्मन् १३६, ५६ ।	कैलसनाथ २४५, ५० ।	कोमल २१७, ३७ ।	३६ । १५६, ५५ ।
केशान्तकृत्य १३६, ५७ ।	कैलसनाथकेतन २२८, २५ ।	कोरण २५६, २१ ।	कोलव १०, ४६ ।
केशान्तक्रिया १३६, ५७ ।	कैलसोक्तस् २४५, ५० ।	कोरद्वयक २०२, ३६ ।	कोश १४७, १७ । १५६,
केशित् २१५, १५ ।	‘को’ ५, ४ ।	कोपि २६, ३६ ।	४३ । १५६, ५० ।
२१६, २८ ।	कोक ३७, २३ ।	कोल ५१, २७ । ६०, ३४ ।	कोशिक २१०, ३२ ।
केशरित् २६, २ ।	२१५, १६ ।	६१, २३ । २२७, ३६ ।	कोशातकी २००, ५ ।
२३१, ४२ ।	कोकनदच्छवि ४४, २७ ।	कोलद्वय ५६, २८ । ६३, ६ ।	कोस्तुम्भवासस् ३२, ४२ ।
केशसूदन २१६, २० ।	४४, ५० ।	कोविद ४५, ४५ ।	२५६, ५४ ।
२६६, १५ ।	कोकबन्ध ३२, ४६ ।	४७, ७ । १७६, ५ ।	कोस्तुम्भ २१६, ५४ ।
केशहन् २१६, २० ।	कोकहित १२, ६ ।	२५५, ४३ ।	कोस्तुम्भलक्ष्मक २१५, १६ ।
२६६, १५ ।	कोकिलाव्रत २१, ३० ।	कोविदोच्च २५५, ४६ ।	कोस्तुम्भवक्षस् २१५, १६ ।
केशी २२६, ३२ ।	कोजागर २२, ५५ ।	कोश २४६, २८ ।	कोस्तुम्भोरस् २१५, १७ ।
२३१, ५ । २४१, ४२ ।	कोटन १५, २६ ।	२४६, २६ । २३८, १६ ।	क्रतु २०१, २४ । २०७ ।
केशरित् २३१, ४३ ।	कोटपुर ६६, २३ ।	कोशस्थान ५७, ४१ ।	६ । २०८, २१ ।
३८, १० ।	कोटि २३१, ५ ।	कोष १२१, ३४ ।	क्रतुध्वंसित् २२७, ३६ ।
कैकेय २४२, १६ ।	कोटि ७३, १ । ७३, १० ।	१३८, ३७ । २४६, २६ ।	क्रतुपुत्र २१५, ५१ ।

क्रतुभूज १६७, ३६ ।
 क्रतुभुजापतिपूज्य ४८, ५५ ।
 क्रतुशाला १३८, २३ ।
 क्रमुक २४७, ५३ ।
 क्रम ४६, ४५ । ७४, ३२ ।
 २११, ४४ । २५२, २५ ।
 क्रमज्या १०४, ७ ।
 क्रमरा ४६, ४५ । ११०, ८ । २१३, ४४ ।
 क्रमविपर्यय २५२, २७ ।
 क्रमुक २४०, १५ ।
 क्रय २४७, ५३ ।
 क्रयकत् २४८, ४ ।
 क्रयविक्रय २६, ३३ । २४७, ५१ ।
 क्रयविक्रयक २४७, ४३ ।
 क्रयविक्रयकत् २४७, ४३ ।
 क्रयविक्रयद्रव्य २४७, २५ ।
 क्रयविक्रयस्थान २४७, २६ ।
 क्रयविक्रयिन् २४७, ४४ ।
 क्रयारणक २४८, १० ।
 क्रयारोह २४७, २६ ।
 क्रयिक २४८, ४ ।
 क्रयिन् २४८, ४ ।
 क्रय्य २४८, २१ ।
 क्रय्य २४२, ५६ ।
 क्रव्याद २०१, ४३ । २४०, ३१ । २४२, २० ।
 क्रव्याद ७, ३३ । २४२, २० । २४२, २५ । २३१, ४३ । २४० । ३६ ।
 क्रान्त ३८, ११ ।
 क्रान्ति ११०, ८ ।
 क्रान्तिज्या १०४, ७ ।
 क्रान्तिमण्डल ११०, ११ ।
 क्रान्तिलिप्तासमकाल १२०, २३ ।
 क्रान्तिवृत्त ११०, १२ ।
 क्रान्तिवृत्तस्थांश १०८, ११ ।
 क्रान्त्यक्षजसंस्कृति १०८, १२ ।
 क्रायक २४८, ५ ।
 क्रिय २५, ३३ ।

'क्रियते' १७८, ४६ ।
 क्रियन्ते १७८, ४६ ।
 क्रिया १३३, २७ । १३३, ३० ।
 'क्रियते' १७८, ४६ ।
 क्रियेन्द्रिय २१८, ५४ ।
 'क्रोडति' १६३, ५२ ।
 क्रोडति १६३, ५२ ।
 क्रोडति १६३, ५२ ।
 क्रोडते १६३, ५७ ।
 क्रोडन्ते १६३, ५७ ।
 क्रोडित् १६३, ५३ ।
 क्रोडित १६३, ४६ ।
 क्रोडितम् १६३, ५३ ।
 क्रोडिते १६३, ५७ ।
 क्रोडियाताम् १६३, ४६ ।
 क्रोडियुः १६३, ५३ ।
 क्रोडियुः १६३, ५० ।
 क्रञ्च २३३, २६ ।
 क्रष्ट ३८, ३१ ।
 क्रूर ३, ५० । ४३, २७ ।
 ५१, ५७ ।
 क्रूरकृत् ४३, ३४ ।
 क्रूरद्वय ५२, ४८ ।
 क्रूरदृश ४३, ३५ ।
 क्रूरनेत्र ४३, ५२ ।
 क्रूरलोचन ४४, १० ।
 क्रूरवार ४३, २६ । ७४, ३७ ।
 क्रूरविलोचन ४४, २८ ।
 क्रूराक्ष ४३, ३५ ।
 क्रूरात्मन् ५२, ७ ।
 क्रूणिन् २४७, ५३ ।
 क्रेतव्यमात्रक २४८, १६ ।
 क्रैत् २४८, ५ ।
 क्रैय २४८, १६ ।
 क्रोड २८, १ । ५१, ५८ ।
 क्रोडकान्ता ४५, ४ ।
 क्रोडा=(शुक्री)
 क्रोड २०१, १८ । २२०, ३८ ।
 क्रोडन १७, १५ ।
 क्रोडना २०५, २२ ।

क्रोधा २११, ३७ ।
 क्रोधिन् १७, ५ ।
 क्रोश ६५ टी. १४ । ६६, ३४ ।
 क्रोशचतुष्टय ६७, ७ । १६८, २६ ।
 क्रोशद्वय ६६, ४२ ।
 क्रोशयुग ६६, ४२ ।
 क्रोशी ६६, ३४ । ६७, ७ ।
 क्रौञ्च २३३, २६ । २३३, १ ।
 क्रौञ्चवारण २३३, १ ।
 २६६, १० ।
 क्रौञ्चद्वीप ७६ टी. २ ।
 क्रौञ्चवैरिन् २३३, १ ।
 २६६, १० ।
 क्रौञ्चाराति २३३, २ ।
 ३६६, १० ।
 क्रौञ्चारि २३३, २ ।
 क्लीबयोग १२६, ४८ ।
 क्लेदु ३८, ३१ ।
 क्लेश ३१, ४२ ।
 क्व २०, २ ।
 क्वङ्क् २०२, ३७ ।
 क्वचन २०, ४ ।
 क्वचित् २०, ४ ।
 क्वरा २५६, २० ।
 क्वराण् २५६, २० ।
 क्वरानक २५६, २० ।
 क्वराण २५६, २० ।
 क्वराण १६६, ५६ ।
 क्वरापि २०, ७ ।
 क्विप् १५६, ४० ।

अ—

अक्ष ११, ३ । ११, १६ ।
 ११, ३८ । २०, २४ ।
 अक्षद २५६, १५ ।
 अक्षदा ४२, ३ ।
 अक्षदाकर ४०, २२ ।
 अक्षदाधव ४०, २३ ।
 अक्षदाधिनाथ ५१, १६ ।
 अक्षदाधिनाथनन्दन ५६, ५५ ।

अक्षदाधिनायक ५१, ५१ ।
 अक्षदाधिप ४०, २३ ।
 अक्षदाधिभू ४०, २३ ।
 अक्षदाधिका ५१, १६ ।
 अक्षदापति ४०, २४ ।
 अक्षदेश ३६, १४ ।
 अक्षद्वय ११, ३४ ।
 अक्षप्रभा २३८, ४२ ।
 अक्षांश १०८, १५ ।
 अक्षांशक १०८, १५ ।
 अक्षांशु २३८, ४२ ।
 अक्षिका २३८, ५२ ।
 अक्षिनी १२, ६३ ।
 अक्ष १२३, ६ ।
 अक्षज ४४, ४५ ।
 अक्षि १२३, ७ । २४६, ११ ।
 अक्षिय १३४, ५५ ।
 अक्षन्त्य = (क्षमणीयः),
 'अक्षयतः' १६२, ५७ ।
 अक्षयति १६२, ५७ ।
 अक्षयन्ति १६२, ५७ ।
 अक्षयते १६३, २ ।
 अक्षयेताम् १६३, २ ।
 अक्षयेयुः १६३, २ ।
 अक्षा १२, ६३ । ४२, ३ ।
 अक्षाकर ३६, १४ ।
 अक्षाकृत् ३८, ४१ ।
 अक्षाचर = (राक्षसः),
 अक्षाट २४१, ५० । २४२, २० ।
 अक्षाधिपति ४०, २४ ।
 अक्षानाथ ३६, १५ ।
 अक्षानायक ४०, २४ ।
 अक्षापति ३६, १५ ।
 अक्षापरिवृद्ध ४१, २० ।
 अक्षाप्रभु ३६, १५ ।
 अक्षाभूत ३६, १५ ।
 अक्षारि ३२, १८ ।
 अक्षेश ३८, ४१ ।
 अक्षता = (योग्यता),
 अक्षता १३, १ । ५५, ५५ ।
 १६७, १४ । २२६, ५० ।

क्षमाज ४३, २७।४३, ३५।
 क्षमातनय ४४, ११।
 क्षमापुत्र ४३, ५२।
 क्षमाभू ४३, ३५।
 क्षमासुत ४३, ५२।
 क्षमासुत ४३, ५३।
 क्षय १७, १५। १८, ७।
 ६३, २७। २०३, १४।
 क्षयकाय ४३, ७।
 क्षयक्षययुति ६३, ३०।
 क्षयपक्ष १४, ४।
 क्षयमास १५, ६। १३७,
 ३०।
 क्षयरोचिष ४३, ८।
 क्षयाह ६७, ४७।
 क्षयिन् ४३, ८।
 क्षर
 क्षरि ४५, ४।
 क्षरिन् १५, ४०।
 क्षव २५७, २७।
 क्षाणिनी १३, १।
 क्षाणी १३, १।
 क्षान्ता ४५, ४।
 क्षान्ति ४५, ५।
 क्षाम २४०, २५।
 क्षार २४०, १६।
 क्षारित २५४, १४।
 क्षाति ४५, ५०।
 ८६, ४६। १२२, १२।
 क्षितिकुमार ४४। ११।
 क्षितिक्षित् = (क्षितोक्षः)
 क्षितिज ४३, ३६। १०७,
 ४५। १३८, ५५।
 क्षितिजनि ४३, ५३।
 क्षितिजादुन्नतांश=भूजोनतांश
 क्षितिज्या भूज्या
 क्षितितनय ४४, ११।
 क्षितितनुजनि ४४, २८।
 क्षिनिनन्दन ४४, १२।
 क्षितिप २२६, १६।
 क्षितिपुत्र ४३, ५३।
 क्षितिभव ४३, ५३।
 क्षितिभा ११५, ३७।

क्षितिभू ४३, ३६।
 क्षितिभूत् २०३, ५४।
 क्षितिभूति २२८, ३१।
 क्षितिरुह १३८, ५६।
 क्षितिसुत ४३, ५४।
 क्षितिसूनु ४३, ५४।
 क्षित्यदिति २२४, ४६।
 विपणु २४४, २६।
 क्षिपण्यु = (वसन्तो देहोवा)
 'क्षिपतः' १६२, ४६।
 क्षिपति १६२, ४६। २४४,
 ३०।
 क्षिपते १६२, ५३।
 क्षिपति १६२, ४६।
 क्षिपन्ते १६२, ५३।
 क्षिपा = (प्रेरणम्) १३, १।
 'क्षिपेत्' १६२, ५१।
 'क्षिपते' १६२, ५४।
 'क्षिपेताम्' १६२, ५१।
 'क्षिपेताम्' १६२, ५१।
 क्षिपेते १६२, ५४।
 क्षिपेनाम् १६२, ५१।
 क्षिपेने १६२, ५३।
 क्षिपेयाताम् १६२, ५४।
 क्षिपेयुः १६२, ५१।
 क्षिपेरन् १६२, ५४।
 क्षिप्त = (प्रेरितः)
 क्षिप्ता = (रात्रिः)
 क्षिप्र १०१, २। १८०,
 ४४।
 क्षिया = (अपचयः-
 क्षयो वा)
 क्षीराः ४३, ८।
 क्षीरकरः ४३, ६। १०६,
 ५५।
 क्षीरकलः ४३, ६।
 क्षीरकार्ति ४३, ६।
 क्षीरचन्द्र = (उभयाष्ट-
 म्योर्मध्यस्थेन्दुः),
 क्षीरान्तु ४३, ६।
 क्षीरपराक्रम ३१, २०।
 क्षीरबल ३१, १६।
 क्षीरवत् = (क्षयविशिष्टः),

क्षीरवीर्य ३१, १७।
 क्षीरसार ३१, १७।
 क्षीराष्टकमन् २०६, ७।
 'क्षीर्यते' १११, ४७।
 क्षीर्यन्ते १६१, ४७।
 क्षीरमाण = (अपचयमानः),
 'क्षीर्यते' १६१, ४६।
 क्षीर्यते १६१, ४७।
 क्षीर्येयाताम् १६१, ४६।
 क्षीर्यन् १६१, ४६।
 क्षीर ७, ४२। १२२, १२।
 २१७, ३८।
 क्षीरकण्ठ १४०, ४१।
 क्षीरकण्ठक १४०, ४१।
 क्षीरनीर = (जलदुग्धसमा-
 हृतिः),
 क्षीरप १४०, ४१।
 क्षीरसागर २१७, २।
 क्षीरसागरकन्याका २१७, ८।
 क्षीरसागरमुता २१७, ६।
 क्षीराब्धि २१८, १३।
 क्षीराब्धितनया २१७, ६।
 क्षीराब्धिपुत्री २१७, ६।
 क्षीराब्धिमानुषी २१७,
 १०।
 क्षीराक्ष २१४, ५२।
 क्षीरेयी = (पायसम्),
 क्षीरेक्ष ८, ६।
 क्षीरोद = (दुग्धसमुद्रः),
 क्षीरोदतनया २१७, १०।
 क्षीरोदनन्दन ४१, २०।
 क्षीरोदमुता २१७, १०।
 क्षुण्ण ६०, ३४।
 क्षुत् २५७, २७।
 क्षुन २५७, २७।
 क्षुत्कर २५५, २४।
 क्षुद्र २५३, ४०।
 क्षुद्रा २०५, ३३।
 क्षुद्राराम = १६६, ४६।
 क्षुध = (क्षुधा),
 क्षुधा = ,,
 क्षुधित १२६, ४२।
 क्षुमा २०२, २१।

क्षुरिका = (क्षुटिका),
 क्षुरी = ,,
 क्षुरिकाबन्ध १३६, ५४।
 क्षुल्ल २५३, ३७।
 क्षुल्लक २५३, ३७।
 क्षेत्र २५, २२। १२१,
 १७। १२२, १२। २०८,
 १०। २५५, २७।
 क्षेत्रज्ञ २५५, २७।
 क्षेत्रांश १०८, ११।
 क्षेत्र ६८, १७। २५४, २८।
 क्षेत्रक ६८, १७।
 क्षेत्रवृत्त ११०, १।
 क्षेत्र ६, ३६। ३१, २४।
 १३५, ८।
 क्षेत्रक्षुरी २३१, ६।
 क्षेत्रा २३१, ६।
 क्षेत्री ४३, ३६।
 क्षेत्र ७, ४३।
 क्षेत्रिण ४५, ५।
 क्षेत्रिणकुमार ४४, १२।
 क्षेत्रिण ४३, ३६।
 क्षेत्रिणजन्मन् ४३, ५४।
 क्षेत्रिणभू ४३, ३६।
 क्षेत्री ४५, ५।
 क्षेत्रीतनूज ४४, १२।
 क्षेत्रीनन्दन ४४, १३।
 क्षेत्रीपुत्र ४३, ५४। १६६,
 २८।
 क्षेत्रिणी २११, ४२।
 क्षेत्रिण ४५, ५।
 क्षेत्री ४५, ५।
 क्षेत्रीप्राचीर २१८, १३।
 क्षेत्र १३४, २०।
 क्षेत्रकृत्य १३४, २०।
 क्षेत्रक्रिया १३४, २०।
 क्षमा ४५, ५।
 क्षमाज ४३, ३७।
 क्षमाजनि ४३, ३७।
 क्षमाजन्मन् ४३, ३७।
 क्षमापत्य ४३, ३७।
 क्षमापुत्र ४३, ३७।

क्षमाभा=भूमा ११५, ३८।
 क्षमाभुज् २२६, १६।
 क्षमाभूत् २०३, ५४। २२६,
 १६।
 क्षेश २२६, १६।
 क्षोः ४३, २७।
 क्षेड २५६, १५।

ख—

ख २६, ५३। ३२, १।
 ३७, ३३।
 खग २६, २२। ३२, ४।
 ६६, २२। ११६, २६,
 २२०, ५१। २४४, ३०।
 २६५, १३।
 खगति २६५, १२।
 खगमनः २६५, १२।
 खगयुज् ७६। ६।
 खगवर ३२, ४७।
 खगामिन् २६, २४। २६५,
 ११।
 खगुणांश १२६ १४
 खगुणांशक १२६। १४
 खगेन्द्र २६, २४। २२१, ४४
 खगेश्वर २२१, ४४।
 खगोल ११०, २१। ११०,
 २४। ११०, २१।
 खग्रनत ११६, ६।
 खग्रास ११६, ६।
 खग्रासांघ्रि ११८, १।
 खचमस ३६, १६।
 खचर २६, २४। ६६,
 २२। १२५, २८। २६५,
 ११।
 खचरगणित ६६। ३१
 खचार २६ २४।
 खचारिन २१, २५। २६५,
 ३५।
 खच्छन् ११६, १०।
 खच्छन्नक ११६, १०,
 खच्छन्नचरणा ११८। १,
 खच्छन्नपाद ११८। २।

खच्छन्नांघ्रि ११८। २।
 खच्छन्नाशांघ्रि ११८। २।
 खज्जन २२२, २८।
 खट्वा १३६, ३६।
 खट्वाङ्ग २३०, १३।
 खट्वाङ्गिन् २२७। ४०।
 खङ्ग १३०, ६।
 खण्डः ८६। १७। २०३।
 ५।
 खण्डकथा २१३। ४१।
 खण्डगुणन ६३। ३५।
 खण्डपरशु २२७। ४०।
 खण्डपशु २२७। ४०।
 खण्डल ८६। १७।
 खण्डास्य २१५। ५२।
 खण्डिक २०२, ३१।
 खण्डित ८६। २०।
 खतमाल २३८। १७
 खतरकांश १२८, २५।
 खतलाधिवार २६५, १४।
 खतिलक ३२, ४७।
 खल ११८, ३१।
 खदिर २३६। ३३
 खद्योत ३२, १८।
 खनतः १६३। ८।
 खनति १६३। ८।
 खनन्ति १६३। ८।
 खनते १६३। ५।
 खनन्ते १६३। ५।
 खनिवासः २६५, १३।
 खनेत् १६३। १०।
 खनेत १६३। ५।
 खनेताम् १६३। १०
 खनेते १६३। ५।
 खनेयाताम् १६३। ६।
 खनेयुः १६३। १०।
 खनेरन् १६३। ६।
 खपथ २६५, ३५।
 खपाय्थ २६, २५। २६५,
 १४।
 खबाष्प ४२, २१।
 खभ्रमण २६५, १३।
 खमणि ३२, १८

खमध्याकनतांश
 (=भूमध्यो नतीशः)
 खर १६, ६२। ३०, २८।
 ३६, ३१। २२२, २८।
 खरक ३२, ४७।
 खरकोमल १४। २४।
 खरगमस्ति ३३, ४२।
 खरघाणि ३२, ४७।
 खरतेजस् ३२, ४७।
 खरदीधिति ३३, ४३।
 खरदीप्ति ३२, ४८।
 खरद्वारिक ३६, ५४।
 खरमरोचि ३३, ४३।
 खरमहस् ३२, ४८।
 खरदिम ३२, ४६।
 खरदिममालिन् ३४, १८।
 खरदिमसूनु ५३, ५।
 खरहृच् ३२, १८।
 खरहृचि ३२, ४६।
 खरसांश १२६। १५
 खरसांशक १२६, १५
 खरामांश १२६, १५
 खरांशु ५२। २३।
 खरांशुयुज् ५२। ४८।
 खरू २१४, १६। २२०, ५१।
 खरूल २१०, २६। २२७,
 ४१।
 खरोखभू ५२। २३।
 खजुर २२८, ५०।
 खजूर २२८, ५०।
 खर्व ७३, ११, २४६। ३६,
 २५३, १३।
 खल ३०, २८। १२३, ७।
 १४६। २३
 खल्लासर १३०, ३०
 खर्वमन २६, २५।
 खवास २६५, ३५।
 खवेदांश १२८, २४।
 खवेदमन् २६५, ३५।
 खसत् २६, २२।
 'खा' ५, १३।
 खाङ्क ३२, ४।

खादन २००। ५३। २१४
 १६।
 खाध्वनीन ३२, ४६।
 खापगा २५६, १५
 खार्जुंरवेध १३७। १६
 खाषेय २४६। ५६।
 खिल्लखिल्ल २३३, २२।
 'खो' ५। १४।
 खूखणी २०६, ३।
 'खू' ५। १४।
 'खे' ५, १४। १४३, ३७
 खेगामी ३६, २५।
 खेचर २६, २६। २०४,
 ३३।
 खेचरपति ३३, ४३।
 खेट २६, २२। ५४, १।
 ११६, १६। १२५, १८।
 २६५, १३।
 खेटन २६५, १२।
 खेटमण्डलान्तर १२१, ४।
 खेदरी २०६, ३५।
 खेयन २६५, १३।
 'खो' ५, १४।
 खोड ५१, ५८।
 खोल्मुक ४३, ३८।
 खोक् २६, २३।

ग—

गगन २६, ५३। ३७,
 ३३।
 गगनग २६, ३१।
 गगनगति २६, ३६।
 गगनगामिन् २६, ४०।
 गगनगृह २६, ४०।
 गगनगृहनिवास २६, ४६।
 गगनगृह २६, ४०।
 गगनचर २६, ४०।
 गगनचारिन् २६, ४०।
 गगनतल १२५, १।
 गगनध्वज २३८, १७।
 गगननिवास २६, ४४।
 गगनभ्रमण २६, ४।
 गगनमणि ३३, ४३।

गगनवास २६, ४१ ।
 गगनवासिन् २६, ४१ ।
 गगनविचारिन् २६, ४५ ।
 गगनसद् २६, ३१ ।
 गगनाटन २६, ४२ ।
 गगनाधिवासिन् २६, ४६ ।
 गगनेचर २६, ४२ ।
 गगनोन्मुक्त ४४, १३ ।
 गङ्गाका २२६, १५ ।
 गङ्गा २२६, १५ ।
 गङ्गाका २२६, १६ ।
 गङ्गाजनक २२६, ३० ।
 गङ्गाधर २२७, ४१ । २६७, २० ।
 गङ्गामार्ग ७४, ३३ ।
 गङ्गासप्तमी २१, ४ ।
 गङ्गासुत २३३, २ ।
 गङ्गाका २२६, १६ ।
 गङ्गापति २१, १७ ।
 गच्छ १३०, ५६ ।
 गच्छत् १०१, २६ ।
 'गच्छतः' १०१, २० ।
 गच्छतात् १०१, २३ ।
 गच्छताम् १०१, २३ ।
 गच्छति १०१, २० ।
 गच्छन्तु १०१, २३ ।
 गच्छन्ति १०१, २० ।
 गच्छन्तु १०१, २३ ।
 गच्छेत् १०१, २६ । २३६, १० ।
 गच्छेताम् १०१, २६ ।
 गच्छेयुः १०१, २६ ।
 गजः ६५, १५ । ६६, २३ ।
 २३०, ६ । २३२, २३ ।
 गजकेसरिन्=योगविशेषः
 गजक्रान्त २०६, ५१ ।
 गजच्छायापर्वन् २२, ३६ ।
 गजदंष्ट्रभिद् २२७, ४१ ।
 गजवदन २३२, ७ ।
 गजशाला १३०, ४८ ।
 गजानन २३२, ७ ।
 गजारि २२७, ४१ । २६६, ३ ।

गजास्य २३२, ८ ।
 गञ्जन २५६, २० ।
 गङ्गयितु २३८, १७ ।
 गङ्गा २१०, ५३ ।
 गङ्गेर २३८, १७ ।
 गण ६७, ४१ । ६८, १ ।
 १२७, ५५ । १६८, ३० ।
 २३०, ३१ ।
 गणक २५६, १५ ।
 गणकमुनिवर २५६, २८ ।
 गणन ७१, ८ ।
 गणना ७१, ६ । ७१, ६ ।
 गणनायिका २३१, ६ ।
 गणनीय ७२, १० ।
 गणपति २३२, ८ ।
 गणपतिगणक ४८, ४१ ।
 गणपतिप्रिय २३०, ३८ ।
 गणमैत्री १३४, ५१ ।
 गणयतः १६६, ४ ।
 गणयति १६६, ४ ।
 गणयते १६६, १ ।
 गणयन्ति १६६, ४ ।
 गणयन्ते १६६, १ ।
 गणयित्वा ६२, ४० ।
 'गणयेत्' १६६, ५ ।
 गणयेत १६६, २ ।
 गणयेताम् १६६, ५ ।
 गणयेते १६६, १ ।
 गणयेयाताम् १६६, २ ।
 गणयेयुः १६६, ५ ।
 गणयेरन् १६६, २ ।
 गणरात्रि १३, ३६ ।
 गणाधिप २३२, ८ ।
 गणिका २०५, ३३ ।
 गणित ७१-६, ७२, १० ।
 गणितव्य ७२, १० ।
 गणितगुह्य ६६, ६ ।
 गणितागत २४१, ४६ ।
 गणोय ७२, १० ।
 गणेश ३, ७ । २३२, ८ ।
 गणेशतिथि २, ३३ ।
 गणेशदन्तनामन् ७४, १७ ।
 गणेश्वर २३१, ४४ ।

गणय ७२, ११ ।
 गण्ड १०, १ । १०, १० ।
 १२०, ३१ ।
 गण्डकाल १२०, ३१ ।
 गण्डसमय १२०, ३१ ।
 गण्डान्त १४१, ३ ।
 गण्डारिष्ट १४०, ५४ ।
 गत ११५, १ । १४३, ५४ ।
 १४२, ३२ । १४३, ७ । १४३, १४ ।
 गतकाल १८, १८ ।
 गततृतीयवर्ष=समयविशेष
 गतप्राण ३१, १७ ।
 गतबल ३१, १७ ।
 गतभाग १०८, २६ ।
 गतमल ३०, १८ ।
 गतलव १०८, २६ ।
 गतवत् १६६, ५१ । १६७, ५ । १६७, ७ ।
 गतांश १०८, २६ ।
 गतांशक १०८, २६ ।
 गति १००, २३ । १३७, ६ । २१६, ११ ।
 गतिज्ञ २५६, १६ ।
 गतिमन्दफल १०६, ४ ।
 गतिमुद्रफल १०६, ४ ।
 गतिशोभनफल=इतिद्रुतफलम्
 गतिस्थान=भुवितस्थानम्
 गत्वा २५१, १८ ।
 गद ६, ५० । १२३, ७ ।
 'गदतः' १०३, ८ ।
 गदति १०३, ८ ।
 गदन=कथनम्
 गदनीय २४६, ३१ ।
 'गदन्ति' १०३, ८ ।
 गदयितु २३८, १८ ।
 गदा २१७, २७ ।
 गदागद १६८, ३३ ।
 गदाम्रज २२४, २८ ।
 गदाम्रज्योतिस् ७, ५६ ।
 गदाधर २१५, १७ ।
 गदान्तक १६८, ३३ ।
 गदापाणि २१५, १७ ।

गदामर २३८, १८ ।
 गदाधर २३८, १८ ।
 गदित २०८, ४६ । २४६, १८ ।
 गदितव्य २४६, ३१ ।
 गदिन् २१५, १७ । २४६, २६ ।
 गदिनी २३१, ६ ।
 'गदेत्' १०३, १० ।
 गदेताम् १०३, १० ।
 गदेयुः १०३, १० ।
 गदगदस्वर २४२, २ ।
 गद्य २४६, ३१ ।
 गद्यपद्यमयवाच् २१३, ४० ।
 गद्याणक = (अष्टचत्वारिंशद्विंशतिकापरिमाणम्),
 गन्तव्य २५१, १६ ।
 गन्तु = (पथिकः)
 गन्तुमहं २५१, १६ ।
 गन्तु योग्य २५१, १६ ।
 गन्तु = (गामुको गमन-
 शीलोवा),
 गन्ध २१६, १८ । २१६, ३२ । २१६, ४३ ।
 गन्धग्रहण = नासिका
 गन्धज्ञा २१४, ४ ।
 गन्धनाडी २१४, ४ ।
 गन्धनालिका २१४, ४ ।
 गन्धनाली २१४, ५ ।
 गन्धबन्धा २१४, ५ ।
 गन्धमातृ ४५, ६ ।
 गन्धमादन=पर्वतविशेषः
 गन्धर्व ३८, ११ । २०४, ३० । २०५, ४६ ।
 गन्धर्वती ४५, ७ । २४३, ४१ ।
 गन्धवह २४४, ३० ।
 गन्धवहा २१४, ५ ।
 गन्धवाहिन २४४, ३१ ।
 गन्धहृत् २१४, ५ ।
 गन्धोत्तमा २४४, २० ।
 गन्धोली २३७, २२ ।
 गन्धोष्णीष २३१, ४४ ।

गभस्ति ३२, १६ । ३६,
१६ । ५२, २३ ।
गभस्तिज ५२, २३ ।
गभस्तिपाणि ३३, ४४ ।
गभस्तिमत् ३२, ४६ ।
गभस्तिमालिन्=सूर्य३२, ४६ ।
गभस्तिसम्भव ५३, ५ ।
गभस्तिहस्त ३३, ४४ ।
गभस्ती ३६, १६ ।
गभन ११५, ३ । १३७,
६ । २५१, १६ ।
गभनीय २५१, १७ ।
गभि २२१, ३२ ।
गभ्यकाल १०८, ३६ ।
गभ्यभाग १०८, ३३ ।
गभ्यमान २५१, १७ ।
गभ्यलव १०८, ३३ ।
गभ्या (पत्नी) २५१, १७ ।
गभ्याश १०८, ३३ ।
गभ्याशक १०८, ३४ ।
गभ्यीरवेदिन् २३२, २३ ।
गमा ४५, ८ ।
गय २२६, ४२ ।
गर १०, ४६ ।
गरभ १४०, २३ ।
गरवायु २४५, ३७ ।
गरव्रत=व्रतविशेषः
गरिमन् २३०, २७ ।
गरुड २१६, ५६ । २२१,
४५, २२४, २१ ।
गरुडगामिन् २१५, ५२ ।
२६८, १६ ।
गरुडधर १२५, १ ।
गरुडध्वज २१५, १८ ।
गरुडाग्रज ३६, ४ ।
गरुत्=पक्षः
गरुत्मन् २२१, ४५ ।
गर्ज २३२, २३ । २५६, १७ ।
'गर्जतः' १६७, १३ ।
गर्जति १६७, १३ ।
गर्जना २५६, ४ । २५६,
१४ ।

'गर्जन्ति' १६७, १३ ।
'गर्जयतः' १६७, १६ ।
गर्जयति १६७, १६ ।
गर्जयेत् १६७, १६ ।
गर्जयेत् १६७, १६ ।
गर्जयेताम् १६७, १६ ।
गर्जयेयुः १६७, १६ ।
गर्जा २५६, ५ । २५६,
१७ ।
गर्जितासह २३१, ४४ ।
'गर्जत्' १६७, १३ ।
गर्जनाम् १६७, १४ ।
गर्जयुः १६७, १४ ।
गर्दभ १३७, ५१ ।
गर्दभाह्वय ४२, ३७ ।
गर्द २५६, २० ।
गर्म १४०, २१ । २१५,
२७ । २३२, ५२ ।
गर्मक १३, ३६ ।
गर्मक्षितिज गर्मभूमिजः
गर्मप्रतिष्ठा १३३, ४५ ।
गर्मरक्षण १३३, ४८ ।
गर्भवती १४०, २३ ।
गर्मसंस्कार १३३, ४८ ।
गर्मस्थापन १३३, ४५ ।
गर्मगार १३६, ३४ ।
गर्भाधान १३३, ३६ । १४०,
१४ ।
गर्भाधानविज्ञान १३३, ४६ ।
गर्भाधानविधि १३३, ४७ ।
गर्भाधानादि १३३, ३५ ।
गर्भिणी १४०, १३ ।
गर्वित अवस्थाविशेषः
गर्विताद्या १२६, २० ।
गर्ह २५४, २८ ।
गर्हण २५४, २८ ।
गर्हा २५४, २८ ।
गर्हित ३०, ३२ । २५४,
३० ।
गह्य निन्दः
गल ५६, ४८ । २२८,
४१ ।
गलग्रह=(तिथिविशेषः),

'गलतः' १८६, ५५ ।
गलति १८६, ५५ ।
गलन्ति १८६, ५५ ।
गलस्तनी २४१, २७ ।
'गलित' ४३, १० । ५८,
१८ ।
'गलेत्' १८६, ५६ ।
गलेताम् १८६, ५६ ।
गलेयुः १८६, ५६ ।
गवामयननामक २१०, १ ।
गवाविभु ३२, ५० ।
गवेडु २३८, १८ ।
गवोद्घ २५५, ११ ।
गव्य गोरसविशेषः
गव्या ६६, ४५, १ ।
१०३, ३६ ।
गव्यूत ६६, ४२ ।
गव्यूतिः ६५, २२ ।
गहन ३७, ४१ ।
गह्वरी ४५, ७ ।
'गा' ५, १५ ।
गाङ्गिन्=मीमः
गाङ्गी २२, २३ ।
गाङ्गय २०३, ३४ ।
२३३, २ ।
गाडव २३८, १८ ।
गाड २५२, १० ।
गातु ४५, ७ । २४७, ५ ।
गात्र २११, १२ ।
गान २१०, १० ।
२५६, १५ ।
गान्दिनी २२६, १६ ।
गान्धर्व २१०, १० ।
२१३, २५ । २४७, ५ ।
गान्धर्ववेद २११, ६ ।
गान्धर्वी २३१, ७ ।
गान्धारी २०६, ८ ।
२०६, १२ ।
गान्धारी २१०, ४५ ।
गान्धिनी २२६, १६ ।
गाम्भस्तेय ५२, २४ ।
गामिन् ७४, ३३ ।
१४७, ३५ । १६१, ५ ।

गाम्यनी ७५, २३ ।
गारुड २०३, ३६ ।
२२३, ४ ।
गारुत्मत=कैतुरत्नम्
गार्गी २३१, ७ ।
गार्ध्रपक्ष २२०, ५१ ।
गार्हपत्य २३६, ४१ । ४८,
२४१, ३ ।
गिर् ४६, ४२ । २०८, २६ ।
गिरा ४६, ४२ । २०८, २६ ।
१२१, ३५ । २०८, २६ ।
गिरादेवी २०८, २६ ।
गिरापति ४७, २८ ।
गिरास्वामिन् ४७, २८ ।
गिरि १२३, २५ ।
२०३, ५४ । २२८, ४४ ।
गिरिकण्टक २३८, २ ।
गिरिकणिका ४५, ७ ।
गिरिजा २३१, ७ ।
२४३, ५० ।
गिरिजातिथि २, ३१ ।
गिरिजा ६, ७ । ४७, १६ ।
२०६, ५१ । २२७, ४२ ।
गिरिस्तनी ४५, ७ ।
गिरीश २२७, ४२ ।
गिरीरमण ४७, ४८ ।
गिर्देवी २०८, ३० ।
'गी' ५, १५ । १२१, ३२ ।
गीपति ६, २३ ।
४७, १७ ।
गीत २१०, १० ।
२४७, ५ ।
गीति २१०, १० ।
गीरथ ४७, १७ ।
गीर्षति गुरुः
गीर्षाण १६७, ३८ ।
गीर्षाण १६७, ३८ ।
गीर्षाणगुरु ४७, ५० ।
गीर्षाणनाथ २७१, ७ ।
गीर्षाणनाथसचिव ४८, ५६ ।
गीर्षाणराजाक्षित ४८, ४२ ।
गीर्षाणवन्द्य ४७, ५० ।
गीर्षाण्य ४७, २८ ।

गोर्वाण्य ४७, २ ।
 गोर्वाण्यवन्त्य ४८, १५ ।
 गुच्छ = (स्तवकः),
 गुच्छन २५६, ६ ।
 २५६, १७ । २५६, ४४
 गुञ्जा ५८, ४६ । ५६, ६ ।
 गुड २०३, १ ।
 गुडाका=निद्रा
 गुडकेश २२७, ४२ ।
 गुण ६०, ३२ । ६२, ३२ ।
 ६०, ३४ । ६२, ३४ ।
 १०३, ३६ ।
 गुणक ६१, ३१ ।
 गुणन ६, २२ ।
 गुणनफल ६०, ३६ ।
 १३८, ३ ।
 गुणनीय ६२, ३१ ।
 गुणप्रवृत्ति
 'गुणयतः' १७२, २६ ।
 गुणयति १७२, २६ ।
 गुणयन्ति २७२, २६ ।
 गुणयित्वा ६३, ३७ ।
 ६३, ५ ।
 'गुणयेत्' १७२, ३० ।
 गुणयेताम् १७२, ३० ।
 गुणयेयुः १७२, ३० ।
 गुणसागर=गुणसमुद्रः
 गुणा ७४, ३३ । ७५, २३ ।
 ७८, ३ । १०३, ३६ ।
 गुणित ६०, ३४ ।
 गुणितव्य ६२, ३ ।
 गुणित्वा ६३, ५ ।
 गुणिन् ६०, ३२ ।
 गुण्य ६०, ३४ । ६१, २१ ।
 ६२, ४ । १३८, ११ ।
 गुद ५४, ४४ । २१६, २६ ।
 गुप्त=वैषयः
 गुप्तचर २२५, १७ ।
 गुप्तचर २२५, १७ ।
 गुम्फ २१३, ४२ ।
 १२४, २५ । ४६, १२ ।

गुह ३, ४७ । ६, २३ ।
 ७४, १२ । २२७, ४२ ।
 गुह्य १५८, ३४ ।
 १६८, ६ ।
 गुह्यार २५, १२ ।
 गुह्यता १३१, १७ ।
 गुह्यदृश=गुह्यदीक्षा ।
 गुह्यदेव=नवमस्यानम्
 गुह्यदेवत ६, २३ ।
 गुह्यदेवत्य ६, २३ ।
 गुह्यपूणिमा २१, ३४ ।
 गुह्यवार ३, ४१ । ६, १७ ।
 गुह्यशुद्धि १३७, ४० ।
 गुह्यरी २१०, ४६ ।
 गुह्यंश ५५, ३६ ।
 गुह्यक्षर ६७, ६ । ६८, ४ ।
 गुह्यस्त १३७, ३५ ।
 गुह्यदिश्ययोग=सूर्यादित्य-
 योगः
 गुह्यिणी १४०, २३ ।
 गुह्यी १४०, २३ ।
 गुह्यिक ३१, ५४ ।
 ५५, १७ । ५५, १६ ।
 ५५, ३३ ।
 गुह्यक = (घुटिका पाद-
 ग्रन्थिर्वा),
 गुह्यक = (अप्रकाण्डद्रुमः),
 गुह्य २३३, ३ ।
 गुह्यप्रिया २३७, २६ ।
 गुह्यषष्ठी=(मार्गसितषष्ठी),
 गुह्य ५६, ५० । १२३, ५७ ।
 २२७, ४२ ।
 गुह्यक २०४, ३१ ।
 २४५, ५१ । २४६, ५६ ।
 २४७, २ ।
 गुह्यकेश २४५, ५१ ।
 गुह्यकेश्वर २४५, ५१ ।
 गुह्यगुह्य २२७, ४३ ।
 'गुह्य' ५, १५ ।
 गुह्य=(मल विच्छावा),
 गुह्य=(रहो गुह्यं वा),
 गुह्यकोश २४६, ३२ ।

गुह्यपथ २२१, १३ ।
 गुह्यपद २२१, १३ ।
 गुह्यपाद २२३, ३७ ।
 गुह्यपाद ५३, ४६ ।
 ३२३, ३७ ।
 गुह्य=(विष्ठा),
 गुह्य २२२, २८ ।
 गृह २५, २२ । १२२, १३ ।
 १२५, ४० । १२८, ४ ।
 १२८, १६ । १२८, २७ ।
 १३७, ४४ । १३८, ३६ ।
 १४६, ५१ । १४८, ५५ ।
 १५५, १३ । २०८, १० ।
 २०३, १४ । २०३, १५ ।
 २१४, ५० ।
 गृहपति २४१, ३ ।
 गृहप्रवेश=(गृहान्तर्गमनम्)
 गृहभू १३७, ४६ ।
 गृहाराम=(क्षुद्रवाटिका)
 गृहार्हभूमि १३७, ४६ ।
 गृहिणी १३६, ५० ।
 २०५, २७ । २०८, १० ।
 गृह्ण ३५, १ । १२८, ३५ ।
 गृहीदय=(रास्वदयः)
 'गृह्णति' १८६, ४३ ।
 गृह्णाति १८६, ४३ ।
 गृह्णीतः १८६, ४३ ।
 गृह्णीयात् १८६, ४४ ।
 गृह्णीयाताम् १८६, ४४ ।
 गृह्णीयुः १८६, ४४ ।
 'गृह्णी' ५, १५ ।
 गृह्य २१०, ११ ।
 गृह्य १२२, १३ । १३७, ४४ ।
 २०३, १५ । २१४, ५० ।
 गृह्णी २०८, ११ ।
 गृह्णीक २०३, ३४ ।
 गृह्णीकम्बूल १३०, ३० ।
 'गृह्णी' ५, १५ । ३६, १६ ।
 ७६, १६ ।
 गो २५, ३७ । ३२, १ ।
 ५५, ८ । १३७, ५१ ।
 ४६, ४२ । १६८, ३ ।
 २७०, ४६ ।

गोश १२६, ४ ।
 गोशक १२६, ४ ।
 गोशक २२३, ३७ ।
 गोशक २५, ४० ।
 २२६, १२ ।
 गोशकेश २२४, २६ ।
 गोशकलोद्धव २३१, ७ ।
 गोशक १४३, ३१ ।
 गोशकेश २२४, २६ ।
 गोशक २१६, २६ ।
 २५६, ४८ ।
 गोशकग्रहवार १३७, १४ ।
 गोशकफल २५६, ५० ।
 गोशकशुद्धि १३१, ४४ ।
 गोशक २५६, ४८ ।
 गोशकफल २५६, ५० ।
 गोशक ६३, १२ । ६३, १४ ।
 गोशकलज २५५, १० ।
 गोशक ५, २६ । १२१, ३५ ।
 २०३, ५५ ।
 गोशककोला ५५, ८ ।
 गोशकभिद २३६, ३३ ।
 गोशक ५५, ८ ।
 गोशक ४३, ३८ ।
 गोशकपत्य ४३, ५५ ।
 गोशकपुत्र ४३, ५५ ।
 गोशकभू ४३, ३८ ।
 गोशकानिब्रत २२, ५२ ।
 गोशक २४३, १४ ।
 गोशक २४३, १४ ।
 गोशक १३३, ४१ ।
 १३६, ५७ ।
 गोशक २२५, ३५ ।
 गोशक २२६, ८ ।
 गोशक २२०, ८ ।
 गोशक २२६, ५५ ।
 गोशक १६, ५ ।
 गोशकलिक १६, ५ ।
 गोशक २०२, ४ ।
 २०२, १८ । २४१, १७ ।
 गोशक १६, ६ ।
 गोशक ३७, २३ ।

गोनाग २५५, १० ।
 गोतिथि १२२, २६ ।
 गोप २५, ३८ । २२६, ८ ।
 गोपति २५, ४० ।
 ३२, १६ । ४७, १७ ।
 ५५, ५२ ।
 गोपदमव्रत २१, २६ ।
 गोपनीय=(गोपितव्यो
 गोप्योवा) ४७, ५० ।
 गोपमुख्य २२६, ४ ।
 गोपवधू २२६, १० ।
 गोपमुता २२६, १० ।
 गोपा=(गोपालिका)
 गोपांसु १६, ६ ।
 गोपाङ्गना २२६, १० ।
 गोपाल २२४, २६ ।
 २२६, ८ । २२७, ४३ ।
 गोपालक २२४, २६
 गोपालिका २२६, १० ।
 गोपाष्टमी=(कार्तिकसिता-
 ष्टमी), २३, १५ ।
 गोपिका २२६, ११ ।
 गोपी २२६, ११ ।
 गोपीबल्लभ २२४, २६ ।
 गोपुरांश १२८, ४६ ।
 गोपेन्द्र २२४, २६ ।
 गोप्रकाण्ड २५५, ११ ।
 २५५, १३ ।
 गोभाग १२६, ५ ।
 गोमर्षाचिका २५५, ११ ।
 गोमत ६६, ४३ ।
 गोमतल्लिका २५५, १० ।
 गोमुख २३३, ३७ ।
 गोमेषयज्ञ=(यज्ञ विशेषः)
 गोरजस् १६, ७ ।
 गोमरणा २५, ४१ ।
 गोस्त २१६, ४७ ।
 गोस्त ६६, ४३ ।
 गोरेयु १६, ७ ।

गोल=(भूगोलः खगोलो
 वा), ११, १६ ।
 १५, ५१ । ११०, १६ ।
 ११२, ६ । १३०, १६ ।
 गोलयन्त्र=(यन्त्रविशेषः)
 गोलब १२६, ५ ।
 गोला ३३१, ७ ।
 गोवत्सपूजा २३, ३ ।
 गोवर्द्धन=(गिरिराजः)
 गोवर्द्धनघर २२४, ३० ।
 गोविन्द ४२, ७, ६० ।
 ४७, १७ । २१५, १८ ।
 गोविन्दद्वादशी २४, ३२ ।
 गोविन्दपदतिलक २६१, २५ ।
 गोविन्दपदमणि २६१, २५ ।
 गोवृन्दारक २५५, १० ।
 गोशाला १३८, ४४ ।
 गोष्ठी=(सभाविशेषः)
 गोसंख्य २२६, ६ ।
 गोसर्ग १२, २७ ।
 गोसव २०६, ४७ ।
 गोस्वामिन्=(गोनाथः)
 गोतम ११२, ४२ ।
 २४३, ११ ।
 गोतमी २३१, ८ ।
 गोत्रेय ४३, ३८ ।
 गौर १३, ६१ । ४२, २८ ।
 ४७, १२ । ४६, ४७ ।
 २१७, ३१ ।
 गौरगु ३८, ४२ ।
 गौरखति ३६, १६ ।
 गौरभास् ३८, ४२ ।
 गौरमरीचिविचुर ४६, ४१ ।
 गौररश्मि ३६, १६ ।
 गौरव ६, २४ । ६८, ३२ ।
 गौरवर्ष १६, ३८ ।
 १६, ५१ ।
 गौरांशु ३८, ४२ ।
 गौरावस्कन्दिन् २३६, ३४ ।
 गौरी ३७ ५५ । २०८, ३६ ।
 २१०, ४७ । २३१, ८ ।
 २४३, ४० ।
 गौरीतपोव्रत २३, ३५ ।

गौरीतिथि २, ३१ ।
 गौरीपुत्र २३३, ३ ।
 गौरीव्रत २०, ३२ । २४, १०
 गौरीसुत २३३, ३ ।
 गौरेय ३३३, ३ ।
 ग्रन्थ=(ग्रन्थविशेषः)
 ग्रन्थन १०६, १३ ।
 २१३, ४२ ।
 ग्रसन १७४, २१ ।
 ग्रस्त ११८, २४ ।
 ग्रह ३, ५४ । २६, २३ ।
 ६६, २२ । १२५, २६ ।
 ११५ २१ । ११६, २६ ।
 ग्रहकक्षा ११०, २८ ।
 ग्रहकल्लोल ५४, १३ ।
 ग्रहगणित ६६, ३१ ।
 ग्रहगणितज्ञ ४४१, ४६ ।
 ग्रहगोचार २५६, ४८ ।
 ग्रहगोचरफल २५६, ५० ।
 ग्रहगोचर २५६, ४६ ।
 ग्रहगोचारफल २५६, ५१ ।
 ग्रहगोल ११०, २१ ।
 ११०, २८ ।
 ग्रहग्रन्थिविद=(ज्योतिषी)
 ग्रहज्ञ २५६, १६ ।
 ग्रहणा ३४, ५० ।
 ११५, २१ ।
 ग्रहणद्वि १३७, २८ ।
 ग्रहणमध्य ११६, ३७ ।
 ग्रहणमुक्ति=(ग्रहमोक्षः)
 ग्रहणमुख ११६, ३५ ।
 ग्रहणमोक्ष=(ग्रहमुक्ति)
 ग्रहणविराम ६१७, ५ ।
 ग्रहणस्पर्श=(ग्रहस्पर्शः)
 ग्रहणाखिलकाल ११७, ८ ।
 ग्रहणादिगणनास्त्र
 =(शास्त्रविशेषः)
 ग्रहणारम्भ=(ग्रहणस्पर्शः)
 ग्रहतनु १००, २६ ।
 ग्रहदेह १००, २६ ।
 ग्रहद्वय ६७, ५ । ७६, ६ ।
 २४३, ४० ।
 ग्रहनायक ५२, ४८ । २६०,
 ४७ ।

ग्रहनेमि २६, ५३ ।
 ग्रहपति ३२, ५० । २६०,
 ४८ ।
 ग्रहपुष ३२, ५० ।
 ग्रहबल १४२, ३१ ।
 ग्रहबिम्बकेन्द्रान्तर १२१, ५ ।
 ग्रहभोजन ३८, ११ ।
 ग्रहमण्डल ११०, २८ ।
 ग्रहमध्यगति
 =(ग्रहमध्यभुक्तिः)
 ग्रहमध्यभुक्ति
 =(ग्रहमध्यगतिः)
 ग्रहमध्यम=(मध्यमग्रहः)
 ग्रहमध्यमगति
 =(ग्रहमध्यमभुक्तिः)
 ग्रहमुष ३२, १६ ।
 ग्रहमेलनभेद
 =(जन्मपत्रमेलनभेदः)
 ग्रहमैत्री १३४, ५१ ।
 ग्रहराज ३२, ५० । ५५,
 ४५ ।
 ग्रहवपुस् १००, २६
 ग्रहशरीर १००, २६ ।
 ग्रहाख्या १६, ७६ । ७६, १६ ।
 ग्रहारि ५३, ४६ ।
 ग्रहारिष्ट १४१, १ ।
 ग्रहेन्द्र २६, २६ । २६०, ४६ ।
 ग्रहेश २५, ६ । ३२, १६ ।
 ग्रहोच्चान्तर १०१, १३ ।
 ग्रहोनचलोच्च १०१, २७ ।
 ग्राम ७४, ३३ ।
 ग्रामणी २५४, ४४ ।
 ग्राममुख २४७, २७ ।
 ग्राम्यधर्म १४०, ६ ।
 ग्रामन् १३६ । १३, २०३,
 ५५ ।
 ग्रामस्तुतु ४६, ३७ ।
 ग्राम ११६, ७ ।
 ग्रामप्रारम्भ ११६, २६ ।
 'ग्रामयतः' १७४, २४ ।
 ग्रामयति १७४, २४ ।
 ग्रामयन्ति १७४, २४ ।
 ग्रामयेत् १७४, २५ ।

प्रासयेताम् १७४, २५ ।
प्रासयेयुः १७४, २५ ।
प्रासांघ्रि ११७, २५ ।
प्रासाभाव ११६, ३० ।
प्राह २६, ४४ ।
प्रीष्म १५, २६ । १५, ३८ ।
२४५, ३७ ।
ग्लोज ४५, ४१ ।
ग्लोगू ४५, ४१ ।

घ—

घ' ५, ३ ।
घट २७, ४ ।
घटज
घटधर २७, ७ ।
घटनाय
घटपः
घटभूत् (त्) २७, ५ ।
घटरूप २७, ७ ।
घटरूपमत्
घटविभु
घटस्वामिन् २६४, ११ ।
घटा १६८, २१ ।
घटाघिप
घटिका ११, ५१ ।
११२, १६ । ११३, ५ ।
घटी ११, ५१ । ११३, ५ ।
घटीद्वय १२, १ ।
घटीमाल १३, ४५ ।
घटीयंत्र ११२, १६ ।
घटेश
घटीद्वय
घटीद्वयमुनि
घन ६५, १२ । २३५, ७ ।
२३८, १६ ।
घनधातु २४२, ४८ ।
घनपद २१७, ३८ ।
घनपुष्प २१७, ३८ ।
घनमूल ६५, २४ ।
घनयुक्त
घनरस २१७, ३८ ।
घनरसचर २७, २० ।
२४४, १६ ।

घनरसचरप
घनश्रेणी
घनागम १५, ४१ ।
घनावन २३६, ३४, २३८, १६ ।
घनाञ्जनी २३१, ८ ।
घनान्त १५, ४५ ।
घनात्यय १५, ४५ ।
घनाश्रय २६, ५४ ।
घनीतम
घर्म १५, ३८ ।
घर्मकर ३२, ५१ ।
घर्मकिरण ३३, ४५ ।
घर्मघृणि ३२, ५१ ।
घर्मघृण्यात्मसमुद्भव
घर्मदीधिति ३३, ४५ ।
घर्मद्युति ३२, ५१ ।
घर्ममातु ३२, ५१ ।
घर्ममयुक्त ३३, ४५ ।
घर्मरोषिन् ३२, ५१ ।
घर्माशु ३२, २० ।
घसुरि २३६, ६ ।
घस्र १२, ६ । ३६, ११ ।
२२७, ४३ ।
घस्रसंघ ६८, १ ।
घसाधोष ३२, ५२ ।
घसाद्ध
घस्रीय ६८, १ ।
घात १२३, ७ ।
घातक २०१, ६ ।
घातचन्द्रभेद
घातुक
घारि १३, १ ।
घासि २००, ५३ ।
२३६, ६ ।
घृणि ३६, १७ ।
घृत २१७, ३६ । २३६, १७ ।
घृतवती
घृतसमूह २१८, ३७ ।
घृताक्षी २०४, ३६ ।
२०४, ४५ । २०४, ५१ ।
घृताक्षि २३६, ६ ।
घोट ३८, १८ ।

घोटक ३८, १२ ।
घोरा २१४, ६ ।
घोरा १३, १ ।
घोष २१६, ३ ।
२४६, १४ ।
घोषवती
'घनन्ति' १७३, ११ ।
घंस १२, ६ ।
घ्राण २१४, ६ ।
घ्राणगोचर २१६, ३५ ।
घ्राणेष्व
घ्राणेष्विद्वय

ङ

'ङ' ५, ३ ।
च
चकोर ४२, ४२ ।
चकोरक ४२, ४२ ।
चकोरबन्धु ४०, २४ ।
चकोरसुहृत् ४०, २५ ।
चक्र ११२, १० । ३७, २३ ।
६७, ३ ।
चक्रगुणितध्रुवक ६८, १६ ।
चक्रधनध्रुव ६८, १६ ।
चक्रदल ६७, १६ ।
चक्रनिघ्नध्रुव ६८, २० ।
चक्रपक्ष २१४, ५२ ।
चक्रपाणि २१५, १८ ।
चक्रपाताद्धहानि १४३, २६ ।
चक्रभेदिनी १३, २ ।
चक्रवर्तिन् ७५, २४ ।
चक्रवाक ३७, २३ । २२२, २८ ।
चक्रवाकबन्धु ३४, १६ ।
चक्रवाकसुहृत् ३४, १६ ।
चक्रबाह २३६, १० ।
चक्रबाल ६७, ३० ।
चक्राङ्ग २१४, ५२ ।
चक्राङ्ग २१४, ५३ ।
चक्राद्ध ६७, १६ ।

चक्राद्धहानि १४३, २६ ।
चक्राहतध्रुवक ६८, २० ।
चक्राङ्गयाङ्ग ३७, २३ ।
चक्रिन् २१५, १८ । २२३, ३७ ।
'चक्षताम्' १८४, ३७ ।
चक्षते १८४, २८ ।
चक्षस् ४६, १२ ।
'चक्षताम्' १८४, ३६ ।
चक्षते १८४, २८ ।
चक्षायाम् १८४, ३७ ।
चक्षामहै १८४, ३८ ।
चक्षामहै १८४, ३८ ।
चक्षीत १८४, २८ ।
चक्षीयाताम् १८४, २६ ।
चक्षीरन् १८४, २६ ।
चक्षुस् ३७, ३५ । २१३, ५३ ।
चक्षुः कर्ण २२३, ३८ ।
चक्षुः श्रवस् २२३, ३८ ।
चक्षुर्गृह १२७, १ ।
'चक्षुः' १८४, ३८ ।
चक्षुष्वम् १८४, ३७ ।
चक्षु १८४, ३७ ।
चक्षुण २४७, ४४ ।
चक्षुचरोक २६, ३८ ।
चक्षुचल १०१, ३८ । २४४, ३१ ।
चक्षुचलकेन्द्र १०१, ६२ ।
चक्षुचलफल १०४, २८ ।
चक्षुचला २३८, ४३ ।
चक्षुचलाङ्ग १०४, २४ ।
चक्षुचुम् २२२, १० ।
चक्षुचुम् २२२, ११ ।
चटक २२२, २६ ।
चटुला २३८, ४३ ।
चणक २०२, ५ । २०२, १६ ।
चण्ड ३६, ३१ । २३३, ३ । २४१, ५४ ।
चण्डकर ३२, ५२ ।
चण्डकिरण ३३, ४५ ।
चण्डधृणीतराणु ४१, ४२ ।

चण्डच्छवि ३२, ५२ ।
 चण्डभातु ३२, ५३ ।
 चण्डमहसु ३२, ५३ ।
 चण्डमुण्डा २३२, ३ ।
 चण्डरहिम ३२, ५३ ।
 चण्डहंषी २६६, ७ ।
 चण्डांशु ३२, २० ।
 चण्डांशुज ५२, २५ ।
 चण्डांशुसुत ५२, ४६ ।
 चण्डिका २३१, ८ ।
 चण्डी २०५, २२।२३१, ८ ।
 चण्डीश २२७, ४३ ।
 चण्डीशचूडामणि २७१, २१ ।
 चण्डीशचूडारत्न ४१, ४३ ।
 चतुः पञ्चक ७६, १६ ।
 चतुः पञ्चन् ८६, १ ।
 चतुः पञ्चाश ८७, ८ ।
 चतुः पञ्चाशत् ८२, २२ ।
 चतुः पञ्चाशत्तम ८७, ८ ।
 चतुः षट्क ७६, ४० ।
 चतुः षट् ८२, २७ ।
 चतुः षष्टि ८२, ७७ ।
 चतुः षष्टितम ८७, २७ ।
 चतुः सप्तत ८७, ४१ ।
 चतुः सप्तति ७३, ५७ ।
 ८३, २२ ।
 चतुः सप्तनितम ८७, ४१ ।
 चतुः सागर १३०, २० ।
 चतुः सौवर्णिक ६४, २० ।
 चतुर ७३, १६ ।
 चतुर ७०, ११।२५५, २७ ।
 चतुरांश २८, ३४ ।
 चतुरधिकचत्वारिंशत् ८१, ४१ ।
 चतुरधिकत्रिंशत् ८०, ४७ ।
 चतुरधिकदशन् ७८, ७ ।
 चतुरधिकनवति ८५, ६ ।
 चतुरधिकपञ्चाशत् ८२, २३ ।
 चतुरधिकविंशति ७६, ४० ।
 चतुरधिकषष्टि ८२, ४७ ।
 चतुरधिकसप्तति ८३, २२ ।
 चतुरधिकासीति ८३, ४५ ।

चतुरशीत ८८, ८ ।
 चतुरशीति ७४, ४ ।
 चतुरशीतितम ८८, ८ ।
 चतुश्च १२७, २ ।
 चतुश्चक ८०, ३६ ।
 चतुरक्ष १२७, २ ।
 चतुरानन २०७, ३२ ।
 चतुरास्य ५, ५० ।
 चतुर्धन ८२, ५२ ।
 चतुर्धनक ८१, ६ ।
 चतुर्धनवत् ८८, २० ।
 चतुर्धनवति ८४, ६ ।
 चतुर्धनवतितम ८८, २७ ।
 चतुर्ध २५, ५२ । ८५, ३ ।
 १२२, २० । १२५, ४४ ।
 चतुर्धभाग ८६, २५ ।
 चतुर्धराशि २५, ५४ ।
 चतुर्धाश ८६, २६ । १२२, २८ ।
 चतुर्थिका ५६, ३४, ४६, ३८ ।
 चतुर्थी २, १६ । २, ३३ ।
 ३, २२ । ३, ३५ । ८५, ३ ।
 चतुर्दंष्ट्र २१५, ५२।२३७, ४३ ।
 चतुर्दन्त २३७, ४३ ।
 चतुर्दश ७८, ६।८५, २४ ।
 चतुर्दशक ८५, २४ । ८१, २४ ।
 चतुर्दशतम ८५, २४ ।
 चतुर्दशन् ८५, २४ । ८६, ३२ ।
 चतुर्दशी २, २२। २, ४५ ।
 ३, २२। ३, ३६। ८५, २५ ।
 चतुर्दिक ७६, १२ ।
 चतुर्धा ८८, ४३ ।
 चतुर्धाहु २१५, १६ ।
 चतुर्धुज २१५, १६।२३२, ८ ।
 चतुर्धुल २०७, ३२ ।
 चतुर्धुग= (सत्यादि),
 चतुर्वर्ग ७८, २५ ।
 चतुर्विंश ८६, ७ ।
 चतुर्विंशत् ७६, ३६ ।

चतुर्विंशति ७६, ३६।७३, ३० ।
 चतुर्विंशतितम ८६, ८ ।
 चतुर्विंशतम ८६, ७ ।
 चतुर्व्यूह २१५, ५३ ।
 चतुश्चक १३०, २३ ।
 चतुश्चतुष्टय १२६, २४ ।
 चतुश्चत्वारिंश ७३, ४० ।
 ८६, ३६ ।
 चतुश्चत्वारिंशत् ८१, ४२ ।
 चतुश्चत्वारिंशतम ८६, ४० ।
 चतुश्चत्वारिंशत् ८८, २४ ।
 चतुष्क ७४, ४१ ।
 चतुष्कृति ७८, २५ ।
 चतुष्कृत्व ८६, ८ ।
 चतुष्केन्द्र १२६, २३ ।
 चतुष्कोश ६८, ३०।६७, ७ ।
 चतुष्टय १२६, २४ ।
 चतुष्टय १०, ५५ । २८, ३३ । १३५, १ ।
 चतुष्पाणि २१५, १६ ।
 चतुष्पाद १०, ५६।२८, ३३ ।
 चतुष्पाद २८, ३३ ।
 चतुस्त्रिंश ८६, २३ ।
 चतुस्त्रिंशत् ७३, ३४ ।
 ८०, ४६ ।
 चतुस्त्रिंशति ८०, ४६ ।
 चतुस्त्रिंशतितम ८०, ५० ।
 चतुस्त्रिंशतम ८६, २३ ।
 चत्वारिंश ८६, ३२ ।
 चत्वारिंशत् ७३, ३८ ।
 ७३, ३६ ।
 चत्वारिंशतम ८६, ३२ ।
 चः ३८, २८ ।
 चन्द ३८, ३१ ।
 चन्दिर ३८, ४३। २३६, ३४ ।
 चन्दिल २२७, ४३ ।
 चन्द्र ३, ११ । ४, ३५ ।
 २८, ५४ । ३१, ५१ ।
 ३८, ३१ । ५७, ४ ।
 ५७, ६। ५७, १२ ।
 ११६, ४ । १६६, २५ ।

चन्द्रक ७४, १८ ।
 चन्द्रकर्ण १०३, ३७ ।
 चन्द्रकला ७८, २५ ।
 चन्द्रकान्ता २६७, ३७ ।
 चन्द्रकिन् २३३, २३ ।
 चन्द्रगृहिणी २६७, ३७ ।
 चन्द्रगोलिका ४२, १० ।
 चन्द्रग्रह= (चन्द्रग्रहणम्),
 चन्द्रग्रहण ११५, ४१ ।
 चन्द्रग्रहणव्येष्टकलेखन
 ११८, १२ ।
 चन्द्रग्रहणभूमी ११८, १२ ।
 चन्द्रचार= (चन्द्रभ्रमणम्)
 चन्द्रज
 चन्द्रजनक २१८, १४ ।
 चन्द्रजनि ४५, ५४ ।
 चन्द्रजन्मन् ४५, ५४ ।
 चन्द्रन्तुद ५३, ५८ ।
 चन्द्रद्वार ३, ५४ ।
 चन्द्रदिकचार २३४, ४७ ।
 चन्द्रदिङ्निवास २३४, ४७ ।
 चन्द्रन्दुत ५३, ५८ ।
 चन्द्रद्वेष ११६, १ ।
 चन्द्रद्वैवत्य ५, ६१ ।
 चन्द्रनामन् ७४, १८ ।
 चन्द्रपात ५३, ५८ ।
 चन्द्रपुरी ४२, ५६ ।
 चन्द्रपुत्र ४५, ५४ ।
 चन्द्रप्रस्थ २५४, ६ ।
 चन्द्रप्रणयिनी २६७, ३७ ।
 चन्द्रप्रभ २०६, १५ ।
 चन्द्रप्रभा ४२, १० ।
 चन्द्रप्रियतमा १३, २ ।
 चन्द्रेवारा ११५, २७ ।
 चन्द्रभ २५, ५२ ।
 चन्द्रभवन २५, ५४ ।
 चन्द्रभीष २२८, ५० ।
 चन्द्रभूमि २२८, ५१ ।
 चन्द्रमध्यम १०५, ३४ ।
 चन्द्रमध्यमगति १०० टि० ३
 चन्द्रमन्दश्रवस् १०३, ३७ ।
 चन्द्रमन्दश्रुति १०३, ३८ ।
 चन्द्रमदिन् ५३, ५८ ।

चन्द्रमस ५, ६१ । १३, २० ।
चन्द्रमसःसुत ४६, २५ ।
चन्द्रमातृ २, ४७ ।
चन्द्रमार्ग २६, ५४ ।
चन्द्रमुख २५५, १ ।
चन्द्रमूर्ति २२८, ३५ ।
चन्द्रमौलि २२७, ४४ ।
चन्द्रमणी १३, २ ।
चन्द्ररामीश १३०, ४१ ।
चन्द्रमार्ग ५४, १ ।
चन्द्रलोह २२८, ५१ ।
चन्द्रवधू १३, २ ।
चन्द्रवपुस् २२८, ५१ ।
चन्द्रवल्लभा २६७, ३७ ।
चन्द्रविशेष ११४, २७ ।
चन्द्रविवर्द्धपक्ष १३, ५७ ।
चन्द्रशर ११५, २७ ।
चन्द्रशिखा २६७, १७ ।
चन्द्रशुद्धि १३१, ४२ ।
चन्द्रशङ्कोन्नति ११६, ८ ।
चन्द्रशेखर ६, ७ ।
२२७, ४४ ।
चन्द्रशष्ठी २१, ६० ।
चन्द्रसचिव २२०, १४ ।
चन्द्रसुत ५५, ५४ ।
चन्द्रस्त्री १३, २ ।
चन्द्रहास २२८, ५२ ।
चन्द्रालय=(वितानम्)
४२, ११ ।
चन्द्रावली=(गोपीविशेषः)
चन्द्रिका ४२, ११ । ४३, २ ।
चन्द्रिकापापिन् ४२, ४३ ।
चन्द्रिकाप्रिय ४२, ४३ ।
चन्द्रिकाम्बुज=(सितोत्प-
लम्)
चन्द्रिकाशन ४२, ४३ ।
चन्द्रोदय=(चन्द्रप्रकाशः)
चपल २८, ११ ।
१०१, ३ । २४४, ३१ ।
चपलकेन्द्र १०१, २८ ।
चपला २३८, ४३ ।
चपलोदय २८, ११ ।

चम्पा=कर्णपत्नी, कर्णराज
धानी वा) २३८, ४३ ।
चम्पाधिप ३५, १६ ।
चम्पाशष्ठी २३, ३६ ।
चम्पला २४३, ५० ।
चम्पु=(काव्यविशेषः),
२१३, ४० ।
चय ६७, ३१ । ६८, १ ।
१२६, ११ । २४६, ६ ।
चयन=(रचनाविशेषः)
(‘चुनना’ इतिभाषा),
चर ६, ५२ । २८, ५ ।
२८, ११ ।
चरक
चरकरा १०, ४६ ।
चरकारक १२७, ४२ ।
चरचलभ ६, ८ ।
चरज्या १०४, ८ ।
चरणा ८६, २५ । १२५, २१ ।
२१३, ४४ ।
चरणानामन् ७४, २६ ।
चरणोन ८६, १४ ।
चरत् १६७, ४० ।
‘चरतः’ १८०, ४८ ।
चरति १८०, ४८ ।
चरदल १०५, १७ ।
चरदलज्या
चरदशा १४४, १५ ।
‘चरफन’ १८०, ४८ ।
चरभ २८, ११ ।
चरभित १०५, १८ ।
१२४, २१ ।
चरम १०५, १६ ।
चरमाद्रि २०४, २६ ।
चरसाध्रवच्छिन्नदिश
२३४, ३ ।
चरराशि २८, ११ ।
चरवायु २४५, ३७ ।
चरशकल १०५, १८ ।
चराद्ध १०५, १८ ।
चरान्तर ६८, २३ ।
चराशा २३३, ४६ ।
चरि २८, ३४ ।

चरिन्
चर २४१, २१ ।
‘चरेत्’ १८०, ४६ ।
चरेताम् १८०, ४६ ।
चरेयुः १८०, ४६ ।
चरोदय २८, १२ ।
चर्चा २३२, ४ । २५०,
२१ ।
चर्चास्
चर्चिका २३२, ४ ।
चर्मन् २२८, ४३ ।
चर्ममुण्डा २३२, ४ ।
चर्मिन् २३०, ३६ ।
चर्वणसाधनास्थि २१४,
१६ ।
चल २८, १२ । १०१,
३ । १०४, २४, १०५,
३ । २४४, ३१ ।
चलकण १०३, ८ ।
चलकेन्द्र १०१, ६२ ।
चलचञ्चु ४२, ४४ ।
चलत्
‘चलतः’ १८१, ५ ।
चलति १८१, ५ ।
चलतुङ्ग १०२, १ ।
चलन १०५, ३ । २१३,
४५ ।
चलन्ति १८१, ५ ।
चलफन १०४, २८ ।
चलभग १०५-५ ।
चललव १०५, ५ ।
चला २३८, ४३ ।
चलाङ्क १०४, २१ ।
१०४, २४ ।
चलांश १०५, ५ ।
चलांशक १०५, ५ ।
चलित
चलितव्य
चलित्वा
‘चलेत्’ १८१, ६ ।
चलेताम् १८१, ६ ।
चलेयुः १८१, ६ ।
चलोच्च १०२, २१ ।

चलोदय २८, १२ ।
चल्य
चवर्ग १३५, २६ ।
चवक—(सुरापानपात्रम्),
चवा ११, ४६ ।
‘चण्टाम्’ १८४, ३६ ।
चण्टे १८४, २८ ।
‘चा’ ५, १७ ।
चाक्षुष १७, ६१ ।
चाणूर—(कंसानुचरः),
२१६, २८ ।
चाणूरसूदन २१६, २१ ।
२६६, १६ ।
चाण्डकरि ५२, २५ ।
चाण्डालिका २०६, ३ ।
चाण्डाशिव ५२, २५ ।
चातुर्मास्य २०१, ३३ ।
२०६, ५२ ।
चातुर्मास्ययज्ञ ३०१, ३३ ।
चातुर्मास्यारम्भ २१, २६ ।
चान्द्र ५, ६१ । २५, ५१ ।
६८, ११ । २१२, ११ ।
चान्द्रदिन १२, १० । १२,
१३ ।
चान्द्रमस ५, ६२ । ४५, ५५ ।
चान्द्रमसायन ४६, २६,
२६७, २ ।
चान्द्रमसायिनि ४६, २६ ।
चान्द्रमास १४, १३ ।
चान्द्रवर्ष १६, ३८ । १६,
४५ ।
चान्द्रिभ २७, २८ ।
चान्द्री २, ४७ ।
चाप २६, ४१ । ११२,
१२ । १३०, २० ।
चापचर २६, ४६ ।
चापमृत् २६, ४५ ।
चापिन् २६, ४१ ।
चामर १३०, ७ ।
चामरिन् ३८, १२ ।
चामीकर २०३, ३५ ।
चामुण्डा २३०, २२ ।
२३२, ४ । २३२, ४१ ।

चाभ्येय २०३, ३५ ।
 चाभ्येयक २०३, ३५ ।
 चारिन् १६१, १० ।
 चारु ३०, १३ । २५५,
 १६ ।
 चारुचरण
 चारुधारा २३७, २२ ।
 चारुनेत्रा २०५, ७ ।
 चारुल २०३, ३६ ।
 चारुवावा २३७ २२ ।
 चारुरूप २०३, ३६-३७ ।
 चारुवर्द्धना २०५, १८ ।
 चारुवायु २४५, ३८
 चार्वी १२२, ४५ ।
 चाष २२२, २६ ।
 चिकमङ्गसूर ८६, २०
 चिकित्सक १६८, ४० ।
 चिकुर २२३, ३८ ।
 चिबिलद ३८, ४३ ।
 चिञ्चिलिक २४५, ३२ ।
 चित्
 चिता=(मृतचित्तिः)
 चितानि २४०, ४० ।
 चिति १२६, ११।२४६, ६ ।
 चित्त १२२, १३ । २२१,
 १३ ।
 चित्तज १२३, ३४ ।
 चित्तप्रसन्नता ३१, ३८ ।
 चित्तसमुन्नति
 चित्तामय २७, ७ ।
 चित्तोक्ति २५७, ४४ ।
 चित्तोत्थ १२२, ३५
 चित्तोन्मादकरी २३०,
 १७ ।
 चित्र ६, ६२ । ५१, ३५ ।
 चित्रकाय २६, ६ । २३१,
 ४४ ।
 चित्रगुप्त २४१, ३२ ।
 २४१, ४६ ।
 चित्रपङ्कज २३३, २३
 चित्रपङ्ख २२०, ४१ ।
 चित्रभानु १६, ५६ । ३२,
 ५४ । ३३६, १०

चित्ररथ ३२, ५४ । २४७,
 ८ ।
 चित्ररथपुत्री ५३, ३६ ।
 चित्रल ५१, ३५ ।
 चित्रवसन ५०, २३ ।
 चित्रवासस ५०, ८ ।
 चित्रशिल्प २३७, १६ ।
 चित्रशिल्पिण्डन् ४६, ५१ ।
 चित्रशिल्पिण्डज ४८, १६
 चित्रशिल्पिण्डसूनप्रसून ४८,
 ५६
 चित्रशिल्पिण्डसूनु ४८, ४२
 चित्रा ४, १ । ४, २३ ।
 ६, ६२ । ६, १६, २०८
 ५३ । २०६, ३०, २०६,
 ५४ ।
 चित्राटीर ३६, १७ ।
 चित्राम्बर ५०१ ८ ।
 चित्राचिष् ३२ २० ।
 चित्तन २५०, २२ ।
 चित्तनीय २५०, ३१ ।
 चित्तयित्वा २५० ३६ ।
 चित्तामणि २०७, ३२ ।
 चित्ति ३५०, २६ ।
 चित्तितव्य २५०, ३१ ।
 चित्त्य २५०, ३२ ।
 चित्त्यमान २५०, ३७ ।
 चिरजीविन् २०७, ३२ ।
 चिरघटी २०५, २१ ।
 चिरन्तन २०७, ३१ ।
 २१२, ४६ । २५६, ४,
 चिराद् १७८, ३६, ३८१,
 ४५
 चिरामुष् १६७, ३८ ।
 चिरि २३६, १० ।
 चिलमीलिका २३८, ४४ ।
 चिलिमिली २३८, ४४ ।
 चित्त २१७, २५ ।
 चित्तिपुच्छ १३०, २१ ।
 'चौ' ५, १८ ।
 चीर ३७, ५६ ।
 चीवर ३७, ३५ ।
 चुक=(ग्रन्तः),

चुत=(गुह्यदारम्)
 चुति
 चुप्प=(मन्दगमनकर्ता)
 चुम्बन=(मुखसंयोग),
 'चू' ४, ४६ ।
 चूचुक=(कुचाग्रम्),
 चूडा १३४ १७।३८, ३१ ।
 चूडाकरणा १३४, १७ ।
 चूडाकर्मन् १३३, ३६।१३४,
 १७ ।
 चूडाकृत्य १३४, १७ ।
 चूडाक्रिया १३४, १८ ।
 चूडिन् ५४, ५५ ।
 चुत २२०, ४२ ।
 'चै' ४, ४६ ।
 चेतन २००, २६।२००, ३५।
 चेतना ११२, ५१ ।
 चेतस् ११२, १३ ।
 चेतोगद २७, ७ ।
 चेतोजम्मन् १२३, ४२ ।
 चेतोभव २२०, १४ ।
 चेल ३७, ५६ । २५४, ३६ ।
 चेष्टा १२६, ३८ ।
 चेष्टागुणक १४३, १६ ।
 चेष्टाबल १४२, ३४ ।
 चेष्टारहिम् १४३, १३ ।
 चैत्य १३८, ३१ ।
 चैत्र १४, १४ । १४, १६।
 २०४, ६ ।
 चैत्रपूर्णिमा २०, ४८ ।
 चैत्रपूर्वज १४, ५३ ।
 चैत्ररथ १६८, २६।२४५,
 ५१ ।
 चैत्रसख २२०, १४ । २६७,
 ५५ ।
 चैत्रानुज १४, २३ ।
 चैत्रावरज १४, २३ ।
 चैत्रावली २०, ५८ ।
 चैत्रिक १४, १६ ।
 चैत्री २०, ४६ ।
 चेद्यपुरी १००, ७ ।
 'चो' ४, ४६ ।
 चोर ३७, ३७ ।

चोरह ३७, ३७ ।
 'चोरयतः' १६६, २२ ।
 चोरयति १६६, २२ ।
 'चोरयते' १६६, २५
 चोरयन्ति १६६, २२ ।
 चोरयन्ते १६६, २५ ।
 चोरयेत् १६६, २३।१६६,
 २६ ।
 चोरयेत १६६, २६ ।
 चोरयेताम् १६६, २३ ।
 चोरयेते १६६, २५ ।
 चोरयेयाताम् १६६, २६ ।
 चोरयेयुः १६६, २३ ।
 'चोरयेरन्' १६६, २६ ।
 चोरस्थान १२३, १६ ।
 चोष्य २०१, ११ ।
 चोक्ष २५५, १६ ।
 चौर ३७, ३७ ।
 चोल १३४, १८ ।
 चोलकर्मन् १३४, १८ ।
 च्युत १४२, ७ । १६५, १३ ।
 च्युति १२१, १८ । १३६,
 ५६ ।
 च्युतिकेन्द्र १०१, १०५ ।
 ३४, ५६ ।
 च्युतिफल १०६, ११ ।

छ—

'छ' ५, ३ ।
 छद्मल २५५, ३२ ।
 छग २५, ३३ ।
 छगण २४०, २६ ।
 छगल २५, ३५ ।
 छगलक २५, ३६ ।
 छत्र ६, ४६ । १३०, २५ ।
 छद २२२, ३४ ।
 छदन २२२, ३४ ।
 छन्दस् (स्) २११, २३ ।
 २१३, १८ ।
 छन्दोवती २११, ३६ ।
 छन् ११३, ७ ।
 छन्नाग्नि ११७, ४५ ।
 छन्नाशाग्नि ११७, ४६ ।

छवि ३६, २३।२२८, ४३।	छायाभव ५२, २६।	जगत्कर्तुं=(ब्रह्मा),	जटावत् २२७, ४५।
छाग २५, ३३।	छायाम् ५२, ८।	जगत्क्षय १८, ७।	जटिन् २२७, ४५।
छागण २४०, २६।	छायाभूत् ३८, ४४।२६२,	जगत्पति=(परमेश्वरः),	जठर १२२, ५१।
छागपाद् ८, २३।	१५।	जगत्प्रदीप ३३, ४७।	जड ४२, २५।२१०, ३६।
कागश २३६, १०।	छायामार्ग १६६, २८।	जगत्प्रभु २०६, ७।	जडच्छवि ३६, १८।
छागवाहन २३६, १।	छायामृगधर ४१, २०।	जगत्प्राण २४४, ३२।	जडद्युति ३६, १८।
छागिका २४१, २७।	छायालक्षण ४०, २५।	जगत्साक्षिन् ३२, ५६।	जडमयूख ४०, २५।
छागी २४१, २७।	छायालाञ्छन ४०, २५।	२६१।२७।	जडमयूखसुत ४६, ४२।
छागकपाद् (द्) ८, २३।	छायामुत ५२, २६।	जगत्साक्षिस्तति ५३, १८।	जडरश्मि ३६, १८।
छात्र ५१, ३७।	छायामुत ५२, २७।	जगत्सू ३२, २०।	जडरोचिस् ३६, १८।
छात्रालय ५१, ३७।	छायेय ५२, ८।	जगदम्बा=(पार्वती),	जडांशु ३८, ४४।
छादक ११५, ४४।	छायेय ३२, २०।	जगदीप ३२, ५६।२६२,	जडांशुजन्मन् ४६, ८।
छादन ३७, २७।	छिन्ना २५७, २८।	४६।	जडांशुभव ४६, ८।
छादनी २२८, ४३।	छित्वा ६३, ८।	जगद्वल २४४, ३२।	जडांशुसूत ४६, ८।
छादयतः १७४, २४।	छिद् (द्) ६४, १६।	जगद्योनि २२७, ४४।	जडाभीशु ३६, १६।
छादयति १७४, २४।	छिदिर २३६, ११।	जगद्वहा ४५, ६।	जडोत्प ३८, ४४।
छादयति १७४, २४।	छिद्र ६१, २५।२२३, २६।	जगन्नाथ २१५, १६।	जटुम २५, ४५।
छादयेत् १७४, २५।	छिन्नरावणमस्तकनाम	जगन्नेत्र ३२, ५६।२६१,	जन=(लोकः) १७६,
छादयेताम् १७४, २५।	७७, १।	४६।	३६।
छादयेयुः १७४, २५।	छुरण्ड २२२, ११।	जगल्लग्न २५, १३।	जनक ६, ३६।१२४,
छाद्य ११५, ४३।	छुरिकाबन्ध १३६, ५४।	‘जगति’ १८५, ३६।	५०।२६७, ५।
छाया ३५, २५।१०५, ६।	छुरिकाबन्धन १३६, ५५।	जगति १८५, ३६।	जनता=(जनसमूहः),
३५, ३२।५३, ३३।	छेक २५५, ३२।	जगीतः १८५, ३६।	जनन २००, २२।
छायाङ्क ३८, ४३।२६२,	छेकाल २५५, ३२।	जगुः १८५, ४०।	जननकारक २२४, ५३।
१५।	छेकिल २५५, ३२।	जगौ १८५, ४०।	जननकील २२४, ५३।
छायाङ्कतनय ४६, २६।	छेद ६४, १६।	जगिध २००, ५३।	जननद २२४, ५३।
छायाकर्ण १०३, १७।	छेदन ६४, १६।	जघन १२५, ६।	जननपत्री १३४, ४४।
छायाकुमार ५२, ४६।	छेदसाम्य ६४, ११।	जघन्य १२५, ११।	जननवत् २००, ३०।
छायाज २७, ३१।५२, ७।	छेद्यक ११७, १०।	जघन्यज २१७, २१।	जननि २२५, २।
छायाजनि ५२, २५।	छोरण ६२, १६।	जघन्यभः=जघन्याख्यषण्ण-	जननी १२२, ३०।२२५, २।
छायाजानि ३२, ५४।	ज—	क्षत्राणि),	जनपद=(देशः),
छायात्यज ५२, २६।	ज २१६, २२।	जङ्गल २५२, ५६।	‘जनयतः’ १७६, ५७।
छायाधर २६२, १५।	जकुट ७४, २६।	जघा २८, ३।	जनयति १७६, ५७।
छायाधिनाथ ३३, ४६।	जक्षण २००, ५४।	जटा ७, ३३।६७, ३१।	२२६, ६।
छायाधिपाल ३३, ४६।	जगच्चक्षुस् ३२, ५५।	२२६, ६।	जटाजूट २३०, १२।
छायानाथ ३२, ५५।	जगज्जन्मज ५२, ४६।	जटाकाट २२७, ४४।	जटाटीन २२७, ४५।
छायानायक ३३, ४६।	जगत् २२६, ३६।	जटाटीर २२७, ४५।	जटाधर २०७, ३३।
छायापति ३२, ५५।	‘जगति’ १८५, ३६।	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।
छायापथ ३२, ५४।१६६,	जगती ४५, ७७, २१।	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।
२८।	२११, २८।	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।
छायापिदु (प्लु) ३६, १७।	जगतीधर=(पर्वतः),	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।
छायापुत्र ५२, २६।	जगतीनन्दन ४४, २८।	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।
छायाभूत् ३२, ५५।	‘जगत्’ १८५, ४०।	जटाधर २०७, ३३।	जटाधर २०७, ३३।

जनि २०५, ७ । २२५,
२ ।
जनिता=(उत्पादितः),
२००, २२ ।
जनितु १२५, ५१ । २२४,
५३ ।
जनित्र २२४, ५३ ।
जनित्री १२२, ३० ।
जनित्व=(पिता),
जनित्वा=(माता),
जनिता=(जन्मवान्),
२००, ३० ।
जनी २०५, ८ । २२४, २ ।
जनुष्मत् २००, ३० ।
जनुष २००, २३ ।
जनु २००, २३ ।
जन्तु १३७, ५६ । २००,
३० ।
जन्म १३५, ७ । २००,
२३ ।
जन्मकील २१५, ५३ ।
जन्मतिथि १३७, ३४ ।
जन्मद=(पिता), २२४,
५४ ।
जन्मदा=(माता),
जन्मन् ६, ३५ । १४४,
४४ । २२१, १८ ।
जन्मनक्षत्र १३७, ३४ ।
जन्मपत्र १३४, ४४ ।
जन्मपत्रिका १३४, ४४ ।
जन्मपत्री १३४, ४४ ।
जन्मम १४४, ४४ ।
जन्मभनाथ १४४, ४६ ।
जन्ममास १३७, ३३ ।
१४०, २५ ।
जन्मराशि १४४, ४४ ।
जन्मराशिनाथ १४४, ४६
जन्मर्क्ष १४४, ४५ ।
जन्मर्क्षस्वामिन् १४४, ४७ ।
जन्मरानेश १३०, ३८ ।
जन्मवत्=(जनिमत्),
२००, ३१ ।
जन्मवार=(रव्यादिः),

जन्मान्तर=(परलोकः),
जन्माष्टमी=(श्रीकृष्ण-
जन्मतिथिः),
जन्मिन् २००, ३१ ।
जन्य १२३, ५८ । २००,
२४ ।
जन्या २२४, ५४ ।
जन्त्यु २००, २४ । २०७,
३३ ।
जप=(नियमविशेष) ।
जमन २००, ५४ ।
जम्पती १४०, ४ ।
जम्बाल=(शैवालः),
जम्बालनीड २४, ५५ ।
जम्बालिनी २४३, ५१ ।
जम्बुक २४३, २६ ।
जम्बूक २४३, २६ ।
जम्भ=(द्वैत्यविशेषः)
२१४, १६ ।
जम्भोदिन् २६६, ३६ ।
जम्भरिपु २६६, ३६ ।
जम्भारि २६६, ३७ ।
जम्भारिगुह ४७, ५१ ।
जय १७, १ । ११२, २४४ ।
'जयतः' १६३, २३ ।
जयति १६३, २३ ।
जयदत्त २३७, २७ ।
जयनी=(इन्द्रमुता),
जयन्त ३८, ४४ । २२७,
४५ ।
जयन्ताग्रज २२४, ३० ।
'जयन्ति' १६३, २३ ।
जयन्ती २३१, ६ । २३३,
१८ ।
जयपुर ६६, २३ ।
जयवाहिनी २३७, २३ ।
जया ३, १३ । २३१, ६ ।
२३१, ३६ ।
जयातिथि ३, २० ।
जयाद्वादशी २२, २१ ।
'जयेत्' १६३, २३ ।
जयेताम् १६३, २३ ।
जयेयुः १६३, २३ ।

जयैकादशी २४, १८ ।
जरण ३८, ४५ ।
जरन्त २४२, २ ।
जराभीत २२०, १५ ।
जराभीह २२०, १५ ।
जरायु १४०, १६ ।
जरासिन्ध=(असुरविशेषः)
२१६, ३१ ।
जरासिन्धजामातृ २२६,
४७ ।
जरासिन्धारि २६६, १६ ।
जरा ३८, ३२ । १३७, ५६ ।
जल ७, ४३ । १२, ५७ ।
४४ । १२२, १४ ।
जलकरङ्क २३८, १६ ।
जलकाक्ष २३२, २४ ।
जलकाक्षिन् २३२, २४ ।
जलकान्त २३२, २४ ।
जलकान्तार २४३, २६ ।
२४४, ३२ ।
जलगोलमूर्ति ४१, २१ ।
जलचर २७, १५ । २८,
३७ । २४४, ८ ।
जलचौर ३२, ५७ ।
जलज २८, १६ । २८,
३८ । ३६, ३६ ।
जलजन्तु २४३, ४२ ।
जलजन्मन् ३६, ३६ ।
जलजराशि २८, २७ ।
जलजाक्षी २६, २२ ।
१२३, ४२ ।
जलजिनी ३६, ४८ ।
जलजिनीपति २६१, १६ ।
जलजिनीबन्धु ३४, १६ ।
जलजिनीश ३३, ४७ ।
जलतट=(जलकूल),
जलतस्कर ३३, ४७ ।
जलद २१८, १४ । २३८,
१६ ।
जलदा २३८, ४४ ।
जलदागमिन्=(वर्षाकालः)
जलदूषण २४४, ३३ ।
जलधर २३८, १६ ।

जलधरमाला=(मेष-
पङ्क्तिः),
जलधरमालाकाल १५, ४१ ।
जलधिः ७३, ३ । ७३,
१५ । २१८, १४ ।
जलधिगा २४३, ५१ ।
जलधिजा २१७, ११ ।
जलधिजाता २१७, ११ ।
जलनिधि २१८, १४ ।
२७०, ५२ ।
जलनिधितनय ४१, ४३ ।
ललनिधिभू ४०, २६ ।
जलप २१८, १४ ।
जलपनि २४३, २६ ।
जलपात २१४, ५३ ।
जलपालिका २३८, ४४ ।
जलपिप्पक २४४, ८ ।
जलपिप्पक २४४, ८ ।
जलपीथ २१७, ३६ ।
जलभूषण २४३, २६ ।
जलभूत् २३८, २० ।
जलमण्डल ४०, २६ ।
जलमसि २३८, २० ।
जलमार्ग १३१, १८ ।
जलमुच २३८, २० ।
जलमूर्ति २२८, ३२ ।
जलराशि २८, ३८ ।
२१८, १५ ।
जलरुण्ड २३३, ३६ ।
जलरुह ३६, ३६ ।
जलरुह ३६, ३७ ।
जललोहित २४२, २१ ।
जलवालिता २३८, ४५ ।
जलवाह २३८, २० ।
जलशायिन् २१५, २० ।
जलशाला १३७, ४३ ।
जलसमुद्र २१८, ३८ ।
जलसुकर २४३, ३७ ।
जलहत=(जलनिहत),
जलाकाक्ष २३२, २४ ।
जलाकाक्षिन् २३२, २५ ।
जलाधिदैवत २४३, २७ ।
जलाण्व १५, ४१ ।

जलेन्द्र २१८, १५ ।
जलेन्धन २४०, ३२ ।
जलेश ८, ६ ।
जलेश्वर २१५, ५३ ।
२४४, ८ ।
जलेश्वर २४३, २७ ।
जल्पन २४६, २६ ।
जल्पनीय २४६, ३१ ।
जल्पित २०८, ४६ ।
जल्पितव्य २४६, ३१ ।
जल्पित्वा २४६, ४० ।
जल्प्य २४६, ३२ ।
जल्प्यमान २४६, ४५ ।
जव १००, २२ ।
१०८, ८ ।
जवन ३८, १२ ।
२००, ५४ । २४४, ३३ ।
जविन् ३८, १२ ।
जवीयस् २२८, ५२ ।
जस्त २२४, ७ ।
जह ११, ४ ।
'जहति' १७१, ५ ।
जहतु १७१, ७ ।
जहाति १७१, ५ ।
जहानु १७१, ६ ।
जहानि १७१, १० ।
जहाम १७१, १० ।
जहाव १७१, १० ।
जहाहि १७१, ८ ।
जहित १७१, ६ ।
जहितः १७१, ५ ।
जहितम् १७१, ६ ।
जहितात् १७१, ६ ।
जहितात् १७१, ७ ।
जहिताम् १७१, ७ ।
जहिहि १७१, ८ ।
जहीत २७१, १० ।
जहीतः १७१, ५ ।
जहीतम् १७१, ६ ।
जहीतात् १७१, ६ ।
जहीताम् १७१, ७ ।
जहीहि १७१, ८ ।

जह्नु = (राजर्षिविशेषः)
२१५, २० ।
जह्नु कन्या २२६, १७ ।
जह्नु तनया २२६, १७ ।
२६६, ३१ ।
जह्नु प्रजा २२६, १७ ।
जह्नु सुता २२६, १७ ।
२६८, २८ ।
'जह्यात्' १७१, ११ ।
जह्याताम् १७१, ११ ।
जह्युः १७१, ११ ।
'जा' ५, १३ ।
जागरीकृत २२, ५३ ।
'जागति' १६५, ४१ ।
जागृतः २६५, ४१ ।
जागृयात् १६५, ४४ ।
जागृयाताम् १६५, ४४ ।
जागृयुः १६५, ४४ ।
जागृति २३६, ११ ।
जाग्रत् १२६, ३० ।
'जाग्रति' १६५, ४१ ।
जाग्रदाद्य १२६, १६ ।
जाङ्गलीय १२१, ६ ।
जात ६७, ३१ । १८०, ४५ ।
जातक २००, २४ ।
जातकज्ञ २५६, १६ ।
जातककोविद २५६, २६ ।
जातकर्मक्रिया १३३, ५६ ।
जातकर्मन् १३३, ३७ ।
१३३, ५६ ।
जातकागमदर्शन २५६, २८ ।
जातकार्ष्णिनियाममुख्य
२५६, ३० ।
जातकृत्य १३३, ५७ ।
जातक्रिया १३३, ५७ ।
जातजन्मन् २००, ३१ ।
जातकृष २०३, ३६ ।
जातवेदस् २३६, ११ ।
जातसन्ताना १४०, २८ ।
जातकायुष् १४१, ४८ ।
जाति ७६, ३३ ।
२००, २४ ।
जातिद्वितय ८१, ४४ ।

जातियुग ८१, ४४ ।
जातु १६, ४८ ।
जातुधान २४२, २१ ।
जातुधानक २४२, २१ ।
जातुकार ३६, ५५ ।
जात्य २४४, ४४ ।
जात्यन्ध = (जन्मान्धः)
'जानन्ति' १८८, ५५ ।
जानाति १८८, ५५ ।
जानामि १८८, ५७ ।
जानासि १८८, ५६ ।
जानि ३५, १ । २२५, ३ ।
'जानीतः' १८८, ५५ ।
जानीय १८८, ५६ ।
जानीयः १८८, ५६ ।
जानीम १८८, ५७ ।
जानीयात् १८८, ५६ ।
जानीयाताम् १८८, ५६ ।
जानीयुः १८८, ५६ ।
जानीवः १८८, ५७ ।
जानु २८, ३ । १२४, ४४ ।
जामदग्नये १२६, ४४ ।
जामदग्न्य = (परशुरामः)
जामदग्नयेद्वादशी २१, ६ ।
जामातृ ३५, १ ।
जामि २२५, ४५-४७ ।
जामित्र १२३, ३५ ।
१३७, १६ ।
जाम्बव २०३, ३६ ।
जाम्बवती २२५, १२ ।
जाम्बवि २३८, ३ ।
जाम्बुनद २०३, २७ ।
जायमान २००, ३२ ।
'जायते' १७६, ४८ ।
जायन्ते १७६, ४८ ।
जाया १२१, ११ ।
२०८, ११ ।
जायापती १४०, ४ ।
'जायेत' १७६, ४८ ।
जायेते १७६, ४८ ।
जायेयातास् १७६, ४६ ।
जायेरन् १७६, ४६ ।
जारवायु २४५, ४३ ।

जारी २३१, ६ ।
जाल ६७, ३१ ।
जालक ६७, ३१ ।
जालन्दर ६६, २४ ।
जालन्धर ६६, २४ ।
जालपाद् २१४, ५३ ।
जालपादक २१४, ५३ ।
जाल्ही = (गङ्गा) २२६,
१८ । २६८, २८ ।
जाल्हीपथ ८४ ३१ ।
जिगांसु २०१, १० ।
जिघांसु २०१, १० ।
जिघांसु १२३, १४ ।
जितमत्यु २१५, ५३ ।
जितव ३८, १२ ।
जितम् २५, ४५ ।
जित्य २५, ४४।२७१, ४२ ।
जिन ७, ६० । २०६, ७ ।
जिनद्वय ८२, २ ।
जितननामन् ८०, १ ।
जिनयुज् ८२, ३ ।
जिनसदसम् १३७, ३१ ।
जिनांशजीवा १०४, ६ ।
जिनेश्वर २०६, ७ ।
जिघ्या २३६, ३६ ।
जिहानक १८, ७ ।
जिह्वा ४३, २८।२२३, ३६ ।
जिह्वा ४३, ४७ । २२३,
३६ ।
जिह्व २१४, २० ।
जिह्वा २१४, २०।२१६, २२ ।
'जी' ५, १३ ।
जीमूत २०३, ५५।२०६,
२५ ।
जीमूतबाह्न २४७, ४ ।
जीमूतवाहिन २४१, ७ ।
जीर्ण १३७, ५६ ।
जीव ४, ३६ । ६, २४ ।
१७, २२ । १४४, १८ ।
जीवक ४२, ४४ ।
जीवगृह १२१, २६ ।
जीवजीव ४२, ४४ ।
जीवञ्जीव ४२, ४५ ।

‘स्रोतः’ १६२, ४२ ।
 जीवति १६२, ४२ ।
 जीवन १२४, ५१ । १२१७,
 ४० ।
 जीवनावस २४३, २७ ।
 जीवनी २२४, १८ ।
 जीवनीय १२२, ३६ । १२१७,
 ४० ।
 ‘जीवन्ति’ १६२, ४२ ।
 जीवमन्दिर=(शरीरम्),
 जीवलोक=(संसारम्),
 जीवसेक १३३, ४७ ।
 जीवस्थान=(मर्म),
 जीवा १०३, ३६ ।
 जीवाखण्ड १०३, ४४ ।
 जीवाग्रज ४६, ५२ ।
 जीवादल १०३, ४४ ।
 जीवाभित्त १०३, ४४ ।
 जीवायुष १४१, ५१ ।
 जीवायुरंश १४३, ४१ ।
 जीवायुर्भाग १४३, ४१ ।
 जीवायुर्लव १४३, ४२ ।
 जीवाद्धा १०३, ४४ ।
 जीवात्क २४७, ४१ ।
 जीवित १२४, ७ ।
 जीवितकाल १२४, २० ।
 १४०, ५० ।
 जीवितफल १२४, २० ।
 जीवितेश २४१, ३२ ।
 जुगुप्सत=२५४, २८ ।
 जुगुप्सा=निन्दा,
 जुतुम २५, ४५ ।
 जुष=(सेवन),
 जुषत्=(सेवमानः),
 जुषमाण=,
 जुष्ट=(उच्छिष्टम्),
 जुष्य=(सेव्यः),
 ‘जुहूतः’ १६६, १४ ।
 जुहुयात् १६६, १५ ।
 जुहुयाताम् १६६, १५ ।
 ‘जुहुयुः’ १६६, १५ ।
 जुहुराण ३६, १६ । २३६,
 १२ ।

जुह्वाराण ३६, १६ ।
 जुह्वार २३६, १२ ।
 जुह्वाल २३६, १२ ।
 ‘जुहति’ १६६, १४ ।
 ‘जुह्वति’ १६६, १४ ।
 ‘जू’ ५, १३ ।
 जूक २६, २८ । १२७१, ४३ ।
 जूरां द्वयः २०२, ४१ ।
 जृम्भा=(मुखविकाशो मुख-
 विदारणं वा),
 ‘जे’ ५, १३ ।
 जेमन २००, ५५ ।
 जैन ७, ६० ।
 जैनेन्द्र २१२, २० ।
 जैमिनि=(ऋषिविशेषः),
 १६८, ५६ ।
 जैमिनीयायुष १४१, ५८ ।
 जैव=(जीवसम्बन्धी, धनु-
 मीनश्च), ६, २४ । ७, ६० ।
 २७, २६ ।
 जैवार्ष १६, ५१ ।
 जैवातूक ३६, २० ।
 जैवातूकज ४६, ४२ ।
 जैवातूकजनय ४६, ४२ ।
 जैवातूकि ५५, ५६ ।
 जैष्ण्याव ७, २७ ।
 ‘जो’ ५, १३ ।
 जोटिङ्ग २२४, ४६ ।
 जोन्ता २०२, ४१ ।
 जोषा २०४, ५४ ।
 जोषित् २०४, ५४ ।
 जोषिता २०४, ५५ ।
 ज्ञ—
 ज्ञ ४२, ५४ । ४५, ४० ।
 ज्ञपित=(ज्ञप्तः),
 ज्ञप्त=,
 ज्ञपित १२२, ४५ ।
 ज्ञाच्छौ ५५, ५० ।
 ज्ञात २५०, १ ।
 ज्ञातम् २००, ४ ।
 ज्ञातसिद्धान्त २५६, ७ ।
 ज्ञाति १२२, १४ ।

ज्ञातिकारक १२६, ४६ ।
 ज्ञातिस्थान १२३, १६ ।
 ज्ञातुमहं २५०, ५ ।
 ज्ञातुमोय २५०, ५ ।
 ज्ञात्वा २५०, १० ।
 ज्ञान २५०, २६ ।
 ज्ञानकर्मन् २५०, ५ ।
 ज्ञानदोह २५६, ४ ।
 ज्ञानविषय २५०, ५ ।
 ज्ञानिन् २५६, १४ ।
 ज्ञानेन्द्रिय २१८, ५५ ।
 ज्ञापक=(गमको बोधको,
 निदर्शनं वा)
 ज्ञापन=(बोधनम्) (‘जना-
 धना’ इ. भा.),
 ज्ञापनीय २५०, १४ ।
 ‘ज्ञाप्यते’ १८८, ६० ।
 ज्ञापयति १८८, ६० ।
 ज्ञापयति १८८, ६० ।
 ज्ञापयते १८८, ६० ।
 ज्ञापयन्ते १८८, ६० ।
 ज्ञापयेते १८८, ६० ।
 ज्ञापित=सृजितं प्रबोधितं
 लक्षितं वा) २५०, १२ ।
 ज्ञापितव्य २५०, १४ ।
 ‘ज्ञायते’ १८८, ५६ ।
 ज्ञायन्ते १८६, ५६ ।
 ज्ञायेत १८८, ५६ ।
 ज्ञायेते १८८, ५६ ।
 ज्ञायेयाताम् १८८, ५६ ।
 ज्ञायेरन् १८८, ५६ ।
 ज्ञाकी ५५, ५० ।
 ज्ञाकौ ५५, ५० ।
 ज्ञाक्यार्थः ५५, ५८ ।
 ज्ञोक्त्यमान=(बोधयितु-
 मिष्टार्थः),
 जेन्दू ५५, ५१ ।
 जेय=(वेदितव्यः),
 २५०, ५ ।
 ज्यका १०३, ३६ ।
 ज्या ४५, ६ ।
 ज्याखण्ड १०४, १ ।
 ज्यादल १०४, १ ।

ज्यानेय १०३, ४४ ।
 ज्यामिस १०३, ४४ ।
 ज्यायस्=(अतिवृद्धः),
 ज्याशकल १०४, १ ।
 ज्यादं १०४, १ ।
 ज्येष्ठ १४, १५, १४, २५ ।
 २१४, ५३ ।
 ज्येष्ठाध्नी ७, २७ ।
 ज्येष्ठपूर्वज १४, २३ ।
 ज्येष्ठा ४, २ । ४, २६ ।
 ७, २८, ६, २१ ।
 २२५, ४८ ।
 ज्येष्ठानुज १४, २८ ।
 ज्येष्ठाभूलीय १४, २५ ।
 ज्येष्ठावरज १४, २८ ।
 ज्येष्ठाव्रत २२, १७ ।
 ज्येष्ठी २१, २३ ।
 ज्योग् ४७, ११ ।
 ज्योविद् २५६, १६ ।
 ज्योतिषश्च=(राशिचक्रम्)
 ज्योतिःपीथ ३२, ५७ ।
 ज्योतिश्शास्त्र=(त्रिकणा-
 त्कम्), २११, ४६ ।
 ज्योतिष=(वेदाङ्गविशेषः)
 ३२, ४ । ३६, २७ ।
 ज्योतिषिक २५६, १६ ।
 ज्योतिषी=(तारा)
 ज्योतिष्क=(चन्द्रार्कग्रहण
 क्षत्रताराः), १६६, २४ ।
 ज्योतिष्टोम=(यज्ञविशेषः)
 ज्योतिष्मत् ३२, ३१ ।
 २६१, ४७ ।
 ज्योतिष्मती ३३, १६ ।
 ४२, ८ ।
 ज्योतिसु=(नक्षत्रं प्रकाशो-
 ऽर्कोऽग्निर्वा), ३, ५४ ।
 २११, ४७ ।
 ज्योत्स्ना ४२, १२ ।
 ह्योत्स्नाप्रिय ४२, ४५ ।
 ज्योत्स्नी ४२, ८ ।
 ज्योत्स्नेषा ३८, ४५ ।
 ज्योतिष ३२, २१ ।
 ज्योतिषपण्डित २५६, २६

ज्योतिषिक २५६, १६।

ज्योत्स्न=(शुक्लपक्षः)

ज्योत्स्नी १३, १६।

ज्वर=(ज्वरितः),

'ज्वरितः' १६२, २३।

ज्वरति १६२, २३।

ज्वरन्ति १६२, २३।

ज्वरबहुनामन् ७५, २५।

ज्वरित्=(ज्वरी),

'ज्वरित्' (ज्वरयुक्तः),

ज्वरेत् १६२, २४।

ज्वरेताम् १६२, २४।

ज्वरेयुः १६२, २४।

ज्वरलन २३६, १३।

ज्वराला २३६, ४६।

ज्वरालाजिह्व २३६, १३।

झ—

'झ', ५, १७।

झ ४७, ११।

झञ्झा २४५, ३६।

झञ्झानिल २४५, ३६।

झञ्झावान २४५, ४०।

झटिति १०१, ४१।

झर्झरक १७, ४६।

झर्झर (युगविशेष),

झलका २३६, ४८।

झष २७, ६।

झषकेतन २२७, ११।

झषकेत् २२७, २०।

झषध्वज २२७, ११।

झषविशेषभुज् २७, २।

झाङ्क=(अनिरुद्धः),

भाण्ड २२७, ४६।

झिण्टिकान्त २२७, ४६।

झोटिङ्ग २२७, ४६।

ञ

'ञ', ५, १७।

ट

टङ्कक=(रजतमुद्रा),

('रूपया' इति भाषा)

टङ्ककशाला=(रजतमुद्रा-

गृहम्) ('टकशाला'

इ० भा०)

टवर्ग १३५, ३६।

'टा' ५, ६।

'टी' ५, ६।

'ट्ट' ५, ६।

'टै' ५, ७।

'टो' ५, ७।

टोङ्क ६६, २३।

ठ—

'ठ' ५, ८।

ड—

डक्करी २०६, ४।

'डा' ५, ५।

डिण्डीश २२७, ४७।

डिल्य २७१, ४५।

डिम्ब २७१, ४४।

डिम्भ १४०, ४२।

'डी' ५, ५।

'डू' ५, ५।

'डु' ५, ५।

'डो' ५, ५।

ढ

'ढ' ५, १२।

ण—

'ण' ५, ८।

त—

तंवा २००, ४७।

तक=(गोरसजम्),

तक्षक २२२, ४४।

तक्षन् ६, ६२।

तट=(तीरम्)

टटाक १६६, ४६।

टटित् २३८, ४५।

टटित्पति २३८, २१।

टटिनी २४३, ५१।

तडाक १६६, ४६।

तडाग १६६, ४६।

तडित् २३८, ४५।

तडित्वत् २३८, २१।

तण्डु २३०, ३४।

तत्=(हेतुः)

ततम=बहुपुम्ये एकनिर्धा-

रणम्) ३५३, २६।

ततर=(द्वयोर्मध्ये एक

निधारणम्),

ततस्=(तदनन्तरम्),

तति २५३, ६।

तत्काल=(तदात्वम् वर्त-

मान कालो वा) १८, २८।

तत्कालज ११५, ५।

तत्कालधी २५५, ३८।

तत्कालभव ११५, ५।

तत्कालमरण १४१, २०।

तत्कालमैत्री १२७, ५।

तत्क्षण=(सद्यः)

तत्क्षणमरण १४१, २१।

तत्त्व ८०, १।

तत्त्वयुग ८२, १४।

तथा=(साम्यम् तत्प्रका-

रेण वा),

तथाच=(पूर्वाक्तार्थदुही-

करणम्)

तथापि=

तथाहि=(निदर्शनम् प्रसिद्ध

मेवार्थो वा),

तथैव=(तद्वदेत्यर्थः),

तथ्य=(सत्यम्) ६१, २२।

तदा=(तस्मिन्काल इत्यर्थः)

१६, ४३।

तदात्व=(वर्तमानकालः)

१८, २८।

तदानीम्=(तदार्थः)

१६, ४३।

तद्वत्=(पूर्वाक्तवत्),

तनय ४५, ३३। १४०, ३६।

१२२, ५१।

तनया २०८, ४०।

२२०, ५।

तनु ४४, ५४। २०५, ८।

२१४, ४५। २२४, ७।

२५३, २२। २५३, ४०।

तनुज ४५, ३३।

तनुजनि १२२, ५६।

तनुजन्मन् १२२, ५६।

तनुजा २०८, ४१।

तनुजात १२३, १।

'तनुतः' १६६, ४।

तनुव १६५, ५६।

तनुयात् १६६, ६।

तनुयाताम् १६६, ६।

तनुयुः १६६, ६।

तनुप्रसूति १२३, १।

तनुभव १२३, १।

तनुभूत १२२, ५१।

तनुभूत् २००, ३२।

तनुस् २२४, ७।

तनु २२४, ७। १२२, १६।

तनुकृत ६१, २२।

तनुज ४५, ३३। १२२, ५१।

तनुजा २०८, ४१।

तनुत्य १२२, ३२।

तनुत्यन्त १२३, १।

तनुद्भव १२३, १।

तनूनपाद् २३६, १३।

तनुभव १२३, १।

तनुभू १२२, ५२।

तनूख १२२, ५२।

'तनूति' १६६, ४।

तनु १२२, ४५।

तनुम २०२, ३३।

तनुदा १३६, ४७।

२२६, ४।

तन्दि १३६, ४०।

२२६, ४।

तन्द्री १३६, ४०।

२०८, ५२। २२६, ४।

तन्वङ्गी २०५, ८।

तन्वन्ति १६६, ४।

तन्वते १६५, ५६।

तन्वाते १६५, ५६।

तन्वी २६, १२। २०५, ८।

तन्वीत १६६, २।

तन्वीयाताम् १६६, २।

तन्वीरन् १६६, २।

तप १५, ३८। २२३, २४।

२३६, ३६।

तपती ३५, ८२।

तपतीप्रसू ३५, ३२।

तपन ३२, २१। २००, १। २१३, ५३।	तमि १३, २। तमिल ५४, ३६।	तरङ्ग=(कमी) ('लहृष' इतिभाषा),	तर्हि(तस्मिन्काल इत्यर्थः) १६, ५३।
तपनज ५२, २७।	तमिलसपक्ष १४, ४।	तरङ्गिणी २४३, ५१।	तल २१३, ४६। २२३, १।
तपनलनुजा २२५, ५३। ३५, ५७।	तमिलहन् ३२, ५७।	तरणि ३२, २१। २१८, १५।	तलातल २२३। ५। २२३। २०
तपनलनुमल ५३, ६।	तमिका ३३, ३। १३, १४। ४२, ७।	तरणितनुज ५३, ७	तलिन
तपननन्दन ५३, ६।	तमिलाकर ४०, २६।	तरणिदेहजात ५३, १६।	तलिम १३६, ३८। २१७, ४०।
तपनभव ५२, ५६।	तमिलाकरज ४६, २६।	तरणपुत्र ५२, ५०।	तलुनी २०५, २६।
तपनात्मज ५२, ४६।	तमिलाषिप ४०, २७।	तरणिबन्धु ५२, ५०	तलोदा २४३, ५१।
तपनात्मजा=(गोदावरी नदी),	तमिलाभियातिन् ३४, २०।	तरत्सम २४०, २५।	तल्प १३६, ३८। २१७, ५५।
तपनि=(शानिः),	तमी १३, ३। ४२, ३।	तरन्त २१८, १५।	तल्ल १६६, ५। ५२।
तपनी=(गोदावरी),	तमीनाषजात ४६, २६।	तरल=(चञ्चलः), २८, १२। ३२, २२।	तवर्ग १३५, ३६।
२२५, ५३।	तमीनाषसपल ५४, २६।	तरलतारकाम ५, ६२।	तविष १६८, ३।
तपनीय २०३, ३७।	तमीनायक ४०, २७।	तरललोचना २०५, ८।	तविषी २३७, २६।
तपनीयक २०३, ३७।	तमीपति ३६, २०।	तरस् ३०, ३६। २४२, ५६। १०१, ४३।	तवष्ट ६१, २२।
तपत् १५, ३८।	तमीभर्तृ ३६। २१।	तरस्विन् २४४, ३३।	तस्कर ३७, ३८। १२३, १४।
तपस् १४, ५०। १५, २६। २२६, ३६।	तमीभर्तृपुत्र ४६, २८।	तरिष २१८, १६।	'ता' ५, ६।
तपस् १४, ५१।	तमीमान ६७, २०।	तरीय २१८, १६।	ताड ६२, ४।
तपसमय १५, ३६।	तमीमा ३८। ४५।	तरीय २१८, १६।	ताडन ६०, २६।
तपस्तक्ष २३६, ३६।	तमीसतनय ४६, २८	तर् १६६, ४८। १३६, १।	'ताडयतः' १७२, ३७।
तपस्य १४, ५३।	तमीसतारका ५, ६२।	तरीय २१८, १६।	ताडयति १७२, ३७।
तपस्या १२४, ३२।	तमोग्रहौ ५५, ५६। ६६, १५।	तर् १६६, ४८। १३६, १।	ताडयन्ति १७२, ३७।
तपस्विन् १४८, ५८।	तमोग्रहौ ५५, १।	तर्क- (कांक्षा वितर्कौ वा) २५१, ५।	ताडयित्वा ६२, ५।
तपात्यय १५, ४२।	तमोज्ज २१५, ५४। २३८ १३।	तर्क- (याचकः), ७५ २५	ताडयेत् १७२, ३८।
तपुस् ३२, ४।	तमोनुद् २३, १४। ४८। ५५।	तर्कयतः' १८५, २६।	ताडयेताम् १७२, ३८।
तपोवत् १४७, २८।	तमोनुद ३२, ५७।	तर्कयति १८५, २६।	ताडयित्वा ६२, ५।
तप्त=(सन्तापितः) प्रज्वलितोवा) १८०, ५५।	३३६, १४।	तर्कयन्ति १८५, २६।	ताडयेत् १७२, ३८।
तप्तरूपक २२८, ५२।	तमोपहन् ३२, ५८।	तर्कयित्वा २५१, १०।	ताडयित्वा ६२, ५।
तम ५४, १। १७८, ६।	२२७, ४७।	तर्कयेत् १८५, ३०।	ताडयेताम् १७२, ३८।
२३८, ३७।	तमोर्जि ३२, ५८	तर्कयेताम् १८५, ३०।	ताडित ६०, २६।
तमःखेत ५५, ५६।	तमोरिपु ३२, ५८।	तर्कयेताम् १८५, ३०।	ताडितक ६२। ४।
तमःपुच्छ ५४, ५२।	तमोर्वीर्य २३६, १४।	तर्कयेताम् १८५, ३०।	ताडय ६२। ४।
तमस् ५४, ३६।	तमोहन् २१५, २०।	तर्कविद्या २१३, २२। २१३, ३६।	ताड्यमानः (हन्यामानः) ताण्डवः (नृत्यम्), २२६, ४६।
५४, ५२। १४७, २८। १५६, ८।	२२७, ४७।	तर्कशास्त्र २१३, ३६।	ताण्डवतालिक २३०, ३५। १०६, २६।
तमस ५४, ३६।	तमोहन्तृ ३२, ५८।	तर्जनः (भस्त्रनम्)	तात ८२, ७।
तमसी १३, १३। ४२, ७।	तमोहन्तृसुत ५३, ६।	तर्जनी २१०, १६।	तात्कालिकः (तत्काल- भवः), १८, २६। ११५, ५।
तमस्विनी १३, २।	तमोहर ३६, २१।	तर्जित? (भस्त्रितः),	तात्कालिकमध्यमग्रह १०० २०।
तमा १३, २।	तम्पा २००, ४६।	तर्पण २४१, १२।	
	तम्बा २००, ४६।	तर्ष ३२, ५।	
	तम्बीर १३०, ३२।		

तात्कालीनमध्यमग्रह,
तात्कालिनः ११५, ६।
तात्पर्यः (अभिप्रायः),
तादृशः (तथाविधम्),
तादृशः, ”
तानः (गानाङ्गविशेषः)
८२, ७।
तांत्रिक २५६, ३४।
तापः (सन्तापः)
तापन १५, ३६। ३२,
२२।
तापिन ५२, ६।
तापस ३८, ४६।
तापी ३५, ५७। २२५,
५३।
ताबुर २५, ४१।
ताबुरी २५, ४१।
तामरस २१७, ४०।
३६, ३३।
तामरसादय ५, ५१।
तामस १७, ६०।
तामसि १७, ६०।
तामसी १३, ३। १३३,
१३। १३६, ४०।
२२६, ५। २३१। ६।
तामिस्त्र ५४, ३६।
ताम्बूल ७८, ४।
ताम्र ५७, २७।
ताम्रकर्ष ५६, ३। ६०,
२६।
ताम्रकर्णी २३४, ३५।
ताम्रिका ६०, २६। ११३
१।
ताम्री ११३, १।
तारः (नक्षत्रम्), ३, ५५।
२२८, ५३।
तारकः (दैत्यविशेषो
नक्षत्रा) ३, ५५। १४४,
१७।
तारकजित् २३३, ४।
२१६ ३२।
तारकराज ४०, २७।
तारकराजतमूज

तारकवैरिन् २३३, ४।
तारका ३, ५५। ४२,
१३।
तारकानाथ ४०, २८।
तारकानायक ४१, २१।
तारकान्तक २३३, ५।
तारकारि २३३, ५।
तारकाविनोदक ४१, ४४।
तारकासूनु ४६, ६।
तारकिणी १३, ३।
तारकेश ४५, ५६।
तारकेश ३६, २१।
तारजीवन २०३, ३७।
तारण १६, ५६।
तारण्य ५२, २७।
तारा ३, ५५। १३, ३।
४२, १३। ४७, ३।
४६, ५३। १३४, ५१।
ताराग्रह ६६, १४।
ताराग्रहकुजलम्बन ११४,
१८।
ताराङ्गजात ४६, ६।
ताराज ४५, ५५।
ताराजानि ४७, २६। ३६,
२२।
तारातनय ४६, ६।
ताराधिप ३६, २२।
ताराधिराज ४०, २८।
ताराधीश ३६, २२।
तारानन्दन ४६, १०।
तारानाथ ३६, २२।
तारानायक ४०, २८।
ताराजित् ३६, २३।
तारापति ३५, ५१। ३६,
२३।
तारापथ २६, ५४।
ताराभरण ४०, २८।
तारावर्त्मन् ३०, १।
ताराशुद्धि १३१, ४५।
१३७, ४१।
तारासुत ४५, ५६।
तारिष
तारिष ४५, ५६।

तारेश ३८, ४६।
तार्य २२१, ५६। ३६, ४।
तार्यनायक २११, ५६।
तार्य २४०, २५।
तार्य = (हरितालः),
तालकाम २२५, १८।
तालध्वज २२५, १८।
तालनवमी — (भाद्रपद
शुक्लनवमी),
तालभृत् २२५, १८।
तालाङ्क २२५, १८।
तालुजिह्व २४३, ३७।
तावत् = (मानं, अवधारणं,
अवधिर्मात्रं),
ताविष १६१, ६३।
ताविषी २३७, ३०।
ताबुरि
तक्त = (रसविशेषः)
(तीता इ. भा.) २१४,
२७।
तिग्म ३६, ३१।
तिग्मकर ३३, १।
तिग्मकिरण ३३, ४८।
तिग्मगु ३२, २२।
तिग्मतेजस् ३३, १।
तिग्मदीधिति ३३, ४८।
तिग्मद्युति ३३, १।
तिग्मभानु ३३, २२।
तिग्मभास् ३२, २२।
तिग्ममरीचि ३३, ४८।
तिग्ममरीचिभालिन् ३४,
३६।
तिग्ममहस् ३३, २।
तिग्ममहोष् ५२, ५०।
तिग्मरश्मि ३३, २।
तिग्मरोचिस् ३३, २।
तिग्मांशु ३२, २३।
तिग्मांशुप्लुतद्युति १०६,
५४।
तिजिल — (चन्द्रः)
तिथ ११, ४।
तिथि २, ६१, १७। १३८,
६। २३५, ७।

तिथिकेन्द्र १०५, १।
१०१, ५६।
तिथिषय ३, १। १०,
२३।
तिथिलखण्ड १०, ४५।
तिथिखण्डान्त १४१, ५।
तिथिचय = (तिथिगणः),
१०, २३।
तिथिचिक ८१, ५०।
तिथिदल १०, ४५।
तिथिद्वय ८०, ३४।
तिथिपट २, ५।
तिथिपत्र २, ५।
तिथिपत्रिका २, ५।
तिथिपत्री २, ५।
तिथिप्रणाश ६७, ४८।
तिथिप्रणी ३६, २४।
तिथिप्रणेतृ ४०, २८।
तिथिप्रवर्तक ४१, २२।
तिथिफल १०६, २।
तिथिभाङ्गसन्धि १२०,
२५।
तिथियुज्ज ८०, ३४।
तिथिविरति ११५, १३।
११६, ३८।
तिथिविराम ११५, १३।
तिथिवृद्धि १०, २३।
१३७, २६।
तिथिहानि १३७, २६।
तिथी २, १७। १४३, ३२।
तिथ्यन्त ११५, १४।
तिथ्यन्तस्पष्टकदिनवार
६७, ४८।
तिथ्यपगम ११५, १४।
तिथ्यपाय ११५, १४।
तिथ्यर्द्ध १०, ४५।
तिथ्यवम ११५, १४।
तिथ्यवसान ११५, १४।
तिथ्यादिसन्धि १४०, ३।
तिन्दुक ५६, १६।
तिमि २७, ६।
तिमिकोश २१८, १७।
तिमिकोश २१८, १७।

तिमिद्वय २७, १५ ।
 तिमिमालिन् २१८, १७ ।
 तिमियुग २७, १५ ।
 तिमियुगल-२७, १८ ।
 तिमिर ५३, ४७ । ५४, ४० ।
 तिमिरदीप्ति ३३, ४८ ।
 तिमिररिपु ३३, ४८ ।
 तिमिरविनाश ३४, २० ।
 तिमिरविनाशिन् ३४, २१ ।
 तिमिरारि ३३, ३ । ३६, २४ ।
 तिमि २१८, १६ ।
 तिरस्वीन २३४, २८ ।
 तिरस् २३४, २८ ।
 तिरोधान ११८, २५ ।
 तिर्य्यंगामिन् ३३, ३ ।
 तिर्य्यगभव २३४, २६ ।
 तिर्य्यङ् मुख— (नक्षत्रविशेषः),
 तिर्य्यञ्च २८, ३५ ।
 ३३४, २६ ।
 तिल २४१, ३८ । २०२, ३ ।
 तिलक ३५, १६ ।
 तिलकधत २०, ३० ।
 तिलचतुर्थी २४, १० ।
 तिलोत्तमा २०४, ५१ ।
 तिष्ठत् १६३, ३६ ।
 तिष्ठतः १७५, ४१ ।
 तिष्ठित १७५, ४१ ।
 तिष्ठित १७५, ४१ ।
 तिष्ठेत १७५, ४६ ।
 तिष्ठेताम् १७५, ४६ ।
 तिष्ठेयुः १७५, ४६ ।
 तिष्य ३, ६१ । ४, १६ ।
 ६, २४ । ६, १७ ।
 १४, ४७ ।
 तिष्यक=(पौषमासः),
 'ती' ५, ६ ।
 तीक्ष्ण ३६, ३१ ।
 तीक्ष्णकर ३३, ३ ।
 तीक्ष्णदाहणम् ६, २० ।
 तीक्ष्णवीधिति ३३, ४६ ।

तीक्ष्णद्युति ३३, ३ ।
 तीक्ष्णभानु ३३, ४ ।
 तीक्ष्णभास् ३२, २३ ।
 तीक्ष्णयूख ३३, ४६ ।
 तीक्ष्णमहस् ३३, ४ ।
 तीक्ष्णगूक २०२, १६ ।
 ६६, १ ।
 तीक्ष्णांशु ३२, ३३ ।
 तीक्ष्णोत्तनुभू ५३, ७ ।
 तीर=(तटम्)
 तीर्थ १२४, २५ ।
 तीर्थकर २०६, ८ ।
 तीर्थङ्कर २०६, ८ ।
 तीर्थपाद २१५, ५४ ।
 तीर्थराज २२६, १८ ।
 तीव्र ३०, २८ । २२८, २६ ।
 २५२, १० ।
 तीव्रकर ३३, ४ ।
 तीव्रकरजात ५३, ७ ।
 तीव्रदीधिति ३३, ५० ।
 तीव्रभानु ३३, ४ ।
 तीव्रविलोचन ४४, २६ ।
 तीव्रा २०६, ३३ ।
 २११, ३५ ।
 तीव्रांशु ३२, २३ ।
 तीव्रोत्तनुभू ५३, ७ ।
 तु=(पश्चान्तरं पादपूरणं वा),
 तुङ्ग ५६, १८ । २५३, २७ ।
 १०१, ४७ । २५३, २७ ।
 तुङ्गगृह ५६, १८ ।
 तुङ्गभ ५६, १८ ।
 तुङ्गभवन ५६, १८ ।
 तुङ्गराशि ५६, १६ ।
 तुङ्गर्ध ५६, १६ ।
 तुङ्गा १३, ४ ।
 तुङ्गिन=(उच्चभस्म्यग्रहः),
 ३८, ३२ ।
 तुङ्गी १३, ४ ।
 तुङ्गीपति ३६, २४ ।
 तुङ्गीश ३६, ४६ ।

तुच्छ=(अल्पम्)
 तुच्छायुष १४१, २२ ।
 तुज् ४५, ३७ ।
 तुडी २१०, ४७ ।
 तुण्ड २०१, ४४ ।
 तुण्डि
 तुण्डिकेरि २०२, ५२ ।
 तुण्डिन् २३०, ३४ ।
 तुल्य २३६, १४ ।
 तुन्द २३२, ५२ ।
 तुन्दकृयिका २१४, ३६ ।
 तुन्दकृयी २१४, ३६ ।
 तुन्दि २३२, ५३ ।
 तुम्ब २५, ३५ ।
 तुम् २४१, २६ ।
 तुम्बुर २५, ३५ ।
 २०६, १ । २४७, ८ ।
 १६६, ५ ।
 तुर
 तुरग ३८, १३ ।
 तुरगतनु २६, ५१ ।
 तुरगजंघ २६, ५२ ।
 तुरङ्ग ५१, ३० । ३८, १३ ।
 तुरङ्गघन २६, ५२ ।
 तुरङ्गम् ३८, १३ ।
 तुरङ्गर्धन २४६, ५५ ।
 तुरङ्गाङ्ग २६, ४६ ।
 तुरङ्क : २७, १२ ।
 २४४, १६ ।
 तुराषाह २३६, ३६ ।
 तुरोय ८६, २६ ।
 तुरीयक ८६, २६ ।
 तुरुष्क
 तुर्य ११२, ११ ।
 तुर्यपाद २८, ३४ ।
 तुल २६, २८ । २०२, ५४ ।
 २३६, ३६ ।
 तुलक २६, ३० ।
 तुलभृत् २६, ३० ।
 तुलसी=(क्षुपविशेषः) ।
 तुलसीविवाह २३, १८ ।

तुला २५, २७ । २६, २८ ।
 २८, ७ । १ । २८, २१ ।
 २८, ४१ । २८, ४४ ।
 २८, ५१ । ५६, १ ।
 तुलाधर २६, ३२ ।
 ६०, ८ ।
 तुलाभृत् २६, ३० ।
 तुलामान ५८, २६ ।
 तुलागशि २७, ४६ ।
 तुलित २५४, १० ।
 तुलित् २६, ३२ ।
 तुली २६, २८ ।
 तुल्य २५३, ५२ ।
 २५४, १० ।
 तुल्यता २८८, ४६ ।
 तुल्यविक्रम २३१, ४५ ।
 तुवरी १३६, १७ ।
 २०२, २५ ।
 तुपानि २४०, २७ ।
 तुपार ४२, २१ । ४२, २५ ।
 तुहितु १५, ३० ।
 'तु' ५, ६ ।
 तृणध्वज २२०, ५२ ।
 तृण १०१, ३० ।
 तृणकन्द १०१, ६२ ।
 तृय १२२, ४ ।
 तृयपाद २८, ३५ ।
 तूल २६, २८ । २०२, ५४ ।
 तूलक २०२, ५४ ।
 तूलन्तु २६, ३१ ।
 तूला २०२, ४६ ।
 तूलांश १०८, १३ ।
 तृणता १०४, १७ ।
 तृतीय २५, ४६ ।
 ८५, १ । १२१, ४८ ।
 तृतीय २५, ४६ ।
 ३, २० । ८५, १ ।
 तृप्त ३८, ३२ ।
 तृप्त ३८, ३२ ।
 तृप्ति ३८, ३३ ।
 तृप्ति ३१, ३८ ।
 तृष २४६, २१ ।
 तृषा २४६, २१ ।

तृषार्त्तक १२६, ४२ ।
 'ते' ५, ६ । १७८, ३४ ।
 तेजःपति ३३, ५ ।
 तेजस् ३६, २७ । १२१, ४८ । २०३, ३८ । २३६, १४ ।
 तेजसांपति ३३, ५० ।
 तेजसांराशि ३३, ५० ।
 तेजोनिधि ३३, ५ ।
 तेजोराशि ३३, ५ ।
 तेर २०१, ४४ ।
 तैदृणकर ६, ५६ ।
 तैलिल १०, ४६ ।
 तैप १४, ४७ ।
 'तो' ५, ६ ।
 तोक ४५, ३७ ।
 तोय ७, ४३ । २१७, ४० । १२२, १५ ।
 तोयद २३८, २१ ।
 तोयदर्शन १०७, ३५ ।
 तोयधर २७, ७ ।
 तोयनिधि २१८, १८ ।
 तोयप ८, १० ।
 तोयपति ८, १० ।
 तोयभृत् २७, ६ ।
 तोयलोप १०७, ३० ।
 तोयादर्शन १०७, २५ ।
 तोयारत १०७, ३० ।
 तोयास्तमन १०७, ३१ ।
 तोयोदय १०७, २५ ।
 तोयोद्गम १०७, २५ ।
 तोक्ष २६, ४१ ।
 तोक्षक २६, ४५ ।
 तोक्षिन् २६, ४१ ।
 तोल २६, २६ ।
 तोलिक २६, ३१ ।
 तोलिन् २६, २६ ।
 त्यक्त ६२, १५ ।
 त्यक्तव्य ६२, २३ ।
 'त्यज' १७१, ४६ ।
 त्यजत् १७१, ४६ ।
 त्यजतः १७१, ३८ ।
 त्यजतम् १७१, ४६ ।

त्यजतात् १७१, ४६ ।
 त्यजतात् १७१, ४४ ।
 त्यजताम् १७१, ४५ ।
 त्यजति १७१, ३८ ।
 त्यजतु १७१, ४४ ।
 त्यजन ६२, १८ ।
 त्यजनीय ६२, २३ ।
 त्यजन्ति १७१, ३८ ।
 त्यजन्तु १७१, ४५ ।
 त्यजते १७१, ४६ ।
 त्यजन्ते १७१, ४६ ।
 त्यजानि १७१, ४७ ।
 त्यजाम १७१, ४७ ।
 त्यजाव १७१, ४७ ।
 त्यजेत् १७१, ३६ ।
 त्यजेताम् १७१, ३६ ।
 त्यजेते १७१, ४६ ।
 त्यजेयुः १७१, ३६ ।
 त्याग ६२, २०१२५१, २२ ।
 त्यागयोग्य ६२, २४ ।
 त्यागाहं ६२, २४ ।
 त्याजयति १७१, ५० ।
 त्याजयते १७१, ५० ।
 त्याजितः (विसर्जितः),
 त्याज्य ६२, २४ ।
 त्रयः (त्रितयम्), ७०,
 १० । ७३, १६ । २३५,
 १५ ।
 त्रयः पञ्चाशत् ७३, ६ ।
 त्रयः पञ्चाशत् ७३, ४६ ।
 ८२, २० ।
 त्रयः पञ्चाशत्तम ७३, ६ ।
 त्रयः षष्ठ ७३, २८ ।
 त्रयः षष्टि ७३, ५१ ।
 २८, ४५ ।
 त्रयः षष्टितम ७३, २८ ।
 त्रयः सप्तत ७३, ४७ ।
 त्रयः सप्तति ७३, ५६,
 ८३, २० ।
 त्रयः सप्ततितम ७३, ४७ ।
 त्रयश्चत्वारिंश ६६, ३७ ।
 त्रयश्चत्वारिंशत् ७३, ३६ ।
 ८१, ३७ ।

त्रयश्चत्वारिंशत्तम ८६,
 ३७ ।
 त्रयस्त्रिंश ८०, ४२ ।
 त्रयस्त्रिंशत् ७३, ३४,
 ८०, ४५ ।
 त्रयस्त्रिंशति ८०, ४५ ।
 त्रयस्त्रिंशतितम ८६, २३ ।
 त्रयस्त्रिंशत्तम ८६, २३ ।
 त्रयोऽ= (त्रिवेदी) २११,
 २१ । २१३, १३ ।
 त्रयोतनु ३३, ५ ।
 त्रयोतप ३३, ६ ।
 त्रयोमूर्ति ३३, ६ ।
 त्रयोदश ७३, २२ । ८५,
 २२ ।
 त्रयोदशक ८५, २२ ।
 त्रयोदशतम ८५, २२ ।
 त्रयोदशन् ७८, १ ।
 त्रयोदशपञ्चक ८३, १ ।
 त्रयोदशी २, २२ । २,
 ४४ । ३, २० । ८५, २३ ।
 त्रयोनवत ८५, २५ ।
 त्रयोनवति ७४, ६ ।
 ८४, ८ ।
 त्रयोनवतितम ८५, २५ ।
 त्रयोविंश ८६, ५ ।
 त्रयोविंशत् ७६, ३५ ।
 त्रयोविंशति ७३, २६ ।
 ७६, ३५ ।
 त्रयोविंशतितम ८६, ६ ।
 त्रयोविंशत्तम ८६, ५ ।
 त्रसरेणु ६०, ३१ । ६१,
 १ । ६५, ३ । ६५, ६ ।
 त्रसरेण्वष्टक
 त्रस्तः (भीतश्चकितो वा),
 त्रायुप २२८, ५३ ।
 त्रायमाणाः (रक्ष्यमाणाः),
 त्रासः (भयम्), १२३,
 ७ ।
 त्रिंश ८६, १६ ।
 त्रिंशकः (त्रिंशद्भिः क्रीतः),
 त्रिंशत् ७३, ३३ । ८०,
 ३२ ।

त्रिंशति ८०, ३२ ।
 त्रिंशतितम ८६, १६ ।
 त्रिंशत्तम ८५, ३५ । ८६,
 १६ ।
 त्रिंशद्भाग १२६, १३ ।
 त्रिंशल्लव १२६, १३ ।
 त्रिंशांश १२६, १३ ।
 त्रिंशांशक १२६, १४ ।
 त्रि ७०, १० । ७३, १६ ।
 ७४, ३० । ७४, ३० ।
 ७४, ३० । ७४, ३० ।
 त्रिक ७४-३१ १३१,
 ४६ ।
 त्रिकपूर्वा ८, ४६ ।
 त्रिककुद् २१५, २१ ।
 त्रिकालम्- (कार्यकाल-
 तत्पूर्वापरकालानि)
 त्रिकालजः (सर्वजः).
 त्रिःकालदिशन्- (भूत-
 भविष्यद्वर्तमानवेत्ता)
 त्रिकालविद् २०६, ८ ।
 त्रिकृति ७६, १७ ।
 त्रिकृत्व ८६, ७ ।
 त्रिकोण १२२, ५२ ।
 १३५, २८ । १२४,
 ३२ ।
 त्रिकोणगृह १२६, ४२ ।
 त्रिकोणभवन १२६, ४२ ।
 त्रिकोणार्ध १२६, ४२ ।
 त्रिकोत्तरा ८, ४६ ।
 त्रिगुणः (सत्त्वाद्यः),
 त्रिगुणा १०४, ६ ।
 त्रिघन ८०, २२ ।
 त्रिचतुर ८८, ५५ ।
 त्रिचतुष्क ७७, १७ ।
 त्रिचत्वारिंश ८६, ३८ ।
 त्रिचत्वारिंशत्
 त्रिचत्वारिंशत्तम ८६, ३८ ।
 त्रिचरणा ८६, १४ ।
 त्रिजगन्मस्य ३४, २० ।
 त्रिजीवा १०४, ६ ।
 त्रिज्या १०४, ६ ।

जिगता १०४, १४।२१८, ४२।	जिनवत ८८, २६।	जिम्ति ३२, २४।	(‘दृष्टा’ इ० भा०)
जितनु ३२, २४।	जिनवति ८४, ८। ८८, २६।	जिम्तिपुत्र ५२, ५१।	जुटि ११, ४०। २५३, ४१।
जितय ७४, ३१। १२१, ५६।	जिनवतितम ८८, २६।	जिम्तिभू ५२, २७।	जुटित=(छिनः),
जित्रिक ७६, १८।	जिनेत्र २२७, ४८।	जियमली ८, ५४।	जुटी ११, ४०। २५३, ४१।
जित्रिकोण १२४, ३६	जिनेत्रबुडामणि ४१, ४४,	जियामा १३, ४। ४२, ३१।	जुता १७, ३७। १७, ४१।
जिदश १६७, २७	जिनेत्रदिश २३२, १२।	जियामारमण ४१, २४।	७०, ५। २३६, ४३।
जिदशक ८०, ३३।	२३४, १२।	जियामेश ३८, ४६	जुतायुग १७, ३७।
जिदशगुरु ४७, ५१।	जिनेत्रशर्ष ६, ७।	जियामेश्वर ४०, ३२।	जुताग्निसंग्रह १३६-४४।
जिदशतम ८५, २२	जिपञ्चक ७८, १६।	जियुगम तारा ८, ५४।	जुतानलसंग्रह १३६, ४४।
जिदशदीर्घिका २२६, १८।	जिपञ्चन् ७८, १५। ८८, ५६।	जियुगमी ८, ५५।	जुषा ८८, ४२।
जिदशदोषविद् ५, ३०।	जिपञ्चाश ८७, ७।	जिरात्र=(रात्रित्रयम्),	जुषुर्तय ५२, २८।
जिदशान् ८०, ३४	जिपञ्चाशत् ८२, २०।	जिराशीश १३०, ४०।	जुराशिक ६५, ५०।
जिदशनाथगुरु	जिपञ्चाशतम ८७, ७।	जिलव १२८, ५६	जुविध्य ८८, ४२।
जिदशगुरु ४८, १६	जिपताकचक्र १३१, २५।	जिलोचन २२७, ४८	ज्यंश १२८, ५६।
जिदशपतिगुरु ४८, ४२।	जिपताकी १३१, २५।	जिवर्ग ७६, १८।	ज्यक्ष=(शिवः),
जिदशपतीज्य ४८, १६	जिपथगा २२६, १६।	जिविक्क २१५, २१।	ज्यक्षर=(प्रणवः),
जिदशराजगुरु ४८, ४३।	जिपद ८६, १५।	जिविध=(जिप्रकारम्),	ज्यङ्गल=(प्रमाणविशेषः),
जिदशबन्ध ४७, ५१।	जिपदा २०८, ५।	जिविधोपात्तदिन १३७, २८।	ज्यग्रि ८६, १५।
जिदशसचिव ५८, १६।	जिपदादेवी २०८, ५।	जिविष्टप १६८, ४	ज्यधिकचत्वारिंशत्
जिदशसप्तदिवकृत् ५४, ३०।	जिपदा २१५, ५४।	जिविष्टपसट १६७, ३८।	८१, ३८।
जिदशाचार्य ४७, ५१।	जिपदा ८७, १५। २४५, ५१।	जिशत ८४, ४४	ज्यधिकत्रिंशत् ८०, ४६।
जिदशायुध २३८, ३।	जिपादनक्षत्र ६, २७।	जिशिरस् २४२, २१।	ज्यधिकत्रिंशति ८०, ४६।
जिदशारातीज्य ५०, ४५।	जिपिष्टप १६८, ४।	जिशिरोनेत्रनामन् ७५, २५।	ज्यधिकदशन् ७८, १।
जिदशाचित ४७, ५२।	जिपुट २०२, २१।	जिषङ्क ७६, ५।	ज्यधिकनवति ८४, ८।
जिदशाचार्य ४७, ५१।	जिपुर २३०, ११।	जिषण्ट ८७, २६	ज्यधिकपञ्चाशत् ८२, २१।
जिदशालय १६८, ३।	जिपुरातन्क २२७, ४८।	जिषण्टि ८२, ४५।	ज्यधिकविंशति ७६, ३६।
जिदशावास १६८, ४।	जिपुरारि २२७, ४८।	जिषण्टितम ८७, २६।	ज्यधिकषण्टि ८२, ४५।
जिदशेज्य ४७, ३०।	जिपुरोत्सव २३, २७।	जिष्टुम् ७७, १५।	ज्यधिकसप्तति ८३, २०।
जिदशेड्य ४७, ३०।	जिपुष्करयोग	२११, २७।	ज्यधिकाशीति ८४, ४४।
जिदशेन्द्रसू ६, १५।	जिपूर्वा—८, ४६।	जिष्ठ ६२, ३१।	ज्यध्वगा २२६, २०।
जिदिव ७८, ६। १६८, ४।	जिभ १०२, १५।	जिस् (वारत्रयम्)	ज्यमृतयोग=(तिथिवारक्ष- त्मकयोगः),
जिदिवाधीश	जिभज्या १०४, ६	जिसन्ध्य १२, ५०।	ज्यम्बक २०६, ४३।
जिदिवेशवन्दिन ४८, ४३।	जिभहीन ११८, २६।	जिसन्ध्यक १२, ५०।	२२७, ४८।
जिदिवेशान्	जिभहीनलग्न ११८, २६।	जिसप्तक ७६, २५।	ज्यम्बकसख २४२, ५२।
जिदिवेशारीड्य ५०, ४६।	जिभाग १२८, ५६	जिसप्तत ८७, ४६।	ज्यम्बका २३१, १०।
जिषा ८८, २८।	जिभोन ११८, ३०।	जिसप्तति ८३, २०।	ज्यशीत ८८, ७।
जिषामन् २३६, १४।	जिभोगकेन्द्र १०२, २०।	जिसप्ततितम ८७, ४६।	ज्यशीति ८३, ४४।
जिषातुक २३२, ६।	जिभोनलग्न ११८, ३०।	जिसप्तन् ७६, २४।	ज्यशीतितम ८८, ७।
जिनता २०५, ६।	जिभाग २२६, १६।	जिस्त्रोत्स २२६, १६।	ज्यष्टक ७, ३६।
जिनयन ६, ७।	जिभाग २२६, १६।	जिह्वल्य=(जिसीत्यम्)	ज्यधामत्रिकोण
जिनयन ब्रह्मरत्न ४१, ५२।	जिभाग २२६, १६।	जिहायणी=(श्रीपदी),	ज्युतरा ८, ५०।
		जुटत=(विष्णुः)	

त्वगोचर २१६, ३४ ।
त्वच् २४२, ४४ ।
त्वच २४२, ४४ ।
त्वचा २४२, ४४ ।
त्वचि १०१, ३० ।
त्वष्ट ६१, २२ ।
त्वष्ट ४, ३८ । ६, ६३ ।
१३, २२ । १७, २२ ।
३२, ५ ।
त्वष्टदेवता ६, ६३ ।
त्वष्टदेवत ६, ६३ ।
त्वष्टदेवत्य ६, ६४ ।
त्वाष्ट ६, ६४ ।
त्वाष्टी ३५, २७ ।
त्वष् ३६, २३ ।
त्वषा ३६, २३ ।
त्वषानायक ३३, ५० ।
त्वषानिधि ३३, ६ ।
त्वषापति ३३, ६ ।
त्वषाप्रभु ३३, ७ ।
त्वषामीश ३३, ७ ।
त्वषि ३६, १६ ।
त्वषी ३६, १६ ।

थ—

‘थ’ ५, १७ ।

ड—

दंश=२१४, १७ ।
दंशक २१४, १७ ।
दंशभीरुक २४३, २ ।
दंष्ट्रिन् २२३, ३६ ।
दक २१७, ४१ ।
दक्ष १६६, १६ । २०७, ६ ।
दक्षकन्या २३१, १० ।
दक्षजा ३, ५५ । २३१, १० ।
दक्षजाजानि ४०, ३३ ।
दक्षजापति ४०, ३३ ।
२६२, २२ ।
दक्षजारमणात्मसम्भव
४६, ५६ ।
दक्षप्रजापति=प्रजापति-
विशेषः ।
दक्षप्रजापतिकन्या ३७, ३ ।

दक्षसावर्णि १८, १ ।
दक्षसुतेष्ट ४०, ३३ ।
दक्षा ४५, ६ ।
दक्षिण २३३, ३७ ।
दक्षिणगोल १५, ५४ ।
१५, ६१ ।
दक्षिणादिकपाल २४१, ३३ ।
दक्षिणादिङ्निवासिराशि
२३४, ५० ।
दक्षिणादिशु २३३, ५२ ।
दक्षिणपथावलम्बिन्
१६, १६ ।
दक्षिणभाष ११८, ६ ।
दक्षिणमार्गगामिन् १६, १६ ।
दक्षिणधि २००, १ ।
दक्षिणवर्त्मचारिन् १६, १७ ।
दक्षिणवर्त्मन् १६, १३ ।
दक्षिण (रो) स्य ३६, ७ ।
दक्षिणा २००, ८ ।
दक्षिणामिन् २३८, ४१ ।
दक्षिणाङ्ग १२६, ६ ।
दक्षिणाधिप २४१, ३३ ।
दक्षिणायन १६, ४ ।
१६, १३ ।
दक्षिणारति २००, २ ।
दक्षिणाशापति २४१, ३३ ।
दक्षिण ३६, ७ ।
दक्षिणेतुरगोल १५, ५८ ।
दक्षिणाल= (निजलदेशो-
जलोपलम्बिज्ञानम्),
दक्ष= (अग्निस्पष्टः)
दक्षतिथि= (तिथिविशेषः)
दक्षविशु= (दिविविशेषः),
दक्षम= (रथ्यादौ याम्या-
दिसप्तमिन्),
दक्षमत्सङ्ग १३६, २३ ।
दक्षमच्छकल १३६, २३ ।
दक्षलग्न= (शून्यलग्नम्),
दक्षेष्टका= (आमकः),
‘ईट’ ‘खपरा’ इति
दण्ड ११, ५१ । १२, १६
३६, ५४ । १३०, १५ ।
दण्डद्वय १२, १ ।

दण्डवार ५, ३७ । २२६ ।
१६ ।
दण्डवार, २४१, ३४ ।
दण्डनीति २१३, १४ ।
दण्डनीय= (दण्डघः),
दण्डभृत् २४१, ३४ ।
दण्डयाम २००, १ ।
दण्डसहस्रद्वितय ६६, ३५ ।
दण्डिपुत्रौ ३६, ५५ ।
दण्डेश ५, ३७ ।
दण्डघ= (दण्डनीयः),
दत् २१४, १७ ।
दत्त= (कृतदानम्),
‘दत्तः’ १८६, १७ ।
दत्तक= (पुत्रविशेषः)
दत्तजयन्तो २३, ५५ ।
दत्तनेत्र १६३, २७
‘दत्तो’ १८६, २० ।
दत्त्वा २५१, ३५
ददत्= (प्रयच्छन्),
‘ददति’ १८६, १७ ।
ददते १८६, १३ । १८६,
२० ।
ददन= (दानम्),
‘ददन्ते’ १८६, १३ ।
ददाति १८६, १३ ।
ददाते १८६, २० ।
ददीत १८६, २० ।
ददीयाताम् १८६, २० ।
ददीरन् १८६, २१ ।
ददेत १८६, १३ ।
ददेते १८६, १३ ।
ददेयाताम् १८६, १३ ।
ददेरन् १८६, १४ ।
दधात् १८६, १७ ।
दधाताम् १८६, १८ ।
दधुः १८६, १८ ।
दद्रु= (रोगविशेषः),
दधति १७७, ११ ।
दधते १७७, ११ ।
दधाति १७७, ११ ।
दधाते १७७, १६ ।
दधि= (गौरसः)

दधिक्त ३८, १३ ।
दधिक्रावत् ३८, १४ ।
दधिज= (नवनीतम्),
दधिवत् २१, ५२ ।
दधिसमुद्र २१८, ३७ ।
‘दधीते’ १७७, १६ ।
दधीयाताम् १७७, १७ ।
दधीरन् १७७, १७ ।
दध्न २४१, ३४ ।
‘दध्यात्’ १७७, १२ ।
दध्याताम् १७७, १२ ।
दध्युः १७७, १२ ।
दनायुषा ३७, ११ ।
दनु ३७, ११ ।
दनुज २०१, ५ । ५१, ४६ ।
दनुजगुह ५०, २४ ।
दनुजबलहर २१५, २१
दनुजद्विष १६७, ४१ ।
दनुजनाथ ५४, १४ ।
दनुजनाथाच्य ५०, ४६ ।
दनुजनुत ५०, २४ ।
दनुजनुः सौवर्तिक ५१, १३ ।
दनुजपुत्र ५०, २४ ।
दनुजमन्त्रिन् ५०, २४ ।
दनुजराजगुह ५१, ३ ।
दनुजराजपुरोहित ५१, २० ।
दनुजबन्ध ५०, २५ ।
दनुजसन्धि ५०, ४६ ।
दनुजसूरि ५०, २५ ।
दनुजाचार्य ५०, २५ ।
दनुजाधिपेज्य ५०, ४७ ।
दनुजामात्य ५०, २६ ।
दनुजाचित ५०, २६ ।
दनुजाच्य ५०, ६ ।
दनुजेन्द्रमन्त्रिन् ५०, ४७ ।
दनुजेश ५४, २ ।
दनुतनयाचित ५१, ३ ।
दनुतनुजमन् ५१, ४६ ।
दनुतन्दनमन्त्रिन् ५१, ४ ।
दनुपुत्र ५१, ४७ ।
दनुभव ५१, ४७ ।
दनुभू ५१, ४७ ।
दनुसूनु ५१, ४७ ।

दन्त २१४, १७ ।
 दन्तच्छद २१४, १२ ।
 दन्तच्छदन २१४ । १२ ।
 दन्तचिक ८४, १२ ।
 दन्तद्वय ८८, ४१ ।
 दन्तनामन् ८०, ४५ ।
 दन्तवस्त्र २१४, १२ ।
 दन्तवासस् २१४ । १२ ।
 दन्तालय २०१, ४४ ।
 दन्तालय २३२, २५ ।
 दन्तिन् २०३, ५५ । २३२, २५ ।
 दन्तवृक्ष ६, ३१ । २२३ । ४० ।
 दध्न २५३, ४१ ।
 दम् २३५, १० ।
 दमूनस् २३६, १५ ।
 दम्पती १४०, ४ ।
 दम्भ २३८, ४ । २२०, ३८ ।
 दम्भोलि २३८, ४ ।
 दम्भोलिभृदिज्य ४८, १७ ।
 दम्भोलिभृमन्त्रिन् ४८, १७ ।
 दय ३५, २० । ३६, ५१ ।
 दया १२४, २५ ।
 दयावती २११, ३६ ।
 दयित ३५, २० । ३६, ५१ ।
 दयिता २६, १६ । २०५, २३ ।
 दर १२३ । ७ ।
 दरिद्र १३१, १६ ।
 दरी=(कन्दरा)
 ददुर २०३, ५५ ।
 ददुरा २३१, १० ।
 दर्पक २२०, १५ ।
 दर्पण=(शुक्रः),
 दर्पप्रगेह १२३, ४८ ।
 दर्भ=(कुश)
 दर्बीकर २२३, ४० ।
 दर्बीधत् २२३, ४० ।
 दर्बीभूत् २२३, ४० ।
 दर्श ३, १ ।

दर्शक १४२, २० ।
 दर्शन ७५, २६ । १०६, ४५ । ११६, १३ ।
 दर्शनप्राप्त
 दर्शनयोग १६३, ५० ।
 दर्शनयोग्य=(दर्शनीयः)
 दर्शनाहं=(दर्शनीयः)
 दर्शनी २०५, ६ ।
 दर्शनीय=(दक्षितव्यः),
 दर्शनेन्द्रिय २१३, ५४ ।
 दर्शप्रतिपत्सन्धि ११५, ८ ।
 'दर्शयतः' १८८, ४ ।
 दर्शयति १८८, ४ ।
 दर्शयते १८८, ८ ।
 दर्शयन्ति १८८, ४ ।
 दर्शयन्ते १८८, ८ ।
 दर्शयितु १४२, २० ।
 दर्शयितु १८८, ५ ।
 दर्शयते १८८, ८ ।
 दर्शयेताम् १८८, ५ ।
 दर्शयेते १८८, ८ ।
 दर्शयेयाताम् १८८, ६ ।
 दर्शयेयुः १८८, ५ ।
 दर्शयेरन् १८८, ६ ।
 दर्शरात्रि ४२, ७ ।
 दर्शविपद ३६, २७ ।
 दर्शन्ति ६८, २७ । ११५, ६ ।
 दर्शित २०५, ३० ।
 दर्शित् १४२, २० ।
 दर्शनी २०५, ६ ।
 दल १३, ५१ । ८६, १८ । १७७, ३० ।
 दलमास—१३, ५१ ।
 दलित ८६, ३० ।
 दल्मि २३६, ३७ ।
 दल्मिन्=(द्वन्द्वः), २३६, ३७ ।
 दव १६६, ३६ । २४०, ३५ ।
 दवाग्नि=(दावानलः),
 दवीयस्=(अतिदूरम्),
 दशक ७७, ५ । ११४, १७ ।

दशकण्ठ २६०, ८ ।
 दशकृति ८४, २१ ।
 दशकृत्व=(दशवारम्),
 दशकोटि ७३, ११ ।
 दशधनान् ८४, २६ ।
 दशन् ७७, ६ । २१४, १७ ।
 दशातय ७७, ६ । ८५, १४ ।
 दशति ८४, १६ ।
 दशदशक ८४, १६ ।
 दशधा=(दशप्रकारः),
 दशन २१४, १७ ।
 दशनगृह २०१, ४४ ।
 दशनवक ८४, ३ ।
 दशनवासस् २१४, १३ ।
 दशनसर्व ७३, १४ ।
 दशनोच्छिष्ट २१४, १३ ।
 दशबाहु २२७, ४६ ।
 दशम २६, ५५ । ७७, ५ । ८५, ११ ।
 दशमलग्न=(लग्नविशेषः)
 दशमिन्=(अतिवृद्धः),
 दशमी २, २१ । २, ४१ । ८५, ११ ।
 दशमीस्थ २३१, ५५ ।
 दशरथ=(रामजनकः)
 दशरथललिताव्रत २२, ३२ ।
 दशरथसख २२८, १ ।
 दशलक्ष ७३, १० ।
 दशवर्ग ८४, २१ ।
 दशशङ्कु ७३, १५ ।
 दशशत ८४, २६ ।
 दशशतकर ३४, २२ । २६०, १३ ।
 दशशतांशु—३३, ५१ ।
 दशशतकरपुत्र
 दशशतरिमि—३४, २२ ।
 दशशिरस्=(रावणः)
 दशशिरः पुरी १००, १ ।
 दशसहस्र ८४, ४६ ।
 दशह्रा २१, १७ ।
 दशा १४४, १३ ।
 दशाधिकपञ्चाशत् २२, ४२ ।

दशानिवेश १४३, ५० ।
 दशान्त्यक ७३, १७ ।
 दशाप्रवेश १४३, ५० ।
 दशाफलव्रत २१, ५८ ।
 दशाब्ज ७३, १२ ।
 दशावतार २१५ । ५५ ।
 दशाव्यय २२७, ४६ ।
 दशाश्व ३८, ४७ । २६०, ६ ।
 दशाष्टक ८३, ३२ ।
 दशासन्निवेश १४३, ५० ।
 दशाह=(दशदिनसमुदायः)
 दशोत्तम २२७, ४६ ।
 दष्ट=(दक्षितः),
 दस्म २३७, १६ ।
 दस्यु ३७, ३८ । १२३, ७ ।
 दस ५, ३१ ।
 दस्यदेवता ५, ३१ ।
 दस्यनामन् ७४, २३ ।
 दसौ ४, ३३, ७४ । २३ ।
 दहन ५, ४४ । ३०, ३२ । २३६, १६ ।
 दहनकिरण ३४, २१ ।
 दहनकेतन ३४, २२ ।
 दहनप्रिय २३६, ६ ।
 दहनांशु ३३, ७ ।
 दहनाराति २१६ । ४१ ।
 दहनारि २३१, ४१ ।
 दहनीय=(दाहः),
 'दा' ५, १६ ।
 दाक्षायणी २०३, ३८ ।
 दाक्षायणीयज्ञ=(यज्ञविशेषः)
 दाक्षायणी ३, ५६ । २३१, १० ।
 दाक्षायणीकान्त ४१, २४ ।
 दाक्षायणीजानि ४१, २४ ।
 दाक्षायणीनायकदेहजन्मन् ४६, ५६ ।
 दाक्षायणीनायकरिमिहर्तु ५४, ३३ ।
 दाक्षायणीपति ४१, २५ । २६२, २१ ।
 दाक्षायणीपरिवृद्ध ४१, ५३ ।

दाक्षायणीपरिवृद्धाङ्ग समुद्भव ४६, ५७।	दानवेश्वर ५४, १४।	दाक्षदेवत्य ५, ३१।	१०६, ५५।
दाक्षायणीरमण ४१, ४५।	दानवोपाध्याय ५०, ४८।	दाक्षकरी २०५, ३०।	दिनकरात्मज ५३, ८।
‘दाक्षिणात्य’=(दाक्षिण- दिग्भवः),	दानीय १३०, १७।	दाक्षचरणा ११७, २६।	दिनकराभितप्त १०६, ५५।
दाण्डयाता २४, ३७।	दाग्नी २१४, २१।	दाक्षपाद ११७, २६।	दिनकरोत्तर १०६, ५५।
दातव्य=(दानीयः),	दाय १२२, १५। १४४, १३।	दाक्षपाल ७६, १४।	दिनकृत ३३, ८।
दातृ=(दानवीलः) १३०, २१।	दायप्रवेश १२१, ५६।	दाक्षशूलभेद २३६, ७।	दिनकृत ३२, २४।
दान ११, १७। २२६, ७।	दार २०८, ११।	दाग्ना १०८, १२।	२६१, ३३।
दानव ७, ३३। २०१, ५।	दारक १२२, ५२।	दाग्ना १२६, ८।	दिनकृतिवि २, ३८।
दानवगुरु २६४, १।	दारकर्मन १३६, १०।	दिगन्त=(मध्यदेशोत्तरदेशः),	दिनकेशव=(ग्रन्थकारः):
दानवगृह २१८, १८।	१३६, ३८।	दिग्म्वर २२७, ५०।	दिनक्षय=(दिनपातोऽव- मोवा),
दानवनाथनमस्य ५१, १४।	दारक्रिया १३६, ११।	दिग्वास्थान ३०, १।	२२७, ५०।
दानवप ५४, २।	१३६, २७।	दिग्वा ४७६, १४।	दिनखण्ड १२, ३५।
दानवपूज्य ५०, २६।	दारण २३३, ३०।	दिग्वा १०४, १०।	दिनज्योतिस्=(भातपः),
दानवप्रिय ५०, २७।	दारद २१६, १८।	दिग्वा ११२, ५।	दिनदल १२, ३५, ६७, १५।
दानवमन्त्रिन्द ५०, २७।	दारकर्मन् १३६, ११।	दिग्भव २३४, १७।	दिनदय ३३, ८।
दानवयाजक ५०, ४८।	दारक्रिया १३६, ११।	दिग्योग १३७, १८।	दिनदय ५०, १०।
दानवराज पूजितपाद ५१, २२।	दारपरिग्रह १३६, ११।	दिग्गल १२६, ८।	दिनदय ३३, ५१।
दानवराज पूज्य ५१, ४।	१३६, ३५।	दिग्गलन ११२, ६।	दिननायकोत्थ ५३, ८।
दानवराजवन्दित ५०, ४८।	दास १२३, ३५।	दिग्वास २२७, ५०।	दिनप ३२, २४।
दानववन्दित ५०, ४८।	दारहयोग १२६, ४४।	दिग्वा २५६, ४६।	दिनपति ३३, ८।
दानववन्द्य ५०, २७।	दारा २०८, ११।	दिग्वा ३७, १०।	दिनपात=(अवमः),
दानववन्द्यदेव ५१, ५।	दाराकारक १२७, ४७।	दिति ५१, ३६।	दिनपिण्ड=(अह्नः),
दानववन्दनाथ ५४, २७।	दारालय १२३, ४२।	दितिजगुरु ५०, २६।	दिनप्राणी ३३, ८।
दानववर्द्धिन् ७, ६०।	दारिका २६, १७।	दितिजपूज्य ५०, २६।	दिनप्रयाण ६७, १०।
१६७, ४०।	२०८, ४१।	दिनिजबुद्धि सहायनभस्वर ५१, २५।	दिनप्रवेश १३१, २६।
दानवशत्रु १६७, ३६।	दारिद्र्य=(दरिद्रत्वम्),	दितिजबुद्धि ५०, ३०।	दिनबन्धु ३३, ६।
दानवसुहृद् ५०, २८।	दारु १३६, ११।	दितिजाचार्य ५०, ३०।	दिनबल=(राशिविशेषः)
दानवाचाचार्य ५०, २८।	दारु २२७, ३।	दितिजामात्य ५०, ३०।	दिनभर्तृ ३३, ६।
दानवाधिपति	दारुपात्र १३६, ११।	दितिसनयेष्य ५०, ४६।	२६१, ३३।
दानवाधीशवन्द्य ५१, ४।	दारुपात्रादि ११२, ६।	दितिनन्दनवच ५१, ६।	दिनमणिज ५२, ५१।
दानवामात्य ५०, २८।	दालु २१४, १७।	दितिमुत्त ५१, ३६।	दिनमान ६७, १०।
दानवारि १६७, ४१।	दालिद २३६, ३७।	दितिमुत्तसचिव ५१, ७।	१०६, २२।
दानवारिसचिव ४८, ४४।	दाव १६६, ३६।	दितिसुनुपुरोहित ५१, १४।	दिनमाल १४, ६।
दानवाचित ५०, २६।	दावानि २४०, ३५।	दितिसुनुपूजित ५१, ७।	दिनमान्त १४, १२।
दानवाचितान्धि	दावानल २४०, ३५।	दित्यपत्य ५१, ३६।	दिनमिति—६७। ११।
दानवाच्यचरण ५१, २५।	दाशरथि २२६, ३७।	दिदिदि १६८, ५।	दिनमुख=(प्रभातम्)
दानवेज्य ५०, ६।	२१६, ४५।	दिन ३, ३८। १२, ६।	दिनमूर्द्धन्=(उदायागतः),
दानवेष्ट ५०, १०।	दास १२१, ४६।	६७, ५। ६८, २।	दिनयुज ८०। ३५।
दानवेष्ट ५४, २।	दास १२१, ४६।	दिनकर ३३, ७। २६१, ३३।	दिनयौवन=(मध्याह्नः),
	दास ५, ३१।	दिनकरजुप्तमयूख	दिनरत्न ३३, ६।
			दिनवसु ३३, १०।

दिनविभु ३३, १० ।
 दिनशकल—१२, ३५, ६७ ।
 १५ ।
 दिनशुद्धि १३१, ३४ ।
 दिनस्वामिन् २६१ । ३३ ।
 दिनांश= (प्राह्वयः),
 दिनाण्ड ५४, ४० ।
 दिनाधिनाथ ३३, ५१ ।
 दिनाधिराज ३३, ५२ ।
 दिनादि १२, २७ ।
 दिनान्त १२, ४२ ।
 दिनान्त्यय १२, ४३ । १३, २५ ।
 दिनाढ्य १३, ३६ । ४३, १५ ।
 दिनावसान १२, ४३ ।
 दिनिका—(दिनभूति)
 दिनेश ३२, २४ ।
 दिनेशकरलुप्त १०७, १ ।
 दिनेशकान्त्यामिहत १०७,
 २ ।
 दिनेशकिरणच्छन्न १०७, २ ।
 दिनेशतनय ५३, ६ ।
 दिनेशभ—६, ५६ ।
 दिनेशसुनु ५२, ५१ ।
 दिनेश्वर ३३, १० ।
 दिनेश्वरकरच्छन्न १०७, २ ।
 दिनीघ= (ग्रहगणः), ६८,
 ३ ।
 दिन्दु २२५, ४७ ।
 दिलीप २२६, ३८ ।
 दिक् ३०, १ ।
 दिव १२, ६ । ४५, २७ ।
 १६८, ५ ।
 दिवस १२, ६ । ३६, ११ ।
 दिवसकर ३३, ५२ ।
 दिवसकरिपु ५४, २७ ।
 दिवसकृत् ३३, १० ।
 दिवसगण ६८, ४ ।
 दिवसलण्ड ६७, १५,
 दिवसदल १२, ३५ । ६७,
 १५ ।
 दिवसनिकर ६८, ४ ।
 दिवसपति ३३, ५२ । २३६,
 ३७ ।

दिवसप्रमाण ६७ । ११,
 दिवसप्रवेश १३१, २६ ।
 दिवसमणि ३३, ५२ ।
 दिवसमान ६७ । ११,
 दिवसमिति ६७, १२ ।
 दिवसविभु ३३, ५३ ।
 दिवसव्रज ६८, ४ ।
 दिवसव्रत ६८, ५ ।
 दिवसशकल ६७ । १६ ।
 दिवसाधिनाथ ३४, २२ ।
 दिवसाढ्य ६७, १७ ।
 दिवसेश ३२, २५ ।
 दिवसेश ३३, ११ ।
 दिवसेशसूनु ५३, ६ ।
 दिवसेश्वर ३३, ५३ ।
 दिवस्पति ४५, २७ ।
 दिवः पृथिव्यौ
 दिवा १२, ७ ।
 दिवाकर ३३, ११ ।
 दिवस्पृथिव्यौ ४५, २७ ।
 दिवाकरकरच्छन्न १०७, २ ।
 दिवाकरकरव्यासङ्गमुक्त
 १०६, २ ।
 दिवाकरसुत ५३, ६ ।
 दिवाकरात्मज २२५, ५३ ।
 दिवागण—६८, ५ ।
 दिवाचय ६८, ५ ।
 दिवाधीश—३३, ११ ।
 दिवानाय ३३, ११ ।
 दिवानाथज ५२, ५१ ।
 दिवानायक ३३, ५३ ।
 दिवानिश् १३, ४१ ।
 दिवानेत् ३३, १२ ।
 दिवान्य= (लग्नविशेषः)
 दिवाबलि राशि २८, ४५
 दिवाभर्तु ३३, १२ ।
 दिवाभ्रीत ३, ५६ ।
 दिवामणि ३३, १२ ।
 दिवामव्य १२, ३६ ।
 दिवारत्र १३, ४२ ।
 दिवावसान १२, ४३ ।
 दिवाव्रज ६८, ५ ।
 दिवाष्टमांश १२, ४० ।

दिवाह्वय १३, ५७ ।
 दिवि—१८०, ५० ।
 दिविचर २६, ३१ ।
 दिविचराचार्य ४८, १८ ।
 दिविजगुश् ४७, ५२ ।
 दिविजेय ४७, ३० ।
 दिविषद् २६, २६ । १६७,
 ४१ ।
 दिविषन्तुचरण ४८, ५७ ।
 दिवौकस् २६, २७ । १६७,
 ४२ ।
 दिवौकसादेवगुश् ४८, ५७ ।
 दिव्य ३०, २ । ६८, ३१ ।
 दिव्यागान २४७, ६ ।
 दिव्यदश—२५६, १ ।
 दिव्ययुग १७, ३१ ।
 दिव्यवर्ष १७, ३१ ।
 दिव्ययुष् १४६, ४५ ।
 दिव्योत्पत्त २५८ । १७ ।
 दिश २३५, १५ ।
 'दिशतः' १८६, २ ।
 दिशति १८६, २ ।
 दिशन्ति १८६, २ ।
 दिशांप्रिय २२७, ५० ।
 दिशां प्रियतम २२७, ५० ।
 दिशा १११, २२ ।
 दिशातः ४६, १३ ।
 दिशाशूल २३५ । ५५ ।
 दिशाशूलभेद २३६, ७ ।
 'दिशेत्' १८६, ६ ।
 दिशेताम् १८६, ६ ।
 दिशेयुः १८६, ७ ।
 दिश्य २३४ । १७ ।
 दिष्ट ११, ४ । ६७ २६ ।
 दिष्टमिति ६६, ३३ ।
 दिष्टान्त २२१, ३२ ।
 दिष्टि= (परिमाणम्),
 'दी' ५, १६ ।
 दीक्षण १२४, ३३ ।
 दीक्षा २१०, ६ ।
 दीक्षामि २४०, ५१ ।
 दीदिवि १६८, ५ ।
 दीधिति ३६, १७ ।

दीधितिम्—३३, १३ ।
 दीन १२६, २४ ।
 दीनार ६४, २० ।
 दीप= (गृहोपकरणम्),
 दीपक २१०, ३२ ।
 दीपमाला २३, ६ । २३, ८ ।
 दीपमालिका २३, ८ ।
 दीपाली २३, ८ ।
 दीपावली २३, ८ ।
 दीपिका २१० । ५० ।
 दीप्त १२६, २२ ।
 २०३, ३६ ।
 दीप्तक २०३, ३६ ।
 दीप्तपिङ्गल २३१, ४५ ।
 दीप्तमूर्ति ३३, १३ ।
 दीप्तरहिम् ३३, १३ ।
 दीप्ता २३८, ४५ ।
 दीप्ताग्रकाष्ठ २४०, १५ ।
 दीप्ताघा १२७, १८ ।
 दीप्ति ३६, २३ । १०५, ७ ।
 दीप्तिपति ३३, १४ ।
 दीप्तिमत् ३२, २५ ।
 दीप्तिरहित ४३, १० ।
 दीप्त्र २३६, १६ ।
 दीर्घ ११०, १ ।
 दीर्घजिह्व २२३, ४१ ।
 दीर्घना १३७, ५५ ।
 दीर्घदंश २५५, ३६ ।
 दीर्घनिद्रा २२१, ३२ ।
 दीर्घपवन २३२, २६ ।
 दीर्घपृष्ठ २२३, ४१ ।
 दीर्घप्रक्षिन् २५५, ३६ ।
 दीर्घमास्त २३२, २६ ।
 दीर्घरसन २२३, ४१ ।
 दीर्घायुष् १४५ १६ ।
 दीर्घा २३३, ३२ ।
 दुःख ३१, ४५ ।
 दुःखनवमीव्रत २२, १८ ।
 दुःखावसान= (दुरन्तः),
 दुःखित= (दुःखी),
 दुःखिन्= (दुःखान्वितः),
 दुःशक्रन्= (अशुभसूचक-
 निमित्तम्)

दुःसाध्यः=(दुःखनिष्पाद्यः),

दुःस्थः=(त्रिकगतः)

दुःस्थितः=

दुग्ध २१८, ३८ ।

दुग्धपात १३४, ६ ।

दुग्धव्रत २२, २० ।

दुग्धसमुद्र २१८, ३८ ।

दुग्धास्थितनया २१७, ११ ।

दुत्थोत्थदिवीर १३०, ३१ ।

दुध्न २४०, ३६ ।

दुन्दुभि १७, १३ ।

दुफालिकुल्य १३०, ३१ ।

दुर=(दुःखम्),

दुरासद २३८, १६ ।

दुरित ३०, ३२ ।

दुरुषा १२६, ५१ ।

दुरुफ १३०, ३३ ।

दुरोदर

दुर्गम २०३, ५६ ।

दुर्गा ३, ८ । २३१, ११ ।

दुर्गातिथि २, ४० ।

दुर्गाष्टमी २१, ४६ ।

दुर्गाश २५, ७ ।

दुर्ग्रह ३०, ३२ ।

दुर्बल ३१, १३ । ४३, १० ।

दुर्बलाङ्गुलि २१०, २१ ।

दुर्मति १७, १३ ।

दुर्मूल १७, २ ।

दुर्गण २२८, ५३ ।

दुर्गणक २२८, ५३ ।

दुग्निधु ५३, १३ ।

दुह २०१, १० ।

दुश्चन्द्र ४३, १३ ।

दुश्चरितः=(दुष्टं चरितम्)

दुश्चक्रय १२१, ५६ ।

दुश्चित्यन्त १२१, ५६ ।

दुश्चयवत २३६, ४२ ।

दुष्कृत ३०, ३२ ।

दुष्ट ३०, २६ । १२३, ८ ।

दुहितृ २०८, ५१ ।

द्व ५, १७ ।

द्वत २३६, १६ ।

द्वरद्विन् २५५, ३६ ।

द्वारः=(शतपत्रिका),

(द्वार इ० भा०),

द्वार्वागणपतिव्रत २१, ४४ ।

द्वार्वाष्टमीव्रत २२, १६ ।

द्वारण १३७, १२ ।

द्वारणीय=(द्विपत्रव्य),

द्विपत्रव्य=(द्विपणीय)

द्वय "

द्वकाण=(द्वेष्काणः),

द्वकण २२३, ४२ ।

द्वकर्मन् ११४, १४ ।

द्वकर्मलव ११४, १५ ।

द्वकमाण १२८, ५७ ।

द्वक्षेप ११८, ३४ ।

द्वक्षेपमण्डल

द्वक्लव ११४, १२ ।

द्वक्लवचर ११४, १२ ।

द्वक्लवश्च २२३, ४२ ।

द्वक्लवश्रुति २२३, ४२ ।

द्वक्लवश्च ३३, १४ ।

द्वगाण १३०, ५१ ।

१२८, ५७ ।

द्वगमुष २७७, ५१ ।

द्वगांचर २२६, ३४ ।

द्वगोल ११०, १२ ।

द्वग्रह ११४, १२ ।

द्वग्या १०४, १० ।

द्वग्युचर ११४, १२ ।

द्वबल १४२, ३५ ।

द्वग्विष १६७, ४२ ।

द्वङ्गनति ११८, ३३ ।

द्वङ्गमण्डल १११, १० ।

द्वङ्ग=(नितागन्तम्),

द्वङ्ग्युत २००, ७ ।

द्वङ्ग्युत २०५, ३०, ३०,

द्वङ्ग्युत २३१, ४६ ।

द्वङ्ग=(बलवान्),

द्वङ्ग १२१, ३२ ।

द्वङ्गत् १३६, १४ ।

द्वङ्गा २१३, ५५ ।

द्वङ्गान ३२, २५ ।

द्वङ्गा २१३, ५५ ।

द्वङ्गी २१३, ५५ ।

द्वय १४२, ५२ ।

'द्वयते' १८८, २ ।

द्वयभाग १२५, ५३ ।

द्वयमान ३७, ५५ ।

द्वयलव ११६, १६ ।

द्वया=(दशनीया),

द्वयांश ११६, १६ ।

द्वयद् १३६, १४ ।

द्वयद्वती २३१, ११ ।

द्वय २०५, ३० ।

२५७, ३७ ।

द्वयदेह १६३, २६ ।

द्वयमृति १६३, २६ ।

द्वयट्टरजस् २०५, ३० ।

द्वयट्टरारी १६३, ३४ ।

द्वयट्टि १२१, ३५ ।

१२६, ३८ । २१३, ५५ ।

द्वयट्टिकर्तृ=(द्वयट्टिकारकः)

द्वयट्टिकर्मन् ११४, १४ ।

द्वयट्टिकर्मलव ११४, १५ ।

द्वयट्टिक्षेप ११८, ३४ ।

द्वयट्टिषट्ति १६३, ३७ ।

द्वयट्टिपथङ्गत्=(द्वयट्टि-

मार्गः),

द्वयट्टिमुष्=(द्वयट्टिहर्ता),

द्वयट्टिट्ट=(द्वयट्टिचा-

वीक्षितः)

द्वयट्टियुत=(द्वयट्टिचा समन्वितः)

द्वयट्टिशुद्ध १६३, ३६ ।

द्वयट्टि १७८, ६

१६४, ७ ।

द्वे ५, १७ ।

द्वे २५१, ३३ ।

द्वे १२२, ४६ ।

१३५, २३ । १६७, ४२ ।

द्वेक=(द्वेकीजनकः)

द्वेकन्या ६६, १८ ।

१००, ४ ।

द्वेकमुता २२४, ४६ ।

द्वेकाम्रज २२६, ३२ ।

द्वेकात्मजा २२४, ५० ।

द्वेकी २२४, ५० ।

द्वेकीनन्दन २२४, ३१ ।

द्वेकीपति २२४, ४७ ।

द्वेकीपितृव्य २२६, ३२ ।

द्वेवगाणा २०४, ३६ ।

द्वेवगायन २४७, ६ ।

द्वेवगिरि १६६, १४ ।

द्वेवगुरु ४७, ३० । २६३, ३७ ।

द्वेवचिकित्सकौ १६८, ३३ ।

द्वेवजन=(सुरजनः),

द्वेवजननी ३७, ३ ।

द्वेवता १६७, ४२ ।

द्वेवताधिप २३६, ३८ ।

द्वेवतापूज्य ४७, ५२ ।

द्वेववाराजपूज्य ४८, ४४ ।

द्वेवतालपयपद ३०, २ ।

द्वेवत्रितय ८४, २४ ।

द्वेवदत्त=(व्यक्तिविशेषः),

द्वेवदयित २६३, ३४ ।

द्वेवदीप २१३, ५४ ।

द्वेवदुन्दुभि २३६, ३८ ।

द्वेवदेव २०७, ३३ ।

द्वेवदेवसचिव ४८, ४४ ।

द्वेवदेवाधिदेव ४८, ४५ ।

द्वेवदोषज्ञ ५, ३१ ।

द्वेवधान्य २०२, ४१ ।

द्वेवधेनु २००, ४२ ।

द्वेवनदी २२६, २० ।

द्वेवनन्दिन् २३७, ४६ ।

द्वेवनमस्य ४७, ५३ ।

२६३, ३७ ।

द्वेवनायकगुरु ४८, ४५ ।

द्वेवनिर्केतनभास्कर ५४, ३१ ।

द्वेवनुत ४७, ३१ ।

२६३, ३५ ।

द्वेवप ७, २८ ।

द्वेवपतिपूज्य ४८, १८ ।

द्वेवपतिमित्रिन् ४८, १८ ।

द्वेवपथ १६६, २८ ।

द्वेवपुरोहित ४८, १६ ।

२६३, ३६ ।

द्वेवपूज्य ४७, ३१ ।

२६३, ३३ ।

देवप्रसन्न २५७, ४४ ।	देवसपत्न १६८, ६ ।	देशकारी २१०, ५१ ।	दैत्यमन्त्रिन् २६३, ४५ ।
देवप्रसू ६, १६, ३७, ४ ।	देवसभा १६८, २३ ।	देशान्तर १३१, ६ ।	दैत्यमंहित २६३, ४२ ।
देवप्रिय २६३, ३५ ।	देवसमर्चित ४८, २० ।	देशिक २५५, ४८ ।	दैत्ययाजक २६३, ३६ ।
देवप्रह्लाद १६६, ७ ।	देवसारणि १८, ३ ।	१२४, ३३ । ४६, १२ ।	दैत्यराजवन्दित ५१, ८ ।
देवभिषजो १६८, ३४ ।	देवसिन्धु २२६, २० ।	४६, १३ ।	दैत्यराजवन्दितपद २६३, ४४
देवभोज्य २००, ४६ ।	देवसुतापुरी १००, ४ ।	देशिकोक्तम् २५५, ४६ ।	दैत्यस्तिवज् २६३, ४० ।
देवमणि २२७, ५१ ।	देवसूत्रधार ६, ६५ ।	देह ४४, ५४ । १२१, १८ ।	दैत्यवन्दित ५०, ३३ ।
देवमन्त्रिन् ४७, १७ ।	देवसेना २३३, १८ ।	२१४, ४५ ।	दैत्यवन्द्य २६३, ४३ ।
२६८, ३८ ।	देवसेनापति २३३, ५ ।	देहकर्तृ २५४, २४ ।	दैत्यवर्द्धकि ५१, ५४ ।
देवमन्दिर १३८, २२ ।	देवसैन्य ३३, १४ ।	देहधारक २२६, ४५ ।	'दैत्यवैरिन्' १६७, ४३ ।
देवमंहित २६३, ३६ ।	देवसौवस्तिक २६३, ३६ ।	देहभृत् २००, ३२ ।	दैत्यशत्रु २१५, २२ ।
देवमार्ग ६, १६ । ३७, ४ ।	देवस्थान १३८, २१ ।	देहलक्षण २५७, ७ ।	दैत्यसचिव ५०, ३३ ।
देवमार्ग ३०, २ ।	देवाख्या ८०, ४४ ।	देहविवर २२३, ३० ।	दैत्यसुहृद् २६३, ४१ ।
१६६, २६ ।	देवाचार्य ४७, ३२ ।	देहसञ्चारिणी २०८, ४१ ।	दैत्यसौवस्तिक २६३, ४२ ।
देवयज्ञ २०१, ३३ ।	देवाज २३०, ४५ ।	देहिन् २००, ३३ ।	दैत्याचार्य ५०, १३ ।
देवयव=(सुरयवः),	देवाधिदेव २०६, ८ ।	देहिनी ४५, ६ ।	दैत्याधिभू ५४, २ ।
देवयाजक ४७, ५३ ।	देवान्धस् २००, ४६ ।	दैतेय २०१, ४ ।	दैत्यामात्य ५०, १४ ।
२६३, ३३ ।	देवान् २००, ५० ।	दैतेयनमस्य ५०, ५० ।	दैत्यारि २१५, २२ ।
देवयान १६८, १८ ।	देवापगा २२६, २० ।	दैतेयपूज्य ५०, ३१ ।	दैत्याचित २६३, ४३ ।
देवयानी ५१, ३२ ।	देवामात्य ४७, ३२ ।	दैतेयमंहित ५०, ५० ।	दैत्याचितपद २६३, ४४ ।
देवयु १६७, ४३ ।	देवाम्बिका ६, १६ ।	दैतेयराजाचित ५१, ७ ।	दैत्यार्च्य २६३, ४० ।
देवरयकारभ ६, ६४ ।	३७, ४ ।	दैतेयवन्द्य ५०, ३३ ।	दैत्येड्य २६३, ४४ ।
देवराज २३६, ३८ ।	देवारि २६४, ३० ।	दैतेयाचित ५०, ३१ ।	दैत्येज्य २६३, ४१ ।
देवराजवन्दितपद २६३, ३८ ।	देवायुध २३७, ५३ ।	दैतेयार्च्य ५० १० ।	दैत्येन्द्रेड्य ५०, १४ ।
देवराजाचित ४८, १६ ।	देवाचित ४७, ३२ ।	दैतेयेज्य ५०, ११ ।	दैत्येन्द्रपूजितपाद ५१, १६
देवरिपु ५४, २ ।	२६३, ३६ ।	दैतेयेड्य ५०, ११ ।	दैत्येन्द्रमन्त्रिन् ५०, ३३ ।
देवरिपुपत्नी ५०, ४६ ।	देवाचितपद २६३, ३८ ।	दैत्य २०१, ४ ।	दैत्येन्द्रवन्द्य ५०, ३४ ।
देवस्त्विज् २६३, ३३ ।	देवाच्य ४७, १८ ।	दैत्यगृह ५०, ११ ।	दैत्येशवन्द्य ५०, ३४ ।
देवर्षि १६८, ५४ ।	देवाध्व २३७ ३८ ।	दैत्यगृह २१८, १८ ।	दैत्येजेज्य ५०, १४ ।
देवलक्ष्मन् १३४, २८ ।	देवाहार २००, ५० ।	दैत्यग्रह ५४, ३ ।	दैत्योपनी २६३, ४० ।
देवलोका १६८, ६ ।	देवी=(शक्ति विशेषः	दैत्यच्छाया ५४, ३ ।	दैत्योपाध्याय २६३, ३६ ।
देवलोकांश १२८, ५१ ।	राजपत्नी वा)	दैत्यदयित २६३, ४१ ।	दैनकरि ५२, २८ ।
देववधू २३३, ३३ ।	देवीलेलायमाना २३८ ५२ ।	दैत्यदेव ५०, ११ ।	दैनन्दिन १३, ४४ १८, ७ ।
देववन्द्य ४७, ३१ ।	देवेज्य २६३, ३७ ।	दैत्यनमस्य २६३, ४३ ।	दैनमण्य ५२, १० ।
देववर्त्मन् ३० २ ।	देवेड्य २६३, ३५ ।	दैत्य २६३, ४२ ।	दैनकीर्णित १६६, २८ ।
देववर्द्धकि १६८, ४३ ।	देवेन्द्रसपत्नगुरु ५१, १५ ।	दैत्यपतिपुरोधस् ५२, ८ ।	दैर्घ्य १३७, ४४ ।
देववर्द्धभ ५, ३२ ।	देवेशपुरोहित ४८, ४५ ।	दैत्यपत्नेः पुरोहित ५१, १५ ।	दैर्घ ६७, ३० ।
देववर्द्धा १६८, ३४ ।	देवोद्यान १६८, २६ ।	दैत्यपुरोधस् ५०, ३२ ।	दैर्घक २२४, ५० ।
देववशत्रु ५४, ३ ।	देवोपनी ४७, ३२ ।	दैत्यपुरोहित २६३, ४२ ।	दैर्घकेय २२४, ३१ ।
देवश्रेष्ठ २३६, ३६ ।	२६३, ३४ ।	दैत्यपूजित २६३, ३६ ।	दैर्घचित्तक २५६, २३ ।
देवश्रेष्ठ ४७, ३६ ।	देवोपाध्याय ४७, ५३ ।	दैत्यपूज्य २६३, ४० ।	दैर्घज २५६, १६ ।
देवशिल्पि ६, ६४ ।	२६३, ३३ ।	दैत्यप्रिय २६३, ४१ ।	दैर्घजवयं २५६, २३ ।
देवशिल्पिन् ६, ६५ ।	देवोक्त १००, १६ ।	दैत्यभर्तृ ५०, १२ ।	दैर्घत १७, २६ । १६७, ४३ ।

देवताचार्यं ४७, ५३ ।
 देवतेज्य ४७, ३३ ।
 देवदीप २१३, ५४ ।
 देवयुग १७, ३५ ।
 देवावि २२५६, १६ ।
 देववेदिन् २५६, २० ।
 देवाकरि ५२, २८ ।
 देवान्त २०१, ५१ ।
 देवी=(शाक्तिविशेषः),
 देव्य २१७, ४१ ।
 दोस् ६, ५६ । २१३, ४६ ।
 दोष १३६, ११ । १३६,
 ४१ ।
 दोषं हक्रिया १३६, ११ ।
 दोष्या १०४, १३ ।
 दोषारिजादन १३६, १२ ।
 दोलक ३६, ३७ ।
 दोला १३०, २२ ।
 दोष १३, ४ । १२१, ४६ ।
 दोषखण्डन १३१, ३८ ।
 दोषज=(दोषभवः),
 दोषज १६८, ४० । २२५,
 ४८ ।
 दोषनिराकरण १३१, ३८ ।
 दोषनिरास १३१, ३६ ।
 दोषभाज २५४, १७ ।
 दोषयुक्त २५४, १७ ।
 दोषवत् २५४, १८ ।
 दोषाधीश ३६, २८ ।
 दोषानाथ ३६, २८ ।
 दोषिन् २५४, १८ ।
 दोह १४०, १६ ।
 दोहदलक्षणा १४०, २० ।
 दोहदान्विता १४०, २० ।
 दौर्गह ३८, १४ ।
 दोष्यन्ति २२६, ३७ ।
 दोह १४०, १६ ।
 छावाक्षमे ४५, २८ ।
 छावापृथिवी ४५, २८ ।
 छावापृथिव्यौ ४५, २८ ।
 छावाभूमि ४५, २८ ।
 द्युस् १६८, ६ ।

द्यु १२, ७ । ३०, २
 १६८, ६ ।
 द्युक्त ३२, ५ ।
 द्युग २६, २३ । २२२, ११ ।
 द्युगणा ६८, ५ ।
 द्युगणोद्भवग्रह ६८, १६ ।
 द्युगति २६, २७ ।
 द्युगामिन् २६, २७ ।
 द्युचय ६८, ६ ।
 द्युचर २६, २७ । २०४, ३४ ।
 द्युचरगणित ६६, ३२ ।
 द्युचरनायक ३४, २३ ।
 द्युचारिन् २६, २८ ।
 द्युजीवा १०४, ११ ।
 द्युज्या १०४, ११ ।
 द्युत् ३६, १८ ।
 द्युति ३६, २३ । १०४, ६ ।
 द्युती ३६, २३ ।
 द्युतीनापति ३३, ५४ ।
 द्युदल ६७, २० ।
 द्युदलशङ्कु १०६, १६ ।
 द्युद्वितय=(दिनद्वयम्),
 द्युन १२३, २७ ।
 द्युनाथ ३२, २६ ।
 द्युनिवेश १३१, २६ ।
 द्युनिश १३, ४२ ।
 द्युनेतृ ३२, २६ ।
 द्युपण्ड ६८, ६ ।
 द्युपति ३२, २६ ।
 द्युप्रणी ३२, २६ ।
 द्युप्रमारा ६७, १२ ।
 द्युप्रवेश १२१, ३० ।
 द्युभर्तृ ३२, २६ ।
 द्युमणि ३२, २७ ।
 द्युमणितन्दन ५३, ६ ।
 द्युमणिफल १०४, २६ ।
 द्युमणिसुत ५२, ५२ ।
 द्युमत् ३२, ५ ।
 द्युमयी ३५, २८ ।
 द्युमयीश ३३, १४ ।
 द्युमान ६७, १२ ।
 द्युमिति ६७, १२ ।
 द्युमोर्वी १०४, ११ ।

द्युम्न १२१, ३५ ।
 द्युस्मि ३२, २७ ।
 द्युरात्र १३, ४२ ।
 द्युरात्रिभ्यशब्द १४२, ४६ ।
 द्युराशि ६८, ६ ।
 द्युवर्द्धकि १६८, ४३ ।
 द्युवृन्द ६८, ६ ।
 द्युव्रज ६८, ६ ।
 द्युषद् १६७, ४४ ।
 द्युसद् २६, २३ ।
 द्युसप्त १६७, ४४ ।
 द्युस्वामिन् ३२, ६ ।
 द्युत १२३, २७ ।
 द्युतपूरिणामा २२, ५५ ।
 द्युतपीरुम्=(कोजागर
 तिथिः, इति भूरिप्रयोगः)
 द्युत् १२३, २७ ।
 द्यो ३०, ३ । ३२, १ ।
 १६८, ६ ।
 द्योत ३६, २७ ।
 द्योतन १६२, ३६ ।
 द्योषद् १६७, ४४ ।
 द्रक्वेधसत्य २५६, २६ ।
 द्रम्म ६४, १६ ।
 द्रविण ८, ३ । १२१, ३८ ।
 द्रव्य ७२, ३४ । १२१, ३५ ।
 द्रष्टव्य=(द्रष्टृयोग्यः),
 द्रष्टृ १४२, २१ ।
 द्रक् १०१, २१ ।
 द्राक्कर्ण १०३, ८ ।
 द्राक्केन्द्र १०१, ६३ ।
 द्राक्केन्द्रक १०१, ६३ ।
 द्राकुत्तु १०२, ३ ।
 द्राक्फल १०४, २६ ।
 द्राक्श्रवण १०३, ६ ।
 द्राक्श्रुति १०३, ६ ।
 द्राग्भुक्ति १०६, २७ ।
 द्रागुच्च १०२, २ ।
 द्यु ३८, २८ ।
 द्युषण २०७, ३४ ।
 द्युण १०४, १७ ।
 २१८, ४२ ।
 द्युणा १०३, ४० ।

द्रुणी १०३, ४० ।
 द्रुत १०१, ३० ।
 द्रुतकेन्द्र १०१, ६२ ।
 द्रुहिण २०७, ३४ ।
 द्रुहिणगृहमुखोऽन्तर्विशेषः
 द्रुहिणपादजनक ४१, ५३ ।
 द्रुहिणाम ५, ५१ ।
 द्रु=(स्वराम्),
 द्रक्क=द्रेष्कारः) १३०, ५ ।
 द्रेष्कारा १३०, ५ ।
 द्रेष्कारा १३०, ५१ ।
 द्रेष्कारणल १३०, ५४ ।
 द्रेष्काराधिप=(प्रथम-
 पञ्चमनवमभेशः)
 द्रेण=(आचार्यविशेषः)
 २३८, ३३ ।
 द्रोणनवमी २४, १७ ।
 द्रोण २६, ३६ ।
 द्रोहिण ५, ५१ ।
 द्रुह २५, ४४ । २८, १६ ।
 ७४, २६ ।
 द्रुहचर ३७, २४ ।
 द्रुवन्द्वचारिन् ३७, २४ ।
 द्रव्य ७४, २२ ।
 द्वाःस्थ=प्रतीहार २३०, ३५ ।
 द्वाचत्वारिंश ८६, ३३ ।
 द्वाचत्वारिंशत् ७३, ३६ ।
 ८१, ३२ ।
 द्वाचत्वारिंशत्तम ८६, ३३ ।
 द्वात्रिंश ८६, २१ ।
 द्वात्रिंशत् ७३, ३४ ।
 ८०, ३८ ।
 द्वात्रिंशति ८०, ३८ ।
 द्वात्रिंशतम ८६, ३३ ।
 द्वात्रिंशत्तम ८६, २१ ।
 द्वात्रिंशदक्षरी २१३ २७ ।
 द्वात्रिंशोपाधिमात्रत
 २३, ४५ ।
 द्वादश ७३, २२ ।
 ७७, १७ । ८५, १६ ।
 द्वादशक ८५, १६ ।
 द्वादशकर ४७, ५४ ।
 द्वादशतम ८५, १६ ।

द्वादशन् ७७, १८ ।	द्वाविंशतितम ८६, ४ ।	द्वितनु २८, १६ ।	द्विपञ्चाशत्तम ८७, ४ ।
द्वादशबाहुक २३३, ६ ।	द्वाविंशत्तम ८६, ३ ।	द्वितय १२१, ४० ।	द्विपद २८, ३१६ । १३४, ५७ ।
द्वादशभाग १२६, ६ ।	द्वाशीत ८८, ६ ।	द्वितीय= (युग्मा), ७४, २२ ।	२१५, ५५ ।
द्वादशभुज २६०, १० ।	द्वाशीति ८८, ६ ।	द्वितीय २५, ४१ ।	द्विपाद २८, ३१ ।
द्वादशमूल २१५, ५५ ।	द्वाशीतितम ८८, ६ ।	८४, ४८ ।	द्विपादनक्षत्र ६, ३१ ।
द्वादशलव १२६, १० ।	द्वाषष्ट ८७, २२ ।	द्वितीयगुण २१४, ४३ ।	द्विपायिन् २३२, २७ ।
द्वादशवर्गी १२८, ३ ।	द्वाषष्टि ८२, ४४ ।	द्वितीयशोधकेन्द्र १०६, १० ।	द्विपारि २६, २ ।
द्वादशषट्क ८३, १७ ।	द्वाषष्टितम ८७, २२ ।	द्वितीयशोधफलालिल	द्विपारिभ २६, ६ ।
द्वादशसप्तक ८३, ३६ ।	द्वासप्तत ८७, ३४ ।	१०६, १३ ।	द्विपुष्करयोग= (योगविशेषः)
द्वादशांश १२६, १० ।	द्वासप्तति ८३, ३३ ।	द्वितीया २, १८ । २, २६ ।	द्विप्रकृति २८, १७ ।
द्वादशांशक १२६, १० ।	द्वासप्ततितम ८७, ३४ ।	३, १८ । ८४, ४२ ।	द्विमूर्ति २८, १७ ।
द्वादशाक्ष २३३, ६ ।	द्वि १२१, ३२ ।	२०८, १२ ।	द्विरद २३२, २७ ।
द्वादशाङ्ग ३३, १४ ।	द्विक ७४, २२ ।	द्वित्रा ८८, ३० ।	२६०, १ ।
द्वादशाङ्गुलपरिमाण	द्विकृति ७४, ४० ।	द्वित्रिंश ८६, २२ ।	द्विरदान्तक २३१, ४६ ।
६६, १८ ।	द्विकृत्व ८६, ७ ।	द्वित्रिंशत् ८० ४१ ।	द्विरसन ६, ३१ ।
द्वादशात्मन् ३३, १५ ।	द्विगुण ८६, ७ ।	द्वित्रिंशति ८० ४१ ।	२२३, ४३ ।
द्वादशाचिस् ५७, ३३ ।	द्विगुणित ८६, ७ ।	द्वित्रिंशतितम ८६, २२ ।	द्विरा ४५, ६ ।
२६०, १० ।	द्विचतुष्क ७६, १२ ।	द्वित्रिंशत्तम ८६, २२ ।	द्विरागम १३७, ७ ।
द्वादशाष्टक ८४, १२ ।	द्विचत्वारिंश ८६, ४१ ।	द्विदन्त २३२, २६ ।	द्विरागमन १३७, ७ ।
द्वादशी २, २१ । २, ४३ ।	द्विचत्वारिंशत् ८१, ३२ ।	द्विदश ७७, १६ ।	द्विरात्मक= (द्विस्वभाव-
३, १८ । ८५, १७ ।	द्विचत्वारिंशत्तम ८६, ४२ ।	द्विदशक ७६, १६ ।	राशिः),
द्वावत ८८, १६ ।	द्विचय ३७, ५७ ।	द्विदशतम ५५, २० ।	द्विराषाढ= (अधिकाषाढः)
द्वावति ८४, ६ ।	द्विज २६२, १७ ।	द्विदशतम ७७, १६ ।	द्विरफ २६, ३७ ।
द्वावतितम ८८, १६ ।	२१४, १८ ।	द्विदेवता ७, १५ ।	२६०, ११ ।
द्वापञ्चाश ८७, ३ ।	द्विजपति ३६, २६ ।	द्विदेवा ७, १५ ।	द्विवर्ग ७४, ४१ ।
द्वापञ्चाशत् ७३, ४६ ।	२६२, २१ ।	द्विदेह २८, १६ ।	द्विविद २१६, २८ ।
८२, १८ ।	द्विजन्मपति ४०, ३४ ।	द्विदेवत ७, १५ ।	द्विविदहन्तु २२५, १८ ।
द्वापञ्चाशत्तम ८७, ३ ।	द्विजराज ३६, २६ ।	द्विदेवत्य ७, १५ ।	द्विविदारि २१६, २१ ।
द्वापर १७, ३७ । १७, ४३ ।	द्विजराजखेत्र ५६, ११ ।	द्विद्वादश= (योगविशेषः)	२२४, ३२ ।
७०, ६ ।	द्विजराज ४६, ११ ।	१३५, २८ ।	द्विविषाणक २३२, २७ ।
द्वापरदि २४, ७ ।	द्विजराजदेह ४६, ४३ ।	द्विद्विक ७४, ४१ ।	द्विवेदिनी २१, ५६ ।
द्वा २२३, २८ ।	द्विजराजपुत्र ४६, २६ ।	द्विधा ८८, ४ ।	द्विशत ८४, ३४ ।
द्वा २२३, २८ ।	द्विजराजशेखर ४१, ४५ ।	द्विनवक ७६, ३ ।	द्विशरीर २३२, ६ ।
द्वाक २२६, ५१ ।	द्विजराजसुत ४६, २६ ।	द्विनवत ८८, २३ ।	द्विष् १२३, ४ । २०१, ११ ।
द्वाकेश २२४, ३१ ।	द्विजराजसूत ४६, २६ ।	द्विनवति ७४, ६ । ८४, ६ ।	द्विषट्क ७७, १६ ।
द्वाकृती २२६, ५२ ।	द्विजराजाङ्गसम्भवं	८८, १७ ।	द्विषट् १२३, ८ ।
द्वाकृती २२६, ५२ ।	४६, ५१ ।	द्विनवतितम ८८, १७ ।	७७, १८ ।
द्वाकृती २२६, ५३ ।	द्विजाधिराज ४०, ३४ ।	द्विनायक ७, १४ ।	द्विषद्गार १२३, २१ ।
द्वाकृतीपुरी २२६, ५२ ।	द्विजायन १३४, २८ ।	द्विप ७, १५ । ७६, ६ ।	द्विषन् १२३, ८ ।
द्वाविंश ८६, ३ ।	द्विजालय २०१, ४५ ।	२३२, २६ ।	२०१, १० ।
द्वाविंशत् ७६, २७ ।	द्विजिह्व २२३, ४२ ।	द्विपञ्चक ७७, ६ ।	द्विषष्ट ८७, २७ ।
द्वाविंशति ७३, २६ ।	द्विजेन्द्र ३८, ४७ ।	द्विपञ्चाश ८७, ४ ।	द्विषष्टि ७३, ५ । ८२, ४४ ।
७६, २७ ।	द्विजेश ३८, ४७ ।	द्विपञ्चाशत् ८२, १८ ।	८७, २३ ।

द्विषष्टितम ८७, २३ ।
 द्विष्ट ६२, ३० ।
 द्विस् (वारद्वयम्),
 द्विसाकनिमास १५, ६ ।
 द्विसाक ७८, ८ ।
 द्विसप्त ८७, ३४ ।
 द्विसप्तति ७३, ५५ ।
 ८३, १६ ।
 द्विसप्ततिसप्त ८७, ३४ ।
 द्विसप्तन् ७८, ७ ।
 द्विसहस्र ८४, ३६ ।
 द्विसहस्रधनुस् ६६, ४३ ।
 द्विसुर ७, १६ ।
 द्विस्वभाव २८, १७ ।
 द्विस्वभावराशि २८, ६ ।
 द्विहृदया= (दोहद्विनी),
 द्वीप ३८, १४ । ७६, ६ ।
 द्वीपवत् २१८, १८ ।
 द्वीपवती= (पृथ्वी)
 द्वीपिन्= (व्याघ्रः)
 द्वीश ७, १६ ।
 द्वीश्वर ७, १६ ।
 द्वेषा ८८, २७ ।
 द्वेष १२३, ६ ।
 द्वेषण १२३, १५ ।
 २०१, ११ ।
 द्वेषिन् १२३, ६ ।
 २०१, ११ ।
 द्वेष्य १२३, ६ ।
 २०१, ११ ।
 द्विगुणिक= (संख्याविशेषः)
 द्विगुण्य= ,,
 द्विजराशि ४५, ५६ ।
 द्वित् ८८, २७ ।
 द्वेषा ८८, २७ ।
 द्वैमानुर २३२, ६ ।
 द्विविध्य= ८८, २८ ।
 द्व्यंश= (द्विभागः)
 द्व्यञ्ज २८, १७ ।
 द्व्यंश= (द्विपादः)
 द्व्यधिकचत्वारिंशत्
 ८१, ३३ ।
 द्व्यधिशिवात् ८०, ४१ ।

द्व्यधिकत्रिंशति ८०, ४१ ।
 द्व्यधिकदशन् ७७, २१ ।
 द्व्यधिकनवति ८४, ६ ।
 द्व्यधिकपञ्चाशत् ८८, १६ ।
 द्व्यधिकविंशति ७६, १६ ।
 द्व्यधिकषष्टि ८२ ४४ ।
 द्व्यधिकसप्तति ८३, ३७ ।
 द्व्यधिकाशीति ८३, ३७ ।
 द्व्यधमर ७, १६ ।
 द्व्यधर् ७, १६ ।
 द्व्यशीत ८८, ५ ।
 द्व्यशीति ८३, ३७ ।
 द्व्यशीतितम ८८, ५ ।
 ध—
 'ध' ५, १२ । १२१, ३३ ।
 २०६, १६ ।
 धट २६, २६ ।
 धटगति २६, ३२ ।
 धत्तः १७७, ११ ।
 धत्ते १७७, १६ ।
 धन ८, ३ । २६, ४२ ।
 १२१, ३३ । १३८, ५ ।
 २४६, २५ ।
 धनकेलि २४५, ५२ ।
 धनक्षय ६३, ३३ ।
 धनञ्जय २२७, २ । २३६,
 १७ । २४५, २६ ।
 धनद २४५, ५३ ।
 धनदावास २२८, ४६ ।
 धनधनयुति ६३, ३३ ।
 धनरां ६३, ३३ ।
 धनर्णना १०५, २७ ।
 धनरांत् १०५, २७ ।
 धनरांस्तु ६३, ३२ ।
 धनागम १२५, १२ ।
 धनाधन १०५, २७ । ६३,
 २६ ।
 धनिक २५, ११ ।
 धनिका २०५, ३० ।
 धनिन् २४५, ५३ ।
 धन्यावास १३८, २० ।
 धनिष्ठा ४, ८ । ४, ३० ।
 ८, ३ । ६, ६ ।

धनिष्ठाभव ४६, ११ ।
 धनिष्ठाभू ४५, ५६ ।
 धनिष्ठासम्भव ४६, ३० ।
 धनु २६, ४२ । २८, ६ ।
 २८, ४२ । २८, ४६ ।
 २८, ४६ । २१८, ४२ ।
 ४२, ४३ । २२१, १० ।
 धनुर्ग १०३, ४० ।
 धनुर्द्धर २६, ४६ ।
 धनुर्भूत् २६, ४६ ।
 धनुर्वद २११, ६ । २१३,
 २५ ।
 धनुष्क २६, ४६ ।
 धनुष्मत् २६, ४५ ।
 धनुष् २५, २६ । २६, ४२ ।
 ६६, २४ । ६६, २५ ।
 ६७, ५ । २१८, ४३ ।
 धनु २१८, ४३ ।
 धनूराशि २७, ५० ।
 धनेश २५, ६ । २५, ८ ।
 २४५, ५३ ।
 धन्या १४४, २६ ।
 धन्व २६, ४२ ।
 धन्वन् २६, ४२ । २१८,
 ४४ । २२१, १० ।
 धन्वभू ७, २८ ।
 धन्विन् २६, ४२ । २१५, ५५ ।
 धर २०३, ५६ । २०६,
 ५३ । २०७, १ ।
 धरणा ६१, १८ ।
 धरणि ४५, १० ।
 धरणि कुमार ४४, २६ ।
 धरणिगतनय ४४, २६ ।
 धरणिमुत् ४४, १३ ।
 धरणिप्लव २१८, १६ ।
 धरणीधरा ४५, १० ।
 धरणी ४५, १० ।
 धरणीतनुज ४४, ३० ।
 धरणीभव ४४, १४ ।
 धरणीपुत्र ४४, १३ ।
 धरणीरुह १३६, १ ।
 धरणीकीलक २०३, ५६ ।
 धरणीध्र २०३, ५६ ।

धरणीधर २१५, २२ ।
 धरणीधर २१८, १६ ।
 धरणीधर २२८, २६ ।
 धरण्याः पुत्र ४४, १४ ।
 'धरतः' १७६, ४६ ।
 धरति १७६, ४६ ।
 धरति १७६, ४६ ।
 धरते १७६, ५२ ।
 धरन्ते १७६, ५२ ।
 धरा ४५, १० ।
 धराकुमार ४४, १४ ।
 धराङ्गज ४३, ५५ ।
 धराज ४३, ३६ ।
 धरातनय ४४, १५ ।
 धरातमज ४३, ५५ ।
 धरादेहभव ४४, ३० ।
 धराधर २०३, ५६ । २१५,
 २२ ।
 धराधारा ४५, १० ।
 धराधु ४३, ५६ ।
 धराभू ४३, ३६ ।
 धराभुत् ४३, ५६ ।
 धरित्री ४५, ११ ।
 धरित्रीज ४३, ५६ ।
 धरित्रीतनय ४४, ३० ।
 धरित्रीतमज ४४, १५ ।
 धरित्रीयाः पुत्र ४४, १५ ।
 धरुज २०७, ३४ ।
 धरुण ३२, २७ । २१७,
 ४२ ।
 धरेत् १७६, ४६ ।
 धरेत् १७६, ५२ ।
 धरेताम् १७६, ५० ।
 धरेते १७६, ५२ ।
 धरेयाताम् १७६, ५२ ।
 धरेयुः १७६, ५० ।
 धरेरन् १७६, ५३ ।
 धर्म २०१, २४ । २४०, ५१ ।
 २४१, ३५ ।
 धर्मक्षेत्र ६६, २५ ।
 धर्मद्वी २२६, २० ।
 धर्मनाभ २१५, ५६ ।
 धर्मनेमि २१५, ५६ ।

धर्मराज् २४१, ३५ ।	धान्या १४४, २६ ।	धीरवयं २५५, ४७ ।	धेनुकसूदन २१६, २२ ।
धर्मराज २४१, ३५ ।	धाम २०३, १५ ।	धीरस्कन्ध २४२, ३ ।	धेनुकी २३, २८ ।
धर्मराजजनक ३४, ३६ ।	धामधामन् ३३, १५ ।	धीश ४७, १३ ।	धैर्य १२१, ४६ ।
धर्मवासर २, ४७ ।	धामन् २०३, १५ १२३६, १७ ।	धीसल ४६, २२ ।	धैर्यत २०६, ६।२०६, १३१ ।
धर्मशास्त्र ११२, ३४ ।	धामनिधि ३३, १६ ।	धीसचिव ४६, २२ ।	धैर्या ६, २४ ।
२१३, २३ ।	धामपति ३३, १६ ।	धुनि २४३, ५२ ।	धैर्यवर्ष १६, ४८ ।
धर्मसंहिता २१२, ३५ ।	धामि २२५, ४५ ।	धुनिनाथ २१८, १६ ।	धीरणा २१४, ५४ ।
धर्मसावर्णि १८, २ ।	धामी २२५, ४५ ।	धुनी २४३, ५२ ।	धीरणी २१५, ६ ।
धर्मोपदेशक ४६, १३ ।	धामान्निधि ३३, १६ ।	धूनन २४४, ३४ ।	धौत २२८, ५३ ।
धव ३५, १ ।	धाट्या २४१, २२-२४ ।	धूप २४१, ६ ।	ध्रुव १०, १ । २०६, ५३१ ।
धवल १३, ६१।४२, २८ ।	धार २१५, ५६ । २४४, ३४ ।	धूम ५५, ३१ । १३३७, ४६ ।	२०७, २ । २१७, ५२ ।
धवलकर ४०, ३५ ।	धारणी ५५, ११ ।	२२७, ५१ । २४१, ७ ।	ध्रुवकर २०६, ५३ ।
धवलकरसप्तन ५४, ३० ।	‘धारयति’ १७६, ५४ ।	धूमकेतु २३६, १७ ।	ध्रुवतारक ७८, १० ।
धवलकिरण ४१, २५ ।	धारयते १७६, ५४ ।	धूमज ५४, ४८ ।	ध्रुवस्थिरम ६, ५ ।
धवलगु ३६, २६ ।	धारयित्री ४५, ११ ।	धूमध्वज २३६, १७ ।	ध्वसी ६५, ३ । ६५, ६ ।
धवलच्छवि ४०, ३५ ।	धाराकुंर २३६, ३६ ।	धूमयोनि २३८, २२ ।	ध्वज ६, ४५ । ५५, ३५ ।
धवलदीधिति ४१, २५ ।	धाराट ३८, १४ ।	धूमिनी २३६, ५६ ।	५४, ४५ । २१७, ३० ।
धवलदीधितिपुत्र ४६, ५२ ।	धाराधर २३८, २२ ।	धूमोर्णा २४१, ३५ ।	१३७, ४६ ।
धवलद्युति ४०, ३५ ।	धराधर २३८, ३४ ।	धूमोर्णापति २४१, ३५ ।	ध्वजप्रहरण २४४, ३४ ।
धवलपक्ष १३, ५७।२१४, ५४ ।	धारिका ११, ५१ ।	धूमोर्णापति २४१, ३५ ।	ध्वजोत्थान २२, २४ ।
धवलपक्षिन् २१४, ५४ ।	‘धारयते’ १७६, ५३ ।	धूम्र ६, ४३ । ६, ५७ ।	‘ध्वनतः’ १६५, ४८ ।
धवलभानुभव ४६, ४४ ।	धिकृष्ट २५४, ३० ।	११८, १५ ।	ध्वनति १६५, ४७ ।
धवलभास् ३६, ३० ।	धिक्रया २५४, २६ ।	धूम्रकाय ५४, ५२ ।	ध्वनन्ति १६५, ४७ ।
धवलरुच् ३६, ३० ।	धिषण १५८, ४६ ।	धूम्रवर्णा २४०, १ ।	ध्वनयतः १६५, ५० ।
धवलवृष्णि ४०, ३५ ।	धिषणा १२२, ५३ ।	धूर्जटि २२७, ५१ ।	ध्वनयति १६५, ४६ ।
धवलानु ३६, ३० ।	धिषणालय २५६, ७ ।	धूर्जटिजटामण्डलपूडामणि ४२, १ ।	ध्वनयति १६५, ५० ।
धातुभूत् २०३, ५७ ।	धिषणालय २५६, ७ ।	धूर्तकूट २२७, ५२ ।	ध्वनयेत् १६५, ५२ ।
धातृ ५, ५१ । १६, ५६ ।	धिष्य ३, ५७ । १४६, ५७ ।	धूलि ६५, ७ ।	ध्वनयेयुः १६५, ५२ ।
२०७, ३४ ।	२३६, १७, २०३ । १६६, ८ ।	धूलिमह २४, ४१ ।	ध्वनि २०७, ८ ।
धातृमिथि २, २६ ।	धिष्य १५८, ४८ ।	धूली ६५, ७ ।	ध्वनिग्रह २१४, १ ।
धातुभ ५, ५२ ।	धिष्ययुज् ८२, २५ ।	धूलीध्वज २४४, ३४ ।	ध्वनिमाला २०८, ५० ।
धात्री ५५, ११ ।	धिष्यरमण ४६, ११ ।	धृतराष्ट्रपुत्र ८४, २६ ।	‘ध्वनेत्’ १६५, ५१ ।
धात्रीतनय ४४, १५ ।	धिष्यरमण ४६, ११ ।	धृति ६, ६५ । ४३, २ ।	ध्वनेताम् १६५, ५१ ।
धात्रीतनुर्जान ४४, ३० ।	धी १२२, ४४ ।	७६, ७ । १४३, ३६ ।	ध्वनेयुः १६५, ५२ ।
धात्रीन दन ४४, १६ ।	धीकर्मसहाय ४६, २२ ।	१४४, २३ ।	ध्वाक्ष ६, ४५ । ६, ५८ ।
धात्रीपुत्र ४३, ५६ ।	धीदा २०८, ४२ ।	धृतिद्वय ८१, ८ ।	ध्वाक्षक १३७, ५२ ।
धानसी २१०, ४० ।	धीन्द्रिय २१८, ५५ ।	धृष्टि २६, १८ ।	ध्वान २५६, १६ ।
धानुष्क २६, ४६ । १२२, १ ।	धीमत् २२६, ५३ ।	ध्वन २१८, २० ।	‘ध्वानयतः’ १६५, ५० ।
धान्य ७६, ७ । १२१, ३६ । २०२, १० ।	धीर १४२, २८ । २५५, ४१ ।	ध्वना २४३, ५२ ।	ध्वानयति १६५, ५० ।
धान्यक ५६, ८ ।	धीरता १४२, २८ ।	धेनुक २१६, २६ ।	ध्वानयन्ति १६५, ५१ ।
		धेनुकध्वानिन् २१६, २१ ।	ध्वानयेत् १६५, ५३ ।
		२२४, ३२ ।	ध्वानयेताम् १६५, ५३ ।

ध्वानयेयुः १६५, ५३ ।
ध्वान्त ५४, ४१ ।
ध्वान्तादिषु ३२, २७ ।
ध्वान्तादिभूमि ५२, २८ ।
ध्वान्तध्वंसविधि ३४, २३ ।
ध्वान्ताराति ३३, १६ ।
ध्वान्तरारि ३२, २७ । ५५, ४६ ।

न —

न = (निषेधः)
न १३६, १ ।
नकुट २१४, ६ ।
नकुल १३१, १६ ।
नकुला २३१, ११ ।
नक्तम् १३, ४ ।
नक्तञ्चर ७, ३३ । २४२, २२ ।
नक्त १३०, २६ ।
नक्तपुला १३, ५ ।
नक्तव्रतशान्ति २२, ५ ।
नक्तव्रतारम्भ २१, ४१ ।
नक्ता १३, ५ ।
नक्र २६, ५४ । २१४, ६ ।
नक्षत्र २, ७ । ३, ५७ ।
१६६, २६ । ४२, १४ ।
नक्षत्रकक्षा ११०, ३५ ।
नक्षत्रक्षय १०, २४ ।
नक्षत्रगडान्त १२०, २० ।
१४१, ५ ।
नक्षत्रगोल ११०, ३६ ।
नक्षत्रग्रहयोग ११६, ३१ ।
नक्षत्रजायुः १४१, ५४ ।
नक्षत्रद्वय ८२, २५ ।
नक्षत्रनाथ ४०, ३६ ।
नक्षत्रनाथनन्दन ४६, ५२ ।
नक्षत्रनाथम् ८०, २२ ।
नक्षत्रनेमि ४०, ३६ । २००, १७ ।
नक्षत्रप ३६, ३१ ।
नक्षत्रपति ४०, ३७ ।
नक्षत्रपदयोग = (यात्रायोगा-
न्तर्गतः)
नक्षत्रपुरुष = (चैत्रसिताष्ट-
म्यां मूलगेन्दौ व्रतविशेषः)

नक्षत्रमार्ग ३०, ३ ।
नक्षत्रमयम् ३०, ३ ।
नक्षत्रवृद्धि १०, २४ ।
नक्षत्रशूल = (नक्षत्रदिक्-
शूलम्),
नक्षत्रसम्पालक ४१, ५५ ।
नक्षत्रेश ३६, ३१ ।
नक्षत्रसमुत् ४६, ३० ।
नक्षत्रेश्वर ४०, ३७ ।
नख २१०, २६ ।
नखद्वय ८१, २६ ।
नखर २१०, २६ ।
नखरगुग्म ८१, २६ ।
नखाख्या ७६, २२ ।
नखायुध २६, ६ ।
२३१, ४६ ।
नखिन् २३१, ४६ ।
नग २०३, ५७ । १३६, १ ।
नगांश १२६, १ ।
नगाधार ५५, ११ ।
नगारि २३६, ४३ ।
नगारिभ ७, २८ ।
नगावास २३३, २३ ।
नगोक्त २३१, ४७ ।
२२, १२ ।
नग्न २०८, ३६ ।
नग्नजित २२५, १४ ।
नग्न २०८, ३६ ।
नग्निका = (भ्रातृगतात्त्वा)
२०८, ३६ ।
नट = (शैलूषः)
नटन २२६, ४६ ।
नटराज २२७, ५२ ।
नटराज २२८, ३३ ।
नत ४३, २८ । १०६, २६ ।
नतकाल १०६, ३० ।
नतप्या १०४, ११ ।
नतभाग १०८, १२ ।
नतलव १०८, १२ ।
नतसमय १०६, ३० ।
नतांश १०८, १२ ।
नताङ्गी २०५, ६ ।
नति ११८, १८ ।

नतोदरा २०५, ६ ।
नतोन्नतबल १४२, ४८ ।
नद = (शोणसिन्धवादयः)
नदी २४३, ५२ ।
नदीकान्त २१८, २० ।
नदीकूल ७४, २७ ।
नदीन २१८, २० ।
नदीपति २१८, २० ।
नदीष्णा २५५, २७ ।
नदीश २१८, २० ।
नद्यावर्तक = (यात्रायोगा-
न्तरम्),
नन्द २२६, ४ । १२४, २६ ।
नन्दकः २१६, ५२ ।
नन्दयु ३१, ३८ ।
नन्दन १७, १ । ७४, २६ ।
२३७, ५० ।
नन्दनन्दन २२४, ३२ ।
नन्दननन्दनी २२५, ४१ ।
नन्दनिमाला २२६, ५४ ।
नन्दना २०८, ४२ ।
नन्दन्त = (पुत्रः),
नन्दपत्नी २२६, ६ ।
नन्दपाल = (वरुणः)
नन्दपुत्री = (पार्वती)
२२५, ४१ । २३१, ११ ।
नन्दयन्त = (धर्मकः),
नन्दयन्ती २३१, ११ ।
नन्दा ३, १३ । ७७, १ ।
२२५, ४१ । २३१, ११ ।
नन्दातिथि ३, १६ ।
नन्दात्मज २२४, ३२ ।
नन्दात्मजा २२५, ४२ ।
नन्दावर्त २०३, २५ ।
नन्दावास २२६, १२ ।
नन्दांश १२६, ५ ।
नन्दि ३१, ३८ ।
नन्दिक २३०, ३५ ।
नन्दिका २३७, ४७ ।
नन्दिकेश्वर २३०, ३५ ।
नन्दिन् २०२, २३ ।
नन्दिनाथ २३०, ३६ ।
नन्दिनी २००, ४४ ।

२२६, २१ ।
२३१, १२ । २०८, ४२ ।
नन्दिकर्द्धन ३६ ।
२२७, ५२ ।
नन्दिसरस् २३७, ४८ ।
नन्दी २२५, ४२ ।
२३०, ३६ ।
नन्दीमुखी २२६, ५ ।
नन्दीवृक्ष २४५, ५४ ।
नन्दीश २३०, ३६ ।
नन्दीश्वर २२८, २७ ।
२३०, ३६ ।
नन्दीसरस् २३७, ४८ ।
नन्दावर्त २०३, २५ ।
२०६, २४ ।
नपुंसक = (कलीषः)
नप्तु = (पौत्रोदोहितृष्वच)
नपत्री = (पौत्री दौहित्रीष्वच)
नभ ३७, ३३ ।
नभःकेतन ३३, ५४ ।
नभःक्रान्त (न्तिन्)
२३१, ४७ ।
नभःपान्थ ३३, १७ ।
नभः प्राण २४४, ३५ ।
नभःस्वास २४४, ३५ ।
नभः सद् २६, २८ ।
नभः सति २६६, ३२ ।
नभः स्पृश = (धन्तरिक्ष-
व्यापी),
नभःस्वर २४४, ३५ ।
नभश्चक्षुस् ३३, १७ ।
नभश्चमस ४०, ३७ ।
नभश्चर २६, ३१ ।
नभश्छन् ११६, १० ।
नभस्थल १२४, ५६ ।
नभस् १४, २६ । १४, ३१ ।
३०, ४ । १६७, ४७ ।
नभस १४, ३१ । ३०, ४ ।
नभसङ्गम २२२, १२ ।
नभस्य १४, ३३ ।
नभस्यक १४, ३३ ।
नभस्वत् २४४, ३६ ।
नभोग २६, २८ ।

नभोगज २३८, २३ ।
 नभोगति २६, २६ ।
 नभोगम २६, ८६ ।
 २२२, १२ ।
 नभोजात २४४, ३६ ।
 नभोहोप ३६, ३१ ।
 नभोवज २३८, २३ ।
 नभोगणि ३३, १७ ।
 नभोमण्डल= (आकाश-
 मण्डलम्),
 नभोमण्डलदीप ४१, ४५ ।
 नभोहस्तित् २३८, २३ ।
 नभ्राज २३८, २३ ।
 'नमतः' १६५, १६ ।
 नमति १६५, १६ ।
 नमन्ति १६५, १६ ।
 नमस् १६६, २६ ।
 नमसित २०१, ४८ ।
 नमस्कार= (नमस्कृति),
 नमस्यित् २०१, ४८ ।
 नमि २०६, २० ।
 नमुचि= (दैत्यविशेषः),
 नमुचिनिधूदन २३६, २६ ।
 नमुचिसूदन २३६, ३६ ।
 २६६, ३७ ।
 'नमेत्' १६५, १६ ।
 नमेताम् १६५, १७ ।
 नमेयुः १६५, १७ ।
 'नयतः' १६१, ५५ ।
 नयति १६१, ५५ ।
 नयेते ७४, २० । १६२, ४ ।
 नयन ३७, ३५ । १११, १४ ।
 नयननामन् ७४, २१ ।
 नयनभवन १२७, ११ ।
 नयनाभिराम ४१, २६ ।
 नयन्ति १६१, ५५ ।
 नयन्ते १६२, ४ ।
 नयेत् १६२, २ ।
 नयेत १६२, ४ ।
 नयेताम् १६२, २ ।
 नयेते १६२, ४ ।
 नयेयाताम् १६२, ४ ।

नयेयुः १६२, २ ।
 नयेरन् १६२, ४ ।
 नर २८, ३१ । ३८, १५ ।
 १०६, ७ । १७७, १२ ।
 नरक २१६, २६ ।
 नरकचतुर्दशी २३, ५ ।
 नरकजित् २१५, ५६ ।
 नरकान्तक २१५, २३ ।
 २६६, १८ ।
 नरकाराति २१५, २३ ।
 २६६, १६ ।
 नरकारि २१५, २३ । २६६,
 १६ ।
 नरचन्द्र २५५, १ ।
 नरदेव २२६, २० ।
 नरप २२६, २० ।
 नरपति २२६, २० ।
 नरपाल २२६, २० ।
 नरमिथुन २५, ४८ ।
 नरमेघ २०१, ३५ ।
 नरयज्ञ ११२, ११ ।
 नरावाहन २६८, १६ । २४५,
 ५४ ।
 नरविष्णु २४२, २२ ।
 नरविष्णु २४२, २२ ।
 नराधार २२७, ५३ ।
 नरायण २१५, २४ ।
 नरास्थिमालिन् २२७, ५३ ।
 नरी= (नारी),
 नरेन्द्र २२६, २० ।
 नरुङ्ग २१४, ६ ।
 नरुङ्गक २१४, ६ ।
 नरुङ्ग २२६, ४६ ।
 नर्मकील ३५, २ ।
 नल ३६, ३८ । १३०, ११ ।
 नलक ३६, ३८ ।
 नलकमुषिर ११४, ४ ।
 नलकूबर २४६, ५२ ।
 नलिका ११४, ४ ।
 नलिकाबन्ध ११४, ४ ।
 नलिकायन्त्र ११२, १० ।
 नलिन ३६, ३८ ।
 नलिनिली ३६, ४८ ।

नलिनो ३६, ४८ ।
 नलिनीकान्त ३३, ५४ ।
 नलिनीदयित ३४, २३ ।
 नलिनीनजनि ३४, २४ ।
 नलिनीनाथ ३३, ५४ ।
 नलिनीप्रिय ३३, ५५ ।
 नलिनीरिपु ४०, ३७ ।
 नलिनीवनेश ३४, २४ ।
 नलिनीवल्लभ ३४, २४ ।
 नलिनीविभु ३३, ५५ ।
 नलिनीविलासिन् ३४, २४ ।
 नलिनीशज ५२, ५२ ।
 नलिनीशत्रु ४०, ३८ ।
 नलिनीश्वरशरीरज ५३, २६ ।
 नलिनेशय २१५, २४ ।
 नलिन्याः शत्रु ४०, ३८ ।
 नलोत्तम २६६, ३३ ।
 नल्व ६५, २६ । ६६, २६ ।
 नव २३५, १४ ।
 नवक ७६, १८ ।
 नवकृति ८३, ३६ ।
 नवकृत्युक्त ८१, ७ ।
 नवचत्वारिंशत् ८२, ६ ।
 नवत ८८, १४ ।
 नवति ७४, ७ । ८४, २ ।
 नवतिका ८४, २ ।
 नवतितम ८८, १४ ।
 नवती ८४, ३ ।
 नवतिशत् ७३, ३७ ।
 नवत्रिंशति ८१, २२ ।
 नवदशक ८४, ३ ।
 नवदशतम ८५, ३६ ।
 नवदशन् ७३, २० ।
 नवधा ८८, ३४ ।
 नवनवक ८३, ३५ ।
 नवनवत ८८, २५ ।
 नवनवति ८३, ४४ । ८४, १ ।
 नवनवतितम ८८, २५ ।
 नवपञ्चक ८१, ४७ ।
 नवपञ्चाशत् ७३, ४६ ।
 ८२, ३७ ।
 नवभाग १२६, ५ ।
 नवम २६, ४६ । ८५, ६ ।

नवमभाग १२६, ५ ।
 नवमलव १२६, ५ ।
 नवमल्लिका २२०, ४२ ।
 नवमांश १२६, ५ ।
 नवमांशक २६, १४ ।
 नवमी २, २० । २, ४० ।
 ३, २२ । ३, ३५ ।
 नवमेघ= (नूतनवारिदः)
 नवरात्रव्रत २२, ३६ ।
 नवरात्रारम्भ २०, २८ । २२,
 ३६ ।
 नवराशिक ६६, २ ।
 नवलव १२६, ५ ।
 नववधूप्रवेश १३७, ४ ।
 नववधूप्रवेशन १३७, ४ ।
 नववधूप्रसूता= (प्रसूता-
 विशेषः)
 नववर्ग ८३, ३६ ।
 नवविंशति ७३, ३१ ।
 नवव्यूह १२६, १ ।
 नववसन्ति २१६, १ । २२२७,
 ५३ । २७०, ३३ ।
 नववष्टक ८२, २३ ।
 नववष्टि ८३, ६ ।
 नवसप्तक ८२, ४६ ।
 नवसप्तति ८३, ३० ।
 नवाधिकदशन् ७६, ११ ।
 नवान्नभक्षण २२, ५३ ।
 नवाचिस् ४३, ३६ ।
 नवांश १२६, ६ । १३०, ५२ ।
 नवांशक १२६, ६ ।
 नवांशजायुस् १४१, ५४ ।
 नवाशाशुद्धि १३१, ४३ ।
 नवाशीति ७४, ४ ।
 नवाष्टक ८३, १८ ।
 नवाह ८८, ३७ ।
 'नवयतः' १६१, ५२ ।
 नवयति १६१, ५२ ।
 नवयन्ति १६१, ५२ ।
 नवयेत् १६१, ५४ ।
 नवयेताम् १६१, ५४ ।
 नवयेयुः १६१, ५४ ।
 नवष्ट ४३, १० ।

नष्टचन्द्र १३७, ३२ ।
 नष्टदधान ८, ४१ ।
 नष्टदोरक २२, २८ ।
 नष्टरद ८, ४१ ।
 नसा २१४, ७ ।
 नस्या २१४, ७ ।
 'नहता' १६६, ४६ ।
 नहति १६६, ४६ ।
 नहते १६६, ४६ ।
 नहति १६६, ४६ ।
 नहन्ते १६६, ४६ ।
 नहत् १६६, ४७ ।
 नहत् १६६, ५० ।
 नहत्ताम् १६६, ४७ ।
 नहत्ते १६६, ४६ ।
 नह्यायताम् १६६, ५० ।
 नह्युः १६६, ४७ ।
 नह्युः १६६, ५० ।
 'ना' ५, १० १०६, ७ ।
 २००, ४० ।
 नाक ३०, ४ । १६८, ७ ।
 नाकनाथ २३६, ४० ।
 नाकनायक २३६, ४१ ।
 नाकनाथयाजक ४६, ४ ।
 नाकनायकपुरहित ४६, ४ ।
 नाकनायकयाजक ४६, ४ ।
 नाकपठ्ठ= (स्वर्गः),
 नाकिन् १६७, ४५ ।
 नाकु= (बल्लिकम्),
 नाक्षत्र= (नाक्षत्रमन्त्रिणी),
 १०६, ४४ । ६७, १० ।
 नाक्षत्रकाल १०६, ४४ ।
 नाक्षत्रदिन १२, १० । १२,
 १५ ।
 नाक्षत्रमास= (मासविशेषः)
 नाक्षत्रवर्ष १६, ४६ ।
 नाक्षत्रसमय १०६, ४४ ।
 नाग १०, ५६ । २३२, २८ ।
 २३८, २४ ।
 नागदेव ६, ३१ ।
 नागदष्टपञ्चमी २२, १० ।
 नागदेवत ६, ३१ ।
 नागदेवतृ ६, ३२ ।

नागपक्षक २०६, ५२ ।
 नागपञ्चमी २२, १०१२३,
 ३८ ।
 नागमातृ २२३, ६ ।
 नागर= (नगरवासी),
 नागराज ५३, ४८ ।
 नागराज २५, १०१४४, ४१ ।
 नागलोक १२२, ४७, २२३,
 १ ।
 नागशत्रु २२१, ४६ ।
 नागाधिराज ५४, १४ ।
 नागानन्द २३२, १० ।
 नागान्तक २२१, ४७ ।
 नागार्जुन १६, ३१७०, २१ ।
 नागाशन २२१, ४७ ।
 नागी २३४, १६ ।
 नाचिकेत= (अग्निः), २३६,
 १८ ।
 नाचिकेतु ,,
 नाटक २१३, २६ ।
 नाटिका २१०, ५३ ।
 नाट्य= (नर्तनम्), २२६,
 ४६ ।
 नाट्यप्रिय २२७, ५४ ।
 नाडिका= (घटिका), ११,
 ५२ ।
 नाडिकामण्डल १११, ११ ।
 नाडी ११, ५२ ।
 नाडीकृत १३४, ५२ ।
 नाडीचरणा २२२, ५२ ।
 नाडीदेह २३०, ४० ।
 नाडीद्वय १२, १ ।
 नाडीमण्डल १११, ११ ।
 नाडीमाल १३, ४५ ।
 नाडीवल्लय ११२, १० ।
 नाडीविग्रह २३०, ४० ।
 नाडीवृत्त ११०, १२ ।
 नाथ ३५, १५ ।
 नाथवत् २५३, १२ ।
 नाथ १२४, ५४ । २५६,
 २२ ।
 नादावली २०६, ३५ ।
 नाना= (प्रत्येकार्थः),

नानारूप ३३३, ४६ ।
 नानाविध २५३, ४६ ।
 नाभाग २२६, ४१ ।
 नाभि २०७, ३५ । २१४,
 ३७ । २२६, २१ ।
 नाभिज २०७, ३५ ।
 नाभिजन्मन् २०७, ३५ ।
 नाभी २१४, ३७ ।
 नास=(प्राकाश्यम्), १७८,
 ३२ ।
 नासकरण १३४, ८ ।
 नासकर्मन् १३३, ३८ ।
 नासकृति १३४, ८ ।
 नासकृत्य १४४, ८ ।
 नासक्रिया १३४, ६ ।
 नासद्वादशी=(व्रतविशेषः),
 नासधेय ५, २६ ।
 नासन् ५, २६ ।
 नासधेय=(मृत-),
 नासक ३५, १५ ।
 नायकाधिप १२४, २१ ।
 नार ७, ४४ ।
 नारकिन् २३४, १६ ।
 नारङ्ग=(नागरङ्गम्).
 नारङ्गदन्तधावन २१, ३२ ।
 नारद ३०३, १२०८, १८०
 २६६, ३६ ।
 नारदपर्वती ७४, २७ ।
 नारदीय २१३, ३ ।
 नारसिंहीय २३०, २३ ।
 नाराच २२१, ५ ।
 नारायण २१५, २४ ।
 नारायणद्वादशी २३, २१ ।
 नारायणी २३१, १२ ।
 २३५, ४४ ।
 नारी २६, १३ । १७७, १२ ।
 नारिका ११, ५२ ।
 नारी ११, ५२ ।
 नालीक ३६, ३८ ।
 नालीकिनी ३६, ४६ ।
 नालीकिनीनायकदेहसम्भव
 ५३, २६ ।

नाश २४६, १११ । १२३, ५८ ।
 नासत्यौ ५, ३२।१७, २५।
 १६८, ३४ । २६६, १८।
 नासा २१४, ७ ।
 नासिका २१४, ७ ।
 नासिक्य २११, १५।२।१४,
 ७ ।
 नासिक्यौ १६८, ३५ ।
 नाहुष २२६, ४० ।
 निः पाव २४४, ३६ ।
 निः शेष ६१, २१ ।
 निःशोष्य=(शोषितः),
 निःशोष्यं ३१, १४ ।
 निःसम्पात १३, ३० ।
 निःसत्त्व ३१, १४ ।
 निःसार ३१, १४ ।
 निःसारित=(निष्कासितः),
 निःस्व=(दरिद्रः),
 निःस्वन २५६, २६ ।
 निःस्वान २५६, २६ ।
 निकला २४२, ३७ ।
 निकट २५३, १८ ।
 निकर ६७, ३१ ।
 निकष=(शाणपाषाणः),
 निकषा २४२, ३७ ।
 निकषात्मज २४२, २३ ।
 निकसा २४२, ३७ ।
 निकसात्मज २४२, २३ ।
 निकार्य्य २०३, १६ ।
 निकार्य्य २०३, १६ ।
 निकाश २५४, ३ ।
 निकास=(नीकासः),
 निकुञ्चक ५६, ३५ ।
 निकुम्ब ६७, २१ ।
 निकुष्ट २५४, ३६ ।
 निकेत २०३, १६ ।
 निकेतन २०३, १७ ।
 निक्वरा २५६, २१ ।
 निक्वारा २५६, २१ ।
 निक्षेप २४८, ३७ ।
 निखर्ष ७३, २। ७३, १३।
 निखिल २१४, ४७ ।

निखिलग्रह ११७, १ ।
 निखिलागमज्ञ २५६, २१ ।
 'निगदतः' १८३, १४ ।
 निगदति १८३, १४ ।
 निगदति १८३, १४ ।
 निगदित २४६, १८ ।
 'निगदेत्' १८३, १८ ।
 निगदेताम् १८३, १८ ।
 निगदेयुः १८३, १८ ।
 निगम २११, २ ।
 निगराज २२८, ४१ ।
 निघस २००, ५४ ।
 निघ्न २५३, १३ ।
 निष्नी=(गुणिता),
 निचय ६७, ३२ ।
 निचित १४६, ३६१४७, ५ ।
 निज २६, १ ।
 'निजगदतुः' १८३, १४ ।
 निजगदुः १८३, १४ ।
 निजगाद १८३, १४ ।
 निजगृह २६, ३ ।
 निजभ २६, ४ ।
 निजभवन २६, ३ ।
 निजराशि २६, ४ ।
 निजक्ष २६, ४ ।
 निटपति ३८, ४८ ।
 निण्मुख १३, २४ ।
 नितम्ब=(स्त्रियः पश्चा-
 क्कटितम्),
 नितम्बिनी २६, २२१२०५,
 ६ ।
 नितराम=(सुतराम वाति-
 शयेन),
 नितल २२३, १६ ।
 नितान्त २५२, ११ ।
 नित्य २५२, ४ ।
 नित्यगति २४४ ३६ ।
 निदधति १७५, ३६ ।
 निषतः १६५, ३६ ।
 निदधति १७५, ३६ ।
 निदर्शन=(उदाहरणम्),
 निदाघ १५, ३६१३६, ३० ।
 निदाघकर ३३, ५५ ।

निदाघकाल=(श्रीधरतुः),
 निदाघज २४५, ३८ ।
 निदाघदीधिति ३४, २५ ।
 निदाघमानु ३३, ५५ ।
 निदाघरुक् ३३, १८ ।
 निदाघसमयानिल २४५,
 ३८ ।
 निदाघांशुमालिन् ३४, २५ ।
 निशानम्=(आदिकारणम्),
 'निदिशतः' १८५, ५१ ।
 निदिशति १८५, ५१ ।
 निदिशन्ति १८५, ५१ ।
 निदिशेत् १८५, ५२ ।
 निदिशेताम् १८५, ५२ ।
 निदिशेयुः १८५, ५२ ।
 निदेश १२४, ५१ ।
 निदेशिनी=(दिक्),
 निद्रा १२६, ३७१२२६, ५ ।
 निधन २०७, ३५ ।
 निधनपद १२४, २० ।
 निधान १२१, ४० ।
 निधानाध्यक्ष २४५, ५४ ।
 निधानेश २४५, ५५ ।
 निधि १२१, ३६ ।
 निधिनाथ २४५, ५५ ।
 निधिपाल २४५, ५५ ।
 निधिसंज्ञा ७७, १ ।
 निधीश्वर २४५, ५५ ।
 निधुवन १४०, १० ।
 निध्यान १४५, ५ ।
 निनड २५६, १७ ।
 निनाड २५६, २३ ।
 निन्दक=(निन्दाकारकः),
 निन्दन=(निन्दा)
 निन्दनीय २५४, ३२ ।
 निन्दा २५४, २६ ।
 निन्दायुक्त २५४, ३० ।
 निन्दित २५४, ३१ ।
 निन्दितव्य २५४, ३२ ।
 निन्द्य २५४, ३२ ।
 निप २७, ५ ।
 निपक्षति २, २६ ।
 निपतन १२४, १५ ।

निपात १२४, १५ ।
 निपुण २५५, २८ ।
 निबिड २५३, ६ ।
 निभ २५४, २ । १२६६, ४७ ।
 निभालन १४५, ५ ।
 निभालित १४५, १७ ।
 निमज्जन=(स्नानम्),
 निमित्त २५६, ३८ ।
 निमित्तविद् २५६, २० ।
 निमित्तशास्त्र २५६, ३७ ।
 निमिष ११, २८ ।
 निमीलन १२४, १५ ।
 निमेष ११, १५ । ११, २८ ।
 ६७, ३२ ।
 निम्न=(नीचा 'गहरा'
 इति च भाषा), ५६, २८ ।
 निम्नगा २४३, ५२ ।
 निम्नगृह ५६, २८ ।
 निम्नभ ५६, २८ ।
 निम्नभवन ५६, २८ ।
 निम्नराशि ५६, २६ ।
 निम्नक्ष ५६, २६ ।
 निम्नोच्चत=(अस्तङ्गच्छत्),
 निम्नोच्चन=(अस्तङ्गमनम्),
 नियत १४१, ४३ । १७७,
 २६ ।
 नियति १२४, ३३ ।
 नियन्तृ ३६, ८ ।
 नियुत=(लक्षम्),
 नियोजन=(स्थापनम्),
 नियोजनीय=(नियोजित-
 व्यः),
 नियोजित=(नियुक्तः),
 नियोज्य ६२, ४२ ।
 निर=(निर्णयो निषेधो
 बहिर्भावो वा),
 निरंश=(राशेः प्रथमभागः),
 निरंशक=
 निरंशसूर्य=(राशेः प्रथम-
 भागगोष्कः),
 निरक्षदेश १००, १ ।
 निरक्षोदय १०८, १७ ।

निरञ्जना २, ४८ । २३१,
 १२ ।
 निरत १५८, ११ ।
 निरन्तर २५३, ६ ।
 निरवयव=(अवयवरहितः),
 निरवयवदिनगण ६८, १२ ।
 निरवशिष्ट ६१, २१ ।
 निरवशेष ६१, २१ ।
 निरवशेषित ६१, २२ ।
 निरीक्षण १४५, ५ ।
 निरीक्षणीय=(निरीक्ष-
 तव्यः),
 'निरीक्षते' १८८, १६ ।
 निरीक्षते १८८, १६ ।
 निरीक्षित १४५, ११ ।
 निरीक्षितव्य=(निरीक्ष-
 णीयः),
 'निरीक्षेत' १८८, २१ ।
 निरीक्षेत १८८, १६ ।
 निरीक्षेयाताम् १८८, २१ ।
 निरीक्षेरन् १८८, २१ ।
 निरीक्ष्य १४५, ३७ ।
 निरीक्ष्यमात्र १४५, ४५ ।
 निश्चत २११, १६ । २१२,
 ४ । २४६, १६ ।
 निश्चित २१२, ४ । २१३, १६ ।
 'निरुच्चाते' १८४, १४ ।
 निरुचिरे १८४, १४ ।
 निरुचे १८४, १४ ।
 निरूपण २५०, ३२ ।
 निरूपणीय २५०, ३२ ।
 निरूपित २५०, ३२ ।
 निरूपितव्य २५०, ३२ ।
 निरूप्य २५०, ३२ ।
 निरूप्यमात्र २५०, ३७ ।
 निरुति ४, ४० । ४५, १२ ।
 निरुती ४५, १२ । २३३,
 ५४ ।
 निरुतीदिश २३३, ५४ ।
 निर्गत=(निःसृतः),
 निर्गम=(निःसरणम्),
 निरुण्डीदन्तधावन २१,
 २० ।

निर्घात २५८, २६ ।	निर्मित २७२, १६ ।	निवेशनीय=(निवेष्टुंयोग्यः)	निशीथिनीनाथसुत ४६, ५३ ।
निर्घोष २५६, १७ ।	निर्ग्याण १२४, ७ ।	निवेशित=(विहितः),	निशीथिनीनाथकदीपितेर्हृर
निर्जर १६७, ४५ ।	निर्वृत्त २३२, २८ ।	निवेश्य=निवेशनीयः)	५४, ३४ ।
निर्जरगुरु ४७, ५४ ।	निर्वृत्त ३६, ३८ ।	निश् १३, ५ ।	निशीथिनीपति ४१, २७ ।
निर्जरज्येष्ठ ५, ५२ ।	निर्वचन ११२, ४ ।	निशमन १४५, ६ ।	निशीथिनीपरिवृद्ध ४१, ५३ ।
निर्जरनायकपूजितपाद ४६, १ ।	निर्वपण २५१, २३ ।	निशा १३, ५ ।	निशीथिनीवल्लभज
१ । २७१, २५ ।	निर्वर्णन १४५, ६ ।	निशाकर ३६, ३१ ।	४६, ५३ ।
निर्जरनायकार्थ ४८, ४५ ।	निर्वाद २५४, २६ ।	निशाकरारि ५४, १५ ।	निशीथिनीश ४०, ३६ ।
निर्जरपूज्य ४७, ५४ ।	निर्वापण २५१, २३ ।	निशाकृत ३८, ४८ ।	निशीथ्या १३, ६ ।
निर्जरराजपूज्य ४८, ४६ ।	निर्विलग्न १२१, २७ ।	निशाकेतु ३६, ३१ ।	निशुम्भ=(दैत्यविशेषः)
निर्जरराजवन्दित ४८, ५७ ।	निर्वीर्य ३१, १५ ।	निशाखण्ड ६७, २२ ।	निशुम्भमथनी २३१, १२ ।
निर्जरवर्द्धकि ६, ५६ ।	निर्वृत्ति ३१, ३५ ।	निशागण १३, ३६ ।	२६६, ७ ।
निर्जरवर्द्धकिन् ७, १ ।	निर्व्यथन १२४, १६ ।	निशाचर ७, ३४ ।	निशेष ३८, ४८ ।
निर्जरसचिव ४८, २० ।	निलय २०३, १७ ।	निशादल ६७, २२ ।	निश्चय=(निरूप्यः)
निर्जालयपद=(आकाशः),	निलम्प १६७, ४५ ।	निशाधिपति ४०, ३६ ।	निश्चल १२४, १५ ।
निर्जरेज्य ४७, ३३ ।	निलम्पनायकपुरोहित ४६, ७ ।	निशानाथ ३६, ३२ ।	निश्चला ५५, १२ ।
निर्जलकादशी २१, १८ ।	निलम्पमन्त्रिन् ४७, ५४ ।	निशानाथसुत ४६, ३० ।	निश्चेष्टाकरण=(निश्चेष्टीकरणम्)
निर्भर २३२, २८ ।	निलम्पराजपूजित ४८, ५८ ।	निशानायक ४०, ३६ ।	निश्वासक २४४, ३७ ।
निर्भरिणी २४३, ५२ ।	निलम्पाचार्य ४७, ५५ ।	निशानेतृ ३६, ३२ ।	निषङ्गिन् २६, ४६ ।
निर्भरिणी २४३, ५३ ।	निलम्पिका २००, ४७ ।	निशान्त २०३, १८ ।	निषण्ण=(आसीनः)
निर्दिग्ध=(बलवान्, मांसलो वा),	निलम्पेश्वरपूजिताधि ४६, ५ ।	निशात्यय १२, २७ ।	निषण्ण २०४, ८ ।
‘निर्दिशतः’ १८५, ५३ ।	निलन=(संलग्नः),	निशापरिवृद्ध ४१, २६ ।	२०४, १३ ।
निर्दिशति १८५, ५३ ।	निर्वर्तन २५४, २३ ।	निशाप्रमाण ६७, २० ।	निषट्ठी १३, ६ ।
निर्दिशति १८५, ५३ ।	‘निवसतः’ १७६, ३१ ।	निशाबलिशासि २८, ४६ ।	निपाद २०६, ७ ।
निर्दिशेत् १८५, ५४ ।	‘निवसति’ १७६, ३१ ।	निशामणि ३६, ३३ ।	२०६, १३
निर्दिशेताम् १८५, ५४ ।	‘निवसति’ २०३, १७ ।	निशामन १४५, ६ ।	निषिक्तक १२४, ५६ ।
निर्दिशेयुः १८५, ५४ ।	निवसथ=(ग्रामः),	निशामान ६७, २० ।	निषिद्ध २५४, २५ ।
निर्दिश्यमान २४६, ४५ ।	निवसन ३७, ५७ ।	निशामिति ६७, २० ।	निषिद्धि २५४, २३ ।
निर्दिष्ट=(प्रदर्शितः कथितो निश्चितो वा), २४६, १६ ।	निवसति १७६, ३१ ।	निशारत्न ३६, ३३ ।	निषेक १३३, ४७ ।
निर्देश १२४, ५१ ।	निवसेत् १७६, ३२ ।	निशाद्धं ६७, २२ ।	निषेककृत ४६, १४ ।
निर्देश्य=(निर्देशुं शक्यः), २४६, ३२ ।	निवसेताम् १७६, ३२ ।	निशावदन १३, २४ ।	निषेकादिकमन् १३३, ४७ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवसेयुः १७६, ३२ ।	निशावर्मन् ५४, ४१ ।	निषेक २५३, २३ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवास २०३, १८ ।	निशाशकल १३, ३० ।	निष्क ७, ४३ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	२१४, ५० ।	६७, २३ ।	६१, १८ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवासिन् १४७, ३६ ।	निशास्य १३, २५ ।	निष्काशन १३४, १० ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवात् १२५, २२ ।	निशाह्वय १४, ४ ।	निष्कृत १६६, ४२ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवृत्ति=(विषयमुक्तिः),	निशीथ १३, ३० ।	निष्क्रम १३३, ३८ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवेदक=(विज्ञापनकर्ता),	६७, २१ ।	१३४, ११ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवेदन=प्रावेदनं समर्पणं वा),	निशीथिमान ६७, २१ ।	निष्क्रमण १३४, ११ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।	निवेशन २०३, १८ ।	निशीथिनी १३, ५ ।	निष्ठ ७, ६ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।		४२, ५ ।	निष्ठा १४६, १० ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।			निष्ठा २५५, २८ ।
निर्देश्य २४६, ३२ ।			निष्ठा २५५, २८ ।

निष्पापबुध ५५, ८ ।
 निष्प्राण ३१, १३ ।
 निस्=(निषेधो निश्चयोवा)
 निस्म्पात=(अद्वैतरात्रम्),
 निस्ग=(स्वभावः)
 निस्गर्गमैत्री १२७, ५ ।
 निस्गर्गल १४२, ३४ ।
 निस्गर्गयुरंश १४३, ४० ।
 निस्गर्गयुर्मग १४३, ४० ।
 निस्गर्गयुर्लव १४३, ४१ ।
 निस्गर्गयुस् १४१, ५० ।
 निस्वन २५६, १८ ।
 निस्वान २५६, २६ ।
 निहत=(गुणितम्)
 निहून ६०, ३२ ।
 निहत्य=(गुणयित्वा)
 ६३, ५० ।
 निहार=(हिमम्),
 निह्लादक २५६, १६ ।
 निहित=त्यःपितो निक्षिप्तः
 स्थितो वा),
 नी' ५, १० ।
 नीच ५६, २६ ।
 २५३, २३ ।
 नीचग=(निम्नगतः)
 नीचगत " "
 नीचगृह ५६, २६ ।
 नीचभ ५६, २६ ।
 नीचभवन ५६, ३० ।
 नीचराशि ५६, ३० ।
 नीचर्ष ५६, ३० ।
 नीची २५३, २३ ।
 नीड=(पक्षिगृहम्),
 नीडज २२२, १३ ।
 नीडिन् २२२, १३ ।
 नीडोद्भव २२२, १३ ।
 नीति=(नयः)
 नीतिधोष ४६, ५५ ।
 नीर ७, ४३ ।
 नीरज ३६, ३८ ।
 नीरजनिकेतना २१७, १२ ।
 नीरजलोचना २०४, ५५ ।
 नीरवा २१७, १२ ।

नीरधि २१६, २१ ।
 नीरनिकेत २७, १८ ।
 नीरनिकेतन २७, १८ ।
 नीरनिधि २१८, २१ ।
 नीरसेश २५, ६ ।
 नील १४, ८ । २०४, १३ ।
 २२६, ५२ । २३८, ३७ ।
 नीलक २३६, ४६ ।
 नीलकण्ठ २२७, ५४ ।
 २३३, २३ ।
 नीलग्रीव २२७, ५४ ।
 नीलदंष्ट्र २३३, ६ ।
 नीलद्युति ५२, २६ ।
 नीलपङ्क ५४, ४१ ।
 नीलरुच ५२, ८ ।
 नीलरुचि ५२, २६ ।
 नीलरोचिस् ५२, २६ ।
 नीललोहित २२७, ५४ ।
 नीललोहिता २४०, २ ।
 नीलवसन ५२, ५३ ।
 नीलवस्त्र ५२, २६ । २२५,
 १६ ।
 नीलवस्त्रा २३१, १३ ।
 नीलवासस् ५२, ३० ।
 नीलांशुक ५२, ३० ।
 नीलाक्ष २१४, ५४ ।
 नीलाञ्जना २३८, ४६ ।
 नीलाम्बर ५२, ३० । २२५,
 १६ ।
 नीलाम्बरभृत् ५२, ५३ ।
 नीलोत्पल=(श्यामोत्पलम्)
 नीबि २४८, ३२ ।
 नीवी २४८, ३२ ।
 नीहार ४२, २१ ।
 नीहारकर ४७, ४० ।
 नीहारकरप्रसूति ४६, ५४ ।
 नीहारणु ३६, ३४ ।
 नीहारीप्ति ४०, ४० ।
 नीहाररश्मि ४०, ४१ ।
 नीहाराणु ३६, ३४ ।
 नुत ४६, १६ ।
 'नू' ५, १० ।
 नूतन=(नवीनः)

नूपुर २५६, ४३ ।
 नृ १०६, ७ ।
 नृत् २२६, ५० ।
 नृत्य=(नटनम्), २२६, ५०
 नृत्यप्रिय २३३, २४ ।
 नृत्यलिप्सा १२६, ३६ ।
 नृहृ १३५, ५३ ।
 नृप ७६, ७ । २२६, २१ ।
 नृपति २२६, २१ ।
 नृपनाग २५४, ५५ ।
 नृपमन्दिर १३८, १० ।
 नृपयुज् ८०, ४१ ।
 नृपशादूल २५४, ५५ ।
 नृपसिंह २५४, ५५ ।
 नृपांश १२६, ११ ।
 नृपांशक १२६, ११ ।
 नृमिथुन २४, ४८ ।
 नृदुग्ध २५, ४६ ।
 नृयुज् २५, ४४ ।
 नृशस ४३, ३६ ।
 नृसिंह २१६, १ । २१६,
 ३४ ।
 नृसिंहवन्तो २१, ६ ।
 नृसिंहद्वयदशी २४, ३२ ।
 नृसिंहवपुस् २१६, १ ।
 नृसोम २५५, १ ।
 'नृ' ५, १० ।
 नेतृ ३५, १५ ।
 नेत्र ३७, ३६ । २१३, ५५ ।
 २३०, १ ।
 नेत्रगृह १२७, १ ।
 नेत्रपाणि १२६, ३४ ।
 नेपच्यून ३१, ५६ ।
 नेम ८६, १८ ।
 नेममास १३, ५१ ।
 नेमि ३८, ३३ । २०६,
 २० ।
 नेमिज ४५, ४६ ।
 नेमिनिधि ३६, १८ ।
 नेष्ट ३१, ५० । २५४, २५ ।
 नेष्टृ ४६, ३१ ।
 नैक २५३, ४७ ।

नैकषेय ७, ३४ । २६६, ११ ।
 २४२, २४ ।
 नैकषेयी २४२, ३८ ।
 नैकसेय २४२, २४ ।
 नैकसेयी २४२, ३८ ।
 नैगम २६, ३१ ।
 नैगमेय २३३, २१ ।
 नैज २६, २ ।
 नैधन १२४, ६ ।
 नैधनशुद्धि १३१, ४४ ।
 नैमित्त २५६, १७ ।
 नैमित्तिक २५६, २० ।
 नैर- ७, ४३ ।
 नैर्द्धत ७, ३४ । २३६,
 २२ ।
 नैर्द्धतकोणदिक्याल २४२,
 २४ ।
 नैर्द्धतकोणाधिपति २४२,
 २४ ।
 नैर्द्धत्य ७, २५ ।
 नैर्द्धगिक=(स्वाभाविकः),
 'नो' ५, ११ ।
 नो=(अभावः) १८०, २६ ।
 नोचेत्=(निषेधः)
 नोदना=(चोदना),
 नोदित=(प्रवर्तितः
 प्रेरतोवा)
 नो=(नोका) १३०, १५ ।
 नोका १३०, १५ ।
 नोज १०२, १३ ।
 न्यग्रोधदन्तवावन २४, २१ ।
 न्यङ्कुतमाङ्ग ५, ६२ ।
 न्यञ्च-क् २५३, २४ ।
 न्यस्त=(स्थापितः)
 न्यस्तक " "
 न्याद २००, ५५ ।
 न्याय=(उचितः) २१३,
 २२ ।
 न्याय(गोतमस्य) २१२,
 ३० ।
 न्यास २४८, २७ ।

पञ्चानन २६, ७। २३१, ४८।	पणपाद ६४, १०।	पतन्ति १६१, ६।	पद ८६, २६। ६४, ३०।
पञ्चाचिस् ४५, ४६।	पणफर २२६, २५।	पतत्र २२२, ३५।	१०२, ४। २१२, ६।
२६०, ४।	पणाङ्गना=(वेश्या) २०५, ३४।	पतत्रि २२२, १४।	२१३, ४५।
पञ्चाशत् ७३, ४४।	पणानीषोडशक ६४, २०।	पतन्निन् २२२, १५।	पदभञ्जन २१२, ५।
पञ्चाशीत ८८, ८।	पणास्थिक ६४, ४।	पतन=(निपतनम्)	पदवि १२४, ३४।
पञ्चाशीति ७४, ५। ८३, ४०।	पणि २४७, ४५।	पतनीय ६१, ३४।	पदवी १२४, ३४।
पञ्चाशीतितम ८८, ८।	पणिक २४७, ४६।	पताक ५४, ४८।	पदोन ८६, १५।
पञ्चाष्टक ८१, २५।	पणितव्य=(विक्रेयद्रव्यम्) २४८, १४।	पताका २१७, ३०।	पद्धति १२४, ३४।
पञ्चास्य २६, २। २३१, ४८।	पण्ड=(नपुंसकः), पण्डा १२२, ४६।	पताकी=(त्रिपताकचक्रम्) पताकीवेषजारिष्ट= (अरिष्ट विशेषः)	पद्म ६, ४७। ६, ५८।
पञ्चेषु २२०, १६।	पण्डित ४५, ४६।	पति ३५, २। ३५, १६+२०।	१५, ३६। ३६, ४०।
पञ्जर २२४, ८। २२२, ३६।	२५५, ४३।	पतित ६०, १६।	४२, ३४।
पञ्जि २, ४।	पण्डितवत् १४७, २६।	पतितव्य ६१, ३४।	पद्मार्म २०७, ३६।
पञ्जिका २, ४।	पण्डिताग्रथ २५५, ४७।	पतिवत्नी=(सधवास्त्री)	२१६, २।
पञ्जी २, ५।	पण्य २४८, १४।	पतिव्रता=सती साध्वी वा)	पद्मगुहा २१७, १२।
पट ३७, ५७।	पण्यद्रव्य २४८, ३२।	‘पतेत्’ १६१, ६।	पद्मज=(ब्रह्मा)
पटचोर ३७, ३८।	पण्यभू २४७, २७।	पतेताम् १६१, १०।	पद्मजन्मन् २०७, ३६।
पटल ६७, ३२।	पण्यविक्रयशाला २४७, २६।	पतेयुः १६१, १०।	पद्मतनय ५, ५२।
पटली ६७, ३२।	पण्यवीधिका २४७, ३०।	पत्तन २४७, २३।	पद्मदल ८४, २२।
पटु ३६, ३२। २५५, ३०।	पण्यवीथी २४७, ३०।	पत्ति २०८, १२।	पद्मदलाक्षी २६, २४।
पट्टन २४७, २२।	पण्यशाला २४७, ३०।	पत्नी २०८, १२।	पद्मनाभ २१५, २४।
पट्टनी २४७, २२।	पण्यङ्गना=(वेश्या) २०५, ३४।	पत्र २२२, १६। २१५, ६।	पद्मनाभ द्वादशी २२, ५०
‘पठतः’ १८५, १०।	पण्याजीव २६, ३३।	पत्ररथ २२२, १५।	पद्मनाभि २१५, २५।
पठति १८५, १०।	पत=(पक्षः ‘पंक्ष’ इति भाषा)	पत्ररथायायन २६, ५०।	पद्मपाणि ३३, १८।
पठन=(वाचनम्), ‘पठन्ति’ १८५, १०।	पतग २२२, १४।	पत्रवाह २२२, १५।	२०७, ३६।
पठनीय=(पठितव्यः), पठमञ्जरी २१४, ४८।	पतङ्ग ३२, २८।	२२०, ५२।	पद्मपुराण=(पुराण- विशेषः)
पठि=(पठनम्), पठित=(वाचितोऽधीतोवा) पठितव्य=(पठनीयः पाठ्यः), ‘पठेत्’ १८५, ११।	पतङ्ग ३२, २८।	पत्रवाहन २२२, १५।	पद्मप्रभ २०६, १५।
पठितम् १८५, ११।	३८, १५।	पत्रशाला १३८, ३३।	पद्मवन्धु १२, ७। ३३, १८।
पठेयुः १८५, ११।	पतङ्गज ५२, ३१।	पत्राङ्गिन् २२२, १६।	पद्मभू २०७, ३६।
पठयते १८५, ११।	पतङ्गतनय ५३, १०।	पत्राङ्गिन् २२२, १६।	पद्ममालिनी २१७, १३।
पण २४८, २। ३४, २।	पतङ्गपुत्र ५२, ५३।	पत्रिका=(लघुपत्री) पत्रिन् २२२, १६।	पद्मयोनि २०७, ३७।
पणग्रन्थि=(हृद्)	पतङ्गभू ५२, ३१।	२२०, ५२।	पद्मरागा-(अमृतजरागा) पद्मलाञ्छन ३३, ५६।
पणतृयांश ६४, ६।	पतञ्जिका १०३, ४०।	पत्री—(‘चिट्ठी’ इति भाषा)	२०७, ३७।
पणानीय=(पणितव्यः)	पतञ्जिका १०३, ४०।	पय १६, १। १२४, २७।	पद्मलाञ्छिता २१७, १३।
	पतत् २२२, १४।	पथिङ्गत् २४०, ४८।	पद्मवासा २१७, १३।
	पतत्पति=(गुरुः), २२१, ४५।	पथिन् १२४, २७।	पद्महास २१६, २।
	‘पततः’ १६१, ६।	पथ्य=(हितम्) पद् २१३, ४५।	पद्मा २१७, १४।
	पतति १६१, ६।		पद्माकर १६६, ५०।
			पद्माक्ष ३२, २८।
			पद्मालया २१७, १४।

पसासन २०७, ३७ ।
२१४, ३३ ।

पसासःशूतय ४०, ४१ ।

पघिन २३२ २८ ।

पघिनी ३६, ४६ ।

पघिनीकान्त ३३, ५७ ।

पघिनीदयित ३४, २७ ।

पघिनीनाथ ३३, ५७ ।

पघिनीनायक ३४, २७ ।

पघिनीपाल ३३, ५७ ।

पघिनं पालक ३४, २८ ।

पघिनीपालपुत्र ५३, १६ ।

पघिनीप्राणपतिपुत्र

५३, २६ ।

पघिनीप्राणपाल ३४, ३८ ।

पघिनीरमण ३४, २८ ।

पघिनीवल्गभ ३४, २८ ।

पघिनं शा ३३, १८ ।

पघिनीशत्रु ४०, ४१ ।

पघिनीश्वर ३३, ५८ ।

पघियेकादशी २४, ५० ।

पघीकादशी २२, १६ ।

पघोत ३८, ३ ।

पघ २११, ३३ ।

‘पघते’ १८०, १६ ।

पघन्ते १८०, १६ ।

पघा १२४, २७ ।

‘पघेत’ १८०, १६ ।

पघेत १८०, १६ ।

पघं याताम् १८०, २० ।

पघेरन् १८०, २० ।

पन्नाग २२३, ४३ ।

पन्नगारि २२१, ४८ ।

पन्नगशान २२१, ४८ ।

पपी ३२, ६ । ५३, ३१ ।

पपीजनी ५२, ३१ ।

पपीम् ५२, ६ ।

पप्यः पुत्र ५२, ३१ ।

पयः पान १३४, ६ ।

पयस् ७, ४४ । १२२, १६ ।

२१६, ४८ ।

पयस्स्वनी २४२, ७ ।

पयोगर्भ २३८, २४ ।

पयोद २७०, ५४ ।

पयोदकुसुम ७, ४४ ।

पयोधर २७, ८।२३८, २४ ।

पयोधि २१८, २१ ।

पयोनिधि २१८, २२ ।

पयोमुत् २३८, २४ ।

पयोराशि २१८, २२ ।

पयोहृच्चक्षुष २०४, ५५ ।

पर १२३, ६ । २०१, ११ ।

परकपाल १०६, २७ ।

परचक्र २५८, ६ ।

परच्छन्द २५३, १३ ।

परञ्जन २४३, २८ ।

परञ्जय २४३, २८ ।

परतंत्र २५३, १३ ।

परत्रकपाल १०६, २८ ।

परपुष्प २१६, २ ।

परभाग १३५, ४६ ।

परभाद्रपदा ३, ३७ ।

परभाद्रपदा ३, ३७ ।

परम=(परिपूर्णम्)

परमक्रान्तिज्या १०४, ११ ।

परमन्थु २३६, ४० ।

परमब्रह्माचारिणी २३१,

१३ ।

परमपि १६८, ५५ ।

परमाणु ६५, १ । ६५,

१८ टी. ।

परमाण्वङ्गकः २२४, ३३ ।

परमापमज्या=(परमक्रान्ति-
जीवा)

परमेश्वर २२७, ५५ ।

परमेष्ठिन २०६, ६।२०७,

३७ ।

परमेष्ठिनी २०६, ६।२३१,

१३ ।

परमैकादशी २४०, ५० ।

परम्परा=(परिपाटी, अनु-
क्रमोवा)

परलोकगम २२१, ३४ ।

परलोकगमन २२१, ३४ ।

परवत् २५३, १४ ।

परवश २५३, १४ ।

परवाणि १६, २० ।

परशुधर २३२, १० ।

परशुभूत २३२, १० ।

परशुराम २१६, ३५ ।

परशुरामजन्तरी २१, ३ ।

परस्पर २०, १३ ।

पराकुत्र २१८, २२ ।

पराक्रम १२२, ५।२१६, २।

पराक्रमवर्जित ३१, २१ ।

पराजय १२०, १७ ।

पराधीन २५३, १४ ।

परान्त १८, ७ ।

पराभव १७, ६ । १२४,

१६ । १२०, १७ ।

पराभूति १५७, ४६ । १२४,

१६ ।

परामर्श २५१, ५ ।

परायत् २५३, १४ ।

परारि १६, २८ ।

पराई ७३, १७ ।

परावर्त २४८, २४ ।

परावह २४५, १२ ।

पराविद्ध २४५, ५६ ।

पराशर २१२, ४० ।

परास्कदिन् ३७, ३८ ।

पराह्ण १२, ५३ ।

परिकल्पनीय २५१, १ ।

परिकल्पित २५०, ४२ ।

परिकल्पितव्य २५१, १ ।

परिकल्प्य २५१, १ ।

परिकीर्त्तनीय=(परिकय-
नीयः),

परिकीर्त्तित २४६, १६ ।

परिकीर्त्तितव्य=(परिकयि-
तव्यः)

परिकीर्त्य=(परिकथितव्यः)

परिगत २५०, १ ।

परिगणन ७२, १ ।

परिगणना ७२, १ ।

परिगणनीय ७२, ११ ।

परिगणय ६२, ३७ ।

परिगणित ७२, ७ ।

परिगणितव्य ७२, ११ ।

परिगण्य ७२, ११ । ६२, ३८ ।

परिगदित २४६ १६ ।

परिग्रह ३४, ५२ । २०८, १३ ।

परिघ १०, ४ । १०, १० ।

परिघदण्ड=(दोषविशेषः)

परिचिन्तनीय २५०, ३३ ।

परिचिन्तित=(विचिन्तितः)

परिचिन्तितव्य २५०, ३३ ।

परिचिन्त्य २५०, ३३ ।

परिच्युत १४८, १३ ।

परिच्छ ३८, ४६ ।

परिच्छेद १२१, ४३ ।

परिजम् ३८, ६ ।

परिजन १२१, ४३ ।

परिजलित २४६, २० ।

परिज्ञ ३८, ५० ।

परिज्ञात २५०, १ ।

परिज्वन् ३८, ४६ ।

परिज्वपुत्र ४६, ११ ।

‘परिताडयतः’ १७२, ४१ ।

परिताडयति १७२, ४१ ।

परिताडयन्ति १७२, ४१ ।

परिताडयेत् १७२, ४२ ।

परिताडयेताम् १७२, ४२ ।

परिताडयेयुः १७२, ४३ ।

परिणति १४४, ४२ ।

‘परिणमतः’ १६५, २६ ।

परिणमति १३६, १२ ।

१६५, २६ ।

परिणमन्ति १६५, २६ ।

परिणमेत् १६५, २८ ।

परिणमेताम् १६५, २८ ।

‘परिणमेयुः’ १६५, २८ ।

परिणय १३६, १२।१३६,

२६ ।

परिणयन १३६, १२ ।

परिणाम १४४, ४२ ।

परिणेत ३५, २।१३४, ४० ।

परित्यक्त ६२, १४ ।

परित्यक्तव्य=(त्यजनीयः)

परित्यजन ६२, २० ।

परित्यजनीय=(परित्य-
क्तव्यः),

परित्याग ६२, २।
 परित्याजितः=(विलज्जितः),
 परित्याज्यः=(त्यागयोग्यः,
 वजनीयः, वज्यो वा),
 परिदत्त २४८, २५।
 परिदान २४८, २५।
 परिदृश्यमान १४५, ४५।
 परिधाविन् १७, ६।
 परिधि ३४, ५४। ६८, ३३।
 परिपन्थिक २०१, १२।
 परिपन्थिन् २०१, १२।
 परिपाक १४४, ४२।
 परिपाचक १४४, ४१।
 'परिपाचयतः' १८७, ४५।
 परिपाचयति १८७, ४५।
 परिपाचयति १८७, ४५।
 परिपाचयेत् १८७, ४७।
 परिपाचयेताम् १८७, ४७।
 'परिपाचयेयुः' १८७, ४७।
 परिपाटि २५२, २६।
 परिपाटो २५२, २६।
 परिपूर्णिताङ्ग ३३, २०।
 परिपूर्णतृहचन्द्रवती २३७,
 २३।
 परिप्लुता २४४, २१।
 परिप्लुताविन् २१४, ५५।
 'परिभजनः' १७३, ३०।
 परिभजति १७३, ३०।
 परिभजनः=(हरणम्)
 परिभजनीय ६२, ७।
 'परिभजति' १७३, ३०।
 परिभजितः=(परिहृतम्),
 परिभजितव्य ६२, ७।
 'परिभजेत्' १७३, ३१।
 परिभजेताम् १७३, ३१।
 'परिभजेयुः' १७३, ३१।
 परिभज्य ६२, ८।
 परिभज १२३, २०।
 परिभाजः=(हरणम्),
 परिभाजनीय ६२, ८।
 'परिभाजयतः' १७३, ४४।
 परिभाजयति १७३, ४४।
 परिभाजयति १७३, ४४।

परिभाजयेत् १७३, ४५।
 परिभाजयेताम् १७३, ४५।
 'परिभाजयेयुः' १७३, ४५।
 परिभाजित ६०, ४०।
 परिभाजितव्य ६२, ८।
 परिभाज्य ६२, ८।
 परिभाषा ५८, १८। ८६,
 २।
 परिमिन २५४, १०।
 परिमिति ५८, १८।
 परिमापिन् ३७, ३६।
 परियोजनः=(संयोजनम्)
 परियोजनीय ६१, ३०।
 ६१, ३६।
 परियोजितः=(संयोजितम्)
 परियोजितव्य ६१, ३०।
 परियोज्य ६१, ३१।
 परिलेख ११७, ११।
 परिलोकन १४५, ६।
 परिलोकनीय—(अवलोकित-
 त्वयः)
 'परिलोकयेत्' १४५, ४१।
 परिलोकयतः ३८, ३८।
 परिलोकयति १८८, ३७।
 परिलोकयति १८८, ३८।
 परिलोकयेत् १८८, ४२।
 परिलोकयेताम् १८८, ४२।
 परिलोकाति १४५, १७।
 १४७, ४७।
 परिलोकितव्य—(अवेक्षणी-
 यः)
 परिलोक्य—(अवेक्ष्यः)
 परिलोक्यमान १४५, ४६।
 परिवर्तन १७, १८।
 परिवर्जन ६२, २१।
 परिवर्जनीय ६२, २४।
 २५४, १६।
 'परिवर्जयतः' १७२, २१।
 परिवर्जयति १७२, २१।
 परिवर्जयति १७२, २१।
 परिवर्जयेत् १७२, २२।
 परिवर्जयेताम् १७२, २२।

परिवर्जयेयुः १७२, २२।
 परिवर्जित ६२, १६।
 परिवर्जितव्य ६२, २५।
 २५४, २०।
 परिवर्ज्य ६२, २५। १२५४,
 २०।
 परिवर्त १८, ८।
 परिवर्तन २४८, २६।
 'परिवर्धयतः' १७३, ४।
 परिवर्धयति १७३, ४।
 परिवर्धयेत् १७३, ५।
 परिवर्धयेताम् १७३, ५।
 परिवर्धयेयुः १७३, ५।
 परिवह १२१, ४३।
 परिवह १२१, ४२।
 परिवान २५४, २६।
 परिवदिनी २०८, ५३।
 परिवार १२१, ४४।
 परिवृद्ध ३५, १६।
 परिवृत्ति २४८, २६।
 परिवेश ३४, ५५।
 परिवेशन ३४, ५५।
 परिवेष ३४, ५५।
 परिवेषक ३४, ५५।
 परिधाण्ड ६१, १५।
 परिशेष ६१, १६।
 परिशेषित ६१, १०।
 परिशोधन ६१, १५।
 परिशोधनीय ६१, ३६।
 परिशोधित ६०, १५।
 ६०, १६। ६१, १।
 परिशोधितव्य ६१, ३६।
 परिशोध्य ६०, २०। ६१,
 ३६।
 परिषद् १६८, २१।
 परिस्मृति २००, २४।
 परिस्मृत् २४४, २१।
 परिस्मृता २४४, २१।
 परिस्मृत २१३, २१।
 परिहरीय ६२, ६।
 परिहृतं ६२, ६।
 परिहृत्य ६२, ६।

परिहृत्य ६०, ४०।
 परिहृत्य ६०, ४०।
 परिहृत्य १४८ २२।
 परिक्षित १४७, ४७।
 परिदान २४८, २५।
 परिर्वत १८, ८।
 परिवर्तन २४८, २६।
 परिवान २५४, २६।
 परिवार १२१, ४४।
 परिवेश ३४, ५६।
 परिवेशन ३४, ५६।
 परिवेष ३४, ५६।
 पस्त १६, २७।
 पस्त ३८, १५।
 पर्जन्य ३६, १८। २३६,
 ४०। २३८, २५।
 पर्जन्यपूज्य ४७, १५।
 पर्जन्याक्षितपद् ४८, २०।
 पर्णशाल १३८, ३३।
 पर्णशाला १३८, ३३।
 पर्णिन् १३६, २।
 पर्ण २३६, ४०।
 पर्णः २४१, ३६।
 पर्णीक २३६ १८।
 पर्ण्यङ्क १३६, ३६।
 पर्ण्यन् २३८, २५।
 पर्ण्य ६७, १६।
 पर्ण्यगण ६७, १६।
 पर्ण्यवस्थात् २०१, १२।
 पर्ण्याप्तचन्द्रः ४३, २०।
 पर्ण्याय—(नामान्तरम्),
 पर्ण्याय ४४, ५२।
 २४८, ५५।
 पर्वत १३०, ६ २०४, २३।
 १६६, ३।
 पर्वतकोला ४५, १२।
 पर्वतजा २४३, ५३।
 पर्वताख्या ७६, ७।
 पर्वताधारा ४५, १२।
 पर्वतारि २३६, ४१।
 पर्वकाल ११७, ८।
 पर्वधि ३८, ५०।

पर्वन् ३, २७। २०, २५।
११५, ७।
पर्वनाथ ११८, १६।
पर्वमूल ३, ३०।
पर्वरि ३८, ५०।
पर्वरिदेहजात ४६, ४४।
पर्वरिपुत्र ४६, ११।
पर्वविपद् ३६, ३५।
पर्वविराम ११७, ५।
पर्वविरामकान ११७, ५।
पर्वसन्धि ३, ३२।
पर्वसमय ११७, ८।
पर्वस्वामिन् ११८, १६।
पर्वान्त ११७, ५।
पर्वेश ११८, १६।
पर्वशाण २३२, १०।
पर्वद् १६८, २१।
पल ११, ४८। ५८, ४७।
६७, ७६८, ५। १०८, ७।
पलङ्कप २३१, ४८।
२१८, २२।
पलक्षेत्र १०६, ४६।
पलच्छाया १०५, १२।
पलद्विसेहस ६३, १५।
पलप्रभा १०५, १२।
पलप्रिय २४२, २४।
पलभा १०५, १२।
पलभाग १०८, ६।
पलभाशून्यदेश १०८, ३।
पलभाशून्यस्थान = (निर-
क्षदेशः), २४२, ३२।
पलभासहितदेश = (साक्ष-
देशः), १०८, ५।
पलल २४३, १।
पललव १०८, ६।
पलविभा १०५, १२।
पलरात ६०, ८।
पलाद २४२, २५।
पलादन २४२, २५।
पलाभा १०५, १२।
पलाश ४७, ६। २४१, ५१।
पलाशन २४२, २५।

पलाशिन २४१, ५१। १३६,
२।
पलांश १०८, ६।
पलांशक १०८, ६।
पल्यङ्क १३६, ३६।
पल्लव १६६, ५२।
पवन ७, ६। २४४, ३८।
पवनभुक्पति ५४, २२।
पवनवाहन २३६, १८।
पवनव्याधि २२६, ५६।
पवना ७, ६।
पवनाशन ५४, १५।
पवनाशनाश २२१, ४८।
पवनाशन ५४, १५।
पवमान २४४, ३८।
पवर्ग १३५, ४०।
पवि २३८, ४। २३६, १८।
पवित्र १३४, २६। २३३, ६।
पवित्रता १३१, ३६।
पवित्रापरण २१, ५२।
पविपाणिगुजित ४८, ४६।
पविपाणिगुपूय ४८, २१।
पविपाणिमित्रन् ४८, २१।
पशु २५, ३३। २८, १६। २८,
३५। १३५, १।
पशुक्रिया १४०, १०।
पशुधर्म १४०, १०।
पशुपति २२७, ५५। २३६,
१६।
पशुपतिनिलय १२५, १३।
पशुपाल्य २४७, ३८।
पशुपाशि २८, २४।
पश्चिम २५३, २।
पश्चिन्नक्षितिज १०८, ८।
पश्चिमदर्शन १०७, २६।
पश्चिमदक्षिणकोणपाल
२४२, ११।
पश्चिमदिङ्निवासिराशि
२३४ ५१।
पश्चिमदिशापति २४३, २६।
पश्चिमदुग्ध ११४, १७।
पश्चिमधान्येश २५, ५।
पश्चिममत १०६, ३८।

पश्चिमपर्वत २०४, २६।
पश्चिमरात्र १३, ३४।
पश्चिमलोप १०७, ३१।
पश्चिमा २३३, ३७।
पश्चिमाचन २०४, २७।
पश्चिमादर्शन १०७, ३१।
पश्चिमारस १०७, ३।
पश्चिमास्तमन १०७, ३२।
पश्चिमोत्तरदिक्कोणपति
२४४, ३८।
पश्चिमदुग्ध १०७, २६।
पश्चिमोदय १०७, २६।
पश्चिमोन्नत १०६, ४२।
पश्यत् १४५, ४२।
'पश्यतः' १८७, ५१।
पश्यति १८७, ५१।
पश्यन्ति १८७, ५१।
पश्येत् १८७, ५७।
पश्येताम् १८७, ५७।
पश्येयुः १८७, ५७।
पस्थ १२२ १७। २०२,
१८।
'पा' ५, ७।
पांशु ६५, ७।
पांशुचन्दन २२७, ५५।
पांशुजालिक २१६, ३।
पाशुवह २४, ४१।
पाशुला २०५, ४४।
पांशु ६५, ७।
पांशुचन्दन २२७, ५५।
पांशुला २०५, ४५।
पाक १४४, ४३।
पाकनिपुदन २३६, ४१।
पाकल ३८, १५।
पाकशासन २३६, ४१।
पाकशासनि २३७, २८।
पाकस्थान १३८, ४६।
पाकण्टकतृ ४७, ५५।
पाचक १४४, ४१।
पाचत २३६ १६।
पाचनजम्ब = (नक्षत्रविशेषः),
२१६, ४७।
पाचनजम्बधर २१५, २५।

पाटचक्र ३७, ३६।
पाटिगणित ७३, ३।
पाट्ट २, ४५।
पाठक = (अव्ययनकर्ता),
'पाठवति' १८५, ११।
पाठयते १८५, ११।
पाठोन २७, १२।
पाठोर २७, १२।
पाणि ६, ७७। ६६, १८।
१२१, ४६। २१३, ४७।
पाणिगृहीता २०८, १३।
पाणिगृहीता १२३, ४६।
पाणिग्रह १३६, २३। १३६,
२६।
पाणिग्रह १३६, १३।
पाणिग्रह १३५, २।
पाणिग्रहोत्सव १३६, १३।
पाणिग्रहाह ३५, ३।
पाणिग्रह २१० २६।
पाणिग्रहायुध २६, ६।
पाणिग्रह ५६, १६।
पाणिग्रह २१२, १८।
पाणिग्रहीडन १३६, १४।
पाणिनीय २१२, १४।
पाणिपयोधरीडन १३६,
१४।
पाणिपयोधरीडन १३६, १५।
१३६, २७।
पाणिपीडन १३६, १५।
पाणिपीडन वधि १३६, १५।
पाणिपीडा १३६, १५।
१३६, २६।
पाणिमालिका ५६, २०।
पाणिपुत्र २१८, २७।
पाणिपयोधरग्रह १३६,
१६।
पाण्ड १३, ६२। ४२, २८।
पाण्डांशु ३६, ३५।
पाण्डव ७५, १७।
पाण्ड्याभील २१६, ३।
२२४, ३३।
पाण्ड्यायन २२४, ३३।
पाण्डु १३, ६२। ४२, २६।

पाण्डुपत्नी २४५, ३ ।	पादोन ८६, १५ ।	पार्व २०६, २० । २५३, १८ ।	पित्रु २६, २६। ५६, २०। २०२, ५५ ।
पाण्डुर १३, ६२। ४२, २६।	पाषा २१३, ४ ।	पाल ३५, १६ ।	पित्रुल २०२, ५५ ।
पात ५३, ४३ ।	पानीय ७, ४४। १२२, ३२।	पालक ३५, १६। ३८, १५।	पिच्छत् २२२, १६ ।
‘पातः’ १६६, ३४ ।	पानीयनिकेत २७, २० ।	पालाश ३८, ६। ४७, ६।	पिच्छान २०३, ३६ ।
पातङ्ग ५२, ६ ।	पानीयनिधि २१८, २३ ।	पालाशवासस् ४६, १२ ।	पिठोरीव्रत २२, २ ।
पातञ्जल २१२, ३१ ।	पानीयशाला १३८, ४३ ।	पालाशाशम्बर ४६, १२ ।	पिण्ड १२१, १६। ७७, ३३।
पातभाग ११६, २१ ।	पाप ३, ५०। ३०, २६। २५४, ३४ ।	पालिन् १४७, ३२ ।	पिण्डक २४२, ४० ।
पातलव ११६, २१ ।	पापक ३०, ३३ ।	पालुर्षा २०८, १३ ।	‘पिण्डतः’ १७०, १० ।
पाताल १२२, ३२ ।	पापघ्न २०२, १४ ।	पावक ३० ३३। २०१, ४१।	पिण्डति १७०, १० ।
पाताललोक २२३, १३ ।	पापमोचन्येकादशी २४, ४४।	पावन ७, ६। २३६, १६ ।	पिण्डद ४५, ३४ ।
पातालाख्या ७६, ७ ।	पापिन् ४३, २८ ।	पाश १३०, १७ ।	पिण्डन ६०, २६ ।
‘पाति’ १६६, ३४ ।	पाप्मन् ३०, २६ ।	पाशापरिण २४३, २६ ।	‘पिण्डन्ति’ १७०, १० ।
पाति १६६, ३४ ।	‘पायात्’ १६६, ३४ ।	पाशाङ्गुर्षाकादशी २२, ४६।	पिण्डते १७०, ७ ।
पातालोकस् ५१, ४० ।	पायाताम् १६६, ३५ ।	पाशिन ८, १० ।	पिण्डते १७०, ७ ।
पातांश ११६, २२ ।	पायु २२३, ३१ ।	पाश्चात्य २५३, २ ।	पिण्डपाद २३२, २६ ।
पातांशक ११६, २२ ।	‘पायुः’ १६६, ३५ ।	पाषाण १३६, १५ ।	‘पिण्डयतः’ १७०, १४ ।
पात्य ६१, ३६। २५१. २६।	पाथ्य ५८, २१ ।	पाषाणक्षोद १३६, १६ ।	पिण्डयति १७०, १४ ।
पात्यभाग १३१, २० ।	पार=नदादिस्मृततटम्),	पासि ३२, ६ ।	पिण्डयन्ति १७०, १४ ।
पात्यलव १३१, २० ।	पारगत २०६, ६ ।	पाहिडा २१०, ५१ ।	पिण्डयेत् १७०, १५ ।
पात्यांश १३१, २१ ।	पारटीट १३६, १४ ।	विषति’ १८७, ३२ ।	पिण्डयेताम् १७०, १५ ।
पात्याशक १३१, २१ ।	पारा ४५, १३ ।	पिण्ट १८७, ३२ ।	‘पिण्डयेयुः’ १७०, १५ ।
पात्यांशदशा १३१, २३ ।	पाराह १३६, १४ ।	पिण्यात् १८७, ३४ ।	पिण्डायुर्वृक्ष १४३, ३६ ।
पाथ ३२, ६। १२२, १७ ।	पारावतांश १२८, ५० ।	पिण्याताम् १८७, ३४ ।	पिण्डायुर्गुणक १४३, ३३।
पाथस् १२२, १७ ।	पारावार २१८, २३ ।	पिप्युः १८७, ३४ ।	पिण्डायुर्भाग १४३, ४० ।
पाथि ३२, ६ ।	पारावुक १३६, १५ ।	पिक १५, ३३ ।	पिण्डायुर्लव १४३, ४० ।
पाथैय २६, १७ ।	पारिजात १३०, १० ।	पिकबान्धव १५, ३३ ।	पिण्डायुर्लव (आयुर्विशेषः)
पाथोज ३६, ४० ।	पारिजातक १६८, २६ ।	पिकानन्द १५, ३३ ।	पिण्डित १०, ३२ ।
पाथोद २३८, २५ ।	पारिजातांश १२८, ४० ।	पिङ्ग २४२, ३ ।	‘पिण्डेत्’ १७०, ११ ।
पाथोधि २१८, २३ ।	पारिन्द्र २३१, ४६ ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेत १७०, ८ ।
पाथोन २६, १७। २७१, ४७ ।	पाणिपन्थिक ३७, ३६ ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेताम् १७०, ११ ।
पाथोनक २६, १७ ।	पाणिपात्र २०४, २० ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेते १७०, ७ ।
पाथोनानाम् (कन्याराशि- संज्ञा)	पारियात्र २०४, २० ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयाताम् १७०, ८ ।
पाथोनाय ८, १० ।	पारीन्द्र २३१, ४६ ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	‘पिण्डेयुः’ १७०, ११ ।
पाथोनिधि २१८, २३ ।	पारुष्य ४७, १६। २३७, ५१।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पाथोह ३६, ४७ ।	पार्थ २२६, २२। २२७, २।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पाथोर्ष्य ८, १० ।	पार्थशिष्य २२७, ५ ।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पाद २१३, ४५ ।	पार्थिव १६, ६०। २२६, २२।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पाद ८६, २६। २११, १४।	पार्थिव १६, ६०। २२६, २२।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
२१३, ४५ ।	पार्थिव १६, ६०। २२६, २२।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पादद्वय २८, ३ ।	पार्थिव १६, ६०। २२६, २२।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।
पादप १३६, २ ।	पार्थिव १६, ६०। २२६, २२।	पिङ्गक २४२, ४० ।	पिण्डेयुः १७०, ११ ।

पितृजनक ६, ४० ।
 पितृतर्पण २०२, १४ ।
 पितृतिथि ३, १ ।
 पितृदेव ६, ४० ।
 पितृदेवधिष्ण्य ६, ४० ।
 पितृदेवत्व ६, ४० ।
 पितृदेवत्व ६, ४१ ।
 पितृनन्दन १२३, २ ।
 पितृनिभ २५४, ६ ।
 पितृपति २४१, ३६ ।
 पितृप्रसू १२, ४७ ।
 पितृभूत २५४, ८ ।
 पितृभूत २५४, ८ ।
 पितृसू १२, ४७ ।
 पित्रमावास्या २२, ३६ ।
 पित्रोः आद्यदिन १३७, ३१ ।
 पित्र्य ६, ४१ । ६८, ३१ ।
 पित्र्या २, ४८ । ६, ४१ ।
 पिधान ११८, २६ ।
 पिधेय ११५, ४३ ।
 'पिनष्टि' १८७, ३२ ।
 पिनाक २३०, १५ ।
 पिनाकपाणि २६७, १५ ।
 पिनाकभर्तु २६७, १६ ।
 पिनाकमालिन् २६७, १८ ।
 पिनाकशालिन् २६७, १८ ।
 पिनाकिन् २०६, ४४ ।
 २२७, ५६ ।
 पिपत्सत् २२२, १७ ।
 पिपत्तिषत् २२२, १७ ।
 पिपत्तिषु २२२, १७ ।
 पिप्पल=(अश्वत्थः)
 पिप्पलदत्तधावन २३, ४३ ।
 पिप्पलनव्रत=(बालवैधव्य-
 योगनाशकव्रतम्)
 'पिबतः' १८७, १६ ।
 पिबति १८७, १६ ।
 पिबति १८७, १६ ।
 पिबेत् १८७, २३ ।
 पिबेताम् १८७, २३ ।
 पिबेयुः १८७, २३ ।
 पिप्पिना २१७, १४ ।
 पिशाङ्ग ११८, १६ ।

पिशाच २०४, ३१ ।
 पिशाचकिन् २४५, ५६ ।
 पिशाचमोचनआद्य २३, ४४ ।
 पिशित २४३, १ ।
 पिशिताशन २४२, २५ ।
 पिशितेक्षरा २००, ३६ ।
 पिशुन १६६, ७ ।
 पिष्टप २२३, १० ।
 पिहित ११६, ४० ।
 'पी' ५, ७ ।
 पीठ २१४, ३२ ।
 पीठी २१४, ३२ ।
 पीडन १२५, १३ ।
 पीडभ १२६, ३४ ।
 'पीडयतः' १६२, १२ ।
 पीडयति १६२, १२ ।
 पीडयन्ति १६२, १२ ।
 पीडयते १६२, १५ ।
 पीडयन्ते १६२, १५ ।
 पीडयेत् १६२, १३ ।
 पीडयेत १६२, १५ ।
 पीडयेताम् १६२, १३ ।
 पीडयेत १६२, १५ ।
 पीडयेयाताम् १६२, १३ ।
 पीडयेत १६२, १५ ।
 पीडयेयुः १६२, १३ ।
 पीडयेरन् १६२, १६ ।
 पीडयन् १२६, ३५ ।
 पीडा ३१, ४६ ।
 पीडास्थान १२६, १६ ।
 पीत ३२, ६ । ४६, ४७ ।
 पीतक २०३, ४० ।
 पीतचक्रोदमरीचिचय=
 (चन्द्रः)
 पीततण्डुला २०२, ३७ ।
 पीतनील ४७, ६ ।
 पीतल ४६, ४७ ।
 पीतवसन ४७, ५६ ।
 पीतवासस् ४७, ३३ ।
 २५६, ५१ ।
 पीताम्बि २००, २ ।
 पीताम्बर २१५, २५ ।
 पीताम्बरभूत् ४७, ५६ ।

पीति ३८, १५ ।
 पीतिन् ३८, १५ ।
 पीतु ३२, ७ । ३८, ३३ ।
 ५५, ४६ ।
 पीथ ११, ४ । ३२, ७ ।
 २२६, १० । २१६, ४६ ।
 पीथपुत्र ५२, ३२ ।
 पीथि ३८, १६ ।
 पीन २५३, ३३ ।
 'पीयते' १८७, २७ ।
 पीयन्ते १८७, २७ ।
 पीयु ११, ४ । ३२, ७ ।
 पीयूष ४२, ३६ ।
 २१६, ४६ । २००, ५० ।
 पीयूषकर ४०, ४२ ।
 पीयूषकिरण ४१, २७ ।
 पीयूषगु ३६, ३५ ।
 पीयूषघन ४०, ४२ ।
 पीयूषत्विक् ३६, ३६ ।
 पीयूषद्युति ४०, ४२ ।
 पीयूषपिण्ड ४०, ४२ ।
 पीयूषभानु ४०, ४३ ।
 पीयूषमयूख ४१, २७ ।
 पीयूषमहसू ४०, ४३ ।
 पीयूषमूर्ति ४०, ४३ ।
 पीयूषरश्मि ४०, ४४ ।
 पीयूषरश्मिज ४६, ३१ ।
 पीयूषरश्मि ४०, ४४ ।
 पीयूषवपुस् ४०, ४४ ।
 पीयूषसू ३६, ३६ ।
 २६१, ११ ।
 पीयूषाङ्ग २६१, ११ ।
 पीयूषाभीषु ४०, ४५ ।
 पीयूषाङ्गु ३६, ३६ ।
 पीयूषाङ्गुतनय ४६, ४४ ।
 पीयूषोक्ष ३६, ३७ ।
 'पीयते' १८७, २८ ।
 पीयते १८७, २७ ।
 पीयेयाताम् १८७, २८ ।
 पीयेरन् १८७, २८ ।
 पीयु २३२, २६ ।
 पीवन् (स्त्रीपुंसयोस्तु
 'पीवा') २५३, ३३ ।

पीवर ३०, ४५ । २५३, ३४ ।
 पृश्चल=(व्यभिचारो)
 पृश्चली=(व्यभिचारिणी)
 पृश्चल्ल १३६, ५२ ।
 पुंस् २००, ४० ।
 पुंसव १३३, ४८ ।
 पुंसवन १३३, ६ ।
 १३३, ४६ । २१६, ४६ ।
 पुंस्त्व १४०,
 पुग २२२, १८ ।
 पुङ्गव २५४१ । २५४, ५० ।
 पुच्छ ५४, ५५ ।
 पुञ्ज ६४, १४ । ६८, ३३ ।
 पुञ्जक ६७, ३३ ।
 पुञ्जिकस्थली २०४, ४५ ।
 पुञ्जो ६७, ३३ ।
 पुट २४७, २३ ।
 पुटकिनी ३६, ४६ ।
 पुटकिनीशकलेवरजात
 ५३, २८ ।
 पुटभेदन २४५, ३५ ।
 २४७, २३ ।
 पुटानिल २४५, ३४ ।
 पुण्डरीक २६, ७ ।
 २०१, ३५ । २०६, ४६ ।
 २३१, ४६ । २३२, ३६ ।
 पुण्डरीकाक्ष २१५, २५ ।
 पुण्टक ४२, २६ ।
 पुण्डक १३, ६२ । ४२, २६
 पुण्य=१२४, ७७ ।
 ३०, १३ ।
 पुण्यजन २४२, २६ ।
 २४६, ५६ ।
 पुण्यजनेश्वर २४६, १ ।
 पुण्यश्लोक २१६, ३ ।
 पुण्या २२६, २१ ।
 पुण्याह १२, ४१ ।
 पुत्तारिका २१४, ३७ ।
 पुत्र ५५, ३४ । १२२, ४६ ।
 १३१, ५ ।
 पुत्रका २०८, ४२ ।
 पुत्रकारक १२७, ४६ ।

पुत्रदैकादशी २३, ५८ ।

पुत्रसप्तमी २४, १५ ।

पुत्रिका २०८, ४३ ।

पुत्री २०८, ४३ ।

पुद्गल १२१, २३ ।

पुनर् = (अप्रथमः)

१६, ३८ ।

पुनः पुनर् १६, ३६ ।

पुनर्नव २१०, २७ ।

पुनर्भ ६, १६ ।

पुनर्भव २१०, २७ ।

पुनर्धुवन ३६, ३७ ।

पुनर्वसु ३, ६१ । ४, १८ ।

६, १७ । ६, ६ ।

२१५, २६ ।

पुनर्वसु ६, १७ ।

पुर् २२४, ६ ।

पुर् ७४, ३३ । १२१, १६ ।

२३०, ६ ।

पुर्केत २६६, १ ।

पुर्धातिन् २६८, ५६ ।

पुर्जायन् २६८, ५६ ।

पुर्जित् ६, ८ । २६८, ५३ ।

पुर्दमन २६८, ५५ ।

पुर्दपच्छिद् २६८, ५५ ।

पुर्दार्तिन् २६८, ५४ ।

पुर्दुह् २६८, ५३ ।

पुर्दाप् २२७, ५६ ।

२६६, ४ ।

पुर्द्वेषिन् २६८, ५३ ।

पुर्द्वेषिन् २६८, ५४ ।

पुर्निपूदन २६६, १ ।

पुर्न्दर २३६, ४१ ।

२३७, १८ ।

पुर्न्दरगुरु ४८, २२ ।

पुर्न्दरा = (गङ्गा)

पुर्न्दराचार्य ४८, २२ ।

पुर्न्दरामास्य ४८, २२ ।

पुर्न्दरेज्य ४७, ५६ ।

पुर्न्ध्री २०५, २७ ।

पुर्भिद् २६८, ५३ ।

पुर्मथन २६८, ५५ ।

पुर्मर्दन २६८, ५६ ।

पुर्वविजयिन् = (शिवः)

पुर्वासान २६८, ५२ ।

पुर्स् २३३, ४३ ।

पुर्सूदन २६८, ५४ ।

पुर्ह २५३, ४३ ।

पुर्हन् २६८, १ ।

पुर्हन् २६८, ५६ ।

पुर् = (पूर्वकालः)

पुर्राज २३७, ५२ ।

पुर्राण ७४, ३४ । ७६, ७ ।

२१२, ७७ ।

पुर्राणम् २०७, ३८ ।

पुर्राणगिर २०७, ३८ ।

पुर्राणगीत २०७, ३८ ।

पुर्राणदण्ड २५६, ७ ।

पुर्राणमुख्य २१५, २६ ।

पुर्राणयुग्म ८१, ६ ।

पुर्राणविग्रह २५६ १० ।

पुर्राणविज २५६, ८ ।

पुर्राणगत २११, ४७ ।

पुर्राणत २१३, ३१ ।

पुर्राणयुग्म = (शिवः)

पुर् २४७, २४ ।

पुर् २४७, २४ ।

पुर् २५३, ४३ ।

पुर्दसम् २१४, ५५ ।

२३६, ४२ ।

पुर्प २०७, ३६ ।

२००, ४१ ।

पुर्षर्षभ २५४, ५४ ।

पुर्षव्याघ्र २५४, ५४ ।

पुर्षाद २४२, २६ ।

पुर्षायुग्म ८४, २२ ।

पुर्षोत्तम २०६, ६ ।

२१४, २६ ।

पुर्ह २५३, ४३ ।

पुर्ह २५३, ४३ ।

पुर्हूत २३६, ४२ ।

पुर्हूतपुत्र्य ४८, २३ ।

पुर्हूतवन्ध ४८, २३ ।

पुर्हूताचार्य ४७, ५७ ।

पुर्हवस् ४७, ५ ।

२०७, ६ ।

पुर्गाम २५४, ४५ ।

पुर्गधस् ४७, १६ ।

पुर्गहित ४७, १६ ।

पुर्गस्थ २०८, २१ ।

१०८, १० ।

पुर्गह २०८, २१ ।

१०८, १० ।

पुर्गह २०८, २२ ।

१०८, १० ।

पुर्गाकिन् १३६, ३ ।

पुर्गोमत्रा २३७, २४ ।

पुर्गोमतनया २३७, २४ ।

पुर्गोमनिपूदन २३६, ४२ ।

पुर्गोमवात्र २३६, ४२ ।

पुर्गोमार् २३६, ४३ ।

पुर्कार ३०, ५ । ३२, २८ ।

१२२, ३२ । ३६, ४० ।

२३८, ३३ । १२४, ५७ ।

पुर्कारग २६, ३२ ।

पुर्कारचर २६, ४२ ।

पुर्कारयोग २३, १२ ।

पुर्कारखज् १६८, ३५ ।

पुर्कारागार २४४ १७ ।

पुर्कारागारानि २७, २१ ।

पुर्कारालय २६ ४२ ।

पुर्कारालयशालिन् २६, ४७ ।

पुर्कारिन् २३२ २६ ।

पुर्कल ३१, ३१ । २५३, ४४

पुष्ट ३०, ४३ । ३२, ७ ।

२५३, ३५ ।

पुष्टि २२४, १७ ।

पुष्ट १४, ४७ । २०५, ३८ ।

पुष्टक ३६, ४० ।

२४६, ४६ ।

पुष्टकाल १५, ३४ ।

पुष्टकैतन २२०, १६ ।

पुष्टचाप २२०, १६ ।

पुष्टदहः १३६, ३ ।

पुष्टदन्त ५५, ४६ ।

२२४, २२ ।

पुष्टधनुस् २२०, १६ ।

पुष्टधन्वन् २२०, १७ ।

पुष्टध्वज २२० १७ ।

पुष्टध्वज २६, ३६ ।

पुष्टफनद १३६, ३ ।

पुष्टफलन् १३६, ३ ।

पुष्टबाण २२०, १७ ।

पुष्टमास १५, ३४ ।

पुष्टवत् ५५, ४७ ।

पुष्टवत्क्रान्तिसाम्यः

(रवीन्दोःक्रान्तिसाम्यः)

पुष्टवती २०५, ४४ ।

पुष्टवाटिका १६६, ४४ ।

पुष्टवाटी १६६, ४४ ।

पुष्टशकटी २५७, ४५ ।

पुष्टसमय १५, ३४ ।

पुष्टसारण १५, ३४ ।

पुष्टहाम २१६ ४ ।

पुष्टास्त्र २२०, १७ ।

पुष्टिता २०५, ४५ ।

पुष्टपु २२०, १८ ।

पुष्ट ३, ६२ । ४, १६ । २५ ।

पुष्ट ५, ८ । १७, ४६ ।

२३५, १० ।

पुष्ट ६७, ३३ ।

पुष्टन = (पुष्टा)

पुष्टनीय = अर्चनीय)

पुष्टयतः १६७, २० ।

पुष्टयत १६७, २० ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २० ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पुष्टयत १६७, २३ ।

पूतकृतायी २३७, २४।	पूर्वदेव ५१, ४१।	पूर्वादि ७३, १७।	पृथु ४५, १३। २२६, ४४।
पूतक्रुत २३६, ४३।	२०७, १८।	पूर्वाषाढ ७, ४५।	२३६, २०। २५३, ६५।
पूतद्युति ४३, २०।	पूर्वदेवता ५१, ४१।	पूर्वाषाढा ४, ३। ४, २७।	पृथक् १४०, ४२।
पूतना २१६, २६।	पूर्वदेवतेज्य ५०, ५१।	७, ५५। ६, ११।	पृथुलोमन् २७, १६।
पूतनाद्वय २१६, २२।	पूर्वदेवपूज्य ५०, ५१।	पूर्वास्ति १०७, २१।	पृथुल २५३, २६।
२६६, १६।	पूर्वदेवसचिव ५१, ८।	पूर्वास्तमन १०७, २२।	पृथुशेखर २०३, ५७।
पूतनाद्या २३३, २८।	पूर्वदेवाचितपाद ५१, १६।	पूर्वाल्लि १२, २८।	पृथुश्रवम् २३८, ४८।
पूतनासूदन २१६, २२।	पूर्वदेवाचिनामि ५१, ६।	१८, १३।	पृथ्वी ४५, १३।
पूताचिम् १३, ६।	पूर्वदेवेज्ज ५०, ३४।	पूर्वनेरा २३४, ४।	पृथ्वज ४३, ४०।
पूफा ६, ४४।	पूर्वदेवेतेज्य ५०, ५१।	पूर्वद्युस् १२, २८।	पृथ्वीतनय ४४, १६।
पूभा न, २४।	पूर्वदग्गह ११४, १६।	पूर्वोत्तरात्रय न, ५५।	पृथ्वीतनूज ४४, १७।
पूय २४३, १०।	पूर्वनत १०६, ३७।	पूर्वोद्गम १०७ १६।	पृथ्वीनामन् ७४, १८।
पूरवी २१०, ४३।	पूर्वपक्ष १३, ५८।	पूर्वोदय १०७, १६।	पृथ्वीपुत्र ४३, ५७।
पूरित ६०, ३३।	पूर्वपर्याश्रितरेवा ६८, २६।	पूर्वोन्नत १०६, ४१।	पृथ्वीभू ४३, ४०।
पूरुष २००, ४१।	पूर्वपर्वत २०४, २३।	पूषजात ५२, ३२।	पृथ्वीसुत ४३, ५७।
पूरुग ४३, २१। ७४, १३।	पूर्वप्रोष्ठपद न, २४।	पूषदेवता न, ४४।	पूदाकु २३६, २४।
८६, १२।	पूर्वप्रोष्ठपदसंके न, २४।	पूषदेवा न, ४२।	पूस्ति ३५, २५। ३५, ३८।
पूर्णकन ४३, २१।	पूर्वफलभू ६, ४४।	पूषदेवत न, ४२।	३६, १६।
पूर्णमा २, ४८।	पूर्वकाल्पु ६, ४४।	पूषदेवत्य न, ४२।	पूस्तिगर्भ २१५, २६।
पूर्णमासी २, ४८।	पूर्वभाग १३५, ४७।	पूषन् १३, १८।	पूस्तिपुत्री ३६, २।
पूर्ण २, ४६। ३, १४।	पूर्वमीमासा २१२, २६।	पूषभ न, ४२।	पूस्तिभद्र २२४, ३४।
४३, ४।	पूर्वमुनिप्रवय्य २५६, ११।	पूषा ४, ४४। ७, ४५।	पूस्तिशृङ्ग २२४, ३४। २३२, ११।
पूर्णामृता ४३, ५।	पूर्वयोनि ६, ४५।	८, ४२। ४५, १३।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णायुम् ६०, १।	पूर्वरात्र १८, १४।	२३०, १०।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णिका २, ४६।	पूर्वलोक १०७, २१।	पूस्ति १५५, ५५।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णिमा २, २३। २, ४६।	पूर्ववत्सर १६, २७।	पूस्ति २४६, २५।	पूस्तिमुता २०८, ६।
३, २४। २४, १।	पूर्वविलग्न १२१, ३०।	पूस्ति २४६, ४३।	पूस्तिमुता २०८, ६।
२४, २२। २४, ५४।	पूर्वमुर ५१, ४१।	पूस्ति २४६, ५२।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णिमान्त ६८, २७।	पूर्वमुदय ५०, ३४।	पूस्ति २४६, ५५।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णिमाप्रतिपत्ति	पूर्वा २३३, ३६।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
११५, ७।	२३३, ४३।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्णिमारात्रि ४२, ८।	पूर्वात्रय न, ४७।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्व १२१, १६।	पूर्वादशन १०७, २१।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
२०७, ३६।	पूर्वाद्रि २०४, २३।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वकपाल १०६, २६।	पूर्वाप्रोष्ठपदा न, २५।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वचरित २१३, ३१।	पूर्वाप्रोष्ठपाद न, २५।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वज ६, ४१।	पूर्वाकाल्पुनी ३, ६३।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वतवत्सर १६, २८।	४, २१। ६, ४५।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वदर्शन १०७, १८।	पूर्वाभाद्रपदा ४, ६।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वदिवस २३६, ४३।	४, ३१। ८, २५।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वदिक्पाल २३६, ४३।	६, १२। ६, २४।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
पूर्वदिङ्निवासिराशि	पूर्वाभाद्रपदा न, २६।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।
२३४, ४६।	पूर्वाभाद्रा न, २६।	पूस्ति २४६, ५७।	पूस्तिमुता २०८, ६।

पेशल २५५, १६ ।	प्रकार ६७, ३४ ।	११५, १ ।	प्रजायेरन् १७६, ५५ ।
पेशी २४३, ४ ।	‘प्रकरोति’ १७८, ४३ ।	प्रगल्भ २५५, ३४ ।	प्रजेश्वर २२६, २३ ।
पैङ्गल ५२, ६ ।	प्रकर्षक २२०, १८ ।	प्रगल्भा २३१, १५ ।	प्रज्ञ २५५, ४१ ।
पैङ्गुष २१४, १ ।	प्रकल्पनीय २५१, २ ।	प्रगाढ ३१, ४६ ।	प्रणमतः १६५, ३२ ।
पैट्व ३८, ३३ ।	प्रकल्पित २५०, ४२ ।	प्रगे १२, २८ ।	प्रणमति १६५, ३२ ।
पैत्र ६, ४२ । १७, २७ ।	प्रकल्पितव्य २५१, २ ।	प्रग्रह ३६, १६ ।	प्रणमन्ति १६५, ३२ ।
पैत्रिक १२४, ३४ ।	प्रकल्प्य २५१, २ ।	११६, ३५ ।	प्रणमेत् १६५, ३३ ।
पैत्र्य ६, ४२ ।	प्रकार २५४, ३ ।	प्रग्रहण ११६, ३५ ।	प्रणमेताम् १६५, ३३ ।
पैत्र ३८, ३३ ।	प्रकाश ३६, २८ । १२६, ३४ ।	प्रग्रहणमुख ११६, ३५ ।	प्रणमेयुः १६५, ३३ ।
पैशाच २४२, २६ ।	२५४, ३ ।	‘प्रचक्षते’ १८४, ३५ ।	प्रणयिन् ३५, ३ ।
पैशाची १३, ६ ।	प्रकाशकग्रह ६६, २५ ।	‘प्रचक्षते’ १८४, ३५ ।	प्रणयिनी २०५, २३ ।
‘पो’ ५, ८ ।	प्रकीर्ण ३८, १६ ।	प्रचण्डांगु ३३, १६ ।	प्रणय २११, ४ ।
पोत १४०, ४२ ।	प्रकीर्णक ३८, १७ ।	प्रचय ६७, ३४ ।	‘प्रणयदत्तः’ १८३, १६ ।
पोक १४०, ४३ ।	प्रकीर्णकेशिन् २३१, १४ ।	‘प्रचष्टे’ १८४, ३४ ।	प्रणिगर्शति १८३, १६ ।
पोतु ४६, ३३ ।	प्रकीर्तित २४६, २० ।	‘प्रचष्टे’ १८४, ३४ ।	प्रणिगदन्ति १८३, १६ ।
पोष्य १२१, ३६ ।	प्रकुञ्च ५६, ३५ ।	प्रचुर २५३, ४४ ।	प्रणिगदित २४६, २० ।
पोष्यवर्ग १२१, ४४ ।	‘प्रकुस्तः’ १७८, ४३ ।	प्रचेतन् ८, ११ । २०८, २२ ।	‘प्रणिगदेत्’ १८३, २० ।
पोतव ५८, २० ।	प्रकुस्ते १७८, ४७ ।	प्रचेतु २४३, ३० ।	प्रणिगदेताम् १८३, २० ।
पोर १२१, १६ । २२५, १६ ।	प्रकुर्वात १७८, ४४ ।	प्रजनन २००, २५ ।	प्रणिगदेयुः १८३, २० ।
पोरक १६६, ४१ ।	प्रकुर्वाताम् १७८, ४४ ।	प्रजनुक २२४, ६ ।	प्रणिघ्न ६०, ३३ ।
पोरन्दर ७, २८ ।	प्रकुर्वाते १७८, ४७ ।	प्रजल्पनीय= (प्रणिगदनीयः)	प्रणिहृत्य= (गुराधित्वा)
पोरन्दर २३३, ४३ ।	प्रकुर्वन्ति १७८, ४३ ।	प्रजल्पित २४६, २० ।	प्रतन २१२, ४७ ।
पोरस्त्य २५२, ४२ ।	प्रकुर्वति १७८, ४७ ।	प्रजल्पितव्य= (प्रणिग-	प्रताप १२२, १ ।
पोरुष १२२, १ । १४०, १ ।	प्रकुर्वति १७८, ४८ ।	दितव्यः)	प्रतापनिधि ३३, ५८ ।
पोरुह ७, २६ ।	प्रकुर्वीताम् १७८, ४८ ।	प्रजल्प्य= (प्रणिगहः)	प्रतिकाश २५४, ३ ।
पोरुमास २०१, ३४ ।	प्रकुर्वीरन् १७८, ४८ ।	प्रजा ४५, ३८ ।	प्रतिकूल २५२, ३६ ।
पोरुमासी २, ४६ ।	प्रकुर्वीरन् १७८, ४८ ।	१२२, ४६ ।	प्रतिकृष्ट २५४, ३६ ।
पोरुमास्यन्त ११५, ११ ।	प्रकृष्ण ७६, २४ । १११, ३३ ।	प्रजात २००, २५ ।	प्रतिदान २४८, २६ ।
पोरुमी २, ४६ ।	१३६, २८ ।	प्रजातक २२४, ६ ।	प्रतिदिवन् ३३, १६ ।
पोरुव ६, ४२ ।	प्रकृतिद्वय ८१, ३४ ।	२००, २५ ।	प्रतिपक्ष २००, १३ ।
पोरुस्त्य २४६, १ ।	प्रकृतियुग ८१, ३४ ।	प्रजाता १४०, २६ ।	प्रतिपद् २, २८ । १२२, ५३ ।
पोरुमी २३७, २४ ।	प्रकृष्ट २५४, ५५ ।	प्रजाप २२६, २२ ।	प्रतिपदा २, १८ । २, २८ ।
पोरु १४, १७ । १४, ४७ ।	प्रकृष्टसार २५४, २८ ।	प्रजापति ५, ५३ । ६, ४४ ।	प्रतिपदन्त ११५, १५ ।
पोरुपूव १४, ४३ ।	प्रक्षीण ४३, १० ।	१६, ५४ । ३३, १६ ।	प्रतिपद्गम ११५, १५ ।
पोरुपुत्र १४, ५१ ।	प्रक्षेडन २२०, ५३ ।	२०७, २४ । २०७, ३६ ।	प्रतिपन्न २५०, १ ।
पोरुवावरज १४, ५१ ।	प्रक्षेदन २२०, ५३ ।	२२६, २२ ।	प्रतिगच्छ २५०, ६ ।
पोरु २४, १ ।	प्रक्षेवन २२०, ५२ ।	प्रजापतिदेवत ५, ५३ ।	प्रतिभा १२२, ५४ ।
पोरुण ८, ४३ । ५१, ५८ ।	प्रखरकरजन्मन् ५३, १६ ।	‘प्रजायते’ १७६, ५४ ।	प्रतिभान्वित २५५, ३४ ।
पोरुण ८, ४३ ।	प्रख्य २५४, ३ ।	प्रजायन्ते १७६, ५४ ।	प्रतिभामुल २५५, ३४ ।
प्रकटितबल ३०, ५७ ।	प्रख्यावाच ४७, १६ ।	प्रजायेत १७६, ५४ ।	प्रतिभ २५४, ३ ।
प्रकथ्य २४६, ४० ।	प्रख्यास् ४७, १४ ।	प्रजायेत १७६, ५४ ।	प्रतिरूपिणी ३५, ३२ ।
प्रकम्पन २४४, ४० ।	प्रगत २५१, ३४ ।	प्रजायेताम् १७६, ५५ ।	प्रतिरोधक ३७, ३६ ।

प्रतिलोमन् २५२, ३६ ।	प्रत्यङ्गत १०६, ३८ ।	प्रथयेयुः १८५, २१ ।	प्रमा २५, २८। ३६, २४।
प्रतिवासर= (प्रतिदिनम्)	प्रत्यनीक २०१, १३ ।	प्रथेत १८५, २४ ।	२३१, १५ । १०५, ६ ।
प्रतिषेध २५४, २३ ।	प्रत्यारि ६, ३६ । ६, ३६ ।	प्रथेत १८५, २४ ।	प्रभाकर ३३, २० ।
प्रतिष्ठा ७५, ५ । २११,	१३५, ६ ।	प्रथेयाताम् १८५, २५ ।	प्रभाकर ५२, ६ ।
२५ । १२४, ५१ ।	प्रथयिन् १२३, १५ ।	प्रथेरन् १८५, २५ ।	प्रभाणांपति ३३, ३८ ।
प्रतिष्ठित १४६, ४५ ।	२०१, २३ ।	प्रवत् २५१, २८ ।	प्रभात १२, २६ ।
प्रतिसञ्चार १८, ११ ।	प्रत्यवसान २००, ५५ ।	प्रवर २२०, ५३ ।	प्रभापति ३३, २० ।
प्रतिसर्ग १८ ११ । २१२,	प्रत्यवस्थात् २०१, १३ ।	प्रवर्षित २५१, ४२ ।	प्रभाप्रभु ३३, २० ।
४८ ।	प्रत्युत्पन्नमति २५५, ३८ ।	प्रवृत् २३३, ३८ ।	प्रभाभत् ३३, २१ ।
प्रतिहार २४८, २७ ।	प्रत्युष १२, २६ । १८, ३५ ।	प्रवृत् १४५, १७। १४७,	प्रभाभू ५२, ६ ।
प्रतीक २११, १३ ।	२०६, ५५ ।	४७ ।	प्रभाव १२२, १ ।
प्रतीकाश २५४, ४ ।	प्रत्युषस् १२, २८ ।	प्रवृत् १४५, १७। १४७,	प्रभावती २०८, ५६ ।
प्रतीची २३४, ४ ।	प्रत्युषाडम्बर ३४, २६ ।	४७ ।	प्रभावप्रभु ३५, २८ ।
प्रतीचीदर्शन १०७, २७ ।	प्रत्युषाण्ड ३३, १६ ।	प्रदेय २५१, ३४ ।	प्रभास २०६, ५५। २०७, ३।
प्रतीचीन २३४, २५ ।	प्रत्येतव्य २५०, ६ ।	प्रदेशन= (हस्तभागविशेषः)	प्रभासुत ५२, ३२ ।
प्रतीचीलोप १०७, ३२ ।	‘प्रयते’ १८५, २४ ।	प्रदेशनी २१०, १६ ।	प्रभु ३५, १६। २०७, ४० ।
प्रतीचीश २४३, ३० ।	प्रयन २०२, २७ ।	प्रदेशिनी २१०, १७ ।	प्रभूत २५३, ४५ ।
प्रतीच्यदर्शन १०७, ३३ ।	‘प्रयन्ते’ १८५, २४ ।	प्रदोष १३, २५ ।	प्रमथ २३०, ३२ ।
प्रतीच्यस्त १०७, ३३ ।	प्रथम २५, ३५। १२१, २३ ।	प्रद्युम्न २२७, १२ ।	प्रमथाधिप २२८, १। २३२,
प्रतीच्यस्तमन १०७, ३३ ।	प्रथमदेव ५१, ४१ ।	प्रद्युम्नजननी २२५, ८ ।	११ ।
प्रतीच्यांवास २३४, ५२ ।	प्रथमदेवगुरु ५१, ६ ।	प्रद्युम्नस्तुषा २२७, २३ ।	प्रमद ३१, ३६। १२२, ३२ ।
प्रतीच्युदय १०७, २७ ।	प्रथमदेवता ५१, ४२। २०७,	प्रद्योतन ३३, २० ।	प्रमदवन १६६, ४३ ।
प्रतीच्युद्गम १०७, २७ ।	१६ ।	प्रघन १२४, ६ ।	प्रमदा २६, १७। २०५, १०।
प्रतीन २५०, २ ।	प्रथमदेवपुरोधस् ५१, १६ ।	प्रघान २५४, ४५ ।	प्रमदन २१६, ४ ।
प्रतीप २५२, ३६ ।	प्रथमदेवाच्यं ५०, ५२ ।	प्रघानघातु १४०, १ ।	प्रमाण ५८, १६। २५४, ११।
प्रतीपदक्षिणी २६, २६ ।	प्रथमदैवतवन्दितपाद ५१,	प्रघावन २४४, ४० ।	प्रमाणपदु २५६, ८ ।
२०४, ५५ ।	२३ ।	प्रपा १३८, ४३ ।	प्रमाणरहितायुष १४१, ३५।
प्रत्न २१२, ४७ ।	प्रथमभ ५, ३२ ।	प्रपातिन् २०३, ५७ ।	प्रमात्य ५४, ५२ ।
प्रत्यक् २३४, ४ ।	प्रथमलग्न १२१, ३० ।	प्रपितामह २०७, ३६। २१५,	प्रमायिन् १६, ५८ ।
प्रत्यक्कपाल १०६, २८ ।	प्रथमशीघ्रकेन्द्र १०६, ६ ।	२७ ।	प्रमादिन् १७, ६ ।
प्रत्यक्कुञ्ज १०८, २ ।	प्रथमशीघ्रकलाङ्घ्रं १०६,	प्रपीडित १२६, २४ ।	प्रमित २५०, २। २५४, ११।
प्रत्यक्क्षितिज १०८, २ ।	१२ ।	प्रपुष्ट २५३, ३५ ।	प्रमिति ५८, १६ ।
प्रत्यगदर्शन १०७, ३४ ।	प्रथमसुर ५१, ४२ ।	प्रपुज्य २०७, ४० ।	प्रमीला २२६, ५। १३६, ४१।
प्रत्यगस्त १०७, ३४ ।	प्रथमसुरनुत ५१, १० ।	प्रबन्ध १२२, ४४ ।	प्रमुख २५४, ४५ ।
प्रत्यगस्तमन १०७, ३४ ।	प्रथमसुरपुत्र्य ५१, १० ।	प्रबल २२४, २२ ।	प्रमुदित १२६, २३ ।
प्रत्यगाशाषति २४३, ३० ।	प्रथमसुरेज्य ५०, ५२ ।	प्रबुद्ध २५५, ४४ ।	प्रमोद १६, ५४। ३१, ३६।
प्रत्यगुदय १०७, २८ ।	प्रथमा २, २८। १८४, ४० ।	प्रबोधनीय= (प्रबोधितव्यः),	१२२, ३३ ।
प्रत्यगुद्गम १०७, २८ ।	प्रथमांशक २६, १३ ।	प्रबोधित्येकादशी २३, १६।	प्रमोदित २४६, १ ।
प्रत्यगुन्नत १०६, ४२ ।	‘प्रथयतः’ १८५, २० ।	प्रबोधितव्य= (प्रबोधनीयः),	प्रयाग २०१, २४। २३६, ४४।
प्रत्यगदर्शन १०७, २६ ।	प्रथयति १०७, २० ।	प्रबोध्य= (प्रबोधनीयः)	प्रयाग २५१, १६। १३७,
प्रत्यगुद्गग्रह ११४, १७ ।	प्रथयन्ति १८५, २० ।	प्रभञ्जन २४४, ४० ।	१० ।
प्रत्यगभव २३४, २५ ।	प्रथयेत् १८५, २१ ।	प्रभव १६, ५३। १२२, ५४।	प्रयाणक २५१, १६। १३७,
प्रत्यग्लोप १०७, ३५ ।	प्रथयेताम् १८५, २१ ।	२००, २५ ।	१० ।

प्रयात २५१, १४ ।
 'प्रयातः' १८१, ३६ ।
 प्रयातात् १८१, ४२ ।
 प्रयाताम् १८१, ४२ ।
 प्रयाति १८१, ३६ ।
 प्रयातु १८१, ४१ ।
 प्रयान्ति १८१, ३६ ।
 प्रयान्तु १८१, ४२ ।
 प्रयायात् १८१, ४४ ।
 प्रयायाताम् १८१, ४४ ।
 प्रयायुः १८१, ४४ ।
 प्रयुक्त ६०, ७।१४६, २६ ।
 प्रयुत ७३, १।७३, ६।६०, ८ ।
 प्रयोग= (निदर्शनं अनुष्ठानं वा),
 प्रयोगन १३३, २६ ।
 प्रयोजनीय ६१, ३१ ।
 प्रयोजित= (संयोजितः)
 प्रयोजितव्य ६१, ३२ ।
 प्रयोज्य ६०, ८। ६१, ३ ।
 प्रलपन= (प्रफथनम्),
 प्रलपनीय= (प्रकथनीयः)
 प्रलपित= (प्रजल्पित)
 प्रलपितव्य= (प्रजल्पितव्यः)
 प्रलप्य= (प्रजल्प्य)
 प्रलम्बघ्न २२५, १६।२६६,
 २८ ।
 प्रलम्बभिद् २२५, २० ।
 २६६, २८ ।
 प्रलय १८, ११। १२४, ६ ।
 प्रलापिन् २२५, २० ।
 'प्रवदतः' १८३, ३४ ।
 प्रवदति १८३, ३४ ।
 प्रवदन्ति १८३, ३४ ।
 प्रवदेत् १८३, ३६ ।
 प्रवदेताम् १८३, ३६ ।
 प्रवदेयुः १८३, ३६ ।
 प्रवर २५४, ४६ ।
 प्रवरमतियुतपौरिक २५६,
 ३० ।
 प्रवरवाहन १६८, ३५ ।
 प्रवर्य २३६, ४६ ।
 प्रवर्द्धमान ६५३ ।

प्रवर्द्ध २५४, ४६ ।
 प्रवर्हण २५४, ४६ ।
 प्रवह २४४, ४० । २४५,
 ७ ।
 प्रवाल= (सुं गतिनाम्ना
 प्रसिद्धः)
 प्रवास= (श्रवस्थाविशेषः)
 प्रवाहिक २४२, २६ ।
 प्रविचार्य= (संविचारणीयः)
 प्रविदारण १८४, २० ।
 प्रविलोकनयुत १४६, ५ ।
 प्रविलोकित १४५, १८ ।
 'प्रविशतः' १७६, १५ ।
 प्रविशति १७६, १५ ।
 प्रविशन्ति १७६, १५ ।
 प्रविशेत् १७६, १६ ।
 प्रविशेताम् १७६, १६ ।
 प्रविशेयुः १७६, १६ ।
 प्रविसर १२, ३० ।
 प्रवीण २५५, २६ ।
 प्रवेष्ट १२३, ५० ।
 प्रवेष्टपानीयग्रहार्ध १३६,
 १६ ।
 प्रवेष्टपीडा १३६, १७ ।
 १३६, ३३ ।
 प्रवेष्टोत्पलसंग्रह १३६,
 १७ ।
 प्रव्याल ४३, ४० ।
 प्रशाल १५, ४८ ।
 प्रशस्त ३०, १५ । ३१,
 २४ । १३३, २४ ।
 प्रशान्त ४७, २० ।
 प्रशान्ताचिस् २४०, १६ ।
 प्रश्न २५६, ४२ ।
 प्रश्नकर्तृ २५६, ४३ ।
 प्रश्नलग्न २५६, ४५ ।
 प्रश्नार्थवादिन् २५६, २४
 प्रष्टव्य २५६, ४७ ।
 प्रष्टृ २५६, ४४ ।
 प्रष्ट २५४, ४६ ।
 प्रसक्त= (आसक्तः)
 प्रसन्न= (हर्षितः)
 प्रसन्ना २४४, २२ ।

प्रसमीक्षित १४५, १८ ।
 प्रसमीक्षितदेह १४६, ५ ।
 प्रसमीक्ष्य= (संदृष्ट्वा ।)
 प्रसर १०१, ८ ।
 प्रसरण १३७, १० ।
 प्रसव १५, ४८।२००, २५ ।
 प्रसववती १४०, २६ ।
 प्रसववतीकथा १३४, २ ।
 प्रसववतीस्नान १३४, १ ।
 प्रसादन १३८, १८ ।
 प्रसारिणी २११, ३८ ।
 प्रसाध्य ११८, ३ ।
 प्रसीदिका १६६, ४६ ।
 प्रसू १२२, १७। २२५, ३ ।
 प्रसूत २००, २५ ।
 प्रसूता १४०, २६ ।
 प्रसूतापथ्य १३४, २ ।
 प्रसूतास्नान १३४, १ ।
 प्रसूति ४५, ३८। १२२, ५४।
 २००, २५ ।
 प्रसूतिका १४०, २६ ।
 प्रसूतिज ३१, ४६ ।
 प्रसूतिभवन १४०, ३३ ।
 प्रसून २२१, ८ ।
 प्रसूनक २२१, ८ ।
 प्रसूनाशनि २००, १८ ।
 प्रसूनासम २२०, १८ ।
 'प्रसूयते १८०, ६ ।
 प्रसूयन्ते १८०, ६ ।
 प्रसूयेत १८०, ६ ।
 प्रसूयेते १८०, ६ ।
 प्रसूयेते १८०, ६ ।
 प्रसूयेताम् १८०, १० ।
 प्रसूयेरन् १८०, १० ।
 प्रसूत ६३, ८ ।
 प्रसूति १३१, १२ ।
 प्रस्तर १३६, ४० ।
 प्रस्तरवर्ण १३६, १६ ।
 प्रस्तोतु ४६, ३४ ।
 प्रस्थ ६२, १६ ।
 प्रस्थमान ५८, २६ ।
 प्रस्थवत् २०४, १ ।
 प्रस्थातृ= (प्रस्थानकर्ता),

प्रस्थान १२५, १८।१३७,
 १० ।
 प्रसवण २१६, ४६ ।
 प्रहर १३, ४५ ।
 प्रहरण २४४, ३५ ।
 प्रहर्षण ४५, ५७ ।
 प्रहृष्ट ४५, ५७ ।
 प्रहस २२८, १ ।
 प्रह्लाद २१६, ३२ ।
 प्रागु २५३, २७ ।
 प्राक् १२१, १५। २३३, ४३ ।
 प्राक्कपाल १०६, २६ ।
 प्राक्कुज १२१, २३। १०७,
 ४४ ।
 प्राक्सिजित १२१, २७ ।
 १०७, ४४ ।
 प्राक्तन २५६, १ ।
 प्राक्तनजातकज २५६, २८ ।
 प्राक्तनाचार्यव्यं= (प्रा-
 चीनज्योतिर्विद्),
 प्राक्पक्ष १३, ५८ ।
 प्राक्पूर्वत २०४, २४ ।
 प्राक्फाल्गुनी= (पूर्वाफा-
 ल्गुनी),
 प्राक्फाल्गुनीसुत ४८, २३ ।
 प्राक्फाल्गुनेय ४७, ५७ ।
 प्राक्सुर ५१, ४३ ।
 प्राक्सुरवन्द्य ५०, ३५ ।
 प्राक्सुरेज्य ५०, १५ ।
 प्राकाम्य २३०, २८ ।
 प्राग्दर्शन १०७, १६ ।
 प्राग्दृग्ग्रह ११४, १६ ।
 प्राग्देव ५१, ४२ ।
 प्राग्देवता ५१, ४२ ।
 प्राग्देवतापूजितपादपथ-क
 ५१, २४ ।
 प्राग्देवताराजमुपजिताधि
 ५१, २५ ।
 प्राग्देवताचित्तांघ्रि ५१, १० ।
 प्राग्देवतावन्दित ५१, ११ ।
 प्राग्देवतावन्द्य ५०, ५२ ।
 प्राग्देवतेज्य ५०, ३५ ।
 प्राग्देवपूज्य ५०, ३५ ।

प्राग्देववन्दित ५०, ५३ ।
 प्राग्देवाचार्य्य ५०, ३६ ।
 प्राग्देवेज्य ५०, १६ ।
 प्राग्देवतपुरोहित ५१, १७ ।
 प्राग्देवताचित ५०, ५३ ।
 प्राग्देवतार्च्य ५०, ३६ ।
 प्राग्देवतेज्य ५०, ३६ ।
 प्राग्भव २३४, २० ।
 प्राग्भाग २३३, ४४ ।
 प्राग्भाद्र ८, २६ ।
 प्राग् २५४, ४७ ।
 प्राग्हर २५४ ४७ ।
 प्राग्य २५४, ४७ ।
 प्राग्लग्न १२१, २३ ।
 प्राग्लोप १०७, २३ ।
 प्राग्विलग्न १२१, २७ ।
 प्राङ् नत १०६, ३७ ।
 प्रागदर्शन १०७, २२ ।
 प्रागपर ६८, २६ ।
 प्रागस्त १०७, २२ ।
 प्रागस्तमन १०७, २२ ।
 प्रागुदय १०७, १६ ।
 प्रागुद्गम १०७, १६ ।
 प्रागुन्नत १०६, ४१ ।
 प्राञ्च २३३, ४३ ।
 प्राची २३३, ४४ ।
 प्राचीदर्शन १०७, २० ।
 प्राचीन २३४, १६ । २५६, १ ।
 प्राचीनतिलक ४१, २८ ।
 प्राचीनबहि २३६, ४४ ।
 प्राचीपति २३६, ४५ ।
 प्राचीलोप १०७, २३ ।
 प्राचितस, ११ ।
 प्राचितस ८, ११ ।
 प्राच्यदर्शन १०७, २३ ।
 प्राच्यस्त १०७, २३ ।
 प्राच्यस्तमन १०७, २४ ।
 प्राच्यांवास २३४, ५० ।
 प्राच्युदय १०७, २० ।
 प्राच्युद्गम १०७, २० ।
 प्राक् = (प्रश्नकर्ता),
 प्राजापत्य ५, ५३ । ६८,

३१ । २०६, ४६ ।
 प्राजित् ३६, ३८ ।
 प्राजेश ५ ५३ ।
 प्राज्ञ २५५, ४१ ।
 प्राज्य २५३, ४५ ।
 प्राण ११, ४४ । ११, ४७ ।
 १२, ५२ । १२१, ५० ।
 २०७, ४० ।
 प्राणद २०७, ४० ।
 प्राणदशा १४४, ३६ ।
 प्राणनाथ ३६, ३ ।
 प्राणप ३५, ४ ।
 प्राणपद ५५, २७ ।
 प्राणपाल ३५, ४ ।
 प्राणपालक ३५, ४ ।
 प्राणप्रधान ३१, ७ ।
 प्राणभाज ३०, ५५ ।
 प्राणभास्वत् २१८, २५ ।
 प्राणभृत् २००, ३३ ।
 प्राणभाज २००, २३ ।
 प्राणभृत् २००, २३ ।
 प्राणवत् ३०, ४६ ।
 प्राणवर्जित २११, २० ।
 प्राणवह २४५, ६ ।
 प्राणवियोग २६१, ३५ ।
 प्राणसम ३५, ४ ।
 प्राणसमा २०५, २३ ।
 प्राणहृद् ५५, २० ।
 प्राणाधिष्य ३१, ३ ।
 प्राणाधिनाथ ३५, ५ ।
 प्राणिन् ३०, ४३ । २००, ३३ ।
 प्राणेश ३५, ५ ।
 प्राणेशा २०५, २४ ।
 प्राणेश्वर ३५, ५ ।
 प्राणेश्वरी २०५, २४ ।
 प्राणोपपन्न ३०, ५५ ।
 प्राण्यङ्ग २१४, ३७ ।
 प्रातर १२, ३० ।
 प्रातःकालीनदिनगण ६८, १६ ।
 प्रातःकालीनमध्यमग्रह १००, ३२ ।

‘प्राथयतः १८५, २६ ।
 प्राथयति १८५, २० ।
 प्राथयन्ति १८५, २० ।
 प्राथयेत् १८५, २२ ।
 प्राथयेताम् १८५, २२ ।
 प्राथयेयुः १८५, २२ ।
 प्रादेशन = (हस्तविभागः),
 प्रान्त्य १२५, १८ ।
 प्रापण ६०, ५ ।
 प्रापणिक २४७, ४६ ।
 प्रापणीय ६२, ३५ ।
 प्राप्य २५१, ४१ ।
 प्राप्त ६१, ७ । ६२ ३३ ।
 प्राप्तदोष २५४, १४ ।
 प्राप्तरूप २५५, ४८ ।
 प्राप्तवीर्य ३०, ५२ ।
 प्राप्तव्य ६२, ३५ ।
 प्राप्ति ६०, ४ । २३०, २८ । ६३, ६१ ।
 ‘प्राप्नुतः’ १८२, ४५ ।
 प्राप्नुते १८२, ४२ ।
 प्राप्नुयात् १८२, ४७ ।
 प्राप्नुयाताम् १८२, ४७ ।
 प्राप्नुयुः १८२, ४७ ।
 प्राप्नुवन्ति १८२, ४५ ।
 प्राप्नोति १८२, ४५ ।
 प्राप्नवते १८२, ४२ ।
 प्राप्नवते १८२, ४३ ।
 प्राप्नवीत १८२, ४३ ।
 प्राप्नवीयाताम् १८२, ४३ ।
 प्राप्नवीन् १८२, ४३ ।
 प्राप्य ६२, ३५ । १४७, ४ ।
 प्राबल्य ३०, ५८ ।
 प्राभाकरि, ५२, ३२ ।
 प्राभेय ५२, १० ।
 प्रामार्ज्य ४४, ५३ ।
 प्रामित्य ४४, ५३ ।
 प्रामीत्य ४४, ५३ ।
 ‘प्रारभते’ १६४, २८ ।
 प्रारभते १६४, २८ ।
 प्रारभञ्चे १६४, ३१ ।
 प्रारभसे १६४, ३० ।
 प्रारभामहे १६४, ३२ ।

प्रारम्भाहे १६४, ३१ ।
 प्रारभे १६४, ३१ ।
 प्रारभेत १६४, ३४ ।
 प्रारभेते १६४, ३८ ।
 प्रारभेथे १६४, ३१ ।
 प्रारभेयाताम् १६४, ३४ ।
 प्रारभेरन् १६४, ३४ ।
 प्राथित २५७, ३८ ।
 प्रालेय १५, ४६ । ४२, २२ ।
 प्रालेयकिरण ४१, २८ ।
 प्रालेयमानव ४६, ३१ ।
 प्रालेयभानु ४०, ५५ ।
 प्रालेयभानु ४६, ३१ ।
 प्रालेयभाम ३६, ३७ ।
 प्रालेयमरीचि ४१, २८ ।
 प्रालेयगहिम ४०, ५५ ।
 प्रालेयगहिमसुत ४६, ४५ ।
 प्रालेयांशु ३६, ३८ ।
 प्रावृडत्यय १५, ४६ ।
 प्रावृष् १५, २६ । १५, ४२ ।
 प्रावृषा १५, ४२ ।
 प्रावृषिज २४५, ४० ।
 प्राशन १३४, ३३ ।
 प्राक्षिनक २५६, ४४ ।
 प्रासाद १३८, १८ ।
 प्रास्थित २१४, ५५ ।
 प्राह्ण १२, ३० ।
 प्रिय ३५, ५ । ३५, २० ।
 ३६, ५२ । १२२, १८ ।
 २२६, ३ ।
 प्रियङ्गु २०२, ६ ।
 प्रियतम २२८, २७ ।
 प्रियतमा १२३, ४४ ।
 प्रिया २०५, २४ । २०८, १३ ।
 प्रीति ३, ३६ । ६, ६३ ।
 १२२, १८ । १३१, १३ ।
 २११, ३८ ।
 प्रेक्षण २१३, ५६ ।
 ‘प्रेक्षते’ १८८, १६ ।
 प्रेक्षन्ते १८८, २० ।

प्रेक्षा १२२, ४६ ।
 'प्रेक्षेत' १८८, २१ ।
 प्रेक्षेते १८८, २० ।
 प्रेक्षयाताम् १८८, २२ ।
 प्रेक्षेरन् १८८, २२ ।
 प्रेक्ष्य १४८, १ ।
 प्रेतपति २४१, ३६ ।
 प्रेतपुरीष ५२, ६४ ।
 प्रेतपुरीषज ५५, २३ ।
 प्रेतपुरीषसुनु ५५, २३ ।
 प्रेतराज २४१, ३७ ।
 प्रेमवती २०५, २४ ।
 प्रेयस् ३५, ५ ।
 प्रेयसी २०५, २४ ।
 प्रेष्ठ ३५, ६ ।
 प्रेष्ठा २०५, २५ ।
 प्रेय्य १२१, ५० ।
 प्रोक्त २४६, २१ ।
 'प्रोचतुः' १८३, ५५ ।
 प्रोचुः १८३, ५५ ।
 प्रोञ्जित ६२, १६ ।
 प्रोत ३७, ५७ ।
 प्रोधिन् ३८, १७ ।
 प्रोवाच १८३, ५५ ।
 प्रोष्ठपद् ८, २७ ।
 प्रोष्ठपद ८, २६ ।
 प्रोष्ठिन् २७, १० ।
 प्रोढ २५५, ३७ ।
 प्रोढपाथोधि ४१, ४६ ।
 प्रोढपाथोधिपुत्र ४१, ४६ ।
 प्रोढा (श्रवस्था विशेष)
 प्रोष्ठ १४, ३४ ।
 प्रोष्ठपद १४, ३४ ।
 प्रोष्ठपदा ८, २७ ।
 प्रोष्ठपदी २२, ३० ।
 प्रोष्ठपाद् ८, २७ ।
 प्लव १७, ४ ।
 प्लवग ३२, २८ ।
 प्लवङ्ग १७, ७ ।
 प्लाविन् २२, १८ ।
 प्लोटो ३१, ५८ । ५५, ४२ ।
 प्लात २००, ५५ ।

'फ' ५, १२ ।
 फटिन् २२३, ४४ ।
 फणकर २२३, ४५ ।
 फणधर २२३, ४५ ।
 फणधरधर २२८, २७ ।
 फणभृत् (तु) ६, ३२ ।
 २२३, ४५ ।
 फणवत् (मनु) २२३, ४५ ।
 फणाकर २२३, ४६ ।
 फणाघर २२३, ४६ ।
 फणाभृत् (तु) २२३, ४६ ।
 फणावत् (मनु)
 २२३, ४७ ।
 फणिन् ६, ३२ ।
 २२३, ४७ ।
 फणिनामधिप ५४, २२ ।
 फणिनामधीश्वर ५४, २७ ।
 फणिनायक ५४, १५ ।
 फणिप ५३, ४८ ।
 फणिपति ५४, ४ ।
 फणिप्रिय २४४, ४१ ।
 फणीन्द्र ५३, ४६ ।
 फणीश ५३, ४६ ।
 फणीश्वर ५४, ४ ।
 फल १६१, २८ । १६१, ६ ।
 ६२, १० । ६५, ४२ ।
 १२५, ६ ।
 फलक ११२, १३ ।
 'फलतः' १६१, ३१ ।
 फलति १६१, ३१ ।
 फलन्ति १६१, ३१ ।
 फलद १३८, ४ ।
 फलपाककाल १४४, ४३ ।
 फलागम १२५, ११ ।
 फलिक २०४ १ ।
 फलित २५७, १६ ।
 फलितज्ञ २५६, २१ ।
 फलितागमबोधवृद्ध
 २५६, २६ ।
 फलेत् १६१, ३१ ।
 फलेताम् १६१, ३२ ।
 फलेयुः १६१, ३२ ।

फलेश २५, ६ ।
 फलोदय १६८, ७ ।
 फल्गुन १४, ५३ ।
 फल्गुनांठ १४, ५४ ।
 फल्गुनाल १४, ५४ ।
 फल्गुयुग्मा ८, ६१ ।
 फाणित २०३, ६ ।
 फाल २२५, ५० ।
 फाल्गुन १४, १८ ।
 फाल्गुनपूर्वज १४, ५१ ।
 फाल्गुनानुज १४, २० ।
 फाल्गुनिक १४, ५४ ।
 फाल्गुनी ६, ५५ ।
 २४, ३७ । ५७, ५७ ।
 फाल्गुनीभव ५७, ५७ ।
 फुल्ल २२१, ८ ।
 फुल्लरीक २२३, ५७ ।
 ब—
 ब २७, ४ ।
 बक २२८, १ ।
 बदर २०२, ४६ ।
 बदरा २०२, ४६ ।
 बदरी २०२, ४६ ।
 बदरीवासा २३१, १५ ।
 बन्दक २४६, १४ ।
 बन्ध २२४, १० । १४७, १४ ।
 १२३, ५८ ।
 बन्धक २१७, ४६ ।
 बन्धन १२५, १८ ।
 बन्धाकि २०४, १ ।
 बन्धु १५४, ५६ । २२०,
 १८ । १२२, १८ ।
 बन्धुर २५५, २१ ।
 बप्प २२४, ५५ ।
 बभ्रु २१५, २७ । २२४, ३५ ।
 २२८, १ ।
 बहि २३६, २० ।
 बहिःशुम्भन् २३६, २० ।
 बहिरा २३३, २४ ।
 बहिराधाह्न २३३, ७ ।
 बहिष्कृत्वा २३१, १५ ।
 बहिन् २३६, २१ । २३४, २४ ।

बहिर्ज्योतिस् २३६, २२ ।
 बहिर्मुख ४८, ५८ । १६७,
 ४६ ।
 बहिर्मुखवन्दिताभिः =
 (बृहस्पतिः)
 बहिर्वदन १६७, ४६ ।
 बहिरास्य १६७, ४६ ।
 बहिरुक्त २३८, २१ ।
 बहिरुक्त्य २३६, २१ ।
 बहिस् २३६, ३० । १२२,
 १८ ।
 बल ३०, ४० । २४२, २८ ।
 २२४, १० । १४०, २ । २२४,
 २२ । २२४, २१ । १२१, ५० ।
 बलदीप्त ३०, ५२ ।
 बलदेव २२५, २१ ।
 बलदेवभगिनी २३१, १६ ।
 बलदेवमातु २२५, ३६ ।
 बलदेवस्वसृ २३१, १६ ।
 बलदेवाग्रज २२५, ४२ ।
 बलनिबूदन २३६, ५५ ।
 बन्धप्रधान ३१, ७ ।
 बलभद्र २२५, २१ ।
 बलभाज ३०, ४६ ।
 बलभिद् २०६, ५१ ।
 बलमुक्त ३१, १७ ।
 बलराम २२५, २१ ।
 बलरिपु २३६, ५५ ।
 बलवत् ३०, ४६ ।
 बलवजित ३१, २० ।
 बलशालिन् ३०, ५३ ।
 बलस्थ ३०, ४७ ।
 बलहन् २३६, ५५ ।
 बला ४५, १४ ।
 बलाकुमार ४४, १७ ।
 बलाङ्क १५, ३५ ।
 बलाङ्कक १५, ३५ ।
 बलाङ्ग १५, ३५ ।
 बलाज ४३, ४० ।
 बलाट—(भूकरः)
 बलाधिवय ३१, ४ ।
 बलानुज २२४, ३५ ।
 बलाराति २३६, ४६ ।

बलारातिगुह ४८, २४।
 बलासव ४३, ५७।
 बलाहक २२२, ४६।
 बलि २१६, २६।
 बलिगुह ५०, १६।
 बलिध्वंसिन् २१५, २७।
 बलिन् ३०, ५३। २२५, २१।
 २३१, ४६।
 बलिन्दम २१६, ४।
 बलिपर्वन् २३, ६।
 बलिपुरोहित ५०, ५३।
 बलिपूजित ५०, ३७।
 बलिपूज्य ५०, १६।
 बलिपूज्यपाद ५०, ५३।
 बलिबन्धन २१६, २३।
 बलिर्मात्रिन् ५०, १६।
 बलिमहित ५०, ४०।
 बलिराज २३, ११।
 बलिराज्योत्सव २३, ७।
 बलिवन्दित ५०, ३७।
 बलिवन्द्य ५०, १७।
 बलिवेदमन् २२३, २।
 बलिर्वैरिन् २१५, २८।
 बलिष्ठ ३०, ५८।
 बलिसचिव ५०, ३७।
 बलिसम्पन् २२३, २। १२२, ४०।
 बलीज्य ५०, ३।
 बलीयस ३१, १।
 बलीवर्द २५, ४२। २३०, ४८।
 बलीवर्दक २५, ४२।
 बलेःपुरोधस ५०, ३८।
 बलेशोडु ७, ६१।
 बलोऽभिक्त ३१, १८।
 बलोत्कट ३१, ४।
 बलोत्कर्ष ३१, ४।
 बलोद्विक्त ३१, १८।
 बलोदार ३०, ५३।
 बलोपपन्न ३०, ५५।
 बल्यमात्य ५०, १७।
 बव १०, ४८।
 बस्त २५, ३३।

बस्ति २८, २।
 बहल २३६, २२।
 बहु २५३, ५५।
 बहुज २५६, २।
 बहुधान्य १६, ५७।
 बहुपुत्री २३१, १६।
 बहुफणसर्पः= (तागविशेषः)
 बहुबल २३१, ४६।
 बहुभुजा २३१, १६।
 बहुरन्नाद २४०, ५३।
 बहुरूप २०७, ४०। २१६, ४। २२८, १। २५३, ५०।
 बहुरेतस् २०७, ४०।
 बहुल २३८, २२। २५३, ४५।
 बहुलप्रीव २३३, २४।
 बहुलपक्ष १४, ४।
 बहुलमुखा २, ५६।
 बहुला ५, ४४।
 बहुलेतरपक्ष १३, ५८।
 बहुविध २५३, ५०।
 बहुशृङ्ग २१६, ५।
 बहुसौवर्ण २०६, ४७।
 'बा'
 बाडव १३४, ५४।
 बाड २५२, ११।
 बाण १३७, १२। २१६, २६।
 ११५, २३। २२०, ५३।
 २३६, ५५।
 बाणजित् २१६, २३।
 २२४, ३५।
 बाणमार्गं ३०, ५।
 बाणारि २२७, २०।
 बाणासन २६, ५०।
 २०३, ४१।
 बाणामुरमुता २२७, २३।
 बादर २०२, ५३।
 बादरदन्तधावन २४, ३४।
 वादरायणायुष् १४१, ५५।
 बाधक १२६, १६।
 बाधा ३१, ४६।
 बाधास्थान १२६, १७।
 बाण्यव १२२, ३३।

बाभ्रवी २३१, १७।
 बाहृस्त्वय २७, २६।
 बाहृस्त्वयवर्ष १६, ५१।
 बाल १२६, २७।
 बालक १६६, ६७।
 बालग्रह २३३, २८।
 बालचर्य २३३, ७।
 बालव १०, ४६।
 बालसन्ध्याभ ४४, ५०।
 बालसात्म्य २१६, ४६।
 बाला २६, १३।
 बालाग्र ६५, १०।
 ६५, ३।
 बालाद्या १२६, १६।
 बालान्भुक्ति १३४, १३।
 बालिका २६, १७।
 बालिश १४०, ४३।
 बालुलेय २३३, ७।
 बाल्य १२६, १८।
 बाह २१३, ५०।
 बाहा २१३, ५०।
 बाहु ६, ५७। १०२, १०।
 १२१, ५०। १२३, ५१।
 बाहुयज्ञ २३६, ४६।
 बाहुज्या १०४, १३।
 बाहुदन्तैय २३६, ४६।
 बाहुनामन् ७४, २७।
 बाहुल १४, ४०।
 बाहुहीनत्रिभ १०३, २५।
 बाह ७४, २४।
 २१३, ५१।
 बाह्य १२२, १८।
 बाह्याराम १६६, ४१।
 बिड ६६, २२।
 बिडाल १३५, १३।
 बिडालपक्व ५६, २७।
 बिडौजस् २३७, १।
 बिन्दु ७४, १३।
 बिभ्रद्रस्मिकरालपूरुषं
 परिधि ४३, २१।
 बिम्ब ११५, ३१।
 बिम्बकला ११५, ३३।
 बिम्बकलिका ११५, ३३।

बिम्बयोग ११६, १।
 बिम्बयोगाद्धं ११६, ३।
 बिम्बलिप्ता ११५, ३४।
 बिम्बलिप्तिका ११५, ३५।
 बिम्बलेखन ११७, ११।
 बिम्बशेष ११६, ८।
 बिम्बैक्य ११६, १।
 बिम्बैक्यखण्ड ११६, ३।
 बिम्बैक्याद्धं ११६, ४।
 बिम्बोन्मुक्ति प्रारम्भकाल
 १०६, ३४।
 बिलवासिन् २२३, ४७।
 बिलशय २२३, ४७।
 बिलशयन २२३, ४८।
 बिलेवासिन् २२३, ४८।
 बिलेशय २२३, ४६।
 बिलोक्त २२३, ४८।
 बिल्व ५६, ३५। ५६, ३६।
 ६२, ८।
 त्रिसकुसुम ३६, ४०।
 बिसनाभिज ३६, ४१।
 बिमप्रसून ३६, ४१।
 'बी'
 बीज १५, २३। ४५, ३८।
 १२१, ५०।
 बीजगणित ७२, ४।
 बीजप्रक्षेपकाल १४०, १५।
 बीजप्रसू ४४, १४।
 बीजसमुद्भव १४०, २।
 बीजसू ४४, १४।
 बीजान्तर ६८, २४।
 बीजिन् २२४, ५५।
 बुक्क २४३, ६।
 बुक्कन् २४३, ७।
 बुद्ध ४७, ६। २२८, १।
 २५०, २।
 बुद्धादशी २१, ५३।
 बुद्धि १२२, ४६।
 बुद्धिस्हाय ४६, २२।
 १२५, २६।
 बुद्धोन्द्रिय २१८, ५६।
 बुद्ध्या २५०, ११।
 बुध १३, ५५। ४५, ४१।

बुधदश १४३, ६ ।
 बुधवार ३, ४१ । ६, १५ ।
 बुधप्रागण्य २५६, ८ ।
 बुधाष्टमी २०, ३६ ।
 बुधादित्य= (योगविशेषः)
 बुधांश ५५, ३८ ।
 बुधित २५०, २ ।
 बुध्नि ८, ३७ ।
 बुध्न्य ८, ३८ ।
 बुध्न्यभ ८, ३८ ।
 'बुध्यते' १८६, ६ ।
 बुध्यन्ते १८६, ६ ।
 बुधयेत १८६, ६ ।
 बुध्यते १८६, ६ ।
 बुध्येतात्मा १८६, १० ।
 बुध्येरन् १८६, १० ।
 'बू'
 बृहत् २५३, ३० ।
 बृहत्तपति ४७, ५८ ।
 बृहती ७७, २ । २०६, १ ।
 बृहद्गौरीव्रत २१, ५८ ।
 बृहद्भानु २३६, २३ ।
 बृहस्पति १३, २१ ।
 २८, ५५ । ४७, ३४ ।
 'ब्रे'
 ब्रे २२४, १० ।
 'बो'
 बोद्धव्य २५०, ६ ।
 बोधन ४५, ४७ ।
 बोधनीय २५०, ६ ।
 'बोधयतः' १८६, ११ ।
 बोधयति १८६, ११ ।
 बोधयन्ति १८६, ११ ।
 बोधयते १८६, ११ ।
 बोधयन्ते १८६, ११ ।
 बोधयेते १८६, ११ ।
 बोधयोग्य २५०, ६ ।
 बोधान ४६, १४ ।
 बोधित २५०, १२ ।
 बोधितव्य २५०, ७ ।
 बोधिद २०६, १० ।
 बोध्य २५०, ७ ।

बौद्ध २१६, ३६ ।
 बौद्धजयन्ती २२, ४७ ।
 बौध २७, २७ ।
 बौधन २७, २७ ।
 बन्ध ३२, ७ ।
 बन्धज ५२, १० ।
 बन्धजन ५२, ३३ ।
 बन्धतनुजन्मन् ५३, ११ ।
 बन्धनभव ५२, ३३ ।
 बन्धनवैरिन् ५४, ४ ।
 'बवाणि' १८४, ४ ।
 ब्रवाम १८४ ४ ।
 ब्रवाव १८४, ४ ।
 ब्रवीति १८३, ४६ ।
 ब्रवीतु १८४, २ ।
 ब्रवीमि १८३, ५१ ।
 ब्रवीषि १८३, ५० ।
 ब्रह्मकन्यक २०८, ३० ।
 ब्रह्मगर्भ २३३, ८ ।
 ब्रह्मचारिणी २३१, १७ ।
 ब्रह्मचारिन् २३१, १७ ।
 २३३, ८ ।
 ब्रह्मण्य ५२, १० ।
 २१७, २६ । २२०, ८ ।
 ब्रह्मन् ३, ६ । ४, ३४ ।
 ५, ५४ । १०, ६ ।
 ब्रह्मानामन् २१५, २८ ।
 २०७, ४१ । २११, २ ।
 ११८, २० ।
 ब्रह्मपत्नी २०८, ३ ।
 ब्रह्मपुत्र २०८, १६ ।
 ब्रह्मपुत्री २०८, ३० ।
 ब्रह्मपुरी २०८, २ ।
 ब्रह्ममुखानामन् ७५, ६ ।
 ब्रह्मयज्ञ २०६, ४६ ।
 ब्रह्मर्षि १६८, ५३ ।
 ब्रह्मलोकांश १२८, ५१ ।
 ब्रह्मविद्या= (विद्याविशेषः)
 ब्रह्मसार्वाणि १८, २ ।
 ब्रह्ममुता २०८, ३१ ।
 ब्रह्मसू २२७, २० ।
 ब्रह्मसूत्र १३४, २६ ।
 ब्रह्मसूत्रधृति १३४, ३४ ।

ब्रह्महृद् ११४, २० ।
 ब्रह्महृदय ११४, २० ।
 ब्रह्मगो २०८, ६ ।
 ब्रह्मि ५२, १ ।
 ब्राह्म ५, ५४ । १३, ३४ ।
 ब्राह्मण ५८, १ । ५८, २ ।
 ब्राह्मणमर्चचिका २५५, १२ ।
 ब्राह्मणमतल्लिका
 २५५, १२ ।
 ब्राह्मणच्छसिन् ४६, ३२ ।
 ब्राह्ममुहूर्त १८, ४१ ।
 १८, ५२ ।
 ब्राह्मवैवर्त २१३, १ ।
 ब्राह्मण्ड २१३, १ ।
 ब्राह्मी ५ ५४ । ४६, ४२ ।
 २०८, ३१ । २०६, ३४ ।
 ब्राह्म ५, ५४ ।
 'ब्रुव' २५४, ३७ ।
 ब्रुवन्ति १८३, ५० ।
 ब्रुवन्तु १८४, २ ।
 ब्रुवते १८४, ८ ।
 ब्रुवाते १८४, ८ ।
 ब्रुवीत १८४, १२ ।
 ब्रुवीयाताम् १८४, १३ ।
 ब्रुवीरन् १८४, १३ ।
 ब्रूत १८४, ३ ।
 ब्रूतः १८३, ५० ।
 ब्रूतम् १८४, ३ ।
 ब्रूतात् १८४, २ ।
 ब्रूतात् १८४, ३ ।
 ब्रूताम् १८४, २ ।
 ब्रूते १८४, ८ ।
 ब्रूथ १८३, ५० ।
 ब्रूथः १८३, ५० ।
 ब्रूमः १८३, ५१ ।
 ब्रूयात् १८४, ६ ।
 ब्रूयाताम् १८४, ६ ।
 ब्रूयुः १८४, ६ ।
 ब्रूवः १८३, ५१ ।
 ब्रूहि १८४, ३ ।

भ

भ ३, ५७ । २५, ३७ ।

भङ्कत्वा ६३, ६ ।
 भक्षणा ११०, ३६ ।
 भकूट १३४, ५२ ।
 भक्त ६०, ४५ ।
 भक्ति= (अनुरागविशेषः)
 भक्त्वा ६३, ६ ।
 भक्षण २००, ५५ ।
 भक्षणीय= (भक्ष्यद्रव्यम्)
 भक्षमल्ल २१४, १६ ।
 भक्षित= (खादितः)
 भक्ष्य २०१, २ ।
 भग ४, ३७ । ६, ४५ ।
 भगज ५२, १० ।
 भगरा ६८, १२ ।
 ६७, १६ ।
 भगरानामन् ७७, २४ ।
 भगराभाग ८४, २६ ।
 ६७, २२ ।
 भगरालव ८४, २६ ।
 ६७, २२ ।
 भगरार्द्ध ६७, ३ ।
 ६७, १६ ।
 भगरांश ८४, २७ ।
 ६७, २३ ।
 भगरांशक ८४, २७ ।
 ६७, २३ ।
 भगरांशकेन्द्र १०६, ६ ।
 भगत= (भभुक्त्वा)
 १४४, १ ।
 भगदैवत्य ६, ४६ ।
 भगनेत्रान्तः २२८, २ ।
 भगभव ५२, ३३ ।
 भगम् ५२, १० ।
 भगम्य= (भभोग्यः)
 १४४, १ ।
 भगवत् २०६, १० ।
 भगवती २३१, १७ ।
 भगसम्भव ५२, ५४ ।
 भगत्मज ५२, ३३ ।
 भगालिन् २२८, २ ।
 भगिनी २२४, ४५ ।
 भगीरथ २२६, ३८ ।
 भगीरथप्रजा २२८, २१ ।

मगोत्थ ५२, ११ ।
मगोल ११७, २२ ।
११०, ३६ ।
मग्नी २२५, ४५ ।
मग्रहयुति ११६, ३१ ।
मङ्ग १२०, १७ ।
मङ्गल १०७, १७ ।
मचक्र ६७, १६ ।
११०, ३६ ।
मचक्रकला ६७, २५ ।
मचक्रकलिका ६७, २५ ।
मचक्रभाग ८४, २७ ।
मचक्रलव ८४, २८ ।
मचक्रलिप्ता ६७, २६ ।
मचक्रलिप्तिका ६७, २६ ।
मचक्रांश ८४, २८ ।
मचक्रांशक ८४, २८ ।
मचक्रोन्केन्द्र १०६, ६ ।
'मजतः' १७३, २१ ।
मजति १७३, २१ ।
मजते १७३, २५ ।
मजन ६०, ४३ ।
मजनफल ६०, ४७।६१, ६ ।
'मजेत्' १७३, २१ ।
मजेत १७३, २५ ।
मजेताम् १७३, २२ ।
मजेते १७३, २५ ।
मजेयाताम् १७३, २६ ।
मजेयुः १७३, २२ ।
मजेरन् १७३, २६ ।
मगल २४६, २६ ।
मगनीय २४८, ३२ ।
मगिण २०८, ४६ । २४६,
२१ ।
मगितव्य २४६, ३३ ।
मगित्वा २४६, ४१ ।
मण्य २४६, ३३ ।
मण्यमान २४८, ४५ ।
मत्रय १०२, १५ ।
मत्रयसमुदाय १०२, १५ ।
मन्द ३१, २४ ।
मदयित ३६, ३८ ।
मदल ६७, १७।१३८, २३ ।

मद्र ८, २७ । २५, ३८ ।
मद्रकपिल २१६, ५ ।
मद्रकाली २३१, १८ ।
मद्रकालीवत २२, ४६ ।
मद्रचलन २२५, २२ ।
मद्रतारका ८, २८ ।
मद्रतारा ८, २८ ।
मद्रपद ८, २८ ।
मद्रपदार्थ ८, २८ ।
मद्रपदा ८, २८ ।
मद्रपदाभ ८, २८ ।
मद्रभ ८, २८ ।
मद्रर्ष ८, २६ ।
मद्रा ३, १३।१०, ५८।२२५,
१२ ।
मद्राक २२८, २ ।
मद्राङ्ग २२५, २२ ।
मद्रातिथि ६, २६।६, ३२ ।
७४, ३४ ।
मद्रासन २१४, ३४ ।
मद्रिका १४४, २७ ।
मद्रेश्वर २२८, २ ।
मद्रव ३८, ५० ।
मनाय ३८, ५० ।
मनाथनन्दन ४६, ३२ ।
मनायक ३६, ३८ ।
मन्द ३१, २४ ।
मप ३८, ३४ ।
मपति ३८, ५० ।
मभृत् ३८, ५० ।
मभुवत् १४३, ५४ ।
मभोग १४४, १ ।
मभोग्य १४४, १ ।
मम २५, २२ । २५, ५३ ।
ममण्डन ११०, ३६ ।
मय १२३, १० ।
मयात १४३, ५४ ।
मयुग ८२, १७ ।
मयय १४४, १। ६३, १५ ।
मर ६०, ६ ।
मरणि ४, २३। ५, ३७ ।
मरणी ३, ५६। ४, १३ ।
मरणीय १२१, ४४ ।

मरणीसम्भव ५४, २३ ।
मरत १६६, ४। २४०, ५३ ।
मरथ २३८, २३ ।
मरमाण ३६, ३८ ।
मरित = (पालितः)
मर २०५, १०।२२८, ३ ।
मर्ग ६, ८।२२८, ३ ।
मर्ग्य २२८, ३ ।
मर्तव्य १२१, ४१ ।
मर्तु १३६, ४७ ।
मर्तुस्थान १२३, ४५ ।
मर्मरी १२७, १५ ।
मर्म २०३, ४० ।
मर्मन् २०३, ४० ।
मव २००, २६। २२८, ३ ।
१२४, २ ।
मवत् १६७, ५४ ।
'मवतः' १७४, ३६ ।
मवति १७४, ३६ ।
मवन २५, २२। १४८, ३३ ।
१२२, ३३ ।
मवनीय = (मवितव्यम्),
१७४, ३६ ।
'मवन्ति' १७४, ३६ ।
मवतु ६, ५७ ।
मवसू ६, ५७ ।
मवानी २३१, १८ ।
मवान्तकृत २०७, ४१ ।
मवान्युत्पत्ति २०, ३५ ।
मवायना २२६, २२ ।
मविक ३१, २४। १२४, ३५ ।
मवितव्य = (मवनीयम्)
मवितव्यता = (माग्यम्),
मवित्ता ११४, ३ ।
मविन् २००, ३४ ।
मविभु ३८, ५१ ।
मविष्य १८, २४ ।
मविष्यत् १८, १७।१८, २५ ।
'मवेत्' १७४, ४० ।
मवेताम् १७४, ४० ।
मवेयुः १७४, ४१ ।
मव्य ३०, १३। ३१, २४।
१२४, २६ ।
मव्यग्रह ३०, १८ ।

मव्यनभोग ३०, २० ।
मव्यवियञ्चरेन्द्र ३०, २४ ।
मव्यवियत्पाय ३०, २२ ।
मव्यासय २४६, ५ ।
मषट्क ६७, १७ ।
मसष ६७, २० ।
मसञ्ज ५०, ४ ।
मसत् २२२, १८ ।
मसित २४०, १६ ।
मस्मन् २४०, १६ ।
'मा' ५, ११ ।
भा १६६, ३६ ।
भाकर १७३, १७ ।
भाकूट २०४, २ ।
भाकोष ३२, २६ ।
भाग ६, ४६।६१, २७।६०,
४२।६७, १२ ।
भागक ८१, ६ ।
भागधेय १२४, ३८ ।
भागफल ६१, ६ ।
भागवत् ५०, ४२।१२, ५६ ।
भागवत ५०, ४ ।
भागि ५२, १ ।
भागीरथी २२६, २२ ।
भागीरथीवक्त्र ७४, ३८ ।
भाग्य ६, ४६।५२, १।१५०,
२५ ।
भाग्यम ६, ४६।१२४, २६ ।
भाच्छ १२७, २५ ।
भाज् १४७, ३२। १७३, ३४ ।
भाजक ६१, ३२ ।
'भाजयतः' १७३, ३७ ।
भाजयति १७३, ३७ ।
भाजयते १७३, ४० ।
भाजयन्ति १७३, ३७ ।
भाजयन्ते १७३, ४० ।
भाजयित्वा ६३, ६ ।
'भाजयेत्' १७३, ३८ ।
भाजयेत १७३, ४१ ।
भाजयेताम् १७३, ३८ ।
भाजयेते १७३, ४० ।
भाजयेयाताम् १७३, ४१ ।
भाजयेयुः १७३, ३८ ।

भाजयेरन् १७३, ४१ ।	भायाताम् १६६, ३८ ।	भावन् १८, २५ । ७७,	भास्वद्भव ५२, ३४ ।
भाजित ६०, ४५ ।	भायुः १६६, ३६ ।	३४ ।	भास्वद्भू ५२, १२ ।
भाष्य ६१, ३१ ।	भार ५६, १ । ६०, ६ ।	भाविनी २०५, २० ।	भास्वल्लुप्तज्योतिष् १०७,
भाष्याङ्क ६१, ३२ ।	भारती ४६, ४२ । २०८,	भाविफल १८, ३३ ।	३ ।
भाटक= (गृह्यशुल्कम्)	३१ । १२१, ४१ ।	भावुक ३१, २५ ।	भित् ८६, १८ ।
भाण्ड= (गृह्योपकरणम्),	भारतीयकुलाचल=	भावुकामावास्या २१, १४ ।	भिदिर २३८, ४ ।
भाण्डरीक २२२, २६ ।	(वर्षापूर्वतः)	भांश १२८, २३ ।	भिदुर २३८, ४ ।
भाण्डागा (= (भाण्डगृहम्)	भारतीयवर्ष ७७, ३ ।	भाषण २०८, ४६ ।	भिदुर २३८, ४ ।
‘भातः’ १६६, ३८ ।	भारद्वाज २२२, ३० ।	भाषणीय २४६, ३३ ।	‘भिनत्ति’ १६३, १६ ।
भाति १६६, ३८ ।	२२८, ४५ ।	‘भाषते’ १८४, ५६ ।	भिनत्स १६३, १७ ।
भानु ३२, ८ ।	भारवि ३२, २६ ।	भाषन्ते १८४, ५६ ।	भिनधि १६३, १८ ।
भाद्र १४, ३४ ।	भार्क १२७, १७, २१ ।	भाषयति १८४, ५६ ।	भिनतः २०, १८ ।
भाद्रद्वय ६, ३ ।	भार्क १२७, २१ ।	भाषयते १८४, ५६ ।	भिनते १६३, १६ ।
भाद्रपद १४, १५ । १४,	भार्गव २७, २६ । ५०,	भाषयित्वा २४६, ४१ ।	भिनत्य १६३, १७ ।
३४ ।	४ । १५१, १६ । २५६,	भाषा ४६, ४३ । २०८,	भिनत्यः १६३, १७ ।
भाद्रपदपूर्वर्ज १४, ३१ ।	१६ ।	३१ ।	भिन्दते १६३, १३ ।
भाद्रपदानुज १४, ३७ ।	भार्गवदेव ५०, ३८ ।	भाषित २०८, ४७ ।	भिन्दति १६३, १६ ।
भाद्रपदावरज १४, ३८ ।	भार्गवनन्दन ५७, ५४ ।	२४६, २१ ।	भिन्दाते १६३, १३ ।
भाद्रयुगम् ६, ३ ।	भार्गवी २१७, १५ ।	भाषितव्य २४६, ३३ ।	भिन्दीत १६३, १४ ।
भाद्राषाढाद्वय ८, ५८ ।	भार्द्र ७५, ३१ ।	‘भाषेत’ १८४, ५६ ।	भिन्दीयानाम् १६३, १४ ।
भाधिनाथ ३६, ३८ ।	भार्ग्य ५, ६३ । १५१,	भाषेते १८४, ५६ ।	भिन्दीरन् १६३, १४ ।
भानव ६, ५७ । ५२, ११ ।	१६ ।	भाषेयाताम् १८४, ५७ ।	भिन्द्मः १६३, १८ ।
भानु ६, ५७ । ३२, ८ ।	भार्ग्य १३६, ५० । २२०,	भाषेरन् १८४, ५० ।	भिन्द्मः १६३, १८ ।
६१, २ । ६६, ५ ।	८ ।	भाष्य २४६, ३४ ।	भिषज् ८, १२ ।
भानुकैसर ३४, १ ।	भार्ग्यपती १४०, ५ ।	‘भाष्यते’ १८४, ५७ ।	‘भी’ ५, ११ ।
भानुकोश ३३, २१ ।	भार्ग्यस्थान १२३, ४५ ।	‘भाष्यमाण’ २४६, ४६ ।	भी १२३, ४ ।
भानुज २७, ३२ । ५२,	भाल २२६, ५६ ।	भास् ३६, १६ ।	भीति १२३, १० ।
११ ।	भाव ६, ८ । १६, ५६ ।	भास ३६, २४ ।	भीम २२८, ४ ।
भानुजन्मन् ५२, ३३ ।	४४२, १६ । १२५,	भासन्त ३, ५७ । ५५,	२२८, ३३ ।
१६०, ३ ।	६० । २००, २६ ।	४७ ।	भीमशासन २४१, ३८ ।
भानुवनय ५२, ५४ ।	११५, ३ । १२१, ६ ।	भासन्ती ३, ५७ ।	भीमसेन २४५, १ ।
भानुपुत्र ५२, ३४ ।	भावना ६८, २१ ।	भासुर ३१, २५ ।	भीमा २३१, १८ ।
भानुम् ६, ५० ।	भावुक १२४, ३६ ।	भास्कर ३२, ३० । २०३,	भीरु २६, १३ । २०५, १० ।
भानुभुज ५३, ४६ ।	भावुकामावास्या २१, १४ ।	४० ।	२२८, २७ ।
भानुमत् ३२, २६ । १५६, ६ ।	‘भावयतः’ १७४, ४५ ।	भास्करज ५२, ३४ ।	भीरुक २२८, ५३ ।
भानुमती २०४, ५२ ।	भावयति १७४, ४५ ।	भास्करभुवन ३६, १३ ।	भीलु २०५, १० ।
भानिमि ३२, २६ ।	भावयन्ति १७४, ४६ ।	भास्करात्मज ५२, ५५ ।	भीलू २०५, १० ।
भान्त ३२, ८ ।	भावयेत् १७४, ४६ ।	भास्करि ५२, ११ ।	भीषण २२८, २८ ।
‘भान्ति’ १६६, ३८ ।	भावयेताम् १७४, ४६ ।	भास्वज्ज ५२, १२ ।	भीष्म २२८, ४ ।
भाम २२५, १२ ।	भावयेयुः १७४, ४७ ।	भास्वज्जम् ५५, २४ ।	भीष्मक २२५, ६ ।
भामिनी २६, १८ । २०५	भाविकर्मफल १८, ३२ ।	भास्वत् ३२, ६ ।	भीष्मकपुत्री २२५, ६ ।
२२ ।	भावित ६२, ३७ । २५७,	भास्वत्तनुजनि ५३, १२ ।	भीष्मजननी २२६, २२ ।
‘भायात्’ १६६, ३८ ।	३८ ।	भास्वत् १२, ७ ।	भीष्मद्वादशी २४, १६ ।

भोष्मपञ्चक १३७, २३ ।	भुजग्रह १३६, १७ ।	भुविस् १६८, ७ ।	भूवर २०४, २ । २१७, ४ ।
भोष्मपञ्चकव्रत २३, १६ ।	भुजज्या १०४, १२ ।	भुसावल ६६, २२ ।	भूध्र २०४, २ ।
भोष्मप्रसू = (गङ्गा)	भुजतोयजग्रह १३६, १८ ।	'भू' ५, १० । ४४, १५ ।	भून्वन् ४३, ५८ ।
भोष्मसू = (शान्तनुः)	भुजदल २१३, ४७ ।	२२४, १० ।	भूप २२६, २३ ।
२२६, २२ ।	भुजभाग १०२, २४ ।	भू १०, ५३ । १७४, ३४ ।	भूपरिधि ६६, १ ।
भोष्माष्टमी २४, १६ ।	भुजलव १०२, २४ ।	भूकक्षा ६६, १ ।	भूपाल २२६, २३ ।
भुक्त १०८, ३७ ।	भुजवारिजग्रह १३६, १८ ।	भूकम्प २५८, ३५ ।	भूपालभवन १३८, १० ।
भुक्तकाल १०८, ३७ ।	भुजा २१३, ५१ । १२०, ५० ।	भूकम्पन २५८, ३५ ।	भूपालिन् २१०, ५३ ।
भुक्तभाग १०८, ३० ।	भुजाकण्ट २१०, २७ ।	भूकरां ६६, ४ ।	भूपुत्र ४३, ४१ ।
भुक्तलव १०८, ३० ।	भुजादल २१३, ४७ ।	भूकव्यप २२४, ४७ ।	भूमगोल ६६, २ ।
भुक्तांश १०८, ३० ।	भुजान्तर ६८, २३ ।	भूकुमार ४३, ५८ ।	भूमव ४३, ४१ । १५१, १६ ।
भुक्तांशक १०८, ३० ।	भुजाब्जग्रहण १३६, १८ ।	भूकेन्द्र १२१, २४ ।	भूमा ११५, ३८ ।
भुक्ति १४४, ३६ ।	भुजाब्जपीडा १३६, १६ ।	भूखण्ड = (भूमिदलम्),	भूमज् २२६, २३ ।
१००, २३ ।	भुजाभ्रपुष्पप्रसवग्रह	भूगोल ११०, २२ ।	भूमू ४३, २८ । १२४, ५ ।
भुक्तिमन्दफन १०६, ५ ।	१३६, २० ।	भूगोलपरिधि = (पृथ्वी-	भूमत् २०४, १ । २२४, २४ ।
भुक्तिमृदुफल १०६, ५ ।	भुजाम्बुजग्रह १३६, १६ ।	परिधिः)	भूमण्डल ६६, २ ।
भुन ४३, २८ । १०७, ११ ।	भुजाम्बुजनिपीडन	भूचल २५८, ३५ ।	भूमध्यरेखा ६८, १८ ।
'भुङ्क्तः' १८७, ११ ।	१३६, १६ ।	भूचलन २५८, ३६ ।	भूमध्यरेखानगर ६६, १६ ।
भुङ्क्ते १८७, १५ ।	भुजांश १०२, २४ ।	भूच्छाय ११५, ३८ ।	भूमध्यरेखापुर ६८, १६ ।
भुज ६, ५८ । ४३, २८ ।	१०८, १४ ।	भूच्छाया ११५, ३८ ।	भूमयी ३५, ३३ ।
१३६, ४ । २१३, ५१ ।	भुजांशक १०२, २४ ।	भूज १३६, ४ ।	भूमि ६८, ३१ ।
भुजग ५३, ४६ ।	भुजि २३६, २३ ।	भूजनि ४३, ५० ।	भूमिकक्षा ६६, २ ।
२२३, ४६ ।	भुजिज्या २०४, ३४ ।	भूत २, ५७ । १८, १६ ।	भूमिकाय २२८, ४ ।
भुजगनायक ५४, २३ ।	भुजोनत्रिभ १०३, २५ ।	भूतकाल १८, १८ ।	भूमिकेतन २३६, २३ ।
भुजगपति ५४, १६ ।	'भुङ्क्ते' १८७, १५ ।	भूततिथि २, ५७ ।	भूमिगोलपरिधि ६६, २ ।
भुजगराज् ५४, ५ ।	भुञ्जन्ति १८७, ११ ।	भूतदमनी २३०, १६ ।	भूमिज ४३, ४१ । २००, ३७ ।
भुजगविभु ५४, १६ ।	भुञ्जते १८७, १५ ।	भूतघात्री ४४, १५ ।	भूमिजन्मन् ४३, ५८ ।
भुजगाविष ६, ३३ ।	भुञ्जीत १८७, १६ ।	भूतनय ४३, ५८ ।	भूमिजोत्पात २५८, २० ।
भुजगान्तक २२१, ४६ ।	भुञ्जीयताम् १८७, १६ ।	भूतनायिका २३१, १८ ।	भूमिपनय ४४, १८ ।
भुजगाशन २२१, ४६ ।	भुञ्जीरन् १८७, १६ ।	भूतप्लव १८, ८ ।	भूमिदायाद ४४, १८ ।
भुजगेन्द्र ५४, ६ ।	भुञ्ज्यात् १८७, १३ ।	भूतमातृ ४४, १५ ।	भूमिप २२६, २४ ।
भुजङ्ग ६, ३३ । ५३, ५० ।	भुञ्ज्याताम् १८७, १३ ।	भूतल १२२, ३३ ।	भूमिपुत्र ४४, १ ।
२२३, ५० ।	भुञ्ज्युः १८७, १३ ।	भूता २, ५७ । १३, ७ ।	भूमिनव ४४, १ ।
भुजङ्गनाथ ५४, १६ ।	भुनक्ति १८७, ११ ।	भूतात्मन् २०७, ४२ । २२४, १० ।	भूमिमा ११५, ३८ ।
भुजङ्गम ५४, ५ ।	भुन ७४, ३४ । ७८, १० ।	भूतापुत्र २०६, २३ ।	भूमिभू ४३, ४१ ।
२२३, ५० ।	भुनत्रयचूडामणि	भूति २४०, १६ ।	भूमिमध्यरेखा ६८, १८ ।
भुजङ्गमस्वामिन् ५४, २३ ।	३४, ६ ।	भूतेश २२८, ५ । २३३, ८ ।	भूमिमयी ३५, ३३ ।
भुजङ्गमेश ५४, १६ ।	भुवनमातृ ४४, १४ ।	भूतेष्टा २, ५७ ।	भूमिमुत् ४४, १ ।
भुजङ्गविभु ५४, १७ ।	भुवनाधीश ३४, १ ।	भूतम २०३, ४१ ।	भूमिपुत्र २००, ३७ ।
भुजङ्गहन् २२२, १६ ।	भुवन्यु २३६, २३ ।	भूतारक ४३, ५८ ।	भूमी ४४, १५ । ४५, २७ ।
भुजङ्गाधिभू ५४, १७ ।	३८, ४१ ।	भूषी ४५, २६ ।	भूमीन्द्र २२६, २४ ।
भुजङ्गश् ५३, ५० ।	भुवर ३०, ५ । २२३, २३ ।	भूषण २२४, १० ।	भूमीनाम २२१, ३५ ।
	भुवलीक २२३, २६ ।		

भूमिस्वयंपुत्र ५६, १४ ।
 भूयस् १६, ३६।२५३, ५५ ।
 भूयिष्ठ २५३, ४६ ।
 भूयोभूयस्=(बारंबारम्),
 भूद्—(भूलोकः)
 भूरि २०३, ४१।२२२, २८
 भूरिग १०७, ३६ ।
 भूरिगति १०७, ४० ।
 भूरिजव १०७, ४० ।
 भूरिप्रेमन् ३७, २४ ।
 भूरिभुक्ति १०७, ४० ।
 भूरिश्रवस २३७, १ ।
 भूयह् १३६, ४ ।
 भूयह् १३६, ४ ।
 भूलोक २२३, १६ ।
 भूवायु २४५, १० ।
 भूविस्तुति ६६, ४ ।
 भूवत् ६६, ३ ।
 भूवेष्टन ६६, ३ ।
 भूवेष्टनाढ ६६, ६ ।
 भूव्यास ६६, ५ ।
 भूव्यासाढ ६६, ६ ।
 भूषणः=(अलङ्कारः)
 भूषणाह २०३, ४१ ।
 भूषा=(अलङ्कारः)
 भूसुत ४३, ४१ ।
 भूसुत ४३, ४२ ।
 भूस्थ २००, ३६ ।
 भूस्पृ २००, ३७ ।
 भुगु ४६, ५८ । ५१, २६ ।
 भुगुज ५०, ४ ।
 भुगुजनि ५०, १७ ।
 भुगुजन्मन् ५०, १८ ।
 भुगुतन ५०, ३८ ।
 भुगुनन्दकर ५०, ४४ ।
 भुगुनन्दन ५०, ३६ ।
 भुगुपुत्र ५०, १८ ।
 भुगुपुत्रो २१७, १५ ।
 भुगुप्रसूति ५०, ३६ ।
 भुगुभन ५०, १८ ।
 भुगुभू ५०, ५ ।
 भुगुवशा ५०, ३६ ।
 भुगुसुत ५०, १८।१५०, २६ ।

भुगुसुत ५०, १६ ।
 भूमय ५०, ५ ।
 भूगोन्न्दन ५०, ४० ।
 भूगोरपत्य ५०, ३६ ।
 भूवपत्य ५०, १६ ।
 भूज २६, ३७ ।
 भूज्जरित २३७, ४० ।
 भूज्जरित २३०, ४० ।
 भूज्जरीट २३०, ४१ ।
 भूज्जिन् २३०, ४१ ।
 भूज्जीश २२८, २८ ।
 भूतक १२२, १ ।
 भूय १२१, ५१ ।
 भूय २५२, १२ ।
 'भू' ५, १२ ।
 भेक २३८, २६ ।
 भेकभुज् २२३, ५० ।
 भेज्य ५६, ८ ।
 भेटक २४८, १ ।
 भेद १२०, ४।१२०, १५ ।
 भेदक=(विशेषणम्)
 भेदन=(विदारणम्), ५५,
 ४७ ।
 भेदयुति १२०, १६ ।
 भेदविपुति १२०, १६ ।
 भेदविषय १२०, १६ ।
 भेघ=(विशेष्यम्)
 भेरी=(बाधविशेषः)
 भीमिका १०, ५८ ।
 भीमो १०, ५८ ।
 भीरव २१०, ३१। २२८, ५ ।
 भीरवी २१०, ४२ ।
 भीरवादि २१०, २६ ।
 भीष्य १४४, १ ।
 'भो' ५, १२ ।
 भोक्तु=(भोगकर्ता),
 भोग २२८, ५ ।
 भोगधर २२३, ५० ।
 भोगभूमि १६८, ८ ।
 भोगभूत २२३, ५० ।
 भोगवती २२२, ४३ ।
 भोगाह २०१, ५३।२०२,
 १० ।

भोगिकान्त २२३, ५१ ।
 भोगिन् ५३, ४४ । २२३,
 ५१ ।
 भोगिनाथ ५४, ६ ।
 भोगिव ५३, ५० ।
 भोगिपति ५४, ६ ।
 भोगीन्द्र ५३, ५० ।
 भोगीश ५३, ५० ।
 भोग्य १४४, १।२०१, ५३ ।
 भोग्यकाल १०८, ३६ ।
 भोग्यभाग १०८, ३४ ।
 भोग्यलव १०८, ३४ ।
 भोग्या २०५, ३४ ।
 भोग्यांश १०८, ३४ ।
 भोग्यांशक १०८, ३४ ।
 भोजन २००, ५५ ।
 भोज्य २०१, २।२०१, ५३ ।
 भोदय १०८, २३ ।
 भोजङ्ग ६, ३३ ।
 भोतिक २२८, ५ ।
 भोती १३, ७ ।
 भोत्य=(रात्रिसंज्ञा)
 भोम २७, २४।४३, २६, ५५ ।
 ५७, ५६।२३४, ४० ।
 भोमन १६८, ४३ ।
 भोमांश ५५, ३८ ।
 भोमाकि ५६, १४ ।
 भोमिज २७, २४ ।
 भोमोत्पात २५८, २० ।
 भ्रम=(भ्रान्तिः) १८१, ६ ।
 भ्रमण=(गमनविशेषः
 पर्यटनः)
 'भ्रमतः' १८१, ११ ।
 भ्रमति १८१, ११ ।
 भ्रमन्ति १८१, ११ ।
 भ्रमर २६, ३७।२३१, १८ ।
 भ्रमरपादानामन् ७५, ३१ ।
 'भ्रमेत्' १८१, १३ ।
 भ्रमेताम् १८१, १३ ।
 भ्रमेयुः १८१, १३ ।
 भ्रम्यतः १८१, १२ ।
 भ्रम्यतिः १८१, ११ ।
 भ्रम्यन्ति १८१, १२ ।

भ्रम्येत् १८१, १४ ।
 भ्रम्येताम् १८१, १४ ।
 भ्रमेयुः १८१, १४ ।
 भ्रातृ १३१, ३ ।
 भ्रातृकारक १२७, ४५ ।
 भ्रातृद्वितीया २३, १३ ।
 भ्रातृव्य २०१, १४ ।
 भ्रान्ति=(भ्रमः)
 भ्रामरिका २३१, १८ ।
 'भ्रामरी' २३१, १८ ।
 भ्राम्यतः १८१, १२ ।
 भ्राम्यति १८१, १२ ।
 भ्राम्यन्ति १८१, १२ ।
 भ्राम्येत् १८१, १४ ।
 भ्राम्येताम् १८१, १४ ।
 भ्राम्येयुः १८१, १४ ।
 भ्रूण १४०, २१ ।

म—

म ११, ४ । २०६, ४२ ।
 २२८, ५ ।
 मकर २५, २६ । २६, ५५ ।
 २८, ४२ । २८, ४७ ।
 २८, ५० ।
 मकरकेतन २२७, १२ ।
 मकरध्वज २२७, १२ ।
 मकरराशि २७, ५२ ।
 मकरवाहन २४३, ३१ ।
 मकराङ्क २२७, १२ ।
 मकराङ्कक २२७, १२ ।
 मकराकर २१८, २५ ।
 मकरालय २१८, २४ ।
 मकरेङ्गित (इङ्गितविशेषः)
 मकुट २२६, ३५ ।
 मकुण्डक २०२, ६ ।
 मल २०१, १५ । २३०,
 ६० ।
 मलारिपु २२८, ५ ।
 मलशाला १३८, २३ ।
 मला ६, ४२ ।
 मघ ६, ४२ ।
 मघवत् २३७, २ ।

मधवरी=(इन्द्राणी)
२३७, १।

मधवद्गुह ४७, ५८।

मघा ३, ६२। ४, २०।

६, ४२। ६, १२।

मघाज ५०, ५।

मघाजनि ५०, १६।

मघाजन्मन् ५०, १६।

मघाभव ५०, २०।

मघाभू ५०, ५।

मघासुत ५०, २०

मघोत्थ ५०, ५।

मघोनः सचिव ४८, २४।

मघोनी २३३, ४४।

मंशु १०१, ६।

मङ्गल ३, ४४। २८, ५३।

२८, ५५। ३१, २५।

३१, ५१। ४३, ४२।

मङ्गलगृह=(मेघोवृश्चि

कश्च),

मङ्गलवार ३, ४१।

६, १२।

मङ्गला १४४, २६।

२१७, १५।

मङ्गल्य २०३, ४१।

मङ्गल्यक १४४, २६।

२०२, २६।

मचचिका २५५, ६।

मच्छ २४४, ६।

मज ४५, ४२।

मज्जकृत २२६, ४५।

२४३, १८।

‘मज्जतः’ १८६, ५१।

‘मज्जति’ १८६, ५१।

मज्जन्=(स्नानम्)

‘मज्जन्ति’ १८६, ५१।

मज्जा ५६ ५४।

मज्जेत् १८६, ५३।

मज्जेताम् १८६, ५३।

मज्जेयुः १८६, ५३।

मञ्च १३६, ३६।

मञ्चक १३६, ३७।

मञ्जरि (वल्गारिः)

मञ्जु २५५, २०।

मञ्जुकेशिन् २१५, २८।

मञ्जुकेशी २१५, २८।

मञ्जुबोधा २०४, ४१।

मञ्जुग्राह २०६, ४२।

मञ्जुल २५५, २०।

मठ १३८, ३०।

मङ्कैरिपुर=(मध्यरेखा

नगरम्)

मणजं १३०, २६।

मणि ५६, २७। २५६, ४३।

मणिग्रीव २४६, ५२।

मणिभद्र=(मन्थर्व विशेषः)

मणियज्ञ २०१, ३६।

मणिसानु १६८, १४।

मणीचक २२१, ८।

मणीवक २२१, ८।

मणिमद्र २४७, ४।

मण्डप २५६, ४३।

मण्डयन्ती २०४, ५६।

मण्डल ६७, ३४।

६८, ३३। ३४, ५४।

मण्डललिप्ता ११५, ३४।

मण्डललिप्तायोग ११६, १।

मण्डललिप्तायोगार्द्धं

११६, ४।

मण्डललेख ११७, ११।

मण्डलशेष ११८, २७।

मण्डलावशेष ११८, २७।

मण्डलैष्य ११६, २।

मण्डलैष्यखण्ड ११६, ४।

मण्डलैष्यार्द्धं ११६, ५।

मत २५०, २।

मतङ्ग २३२, ३०।

मतङ्गज २३२, ३०।

मतङ्गजा २०६, ३०।

मतल्लिका २५५, ६।

मति ११, ४। १२२, ४७।

मतिमत् ४७, २०।

२५५, ४४।

मतिसख ४७, ३४।

२६८, ४।

मनुबर्थाय=(मन्थर्वीय-
प्रत्ययाः)

मत्तकालिनी २०५, १८।

मत्तभगमना २०५, ११।

मन्थर्वीय (मनुबर्थाय-
प्रत्ययाः) १५६, ४०।

मत्स २४४, ६।

मत्सर १२३, १५।

२०१, १६।

मत्सरिन् २०६, ३२।

मत्स्य २७, १०।

२१६, ३३। १३०, ८।

२४४, १०।

मत्स्यजयन्ती २०, ३१।

मत्स्यण्डिका २०३, ६।

मत्स्यण्डी २०३, ६।

मत्स्यद्वादशी २३, ४२।

मत्स्याण्डिका २०३, ७।

मत्स्याण्डी २०३, ७।

मथन २२०, १६।

मथित=(विलोडितदधि)

मथुरा २२६, १६।

मथुरेश २२४, ३५।

मथुरा १२६, १६।

मद ३१, ३६। २०१, १६।

मदग्रह ५०, २०।

मदन २०२, २३।

२२०, १६।

मदनचतुर्दशी=(चैत्रशुक्ल

चतुर्दशी)

मदनत्रयोदशी=(चैत्रशुक्ल

द्वादशी)

मदनध्वजा २०, ४६।

मदना २४४, २२।

मदनास्पद १२३, ५०।

मदनोत्सव २०, ४६।

मदयितु २३८, २६।

मदवृन्द २३२, ३१।

मदाम्बर २३७, ४३।

मदिरा २२६, २।

२४४, २२।

मदिल्ला २४४, २२।

मद्य २२६, २।

मधु १४, २०। २१६, २६।

२१७, ४६। २४४, २२।

मधुरक २६, ३६।

मधुज्येष्ठ २१६, ५०।

मधुदीप २२०, १६।

मधुधूनी २०३, ५।

मधुपुरी २२६, १७।

मधुपुष्प २२०, १६।

मधुप्रिय २२५, २२।

मधुमती २२५, ३।

मधुमथन २१६, २३।

२५६, २०।

मधुर २१४, २६।

५६, २४।

२५५, २०।

मधुरा २२६, १७।

मधुरादि २१४, २५।

मधुरिपु २१५, २६।

मधुवन २२६, १७।

मधुश्रवातुतीया=(तिथि

विशेषः)

मधुसख २२७, १६।

२६७, ५६।

मधुसारथि २२०, २०।

मधुसुहृद् २२०, २०।

मधुहर २१५, २६।

मधूत्सव २०, ४६।

मधूपन्न २२६, २७।

मध्य १००, २५।

५७, २१।

मध्यकरां १०३, १८।

मध्यकाल ११६, ३७।

मध्यग १४८, ७।

मध्यगत १४८, ७।

मध्यगति १००, २४।

मध्यग्रह ११६, ३८।

मध्यग्रहण ११६, ३८।

मध्यनभश्चर १००, १८

मध्यनाडी १३५, ३३।

मध्यान्दिन १२, ३६। २५२,

४३।

मध्यभाग १३५। ४८।

मध्यमुक्ति १००, २४।

मध्यम २०६, ८ । २५२, ४३ ।
 मध्यमगति १००, २४ ।
 मध्यमग्रह १००, १६।११६, ३७ ।
 मध्यमजव १००, २५ ।
 मध्यमसुचर १००, १६ ।
 मध्यमभुक्ति १००, २५ ।
 मध्यममन्दकर्ण १०३, ४ ।
 मध्यममदुवर्ण १०३, ४ ।
 मध्यमलोक ४४, १६ ।
 प्रध्यमलोकवर्त्मन् ४४, १६ ।
 मध्यमा २०६, २६ । २१०, १८ ।
 मध्यमायुस् १४१, २३ ।
 मध्यमीय २५२, ४४ ।
 मध्यमेति १००, २५ ।
 मध्ययान १४८, ८ ।
 मध्यरात्रि १३, ३१ । १८, १४ ।
 मध्यलोक ४४, १६ ।
 मध्यलोकेश २२६, २४ ।
 मध्यवर्तिन् २५४, ३८ ।
 मध्यस्थल = (कटिदेशः),
 मध्यस्थिति ११६, १३ ।
 ११६, १८ ।
 मध्या २१०, १८ । २११, २४ ।
 मध्यायुस् १४१, २८ ।
 मध्याह्न १२, ३७ । १२, ५२ । १८, १३ ।
 मध्याह्नकर्ण १०३, १८ ।
 मध्याह्नगङ्ग १०६, १६,
 मनःशय २२०, २० ।
 मनस् १२२, १६ । २१६, २८ । २२१, १४ ।
 मनसिज २२०, २०,
 मनसिस्थय २२०, २१ ।
 मनस्ताल २३ १, ३८ ।
 मनित्र २५०, २ ।
 मनायी = (मनोःपत्नी),
 मनावी = (,)

मनीषा १२२, ५४ ।
 मनीषिन् २५५, ४४ ।
 मनु १२२, ३६ । १२२, ४७ ।
 मनुज २८, ३१ । १३६, ४४ । २०१, ३७ ।
 मनुजनि २००, ३७ ।
 'मनुते' १८६, ३ ।
 मनुद्वय ८०, २८ ।
 मनुद्वितय ८०, २८ ।
 मनुपितृ ३३, २२ ।
 मनुप्रसू २००, ३७ ।
 मनुभव २००, ३८ ।
 मनुयुग ८०, २८ ।
 मनुयुज ८०, २८ ।
 मनुष्य २८, १८ । २८, ३२ । १३५, २३ ।
 २००, ३७ ।
 मनुष्यकुञ्जर २५४, ५५ ।
 मनुष्यतीर्थ = (प्रजापति-
 तीर्थं कनिष्ठाभुलम्)
 मनुष्यधर्मन् २४६, २ ।
 मनुष्यराशि २८, २१ ।
 मनुष्याकारफणालम् -
 लयुक्तसर्प २२२, ३६ ।
 मनुष्योद्भ २५५, १ ।
 मनुस्त्व २००, ३८ ।
 मनोगवी २४६, २१ ।
 मनोज २२०, २१ । १२३, ३८ ।
 मनोजनुस् २२०, २१ ।
 मनोजन्मन् २२०, २१ ।
 मनोजव = (हरिः)
 मनोजवा २३६, ५१ ।
 मनोज्ञ २५५, २१ ।
 मनोज्ञा २०५, ११ ।
 मनोदाहिन् २२०, २२ ।
 २६६, ३१ ।
 मनोभव २२०, २२ ।
 मनोभू १२३, ३६ ।
 मनोयोनि २२०, २२ ।
 मनोरथ २४६, २१ ।
 मनोरथव्रत २०, ३२ ।

मनोरथ २५५, २१ ।
 मनोराज्य २४६, २२ ।
 मनोवती २०८, २ ।
 मनोविलासवती २०५, ११ ।
 मनोहर २०३, ४१ ।
 २५५ २१ ।
 मनोहुरा २०५, ११ ।
 मनोहुराकृति २२१, ३७ ।
 मनोहारि २५५, २१ ।
 मन्तव्य = (ज्ञेयो, मननीयो
 विभावनीयो वा)
 मन्तु = (मनुष्यः, अपरा-
 धो वा), १०१, ४१ ।
 मन्त्र १२२, ४७ । २३८, २४ ।
 मन्त्रजिह्व २३६, २४ ।
 मन्त्रद्रष्टृ १६८, ४८ ।
 मन्त्रद्रव्य २३७, १८ ।
 मन्त्रव्याख्याकार ४६, १६ ।
 मन्त्रव्याख्याकृत ४६, १६ ।
 मन्त्रिन् २५४, ४७, १४ ।
 मन्थ ३२, १४ ।
 मन्थर २५३, २४ ।
 मन्थिर २१८, २५ ।
 मन्द ५२, १ । १०१, १ ।
 २४६, २ ।
 मन्दकर्ण १०२, ३१ ।
 १०३, २ ।
 मन्दकन्द १०१, २६ ।
 १०५, ३५ ।
 मन्दग ५२, १२ । २६४, १७ ।
 मन्दगति ५२, ३५ । २६४, १७ ।
 मन्दगतिफल १०६, २१ ।
 मन्दगमन २६४, १७ ।
 मन्दगमना २४३, ७ ।
 मन्दगा ८, ४ ।
 मन्दगामिन् ५२, ३५ ।
 २६४, १७ ।
 मन्दवर ५२, ३५ ।
 मन्दज ५५, २४ ।
 मन्दजननी ३५, ३३ ।
 मन्दतरा १०६, ३३ ।
 मन्दतुङ्ग १०१, ३३ ।
 मन्दपरिधि १०३, २२ ।
 मन्दपरिस्फुटा १०६, २५ ।
 मन्दपितृ ३३, २२ ।
 मन्दयुज ५५, २४ ।
 मन्दप्रसू ३५, ३३ ।
 मन्दफल १०४, २६ ।
 १०६, २ ।
 मन्दभुक्ति ५२, ३५ ।
 मन्दमार्ग ५२, ३६ ।
 मन्दर १६८, ८ ।
 मन्दरमणि २२८, ५ ।
 मन्दरय ५२, ३६ ।
 मन्दरवासिनी २३१, १६ ।
 मन्दरालय २३१, १६ ।
 मन्दरामास २३१, १६ ।
 मन्दश्रुति १०३, २ ।
 मन्दसञ्ज्ञफल १०४, २६ ।
 मन्दसुत ५५, २४ । २६५, १ ।
 मन्दस्पष्ट १०६, ६ ।
 मन्दस्पष्टगति १०६, ६ ।
 मन्दस्पष्टग्रह १०५, १ ।
 मन्दस्पष्टरवि १०४, ३१ ।
 मन्दस्पष्टा १०६, ६ ।
 मन्दस्पष्टार्क १०४, ३१ ।
 मन्दस्फुटगति = (मन्द-
 स्पष्टगतिः)
 मन्दस्फुटग्रह = (मन्दस्पष्ट-
 ग्रहः), १०५, १ ।
 मन्दा २११, ३६ ।
 मन्दाङ्क १०४, २१ । १०४, २३ ।
 मन्दाकिनी २२६, २३ ।
 मन्दार १६८, २७ ।
 मन्दिर १२२, ३४ । १३८, २२ ।
 मन्दिरा २०३, १६ ।
 मन्दुरा १३८, ४७ ।
 मन्देति ५२, १२ ।
 मन्दोच्च १०१, ३३ ।
 मन्दोत्थ ५५, २५ ।
 मन्द्र ३१, २४ ।

मन्मथ १७, २१, २५, ४६।
२२०, २३।

मन्मथसख १४, २०।

‘मन्यते’ १८६, १४।

मन्यन्ते १८६, १४।

मन्यध्वे १८६, १४।

मन्यसे १८६, १४।

मन्यामहे १८६, १४।

मन्यावहे १८६, १४।

मन्यु २०१, २५।

‘मन्ये’ १८६, १४।

मन्येत १८६, १८।

मन्येते १८६, १४।

मन्येथे १८६, १४।

मन्येयाताम् १८६, १८।

मन्येरन् १८६, १८।

मन्वन्तर ११, २०। १७, ५१।

८३, १२। २१२, ४६।

‘मन्वाते’ १८६, ३।

मन्वादि २०, ३१। २०, ४६।

२१, २१। २१, २७। २१, २८।

‘मन्वीत’ १८६, ३।

मन्वीयाताम् १८६, ४।

मन्वीरन् १८६, ४।

मय ५१, ५४।

मयु २४६, ५५।

मयुक २३३, २५।

मयुराज = (कुबेरः)

मयूख ३६, २०।

मयूखमालिन् ३४, १।

मयूखवत् ३३, २२।

मयूर २२२, ३०। २३३, २५।

मयूरकेतु २३३, ८।

मयूररथ २३३, ६।

मरण २२१, ३५।

मरणप्रद १६५, २८।

मराल २१४, ५५।

मरीचि ३६, २०। १४२, ११।

मरीचिज ३७, ८।

मरीचिपुत्र ३७, ८।

मरीचिमत् ३३, २३।

मरीचिमालिन् ३४, १।

मरीची ३६, २०।

मरुत् ७, ७। १६७, ४६।

मरुत् २२६, ३४।

मरुतापुरोषत् ४८, २४।

मरुताममाय ४८, २५।

मरुत् १३०, ४।

मरुत्पतिपूजित ४८, ४६।

मरुत्पथ ३०, ५।

मरुत्पुरोहित ४८, २५।

मरुत्पूज्य ४७, ३४।

मरुत्पलव २३१, ५०।

मरुत्पत् २३७, २।

मरुत्सख २३६, २४।

मरुदधिदेव ४८, २५।

मरुदचित ४७, ५८।

मरुदाचार्य्य ४७, ५८।

मरुदाचार्य्य ४७, ३५।

मरुदीड्य ४७, ३५।

मरुदुवाध्याय ४८, २६।

मरुद्वारा ८२, ८। २०६,

२८।

मरुदुख ४७, ३५।

मरुद्याजक ४८, १।

मरुद्वय ३८, १७।

मरुद्वन्दितपद ४८, ४७।

मरुद्वन्ध ४७, ३५।

मरुद्वर्त्मन् ३०, ६।

मरुन्मस्य ४८, १।

मरुन्त ४७, ३६।

मरुन्मन्त्रिन् ४७, ३६।

मरुल २१७, ४६।

मरुक २३३, २५।

मरु २४४, ४२।

मरुजाता २०३, ८।

मरुत्य २८, ३२। ४४, १७।

२००, ३८।

मरुत्यमहित १६७, ४७।

मरुत्यलोक २२३, १२।

मरु ११६, २४।

मरुद्वण्ड ११६, २५।

मरुद्वल ११६, २५।

मरुद्विपति ११६, २६।

मरुद्वि ११६, २५।

मर्मन् २४०, २७।

मर्मभेदन २२०, ५३।

मर्मभेदिन् २२०, ५३।

मल २१४, २६।

मलमास १४, ५७। १३७,

३०।

मलय २०४, १६।

मलयज ५४, ६।

मलयवासिनी २३१, १६।

मलयानिल २४५, ३६।

मलिन ३०, ३३। २१७, ४६।

मलिनमास १४, ५७।

मलिना २०५, ४५।

मलिनी २०५, ४५।

मलिन्मुच १४, ५७। ३७,

४०। २४४, ४२।

मलुक २३२, ५३।

मलुक २२२, १६।

मल्ल २१४, १८।

मल्लक २१४, १८।

मल्लार २१०, ३५।

मल्ल २०६, १६।

मल्लिकादन्तधावन २०,

४५।

मशन २५६, १६

मशाका २२२, १६।

मसूर २०२, ४। २०२,

२६।

मसुरा = (स्निग्धम्)

मस्तक ५, ६३।

मस्तकस्नेह २४३, १५।

मस्तकहृद् २४३, २१।

मस्तिष्क २४३, १५।

मस्तुलुङ्गक २४३, १५।

मह २०, २५। २०१, २५।

२४२, ३।

महत् २५३, ३०।

महती २०८, ५५।

महतीद्वादशी = (आवण-

द्वादशी, वामनद्वादशी),

महत्तरायुस् १४१, २४।

महत्त्व = (महनीभावः),

महनीय = (पूजनीयः),

महर्ष २४८, ४२।

महर्षना २४८, ४३।

महर्षत्व २४८, ४३।

महर्ष्यता २४८, ४३। २४८,

४५।

महत्त्विक = (ऋत्विग्विशेषः)

महर्लोक २२३, १७।

महर्षि १६८, ५४। २५६,

२।

महला २०४, ५६।

महस् ३६, २८।

महसांपति ३४, २।

महसामधिप ३४, २६।

महसामीश ३४, २।

महाकच्छ २१८, २५।

महाकाण्डा ४४, १७।

महाकाय २३०, ४१।

महाकाल २२८, ६। २३०,

४१।

महाकाली २३१, १६।

महाकाव्य २१३, २८।

महाकीर्तन २०३, १६।

महाक्रम २१६, ५।

महाक्षीरा २४२, ८।

महागन्धा २३२, ५।

महाग्रह ५२, ३६।

महाग्रहायणी २३, ५१।

महाङ्गीन २२८, ६।

महाचण्ड २४१, ५४।

महाचण्डी २३२, ५।

महाचम्पाव्रत २२, १२।

महाजया २३१, २०।

महाज्वाला २३६, ४६।

महातपस् २१६, ५।

महाजल २२३, ६।

महातेजस् २३३, ६।

महात्मन् २५६, २।

महादशा १४४, १५।

महादेव १२, ५५। २२८।

महादेवी २३१, २०।

महाधातु २४२, ४८।

महान्मुनि २५६, ५।

महानट २२८, ६।

महानस १३८, ४६ ।
 महानाद २१४, १ । १०२,
 २८ । २२८, ७ ।
 महानाम्नीतपत् १३६,
 ५० ।
 महानाम्नीनियम १३६,
 ५० ।
 महानाम्नीव्रत १३३, ४० ।
 महानिष् १३, ३१ ।
 महानिशा १३, ३१ । २३१,
 २० ।
 महानुभाव २५६, ६ ।
 महापद्म २२६, ४८ ।
 २४६, ३४ ।
 महापक्ष २२१, ४६ ।
 महापातकाल १२०, २२ ।
 महापाप=(महापातकम्)
 महाप्रलय १८, ८ ।
 महाबल ७, ७ । २४४, ४२ ।
 महाबलवर्त्मग २६, ४८ ।
 महाभाग=(अतिधन्यः)
 महाभीम २३०, ४२ ।
 महामैरव २३० ४४ ।
 महामति ४७, ३६ ।
 महामद २३२, ३१ ।
 महामनस्=(सदन्तःकरणः)
 महामहावाक्पणी=(योग-
 विशेषः) २४, ४६ ।
 महामाया=(योगविशेषः)
 महामाय २१६, ६ ।
 महामाया २३१, २० ।
 महामुल २४३, २८ ।
 महामुनि=(नारायणः)
 २५६, ५ ।
 महामूल्य २४८, ४६ ।
 महामृग २३२, ३१ ।
 महामेरु १६८, १५ ।
 महाम्बुक २२८, ७ ।
 महावज्र=(यज्ञविशेषः)
 महायात्रा १२४, १७ ।
 महारङ्गा २०४, ४६ ।
 महारजत २०३, ४२ । १३८,
 ४ ।

महारज ३८, ४ ।
 महाराज २१०, २८ ।
 महाराजिक ८४, २५ । २०६,
 २६ ।
 महारात्र १३, ३१ ।
 महारात्रि २२, ४४ ।
 महारात्री २३१, २१ ।
 महारूपक २१३, २६ ।
 महार्घ २४८, ४६ ।
 महार्घ्य २४८, ४७ ।
 महालक्ष्मीसप्तमी २२, १४ ।
 महालक्ष्मीव्रत २२, १६ ।
 २३५, ४८ ।
 महालय १३७, २३ ।
 महावर्षा २५, ७ ।
 महावसु २२८, ५४ ।
 महावाक्पणी २४, ४५ ।
 महाविद्या २३१, २१ ।
 महाविल ३०, ६ ।
 महाविषुवसंक्रान्ति १०१, ३ ।
 महावीर २२१, ५० ।
 महावीर्य २०६, ४२ ।
 महावीर्या ३५, २८ ।
 महावेग २२१, ५० ।
 महाव्रत २३, ३५ । २०६,
 ४८ । २२८, ७ ।
 महाव्रतित् २२८, ७ ।
 महाशय २१८, २५ । २३२,
 ३१ ।
 महाशुभ्र २२८, ५४ ।
 महाश्वेता २०८, ३१ ।
 महाष्टमी २२, ४४ ।
 महासत्य २४१, ३७ ।
 महासत्त्व २४६, २ ।
 महासारथि ३६, ४ ।
 महासुप्ति १८, ८ ।
 महासेन २३३, ६ ।
 महास्यली ४४, १७ ।
 महास्र २१६, ६ ।
 महि ४४, १७ ।
 महिका ४२, २२ ।
 महिज ४३, ४२ ।

महित ४६, १६ ।
 २०१, ४६ ।
 महितनय ४४, १८ ।
 महितनूज ४४, १८ ।
 महियुष ४४, १ ।
 महिमन् २३०, २७ ।
 २४०, ५४ ।
 महिभूतिसम्भव ४४, ३७ ।
 महिर ३२, ३० ।
 महिला २६, १८ ।
 १३८, ४४ । २०४, ५६ ।
 महिली २०४, ५६ ।
 महिष १३५, १४ ।
 २३०, ३ । २४२, ३ ।
 महिषध्वज २४१, ३८ ।
 महिषमथनी २३१, २१ ।
 महिषवाहन २४१, ३८ ।
 महिषार्दन २३३, १० ।
 महिषी २४, २ ।
 महिषीसुत ५१, ५२ ।
 मही ४४, १७ ।
 महीकुमार ४४, १६ ।
 महीक्षित् २२६, २५ ।
 महीज ४३, ४२ ।
 १३६, ४ ।
 महीधर २०४, २ ।
 महीघ्न २०४, ३ ।
 महीतन्दन ४४, १६ ।
 महीप २२६, २५ ।
 महीपति २२६, २५ ।
 महीपाल २२६, २५ ।
 महीप्राचीर २१८, २५ ।
 महीप्रावरण २१८, २६ ।
 महीप्रावार २१८, २६ ।
 महीभू ४३, ४२ ।
 महीमण्डल ६६, ३ ।
 महीमध्यरेखा ६६, १४ ।
 महीरह १३८, ५ ।
 महीवृत्त ८८, ३ ।
 महीव्यास ६६, ५ ।
 महिष २४२, ३ ।
 महिषासुर ५१, ५१ ।
 महिषी २४२, ६ ।

महिषीज ५१, ५१ ।
 महिषीभव ५१, ५२ ।
 महिषीभू ५१, ५२ ।
 महिषीसुत ५१, ५२ ।
 महीसुत ४४, २ ।
 महेन्द्र २०४, १७ ।
 २३७, ३ ।
 महेन्द्रगुह ४८, १ ।
 महेन्द्रजित् २२१, ५० ।
 महेन्द्रसचिव ४८, २६ ।
 महेन्द्राणी २३७, २५ ।
 महला २६, १८ ।
 २०५, १ ।
 महलिका २०५, १ ।
 महली २०५, १ ।
 महेश २२८, ८ ।
 महेशतिथि २, ३१ ।
 महेशानी २२१ ३१ ।
 महेश्वर २२८, ८ ।
 महोषधीय ३३, ८ ।
 महोषसार ३१, ८ ।
 महोत्पल ३६, ४१ ।
 महोत्सव २२०, २३ ।
 महोदधि २१८, २६ ।
 महोनिधि ३३, २३ ।
 महोराशि ३३, २४ ।
 महोजस् २३३, ७ ।
 'मा' ५, ६ ।
 मा २१७, १५ ।
 मांस १०३, ४१ ।
 २४२, ४२ ।
 मांसकर ४४, ४५ ।
 मांसकारित् ४४, ४६ ।
 २४२, ५१ ।
 मांसज २४३, १२ ।
 मांसतेजस् २४३, १२ ।
 मांसपित्त २४३, १६ ।
 मांसल ३०, ४७ ।
 मांसलता २४३, ५ ।
 माघानुज १४, ५४ ।
 माघावरज १४, ५५ ।
 माघी २४, २३ ।
 माघेय ५०, ५० ।

माङ्गल्य २४४, १० ।	मानयोग ११६, २ ।	मास्त ७, ७। ११६, ५४।	मात्स्यवत् २०४, १५ ।
माङ्गल्यदर्शन २४४, १० ।	मानयोगार्द्ध ११६, ५ ।	२४४, ४३ ।	मावेश १३१, २७ ।
माच्छ ५६, २ ।	मानरंध्रा ११३, १ ।	माहती २३४, ६ ।	माश्रय ६७, ४४ ।
माञ्जज ४४, ५० ।	मानव २८, ३२। १३६, ४४।	मार्कण्डेय २१२, ५५ ।	माष ५६, ८। २०२, ४। २०२, २३ ।
माठर ३६, ५३ ।	२००, ३८ ।	मार्ग ५, ६३। १४, ४२। १६, १ ।	माषक ५६, ४ ।
माणवक १३४, २६ ।	मानवायुष १४१, २ ।	मार्ग १०७, १७ ।	माषाशन ३८, १८ ।
माणिक्य ५७, ३१ ।	मानस ६, ४७। १२२, ३४।	मार्गगति १०६, २६ ।	मास् १४, ६ ।
माणिमीव २५६, ५२ ।	२२१, १४ ।	मार्गण २२७, ५४ ।	मास ११, १८। १४, १०। ६७, १० ।
माणिचरि २४७, ३ :	मानसालय २०४, ५६ ।	मार्गशिरस् १४, १४ ।	मासलण्ड १३, ५२ ।
मातङ्ग ६, ५१ ।	मानसूनु २००, २० ।	मार्गशीर्ष १४, १६। १४, ४४।	मासगण ६७, ४३ ।
२३२, ३२ ।	मानसोक्तस् २१४, ५६ ।	मार्गशीर्षपूर्वज १४, ४० ।	मासचय ६७, ४४ ।
मातरि= (अन्तरिक्षम्)	मानस्तोका २३१, २२ ।	मार्गशीर्षानुज १४, ४८ ।	मासनिचय ६७, ४४ ।
मातरिष्वन् २४४, ४२ ।	मातिका ६३, २ ।	मार्गशीर्षावरज १४, ४८ ।	मासनिवेश १३१, २७ ।
मातलि १२३, १५ ।	मानिन् २३१' ५१ ।	मार्गशीर्षा २३, ४७ ।	मासपिण्ड ६७, ४४ ।
माता २२५, ३ ।	मानिनी २६, १८। २०५, १२ ।	मार्गशुक्ल ४५, ४७ ।	मासप्रवेश १३१, २८ ।
मातामह= (मातृपिता)	मानुष २८, ३२। २००, ३८।	मार्गायणी ५ ६३ ।	मासमान १६, २० ।
मातामहश्चाद्ध २२, ४० ।	मानुष्य= (मनुष्यशरीरम्),	मार्गित् १०७, १७ ।	मासमाल १६, २१ ।
मातामही= (मातृमाता)	मानिक्यलण्ड ११६, ५ ।	मार्गी २३, ४७। १०७, १७ ।	मासव्रज ६७, ४५ ।
२३१, २१ ।	मानिक्यवत् ११६, ५ ।	मार्ज २२४, ३६ ।	माससंघ ६७, ४५ ।
मातुल १२३, १५ ।	मानिक्यषाद्ध ११६, ५ ।	मार्जनी २११, ३६ ।	माससञ्चय ६७, ४५ ।
मातृ ६, १७ । २४, २ ।	मान्द २७, ३१। १०४, २३।	मार्जरी १३५, १३ ।	मासहोत्य ३६, ३६ ।
१२२, १६। २००, ४७ ।	मान्दि ३१, ५४। ५५, १७।	मार्जारकण्ठ २३३, २५ ।	मासान्त १४, १२ ।
मातृका २०५, २८ ।	२६५, १	मार्जारकण्ठिका २३२, ५ ।	मासाद्ध १३, ५२ ।
मातृनिभा २५४, ७ ।	मान्द्य १२३, १० ।	मार्जिता २०३, ८ ।	मासाद्धक १३, ५२ ।
मातृवत्सल २३३, १० ।	मान्धातु २१६, ३६ ।	मार्तण्ड ३२, ३० ।	मासावसान १४, १२ ।
मात्रा २५३, ४१ ।	मान्य= (पूज्यो मन्त्रव्यो	मार्तण्डज ५२, ३७ ।	मासेश १४२, ५१ ।
मात्स्य २१२, ५५ ।	बा), २००, २। २००, ३८।	मार्तण्डाङ्ग ५२, ५५।	मासेशबल १४२, ५१ ।
माद १२३, ६ ।	मापत्य २२०, ५३ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	मासीय ६७, ४४ ।
माद्रवात् २०६, ६ ।	मामसी २१०, ४० ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माहा २००, ४७ ।
माघव १४, २३ ।	माया २२४, १६ ।	मार्ताण्ड ३२, ३० ।	माहात्म्य १३१, २ ।
माघवी ४४, १७ ।	मायु २२१, ५० ।	मार्ताण्डाङ्ग ५२, ५५।	माहिर २३७, ३ ।
२१०, ४४ ।	मायुराज २४६, ३ ।	मार्ताण्डि ५२, १३ ।	माहिषेय ५१, ५२ ।
माघ्यन्दिन २५२, ४४ ।	मायुराज २४६, ३ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माहिष्मती ६६, १६ ।
माघ्यम २५२, ४४ ।	मायुरी २१०, ५० ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माहेन्द्र ७, २६। २०४, १७।
माघ्यमिका ११६, १८ ।	मार २२०, २३ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माह्य ४३, ४३ ।
माघ्यमी ११६, १८ ।	मारक १२६, ५३ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माहेयी २००, ४७ ।
माघ्याल्लिक= (मघ्याल्लभ),	मारकगृह १२६, ५५ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	माहेयवरी २३०, २१ ।
माघ्वीक २४४, २३ ।	मारकभवन १२६, ५५ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	मित= (तुल्यम्)
मान ११५, ३२। २००, ३८।	मारकस्थान १२६, ५३ ।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	मितदु २१८, २७ ।
मानञ्जर २१६, ६ ।	मारण= (प्रयोगविशेषः)	मार्तण्डि ५२, १३ ।	मिति= (समयविशेषः)
मानदा ४२, ५८ ।	मारव= (मरुदेश सम्बन्धी)	मार्तण्डि ५२, १३ ।	
माननीय= (मान्यः पूजनी-	मारीच ३७, ६। १६७, ५७।	मार्तण्डि ५२, १३ ।	
यो वा),		मार्तण्डि ५२, १३ ।	

मित्र ४, ३६। ७२१, ६। ४७।
 १०, २३। १२। ५६, ३२, ६।
 मित्रज ५२, १३।
 मित्रजननी ६, १७।
 मित्रता १२७, ३६।
 मित्रदेवता ७, २२।
 मित्रदेवा ७, २२।
 मित्रदैवत ७, २२।
 मित्रदैवत्व ७, २२।
 मित्रपुत्र ५२, ३८।
 मित्रभवन १२७, ६।
 मित्राविदा २२५, १३।
 मिथस् २०, १३।
 मिथुन २५, २६। २५, ४६।
 २८, ६। २८, २१। २८, ४०।
 २८, ४४। २८, ५१।
 मिथुनराशि २७, ३८।
 'मिलतः' १७०, १३।
 मिलति १७०, १३।
 मिलन ६०, ४। १३५, ४६।
 'मिलते' १७०, १५।
 मिलन्ति १७०, १३।
 मिलन्ते १७०, १५।
 मिलित ६०, ५। १४६, २६।
 मिलित्वा ६२, ४३। १४६,
 ५३।
 'मिलेत्' १७०, १४।
 मिलेत १७०, १६।
 मिलेताम् १७०, १४।
 मिलेते १७०, १५।
 मिलेयाताम् १७०, १६।
 मिलेयुः १७०, १४।
 मिलेरन् १७०, १६।
 मिश्र २०३, ३। १४७, २५।
 मिश्रक १६८, ३०।
 मिश्रकावण (न), २३७,
 ५१।
 मिश्रकेशी २०४, ५०।
 मिश्रसाधारणम् ६, १४।
 मिश्रायुष् १४१, ५१।
 मिश्रित १४६, २६।
 मिहिका ४२, २२।
 मिहिकांशु ३६, ३६।

मिहिकाकरजनि ४६, ४५।
 मिहिकामयूख ४१, २६।
 मिहिकाभरीचि ४१, २६।
 मिहिकाशोचिस् ४०, ४६।
 मिहिर ३२, ३०।
 मिहिरज ५२, ३८।
 मिहिराङ्गजात ५३, १२।
 मिहिराङ्गसम्भव ५३, २०।
 मिहिराण २२८, ८।
 मिहिरात्मज ५२, ५५।
 'मी' ५, ६। ५।
 मीन २५, ३०। ४७, १०। २८,
 १०, २८। २७, २८। ४३, २८।
 ४४, २८। ५२, ५६। २१,
 २४४। १०।
 मीनकेतन २२७, १३।
 मीनकेतु २२७, १३।
 मीनद्वय २७, १६।
 मीनयुग २७, १६।
 मीनयुगल २७, १८।
 मीनयुव २७, १७।
 मीनराशि २७, ५६।
 मीनान्क २२७, १३।
 मीनालि २७, १२।
 मीमांसा २१२, २५। २१३,
 २१।
 मीयते १६२, ३२।
 मीयन्ते १६२, ३२।
 मीयेत १६२, ३४।
 मीयेते १६२, ३२।
 मीयेयाताम् १६२, ३४।
 मीयेरन् १६२, ३४।
 मीलन ११६, ४०।
 मुकुट २२६, ३५।
 मुकुन्द ७, ६१। २१५, २६।
 मुक्त ६२, १६।
 मुक्ता ५७, ३१। १४८, १३।
 मुक्ताफल ५७, २६।
 मुक्ताभरणत २२, १४।
 मुक्ति ११७, ६।
 मुक्तिफल ११७, ६।
 मुल २७, ५८। २११, १५।
 २१४, १०।

मुलसुर २१४, १८।
 मुख्य २५४, ४७।
 मुख्यतम २५, ३६।
 मुख्यश्रमिन् १३४, ३१।
 मुचिराय १६७, ४७।
 मुचुटि ६३, ३।
 मुचुटी ६३, ३।
 'मुञ्चतः' १६४, ५३।
 मुञ्चति १६४, ५३।
 मुञ्चते १६४, ५४।
 मुञ्चन्ते १६४, ५६।
 मुञ्चेत् १६४, ५४।
 मुञ्चेत १६४, ५६।
 मुञ्चेताम् १६४, ५४।
 मुञ्चेते १६४, ५६।
 मुञ्चेयाताम् १६४, ५६।
 मुञ्चेयुः १६४, ५४।
 मुञ्चेरन् १६४, ५६।
 मुञ्जन २५६, १६।
 मुण्ड= (असुरविशेषः),
 मुण्डपातिनि २५६, ७।
 मुण्डन १३४, २०।
 मुण्डनक्रिया १३४, २१।
 मुण्डीर ३२, ३१।
 मुषा ५५, २६।
 मुषिहा ५५, २६।
 मुद् ३१, ३६। १२२, ८।
 मुदित १६२, २३।
 मुदिर २३८, २६।
 मुद्ग २०२, २७।
 मुद्गक २०२, २७।
 मुद्गमुज् ३८, १८।
 मुद्गमोजिन् ३८, १८।
 मुद्गर ६, ४६। १६, ५८।
 मुद्गाशन ३८, १८।
 मुद्गादशा १३१, २४।
 मुनि १६८, ४८। २००, २।
 मुनिकुटी १३८, ५१।
 मुनिपुङ्गव २५६, ६। २५५,
 ५५।
 मुनिप्रबन्ध २५६, ६।
 मुनिसुव्रत २०६, १६।

मुनिस्थान १३८, ५१।
 मुन्या ३१, ५५। ५५, २६।
 मुन्याराशी १३०, ३६।
 मुन्येषा १३०, ४०।
 मुर= (असुरविशेषः) २१६,
 २६।
 मुरजित् ७, ६१।
 मुरमर्दन २१५, २६। २५६,
 २१।
 मुररिपुर १५, ३०। २५६, २१।
 मुरलीधर २२४, ३६।
 मुरारि २१५, ३०। २२४,
 ३६। २५६, २१।
 मुरारिम् ७, ६१।
 मुमुरं २२०, २३।
 मुशल २२५, ३२।
 मुशलिन् २२६, २३।
 मुषक २३२, ४६।
 मुषल २२५, ३२।
 मुषलित् २२५, २३।
 मुषित १०६, ५१।
 मुष्टि ५६, ५५।
 मुष्टिक= (असुरविशेषः)
 मुष्टिकन् २२५, २२। २५६,
 २८।
 मुष्टिन्धय १४०, ४४।
 मुष्टी ५६, ३६।
 'मुष्णान्ति' १६६, १८।
 मुष्णाति १६६, १८।
 मुष्णीत १६६, १८।
 मुष्णीयात् १६६, १६।
 मुष्णीयानाम् १६६, १६।
 मुष्णायुः १६६, १६।
 मुसल २२५, ३२। १६, ४०। ६,
 ५८। १३०, ११।
 मुसलिन् २२५, २५।
 मुसल्लह १३०, ५२।
 मुसल्लहबल १३०, ५५।
 मुहिर १२३, ३८।
 मुहुस् १६, ३६।
 मुहुषु हुस् १६, ४०।
 मुहूर्त ११, १६। १२, २। ६७,
 टी. ४, १३१।

मुहूर्तशास्त्र २१२, १।
 'मृ' ५, ६।
 मूक २४४, १०।
 मूढ ४३, ११। १०६, ५१।
 मूत्र = (वस्तिस्थान्मु),
 मूत्रकृच्छ्र १२३, ४६।
 मूर्छना २०६, २७। ७६, २७।
 मूर्छनाद्वय ८१, ३४।
 मूर्त ११, २२। ६७, २८।
 मूर्ति २१४, ४५। १२१, १६।
 मूर्तिम् २२४, ११।
 मूर्धन् २७, ५७। १२१, २०।
 मूर्धाभिषिक्त २२६, २६।
 मूर्धाविषिक्त २२६, २६।
 मूल ४, ३। २, ७। ७, ३५।
 ६, २१।
 मूलत्रिकोण ५६, ३७।
 मूलत्रिकोणगृह ५६, ३७।
 मूलत्रिकोणभ ५६, ३८।
 मूलत्रिकोणभवन ५६, ३८।
 मूलत्रिकोणराशि ५६, ३८।
 मूलत्रिकोणर्ष ५६, ३६।
 मूलद्रव्य २४८, ३३।
 मूलधन २४८, ३३।
 मूलधातु २४२, ४८।
 मूलबर्हणी ७, ३५।
 मूल्य २४८, १६।
 मूल्यवत् २४८, ४७।
 मूष २३२, ४६।
 मूषक १३५, ४४। १३५, १४।
 मूषिक २३२, ४६।
 मूषिकरथ २३२, १२।
 मूषिकवाहन २३२, ११।
 मूषिका २५८, ४।
 मृग ५, ६४। २६। ५४, १३५।
 ४४।
 मृगदृष्टि २६, ८। २३१, ५१।
 मृगद्विष २६, ३। २३१, ५२।
 मृगधर ३६, ३६।
 मृगधरजति ४६, ३२।
 मृगधरदेहभू ४६, ४५।
 मृगनयना २६, २४।
 मृगपति २३१, ५२।

मृगपिप्लु ३६, ३६।
 मृगमुख २६, ५७।
 मृगयु २०६, ४३।
 मृगराज २३१, ५२।
 मृगराज २६, ३। २६, ८।
 २३१, ५२।
 मृगरिपु २६, ८। २३१, ५३।
 मृगलक्ष्मन् ३६, ४०।
 मृगलाञ्छन ४०, ४६।
 मृगलोचना २६, २५।
 मृगवक्त्र २६, ५७।
 मृगवदन २७, २।
 मृगवाहन २४४, ४३।
 मृगव्याघ्र ११४, १६।
 मृगशिर ४, १६।
 मृगशिरस् ४, १५। ५, ६४।
 मृगशिरा ४, १६। ५, ६४।
 मृगशिरस्तारक ५, ६५।
 मृगशीर्ष ३, ६०। ४, १७ ५,
 ६५। ६, १६।
 मृगशीर्षा ४, १७। ५, ६५।
 मृगशीर्षाभि ६, १।
 मृगाङ्क ३८, ५२।
 मृगाङ्कज ४५, ५८।
 मृगाङ्कदेहज ४६, ३२।
 मृगाङ्कसुत ४६, १३।
 मृगाक्षी २६, १८। २०५,
 १२।
 मृगाधिप २६, ८। २३१, ५३।
 मृगानन २६, ५८।
 मृगराति २६, ६।
 मृगारि २६, ३। २३१, ५३।
 मृगाशन २६, ६। २३१, ५३।
 मृगास्थ २६, ५५।
 मृगी ६, १६।
 मृगीदृश २६, १६।
 मृगेन्द्र २६, ४। २३१, ५३।
 मृगेश २६, ४।
 मृगोत्तमाङ्ग ६, १।
 मृग २२८, ८।
 मृडानी २३१, २२।
 मृणालिनी ३६, ४६।
 मृणालिनीद्विष ४०, ४७।

मृणालिनीनाथकलेवरोद्भव
 ५३, २६।
 मृणालिनीश ३४, ३।
 मृत १२६, २८।
 मृतापत्य ४५, १।
 मृति १३६, १७।
 २२१, ३०। २४१, ५७।
 मृत्तिका १३६, १७।
 मृत्यु ६, ४८। ६, ६१।
 १२१, १२। २४१, ३८।
 मृत्युञ्जय २२८, ६।
 नृत्यपञ्चक १३७, १५।
 नृत्यपुत्र ५४, ५३।
 नृत्यभू ५४, ४६।
 नृत्यसुत ५४, ५३।
 मृदु १००, १। ५२, १।
 मृदङ्ग १३०, ८।
 मृदा १३८, १८।
 मृदु ५१, १। १०१, १।
 मृदुकरा १०३, २।
 मृदुकेन्द्र १०१, २६।
 मृदुग ५२, १३।
 २६४, १७।
 मृदुगति ५२, ३६।
 २६४, १८।
 मृदुगमन २६४, १८।
 मृदुतुङ्ग १०१, ३३।
 मृदुफल १०४, २६।
 मृदुभूति १०६, ७।
 मृदुमध्या २०६, ३२।
 मृदुमेत्रभ ६, १८।
 मृदुवात = (मन्दवायुः)
 मृदुश्रव १०३, ३।
 मृदुश्रुति १०३, ३।
 मृदुस्फुटग्रह १०४, २६।
 मृदुस्फुटग्रह १०५, २।
 मृदुस्फुटभूति १०६, ७।
 मृदुस्फुटरति १०४, ३१।
 मृदुस्फुटा १०६, ७।
 मृदुस्फुटार्क १०४, ३१।
 मृदुञ्च १०१, ३४।
 मृदङ्क १०४, २३।

मूष १२४, १।
 मुन्मथ १३६, १५।
 'मे' ५, ६।
 मेरवला १३४, २७।
 मेखलाबन्ध १३४, ३४।
 मेखलाबन्धन १३४, ३५।
 मेखलामोक १३६, ५८।
 मेखलाव्रतविमोचन
 १३६, ५८।
 मेखलिन् १३४, २६।
 मेखलोन्मोक्ष १३३, ४२।
 मेघ २१०, ३३।
 २०१, २५।
 मेघकारक २४४, ४३।
 मेघकाल १५, ४२।
 मेघकालागम १५, ४२।
 मेघज २१७, ४७।
 मेघज्योतिस् २३८, ११।
 मेघत्रिक ८२, १७।
 मेघनाद २४३, ३१।
 मेघनादजनक = (रावणः)
 मेघनादानुलासक
 २३३, २५।
 मेघनामन् ७६, १।
 मेघपुष्प १२२, ४०।
 २१७, ४७।
 मेघप्रभा २३८, ४६।
 मेघप्रसव २१७, ४७।
 मेघभूति २३८, ५।
 मेघमाला २३८, ५१।
 मेघयानाचिताधि ४८, ४७।
 मेघयुग ८१, १।
 मेघराज २५, १०।
 मेघवर्त्मन् ३०, ६।
 मेघवाहन २३७, ३।
 मेघश्रेणी २३८, ५१।
 मेघसुहृद् २३३, २६।
 मेघावन् ३०, ७।
 मेघान्त १५, ४६।
 मेघारि २४४, ४३, ३।
 मेघेश २५, ५।
 मेघक १४, ८। ५२, १३।
 मेघकद्विष ५२, ५५।

मेज्य ५६, १ ।
 मेङ् २५, ३३ ।
 मेद्र २५, ३३ ।
 १३६, ५२ ।
 मेदृष्य २१६, २६ ।
 मेदस् २४२, ४२ ।
 मेदस्कृत् २४३, १ ।
 मेदस्तेजस् २२६, ५६ ।
 २४३, १६ ।
 मेदिनी ४४, १८ ।
 मेदिनीगर्भभूत ४४, ३७ ।
 मेदिनीच्छाया ११५, ३८ ।
 मेदिनीज ४४, २ ।
 मेदिनीजनि ४४, १६ ।
 मेदिनीतनुजन्म ४४, ३८ ।
 मेदिनीदिन १२, २१ ।
 मेदिनीनन्दन ४४, ३१ ।
 मेदिनीभू ४४, २ ।
 मेदिनीमध्यरेखा ६६, १४ ।
 मेदिनीविस्तृति= (भूवि-
 स्तृतिः)
 मेदाज २२६, ५६ ।
 २४३, १६ ।
 मेघ
 मेघा १२२, ४७ ।
 मेघाविन् २५५, ४४ ।
 मेनका २०४, ४० ।
 २०४, ४६ ।
 मेनकामजा २३१, २२ ।
 मेना २०१, ४५ ।
 मेनाजा २३१, २३ ।
 'मेनाते' १८६, ४ ।
 मेनात्मजा २३१, २३ ।
 'मेनिरे' १८६, ५ ।
 मेने १८६, ४ ।
 मेरक २१६, ३२ ।
 मेरु १००, १६ । १६८, १५ ।
 मेरुका ११३, ५ ।
 मेरुपृष्ठ १६८, ८ ।
 मेरुयुक् १६८, ८ ।
 मेरुद्विकोला ४४, १८ ।
 मेरुवलय १६३, ४६ ।
 मेल ६०, ३ । १३४, ४६ ।
 १४६, १७ ।
 मेलक १४६, १७ ।
 २३०, ३३ ।
 मेलन ६०, ५ ।
 मेलयित्वा ६२, ४३ ।
 मेलित ६०, ५ ।
 मेघ २५, २५ । २८, ७ ।
 २८, २४ । २८, ४२ ।
 २८, ४६ । २८, ४८ ।
 मेघराशि २७, ३४ ।
 मेघाण्ड २३७, ३ ।
 मेघुरण= (दशमभावः)
 मेहने २८, २ । १३६,
 ५२ ।
 मेहला ११३, २ । २०५, १ ।
 मेहली २०५, १ ।
 मंत्र ७, २३ । ५२, १ ।
 १३५, ६ ।
 मन्त्रावरुण २००, ३ ।
 मन्त्रावरुणि २००, ३ ।
 मन्त्रि ५२, २ ।
 मन्त्री ७, २३ ।
 मन्त्र्य ७, २३ ।
 मन्थल १३, २५ ।
 मन्थुन १४०, १० ।
 मनाक= (हिमालयपुत्रः)
 मनाकभगिनी २३१, २३ ।
 मनाकस्वसृ २३१, २३ ।
 मन्द= (वानरविशेषः)
 २१६, ३० ।
 मन्दमन्दन २१६, २३ ।
 २२४, ३६ । २६६, २२ ।
 मंहिरि ५२, १४ ।
 'मो' ५, ६ ।
 मोक्ष ५१, ३७ ।
 मोक्ष ११६, ३० ।
 मोक्षकाल ११७, ६ ।
 मोक्षदैकादशी २३, ४१ ।
 मोक्षस्थिति ११६, ४ ।
 'मोक्षयतः' १६४, ४५ ।
 मोक्षयति १६४, ४५ ।
 मोक्षयते १६४, ४६ ।
 मोक्षयति १६४, ४५ ।

मोक्षयन्ते १६४, ४६ ।
 मोक्षयेत् १६४, ४७ ।
 मोक्षयेत् १६४, ५० ।
 मोक्षयेताम् १६४, ४७ ।
 मोक्षयेत् १६४, ४६ ।
 मोक्षयेयाताम् १६४, ५० ।
 मोक्षयेयुः १६४, ४७ ।
 मोक्षयेरन् १६४, ५० ।
 मोटन २४४, ४३ ।
 मोदक २३२, ३६ ।
 मोदकवत्तलम २३२, १२ ।
 'मोदते' १६६, २ ।
 मोदन्ते १६६, २ ।
 मोदते १६६, २ ।
 मोदते १६६, २ ।
 मोदेयाताम् १६६, ३ ।
 मोदेरन् १६६, ३ ।
 मोरहाटी २१०, ५२ ।
 मोषक १२३, १५ ।
 मोह २०१, १६ । २२०,
 ३८ ।
 मोहन २२०, ४४ ।
 मोहनि १४, २० ।
 मोहनी २२४, १८ ।
 मोहन्येकादशी २१, ५ ।
 मोक्षिका ११६, २० ।
 मोक्षिकासन २१४, ५६ ।
 मोक्षिको ११६, २० ।
 मोक्षिकग्रसन ११६, २८ ।
 मोक्षिकग्रस ११६, २८ ।
 मोक्षिका ११६, २१ ।
 मोक्षिकी ११६, २१ ।
 मोञ्ज १३४, २७ ।
 मोञ्जरसनान्व १३४,
 २७ ।
 मोञ्जो १३४, २७ ।
 मोञ्जोनिबन्धन १३४,
 ३६ ।
 मोञ्जोबन्ध १३४, ३६ ।
 मोञ्जोबन्धन १३४, ३६ ।
 मोञ्जोबन्धविमोचन १३७,
 १ ।
 मोञ्जोविमोक्ष १३७, १ ।

मोदय १०६, ५१ ।
 मोदीदशा १३१, २४ ।
 मोन १६८, ४८ ।
 मोनयति= (व्रतविशेष-
 कर्ता)
 मोनिन् १६८, ४६ ।
 मोक्षिका १०३, ४२ ।
 मोर्वी १०३, ४२ ।
 मोर्वीदल १०३, २ ।
 मोर्ल २२६, ३५ ।
 मोहनि १४, २१ ।
 मोहन्ते २५६, १७ ।
 मोहति २५६, २६ ।
 'मिथ्यते' १६२, ३८ ।
 मिथ्यन्ते १६२, ३८ ।
 मिथ्यते १६२, ३८ ।
 मिथ्यते १६२, ३८ ।
 मिथ्येयाताम् १६२, ३६ ।
 मिथ्येरन् १६२, ३६ ।
 म्लाना २०५, ५५

य—

य २४४, ४४ ।
 यक्ष २०४, २६ ।
 २०५, ४७ । २४६, ३ ।
 यक्षनिश् २३, ६ ।
 यक्षराज २४६, ३ ।
 यक्षराज २४६, ३ ।
 यक्षराजि २३, ६ ।
 यक्षेवर २४६, ४ ।
 'यच्छतः' १८६, २८ ।
 यच्छति १८६, २८ ।
 यच्छति १८६, २८ ।
 यच्छेत् १८६, ३२ ।
 यच्छेताम् १८६, ३२ ।
 यच्छेयुः १८६, ३३ ।
 यज २०१, २५ ।
 यजन ३८, ५२ ।
 यजतनु ३६, ४० ।
 यजमानमूर्ति २२८, ३४ ।
 यजुस्त्वेष २११, ६ ।
 यजुस् २११, ५ ।
 यज्ञ २०१, २५ । २१५, ३० ।

यज्ञकाल ३, २८ ।	यमतिथि २, ४१ ।	यमुनाभिद् २२५, २३ ।	यादःपति २४३, ३१ ।
यज्ञधर २१६, ७ ।	यमत्रयोदशी २३, ४ ।	२६६, २८ ।	यादईश २२८, २७ ।
यज्ञनेमि २१६, ७ ।	यमदिशा २३३, ४६ ।	यमुनाभ्रातृ २४१, ३६ ।	यादव २२४, ३७ ।
यज्ञपुरुष २१५, ३० ।	यमदेवता ५, ३८ ।	यमुनासोदर २४१, ३६ ।	यादवी २३१, ५४ ।
यज्ञपुरुष २१५, ३० ।	यमदेवत्य ५, ३६ ।	ययाति २२६, ४० ।	यादवेन्द्र २२४, ३७ ।
यज्ञभुजांसौवस्तिक ४६, १ ।	यमद्वितीया २३, १३ ।	ययातिपत्नी ५१, ३२ ।	यादस् २४३, ४२ ।
यज्ञराज ३८, ५२ ।	यमन २४१, ३८ ।	यहि १६, ४५ ।	यादसांनाय २४३, ३२ ।
यज्ञलिह् ४६, ३६, ३६ ।	यमनी २२५, ५४ ।	यव २०२, ३ । २०२, १६ ।	यादसांपति २४३, ३२ ।
यज्ञवह्	यमपञ्चक १३७, २५ ।	२४१, १७ ।	यादोगृह २२८, २७ ।
यज्ञविद्या २११, ४४ ।	यमपितृ ३३, २४ ।	यवन=(म्लेच्छ)जातिविशेषः)	यादोनाथ २४३, ३२ ।
यज्ञशत्रु ५१, ४३ ।	यमपुरी २४१, ४५ ।	यवनारि २१६, ७ ।	यादोनिवास २२८, २७ ।
यज्ञशाला १३८, २४ ।	यमप्रसू ३५, २६ ।	यवनाल २०२, ४२ ।	यादोर्ज्य ८, १२ ।
यज्ञसूत्र १३४, २६ ।	यमभंगिनी ३५, ५७ ।	यवर्ग १३५, ४० ।	यान १२२, २० ।
यज्ञसूत्रधारणा १३४, ३७ ।	२२५, ५४ । २३१, २४ ।	यविष्ठ=(कनिष्ठः)	२३०, ५ ।
यज्ञस्थान १३८, २४ ।	यममातृ ३५, ३० ।	यवीयस् २२८, ५४ ।	यापनीय १५८, ३७ ।
यज्ञशान १६७, ४७ ।	यमया १३०, २६ ।	यशस् १२४, ४६ ।	२३१, ४० ।
यज्ञिय १७, ४३ ।	यमरथ २४२, ३ ।	यशोदा २२६, ६ ।	याप्य १५८, ३७ ।
यज्ञोपवीत १३४, २६ ।	यमराज २४१, ३६ ।	यशोदाजानि २२६, ४ ।	यामक १३, ४६ ।
यज्वपति ३६, ५१ ।	यमराज २४१, ३६ ।	यशोदात्मजा २२५, ४२ ।	यामक ६, १८ ।
यजत्रांपति ३६, ४१ ।	यमल ५, ३२ । ७४, २८ ।	यशोवती २४७, १७ ।	यामघोषिणी ११३, २ ।
यजत्रांनापति ४०, ४७ ।	यमलार्जुन=(वृक्षविशेषः)	यष्टि ११२, ११ ।	यामनाडी ११३, २ ।
यतलज् ४६, ३० ।	यमलार्जुनभञ्जन	‘या’ ५, ११ ।	यामनामन्त्र ७५, ६ ।
यथातथा=(क्रमरहितः)	२६६, २२ । २१६, २४ ।	याम २०१, २६ ।	यामनेमि ११३, २ ।
यथामुख ३६, ४१ ।	यमवाहन २४२, ३ ।	यामसन्तान २३७, २८ ।	याममाल १२, ७ ।
यदा १६, ४५ ।	यमसहोदर ५३, १२ ।	यामवल्क्य=(महर्षिविशेषः)	यामल ७४, २८ ।
यदि=(चेत्)	यमसू ३२, ३१ ।	याजक ४६, २६ । ४६, ३६ ।	यामवती १३, ७ ।
यदिवा २०, १६ ।	यमस्वस् ३५, ५७ ।	यात ११५, १ । २४१, १५ ।	यामवतीनायक ४१, ४६ ।
यज्ञ २०, १६ ।	२२५, ५४ । २३१, ५४ ।	१४३, ५५ ।	यामवतीपति ४१, २६ ।
यन्तु ३६, ८ ।	यमात्मज ५५, २५ ।	‘यातः’ १८१, ४७ ।	यामवतीश ४०, ४७ ।
‘यन्ति’ १८०, २८ ।	यमानुज ५२, ३८ ।	यातकाल १८, १६ ।	यामवतीशज ४६, १३ ।
यत्र ११२, ८ ।	यमानुजा ३५, ५८ ।	१०८, ३८ ।	यामवतीशसुत ४६, ४६ ।
यत्रजोन्मतांश १०८, १४ ।	२२५, ५४ ।	यातभाग १०८, ३१ ।	यामातृ ३५, ७ ।
यत्रांश १०८, १३ ।	यमान्तक २२८, २८ ।	यातलव १०८, ३१ ।	यामित्र १३७, १६ ।
यम ३, ६ । ४, ३४ ।	यमावरज ५२, ५६ ।	यातांश १०८, ३१ ।	यामिनी १३, ७ ।
५, ३२ । ५, ३८ ।	यमी ३५, ५८ । २२५, ५५ ।	यातांशक १०८, ३१ ।	४२, ४ ।
१०, ५४ । १३, १६ ।	यमीपितृ ३३, २४ ।	‘याति’ १८१, ४७ ।	यामिनीनायक ४१, ३० ।
१३, ४५ । २५, ४४ ।	यमीमातृ ३५, २६ ।	यान्ति १८१, ४७ ।	यामिनीपति ४०, ४८ ।
११८, २२ ।	यमुना ३५, ५८ ।	यातु (राक्षसः)	यामिनीमुख १३, २५ ।
यमकण्टक ५५, ३२ ।	२२५, ५५ ।	यातुक १३, ४६ ।	यामिनीश् ३८, ५२ ।
यमकील २१६, ७ ।	यमुनाकर्षण २२५, २४ ।	यातुधान २४२, २१ ।	यामिनीश ३६, ४१ ।
यमघण्टक ५५, ३२ ।	२६६, २६ ।	यातुभ ७ ३६ ।	यामिनीशज ४६, १३ ।
यमजनक ३४, ३ ।	यमुनाग्रज २४१, ३६ ।	यात्रा २५१, २१ ।	यामिनीशसूत ४६, ३४ ।
यमजननी ३५, २६ ।	यमुनाजनक ३४, २६ ।	यात्रा २५१, १८ ।	यामिनीश्वर ४०, ४८ ।

यामी २३३, ५२ ।	युजिन २४४, ४४ ।	योगसय १०, २५ ।	योष्य ६१, २६ ।
याम्य ५, ३६ ।	‘युञ्जते’ १६६, ६ ।	योगजायुस् १४१, ४८ ।	योद्ध १२१, ५१ ।
याम्यागोल १५ ६१ ।	युञ्जति १६६, ६ ।	योगनिद्रोल् २१६, ७ ।	योध १२१, ५१ ।
याम्यभ ५, ३६ ।	युञ्जाते १६६, ६ ।	योगफल ६०, ११ ।	योधन १२२, २ ।
याम्या १३, ७ ।	युञ्जीत १६६, १० ।	योगकूट २५६, ३७ ।	योधेय १२२, २ ।
१११, २५ ।	युञ्जीयाताम् १६६, १० ।	योगवृद्धि १०, २५ ।	योनि ६, ४६ । २०१, ५० ।
याम्यात्यगोल १५, ५६ ।	युञ्जीरन् १६६, १० ।	योगाङ्ग= (योग विशेषः)	१३४, ५१ ।
याम्यायन १६, १४ ।	युञ्ज्यात् १६६, १३ ।	योगाधियोग १५८, ४३ ।	योनिदेवता ६, ४७ ।
याम्याशा= (दक्षिण दिशा)	युञ्ज्याताम् १६६, १३ ।	योगादिष्ट १४१, १ ।	योनिदेवा ६, ४७ ।
याम्योत्तर ६८, २७ ।	युञ्ज्युः १६६, १३ ।	योगिन् १६०, १८ ।	योनिदेवत्व ६, ४७ ।
१०६, ४४ ।	युज्य= (योजनीयः)	२२८, ६ ।	योषा १६, १३ । २४५, २ ।
याम्योत्तरमण्डल १११, १७ ।	युत १५०, ३५ ।	योगिनी २३१, २४ ।	योषित २६, १३ ।
‘यायात्’ १८१, ५० ।	युति ११६, ३० ।	योगिनीदशा १४४, १५ ।	२४५, २ ।
यायाताम् १८१, ५१ ।	११६, ३७ । १२०, १ ।	योगिनीदिक्चार २३५, २८ ।	योषिता २६, १६ ।
यायिन् १६०, ४ ।	१२०, १३ । १४६, ३२ ।	योगिनीदिक्चारभेद	२०५, २ ।
१६०, ६ ।	१३४, ४७ । १३७, १४ ।	२३५, ३१ ।	यौतव ५८, २० ।
‘यायुः’ १८१, ५१ ।	युतिदृश १६३, ४४ ।	योगिनीदिङ् निवास	यौध १२१, ५१ ।
यव्य २५४, ३७ ।	युतिवीक्षण १६३, ४४ ।	२३५, २६ ।	योधेय १२१, ५१ ।
‘यो’ ५, ११ ।	युद्ध ११६, ३७ ।	योगिन्यासाचार २३५, २६ ।	यौवन ५७, २१ ।
युक्त १५०, ६ । १५०, ११ ।	युध् १२३, ५५ ।	योगिन्याशावास २३५, २६ ।	यौवनाश्च २२६, ३६ ।
१५०, १६ । २५४, ४७ ।	युधिष्ठिर १६, २६ ।	योगिन्याकादशी २१, २५ ।	
युक्ति १४६, ३० ।	‘युनक्ति’ १६६, १२ ।	योगोत्थित १४१, ४४ ।	र —
१४६, ३४ । १३४, ४७ ।	युयुधान २२७, ५ ।	योगोत्थितायुष् १४१, ४८ ।	रंहत् १०१, ६ ।
युग ११, २० । २५, ४४ ।	युवति २६, १६ ।	योग्य ६, २५ ।	रक्त ४३, २६ । ४४, ४६ ।
७५, ६ ।	युवती १२३, ३६ ।	योग्या ५, ३६ । ३५, २६ ।	४४, ५० । ५६, ५७ । २४२, ५२ ।
युगपद् १६, ४१ ।	युवन १६, ५६ ।	योजक ६१, ३० ।	
युगपद= (पद विशेषः)	युवन ३८, ५३ ।	योजन ६५ टी. १५ ।	
युगल २५, ४६ ।	युवराज २५, ७ ।	६८, ३० ।	रक्तकर ४४, २ ।
युगवर्त्तक ४२, ५६ ।	‘यू’ ५, ११ ।	योजनकर्ण १०३, १६ ।	रक्तग्रह २४२, २७ ।
युगसंहार १८, ६ ।	यूक २६, २६ ।	योजनीय ६१, ३५ ।	रक्तग्रीव २४२, २७ ।
युगान्त १८, ६ ।	यूका ६५, ३ ।	‘योजयतः’ १६६, १८ ।	रक्तजिह्व २३१, ५४ ।
युगावर्त २१५, ३१ ।	यूकाण्ड ६५, ११ ।	योजयति १६६, १८ ।	रक्ततेजस् २४३, २ ।
युगांश १६, २१ ।	यूपध्वज ४७, ३६ ।	योजयते १६६, २१ ।	रक्तदन्ती २३१, २५ ।
युगांशक १६, २१ ।	‘ये’ ५, ११ ।	योजयन्ति ६६, १८ ।	रक्तद्युति ४४, ३ ।
युग्म २५, ४५ ।	येय ११५, ४ । १४४, १ ।	योजयते १६६, २१ ।	रक्तभव २४३, २ ।
७४, २८ ।	येयकाल १०८, ४० ।	योजयेत् १६६, १६ ।	रक्तरश्मि ४४, ३ ।
युग्मपद १०२, १४ ।	येयभाग १०८, ३५ ।	योजयेते १६६, २२ ।	रक्तवर्ण २०३, ४२ । २३६, २५ ।
युग्मायुग्मबल १४२, ३८ ।	येयलव १०८, ३५ ।	योजयेताम् १६६, १६ ।	
‘युद्धकतः’ १६६, १२ ।	येयांश १०८, ३५ ।	योजयेयाताम् १६६, २१ ।	रक्तबीजमदिनी २६६, ८ ।
युद्धकते १६६, १२ ।	येयांशक १०८, ३५ ।	१६६, २२ ।	रक्तशुक्रमिश्रण १४०, १८ ।
युयु १२२, २० ।	‘यो’ ५, ११ ।	योजयेरन् १६६, २२ ।	रक्ता २११, ३६ ।
२३०, १५ ।	योग २, ७ । ११६, ३० ।	योजित ६०, ५ ।	रक्ताक्ष ४२, ४५ । २४२, ४० ।
युज् २५, ४२ । १५०, ३१ ।	१४६, ३२ । १३४, ४७ ।	योजितव्य ६१, ३५ ।	रक्ताक्षी १७, १४ ।

रक्ताङ्ग ४३, ४३ ।
 रक्ताम्बर = (मङ्गलः),
 रक्तिका ५६, ६ ।
 रक्तीत्यन = (कोकनदः),
 रक्षः पुरी २४२, २३ ।
 रक्षसु ७, ३६। ६, ५१। ६,
 ६१। २४६, २७ ।
 रक्षसांपुरी १००, १ ।
 रक्षा २४०, २० ।
 रक्षाबन्धन २१, ५५ ।
 रक्षोजननी १३, ८ ।
 रक्षोद्भि २३४, १ ।
 रक्षोदेव ७, ३६ ।
 रक्षोदेवता ७, ३६ ।
 रक्षोदेवत ७, ३६ ।
 रक्षोदेवत्य ७, ३७ ।
 रक्षोभ ७, ३७ ।
 रक्षोऽरि २६४, ३२ ।
 रघुजनक = (दिलीपः)
 रङ्गवीज २२८, ५५ ।
 रचना २१३, ४३ ।
 'रचयतः' १७६, ४ ।
 रचयति १७६, ४ ।
 रचयन्ति १७६, ४ ।
 रचयेत् १७६, ८ ।
 रचयेताम् १७६, ८ ।
 रचयेयुः १७६, ८ ।
 रजत २०३, ४२। २२८, ५५ ।
 रजताद्रि २२८, ४६ ।
 रजताचल २४६, ४७ ।
 रजनि १३, ८ ।
 रजनिकर ४०, ४८ ।
 रजनिकृत् ६, १ ।
 रजनिप ३६, ४१ ।
 रजनी १३, ८ । ४२, ५ ।
 रजनीकर ४०, ४६ ।
 रजनीकरपुत्र ४६, ४६ ।
 रजनीकान्त ४०, ४६ ।
 रजनीचर ३८, २४२। २८ ।
 रजनीजल ४२, २२ ।
 रजनीहन्त १३, ३६ ।
 रजनीनाथ ४०, ४६ ।
 रजनीनायक ४१, ३० ।

रजनीपति ४०, ४६ ।
 रजनीप्रमाण ६७, १८ ।
 रजनीप्रेयस् ४०, ५० ।
 रजनीमान ६७, १८ ।
 रजनीमिति ६७, १६ ।
 रजनीमुख १३, २६ ।
 रजनीरमण ४१, ३० ।
 रजनीशू ३८, ५३। ३७, ५३ ।
 रजनीश ३६, ४२ ।
 रजनीशभू ४६, १३ ।
 रजनीश्वरभू ४६, ३३ ।
 रजनीश्वरस्मिहर ५४, ३२ ।
 रजस् ६५, १६५, ७ ।
 रजस्वल २४२, ४ ।
 रजस्वला २०५, ४५ ।
 रजोगुण २१४, ४० ।
 रजोबल ५४, ४२ ।
 रजोमहसू २४, ४१ ।
 रजोमूर्ति २०७, ४३ ।
 रजोवती २०५, ४५ ।
 रज्जु १३०, ११ ।
 रज्जू १३०, ११ ।
 रञ्जनी २११, ३७ ।
 रण १२४, १ ।
 रणक २५६, १६ ।
 रणरणक २२०, २४ ।
 रणोमङ्ग १२०, १७ ।
 रत १४०, ११ ।
 रतगुरु ३५, ७ ।
 रतविष्वण २४२, २८ ।
 रति ५३, २ । १४०, ११ ।
 २२०, ३५ ।
 रतिपति १२३, ४६। २२०,
 २४ ।
 रतिप्रिय २२०, २४ ।
 रतिबन्ध = (पद्यासनादयः),
 रतिमदा २०४, ३६ ।
 रतिरथ २१०, २७ ।
 रतिरमण २२०, २५ ।
 रतिवर २२०, २५ ।
 रतिका २११, ३७ ।
 रतेमदा २०४, ३६ ।
 रत्न ३५, २२ ।

रत्नकर २४६, ४ ।
 रत्नकोश २१८, २८। २४६,
 ३३ ।
 रत्नगर्भ २४६, ४ ।
 रत्नगर्भा ५५, १८ ।
 रत्नबाहु २१६, ८ ।
 रत्नभूता २०५, १२ ।
 रत्नराशि २१८, २८ ।
 रत्नवती ५५, १८ ।
 रत्नवर २०३, ४२ ।
 रत्नसंज्ञा ७८, १० ।
 रत्नसानु १६८, १५ ।
 रत्नसू ५५, १८ ।
 रत्नहस्त २४६, ४ ।
 रत्नाकर २१६, २८ ।
 रत्नावती ५५, १६ ।
 रथ २१४, १८। २१५, ५ ।
 रथकार १६८, ४७ ।
 रथकुटुम्बिक ३६, ८ ।
 रथकुटुम्बिन ३६, ६ ।
 रथकृत् १६८, ४७ ।
 रथकन्या ३५, ५० ।
 रथसप्तमी २४, १५ ।
 रथाङ्ग ३७, २५ ।
 रथाङ्गाह्व ३७, २५ ।
 रथाङ्गाह्वयनामक ३६,
 २५ ।
 रथिन् = (रथारोही),
 रद २१४, १६ ।
 रदच्छद २१४, १४ ।
 रदत्रितय ८४, १६ ।
 रदन २१४, १६ ।
 रदनच्छद २१४, १४ ।
 रदिन् २३२, ३२ ।
 रन्तिदेव २१५, ३१ ।
 २२६, ४२ ।
 रन्ध्र ११४, ६ । १२४, २ ।
 रन्ध्रनामन् ७७, ३ ।
 रम ३५, ७ । २२०, २५ ।
 रमण ३५, ८ ।
 रमणा २०५, १२ ।
 रमणी २६, १६ । ११३,
 ३६ ।

रमणीय २५५, २२ ।
 रममाण २०५, १३ ।
 रमा ४२, ५२ । २१७,
 १५ ।
 रमाव्रत २१, १६ ।
 रमैकादशी २३, २ ।
 रम्भा २०४, ४० ।
 रम्भातृतीया = (व्रतविशेष-
 कालः),
 रम्य ३०, १३ । २५५,
 २३ ।
 रम्यनव ५७, ३५ ।
 रम्या २११, ४१ ।
 रय १०१, ६ ।
 रव २५६, २३ ।
 रवण २५६, १५ ।
 रवि ३, ८ । ३, ४४ । ४,
 ३८ । ६, ५८ । १६,
 ११ । १६, १७ । २८,
 ५४ । ५३, ३१ । ५५,
 १२ । ५७, ३१ ।
 रविकन्या ३५, ५४ ।
 रविकर ८४, ३२ ।
 रविकरच्छन्न १०७, ३ ।
 रविकराभिहत १०७, ४ ।
 रविकिरणमुषितदीप्ति
 १०७, ४ ।
 रविग १०७, ४ ।
 रविग्रह ११५, ४० ।
 रविचन्द्ररिपु ५४, २३ ।
 रविचन्द्रविमर्दन ५४, ३१ ।
 रविज ५२, १४ ।
 रविजन्मन् ५२, ३८ ।
 रवितथि २, ३८ ।
 रविदृक्क्षेप ११६, १ ।
 रविध्वज १२, ८ ।
 रविनामन्, ७७, २४ ।
 रविनिर्दोषता १३२, २६ ।
 रविबाण ८४, ३२ ।
 रविम २६, ४ ।
 रविमव ५२, ३८ ।
 रविभू ५२, १४ ।
 रविमन्दकर्ण १०३, ३५ ।

रविमन्दकेन्द्र १०५, २३ ।	रसनाग्राह्यगुण २१४, २५ ।	राक्षसगण १३५, २४ ।	राज्ञी ३५, २५ । ३५, ३६ ।
रविमन्दफल १०५, २५ ।	रसनाद २२२, १६ ।	राक्षसालय १००, १ ।	राज्ञीतनय ३५, ४६ ।
रविमुषिततनु १०७, ५ ।	रसनायक २२८, २८ ।	राक्षसी १३, ८ ।	राज्ञीपति ३३, २५ ।
रविमृदुकर्ण १०३, ३५ ।	रसनाद २२२, १६ ।	राक्षसीपुरी २४२, २३ ।	राज्य ६, २ । ४५, ४२ ।
रविमृदुकेन्द्र १०५, २३ ।	रसभव ४४, ४६ । २४२, ५२ ।	राग ७६, १ ।	राज्यपद १२४, ५८ ।
रविमृदुफल १०५, २५ ।	रसपत्नी २१०, ३८ ।	रागपत्नी २१०, ३८ ।	राज्यप्राप्तिमोग १२६, ४६ ।
रविमृदुश्रवस् १०३, ३५ ।	रसमातृ २१४, २२ ।	रागभार्या २१०, ३८ ।	राज्याङ्ग ७६, ८ ।
रविमृदुश्रुति १०३, ३६ ।	रसमातृका २१४, २२ ।	रागरज्जु २२०, २५ ।	रात्रि १३, ८ । ४२, ५ ।
रवियुज्ज ८०, १ ।	रसला २१४, २२ ।	रागलता २२०, ३५ ।	रात्रिकर ३६, ४३ ।
रविराशीश १३०, ४० ।	रसवती १३८, ४६ ।	रागिणी २१०, ३८ ।	रात्रिलण्ड ६७, २३ ।
रविरिपु ५४, ७ ।	रसा ५५, १६ । २०८, ३२ । २१४, २२ ।	राज् ३५, १७ । २२६, २६ ।	रात्रिञ्चर २४२, २६ ।
रविलुप्तकर १०७, ५ ।	रसाङ्का २१४, २३ ।	राजप्रद ५६, १३ ।	रात्रिचर ३७, ४० । २४४, २८ ।
रविलुप्तरोचिस् १०७, ५ ।	रसागेह ५१, ४३ ।	राजत २२८, ५५ ।	रात्रिज ३, ५८ ।
रविवार ३, ४० । ६, ७ ।	रसाज ४३, ४३ ।	राजतर्क ५६, टी. ६ । ६०, २२ ।	रात्रिदल ६७, २३ ।
रविशुद्धि १३१, ४३ ।	रसातल १२२, ४० । २२३, ३ ।	राजन् २५, ३ । ३५, १७ । ३८, ३५ । २२६, २६ । २४६, ५६ ।	रात्रिदृश्य ३, ५८ ।
रविसंक्रान्तिदिन २४, ५४ ।	रसाधार ३३, २५ ।	राजनिकेतन १३८, ११ ।	रात्रिद्वय १३, ३६ ।
रविसारथि ३६, ३ ।	रसाधिप २५, ५ ।	राजपुत्र ५५, ५८ ।	रात्रिद्विष् ३२, ३१ ।
रवीन्दु १२७, २५ ।	रसाभव ४४, ३ ।	राजम ६, २ ।	रात्रिनाथ ३६, ४३ ।
रवीन्दुरविमहर् ५५, ५६ ।	रसामू ४३, ४३ ।	राजमण्डल ७७, २४ ।	रात्रिनाथात्मज ४६, ३४ ।
रवीन्दुविमर्दन ५५, ५६ ।	रसायन २२१, ५१ ।	राजमण्डल ७७, २४ ।	रात्रिनाशन ३५, ३ ।
रवीन्द्रार १२७, १८ ।	रसायनसमाश्रय २१६, ५० ।	राजमन्दिर १३८, ११ ।	रात्रिनेतृ ३६, ४३ ।
रवीन्द्रिज्य १२७, १७ ।	रसाल २१४, २३ ।	राजमौलि ६, ८ ।	रात्रिप ३८, ५४ ।
रवीन्द्रोः क्रान्तिसाम्य	रसाला २०३, ८ । २१४, २३ ।	राजमौलिन् ६, ८ ।	रात्रिप्रमाण ६७, १६ ।
रवीषु २२०, २५ ।	रसालेपिन् २१४, १४ ।	राजयोग १२६, ५५ ।	रात्रिबल २४२, २६ ।
रवेः सुत ५२, ३८ ।	रसिका २१४, २३ ।	राजरङ्ग २२८, ५५ ।	रात्रिमट २४२, २६ ।
रव्यंश ५५, ३७ ।	रसोत्तम २२०, ११ ।	राजरज ३६, ४३ । २४६, ४ ।	रात्रिमणि ३६, ४४ ।
रशना २१४, २१ ।	रसोद्भव ४४, ४७ ।	राजर्षि १६६, १ ।	रात्रिमान ६७, १६ । १०८, २२ ।
रश्मि ३६, २० । १४३, १२ ।	रहस् १४०, ११ ।	राजश्रोथ ३६, ५४ ।	रात्रिमिति ६७, १६ ।
रश्मिजायुस् १४१, ५३ ।	'रा' ५, ८ ।	राजसर्प ६१, ५ ।	रात्रिराग ५४, ४२ ।
रश्मिजाल २२८, ५५ ।	राका २, ५१ ।	राजसहस्र १३१, ४ ।	रात्रिवियोगिन् ३७, २५ ।
रश्मिमालिन् ३३, २५ ।	राकाधिराजजन्मन् ४६, ४६ ।	राजसुत ४५, ५८ ।	रात्रिविद्वेषगामिन् ३७, २३ ।
रस ७६, १ । २५६, १४ । २१७, ४० । २४२, ५६ । २१६, १७ ।	राकाधीश्वर ४०, ५० ।	राजसूय २०६, ४६ ।	रात्रिबल ६७, २० ।
रसग्रहण २१६, १७ ।	राकानाथ ३६, ४२ ।	राजसूययज्ञ २०१, ३६ ।	रात्रि १३, ६ ।
रसज्ञा २१४, २१ ।	राकापति ३६, ४२ ।	राजस्कन्ध ३८, १६ ।	रात्रीनाथ ३६, ४४ ।
रसज्ञानेन्द्रिय २१४, २१ ।	राकेशात्मज ४६, १३ ।	राजहंस १३०, १६ ।	रात्रिश् ३८, ३५ ।
रसतेजस् ४४, ४६ । २४२, ५२ ।	राकेश्वर ३६, ४२ ।	राजि २५३, ८ ।	रात्रिश् ३८, ५३ ।
रसन २१४, २१ ।	राक्षस ७, ३७ । १२, ६० । १७, १० । १३५, २५ । २४४, २८ ।	राजिका ६०, ३२ । ६१, ५ ।	रात्रिश् ३८, ५३ ।
रसना २१४, २१ । २१६, १२ ।		राजिल २२२, ३२ ।	रात्रीश ३८, ५३ ।
		राजीव ३६, ४२ । २३२, ३२ ।	रात्र्यर्द्ध ६७, २४ । १०६, २२ ।
		राजीवजीवितेश्वर ३४, ४१ ।	

राधान्तरि २३७, ४३ ।	राशिगणलव ६७, २३ ।	दिःफ १२५, १८ ।	रद्रत्रिक ८०, ४७ ।
राध १४, २३ ।	राशिगणांश ६७, २४ ।	रिष्फ १२५, १६ ।	रद्रदैवत्य ६, ६ ।
राधा ७, १६। २२५, ५।	राशिगणांशक ६७, २४ ।	री' ५, ८ ।	रद्रमुलनामन् ७५, २१ ।
२३८, ४६ ।	राशिक ११०, ३७ ।	रीठक=(पृष्ठवंशः),	रद्रयुज्ज ७६, ३३ ।
राधाकान्त २२४, ३७ ।	राशिचय ६७, २० ।	रक्म २०३, ४३ ।	रद्रशेखरा २२६, २३ ।
राधातनय ३५, ४८ ।	राशिचयात्मक १०२, ४ ।	रक्मिणी २२५, ६। ११ ।	रद्रसलि २४६, ५ ।
राधारमण २२४, ३७ ।	राशिचयसमुदाय १०२, १६।	रक्मिणीव्रत=(व्रतविशेषः),	रद्रसार्वणि १८, ३ ।
राधावल्लभ २२४, ३८ ।	राशिदल ६७, १७ ।	रक्मिणीनन्दन २२७, १३।	रद्रासी २३१, २५ ।
राधासखी २२६, ११ ।	राशिषट्क ६७, १७ ।	रक्मिणीप्रिय २२४, ३८।	रद्रानुचर २०६, २४ ।
राधिका २२५, ५ ।	राशिस्मृह ६७, २० ।	रक्मिदण्डिद् २६६, २६।	रधिर ४३, ४३। ४४, ४७।
राधेय ३५, ४६ ।	रासी ६७, ३४ ।	२२५, २४ ।	५६, ५३। २४२, ५३ ।
राम १४, ८। ७४, ३५। ५३,	राश्यर्द्ध ६७, १८ ।	रक्मिदारण २६६, २६ ।	रधिरकर ४४, १६ ।
३६। २२५, २४ ।	राश्युदय १०८, २३ ।	२२५, २४ ।	रधिरकिरण ४४, ३२ ।
रामकीरी २१०, ४१ ।	रासक्रीडा=(क्रीडाविशेषः)	रक्मिदारिन् २६६, ३० ।	रधिराङ्ग ४४, ४ ।
रामकेली २१०, ५३ ।	रासक्रीडेश्वरी २२५, ५ ।	२२५, २५ ।	रधिरौदगारिन् १७, १३ ।
रामजननी २२५, ३६ ।	रासभ=(गदंभः)	रक्मिन्=(रक्मिणीभ्राता),	रमा १२, ४७ ।
रामद्वाक्षी २१, १६ ।	रासभवाहन १६८, ३६ ।	रक्मिपुत्री=(प्रद्युम्नपत्नी),	रमाप्रिय ३५, ५२ ।
रामनन्दन ७४, २८ ।	राहु ३१, ५३। ५३, ४४। ५५,	रक्मिभिद् २६६, ३०। २२५,	रुह ६, २ ।
रामनवमी २०, ३७ ।	६। ५५, १३ ।	२५ ।	रुहरिस् ६, २ ।
रामनामलेखनव्रत=(व्रत-	राहुकला १०५, ३५ ।	रुक्म्यनुजा २२५, ६ ।	रुक्ममाङ्ग ६, ३ ।
विशेषः)	राहुकलाफल १०६, २ ।	रुक् ३६, २४ ।	रुलन्द २२८, ६ ।
रामभगिनी २३१, २५ ।	राहुग्रास ३४, ५१ ।	रुक्क १३८, १५। २०३, २६।	रु' ५, ६ ।
रामसरव ३५, ५१। २६७,	राहुपुच्छ ५४, ५३ ।	रुक् ३६, २४। २४६, २२ ।	रुक् ३६, ५ ।
४३ ।	राहुबिम्ब ११५, ३६ ।	रुक्चिघामन् ३३, २५ ।	रूप ७४, २१। २५४, ४।
रामस्वस् २३१, २५ ।	राहुमूर्धभिद् २६६, २२ ।	रुक्चि ३२, ३१ ।	२१६, ३२ ।
रामा २६, १३। २०५, २।	राहुमूर्धहर २६६, २३ ।	रुक्चिभू' ३३, २६ ।	रूपग्रह २१३, ५६ ।
राव २५६, १५ ।	राहुभेदिन् २६६, २२ ।	रुचिर २५५, २३। २२८,	रूपदर्शन २१६, ३७ ।
रावण २६०, ८। २१६, ३१।	राहुवैरिन् २६६, २३ ।	५६ ।	रूपजीवा २०५, ३५ ।
२१७, ४। २४६, ४६ ।	राहुस्पर्श ३४, ५१ ।	रुचिबिभु ३३, २६ ।	रूपान्तर २२०, २६ ।
रावणमौलिनामन् ७७,	रिक्त ३१, १२ ।	रुच्य ३५, ८। २५५, २१ ।	रूप्य २२८, ५६। २४६, ३१।
१० ।	रिक्ता ३, १४ ।	रुज् १२३, ४ ।	रुक् २४५, ५ ।
रावणराजधानी १००, २।	रिक्तातिथि ३, १४ ।	'रुजतः' १६२, १६ ।	'रे' ५, ६ ।
२४२, २३ ।	रिक्त्य १२१, ३६। २४६,	रुजति १६२, १६ ।	रेखा (रेषा) ६६, ८ ।
रावणहस्तनामन् ७६, २१।	२५ ।	रुजति १६२, १६ ।	रेखाकु ६६, १५ ।
रावणाङ्गुलि ८४, २२ ।	रिक्षा ६५, ११ ।	रुजा १२३, १० ।	रेखागणित ७२, ५ ।
राविष ३१, २७ ।	रिपु १२१, ११। २०१, १४।	रुजाता २४३, ५४ ।	रेखाचतुष्कोश ६६, ६ ।
रावेय ६, ५८। ५२, १४ ।	१३१, १५ ।	'रुजेत्' १६२, २० ।	रेखाचतुष्कोशी ६६, ६ ।
राशि २५, २३। ७७, २५।	रिपुभ=(षष्ठराशिः)	रुजेताम् १६२, २० ।	रेखानगर (ग्राम) मध्यमा-
६६, १३ ।	रिप्य १२५, १६ ।	रुजेयुः १६२, २० ।	कौबयकालीन-मध्यम-
राशिक्रूट १३४, ५२ ।	रिप्फ १२५, १६ ।	रुत=(वाशितम्),	ग्रहः), १००, ३३ ।
राशिगण ६७, २० ।	रिपि=(ऋषिसंज्ञा), १६८,	रुदित=(ऋन्दितम्),	रेखान्तर ६८, २२ ।
राशिगणनामन् ७७, २५।	४६ ।	रुद्र ४, ३५। ६, ६। २२८, ६ ।	रेखाभाग ६६, ११ ।
राशिगणभाग ६७, २३ ।	रिष्ट ३१, ५० ।	रुद्रचतुष्क ८१, ४४ ।	रेखाभू ६६, १५ ।

रेखाभूमि ६६, १५ ।
 रेखायोजन ६६, १० ।
 रेखालव ६६, ११ ।
 रेखांश ६६, १२ ।
 रेखांशक ६६, ११ ।
 रेणु ६५, ८ ।
 रेणुमहसू २४, ४१ ।
 रेत्सु १४०, २।२१४, ४६ ।
 रेतोधसू २२४, ५५ ।
 रेप २४४, ३७ ।
 रेपसू २४४, ३७ ।
 रेभण २४६, २० ।
 रेरिहाण २२८, ६ ।
 रेवत=(नृपविशेषः), २२८, १० ।
 रेवतात्मजा २२४, ३६ ।
 रेवती ४, १०।४, ३२।८, ४३।६, १६।६, २५।२३१, २६ ।
 रेवतीज ५२, ३८।२३३, ११ ।
 रेवतीभव ५२, ५६ ।
 रेवतीभू ५२, ३६। २६४, १४ ।
 रेवतीरमण २२४, २५ ।
 रेवतीश २२४, २६ ।
 रेवन्त ३५, ४३।३५, ५० ।
 रेवन्तजननी ३५, ३६ ।
 रेवन्तप्रसू ३५, ३६ ।
 रेवन्तमातृ ३५, ३६ ।
 रेवन्ताम्ना ३५, ३६ ।
 रे (राः) २०३, ४३।२४६, २५ ।
 रैवत १७, ६१ ।
 'रो' ५, ६ ।
 रोक १२३, २ ।
 रोचक ४४, ४७ ।
 रोग १२२, १०। १२३, २। १३१, ७ ।
 रोगहारिन् १६८, ४१ ।
 रोचक २०७, ८ ।
 रोचन २३७, १६ ।
 रोचिष्ठ ३६, २४ ।

रोटकव्रत २०, ३० । ४१, ४१ ।
 रोदन=(क्रन्दनम्),
 रोदसू ४५, २६ ।
 रोदसी ४५, २६ ।
 रोध २२१, ५४ ।
 रोधन २७, २७।४५, ४७ ।
 रोधसी ४५, ३० ।
 रोधवक्त्रा २४३, ५४ ।
 रोधरवक्त्रा २४३, ५४ ।
 रोधस्वती २४३, ५५ ।
 रोधोवक्त्रा २४३, ५५ ।
 रोधोवक्त्रा २४३, ५५ ।
 रोधोवती २४३, ५५ ।
 रोप २२०, ५४ ।
 रोपण २२०, ५४ ।
 रोपासन २६, ५० ।
 रोमन् २४२, ४४ ।
 रोमलनाधार २३२, ५३ ।
 रोहिणी ३, ६०।५, ५४।६, ६।४७, ३।२२५, ३७ ।
 रोहिणीकान्त ४०, ५१ ।
 रोहिणीज ४५, ५८ ।
 रोहिणीजन्मन् ४५, ५८ ।
 रोहिणीजाति ४०, ५१ ।
 रोहिणीनन्दन ४६, ३४ ।
 रोहिणीनाथ ४०, ५२ ।
 रोहिणीपति ४०, ५२ ।
 रोहिणीमित्र ४०, ५२ ।
 रोहिणीप्रेयसू ४०, ५३ ।
 रोहिणीभव ४६, १४ ।
 रोहिणीमित्र ४०, ५१ ।
 रोहिणीरमण ४१, ३१ ।
 रोहिणीरमण ४६, ५४ ।
 रोहिणीवल्लभ ४१, ३१ ।
 रोहिणीवास २५, १३ ।
 रोहिणीविभु ४०, ५३ ।
 रोहिणीश ३६, ४४ ।
 रोहिणीसुत ४६, १४ ।
 रोहिणीसुहृ २२५, ३६ ।
 रोहित ४३, ४४। ४४, ५१ । २३७, ५२ ।

रोहितक ६६, २४ ।
 रोहितकर=(मङ्गलः),
 रोहितच्छवि ४४, २६ ।
 रोहितदेह ४४, २० ।
 रोहितद्युति ४४, २० ।
 रोहिताङ्ग ४४, ४ ।
 रोहिताश्व २३६, २५ ।
 रोहित्व २३६, २५ ।
 रोच्य=(मनुविशेषः)
 रोद्र ६, ६।१५, ४६ । १७, १२ ।
 रोद्री ६, ६।२०६, ३४।२३०, १७।२३१, ३६ ।
 रौघ्र ६, ६ ।
 रौघन=(वत्सरविशेषः)
 रौघ्य ५७, २८। २२८, ५६ ।
 रौहिण्य ५५, ५८। २२४, २६ ।

ल

लवतकं ३७, ५८ ।
 लज ७३, ६ ।
 लक्षण ४२, १६ ।
 लक्षहन् (नृ) २२०, ५४ ।
 लक्ष्मक २१७, २५ ।
 लक्ष्मण ३८, ५४ ।
 लक्ष्मण २२५, १३ ।
 लक्ष्मन् ४२, १६ ।
 लक्ष्मी ४२, ५२। २१७, १५ ।
 लक्ष्मीकान्तदोलोत्सव २०, ४० ।
 लक्ष्मीजः २२०, २६ ।
 लक्ष्मीजनुसू २२०, २६ ।
 लक्ष्मीनाथ २१५, ३२ ।
 लक्ष्मीपुत्र ३८, २० ।
 लक्ष्मीपूजा २३, ६ ।
 लक्ष्मीसहृ ४०, ५३ ।
 लक्ष्मीसहोत्थ ४०, ५३ ।
 लक्ष्मीसुत २२०, २६ ।

लक्ष्म्यनुज २६२, २७ । १६०, २८ । १६०, २६ । १६०, २६ ।
 लगति, लगतः, लगन्ति, १४६, २७ । १६०, ३८ । १६०, ३६ । १६०, ३६ ।
 लगेत लगेताम्, लगेयुः, लग्न १०६, ५ । १६०, ३६ । १६०, ३६ । १४६, २७ ।
 लग्नगण्डान्त १४१, ६ ।
 लग्नचन्द्रयोः शुभता १३२, १२ ।
 लग्ननिर्दोषता १३२, १७ ।
 लग्नलग्नवी २५६, २४ ।
 लग्नयुद्धि १३१, ४२ ।
 लग्नस्थपापहानि १४३, २८ ।
 लग्नस्थलखण्ड १२५, २७ ।
 लग्नधियोः १३०, ४ ।
 लग्नोक्तसू २३१, ५४ ।
 लग्नयोः १६०, २८ ।
 लघिमन् (नृ) २३०, २७ ।
 लघु १०१, ४ । २५३, २४ । २१७, २२ ।
 लघुक्षिप्रभ ६, १६ ।
 लघुग १०७, ३७ । २४४, ४४ ।
 लघुगति १०७, ३७ ।
 लङ्का १००, २ । २४२, ३३ ।
 लङ्काक्षितिज १११ १५ ।
 लङ्कामध्यमाकर्षणकालिक-मध्यमग्रह १००, २१ ।
 लङ्कासुमेरौर्मध्यपूत्रगतदेश ६६, १६ ।
 लङ्कोदय १०८, १६ ।
 लङ्कोदयप्राण १०८, १६ ।
 लङ्कोदयासु १०८, १७ ।
 लङ्गूल १३६, ५३ ।
 लघते, लघन्ते १६०, ३२ । १६०, ३२ ।

लंघयतः १६४, ३८ ।
लंघयति १६४, ३८ ।
लंघयन्ति १६४, ३८ ।
लंघयेत् १६४, ३९ ।
लंघयेताम् १६४, ३९ ।
लंघयेयुः १६४, ३९ ।
लघेत, १६०, ३९ ।
लघेते १६०, ३३ ।
लघेयाताम् १६०, ३३ ।
लघेर्न् १६०, ३३ ।
लघ्छन् ४२, १६ ।
लज्जा १६६, १५ ।
लज्जित १२६, ४१ ।
लज्जिका २०५, ३५ ।
लट्वा ३८, ४ ।
लड् २५, २३ ।
लड्डुक् २३२, ४६ ।
लतापर्ण २१६, ८ ।
लतारत २३२, ३३ ।
लतारसन २२३, ५१ ।
लतालक २३२, ३३ ।
लता १३७, १४ ।
लतिका १३७, १४ ।
लपन २४६, ३० । १२१, ४१ ।
लपनीय २४६, ३७ ।
लपित २४६, २४ ।
लपितव्य २४६, ३७ ।
लपित्वा २४६, ४४ ।
लप् २४६, ३७ ।
लप्पमान २४६, ४६ ।
लब्ध ६१, ८ ।
लब्धवर्ण २५५, ५३ ।
लब्धव्य ६२, ३६ ।
लब्धि ६१, ५ ।
'लभते' १८२, १८ ।
लभन ६१, ७ । १२५, ६ ।
लभनीय ६२, ३६ ।
लभन्ते १८२, १८ ।
लभेत १८२, २२ ।
लभेते १८२, १८ ।
लभेयाताम् १८२, २२ ।
लभेरन् १८२, २३ ।

लम्प ६२, ३६ ।
लम्ब ११०, १ । २३२, ५१ ।
लम्बजठर २३२, १२ ।
लम्बज्या १०४, १३ ।
लम्बन ११८, ३२ ।
लम्बमानरेखासूत्र ११०, १ ।
लम्बा २३१, २६ ।
लम्बांश १०८, १२ ।
लम्बोदर २३२, १२ ।
लम्बोदरतिथि २, ३३ ।
लय १२३, २ ।
लयपद १२४, १७ ।
ललना २६, १६, २८५, १३ ।
ललाट २२६, ५६ ।
ललाम ३८, २० ।
ललिता २०५, १३ । २०६, २६ ।
ललिताघ्नत २२, १२ ।
लव ११, ३४ । ६४, १२ । ६७, ३१ । २५३, ४२ ।
लवक ६७, १२ ।
लवङ्ग २६६, २० ।
लवण=(रसविशेषः),
लवद्वय ११, २८ ।
लवणसमुद्र २१८, ३६ ।
'लसतः' १६३, ३६ ।
लसति १६३, ३६ ।
लसन्ति १६३, ३६ ।
लसेत् १६३, ३० ।
लसेताम् १६३, ३७ ।
लसेयुः १६३, ३७ ।
'ला' ४, ४६ ।
लाङ्गल २२४, ३५ ।
लाङ्गल १३६, ५३ ।
लाञ्छन ४२, १६ ।
'लातः' १८६, ५१ ।
लाति १८६, ५१ ।
लान्ति १८६, ५१ ।
लायात् १८६, ५२ ।
लायाताम् १८६, ५२ ।
लायुः १८६, ५२ ।

लानः २४८, ३५ । ६१, ४ । १२१, १३ । २४८, ३५ ।
लालसा १४०, १६ ।
लालाति १३०, २१ ।
लालिक २४२, ४ ।
लावण्य २२१, ३७ ।
लास्य २२६, ५० ।
लवका ६५ ११ ।
लिक्षा ६५, ११ । ६५, ३१ ।
लिक्षिका ६५, १२ ।
लिङ्ग १३६, ५३ । ४२, १७ ।
लिङ्गा ६५, ११ ।
लिप्ता ६७, ८ ।
लिप्ताश्रुति १०३, १६ ।
लिप्तिका ६७, ८ ।
लिप्सा २४६, २२ ।
लिह् (ह्) २४५, ३२ ।
'ली' ५, १ ।
लीन १२६, ४८ । १४६, २७ ।
लीलावती २०५, १३ ।
लुप्त १०७, ६ । ३७, ४३ ।
लुप्तकर १०७, ६ ।
लुब्ध ११४, २२ ।
लुब्धक ११४, २२ ।
लुम्ब ६, ४८ । ६, ५८ ।
लुलाप २४२, ४ ।
लुलाय २४२, ५ ।
लुलायवाह २४१, ४० ।
लुलायवाहारि २६६, ५ ।
२२८ । १० ।
'लू' ५, १ ।
लूनदोस् (स्) २३०, ४२ ।
लूनबाहु २३०, ४२ ।
'ले' ५, १ ।
लेख १६७, ४७ ।
लेखगुरु ४७, ३७ ।
लेखपुरोहित ४८, २७ ।
लेखपुरोहित ४८, २७ ।
लेखर्षभ २७१, ८ । २१७, ४ । लेखवन्द्य ४७, ३७ ।

लेखा २५३, ८ । १२१, २० ।
लेखाचर्य ४७, २१ ।
लेखेज्य ४७, २१ ।
लेवृ २४५, ३३ ।
लेपन १३६, २१ । २४३, २ ।
लेपनद्रव्य १३६, २१ ।
लेप २६, १ ।
लेलिहान २२३, ५१ ।
लेष ११, ३७ । २५३, ४२ ।
लेह २०१, १ ।
लेह्य २०१, २ ।
लैङ्ग २१३, ४ ।
'लो' ५, १ ।
लोक ७६, ८ । २३१, १८ । २२३, ११ । १४५, ८ ।
लोकन १४५, ८ ।
लोकजननी २१७, १६ ।
लोकनाथ २०७, ४३ ।
लोकनाभ २१६, ८ ।
लोकगति २१७, ४ ।
लोकपाल २२६, २७ ।
लोकम्पूरा ३६, ५४ ।
लोकम्पूरासज ४६, ३४ ।
लोकप्रकाशन ३४, ३० ।
लोकबन्धु ३३, २६ ।
लोकबन्धुपुत्र ५३, ३३ ।
लोकबन्धुम् ५२ ५६ ।
लोकबन्धुलोक ३६, १३ ।
लोकबान्धन ३४, ३ ।
लोकमातृ २१७, १६ ।
लोकयतः' १८८, २६ ।
लोकयति १८८, २६ ।
लोकयन्ति १८८, २६ ।
लोकयेत् १८८, २७ ।
लोकयेताम् १८८, २७ ।
लोकयेयुः १८८, २७ ।
लोकलोचन ३४, ४ ।
लोकशेष १८, ६ ।
लोकाख्या ७४, ३६ ।
लोकाप्यायक ४०, ५४ ।
लौकित १४५, २० । १४७, ४८ ।

लोकेश २०७, ४३ ।
 लोचन ३७, ३६ । १२१,
 ४१ ।
 लोचनालय १२७, २ ।
 लोघ १५, ४६ ।
 लोप १०६, ५२, ३७, ४३ ।
 लोपाभुद्रा २००, ५ ।
 लोभ १२२, ११ । २२०,
 ३६ । २४६, २२ ।
 लोभन २०३, ४३ ।
 लोभ्य २०२, २७ ।
 लोभकित्त = (इन्मन्त)
 २२२, २० ।
 लोलघण्ट २४४, ४४ ।
 लोलघन २४४, ४५ ।
 लोलो २४४, ४४ ।
 लोत्रा २१४, २४ ।
 लोहनाल २२०, ५५ ।
 २२१, ६ ।
 लोहमयबाण २२०, ५५ ।
 लोहराजक २२८, ५६ ।
 लोहवर २०३, ४३ ।
 लोहित ५६, ५८ । ४३,
 ४४ । ४४, ४७ । २४२,
 ५३ । ४४, ५१ ।
 लोहिसकर ४४, ४ ।
 लोहितदीधिति ४४, ३२ ।
 लोहितदेह ४४, २० ।
 लोहितविग्रह ४४, ३२ ।
 लोहिता २४०, १ ।
 लोहिताश २१६, ८ ।
 २२४, ३८ ।
 लोहिताङ्ग २७, २५ । ४४,
 ४ ।
 लोहितांशु ४४, ४ ।
 लोहिनाश्व २३८, २५ ।
 लोह ५७, २६ ।
 लोहिताङ्ग ४४, ४ ।
 लोहित्य २१८, २६ ।

ख—

व २४५, ४५ । २४३, ३३ ।
 वंश १२४, ४७ । २१६, ६ ।

वंशानुचरित २१२, ४६ ।
 वंशी ६१, १ । ६५, ६ ।
 वंशीधर २२४, ३६ ।
 'वक्त' १८४, १६ ।
 वक्तव्य २४६, ३७ ।
 'वक्ति' १८४, १६ ।
 वक्तृ २४६, ४० ।
 वक्तव्य १२१, ३१ ।
 वक्त्रलुर २१४, १६ ।
 वक्रधर, २६ । ५२, ८ । ५३, ४४ ।
 वक्रग १०७, १८ ।
 वक्रगति १०६, २७ । १०७,
 १२ ।
 वक्रगुरु १३७, ३६ ।
 वक्रचार ४४, ५ ।
 वक्रचारग ४४, २१ ।
 वक्रनेत्र २४६, ५ ।
 वक्रपाद २३२, १३ ।
 वक्रभुज २३२, १३ ।
 वक्रय २४८, १६ ।
 वक्रगुण्ड २३२, १३ ।
 वक्रव्य १०७, १३ ।
 वक्रा १०६, ३६ ।
 वक्राङ्ग २१५, १ ।
 वक्रिन् १०७, १३ ।
 वक्षस् १२१, ५१ ।
 वक्षस्थल २७, ५८ ।
 वक्ष्यमाण २४६, ४६ ।
 वगुल २२२, ३१ ।
 बग्रह २३८, ५४ ।
 वग्राह २३८, ५४ ।
 वङ्गजीवन २२८, ५६ ।
 वङ्गमल्ली २०८, ५० ।
 वचन २४६, ३० । १२१, ४१ ।
 वचनीय २४६, ३८ ।
 वचस् ४६, ४२ । १२१, ३७ ।
 वचसांपति ४८, २ ।
 वचसांपरिवृढ ४८, ४८ ।
 वचसामवीक्ष ४८, २७ ।
 वचोग्रह १०२, २८ ।
 वज्र ६६, ६६, ५६ । १०,
 १ । १०, १० । ५७, ३३ ।
 १३७, १५ । २३८, ५ ।

वज्रकोण ७६, १ ।
 वज्रजनिताब्द २३८, १० ।
 वज्रज्वाला २३८, १३ ।
 वज्रगुण्ड २२१, ५१ ।
 वज्रदण्ड २२२, ५६ ।
 वज्रदक्षिण २०७, ४ ।
 वज्रदशन २३२, ४६ ।
 वज्रनिर्घोष २३८, १० ।
 वज्रनिष्पेष २३८, ११ ।
 वज्रपाणि २०७, ५ ।
 वज्रगामि २३८, १२ ।
 वज्राशनि २३८, ५ ।
 वज्रासन २१४, ३४ ।
 वज्रिका २११, ३८ ।
 वज्रिन् २०७, ५ ।
 वज्रिजित् २२१, ५१ ।
 वज्रचित् २३६, २६ ।
 वट = (वृक्षविशेषः, न्य-
 ग्रोघः) ।
 वटवासिन् २४५, ५ । २४७,
 १ ।
 वटसावित्री २१, २३ ।
 वटाश्रय २४६, ५ ।
 वटु १३४, २६ । १४०, ४४ ।
 वटुक १३४, २६ ।
 वटुकररा १३४, ३७ ।
 वटुकररा १३४, ३७ ।
 वडवा ३५, २५ । ३५, ४१ ।
 वडवाकुशानु २७०, ७ ।
 वडवाधनञ्जय २७०, १ ।
 वडवानल २४०, ३२ ।
 वडवापति = (रविः) ।
 वडवापावक २७०, १ ।
 वडवामुख २२३, ३ । २४०,
 ३२ ।
 वडवामुत् १६८, ३६ ।
 वडू २५३, ३० ।
 वणिक्पथ = (मार्गविशेषः)
 वणिग्धपति २६, ३४ ।
 वणिग्गृह २४७, ४६ ।
 वणिग् मूलधन २४८, ३३ ।
 वणिग् २६, ३० । २४७,
 ४६ ।

वणिज् १०, ५० । २६, ३१ ।
 वणिज्या २४७, ५१ । १२४,
 ५४ ।
 वण्ट ८६, २७ ।
 वण्टक ८६, २७ ।
 वत् = (सादृश्यम्),
 वतस २२६, ११ ।
 वत्स १६, २१ । १४०, ४४ ।
 वत्सर १६, २२ ।
 वत्सरादि १४, ४४ ।
 वत्सरागत २३, २६ ।
 वत्सरागतक १४, ५५ ।
 वद = (वक्ता),
 'वद' १८३, २७ ।
 वदत १८३, २७ ।
 वदतः १८३, २२ ।
 वदतम् १८३, २७ ।
 वदनात् १८३, २६ ।
 वदतात् १८३, २७ ।
 वदताम् १८३, २६ ।
 वदति १८३, २३ ।
 वदतु १८३, २६ ।
 वदन २४६, ३० । १२१, ४१ ।
 वदनीय २४६, ३८ ।
 'वदन्ति' १८३, २३ ।
 वदन्तु १८३, २६ ।
 वदात १३, ६२ । ४२, २६ ।
 वदानि १८३, २८ ।
 वदाम १८३, २८ ।
 वदाव १८३, २८ ।
 वदि = (कृष्णशः),
 वदित = (कपितः),
 वदितव्य २४६, ३८ ।
 'वदेत्' १८३, ३० ।
 वदेताम् १८३, ३० ।
 वदेयुः १८३, ३० ।
 वद्य २४६, ३८ ।
 वध ६, ३७ । ६, ४० । १३५, ६ ।
 वधुका १३४, ४२ ।
 वधुटी २६, २० । १२३, ३६ ।
 वधू २६, ६६ । १३४, ४२ ।
 वधूगृह १२३, ४६ ।
 वधूजन २०५, २ ।

वधूटी २६, २० । १२३, ३६ ।	वप १२३, ८ । २४३, १३ ।	वरिष १६, २२ ।	‘वर्जयेत्’ १७२, १६ ।
वधूप्रवेश १३७, ५ ।	वपन १३४, २१ ।	वरिषा १५, ४३ ।	वर्जयेताम् १७२, १६ ।
वधुसन्निवेशान् १३७, ५ ।	वपुस् ११५, ३२ ।	वरिष्ठा ३७, १३ ।	वर्जित २५४, २५ ।
वन ०, ४५ । ३७, ४१ ।	२२१, २० ।	वरी ३५, ३३ ।	६०, १७ ।
वनजवन २६, १० ।	वप्तृ २२४, ५६ ।	वरीयस् १०, ४ । ३१, २६ ।	वर्जितव्य २५४, २० । ६२, २५ ।
वनजवनपति ३४, ३८ ।	वप्प २२४, ५६ ।	३१, ३३ ।	‘वर्जित्’ १७२, १३ ।
वनद २३८, २७ ।	वप्र १२२, २० । २२४, ५६ ।	वरुण ४, ४३ । ८, १२ ।	वर्जिताम् १७२, १३ ।
वनप ८, १२ । २६, ४ ।	वमि २३६, १६ ।	१२, ६० । ३५, ४३ ।	वर्जयुः १७२, १३ ।
वनमवाह २१८, २६ ।	वयस् १२२, २१ ।	३७, १८ ।	वर्ज्य २५४, २४ । ६२, २५ ।
वनमाला २२६, ५५ ।	२२२, २० ।	वरुणगृह २४३, ४६ ।	वर्ण १३४, ५० । २४३, ३३ ।
वनमालिन् २१५, ३२ ।	वयस्य १२२, ३४ ।	वरुणादिश २३४, ५ ।	वर्णकवि २४६, ३३ ।
वनमालिनी २२६, ५३ ।	वयस्था २०५, ३१ ।	वरुणदेवता ८, १२ ।	वर्णमातृका २०८, ३२ ।
वनमुच २३८, ४७ ।	वयुन् २६७, ४८ ।	वरुणदेवा ८, १३ ।	वर्णषष्ठी २१, ४७ ।
वनराज २३१, ५४ ।	२०७, ५ ।	वरुणदेश २३४, ५ ।	वर्णा २०२, २५ ।
वनवह्नि २४०, ३६ ।	वर ३१, २८ । ३५, ८ ।	वरुणदेवत ८, १३ ।	वर्णादि १३४, ४६ ।
वनस्पति १३६, ५ ।	२५४, ४७ । १३७, ४० ।	वरुणदेवत्य ८, १३ ।	वर्णिन् १३४, ३२ ।
वनाल २४०, ३६ ।	वरट २१५, १ ।	वरुणपुरी २४३, ४१ ।	वर्णिनी २६, २० ।
वनायु २४५, ५ ।	वरटा २१५, ४ ।	वरुणभ ८, १३ ।	‘वर्तते’ १७५, १७ ।
वनिता २६, २० ।	वरण= (कन्यादिवरणम्)	वरणावास २१८, २६ ।	वर्तते १७५, १७ ।
२०५, ३ ।	वरद २२६, १० ।	२४३, ४६ ।	वर्तमान १८, १६ । २१, ११ ।
वन्दक १३१, ६ ।	वरदवत २४, ११ ।	वरथिन्यैकादशी २०, ५२ ।	१४८, २७ ।
‘वन्दते’ १६०, ३७ ।	बरदा २००, ५ ।	वरेण्य २५४, ४८ ।	वर्तमानकाल १८, २२ ।
वन्दन= (नमस्करणम्)	वरनाक १६८, ३७ ।	वर्ग ६४, २६ ।	वर्तमानकालपल १८, २६ ।
वन्दना= (स्तुतिः)	वरप्रदा २००, ५ ।	वर्गमूल ६४, ४३ ।	वर्तमानवत्सर १६, २५ ।
वन्दनीय= (वन्दितव्यः),	वरयितृ ३५, ८ ।	वर्गोत्तम २६, ११ ।	वर्तिन् १५४, ३२ । १४७, ३६ ।
‘वन्दन्ते’ १६०, ३७ ।	वरला २१५, ४ ।	वर्गोत्तमभाग २६, ११ ।	वर्तिनि १२३, ४० ।
वन्दध्वे १६०, ३८ ।	वरवर्णिनी १२३, ५१ ।	वर्गोत्तमश २६, १२ ।	वर्तिनी १२३, ४० ।
वन्दमे १६०, ३८ ।	वरवाहन १६८, ३७ ।	वर्गोत्तमांश २६, १२ ।	‘वर्तते’ १७५, २४ ।
वन्दामहे १६०, ३६ ।	वरा ४५, १६ ।	वर्गोत्तमांशक २६, १२ ।	वर्तते १७५, १७ ।
वन्दास्= (अभिवादकः)	वराक २२८, १० ।	वर्जस् ३६, २८ । ४५, ४२ ।	वर्तयेताम् १७५, २४ ।
‘वन्दावहे’ १६०, ३६ ।	वराट ६४, ५ ।	वर्चा २०४, ५२ ।	वर्तयन् १७५, २५ ।
वन्दित ४६, २० । ५६, ६ ।	वराटक ६४, १ ।	‘वर्जतः’ १७२, १२ ।	वर्तयन्ति १७२, १५ ।
वन्दितव्य= (वन्दनीयः),	६४, १ ।	६०, १६ ।	वर्जयति १७२, १५ ।
वन्दीक २०७, ५ ।	वराटकानां दशकद्वय	वर्जति १७२, १२ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।
‘वन्दे’ १६०, ३८ ।	६४, १७ ।	वर्जनीय २५४, २० ।	६२, २ ।
वन्देत १६०, ४१ ।	वराटकानां विंशतिगण्डक	‘वर्जन्ति’ १७२, १२ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।
वन्देते १६०, ३७ ।	६४, १७ ।	वर्जयति १७२, १५ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।
वन्देथे १६०, ३८ ।	वराहोहा १२३, ४६ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।	वर्धयति १७२, ५१ ।
वन्देयाताम् १६०, ४१ ।	वराधिनी १३४, ४३ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।	वर्धयन्ति १७२, ५१ ।
‘वन्देरन्’ १६०, ४१ ।	वराह= (अवतारविशेषः)	वर्जयन्ति १७२, १५ ।	वर्धयते १७२, ५४ ।
वन्ध ४६, २० । ५६, ६ ।	वराहक २३८, २७ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।	
वन्धमान ४६, २० ।	वराह्यादशी २४, १६ ।	वर्जयन्ति १७२, १५ ।	

वर्धयन्ते १७२, ५४।	वर्षा १४२, ५१।	‘वसतः’ १७६, १६:	वसुन्धरात्मज ४४, ३४।
वर्धयेत् १७२, ५२।	वर्षाबल १४२, ५१।	वसतात् १७६, २२।	वसुन्धरात्मज ४४, ३३।
वर्धयेत् १७२, ५४।	वर्षादिबल १४२, ४६।	वसताम् १७६, २३।	वसुन्धरात्मजात् ४४, ३४।
वर्धयेताम् १७२, ५५।	वर्षाम्ना १२१, २१। २२४,	वसति १७६, १६। १२२,	वसुन्धरानन्दन ४४, ३८।
वर्धयेते १७२, ५४।	१२।	३४।	वसुन्धरापुत्र ४४, ३३।
वर्धयेयाताम् १७२, ५५।	वहिरथ २१०, ५।	वसति १३, ६। २०३, २०।	वसुन्धराम् ४४, ३३।
वर्धयेयुः १७२, ५२।	वलक्ष १३, ६२। ४२, ३०।	वसती १३, ६। २०३, २०।	वसुन्धरासुत ४४, ३४।
वर्धयेरन् १७२, ५५।	वलक्षकर ४०, ५४।	‘वसतु’ १७६, २२।	वसुप्रभा २४६, १२।
वर्द्धिष्णु ४३, २२।	वलक्षगु ३६, ५५।	वसन ३७, ५८।	वसुमती ४४, २०।
वर्ध २५४, ४८।	वलक्षगुप्त ४६, ३५।	वसन्त १५, २५। १५, ३५।	वसुमतीतनय ४४, ३८।
वर्धत् २२३, ११।	वलक्षपक्ष १३, ५८।	वसन्तपञ्चमी २४, १२।	वसुमतीपुत्र ४४, ३५।
वर्ष १६, २२। ६८, ७। २३८,	वलक्षमास ४०, ५४।	वसन्तमास १४, ११।	वसुमतीसुत ४४, ३५।
५२।	वलक्षारमि ४०, ५५।	वसन्तसख २६७, ५६। २२०,	वसुमति= (धनेच्छा),
वर्षकोश १४, १०।	वलक्षवृष्णिभव ४६, ४७।	२७।	वसुरेतस् २३६, २६।
वर्षगण ६७, ३६।	वलन ११७, २०।	वसन्तारम्भ २०, २६।	वसुन १६७, ४८।
वर्षण २३८, ५२।	वलनचरण ११७, २२।	वसन्ति १७६, १६।	वसुश्रवस् २०७, ४४।
‘वर्षतः’ १६७, ६।	वलनपाद ११७, २२।	वसन्तु १७६, १६।	वसुश्रेष्ठ २२६, १।
वर्षति १६७, ६।	वलनांघ्रि ११७, २२।	वसन्तोत्सव २४, ३७।	वसुसारा २४६, १३।
वर्षन्ति १६७, ६।	वलाहक २२६, ७। २३८,	वसा ५६, ५४। २४३, १३।	वसुस्थली २४६, १३।
वर्षते १६७, ६।	२७।	वसित २५१, ३६। ३७, ५८।	‘वसेत्’ १७६, २४।
वर्षन्ते १६७, ६।	वलाहकर २४४, १७।	वसिष्ठ १६६, २२।	वसेताम् १७६, २४।
वर्षन्ते १४, १४।	वलाहकसागर २७, २१।	वसु ४, २। ५। १२, ५६।	वसेयुः १७६, २४।
वर्षमुखायुस् १४३, ५५।	वल्गवत् २४५, ११।	१३६, ३५। २३३, ५६।	वसेति १२२, ३४।
वर्षतु १५, ४२।	वल्गु २५५, २३।	वसुदेव २२४, ४७।	वस्त २०३, २०।
वर्षलग्न २५, १४।	वल्गु २००, ५६।	वसुदेवता ८, ४।	वस्ति १२३, ३०।
वर्षलग्नेश १३०, ३६।	वल्ल ६१, २६।	वसुदेवम् २२४, ३६।	वस्तु= (द्रव्यं पदार्थो वा),
वर्षा १५, २६। १५, ४३। १५,	वल्लकी २५, ४७।	वसुदेववधू २२४, ५०।	वस्तु= (वास्तव्यः)
४४।	वल्लभ ३५, २०। ३६, ५२।	वसुदेवसखि २२६, ५।	वस्त्य १२२, २०।
वर्षाकाल १५, ४४।	वल्लभजन्यन्ती २४, ६।	वसुदेवा ८, ४।	२०३, २०।
वर्षाङ्ग १४, १०।	वल्लभा २०५, २५।	वसुदेवाजपलनी २२६, ५०।	वस्त्र ३७, ५८।
वर्षाधि १४, ४५।	वल्लुर २४३, ६।	वसुदेवत ८, ४।	वस्त्रयानि २०२, ५३।
वर्षाधायुष १४३, ४५।	वल्लूर २४३, ६।	वसुदेवत ८, ४।	वस्त्र २४८, १७।
वर्षाधाय्यादि २५, ११।	वश २५३, १५। २४६, २२।	वसुधा ५५, १६।	वस्त्रोक्तसारा २४६, १३।
वर्षावसान १५, ४६।	वशा २६, १५। ३७, १३।	वसुधाज ४४, ५।	वस्त्रोक्तसारा २४६, १३।
वर्षास १४, १०।	वशाङ्ग २२२, २०।	वसुधात्मज ४४, ३४।	वस्त्रोक्तसारा २४६, १४।
वर्षासक १४, १०।	वशित्व २३०, २६।	वसुधात्मजात् ४४, ३४।	वह १४७, २६।
‘वर्षतः’ १६७, ६।	वशिष्ठ १६६, ११।	वसुधाधिप= (भूपतिः)	२४५, ४५।
वर्षते १६७, ६।	वशिष्ठेषु २००, ४४।	वसुधाभि ४४, २१।	‘वहतः’ १८२, ८।
वर्षते १६७, ६।	वश्य १३४, ४०।	वसुधारिणी ४४, १६।	वहति १८२, ८।
वर्षेताम् १६७, ७।	‘वश्यात्’ १६०, २४।	वसुन २०१, २६।	वहति १८२, ८।
वर्षेयाताम् १६७, ७।	वषट्कार २४१ १४।	वसुन्धरा ४५, १६।	वहा २४३, ५६।
वर्षेयुः १६७, ७।	वष्टि १६०, २०।	वसुन्धराङ्गसम्भव ४४, ४१।	वहन् २५, ३८।
वर्षेरन् १६७, १०।	वसत् १४८, ३३।	वसुन्धरा ४५, २१।	‘वहेत्’ १८२, ६।

वहेताम् १८२, १० ।
 वहेयुः १८२, १० ।
 वह्नि ५, ५५ । ३८, २० ।
 १२१, ५२ ।
 वह्निजनम् १३६, ५ ।
 वह्निदिश् २३३, ४६ ।
 वह्निबीज= (अग्निबीजम्)
 वह्निभू १३६, ६ ।
 वह्निरेतस् २२८, ११ ।
 वह्निबीज २०३, ४४ ।
 वह्निशिख ३८, ४ ।
 वह्निशिखा ७६, ६ ।
 'वा' ५, २ । २४७, ३१, ५१ ।
 वा २०, १६ ।
 वाः सदन= (जलाधारः),
 वाक् = (वाक्),
 वा
 वाक्छल= (वाक्प्रपञ्चः)
 वाक्पति ४७, २१ ।
 वाक्प्रदा २०८, ३३ ।
 वाक्य २०८, ४८ ।
 वाक्येद्वरी २०८, ३३ ।
 वाक्यस्थान १२१, ५२ ।
 वागधिप= (बृहस्पतिः),
 वागधीश ४७, ३७ ।
 वागलकोट ६६, २० ।
 वागीश ४७, २१ ।
 वागीशा २०८, ३४ ।
 वागीश्वर ४७, ३७ ।
 वागीश्वरी २०८, ३४ ।
 वाग्गोचर २१६, ३५ ।
 वाग्दल २१४, १५ ।
 वाग्देवता २०८, ३३ ।
 वाग्देवी २०८, ३३ ।
 वाग्मिन् ४७, १४ ।
 वाग्वाग्मिन् ४७, २२ ।
 वाङ्क २१८, २६ ।
 वाङ्मयप्रभेद २१३, ४१ ।
 वाच् ४६, ४३ । २०८, ३२ ।
 वाचंयम् १६७, ५१ ।

वाचक २५६, १६ ।
 २४६, ४१ ।
 वाचन= (कथनं पठनं वा)
 २५६, ३० ।
 वाचनज ४४, ५ ।
 वाचनभू ४४, ५ ।
 वाचनसूत ४४, २२ ।
 वाचनीय= (वाचितुर्महः)
 'वाचयतः' १८४, २४ ।
 वाचयति १८४, २४ ।
 वाचयति १८४, २४ ।
 'वाचयते' १८४, २४ ।
 वाचयन्ते १८४, २४ ।
 वाचयेते १८४, २४ ।
 वाचस्पति ४७, ३८ ।
 वाचस्पत्य २७, ३० ।
 वाचा २०८, ३४ ।
 वाचाविचारचतुर
 २५६, १२ ।
 वाचांपति ४७, ३८ ।
 वाचांप्रभू ४७, ३८ ।
 वाचाभीश ४७, ३८ ।
 वाचांविभू ४७, ३८ ।
 वाच्य २४६, ३८ ।
 २५४, १५ ।
 वाच्यमान= (प्रस्तुयमानम्)
 वाज २१७, ४८ ।
 २२०, ५५ ।
 वाजपेय २०६, ५५ ।
 वाजपेययज्ञ २०१, ३६ ।
 वाजिन् ३२, ६ ।
 ३८, २० । २२०, ५५ ।
 वाजिशाल १३८, ४६ ।
 वाजिशाला १३८, ४६ ।
 'वाञ्छितः' १६०, १३ ।
 वाञ्छति १६०, १३ ।
 वाञ्छन्ति १६०, १३ ।
 वाञ्छा २४६, २२ ।
 वाञ्छित= (अभिलषितः)
 'वाञ्छेत्' १६०, १५ ।
 वाञ्छेताम् १६०, १६ ।
 वाञ्छेयुः १६०, १६ ।
 वाट १२३, ३१ ।

वाडव २४०, ३६ ।
 वाडवखण ५६, ६ ।
 वाडवानल ४०, ३६ ।
 वाडवैय २३०, ४६ । १६८,
 ३७ ।
 वाढम् = (स्वीकारः)
 वारिणज २६, ३१ ।
 वारिण्य २४७, ३७ । १२४,
 ५४ ।
 वारिणी २०५, २६ ।
 वारणी ४६, ४३ । १२१, ३८ ।
 वात ७, ७ । १२४, ४५ ।
 'वातः' १६६, ४२ ।
 वातगामिन् २२२, २१ ।
 वातगुम्भ २४५, २८ । २४४,
 ५५ ।
 वातपुर २४४, ५३ ।
 वातपुरी २४४, ५३ ।
 वातमण्डली २४४, ४५ ।
 वातरथ २३८, २८ ।
 वातसख २३३, २७ ।
 वातसारथि २३८, २७ ।
 वातसंहति २४४, २६ ।
 वातस्कन्ध ३८, २० ।
 वाताख्या ७५, २१ ।
 वातापिद्विष २००, ३ ।
 वातायन ३८, २१ ।
 वातायु २६, ५६ । ४२, १६ ।
 वाताली २४४, २६ ।
 वाति २४४, ५५ ।
 'वाति' १६६, ४२ ।
 वातुल २४४, २६ ।
 वातूल २४४, ३० । ४६ ।
 वात्य ७, ८ ।
 वात्या २४४, ४६ ।
 वाधुक् १३६, २० ।
 वान ७, ५५ ।
 वानर १३५, १५ ।
 वानरेन्द्र ३५, २१ ।
 वानायु २४४, ५५ ।
 'वान्ति' १६६, ४२ ।
 वापी १३०, १४ ।

वाम २५२, ३७ । ३६, २५५ ।
 २४ ।
 वामदृश् २०५, १४ ।
 वामदेव २२६, ११ ।
 वामन २३४, ३१ । २१५,
 ३३ ।
 वामनजयन्ती २२, २२ ।
 वामनजयन्तीव्रत २२, २२ ।
 वामनद्वादशी २०, ४२ ।
 वामनीय २१३, ४२ ।
 वामभाग ११८, ५ ।
 वामलोचना २६, २५ । २०५,
 १४ ।
 वामविलोचना २६, २७ ।
 वामविलोचना २६, २७ ।
 वामशरीर ११८, ५ ।
 वामा २६, १४ ।
 वामाक्षी २०५, १४ ।
 वामी ३५, ४१ ।
 वायवी २३३, ४१ । २३४, ६ ।
 वायव्य ७, ८ । १६, २२ ।
 वायव्या २३४, ६ ।
 वायस १३७, ५३ ।
 'वायात्' १६६, ४२ ।
 वायाताम् १६६, ४३ ।
 वायु ४, ३८ । ७, ८ । १३, २२ ।
 ३०, ७ । ३४, ७६ । ६ ।
 'वायुः' १६६, ४३ ।
 वायुकोण २३५, २७ ।
 वायुदाह २३८, २८ ।
 वायुदिश २३४, ७ ।
 वायुदेवता ७, ८ ।
 वायुदेवा ७, ८ ।
 वायुदेवत ७, ६ ।
 वायुदेवत्य ७, ६ ।
 वायुन १६७, ४८ ।
 वायुपुरी २४४, ५३ ।
 वायुम ७, ८ ।
 वायुमक्ष २२३, ५२ ।
 वायुमार्ग ३०, ७ ।
 वायुमूर्ति २२८, ३३ ।
 वायुराज २५, १० ।
 वायुवर्त्मन् ३०, ७ ।

वायुवाह २४१, ७ ।	वारिवाहन २३८, ३० ।	वासतेयी १३, ६ ।	वासस् ३८, १ ।
वायुवाहन २१६, ६।२३८, ३० ।	वारिष्य २१५, ३३ ।	वासना ६८, २१ ।	वासिता २०५, ३ ।
वायुसख २६८, १ ।	वारिसात्म्य २२०, १ ।	वासन्त ३२, ३२ ।	वासिन् १४७, ३६ ।
वायुसखि २६८, ३। २३६, २७ ।	वारीश ८, १४। २१८, ३१ ।	२४५, ३६ ।	वासु २१४, ३४ ।
वार २, ६।३, ३८। ११, ५। १२, ८। १३८, ५। ७६, ६।	वारीशायिन् २१५, ३३ ।	वासस्तिक १११, ३ ।	वासुक् २२२, ४४ ।
वारकृत् ३२, ३२ ।	वारीश्वर २४४, ३३ ।	वासन्ती २०, ४६ ।	वासुदेव ७, ६२ ।
वारङ्क २२२, २१ ।	वाह ३८, २१ ।	‘वासयति’ १७६, २८ ।	२१५, ३४ ।
वारङ्ग २२२, २१ ।	वाहण ८, १४। ३२, ३१ ।	वासयते १७६, २८ ।	वासुदेवप्रिय २३२, ११ ।
वारटा २१५, ४ ।	५४, ४६ ।	वासर ३, ३६। १२, ८ ।	वासुधेय ४४, ५ ।
वारण २३२, ३३। २१७, ६।	वाहण २००, ३ ।	३६, १२ ।	वासुधरेय ४४, २२ ।
वारणवैरिन् २६, १० ।	वासरकन्यका १३, ६ ।	वासरकर ३४, ४ ।	वासुपूज्य २१५, ३४ ।
वारप्रवृत्ति १४२, ५२ ।	वासरकृत्य १०७, २६ ।	वासरकृत् ३३, २६ ।	वासुभद्र २१५, ३४ ।
वारप्रवृत्तिस्थल ६६, १७।	वासरणीलोप १०७, ३५ ।	वासरकृत् ६७, १७ ।	२२४, ४० ।
वारमुखा २०५, ३५ ।	वासरण्यदर्शन १०७, ३५ ।	वासरदल ६७, १७ ।	वासुरा १३, १० ।
वारला २१५, ४ ।	वासरण्यस्त १०७, ३५ ।	वासरदल ६७, १७ ।	वासुरोषा १३, १० ।
वारवधू २०५, ३५ ।	वासरण्यस्तमन १०७, ३६ ।	वासरनाथ ३४, ४ ।	वासोक्त १३८, ३५ ।
वारवाणि २०५, ३५ ।	वासरण्युदय १०७, ३६ ।	वासरनाथपुत्र ५३, ३१ ।	१३६, ३४ ।
वारवाणा २०५, ३५ ।	वासरण्युदगम १०७, २६ ।	वासरनायक ३४, ३० ।	वास्तु १३८, ६ ।
वारङ्ग २३२, ३३ ।	वार ७, ४६ ।	वासरनिवह ६७, ७ ।	वास्तोष्पति २१७, ७ ।
वारङ्गना २०५, ३५ ।	वार्ध १६६, ३६ ।	वासरप ३३, २७ ।	वात् १२, ८ ।
वारानधि २१८, २६ ।	वार्ज ३६, ४२ ।	वासरप्रमाण ६७, १३ ।	वाह ३८, २१ ।
वारालिका २३१, २६ ।	वार्जा २४७, ४१ ।	वासरमणि ३४, ४ ।	वाह ३८, २२। ६२, १ ।
वारही २३०, २२। २३५, ४५ ।	२१३, १४ ।	वासरमणिसूत्र ५३, २१ ।	६२, ३० । २४४, ४६ ।
वारहीय २१३, ३ ।	वाद्धि २७०, ५३ ।	वासरमध्य १२, ३७ ।	वाहद्विप २४२, ५० ।
वारि ७, ४५। १२२, २१ ।	२१८, ३१ ।	वासरमान ६७, १३ ।	वाहन १२२, ३५ ।
वारिज ३६, ४२ ।	वाधुषि २४६, १ ।	वासरमिति ६७, १३ ।	वाहनश्रेष्ठ ३८, २२ ।
वारिजोदय २८, ३८ ।	वाधुषिक २४६, १ ।	वासरवृन्द ६८, ७ ।	वाहरिपु २४२, ५० ।
वारिद २७०, ५४। २३८, २८ ।	वाधुषिन् २४६, २ ।	वासरशकल ६७, १७ ।	वाहा १०२, १८ ।
वारिधर २३८, २८ ।	वार्ध ७, ४६ ।	वासरशक्य ६८, ७ ।	वाहिनी २४३, ५६ ।
वारिधि २१८, ३० ।	वार्मण्डल ३६, ४५ ।	वासराणांविधात् ३४, ३८।	वाहिनीपति २१८, ३१ ।
वारिनिधि २७०, ५३ ।	वार्मण्डलमव ४६, ३५ ।	वासराद्ध ६७, १७ ।	वाह्य २१५, ७ ।
वारिप्रसूतोदय २८, ३८ ।	वार्मसि २३८, ३० ।	वासरास्य १२, ३० ।	विश ८५, ३८ ।
वारिमसि २३८, २६ ।	वार्मुच् ३३८, ३० ।	वासरेश ३३, २७ ।	विशक ७६, २० ।
वारिमुच् २३८, २६ ।	वाय्वश्रिय २४४, ३४ ।	वासरेश्वर ३४, ५ ।	विशत ७६, २० ।
वारिराशि २१८, ३० ।	वार्वाहवाह २२६, ११ ।	वासरौघ ६८, ८ ।	विशति ५६, २४। ५६, ४४।
वारिरुह ३६, ४२ ।	२११, ६ ।	वासरोघमवगचर ६८, १६।	७३, २६ ।
वारिलोमन् २४४, ३३ ।	वार्वाहाश्रय ३०, ८ ।	वासव ८, ५ । २१७, ६ ।	विशतिका ७६, २० ।
वारिवाह २३८, ३६ ।	वार्षी १५, ४४ ।	वासवगुरु ४८, २ ।	विशतितम ८५, ३८ ।
	वालिन ५, ३३ ।	वासवाचित ४८, ३ ।	विशतितम ८५, ३८ ।
	वाशिष्ठ ४४, ४८ ।	वासवाच्यम ४८, २५ ।	विशतिभुज ८३, ३७ ।
	२४२, ५३ ।	वासवावास १६८, ६ ।	विशतिचतुष्क ७६, २१ ।
	वास ३७, ५८ । १२२, २१।	वासवेज्य ४७, ३६ ।	विशति ती १४४ २४ ।
	२४४, ४६ ।	वासवेद्य ४७, ३६ ।	विशतिभुज १२८, २२ ।

विशोत्तरीदशा १४४, १५।	विश्रयिन् २४८, ८।	विचारित २५०, २६।	वित्तं २२६, १२।
वि २२२, २१। १४७, १४।	विक्रान्त ३०, ४७। १२२, २।	विचारिनव्य २५०, ३४।	वितत २१८, ३१।
विकच ५४, ४६।	विक्रायिक २४८, ८।	विचार्य २५०, ४०, ३४।	वितरण २५१, २६।
विकचा २३१, २७।	विक्रेतु २४८, ८।	विचार्यमाण २५०, ३७।	वितरणीय २५१, ३४।
विकट २५३, ३१।	विक्रय २४८, १४।	विचाल २५३, ३।	वितरति १८६, ३६।
विकराला २३१, २७।	विक्रिद ३७, ५४।	विचिन्तन २५०, २७।	वितरतः १८६, ३६।
विकर्तन ३३, २७।	विश्रुभा ३५, ३४।	विचिन्त्य २५०, ४०।	वितरन्ति १८६, ३६।
विकर्तनकरच्छन् १०७, ६।	विक्षेप ११५, २८।	विचिन्त्यमान २५०, ३८।	वितरेत् १८६, ४०।
विकर्तनज ५२, ५७।	विक्षेपमण्डल १११, १।	विचेष्टा १२६, ३६।	वितरेताम् १८६, ४०।
विकर्ष २२०, ५६।	विक्षेपवृत् १११, १।	विच्छन्दक १३८, १६।	वितर्युः १८६, ४०।
विकल ४३, ११। १२६, २५।	विक्षुर २४२, २६। २४१, ४२।	२०३, २६।	वितरित २५१, २६।
विकला ६६, १०।	विगण्य ११७, ३।	विच्छन्दक १३८, १६।	वितर्क २५१, ५।
६७, ४।	विगन २५१, १५।	विजनन २४०, २७।	वितर्कण २५१, ६।
विकलागण ६७, २७।	विगतचन्द्रतिथि ३, १।	विजय १७, १। २४१, ४४।	वितर्कभाव २५१, १३।
विकलचिह्न ६७, ६।	विगानित ४३, ११।	‘विजयते’ १६३, ३०।	वितर्क्य २५१, ३४।
विकलिका ६७, ५।	विगुणित ६०, ३५।	विजयते १६३, ३०।	वितर्क्य २५१, ३५।
विकसितविषणप्रभाभासुर २५६, १३।	विग्रह १२१, २४।	विजया २३१, २६।	वितल २२३, ४।
विकारिन् १७, ३।	विघटिका ११, ४८।	विजयादशमी २२, ४७।	वितस्ति ६५, ४। ६६, १६।
विकाल १२, ४४।	विघटी ११, ४८।	विजयाभिन्नन्दन १६, ३२।	वितान २०१, २६।
विकालक १२, ४४।	विघ्न १२३, ११।	७०, २।	वित १२१ ३८। ८, ५।
विकालिका ११३, २।	विघ्नायक २३२, १३।	‘विजयेत’ १६३, ३२।	२४६, २६।
विकिर २२२, २२।	विघ्नाशक २३२, १४।	विजयेते १६३, ३०।	‘वित्’ १८६, ३५। २५०,
विकुल ३८, ५४।	विघ्नाशन २३२, १४।	विजयेयाताम् १६३, ३२।	वित्तम् १८६, ३४।
विकृणिका २१३, ८।	विघ्नराज २३२, १४।	विजयकादशी २४, २५।	वित्तात् १८६, ३३।
विकृति १६, ६२।	विघ्नविनायक २३२, १४।	विजाता २४०, ३०।	वित्तात्यय ६३, २५।
७६, ३८।	विघ्नहारिन् २३२, १५।	विज्जाल २२०, ५६।	वित्तापगम ६३, २५।
विकृतिद्वय ८१, ५३।	विघ्नेश २३२, १५।	विज्ञ २५५, ३०।	वित्तापचय ६३, २६।
विकृतियुग ८१, ५४।	विघ्नेशन २३२, १५।	विज्ञात २५०, ३।	वित्ति २५०, २७। ६३,
विकृतियुज ८१, ५३।	विघ्नेश्वर २३२, १६।	विज्ञातव्य २५०, ७।	२२।
विकेश ५४, ४६।	विचक्षण २५५, ५३।	विज्ञान १३६, २६।	वित्तेश २४६, ६।
विक्रम १६, ३०।	विचरण ६६, १४।	विज्ञानिक २५, ३०।	‘वित्त्य’ १८६ २५।
१६, ५८। ३१, १।	‘विचरतः’ १८०, ५८।	विज्ञाय २५०, ११।	वित्त्यः १८६, २५।
७०, १।	विचरति १८०, ५८।	विज्ञेय २५०, ७।	वित्रिभ ११८, २५।
विक्रमादित्य=(साहसङ्कः शकादिर्वा),	विचरति १८०, ५८।	वित २०३, २१।	वित्रिभलग्न ११८, ३०।
विक्रमिन्=(पराक्रमवान्),	विचरन्ति १८०, ५८।	वितप २४६, ३६।	विथुर २४२, ३०।
विक्रम २४८, २।	विचरेत् १८१, १।	वितपिन् १३६, ६।	विद् २५५, ४४। ४२, २५।
विक्रम्यकर्तु २४८, ७।	विचरेताम् १८१, १।	वितपति १६७, ४८।	४७, ७।
विक्रयाण २४८, १२।	विचर्युः १८१, १।	विडाल १३५, ४२।	‘विद’ १८६, २५।
विक्रयाणक २४८, १२।	विचार २५०, २६।	विडालपदक ५६, २०।	विदध २५५, ३५।
विक्रयिक २४८, ७।	विचारण २५०, २६।	विडोज २२७, ७।	विदण्ड ११, ४८।
	विचारणीय २५०, २७।	विडोजस २००।	विदत=(पण्डितः),
		विष्णुप्रत्याग २१६, ६	‘विदतु’ १८६, २२।

विदन्ति १८६, २१ ।
 विदन्तु १८६, २६ ।
 विदयु १८६, २५ ।
 विदधति १७७, २४ ।
 विदधते १७८, ४ ।
 विदधाति १७७, २४ ।
 विदधातु १७७, ३४ ।
 विदधाते १७८, ४ ।
 विदधति १७८, ५ ।
 विदधीयाताम् १७८, ५ ।
 विदधीरन् १७८, ५ ।
 विदध्यात् १७७, २५ ।
 विदध्याताम् १७७, २५ ।
 'विदध्ययुः' १७७, २५ ।
 विदर=(निर्मयः)
 विदभंजा २२५, १० ।
 विदभंराजतनया २२५, १०
 विदशा १४४, ३६ ।
 विदा १२२, ४७ ।
 'विदति' १८६, ३५ ।
 विदाम १८६, ३४ ।
 विदारण २३३, ३० ।
 'विदाव' १८६, ३४ ।
 विदिकूलप्रभेद २३६, ११ ।
 विदित २५०, ३ ।
 विदिश २३३, ३८ ।
 विदु ५३, ४४ ।
 'विदुः' १८६, २२ ।
 विदुषी=(पण्डिता) ।
 विद्ध=(वेधितः)
 'विद्धि' १८६, ३३ ।
 विद्ध्वंस=(विनाशः)
 'विद्ध' १८६, २८ ।
 विष्ठा १८६, २८ ।
 विद्यते १७४, ४६ ।
 विद्यन्ते १७४, ४६ ।
 विद्यमान १४८, २८ ।
 विद्या ७८, ११ । १२२, २२ ।
 १३१, १ ।
 'विद्यात्' १८६, ३७ ।
 विद्याताम् १८६, ३७ ।
 विद्यादेवी २०८, ३४ ।

विद्याधर २०४, २८ । २६६,
 १७ ।
 विद्यायुग ८१, ६ ।
 विद्याव्रत २०, २६ ।
 'विद्युः' १८६, ३७ ।
 'विद्युत्' ३५, ५३ ।
 'विद्येत' १७४, ५२ ।
 विद्येते १७४, ४६ ।
 विद्येयाताम् १७४, ५२ ।
 विद्येरन् १७४, ५२ ।
 विद्रुम=(प्रवालम्),
 'विद्रु' १८६, २८ ।
 विद्रः १८६, २७ ।
 विद्रस् २५५, ४६ ।
 विद्रष २०१, १४ ।
 विद्रिष १२३, १६ । २०१,
 १४ ।
 विद्वेष २०१, २१ ।
 विद्वेषिन् २०१, १४ ।
 'विषत्तः' १७७, २४ ।
 विषत्तात् १७७, ३४ ।
 विषत्ताम् १७८, १ ।
 विषत्ते १७८, ४ ।
 विषवा=(रुष्वा),
 विषा १३३, २ ।
 विधातु २०७, ४४ । २१६,
 १० ।
 विधातृपत्नी ३६, २ ।
 विधातृषु १६६, ८ ।
 विधात्र्य ५, ५५ ।
 विधान १३३, ३१ ।
 विधाय=(कृत्वा), ६३ ।
 १३ ।
 विधायक १२७, ४२ ।
 'विधास्यतः' १७७, ३३ ।
 विधास्यति १७७, ३३ ।
 विधास्यन्ति १७७, ३३ ।
 विधि ५, ५५ । ७, ५६ । १३३,
 ३२ ।
 विधिज्ञ २५६, २ ।
 'विधीयते' १७८, ८ ।
 विधीयन्ते १७८, ८ ।
 विधीयेते १७८, ८ ।

विधु ३८, ३५ । ४६, २ ।
 विधुलयः ३, २ ।
 विधुग्रह ११५, ४१ ।
 विधुज ४५, ४७ ।
 विधुजनि ४६, १ ।
 विधुत ६२, १४ ।
 विधुतनय ४६, १४ ।
 विधुतनुभव ४६, ३५ ।
 विधुदारक ४६, १५ ।
 विधुदेहजात ४६, ३६ ।
 विधुनुद ५४, ७ ।
 विधुपिहित ११५, ४१ ।
 विधुवाषक ५४, १७ ।
 विधुभू २५, २५ । ४५, ४७ ।
 विधुमदिन् ५४, ७ ।
 विधुर २४२, ३० ।
 विधुवर्गविमोचन ५४, १ ।
 विधुवैरिन् ५४, ७ ।
 विधुशृङ्गोन्नति ११६, ८ ।
 विधुसुत ४६, १७ ।
 विधूत ६२, १७ ।
 विधूतवीर्य ३१, २० ।
 विधूत्य ५४, ४८ ।
 विनता ३७, १४ । २२२, ७ ।
 विनतातनय २२१, ५१ ।
 विनतासुत ३६, ५ ।
 'विनश्यतः' १६२, २ ।
 विनश्यति १६२, २ ।
 विनश्यति १६२, २ ।
 विनश्येताम् १६२, ४ ।
 विनश्येयुः १६२, ४ ।
 विनष्ट ४३, ११ ।
 विना १४८, १० ।
 विनाडिका ११, ४६ ।
 विनाडी, ११, ४६ ।
 विनायक २३२, १६ ।
 विनाश १२४, १० ।
 विनिष्ठा ३५ ।
 विनिष्ठा ६०, ३० ।
 विनिमय २४८, २७ ।
 विनिमिष ११, २६ ।
 विनिमेष ११, १४ । ११, २६ ।

विनिदिष्ट २४६, २५ ।
 विनिदेश्य २४६, ३६ ।
 विनिर्मल ३०, १६ ।
 विनिश्चय ११५, २२ ।
 विनिश्चल ११५, २२ ।
 विनिहृत ६०, ३५ ।
 विनिहृत्य ६३, ६ ।
 विनेय ५१, ३७ ।
 विन्द=(विजयाख्यमुहूर्तः),
 'विन्दतः' १८२, ३० ।
 विन्दति १८२, ३० ।
 विन्दते १८२, २६ ।
 विन्दन्ति १८२, ३० ।
 विन्दन्ते १८२, २६ ।
 विन्देत् १८२, ३१ ।
 विन्देते १८२, २८ ।
 विन्देताम् १८२, २८ ।
 विन्देते १८२, २६ ।
 विन्देयाताम् १८२, २८ ।
 विन्देयुः १८२, ३२ ।
 विन्देरन् १८२, २८ ।
 विन्ध्य २०४, २० ।
 विन्ध्यकूटक २००, ४ ।
 विन्ध्यनिलया २२५, ४३ ।
 विन्ध्यवासिनी २२५, ४३ ।
 विन्ध्यवासिनीमातृ २२६,
 ७ ।
 विन्ध्याचलनिवासिनी २२५,
 ४३ ।
 विन्ध्यावतीपौत्री २२६,
 २३ ।
 विन् २५०, ३० । ६२, ३७ ।
 विन्यस्त=(क्रमेण स्था-
 पितः),
 विन्यास=(विगज्य स्था-
 पनम्)
 विपक्ष १२३, १६ । २०१,
 १५ ।
 विपञ्चका २०८, ५० ।
 विपञ्ची २५, ४७ । २०८,
 ५१ ।
 विपण २४८, २ ।
 विपणि २४७, ३१ ।

विपरी २४७, ३१।	विबुधमात्य ४८, ३।	विभावरीभर्तृ ४१, ३१।	'वियुक्त' १७०, ३८।
विपद ६, ३६। ६, ३६।	विबुधारातीज्य ५०, ५४।	विभावरीविभु ४१, ३२।	वियुज् ६०, २१।
'विपद्यते' १६२, ७।	विबुधारिपूज्य ५०, ५५।	विभारीविलासवन्त पत्र	'वियुज्जते' १७०, ३८।
विपद्यते १६२, ७।	विबुधारिविन्ध्य ५०, ५५।	४१, ५७।	वियुज्जति १७०, ४१।
विपद्यते १६२, ८।	विबुधैर्दम्भित् ४८, २८।	विभावरी ४०, ५५।	वियुज्जते १७०, ३८।
विपद्यते १६२, ७।	विभक्त ६०, ४५।	विभावसु ३३, २८।	वियुज्जोत १७०, ३६।
विपद्योताताम् १६२, ६।	विभजति १७३, ३३।	३६, ४५। २३६, २८।	वियुज्जोताताम् १७०, ४६।
विपद्येरन् १६२, ६।	विभजतः १७३, ३३।	विभावसुसुत ५३, १३।	वियुज्जोरन् १७०, ३६।
विपद १३५, ६।	विभजन्ति १७३, ३२।	विभावित=(परिभावितः)	वियुज्जयात् १७०, ४२।
८६, १५।	विभजेत् १७३, ३३।	विभावितव्य २५०, ३५।	वियुज्जयाताम् १७०, ४२।
विपर्यय २५२, ३२।	विभजेताम् १७३, ३४	विभाव्य २५०, ३५।	वियुज्ज्युः १७०, ४२।
विपर्याय २५२, ३२।	विभजेयुः १७३, ३४।	विभाव्यमान २५०, ३८।	विद्युत ६०, २१।
विपर्यास २५२, ३२।	विभजन=(परिहरणम्)	विभाषा २०, १६।	१४८, १४।
विपल ११, ४३।	विभजनीय ६२, १०।	विभीषण २१७, ७।	वियुति १२०, १४।
विपश्चित् २५५, ५०।	विभजित=(परिहृतम्)	विभु ३५, १७।	'वियुनक्ति' १७०, ४१।
विपाक १४४, ४३।	विभजितव्य ६२, १०।	२१७, ७।	वियोग १२०, १४।
विपाट २२१, १।	विभज्य ६२, १०।	विभूति २३०, २५।	वियोगफल ६०, २५।
विपात ११५, १६।	विभव १६, ५४।	विमण्डल १११, १६।	वियोजक ६१, ३१।
विपातार्क ११५, १६।	१२१, ४२। २४६, २६।	विमय २४८, २७।	वियोजन ६०, ७।
विपाद ८६, १५।	विभा ३६, २५। ४२, ५६।	विमर्द ११६, २७।	वियोजनीय ६१, ४०।
विपिन ३७, ४१।	५३, ३३।	विमर्दादि ११६, २६।	'वियोजयतः' १७०, ४५।
विपुल २५३, ३१।	विभाकर ३३, २७।	विमर्शन २५१, ५।	वियोजयति १७०, ४५।
विपुलरश्मिशिलाकलाप	विभाग ६०, ४२।	विमल ३०, १५।	वियोजयते १७०, ४८।
४३, २२।	विभाजक ६४, १७।	विमान १३८, १२।	वियोजयन्ति १७०, ४५।
विपुलस्कन्ध ३६, ५।	विभाजन ६०, ४३।	१६८, १८।	वियोजयन्ते १७०, ४८।
विपुला ४५, २०।	विभाजनीय ६२, १०।	विमानक ३८, २२।	वियोजयेत् १७०, ४६।
विपुलातनुजात ४४, ३६।	'विभाजयतः' १७३, ४७।	विमानयान १६७, ४६।	'वियोजयेत' १७०, ४६।
विपुलात्मज ४४, २२।	विभाजयति १७३, ४७।	विमानिक १६७, ४६।	वियोजयेताम् १७०, ४६।
विपुलायुष् १४१, २५।	विभाजयेत् १७३, ४८।	विमुक्त १४८, १४।	वियोजयेते १७०, ४८।
विप्र ५६, ६।	विभाजयेताम् १७३, ४८।	विमय २४८, २७।	वियोजयेयुः १७०, ४६।
विप्रश्नक २५६, २१।	विभाजयेयुः १७३, ४६।	विमोक्ष ११७, ६।	वियोजयेत् १७०, ४६।
विप्राण ३१, १५।	विभाजित ६०, ४५।	विमोचन ११७, ६।	वियोजित ६०, १७।
विप्रुष २२२, २२।	विभाजितव्य ६२, ११।	विमोरिकगण ६७, २८।	वियोजितव्य ६१, ४०।
विप्लव २५७, ५८।	विभाज्य ६०, ४५।	वियच्चर २६, ३२।	वियोज्य ६०, २२। ६१,
विबल ३१, १५।	६२, ११।	वियत् ३०, ८। १२४, ५७।	४०।
विबुध २६, २८।	विभात १२, ३१।	वियद्ग २६, २६।	'विरचन' = (करवाम्),
२५५, ५०। ४५, ४८।	विभावन=(परिभावनम्)	वियद्गङ्गा १५८, २५।	'विरचनीय'=(विरचितव्यः)
विबुधपतिगुरु ४८, ४८।	विभावनीय २५०, ३४।	वियद्गुति ५४, ४३।	'विरचयतः' १७६, १३।
विबुधपूज्य ४८, ३।	विभावरी १३, १०।	वियन्मणि ३३, २८।	विरचयति १७६, १३।
विबुधमार्गचर २६, ४८।	४२, ५।	वियुक्त ६०, २१।	विरचयन्ति १७६, १३।
विबुधवन्दित ४८, २७।	विभावरीनाथमरीचिहर्तृ	१४८, १४।	विरचयथ १७६, १४।
विबुधसचिव ४८, २८।	५४, ३३।	'वियुक्तः' १७०, ४१।	
विबुधाचार्य ४८, ३।			

विरचयसि १७६, १४।
 विरचयामः १७६, १५।
 विरचयामि १७६, १५।
 विरचयावः १७६, १५।
 विरचयेत् १७६, १७।
 विरचयेताम् १७६, १७।
 विरचित = (कृतः),
 विरचितबल ३०, ५१।
 विरचितव्य = (विरचनीयः)
 विरच्य = विरचितव्यः)
 विरजास् २३१, २६।
 विरञ्च ५, ५५। २०७, ५।
 विरञ्चन २०७, ५५।
 २१५, ३४।
 विरञ्चि २०७, ५५।
 २१५, ३४।
 विरति २४६, १२। १२४,
 १०।
 विरद ८, ४४।
 विरल २५३, २२।
 विरहित ६०, २२। १४८,
 १४।
 विराजमान १४६, ४६।
 २४७, २६।
 विराधनम् ३१, ४६।
 विराम १२४, ११।
 विराव २५६, १५।
 विराहचन्द्र ११५, १८।
 विराहूर्क ११५, १६।
 विरिञ्च ५, ५५।
 विरिञ्च्य ५, ४६।
 विरूपाक्ष २२६, १२।
 विरोक ३६, २१।
 विरोचन ३३, २८। ३६,
 ४६।
 विरोध २०१, २१।
 विरोधकृत् १७, ८।
 विरोधिन् १६, ६१।
 विल ६१, ३७। १२३, २।
 विलक्षण = (भद्भुत-
 लक्षणम्),
 विलग्न १०६, ५। १२१,
 २४।

विलङ्का २३१, २६।
 विलम्ब १७, ३।
 विलम्बन ११०, ३२।
 विलम्बित १७, ३।
 विलय १२४, ११।
 'विलसतः' १६३, ४०।
 विलसतात् १६३, ४१।
 विलसताम् १६३, ४१।
 विलसति १६३, ४०।
 विलसतु १६३, ४०।
 विलसन्ति १६३, ४०।
 विलसन्तु १६३, ४१।
 विलसेत् १६३, ४३।
 विलसेताम् १६३, ४३।
 विलसेयुः १६३, ४४।
 विलासिनी २०५, १४।
 विलिप्ता ६७, ५।
 विलिप्तागण ६७, २७।
 विलिप्तिका ६७, ६।
 विलेशय ५४, ८।
 विलोक १४५, ८।
 विलोकन १४५, ६।
 विलोकनीय = (विलोकि-
 त्वयः)
 विलोकयत् १४७, ४३।
 'विलोकयतः' १८८, ३८।
 विलोकयति १८८, ३८।
 विलोकयन्ति १८८, ३८।
 विलोकयेत् १८८, ४३।
 विलोकयेताम् १८८, ४३।
 विलोकयेयुः १८८, ४३।
 विलोकिता १४५, २०।
 १४७, ४६।
 विलोकिताव्य = (विलोकनीयः)
 विलोक्षय १४७, ३६। १४८,
 १।
 विलोक्ष्यमान १४८, २८।
 विलोचन १२१, ४८।
 १४२, ६।
 विलोमजिह्व २३२, ३४।
 विलोम २५२, ३८।
 विलोमन् २४३, २४।
 विलोमरसन २३२, ३४।

वित्वद्रुमगृहा २१७, १६।
 वित्वशाखापूजन २२, ४२।
 विवर ६१, ३७। १२३,
 ११।
 विवर्जन ६०, १७।
 विवर्जनीय २५४, २१।
 ६२, २६।
 'विवर्जयतः' १७२, २३।
 विवर्जयति १७२, २३।
 विवर्जयेत् १७२, २४।
 विवर्जयेताम् १७२, २४।
 विवर्जयेयुः १७२, २४।
 विवर्जित २५४, २६। ६०,
 १८।
 विवर्जितव्य २५४, २१।
 ६२, २६।
 विवर्ज्य २५४, २१। ६०,
 २२।
 विवर्द्धन ६०, ३१।
 विवर्द्धमान ४३, २३।
 विवर्द्धित = (परिवर्द्धितः)
 विवर्द्धितव्य = (विवर्द्धनीयः)
 विवर्द्ध्य = (परिवर्द्ध्यः)
 विवस्वत् ३२, ३२। ३७,
 १७।
 विवत्तनूज ५३, १३।
 विवह २४५, ८।
 विवाह १३३, ४२। १३६,
 २०।
 विवाहकार्य १३६, २०।
 विवाहयोग १०६, ४६।
 विवाहाग्नपरिग्रह १३६,
 ४३।
 विवाहोत्सव १३६, २१।
 विविध २५३, ५०।
 विविष्कर २२२, २२।
 विवीर्य ३१, १५।
 विवेक १२२, ५५।
 विवोद ३५, ८। १३४,
 ४०।
 विश २४७, ३६। २००, ३६।
 विशा ७, ४६। १२२, २२।

विशङ्कट २५३, ३१।
 'विशतः' १७६, ६।
 विशति १७६, ६।
 विशन्ति १७६, ६।
 विशद १४, १। ४२, ३०।
 विशय २०३, २१।
 विशाल ७, १७। २३३, ११।
 विशाला ४, २। ४, २४, ७,
 १७। ६, १५।
 विशारद २५५, ५३।
 विशाल २५३, ३१।
 विशालक २२१, ५२।
 विशाला ६०, १२।
 विशालाक्ष २२८, १२।
 विशालाक्षी २३१, २६।
 विशिख २२१, ११।
 विशिखान्न = (बाणसनम्),
 विशीर्णपाद २४१, ४०।
 विशुद्धता १३१, ३७।
 विशुद्धि १३१, ३७।
 विशेत् १७६, १०।
 विशेताम् १७६, १०।
 विशेयुः १७६, १०।
 विशेष = (विशोध्यः)
 विशेषित = (शोधितः)
 विशेष्य १४८, १५।
 विशेषन = (परिशोधनम्)
 विशेषनीय ६१, ४१।
 विशेषित ६०, २२।
 विशेषितव्य ६१, ४१।
 विशेष्य ३१, १५।
 'विश्रयते'
 विश्रवस् २४६, ४५।
 विश्रागण २५१, २६।
 विश्राम २०३, २१।
 विश्लेष ६०, १८।
 विश्लेषित ६०, १८।
 विश्लेष्य ६०, १८। १४८,
 १५।
 विश्व ७, ५१। २४, ३३। ८६,
 २१।
 विश्वकर २६६, ४५।
 विश्वकृत् २६६, ४५।

विश्वकर्मजा=(विश्वकर्म-
पुत्री),
विश्वकर्मन् ७, १३३, २८।
२६६, १८।
विश्वकर्मभ ७, २।
विश्वकर्मसुता=(विश्व-
कर्मपुत्री),
विश्वकारक=(विश्वकर्मा),
विश्वकृत् ७, २। २६६, ४४।
१६८, ४३।
विश्वकैतु २२६, २१।
विश्वघलपक्ष १३७, २६।
विश्वजनक=(बह्मा),
विश्वजित् २०६, ४८।
विश्वजित् यज्ञ २०१, ३६।
विश्वदेव ३, ६। ४, ४१।
विश्वदेवा ३, ३६। ४, ४१।
विश्वद्वय ८०, १६।
विश्वप्सा ३२, ३३। ३८, ४४।
२३६, २८।
विश्वभुज् २१६, १०।
विश्वम्भर २१५, ३५।
२१७, ७।
विश्वम्भरा ४५, २०।
विश्वम्भराज ४४, २३।
विश्वम्भराजनि ४४, ३५।
विश्वम्भरानन्दन ४४, ३६।
विश्वम्भराविग्रहसम्भव ४४,
४३।
विश्वयुग ८०, १७।
विश्वयुज् ८०, १७।
विश्ववर्षि २४६, ५८।
विश्वरूप २१५, ३५।
विश्वरेतस् २०७, ४६।
विश्वविधात् २६६, ४४।
विश्वविस्ता २१, ११।
विश्वसू २६६, ४५।
विश्वसूज् २६६, ४६।
विश्वसृष्ट् २६६, ४५।
विश्वहृथ्यत् २०१, २६।
विश्वा ४३, १। ४५, २०।
विश्वा २०४, ५०।
विश्वात्मन् २०७, ४७।

विश्वामित्र=(महर्षिविशेषः)
विश्वामित्रमित्र २३२, ११।
विश्वास्वसु १७, ६। २४७, ६।
विश्वास=(विश्वसनम्),
विश्वदेव ३, ६। ४, ४१। १२,
५७। १७, २४।
विश्वदेवतियि २, ४२।
विश्वदेवा ७, ५। २। ७७, १०।
विश्वेश्वर ७, ५२। २०७,
४७।
विश्वौकसार २४६, १४।
विष् १०, ५६।
विष ७, ४६। २१७, ४६।
विषकन्यायोग १२६, ४७।
विषगर्भ ५४, ५४।
विषदर्शनमृत्यु ४२, ४५।
विषदर्शनमृत्यु ४२, ४५।
विषधर ५४ ८। २२३, ५२।
विषघ्न २२३, ५२।
विषम १०२, ८।
विषमग्रह ५६, १२।
विषमपद १०२, ५।
विषमपर्या २७०, ३२।
विषमलोचन २७०, ३०।
विषमशक्ति २७०, ३४।
विषमसार २२०, २७।
विषमसख्या १०२, ६।
विषमसायक २७०, ३१।
विषमयुध २२०, २२।
विषमृत्यु ४२, ४६।
विषमृत्युसूचक ४२, ४६।
विषमेयु २२०, २७।
विषय ७५, २१।
विषयस्रोतस् २१८, ४८।
विषयारव्या ७५, २१।
विषययिन् २१८, ४८।
विषयिन् २१५, ३६।
विषाण ११६, ६।
विषाणदन्त २३२, १६।
विषान्नक २६६, ५। २२८,
१२।

विषाणह २२०, ५२।
विषायुध २२३, ५२।
विषास्य २२३, ५३।
विषु १५, १८।
विषुण १५, १८।
विषुव १५, १८। १११, ४।
विषुवकाल १०६, ५५।
विषुवच्छाया १०५, १३।
विषुवत् १५, १६। १११, ४।
विषुवत्कर्ण १०३, १६।
विषुवत्प्रभा १०५, १३।
विषुवती १५, १६। १०५,
१४।
विषुवतीच्छाया १०५, १४।
विषुवतीसंक्रान्ति १५, १०।
विषुवद्व्या १०५, १३।
विषुवद्व्या १११, १२।
विषुवद्वत् १११, १२।
विषुवन्मण्डल १११, १२।
विष्कम्भ ६६२। १०६।
विष्कर (प्रविष्टः),
विष्ट=(प्रविष्टः),
विष्टप २२३, १०।
विष्टर १३६६। २१४, ३२।
विष्टश्रवस् २१५, ३६।
विष्टि १०, ५०। १०, ५६।
३७, ३१।
विष्टिकर्ण १३७, ३१।
विष्टिप्रम् ३५, ३४।
विष्णु ३, १०। ७, ६२। १३,
२१। १७। २१, ३२। १०,
३७। १६, ५६। ४५।
विष्णुश्रुक्ष=(श्रवणश्र-
क्षम्),
विष्णुकुन्त २२१, ५२।
विष्णुकर्म ७४, ३६।
विष्णुक्रांत=(स्थानविशेषः)
विष्णुजनि २२०, २८।
विष्णुतिथि २, ४३।
विष्णुदेवत ७, ६२।
विष्णुदेवत्य ७, ६२।
विष्णुदेवत्या=(श्रवणश्र-
क्षम्),

विष्णुपत्नी २१७, १७।
विष्णुपद ३०, ८। १२४,
५६।
विष्णुपदायन २६, ४६।
विष्णुपदाह्वयसंक्रान्ति १५,
१३।
विष्णुपदी २२६, २३।
विष्णुपूजन १३३, ५४।
विष्णुपूजा १३३, ५४।
विष्णुयाग २०१, ३६।
विष्णुरथ २२१, ५२।
विष्णुवाहन २२१, ५३।
विष्णुविमान २२१, ५३।
विष्णुशक्ति २१७, १७।
विष्णुशय्या २१७, ४।
विष्णुशूल २२, २१।
विष्णुचर्च १३३, ५४।
विष्णुचर्चा १३३, ५५।
विष्णुक्तेन २१५, ३५।
विष्णवार २००, ५६।
विशंवाद (संवादरहितः)
विस (कमलम्)
विसकुसुम ३६, ४२।
विसनाभिज ३६, ४३।
विसप्रसून ३६, ४३।
विसर ६७, ३५।
विसर्ग १६, १४।
विसर्जन २५१, २६।
विसर्जिका १७, ४१।
विसार २७, १२। ३१, १६।
२४४, ११।
विसिनी ३६, ५०।
'विसृजतः' १७२, ५।
विसृजित १७२, ५।
विसृजन्ति १७२, ५।
विसृजेत् १७२, ६।
विसृजेताम् १७२, ६।
विसृजेयुः १७२, ६।
विस्त ६०, ३।
विस्तरण १३७, ५६।
विस्ताकर १३७, ५६।
'विस्तृणते' १६५, १०।
विस्तृणन्ति १६५, ५।

विस्तृणाति १६५, ५ ।
 विस्तृणानि १६५, १० ।
 विस्तृणीत १६५, ११ ।
 विस्तृणीतः १६५, ५ ।
 विस्तृणीतः १६५, १० ।
 विस्तृणीयात् १६५, ८ ।
 विस्तृणीयाताम् १६५, ११ ।
 विस्तृणीयाताम् १६५, ८ ।
 विस्तृणीयुः १६५, ८ ।
 विस्तृणीरन् १६५, ११ ।
 विस्तृति १३७, ५६ ।
 विस्तृतिर्नैर्ध्याहति १३८, ३ ।
 विस्तृतिङ्गिनी २३६, ४६ ।
 विस्त्र ४४४८१२४२, ५३ ।
 विहग २६, २६।२२२, २२।
 २४६, ४७ ।
 विहगाधिप २२१, ५३ ।
 विहङ्ग २६, २६।२२२, २३ ।
 विहङ्गकल्लोक ५४, २३ ।
 विहङ्गम् २६, ३२ ।
 विहङ्गराज २२१, ५३ ।
 विहान १२, ३१ ।
 विहाय ६३ १४।१४८, २३ ।
 विहायः शिरोरह २२८, १३ ।
 विहायस् ३०, ६।१२४।५६ ।
 विहायस ३०, ६ ।
 विहायसा ३०, ६ ।
 विहायित २५१, २७ ।
 विहार १३८, ३२ ।
 विहारस्थान ५७, ५० ।
 विहारिन् १४७, ३३ ।
 विहित २४६, २५ ।
 विहीन ६०, २३।१४८, १५ ।
 विहृत ६०, ४६ ।
 विहृत ६०, ४६ ।
 विहृत्य=(परिहृत्य),
 'वि' ५, २ ।
 वीक्षण २१३, ५७।१४५, ६ ।
 वीक्षणसमागम १४७, ५५ ।
 वीक्षणीय १४५, २७ ।
 'वीक्षते' १८८, २० ।
 वीक्षन्ते १८८, २० ।

वीक्षा १४५, ६ ।
 वीक्षित १४५, १४।२० ।
 वीक्षितव्य १४५, २७ ।
 'वीक्षेन' १८८, २२ ।
 वीक्षेते १८८, २० ।
 वीक्षेयानाम् १८८, २२ ।
 वीक्षेरन् १८८, २३ ।
 वीक्ष्य १४५, २७।३३, ३६ ।
 ३६ ।
 वीक्ष्यमाण १४५, ४८।१४८, २६ ।
 वीक्ष्यामिन् २१८, ३१ ।
 वीजवर २०२, २४ ।
 वीजसमुद्भूत १४०, २ ।
 बीणा २५, ४५। २५, ४६ ।
 बीणाधर २५, ४८ ।
 बीणावाद २५, ४८ ।
 बीणावर्णिक २५, ४८ ।
 बीत २५१, १५।१४८, १५ ।
 बीतबल ३१, १८ ।
 बीतमल ३०, १६ ।
 बीतराज ३०६, १० ।
 बीति ३०, २२ ।
 बीतिन् ३०, २२ ।
 बीतिहोत्र ३३, २६। २३६, २६ ।
 बीधि २५३, ८ ।
 बीधी २५३, ८ ।
 बीया २३८, ४६ ।
 बीर २३०, ४५ ।
 बीरतर २२१, १ ।
 बीरभद्र २३०, ४५ ।
 बीरशङ्ख २२१, १ ।
 बीरासन २१४, ३५ ।
 बीरुम्=(वृक्षाङ्गविशेषः)
 बीर्य ३०, ४०।१४०, ३ ।
 १४२, २६। ५६ ५५ ।
 बीर्यप्रधान ३१, ८ ।
 बीर्यभाज ३०, ४७ ।
 बीर्यवत् ३०, ४८ ।
 बीर्यवता ३१, ४ ।
 बीर्यवन्मुखिन् ३०, ५६ ।
 बीर्यवाहिन् ३०, ५३ ।

बीर्योष्जित ३१, १८ ।
 बीर्योपन्न ३०, ५६ ।
 'वृ' ५, २ ।
 वृकोदर २१६, १० ।
 वृक्ष १३६, ६ ।
 वृक्षवत् २०४, ३ ।
 वृक्षवाटिका १६६, ४६ ।
 वृक्षवाटी १६६, ४६ ।
 वृक्षसमम् २२२, २३ ।
 वृजिन ३०, ३३ ।
 ४३, ४४ ।
 'वृणते' १६१, ३७ ।
 वृणाते' १६१, ३७ ।
 वृणीत १६१, ३७ ।
 वृणीते' १६१, ३७ ।
 वृणीयाताम् १६१, ३८ ।
 वृणीरन् १६१, ३८ ।
 'वृणुत' १६१, ४१ ।
 वृणुयात् १६१, ४१ ।
 वृणुयाताम् १६१, ४२ ।
 वृणुयुः १६१, ४२ ।
 वृणीति १६१, ४१ ।
 वृण्वन्ति १६१, ४१ ।
 वृत्त ६७, ३३।२११, २३ ।
 वृत्तकाल १८, १६ ।
 वृत्तमध्य १०१, १३ ।
 वृत्ताकारपथ ६७, ३३ ।
 वृत्ति २४७, ४० ।
 वृत्र=(असुरविशेषः)
 ५४, ४३। २१७, ८ ।
 वृत्रनिषृण्व २१७, ८ ।
 वृत्रहन् २१७, ८ ।
 वृत्रारि २१७, ८ ।
 वृत्रारिपूज्य ४८, ४ ।
 वृत्रारिवन्ध ४८, ४ ।
 वृथा=(मुष्ठा)
 वृद्ध ५६, १६। १२६, २८ ।
 वृद्धत्व=(वृद्धता),
 वृद्धत्ववत् २१७, ८ ।
 वृद्धा=(स्थविरा),
 वृद्धाङ्गुलि २१०, १४ ।
 वृद्धि १०, १। २४६, ७ ।
 ४३, ११ ।

वृद्धिकलाविहीन=(क्षीण-
 चन्द्रः)
 वृद्धिजीवन २४६, ५ ।
 वृद्धिजीविका २४६, ५ ।
 वृद्धस्थान १२२, ४१ ।
 वृन्द ६५, १३। ६७, ३५ ।
 वृन्दाङ्क २१५, ३७ ।
 वृन्दारक १६७, ५० ।
 वृन्दारकराज २७१, ७ ।
 वृन्दारकवैरिवृन्दवन्दितपद
 ५१, २७ ।
 वृन्दारकवैरिवृन्दितपाद
 ५१, २६ ।
 वृन्दारकाक्षितपद ४६, १ ।
 वृन्दावन २२६, १५ ।
 वृन्दावनेश्वरक २२४, ४० ।
 वृन्दावनेश्वरी २२५, ६ ।
 वृश्चिक २५, २८ ।
 २६, ३८ । २८, ८ ।
 २८, २६ । २८, ४० ।
 २८, ४५ । २८, ५२ ।
 ५६, ३१ ।
 वृश्चिकनाथ ४४, २३ ।
 वृश्चिकराशि २७, ४८ ।
 वृश्चिकिक २६, ३६ ।
 वृष १६ ५८ । २५, २५ ।
 २५, ३८ । २८, ८ ।
 २८, २४ । २८, ४२ ।
 २८, ४६ । २८, ५० ।
 ५६, २० । ५६, ४१ ।
 वृषकेतन २२८, १३ ।
 वृषकेतु २२८, १३ ।
 वृषगणेश्व २३७, ३६ ।
 २४७, ६ ।
 वृषण्वसु २३७, ५७ ।
 वृषध्वज २६७, १५ ।
 २२८, १३ ।
 वृषन् २५, ३८ ।
 २१७, ६ ।
 वृषपति २६६, ५१ ।
 वृषपर्वन् २२८, १३ ।
 वृषभ २५, ४१। १३७, ५१ ।
 वृषभगामिन् २६८, १५ ।

बृषभयान २६८, १५ ।
 बृषभवाहन २६८, १५ ।
 बृषभानुनन्दिनी २२५, ६ ।
 बृषभासन २६८, १५ ।
 बृषभासा २३७, ३२ ।
 बृषराशि २७, ३६ ।
 बृषलक्ष्मन् २६७, १६ ।
 बृषलाञ्छन २६६, ५३ ।
 बृषलोचन= (शिवः) २२२, ७ ।
 बृषवाहन २२८, १४ ।
 बृषशत्रु २६६, २३ ।
 २१५, ३७ ।
 बृषाकपायी २१७, १७ ।
 बृषाकपि २१५, ३७ ।
 २२८, १४ ।
 बृषाङ्क २६७, १४ ।
 बृषोत्साह २१६, १० ।
 बृष्टि= (वर्षा), २३८, ५२ ।
 बृष्टि २५, ३५। ३६, २१ ।
 बृष्य २०२, २४ ।
 'बृ' ५, ३ ।
 वेग= (रयः) २४४, ४७ ।
 वेणी= (स्त्रीमूढा) २४४, ४७ ।
 वेणु= (नदीविशेषः) २०३, ४४ ।
 वेणुतटजकान्न २०३, ४४ ।
 वेणुतटीभव २०३, ४४ ।
 वेतण्ड २३२, ३४ ।
 वेतन २४७, ४१ ।
 'वेतः' १८६, २१ ।
 वेत्तान् १८६, २६ ।
 वेत्ताम् १८६, २६ ।
 वेत्ति १८६, २१ ।
 वेत्तु १८६, २६ ।
 वेत्तु= (पण्डितः) १८६, २५ ।
 'वेत्ति' १८६, २४ ।
 'वेद'= (ऋगादिचत्वारः) १८६, २२ ।
 'वेद' १८६, २२ ।
 वेद १८६, २८ ।
 वेदगर्भ २०७, ४८ ।
 वेदचक्र २११, ४७ ।

वेदना ३१, ४७ ।
 वेदनीय २५०, ८ ।
 वेदमातृ २०८, ६ ।
 वेदवदन २१२, ४ ।
 वेदविचारणा २१२, २५ ।
 वेदविद्विष ५१, ४३ ।
 वेदव्रत १३३, ४१, ४८ ।
 वेदशाखा ८४, ४० ।
 वेदशिक्षणप्रकारवत् २१२, ७ ।
 वेदाख्या ७५, ६ ।
 वेदाग्रजा २०८, ३५ ।
 वेदाग्रणी २०८, ३५ ।
 वेदान्त २१२, २३ ।
 वेदारम्भ १३३, ४०। १३६, ४६ ।
 वेदि= (पण्डितः) २५०, १३ ।
 वेदित २५०, १३ ।
 वेदितव्य २५०, ८ ।
 वेदितुं योग्य २५०, ८ ।
 वेदिन् २०७, ४८ ।
 वेदीश २०७, ४८ ।
 वेदोदय ३३, २६ ।
 'वेदि' १८६, २७ ।
 वेद्य २५०, ८ ।
 वेध १३७, १३ ।
 वेधकः= (वेधकर्ता) २५०, ८ ।
 वेधन= (वेधः) ५, ५६। २०७, ४८ ।
 वेल १६६, ३६ ।
 वेला ३, ३६। ११, ५। १२, ३। ४७, ४ ।
 वेलावली २१०, ४३ ।
 वेलायासी २१०, ४६ ।
 वल्लित ४३, ४४। १०७, ११ ।
 वेश २०३, २१ ।
 वेशत १६६, ५२ ।
 'वेशयति' १७६, १२ ।
 वेशयते १७६, १२ ।
 'वेशि' १२६, ५२ ।
 वेश्मन् १३७, ४४। १२२, २२ ।
 वेश्मभू १३७, ४७ ।

वेदमसूत्र १३७, ४७ ।
 वेद्या २०५, ३६ ।
 वेसाति= (विशत्याक्रीतः) ५२, ४० ।
 वेकल्लि= (विकल्पभावः) ५२, ४० ।
 वेकल्य= (विकल्पभावः) ५२, ४० ।
 वेकुण्ठ ७, ६३ । ७६, ११ । २१७, ६ ।
 वेकुण्ठबनुदंशी २३, २६ ।
 वेजनन १४०, २४ ।
 वेजयन्त ५४, ५४। २३७, ३४ । ३५ ।
 वेजयन्तक ५४, ५५ ।
 वेजयन्ती ४३, २०। २१७, १ ।
 वेजयन्तीधर २१५, ३८ ।
 वेजानिक २५५, ३० ।
 वेणव १२, ५१ ।
 वेणिक २५, ४६। २५, ४७ ।
 वेतरणीव्रत २३, ३४ ।
 वेदभी २००, ६ ।
 वेदेशिक २४७, ४६ ।
 वेदेह २४७, ४७ ।
 वेदेहक २६, ३३। २४७, ४७ ।
 वेद्य = (चिकित्सकः) ४२, ५४। ४५, ४८ ।
 वेधवर्ष १६, ४६ ।
 वेधव्ययोग १२६ ।
 वेधस ५, ५६ ४७ ।
 वेधात्र २०६, १ ।
 वेधुत २१७, १६ ।
 वेधुतपात १२०, १६ ।
 वेधुति १०, ७। १० १२ ।
 वेध्यत २४१, ४७ ।
 वेन्तेय ३६, ५ २२१ ५४ ।
 वेन्तेयवाहन २१६, ११ ।
 वेनागिक= नाग विशेषः) २१६, ११ ।
 वेगीत्य= (विपरीतभावः) २१६, ११ ।
 वेप्लव= (विप्लवभावः) २१६, ११ ।
 वेपुष ५४, ४८ ।
 वेभावस ५२, ५७ ।
 वेभ्राज १६८, ३० ।
 वेमानिक १६७, ४० ।
 वेमेय २५८, २८ ।

वेर २०१, २१ ।
 वेरञ्च ५, ५६ ।
 वेरागिन् २१०, ४७ ।
 वेराग्य २२६, ३६ ।
 वेरिन् १२३, ११ ।
 वेरिस्थान १२३, २१ ।
 वेरोचनि ५२, ४० ।
 वेवस्वत १८, १। ३५, ४३। ५२, ४० । २४१, ४१ ।
 वेवस्वतजननी ३५, ३० ।
 वेवस्वती २३३, ५३, ४८ ।
 वेशाख १४, १४। १४, २३।
 वेशाखान्तरम्भ २०, ४७ ।
 वेशाखानुज १४, २५ ।
 वेशाखावरज १४, २५ ।
 वेशाखी २१, ११ ।
 वेशेषिक २१२, २६ ।
 वेशेषिकांश १२८, ५२ ।
 वेश्य १३४, ५५। २४७, ३६। ५१, ५८ ।
 वेश्वर २४६, ६ ।
 वेश्व ७, ५२ ।
 वेश्वदेव ७, ५२ ।
 वेश्वदेवत ७, ५३ ।
 वेश्वदेवत्य ७, ५३ ।
 वेश्वानर २४६, २६ ।
 वेश्वामित्रो २०८, ७ ।
 वेश्वी ७, ५३ ।
 वेव ७, ४६ ।
 वेपुवत १०५, १४ ।
 वेप्याव ७, ६३ २१३, २ ।
 वेप्यावी २०६ ३५। २२४, १६ ।
 वेगाग्रा ७७, १७। २४४, ११ ।
 वो ५, ३ ।
 वोढ ३५, ६ ।
 वोश १२६, ५३ ।
 व्यश २०४, ३ ।
 व्यक्न २५४, ४७ ।
 व्यक्तगणित ७२, ३ ।
 व्यक्षदेश १०८, ३। २४२, ३४ ।

व्यक्षोदय १०८, १७ ।
 व्यगुच्छन्द ११५, १८ ।
 व्यगुरवि ११५, १७ ।
 व्यगुर्विधु ११५, १८ ।
 व्यग्वर्क ११५, १७ ।
 'व्यङ्कतः' ११५, ११ ।
 व्यङ्गि ८६, १५ ।
 'व्यञ्जन्ति' ११५, ११ ।
 व्यञ्ज्यात् ११५, १५ ।
 व्यञ्ज्याताम् ११५, १५ ।
 व्यञ्ज्युः ११५, १५ ।
 व्यतिक्रम २५२, २६ । ३३ ।
 व्यतिपात १०, ३। १०, ११ ।
 व्यतिपातक ५५, ३४ ।
 व्यतिहार २४८, २८ ।
 व्यतीत २५१, १५। ११५, २ ।
 व्यतीतकाल १८, १६ ।
 व्यतीतात १०, ३। १०, ११ ।
 व्यत्यय २५२, ३४ ।
 वत्स्य २५२, ३४ ।
 व्यत्यास २५२, ३५ ।
 'व्यथते' ११२, २७ ।
 व्यथन १२५, २३ ।
 व्यथन्ते ११२, २७ ।
 व्यथा ३१, ४७ ।
 व्यथेत् ११२ २८ ।
 व्यथेते ११२, २७ ।
 व्यथेयाताम् ११२, २८ ।
 व्यथेरन् ११२. २८ ।
 व्यथ १०३, ४२ ।
 'व्यनक्ति' ११५. ११ ।
 व्यय १६, ६० । २५,
 १६ । १२१, १३ ।
 व्ययस्थान = (द्वादश
 स्थानम्) ।
 व्यवकलन ६०, १८ ।
 व्यवकलनीय ६१, ४१ ।
 'व्यवकलयतः' १७०, ३३ ।
 व्यवकलयति १७०, ३३ ।
 व्यवकलयन्ति १७०, ३३ ।
 व्यवकलयेत् १७०, ३४ ।
 व्यवकलयेताम् १७०, ३४ ।
 व्यवकलयेयुः १७०, ३४ ।

व्यवकलित ६०, १६ ।
 व्यवकलितव्य ६१, ४२ ।
 व्यवकल्प ६१, ४२ ।
 व्यवस्थान १४६, १७ ।
 व्यवस्थित १४६, ४७ ।
 व्यवस्थिति १४६, १२ ।
 व्यव्याय १४०, १२ ।
 व्यसन १२३, १६ ।
 व्यस्त = (विपरीतम्),
 व्यस्तत्रैराशक ६५, ५० ।
 व्याकरण २११, २१ ।
 व्याकरणापरिशिष्ट २१२,
 ५ ।
 व्याघात १०, २ । १०,
 १० ।
 व्याघ्र १३५, १५ ।
 व्याघ्रीस्तन ७७, ४ ।
 व्याड २२३, ५३ ।
 व्यादीर्णम्य २३१, ५५ ।
 व्याध ११५, २० ।
 व्याधामन् २३८, ६ ।
 व्याधि १२३, ११ ।
 व्याधिमन्दिर २२४, १२ ।
 व्याधिसंस्थान २२४, १२ ।
 व्यान २४५, २० ।
 व्यापार २४७, ३७ ।
 १२४. ५४ ।
 व्यापारिन् २४७, ३४,
 ४७ ।
 व्याप्व ३८, ३५ ।
 व्याल ६, ३३ । ५३, ४५ ।
 व्यालपति ५४, ८ ।
 व्यालपाल ५४, ८ ।
 व्यालराज ६, ३३ ।
 व्याल्ह २२३, ५३ ।
 व्यावहारिकसूचक ६४,
 २० ।
 'व्याहरतः' १८५, ३ ।
 व्याहरति १८५, ३ ।
 व्याहर्तते १८५, ६ ।
 व्याहरति १८५, ३ ।
 व्याहर्तते १८५, ६ ।
 व्याहर्त १८५, ४ ।

व्याहरेत १८५, ७ ।
 व्याहरेताम् १८५, ४ ।
 व्याहरेते १८५, ६ ।
 व्याहरेयाताम् १८५, ७ ।
 व्याहरेयुः १८५, ४ ।
 व्याहरेरन् १८५, ७ ।
 व्युत्क्रम २५२, २६ ।
 व्युष्ट १२, ६ । १२, ३३ ।
 व्युष्टि २५७, ४ ।
 व्यूह ६७, ३५ ।
 व्योमकक्षा ११०, २५ ।
 व्योमकेश २२८, १४ ।
 व्योमग २६, २६ ।
 व्योमगति २६, ३२ ।
 व्योमगामिन् २६, ३३ ।
 व्योमगुण २५६, १४ ।
 व्योमगृह २६, ३३ ।
 व्योमगृह २६, ३३ ।
 व्योमचर २६, ३३ ।
 व्योमचारिन् २६, ३४ ।
 २२२, २४ ।
 व्योमलाधिवार २६, ४८ ।
 व्योमन् ३०, १० ।
 व्योमनिवास २६, ४३ ।
 व्योममुद्गर २५८, २६ ।
 व्योमयान १६८, २६ ।
 व्योमाल ३३, २६ ।
 व्योमाटा २६, ३४ ।
 व्योमलूक ४४, ६ ।
 व्योमनिगति २६, ३४ ।
 व्रज ६७, ३५ ।
 व्रजकपार २२४, ४१ ।
 व्रजत् १४८, ३२ ।
 'व्रजतः' १८०, २३ ।
 व्रजति १८०, २३ ।
 व्रजन्ति १८०, २३ ।
 व्रजनाथ २२४, ४० ।
 व्रजभू २२६, १४ ।
 व्रजमण्डल २२६, १४ ।
 व्रजमोहन २२४, ४१ ।
 व्रजवर २२४, ४१ ।
 व्रजवल्लभ २२४, ४१ ।
 व्रजाङ्गना २२६, ११ ।

'व्रजेत्' १८०, २४ ।
 व्रजेताम् १८०, २४ ।
 व्रजेयुः १८०, २४ ।
 व्रजेश्वर २२६, ५ ।
 व्रजेश्वरी २२६, ७ ।
 व्रज्या १३७, ११ ।
 व्रण १२३, १११ ।
 व्रत = (नियमविशेषः)
 व्रतबन्ध १३४, ३७ ।
 व्रतबन्धन १३४, ३७ ।
 व्रतादेश १३४, ३७ ।
 व्रतिन् ३८, २३ । १६८,
 ५१ ।
 व्रतमोक्षण = (व्रतसमा-
 पनम्),
 व्रान ६५, ३७ ।
 व्रीहि २०१, ५४ ।

श—

श ३१, २५ । ६, ६ ।
 शंयु = (शुभावितः),
 शव २१७ ५० ।
 २३८, ७ ।
 शंवर २१७, ५० ।
 २४४, ११ ।
 शवराणि २२६, १४ ।
 शमत = (त्रययत्),
 'शमतः' १६०, ४८ ।
 शसत १६०. ४८ ।
 शसन्ति १६०, ४६ ।
 शशा = (दत्तचयनम्),
 शसित = (स्तुतम् अतुष्टितं
 वा),
 शंसितव्रत १६८, ५१ ।
 'शसित' १६०, ४६ ।
 शमताम् १६०, ४६ ।
 'शंसयुः' १६०, ४६ ।
 शंस्य २४१, ४ ।
 श ६. ६ ।
 शक = (वत्सरगणनाङ्कः,
 शकाब्दः), १६ २६ ।
 शकारक = (युधिष्ठिरा-
 दयः षः),

शकट ५, ५६। १३०, ४।
 शकटहन=(श्रीकृष्णः)
 शकटारि २६६, २३।
 २२४, ४१।
 शकल ८६, २३।
 शकनमास १३, ५३।
 शकलि २४४ १२।
 शकलिन् २७, १३।
 २४४, २।
 शकलीकृत=खण्डीकृतः),
 शकान्तक=(विक्रमः),
 शकारि=,
 शकुन २५६, ३८।
 २११, ५५।
 शकुनज २५६, ३६।
 शकुनविद् २५६, ३६।
 शकुनवेदिन् २५६, ४०।
 शकुनशास्त्र=(वसन्त-
 राजादि)
 शकुनि १०, ५५।
 शकुनिन् २४४, १२।
 शकुन्त-ति २२२, २५।
 शकुलिन् २७, १३।
 २४४, १२।
 शकुली=(मत्स्यविशेषः),
 शक्कर २३०, ४६।
 शक्करी ७८, ११।
 २११, २६।
 शक्त १७, २२।
 शक्ति ३०, ४०।
 १४२, २६। १२१, २१।
 शक्तिजन्मन् २३३, १२।
 शक्तिधर २३३, १२।
 शक्तिपाणि २३३, १३।
 शक्तिभाज ३०, ४८।
 शक्तिभृत् ३०, ४६।
 शक्तिमत् ३०, ४६।
 शक्तियुक्त ३०, ५४।
 शक्तिशालिन् ३०, ५४।
 शक्र ४, ४०। ५०, ४५।
 २१७, ६।
 शक्रगुरु ४७, ३६।
 शक्रवाप २६६, २७।

शक्रधनुस् २६६, २७।
 शक्रध्वज २२, २४।
 शक्रध्वजोत्सव २२, २४।
 शक्रपुरोहित ४८, २८।
 शक्रपूज्य ४७, ३६।
 शक्रभवन १६८, ६।
 शक्रमित्रिन् ४७, ३६।
 शक्रशरासन २३७, ५४।
 शक्रसारथि २३७, ३६।
 शक्रसीदन्तिक ४८, २६।
 शक्रस्यमित्रिन् ४८, ५।
 शक्राग्नि ४, ३६।
 ७, १७।
 शक्राणी २३७, २५।
 शक्रतोस्थान २२, २५।
 शक्रोत्सव २२, २५।
 शक्लिन् २७ १०।
 २४४, १२।
 शक्वर=(वृषभविशेषः)
 शक्वरी=(छन्दोजामि-
 विशेषः)
 शंकर ६, १०।
 शङ्कु १३६, ५३।
 ७३, १४। १०६, ७।
 २४१, ५२।
 शङ्कुतलगतच्छाया
 १०५, १४।
 शङ्कुतुल्य ६६, १७।
 शङ्कुद्विदशभाग ६६, ६।
 शङ्कुमुख २४३, ३८।
 शङ्कुमूली २३, ४७।
 शंख २४६, ३५।
 शंखधवल ४३, २३।
 शंखपाणि २१६, ११।
 शंखमुख २४३, ३८।
 शचि २३७, २५।
 शची ५७, ४६।
 २३७, २५।
 शचीपति २१७, ६।
 शचीपतिबुद्धिसहाय
 ४६, ५।
 शचीपतेःपुरोधास् ४८, ५६।

शाच्याः प्रभोमित्रिन् ४८, २६।
 शण्ड ५१, ३३।
 शण्डिली २३१, ३०।
 शत ८, १४। ७३, ७।
 ८४, २६।
 शतक २१६ ११।
 शतकोटि २३८, ६।
 शतक्रतु २६०, १२।
 २६६, २४।
 शतक्रतुगुरु ४८, ३०।
 शततम ८८, ३६।
 शततारका ८, १४।
 शततारा ८, १५।
 शतत्रय ८४, ४४।
 शतद्र=(नदी विशेषः)
 शतद्वय ८४, ४२।
 शतधामन् २१५, ३८।
 शतधार २३८, ६।
 शतधारक २३८, ६।
 शतधृति २०७, ४८।
 २१७, १०।
 शतनिखर्भ ७३, १४।
 शतपत्र ३६, ४३।
 शतपत्रनिवास २०७, ४८।
 शतपदचक्र=(अवकहडा
 चक्रम)
 शतपर्वा ५१, ३०।
 शतपर्वाजानि ५०, ५५।
 शतपर्वानाथ ५०, ५६।
 शतपर्वापति ५०, ५६।
 शतपर्वाका ५१, ३०।
 शतपर्वा ५१, ३०।
 शतपर्वा ५०, ४०।
 शतभिष ८, १५।
 शतभिषज् ८, १५।
 शतभिषकारका ८४, ३०।
 शतभिषा ४, ८। ४, ३०।
 ६, ६। ८, १६। ६, २४।
 शतमख ७, २६।
 शतमखानल ७, १७।
 शतमन्यु २१७, १०।
 शतमुखी २३०, ३०।
 शतयुग ८४, ४२।

शतलज ७३, १०।
 शतवीर २१६, ११।
 शतशङ्कु ७३, १६।
 शतसहस्र ७३, ६।
 शतहृदा २३८, ४७।
 शताक्षी १३, १०।
 शताक्षीश ३६, ४६।
 शताङ्ग २१५, ५।
 शताङ्गलि २६०, १२।
 शतानन्द २०७, ४८।
 २१५, ३८।
 शतानन्दभ ५, ५६।
 शतात्यक ७३ १७।
 शताब्ज ७३, १३।
 शतायुः २००, ३६।
 शतार २३८, ६।
 शतावरी २३७, २५।
 शतावर्त २१५, १६।
 शतावर्त २३८, ४७।
 शत्रु १३५, २०। २०१, १६।
 शत्रुक्षेत्र=(शत्रुशक्तिः)
 शत्रुक्षेत्रगतहानि १३५, २७।
 शत्रुता २०१, २२।
 शत्रुभवन १२७, ८।
 शद्र २१६, १२।
 शनि ३, ४५। २८, ५६।
 ३१, ५३। ३५, ४३।
 ५३, २। २३४, ४०।
 ५५, ५।
 शनिगृह=(मकरः अम्भश्च)
 शनिचार २५, १२।
 शनिजिह्वा २५, १३।
 शनिपत्नी ५३, ३७।
 शनिपितृ ३३, २६।
 शनिप्रदोषघ्न २३, २३।
 २४, ४६।
 शनिप्रसू=(छाया)
 शनिवार ३, ४२। ६, २१।
 शनिमुत् ५५, २५।
 शनिस् २६१, ५१।
 शनिमृति=(गुलिकः)
 शनेःसुत ५५, २५।

शनेस्त्रनुज ५५, २६ ।	शम्भुजा १०, ५६ ।	शरदानानायुस् १४३, ४६ ।	शश ४२, १६ । १३०, १ ।
शनेस् ५२, २ ।	शम्भुनाइनामान ७७, ११ ।	शरदगा ६७, ४० ।	शशकलङ्क ४०, ५६ ।
शनेश्चर ५२, ४१ ।	शम्भुमत्रा १०, ५६ ।	शरधर २६, ५० ।	शशघ्न २२२, ३१ ।
शनेश्चरिन् ५२, ४१ ।	शम्भुमित्र २४६, ६ ।	शरनामन् ७५, २२ ।	शशधर ३६, ४६ ।
शन्वशा ५५, ३६ ।	शम्भु शर मणि ४१, ३२ ।	शरभू २३३, १४ ।	शशबिन्दु २१५, ३६ ।
शपित ३८, ५५ ।	शय ६, ५८ । ६१ १६ ।	शरवणोद्भव २३३, १४ ।	शशभूत् ६, ३१३८, ५५ ।
शफर २७, १३ । २४४, १८ ।	शयकुशेशयमर्दन १३६, २१ ।	शरासि १०४, १६ ।	शशलक्षणा ४०, ५६ ।
शफरिद्वय २७, १६ ।	शयग्रह १३६, २१ ।	शराव ६३, ११ ।	शशानक्षमन् ३६, ४७ ।
शफरिन् २७, १३१२४४, १८ ।	शयग्रहणा १३६, २२ ।	शरावाप १०४, १६ ।	शशालाञ्छन ४०, ५६ ।
शफरियुगल २७, २० ।	शयन ३८, ५५ ।	शरासन २६, ५० । १०४, १६ ।	शशाङ्क ३८, ५६ ।
शफरियुग्म २७, १६ ।	शयतोयग्रह १३६ २२ ।	शरीर १२१, २४ ।	शशाङ्कज ४६, १ ।
शबल ५१, ३५ ।	शयन १३६, ३६, ४१ ।	शरीरचिह्न २५७, ७ ।	शशांकतनय ४६, ३६ ।
शब्द २५६, १३ ।	शयनगृह=(शयनगारम्),	शरीरारव्य=(शरीरनाम- धेयम्)	शशांकसुनु ४६, १५ ।
शब्दग्रह ७, ६३ । १०२, २८ ।	शयनस्थान ५७, ४१ ।	शरीरिन् २००, ३४ ।	शशाङ्कम ६, ३१, २५, ५३ ।
शब्दग्रहण २१४, २ ।	शयनागार १३८, ३६ ।	शरीरिन् २००, ३४ ।	शशाङ्कभूत् ३६, ४७ ।
शब्दग्रहवेष १३४, २३ ।	शयनादि १२६ १६ ।	शरु २१६, १२ । २२१, १ ।	शशिकला=(चन्द्रकला),
शब्दशास्त्र २१२, १० ।	शयनास्पद १३८, ३६ ।	शर्करा २०३, ३ ।	शशिज ४५, ४८ ।
शब्दविषयान १०२, २८ ।	शयनीय १३६, ४१ ।	शर्म ३१, ३५ ।	शशिभू ४५, ४६ ।
२१३, २ ।	शयपीडन १४६, २२ ।	शर्मन् ३१, ३५ । १२२, २३ ।	शशिकुमार ४६, १५ ।
शाम १२४, २३ ।	शयसंग्रह १३६, २३ ।	शर्व २२८, १५ ।	शशितनुज ४६, १४ ।
शाम २१३, ४७ ।	‘शयाते’ १६१, ४ ।	शर्वरी १३, ११ । ४२, ५ ।	शशित् ३८, ३६ । ११८, २१ ।
शामन ५, ३६ । २४१, ४१ ।	शयाम्बुजग्रह १३६, २२ ।	शर्वरी १३, ११ । ४२, ५ ।	शशिनन्दन ४६, १६ ।
शामनस्वसु ३५, ५८ ।	शयीची १२४, १० ।	शर्वरीखण्ड ६७, ३० ।	शशिशरीरज ४६, ३६ ।
२२५, ५५ ।	‘शयीते’ १६१, ४ ।	शर्वरीदल ६७, ३१ ।	शशिनी ४३, २ ।
शामनीषद २४१, ५८ । २४२, ३०, ५२ ।	शयीयाताम् १६१, ४ ।	शर्वरीनायक ४१-३२ ।	शशिभूषण २६७, १४ ।
शामान्त २६६, ३१ । २२०, २८ ।	शयीरन् १६१, ४ ।	शर्वरीमान ६७, २५ ।	शशिमर्दिन् ५४, ६ ।
शामीगर्भ २३६, २६ ।	‘शय्यते’ १६१, ५ ।	शर्वरीरत्न २६२, २४ ।	शशिशरीरेश्वरी १३, ११ ।
शाम्या २३८, ४७ ।	शय्या १३, १० । १३६, ३६ ।	शर्वरीश ३६, ४६ ।	शशिशृङ्गोन्नति ११६, ६ ।
शाम्य २३८, ७ ।	शर ११५, २३ २२०, १ ।	शर्वरीशकल ६७, ३१ ।	शशिशोखर २६७, १८ ।
शम्बर=(दैत्यविशेषः),	२५६, ४२ ।	शर्वरीशप्रभुत=(बुधः)	शश्यि ५३, ५१ ।
१२२, ३५ । २३८, ३० ।	शरग २६, ४७ ।	शर्वर्य्य ६७, ३१ ।	शश्वत १६, ३५ ।
शम्बरसूदन २६६, ३६ ।	शरज २३३, १३ ।	शर्वाणी २३०, ३० ।	शस्त ३०, १३ । ३१, २५ ।
शम्बरारि २६६, ३६ ।	शरजम्भन् २३३, १३ ।	शल २१३, ४८ ।	१३३, २४ ।
१२३, ४६ ।	शरड २२२, २५ ।	शलक २२२, २५ ।	शस्तकृत् ३०, १५ ।
शम्भा ३१, ३६ ।	शरण १२२ ३५ ।	शलभ २५८, ३ ।	शस्तद ३०, १५ ।
शम्भु २०६, १० । २१५, ३६ । २१७, १६ ।	शरणि १२३, ४० ।	शलाट ६०, १० ।	शस्त्र १२३, १२ ।
	शरत्सर्वन् २२, ५६ ।	शलिक २१६, १२ ।	शस्त्रिन् २६, ४३ ।
	शरद् १५, २७ । १५, ४६ ।	शलक ८६, १६ ।	शस्य=(क्षेत्रधान्यम्),
	१६, २२ ।	शलिकिन् २४४, १८ ।	‘शा’
	शरदन्त १५, ४६ ।	शव=(मृतशरीरम्),	शाक १६, २६ ।
	शरदत्यय १५, ४६ ।	शवर २२८, १५ ।	शाकट ६०, ११ ।
	शरदा १५, ४७ ।	शवर्ग १३५, ४० ।	शाकटभार ५६, २ ।

शाकटायन २१२, १३ ।
शाशटीन ३० । ११ ।
शाकम्भरी २३१, ३० ।
शाकल ११२, १४ ।
शाकुन २५६, ४० ।
शाकुनिक २५६, ४० ।
शाकम्भकाल १६, २६ ।
शाक्कर २३०, ४६ ।
शाक ७, २६ ।
शाख २३३, २१ ।
शाखिन् १३६, ७ ।
शाङ्कर २३०, ४६ ।
शाख्य ११२, २४ ।
शाटक ३८, १ ।
शाण ६०, ३३। ६१, १८,
६१, २६ ।
शाणक ६१, १८ ।
शात ३१, ३६। १२२, २३ ।
शातक १४, ५२ ।
शातकुम्भ २०३, ४५ ।
शातमल ७, ३० ।
शातर १४, ५२ ।
शातातप ११२, ४२ ।
शात्रव १२३, १६ ।
शान्त १२३, ३। १६७, ५० ।
शातिगृह १३८, २७ ।
शान्तिनिकेतन १३८, २७।
शान्तीसदन १३८, २८ ।
शापास्त २३८, ५८ ।
शामन ५, ४० ।
शामनी २३३, ५३ ।
शापक २२१, २ ।
'शायति-ते १६१, ५ ।
शायिका २१७, ५६ ।
शास्त्र २६, ४७। २४४, ५६ ।
शास्त्र १६, २३। २४५, ४२।
शास्त्रा १३०, ८ ।
शास्त्री २२, ५५ ।
शास्त्र २६, ४३। २१६, ५१ ।
शास्त्रधन्वन् २१५, ४० ।
शास्त्रपाणि २१५, ४० ।
शास्त्ररव २६, ५८ ।
शास्त्रिन् २१५, ६० ।

शास्त्र २५४, ५१ ।
शास्त्र ५४, ४३ ।
शास्त्री १३, ११। १७, ४ ।
शास्त्रीश= (चन्द्रः),
शास्त्री २३३, १२ ।
शास्त्री २३६, ७ ।
शाला १२२, २३। २३४, १३ ।
शालाक्षा २३४, १३ ।
शालिन् १४६, २८ ।
शालिवाहन १६, ३१। ७०, १ ।
शालिवाहनीयशक १६, २७।
शालिवाहनीयशकाब्द १६,
२७ ।
शालिहोत्र ३८, २३ ।
शालिहोत्रिन् ३८, २३ ।
शाल्मलिन् २२१, ५४ ।
शाल्मलिस्थ २२१, ५४ ।
शाव १४०, ४४ ।
शावक १४०, ४४ ।
शावधरि ४६, २ ।
शाशाङ्कि ५४, ४६ ।
शाश्वत २०७, ४६ ।
शासन १२४, ५५ ।
शासितदेव ४८, ५ ।
शासिमदानव ५०, ५६ ।
शासितदेवदैत्य ५६, ७ ।
शास्त्र २१३, ११। १३१, ८ ।
शास्त्रतत्त्वज्ञ २५६, ३५ ।
शास्त्रप्रवर २५६, ६ ।
शास्त्रप्रवीण २५६, १० ।
शास्त्रविद् २५६, ३ ।
शास्त्रवेदिन् २५६, ५ ।
शास्त्रान्तरपारगम्य २५६,
१२ ।
शिक्षा २११, २० ।
शिक्षित २५५, ३० ।
शिक्षण्डका २२६, ३२ ।
शिक्षर= (पर्वतभागविशेषः),
शिक्षरवासिनी २३१, ३० ।
शिक्षरिणी २०३, ८ ।
शिक्षरिन् १३६, ७ ।
शिक्षा २२६, ३२। २३६,
४६ ।

शिक्षामुत् ५४, ४६ ।
शिक्षावत् ५४, ५०। २३६,
३० ।
शिक्षावल २३३, २६ ।
शिक्षिन् ५४, ५१। २५८, ५६ ।
५४, ४६। २३६, ३० ।
शिक्षिमुत् २६६, ३१। २२०,
२८ ।
शिक्षिवाहन २३३, १४ ।
शिक्षिवासिन् ५४, ५६ ।
शिघ्राणी २१३, ८ ।
शिघ्रिणी २१३, ८ ।
शिघिनी २१३, ६ ।
शिञ्जा १०३, ४२ ।
शिञ्जनी १०३, ४२ ।
शिञ्ज्या १०३, ४३ ।
शित २२४, १३ ।
शिति १४, ८। ५३, ४० ।
शितिकण्ड= (महादेवः),
शितिदीप्ति ५२, ४१ ।
शितिरुचि ५२, ४२ ।
शितिवासस् ५२, ४२ ।
शितेर्नृत् २२७, ५ ।
शितिविष्ट २२८, १६ ।
शिफा ७, ३७। २२५, ४।
२४३, ५६ ।
शिरस् १२१, २१ ।
शिरसिजाधियासन १३४,
१६ ।
शिरोग्रह ५४, ६ ।
शिरोक्षुर ५४, १७ ।
शिरोधरा २२६, ५३ ।
शिरोधि २२६, ५४ ।
शिरोवक्त्र ५४, ६ ।
शिला १३६, १५ ।
शिलाज्जीह २२१, ५४
शिलारजस् १३६, २०
शिलावास २२१, ५५
शिलोच्चय २०४, ४ ।
शिलोद्भव २०३, ४६
शिलोक्ति १३६, ५५
शिल्प १३६, २५ ।
शिल्पकार १३६, २८। ३२।

शिल्पकारिन् १३६, ३२ ।
शिल्पिन् १३६, २८ ।
शिल्पिशाला १३८, ५५ ।
शिव ३, ८। ३, १०। ६, १०।
१०, ४। १३, १७। ३१, २६।
शिवकाञ्ची १००, ५ ।
शिवतिथि २, ४६ ।
शिवत्रितय ८०, ४६ ।
शिवदूती २३१, ३१ ।
शिवद्वय ७६, ३५ ।
शिवनयनाख्या ७४, ३६ ।
शिवनामन् ७७, १६ ।
शिवपुत्र २३२, १६ ।
शिवमूर्ति ७६, १७ ।
शिवयोग २०१, ३६ ।
शिवरात्रिपत्र २४, २६ ।
शिववीर्यज ४४, २३ ।
शिवशेखरा २२६, २६ ।
शिवसख २६७, ५५ ।
शिव २३०, १७ ।
शिवशा २३४, १३ ।
शिविर २०३, २२ ।
शिवेश २२८, १७ ।
शिशिर १५, २५। १५, ३०।
४२, २५ ।
शिशिरकर ४०, ५६ ।
शिशिरकिरण ४१, ३३ ।
शिशिरगु ३६, ४७ ।
शिशिरगुतनय ४६, ४८ ।
शिशिरतनु ४०, ५७ ।
शिशिरमयूख ४१, ३४ ।
शिशिरांशुज ४६, १६ ।
शिशिरांशुसु ४६, ३७ ।
शिशु १४०, ४४। २३३, १६ ।
शिशुक १४०, ५५ ।
शिशुपाल= (नृपविशेषः),
२१६, ३० ।
शिशुपालनगरी= (वेदी)
१००, ७ ।
शिशुपालनिषूदन २६६, २४।
२१६, २५ ।
शिशुमार २६, ५८ ।
शिशन १३६, ५३ ।

- विष्टि १२४, ४८ ।
 विष्य ५१, ३७ ।
 'श्री'
 श्रीघ्न १०१, ४२३३, १५ ।
 १६, २४४, ४७ ।
 श्रीघ्नकण १०२, ३१ ।
 श्रीघ्नकेन्द्र १०१, २६ ।
 श्रीघ्न १०७, ४१ ।
 श्रीघ्नगति १०६, २६।१०७,
 ४१ ।
 श्रीघ्नगतिघनफन १०६, २२ ।
 श्रीघ्नगव्युफल १०६, २२ ।
 श्रीघ्नतरा १०६, ३४ ।
 श्रीघ्नतुङ्ग १०२, ८ ।
 श्रीघ्नपरिधि १०३, २२ ।
 श्रीघ्नफल १०४, २६ ।
 श्रीघ्नमुक्ति १०७, ४१ ।
 श्रीघ्रा १०६, ३४ ।
 श्रीघ्राङ्क १०४, १६ ।
 श्रीघ्रोच्च १०१, ३१ ।
 शीत १५, ३०।४२, २५ ।
 शीतकर ३६, ४८ ।
 शीतकरात्मज ४६, ३७ ।
 शीतकिरण ४०, ५७ ।
 शीतकेतु ३६, ४८ ।
 शीतयु ३८, ५६ ।
 शीतयुसुनु ४६, १६ ।
 शीतच्छवि ३६, ४८ ।
 शीतज्योतिष ३६, ४६ ।
 शीतदीधिति ४०, ५७ ।
 शीतदीधितिसुत ४६, ४८ ।
 शीतदीप्ति ३६, ४६ ।
 शीतद्युति ६, ४।३६, ४६ ।
 शीतपाद ३६, ५० ।
 शीतभा ३८, ५६ ।
 शीतभानु ३६, ५० ।
 शीतभानुज ४६, १७ ।
 शीतभासु=(चन्द्रः),
 शीतमयूख ४०, ५८ ।
 शीतमयूखमालिन् ४१, ४७ ।
 शीतमरीचि ४०, ५८ ।
 शीतमहम् ३६, ५० ।
 शीतरश्मि ३६, ५१ ।
 शीतरश्चि ३६, ५१ ।
 श्वेतरोचिस् ३६, ५१ ।
 शीतल ३८, ५७।४२, २५ ।
 २४३, ३४ ।
 शीतलकर ४०, ५८ ।
 शीतलगु ३६, ५२ ।
 शीतलदीधिति ४१, ३४ ।
 शीतलभानु ४१, १ ।
 शीतलभानुभव ४६, ४८ ।
 शीतलभासु ३६, ५२ ।
 शीतलागुजन २१, ४८ ।
 शीतलाभीषु ४१, १ ।
 शीतलाव्रत २१, ३८ ।
 शीतलागु ३६, ५२ ।
 शीतलागुज ४६, १७ ।
 शीतलाण्टमी २०, ३५ ।
 शीतांशु ३८, ५७ ।
 शीतांशुज ४६, २ ।
 शीतांशुजात ४६, १७ ।
 शीतांशुपुत्र ४६, १७ ।
 शीतांशुभु ४६, २ ।
 शीतांशुमालिन् ४१, १ ।
 शीतांशुसुनु ४६, १८ ।
 शीतेतररश्मि=(रविः)
 शीर्ण =(गलितम्),
 शीर्णपाद २४१, ४१ ।
 शीर्णाग्नि २४१, ४२ ।
 शीर्णाहि २४१, ४२ ।
 शीर्ष १२१, २१ ।
 शीर्षक ५३, ५१ ।
 शीर्षदेह ५४, १० ।
 शीर्षदेयराशि २८, ४० ।
 शुक ३, ४७।२५८, ४ ।
 शक्ति ५७, २८।६३, १ ।
 ६३, ७ ।
 शक्तिमतु=(शक्तिषानु-
 मान्),
 शुक १४, १।१४, २६। २८,
 ५३, ४२।३०, ४६। ५८,
 २८।५५, ३१। ५२, १४० ।
 ३, २३४। ३६ ।
 शुक्लकुः शैलववाङ्क क
 १३७, ३५ ।
 शुक्लवार ३, ४२। ६, १६ ।
 शुक्लविष्य ५१, ४४। ५१,
 ५८ ।
 शुक्लसुद्धि १३१, ४६ ।
 शुक्लसिनामनु ७४, २२ ।
 शुक्लार्थपुत्री ५१, ३३ ।
 शुक्लास्त १३७, ३४ ।
 शुक्ल १०, ६।१३, ५४।१४,
 १।१६, ५४।४२, ३०।४६,
 ५८ ।
 शुक्लगम १०५, ११ ।
 शुक्लपक्ष १३, ५६ ।
 शुक्लादि=(शुक्लपक्षादिः)
 शुक्लापाङ्ग २३३, २७ ।
 शुक्लाशुक्ल ५६, ६ ।
 शुक्लेतरपक्ष १४, ५ ।
 शुचि १४, १। १४, २८ ।
 १५, ३६। ३२, १० ।
 ४२, ३० ।
 शुचिपति २३६, ३१ ।
 शुचिरोचिस् ३६, ५३ ।
 शुण्डा २४४, २३ ।
 शुण्डाल २३२, ३५ ।
 शुण्डालिन् २३२, ३५ ।
 शुद्ध ६०, २३ ।
 शुद्धता १३१, ३७ ।
 शुद्धा २०६, ३२ ।
 शुद्धि १३१, ३७ ।
 'शुद्धयतः' १७०, ५७ ।
 शुद्धयति १७०, ५७ ।
 शुद्धयन्ति १७०, ५७ ।
 शुद्धयतु १७१, १ ।
 शुद्धयताम् १७१, १ ।
 शुद्धयुः १७१, १ ।
 शुभाशीर २१७, १० ।
 शुभ ३, ५१। ६, ४६ ।
 १०, ५। २५, ३४ ।
 १३३, २४। ३०, १३ ।
 ३१, २६। ३१, २७ ।
 १४३, १५ ।
 शुभकर ३०, १६ ।
 शुभकुत् १७, ५। ३०, १६ ।
 शुभगगन ३०, २३ ।
 शुभगा २१०, ४५ ।
 शुभग्रह=(चन्द्रज्ञेय्याच्छाः)
 शुभग्रहेन्द्र ३०, २१ ।
 शुभद ३०, १६ ।
 शुभदन्ती २३४, ३६ ।
 शुभनभोगमन ३०, २४ ।
 शुभवियच्चर ३०, २३ ।
 शुभसुहृद् १२७, ३६ ।
 शुभांशु ३८, ५७ ।
 शुभेतर ३०, ३५ ।
 शुभ्र १४, १। ४२, ३० ।
 शुभ्रकर ३६, ५३ ।
 शुभ्रगु ३८, ५७ ।
 शुभ्रदन्ती २३४, ३६ ।
 शुभ्रभानु ३६, ५३ ।
 शुभ्रभास ३८, ५७ ।
 शुभ्रम् ४२, ३१ ।
 शुभ्रा २२६, २४ ।
 शुभ्राम्बर ३६, ५४ ।
 शुभांशु ३८, ५८ ।
 शुम्भ=(दैत्यविशेषः)
 शुम्भघातिनी २६६, ८ ।
 शुम्भमथनी २३१, ३१ ।
 शुषि १२३, ३ ।
 शुषिल २४४, ४८ ।
 शुष्म ३०, ४० ।
 १४२, २६। ३६, २८ ।
 शुष्मन् २३६, ३१ ।
 शुष्मि २४४, ४८ ।
 'शुष्यतः' १६५, ३६ ।
 शुष्यति १६५, ३६ ।
 शुष्यन्ति १६५, ३६ ।
 शुष्येत १६५, ३८ ।
 शुष्येताम् १६५, ३८ ।
 शुष्येयुः १६५, ३८ ।
 'शु'
 शुद्ध १३४, ५५। ५८, २
 शुष्य ७४, १४ ।
 शूर २३१, ५५ ।
 सूर्य ७, १८। ६१, ३४
 ६३, ३। ६३, १३ ।
 सूर्यकर्ण २३२, ३५ ।

शूर्पकारात् २६६, ३३ ।
 २२७, १५ ।
 शूर्पकारि २६६, ३३ ।
 २२७, १५ ।
 शूर्पम् ७, १८ ।
 शूल ६, ५५ । १०, १० ।
 २३६, ८ ।
 शूलधरा २३१, ३२ ।
 शूलघट २३१, ३२ ।
 शूलभृत् ६, १० । २६, १५ ।
 शूला २०५, ३६ ।
 शूलायुध २६, २५ ।
 शूलान्त्र २६, १५ ।
 शूलिन् ६, १० । २२८, १७ ।
 शृङ्ग ११६, ६ ।
 शृङ्गवत् २०४, ४ ।
 शृङ्गाटक १३०, १३ ।
 शृङ्गार २०३, ४६ ।
 शृङ्गारजनुस् २२०, २८ ।
 शृङ्गारजन्मन् २२०, २८ ।
 शृङ्गारयोनि २२०, २८ ।
 शृङ्गिणी २२०, ४८ ।
 शृङ्गिन् २०४, ४ ।
 शृङ्गोष्णीष २३१, ५६ ।
 'शृणुतः' १८८, ४८ ।
 शृणुयात् १८८, ४६ ।
 शृणुयाताम् १८८, ४६ ।
 शृणुयुः १८८, ४६ ।
 शृणोति १८८, ४८ ।
 शृण्वन्ति १८८, ४८ ।
 'शै'
 शोखर २२६, १३ ।
 शोटक ६२, १६ ।
 'शेत' १६१, ४ ।
 शेष १३६, ५४ ।
 शेषस् १३६, ५४ ।
 शेफ १३६, ५४ ।
 शेफस् १३६, ५४ ।
 शेमुषी १२२, ५५ ।
 शेमुषीश ७७, ४० ।
 शेर ६२, १६ ।
 'शेस्ते' १६१ ४ ।
 शेव २४४, १३ ।

शेवधि १२१, ४२ ।
 २४६, ३३ ।
 शेव ६१, १८ । १०४, २० ।
 शेवित ६१, १८ ।
 शैख १५, ३० ।
 शोध १०४, २४ ।
 शोध्य १०४, २६ ।
 शौघघग १०७, ४२ ।
 शौघघगति १०७, ४२ ।
 शौघघमुक्ति १०७, ४२ ।
 शैतलाशाव ४६, १८ ।
 शैल १४, ४१ । १४४, २२ ।
 शैलगृह २१८, ३२ ।
 शैलधर २२४, ४२ ।
 शैलवासिन् २२८, १७ ।
 शैलवासिनि २१८, ३२ ।
 शैला २३१, ३२ ।
 शैलाट २३१, ५० ।
 शैलाधारा ४५, २१ ।
 शैलारि २६६, ४१ ।
 २७, ११ ।
 शैलाश १२६, २ ।
 शैलेन्द्रजा २२६, २४ ।
 शैलेयी २३१, ३२ ।
 शैव ६, ११ ।
 शैवलिनी २४३, ५६ ।
 शैवालिनी २४३, ५६ ।
 शैव्य २२६, ८ ।
 शैशिर १५, ३१ । २४५, ३४ ।
 शैशिरांशव ४६, १६ ।
 शैष १५, ३१ ।
 'शो'
 'शोचतः' १६६, ५३ ।
 शोचति १६६, ५३ ।
 शोचन्ति १६६, ५३ ।
 शोचिष्केश २३६, ३२ ।
 'शोचेत्' १६६, ५४ ।
 शोचिष् ३६, २५ ।
 शोचेताम् १६६, ५४ ।
 शोचेयुः १६६, ५४ ।
 शोण ४४, ५१ । २३६, ३२ ।

शोणविग्रह ४४, २४ ।
 शोणित ४३, ४४ । ४४, ४८ । २४२, ५५ ।
 शोणितसंहनन ४४, ४० ।
 शोघन= (परिशोधनम्),
 शोघनीय ६१, ४२ ।
 'शोघयतः' १७०, ५३ ।
 शोघयन्ति १७०, ५३ ।
 शोघयेत् १७०, ५४ ।
 शोघयेताम् १७०, ५४ ।
 शोघयेयुः १७०, ५४ ।
 शोधित ६०, २३ ।
 शोधितव्य ६१, ४३ ।
 शोध्य ४४, ४८ । ६०, २३ । २४२, ५४ ।
 शोभ १६७, ५० ।
 शोभन ३, ५१ । ६, ६४ ।
 १७, ५ । ३०, १६ ।
 ३१, २८ । २४५, २४ ।
 शोभमान १४८, २६ ।
 शोषण २२०, ४६ ।
 शोक्र २७, २६ ।
 शोच्य ५, ४५ ।
 शोभ १६७, ५० ।
 शोर ५२, ३ ।
 शोरि ७, ६३ । ५२, ३ ।
 शौर्यं ३०, ४० । १४२, २६ ।
 शौर्यप्रधान ३१, ८ ।
 शौर्यवाहिन् ३०, ५४ ।
 समन्= (मुखम्),
 समशान= (प्रेतदाहभूमिः),
 समशानसघ्न २२८, १८ ।
 समश्नु= पुमुखलोमवृद्धिः
 'डाढो' इति भाषा ५२,
 श्याम १४, ८ । ५२, ३ । ५३, ४० ।
 श्यामक २४१, १६ ।
 श्यामगात्र ४६, २ ।
 श्यामतन् ५२, ४२ ।
 श्यामल १४, ८ । ५३, ४० । ५७, १ ।
 श्यामलपक्ष १४, ५ ।

श्यामलशोचिष् ५२, ५७ ।
 श्यामलाङ्ग २६२, ५५ ।
 ५२, ४२ ।
 श्यामलेतरपक्ष= (शुक्ल पक्षः)
 श्यामवास्तस् ५२, ४३ ।
 श्यामा १३, ११ । ४५, २१ ।
 श्यामाक २४१, १६ ।
 श्यामाकर ३६, ५४ ।
 श्यामाङ्ग २४६, ५० ।
 ४५, ४६ ।
 श्यामानाथ ३६, ५४ ।
 श्येत १४, २ । ४२, ३१ ।
 श्येत ३८, २४ ।
 श्येनक २२२, ३२ ।
 श्येनात् ३८, २४ ।
 श्रक्य २१५, ४१ ।
 श्रद्धा १४०, १६ । १३१, १३ ।
 श्रद्धालु १४०, २० ।
 श्रद्धेय= (श्रद्धास्पदम्),
 श्रन्य २१५, ४१ ।
 श्रन्यन् २१३, ४३ ।
 श्रव ७, ६३ ।
 श्रवण ४, ८ । ४, २६ ।
 ६, ८ । ७, ६४ ।
 श्रवणाद्वाक्श्री २२, २२ ।
 श्रवणम् ७, ६४ ।
 श्रवणवेधन १३४, २४ ।
 श्रवणवेधविधान १३४, २२ ।
 श्रवणा ४, २६ । ७, ६४ ।
 श्रवणीय= (श्रोतव्यः),
 श्रवणोन्द्रिय= (कर्णोन्द्रियः),
 श्रवस् ७, ६४ । १०२, २६ । १२१, ५३ ।
 श्रवस २१३, ३ ।
 श्रविष्ठा ८, ५ ।
 श्रविष्ठाज ४६, ३ ।
 श्रविष्ठामव ४६, १६ ।
 श्रविष्ठाम् ४६, ३ ।
 श्रविष्ठारमण ४१, ३४ ।

वटत्रिंशत् (त्) ७३, ३५।
 ८१, ५।
 वटत्रिंशत्तम ८६, २५।
 वटत्रिंशदङ्गुलमित ६६,
 २३।
 वटपञ्चाश ८७, १२।
 वटपञ्चाशत् (त्) ७३,
 ४७। ८२, २६।
 वटपञ्चाशत्तम ८७, १२।
 वटपञ्चाशिका ८७, १३।
 वटपद=(अमरः)
 वटपदी ६५, १३।
 वटपङ्क ८१, ७।
 वटपष्ट ८७, २६।
 वटपष्टि ७३, ५२। ८३, २।
 वटपष्टितम ८७, २६।
 वटसप्त ८६, ४।
 वटसप्तत ८७, ४५।
 वटसप्तति ७३, ५७। ८३,
 २६।
 वटसप्ततितम ८७, ४५।
 वटङ्ग २२४, १३।
 वटङ्गजित् (त्) २१६, १३।
 २२४, ४३।
 वटङ्गि २६, ३८। २६०, ४।
 वटधिकचत्वारिंशत् (त्)
 ८१, ५०।
 वटधिकत्रिंशत्ति ८१, ६।
 वटधिकदशन् (त्) ७८,
 २४।
 वटधिकनवति ८४, ११।
 वटधिकपञ्चाशत् (त्)
 ८२, २६।
 वटधिकविंशत्ति ८०, १३।
 वटधिकषष्टि ८३, ३।
 वटधिकसप्तति ८३, २६।
 वटधिकषोडशति ८३, ४६।
 वटशीति ७४, ५। ८३, ४६।
 वटष्टक १३५, २६। ८२, २।
 वटशीत्याननसकान्ति १५,
 १२।
 वटानन २३३, १५।
 वटष्टमराशि १३५, २६।

वटज २०६, ८। २०६, ११।
 वटघा ८८, ४५।
 वटभोनकेन्द्र १०२, २१।
 वटस २१७, ५१।
 वटसाव २४२, ४६।
 वटवक्त्र=(स्कन्दः)
 वटवर्ग ८१, १०। १२७, ५६।
 वटविन्दु २१५, ४४।
 वटविश ८६, ११।
 वटविशत् (त्) ८०, १२।
 वटविशति ७३, ३१। ८०,
 १२।
 वटविशतितम ८६, १२।
 वटङ्ग १६६, ३६।
 वटमध्या २०६, ३१।
 वटणवक ८२, २५।
 वटणवत ८८, ३१।
 वटणवति ७४, १०। ८४,
 ११।
 वटणवतितम ८८, ३१।
 वटमुख २३३, १५।
 वट ७३, २०। १४४, ३२।
 ७१, १७३, २०।
 वटि ७३, ५०। ८२, ३६।
 वटिकलान्मित १७, १२।
 २०२, ७।
 वटिदीर्घाक्षिरोच्चारा
 ११३, ३।
 वटिभाग १२६, १६।
 वटिलव १२६, १६।
 वटिहासन २३२, ३५।
 वटयंशक १२६, १७।
 वट २६, १४। ८५, ७। १२५,
 ४५।
 वटिका २, २०।
 वटि २, २०। २, ३६। ३, १६।
 २६, १४। ८५, ७। २३१,
 ३२।
 वटिमीहोत्सव १३४, ४।
 वटयुस्तव १३४, ४।
 वटमध्या २०६, ३१।
 वाण्ड २२८, १८।
 वाण्मातुर २३३, १६।

वोडा ७३, २३। ८५, २६।
 ७३, २३।
 वोडाक ६४, १६। ८५, २६।
 वोडाकला=(वोडाशलिप्ता)
 वोडाशचतुष्क ८२, ५२।
 वोडाशचरण २५, ५६।
 वोडाशतम ८५, २६।
 वोडाशद्रम ६४, २१।
 वोडाशन् ७८, २१।
 वोडाशपञ्चक ८३, ३७।
 वोडाशपद २५, ५५।
 वोडाशपाद २५, ५५।
 वोडाशभाग १२६, ११।
 वोडाशलव १२६, १२।
 वोडाशवर्ग १२८, १।
 वोडाशषट्क ८४, १६।
 वोडाशांति २५, ५३।
 वोडाशांति १२८, १५।
 वोडाशाशक १२६, १२।
 वोडाशाचिप् ५०, २०।
 वोडाशांति ५०, २१।
 वोडाशिका ५६, २०।
 वोडाशिन् (त्) ३६, १।
 वोडाशी २०६, ४५। ५६,
 ३६। ६२, ६।
 वोडा ८८, ४५।
 स
 संयत् १२३, ३।
 'संयन्ति' १८०, ४०।
 संयमनी २४१, ४५।
 संयुक्त ६०, ६। १४६,
 २८।
 संयुग १२४, ११।
 संयुज् ६०, ६। १४६,
 २८।
 संयुत ६०, ६। १४६, २८।
 संयति ११६, ३०। १४६,
 १८।
 संयोग १३४, ४७। १४६,
 १६। १४७, ७।
 संयोगिन् १४७, १५।
 संयोजन ६०, ६।
 संयोजनीय ६१, ३६।

संयोजित ६०, ६।
 संयोजितव्य ६१, ३७।
 संयोग्य ६०, ६। ६१, ३७।
 संराव २४६, १८।
 संलग्न २५३, ११। १४६,
 २६।
 संलप्य २४६, ४४।
 संलभ्य ६३, १७।
 संलय १३६, ४१।
 संवत् १६, २४।
 संवत्सर १६, २४। १७,
 १७। २५, ३।
 संवत्सरगण ६७, ४०।
 संवत्सरपथ=(वत्सरमार्गः)
 संवत्सरमुखी=(ज्येष्ठ-
 शुक्लदशमी, दशहरा संवत्स-
 रान्तिमपक्ष १३७, २२
 संवद्=(वर्षम्),
 संवर २१७, ५१।
 संवरविभु ८, १६।
 संवर्त १८, ६। २१२,
 ३६ २३८, ३२, ३५।
 संवर्तक २२५, २७। २४०,
 ३३।
 संवर्तकाह्वय २२५, ३४।
 संवर्तकिन् २२५, २७।
 संवत्पूर्वज ४८, ३०।
 संवद्ध मान ४३, २३।
 'संवद्ध' यत् १७३, ७।
 संवद्ध यति १७३, ६।
 संवद्ध यन्ति १७३, ६।
 संवद्ध येत् १७३, ७।
 संवद्ध येताम् १७३, ७।
 संवद्ध येयुः १७३, ७।
 संवद्धितः ६०, ३६।
 संवह २४५, ८।
 संवास २४७, ३।
 संवित् १२२, ४८।
 संविधाय ६३, १६।
 संविमज्य ६३, १०।
 संविहीन ६०, २४।
 संविहृत ६०, ४६।

संविहृत्य ६३, १० ।
 संवीक्षित १४७, ४६ ।
 संवत् २४३, ३३ ।
 संवेद्य २५०, ८ ।
 संवेश १४०, ४६ ।
 संवेशन १४०, १२ ।
 संशुद्ध ६०, २४ ।
 संशोधन ६०, १६ ।
 संशोधनीय ६०, २४ ।
 संशोधित ६०, १६ ।
 संशोधितव्य ६०, २४ ।
 संशोध्य ६०, २४ ।
 संशोभित १२६, ४१ ।
 संश्रय १२५, ४१ । १४६, ५२ ।
 संश्रित १४६, ४७ ।
 संश्रुत २४४, २ ।
 संश्लिष्ट १४६, २६ ।
 संसक्त २५२, ५ । २५३, ११ । १४६, २६ ।
 संसद् १६८, २२ ।
 संसर्ग १५६, १६ । १४७, ८ ।
 संसर्गिन् १४७, १५ ।
 संसर्प १४, ५६ ।
 संसर्पसंज्ञक १४, ५६ ।
 संसार= (भवः),
 संसारगुरु २२०, ३० ।
 संसारमार्ग= (योनिः),
 संस्करण= (भावृत्तिः संस्कारो वा)
 संस्कार १३, ३६ । ६८, २१ । ११७, २४ ।
 संस्कृत= (देववाङ्),
 संस्कृति ११७, २४ ।
 संस्क्रिया ११७, २४ ।
 संस्तर २०१, २७ ।
 संस्थाप्य २०३, २३ ।
 संस्थ १४६, ४७ ।
 संस्था २०१, २७ । १४६, १२ ।
 संस्थाप्य २०६, ५३ ।
 संस्थान १२४, ११ ।

संस्थापन= (स्थापन-विशेषः),
 संस्थित १४६, ४८ ।
 संस्थिति १४६, १३ ।
 संसर्ग १४७, ८ ।
 संस्फोट १२४, १२ ।
 संस्फोट १२४, १२ ।
 संस्मरणीय २५०, १८ ।
 संस्मर्तव्य २५०, १८ ।
 संस्मार्थ्य २५०, १६ ।
 संस्मृत २५०, १६ ।
 संस्मृति= (संस्मरणम्)
 संस्मृत्य २५०, २० ।
 संहत= (संगुणितः),
 संहति ६७, ३५ ।
 संहत्य ६३, ६ ।
 सहनन १२१, २७ । २२४, १४ ।
 सहर्ष २४४, ४६ ।
 सहार १८, १० । १८, १२ ।
 सहित १४६, २६ ।
 सहिता= (बृहत्संहिताद्या) २११, ७८ ।
 सहिताशास्त्रज्ञ २५७, ५१ ।
 सहिताशास्त्रवेत्तु २५७, ५४ ।
 सकल ८६, १२ । २१४, ४८ ।
 सकलग्रह ११७, १ ।
 सकलग्रहण= (खग्रास-ग्रहणम्),
 सकललोकचक्रबालचक्रवर्तिन् ३४, ४८ ।
 सकलाभिराममूर्ति ४३, २४ ।
 सकृत्= (एकवारम्),
 सकृत्पञ्च २३, १ ।
 सकृत् १४६, ३१ ।
 सखण्ड ८६, २२ ।
 सखण्डल ८६, २२ ।
 सखि ३७, ३१ । १२२, २३ । १४६, ३० ।

सख्य १२७, ३ । २२१, १६ ।
 सगर २२६, ४३ ।
 सगर्भ्य १२२, ३१ ।
 सगर्व= (गर्वयुक्तः),
 सगोत्र ३७, २८ । १२२, ३५ ।
 सघन १४७, ३८ ।
 सङ्कटा १४४, २८ ।
 सङ्कर्षण २२५, २७ ।
 सङ्कलन ६०, ६ ।
 सङ्कलनीय ६१, ३६ ।
 'सङ्कलयतः' १७०, ३ ।
 सङ्कलयति १७०, ३ ।
 सङ्कलयन्ति १७०, ३ ।
 सङ्कलयेत् १७०, ४ ।
 सङ्कलयेताम् १७०, ४ ।
 सङ्कलयेयुः १७०, ४ ।
 सङ्कलित ६०, ६ ।
 सङ्कलितव्य ६१, ३६ ।
 सङ्कल्प= (मानसकर्म) ६१, ३६ ।
 सङ्कल्पजन्यम् २२०, ३० ।
 सङ्कल्पभव २२०, ३१ ।
 सङ्कल्पयोनि २२०, ३१ ।
 सङ्कल्प= (सङ्कलनीयः)
 सङ्कृष्टचतुर्थीवत् २१, ३७ ।
 सङ्कृष्टहरचतुर्थी २४, ५ ।
 सङ्काष २४४, ४ ।
 सङ्कीर्तित २४६, २४ ।
 सङ्क्वचित २१५, २ ।
 सङ्क्वति ८०, २ । २११, ३२ ।
 संक्रन्दन ११७, ११ ।
 संक्रन्दनसमिव ४८, ४५ ।
 संक्रम १५, ८ ।
 संक्रमण १५, ८ ।
 संक्रान्त= (संक्रान्ति-विशिष्टम्)
 संक्रान्ति= (राश्यादि-गोऽर्कः) १५, ६ ।
 संक्रावात= (ऋष्क्रावातः) २५५, ४० ।

संक्षोभित= (भवस्था-विशेषः)
 संख्य १२३, ४ ।
 संख्या २५०, २८ । ७१, ५ ।
 संख्यात १६८, २५ । ७१, ५ ।
 संख्यातम् १६८, २५ । ७१, ५ ।
 'संख्यातः' १६८, २२ ।
 संख्यातात् १६८, २३ । १६८, २५ ।
 संख्याताम् १६८, २३ ।
 संख्याति १६८, २२ ।
 संख्यातु १६८, २३ ।
 संख्यातुमहं ७२, १२ ।
 संख्यान ७२, ८ ।
 संख्यान्ति १६८, २२ ।
 संख्यान्तु १६८, २३ ।
 संख्यान्ति १६८, २६ ।
 संख्याम् १६८, २६ ।
 संख्यायते १६८, १८ ।
 संख्यायते १६८, १८ ।
 संख्यायते १६८, १६ ।
 संख्यायन्ते १६८, १६ ।
 संख्यायेत १६८, १६ ।
 संख्यायेत १६८, १६ ।
 संख्यायेताम् १६८, १६ ।
 संख्यायेरन् १६८, १६ ।
 संख्यायोग्य ७२, १२ ।
 संख्याव १६८, २६ ।
 संख्यावत् २५५, ५० । ७२, ८ ।
 'संख्याहि' १६८, २५ ।
 संख्येय ७२, १३ । ७२, १४ ।
 सङ्ग १४६, १६ ।
 सङ्गराग्य ६२, ४२ ।
 सङ्गत १२, ३३ । १२७, ३ । १४६, ३० ।
 सङ्गति १४६, २० ।
 सङ्गम १४६, २० ।
 सङ्गर १२४, १२ ।

सङ्गव १२, ३३ ।
 सङ्गिन् १४७, ३३ ।
 सङ्गुणन=(संहननम्)
 सङ्गुणनीय ६२, ४ ।
 'सङ्गुणयतः' १७२, ३३ ।
 सङ्गुणयति १७२, ३३ ।
 सङ्गुणयन्ति १७२, ३३ ।
 सङ्गुणयेत् १७२, ३४ ।
 सङ्गुणयेताम् १७२, ३४ ।
 सङ्गुणयेयुः १७२, ३४ ।
 सङ्गुणित ६०, ३६ ।
 सङ्गुणितव्य ६२, ५ ।
 सङ्गुण्य ६२, ५ ।
 संगृहीत=(एकत्रीकृतम्)
 संग्राम १२५, १२ ।
 संग्राह-६२, ३ ।
 संग ६७, ३६ ।
 संघचारिन् २४४, १३ ।
 संघात ६७, ३६ ।
 संचरण ८६, २४ ।
 सचि २३७, २६ ।
 सचिव ४७, २२ ।
 सचिबादि ४६, २३ ।
 सची २३७, २६ ।
 सज्जन २५३, ३ ।
 सञ्चय ६७, ३६ ।
 सञ्चर २२४, १४ ।
 'सञ्चरतः' १८०, ५४ ।
 सञ्चरति १८०, ५४ ।
 सञ्चरन्ति १८०, ५४ ।
 सञ्चरेत १८०, ५४ ।
 सञ्चरेताम् १८०, ५४ ।
 सञ्चरेयुः १८०, ५४ ।
 सञ्चिन्तन=(संस्मर-
 णम्),
 सञ्चिन्तनीय २५०, ३५ ।
 सञ्चिन्तित=(संस्मृतम्)
 सञ्चिन्तितव्य २५०, ३६ ।
 सञ्चिन्त्य २५०, ३६ ।
 सञ्चिन्त्य २५०, ४० ।
 सञ्छादक ११५, ५५ ।
 सञ्ज २०७, ५० ।
 २२८, १८ ।

सञ्जल्प=(सञ्जल्पि-
 तव्यः)
 सञ्जात=(समुत्पन्नम्)
 सञ्जातक २००, २६ ।
 सञ्ज्ञा ५, १७ । ३३, २४ ।
 ३५, ३० ।
 सञ्ज्ञाजानि ३३, ३० ।
 सञ्ज्ञापति=(रविः)
 सञ्ज्ञाप्रतिकृति ३५, ३४ ।
 सञ्ज्ञारमण २६७, ४४ ।
 सञ्ज्ञावर २६७, ४४ ।
 सञ्ज्ञावल्लभ २६७, ४५ ।
 सञ्ज्ञेश २६७, ४४ ।
 सञ्ज्ञोपयन्तु २६७, ४४ ।
 सञ्ज्वर २४०, १३ ।
 सटा २२६, ६ ।
 सटाङ्क २३२, १ ।
 सत् ३, ५१ । ३, ५८ ।
 ३०, १२ । ३१, २८ ।
 १३३, २४ । २५५, ५४ ।
 सतत १६, ३६ । २५२, ५ ।
 सततग=(वायुः)
 सतत्पर्यन्त ८०, ३ ।
 सतिथिचत्वारिंशत् ८२,
 २६ ।
 सतिथिविंशति ६१, ३ ।
 सती २३०, ३३ ।
 सतीन=(कलायः)
 सतीनक २५३, ३१ ।
 सतेरक १५, २३ ।
 सत्सचर ३०, १६ ।
 सत्सद ३०, १६ ।
 सत्सौक्य ३०, १७ ।
 सत्तम ३१, ३२ ।
 सत्प्रदम् १२६, ३६ ।
 सत्य १७, ३७ । १७, ३६ ।
 सत्यङ्कार २४८, ३० ।
 सत्यक २०७, ५० ।
 सत्यजित् २३७, १७ ।
 सत्यभामा २२५, ११ ।
 सत्ययुग १७, ३६ ।
 सत्ययीवन २०४, ३४ ।
 सत्यलोक २२३, १८ ।

सत्यवचस् १६८, ५२ ।
 सत्यवादिन् २५६, ६ ।
 सत्यसङ्कर २४६, ७ ।
 सत्याकृति २४८, ३० ।
 सत्याग्नि २००, ४ ।
 सत्यानुत् २४७, ५२ ।
 सत्यापन २४८, ३० ।
 सत्यायुष १४३, २२ ।
 सत्र १६८, ३६ । २०१, २७ ।
 सत्रशाल १३८, ५२ ।
 सत्रशाला १३८, ५२ ।
 सत्त्व ३०, ४० । १४२, २६ ।
 सत्त्वर १०१, ४ ।
 सत्त्वादि=(गुणाः)
 सदन १२२, ३५ ।
 सदनभूमि १३७, ४७ ।
 सदत् ८६, २२ ।
 सदस् ४६, २७ ।
 सदस्य ४६, २७ ।
 सदा १६, ३६ ।
 सदागति ३३, ३० । २४४,
 ४६ ।
 सदादान २५७, ४४ ।
 सदानन्द २०७, ५० ।
 सदामद २३२, १७ । २३७,
 ४४ ।
 सदायोगिन् २१६, १३ ।
 सदृक्ष २५३, ५३ ।
 सदृश् २५३, ५२ ।
 सदृश २५३, ५२ ।
 सदृश २५३, १६ ।
 सदृग्रह ३०, १७ ।
 सदृगुति ३०, २० ।
 सद्वि २३६, २२ ।
 सद्वन् १३०, ५७ । १३७,
 ४४ ।
 सदृश १६, ३३ ,
 सद्वीकरण १४१, २१ ।
 सद्विचि २२१, १६ ।
 सद्व्योमवास ३०, २१ ।
 सधर्मचारिणी २०८, १४ ।
 सधर्मन् २५३, ५३ ।
 सधर्मिणी २०८, १४ ।

सनक २०५, ५४ ।
 सनत् २०७, ५० ।
 सनकुमार २०५, ५५ ।
 सनन्दन २०५, ५४ ।
 सना १६, ३६ ।
 सनात् १६, ३६ । २०७, ५० ।
 सनातन ७, ६५ । २०५, ५५ ।
 सनात्कुमार २०६, २ ।
 सनाथ १४६, ३० ।
 सनीड २५३, १६ ।
 सनेम=(सार्द्धम्)
 सन्तत २५२, ५ ।
 सन्तति १२२, ५५ ।
 सन्ततियोग १२६, ४८ ।
 सन्तमसः ५४, ४३ ।
 सन्तक्य २५१, १० ।
 सन्ताडन=(संगुणनम्),
 सन्ताडनीय ६२, ५ ।
 'सन्ताडयतः' १७२, ४६ ।
 सन्ताडयति १७२, ४६ ।
 सन्ताडयन्ति १७२, ४६ ।
 सन्ताडयेत् १७२, ४७ ।
 सन्ताडयेताम् १७२, ४७ ।
 सन्ताडयेयुः १७२, ४७ ।
 सन्ताडित ६०, ५६ ।
 सन्ताडितव्य ६२, ५ ।
 सन्ताड्य ६२, ६ ।
 सन्तान १२२, ५५ । १६८,
 २७ ।
 'सन्ताप १३१, १३ । २४०,
 १३ ।
 सन्तापन २२०, ४५ ।
 'सन्तिष्ठते' १७५, ५१ ।
 सन्तिष्ठन्ते १७५, ५१ ।
 सन्तिष्ठेत् १७५, ५२ ।
 सन्तिष्ठेते १७५, ५१ ।
 सन्तिष्ठेयाताम् १७५, ५२ ।
 सन्तिष्ठेरन्त १७५, ५२ ।
 सन्त्यज्य १४८, २३ ।
 'सन्धति' १७०, २५ ।
 सन्धते १७०, २६ ।
 सन्धति १७०, २५ ।
 सन्धति १७०, २६ ।

सन्धवीत १७०, ३० ।	सुपापलन्नाश १३७, ३६ ।	सप्तमी २, २० । २, ३८ । ३, १८ । ८५, ६ ।	सप्ताश्वसूनु ५७, ५८ ।
सन्धवीयाताम् १७०, ३० ।	सप्तक ७६, ३ ।	सप्तराशिक ६६, १ ।	सप्ताष्टक ८२, ३३ ।
सन्धवीरन् १७०, ३० ।	सप्तकृति ८२, ६ ।	सप्तराशिक ६६, १ ।	सप्ताष्टकम् ८२, ३३ ।
सन्धव्यात् १७०, २७ ।	सप्तगन्धर्वनाश ५३, २२ ।	सप्तशिषूता २३४, १० ।	सप्ताह ८८, ५० ।
सन्धव्याताम् १७०, २७ ।	सप्तचत्वारिंश ८१, ५५ ।	सप्तलोकिकचतुष्ट ३४, ३६ ।	सप्ति ३८, २५ ।
सन्धव्युः १७०, २७ ।	८६, ५१ ।	सप्तवर्ग ८२, ११२७, ५६ ।	सप्तैक्यजबल १४२, ३७ ।
सन्धर्व २१३, ५३ ।	सप्तचत्वारिंशत् ७३, ४२ ।	सप्तवाह ३३, ३० ।	सप्तोल ५२, १५ ।
सन्धशित १४४, २० ।	सप्तचत्वारिंशत्तम ८६, ५१ ।	सप्तविंश ८६, १३ ।	सप्राण ३०, ४६ ।
सन्धानिनी १३८, ४४ ।	सप्तच्छद २७०, ३५ ।	सप्तविंशत् ८०, १६ ।	सफलसञ्ज्ञातफल २५७, १८ ।
सन्धाय २५१, ३५ ।	सप्तजिह्व २३६, ३२ ।	सप्तविंशत्तम ८६, १३ ।	सफलैकादशी २३, ५४ ।
सन्धुष्य १४८, १ ।	सप्ततन्तु २०१, २७ ।	सप्तविंशत् ५६, २४ । ५६, ४४ । ७२, ३१ ।	सबल ३०, ५० ।
सन्धुष्यमान १४४, ४८ ।	सप्तति ७३, ४५ । ८३, १२ ।	सप्तविंशत्तितम ८६, १४ ।	सभा २०३, २३ । १६८, २२ ।
सन्धुष्ट १४७, ४७ । १४५, २१ ।	सप्ततुरङ्गम = (रविः) सप्तत्रिंश ८६, ३० ।	सप्तशलाकाविध १३७, १३ ।	सभायावसति १२६, ३५ ।
सन्धोह ६७, २६ ।	सप्तत्रिंशत् ७३, ३६ । ८१, ११ ।	सप्तषट्क ८५, ३६ ।	सभासद् ४६, २८ ।
‘सन्धतः’ १७०, २५ ।	सप्तत्रिंशत्तम ८६, ३० ।	सप्तषष्टि ७३, ४४ । ८३, ५१ ।	सभास्तार ४७, २८ ।
सन्धतः १७०, २६ ।	सप्तत्रिंशति ८१, १२ ।	सप्तषष्टितम ८५, ३६ ।	सभित = (साङ्गम्) सम्य ४६, २८ । २४१, २५३, ५२ । १३५, १६ । २५४, ३६ ।
सन्धा १२, ४६ ।	सप्तत्रिंशत्तितम ८६, ३० ।	सप्तसप्तत ८५, ५५ ।	समकर्ण १०३, १६ ।
सन्ध्या १२, ४८ ।	सप्तदश ७३, २४ । ८५, ३१ ।	सप्तसप्ताति ७४, १ । ८३, २६ ।	समकोल २२३, ५४ ।
सन्ध्यावाटिन् २२८, १६ ।	सप्तदशक ८३, १३ । ८५, ३१ ।	सप्तसप्तातितम ८५, ५५ ।	समक्रान्तिकाल = (क्रान्ति-साम्यम्) समग्र ८६, १२ । २१४, ४८ ।
सन्ध्याबल २४२, ३० । २४१, ४३ ।	सप्तदशतम ८५, ३१ ।	सप्तसप्ति ३३, ३१ ।	समन्वित ६४, १८ ।
सन्ध्याम ४४, ५१ ।	सप्तदशतम् ७८, ३० ।	सप्तसप्त्यङ्गजन्मन् ५३, २२ ।	समन्वित् ६४, १८ ।
सन्ध्याराग २०७, ५१ ।	सप्तदशपञ्चक ८३, ४६ ।	सप्ताधिकचत्वारिंशत् ८१, ५५ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धति १६६, १४ ।	सप्तदीधिति २३६, ३३ ।	सप्ताधिकत्रिंशत् ८१, १३ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धभोग ३०, २० ।	सप्तघा ८८, ४५ ।	सप्ताधिकदशन् ७८, ३० ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिकर्ष २५३, १६ ।	सप्तन् १४४, २४ । ७६, ३१ ।	सप्ताधिकनवति ८४, १८ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिकृष्ट २५३, १६ ।	सप्तनवक ८२, ४६ ।	सप्ताधिकपञ्चाशत् ८२, ३३ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिधान २५३, १६ ।	सप्तनवत ४८, ३५ ।	सप्ताधिकषष्टि ८३, ५१ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिधि २५३, २० ।	सप्तनवति ७४, ११ । ८४, १८ ।	सप्ताधिकसप्ताति ८३, ३६ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिभ २५३, ५३ ।	सप्तनवतितम ४८, ३५ ।	सप्ताधिकाशीति ८३, ५२ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिरीक्य = (संविनीक्य) सन्धिरीक्यमाण १४६, ११ ।	सप्तपञ्चाश ६७, १४ ।	सप्ताधिकषष्टि ५२, १४ । २६०, ६१ । २३६, ३३ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सन्धिभ १२७, ३६ ।	सप्तपञ्चाशत् ७३, ४६ । ८२, ३३ ।	सप्ताशीति ४८, १४ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपल १२३, १७ । २२४, १ ।	सप्तपञ्चाशत्तम ८७, १४ ।	सप्ताशीति ७४, ६ । ८३, ५२ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपलता २०१, २२ ।	सप्तपर्या २६०, ५ ।	सप्ताशीतितम ४८, १४ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपद ८६, २४ ।	सप्तप २६, ३२ । ३२, ४६ । ६५, ६ ।	सप्तांश १२८, ८ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपदि १६, ३४ । १०१, ६ ।	सप्तमक १२६, १ ।	सप्तांशु ५२, १५ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपलदेश = (साधदेशः), सपद ८६, २४ ।	सप्तमांश १२६, १ ।	सप्तांशु ५२, १५ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपापबुध ५५, १३ ।		सप्तांशु ५२, १५ ।	समन्वित् ६४, १६ ।
सपापलन १३७, ३८ ।		सप्तांशु ५२, १५ ।	समन्वित् ६४, १६ ।

समनु = (संकुविशेषः)
१०६, १६ ।

समन्तभुज् २३६, ३३ ।

समन्वय १४६, २० ।

समन्वित ६०, ६ । १४६,
३० ।

समपद १३५, ७ ।

समभग १४८, ३८ ।

सममण्डल १११, १६ ।

सममण्डलकरां १०३, २० ।

सममण्डलशङ्कु १०६,
१७ ।

समय ११, ५ । १५, २४ ।
७६, १ ।

समयप्रमाण = (काल-
मानम्),

समयाख्या ७६, १ ।

समयांश ११६, १६ ।

समर १२४, १२ ।

समरात्रिदिक्काल १११,
४ ।

समर्घ २४८, ५१ ।

समर्घता २४८, ५३ ।

समर्घत्व २४८, ५३ ।

समर्चित ४६, २० ।

समर्थाद २५३, ५३ ।

समवर्तिन् २४१, ४२ ।

समवाप्ति ६१, ५ । १२५,
१० ।

समवाय ६७, ३६ ।

समवृत्तशङ्कु १०६, १७ ।

समसुप्ति १८, १० ।

समस्त ८६, १२ ।

समा १६, २४ । १०६,
३४ ।

समाक्रान्त १६८, ३६ ।

समागत १६८, ४२ ।

समागम १२०, १ । १४६,
'समाचक्षते' १८४, ३५ ।

समाचक्षते १८४, ३५ ।

'समाचरते' १७६, ३१ ।

समाचरति १७६, ३० ।

समाचरन्ति १७६, ३१ ।

समाचरेत् १७६, ३१ ।

समाचरेताम् १७६, ३२ ।

'समाचरेयुः' १७६, ३२ ।

समाज ४६, २८ । १४७,
८ । १६८, २२ ।

समाह्वय ६०, १० । १६८,
३० ।

'समादिशतः' १८५, ५६ ।

समादिशति १८५, ५६ ।

समादिशन्ति १८५, ५६ ।

समादिशेत् १८५, ५७ ।

समादिशेताम् १८५, ५७ ।

'समादिशेयुः' १८५, ५७ ।

समाधान १२४, १७ ।

समान २५३, ५२ । २५४,
३६, ११ ।

समानता २४८, ४६ ।

समानोदय १२२, ६ ।

समापन = (ब्रह्मचर्यसमाप्ति-
क्रिया)

समापनीय २५१, ४० ।

समापन्न २५१, ३६ ।

समापित = (समाप्तम्)

समापितव्य २५१, ४० ।

समाप्त २५१, ३७ ।

समाप्ति २५१, ३६ ।

समाप्तिका २५१, ३६ ।

समाप्तिञ्जत २५१, ३७ ।

समाप्य २५१, ४१ ।

समायोग १६८, २२ ।

समारट २४३, ३ ।

समालोक १४५, १० ।

समालोकन १४५, १० ।

समालोकनीय = (समा-
लोकितव्यः) ।

समालोकित १४७, ४६ ।

समालोकितव्य = (समा-
लोकनीयः)

समालोकिन् १४५, २१ ।

समालोक्य = (भालोक्य)

समालोक्यमान १४६, १ ।

समालोचन १४५, १० ।

समावदनायुष् १४३, ४६ ।

समावर्त १३७, २ ।

समावर्तन १३७, २ ।

समावर्तनक १३७, २ ।

समाश्रित १६८, ४८ ।
१४६, ४८ ।

समासादित १६८, ४२ ।

समासीन १६८, ४८ ।

समित् १२४, ४ ।

समित्योय २३६, ३४ ।

'समितः' १८०, ४० ।

समिति १२४, १२ । १४६,
२२ । १६८, २२ ।

समितिञ्जय २१६, १४ ।

समितिपद २४२, ३१ ।

समिध् २४१, १२ ।

समिधाह्वय २१०, ७

समिन्नामन् ७६, २६ ।

'समियात्' १८०, ४० ।

समियाताम् १८०, ४१ ।

समियुः १८०, ४१ ।

समिर २४४, ४८ ।

समीक १२४, १३ ।

समीक्षण १४५, ११ ।

समीक्षणीय १४५, २७ ।

समीक्षा १४५, ११ ।

समीक्षित १४५, २१ ।

१४७, ४६ ।

समीक्षितव्य १४५, २७ ।

समाक्ष्य १४८, १ । १४५,
२८ । ३४, ३६ ।

समीक्ष्यमाणा १४८, २६ ।

समीप २५३, ५३ ।

समीर ७, ६ । २४४, ५० ।

समीरणम् ७, ६ ।

समीरणाख्य ७, १० ।

समीरायणाचारिन् २६, ४६ ।

समीरित २४६, ५० ।

समुञ्चाय्य २४६, ४५ ।

समुज्झित २८, १७ ।

समुत्पन्न २००, २७ ।

समुदय ६७, ३७ । १०६,
४७ ।

समुदाय ६७, ३७ । १२४,
१७ ।

समुदायाष्टकवर्गजायुष्
१४१, ५३ ।

समुदाहृत २४६, २६ ।

समुदित २४६, २६ ।

समुदीरित २४६, २६ ।

समुदीर्य २४६, ४५ ।

समुद्वगत १२१, २२ ।

समुदगम १०६, ४७ ।
१२१, २२ ।

समुदगीर्ण २४६, २६ ।

समुद्वृत ६०, ४६ ।

समुद्भव २७०, २७ ।

१४०, १२ ।

समुद्भूत २७०, २७ ।

समुद्र ४२, ४७ ।

१३०, १६ । ७६, ६ ।

समुद्रकाञ्ची ४५, २१ ।

समुद्रकान्ता २४४, १ ।

समुद्रगा २४४, १ ।

समुद्रज ३६, ५७ ।

समुद्रदयिता २४४, १ ।

समुद्रनवनीत ४१, ४७ ।
२००, ५१ ।

समुद्रनवनीतक = (चन्द्रः)

समुद्रमेखलता ४५, २१ ।

समुद्रमेखल = (पृथ्वी)

समुद्ररसना ४५, २२ ।

समुद्रवसना ४५, २२ ।

समुद्रवह्नि २४०, ३३ ।

समुद्रवाहन २२८, १६ ।

समुद्रसुभगा २२६, २४ ।

समुद्रस्त्री २४४, १ ।

समुद्राङ्ग ४१, २ ।

समुद्रान्ता २०२, ४७ ।

समुद्राम्बरा ४५, २२ ।

समुद्रोक्तशास्त्र २५६, ८ ।

समुद्राह १३६, २३ ।

समुद्राहविधि १३६, २३ ।

समुपगत = (सम्प्राप्तः)

समुपचय १२६, १२ ।

'समुपयन्ति' १८०, ४३ ।

समुपस्थित १४६, ४२ ।
 समुपाश्रित १४६, ४८ ।
 समुपेत १४६, ४२ ।
 'समुपेतः' १८०, ४३ ।
 समुपेत्य १४७, १ ।
 समुपेयात् १८०, ४३ ।
 'समुपेयाताम्' १८०, ४४ ।
 'समुपेयुः' १८०, ४ ।
 'समुपति' १८०, ४२ ।
 समुल्लसत् = (सम्यगुल्ला-
 स्युक्तः),
 समुह १४४, १४ ।
 समूह्य २५१, ११ ।
 समुद्ध = (प्रधिकर्षिः)
 समुद्धि १२२, ३६ ।
 समेत १०, १० ।
 'समेति' १८०, ४० ।
 समेत्य १२, ४३ ।
 सम्पत्ति = (विश्वोत्कर्षः)
 सम्पद् ६, ३५ । १६, २३ ।
 १३५, ७ ।
 सम्पद्यमान = (मिलितम्)
 १४६, ३१ ।
 सम्पन्न = (सम्पत्ति
 सहितः),
 सम्परायक १२४, २१ ।
 सम्पर्क १४७, ८ ।
 सम्पर्किन् १४७, १५ ।
 सम्पा = (विद्युत्),
 सम्पात १५, २० ।
 सम्पातार्क १०५, ८ ।
 'सम्पादयतः' १७८, १३ ।
 सम्पादयति १७८, १३ ।
 सम्पादयते १७८, १६ ।
 सम्पादयन्ति १७८, १३ ।
 सम्पादयन्ते १७८, १६ ।
 सम्पादयेत् १७८, १४ ।
 सम्पादयेत् १७८, १७ ।
 सम्पादयेताम् १७८, १४ ।
 सम्पादयेते १७८, १६ ।
 सम्पादयेयाताम् १७८, १७ ।
 सम्पादयेयुः १७८, १४ ।
 सम्पादयेरन् १७८, १७ ।

सम्पाल ३५, १७ ।
 सम्पालक ३५, १७ ।
 सम्पिण्डित १०, ३६ ।
 सम्पिण्ड्य १३, ६ ।
 सम्पूजित ४६, २० ।
 सम्पूक्त १४६, ३१ ।
 सम्प्रति १६, ३२ ।
 सम्प्रदिष्ट १४७, ५० ।
 १४५, २१ ।
 सम्प्रधान = (सम्मुख्यः)
 सम्प्रयोग १४०, १२ ।
 सम्प्रहार १२४, १८ ।
 सम्प्राप्त १४६, ४३ ।
 सम्प्राप्तबल ३०, ५६ ।
 सम्प्राप्ति १२५, १० ।
 सम्प्राप्य १३, १७ ।
 १४७, ४ ।
 सम्प्रेष्य १४५, ३६ ।
 सम्प्रोक्त २४६, २७ ।
 सम्ब २१७, ५१ ।
 २३८, ७ ।
 सम्बन्ध १४७, ८ ।
 सम्बन्धिन् १४७, १६ ।
 सम्बर = (दैत्यविशेषः)
 १२२, ३६ ।
 सबरारि २६६, ६ ।
 १२३, ४७ ।
 सम्बल २१७, ५१ ।
 सम्भव ११५, २२ ।
 २००, २७ ।
 सम्बन्ध २४६, ४५ ।
 सम्भाष्य २४६, ४५ ।
 सम्भूत २००, २७ ।
 सम्भूति १६६, १३ ।
 सम्भूत २४४, ५० ।
 सम्भोग १४०, १२ ।
 सम्मत = (स्वीकृतः)
 सम्मति = (स्वीकृतिः)
 सम्मद ३१, ४० ।
 सम्मित २५५, १२ ।
 सम्मिलित = (संयुक्तम्)
 सम्मिल्य १२, ४३ ।
 १४७, १ ।

सम्मिश्र १४६, ३१ ।
 सम्मीलन १३४, ४८ ।
 ११६, ३१ ।
 सम्मेल्य १२, ४४ ।
 सम्मोहन २२०, ४५ ।
 सम्राज = (चक्रवर्ती)
 सम्राडभवन् १३८, १२ ।
 सयोनि = (इन्द्रः)
 सर ३०, ४१ ।
 १६६, ५१ । २४४, ४६ ।
 सरकाक २१५, २ ।
 सरणि १२३, ४० ।
 सरण्ड २२२, २५ ।
 सरण्यु ३५, ३० ।
 सरण्युजानि ३४, ५ ।
 सरण्युभूत ३४, ५ ।
 सरयु २४४, ४६ ।
 सरस २१७, ५१ ।
 २२१, २ ।
 सरस १६६, ५१ ।
 सरसिज ३६, ४४ ।
 सरसी १६६, ५१ ।
 सरसीज ३६, ४४ ।
 सरसीरुह ३६, ४४ ।
 सरसीरुहकानननायक
 ३४, ४७ ।
 सरस्वत् २१८, ३३ ।
 सरस्वती २२, ५५ ।
 ४८, ४४ । २४४, २ ।
 सरस्वतीपूजन २२, ४२ ।
 सरस्वतीश ४८, ६ ।
 सरासन १०५, २ ।
 सरि २३३, ३६ ।
 सरित् १६६, २६ ।
 २४४, २ ।
 सरितांपति २१८, ३३ ।
 सरित्पति २१८, ३३ ।
 सरित्स्थान १४०, ४१ ।
 सरिद्धरा २२६, २४ ।
 सरिन्नाथ २१८, ३३ ।
 सरिल २२२, ३६ २१७, ५२ ।
 सरीसृप २६, ३६ । १३५,
 ३ ।

सरूप २५३, ५४ ।
 सरोज २७१, ३ । ३६,
 ४४ ।
 सरोजन्मन् २७१, ३ ।
 सरोजिनिलय ५, ५७ ।
 सरोजबन्धु ३४, ६ ।
 सरोजबान्धव ३४, ३१ ।
 सरोजन्मन् ३६, ४५ ।
 २०७, ५२ ।
 सरोजिन् २०७, ५२ ।
 सरोजिना ३६, ५० ।
 सरोजिनीजीवितेश्वर ३४,
 ४५ ।
 सरोजिनीनाथशरीरजन्मन्
 ५३, २७ ।
 सरोजिनीपति ३४, ३२ ।
 सरोजिनीप्राणाधिनाथ ३४,
 ४५ ।
 सरोजिनीराज ३४, ३२ ।
 सरोजिनीश ३४, ६ ।
 सरोरुह ३६, ४५ ।
 सरोरुह २७१, ३ । ३६,
 ४५ ।
 सरोरुहसुहृद् ३४, ३२ ।
 सरोरुहारि ४१, ३ ।
 सरोवर १६६, ५२ ।
 सर्वविशति ८१, ४६ ।
 सर्ग २१२, ४८ ।
 सर्गबन्ध २१३, २८ ।
 सर्व ३, ७ । ४, ३६ । १२,
 ५५ । ५३, ४५ ।
 सर्पतिथि २, ३५ ।
 सर्पदेवा ६, ३४ ।
 सर्पदेवता ६, ३४ ।
 सर्पदेवत्य ६, ३४ ।
 सर्पभूज २३३, २७ ।
 सर्पभृता ४५, २२ ।
 सर्पराज = (वासुकिः),
 सर्पाख्या ७६, १७ ।
 सर्पराणामयन २१०, २ ।
 सर्पराति २२१, ५६ ।
 सर्पारि = (गह्वः)
 सर्पिण = (वृत्तमाज्यं वा),

सर्पेन्द्र ५३, ५१ ।
 सर्पोष्ठा ६, ३५ ।
 सर्व ८६, १३ । २१४, ४८ ।
 सर्वसहा ४५, २३ ।
 सर्वसहाज ४४, २४ ।
 सर्वसहात्मज ४४, ३६ ।
 सर्वसहायोनि ४४, ३६ ।
 सर्वसहाशरीरज ४४, ४२ ।
 सर्वसहासुत ४४, ३६ ।
 सर्वकृत् २०७, ५२ ।
 सर्वग २२८, २० ।
 सर्वग्रह ११६, ११ ।
 सर्वग्रहण ११६, ११ ।
 ११७, २ ।
 सर्वज्ञ २०६, ११ । २२८, २० ।
 सर्वजित् १६, ६० ।
 सर्वतत् २१७, ५२ ।
 सर्वतोभद्र ११२, १४ ।
 सर्वतोमान ५८, ४३ ।
 सर्वतोमुख १८, १६ ।
 ११७, ५२ ।
 सर्वत्र = (सर्वकालः, सर्व-
 देगः, सर्वदिक्),
 सर्वथा = (सर्वप्रकारेण),
 सर्वदंशिनम् २०६, ११ ।
 सर्वदा १६, ३६ ।
 सर्वदेवमुख २३६, ३५ ।
 सर्वधन्विन् २२०, ३१ ।
 सर्वधातिन् १६, ६१ ।
 सर्वनाशन १८, १० ।
 सर्वविम्बप्राप्त ११६, ३२ ।
 सर्वभक्षा २४१, २८ ।
 सर्वभोग १४४, ६ ।
 सर्वभोग्य १४४, ६ ।
 सर्वमङ्गला २३१, ३३ ।
 सर्वमृषक ११, ५ ।
 सर्वमेघयज्ञ २०१, ३७ ।
 सर्वर्ष १४४, ६ ।
 सर्वर्तु १६, २५ ।
 सर्वतोभद्र १३८, १६ ।

सर्वलौह २२१, ६ ।
 सर्वस्वदक्षिणा २१०, ५ ।
 सर्वारम्भशुद्धि १३३, १३ ।
 १३१, ४२ ।
 सर्वोत्तर १३, ३२ ।
 सर्वाल्लु = (समस्तदिनम्),
 सर्वोषधि = (ओषधि-
 विशेषः)
 सर्वोषधीश ४१, ३ ।
 सर्षप ६०, ३२ । ६१, १० ।
 सल २१७, ५३ ।
 सलिल ७, ४७ । १२२, ३६ ।
 सलिलचर २५, ५५ ।
 सलिलज ३६, ४६ ।
 सलिलद २७०, ५४ ।
 सलिलेन्धन २४०, ३४ ।
 सलिलेशाम्बरा ४५, २३ ।
 सलिलेश्वर २४३, ३४ ।
 सल १४०, २७ । २०१, २७ ।
 सलन २०१, २७ ।
 सलन्य ३७, ३१ । २२१, १६ ।
 सलग्न ६४, ८ ।
 सलग्ना २५३, ५४ ।
 सलग्ना ३५, ३४ ।
 सलिल १२, ४४ ।
 सलिक्रम ३८, २५ ।
 सलितुः कुमारा ५३, ४७ ।
 सलितु ३२, ३३ । २२४, ५६ ।
 सलितुदेवता ६, ५८ ।
 सलितुदेवत ६, ५६ ।
 सलितुदेवत्य ६, ५६ ।
 सलितुमुत ५२, ५८ ।
 सलितु २५३, ५३ ।
 सलितुशत ८१, ४० ।
 सलितुशत ८०, ४७ ।
 सलितु २६, ३८ ।
 सलीय ३०, ५० ।
 सलितुप्रावृद्धयानिल २४५, ४० ।

सलेश २५३, २१ ।
 सल्य २५२, ३६ । ११८, ५ । २४०, ४१ ।
 सल्येष्ट ३६, १० ।
 सल्येष्ट ३६, १० ।
 सलक = (साङ्गम्)
 सलीय ३०, ५० ।
 सलरस्वतीश १४७, ४६ ।
 सलार ३०, ५० ।
 सलितुशत ८१, ४३ ।
 सलीय २५३, २१ ।
 सलुज १४७, ३६ ।
 सल्य २०१, ५४ ।
 सल्यधिप २५, ४ ।
 सल्वर्गिशत ८१, ३२ ।
 सह = (साकम् सार्धवा)
 सहचर ३७, ३१ । ७४, ३२ ।
 सहचरी २०८, १४ ।
 सहज १२२, ३ ।
 सहजा = (भगिनी),
 'सहते' १६३, ५६ ।
 सहधर्मिणी १२३, ५१ ।
 'सहन्ते' १६३, ५६ ।
 सहपान = (सप्रीतिः)
 सहभोजन = (सगिः)
 सहम १३०, ५० ।
 सहस्रस्य २४०, ३६ ।
 ४५ ।
 सहवास = (सहावस्थानम्)
 सहस्र १४, ४५ । ३०, ४१ ।
 १४२, २६ । ३६, २८ ।
 सहसा १६, ३४ ।
 सहसानु २०१, २८ ।
 सहस्य १४, ४८ ।
 सहस्र ७३, ७ । ८४, ३६ ।
 सहस्रकर ३४, ७ ।
 सहस्रकराग ३४, ३३ ।
 सहस्रगु = (रविः) ३३, ३१ ।
 सहस्रजित् २१६, १४ ।
 सहस्रदीर्घाति ३४, ३३ ।
 सहस्रद्वय ७४, ४५ ।

सहस्रधनुस् ६६, ४५ ।
 सहस्रनयन २६०, १३ ।
 २१७, ११ ।
 सहस्रपत्र ३६, ४६ ।
 सहस्रपत्रवनबन्धु ३४, ४६ ।
 सहस्रपाद ३४, ७ ।
 सहस्रफण २१७, ४ ।
 सहस्रवाहु २६०, १४ ।
 सहस्रमयूरव ३४, ३४ ।
 सहस्रमरीचिमालिन् ३४, ४२ ।
 सहस्ररश्मि २६१, ४३ ।
 ३४, ७ ।
 सहस्रवदन २६०, १४ ।
 २१७, ५ ।
 सहस्रशु ३३, ३२ ।
 सहस्रशुज ५२, ५८ ।
 सहस्रशुसुत ५३, १५ ।
 सहस्राङ्ग ३३, ३१ ।
 सहस्राक्ष २१७, ११ ।
 सहस्राक्षि ३३, ३१ ।
 सहस्रवत् ३०, ५० ।
 सहा ४५, २३ ।
 सहाय ३७, ३२ । १२२, ३ ।
 सहावस्थानसम्बन्ध (सम्ब-
 न्ध विशेषः)
 सहित ६०, १०१ । ४६, ३१ ।
 सहित २३६, ३५ ।
 सहदय = (प्रशस्तचित्तम्),
 'सहेत' १६४, २ ।
 सहते १६३, ५६ ।
 सहनाम् १६४, २ ।
 सहैरन् १६४, ३ ।
 सहोत्थ १२२, ३ ।
 सहोन्मत्त १२२, ५ ।
 सहोदर १२२, ५ ।
 सहोदरा २२५, ४६ ।
 सहोदरी २२५, ४६ ।
 सहा २०४, २० ।
 सहकुलपर्वत १००, ६ ।
 सहकुलाचल ६६, २५ ।
 सहकुलाग्नि १००, १० ।
 'सा' ५, १५ ।

सा २१७, १८ ।	सातीन २०२, ३८ ।	सामीर ७, १० ,	सार्धवाह २६, ३३ ।
सांयात्रिक १२, ३१ ।	सातीनक=(मटेरेतिनाम्ना- प्रासिद्धान्तम्)	सामुद्र २५७, ७ ।	२४७, ४७ ।
२१५, ७ ।	सात्यकि २२७, ३ ।	सामुद्रिक २५७, ६ ।	साद्धं=(सारिकायाः कोष्ठानि)
सांत्सर २५६, २१ ।	सात्त्वत २१६, १५ । २२५, २७ ।	सामुद्रिक २५७, ६ ।	सारिन् ३०, ४४ ।
सांत्सरिक=(संवत्सरस- म्बन्धी)	सादन १२२, ३७ ।	सामोद्भव २३२, ३६ ।	सार्धवाह २६, ३३ ।
सांत्सररथ ३४, ३४ ।	सादृश २४८, ५० ।	सामोपवेद २११, ६ ।	२४७, ४७ ।
सांत्सरक=(प्रलयगिः, प्रलयपकृतावा) ।	सादृश्य २४८ ५० ।	साम्परायक १२४, २१ ।	साद्धं=(सकम्, सनेमं वा)
सांसर्गिक (संसर्गनिमित्तम्),	साद्यस्त्वय २०१, ३७ ।	साम्प्रत १६, ३२ ।	सार्ध ६, ३५ ।
सांस्पृष्टिक १८, २६ ।	साधक ६, ३७ । १३५, ६ ।	साम्वाधिक १३, २७ ।	सापि ६, ३५ ।
सांहितिक २५६, २२ ।	साधारण १७, ८ । २५३, ५४ ।	साम्बुद्विषयि ८१, १३ ।	सार्ध २०६, ११ ।
२७, ५५ ।	साधारणस्त्री २०५, ३६ ।	साम्य २४८, ५० ।	सार्धभौम २३४, ३२ ।
सकम्=(सह),	साधिका १४७, ३८ ।	साय १२, ४४ ।	सार्धभौमगृह १३८, १२ ।
साक्षदेश=(सपलदेशः),	साधु ३०, १३ । २५५, २४ ।	सायक ११५, २४ ।	साल १३६, ७ ।
साक्षर=(पठितः)	साधुमत् १४७, २६ ।	२२१, २ ।	साला २०३, २४ ।
सागदशन् ७८, ३० ।	साध्य १०५ । १६७, ५१ ।	सायन=(अग्रयनांशसहितः)	सालिल ७, ४७ ।
सागर ७, ४७ । ४२, ४७ ।	साध्वस १२३, १७ ।	सायना १६, ५१ ।	सालि ७, ४७ ।
सागरसा २४५, २ ।	सानलदशन् ७८, १ ।	१६, २ ।	साल्व=(नृपविशेषः)
सागरगामिनी २४५, ३ ।	सानु २०१, २८ ।	सायम्=(सन्ध्याकालः)	२१६, ३१ ।
सागरनेमि ४५, २३ ।	सान्द्रष्टिक १८, २६ ।	सायसन्ध्यादेवता= (सरस्वती)	सावार् २६६, २४ ।
सागरभू ३६, ५७ ।	सान्द्र २५३, ६ ।	सायाह्न १२, ४५ ।	२१६, २५ ।
सागरमेखला ४५, २४ ।	सान्ध्य ३६, २१ ।	१८, १४ ।	सावन १२, १६ ।
सागरशतम् ४१, ३ ।	सान्नाय्य २०१, ५१ ।	सार १४२, ३० ।	१२, २१ । ६८, २३ ।
सागराम्बरा ४५, २४ ।	सापल २०१, १६ ।	१२१, ३८ । २४४, ५० ।	सावनदिन १२, ११ ।
सागराम्बरासुत ४४, ४० ।	साप्तर्षीन ३७, ३२ ।	२४६, २६ ।	सावनवत्सर १६, ४० ।
सागविशति ८०, २० ।	१२७, ४ ।	सारङ्ग २६, ४७ । ४२, १६ ।	सावनवर्ष १६, ३७ ।
सागरा २४४, १८ ।	साप्तपदीन २२१, २० ।	२४४, ५६ ।	१६, ४० ।
साग्निविशत् ७६, ३७ ।	साप्तसप्त्येय=(शनिः)	सारङ्गलक्ष्मभूत् ४१, ४३ ।	सावनाब्द १६, ४० ।
साग्न=(अग्रेण सहि- तम्) ।	साप्तीकालिकदिनगण विशेषः)	सारण २४५, ४२ ।	सावयवदिनगण ६८, ६ ।
साग्नवर्षशत=(विशत्युत्तर- शतवर्षाणि), १४१, २७ ।	सामज २३२, ३६ ।	सारथि ३६, १० ।	ग्रह १०१, २६ ।
सावर्क ११५, २० ।	सामन् २११, ६ ।	सारभाज ३०, ५१ ।	सावर्णि १८, १ । ३५, ४४ ।
साविन ११५, २० ।	सामर्थ्य १३१, ३ ।	सारभूत् ३०, ५१ ।	सावर्णिप्रसू ३५, ३५ ।
साङ्कदशन् ७६, १२ ।	१२१, २४ । १३१, ३ ।	सारमत् ३०, ५१ ।	सावित्र ६, ६० ।
साङ्गव्य २१२, २४ ।	सामयोन २०७, ५३ ।	सारमुक्त ३१, १६ ।	सावित्री ३५, ५४ ।
साङ्गविशति ८०, १३ ।	सामबायिक ४६, २४ ।	सारस ३६, ४६ ।	३६, ७ ।
साङ्घि ८६, २४ ।	सामाजिक=(समाज- सम्बन्धी)	सारस् २०७, ५३ ।	सावित्रीजननी ३५, ३८ ।
साञ्चि २३६, ३४ ।	सामिषेनी ७८, २० ।	सारस्वत २१२, १२ ।	सावित्रीप्रसू ३५, ३८ ।
सात् ३१, ३६ ।	२४१, १२ ।	सारस्वतयज्ञ २०१, ३८ ।	सावित्रीमातृ ३५, ३८ ।
सातवाहन=(शासिकाहन- नृपः),		सारिका २०६, ४ ।	सावित्रेय २४१, ४६ ।
		सारिकोष्ठ=(सारिकायाः कोष्ठानि)	सावित्रिशत ८०, ३३ ।
		सारिन् ३०, ४४ ।	साष्टिनिशत् २१, ५२ ।
			साहसाङ्क=(विक्रमनृपः)
			साहसंशाव ५३, १ ।

सिंह २५, २६। २६, १। २८, ८। २८, २४। २८, ४०। २८, ४४। २८, ४८। १३५, १६। २५४, ५१।	सितकेतुसूनु ४६, २७। सितगु ३६, १। सितच्छद २१५, २। सितच्छवि=(चन्द्रः) सितदीधिति ४१, ४। सितदीर्घति २६२, ६। ३६, ५८।	सिद्धान्त=(राक्षांतः), २११, ४८। सिद्धान्तज्ञ २५६, ३४। सिद्धापगा २२६, २५। सिद्धार्थ ६१, १०। सिद्धार्थिन् १७, १२। सिद्धाश १२८, २३। सिद्धि ६, ४६। १०, ३। ७६, १७। सिद्धिविनायकव्रत २२, ८। 'सिद्धयतः' १६१, २५। सिद्धयति १६१, २५। सिद्धयति १६१, २५। सिद्धयेत् १६१, २७। सिद्धयेताम् १६१, २७। सिद्धयेयुः १६१, २७। सिध्य ६, २५। सिध्नकावण १६८, ३०। सिन् २२४, १४। सिनीवाली ३, ४। २३१, ३४। सिन्दूर=(रक्तवर्णाधूरा- विशेषः), सिन्दूरतिलका २०५, १५। सिन्दूरवल्लभ २३२, १७। सिन्धु ४२, ४७। २१८, ३४। २५४, ३। सिन्धुज ३६, ३। ४७, २२। सिन्धुजिज्ज ४०, १। सिन्धुजन्मन् ४०, २। सिन्धुजा=(लक्ष्मीः), ५५, ४६। सिन्धुडा २१०, ४१। सिन्धुतनय ४१, ४। सिन्धुनन्दन ४१, ४। सिन्धुभव ५५, ४६। सिन्धुमित्र ४०, २। सिन्धुर २३२, ३६। सिन्धुरत्नैरिन्=(सिंहः), सिन्धुरत्नैरिराशि २६, ११। सिन्धुवृष २१६, १५। सिन्धुवृष ४०, २। सिन्धूतय ३६, ३। सिन्धुमित्र ४०, ३।	सिप्र ३८, ३६। सिप्रग्रह ४०, ३। सिरामूल=(नाडीविशेषः) 'सी' ५, १५। सीत्य २०१, ५४। सीमन्त १३३, ५०। सीमन्तकमन् १३३, ५१। सीमन्तविधान १३३, ५०। सीमन्तारव्य १३३, ५०। सीमन्तनी २६, २३। २०५, ३। सीमन्तोन्नयन १३३, ३७। १३३, ५१। सीमाक १३६, ८। सीमाख्य २१०, ६। सीमिक १३६, ८। सीर २२५, ३५। सीरपाणि २२५, २८। सीरिन् २२५, २८। सुकुमन् ६, ६५। सुकावि ५०, ६। सुकृत ३०, १७। ३१, २७। सुकृतगगनचारिन् ३०, २५। सुकृतगगनवास ३०, २६। सुकृतग्रह ३०, २१। सुकृतवियच्चर ३०, २५। सुकृतव्रत २१, ४२। सुकृतेतर ३०, ३६। सुकृती २०४, ४१। सुखंयुगा २३०, १३। सुखसुगा २३०, १३। सुख ३१, ३६। १२२, २४। सुखग ३०, १७। सुखभाव ७५, ७। सुखसुप्तिका १३६, ४३। सुखा २३०, १८। २४३, ४१। सुखाश २४३, ३५। २४४, ५१। सुखेद ३०, १८। सुखोत्सव ३५, ६। सुगन्धि २३२, १। सुगन्धिक २३२, १। सुग्रह ३०, १८।
--	---	--	---

सुप्र व ३५, ४५। ३५, ५२।
 २२७, ८।
 सुप्रोवपितु ३४, ७।
 सुप्रोवसु २६१, ५१।
 सुजल ३६, ४६।
 सुजातकविद् २५६, २५।
 सुत ४५, ३५। १२२ ४८।
 सुतनु २०५, १५।
 सुतल २२३, ५।
 सुता २६, १४।
 सुताडित ६०, ३६।
 सुत्रामन् २१७, १२।
 सुदमात्मजा २०४, ३७।
 सुदर्शन २१६, ४६। २३७,
 ३२।
 सुदर्शना २३७, ३२।
 सुदर्शनी २३७, ३३।
 सुदामन् २३७, ४५।
 सुदि=(शुक्लपक्षः)
 सुदिन=(पुण्याहम्),
 सुधन्वन् २१६, १५।
 सुधर्मा २६६, २६। १६८,
 २३।
 सुधा ४२, ३६। २००, ५१।
 ४५, २४। २६६, १०। १३६,
 २१।
 सुधांशु ३६, ३।
 सुधांशुक ४०, ५।
 सुधांशुरत्न=(मौक्तिकम्,
 इत्सुकान्तोवा),
 सुधाकर ४०, ३।
 सुधाकराङ्गज ४६, ३८।
 सुधाकिरण ४१, ५।
 सुधावृष्टि ४०, ३।
 सुधाङ्ग ३६, ३।
 सुधादीधिति ४१, ५।
 सुधादीप्ति २६२, ६।
 ४०, ४।
 सुधाधार ४०, ४।
 सुधानिधि ४०, ४।
 सुधान्वस् २६७, २६।
 सुधापा २६७, २६।
 सुधापायिन् २६७, २६।

सुधापिप्पु ४०, ४।
 सुधामानु ४०, ५।
 सुधामशुन् २६७, २८।
 १६७, ५१।
 सुधामयुल ४१, ५।
 सुधामरीचि ४१, ६।
 सुधामृणालोपमबिम्ब-
 शोभित ४३, २५।
 सुधारिणि ४०, ५।
 सुधालिह् २६७, २६।
 सुधावणिन् २०७, ५३।
 सुधावास ४०, ५।
 सुधाव्रत २६७, २६।
 सुधास २६७, २८।
 सुधाशन २६७, २८।
 १६७, ५१।
 सुधासिन्धु ४०, ६।
 सुधासू ३६, ३।
 सुधासृति ४०, ६।
 सुधालव २१४, २४।
 सुधालुत् ३६, ४।
 सुधाहर २२१, ५६।
 सुधाहारक २२१, ५६।
 सुधाहृत २२१, ५६।
 सुधी २५४, ४७।
 सुधूम्रवर्णा २३६, ५१।
 सुनन्दा २३१, ३४।
 सुनफा १२६, ५०।
 सुनयनामवन=(सप्तम-
 स्थानम्)
 सुनाशीर २१७, १२।
 सुनाशीर २१७, १२।
 सुनासीरपुरोधस् ४८, ४६।
 सुनोति २००, १८।
 सुनोतितनय २००, १७।
 सुनोरी २४४, ३।
 सुनेवा २०५, १५।
 सुन्दर २५४, २४।
 सुन्दरता २२१, ३७।
 सुन्दरा २०५, १६।
 सुन्दराङ्गी २०५, १६।
 सुन्दरी २६, २०।
 २०५, १६।

सुपर्ण ३८, २५। २२२, १।
 सुपर्णक २२२, १।
 सुपर्णा २२२, ७।
 सुपर्णा २२२, ७।
 सुपर्णीतनय २२१, १।
 सुपर्वन् १६७, ५१।
 सुपर्वनाथमहित ४६, २।
 सुपार्श्व २०६, १५।
 सुप्त १३६, ४३।
 सुप्रतिष्ठा ७५, २२।
 २११, २५।
 सुप्रतीक २३४, ३२।
 सुप्रभात=(शुभसूचकप्रातः
 कालः)
 सुप्रसन्न २४६, ८।
 सुप्रसाद २२८, २०।
 सुबल? १६७, ५२।
 सुबाल? १६७, ५२।
 सुबुद्ध २२२, ५२।
 सुब्रह्मण्य २३२, १६।
 सुभग २२८, २१।
 सुभगा=(पतिप्रिया)
 सुभद्र २०६, २५।
 २१६, १५।
 सुभानु १६, ५६।
 सुभिज्ञ=(सुलभमैक्यद्रव्यम्)
 सुभीरु २२६, २।
 सुभ्रू २०५, १६।
 सुम २२१, ६।
 सुमति २५६, ३।
 सुमतिम् २५५, ५४।
 सुमदा २०४, ३७।
 सुमदात्मजा २०४, ३७।
 सुमन=(पुष्पम्)
 सुमनस् २२१, ६।
 २६६, ५२।
 सुमनस्त्रितय ८४, २४।
 सुमनस २२१, ६।
 सुमनोनमस्य ४८, ३०।
 सुमहत् २२८, २१।
 सुमुख २२२, ५।
 सुमुखत् २२२, १।
 सुमुखी २६, २०।

सुमेरु ६६, २५। २६६, २६।
 सुयामुन २१५, ४४।
 सुर ३२, १०। २६६, १०।
 १६७, ५२।
 सुरकुलपतिपूज्य ४६, २।
 सुरगायन २७४, ६।
 २६६, १५। २६६, २५।
 सुरगुरु ४७, ४०।
 २६६, २५।
 सुरचिकित्सक ५, ३३।
 १६८, ३७।
 सुरजनक ३७, ६।
 २६६, १६।
 सुरजननी ६, १८।
 ३७, ५।
 सुरज्येष्ठ २०७, ५४।
 २६६, १२।
 सुरत १४०, १३।
 सुरतप्रिय २२०, ३२।
 सुरतश्च २६६, १२।
 सुरतात ३७, ६।
 सुरताल २६६, ३३।
 सुरतोषक २६६, २२।
 सुरदाह २६६, १६।
 सुरदीधिका २२६, २६।
 १६८, २४।
 सुरद्विष् ५१, ४४।
 ५१, ५३। ५३, ५१।
 सुरनगरी २६६, २१।
 सुरनदी २२६, २६।
 सुरनमस्य ४८, ६।
 सुरनिम्नगा २२६, २६।
 २६६, ३१।
 सुरनुत ४७, ४०।
 सुरपति २६६, २४।
 २१७, १३।
 सुरपतिगुरु ४८, ३१।
 सुरपतिवन्दित ४८, ५०।
 सुरपथ ३०, १०।
 सुरपपुरोधस् ४८, ३१।
 सुरपुरी २३७, ३३।
 सुरपुरीहित ३२, ३२।
 सुरपूजित ४८, ६।

सुरपूज्य ४७, ४० ।
 सुरपेय्य ४७, ४१ ।
 सुरप्रसू ३६, ४ ।
 सुरप्रिय २६६, ३४ ।
 सुरप्रिया २६६, २० ।
 सुरभानुपौत्री २२५, ७ ।
 सुरभि १५, ३५ । २००, ४८ । ३७, १३ ।
 सुरभिमास १४, २१ ।
 सुरभिशाला १३८, ४४ ।
 सुरभिषज् ५, ३३ ।
 सुरमंत्रिन् ४७, ४१ । २६६, २५ ।
 सुरमहेज्य ४८, ६ ।
 सुरमृत्तिका २६६, ३४ ।
 सुरयज्ञ २६६, २२ ।
 सुरयाजक ४८, ७ ।
 सुरयान १६८, १६ ।
 सुरयोनि २६६, १७ ।
 सुरराज २६६, २३ ।
 सुरराजगुरु ४८, ३२ ।
 सुरराजपुरोडा ४८, ५१ ।
 सुरराजपूज्य ४८, ३२ ।
 सुरराजवन्दित ४८, ५१ ।
 सुरराजवन्दितपद ४६, ६ ।
 सुरराजवन्द्य ४८, ३३ ।
 सुररिपु २६६, १० ।
 सुररि २६६, २६ ।
 सुरलता २६६, ३० ।
 सुरलोक २६६, २७ ।
 सुरवन्दितपद ४८, ५२ ।
 सुरवन्द्य ४७, ५१ ।
 सुरवन्द्यमान ४८, ३३ ।
 सुरवल्मन् ३०, १० ।
 सुरवर्द्धकि ७, २ । २६६, १७ ।
 सुरवर्द्धकिन् ७, २ ।
 सुरवल्ली २६६, २३ ।
 सुरवाहन २६६, १५ ।
 सुरवृन्दवन्दितपद ४६, ६ ।
 सुरवृन्दवन्दितपदा= (गङ्गा),
 सुरवैद्य २६६, १६ ।

सुरवैद्य ५, ३३ ।
 सुरशिल्पिन् ७, ३ । १६८, ४४ ।
 सुरश्रेष्ठ= (भृगु),
 सुरश्रेष्ठा २६६, २६ ।
 सुरस २४३, ७ ।
 सुरसली २६६, १५ ।
 सुरसधन् १३८, २२ । १६८, ६ ।
 सुरसभा २६६, २८ । १६८, २३ ।
 सुरसरित् २२६, २७ ।
 सुरसरितरा २२६, २७ ।
 सुरसर्षप २६६, ३३ ।
 सुरसवित्री ६, १८ । ३६, ४ ।
 सुरसमा ५२, ४४ । २६६, २० ।
 सुरसू ६, १८ ।
 सुरसुरि ४७, ४२ ।
 सुरसेनानी २६६, १५ ।
 सुरस्त्री २०४, ३७ ।
 सुरस्थामिन् ७, ३० ।
 सुरा २०६, ३५ । २२६, २ । २४४, २३ ।
 सुराङ्गता २६६, १३ ।
 सुराचल २६६, ११ ।
 सुराचार्य्य ४७, ४२ ।
 सुरापांगुरु ४८, ७ ।
 सुराधिदेव ४८, ७ ।
 सुराधिप २१७, १३ ।
 सुराध्वन् १६६, २६ ।
 सुरापगा २२६, २८ ।
 सुरास्त्रा ६, १८ । ३६, ४ । २६६, १६ ।
 सुरायुध २६६, २६ ।
 सुरारति= (देव्याः)
 सुराराम २६६, २८ ।
 सुरारि ५१, ४४ ।
 सुरारिद्विध ५०, ५७ ।
 सुरारिवन्द्य ५०, ४० ।
 सुरारिसचिव ५०, ५७ ।
 सुरारिहन् २००, ४ ।

सुरारिहन् २६६, २४ । २१५, ४७ ।
 सुरारित ४७, ४२ ।
 सुरार्य्य ४७, २२ ।
 सुरार्य्यचरणा ४८, ३३ ।
 सुरार्य्य ४७, २३ ।
 सुरालय १३८, २२ । १००, १६ । २४४, ५१ ।
 सुरालयगमा २२६, २८ ।
 सुराबल्लभ २२५, २६ ।
 सुरावास १६८, १० ।
 सुरावृत ३३, ३२ ।
 सुराश्रय २६६, २७ ।
 सुरासमुद्र २१८, ३७ ।
 सुरासुरगुरु २०७, ५४ ।
 सुराहार २६६, १० ।
 सुरूपाद्वादशी २३, ५५ ।
 सुरेज्य ४७, २३ ।
 सुरेङ्ग ४७, २३ ।
 सुरेणु ३५, ३१ ।
 सुरेन्द्रगुरु ४८, ७ ।
 सुरेन्द्रजित् २२२, १ ।
 सुरेन्द्रयाजक ४२, ३३ ।
 सुरेन्द्रवन्द्य ४८, ८ ।
 सुरेन्द्रशानुमहित ५१, १७ ।
 सुरेय ४७, २३ ।
 सुरेशगुरु ४८, ८ ।
 सुरेशानमस्य ४८, ३४ ।
 सुरेशानुत ४८, ८ ।
 सुरेशपुरोहित ४८, ५२ ।
 सुरेशपूजित ४८, ३४ ।
 सुरेशपूज्य ४८, ६ ।
 सुरेशमन्त्रि ४८, ६ ।
 सुरेशयाजक ४८, ३४ ।
 सुरेशवन्दितपद ४६, २ ।
 सुरेशसचिव ४८, ३५ ।
 सुरेशसपत्नसचिव ५१, १८ ।
 सुरेशाचार्य्य ४८, ६ ।
 सुरेशाधिदेव ४८, ३५ ।
 सुरेशाचित ४८, ६ ।
 सुरेशार्य्य ४७, ४२ ।

सुरेशेङ्ग ४७, ४३ ।
 सुरेशोपाध्याय ४८, ३५ ।
 सुरेश्वर २१७, १३ ।
 सुरेश्वरपूजिताग्नि ४६, ३ ।
 सुरोत्तम २१५, ५५ । २६६, २२ ।
 सुरोपाध्याय ४८, १० ।
 सुलभ २४१, १ ।
 सुलोचना २६, २३ ।
 सुलोहिता २३६, ५१ ।
 सुवयस् २०५, ३१ ।
 सुवचला ३५, ३० ।
 सुवचलाजानिभू ५३, २३ ।
 सुवर्ण ५७, २८ । ५८, ४७ ।
 सुवर्णकार ५८, ५ ।
 सुवर्णपल= (स्वर्णपलानि)
 सुवर्णा २४०, २ ।
 सुवसन्त २०, ५० ।
 सुवसन्तक २०, ५० ।
 सुवह २४५, १२ ।
 सुवासिनी २६, २३ । १२३, ४७ ।
 सुविद्वत् २५६, ४ ।
 सुविधि= (उत्तमभाग्यम्)
 सवियच्चर ३०, २२ ।
 सुवृष २१६, १६ ।
 सुशर्मन् ७७, ११ ।
 सुशिक्ष २३६, ३४ ।
 सुशिरस् २३६, ३५ ।
 सुशीम ४२, २६ ।
 सुश्रुतादि १६८, ५६ ।
 सुषम २५५, २४ ।
 सुषि १२३, ५१ ।
 सुषिर ११४, ६ । १२४, १३ ।
 सुषिम ४२, २६ ।
 सुषीम ४२, २६ ।
 सुषुप्ति १२६, ३१ ।
 सुषुण २१५, ५५ ।
 सुष्वाप= (भवस्थायिविशेषः)
 सुस्तनी २०५, ३२ ।
 सुस्थान १२६, ३६ ।

सुस्थिर ६, ५२ ।
 सुस्मितास्या २०५, १७ ।
 सुस्वाप १३६, ४३ ।
 सुहित १२२, ३७ ।
 सुहृद् ३७, ३२ । १२२, २४ ।
 सुहो (हा) त्र २२६, ३५ ।
 'सू' ५, १५ । २००, २८
 सूक्ष्म २५३, ४३ ।
 सूक्ष्मकृत ६१, २३ ।
 सूक्ष्मदशिन् २५५, ४० ।
 सूक्ष्मदशा १४४, ३६ ।
 सूक्ष्मनाभ २१६, १६ ।
 सूक्ष्मा=(दशविशेषः)
 सूक्ष्मीकरण ६१, २४ ।
 सूचिकाधर २३२, ३१ ।
 सूचित २५०, १३ ।
 सूच्याय २३२, ४७ ।
 सूत ३६, १० । २००, २८ ।
 सूतका १४० ३० ।
 सूततनय ३५, ४८ ।
 सूति २००, २८ ।
 सूतिका १४०, ३० ।
 सूतिकाववाथ १३४, ४ ।
 सूतिकागार १४०, ३३ ।
 सूतिकागृह १३८, ४० ।
 ३३ ।
 सूतिकागेह १४०, ३४ ।
 सूतिकाभवन १४०, ३४ ।
 सूतिकावास १४०, ३४ ।
 सूतिकास्नान १३४, २ ।
 सूतिववाथ १३४, ४ ।
 सूतिगृह १४०, ३५ ।
 सूतिपथ्य १३४, ४ ।
 सूतिमास् १४०, २४ ।
 सूतिमास १४०, २४ ।
 सूतिस्नान १३४, २ ।
 सूत्थान २५५, ३२ ।
 सूत्रशास्त्र २२४, १४ ।
 सूत्रामन् २१७, १३ ।
 सूद=(सूपकारः)
 सूदशाला १३८, ५० ।
 सून २२१, ६ ।

सूनु ३२, १० ४५, ३५ ।
 सूनु ५५, २६, १२२, ४८ ।
 सूनुपुत्र ५२, ४४ ।
 सूनुसूनु ५२, ४४ ।
 सूनुत ३१, २७ ।
 सूप १२३, ३१ ।
 'सूयते' १८०, ५ ।
 सूयन्ते १८०, ५ ।
 सूयेत १८०, ५ ।
 सूयेते १८०, ५ ।
 सूयेयाताम् १८०, ५
 सूयेयन् १८०, ६ ।
 सूर ३२, १० ।
 सूरज ५, ४० ।
 सूरसूत ५२, ४४ ।
 सूरसू २४१, ४३ ।
 सूरसूत ३५, ६ ।
 सूरि २५५, ४७ । ४७, २५ ।
 सूर्य=(प्रस्फोटनम्)
 सूर्यकण २३२, ३७ ।
 सूर्यश्च २३२, ३७ ।
 सूर्य ३२, २२ । ३१, ५१ ।
 ३२, १० । ५३, ३२ ।
 सूर्यकान्ता २६७, ३६ ।
 सूर्यकिरणलुप्त १०७, ६ ।
 सूर्यकान्त २०६, ५१ ।
 सूर्यगृहिणी २६७, ३६ ।
 सूर्यग्रहण ११५, ४० ।
 सूर्यजा ३६, १ । २२५, ५६ ।
 सूर्यतयया ३६, १ । २०८, ७ ।
 सूर्यद्वय ८०, ३ ।
 सूर्यपितृ ३७, ६ ।
 सूर्यपुत्र ५२, ४४ ।
 सूर्यप्रणयिनी २६७, ३५ ।
 सूर्यप्रविष्ट १०७, ७ ।
 सूर्यप्रियताम्=(संज्ञा)
 सूर्यभातृ २३७, ४५ ।
 सूर्यमन्दकेन्द्र १०५, २४ ।
 सूर्यमयूरबलुप्त १०७, ८ ।
 सूर्यमृति २२८, ३५ ।
 सूर्यमृदुकेन्द्र १०५, २५ ।

सूर्यरमणी=(संज्ञा)
 सूर्यलुप्तकिरण १०७, ८ ।
 सूर्यलोक ३६, १३ ।
 सूर्यवधू=(संज्ञा)
 सूर्यवल्लभा २६७, ३६ ।
 सूर्यवष्ठी २४, १३ ।
 सूर्यसहचर ४६, ३८ ।
 सूर्यसिद्धान्त=(ग्रहगणित-ग्रन्थः)
 सूर्यसिद्धान्तकर्त् ५१, ५ ।
 सूर्यसुत=(शनिः)
 सूर्यसहचर २०८, ८ । २२५, ५६ ।
 सूर्यसोदर २३७, ४५ ।
 सूर्याशुलुप्त १०७, ७ ।
 सूर्या ३५, ३१ ।
 सूर्याचन्द्रमसोररि=(राहुः)
 सूर्यात्मज ५२, ४५ ।
 २६८, २८ ।
 सूर्याविव ७६, १० ।
 सूर्यास्त=(सूर्यादर्शनम्)
 सूर्यास्ता २३४, ५ ।
 सूर्यज्य=(गुर्वादित्यौ)
 सूर्यन्दुसङ्गम ३, २ ।
 सूर्यन्दुसङ्गमान्त ११५, ११ ।
 सूर्याच्छिन्नद्युति १०७, ८ ।
 सूर्यादया २३३, ४८ ।
 'सूजतः' १७६, ३७ ।
 सूजति १७६, ३७ ।
 सूजन्ति १७६, ३७ ।
 सूजेत् १७६, ३७ ।
 सूजेताम् १७६, ३८ ।
 सूजेयुः १७६, ३८ ।
 सूज्यते १७१, ५३ ।
 सूज्यन्ते १७१, ५३ ।
 सूज्येत १७१, ५३ ।
 सूज्येते १७१, ५३ ।
 सूज्येयाताम् १७१, ५४ ।
 सूज्येरन् १७१, ५४ ।
 सूति १२३, ३१ ।
 सूदाकु २२६, ३५ ।
 २४४, ५१ ।
 सूपाट ६२, ६ ।

सूत्र ३८, ३३ ।
 सूत्रभीष्ट=(चन्द्रः)
 सुमर २४४, ५१ ।
 'सु' ५, १६ ।
 सु २२०, ३५ ।
 सुक्त् ३५, ६ ।
 सेनात्रिंशत् ८१, ३५ ।
 सेनाङ्ग ७५, ७ ।
 सेनानी २३३, १६ ।
 सेन्दुलग्न १३७, ३७ ।
 सेन्दुलग्नांश १३७, ३७ ।
 सेन्द्रात्रिंशत् ८१, ४८ ।
 सेन्द्रविंशति ८०, ५१ ।
 सेमदशन् ७६, ४ ।
 सेमविंशति ८०, २५ ।
 सेवक १२२, ४ ।
 'सेवते' १६०, ५३ ।
 सेवधि २४६, ३३ ।
 'सेवन्ते' १६०, ५३ ।
 सेवित १४६, ४६ ।
 'सेवते' १६०, ५३ ।
 सेवेते १६०, ५३ ।
 सेवेयाताम् १६०, ५४ ।
 सेवेरन् १६०, ५४ ।
 सेव्य २१७, ५४ ।
 सेशत्रिंशत् ८१, ३२ ।
 सेशविंशत्-ति ८०, ४० ।
 सेपुदशन् ७६, १६ ।
 सेष्टकालदिनगण ६८, १४ ।
 सैहिकिय ५४, १० ।
 सैहेय ५३, २२ ।
 सैत २७, ५२ ।
 सैद्ध १४, ४६ ।
 सैद्धान्तिक २५६, ३५ ।
 सैध्व ३८, २६ ।
 सैन्य १३१, १४ ।
 सैर १४, ४१ ।
 सैरिक १६८, १० ।
 सैरिन् १४, ४१ ।
 सैरिम १६८, १० ।
 २४२, ५ ।
 सैरिमि २४२, ८ ।
 सैष १५, ३१ ।

‘सो’ ५, १६ ।	२५५, २४ । १७, ८ ।	स्तनयुल=(बुचुकम्),	स्मिन्वा), १४६, ४६ ।
सोदर १२२, ४ ।	१७, ३६ । ३०, १४ ।	स्तनयितु २३८, ३१ ।	स्यगणा ४५, २४ ।
सोदरा २२५, ४६ ।	सौम्यगोल १५, ५६ ।	स्तनून् २४४, २१ ।	स्थान=(अधिधानम्),
सोदर्य १२२, ४ ।	सौम्यदिन १२, १३ ।	स्तन्य २२०, २ ।	स्थगित ११५, ७ ।
सोम ३, ४६ । १७, २४ ।	सौम्यवार ३, ४७ ।	स्तन्यपान १३४, ७ ।	स्थपति १६८, ४१ ।
२५४, ५१ । ३८, ३६ ।	सौम्यायन १६, ८ ।	स्तब्ध=(स्तम्भितः)	स्थल १२५, ४१ । १४६, ५२ ।
४७, २ ।	सौम्येतर ३०, ३५ ।	स्तब्धसम्भार २४२, ३१ ।	स्थविर=(वृद्धः), २०७, ५४ ।
सोमगर्भ २१५, ४५ ।	सौम्येतरगोल १५, ६१ ।	स्तम्भ २४१, २६ ।	स्थाणु १३६, १२ । २२८, २७ ।
सोमज २२०, १ ।	सौर ५२, ३ । ६८, २३ ।	स्तम्ब=(अप्रकाण्डद्रुमः),	स्थान २४७, २४ । १४६,
सोमजनि ४६, ३ ।	४८, ४३ ।	स्तम्बकारि २०१, ५४ ।	५३ ।
सोमधारा १६६, ३० ।	सौरत २४५, ३३ ।	स्तम्बेरम २३२, ३७ ।	स्थानक २२४, १५ ।
सोमनन्दन ४६, १६ ।	सौरदिन १२, ११ ।	स्तम्भ=(स्थूणा),	स्थानत्रयात्मकम् स्त्रीबल
सोमपुरी ४२, ५६ ।	१२, १८ ।	स्तम्भन २२०, ४६ ।	१३०, ४६ ।
सोमपाग २०१, ३८ ।	सौरभुवन ३६, १४ ।	स्तम्भि २१८, ३५ ।	स्थानबल १३०, ४५ । १४२,
सोमरसोद्भव २२०, २ ।	सौरभेय २५, ४२ ।	स्तम्भिन् २१८, ३६ ।	३३ । १३१ ।
सोमवार ३, ४० । ६६, ६ ।	२३०, ५० ।	स्तनी २४१, ८ ।	स्थानशुद्धि १३१, ४६ ।
सोमवायु ५४, ११ ।	सौरभमेयी २००, ४८ ।	स्तनक=(गुच्छकः),	स्थानेश्वर ६६, २४ ।
सोमसपत्न ५४, १६ ।	सौरवर्ष १६, ३७ ।	स्तिभि=(समुद्रः),	स्थाण्यु २८, १५ ।
सोमसिन्धु २१६, १६ ।	१६, ४२ ।	स्तिम्भि ”	स्थाप्य २४६, ३६ ।
सोमसुत ४६, ३ ।	सौरि ५, ४० । ५२, ३ ।	स्तुम् २४१, २६ ।	स्थामन् ३०, ४१ । १४२, ३० ।
सोमसुनु ४६, ४ ।	सौरिक १६८, ११ ।	स्तु ३, ५८ ।	स्थायिन् १४७, ३३ ।
सोमामिध २१०, ४ ।	सौरस्तिक ४६, २६ ।	स्तुपति ३६, ४ ।	स्थाल २२२, २२ ।
सोलापुर ६६, २१ ।	सौवीरी २०६, ३१ ।	स्तोन=(चोरः),	स्थावर १०४, २ । २०४, ५ ।
सौ २३१, ३४ ।	सोहार्द १२७, ४ ।	स्तोय=(चौर्यम्),	स्थित १४६, ४६ ।
सौख्य ३१, ३६ ।	सौहृद १२७, ४ ।	स्तोक २५३, ३७ ।	स्थितवत् १४८, २५ ।
१२२, २४ ।	स्कन्द ३, ८ । २२६, २७ ।	स्तोम ६७, ३८ । २०१, २८ ।	स्थिति ११६, १२ । १४६,
सौत्रामणि २०६, ५४ ।	२६६, १५ ।	स्तोमनष्टरदभ ८, ४४ ।	३३ ।
सौत्रामणियज्ञ २०१, ३८ ।	स्कन्दतिथि २३, ३६ ।	स्त्यान=(स्निग्धम्)	स्थितिलङ्घ ११६, २२ ।
सौदामिनी २३८, ५८ ।	स्कन्दपुराण=(पुराण-	स्त्री=(स्तनकेशवती), २६,	स्थितिदल ११६, २२ ।
सौदामिनी २३८, ५८ ।	विशेषः)	१२ ।	स्थित्युद्ध ११६, २३ ।
सौदाम्नी २३८, ५८ ।	स्कन्दमातु २३१, ३४ ।	स्त्रीकरण=(रतबन्धः),	स्थिर २८, ५ । २८, १५ । ५२,
सौध १३८, ११ ।	स्कन्दपष्ठी २३, १ ।	स्त्रीकुसुम २०५, ३६ ।	३ । १३६, ८ ।
सौधभूषण १३६, २२ ।	स्कन्ध ६७, ३७ । २२४, १५ ।	स्त्रीचिह्न १३६, ५१ ।	स्थिरकरण १०, ४६ ।
सौन्द २२५, ३१ ।	स्कन्धशृङ्ग २४२, ६ ।	स्त्रीदेहादे २२८ २१ ।	स्थिरकारक १२७, ४२ ।
सौनन्दिन् २२५, २६ ।	स्कन्धाग्निर २४०, २३ ।	स्त्रीधर्म २०५, ३६ ।	स्थिरजिह्व २४४, १४ ।
सौन्दर्य २२१, ३८ ।	स्कन्धिन् १३६, ८ ।	स्त्रीधर्मिणी २०५, ४६ ।	स्थिरमद २३३, २७ ।
सौण्डर्य २२२, २ ।	स्खलन=(निर्निमित्तं हस्ता-	स्त्रीपुंस २५, ४७ । १४०, ७ ।	स्थिरमीवन २०४, ३४ ।
सौभाग्य ६, ६४ ।	दितः पतनम्)	स्त्रीपुंलक्षणवेत् २५७,	स्थिरराशि २८, ३३ ।
सौभाग्यस्यनव्रत २०, ३२ ।	स्तन=(स्त्रीणामङ्गविशेषः)	१० ।	स्थिरा ४५, २५ ।
सौभाग्यसुन्दरी २३, ३१ ।	स्तननामन् ७४, २७ ।	स्तनोपण २०५, ३६ ।	स्थिरातल १२२, ४१ ।
सौमेरव २०३, ४८ ।	स्तनन्धय १४०, ४५ ।	स्तनप्रसून २०५, ३६ ।	स्थूल २५३, ३४ । २७०,
सौम्य ३, ५२ । ६, ४ ।	स्तनप १४०, ५० ।	स्तनीसुम २०५, ३६ ।	४५ ।
६, ४४ । ४२, ५५ ।	स्तनपान १३४, ६ । ५७, १६ ।	स्थ=(स्थलम्, तिष्ठत्य-	स्थूलशब्दे २२१, २ ।

स्मृत्यवध २२१, ३।
 स्वेय ४६, २६।
 स्वार्थ ३८, ३६।
 स्नपन= (स्नानम्),
 'स्नातः' १८६, ५६।
 स्नाति १८६, ५६।
 स्नान १३७, ३।
 'स्नान्ति' १८६, ५६।
 स्नायात् १८६, ५७।
 स्नायाताम् १८६, ५७।
 स्नायु ५६, ५५। २४२, ५५।
 'स्नायुः' १८६, ५७।
 स्निग्ध ३७, ३२। २२१, २१।
 स्नेह= (प्रियता)
 स्नेहरेखन २०१, ५६।
 स्नेहरेकभू ४१, ६।
 स्नेह ३८, ३६।
 स्नेहा= २२१, २१।
 स्पन्द २५७, १६। ३८, ३७।
 स्पन्दन २५७, १६। २१७,
 ५४।
 स्पर्द्धा= (संघर्षणम्),
 स्पर्ध्य २५४, ४८।
 स्पृश ११६, २६। १४७, ६।
 २४४, ५२।
 स्पृशकाल ११६, ३६।
 स्पृशग्रहण ११६, ३६।
 स्पृशन २५१, २७। २४४,
 ५२।
 स्पृशसमय= (समयविशेषः)
 स्पृशस्थिति ११६, ३३।
 स्पृशित= (प्रतिपादितः)
 स्पष्ट १०४, ३०।
 स्पष्टक्रान्ति ११०, ६।
 स्पष्टलक्षण १०४, २१।
 स्पष्टगति १०६, २८।
 स्पष्टगुणक १४३, २०।
 स्पष्टग्रह १०४, २१।
 स्पष्टचलक १०३, १०।
 स्पष्टद्राक्क १०३, १०।
 स्पष्टबाण ११५, २५।
 स्पष्टभुक्त १४४, १०।
 स्पष्टभुक्ति १०६, २८।

स्पष्टभोग्य १४४, ११।
 स्पष्टमन्दक १०३, ६।
 स्पष्टमन्दक १०३, ६।
 स्पष्टशर ११५, २५।
 स्पष्टशीघ्रक १०३, ११।
 स्पष्टशुभ १४३, १७।
 स्पष्टभूमि २५७, ४१।
 स्पष्टसर्व १४४, १२।
 स्पष्टापम ११०, ६।
 स्पष्टाक १०५, १६।
 स्पष्टाशुकर १०३, २१।
 स्पष्टाशुभ १४३, १७।
 स्पष्टाश्रयगुणक १४३,
 २०।
 स्पृष्टिकग्रसन ११६, २७।
 स्पृष्टिकग्रस ११६, २७।
 स्पृष्टिका (स्थितिः),
 स्पृष्टिकी (स्थितिः),
 स्पृक् १४७, ३४।
 स्पृष्टि १४७, ६।
 स्पृहा २४६, २३।
 स्फरण २५७, १६।
 स्फाति १२२, २५।
 स्फार २४३, ३२, ४६।
 स्फारण २५७, १६।
 स्फिक्= (कटिप्रोथः),
 स्फिर २४३, ४६।
 स्फुट १०४, ३०।
 स्फुटक्रान्ति ११०, १०।
 स्फुटवग १०५, २१।
 स्फुटगुणक १४३, २०।
 स्फुटग्रह १०४, २२।
 स्फुटचलक १०३, ११।
 स्फुटस्थित्यवसान ११५,
 १४।
 स्फुटद्राक्क १०३, १२।
 स्फुटबाण ११५, २५।
 स्फुटभुक्त १४४, १०।
 स्फुटभुक्ति १०६, २८।
 स्फुटभोग्य १४४, ११।
 स्फुटमन्दक १०३, ७।
 स्फुटमन्दक १०३, ७।
 स्फुटमन्दक १०३, ७।
 स्फुटमन्दक १०३, ७।

स्फुटशर ११५, २५।
 स्फुटशीघ्रक १०३, ११।
 स्फुटशुभ १४३, १७।
 स्फुटसर्व १४४, १२।
 स्फुटापम ११०, १०।
 स्फुटाक १०५, २०।
 स्फुटाशुकर १०३, ११।
 स्फुटाशुभ १४३, १७।
 स्फुर २५७, २०।
 स्फुरण २५७, २०।
 स्फुरणा २५७, २०।
 स्फुरत्प्रभ १०६, ५०।
 स्फुरदंशुजाल ३१, ६।
 स्फुरित २५७, २०।
 स्फुलन २५७, २१।
 स्फुलिङ्ग २४०, १२।
 स्फुलिङ्गिनी (स्थितिः),
 स्फुलिङ्गिनी २३६, ५२।
 स्फूर्ज २३८, १०।
 स्फोरण २५७, २०।
 स्म= (प्रतीतम्),
 स्मय= (अदभुतम्),
 स्मर १२३, ३१। २२०,
 ३२।
 'स्मर' १६१, १८।
 स्मरकूपिका १३६, ५०।
 स्मरण २५०, २३।
 स्मरणीय २५०, १६।
 'स्मरत' १६८, १६।
 स्मरतः १६१, १५।
 स्मरतम् १६१, १८।
 स्मरतात् १६१, १७।
 स्मरताम् १६१, १८।
 स्मरताम् १६१, १७।
 स्मरति १६१, १५।
 स्मरतु १६१, १७।
 स्मरदीपिका २०५, ३६।
 स्मरदेहकृत् २२४, ५५।
 'स्मरन्ति' १६१, १५।
 स्मरन्तु १६१, १८।
 स्मरबाण ५५, २३।
 स्मरमन्दिर १३६, ५७।
 स्मरवती २०५, १७।
 स्मरशासन २२८, २२।

स्मरहर २६६, ६।
 स्मराङ्कुरा २१०, २८।
 स्मराणि १६१, १६।
 स्मराम १६१, १६।
 स्मराव १६१, १६।
 स्मरेत् १६१, २१।
 स्मरेताम् १६१, २१।
 स्मरेयुः १६१, २१।
 स्मरोत्सव २०, ५०।
 स्मर्तव्य २५०, १६।
 स्मार्थ २५०, १६।
 स्मित= (द्विषद्वाह्यम्),
 स्मृत २५०, १६।
 स्मृति २५०, २४।
 स्मृतिद्वय ८१, १०।
 स्मृतिभू २२०, ३२।
 स्मृतिविषय २५०, १७।
 स्मृत्वा २५०, २०।
 स्पद १०१, ६।
 स्पन्द ३८, ३६।
 स्पन्दन २१५, ५।
 स्पन्दन्तक २२, ८। २१६,
 ५३।
 स्याद्वादिन् २०६, ११।
 स्याल= (पत्नीभ्राता)
 स्रवन्ती २४४, ३।
 स्रष्टु २०७, ५४।
 स्रष्टव २२६, ४०।
 स्रक् १०१, ७।
 स्रग्जिह्व २३६, ३५।
 स्रोतस् २१८, ४६।
 २४४, ३।
 स्रोतईश २१८, ३५।
 स्रोतस्वती २४४, ४।
 स्रोतस्विनी २४४, ४।
 स्रोतवहा २४४, ४।
 स्रोत्या २४४, ५।
 स्वः सिन्धु= (स्वर्गसागरः)
 स्व ८, ६। २६, २। ३७,
 ३६। २४६, २७।
 स्वक २६, २।
 स्वकम्पन २४४, ५२।
 स्वकीय २६, २।

स्वकीयगृह २६, ५ ।
 स्वकीयभ २६, ५ ।
 स्वकीयराशि २६, ६ ।
 स्वकीयार्थ २६, ६ ।
 स्वकुलधाय २४४, १४ ।
 स्वगृह २१, ४ ।
 स्वगृहबल १३०, ५३ ।
 स्वचक्र २५८, ६ ।
 स्वच्छता १३१, ४० ।
 स्वज ४५, ३५ ।
 स्वजघ ३७, २६ ।
 स्वन २५६, १६ ।
 स्वनवांश २६, ८ ।
 स्वनि २५६, १४ । २३६, ३५ ।
 स्वभ २६, ५ ।
 स्वभाग २६, ८ ।
 स्वभू २०७, ५५ ।
 स्वयमुपस्थित = (स्वय-
 मागतः),
 स्वयम्भु २०७, ५५ ।
 स्वयम्भू २०६, १२ ।
 स्वयम्बर = (विवाहविशेषः)
 स्वर २२३, २३ । १६८, ११ ।
 स्वर २५६, १७ । ७६, १० ।
 स्वरपगा २२६, २८ ।
 स्वरचित्ताग्नि ४८, ६ ।
 स्वरस = (वस्त्रनिष्पीडित-
 रसः),
 स्वरसन्दोह २०६, २३ ।
 स्वरा २०८, ३ ।
 स्वराशि २६, ५ ।
 स्वराक्षयदय १०८, २१ ।
 स्वह २३८, ७ ।
 स्वहस २३८, ७ ।
 स्वरेणु ३५, ३१ ।
 स्वरोचिष् २२०, ३२ ।
 स्वर्ध २६, ५ ।
 स्वर्ग १४३, ३३ ।
 २६६, २६ ।
 स्वर्गावधिक २४७, ७ ।
 स्वर्गतक ७५, २३ ।

स्वर्गदिवामणि ५४, २५ ।
 स्वर्गयुग ८१, ३७ ।
 स्वर्गलोक १६८, ११ ।
 स्वर्गलोकेश २२४, १५ ।
 स्वर्गवापी २२६, २८ ।
 स्वर्गवासिन् ३०, ११ ।
 स्वर्गसद् १६७, ५३ ।
 स्वर्गसंरिद्धरा २२६, २६ ।
 स्वर्गस्त्री २०४, ३७ ।
 स्वर्गाख्या ७६, २६ ।
 स्वर्गधीश्वर ७, ३० ।
 स्वर्गालय २६५, ३२ ।
 स्वर्गगिरि १६८, १६ ।
 स्वर्गिन् १६७, ५३ ।
 स्वर्गिरी १६८, १६ ।
 स्वर्गा २००, ४३ ।
 स्वर्गीकस १६७, ५३ ।
 स्वर्गपगा २२६, २६ ।
 स्वर्गा २२४, २ ।
 स्वर्गाकाय २२२, २ ।
 स्वर्गागोरीव्रत २१, ४२ ।
 स्वर्गाता १०५, २८ ।
 स्वर्गादी २२६, २६ ।
 स्वर्गादीधिति २३६, ३६ ।
 स्वर्गापक्ष २२२, २ ।
 स्वर्गाविन्दु २१५, ४६ ।
 स्वर्गरंभा २६६, २१ ।
 स्वर्गाग्नि १६८, १६ ।
 स्वर्गांतर ६३, ३१ ।
 स्वर्गुनी २२६, २६ ।
 स्वर्भाणु ५३, ५२ ।
 स्वर्भाणु ५३, ५२ ।
 स्वर्लोक २२३, १२ ।
 स्वर्लोकराजसचिव ४६, ३ ।
 स्वर्वाधु २०४, ३८ ।
 स्वर्वापी २२६, ३० ।
 स्वर्वाधरा २०४, ३८ ।
 स्वर्वाध १६८, ३८ ।
 स्वर्लव २६, ८ ।
 स्वर्तन = (अत्यल्पः)
 स्वर्त्पायुस् १४१, २२ ।
 स्वशन ७, १० ।
 स्वधु ४५, २५ ।

स्वसु २२५, ४६ ।
 स्वस्तिक १३८, १६ ।
 स्वस्तिकासन २१४, ३३ ।
 स्वस्थ १२६, २२ ।
 स्वस्थली ४५, २५ ।
 स्वस्वयुति ६३, ३२ ।
 स्वाति ४, १ । ४, २४ ।
 ७, १० ।
 स्वाती ४, २४ । ७, १० ।
 ६, ६ ।
 स्वादु २२०, २ ।
 स्वादुरसा २४५, २४ ।
 स्वाध्याय २११, ३ ।
 स्वान २५६, २२ ।
 स्वान्त १२२, २५ ।
 २२१, १५ ।
 स्वाप १३६, ४२ ।
 स्वापगा = (स्वनिम्नगा)
 स्वापतैय ८, ६ ।
 १२१, ४५ । २४६, २७ ।
 स्वामिन् ३५, १८ ।
 ३५, २० ।
 स्वायंभुव १७, ५६ ।
 स्वायंभुवमनुषितु
 २०७, ५५ ।
 स्वारोचिष् १७, ५६ ।
 स्वाराज २१७, १४ ।
 स्वांश २६, ६ ।
 स्वांशक २६, ६ ।
 स्वास्वता १०५, २८ ।
 स्वाहो २४०, ८ ।
 स्वाहाकार २१०, ७ ।
 स्वाहापति २०६, ३६ ।
 स्वाहाभुज १६७, ५४ ।
 स्वाहाशन १६७, ५४ ।
 स्वाहाशान् १६७, ५५ ।
 स्वाहिय २३३, १५ ।
 स्विष्ट १२७, ४० ।
 स्विष्टकृत् २०६, ४७ ।
 स्वीय २६, २ ।
 स्वीयगृह २६, ६ ।
 स्वीयभ २६, ७ ।
 स्वीयराशि २६, ७ ।

स्वीयर्ध २६, ७ ।
 स्वेश्वर २४६, ८ ।
 स्वोच्चबल १३०, ५४ ।
 स्वोदय १०८, २१ ।
 स्वोदयप्राण १०८, २२ ।
 स्वोदयासु १०८, २२ ।

ह—

ह ४३, २६ । २२८, २२ ।
 हंस ३२, १० । ३८, २६ ।
 हंसकर ३३, ३२ ।
 हंसकाली २४२, ८ ।
 हंसकालीतनय २४२, ६ ।
 हंसगामिन् २६८, १४ ।
 हंसज ५२, १५ ।
 हंसजनि ५२, ४५ ।
 हंसपद ५६, २१ ।
 हंसयान २०७, ५६ ।
 हंसरथ २०७, ५६ ।
 हंसवाह २०७, ५६ ।
 हंसवाहन २६८, १३ ।
 २०७, ५६ ।
 हंसशरीरज ५३, १५ ।
 हंससरीरज ५३, १५ ।
 हंससन्तति ५३, १ ।
 हंसासन २६८, १४ ।
 हंसास्य ३८, २६ ।
 हंसी २१५, ४ ।
 हट्ट २४७, २७, ३१ ।
 हट्टकृय २४७, २७ ।
 हट्ट २४३, २०, २२ ।
 हत १३८, १ ।
 'हतः' १७३, ६ । ६०, ३७ ।
 हताचिष् १३, १२ ।
 हति ६०, ३० ।
 हत्या ६३, ७ ।
 हृद १३०, ५० ।
 हृदा १३०, ५० ।
 हृदाबल १३०, ५४ ।
 हनन ६०, ३३ ।
 हननीय ६२, ६ ।
 हनुमज्जयन्ती २०, ४६ ।

हनुमत् २४५, १ ।	हरात्रि २४६, ४७ ।	हरिदाहन ३४, ८ ।	हर्षण १०, २ । २४१, ४३ ।
हनुमन्मित्रम् ३५, ५२ ।	हरि ८, १ । २६, १ ।	हरिद्राम ४६, ५८ ।	हर्षबल १३०, ४४ ।
हनुष २४२, ३१ ।	३२, ११ । २२८, २२ ।	हरिद्रासदृश ४६, ५८ ।	हर्षुल ४५, ४६ ।
हनुष २४२, ३१ ।	१३७, ५० । २५५, २५ ।	हरिद्र १३६, ६ ।	हल २२५, ३५ ।
‘हन्तव्य’ ६२, ६ ।	३८, २६ । ३८, ३७ ।	हरिद्राजिन् ३३, ३३ ।	हलधर २२५, २६ ।
हन्ति १७३, ६ ।	हरिकान्त ३८, २७ ।	हरिद्राह्न ३४, ८ ।	हलभृत् २२५, २६ ।
हन्त्य ६२, ६ ।	हरिचन्दन १६८, २७ ।	हरिद्रघ्न ५१, ४४ ।	हलायुध २२५, ३० ।
हन्त्यते १७३, १८ ।	हरिज ५५, ५० ।	हरिद्रघ्न ३३, ३२ ।	हलिन् २२५, ३० ।
हन्त्यात् १७३, १० ।	१०७, ४५ ।	हरिदश्व ३३, ३२ ।	हलिप्रिया २४४, २४ ।
हन्त्याताम् १७३, १० ।	हरिज १४, २ । २६, ५६ ।	हरिदिग् २३३, ४८ ।	हव २०१, २८ । २३६, ३६ ।
हन्त्यः १७३, ११ ।	४२, १६ । ४२, ३१ ।	हरिदेव ७, १ ।	हवन २०१, २८ । २३६, ३७ ।
हय ५, ३४ । २६, ४३ ।	हरिणादृश २६, २३ ।	हरिप्रिय= (ब्राह्मणः)	२४४, १४ ।
३८, २६ ।	हरिणाधर २६२, १४ ।	हरिप्रिया २१७, १८ ।	हवनीय २०१, ५१ ।
हयक्षुष २३७, ३७ ।	हरिणानर्त्तक २४७, ७ ।	हरिवाह ७५, ७ ।	हवित्री २४१, १६ ।
हयग्रीव= (दैत्यविशेषः)	हरिणभृत् २६२, १४ ।	हरिमत् २१७, १४ ।	हविर्गृह १३८, २५ ।
२१६, ३१ ।	४०, ६ ।	हरिमन्थक २०२, १६ ।	हविर्गृह १३८, २५ ।
हयग्रीवरिपु २६६, २५ ।	हरिणालक्ष्मन् ४१, ६ ।	हरिवर्त्मचर २६, ४६ ।	हविर्भवन १३८, २५ ।
२१६, २५ ।	हरिणालक्षणा ४१, ३६ ।	हरिवर्त्मचारिन् २६, ४७ ।	हविर्भुज ५, ४५ ।
हयतनु २६, ५१ ।	हरिणालाञ्छन ४१, ३६ ।	हरिवल्लभा २१७, १८ ।	हविरशन २३६, ३७ ।
हयनराविदेह २६, ५३ ।	हरिणावदन २७, ३ ।	हरिवाहन २२२, २ ।	हविस् २०१, ५१ ।
हयप्रिय ६१, १४ ।	हरिणाङ्क २६२, १३ ।	२१७, १४ ।	हव्य २०१, ५२ । २३६, ३७ ।
२०२, १६ ।	४०, ६ ।	हरिनायन्याकादशी २१, ३० ।	हव्यपाक २४१, २१ ।
हयवाहन ३५, ५० ।	हरिणाङ्कज ४६, १६ ।	हरिस्वसृ २३८, ४८ ।	हव्यभुज २३६, ३७ ।
हयाङ्ग २६, ४७ ।	हरिणाङ्कजन्मन् ४६, ३६ ।	हरिहय २१७, १५ ।	हव्ययानि २३६, ३७ ।
हर २२८, २२ । ६४, १७ ।	हरिणानन ५७, २ ।	हरिहर ६६, २० ।	हव्यवाह ५, ४५ । २३६, ३७ ।
२३६, ३६ ।	हरिणास्य २६, ५८ ।	हरीज्य ४७, २३ ।	हव्यवाहन ५, ४५ । २४१, ४ ।
हरषुडामणि ४१, ३५ ।	हरिणोक्षणा २६, २५ ।	हरीडघ ४७, २३ ।	२३६, ३८ ।
हररा १४३, २५ ।	२०५, १७ ।	‘हरेणु’ २०२, ३२ ।	हव्यवाहम् ५, ४६ ।
हररासंस्कृतायुरा १४३,	हरित ४७, १० ।	हरेत् १७३, ३८ ।	हव्यान्न २४१, २१ ।
४३ ।	२३३, ३६ । १३६, ८ ।	हरेत् १७४, ६ ।	हव्याश २३६, ३८ ।
हरणीय ६२, १३ ।	३८, ६ ।	हरेताम् १७३, ३८ ।	हव्याशन २३६, ३८ ।
‘हरतः’ १७३, ३६ ।	हरित ४७, १० । ५६, ५८ ।	हरेते १७४, ६ ।	हस्त ४, १४ । २२१, ६० । १६, १७ । ६५, ४६, १६ ।
हरतात् १७४, २ ।	हरितच्छद १३६, ६ ।	हरेयाताम् १७४, ६ ।	हस्तग्रह १३६, २३ ।
हरताम् १७४, २ ।	हरिततुरगनाथ ३४, ४२ ।	हरेयुः १७३, ३८ ।	हस्तग्रहण १३६, २३ ।
हरति १७३, ३६ ।	हरिता २३३, ३६ ।	हरेरन् १७४, ७ ।	हस्तचतुः शत ६६, ३५ ।
हरतिथि= (चतुर्वशी)	हरितालिका २२, ६ ।	हर्तव्य ६२, १३ ।	हस्तचतुर्विंशत्यंश ६६, ६ ।
हरतु १७४, २ ।	हरितालिकाव्रत २२, ६ ।	हर्म्य १३८, २० ।	हस्तदशक ६६, ३२ ।
हरन्ति १७३, ३६ ।	हरितिथि २, ४३ ।	हर्ष्य २६, ४ । २४६, ८ ।	हस्तद्वय ६६, २३ ।
हरन्तु १७४, २ ।	हरिदश्व ३३, ३२ ।	हर्ष्यच्य= (बृहस्पतिः)	हस्तनामन् ७४, २७ ।
हरते १७४, ६ ।	हरिदिग् २३३, ४८ ।	हर्ष्यश्व २१७, १५ ।	हस्तपीडन १३६, २५ ।
हरन्ते १७४, ६ ।	हरिदग्धर्ष ३४, ८ ।	हर्षल ३१, ५६ ।	हस्ता ४, २३ । ६, ६० ।
हरशेखरा २२६, ३० ।	हरिद्वय ३३, ३३ ।	५५, ४१ ।	हस्ताङ्क ६६, १६ ।
हरसञ्ज्ञक ६, ११ ।	हरिद्वज १४२, ४२ ।	हर्ष ३१, ५० । १२२, २५ ।	

हस्तिन् ३२, ११। १३७, ५२।
हस्तिनी २३२, ४३।
हस्तिमल्ल २३२, १७।
हस्तिमुख २३२, १७।
हस्तिराज २३२, १८।
हस्तिशत्रु २३२, २।
हस्तिशाला १३८, ४८।
हस्त्याख्या ७६, १८।
हहा २४७, १०।
होसि ५२, ४।
'हो' ५, ४।
हाटक २०२, ४८।
हाटव्य २५१, ३१। १६२, २७।
हातुभोग्य ६२, २७।
हानि १४३, २५। २४६, १२।
हानिसंस्कृतायुर्भाग १४३,
४३।
हानिसंस्कृतायुर्लव १४३,
४४।
हायन १६, २५।
हायनास्यायुष १४३, ४६।
हार ६, ११। ६४, १७। ११०,
१३।
हारहर २४४, २४।
हारि = (मनोहरम्),
हारितहरितवाजिन् ३४, ४३।
हारिद्र ४६, ४६।
हारीत २१२, ३७।
हार्य ६०, ४६। ६२, १३।
हाल २२५, ३०।
हाला, २४४, २४।
हासा २३१, ३५।
हाहा २४७, १०।
हाहास २४७, १०।
हाहाहूहू २४७, १०।
हस्तक २०१, १६।
हस्तन २०१, १७।
हस्तान्ति १७१, २८।
हस्तः १७१, २८।
हस्त्यात् १७१, २६।
हस्त्याताम् १७१, २६।
हस्त्युः १७१, २६।
हृषी २२८, २६।

हिन्दोल २१०, ३२।
हित ३१, ३१। १२२, २५।
हिवा ६३ १४। १४८, १३।
हिन्ति १७१, २८।
हिबुक् १२२, ३८।
हिम ४२, २३। ४२, २६।
हिमकर ४०, ७।
हिमकरज ४६, १६।
हिमकरजनि ४६, ३६।
हिमकरदमन ५५, १।
हिमकररिपु ५४, २५।
हिमकिरण ४१, ७।
हिमकिरणतनूज ४६, ५५।
हिमकिरणसू ४६, ३६।
हिमकट १५, ३१।
हिमगभस्ति ४१, ७।
हिमगु ३६, ४।
हिमततिसूत् ४१, ७।
हिमत्विष ३६, ४।
हिमदीधिति ४१, ८।
हिमदीप्ति ४०, ७।
हिमद्युति ४०, ७।
हिमधामन् ४०, ७।
हिमभानु ४०, ८।
हिमभास् ३६, ५।
हिममरीचिजनि ४६, ४६।
हिममहस् ४०, ८।
हिमरश्मि ४०, ६।
हिमरश्मिपुत्र ४६, ४०।
हिमरश्मिमालिन् ४१, ३६।
हिमरश्मि ४०, ६।
हिमरोचिस् ४०, ६।
हिमवत् २०४, ७।
हिमसंहति ४२, २४।
हिमसूत् ३६, ५।
हिमा १३, १२। २३१, ३५।
हिमागम १५, ५०।
हिमागल १००, १४। २६६,
१०।
हिमाद्रि १००, १५।
हिमाद्रिश्रुता २२६, ३०।
हिमानी ४२, २४।

हिमाराति ३३, ३३। २३६,
३८।
हिमालय ६६, २५। २०४,
१२।
हिमांशु ३६, ६।
हिमांशुज ४६, ४।
हिमांशुजन्मन् ४६, २०।
हिमांशुमालिन् ४१, ८।
हिमांशुसू ४६, २०।
हिमांशोः सुत ४६, २१।
हिरण्य १२१, ४२। २४६,
२७, २६।
हिरण्यकशिपु = २१६, ३१।
(दैत्यविशेषः)
हिरण्यकशिपुविदारण २१६,
२६। २६६, २५।
हिरण्यकेश २१६, १६।
हिरण्यगर्भ २०८, १।
हिरण्यनाभ २१६, १७।
हिरण्यरेतस् ३४, ८। २२८,
२२। २३६, ३६।
हिरण्यवर्णा २४४, ५।
हिष्क १४८, १०।
हिल्लोल २१०, ३६।
'ही' ५, ४।
हीन ६२, १८।
हीनपराक्रम ३१, २१।
हीनबल १३०, ४६।
हीनभाग १३१, २१।
हीनलव ३१, १६। १३१,
२१।
हीनांश १३१, २२।
हीनांशक १३१, २२।
हीनांशदशा १३१, २३।
हीयते १७१, १३।
हीयन्ते १७१, १३।
हीयत १७१, १४।
हीयते १७१, १३।
हीयेयाताम् १७१, १४।
हीयेरन् १७१, १४।
हीर २२८, २२।
हीराज २३०, ४५।
हीरी २३१, ३५।

हुण २१५, ४६,
हुतभुक्प्रिया २४०, ८।
हुतभुज ५, ४६। २३६,
२६।
हुतवह ५, ४६। २३६,
४०।
हुताश २३६, ४०।
हुताशन ५, ४६। २३६,
४०।
हुताशनी २४, ३८।
हुताशारेतस् ६, ११।
हुहु २४७, ११।
'हू' ५, ४।
हुहु २४७, ११।
हुन्ध्य २२०, ३३।
हुत् ६०, ४६।
हुत ६०, ४७।
हुति १४४, ३६।
हुत्वा ६२, १०।
हुद् १२२, ६। २२१,
१५। २३४, ७।
हुदय २७, ५८। १२२,
३८। २३४, ८।
हुदयरोग २७, ८।
हुदयस्थान २१७, २४।
हुदयेश ३५, ६।
हुदयेशा २०५, २५।
हुदयेश्वरी २०५, २४।
हुद्य २५५, २५। ३६,
४२।
हुद्यांशु ३६, ६।
हुद्रोग २७, ६।
हुषीक २१८, ५०।
हुषीकेश २१५, ४६।
हुषीकेशपदौकसापति ३४,
४७।
हुष्टि ३१, ४०।
'हु' ५, ४।
हेति ३६, २१। २३६, ४६।
हेम २०३, ४६।
हेमकूट २०४, ८।
हेमन् ४५, ४३।

हेमन्त १५, २७ । १५, ५० ।	हेमन्त १५, ५० । २४५, ४३ ।	होरागमार्णवतरङ्गविहार- वक्ष २५६, ३३ ।	होरिकेन्द्र २५६, २३ ।
हेममालिन् २२२, ५५ ।	हेमवती २२६, ३१ ।	होरापारावारपारंप्रयात २५६, ३१ ।	ह्यस्त १६, १३ ।
हेमलम्ब १७, २ ।	हिमांशव ४६, ४ ।	होरापेक्षा १२१, २३ ।	ह्यस्त्य १८, १६ ।
हेमलम्बिन् १७, २ ।	हेलेय ५२, १५ ।	होरावि २५६, १७ ।	‘ह्यस्तः’ १७१, २३ ।
हेमशंख २१५, ४७ ।	हेलेयवर्ष १६, ४३ ।	होराविधानार्णवपारयात २५६, ३२ ।	ह्यसति १७१, २३ ।
हेमा ४५, २५ ।	‘हो’ ५, ५ ।	होराविधि २५६, २५ ।	ह्यसति १७१, २३ ।
हेमाद्रि १६८, १७ ।	होतव्यद्रव्य २०१, ५२ ।	होला २४, ३८ ।	ह्यसेत् १७१, २४ ।
हेम्न ४५, ४३ ।	होतु ४६, ३५ ।	होला २४, ३८ ।	ह्यसेताम् १७१, २४ ।
हेय ६२, २७ ।	होत्र २४१, १४ ।	होलाका २४, ३८ ।	ह्यसेयुः १७१, २४ ।
हेरम्ब २३२, १८ । २४२, ६ ।	होत्रीय १३८, २६ ।	होलाष्टक १३७, ३७ ।	ह्यस्व २५३, २५ ।
हेलक २३०, ३३ ।	होम २०१, २८ । २४१, १ । २६६, २६ ।	होलाष्टमी २४, ३० ।	ह्यद् २५६, १६ ।
हेलि ३२, ११ ।	होमकुण्ड २४१, १६ ।	होलिका २४, ३८ ।	ह्यदनी २४४, ५ ।
हेलिज ५२, १५ ।	होमधान्य २०२, १४ ।	होलिकारम्भ २४, २६ ।	ह्यदिनी २३८, ८, ४६ ।
हेलिनन्दन ५३, १ ।	होमीयद्रव्य २०१, ५२ ।	होलिकारसव २४, ३५ ।	२४४, ५ ।
हेलिविग्रहम् ५३, १५ ।	होरा ११, १६ । १२, ३१ १२१, २२ ।	होलो २४, ३८ ।	ह्यस्त २५६, २१ ।
हेलिसुत ५२, ४५ ।	होरागम २५६, २५ ।	होतुभुज ५, ४७ ।	ह्य = (अश्वघ्नः), ह्यद् ३१ ४० ।
हेलिन् ३८, २७ ।	होरागमज्ञानविराजमान २५६, ३१ ।	होतवह ५, ४७ ।	ह्यद् ३१, ४० ।
हेम २१२ १४ ।		होमि २३६, ४० ।	ह्यदम् = (हर्षवान्), ह्यद् ३८, २७ ।
हेमन १४, ४६ । १५, ५० ।		होरिक २५६, १८ ।	
		होरिकाग्रगण्य २५६, २७ ।	

इतिश्रीगङ्गदेशान्तर्गतदेवप्रयागसमीपवर्तिमुकुन्दाश्रमवासिना श्रीमुकुन्ददैवज्ञेन विरचिता ज्योतिष-

शब्दकोषस्थशब्दानामकारादिक्रमेण ‘शब्दानुक्रमिका’ समाप्तिमगम् ।

मुकुन्दाश्रमः वैक्रमीयवत्सरे २०२१ आश्विनशुक्लविजयादशम्याम् सितवासरे ।

शुद्धि पत्रम्

अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०
तिथि	तिथिः २, ३५ ।	प्रप	अप १२, ४३ ।	भेदाः	प्रभेदाः १८, १६ ।
दिना	दिना टि० ४, १ ।	मासभेदाः	मासनामान १४, १४	भाग	भागवते १६, १ ।
पा. पी,	या, यी, ५, ११	सम्पातो	सम्पातो १५, २२ ।	टिको	घटिको १६, ३ ।
(लम्)	(मूलम्) ,, १२	श्रुतुः	श्रुतुः १५, ३३ ।	रात्र	रात्र १६, २१ ।
त्याश्वश	त्याश्वशब्दतो ५, ३४	श्रीष्म०	श्रीष्म ५० १५, ३६ ।	महः	मुहुः १६, ४० ।
सौद्रम्	सौद्रम् ६, ६ ।	उष्मा	उष्मा १५, ३७ ।	क्वापि	कुत्रापि २०, ७ ।
सर्पोऽद्या	सर्पोऽद्याः ६, ३५ ।	रसमे	रसमे १५, ५६ ।	पल	जल २१, १० ।
दवतम्	दैवतम् ६, ४७ ।	वष	वर्ष १६, ३१ ।	रापरै	अपरै ११ १३ ।
प्राष्ठ	प्राष्ठ ८, २४ ।	राक्षस	राक्षसः १७, १० ।	मन्त्रो	मन्त्रो २५, ४ ।
प्रान्त	प्रान्त ,, ४० ।	द्वारी	द्वारी १७, १४ ।	क्षान	क्षानि २५, १३ ।
कर्माहः	कर्माहः ११, ३ ।	क्षैते	क्षैते १७, १५ ।	कुम्भे	कुम्भ २७, ५ ।
कल्पम्	कल्पम् १२, ३७ ।	पितृ	पितृ १७, २८ ।	युग्मे	युग्म २७, १६ ।

अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०
मेघ	मेघं २८, ३।	(स्त्री०),	(स्त्री०ब०) ७४, ४५।	दाह	दाह ॥ ८।
स्वाभिनः	० २८, २६।	सन्ध्यासा	सन्ध्यासा ७५ टि २।	फाकम्	फलकम् ११२, १३।
ऊत	उत २६, १०।	श्रमः	श्रम ७५, टि २।	मासमात्रव्यं	मासमात्रव्यं ११२, टि. ७।
शक	शकः २६, १३।	नानि-	नानि ७५ टि ८।	शंकाढोन्तनि	शंक्वर्धोन्तनि ११२ टि. २१।
चर	चरः २६, ४७।	संस्थावपा	संस्थाप्या ७५, ८।	हेम	॥ २२
अश्वः	अश्वः ३०, २७।	कार्तवीर्यं	कार्तवीर्यं ॥ ११।	शलाका	शलाका ११३ टि. २
दुःखम्	दुःखम् ३१, ४५।	रज्या	राज्या ७६, ८।	षोडश	॥ १४
हंसः	हंसः ३२, १०।	(जिह्वाः)	(जिह्वाः) ७६, ९।	विहितप०	पिहितप ११२, २४।
उष्णां	उष्णां ३२, १५।	त्रिकृतिः	त्रिकृतिः ७६, १९।	उक्तवच	॥ टि. ३
लोकः	लोकप० ३६, १३।	ततः	ततः ७६, टि. ११।	पदलि	यदलि ११६, ११।
किरणः	किरणप० ३६, १५।	सत-	सत- ७६, टि. १३	दुर्हृद्	दुर्हृद् १२३, ८।
कंजम्	कंजम् ३६, ३५।	योग,	योगा ॥ १४।	रोग	रोगः ॥ १०।
नेता	नेता ३६, ३२।	रन्ध्र	रन्ध्र ७७, ३।	वध	बंधः १२५, १८।
अमत	अमत ४०, १३।	द्वे द्वे	द्वे द्वे ॥ टि. ६।	चतुरथ	(खं)
दीक्षितः	दीक्षितः ४१, २२।	ग्यना	ग्यता ७८ टि. २।	वरणां	मरां १३०, ३४।
मण्डि	रत्नम् ४१, ३३।	नव,	तत्त्व- ॥ टि. ३।	प्रायोगे	अयोगे १३२, १८।
रत्नम्	रत्नम् ४१, ३३।	रणां	रिणां ॥ टि. ४।	रुचक,	रुचकः १३८, १५।
कदम्	कदम् ४२, ५०।	अङ्ग	अङ्ग ७६, २०।	हर्म्यम्	हर्म्यम् ॥ २०।
कर	कर ४३, ५२।	चतुर्वि	चतुर्वि ८०, १।	चैत्यम्	॥ २१।
मदि	मेदि ४४, २।	त्रिशत,	त्रिशत्, ८०, ३१।	छात्रव्रतिप०	छात्रव्रतिगृहप०
तापजः	नाथजः ४६, २३।	त्रितं-	त्रितयं ॥ ४६।	सूतिकागृप०	१३६, २६।
अक्षे	ऋषे ४६, २५।	सत्त्व	तत्त्व ॥ टि. २।		
(अन्)	(अस्) ४७, ६।	रिशत,	रिशत् ८१, ५८।		
प्रकीर्ण	प्रकीर्ण ४७, ८।	नवनवतिः	ऊननवतिः ८३, ५६।		
वेडयः	वेडयः ४७, ३६।	शत	शतः परि. ८४, ४।		
दैय	दैत्य ५१, ५४।	चतुप०	चतुः प० ८५, ३।	(उस्)	(उष्) १४०, ४६।
अशुक्लजः	अशुक्लः ५२, ५।	विशति-	विशतिप० ८५, ३५।	(उस्)	(उस्) १४०, ५०।
भास्वद्भूः	भास्वद्भूः ५२, १२।	अचाशः,	अचाशः ८७, ६।	हचैते उषन्ताः,	हचैतेऽशब्दा उषन्ताः
सन्तान्तिः	सन्ततिः ५३, १८।	अशः,	अशः ८९, २७।		१४१, १६।
गुरुम्	गुरुम् ५६, ३।	तंत्रशोऽपि	तंत्रतोऽपि टि. ९६, १२	षष्टिद्विघ्नी,	षष्टिद्विघ्नी १४१, २३।
ज्ञेयति	ज्ञेयानि ५७, २२।	गणः	गणः ९७, ३६।	प्रव	प्रवि १४५, ३७।
चता	चैतानी ५७, २६।	हीनः।	हीनाहः ९७, ४६।	यव	यवा १५२, १३।
सुव	सुख ५७, ४६।	स्वाचार्ये	स्वाचार्ये ९८, ११।	प्राप्तः	प्राप्तः १५२, ४२।
अङ्ग	अङ्ग ५८, २७।	मेवो-	मेवो- ९९, १६।	उपगः	उपगतः १५२, ४८।
लाङ्गलि	लाङ्गु लि ५८, ३०।	लयः प०	लयप० १००, १४।	पा	पापः १५४, १३।
मानम्	मानम् ५८, ४४।	केन्द्रभूः=	केन्द्रप० १०१, १३।	इति	इतिः १५६, २७।
अङ्गलि	अङ्गु लि ५८, ४५।	भुजा	भुजो १०३, २५।	स्मरादि	स्मरारि १५८, ६।
वक्ष्यम्	वक्ष्यम् ६४ टि २।	भद्राश्व	भद्राश्व १०८ टि. ३।	गिर	गिरि १५९, १२।
दृश्यते	दृश्यते टि. ६५, १।	(पत्तनम्)	(पत्तनम्) १०८ टि. ३।	ताञ्छील्ये	ताञ्छील्ये १६१, ३४
कन्यस	कन्यसं ६६, १३।	रीय	रीयं ११०, १६।	अये	अये १६२, ५२।
चतुर।	चत्वारि। ७०, १४।	ध्यामे	ध्याये ११० टि. १।	ऋष	ऋष १६३, ८।
शत,	शत् ७३, ४६।	बद्ध	बल ११२, ७।	भगण	भगणा १६५, १४।

अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०	अशु० पा०	शु० पा०
पद्मवती	पद्मती " १६।	तार्पाः	ताद्याः १६६, १।	दुर्वाणम्,	दुर्बलम्-कम् २२८, ५१।
त्रिमोर्ध्वं	त्रिमोर्ध्वं " ४०।	ऋतुपुराणदयः	ऋतुपुराणदयः १६६, १।	महावसु	० २२८, ५४।
हिराण्यं	हिराण्यं १६६, ५४।	ऋतुः	ऋतुः " १०।	वसुश्रवणम्,	वसुश्रवणम् २२६, १।
राराम्यां	राराम्यां १६७, २८।	ऋतुः	ऋतुः " १६।	दृक्प०	दृक्प०-२३०, १।
(५)	(म) १६८, २६।	ध्रुवदिकप०	ध्रुवदिकप० २००, १६	ब्राह्मणादि,	ब्राह्मणादि २३०, २०
सम	सम् १७०, १।	सञ्ज्ञातः	सञ्ज्ञातः " २६।	चरमाद्रयव	चरमाद्रयव २३४, ३।
विजोञ्ज	वियोज १७०, ४६।	गोप०	गोप० " ४५।	पुमोजा,	पुलोमजा २३७, २४।
शुष्	शुष् " ५१।	गौ	गौः " ४६।	०	वष्ठी " ३०।
ह्रस्	ह्रस् १७१, २४।	भेदा	भेदाः २०१, १।	केतनम्	केतनम् २४१, ७।
राशिका	राशिगा १७१, २६।	भेदा	भेदाः २०१, ४।	नैर्ऋत	नैर्ऋत २४२, १०।
त्यज	त्यज १७१, ३६।	भमित्रः	भमित्रः " ८।	नैर्ऋतदिकपालः,	दिकपाल २४२, ११।
कर्तके	कर्तके १७१, ४६।	जिगांशुः	जिगांशुः २०१, १०।	कोणाधिपतिः,	नैर्ऋतिः " १३।
वनना	वनना १७१, ५१।	पर्याया	पर्यायाः " २३।	निर्ऋति	निर्ऋति २४२, १३।
सुधी	सुधीः १७२, ४।	मन्त्रः	मन्त्र २०२, १।	मनान्तरे-	मनान्तरे-२४५, १०।
वाग्नि	वाग्नि " ७।	लोम्यः	लोम्यः " २७।	लौकै	लौकै २४५, ३१।
गुण	गुण " " ३६।	उद्दालः	उद्दालः " ३६।	कुन्दः	कुन्दः २४६, ३६।
सम+गुण	सम्+गुण १७२, ३१	जृणाह्वयः	जृणाह्वय-२०२, ४१।	मणिप्रावः	मणिप्रावः " ५२।
तड	तड " " ३२।	माजित,	माजिता २०३, ८।	माणिप्रीवः	माणिप्रीव २४६, ५३।
परि+तड	परि-तड " ४०।	चारु,	चारु " ३६।	पण्यावप०	पण्यावप० २४७, ३३।
सम	सम् " ४०।	चारुपम्	चारुपम् " ३७।	सप्तदश	सप्तदशः २४६, १६।
भङ्ग	भङ्ग १७३, १७।	त्रश्चेते	त्रश्चेते २०४, २१।	विचिन्तनम्	विचिन्तनम् २५०, २७।
भज	भज १७३, १६।	भरुः	भरुः २०५, १०।		
गत्या	ग्रत्या १७४, १३।	प्रमवती	प्रमवती " १३।	निरूपमाणः,	निरूपमाणः २५०, ३७।
प्रसनम्	प्रसनम् " २२।	किन्तरः	किन्तर " ५०।	परिकल्पतः,	परिकल्पितः २५०, ४२।
संख्यैति	संख्यैति १७५, ११।	मालावां	मालावां २०६, ३२।	विलिप्तकासु	विलिप्तिकासु टि० २५१, ५।
तिग्मगेः	तिग्मगेः " ४२।	दहिब्रध्नः	दहिब्रध्नः " ४१।	पययः	पययः २५२, ३१।
सोऽथ	सहोऽथ " ४४।	सन्तिः	सन्ति २०७, ४	फल	फल २५७, २।
बन्धो	बन्धो १७६, २०।	प्राणदः	प्राणदः " ४०	स्फुरण	स्फुरण २५७, २४।
येत	येन " ३३।	विरिञ्चि,	विरिञ्चि " ४५	रोहिणी	रोहिणी २५७, २४।
प्रयन्ति	प्रयन्ति १८१, ३६।	स्वायम्	स्वायम् " ४५	अभिनेत्रजननः,	अभिनेत्रजननः २६२, २६।
व्याहरेत	व्याहरेत् १८५, ४।	वृद्धांशुगुलिः,	वृद्धांशुगुलिः २१०, १४, १५।	ज्येष्ठ	ज्येष्ठ २६३, ११।
पाताम,	याताम् " २५।	कणाटराम	कणाटराम २११, ५।	ऋत्विक्	ऋत्विक् २६३, २७।
जगितः।	जगितः " ३६।	ऋषिः	ऋषिः (३) " १४।	बन्धः	बन्धः " ४३।
अद्याताम्,	अद्याताम् १८७, ३।	जैनेन्द्रः	जैनेन्द्र- २१५, २४	दङ्गाम्	दङ्गाम् २६४, ३।
ईक्षेयातम्,	ईक्षेयाताम् १८८, १४	नारायण,	नारायणः २१५, २४	नीलविति	नीलाविति " ६।
निरीक्षेयेरन्,	निरीक्षेयन् " २१	कबुरम्	कबुरम् २१७, ३६।	वल्गभाः	वल्गभाः २६७, ४५।
किलोपश्चुत्तो,	किलोपश्चुत्तो " ५२	जलपीथम्,	जलपीथम् " ३६।	आदिषु	आदिषु २७१, १६।
मनु श्राते,	मनुज्ञाने १८६, २२।	गन्धः-	गन्ध- २१६, ३२।	साक्षीधरि	साक्षीधरिः २७२, १४
मिय	मिष " १७।	दामदरः,	दामदरः २२४, ३०।	चक्रधरस्य	चक्रधरस्य " " २७२, १४
अस्त्र	अस्त्र १८१, १०।	प्रमका,	प्रमका, २२५, १।		
प्रभ्रति	प्रभ्रति १८६, २६।	(वृ)	(वृ) " ४।		
नक्षत	नक्षत " ५०।	उद्धवः	उद्धवः २२६, ५६।		
नक्षयाताम्,	नक्षयाताम् " ५०।	वास,	वासः २२८, ३६।		
वर्षेत्	वर्षेत १८७, ६।				
गर्जयुः।	गर्जयुः " १४।				

श्रीमुकुन्ददेवकपत्नीश्रीमतीचित्रादेवीविदुष्या सकुलिता

‘मुकुन्दग्रन्थनामाद्यावली

श्रीनन्दनन्दाय नमः ।

देवक्यङ्गजपादाब्जं नत्वा चित्रा करोम्यहम् ।
मुकुन्दग्रन्थनामाद्यावलीं स्वभर्तुं तुष्टये ॥१॥
श्रीवैक्रमीये वत्सरे १६४४ तुलार्कसंक्रमणतश्चतु
विंशति-२४ मिते गतेऽहनि । भौमवारेऽसि-
ताष्टम्यामाश्लेषाभेर्ज्योदयादिष्टम् ३।५७ तदानीं
वृश्चिकोदयः तत्र बुधः । मकरे
केतुः । कर्के चन्द्र-शनि-राहवः । सिंहे भौमः ।
कन्यायां शुक्रः । तुलायां रवि-गुरु तिष्ठतः-एवं
ग्रहाणां स्थितयः मित्रग्रामे मम प्रियस्य मातामह-
श्रीपण्डितोमादत्तशर्मा, तन्मन्दिरे तज्जनि-
रभूत् । तन्मातामही श्रीदुर्गादेवी, तस्यां
जाता मम प्रियस्य जननी श्रीकीर्तिदेवी । अस्या
अनुजः श्रीकेशवानन्दशर्मा तस्य पुत्राभावः ।
मम भर्तुं द्वौ भार्य्यौ तयोः श्रीशिवमणीदेव्याद्या
चित्रादेवी द्वितीया च आद्यायां श्रीचक्रधरशर्मा
जातः एष तु लब्धस्वर्णपदकः एम्. ए. एल्. एल्.
बी. पी. सी. एस् इत्याद्युपाधिसमलंकृतश्च ।
द्वितीयायां श्रीरमेशशर्मा जातः । मम प्रियस्य
परमप्रियमुख्यशिष्यश्रीचक्रधरभट्टजोशीदेवप्रयाग-
वास्तव्यः स एवाश्रमनिर्मिता ।

तत्राऽऽदौ मम प्रियविरचितग्रन्थनामावली—

मुकुन्देन कृता ग्रन्था बहवः सण्डवासिना । तत्रा
ऽऽदौ बालबोधाय ‘ज्योतिश्शास्त्रप्रवेशिका’ ॥१॥
ततः पञ्चाङ्गमञ्जूषा ‘होडाचक्रं’ ततः परम् ॥
‘बालबोधदीपिका’^१ ज्यो ‘दशाद्यामञ्जरी’ ततः ॥२
‘मुकुन्दपद्धति’^२ श्चाथ ‘मकरन्दतति’—स्ततः ।
‘आर्य्याद्यायाः सप्तते-श्चा-‘शुबोधा’^३ विवृति’स्ततः
॥३॥ ‘ज्योतिस्तत्त्व’^४ कोशनामाबल्यथो ‘भाव-
मञ्जरी’^५ । तस्या ‘मधुव्रताटीका’^६ ततो ‘जात-
कभूषणम्’^७ ॥४॥ ततः ‘पीयूषधाराख्या’^८
तस्य टीकाऽथ ‘पद्धते’^९ । कल्पवल्या-श्च
भाषान्वय’^{१०}स्ततः ‘श्राद्धपद्धतिः’^{११} ॥५॥
तत ‘आयुर्निबन्धाख्यः’^{१२} कोशो मुकुन्दसंज्ञकः’^{१३} ।
‘निबन्धोऽष्टकवर्गाद्य’^{१४}स्तस्य टीका ‘मनोरमा’^{१५}
॥६॥ ‘ग्रहला’^{१६}धवकेतव्योः’^{१७}सारिण्यौ-‘भुक्ति’^{१८}-
दाययोः’^{१९} । ततो ‘जातकसारो’^{२०} ज्यो ‘व्यापार-
रत्नसञ्ज्ञकम्’^{२१} ॥७॥ ‘रत्नाकरो’^{२२} ज्योतिषाद्यः’^{२३}
‘सूत्रान्तं जातकाभि’^{२४}धम् । ‘ज्योतिषाद्यः’^{२५}
शब्दकोशः’^{२६} ‘सानुक्रमणिक’^{२७}स्ततः ॥८॥
अथो ‘ताजिकयोगाद्यः’^{२८} संग्रहो’^{२९} ज्य विदां मुदे ।
ग्रन्थानां चाप्यनेकानां शोधनं विवृतिः कृता ॥९॥
इति मुकुन्दग्रन्थनामावली समाप्ता । ‘क्रमरहितैषा’

अस्या मूल्यम् १।) सपादरूप्यकम् ।

(१) 'जातकसारः' * । (अमुद्रितः)

(संकलितः)

तत्रोपक्रमः—

प्रणम्य कृष्णं वसुदेवनन्दनं

गोपीजनानन्दकरं किलाऽनिशम् ।

करोम्यहं जातकसारमुत्तमं

सुबालकानां पठनाय धीमताम् ॥' इति ।

'मुकुन्द' इतिशेषः ।

उपसंहारश्च—

द्विषद्गोधरासम्मिमे वैक्रमीये,

पतङ्गेलिगे, मार्गमासे सितान्ये ।

दले, कामतिथ्यां, सिताहे, व्यधापि

मया संग्रहः प्रीतये बालकानाम् ॥' इति ।

वैक्रमीयसं० १६६२ श. १८२७ । मुकुन्देन'

इति शेषः । वृश्चिक कौ, मार्गशीर्षमासे, कृष्णपक्षे,

त्रयोदश्याम्, शुक्रवासरेऽसौ 'जातकसारः,

समाप्तिमगात् ।

(२) 'मुकुन्दविनोदसारिणी' ।

(स्वरचिता) (अमुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

श्रीकृष्णं व्रजभूनां नमस्कृत्य विदां मुदे । मुकुन्देन

विरचिता सारिण्येषा निजाभिधा ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

शाकेऽहिद्वीभभूतुत्ये, मघौ मासे, सितेदले ।

पूर्णिमायां, भृगोवारे खण्डग्राम-निवासिना ॥

विपश्चिता मुकुन्देन रचिता सास्त्रिणी मया ।

विपश्चितां सुतोषाय भवत्सुखावतारतम् ॥' इति ।

१८२८ तुल्ये शकाब्दे, चैत्रमासे, शुक्लपक्षे, पूर्णि-
मायां, शुक्रवासरेऽसौ मुकुन्दविनोद (ग्रहलाघ-
वीय) सारिणी समाप्तिमगम् ।

'केतव्याः' सारिणी तु 'ज्योतिस्तत्त्वे' संयोजिता ।

श्रीरामदयालुदेवशक्तखेटप्रकाशिकायाः सारिणी

बृहन्मुकुन्दपद्धतौ संयोजिता । उभे तत्र तत्र द्रष्टव्ये

(३) 'आयुर्दायसंग्रहः' । (संकलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

प्रणम्य, नवनीतहरं

नन्दनकेतखेलयन्तं, कृष्णम् ।

आयु-र्दाय-संग्रहं

करोमि गणकजनाऽऽनन्दाय ।' इति ।

'मुकुन्द' इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

खगुणदन्तिधराप्रमिते शके

'सहसि मास्यलिभंगत उष्णगौ'

सितदले कतिथौ बुधवासरे

रघुवराङ्गभुवा विदुषा मया ॥

संगृहीतो मुकुन्देनाऽऽयुर्दायाभिषसंग्रहः । होरा-

शास्त्रविदां तुष्ट्या एष भूयादनारतम् ॥' इति ।

१८३० तुल्ये शकाब्दे, मार्गशीर्षमासे, वृश्चिक-

गते रवौ, शुक्लपक्षे, द्वितीयातिथौ बुधवारेऽयं

समाप्तिमगात् ।

(४) 'मुकुन्दविलाससारिणी' ।

(स्वरचिता) (अमुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

'प्रणम्य नन्दनन्दनाभिद्वयं क्रियते मया मुकुन्देन ।

मुकुन्दविलासनाम्नी दशासारिणी हिताय श्लिष्या-
णाम् ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

‘शाके खाग्नीभभूतुल्ये, तपः संक्रमणे दिने ।
सारिण्येषा मुकुन्देनच्छात्राणां प्रीतये कृता ।’ इति ।
१८३० तुल्ये शकाब्दे माघसंक्रान्तिदिनेऽसौ-
मुकुन्दविलास (दशाऽन्तर्दशा) सारिणी समाप्ति-
मगात् ।

(५) ‘एकोद्दिष्टश्चाद्वपद्धतिः’ ।

(संकलिता) (अमुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

गयां गदाघरं नत्वं—कोद्दिष्टश्चाद्वपद्धतिः । विर-
च्यते मुकुन्देन हिताय कर्मकाण्डिनाम् ॥’ इति ।

उपसंहारश्च—

वैक्रमीयेऽङ्गपङ्गोऽञ्जतुल्ये राधेऽजगे रवौ ।
अकाव्येषा मुकुन्देन भूसुराणां मुदे मया ॥’ इति ।
वैक्रमीयसंवत् १९६६ (श. १८३१) वैशाखमासे
क्रियगते सवितरि, इयमेकोद्दिष्टश्चाद्वपद्धतिः
समाप्तिमाप्ता ।

* (६) ‘मकरन्दततिः’ ।

तत्रोपक्रमः—

श्रीदेवकीतनुभवं जगतां निवासं
श्रीकृष्णमम्बुधिमुतासहितं प्रणम्य ।
मूर्ध्ना मुकुन्दगणकस्तिथिपत्रसिद्धये
स्पष्टां करोमि मकरन्दततिं मनोज्ञाम् ॥’ इति ।

उपसंहारश्च—

शक इलान्निभुजङ्गमभूमिते—

अहिमकरेऽजगतेऽञ्जतिथौ सिते ।

ग्रहनि गौरगुञ्जस्य मुकुन्ददेवविद्

व्यरचयन्मकरन्दति स्फुटाम् ॥’ इति ।

‘गणकमुदे’ इतिशेषः ।

१८३१ शकाब्दे, क्रियगते कमलिनीनाथे शुक्ले दशे
पूर्णिमायां बुधवासरे चैषा समाप्तिमगमत् ।

(७) ‘बृहद्होडाचक्रम्’ ।

एतत्तु मुद्रितं दुर्देववशादधुनाऽस्य प्राप्तौ
रभावः, तेन मुद्रणं परमापोक्षतम् ।

तत्रोपक्रमः—

ग्रहः कुञ्जे खेलयन्तं कुमारै—

गोभिः साकं बालकृष्णं प्रणम्य ।

होडाचक्रं सारभूतं मनोज्ञं—

कुर्वे प्रीत्यै बालकानां मुकुन्दः ॥’ इति ।

उपसंहारश्च—

इषसितरवितिथ्यां भूगुणेभेन्दुतुल्य—

शकशरदि मुकुन्देनाऽमरेज्यस्य वारे ।

सुहृचिरमिह होडाचक्रमेतद् व्यधायि

बुधरघुवरपुत्रेणाऽर्भकाणां हिताय ॥’ इति ।

१८३१ शकाब्दे आश्विनशुक्लसप्तम्यां गुरुवासरे
चैतत्समाप्तिमगमत् ।

(८) ‘ज्योतिश्शास्त्रप्रवेशिका’ । (मुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

प्रणम्य राधिकानाथं देवकीनन्दनं हरिम् ।

करोमि बालबोधाय ज्योतिश्शास्त्रप्रवेशिकाम् ॥’

इति । ‘मुकुन्द’ इति शेषः ।

* एषा पञ्चाङ्गामात्रे महत्युपयोगिनी ज्योतिर्विदाम् किन्तु देशदुर्भाग्यवशादस्यामुद्रणं न जातम् ।

उपसंहारश्च—

शके धराग्नीभधरामिते मधौ
सितेतरं विष्णुतिथौ गुरोर्दिने ।

इयं मुकुन्देन च खण्डवासिना

सुबालकानां पठनाय निर्मिता ॥' इति ।

१८३१ शकाब्दे चैत्रकृष्णद्वादश्यां गुरुवासरे चैषा
समाप्तिमगामत् ।

(६) 'पञ्चाङ्गमञ्जूषा' । (मुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

श्री-हरी-शा ऽज-गुर्वादीन् पितरौ प्रणिपत्य च ।
कुर्वे पञ्चाङ्गमञ्जूषां शिष्यबुद्धि-विवृद्धये ।' इति ।
अहं मुकुन्द इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

मया मुकुन्दरामेण खण्डग्रामनिवासिना ।
कृता पञ्चाङ्गमञ्जूषा शाके दस्तेभकून्मते ॥
माधे च धबले पक्षे पञ्चम्यां शनिवासरे ।
बालानां सुखसिद्ध्यर्थप्रदा भवतु मस्कृतिः ॥' इति ।
१८३२ शकाब्दे माघशुक्लपञ्चम्यां शनिवासरे
चैषा समाप्तिमगात् ।

(१०) 'बृहज्ज्योतिःशास्त्रप्रवेशिका' । (अमुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

प्रणम्य देवकीसूनुं रविमणीवल्लभं सताम् ।
मुदे रचयति बृहज्ज्योतिःशास्त्रप्रवेशिकाम् ॥'
इति । अहं मुकुन्द इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

शके कराग्नीभरसामिते मधौ
सितेतरं स्कन्दतिथौ रवेर्दिने ।

इयं मुकुन्देन च खण्डवासिना

सुबालकानां पठनाय निर्मिता ॥' इति ।

१८३२ शकाब्दे चैत्रकृष्णषष्ठ्यां रविवासरे चैषा
समाप्तिमगात् ।

(११) 'अष्टकवर्गसंग्रहः' ।

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

'तत्रोपक्रमः'—

प्रणिपत्य प्रियं गोप्या गोपिकानन्दवद्धं नम् ।
करोत्यष्टकवर्गार्घ्यं संग्रहं सुधियां मुदे ॥' इति ।
'मुकुन्द' इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

शकेऽमरेभभूतुल्ये हरिणोपगते हरी । संग्रहो-
ऽष्टकवर्गाद्यो मयाऽकारि विदां मुदे ॥' इति ।
'मुकुन्देने' ति शेषः ।

१८३३ शकाब्दे मकरगे मिहिरे अष्टकवर्गसंग्रहः
समाप्तिमगामत् ।

'पद्धतिकल्पवल्ली' ।

श्रीविठ्ठलाचार्यविरचिता ।

साच—

(१२) मुकुन्दकृतान्वयभाषोदाहरणं समलङ्कृता ।

तत्रोपक्रमः—

श्रीकृष्णचन्द्रं वृषभानुजां श्री—

चण्डीप्रसादं स्वगुरुं च नत्वा ।

भाषां स्फुटां पद्धतिकल्पवल्याः

करोमि सच्छिष्यमुदे मुकुन्दः ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

शक इषुज्वलनाष्टमहीमिते

वृषभगे वृषभध्वजवन्दिते ।

रतिपतेस्तु तिथौ सरबौ सिते

रघुवरस्य सुतेन सुधीमतः ॥१॥

असौ मुकुन्दरामेण खण्डग्रामनिवासिना ।
अकारि पद्धतेर्भाषा गुह्यादाम्बुजालिना ॥२॥
निर्मत्सरान् सुगल्फा-नहं सम्प्रार्थयेऽनिशम् ।
यदत्रानुचितं किञ्चिच्छोषयन्तु दयान्विताः ॥३॥
मे श्रमोऽयं मुदे भूयात्सर्वदाऽध्येतुमिच्छताम् ।
सन्देहातपखिन्नानां छात्राणां छत्रसन्निभः ॥४॥
इति ।

१८३५ शकाब्दे वृषगेऽर्के रविवारयुतायां ज्येष्ठ-
शुक्लत्रयोदश्यां चासौ समाप्तिमगात् ।

(१३) 'ज्योतिः सारसंग्रहः' ।

अस्य

'प्रथमो भागः'

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

'तत्रोपक्रमः'—

हृदि निधाय गोबद्धं न—

धरचरणसरोजं परमपवित्रम् ।

क्रियते मया संग्रहो

ज्योतिः साराद्यः सतां तोषाय ।' इति ।

'मुकुन्देनेति शेषः ।

उपसंहारश्च—

द्विशैलाङ्कभूषणमिमे वैक्रमीये

पतङ्गेऽजगे माधवे शुक्लपक्षे ।

विवस्वत्तिथौ सौम्यवारे मयैष

कृतः संग्रहो हौरिकाणां सुखाय ॥' इति ।

मुकुन्देने ति शेषः ।

१८७२ वैक्रमीयेऽब्दे मेषगेऽर्के वैशाखशुक्लसप्तम्यां

बुध वासरे चासौ समाप्तिमगमत् ।

अस्य

'द्वितीयो भागः'

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः'—

'पूज्यान् सम्पूज्य पूर्वं-माशिषमादाय स च तेषाम् ।

करोति मुकुन्द इष्ट-कालादिकनिर्णयसंग्रहम् ॥'

इति । अस्योपसंहारो नास्ति ।

अस्य

'तृतीयभागः'

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

निधाय हृदये कृष्ण-पादाम्भोजं मुदे सताम् ।

विधीयते मुकुन्देन ज्योतिः सारादिसंग्रहः ।' इति ।

अस्योपसंहारो नास्ति ।

(१४) 'जातकपारिजातादिसंग्रहः' ।

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

प्रणम्य तं यो वसुदेवसूनुः

श्रीकृष्णचन्द्रो गणको मुकुन्दः ।

करोम्यहं जातकपारिजाता—

दिसंग्रहं बुद्धिमतां हिताय ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

शकेऽह्निनागेन्दुतुल्ये नभस्ये

दले पाण्डुरे सोमतिथ्यां भपाहे ।

मुकुन्देन भूदेवतेन व्यधायि

विदां प्रीतये संग्रहः सर्वदैवः ॥' इति ।

१८७८ शकाब्दे भाद्रपदे शुक्लपक्षे पौर्णमास्यां

चन्द्रवासरे चायं समाप्तिमगमत् ।

(१५) 'नष्टजातकसंग्रहः ।'

(सङ्कलितः) (प्रमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

श्रीकृष्णं रश्मिणीजानिं नत्वा मुकुन्ददैववित् ।
कुर्वेहं विदुषां प्रीत्यै नष्टजातकसंग्रहम् ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

युगागाङ्गभूतस्मिते वैक्रमीये

शुचौ शुक्लपक्षे कलानाथतिथ्याम् ।

इने युग्मयाते कृतः संग्रहोऽयं

मुकुन्देन होराविदां प्रीतयेऽस्तु ॥' इति ।

१९७४ वक्रमीयाब्दे आषाढशुक्लपक्षे पूर्णिमायां
मिथुनेऽर्के चासौ समाप्तिमगात् ।

(१६) 'दशामञ्जरी' । (मुद्रिता)

तत्रोपक्रमः—

नत्वा गुरुं गणेशं च वासुदेवं सराधिकम् ।
दशामञ्जरिकां कुर्वे होराशास्त्रविदां मुदे ॥'
इति ।

मुकुन्द इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

'सिद्धश्रीगढबालनीवृति महाढाङ्गप्रदेशान्तरे
खण्डे संवसथे द्विजातिमहितः श्रीचन्द्रदत्तोऽजनि ।
तस्माच्छ्रीकलिरामनामविदितः श्रीख्याति
रामस्ततस्तस्माद्दीनदयापरो रघुवरः श्रीमान्
प्रभूतादरः ॥

शकेऽङ्गरामाहिधराप्रमाण—

इषे सिते घातृतिथौ कु (जाहे) जेऽह्नि ।

असौ दशामञ्जरिका व्यधायि

मुकुन्दरामेन तदात्मजेन ॥' इति ।

१८३६ शकाब्दे आश्विनशुक्लद्वितीयायां भीम-
वासरे चैयं समाप्तिमगमत् ।

(१७) 'मुकुन्दपद्धतिः' । (मुद्रिता)

'तत्रोपक्रमः—

जगज्जीवनं राधिकाऽऽराध्यदेवं

रमानायकं कृष्णचन्द्रं प्रणम्य ।

मुकुन्दाभिषां पद्धतिं मञ्जुलाञ्च (सारिणीं च)

प्रकुर्वेमुदे होरिकाणां मुकुन्दः ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

चेद्यत्र कुत्रापि भवेत्प्रमाद—

स्तं सूरयः श्रेष्ठतराः क्षमध्वम् ।

संगृह्य देवशक्तेस्तु सारं

समीरितं शिष्यमुदे मयाऽत्र ।

खण्डाभिधे संवसथे द्विजान्वये,

श्रीचन्द्रदत्तोऽजनि मंत्रशास्त्रवित् ।

तस्मात्प्रजातः कलिरामसञ्ज्ञको—

स्तः ख्यातिरामोऽजनि धर्मतत्परः ॥

तस्माच्छ्रीमान् रघुवरो जातो धर्मपरायणः ।

तत्सुतेन मुकुन्देन निमिता पद्धतिः स्फुटा ॥

शकेऽब्ध्यब्धीभभूतुल्य, इषे मासे सिते दले ।

सप्तम्यां सौम्यवारे च समाप्तिमगमत्स्वियम् ॥'

इति । १८४४ शकाब्दे आश्विनशुक्लसप्तम्यां

बुधवारे चैयं समाप्ता ।

'आर्यसप्ततिः' । (मुद्रिता)

श्रीभट्टोत्पलाचार्य्यविरचिता ।

सा च

(१८) मत्कृताऽऽशुबोधारव्यया संस्कृत-

व्याख्या समलङ्कृता ।

‘तत्रोपक्रमः’—

श्रीसूर्यादीन् खेचरानीश्वरीं च
शम्भुं विष्णुं माञ्च तातं प्रणम्य ।
आर्याद्यायाः सप्ततैराशुबोधां
टीकां कुर्वे प्रीतये हीरिकाणाम् ॥
मुकुन्द इति शेषः ।

उपसंहारश्च —

देवापगावामभागे देशे श्रीगण्डपालके ।
खण्डग्रामे सुरुचिरे भारद्वाजकुले ह्यभूत् ॥
कलिरामो द्विजश्रेष्ठस्तस्माज्जाताः सुतास्त्रयः ।
तेषां मध्ये कनिष्ठो यः ख्यातिरामाभिस्ततः
विप्रर्षभो रघुवरो दयालुः सर्वधर्मवित् ।
तद्धर्मपत्नी कीर्त्याख्या तस्यां जातास्त्रयः सुताः ॥
ज्येष्ठो मुकुन्दरामाख्यो गुरोश्चण्डीप्रसादतः ।
लब्धविद्यास्त्वमां टीकामार्याद्यायाश्च सप्ततैः ॥
चक्रे ऽब्ध्यगाङ्गभूतुल्ये वत्सरे, च सहस्यके ।
मासे पक्षेऽसिते, षष्ठ्यां गुरावेषा समापिता ॥’
इति । १६७४ वैक्रमीयाब्दे पौषकृष्णषष्ठ्यां
गुरुवारे चैषा समापिता ।

(१६) ‘ताजिकयोगसंग्रहः ।’

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

‘तत्रोपक्रमः’—

प्रणम्य वंशीवटमूलवर्तिनं
कृष्णं सराधं व्रजकाननौकसम् ।
कुर्वे मुकुन्दो बुधभृङ्गसम्मुदे
सुमञ्जुलं ताजिकयोगसंग्रहम् ॥’ इति ।
उपसंहारश्च —
शकेऽङ्कुरामेभधरामिते तपो—
मासे सिते चातृतिथौ सितगवहे ।

अयं मुकुन्देन बुधेन निर्मितो

मनोहरस्ताजिकयोगसंग्रहः ॥’ इति ।

१८३६ शकाब्दे माघसिततद्वितीयायांशुक्रवारेऽयं
समाप्तिमगात् ।

‘ज्योतिः सारसंग्रहः ।’

अस्य

‘चतुर्थभागः’

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

वसुदेवात्मजं नत्वा बृन्दावनविहारिणम् ।
मुकुन्दो विन्मुदे कुर्वे ज्योतिः साराख्यसंग्रहम् ॥’
इति ।

उपसंहारश्च—

शके भूश्रुतीभेन्दुतुल्ये द्युनाथे
तुरङ्गङ्गते पौषशुक्ले नवम्याम् ।
दिने चन्द्रसूनोर्मया निर्मितोऽसा—
वगात्पूर्णतां संग्रहः सन्मुदेऽस्तु ॥’ इति
मुकुन्देनेति शेषः ।

१८४१ शकाब्दे धनुषीने पौषशुक्लनवम्यां बुध-
वारे चासौ पूर्णतामगात् ।

अस्यैव

‘पञ्चमो भागः’

(सङ्कलितः) (अमुद्रितः)

तत्रोपक्रमः—

गोगोपबालैः सह खेलयन्तं
बालं मुकुन्दं व्रजकाननेशम् ।
नत्वा जनुः पद्धतिसंग्रहाख्यं
करोम्यहं हीरिकापान्धतुष्ट्यै ॥’ इति ।
मुकुन्द इति शेषः ।

उपसंहारश्च—

शकेऽक्षाब्धीमभूतुल्ये मार्गे शुक्ले स्वभूतिथी ।
काहे कृतो मुकुन्देनैव ज्योतिः सारसंग्रहः ॥' इति ।
१८४५ शकाब्दे मार्गशीर्षशुक्लपक्षे द्वादश्यां रवि-
वासरे चासी समाप्तिमगात् ।

(२०) 'व्यापाररत्नम्' ।

(सङ्कलितम्) (प्रमुद्रितम्)

'तत्रोपक्रमः'—

श्रीराधिकेशं वसुदेवसूनुं
जगन्निवासं ब्रजभूमिपालम् ।
प्रणम्य कृष्णं विदुषां हिताय
व्यापाररत्नं तनुते मुकुन्दः ॥' इति ।

उपसंहारश्च—

देशे गढे जाह्नवीवामकूले
लण्डाभिषे संवसथेऽभवद्यः ।
श्रीकीर्तिदेव्यास्तनुजो मुकुन्दः
शकेऽक्षवेदेभषरोन्मते ऽब्दे ॥
मासे तपस्ये कलशे दिनेशे
पक्षे सिते भानुतिथी ज्वारे ।
तेनार्थदं सङ्कलितं व्यधायि
व्यापाररत्नं वणिजां स्ववृद्धम् ॥' इति ।
१८४५ शकाब्दे फाल्गुनमासे कुम्भेऽर्के शुक्ल-
सप्तम्यां बुधवासरे चेदं समाप्तिमगम् ।

'रमलनवरत्नम्' ।

श्रीमत्पण्डितपरमसुखोपाध्यायेन विरचितम् ।

तच्च—

(२१) मुकुन्दकृतया संस्कृतव्याख्यया सम-
लङ्कृतम् । (प्रमुद्रितम्)

'तत्रोपक्रमः'—

यदुपतिपादसरोजं
नमस्कृत्य रमलनवरत्नाख्यस्य ।
व्याख्यां करोमि मुकुन्द—
दैवविद्धिताय दैवविदाम् ॥' इति

'उपसंहारश्च'—

'वर्षेऽग्रेमाङ्कभूतुल्ये तपसीने मृगोपगे ।
मुकुन्देन कृता व्याख्या पूर्णतामगमत्तित्वयम् ॥'
इति ।
१८८७ वैक्रमीयाब्दे माघमासे मकरभगे भगे
चेय समाप्तिगता ।

'केतकीयग्रहगणितम्' ।

श्रीमत्पण्डितवङ्कटेशदेवज्ञेन विरचितम् ।

तच्च—

(२२) मत्कृतयाऽन्वयार्थभाषाटीकया सम-
लङ्कृतम् । (प्रमुद्रितम्)

'तत्रोपक्रमः'—

हृदि सन्निधाय कृष्णं
केतकीयग्रहगणितस्य विवृतिम् ।
अन्वयार्थाद्यामहं

करोमि बालजनस्य सुखाय ॥' इति ।

'मुकुन्द' इति शेषः ।

'उपसंहारश्च'—

शकेऽर्धाक्षिभभूतुल्ये नभसीन्दुतिषाविदम् ।
अगमत्पूर्णतां भूयाद् बालानां सुहृदां मुदे ॥' इति ।
१८५५ शकाब्दे श्रावणपूर्णिमायामिदं समाप्ति-
मगात् ।

(२३) 'अथौतिषरत्नाकरः ।' (सङ्कलितः) (मुद्रितः)

'तत्रोपक्रमः'—

गोभिर्युतो गोपगणप्रपन्नो

गोलोकपो गोकुलभूविहारी ।

गोपालहृन्मोदकरो ऽभ्रदहो

गोपालरूपो जयति व्रजेशः ।।' इति ।

ग्रन्थाभावादग्रस्थपाठो नोपलभ्यते ।

'उपमहारश्च'—

शाकेऽद्विबाणेभधराप्रमाणे

राधेऽसिते स्कन्दतिथौ ससौम्ये ।

रत्नाकरो ज्यौतिषपूर्वं एष

कृतो मुकुन्देन मुदे बुधानाम् ॥' इति ।

१८५७ शकाब्दे बुधवारान्वितायां वैशाखकृष्ण-
षष्ठ्यां चायं समाप्तिमगमत् ।

(२४) 'जातकसूत्रम्' ।

अस्य

(प्रथमभागः)

इहास्योपक्रमोपसंहारौ नस्तः । हेतुरत्रायुर्निर्णय-
रचनासमये जातकग्रन्थेभ्यो यानि सूत्राणि
रचितानि तानीतस्ततो विनष्टताङ्गतानि ।
यान्यवशिष्टानि तानि सर्वाणि द्वितीयभाग-
सूत्रैः सह सुरक्षितानि सन्ति । तानि तत्र द्रष्ट-
व्यानि । एतन्नष्टं भ्रष्टं जातम् ।

(२५) 'आयुर्निर्णयः ।' (अमुद्रितः)

'तत्रोपक्रमः'—

ब्रजविपिनविहारी राधिकाऽऽराधनीयः

सुरभिशिशुसमूहैश्चावृतो गोपबालः ।

सुरपतिमदहारी देवकीनन्दनो यो

जयतु जलदवर्णो गोपरूपो हरिः सः ॥

बादरायणगौं च यवनाख्यः पराक्षरः ।

वराहः श्रीपतिः सत्य-मणित्य-श्रीधरादयः ॥

अमीषां शास्त्रतः सारं संगृह्य प्रकरोम्यहम् ।

आयुर्निर्णयमादेशिवृन्दप्रीत्यै मनोरमम् ।' इति ।

मुकुन्द इति शेषः ।

'उपसंहारश्च'—

भागीरथीविमलतीरसमीपशोभे

खण्डाभिषेकचरसंवसथे सविप्रे ।

श्रीख्यातिरामगणकोऽजनि तंत्रविज्ञ—

स्तस्यात्मजो रघुवरो गणकाग्रगण्यः ॥

तत्सूनुना बुधवरेण मुकुन्दनाम्ना—

ऽयुर्निर्णयो भुजगबाणपुराणतुल्ये ।

शाके मधौ सितदले ज्ञदिने दशम्या—

मेघ व्यधायि बुधपुङ्गववृन्दतुष्ट्यै ॥

मयूरपिच्छं मुरली च याव—

च्छीकृष्णचन्द्राङ्गमलङ्करोति ।

तावद्विदां सम्मदयन्मनश्च

लोके सदायं प्रथितो निबन्धः ॥

सीतात्रिमागोत्तमतीरवर्त्तिनो

देवप्रयागाख्यपुरो निवासिनः ।

मच्छिष्यमुख्यस्य विगुद्वचेतसो

भूयादसौ चक्रधरस्य शर्मणे ॥' इति ।

१८५८ शकाब्दे चैत्रशुक्लदशम्यां बुधवासरे चायं
समाप्तिमगमत् ।

'जातकसूत्रम्' ।

अस्य

(द्वितीयभागः) (अमुद्रितः)

‘तत्रोपक्रमः’—

श्रीराधिकायाः प्रियपादयुग्मं

कञ्जोपमं पुण्यतरं प्रणम्य ।

तोषाय होराविदुषां मुकुन्दः

करोम्यहं जातकसूत्रमेतत् ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

मातङ्गबाणाहिहिमांशुतुल्ये

शाके सहस्ये हयदेहगेर्ध्वे ।

कृतं मुकुन्देन सुधीहिताय

मनोरमं जातकसूत्रमत्र ॥’ इति ।

१६५८ शकाब्दे, पौषमासे धनुषीने चेदं समाप्ति-
मगमत् ।

* (२६) ‘ज्योतिस्तत्त्वम्’ ।

‘तत्रोपक्रमः’—

गोपानां बालवृन्दैः सह विपिनलता-मण्डपे
क्रोडयन्त्यो

मोहनार्थं कमनमुपगतं

मोहयित्वाऽप्यगोप्सीत् ।

नत्वा तं बालकृष्णं विबुधजनकृतेः

सारमुद्धृत्य सर्वं

‘ज्योतिस्तत्त्वम्’ मुकुन्दो रचयति सरल

बालकानां हिताय ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘वर्षे दर्शननन्दगोमहिमिते श्रीवैक्रमीये तपोमासे
मास्वति नक्रोसितदले विष्णोस्तिथौ ग्लौदिने ।

‘ज्योतिस्तत्त्वमिदं मुकुन्दविदुषा देवप्रयागस्थले
बालानां पठनाय शुद्धमनसां मेधाविनां निर्मितम् ॥’
इति ।

१६६६ श्रीवैक्रमीयाब्दे, माघमासे, मकरज्ज्येष्ठे,
शुक्लद्वादश्यां चन्द्रवासरे चेदं समाप्तिमगमत् ।

(२७) ‘बालबोधदीपिका’ । (अभुव्रिता)

एषा तु

मद्विरचितैः पद्यैरेव (सङ्कलिता)

‘तत्रोपक्रमः’—

प्रणम्य कृष्णचन्द्रपादयुग्मकं सुकोमलं

सरोजसन्निभं समस्तदेवसंघसेवितम् ।

मुकुन्दरामकाश्यपीसुरो मनोहरां स्फुटां
करोमि बालबोधदीपिकां सुबालसम्भुदे ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘शकेऽनलाङ्गनागमेदिनीमिते सहोद्युक्त—
तिथौ दलेऽसिते ऽसृजोऽह्नि ‘बालबोधदीपिका’ ।

प्रकारि खण्डवासिना मुकुन्दशर्मणा—
भवत्वसावनारतं सुबालवृन्दशर्मणे ॥’ इति ।

१८६३ शकाब्दे मार्गशीर्षकृष्णसप्तमीतिथौ भीम-
वासरे चेद्यं समाप्तिमगमत् ।

(२८) ‘जातकभूषणम्’ । (अभुव्रितम्)

‘तत्रोपक्रमः’—

‘नत्वा पादयुगं सरोरुहनिभं संसेवितं देवता-
संघैर्योगिजनैरतीव कुशलैः श्रीकृष्णचन्द्रस्य तत् ।

* अयं महान् प्रथो जनजनपदकल्याणार्थं मया विरचितः । तस्य द्वौ भागौ । १४०० नितानि
पृष्ठाणि । तत्र पादोनाष्टसहस्रं ७७७५ नितानि मूलश्लोकानि । अस्य मूल्यं रुप्यकानां ५०) पञ्चाशत् ।
आर्यभट्टस्तु पृथक् । एष मया परमप्रियशिष्येण ‘ब्रह्मचरेण जोशी’ इत्युपाध्वयेन निबद्धयेन पुण्याख्यपसन-
स्वप्रशस्तमुद्रणालये संवृत्तं मत्समर्पणं कृतम् । तेन स ग्रन्थबाह्यः ।

मालोक्याऽखिलजातकं मुनिवरैर्यत्प्राक्तनैः कीर्तितं

कुर्वे 'जातकभूषणं' बुधजनप्रीत्यै मुकुन्दद्विजः ॥'
इति ।

‘उपसंहारश्च’—

शाकेऽनलाङ्गोरगभूप्रमाणे

जीवान्वितायां नभसो नवम्याम् ।

सीतान्निमार्गासरिदन्तराले

देवप्रयागे पुरि खण्डवासी ॥

वडेशवालाभिधजातिजातो,

मुकुन्दरामोऽरचयत्सुखाय ।

विमत्सराणां गणकोत्तमानां

मनोहरं जातकभूषणारुच्यम् ॥' इति ।

१८६३ शकाब्दे गुरुवारयुतायां श्रावणनवम्यां
चेदं समाप्तिमगमत् ।

तच्च—

(२६) ‘पीयूषधारा’

इत्यनया मद्भिरचितया संस्कृतव्याख्यया सम-
लङ्कृतम् ।

‘तत्रोपक्रमः’—

‘श्रीकृष्णो वसुदेवनन्दनवरो गोपीजनानां प्रभु-
र्योगीशः शिशुगोगणैः परिवृतस्तीरे सुताया रवेः ।
यस्तत्पादयुगं मुकुन्दगणको नत्वा शिशूनां मुदे
कुर्वे जातकभूषणस्य विवर्तितं ‘पीयूषधारा’-
मिमाम् ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

वेदाङ्गसिद्धीन्दुमिते शकेऽब्दे

सिते तपस्ये दशमीकुजाहे ।

टीका कृता जातकभूषणस्य

सद्वालतोषाय मुकुन्दनाम्ना ॥’ इति ।

१८६४ शकाब्दे फाल्गुनशुक्लदशमीभीमवासरे
चैषा समाप्तिमगमत् ।

(३०) ‘अष्टकवर्गनिबन्धः ।’ (‘विक्रीतोऽयम्’)

‘तत्रोपक्रमः’—

नारायणो नन्दनिकेतने यो

वृत्तोऽर्भकैर्बालमुकुन्दरूपः ।

करोति लोलां रुचिरां विचित्रां

जगद्धिताय प्रणमाम्यहं तम् ॥’ इति ।

मुकुन्द इति शेषः ।

‘उपसंहारश्च’—

ये जानन्ति बुधाः खगाष्टवर्ग-

माहात्म्याभिधमीश्वरत्वमीयुः ।

ते तस्मात्सततं निबन्धमेतं

निष्णाता वसुधासुराः पठेयुः ॥

खण्डग्रामे विप्रमुख्यो मुकुन्दो

योऽभूत्संघं जातकानां निरीक्ष्य ।

गोगोगोभूसम्मिते विक्रमाब्दे

चैत्रे मासे शुक्लपक्षे दशम्याम् ॥

भोपेतायां व्योमरस्ते विसारे

तेन प्राक्तोऽयं निबन्धः सुकान्तः ।

बद्धो वृत्तैर्वेदरामाब्धितुल्यं

रावानाथप्रीतयेऽयं समस्तु ॥’ इति ।

१८६६ वैक्रमीयाब्दे चैत्रमासे शुक्रवारसंयुतायां
दशम्यां मीनराशिगते मिहिरे चायं समाप्ति-
मगमत् ।

स च—

(३१) ‘मनोरमा’—

इत्यनया मद्भिरचितया संस्कृतव्याख्यया सम-

लङ्कृतः ।

‘तत्रोपक्रमः’—

नन्दस्य नन्दनं नत्वा मुकुन्दो बालसम्मुदे ।
‘स्रष्टवर्गनिबन्धस्य टीकां कुर्वे मनोरमाम् ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘आसीद्विप्रकुले मुकुन्दगणको ग्रामे च खण्डाभिधे
तेनाऽकारि मनोरमा गतमला टीका निबन्धस्यहि ।
वर्षे विक्रमभूपतेः खलनभोदोस्तस्मिन्मते माघवे
मासे कृष्णदले भुजङ्गमतिथौ भानोदिनेऽर्जुजगे ॥’
इति ।

२००० वैक्रमीयाब्दे वैशाखमासे कृष्णपञ्चम्यां
रविवासरे मेषगते मातृण्डे चैषा समाप्तिमगात् ।

(३२) ‘भावमञ्जरी ।’ (विकीर्तेयम्)

‘तत्रोपक्रमः’—

निधाय मानसे व्रजाटवीविभोः

पदाम्बुजं विधाय वन्दनं मुरोः ।

मुकुन्दरामदेववित्सुमञ्जुलां

करोमि भावमञ्जरीं विदां मुदे ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘सिद्धश्रीगढवालनीवृत्ति महाढांगूप्रदेशान्तरे
खण्डे संवसथे द्विजातिमहितः श्रीचन्द्रदत्तोऽजनि ।

तस्माच्चक्रिकलिरामनामविदितः श्रीख्यातिरामस्ततः-

स्तस्मात्सूरिशिरोमणी रघुवरो श्रीमान्प्रभूतादरः ।

तत्कीर्त्यङ्गभवो मुकुन्दगणको देवप्रयागे वस-

ञ्ज्योतिः शास्त्रसुमस्य ये मधुकरा ज्ञास्तन्मुदे
मञ्जरीम् । भावाद्यां विमलां स्फुटां व्यरचयद्-
गोङ्गोऽररोलाशके मास्यूर्ज्जं भृगुवासरे भपतिथा-
वेषाऽगमत्पूर्णताम् ॥’ इति ।

१८६६ शकाब्दे कार्तिकमासे पूर्णमायां भृगुवारे
चैय समाप्तिमगमत् ।

सा च—

(३३) ‘मधुव्रता’ ।

इत्यनया मद्विरचितया संस्कृतव्याख्याया सम-
लङ्कृता ।

‘तत्रोपक्रमः’—

‘नत्वा तं व्रजपः केन यः सव्रजार्भकव्रजः ।
विन्मुदे भावमञ्जय्याष्टीकां कुर्वे ‘मधुव्रताम्’ ॥’
इति ।

मुकुन्द इति देशः ।

‘उपसंहारश्च’—

‘शकेऽङ्कषड्वृत्तिमिते तपोमासे विनिर्मिता ।
‘मधुव्रता’ मुकुन्देन टीकेयं पूर्णतामगात् ॥’ इति ।
१८६६ शकाब्दे माघमासे चैयं समाप्तिमगमत् ।

* (३४) ‘मुकुन्दकोषः ।’ (प्रमुद्रितः)

अथ

साहित्यानेकार्थवर्गार्थशब्दचयनप्रारम्भः ।

‘तत्रोपक्रमः’—

लीलां विचित्रां व्रजकाननेव्रज—

ञ्छायाङ्गिनां चक्रधरवचकार यः ।

प्रणम्य सं केन मुकुन्ददेववि-

न्मुकुन्दकोषं रचयामि सन्मुदे ॥' इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘वामे तटे निर्जरनिम्नगायाः

खण्डाभिधः संवसथोऽस्ति तत्र ।

श्रीकीर्तिदेव्यास्तनया भ्रभूर्व-

स्त्रयोऽग्रजस्तेषु मुकुन्दनामा ॥

तेनाम्बरागेभमगाङ्गतुल्ये

शाके मधौ मासि सितान्यपक्षे ।

महेशतिथ्यां महिसूनुवारे

व्यधाय कोषो बुधसम्मुदेऽयम् ॥' इति ।

१८७० शकाब्दे चैत्रकृष्णाष्टम्यां मङ्गलवासरे चेदं समाप्तिमगमत् ।

(३५) ‘कोशनामावली’ । (भद्रुद्रिता)

(गद्यात्मिका सङ्कलिता)

‘तत्रोपक्रमः’—

‘प्रणम्य केन देवक्याः सूनोश्चरणपङ्कजम् ।

कोशनामावलीं कुर्वे मुकुन्दः कोशविन्मुदे ॥' इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘दिनाभ्राश्विमिते वर्षे भाद्रे शुक्ले त्रिधोस्तिथौ ।

शनी कोशविदां प्रीत्यै कोशनामावली कृता ॥’

इति ।

मुकुन्देनेति शेषः ।

२०१५ वैक्रमीयाब्दे भाद्रपूणिमायां शनी चैवा समाप्ता ।

(३६) ‘कोशनामावली’ ।

(पद्यात्मिका) (मुद्रिता)

‘तत्रोपक्रमः’—

‘श्रीदेवकीदेहसमुद्भवस्य

पादारविन्दं हृदि सन्निधाय ।

रम्यां मुकुन्दः प्रकरोमि कोश-

नामावलीं कोशविदां हिताय ॥’ इति ।

‘उपसंहारश्च’—

तिथ्यभ्राक्ष्युन्मिते वर्षे स्त्रीगेऽर्जुजतिथौ शनी ।

मुकुन्देन कृता कोश-नामावली विदां मुदे ॥’ इति ।

२०१५ वैक्रमीयाब्दे कुमारिकाङ्गतेऽर्जु पूर्णिमायां शनी चैवं समाप्ता ।

‘मुकुन्दकोषः’ ।

अस्य

(३७) ‘लिङ्गानुशासनवर्गः । (मुद्रितः)

‘तत्रोपक्रमः’—

‘प्रणम्य शिरसा नन्दनन्दनांघ्रिसरोरुहम् ।

लिङ्गानुशासनं रम्यं कुर्वेहं लिङ्गविन्मुदे ॥’ इति ।

मुकुन्द इति शेषः ।

‘उपसंहारश्च’—

वामे तटे निर्जरनिम्नगायाः

खण्डाभिधः संवसथोऽस्ति तत्र ।

श्रीकीर्तिदेव्यास्तनया भ्रभूर्व-

स्त्रयोऽग्रजस्तेषु मुकुन्दनामा ॥

तेनाश्विकुञ्जरभुजङ्गशशाङ्गतुल्ये

वर्षे शाके तपसि मासि सितान्यपक्षे ।

भास्वतिथौ शशिनि लिङ्गविदां हिताय

लिङ्गानुशासनमिदं रचितं सुरम्यम् ॥’ इति ।

१८८२ शकाब्दे, माघे कृष्णसप्तम्यां शनावेष समाप्तिमगमत् ।

(३८) 'ज्यौतिषशास्त्रकोषः' । (मुद्रितः)

'तत्रोपक्रमः'—

प्रणम्य कृष्णचन्द्रस्य पवित्रं पादपङ्कजम् ।
त्रिस्कन्धज्यौतिषात्प्रायः शब्दानादाय संग्रहः ॥
क्रियतेऽयं मुकुन्देन प्रीत्यै होराविदां मया ।
अन्ये साहित्यिकाः शब्दा वेद्या हैमादिकोषतः ॥
इति ।

'उपसंहारश्च'—

श्रीवैक्रमीये नखसाक्षिवतुल्ये
वर्षे तपः शुक्लदले दशम्याम् ।

मघाजवारे जननादतीते-
ज्जागोन्मिताब्दे गढदेशजेन ॥

श्रीकीर्तिदेव्यास्तनुसम्भवेन
श्रीकृष्णपादाम्बुजषट्पदेन ।

मुकुन्दनाम्ना गणकेन कोषो—

ऽसी निर्मितश्चक्रधरस्य तुष्ट्यै ॥' इति ।
२०२० वैक्रमीयाब्दे माघशुक्लदशम्यां शुक्रवासरे
जन्मतः ७६ तुल्ये गताब्दे चार्यं समाप्तिमगात् ।

'भूवल्लयचक्रम्'

(भूगर्भशास्त्रम्) केनचिन्महर्षिणा

विरचितम् ।

तच्च—

(३९) 'मुकुन्ददेवज्ञकृतया संस्कृतव्याख्या
समलङ्कृतम् ।

'तत्रोपक्रमः'—

गिरिराजधरस्य चरण—

सरसिजं निजमानसे सन्निधाय ।

करोमि भूवल्लयचक्र—

विवृतिं मुदे भूगर्भशास्त्रविदाम् ॥' इति ।

'मुकुन्द' इति शेषः ।

अस्य भूवल्लयचक्रस्यपद्यानि अतीवाशुदानि पाठ-
संशोधनार्थं पुस्तकान्तराणि नोपलभ्यन्ते तेनोप-
संहाराभावो जातः । यद्यप्यस्य श्लोकानां केन
चित्कृताभ्याख्या सामूहिकरूपेण विद्यते सापि न
समीचीना भाति । अतः पुस्तकमिदमितस्ततो-
ऽन्वेषणीयं विद्वद्भिः ।

'लम्पाकशास्त्रम्' । (अमुद्रितम्)

श्रीपण्डितवर्य्यपद्मनाभेन विरचितम् ।

तच्च

(४०) श्रीमुकुन्ददेवज्ञेन संशोधितम् ।

'तत्रोपसंहारः'—

'पद्मनाभविरचितं शास्त्रं लम्पाकसञ्ज्ञकम् ।
शास्त्रस्यास्य मुकुन्देन विन्मुदे शोधनं कृतम् ॥'
इति ।

अस्य श्रीपण्डितसदानन्दकृता संस्कृतटीका-
भवन्ति कास्थमाधव (राजकीय) पुस्तकालये
वर्तते । सा च मद्रासस्य-अड्डियारपुस्तकालये
तेलगूलिप्यां वर्तते । तत्र तस्य प्रतिद्वयं विद्यते
इति श्रुतिमिति । हा कष्टमेतदपूर्णसंशोधनम् ।

* 'अश्वारूढी'

श्रीमल्लारिदेवज्ञेन

विरचिता ।

सा च—

श्रीकेशवदेवकृतसंस्कृतटीकायोपेता ।

संब—

(४१) श्रीमुकुन्ददेवज्ञकृतसंस्कृतटिप्पणीपेता च ।

'तत्रोपक्रमः'—

नमस्कृत्य यशोदाया नन्दनं बुधतुष्टये ।

* एषा तु संस्कृतटीकाटिप्पणीसहिता संशोधिताचामुद्रिता न्युस्तकालये विद्यते ।

विधीयते मुकुन्देन ह्यस्वारूढ्याः सुटिप्पणी ॥'
इति ।

‘उपसंहारश्च’—

‘मल्लारिदैवज्ञविनिर्मिताश्वा—

रुढी तथा केशवदेवटीका ।

संशोधिता प्राज्ञमुकुन्दनाम्ना

या सा बुधानां प्रमदाय भूयात् ॥’ इति ।
पद्ये नैकेनेमामुपसंहारयति—

‘वर्षे त्रियुगमाम्बरदोः प्रमाणे

मास्याश्विने श्रीविजयादशम्याम् ।

चित्राविदुष्या निजनाथतुष्ट्यै,

भूयात्कृता सङ्कलिता सदेष्टा ॥

वैक्रमीय इति शेषः ।

इति श्रीमुकुन्ददैवज्ञधर्मपत्नीश्रीमतीचित्रादेवी-

विदुष्या सङ्कलिताकृतेषा मुकुन्दग्रन्थनामाद्यावली
समाप्तिमगमत् ।’ इति शम् ।

12821

